Ak’aj tu’jil tyol qman

Mam Comitancillo New Testament

Contents

Matey 1
Marks 48
Lucas 76
Juan 128
Kyb'inchb'in 163
Aj Rom 207
1 Aj Corint 227
2 Aj Corint 246
Aj Galacia 258
Aj Éfeso 266
Aj Filipos 273
Aj Colosa 279
1 Aj Tesalónica 285
2 Aj Tesalónica 289
1 Timotey 292
2 Timotey 297
Tito 301
Filemón 304
Aj Ebrey 306
Santyaw 324
1 Pegr 330
2 Pegr 336
1 Juan 340
2 Juan 345
3 Juan 346
Judas 347
Tchiky'b'in 349

Ak'aj tu'jil tyol qman

New Testament in Mam Comitancillo; mam (GT:mam:Mam)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

Language: Mam

Dialect: Comitancillo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mam [mam] (Comitancillo), Guatemala

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http:// creativecommons.org/ licenses/ by-nc-nd/ 3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mam

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

ISBN 978-1-5313-0386-0

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016
f11695f1-c502-5440-819a-a3446d63525a

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

Tu'j Matey

Matey tb'i jun xjal peyil pwaq, a iky'in kyu'n t-xjalil, aye aj Judiy. Me kyij ttzaqpi'n taq'in, tu'n t-xi lipe ti'j Jesús, ex tu'n tok te jun t-xnaq'tzb'in.

Kub' ttz'ib'in Mateyjo u'j lo, a tnejil u'j toj tkyajin Tb'anil Tqanil (evangelios) toj Ak'aj Tu'jil Tyol qMan. Ntzaj tchiky'b'in t-xnaq'tzb'il Jesús, exsin ntzaj tyek'in qa ate Jesús nmaq kawil kye xjal aj Judiy. Noq tu'n Jesús, japin b'aj tkyaqil t-xilin Tyol Dios, a tzajnin toj Ojtxe Tu'jil.

Ajo Matey, o tzyetjo tu'j tuk'a jun tqanil kyi'j t-xe'chil Jesús, ex junjun tqanil ti'jjo o b'aj ti'j Jesús toj tq'ayil. Ex ntzaj tq'ma'n qe ila'ku maj ti'jjo tb'inchb'in ex t-xnaq'tzb'il Jesús.

Kyojjo capítulos 26-28 nyolin Matey ti'jjo tkyimlin Jesús, ex tej tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin, tu'n tok te Nmaq Kawil ex Kolil, me nya noq o'kx kye aj Judiy, qala' tkyaqil ch'uq xjal twutz tx'otx'. Ex ikyxjo, xi tq'ma'n kye, a lipcheqektaq ti'j, tu'n kyxi' q'malte Tb'anil Tqanil te tkyaqil xjal twutz tx'otx', tu'n kyok te t-xnaq'tzb'in qAjaw.

Aye t-xe'chil ja' saje Crist
(Lc. 3:23-38)

1 Atzin te lu'n atzin tajlal t-xe'chil Jesucrist, a tzajnin ti'j qtzan David ex ti'j qtzan Abraham:*
2 Ante Abraham, ttata Isaac, a ttata Jacob, a ttata Judá junx kyuk'a ttziky ex titz'in.
3 Ante Judá tuk'a Tamar, aye' kytata Fares tuk'a Zara. Ante Fares ttata Esrom, a ttata Aram, 4 a ttata Aminadab, a ttata Naasón, a ttata Salmón. 5 Ante Salmón tuk'a Rahab, aye' ttata Booz, ex ante Booz tuk'a Rut, aye' ttata Obed, a ttata Isaí. 6 Ante Isaí, ttata David, a nmaq kawiltaq. Ante David ttata Salomón, a taljo t-xu'jlb'in Urías. 7 Ante Salomón ttata Roboam, a ttata Abías, a ttata Asa, 8 a ttata Josafat, a ttata Joram, a ttata Uzías, 9 a ttata Jotam, a ttata Acaz, a ttata Ezequías, 10 a ttata Manasés, a ttata Amón, a ttata Josías, 11 a ttata Jeconías kyuk'a txqantl titz'in, a te' kyxi jtz'o'n aj Israel tzmax toj tx'otx' te Babilonia.*
12 Axsa toj Babilonia ante Jeconías ok te ttata Salatiel, a ttata Zorobabel, 13 a ttata Abiud, a ttata Eliaquim, a ttata Azor, 14 a ttata Sadoc, a ttata Akim, a ttata Eliud, 15 a ttata Eleazar, a ttata Matán, a ttata Jacob, 16 a ttata Jse, a tchmil Mariy, a tnana Jesús, a ok tb'i te Crist, a sk'o'nxix tu'n Dios tu'n tok te Kolil.
17 Ikytzi'n, attaq kyajlajaj tyajil tzajnin ti'j Abraham tzmaxi' tej tul itz'je David; ex kyajlajaj tyajil tzajnin ti'j David, tej kyxi jtz'o'n aj Israel tzmax toj tx'otx' te Babilonia. Ex attaq kyajlajaj tyajil tzajnin, atxix te' kyxi jtz'o'nxjal toj Babilonia tzmax tej tul itz'je Crist.

Ajo titz'jlin Jesús
(Lc. 2:1-7)

18 Atzin titz'jlin Jesucrist ikytzi'n kyjalu'n: Ante Mariy, a tnana, otaq b'ant ti'j, tu'n tmeje tuk'a Jse.* Me tej na'mtaqx kykub' kë junx, b'e'x ok tz'aq tal Mariy, noq tu'n tipin Xewb'aj Xjan. 19 Me ante Jse, a tu'n toktaq te tchmil, tej tok tka'yin qa otaq tz'ok tz'aq tal Mariy, kub' t-ximin tu'n tkub' tpa'n tib' tuk'a, qu'n jun ichin tz'aqle, ex kub' t-ximin qa noq otaq sk'on Mariy tal. Me tky'e'taq tu'n tel tqanil kywutzxjal, tu'ntzintla mi kub' kyb'inchinxjal mib'in ti'j Mariy; qala' kub' t-ximin tu'n cheb'etaq tu'n tkub' tpa'n tib' tuk'a toj ewajil.
20 Ex tzmataq nximin ti'jjo lo, ok tyek'in jun t-angel qAjaw tib' te toj wutziky', ex xi tq'ma'n te: Jse, ay tyajil qtzan nmaq kawil David. Mi xob'a tu'n tjaw mejey tuk'a Mariy, qu'n atzin tal k-itz'jil nya tk'wal jun ichin, qala' tu'n Xewb'aj Xjan. 21 Qu'n k-itz'jil jun tal q'a, ex k-okil tq'o'n tb'i Jesús.* K-okil tb'i ikyjo, qu'n kchi kletil xjal toj il tu'n.*
22 O b'aj tkyaqiljo lo, noq tu'n tjapi'n yol tzaj tq'ma'n qAjaw tu'n yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:
23 Jun tal txin, a na'mxtaq tlonte ichin,
ex tzul itz'je jun tal tal q'a.
Ex k-okil juntl tb'i Emanuel,*
a ntq'ma'n qa Dios quk'a.
24 Tej tjaw sak'paj Jse toj twatl, kub' tb'inchin tze'nkuxjo otaq tq'ma t-angel qAjaw te, ex b'e'x xi tk'le'n Mariy te t-xu'jil.
25 Me mix i kub'e kë junx, tzmaxi' tej tul

* 1:1 Gen. 12:1-3 * 1:11 2Re. 24:10-15; 2Cr. 36:10; Jer. 27:19-22 * 1:18 Lc. 1:26-27 * 1:21 Lc. 1:31 * 1:21 Sal. 130:8 * 1:23 Is. 7:14 * 1:25 Lc. 2:21

itz'je tnejil tal, a q'a, a otaqxi tz'ok tz'aq. Ex
ok tq'o'n tb'i Jesús.*

2

Tej kypon aj nab'l q'olb'ilte Jesús

1 Antza itz'je Jesús tojjo tal tnam Belén,
toj tx'otx' te Judey, tej toktaq Herodes te
nmaq kawil tojjo tx'otx' anetzi'n. I kanin
tojjo tnam Jerusalén junjun ichin aj nab'lqe,
tzajninqe toj tjawitz q'ij, 2 ex xi kyqanin:
¿Ja'tzin ta' nmaq kawil kye xjal aj Judiy, a
ma tz'itz'je? Qu'n ma qli'y tche'w te tqanil
tojjo qtx'otx'a toj tjawitz q'ij, ex ma qo tzaja
tzalu'n tu'n qk'ulin twutz.
3 Atzaj te' tb'inte Herodes, a nmaq kawil,
b'e'x najx tnab'l kyuk'a tkyaqilxjal toj
Jerusalén. 4 Tu'npetzi'n, b'e'x i tzaj ttxko'n
kykyaqil kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil ti'j
tkawb'il aj Judiy, ex xi tqanin kye: ¿Ja'tzin
tu'n titz'jetaq Crist?
5 Aye nejinel kyxol aj Judiy xi kytzaq'win:
Toj tnam Belén toj tx'otx' Judey, chi chi'.
Qu'n ikytzi'n kyij ttz'ib'in yolil Tyol Dios
ojtxe. Chi' kyjalu'n:

6 Ante Belén, toj ttx'otx' Judá,
nya tal mu'ë tnam te kyxol tkyaqil
nmaq tnam kye aj Judiy.
Qu'n toja, k-elitze jun tnejil,
a k-okil ka'yinte Ntanima, aye' aj Is-
rael, tze'nku jun kyik'lel.*

7 Tu'npetzi'n, i tzaj ttxko'nte Herodes toj
ewajil aye aj nab'l, ex xi tqanin alkyexix
q'ij, tej kylonte che'w. 8 Ex b'e'xsin i xi
tchq'o'n tzmax Belén, ex xi tq'ma'n kye:
Ku kyxi'y antza, ex kyxjelinxa wen ti'jjo tal
ne'ë. Ajtzin knet kyu'n, kysma'ntza tqanil
we'y, tu'ntzin ex ikyx weji'y tu'n nxi'y k'ulil
twutz.
9 Tu'ntzi'n tyol Herodes, b'e'x i xi' aj
nab'l. Atzin te' che'w, a kyli toj tjawitz
q'ij, nejnintaq kywutz ex tzmaxi we', tej
tkanin tib'ajjo ja, ja' ta'taqjo tal k'wal. 10 Tej
kylonte aj nab'ljo che'w tkub' we', b'e'xsin
i jaw tzalaj nimxix. 11 Atzaj te' kyokx tuja,
kyli tal k'wal tuk'ax tnana, a Mariy, ex
b'e'x i kub' meje k'ulil twutz. Ex xi kyoyin
q'anpwaq, exsin storak ex jun k'ok'jsb'il,
mir tb'i. 12 Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tyek'in Dios
kye toj kywutziky', tu'n mi chi meltz'aj ja'
ta'taq Herodes. Tu'npetzi'n, tojxi junxil b'e
i ajtz meltz'aj, tej kyajtz.

Tej kyxi' Jesús toj tx'otx' Egipto

13 Tej kyajtz aj nab'l, jun t-angel qAjaw ok
tyek'in tib' toj twutziky' Jse, ex xi tq'ma'n
te: Kux jaw we'ksa. Chlentzjiy tal q'a tuk'ax
tnana, ex kux che'xa toj tx'otx' Egipto, ex
tenkja antza, tzmaxi' aj t-xi nq'ma'n tey.
Qu'n kjyol Herodes ti'jjo tal q'a, tu'n tkub'
b'yet.
14 Tu'npetzi'n, b'e'x jaw we' Jse, ex xi
tchle'n tal k'wal tuk'a toj qniky'in tuk'axjo
tnana, tu'n kyxi' Egipto. 15 Antza i tene,
tzmaxi' tej tkyim Herodes. B'ant ikyjo, noq
tu'n tjapi'n a tq'ma qAjaw tu'n yolil Tyol
Dios ojtxe. Chi' kyjalu'n:

Tzmax Egipto, ktzajil ntxkon we'
nk'walch.*

16 Tej tel tniky' Herodes te, qa otaq kub'
sb'u'n kyu'n aj nab'l, b'e'x tzaj tq'oj kyi'j.
Ex b'e'x ex tq'o'n jun tkawb'il, tu'n kykub'
b'yetjo jni' k'wal, a na'mtaq kyjapin te kab'e
ab'q'e, aye' ite'taq toj Belén ex kykyaqil
kojb'il ti'jile, tze'nku otaq kyq'ma aj nab'l,
qa otaq tz'itz'je jun nmaq kawil antza.
17 Qu'n ikytzin japin b'ajjo, a kub' ttz'ib'in
Jeremías, a yolil Tyol Dios ojtxe. Chi' ky-
jalu'n:

18 B'ijte jun tq'ajq'ojil wib'aj toj Ramá,
tze'nku jun oq'il tuk'a nimx b'isb'ajil.
Nyakuj kyoq'il kykyaqil txub'aj aj Israel
junx kyuk'a kyimnin ex kyuk'a
itz'qe,
nchi oq' kyi'j kyal, aye' i kub' b'yo'n,
ex mix a'l nchewsin te' kyk'u'j.*

19 Me te' otaqxi kyim Herodes, jun t-angel
qAjaw ok toj twutziky' Jse, tej atxtaq toj
tx'otx' Egipto, ex tq'ma: 20 ¡We'ksa! Ex
q'inxjiy tal k'wal tuk'iy tuk'ax tnana. Ku
tmeltz'aja toj tx'otx' te Israel, qu'n ma chi
kyimjo aye kyajtaq tu'n tkub' kyb'yo'n tal
k'wal.
21 Ex b'e'x jaw we'ks Jse; xi ti'n tal k'wal
tuk'a tuk'ax tnana tzmax toj tx'otx' te Is-
rael. 22 Me te' tb'inte Jse, qa ataq Arquelao,
a tk'wal qtzan Herodes, toktaq te kawil te
t-xel qtzan ttata toj tx'otx' te Judey, mix
xa'yil, qu'n b'e'x xob' tu'n t-xi' antza. Me
toj juntl wutziky' ok q'ma'ne te, tu'n t-
xi' toj tx'otx' te Galiley. 23 Atzaj te' tkanin

* 2:6 Mi. 5:2 * 2:15 Os. 11:1 * 2:18 Jer. 31:15 * 2:23 Lc. 2:39

antza, b'e'x i xi' najal toj tnam Nazaret toj
tx'otx' te Galiley,* tu'ntzin tjapin b'ajjo a
kyq'ma yolil Tyol Dios ojtxe, qa tu'n toktaq
tb'i Jesús, Aj Nazaret.

3

Ajo tyol Juan, a Jawsil A'
(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 Tb'ajlinxi' ila' ab'q'e, ul Juan, a Jawsil A',
tojjo tzqij tx'otx', ja' nti' kynajb'ilxjal toj,
tojx ttx'otx' Judey. Me b'e'x i xi' nim xjal
b'ilte, qu'n nyolintaq Juan ti'j Tyol Dios, 2 ex
ntq'ma'ntaq: Ku tajtz ti'j kyanmi'n, qu'n a
Tkawb'il Dios toj kya'j kyja tul laq'e.*
3 Ante' Juan lu'n a kub' ttz'ib'in Isaías, a
yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'mante kyjalu'n:
Ex b'ijte tq'ajq'ojil twi' jun a'la kujxix
wen tojjo tzqij tx'otx', ja' nti'ye ky-
najb'ilxjal toj. Chi' kyjalu'n:
Kyb'inchima kyib'a twutzjo tAjaw Tkyaqil.
Kyq'onx kyanmi'n te, qu'n ch'ix tul tzalu'n
twutz tx'otx'.*
4 Atzin t-xb'alin Juan noq tsmal jun wiq
txuk, kamey tb'i, tuk'a tk'alb'il tal ttx'aqin
tz'u'n, tze'nku kyxb'alin yaj.* Ex atzin
twa n-oktaq, noq txuk tze'nqeku' txanin,
ex ta'l aq toj k'ul. 5 Ex nimxjal toj tnam
te Jerusalén nche'xtaq b'ilte, exqetzi'n toj
tx'otx' te Judey ex tk'atz Nim A' Jordán.
6 Me ayetzi'n jatz kypa'n kyil twutz Dios,
b'e'x i kux tq'o'n Juan toj nim a', te jawsb'il
a'.
7 Me atzaj te' tok tka'yin Juan nimtaq
xjal kyxol Parisey ex Sadusey nchi ultaq,
tu'n kyku'x toj a' te jawsb'il a', b'e'x xi
tq'ma'n kye: Nti'x kye' kyajb'in, ikyqexji'y
tze'nku jun ch'uq ma' kan. ¿Ma noqtzin
tu'n aj kyku'xa toj a', ok kchi kletili'y te
tkawb'il Dios kujxix wen, a ch'ix tul kanin
kyib'aja?* 8 Qu'n ojtzqi'n kyu'n kykyaqilx-
jal, qa axjo kyb'inchb'i'n nyek'inte qa
na'm tajtz ti'j kyanmi'n. 9 ¿Tze'ntzin tten
nkub' kyb'isintza, qa aku chi kleta noq
tu'n Judiyqi'y, a tyajil qtzan Abraham, ex
nya tu'n tajtz ti'j kyanmi'n? Tu'npetzi'n,
kxel nq'ma'n kye'y, noqpetzin at kolb'iltz
ikyjo, majqexpetla kye' ab'j lu'n, aku chi ok
tq'o'n Dios te tyajil Abraham, tu'n kyklet.*
10 Tu'npetzi'n, ch'ix tul tkawb'il Dios kujxix
kyib'aj kykyaqiljo aye' kyky'e' tu'n tajtz ti'j
kyanmin, ikyxjo tze'nku tajaw jun wi' tze
kjawil ttx'emin, qa nti' twutz n-el. Ex a
tze, a nti' tajb'in, k-okix toj q'aq'; ikyxtzin
kchi tenb'ilaji'y, qa mi s-ajtz ti'j kyanmi'n.*
11 Me metzin we' nchi kux nq'o'nxjal toj a',
te jawsb'il a', te jun yek'b'il qa ma tz'ajtz
ti'j kyanmin. Me ante tzul wi'jxi'y nya noq
o'kx tu'n kyku'xxjal tu'n toj a', te jawsb'il a',
qala' kxel tq'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmin
te jun majx te patb'il jni' il toj. Qu'n at
nimxixtl tipin tze'nku we', nipela at wokli'n
tu'n woka te taq'nil. 12 Qu'n lu' Kawil kkawil
kyib'aj xjal tze'nku jun aj triyil, a q'i'n
ma nim tze toj tq'ob' te xtulb'il triy. Ex
k-elix tpa'n kykyaqilxjal wen kyxoljo nya
wen, ikyxjo tze'nku jun xjal aj t-xtulin triy,
ex k-elil tpa'n paj ti'j. Ex kchi xel tk'le'n
nimil toj kya'j tze'nku tu'n tkux tk'u'n triy
toj ttx'utx'. Me ayetzi'n nya nimil, ikyxjo
tze'nku paj, ok kchi k'wel tpatin tuk'a q'aq',
a mixla k-yupjilx.

Tej tku'x Jesús toj nim a' te jawsb'il a'
(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

13 Kyojjo q'ij anetzi'n, etz Jesús toj tx'otx'
te Galiley, tu'n tpon ttzi Nim A' Jordán, tu'n
tku'x toj a' te jawsb'il a' tu'n Juan tojxjo nim
a'. 14 Me tky'e'taq Juan tu'n tku'x Jesús toj a',
te jawsb'il a', ex xi tq'ma'n te: Ayintla we'
tu'n nkux tq'o'n toj nim a' te jawsb'il a', te
jun yek'b'il qa ayi'n ma tz'ajtz ti'j wanmi'n.
Me atzin te', nti' te til. ¿Qalatzi'n taja tu'n
tku'xa toj a'?
15 Me ante Jesús xi tq'ma'n te:
Qb'inchinku ja'lin, qu'n ilxix ti'j tu'n tb'ant
qu'n, tze'nkuxjo tkyaqiljo taj qMan.
Ex b'e'x xi ttziyin Juan.
16 Atzaj te' tjatz Jesús toj a', b'e'x xi jaqpaj
kya'j, ex xi tka'yin T-xew Dios, a Xewb'aj
Xjan, kyja'taq tku'tz tze'nku jun palom, ex
kub' ten tib'aj. 17 Ex q'ajq'ojin jun yol toj
kya'j. Chi' kyjalu'n: Axixpen weji'y Nk'wal
k'u'jlin wu'n, a o jaw nsk'o'n.*

4

Ok Jesús toj joyb'il tu'n tajaw il
(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

1 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi' Jesús tu'n tkujil
Xewb'aj Xjan tzma tojjo tzqij tx'otx', ja'

* 3:2 Dan. 2:44; Mt. 4:17; Mr. 1:15 * 3:3 Is. 40:3 * 3:4 2Re. 1:8 * 3:7 Mt. 12:34; 23:33 * 3:9 Jn. 8:33
* 3:10 Mt. 7:19 * 3:17 Is. 42:1; Mt. 12:18; 17:5; Mr. 9:7; Lc. 9:35

nti'ye kynajb'ilxjal toj, tu'n tok toj joyb'il
ti'j tu'n tajaw il, qu'n tjoy tajaw il ttxo-
lil, tu'n tel tiky'in Jesús tkawb'il tMan.*
2 Otaq kub' tpa'n Jesús wa'yaj ka'wnaq
q'ij ex ka'wnaq qniky'in, tu'n tna'n Dios.
Tu'npetzi'n, tzaj wa'yaj ti'j. 3 Tej tok tka'yin
tajaw il ikyjo, tzaj laq'e tk'atz, tu'n tok
tniky'b'in toklin, exsin xi tq'ma'n te: Qa
K'wa'lb'ajxixtza te Dios, q'manxa kye ab'j
lo, tu'n kyok te wab'j, qu'n manyor wa'yajx
ti'ja.

4 Me xi ttzaq'win Jesús: Kyij tz'ib'in toj
Tyol Dios, qa nya noq o'kx tu'n wab'j k-
anq'ile texjal; qala' ex tu'n tkyaqiljo yol, a
n-etz toj ttzi Dios.*

5 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi ti'n tajaw il
Jesús toj xjan tnam te Jerusalén. Jax
tk'le'n tzmax toj tjuch'iljo tnejil ja te na'b'l
Dios, a nimxix twe'. 6 Ex xi tq'ma'n
te: Qa K'wa'lb'ajxixtza te Dios, xo'nkuxsin
tib'tza, tu'n tkupin tzmax twutz tx'otx',
qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Tyol Dios kyjalu'n:
Kchi tzajil tsma'n Dios t-angel te kloltiy.
Ex kjawil q'i'n kyu'n toj kyq'ob',
tu'ntzintla mi ky'ixb'i'y twi' ab'j.*

7 Me xi ttzaq'win Jesús: Ex ikyxjo
ntq'ma'n toj Tyol Dios kyjalu'n: Mi tz'ok
tq'onjiy qAjaw, a tDiosa toj joyb'il ti'jch.*

8 Ex juntl majl, xi ti'n tajaw il Jesús tib'aj
jun wutz, ma nimxix twe', ex xi tyek'in
tajaw il tkyaqil tnam twutz tx'otx' te, ex
tkyaqiljo q'inimil toj. 9 Exsin xi tq'ma'ntz:
Kxel nq'o'n tkyaqiljo jni' chi' tey, qa ma
kub' meje'y k'ulil nwutza.

10 Me ante Jesús xi ttzaq'win: Laq'exa
nk'atza, ay, satanás, a tajaw il, qu'n ikytzin
ntq'ma'n toj Tyol Dios: K'uli'n o'kx twutz
qAjaw, a tDiosa, ex noq te, tu'n tajb'iniych.*

11 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x el tpa'n tajaw il
tib' ti'j Jesús. Ex b'e'x i ul junjun angel
mojilte.

Tej t-xi xkye taq'in Jesús toj tx'otx' te Galiley
(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

12 Tej tb'inte Jesús, qa otaq kux jpu'n
Juan, a Jawsil A', toj tze, b'e'x xi' toj tx'otx'
Galiley.* 13 Me mix kyjaye tene toj tnam
Nazaret, qala' b'e'x xi' toj juntl tnam toj
tx'otx' te Galiley, Capernaum tb'i, jun tnam
nqayin ta' ttzi nijab', toj tx'otx', a xi q'on
kye tyajil qtzan Zabulón ex te qtzan Neftalí,
aye' tk'wal qtzan Israel.* 14 B'ajjo ikyjo, noq
tu'n tjapin b'ajjo a kub' ttz'ib'in Isaías, a
yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:

15 Ay, ttx'otx' Zabulón, ex te Neftalí,
a tk'atz Nim A' Jordán,
ex jni'qe ite'k ttziyile ttxuyil a'
tojx tx'otx' te Galiley,
ja' najleqe xjal nya Judiyqe.
16 Aye' xjal tojjo tx'otx' lo ite'taq toj qxopin
toj kyanmin,
me o kyli jun nim tqan tzaj.*
Ex aye' najleqe tojjo tx'otx',
a iky'in kyu'nxjal ex te kyiminch,
qu'n nyakuj nti'taq kyoklin.
Me atzi'n ja'lin, ma kyli jun nim spiky'in,
ex jun tqan tzaj, a tzunx nqopinx.

17 Atxixsi'n ttzaj xkye taq'in Jesús, tu'n
tyolin Tyol Dios, ex xi tq'ma'n: Ku tajtz ti'j
kyanmi'n,* ex ku kymeltz'aja tuk'a qMan
Dios, qu'n a Tkawb'il Dios toj kya'j ma tzaj
laq'e.*

Tej kytzaj ttxko'n Jesús kyaje ichin nchi kyiẍintaq
(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

18 Nb'ettaq Jesús ttzi Nijab' te Galiley,
tej t-xi tka'yin kab'e kyiẍil, kyitz'in kyib'.
Ataqtzi'n jun, Simun, a toktaq juntl tb'i
Pegr, junx tuk'a titz'in, Andrés. Tzmataq
nkux kyq'o'n kypa toj a' te tzuyb'il kyiẍ, 19 xi
tq'ma'n Jesús kye: Chi lipeka wi'ja. Qu'n
ayetzin kye' nchi chmo'n kyiẍ ja'lin, me
kchi xel nxnaq'tzi'n tze'n tten tu'n tb'ant
kychmo'n xjal tu'n kyklet.

20 Jun paqx, kyij kytzaqpi'n kypa te
tzuyb'il kyiẍ, ex i xi lipe ti'j.

21 Tej kyxi laq'e ch'intl, i xi tka'yin Jesús
kab'etl xjal kyitz'in kyib', aye' Jacob, a
toktaq juntl tb'i Santyaw, tuk'ax titz'in,
Juan, tk'walqe Zebedey. Ite'kxtaq toj jun
bark tuk'ax kytata nchi slepintaq kypa te
tzuyb'il kyiẍ. I tzaj ttxko'n Jesús, 22 ex b'e'x
kyij kytzaqpi'n kybark tuk'ax kytata, ex
b'e'x i ok lipe ti'j.

Tej t-xnaq'tzin Jesús nimku xjal
(Lc. 6:17-19)

* 4:1 Eb. 4:15 * 4:4 Deu. 8:3 * 4:6 Sal. 91:12 * 4:7 Deu. 6:16 * 4:10 Deu. 6:13 * 4:12 Mr. 6:17; Lc. 3:19-20 * 4:13 Jn. 2:12 * 4:16 Is. 9:1-2 * 4:17 Mt. 3:2 * 4:17 Dan. 2:44

23 Nb'ettaq Jesús toj tkyaqil tx'otx' te
Galiley, ex nxnaq'tzintaq kyojile junjun
tnam antza kyojjo mu'ä ja te kyna'b'l aj
Judiy Dios. Nyolintaq Tb'anil Tqanil ti'j
Tkawb'il Dios, ex nq'anintaq tkyaqil wiq
yab'il, a otaq tz'ok lemtz'aj kyi'jxjal.*
24 El
tqanil Jesús toj tkyaqil tx'otx' te Siria,
ex i b'aj tzaj kyi'nxjal kyyab' tuk'a noq
ti'chaqku yab'il, ex noq ti'chaqku kyixk'oj,
exqetzi'n tzyu'ntaq kyanmin tu'n taq'nil
tajaw il, exqetzi'n ntzajtaq nlu'lin kyi'j, ex
jni' qe kox; ex b'e'x i el we' tu'n Jesús.
25 Nimx txqan xjal ok lipe ti'j Jesús toj tx'otx'
te Galiley, te tx'otx' Decápolis, te Jerusalén,
te tkyaqil tx'otx' te Judey, ex kyoj tx'otx'
jlajxi Nim A' Jordán.

5

Tej tyolin Jesús twi' wutz
(Lc. 6:20-23)

1 Tej tok tka'yin Jesús txqan xjal otaq
chmet ti'j, b'e'x jax twi' wutz, ex kub' qe
antza. Me awotzi'n, a t-xnaq'tzb'in, b'e'x o
xi laq'e'y tk'atz, ex ok qtxolin qib'a ti'j. 2 Ex
ok ten Jesús xnaq'tzil, ex tq'ma:

3 Ky'iwlinqexixjo aye' nkyna'n toj kyan-
min qa atx taj toj kychwinqil, qu'n at kyok-
lin ti'j Tkawb'il Dios toj kya'j.

4 Ky'iwlinqexixjo aye' nkyna'n b'is toj
kyanmin, qu'n axte Dios ktzajil q'uqb'in te
kyk'u'j.*

5 Ky'iwlinqexixjo aye' o tz'ajtz ti'j kyan-
min, qu'n kchi najal tojjo tx'otx', a o tzaj
ttziyin Dios kye.*

6 Ky'iwlinqexixjo aye' kyajxix tu'n
kyb'inchin a taj qMan Dios, qu'n axte Dios
ktzajil oninkye tu'n tb'ant kyu'n.

7 Ky'iwlinqexixjo aye' nq'aq'in kyk'u'j
kyi'jjo txqantl, qu'n axte Dios ktzajil q'aq'in
tk'u'j kyi'j.

8 Ky'iwlinqexixjo aye' o txjet il toj kyan-
min, qu'n ok kyla'b'il Dios toj kya'j.*

9 Ky'iwlinqexixjo aye' tok tilil kyu'n, tu'n
kymujb'in texjal kyib' kyxolile, qu'n axte
Dios k-okil q'onte kyb'i te k'walb'aj.

10 Ky'iwlinqexixjo aye' n-iky'x yajb'il
kyu'n, noq tu'n nkub' kyb'inchin a tz'aqle, a
tze'nku taj Dios, qu'n at kyoklin ti'j Tkawb'il
Dios toj kya'j.*

11 Ky'iwlinqexix kye', qa ma chi xo'nxjal
yol kyi'ja, ex qa ma tziky'x yajb'il kyu'n, ex
tkyaqil nya b'a'n, a kjawil b'ant kyu'nxjal
kyi'ja, noq tu'n npaja.* 12 Qa ma tziky'x
kyu'n, chi tze'jixa, ex chi tzalajxa, qu'n
ktzajil tq'o'n Dios nim t-xel kye'y toj kya'j,
tze'nku xi tq'o'n kye yolil Tyol Dios ojtxe,
tu'n nim iky'x kyu'n tze'nku' kye' ja'lin.*

Ma qo ok te atz'in ex te spiky'in te twutz tx'otx'
(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

13 Ayetzin kye' ma chi oka tze'nku atz'in te
twutz tx'otx', tu'n mi naje toj il. Qu'n qa ma
tz'el naj tpitz'mejil atz'in, nlay b'ant tu'n
tel pitz'mejix juntl majl, qu'n nti'xla tajb'in,
qala' noq tu'n tex xo'yit, ex tu'n kyjax
we'xjal tib'aj. Tu'ntzintzjo, kyka'yinkxix
kyib'a, tu'n mi naje a at toj kyanmi'n.

14 Ex ma chi oka tze'nku spiky'in te
twutz tx'otx', tze'nku jun tnam tokx twi'
wutz nlay b'ant tewit.* 15 Ex nlay b'ant
tu'n tok txqet jun tzaj, exsin tu'n tokx
ewitl tjaq' jun kax; qala' il ti'j tu'n tjax
tib'aj xtanko'l, tu'ntzin tspiky'emix tkyaqil
tuja tu'n.* 16 Ikytzin kyeji'y, kyyek'ima
kynimb'ila kywutzxjal, tze'nku spiky'in,
tu'ntzin aj tok kyka'yin xjaljo kyb'inchb'i'n
tb'anilx, ex kjawil kynimsin tb'i qMan Dios
toj kya'j.*

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j ojtxe kawb'il

17 Mi kub' kyximi'n qa ma chin ula yupil
te' tkawb'il Moisés exqetzi'n kyxnaq'tzb'in
yolil Tyol Dios ojtxe. Qu'n nya ma chin ula
yupilte tkyaqiljo lu'n, qala' tu'n tjapin wu'n
tkyaqil t-xilin. 18 Twutzxix kxel nq'ma'n
kye'y, nlay najjo kawb'il lo, nipela jun tal
netz' yol ti'j, ajxi tjapin b'aj tkyaqil t-
xim Dios, ex ajxi tiky' kya'j ex tx'otx'.*
19 Tu'npetzi'n, altzin kye jun ma tziky'
tib'ajjo kawb'il, exla qa noq jun tal mu'ä
yol toj twutz, mo qa ma txi tq'ma'nj kye
txqantl, tu'n mi kub' nimite ch'in, ex tal
mu'ä k-esb'ajila toj kya'j. Me ante', a japin
b'aj tu'n tkyaqilx, ex qa ma txi tq'ma'n kye
txqantl qa il ti'j tu'n tjapin b'aj tkyaqil,

* 4:23 Mt. 9:35; Mr. 1:39 * 5:4 Is. 61:2 * 5:5 Sal. 37:11 * 5:8 Sal. 24:4 * 5:10 1Pe. 3:14 * 5:11 1Pe. 4:14 * 5:12 2Cr. 36:16; Kyb'i. 7:52 * 5:14 Jn. 8:12; 9:5 * 5:15 Mr. 4:21; Lc. 8:16; 11:33 * 5:16 1Pe. 2:12 * 5:18 Lc. 16:17

ex aj tkanin toj Tkawb'il Dios toj kya'j, k-
okil q'o'n te nim toklin. 20 Tu'npetzi'n,
kxel nq'ma'n kye'y, mi chi oka tze'nku kye
Parisey exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il,
a o'kx kyajjo tu'n tjapin kyu'n kywutzx-
jal, me noq tuk'a tka'min kyk'u'j nkub'
kyb'inchine. Qu'n qa mix japin kyu'n tuk'a
tkyaqil kyanmi'n, mi chi okxa toj Tkawb'il
Dios toj kya'j.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tyab' wib'aj
(Lc. 12:57-59)

21 Qu'n b'i'n kyu'n ti' q'umj kye ojtxe
qxe'chil: Mi chi b'iyi'n,* qu'n qa ma b'iyin,
at til twutz kawb'il te twutz tx'otx'. 22 Me
metzin we' kxel nq'ma'n kye'y, ankye' noqx
q'oj kxel taq'nin tuk'a tuk'a, at til twutz
kawb'il. Ex ankye' k-okil lipin yisol tuk'a,
at til twutz tnejil kawb'il. Ex ankye' kxel
tq'ma'n te tuk'a: Nti' tnab'l, kxe'l toj q'aq'
te jun majx.
23 Tu'npetzi'n, qa taja tu'n t-xi'y q'ol jun
toyaja toj ja te na'b'l Dios, ex aj tpon, me qa
akux s-ul toj tk'u'ja, qa at jun tq'oja tuk'a
jun tuk'iy, 24 mi txi'y q'ol toyaja nej; qala'
nej, ku txi'y kub'sil twutza te tuk'iy, tu'n
tkub' tnajsin tila. Ex ajtzin kykyija toj wen
tuk'a, kuxpin txi'tza q'ol toyaja.
25 Ikytzi'n, qa at jun taj tu'n t-xi' patil
tey twutz kawil, q'onka tilil, tu'n tkyija toj
wen tuk'a axsa toj b'e, tu'ntzin mi txi q'i'n
tu'n twutz kawil. Qu'n qa mina, kxel q'o'n
toj kyq'ob' xq'uqil, tu'n tkux jpu'n toj tze.
26 Twutzxix kxel nq'ma'n tey, nlay tz'etza
antza tzmaxi' aj tchjet tkyaqil tk'asa.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo ky'a'jin

27 O kyb'i'y ajo q'umle kye ojtxe qxe'chil:
Mi chi ky'a'ji'nch.* 28 Me metzin we' kxel
nq'ma'n kye'y, ankye' qa ma txi tka'yin jun
qya, ex qa ma pon tk'u'j ti'j, ma b'inchin aj
pajil tuk'a toj tanmin twutz Dios.
29 Tu'npetzi'n, wenitla tu'n tjatz kyi'n toj
kyanmi'n tkyaqiljo, a nxi q'i'n kye'y toj il.
Ikytzi'n, noqit qa tu'n tpaj kywutza aku
chi kub' tz'aqiy toj il, kyimitza, ex kyx-
omixa najchaq. Qu'n wenitla tu'n tnaj jun
tnej kyxmilila, tze'nku tu'n kyxi' kyxmilila
tkyaqil toj q'aq' te jun majx, aj kykyima.*
30 Ex qa noq tu'n kyman q'ob'a, aku chi
kub' tz'aqiy toj il, kytx'emimila, ex kyx-
omixa najchaq. Qu'n wenitla tu'n tnaj jun
tnej kyxmilila, tze'nku tu'n kyxi' kyxmilila
tkyaqil toj q'aq' te jun majx.*

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo kypa'b'l kyib'xjal
(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

31 Ex ikyx o q'umle ojtxe: Qa at jun xkub'
tpa'n tib' tuk'a t-xu'jil, il ti'j nej tu'n tb'ant
jun u'j kyxol, qa o chi pa'yit.* 32 Me metzin
we' kxel nq'ma'n, qa at jun ichin xkub'
tpa'n tib' tuk'a t-xu'jil noq kukxjo, ex nya
tu'n ma kub' tz'aq t-xu'jil toj ky'a'jin, tu'n
tpaj k-okile' t-xu'jil te aj ky'a'jil, aj tok meje
tuk'a juntl ichin. Ex ankye' ichin, k-okil
meje tuk'a qya, a otaq tz'el lajo'n, ex ikyxjo,
k-okil aj ky'a'jil, qu'n twutz Dios, nya ma
pa'yitjo qya tuk'a tnejil tchmil.*

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo qyol

33 Ex ikyxjo, o kyb'i'y a q'umle kye ojtxe
qxe'chil, qa il ti'j tu'n tb'ajx kyyola, aj qa
ma tzaj kytxko'n tb'i Dios toj.* 34 Me metzin
we' kxel nq'ma'n: Mi tzaj kytxko'n tb'i jun
a'la mo tb'i jun ti' toj kyyola;* tze'nku tb'i
kya'j, qu'n atzin tq'uqb'il Diosjo;* 35 mo tb'i
tx'otx', qu'n ax Dios nkawin tib'aj;* exjo tb'i
tnam Jerusalén, qu'n atzin Ttanim Diosjo,
a Nmaq Kawil.* 36 Ex mi kub' kyq'ma'n jun
kyyola, ti'j tsaqil kywi'y, qu'n nlay saqix mo
q'aqix jun tsmal kywi'y kyu'nxa. 37 Qala'
chi yolinxa twutzx qa twutzx, ex qa mina,
minax. Qu'n atzi'n nkub' kyq'ma'n tb'i
a'lchaqku kye toj kyyola, tu'n tajaw iljo
ikyjo.

T-xnaq'tzb'il Jesús tu'n mi xelsitjo nya wen
(Lc. 6:29-30)

38 B'i'n kyu'n qa q'umle ojtxe, qa ma tz'etz
jun kywutza tu'n jun xjal, il ti'j tu'n tetzjo
texjal; ex qa ma tz'etz kyste'y tu'n jun xjal,
ex il ti'j tu'n tetzjo texjal kyu'n.* 39 Me
metzin we' kxel nq'ma'n kye'y, qa at jun
xjal s-ok lipin kyi'ja, mi tz'ok kyq'o'n t-xel,
expe qa ma tz'ok laqtz'in jun plaj kytzi'y,
kymeltz'inxji'y jun plajtl. 40 Ex qa at jun s-
ok tstz'i'minte tkamiẍ kyi'ja, ex chex q'i'n

* 5:21 Ex. 20:13; Deu. 5:17 * 5:27 Ex. 20:14; Deu. 5:18 * 5:29 Mt. 18:9; Mr. 9:47 * 5:30 Mt. 18:8; Mr. 9:43 * 5:31 Deu. 24:1-4; Mt. 19:7; Mr. 10:4 * 5:32 Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18; 1Co. 7:10-11 * 5:33 Lv. 19:12; Num. 30:2; Deu. 23:21 * 5:34 Sant. 5:12 * 5:34 Is. 66:1; Mt. 23:18-22 * 5:35 Is. 66:1 * 5:35 Sal. 48:1-2 * 5:38 Ex. 21:22-25; Lv. 24:19-20; Deu. 19:21

twutz kawil tu'n tpajjo ikyjo, kyq'onxa te,
expe qa majxjo kychaketa kykotpinxa. 41 Ex
qa ma tz'ok q'o'n il kyi'ja, tu'n t-xi kyiqin
jun iqtz toj niky'jin ajlab', majx kyiqinxa toj
juntl ajlab'. 42 Chi oka so'j tuk'a tkyaqil, ex
mi chi oka nya so'j tuk'a xjal, a nti' at te.

T-xnaq'tzb'il Jesús tu'n kyok qk'u'jli'n a nchi jaw tu'n kyq'oj qi'j
(Lc. 6:27-28, 32-36)

43 Ex ikyxjo, b'i'n kyu'n tze'n q'umle
kyu'nxjal ojtxe: Kyk'u'jlinqekji'y kyuk'iy,*
ex kyi'jlinqemilji'y aye' nchi jaw, tu'n
kyq'oj kyi'ja. 44 Me metzin we' kxel nq'ma'n:
Tenx tq'aq'b'il kyk'u'ja kyi'jjo nchi q'ojin
kyi'ja; ex chi na'n Dios kyi'jjo nchi yasin
kyi'ja. 45 Qu'n k'walb'ajqexixa te kytati'y,
a at toj kya'j. Qu'n ate ntzaj q'onte q'ij
kyib'ajjo wen ex kyib'ajjo mina; ex n-
etz q'onte jb'al kyib'ajjo o chi nimin ti'j
exqetzi'n b'inchil il. 46 Qu'n qa o'kqex
nchi ok kyk'u'jlinji'y aye k'u'jlinqi'y kyu'n,
¿Ma atpela jun oyaj kye'y toj kya'j? Qu'n
ikypen kye peyil pwaq ex jni' aj il nb'ant
kyu'n. 47 Ex qa o'kqex ẍi ok kyq'olb'inji'y
aye nimil, ¿Ti'tzin ch'in wen nb'ant kyu'n
ikyjo? Qu'n ikypen kye xjaljo nb'ant kyu'n,
aye' nya ojtzqi'n Dios kyu'n. 48 Tu'npetzi'n,
chi okxa tz'aqle, tze'nku' te kyTati'y toj
kya'j tz'aqlexix te'.*

6

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo qb'inchb'in tb'anilx

1 Kyka'yink kyib'a; mi kub' kyyek'i'n
kynimb'ila kywutzxjal, noq tu'n kyjawku
ka'ylaj kyi'ja.* Qu'n qa ma kub' kyb'inchi'n
ikyjo, nlay tzaj q'o'n jun oyaj kye'y tu'n
qMan at toj kya'j. 2 Tu'npetzi'n, aj qa ma
chi oni'n kyi'jjo nti'x ch'in at kye, mi kub'
kyb'inchi'n noq tu'n telku kyqanila kyxo-
lilexjal, tze'nku nb'ant kyu'n xmiletz', aye'
nimsil kyib', kyojile' ja te k'ulb'il ex kyx-
olile' tnam, noq tu'n tkub' kyyolinku xjal
qa tb'anilqex. Twutzx kxel nq'ma'n kye'y,
qa kyinxla ch'in chojb'iljo ktzajil q'o'n ti'j.
3-4 Qala', aj t-xi kyq'o'n jun onb'il kye yaj,
kyq'onxa toj ewajil, tu'ntzin mix a'l jun aku
lonte, mixpela jun kyuk'axixa kb'ilte. Qu'n
a te qMan Dios, a nka'yin kyi'ja toj ewajil,
ktzajil q'onte t-xel kye'y ti'jjo lo.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo na'j Dios
(Lc. 11:2-4)

5 Ex aj kyna'n Dios, mi chi oka tze'n kye
xmiletz', a wa'lqenaj nchi na'n Dios toj
ja te k'ulb'il ex toj xky'ich b'e toj tnam,
noq tu'n kyokku ka'yin kyu'nxjal, ex tu'n
kyjaw nimsin.* Me twutzxix kxel nq'ma'n
kye'y, qa ti'jjo ikyjo, kyinxla ch'in chojb'iljo
ti'j. 6 Qala', aj kyna'n Dios, ku kyokxa
tuja, ex kyjpumitz kyja'y. Exsin kux chi
na'ntza Dios kyjunala toj ewajil, qu'n ate
Dios nka'yin kyi'ja toj ewajil, ex ax ktzajil
q'o'nte chojb'il kye'y ti'j. 7 Ex aj kyok ten
na'l Dios, nya noq ti'chaqku kchi okil ten
q'malte, tze'nku nb'ant kyu'nxjal, a nya
ojtzqi'n Dios kyu'n. Qu'n toj kywutz, nyakuj
noq tu'n ikyjo, kchi tzajil b'i'n tu'n Dios;
qala' tuk'ax jun jte' yol, me qa nkyna'n toj
kyanmi'n. 8 Mitzin chi oka tze'nqeku' xjal
xmiletz' anetzi'n, qu'n noqtzin chi oktza
tze'nqe nya nimil. Qu'n ex ojtzqi'nl te
kyMan tu'n, na'mxtaq txi kyqani'n alkye
nti' kye'y.

9 Tu'npetzi'n, iky chi na'la Diosji'y ky-
jalu'n:

Ay qMan Dios, ate toj kya'j, noqit tz'el
kyniky'xjal qa xjanxixjo tb'iy.
10 Noqit tku'tzjo Tkawb'ila tzalu'n twutz
tx'otx',
tu'ntzintla tb'antjo tajb'ila tzalu'n,
tze'nkuxjo nb'ant toj kya'j.
11 Q'ontzjiy qwa'y nimxix te q'ij ja'lin.
12 Ex najsimjiy qila, a o b'ant qu'n,
tze'nku qe', nkub' qnajsi'n kyilxjal
nchi b'inchin mib'in qi'ja.
13 Mi ttziyiy tu'n qkub' tz'aqa toj jun joyb'il,
aj ttzaj qi'ja;
qala' qo tkloma toj tq'ob' tajaw il.
Qu'n tex te tkyaqil Tkawb'il, ex nimx te
tipin, ex jni' tqoptz'ajiyila ja'lin, ex
te jun majx.*

14 Qu'n qa ma kub' kynajsi'n kyiljo nchi
ok lipin kyi'ja, ex ikyxjo te qMan Dios, a at
toj kya'j, k'wel tnajsin kyila.* 15 Me qa mix
kub' kynajsi'n kyiljo nchi ok lipin kyi'ja, ex
ikyxjo te qMan Dios, mi kub' tnajsin kyila.*

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tu'n qpa'n wa'yaj

16 Ajtzin tkub' kypa'n wa'yaj tu'n kyna'n
Diosa, mi kub' kyyek'i'n qa nq'aq'in

* 5:43 Lv. 19:18 * 5:48 Deu. 18:13 * 6:1 Mt. 23:5 * 6:5 Lc. 18:10-14 * 6:13 1Cr. 29:11 * 6:14 Mr. 11:25 * 6:15 Mr. 11:26

kyk'u'ja, ex mi chi jaw b'isi'n, tze'nku
nb'ant kyu'n xmiletz', aye' nimsil kyib',
noq tu'n telku kyniky'tzajil qa nchi pa'n
wa'yaj. Twutzx kxel nq'ma'n kye'y, qa o'kx
ch'in chojb'iljo ti'jjo lo. 17 Qala', aj kypa'n
wa'yaj tu'n kyna'n Dios, kyb'inchim kyib'a,
kytxjomil kywutza, ex chi tze'ji'y, 18 tu'ntzin
mi tz'ele kyniky'xjal kye'y, qa nchi pa'n
wa'yaj; qala' o'kx kyMa'n, ex ax ktzajil
q'onte chojb'il kye'y.

A qq'inimil toj kya'j
(Lc. 12:33-34)

19 Mi kub' kychmo'nji'y kyq'inimila
tzalu'n twutz tx'otx', a ja' ta'ye pok' tu'n
tyuch'j, ex ja' aku tz'oke jun ti' kyi'j, ex
a ja' aku chi okxi ileq' elq'ilte.* 20 Qala'
kychmomji'y kyq'inimila toj kya'j, noq tu'n
kyb'inchb'i'n b'a'n, tze'nku taj Dios, qu'n
nlaypen kub' pok'ix te', nlay q'ayj, ex nlay
tz'ex tu'n ileq'. 21 Qu'n ja' ta'yex kyq'inimila,
axsa kxele lipeye kyanmi'n.*

Ajo tzaj te qxmilil
(Lc. 11:34-36)

22 Ajo kywutza tze'nku jun tzaj te
kyxmilila ex te kyanmi'n. Qa wen kywutza,
at spiky'in toj kyanmi'n tu'n tel kyniky'a ti'j
tkyaqiljo wen. 23 Me qatzin ma txi kyq'o'n
amb'il te kywutza noq tu'n kyka'yi'n ti'jjo
nya wen, ex ikyxjo ok k-okil kyanmi'n te
nya wen, ex toj qxopin. Mi qe kyk'u'ja ti'j
jun kyanmi'n nya wen, qu'n kchi k'wel
sb'u'n tu'n, tu'n kyxi q'i'n toj manyor
qxopin.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo pwaq
(Lc. 16:13)

24 Mix a'l jun aku tz'ajb'in te kab'e tajaw
aq'untl. Qu'n k-elil ti'jli'n tnejil, ex k-okil
tk'u'jli'n tkab'; mo k-okilj tz'aqle tuk'a tne-
jil, me b'e'x aku tz'el ti'jlinljo tkab'. Nlayx
b'ant tu'n tokin te Dios ex te pwaq.*

Nchi ok tka'yinte Dios tk'wal
(Lc. 12:22-31)

25 Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, mi
chi b'isi'n ti'j tze'n tten tu'n kyanq'i'n:
Qa ti'j kywa'y mo ti'j kyk'wa'y, mo ti'j
kyxb'ali'n. ¿Ankye nej; a kywa'y mo a
kychwinqilja? ¿Ex atzin kyxb'ali'n mo a
kyxmililja? 26 Qu'n kyka'yinqektzinji'y tal
pich' nchi lipin twutz kya'j; mi nchi awan,
mi nchi k'u'n kyawal. ¿Ma tzu'ntzin nchi
kyim? Mina, qu'n a kyMa'n, a at toj kya'j,
k'a'chilkye. ¿Ma nyatzin aye kye' nim kyok-
lin tze'nqeku' tal pich'? 27 Qu'n mixpetzin
tu'n chi ja meljtza, ¿Ma akutzin txi nimix
toj kychwinqiltza nipela jun or?

28 ¿Ex tiqu'n tzunx chi b'isinxa ti'j
kyxb'ali'n? Kyka'yinktzi'n tze'n nchi
ch'iye' jni' t-xmakil k'ul. Mina nchi aq'nin,
ex mina nchi chub'in. 29 Me kxel nq'ma'n
kye'y, qa a qtzan nmaq kawil Salomón
ojtxe, tuk'a tkyaqil tq'inimil, s-ok tktxu'n
tib' tuk'a t-xb'alin tb'anilx wen, me mix
kanine tqoptz'ajiyil t-xb'alin, tze'n ka'yi'n
jun tal t-xmakil k'ul.* 30 Qatzin qa nchi ok
tktxu'n Diostzjo tal t-xmakil k'ul ikyjo, a
loqe tzunx nchi milinx toj kojb'il ja'lin, me
meljo nchi'j b'e'x kchi k'wel b'olj tu'n q'aq';
¿Yajxsila kyetza? ¿Nyapela kchi okil ktxu'n
kye' tu'n Dios? Qu'n qa noq o'kxtza nchi
b'isini'y ti'jjo tkyaqiljo lo, antza nyek'ine
qa noq tal ch'in kynimb'ila.

31 Tu'ntzi'n, mi chi b'isi'n, ex mi kyq'ma'y:
¿Ti' kxel qwa'n, mo qa ti' kxel qk'wa'n,
mo qa tze'n tten qxb'alin tu'n tok? qa
chi chiji'y. 32 Qu'n ayetzin kye' txqantl xjal,
a nya nimil, nimx nchi jaw melj kye' ti'j
tkyaqiljo lo. Me metzi'n kyetza, at jun kye'
kyMan toj kya'j, a ojtzqi'n tu'n alkye atx taj
kye'y. 33 Tu'npetzi'n, kyjyomtzi'n Tkawb'il
qMan toj kya'j te tnejil, ex kyb'inchinkuji'y
a tz'aqle toj twutz, ex okpetzin ktzajil
kyk'mo'ntza tkyaqiljo txqantl. 34 Mi chi
b'isin kye' ti'jjo nchi'j, qu'n nchi'jxi te', ex
tex te' tkyaqiljo kb'ajil toj. Qu'n toj jun q'ij
nimku aku b'aj.

7

Nya wen tu'n qok kawil ti'j tnimb'il juntl
(Lc. 6:37-38, 41-42)

1 Mi chi oka kawil kyib'aj kynimb'il
txqantl, tu'ntzintla mi kawine Dios
kyib'aja. 2 Qu'n kchi okila toj xjelb'il
tu'n nchi kawi'n kyib'aj txqantl. Atzi'n
nuk'b'il lo ikytzi'n tze'n nchi milo'n kyi'j
txqantl. Tu'ntzi'n, jni'x malb'il k-okil
kyq'o'n kyi'j txqantl, ikyxjo k-okil kyi'ja
tu'n Dios.* 3-4 Nya wen tu'n tyolb'i'n ti'j
juntl, qu'n ikytzi'n tze'nku jun xjal tokx
jun ma tij tze toj twutz, exsin tajtz tu'n

* 6:19 Sant. 5:2-3 * 6:21 Lc. 12:34 * 6:24 Lc. 16:13 * 6:29 1Re. 10:4-7; 2Cr. 9:3-6 * 7:2 Mr. 4:24

tetz ti'n jun tal netz' tz'is toj twutz juntl
tuk'a. ¿Tze'ntzin tten tu'n t-xi tq'ma'n te
termana: Yo'nkutzin nej, tu'n tetz wi'n tz'is
toj twutza, ex mi na'nl te tu'n, qa at jun ma
tij tze tokx toj twutza? 5 Xmiletz'a. Il ti'j
tu'n tetz ti'njiy te nej a ma tij tze tokx toj
twutza, tu'ntzin tlontejiy tal netz' tz'is tokx
toj twutz termana.
6 B'a'nqexa noq txi kyq'onji'y tumil, a
tz'aqle twutz Dios, kye xjal, aye' noqx nchi
yasin ti'j Tb'anil Tqanil, qu'n okla k-elil
kyi'jlin kyyola, mo tze'nqeku' jun kuch
nipela tu'n t-xi' jun q'inimil kye, noq aku
b'aj kywa'b'in. Ex aku chi tzaj meltz'aj
kyi'ja tze'nku jun tx'u'j tx'yan.

Qo qanin, qo jyon, ex qo q'olb'in; qu'n ktzajil ttzaq'win Dios
(Lc. 6:31; 11:9-13)

7 Qa ma txi kyqani'n, ktzajil tq'o'n Dios;
qa ma chi jyo'n ti'jjo t-xilin tajb'il qMan,
ex knetil kyu'n; ex qa ma txi kyq'olb'i'n
toj kyna'j Diosa, ex ktzajil ttzaq'win kye'y.
8 Qu'n alkye nqanin jun ti', ok k'metil tu'n;
ex alkye njyo'nxix, ok knetil tu'n; ex alkye
nq'olb'in, ex ok ktzajil tzaq'win.
9 Qu'n ¿Ma akutzin txi kyq'o'n kye' jun
ab'j te jun kyk'wala, qa ma tqanin twa?
10 ¿Mo txi kyq'o'n jun kan te, qa ma tqanin
jun tchi' kyiẍ? ¡Mina! 11 Qu'n exla qa aj
ilqi'y, me tililx ti'j kxel kyq'o'n jun tb'anil
ti' te kyk'wala. ¿Yajtzila' te kyMa'n at toj
kya'j? ¿Ma nlaypela tzaj tq'o'n jun tb'anil
ti' kye', aye' nchi qanin ti'j?

Jun t-xilin tumil tu'n Jesús tib'aj tkyaqiljo lo
(Lc. 6:31)

12 Tu'npetzi'n, kyb'inchinkuji'y kyuk'a
txqantl, a tze'nku kyaja tu'n tkub'
kyb'inchin txqantl kyuk'iy. Qu'n a nuk'b'il
lo, ikyx t-xilin tojjo ojtxe kawb'il ex jni'
kyyol yolil Tyol Dios ojtxe.

A tal much' tjpel ex tal much' b'e
(Lc. 13:24)

13 Ku kyokxa tojjo tal tjpel b'e tal much' te
chwinqil. Qu'n atzin ma tij tjpeljo ma tij b'e,
tb'anilx wen toj kywutzxjal, ex ma nintz
nb'aj b'et toj; me atzin b'e anetzi'n nqox ti'n
toj najin. 14 Me atzin tal much' tjpel exsin
b'e tal much' nqox ti'n toj chwinqil te jun
majx, ex nya ila' taj tu'n tb'et toj.

T-xnaq'tzb'in Jesús kyi'j kyb'inchb'inxjal
(Lc. 6:43-44)

15 Kyka'yimtzin kyib'a kyejo sb'ul yol, aye'
n-ok kyq'o'n kyib' te yolil Tyol Dios. N-
ok kyq'o'n kyib' te nimil ex tal mutxin
xjal wen, tze'nku jun tal rit; me toj kyan-
min manyor xo'jqex. 16 Me noq ti'jjo
kyb'inchb'in k-elile kyniky'a kye, qu'n
ikytzi'n tze'nku jun tze, n-el tniky'tzajil noq
ti'jjo twutz. Qu'n nlay tz'el jun uv ti'j tqan
tx'i'x; ex nlay tz'el jun iw noq ti'j jun tqan
k'ul. 17 Ikytzi'n tze'n jun tze, qa tb'anilx tze,
ex tb'anilqe twutz chi elil te lob'j. Ex qa
mina, nlay chi el twutz tb'anil. 18 Qu'n jun
tze wen, nlay tz'el twutz nya wen. Ex jun
tze nya wen, nlay tz'el twutz wen. 19 Qu'n
tkyaqiljo tze, qa nya wen twutz s-el, kjawil
tx'emit, ex k-okix toj q'aq'.* 20 Tu'npetzi'n,
noq ti'jjo kyb'inchb'in, k-elile kyniky'a kye
qa wen xjalqe mo minaj.*

Nya qkyaqilx qo okix toj Tkawb'il Dios
(Lc. 13:25-27)

21 Qu'n nya kykyaqiljo nkyq'ma'n we'y:
WAjaw, wAjaw, kchi okix toj Tkawb'il
Dios toj kya'j. Qala' okqexjo, aye' nkub'
kyb'inchin a tajb'il nMa'n, a at toj kya'j.*
22 Qu'n aj tpon q'ij te pa'b'in twutz Dios,
nimxjal kq'malte we'y: WAjaw, wAjaw, ma
qo yolin qe ti'j tb'iy, ex tuk'a tipin tb'iy, i
b'aj ex taq'nil tajaw il toj kyanminxjal qu'n;
ex noq tuk'a tipin tb'iy, b'ante' nim techil
tipi'n qu'n. 23 Ex oktzin kxel nq'mantza
kye: Nya weqi'y. Chi laq'exa nk'atza, qu'n
b'inchil ilqi'y.*

Kab'e wiq tq'uqil qchwinqil
(Mr. 1:22; Lc. 6:47-49)

24 Tu'npetzi'n, kykyaqiljo nchi b'in nyola,
ex nkub' kyb'inchin tze'nku nxi nq'ma'n,
ikyqetzi'n tze'nku jun xjal at tnab'l, a kux
tq'o'n ab'j te tq'uqil tja, tej tjaw tb'inchin.
25 Tej ttzaj jb'al, ch'iy nim a' ti'jile, ex tzaj
txqan kyq'iq' ti'j. Me mix yekchix, qu'n
tu'n tjaw tq'uqil ab'j kujxix. 26 Me ayetzi'n
nchi b'in ti'j nyola, ex mi nkub' kyb'inchin
tze'nku nxi nq'ma'n, ikyqetzi'n tze'nku jun
xjal nti' tnab'l, a jaw tb'inchin tja tib'aj
tz'awin. 27 Ex tej ttzaj txqan jb'al, ch'iy nim
a' ti'jile, ex tzaj txqan kyq'iq' ti'j. B'e'x iky'
pak'chaj, qu'n b'e'x el yulj tz'awin tjaq'.

* 7:19 Mt. 3:10; Lc. 3:9 * 7:20 Mt. 12:33 * 7:21 Lc. 6:46 * 7:23 Sal. 6:8

[28] Tb'ajlinxitzin tyolin Jesúsjo ikyjo, b'e'x
i jaw ka'ylaj xjal ti'jjo t-xnaq'tzb'il, [29] qu'n
atzin t-xnaq'tzb'il tb'anilxix tuk'a tkyaqil
toklin Dios, ex mikyxi' tze'n kyxnaq'tzb'il
xnaq'tzil ti'j ojtxe tkawb'il Judiy.*

8

Tej tq'anit jun xjal tu'n Jesús yab'taq tu'n tx'a'k, a noq n-el lemimin

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

[1] Tej tmeltz'aj Jesús twi' wutz, nimx txqan
xjal ok lipe ti'j. [2] Me tzaj laq'e jun ichin
tk'atz Jesús, yab'taq tu'n jun tx'a'k, a noq
n-el lemimin. Ex kub' meje twutz Jesús, ex
xi tq'ma'n: WAjaw, qa taja, b'a'n tu'n nkub'
tq'ani'n tuk'a nyab'ila.
[3] Noq ok tmiko'n Jesús, ex xi tq'ma'n te:
Waja. ¡B'e'x ma q'anita ja'lin!
Noq tej t-xi tq'ma'n Jesúsjo yol ikyjo,
b'e'x q'anitkux te jun majx.
[4] Ex xi tq'ma'ntl Jesús te: B'i'nkuy. Mi
txi tq'ma'n te a'la.* Qala' ku txi'y, ex
yek'inx tib'a te kypale aj Judiy, ex q'onxa
jun oyaj te aq'b'il chjonte, tu'n ma tzul Dios
tey, a tze'nkuxjo kub' ttz'ib'in Moisés ojtxe,
tu'ntzin kyb'in texjal qa ma q'anita.

Tej tq'anit taq'nil jun xo'l q'aq', a nya aj Judiy, tu'n Jesús

(Lc. 7:1-10)

[5] Tej tokx Jesús toj tnam Capernaum, tzaj
laq'e jun ichin, nejinel kye xo'l q'aq'; tuk'a
kub'sb'il twutz, [6] xi tq'ma'n kyjalu'n: WA-
jaw, noq sami'y. At jun we' waq'nil tkub'
twi' watb'il. Mi nyekjl, ex nim kyixk'oj n-
iky'x tu'n.
[7] Xi tq'ma'n Jesús te: K'a' chinka q'anilte.
[8] Ex xi ttzaq'win nejinel: WAjaw, nti'x
we' woklin, tu'n tokxa toj nja'y. Qala'
noq q'ma'nx jun Tyola, ex b'e'x kwe'b'il
we' waq'nil. [9] Qu'n ikyqinx weji'y at we'
kawilwe, me ex ite' xo'l q'aq' ite'kx tjaq'
nkawb'ila. Qatzin ma txi nq'ma'n te jun
kyjalu'n: Kux txi'y, ex b'e'xsin kxeltz; ex qa:
Kux tzaja, qa nchiji'y te juntl, ex b'e'x ktza-
jil. Ex qa: B'inchinkujiy lu'n, qa nchiji'y te
waq'nila, ex b'e'x k'wel tb'inchin. Ikytzi'n,
n-el niky'ji'y ti'ja, qa aku q'anj noq tu'n
Tyola.
[10] Tej tb'inte Jesúsjo ikyjo, b'e'x jaw
ka'ylaj, ex xi tq'ma'n kye lipajqe ti'j ky-
jalu'n: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; b'ajxi
nb'inti'y jun xjal kyxol kykyaqil aj Israel
iky tnimb'iljo tze'nku tnimb'iljo ichin lo.
[11] Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n qa nimjo xjal
nya Judiy, ktzajil toj tjawitz q'ij ex toj telix,
ex kchi k'wel qe wa'l tuk'a Abraham, tuk'a
Isaac ex Jacob toj nintz q'ij toj Tkawb'il
Dios toj kya'j.* [12] Me ayetzin kye', a mi
nxi kynimin, exla qa Judiy, a tu'ntaq kyten
tojjo nintz q'ij, ok chi xel xo'yit toj manyor
qxopinx, a ja' kchi oq'ile, ex kchi ju'ch'ile
kyste tu'n nim kyixk'oj.*
[13] Ex xi tq'ma'n Jesús te nejinel: Kux tz'aja
tjay. Qu'n tze'nkuxsi'n ma txi tnimi'n, ikyx
kb'antiljo.
Ex atzin tej q'a, jun paqx q'anit.
[14] Ex b'e'x i xi' Jesús tzma tja Pegr.

Tej tkub' tq'anin Jesús tnana t-xu'jil Pegr

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

Tej tkanin Jesús tja Pegr, ok tka'yin tnana
t-xu'jil Pegr kuëletaq tib'aj watb'il tu'n
kyaq. [15] Ok tmiko'n Jesús tq'ob', ex b'e'x
ul Dios te, ex njawku we', ex n-ok tenku
b'inchil ch'in ti' kye.

Tej tkub' tq'anin Jesús nimku yab'

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

[16] Tej qok yupj, ax txqan xjal i ul q'anil
kyyab', aye' tzyu'nqetaq tu'n taq'nil tajaw
il. Ex junch'inx Tyol xi tq'ma'n kye taq'nil
tajaw il, ex b'e'x i b'aj ex toj kyanmin, ex
nimku txqantl yab' b'e'x i b'aj q'anit tu'n.
[17] O b'antjo lu'n tu'n tjapi'n yol, a kub' tyolin
yolil Tyol Dios ojtxe, a Isaías, tej tq'mante:
Ate tzaj mojinqe toj sikytlin.
Ex a el q'inte jni' yab'il qi'j.*

Tej kyajtaq nimku xjal tu'n kyxi lipe ti'j Jesús

(Lc. 9:57-62)

[18] Tej tok tka'yin Jesús txqan xjal otaq
tz'ok chmet ti'jile, xi tq'ma'n kye t-
xnaq'tzb'in, tu'n kyiky'x tuk'a tjlajxi nijab'.
[19] Antza, xi laq'e jun xnaq'tzil ti'j ojtxe
tkawb'il Judiy tk'atz, ex xi tq'ma'n te:
Xnaq'tzil, waja tu'n nxi lipe'y ti'ja, ja'chaqx
txiyitza, chi'.
[20] Xi ttzaq'win Jesús te: ¿Ma twutzxixsin
tey qa aku txi lipe'y wi'ja? Me majx kxel

* 7:29 Mr. 1:22; Lc. 4:32 * 8:4 Mr. 1:44; Lc. 5:14 * 8:11 Lc. 13:29 * 8:12 Mt. 22:13; 25:30; Lc. 13:28 * 8:17 Is. 53:4

nq'ma'n tey: At kye wech kyjul te kynajb'il;
ex at kye pich' kypaqb'il. Me metzin we', a
Tk'wal Ichin, nipe ja' tu'n nxi q'ejeye ch'in,
nti'.
21 Attaq juntl otaq tz'ok lipe, me b'e'x xi
tq'ma'n te Jesús: Taa, q'ontza amb'il we'y
qu'n atzin ntatiy ma tijin. ¿Nlaypela chin
kub' tayo'n ch'in tzmaxi tu'n tkyim, ex tu'n
tkux nmuqu'n? Exsintla ẍinx lipetza ti'ja.
22 Me xi ttzaq'win Jesús: Lipeka wi'ja
ja'lin. Chi tenku kye', a kyimninqe toj
kynimb'il, k'a' kux kymuqu'n kye' kyib'.

Tej tmiyet kyq'iq' ex nijab' tu'n Jesús
(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

23 Tb'ajlinxi' ikyjo, okx Jesús toj bark, ex
o xi lipe'y ti'j, a awo'y t-xnaq'tzb'in. 24 Me
n-okku ten txqan q'ankyaq tuk'a txqan
kyq'iq' toj nijab'; b'e'x b'aj okx piq'j txqan
a' tzma toj bark. Exsin otaq tziky' ktan
Jesús. 25 Me awotzin qe, a t-xnaq'tzb'in,
b'e'x o xi'y k'asilte tu'n qxob'ila, ex xi
qq'ma'n te: ¡QAjaw, qo tkloma! Ch'ix qxi
mulq'aj toj a'.
26 Ex tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: ¿Tiqu'n
nchi tzaj xob'a? Noqxla tal ch'in kye kyn-
imb'il wi'ja.

Tej tb'aj tq'ma'n ikyjo, jaw we'ks Jesús,
ex nxiku tq'ma'n te kyq'iq' ex te a', tu'n
kykub' qen. Ex texjo paq, b'e'x b'aj kub'
nume tkyaqil.
27 B'e'x o jaw ka'ylajxa ti'j, ex o b'aj jaw
yoli'n qxolxa: ¿Alxsila kye' xjal ikyjo; a ajin
kyq'iq' ex a' ma chi kub' niminte?

Tej kyex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj kyanmin kab'e xjal aj Gadara
(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

28 Tej tpon Jesús tjlajxi a' toj tx'otx' te
Gadara, i etz kab'e ichin kyoj muqb'il ky-
imnin, tokxtaq taq'nil tajaw il toj kyanmin.
Nchi b'aj oktaq lipin kyi'jxjal; tu'ntzi'n,
mixtaq a'lx n-iky' tojjo b'e antza. I tzaj laq'e
tk'atz Jesús, 29 exsin i jaw ẍch'intz kyjalu'n:
Ay Jesús, Tk'wal Dios. ¿Ti' taja qi'ja? ¿Ma
tzula yajil qe'y, ex na'm tpon tq'ijil pa'b'in?
30 Nqayintaq nb'aj wane txqan kuch.
31 Ayetzi'n taq'nil tajaw il i jaw kub'sin ky-
wutz te Jesús kyjalu'n: Qa ma qo etz tlajo'n
toj kyanminjo xjal lo, tziyintza qe'y, tu'n
qokxa kyoj kyanmin kuch.
32 Ex xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Kux
che'xtza, chi Jesús kye.

B'e'xsin i b'ajetz toj kyanmin ichin, ex i
b'aj okx kyoj kyanmin kuch. Me ayetzi'n tal
kuch b'e'x i b'aj xi' tolil kyib' twi' xaq, ex
nqayinkutaql toke jun tij nijab'. B'e'x i b'aj
jiq'we antza.
33 Me ayetzi'n nchi b'aj kyik'lentaq kuch,
b'e'x i kub' toj b'e tu'n kyxob'il. Tej
kykanin toj tnam, i ok ten q'malte kyexjal
ti' otaq b'aj kyi'jjo kuch ex kyi'jjo ichin,
aye' tzyu'nqetaq kyu'n taq'nil tajaw il.
34 Tu'ntzi'n ikyjo, kykyaqiljo jni' xjal toj
tnam, b'e'x i b'aj tzaj lolte Jesús. Tej tok
kyka'yin ikyjo, i kub'sin kywutz te Jesús,
tu'n tiky' ja' ta'yetaq.

9

Tej tkub' tq'anin jun kox tu'n Jesús
(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

1 Tb'ajlinxi' ikyjo, okx Jesús toj bark, ex
iky'x tjlajxi nijab', ex kanin toj ttanim.
2 Antza, pon kyiqin jun ichin, a noq otaq
tz'ok k'olpaj kuẍletaq tib'aj tkuẍb'il. Tej
t-xi tka'yin Jesús qa q'uqlektaq kyk'u'j ti'j
tu'n tq'anj, xi tq'ma'n te yab': Ay, nk'wal,
nimsinx tk'u'ja, qu'n ayetzi'n tila ma chi
kub' najsit ja'lin.
3 Ite'taq junjun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il
antza. Tej tok kyb'i'n ikyjo, kub' kyximin:
Tze'ntzin tten n-el tzaqpaj ttzi ichin ikyjo.
Noq nxo'n te' yol ti'j Dios tu'n tyol.
4 Me ante Jesús b'e'x el tniky' ti'jjo nkub'
kyximintaq, ex xi tq'ma'n kye: ¿Tze'n tten
n-okxjo nya b'a'n toj kynab'la? 5 ¿Ankye
junx tz'ele, tu'n t-xi q'met; tu'n tkub' najsit
til jun xjal, a tze'nkuljo tu'n t-xi q'met:
We'ksa, ex kux b'eta? ¿Ma nyapela a te
kujxixjo a tu'n tnajsit til jun xjal? 6 Me
mi xi kynimi'n qa ikyjo. Me atzin ja'lin,
kxel nyek'i'n kywutza qa ayi'n we', a Tk'wal
Ichin, at wokli'n tzalu'n twutz tx'otx', tu'n
tkub' nnajsi'n kyilxjal te jun majx.

Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n te yab': ¡We'ksa!
¡Q'inxjiy tkuẍb'ila, ex kux tz'aja tjay!
7 Texjo paq, b'e'x jaw we'ks tej yab', ex
b'e'x aj tja.
8 Tej tok kyka'yinxjal ikyjo, b'e'x i b'aj jaw
ka'ylaj. Ex jaw kynimsin tb'i Dios, tu'n tok
kyka'yin, qa otaq tzaj q'o'n kyoklinxjal tu'n
kyq'anit yab' kyu'n.

Tej ttzaj ttxko'n Jesús Matey tu'n tok te t-xnaq'tzb'in
(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

9 Tej tiky' Jesús antza, in xi tka'yi'n ayi'n,
Matey, q'uqleqintaqa toj jun tal ja te peyb'il
pwaq tu'n tajb'in kye aj Rom, a nchi kaw-
intaq kyib'aj aj Israel. Tzaj tq'ma'n Jesús
we'y: Lipeka wi'jach.
Ex b'e'x in iky' lipe'y ti'j Jesús.
10 Juntl maj, nwa'ntaq Jesús toj nja'y junx
kyuk'a txqantl t-xnaq'tzb'in. Ex ila'ku peyil
pwaq exqetzi'n junjun aj il ite'taq antza, ex
o ok qe'y ti'j meẍ junx tuk'a Jesús.
11 Atzaj te' tok kyka'yin Parisey ikyjo,
i b'aj jaw qanlaj kyxolile, ex xi kyqanin
qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: ¿Tze'ntzin toke
ikyjo? A kyxnaq'tzila nwa'n kyuk'a aj peyil
pwaq, ex kyuk'a noq ti'chaqku ma' xjal aj il,
chi chi'.
12 Me tej tb'inte Jesús ikyjo, xi tq'ma'n
kye: Ayetzi'n b'a'nqe nti' kye tajb'in q'anil
kye; meqetzi'n yab'qe, atpen kye' tajb'in
kye. 13 Tu'npetzi'n, kux che'xa, ex noqit tz'el
kyniky'a te t-xilinjo yol lo toj Tu'jil Tyol
Dios:
Atzin waji'y, tu'n tten tq'aq'b'il kyk'u'ja
kyxolxa,
ex nya noq tu'n kyok te'n patil kychib'jil
alu'mj te chojb'il kyila.*
Tu'npetzi'n, chi Jesús, nya ma chin tzaj
we' txkol kye xjal nb'aj kub' kyb'isin qa
b'a'n kyten; qala' ayin weji'y ma chin tzaj
txkolkye, aye' b'inchil ilqe, ex tu'n tkub'
najsit kyil.

Jun kyxjelxjal ti'jjo tu'n tkub' kypa'nxjal wa'yaj
(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

14 Jun maj, i pon t-xnaq'tzb'in Juan, a
Jawsil A', tk'atz Jesús, ex xi kyqanin te:
¿Tze'ntzin tten qe' exqetzi'n Parisey noqx
nqo pa'nkuy wa'yaj tu'n qna'n Dios, ex
ayetzin kye' t-xnaq'tzb'i'n mina?
15 Xi ttzaq'win Jesús: ¿B'ispela aku chi
tene kye' xjal, a txokenjqe toj jun mejeb'lin,
exsin at chmilb'aj kyxol? Qu'n toj jun
mejeb'lin, nim tzaljb'il at, ex nim wa'n
nb'aj b'aj. Ikyqetzin weji'y nxnaq'tzb'in,
qu'n loqi'n intin kyxol. Me pon kanin jun
q'ij, ja' tu'n wele naja, ayi'n a ikyx tze'nku
chmilb'aj kyxol. Ajtzin tjapin kaninjo q'ij
anetzi'n, okpetzile k'wel kypa'ntz wa'yaj
tu'n kyna'n Dios wen.
16 Ex ti'jjo lo kxel nq'ma'n kab'e tumil
kye'y: Tnejil, qa kyaja tu'n tkub' kyslepi'n
jun xb'alin ttx'aqin, nlay kub' kyq'o'n jun
slepb'ilte saq, qu'n ajtzin tku'x txjetjo saq,
b'e'x k-okil juk'paj, exsin b'e'x k-elix laqj
txqantljo ttx'aqin.
17 Ex tkab', tze'n aj tkux b'inchit vin; nlay
ku'x b'inchit toj jun ttx'aqin tz'u'n, qu'n
ajtzin tloqlin, b'e'x aku tz'ex laqj, ex noq
aku chi kub' najx kykab'il. Tu'ntzintzjo, il
ti'j tu'n tkux b'inchit vin toj jun saq tz'u'n,
tu'ntzin mi chi kub' naje kykab'il. Ikytzi'n
weji'y nxnaq'tzb'il, nlay b'ant tu'n tok smet
tuk'a juntl tumil.

Tej tkub' tq'anin Jesús kab'e xjal
(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

18 Tzmataq nyolin Jesús kyi'jjo lu'n, tej
tkanin jun nejinel kyxol aj Judiy. Kub'
meje twutz, ex xi tq'ma'n te: Ma kyim jun
nk'wala txin. Me qa ma tzaja, ex qa ma
kub' tq'o'n tq'ob'a tib'aj, kjawil anq'in juntl
majl.
19 Jaw we'ks Jesús, ex b'e'x i xi' junx
quk'iy, awo'y t-xnaq'tzb'in.
20 Me toj b'e attaq jun qya, otaq b'ant
kab'lajaj ab'q'e tyab'tlin tu'n kyyab'il. Tzaj
laq'e ti'jxi Jesús, ex ok tmiko'n ttxa'n t-
xb'alin, 21 qu'n kub' tb'isin, qa noq tu'n tok
tmiko'n ttxa'n t-xb'alin, b'e'x k-elil we'.
22 Aj meltz'aj Jesús ti'jxi, atzin te' tlon
te' qya, xi tq'ma'n te: Nk'wal, noq tu'n
tnimb'ila wi'ja, ma q'anita ja'lin.
Texjo paq, b'e'x we' tej qya.
23 Tej tokx Jesús toj tja nejinel, ok tka'yin
noql nchi b'aj chinb'in kyej chinb'il ti'j
kyimnin, ex nchi b'aj oq'jo jni' xjal ti'j. 24 Xi
tq'ma'n Jesús kye: Ku kyb'aj exa pe'n. Qu'n
a tal txin lo nya ma kyim, qala' noq nktan.
Me noqx i b'aj jaw tze'nxjal ti'j.
25 Me b'e'x i b'ajetz tlajo'n xjal pe'n. Atzaj
te' tokpin Jesús tuja, ex jaw ttzyu'n tq'ob'jo
tal txin, ex b'e'x jaw we'ks.
26 Tu'npetzi'n, b'e'x el tqanil toj tkyaqil
tx'otx' antza, ti' otaq b'aj.

Tej tkub' tq'anin Jesús kab'e moẍ

27 Tej tetz Jesús antza, ok lipe kab'e moẍ
ti'j, nchi ẍch'in wen: Ay Tyajil qtzan nmaq
kawil David, q'aq'intz tk'u'ja qi'ja.
28 Atzin tej tokx Jesús toj jun ja, i tzaj laq'e
moẍ tk'atz, ex xi tqanin kye: ¿Oktzin kxel
kynimi'n, qa aku tzul Dios kye'y wu'n?
Ex tzaj kytzaq'win: Ok, Tata, chi chi'.

* 9:13 Os. 6:6

29 Ex ok tmiko'n Jesús kywutz, ex xi
tq'ma'n kye: Tze'nkuxsintzjo kynimb'ila,
ikyxsin kb'ajiltzjo.
30 Ex b'e'x i ka'yin kywutz. Me xi toqxen-
inxix Jesús kye kyjalu'n: Me mi kub' kyyolin
kye' kywutzxjal.
31 Me mix tpa'yix kyk'u'j, qu'n noq te'
kyetz antza, nkub'ku kyyolin kyexjal toj
tkyaqiljo tx'otx' antza, qa a Jesús otaq
q'aninkye.

Tej tkub' tq'anin Jesús jun mib'in yolin

32 Nchi etzkutaqjo ayej moẍqetaq, tej tul
q'i'n juntl ichin, a mib'in yolin te Jesús,
qu'n tokxtaq jun taq'nil tajaw il toj tan-
min. 33 Ex ikyxjo, ex b'e'x etz tlajo'n Jesús
taq'nil tajaw il toj tanmin, ex b'e'x b'antkux
tej xjal tyolin. Jotxjo jni' xjal b'e'x i
b'aj jaw ka'ylajx kywutz ikyjo, ex kyq'ma:
B'ajxpetzin qla'yix toj tkyaqil tx'otx' te Is-
rael jun ti' tze'nku lo.
34 Me ayetzin kye' Parisey, b'e'x jaw
kyiky'in kye', ex kyq'ma: Axte tajaw il ma
tzaj q'onte toklin ichin lo, tu'n kyetz taq'nil
tu'n toj kyanminxjal, chi chi'.*

Ntzaj q'aq'in tk'u'j Jesús kyi'jxjal

35 Nxnaq'tzintaq Jesús ti'j Tkawb'il Dios
ex ti'j Tb'anil Tqanil kyojile jni' mu'ẍ ja te
kynab'l Judiy Dios. Kyojile jni' tnam ex
kojb'il nq'anintaq tkyaqil wiq yab'il kyi'j
xjal ex tkyaqil wiq kyixk'oj.* 36 Tzaj q'aq'inx
tk'u'j Jesús ti'j kyten xjal, qu'n ikyqe tze'n
jun ch'uq rit, mix a'l kyik'lelkye, ex nti'
tumil kyb'e, tze'n tu'n kyxa'ye.*
37 Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y,
awo'y t-xnaq'tzb'in: Kxel nq'ma'n qa atzi'n
kytenxjal lo twutz Dios, ikytzi'n tze'n tqan
awal, ex nya ila' aq'nil ti'j. 38 Tu'npetzi'n,
kyqanixa te qMan Dios, a tAjaw awal, tu'n
kytzaj tsma'n aq'nil ti'j awal.*

10

Tej tjaw tsk'o'n Jesús kab'lajaj t-xnaq'tzb'in
(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

1 O tzaj ttxko'n Jesús, a awo'y kab'lajaj
t-xnaq'tzb'in, ex tzaj tq'o'n qokli'n tu'n
kyetz qlajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminx-
jal, ex tu'n tkub' qq'ani'n tkyaqil wiq yab'il
ex kyixk'oj. 2 Ex atzin qb'i'y kab'lajaj t-
xnaq'tzb'in: Tnejil Simun, a Pegr tb'i;
ex Andrés, a titz'in; Santyaw ex Juan,
kyitz'in kyib', aye' tk'wal Zebedey; 3 Lip;
Bartolomey; Tmas; ex ayi'n, Matey, a peyil
pwaqtaq; Jacob, a tk'wal Alpey; Tadey;
4 Simun, a toktaqljo q'olb'in te te Celote;* ex
Judas Iscariot, a ok meltz'aj k'ayil te Jesús.

Tej kyxi tsma'n Jesús t-xnaq'tzb'in q'mal Tb'anil Tqanil kolb'il
(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

5 Ex b'e'x o xi tsma'n Jesús tuk'a jun
nuk'b'il kyjalu'n: Mi che'xa toj kytanim nya
aj Judiyqe; ex mi chi okxa toj kytanim aj
Samaria. 6 Qala' antza k'a' che'xi'y kyxol aj
Judiy, qu'n najnin ite' tze'nku rit toj k'ul
nti' kyik'lelkye. 7 Ku kyxi'y yolil Tb'anil
Tqanil Tkawb'il Dios at toj kya'j, a ma
tzaj laq'e ja'lin. 8 Kyq'aninqekuji'y yab';
k'a' chi jaw kyanq'si'n kyimnin juntl majl;
kyq'aninqekuji'y yab'qe tu'n nim tx'a'k; ex
kylajomilqexji'y taq'nil tajaw il toj kyan-
minxjal. Noq ma txi oyitjo kyokli'n lo
noq kukxjo, ex mi txi kyqanin twi' kyk'u'ja
ti'jjo kb'antil kyu'n tuk'a.* 9 Mi txi kyi'n
q'anpwaq, saqpwaq mo tze'n juntl pwaq
toj kyb'e'y. 10 Ex mi txi kyi'n jun tal ky-
chu'ẍa; ex mi txi kyi'n kyxb'ali'n te tx'ixpil
kyi'ja; nixpe juntl muj kyxjab'a, ex nipe jun
kytze'y. Nya tiqu'nil, qu'n jun aq'nil il ti'j
tu'n ttzaj q'o'n twa.*
11 Aj kykani'n toj jun tnam mo jun tal
kojb'il, kyjyoma tja jun xjal wen, tu'n tok
qe kyk'u'ja ti'j. Ex ku kynaja'n tuk'a toj tja,
ajxi tpon q'ij tu'n kyiky'a.* 12 Aj kykani'n
tja, chi q'olb'i'n tuk'a mutxb'il kye' najleqe
antza tuk'a tnuk'b'il Dios.* 13 Qa ikytaqku
kyaj xjaljo, b'a'ntzintz; me qa mina, ex qa
b'e'xtaqku xja kyiky'in, me atzin a kyajtaqa
kyuk'a, noq ma tz'el naj.* 14 Exsin qa b'e'x
ẍi jaw lipin kyi'ja, ex qa mi xkub' kyb'i'n
kyyola, ku kyetza tojjo ja mo tojjo tnam
anetzi'n. Kychtomila quq ti'j kyqa'n te
jun yek'b'il kye, qa kyky'e'x ti'j Tyol Dios.*

* 9:34 Mt. 10:25; 12:24; Mr. 3:22; Lc. 11:15 * 9:35 Mt. 4:23; Mr. 1:39 * 9:36 Num. 27:16-17; 1Re. 22:17; 2Cr. 18:16; Jer. 50:6-7; Zac. 10:2; Mr. 6:34 * 9:38 Lc. 10:2 * 10:4 Celote tb'i jun xjal tajq'oj kywutz tkawb'il aj Rom. * 10:8 Mr. 6:7-13 * 10:10 Lc. 10:7; 1Co. 9:14; 1Tim. 5:18 * 10:11 Lc. 10:7 * 10:12 Lc. 10:5-6 * 10:13 Lc. 10:6 * 10:14 Lc. 10:10-11; Kyb'i. 13:51

15 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa toj tq'ijil
pa'b'in twutz Dios, kujxixtljo tkawb'il Dios
ktzajil kyib'aj, tze'nku tzaj kyib'ajjo xjal
ojtxe kyojjo tnam Sodoma ex Gomorra, tej
kyb'aj tu'n q'aq'.*

Tzul yajb'il qi'j tu'n tpaj qnimb'il

16 ¡Ka'n! Kchi xel nsma'n tze'nqeku' rit
kyxol xo'j.* Me chi okxixa ẍtij tze'nku jun
kan, ex b'uninxix tze'nku jun tal palom.
17 B'a'nqexa, qu'n kchi xe'l q'o'n kyu'n toj
kyq'ob' kawil, ex kchi okil lipin kyi'ja ky-
ojjo mu'ẍ ja te kyna'b'lxjal Dios. 18 Ex
okpe kchi xel q'i'n kywutz nejinel ex nmaq
kawil, noq tu'n npaja, qu'n ikytzin k-elile
kyniky'tzajilji'y kyu'n nejinel ex kyu'n jni'
nya nimil, qa nimilqi'y wi'ja. 19 Me ajtzin
kyxi q'o'n toj kyq'ob' aj kawil, mina chi jaw
b'isi'n ti' kxel kyq'ma'n, ex tze'n tu'n tb'ant
kyyoli'n. Qu'n ajtzin kyok ten yolil, ax Dios
ktzajil q'o'nte ttxolil kyyola. 20 Qu'n nyaqe
kye' kchi yolil, qala' ate Xewb'aj Xjan, a T-
xew kyMa'n, k-yolil kyi'ja.
21 Qu'n kyxol xjal nya nimil, ayex itz'inb'aj
kchi k'wel b'yonte itzikyb'aj, mo aye'
itzikyb'aj kyi'j itz'inb'aj. Ayex chi xel q'onte
kyk'wal toj kyimin, ex ikyqex k'walb'ajjo
ayex chi okil meltz'aj kyi'j kytata, ex chi
xel kyq'o'n tu'n kykyim.* 22 Ex chi elil i'jli'n
kyu'nxjal, noq tu'n tpajjo nimilqi'y wi'ja.*
Me ankye te' kwe'b'il twutz tkyaqiljo lo,
ajxi tjapin b'aj tkyaqil, okpin kletil te' te
jun majx.* 23 Me ajtzin kyok we'xjal la-
jol kye'y toj jun tnam, liweyx che'xa toj
juntl. Qu'n twutzxix kxel nq'ma'n kye'y,
na'mtaqx kyelpin b'aj kykyaqil tnam toj
Israel tu'n kyb'etinti'y, aj wula juntl majl,
ayi'n Tk'wal Ichin.
24 Qu'n a nxnaq'tzin tib' nlay jawjo toklin
tib'ajjo nxnaq'tzinte. Ex nlay jaw toklin
aq'nil tib'aj tajaw aq'untl.* 25 Qu'n qa ma
tziky'x te xnaq'tzil tu'n ¿Tze'ntzin tte'ntz
tu'n mi tziky'xa kyu'n nchi xnaq'tzin kyib'?
Ex ikyxjo te aq'nil tuk'a tajaw aq'untl.
Xi nq'ma'n ikyjo, qu'n ikyqintzin weji'y
tze'nku jun manb'aj toj ja. Qu'n mape tz'ok
kyq'ma'n kyexjal we'y qa tajaw ilqi'n, a
Beelzebú; ¿Yajtzila' kyetza?*

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j alqe tu'n qxob'a
(Lc. 12:2-7)

26 Tu'npetzi'n, mi chi tzaj xob' kye'. Qu'n
nti' jun ti' aku tz'ewit te jun majx, a mit
tz'el tniky'tzajil. Ex nti' jun ti' ewin, a mit
tz'el tqanil.* 27 Atzi'n kxel nq'ma'n kye'y,
kyq'manxa kye kykyaqil. Ex ankye' noq
kxel njask'i'n kye'y ja'lin, kyẍch'inxa tzmax
toj twi' ja, tu'ntzin tb'ijte kyu'n kykyaqilx-
jal. 28 Ex mi chi xob'a kye aku kub' b'yonte
kyxmilila, qu'n me kye kyanmin nlay kyim
kyu'n. Qala' kxel nq'ma'n kye'y, antza chi
xob'a kye' te Dios, qu'n nya noq kyxmilila
aku kyim tu'n, qala' ikytzin majx kyanmi'n.
Ex nya noq o'kxjo, qala' ikytzin ajxi kykyim
tu'n, aku che'x tq'o'n toj q'aq' te jun majx.
29 ¿Jte'tzila kywi' kab'e tal pich'?
¿Nyapela noq jun tal mu'ẍ pwaq? Me kxel
nq'ma'n kye'y, nixpela jun tal pich' aku
kyim, qa nya taj qMan Dios. 30-31 ¿Yajtzila'
kye'? Qu'n nimxixtl kyokli'n tze'nqeku'
pich'; ex noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j Dios
majqexpe tsmal kywi'y cheb'e ajlanqe tu'n.
Tu'npetzi'n, mi chi xob'a.

Mi kub' qewin Jesús kywutzxjal
(Lc. 12:8-9)

32 Ankye te' mi kub' tewin kywutzxjal, qa
nimil wi'ja, ex ikyx weji'y mi kub' wewi'n
twutz nMa'n, a at toj kya'j. 33 Me ante' k'wel
ewinte kywutzxjal qa ojtzqi'nqi'n tu'n, ex
ikyx weji'y, k'wel wewi'n twutz nMa'n, a at
toj kya'j.*

At pa'b'l qxol kyuk'a txqantl noq tu'n tpaj qnimb'il
(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

34 ¿Tze'ntzintz toj kywutza? ¿Ma man
chin k'u'l wetza noq tu'n kytzalajxjal
tzalu'n twutz tx'otx'? ¡Me twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, aj qa mina! Qala' ma chin
k'u'l we' noq tu'n nq'o'n q'oj kyxolxjal.
35 Qu'n ma chin ula q'ol pa'b'l kyxolxjal
tze'nku tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios:
Jun k'walb'aj ichin kjyol q'oj ti'jx tman,
ex jun k'walb'aj qya kjyol q'oj ti'jx ttxu.
Ex ilib'j ti'j ilib'ilte.
36 Ikytzi'n, teyile junjun at q'oj kyi'j tojx tja.*

* 10:15 Gen. 19:24-28; Mt. 11:23-24; Lc. 10:12 * 10:16 Lc. 10:3 * 10:21 Mr. 13:9-12; Lc. 21:12-16 * 10:22 Mt. 24:9; Mr. 13:13; Lc. 21:17 * 10:22 Mt. 24:13; Mr. 13:13 * 10:24 Lc. 6:40; Jn. 13:16; 15:20 * 10:25 Mt. 9:34; Mr. 3:22; Lc. 11:15 * 10:26 Mr. 4:22; Lc. 8:17 * 10:33 2Tim. 2:12 * 10:36 Mi. 7:6

37 Qu'n ankye te' k-okil tk'u'jlin ttata ex
tnana nimxixtl tze'nku we', nti' toklin tu'n
tok te we'y. Ex ankye te' k-okil tk'u'jlin
tk'wal q'a mo qa txin nimxixtl tze'nku we',
nti' toklin tu'n tok te we'y. 38 Ex alkye
tky'e' tu'n t-xi lipe wi'ja toj tkyaqil, exla qa
tu'n tkyim tze'nqeku' xjal xi kyiqin kycruz
te kyimin, nti' toklin tu'n tok te we'y.*
39 Ankye te' k-okil tk'u'jlin tchwinqil tzalu'n
twutz tx'otx', ok knajil te' te jun majx. Me
ankye te' k-elil ti'jlin tkyaqiljo achb'il te
twutz tx'otx' noq tu'n npaja, okpin knetil
te' tchwinqil tu'n te jun majx.*

Aye' oyaj tu'n Dios toj kya'j
(Mr. 9:41)

40 Ex ankye' ok k'wel xk'amin kye'y, ayi'n
chin k'wel t-xk'a'min. Ex ankyejo ma
k'mon we'y, a Dios ma k'met tu'n, a saj
sma'n we'y.* 41 Ex ankye te' k'wel t-xk'a'min
jun yolil Tyol Dios, qu'n ax Dios saj sma'nte,
ok ktzajil ttzyu'n jun oyaj toj kya'j, tze'nku
jun oyaj ntzaj q'o'n te jun yolil Tyol Dios.
Ex ankye' k'wel t-xk'a'min jun ichin wen,
ok ktzajil ttzyu'n jun oyaj toj kya'j, a ikyxjo
tze'nku oyaj ktzajil q'o'n te ichin wen. 42 Ex
ankye te' kxel q'onte jun tal vas che'we te
jun tal k'wal, noq tu'n ma tz'ok lipe wi'ja,
ex twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at jun oyaj
ti'jjo lo te jun majx toj kya'j.*

11

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j Juan, a Jawsil A'
(Lc. 7:18-35)

1 Tej tb'aj tnik'u'n Jesús qe'y, awo'y
kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, b'e'x xi' kyojjo tnam
toj tx'otx' te Galiley xnaq'tzil ex yolil Tyol
Dios.
2 Tku'xtaq Juan, a Jawsil A', toj tze, me tej
tb'in te' jni'taqjo nb'ant tu'n Crist, b'e'x i
xi tchq'o'n kab'e t-xnaq'tzb'in lolte. 3 Tej
kykanin tuk'a, xi kyqanin te: ¿Atzinjiy a
Crist, a attaq tulil, mo qa at juntl, tu'n tkub'
qyo'n?
4 Xi ttzaq'win Jesús: Kux che'xa, ex
kyq'manxa te Juan ajo ma kyli'y, exsi'n ma
kyb'i'y, ikyxjo tze'nku kyij tz'ib'it wi'ja toj
Tu'jil Tyol Dios. Chi' kyjalu'n:
5 Aye moẍtaq ma chi k'ant kywutz,
aye koxtaq ma chi b'et,
exqetzi'n yab'qetaq tu'n nim tx'a'k, ma chi
q'anit;
exqetzi'n ẍo'rqetaq, ma chi b'in;
exqetzi'n otaq chi kyim, ma chi jaw anq'in
juntl majl.
Ex jni' kye yaj ma pon Tb'anil Tqanil kolb'il
kye.*
6 Ky'iwlinqexixjo a mi njawje kyk'u'j
wi'ja.
7 Tej kymeltz'ajjo t-xnaq'tzb'in Juan,
b'e'x ok ten Jesús yolil ti'j Juan kyuk'axjal.
Xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Tej kyxi'y lolte
Juan toj tzqij tx'otx', ¿Ti'taqtzin wiq ichin
kyajtaqa tu'n kylonti'y? ¿Ma noqpe jun
ichin kab'e tk'u'j, tze'nku jun ajlaj meltz'aje
tu'n kyq'iq'? 8 Qa mina, ¿Ti'taqtzin kyajtza
tu'n kylonti'y? ¿Moj qa jun ichin manyor
tb'anilx t-xb'alin tok? ¿Ma mitzin b'i'n
kyu'n qa aye xjal, tb'anilx kyxb'alin tok,
antza ite'ye kye' toj kyja nmaq kawil?
9 ¿Tze'ntzintz ti'tzin chi txa'jtza lolte?
¿B'alaqa jun yolil Tyol Dios? ¡Ikytzi'n! Me
ante Juan nimxixtl toklin kyib'ajjo yolil
Tyol Dios ojtxe. 10 Qu'n ikytzin tq'ma'n Dios
ti'j toj Tu'jil Tyol kyjalu'n:
Kxel nchq'o'n we' nsan twutza q'malte
tqanil tulila,
tu'n tkub' kyb'inchinxjal kyib'
twutza.*
11 Twutzxix kxel nq'ma'n, qa kyxol
kykyaqilxjal twutz tx'otx', mix a'l jun
nimxixtl toklin tze'nku te Juan, a Jawsil
A'. Me ankye te', a noq tal ch'in toklin
toj Tkawb'il Dios toj kya'j, nimxixtl toklin
tze'nku te Juan.
12 Qu'n tuk'axi' tulil Juan, a Jawsil A', ex
tzmax tzalu'n, nimxjal tok tilil kyu'n, tu'n
tch'iy Tkawb'il Dios, a tzajnin toj kya'j.
Ex nimxjal tok tilil kyu'n, tu'n tkub' b'aj.*
13 Tkyaqiljo jni' t-xilin kyxnaq'tzb'il yolil
Tyol Dios ojtxe exsin ojtxe kawb'il, noq jun
tqanil ti'jjo Tkawb'il Dios, a tu'ntaq tul,
tze'nku ma tzul Juan chiky'b'ilte. 14 Qa kyaja
tu'n t-xi kynimi'n, kxel nq'ma'n kye'y qa
a Juan, a Elías, a iltaq ti'j tu'n tul, tze'nku
q'umj toj Tu'jil Tyol Dios.* 15 Qa at kywi'y
te b'ilte, kyb'inkuji'y tkyaqiljo nxi nq'ma'n
kye'y.

* 10:38 Mt. 16:24; Mr. 8:34; Lc. 9:23 * 10:39 Mt. 16:25; Mr. 8:35; Lc. 9:24; 17:33; Jn. 12:25 * 10:40 Mr. 9:37, 41; Lc. 10:16; Jn. 13:20 * 10:42 Lc. 9:48 * 11:5 Is. 35:5-6; 61:1 * 11:10 Mal. 3:1 * 11:12 Lc. 16:16 * 11:14 Mal. 4:5; Mt. 17:10-13; Mr. 9:11-13

Nchi ok tilin Jesús xjal, tu'n noq ch'in kyn-imb'il

16 K'wel nq'o'n jun techil tze'nqe xjal ja'lin: Ikyqetzi'n tze'nqeku' tal k'wal nchi kub' qe saqchal toj k'ayb'il. Ex nxi kyẍch'in te kyuk'a, tu'n kysaqcha'n junx, ex nxi kyq'ma'n: 17 Ma qo chinb'i'n kyuk'a xux, tu'ntzintla qsaqchan, ex tu'n kytzalaja, ex tu'n kyb'ixi'n, me mi ẍi b'ixi'n. Tu'npetzi'n, ma txi qb'itzi'n b'itz te b'isb'ajil, tu'ntzintla qsaqchan, ex tu'n kyoq'a, me mix a'l s-oq'. ¿Ti'xsin kyajtza? chi chi'.

18 Ikytzin kyeji'y, chi Jesús. Qu'n tej tul Juan, a mix wa'n ex mix k'wane kyuk'a txqantl, tu'n ikyjo kyq'ma'y ti'j, qa attaq taq'nil tajaw il toj tanmin. 19 Ex ma chin ula, ayi'n Tk'wal Ichin ja'lin, a nchin wa'n ex nchin k'wan kyuk'a noq ti'chaqku xjal, me nkyq'ma'nla wi'ja qa lo'lqin we', ex jun kyuk'a peyil pwaq ex kyuk'a aj il. Ex ayetzin kye', ¿Ti'xsila kyajtza? Kxel nq'ma'n qa atzin k-elile kyniky'a ti'jjo nab'l ntzaj tu'n Dios ti'jjo qb'inchb'i'n.

Tkawb'il Dios kujxix kyib'aj tnam, a kyky'e' chi nimin
(Lc. 10:13-15)

20 Tb'ajlinxi' ikyjo, ok ten Jesús kawil kye' xjal kyojjo tnam, a ja' otaq kub' tb'inchin nimku yek'b'il tipin, qu'n aye xjal antza kyky'e'xtaq tu'n tajtz ti'j kyanmin, ex tu'n ttx'ixpit kychwinqil. Xi tq'ma'n kyjalu'n: 21 ¡Ay! Nimx b'isb'ajil kye'y, a ayi'y aj tnam Corazín exsin aj Betsaida. Noqit kyojjo tnam Tiro ex Sidón ma chi b'ant te' yek'b'il wipi'n, a ma chi b'ant kyxola, ojtxetla tz'ajtz ti'j kyanminxjal, ex matla kub' kyyek'in jun tx'ixpib'l toj kychwinqil, noq tu'n tok kyq'o'n kyxb'alin te b'isb'ajil, noq tu'n tpaj kyil, ex tu'n tjaw kychto'n tza'j toj kywi', te jun yek'b'il qa ma tz'ajtz ti'j kyanmin.* 22 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, toj tq'ijil pa'b'in twutz Dios, kujxixtl kye tkawb'il Dios tzul kyib'aj, tze'nkuj kye aj Tiro ex Sidón. 23 Ikyxjo kye' aj tnam Capernaum; ¿Chila, qa chi japin kye' toj kya'j? ¡Me mina! Qu'n ayexixpe kye' kchi xe'l tojjo ma tij jul, a ja'la ta'ye t-xele.* Qu'n noqit tojjo tnam Sodoma ma b'ant te' jni' yek'b'il wipi'n, a ma b'ant kyxola, mipetla xyuch'j te tnam anetzi'n; atxpetla te' ja'lin.* 24 Ex kxel nq'ma'n kye'y, qa toj tq'ijil pa'b'in twutz Dios, kujxixtl kye' tkawb'il Dios tzul kyib'aj, tze'nkuj kye xjal tojjo tx'otx' te Sodoma.*

Ajo ajlab'l tu'n Jesús
(Lc. 10:21-22)

25 Kyojjo q'ij anetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kyjalu'n: Taa, Ay tAjaw kya'j ex Ay tAjaw tx'otx'; loqi'n nchin nimsin Tb'iy ja'lin, qu'n tu'n ma kub' tewin tejiy t-xilin tumil kolb'il kye' xjal, a ẍtijqe ex nim kynab'l toj kywutz, exsin ma kub' tchiky'b'intza kywutzjo xjal, a q'o'nk kyoklin te nti' b'a'n kyu'n. 26 Ikytzi'n Tata, qu'n ikytzin tejiy taj.

27 Qu'n ma tzaj tq'o'n nMa'n tkyaqil we'y.* Ex mix a'l jun ojtzqil we'y, qala' o'kx nMa'n, qu'n ayi'n Tk'wal. Ex mix a'l jun ojtzqil te nMa'n, qala' o'kqinxa.* Ex alqe waji'y tu'n t-xi nyek'i'n nMa'n, kxel nyek'i'n.

28 Tu'npetzi'n, ku kytzaja wuk'iy, ayi'y sikytlin ite'y, ex ayi'y ma chi yajxa tojjo kychwinqila. Ex kxel nq'o'n ajlab'l kye'y te jun majx. 29 Kyk'monxji'y nnuk'b'ila kxel nq'o'n kye'y; ex kyka'yimila wi'ja, qu'n manyor wenqinxa ex manyor che'wxjo wanmi'n. Ex ktenb'il ajlab'l toj kychwinqila te jun majx wuk'iy.* 30 Qu'n ajo nnuk'b'ila kxel nq'o'n kye'y nya kujxix tu'n tb'ant kyu'n, ex ajo iqtz kxel nq'o'n tu'n tjapin b'aj kyu'n, nyaxix al.

12

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo q'ij te ajlab'l
(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

1 Kyojjo q'ij anetzi'n, toj jun q'ij te ajlab'l, nqo b'ettaqa tuk'a Jesús toj jun b'e n-extaq toj triy. Tzaj q'aq'in qk'u'ja, o ok te'n xb'oqil triy, exsin el qxq'uchin te qwa'y.* 2 Atzaj te' tok kyka'yin Parisey ikyjo, xi kyq'ma'n te Jesús: Ka'yinqektzinjiy t-xnaq'tzb'i'n, a nchi b'inchin jun ti', a nya wen tu'n tkub' b'inchit toj q'ij te ajlab'l.*

3 Me xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma na'mtzin tkux kyu'jin kyeji'y b'ant jun maj tu'n qtzan David, a nimx toklin, tej ttzaj wa'yaj ti'j

* 11:21 Is. 23:1-18; Ez. 26:1–28:26; Jl. 3:4-8; Am. 1:9-10; Zac. 9:2-4 * 11:23 Is. 14:13-15 * 11:23 Gen. 19:24-28 * 11:24 Mt. 10:15; Lc. 10:12 * 11:27 Jn. 3:35 * 11:27 Jn. 10:14-15 * 11:29 Jer. 6:16; Eb. 3:7-11, 18-19 * 12:1 Deu. 23:25 * 12:2 Ex. 20:8-11 * 12:4 1Sa. 21:1-6

kyuk'a tuk'a? [4] B'e'x i okx toj ojtxe tja
Dios, exsin i etz ti'n wab'j, a otaq chi kub'
ky'iwlit te oyaj twutz Dios.* Ex i xi twa'n,
exsin xi tq'o'ntz kye tuk'a, a nti'taq kyoklin
ti'j tu'n t-xi kywa'n, qala' o'kqextaq pale.*
[5] Mo ¿Ma na'mtzin tkux kyu'ji'n toj ojtxe
tkawb'il Moisés, qa aye pale toj tnejil ja te
k'ulb'il, mi nchi ajlantaq toj q'ij te ajlab'l,
qala' nchi aq'nintaq? ¿Ma i b'inchintzintz
il tu'n ikyjo?* [6] Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n
kye'y, qa atx juntl tumil nimxixtl toklin
tze'nku tumil ti'jjo tnejil ja te k'ulb'il. [7] Noq
na'm tel kyniky'a te, a ti' ntq'ma'n Tu'jil
Tyol Dios:

Atzin waji'y, tu'n tten kyq'aq'b'il kyk'u'ja
kyxolxa,
ex nya noq tu'n kyok te'n patil ky-
chib'jil alu'mj te chojb'il kyila.*

Qu'n noqit ma tz'el kyniky'a te, mitla
nchi b'aj yolb'i'n kyi'j nxnaq'tzb'i'n, aye'
mi nchi b'inchin il. [8] Tze'nku nte'n, ayi'n
Tk'wal Ichin, chq'onqintza tu'n Dios kyx-
ola; ex ayi'n at wokli'n tib'ajjo q'ij te ajlab'l,
ex ayi'n kchin q'malte qa wen tu'n tkub'
b'inchit jun ti' mo qa minaj.

Tej tkub' tq'anin Jesús jun ichin nti' tanmin tq'ob'

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

[9] B'e'x iky' Jesús antza, ex okx toj jun
mu'ë ja te na'b'l Dios, [10] ja' attaq jun ichin
nti'taq tanmin jun tq'ob'. Me tzunxtaq
njoyle tumil kyu'n junjun tze'n tten tu'n
tjaw stz'imin jun ti' ti'j Jesús, ex tu'n tkub'
tz'aq toj jun il kyu'n.

Xi kyqanin te Jesús: ¿Tziyintzin toj ojtxe
kawb'il, tu'n tq'anit jun xjal tojjo q'ij te
ajlab'l?*

[11] Xi ttzaq'win Jesús: Ankye jun kye', qa
akux xi tz'aq jun trit toj jun jul toj jun
q'ij te ajlab'l, ¿Ma nlaypela aku jatz kyi'n?
¿Ma atpela kyila ti'jjo ikyjo? [12] ¿Ma ny-
atzin nimxixtl toklin jun ichin twutz jun
rit? Tu'npetzi'n, b'a'n tu'n tkub' qb'inchin
qeji'y a b'a'n toj tq'ijil ajlab'l.

[13] Ex xi tq'ma'n Jesús te yab': Nuqpinx
tq'ob'a.

B'e'x nuqpajkux tq'ob'jo tal yab', ex b'e'x
b'ant tze'nkuxjo juntl. [14] Me ayetzin kye'
Parisey, b'e'x i ok ten jyol tumil tze'n tu'n
tkub'e kyb'yo'ne Jesús.

A Jesús jun taq'nil Dios sk'o'nxix

[15] Tej tb'inte Jesús ikyjo, b'e'x iky' antza,
ex i xi lipe txqan xjal ti'j. Ex nq'aninxi kyi'j
yab' toj b'e. [16] Ex xi tq'ma'nxix Jesús, tu'n
mi chi yoline ti'j kywutzxjal. [17] Nyatzin tiqe'
ikyjo noq tu'n tjapinku' Tyol Dios, a kyij
ttz'ib'in yolil Tyol Dios ojtxe, a Isaías, tej
tq'ma:

[18] Atzin weji'y waq'nil,
a sk'o'nxix, ex k'u'jlinxix wu'n, ex
nchin tzalaja ti'j.
K'wel nq'o'n nXewa toj tanmin.
Ex ok k-yolil ti'j Nkawb'ila toj tkyaqil twutz
tx'otx'.
[19] Mi q'ojle, ex mi jaw ëch'in,
tu'ntzintla mix a'l kxel b'inte
tq'ajq'ojil twi' kyoj tb'eyil tnam.
[20] Ex mi chi el tiky'in ayejo numjninqe.
Tu'npetzi'n, mi kub' twaq'in jun tal tqan
ptz'an tal kox,
ex mi kub' tyupin jun tal ttzaj yaj, a noqx
tal ch'in nsb'en,
tzmaxi' aj t-xi tq'o'n kyoklin, aj tkub'
tq'o'n Tkawb'il, a tz'aqlexix.
[21] Ex tojjo q'ij anetzi'n, tkyaqil xjal twutz
tx'otx' kqeb'il kyk'u'j ti'j.*

¿Ja'n tzaje tipin Jesús, tu'n kyetz tlajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminxjal?

(Mr. 3:20-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

[22] Kyojjo q'ij anetzi'n, xi kyi'nxjal jun
ichin twutz Jesús, a tokxtaq jun taq'nil ta-
jaw il toj tanmin; ex otaq chi jpet twutz, ex
mib'intaq yolin. Me b'e'x el we' tu'n Jesús,
qu'n b'e'x b'ant tka'yin, ex b'ant tyolin.
[23] Kykyaqilxjal b'aj jaw ka'ylaj, ex i jaw yolin
kyxolx: ¿Apela tyajil Davidjo lo, a sk'o'nxix
tu'n Dios te Kolil?

[24] Me tej kyb'inte Pariseyjo ikyjo, ex
kyq'ma: Mina, chi chi'. Nchi etz te' xjal
taq'nil tajaw il tu'n, qu'n tu'n a te Beelzebú,
a tajaw il, o txi q'onte tipin.*

[25] Me b'e'x el tniky' Jesús te kyyol, ex
xi tq'ma'n kye: Qa pa'n kyten xjal toj jun
nim tnam, ex qa kyajq'oj kyib', noqx aku
chi kub' naj tu'n q'oj. Ex ikyxjo toj jun
mu'ë tnam, mo toj jun ja xjal. Qa kyajq'oj
kyib', nlay chi el wen. [26] Ikytzin ta'ye te
satanásjo, a tajaw il. Qa ax s-etz lajonte

* 12:4 Lv. 24:9; Mr. 2:26; Lc. 6:4 * 12:5 Num. 28:9-10 * 12:7 Os. 6:6; Mt. 9:13 * 12:10 Lc. 14:1-5 * 12:21 Is. 42:1-4 * 12:24 Mt. 9:34; 10:25

tib' toj kyanminxjal, ax n-ok meltz'aj ti'jx
ikyjo, ex atzin tkawb'il nlay ch'iy. ¿Ma
man kub' numjjo tipintz? 27 Ex noqit ikyjo
tze'nku nkyq'ma'n, qa tu'n tipin Beelzebú
nchi etze taq'nil tajaw il toj kyanminxjal
wu'n, ¿Altzila kye ntzaj q'o'nte kyipin aye
lipcheqek kyi'ja, tu'n tetz taq'nil tajaw il
toj kyanminxjal kyu'n, qa nya ax Dios?
Tu'npetzi'n, ayexjo kyuk'iy kchi q'malte qa
nya toj tumil kyyola ti'jjo lo.
28 Me metzin we' noq tu'n tipin Xewb'aj
Xjan, a T-xew Dios, nchi etze taq'nil tajaw
il wu'n toj kyanminxjal; atzin jun yek'b'iljo
qa ma tzul Tkawb'il Dios kyxola.
29 Ex at juntl tumil: Qa at jun ileq' taj
tu'n telq'in toj tja jun xjal nim tipin, ¿Ma
akutzin b'ant telq'in, qa nya nej, xkub'
tk'lo'n tajaw ja? Ikytzin te tajaw iljo tze'nku
tajaw ja, qu'n a nim tipin. Me ma chin
kanb'in ti'j, qu'n ma chi etz nlajo'n taq'nil
toj kyanminxjal.
30 Ankye' nya wuk'iy ta', noq njaw, tu'n
tq'oj wi'ja. Ex ankye' tky'e' mojin wuk'iy
tu'n tjaw chmet twutz awal, kyja n-ok tene
chtolte. 31 Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y:
Kykyaqiljo wiq il, ex jni' noq ti'chaqku ti'
nkyq'ma'nxjal aku najsit. Me qa ma tz'ok
kyyiso'n Xewb'aj Xjan, nlaypen kub' najsit
te il anetzi'n. 32 Ikytzi'n, qa at jun xyolb'in
wi'ja, a ayi'n Tk'wal Ichin, aku najsit te'
til. Me qa at jun xyolb'in ti'j Xewb'aj Xjan,
nlayxpen najsit te' til tzalu'n twutz tx'otx'
ex toj kya'j.

Antza k-yek'ile qnimb'il tu'n qb'inchb'in
(Lc. 6:43-45)

33 Ikyqetzin kyeji'y tze'nku jun tze. Qa
ma tz'ok ka'yit wen, tb'anil k-elile twutz
wen. Ex qa mina, nya tb'anil twutz k-
elil. Tu'npetzi'n, k-elile tniky'tzajil ti'jjo
tze, noq tu'njo twutz.* 34 Ayetzin kye'
manyor tyajil kanqi'y; nti'x kyajb'i'n.* ¿Ma
akutzin b'ant kyyoli'n jun yol toj tumil,
a ayekuy nya wenqe? Qu'n atzi'n nya
b'a'n at toj kyanmi'n, atzin nkyq'manji'y.*
35 Me ante' xjal, a tb'anil tanmin, tb'anilxjo
ntq'ma'n, qu'n toj tanmin njatze tkyaqiljo
wen. Ex ante' xjal, a nya wen tanmin,
tkyaqiljo ntq'ma'n nya wen. 36 Tu'npetzi'n,
kxel nq'ma'n kye'y; qa toj tq'ijil pa'b'in
twutz Dios, teyile junjun k-okil toj xjelb'il
ti'j tkyaqiljo yol nkyq'ma'n ja'lin, a nya
wen. 37 Qu'n noq ti'jjo b'a'n kyyola, kchi
tzaqpajili'y tjaq' tkawb'il Dios kujxix wen;
me qatzin qa mina, ok kychja'b'ilxa tu'n.

Tej t-xi kyqanin aj il jun techil tipin Jesús
(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

38 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi kyqanin junjun
Parisey, exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il
te Jesús: Xnaq'tzil, qaja tu'n qlonti'y jun
techil tipi'n, a tb'anilxix.*
39 I xi ttzaq'win Jesús: Ayetzi'n xjal nya
wenqe ex aj il nchi qanin jun techil wipi'n.
Me nlay txi yek'i't kye; qala' o'kxjo techil
ti'jjo b'aj ti'j Jonás, a yolil Tyol Dios ojtxe.*
40 Qu'n lu'tzi'n te Jonás ten oxe q'ij ex
oxe qniky'in toj tk'u'j jun tij kyiẍ;* ex
ikyx weji'y, ayi'n Tk'wal Ichin, chin k'welix
muqu'n toj tx'otx' oxe q'ij ex oxe qniky'in.
41 Ex ikyqex kye' xjal toj tnam Nínive kyo-
jjo q'ij te Jonás kchi jawil we'ks toj tq'ijil
pa'b'in, aj kyokxjal toj xjelb'il twutz Dios,
aye' ite' kyojjo q'ij ja'lin, tu'n kykub' tz'aq
toj kyil kyu'n. Qu'n ayetzi'n xjal toj Nínive
b'e'x ajtz ti'j kyanmin, tej t-xi tq'ma'n Jonás
Tb'anil Tqanil Dios kye. Ex ajo Tb'anil
Tqanil wi'ja ja'lin nimxixtl toklin tze'nku
toj tq'ijil Jonás.*
42 Ok kjawil we'ks ajo qya, a nmaq kawil
tzajnin te najchaq te twutz tx'otx', tu'n
kykub' tz'aqxjal toj kyil tu'n, aye' ite' kyojjo
q'ij ja'lin. Qu'n ajo qya anetzi'n b'e'x xi'
b'ilte tnab'lxix qtzan Salomón. Me ajo
t-xilin na'b'l wi'ja ja'lin, nimxixtl toklin
tze'nku te Salomón.*

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo kb'ajil kyi'jjo xjal, a nya nimilqe
(Lc. 11:24-26)

43 Aj tetz jun taq'nil tajaw il toj tanmin
jun xjal, a nya nimil, b'e'x nxiku jyolte tojjo
tzqij tx'otx', ja' tu'n ttene. Exsin qa mix
xjyet tu'n, k'wel t-ximin: 44 Kchin meltz'ajil
we' juntl majl tojjo nja'y, ja' ẍin etzi'ych.
Ex ajtzin tkanin juntl majl tk'atzjo xjal,
knetiljo xjal tu'n, tze'nku jun ja, mix a'l
najalte, ex cheb'e miso'n ex nik'u'n wen.
45 B'e'xsin k-okixtz toj tanmin xjal me nya

* 12:33 Mt. 7:15-20 * 12:34 Mt. 3:7; 23:33; Lc. 3:7 * 12:34 Mt. 15:18 * 12:38 Mt. 16:1; Mr. 8:11 * 12:39 Mt. 16:4 * 12:40 Jon. 1:17 * 12:41 Jon. 3:5; Lc. 11:32 * 12:42 1Re. 10:1-10; 2Cr. 9:1-12; Lc. 11:31

tjunalx ja'lin; qala' kyuk'a wuql tuk'a xin-
inqexix toj il tze'nku a. Ex kykyaqilx kchi
najal toj tanminjo xjal ja'lin. Atzaj xjal
noqx kyja kxe'lix toj il tze'nku' ttentaq te
tnejil. Ikytzin kb'ajiljo kyuk'a xjal ja'lin, a
nya nimilqe.

Ankyeqexixjo titz'in ex tnana Jesús
(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

46 Tzmataq nyolin Jesús kyuk'axjal, tej
kykanin tnana kyuk'ax titz'in. I kub' we'
twi' pe'n, me kyajtaq tu'n kyyolin tuk'a
Jesús. 47 B'e'x xi q'ma'n te Jesús: Lu tnaniy
exqetzi'n titz'i'n ite' pe'n, ex kyaj tu'n kyy-
olin tuk'iy.
48 Me ante Jesús xi tq'ma'n te a xi q'mante
ikyjo: ¿Ankyeqe we' nnana, ex ankyeqe we'
witz'in?
49 I tzaj tyek'in tuk'a tq'ob' qib'aja, a
awo'y t-xnaq'tzb'in, ex xi tq'ma'n: Ayetzin
weji'y nnana ex witz'in lo. 50 Aye' chi k'wel
b'inchin te' taj nMa'n, a at toj kya'j, ayetzin
weji'y witz'in, ex waneb' ex nnaniy.

13

Jun techil tze'n kyanmin xjal ti'j Tyol Dios
(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Ax q'ijjo tetz Jesús tojjo ja, ex kub' qe
ttzi nijab'. 2 Tej tok tka'yin kypon txqan xjal
tk'atz, b'e'x okx toj jun tal bark, ex kub'
qe toj. Ayetzin kye' jni' xjal i b'aj kyij ten
ttzi a'.* 3 Ok ten xnaq'tzil nimku tumil noq
kyuk'a techil, ex tq'ma: Jun maj, xi' jun xjal
awal triy. 4 Atzin te' tok tchto'n, at pon chitj
toj b'e. I tzaj pich', ex b'e'x jaw kysk'o'n.
5 Ex at pon chitj kyxol ab'j, me qu'n tu'n
nti'xix twutz tx'otx' antza, liwey ul twi'.
6 Me atzaj te' tok q'ijil, b'e'x jaw tzqij, qu'n
nya nim xa'ye tlok'. 7 Ex at pon chitj kyxol
tx'i'x. Me atzin tx'i'x jun paqx tch'iy; atzin
te triy noq jaw xky'i'six. 8 Me ante' pon
chitj toj tb'anil tx'otx', tb'anilx ele toj. At
junjun tqan el jwe' k'al* twutz, ex junjuntl
el ox k'al,† ex junjuntl el lajaj toj ka'wnaq.‡
9 Ankye taj tu'n tkub' tb'i'n nyola, in tkub'
tb'i'ntz, tu'ntzintla tkub' tb'inchin.

Nuk'b'il tu'n Jesús ti'jjo t-xnaq'tzb'il
(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

10 O ul laq'e'y awo'y, a t-xnaq'tzb'in,
tk'atz, ex xi qqani'n te: ¿Tiqu'n nyoli'n
kyuk'axjal noq kyuk'a techil?
11 Tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: Ma tzaj
tyek'in Diosjo tumil kye'y, tu'n tel kyniky'a
ti'jjo a ewintaq ojtxe ti'jjo Tkawb'il Dios, a
at toj kya'j; qu'n metzi'n kyexjal nlay tz'el
kyniky' te. 12 Tu'npetzi'n, ankye' xjal at
tnimb'il wi'ja, ktzajil q'o'n txqantl, tu'ntzin
tch'iyxixjo tnimb'il. Ex ankye' xjal noq
nka'min tk'u'j ti'j tnimb'il, kyja'pe k-elil
q'i'ne te' ch'in at.* 13 Tu'npetzi'n, nchin
yoli'n kyuk'a techil kyuk'axjal. Qu'n nchi
ka'yin kywutz, me mi n-el kyniky' we'y. Ex
ntb'i'n kyẍkyin, me mi n-okx toj kywi'.
14 Qu'n ikytzin kb'ajiljo tze'n tq'ma Isaías,
a yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:
Mix tu'n tz'ok kyb'in,
mi n-okx toj kywi'.
Mix tu'n tz'ok kyka'yin,
mi n-el kyniky' te.
15 Qu'n noqx ma tz'ok naj kynab'ljo xjal lu'n;
jpu'nqe kyẍkyin, tu'n mi tz'okx toj
kywi',
jpu'nqe kywutz, tu'n mi tz'ele kyniky'
te tb'anil.
Tu'ntzin ikyjo, mi nchi tzaj laq'e nk'atza,
tu'n kykub' nq'aninch.*
16 Me ky'iwlinqexix kye', tu'n nchi ka'yi'n
kywutza, ex n-el kyniky'a te; ex nchi b'in
kyẍkyi'n, ex n-okx toj kywi'y. 17 Qu'n
twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa nimjo yolil
Tyol Dios ojtxe, ex nim xjal wen kyajtaq
tu'n kylon te' a kye' ma kyli ja'lin, ex tu'n
kyb'in te' a kye' ma kyb'i ja'lin, me mix b'aje
ikyjo.*

Kub' tchiky'b'in Jesús ti'jjo techil tze'n
kyanmin xjal ti'j Tyol Dios
(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

18 Kyb'intzji'y ti' t-xilin ti'jjo jun xjal xi'
awal. 19 Qu'n ayetzi'n nxi kyb'i'n Tb'anil
Tqanil ti'j Tkawb'il Dios, me mi n-el kyniky'
te, ikyqetzi'n tze'nku ijaj i kub' tz'aq toj b'e.
Jun paqx tzul tajaw il, tze'nku jun pich',
ex k-elil ti'n Tb'anil Tqanil, a kux awet
toj kyanmin. 20 Ex atzin ijaj, a kub' tz'aq
kyxol ab'j, ikyqetzi'n tze'nqe xjal jun paqx
nxi kynimin Tyol Dios ex tuk'a tzaljb'il.
21 Me qu'n tu'n nti'xix kyk'u'j ti'j, mi nchi

* 13:2 Lc. 5:1-3 * 13:8 Jwe' k'al, 100 n-ele. † 13:8 Ox k'al, 60 n-ele. ‡ 13:8 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele.
* 13:12 Mt. 25:29; Mr. 4:25; Lc. 8:18; 19:26 * 13:15 Is. 6:9-10 * 13:17 Lc. 10:23-24

kujix toj kynimb'il. Qa akux saj jun ti'
toj kychwinqil, mo qa akux ẍi ok lipinxjal
kyi'j noq tu'n tpajjo nyola, b'e'x kchi k'wel
tz'aq toj kynimb'il. 22 Atzin ijajjo pon tz'aq
toj tx'i'x, ikytzi'n tze'n jun xjal n-ok tb'i'n
nyola. Me o'kx nchi b'isin ti'j tkyaqiljo
tkub' twutz tx'otx'. Ex kyaj tu'n tten
tkyaqil ti'chaqku ti' kye ex jni' kyq'inmil.
Tu'ntzintzjo anetzi'n, n-el naje kynimb'il
ti'j Dios, ikyxsin tze'nku triy njaw ch'iy toj
tx'i'x. Noq n-el xky'i'six ex nti' toj n-el.
23 Me atzi'n ijaj, a kux awet toj tb'anil tx'otx',
ikytzi'n tze'nqe xjal nxi kynimin nyola, ex
nkub' kyb'inchin tze'nku nq'ma'n. Nchi
ch'iy toj kynimb'il, tze'nku triy, a s-el jwe'
k'al§ twutz junjun, ex junjuntl el ox k'al,*
ex junjuntl el lajaj toj ka'wnaq.†

Jun techil kyi'jjo k'ul nya wen kyxol triy

24 Ex xi tq'ma'n Jesús juntl techil. Chi'
kyjalu'n: A Tkawb'il Dios, a at toj kya'j,
ikytzi'n tze'nku jun ichin xi' awal triy toj
ttx'otx'. 25 Tej tok b'aj, b'e'x ajtz. Me tej
qok yupj, ul jun ajq'oj, ex xi tchto'ntl jun
wiq k'ul toj triy, ex b'e'x oq. 26 Me atzaj
te' ch'iy triy, ex tb'aj we'je tunin, antza ele
tniky'tzajiltz qa attaq juntl wiq k'ul toj.
27 Ayetzi'n taq'niljo tajaw awal b'e'x i xi'
q'malte, ex xi kyq'ma'n: Tata, ¿Mixsin ja
tsk'o'n toj tijaja, tej tok tawa'n? Qu'n
¿Ja'tzin saje jun wiq k'ul toj ikyjo tze'nku
triy?
28 Atzin te tajaw aq'untl xi tq'ma'n: Atla
jun ajq'oj xkub' b'inchin te' ikyjo wi'ja.
Xi kyq'ma'n taq'nil te: ¿Mej qa ma qo'xa
xb'oqil te' ma' k'ul toj triy? chi chi'.
29 Me ante tajaw aq'untl xi tq'ma'n: Mina,
qu'n qa ma jatz xb'oqitjo nya wen k'ul ja'lin,
aku jatz lipe triy ti'j. 30 Qala' kyq'onkja
ax tzqijkuj junx tuk'a triy, tzmaxi k'a' jatz
sk'etjo, aj tjaw joyit. Atzin te triy kxel
k'u'yit te' toj tx'utx'. Atzin te' ma' k'ul,
kjawil k'let, exsin k'wel patit tu'n q'aq'.

Jun techil ti'j twutz mistas, ex tze'n nch'iye Tkawb'il Dios
(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

31 Ex kub' tq'o'n Jesús juntl techil ky-
jalu'n: A Tkawb'il Dios toj kya'j, ikytzi'n t-
xilin tze'nku jun tal twutz mistas, aj tkux
tawa'n jun xjal toj tx'otx'. 32 Qu'n twutzxix
a tal netz'xix kywutzjo txqantl twutz ijaj,
me ajtzin tch'iy, jun tijx n-oke kywutzjo
txqantl. Ch'ime njapin tze'nku jun tze, a
ja' n-okxi kyb'inchin pich' kypaqb'il kyxol
tq'ob'.

Juntl techil ti'j tze'n nch'iye Tkawb'il Dios tzalu'n twutz tx'otx'
(Lc. 13:20-21)

33 Ex kub' tq'o'n Jesús juntl techil ky-
jalu'n: A Tkawb'il Dios toj kya'j, ikytzi'n
tze'nku' ttx'amil wab'j, a nkux tq'o'n jun
qya toj oxe malb'il jarin. Ex ajtzin tb'aj
tsmo'n, tkyaqiljo tq'otjil wab'j ktx'amixil,
ex nch'iy wen.

Tiqu'n nyolin Jesús kyuk'a techil
(Mr. 4:33-34)

34 B'aj tq'ma'n Jesús tkyaqiljo lo kyexjal,
noq kyuk'a techil. Qu'n nti'taq jun ti' b'aj
tq'ma'n, qa nya tuk'a techil. 35 B'ajjo ikyjo,
tu'ntzin tjapi'n a q'umj tu'n yolil Tyol Dios
ojtxe, tej tkub' ttz'ib'in:
Kchin yolila noq kyuk'a techil.
Ex kxel nq'ma'n nimku ti',
a ewintaq, atxix te' tkub'ku tb'inchin
Dios twutz tx'otx'.*

Nxi tchiky'b'in Jesús kye t-xnaq'tzb'in techil ti'jjo k'ul toj triy

36 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i aj tchq'o'n Jesús
xjal kyja. Ex okx tuja, a ja' o tzaja laq'e'y
tk'atz, a awo'y t-xnaq'tzb'in, ex xi qq'ma'n
te: Chiky'b'intzjiy techil ti'jjo k'ul nya wen
toj triy.
37 Ex tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: Atzi'n awal
triy, ayin weji'y, a Tk'wal Ichin. 38 Ante
tx'otx' ayetzi'n xjal tkyaqil. Atzin triy,
ayetzi'n nimil ti'j Tyol Dios. Ex atzi'n k'ul,
ayetzi'n xjal nya nimil, aye' nche'x lipe ti'j
tajaw il. 39 Ex atzin te ajq'oj, a xi chtonte
tyajil k'ul toj triy, ax tajaw il. Atzin te'
jo'j triy, atzin te' aj tb'aj twutz tx'otx' te
jun majx. Ex ayetzi'n aq'nil mo jo'l triy,
ayetzi'n t-angel Dios.
40 Ikytzi'n tze'n k'ul aj tjaw noq tu'n tokx
toj q'aq' tu'n ttz'e'y, ikytzin kb'ajiljo, aj tb'aj
tkyaqil twutz tx'otx'. 41 Ex ayi'n, a Tk'wal
Ichin, chi xel nchq'o'n n-angela, tu'n kyetz
xb'oqitjo toj Tkawb'il Dios kykyaqiljo nchi
b'inchin il, ex aye' nchi xmoxin kyi'j jun-
juntl tu'n tkub' kyb'inchin il. 42 Ex kchi
okix toj jun patb'il ma tij, ja njuline q'aq'

§ 13:23 Jwe' k'al, 100 n-ele. * 13:23 Ox k'al, 60 n-ele. † 13:23 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele. * 13:35 Sal. 78:2

wen, ex antza okx chi ju'ch'ilx kyste tu'n
kyixk'oj, a mix kb'ajilx. 43 Me ayetzin kye',
a kub' kyb'inchin tze'nkuxjo ntq'ma'n Dios,
ok kchi qoptz'ajiyil kye tze'nku tqan q'ij toj
Tkawb'il Dios, a kyTata. Ankye' at tẍkyi'n
tu'n tok tb'i'n, in tok tb'i'n, ex in tkub'
tb'inchin tze'nkuxjo ntq'ma'n.

Jun techil ti'jjo Tkawb'il Dios tze'nku jun q'inimil noq ewin

44 A Tkawb'il Dios, a at toj kya'j, ikytzi'n
tze'nku jun q'inimil ewin toj jun tx'otx'.
Jun ichin, qa ma knetjo q'inimil tu'n, b'e'x
aku meltz'aj ewilte axsa. Ma'x tze'jix ti'j
wen, ex noq tu'n ttzyetku' tx'otx' tu'n
anetzi'n, kb'aj xel tk'ayin tkyaqiljo at te,
tu'n ttzaj tlaq'o'n.

Jun techil ti'jjo tal ab'j, a wi'yilxix

45 Ex ikyxjo, a Tkawb'il Dios, a at toj
kya'j, tze'nku jun k'ayil njyo'n ti'j jun tal
ab'j tb'anilxix. 46 Ajtzin tknet jun tu'n, a
wi'yilxix wen, kb'aj xel tk'ayin tkyaqiljo at
te, noq tu'n tlaq'etku tal ab'j tu'n.

Jun techil ti'jjo jun pa te tzuyb'il kyiẍ

47 Ex ikyxjo, a Tkawb'il Dios, a at toj kya'j,
tze'nku jun pa te tzuyb'il kyiẍ. Aj t-xi
xo'yit toj a', tkyaqil wiq kyiẍ ntzyet tu'n.
48 Ajtzin tnoj, aye kyiẍil kjawitz kyi'n tzma
ttzi a'. Antza, kchi k'wele qeye sk'ol te'
kyiẍ. Ayetzi'n wen, kchi xel k'u'yit toj chi'l;
ex ayetzi'n mina, chi xel kyxo'n. 49 Ikytzin
kb'ajiljo, aj tjapin b'aj tkyaqil twutz tx'otx'.
Kchi elitz t-angel Dios pa'l kye' nya wenqe
kyi'jjo a wen. 50 Ayetzi'n nya wenqe kchi
xel xo'yit toj jun tij k'achb'il q'aq', a mixla
kb'ajilx, ja' kchi oq'ile, ex kchi ju'ch'ile
kyste tu'n kyixk'oj.

Ajo ojtxe q'inimil exsin ak'aj q'inimil

51 Tzaj tqanin Jesús qe'y, a awo'y t-
xnaq'tzb'in: ¿Tzuntzin n-el kyniky'a ti'j
tkyaqiljo lo? chi'.
Exsin xi qtzaq'wi'n: Tzun, qAjaw, qo
chiji'y.
52 Ex tzaj tq'ma'nl Jesús qe'y: Tu'npetzi'n,
jun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, aj qa ma txi
lipe ti'jjo Tkawb'il Dios, a at toj kya'j, k-okil
tze'nku jun tajaw ja, a at kab'e wiq tq'inimil,
jun ojtxe q'inimil ex jun ak'aj.

Tej t-xi' Jesús toj ttanim, a Nazaret
(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

53 Tej kyb'aj tq'ma'n Jesús kykyaqiljo
techil, b'e'x xi' 54 tzma toj ttanim. Antza
xi xkye tu'n t-xnaq'tzin kyoj mu'ẍ ja te
k'ulb'il. Ex tkyaqilxjal b'aj jaw ka'ylaj, ex
kyq'ma: ¿Ja'tzila xb'aje t-xnaq'tzin xjaljo
tkyaqiljo b'a'n tu'n? ¿Ex tze'ntzin tten
nb'antjo tb'anil techil tipin tu'n ikyjo?
55 ¿Ma nyapetzila a ttata, a jsol tz'lan? ¿Ma
nya tnana, a Mariy? ¿Ma nyaqetzin titz'in
Santyaw, Jse, Simun, ex Judas? 56 ¿Ma
nyaqetzin taneb'jo najleqe qxol? ¿Ja'tzin
xb'ante tkyaqiljo lu'n tu'n? chi chi'.
57 Qu'n tu'n kyojtzqi'ntaq, mix xi kyn-
imine.
Me xi tq'ma'n Jesús kye: Ja'chaqx ta'
jun yolil Tyol Dios twutz tx'otx', nxi q'o'nx
toklin. Me qa tojx ttx'otx' ex tojx tja nti'x
toklin.*
58 Nya nimku yek'b'il tipin b'ant kyxol t-
xjalil, qu'n tu'n mix xi kynimine Tyol.

14

Tej tkub' b'yo'n Juan, a Jawsil A'
(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

1 Kyojjo q'ij anetzi'n, b'ijte tqanil Jesús
tu'n Herodes, a tnejil kawil toj tx'otx' te
Galiley. 2 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Herodes
kye taq'nil: Ala te Juan lu'n, ma jatz anq'in
kyxol kyimnin. Qu'n ti'jkutzi'n, tb'anilx
tipin tu'n tb'ant txqan tb'anil techil tu'n.
3 Otaq kux tjpu'n Herodes Juan toj tze,
k'lo'ntaq wen tuk'a kxb'il, noq tu'n tpaj
Herodías, a t-xu'jil, a t-xu'jlb'in Lip, a
titz'in, 4 qu'n tu'n xi tq'ma'n Juan te
Herodes: Nya wen tu'n tok meje'y tuk'a t-
xu'jil titz'i'nch.*
5 Tu'npetzi'n, tajtaq Herodes tu'n tkub'
tb'yo'n Juan, me tzaj t-xob'il kyexjal, qu'n
tu'n otaq tz'ok kyq'onxjal Juan te yolil Tyol
Dios.
6 Tej tel tab'q'e Herodes, kub' iky'sit jun
nintz q'ij, ex atzin tal Herodías etz b'ixil
kywutz kykyaqiljo txokenj. 7 Ex b'e'x pon
tk'u'j Herodes ti'j, ex kub' tq'ma'n tb'i Dios
ti'j tyol: Qanintza we'y noq alkye taja, chi'
te txin. 8 Me a tnana xi q'mante te, ti'taqjo
tu'n t-xi tqanin: Q'ontzjiy twi' Juan, a Jawsil
A', we'y toj jun laq ja'linxix.
9 Tej tb'inte Herodes ikyjo, b'e'x jaw
b'isin. Me qu'n tu'n otaq kub' tq'ma'n tb'i
Dios ti'j tyol, ex kywutz kykyaqiljo txokenj,

* 13:57 Jn. 4:44 * 14:4 Lv. 18:16; 20:21; Mr. 6:17-18; Lc. 3:19-20

qa akutaq txi tq'o'n noq alkyetaqjo tajjo
txin, kub' t-ximin qa iltaq ti'j tu'n tb'ajjo
tyol. 10 Ex b'e'x xi tq'ma'n, tu'n tel k'uẍpit
twi' Juan toj tze. 11 Exsin xi tq'o'ntz twi' Juan
toj jun laq te txin, tze'nkuxtaq otaq tqanin.
Ex ante' txin b'e'x xi tq'o'n te tnana.
12 Me ayetzi'n t-xnaq'tzb'in Juan i pon, ex
xi kyi'n t-xmilil, tu'n tkux muqet. Ex b'e'x
i xi' q'malte te Jesús.

Tej kyk'a'chit jwe' mil ichin tu'n tipin Jesús
(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

13 Tej tb'i'nte Jesús ikyjo, b'e'x o okxa
toj jun bark toj ewajil, tu'n qkani'n toj jun
najb'il ja nti'yetaq xjal. Me b'e'x kyb'in
texjal tojile junjun tnam, ex b'e'x b'aj xi
lipe qi'ja tu'n kyqan, qu'n kyajtaq tu'n
kynej qwutza. 14 Tej tetz Jesús toj bark, xi
tka'yin txqan xjal attaq, ex b'e'x tzaj q'aq'in
tk'u'j kyi'j, ex b'e'x i b'aj tq'anin junjun, a
yab'qetaq.
15 Tej ch'ixtaq qok yupj, awotzi'n, a t-
xnaq'tzb'in, o tzaj laq'e'y tk'atz, ex xi
qq'ma'n te: Ma qoqixte ja'lin, ex mix a'l
jun najle tzalu'n. Q'manxa kye jni' xjal tu'n
kyb'aj xi' toj junjun kojb'il, tu'n kyxi' jyol
kywa, qape at k'aẍjil.
16 Me tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Nya il ti'j
tu'n kyxi' jyol jun ti'. Qala' kyq'onxa kywa.
17 Me atzin qe' xi qq'ma'n: Nti' qe wab'j
q'i'n qu'n. Noq tal jwe' wab'j, ex kab'e tal
netz' kyiẍ.
18 Me tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Kyi'nqetza
tzalu'n. 19 Ex xi tq'ma'n kye jni' xjal, tu'n
kyb'aj kub' qe tib'aj k'ul. Ex i jaw ttzyu'n
jwe' tal wab'j exqetzi'n kab'e tal kyiẍ, ex jaw
tka'yin twutz kya'j, ex xi tq'o'n chjonte te
Dios kyi'j. Ex i b'aj tpiẍi'n tal wab'j, ex tzaj
tq'o'n qe'y, ex xi qsipi'n kyexjal.
20 Kykyaqilxjal i b'aj wa'n, ex b'aj noj
kyk'u'j wen. Atzaj te' kyb'aj wa'n, jaw
qsk'o'n jni' tb'uchil, ex jaw noj kab'lajaj
chi'l. 21 Ayetzi'n i wa'n, jwe' mil ichin, me
nya telqetzi'n qya exqetzi'n k'wal i ok te
tajlal.

Tej tb'et Jesús tib'aj a'
(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

22 Tb'ajlinxi' ikyjo, o jax tchq'o'n Jesús
awo'y, a t-xnaq'tzb'in, toj bark, tu'n qiky'xa
tjlajxi nijab'. Otaq qo neja tu'n qiky'xa
jlajxi; kyij Jesús q'olb'il kyexjal. 23 Tej kyb'aj
tq'olb'in Jesús xjal, jax twi' jun wutz na'l
Dios tjunalx. Tej qok yupj, ex tjunalxtaq
Jesús at. 24 Me noqx nniky'jinku nijab' tu'n
bark, tej ttzaj txqan kyq'iq', ex b'e'x okx
piq'j txqan a' toj. 25 Tej ch'ixtaq qsqix, tzaj
laq'e Jesús qk'atza; nb'et tib'aj a'. 26 Tej t-
xi qka'yi'n te nb'ettaq tib'aj a', b'e'x o jaw
ẍch'in wen tu'n qxob'ila: Jun ma tij klelin,
qo chiji'y.
27 Me jun paqx tzaj tq'ma'n Jesús qe'y:
¡Kykujsinx kyk'u'ja! ¡Ayin weji'y! Mi chi
xob'ach.
28 Me ante Pegr xi ttzaq'win: WAjaw, qa
ajiy, q'mantza tu'n nxi'y tk'atza tib'aj a'.
29 Ku tzaja, chi Jesús.
Ex jun paqx, tku'tz Pegr toj bark, ex xi
b'et tib'aj a', tu'n tpon tk'atz Jesús. 30 Me
atzaj te' tna'nte txqan tipin kyq'iq', b'e'x
tzaj xob', ex kyja'taq txi mulq'aj toj a'.
B'e'x jaw ẍch'in tu'n t-xob'il: Chin tkloma,
wAjawch.
31 Ex jun paqx jaw tjk'u'n Jesús tuk'a
tq'ob', ex xi tq'ma'n te: Ay, noq tal
ch'in tnimb'ila wi'ja. ¿Tiqu'n xjaw ka'min
tk'u'ja?
32 Me atzaj te' kyjax toj bark, b'e'x kub'
qen tej kyq'iq'. 33 Ex awotzin qe, a otokxtaqa
toj bark, b'e'x o kub' mejey twutz Jesús, ex o
nimsin tb'i kyjalu'n: Twutzxix Tk'wal Diosx
te.

Tej kykub' tq'anin Jesús yab' toj Genesaret
(Mr. 6:53-56)

34 Me atzaj te' qjlajinxa tjlajxi nijab', o pon
toj tx'otx' te Genesaret. 35 Ex ayetzi'n xjal
antza, b'e'x el kyniky' te Jesús. B'e'x el
tqanil toj tkyaqil tx'otx', ex b'e'x i b'aj xi
kyinxjal kyyab' te, tu'n kykub' tq'anin. 36 Ex
i kub'sin kywutz te, tu'n t-xi ttziyin Jesús,
noq tu'n tok kymeko'nxjal i'chaqxitla noq
tal ttxa'n t-xb'alintz. Ex kykyaqiljo, aye'
i ok mekonte ttxa'n t-xb'alin, b'e'x b'ajel
we'.

15

Tej t-xnaq'tzin Jesús ti'jjo kyxmiletz'ilxjal
(Mr. 7:1-23)

1 I tzaj laq'e junjun Parisey, junx kyuk'a
junjun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il tk'atz
Jesús, aye otaq chi kanin Jerusalén. Ex
xi kyqanin te: 2 ¿Tze'ntzin kyten kye' t-
xnaq'tzb'i'n mi nkub' kynimin a kyij yek'in
qe kyu'n qtzan qta'ẍ? Qu'n mi njapin techil
kyu'n, a tze'nku nb'anttaq kyu'n qtzan

qta'ë, tze'nku qe, a tu'n tel kytxjon kyq'ob'
tuk'a tumil, aj kyaq'e wa'l.
3 Ex xi tqanin Jesús kye: Ex ikyxjo kye'.
¿Tiqu'n n-el kyi'jlinji'y Tkawb'il Dios, noq
tu'n kyokku lipe'y ti'jjo xnaq'tzb'il xkyij
kyq'o'n qtzan qta'ë? 4 Qu'n chte Diosjo
kyjalu'n:
Kyniminku kytatiy, ex kynaniy,*
ex ankye te' k-elil tzaqpaj ttzi te ttata ex te
tnana, il ti'j tu'n tkyim.*
5 Me ayetzin kye' nchi q'mante, qa b'a'n tu'n
t-xi qq'ma'n te qtata mo te qnana kyjalu'n:
Matla txi nmoji'n, noqit nya tkyaqiljo at
we'y ja'lin, ma txi nq'o'n te Dios, tu'n
tajb'in te, aj nkyima. Tu'npetzi'n, nti'x tu'n
nmoji'n ti'ja, exla qa at tajb'in te'y. Ex
b'a'njo lo toj kywutza.
6 Qu'n qa ikyjo, nlayxpen b'anttz tu'n
tmojin ti'j ttata ex ti'j tnana, chi chiji'y.
Qu'n ma kyij kytzaqpinji'y Tkawb'il Dios,
noq tu'n kyxi lipekuy ti'jjo kye' kyx-
naq'tzb'in.
7 Xmiletz'qi'y. Qu'n twutzx tej tyol qtzan
yolil Tyol Dios te, a Isaías, tej tyolin ti'j
kyxmiletz'ila:
8 Ayetzi'n xjal tzalu'n, nchin kub' kynimi'n,
me noq tuk'a kytzi.
Me atzin kyanmin najchaq ta' wi'ja.
9 Nti'x tajb'i'n a nchi k'ulin nwutza,
qu'n noqx ti'jjo kyxnaq'tzb'ilxjal
lipcheqeke.*
10 I xi ttxko'n Jesús jni' xjal tk'atz, ex xi
tq'ma'n kye: Chin kyb'intzi'n, ex tz'elku
kyniky'a te: 11 Nya te' ti'chaqku ti' nb'aj tu'n
jun xjal, nxi q'onte toj il, qala' ikytzin a te'
n-etz toj ttzi.
12 Tu'npetzi'n, b'e'x o b'aj tzaj laq'e'y, a
awo'y t-xnaq'tzb'in tk'atz, ex xi qq'ma'n te:
¿Ma man tz'el tniky'a te, qa b'e'x saj kyq'oj
Parisey, tej xkyb'in te' a xb'aj tq'ma'n?
13 Me ante Jesús tzaj ttzaq'win qe'y:
Tkyaqil kyxnaq'tzb'il Parisey ikyjo tze'nku
jun wi' k'ul, a qa nya nTati'y tokx toj kya'j,
xkux awante. Okla kjawitz xb'oqit te jun
majx tuk'a tkyaqil tlok'. 14 Ex chi tenkuj,
qu'n jpu'n kynab'l. Nchi kub' nej kywutz
junjun ikyx kyten tze'nku aye. Ikyqetzi'n
tze'n kab'e moë nxi kyxko'n kyib'; me qa
aku ë ex twi' xaq, kykab'ilx kchi xe'l tol-
paj.*
15 Me ante Pegr xi tq'ma'n te Jesús:
Chiky'b'intza qe'y ti'jjo xb'aj tq'ma'n.
16 Tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: Ex ikyx
kyeji'y, ¿Mi s-el pjet toj kynab'la? 17 ¿Ma
mitzin n-el kyniky'a te, qa tkyaqiljo nb'aj
tu'n jun xjal, toj tk'u'j kupine, ex majx
k-elil ti'j? 18 Me atzi'n n-etz toj ttzi, toj
tanminx ntzaje anq'ine. Apente iljo, 19 qu'n
toj tanminxjal ntzaje jni' t-xim nya b'a'n,
jni' b'i'yin, jni' ky'a'jin, ex jni' aj pajil, jni'
elq'in, jni' sb'ub'l, exsin tkyaqil yasin, 20 tu'n
kxel toj najin te jun majx. Me te', tu'n
kywa'nxjal, a noq tu'n mi tz'ele txjet tq'ob'
jun xjal tze'nku kye, aj txi wa'l, nti' te najin
noq tu'n tpajjo ikyjo, qu'n noq xnaq'tzb'il
kye qtzan qta'ë.

Tnimb'il jun qya, a nya aj Judiy
(Mr. 7:24-30)

21 Tej tetz Jesús antza, b'e'x xi' toj tx'otx'
te Tiro ex te Sidón. 22 Ex attaq jun qya
aj Canaán najletaq tojjo tx'otx' antza, a
nya Judiytaq. Tzaj laq'e tk'atz Jesús, ex
nëch'intaq wen: Tata, ay Tyajil qtzan nmaq
kawil David, q'aq'intz tk'u'ja wi'ja; at jun
wala, at jun taq'nil tajaw il toj tanmin.
23 Me mix xi ttzaq'win Jesús jun tyol.
Tu'npetzi'n, o tzaj laq'e'y, a awo'y t-
xnaq'tzb'in tk'atz, ex o kub'sin qwutza te:
Qala', q'manxa te qya tu'n taj tja, qu'n lu'
tzunx nëch'inx wen, ex lu'tz lipchek qi'j.
24 Xi tq'ma'n Jesús te: Ma chin tzaj
tchq'on we' Dios noq kyuk'a xjal aj Judiy,
aye' najnin ite'ye tze'nku jun ch'uq rit.
25 Me ante' qya kub' meje twutz Jesús, ex
xi tq'ma'n: ¡Tata, chin tonima!
26 Me ante Jesús xi tq'ma'n te: Yonkuy
nej, tu'n kyxi nmojinji'y nxjalila, qu'n nya
wen tu'n tel kywa' tal k'wal, exsin tu'n t-xi'
kye chit, qu'n nej tu'n kyb'aj wa'n tal k'wal,
exsin kxel xiljo kye chittz. Ikyqintzin weji'y
kyuk'a nxjalila; nej chi okil nka'yi'n, ex kxel
nq'o'nji'y a nti' at kye.
27 Ex xi ttzaq'win qya: Ikyx te tten, Tata.
Me ka'nqetzin kyeji'y tal chit nchi wa'n kye
tjaq' meë ti'jjo tb'uchil wab'j nb'ajel tz'aq
kyu'n kyajaw. Ikyqintzintla' weji'y, q'ontz
ch'in we' ti'jjo nxi tq'o'n kye t-xjalila.
28 Tu'ntzi'n tyoljo qya ikyjo, xi ttzaq'win
Jesús te: Ay qya, nimxixjo tnimb'ila wi'ja.
Kxel nq'o'n tze'nku taja.

* 15:4 Ex. 20:12; Deu. 5:16 * 15:4 Ex. 21:17; Lv. 20:9 * 15:9 Is. 29:13 * 15:14 Lc. 6:39

Atzaj taljo qya, jun paqx tel we'.

Tej tq'anit nimku yab' tu'n Jesús

29 Tej tetz Jesús antza, pon tzma ttzi Nijab'
te Galiley. Ex b'e'x jax twi' jun wutz, ex
kub' qe antza. 30 Ex nimxjal b'aj chmet
ja' ta'yetaq. Ex q'imila junjun kox kyu'n,
junjun moẍ, ex ila'kul mib'intaq chi b'et ex
mib'intaq chi yolin, ex nimku txqantl yab'
b'aj xi q'i'n twutz Jesús. Ex b'e'x i kub'
tq'anin.
31 Ex ayetzi'n xjal b'e'x i b'aj jaw ka'ylaj,
tej tok kyka'yin tb'ant kyyoli'n a mib'intaq
chi yolin; ex otaq b'ant kyb'etjo a mib'intaq
chi b'et; ex otaq jqet kyẍkyin a mib'intaq
chi b'in; ex otaq chi el we' kox, ex otaq k'ant
kywutzjo moẍqetaq. Jotxjo jni' xjal i b'aj ok
ten nimsil tb'i Dios, a kyDios aj Israel.

Tej kyk'a'chit kyaje mil ichin tu'n Jesús
(Mr. 8:1-10)

32 O tzaj ttxko'n Jesús a awo'y t-
xnaq'tzb'in, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Nchyo'n
nk'u'ja kyi'jjo xjal lo, qu'n ma b'ant-xi oxe
q'ij kytenb'ile quk'a, ex nti'x ch'in o txi
kywa'n. Ex nky'e'y tu'n kyaj nchq'o'n kyja
kukxjo, qu'n aku chi kub' numj toj b'e tu'n
wa'yaj.
33 Ex xi qq'ma'n: ¿Me ja' aku tzaje kywa
txqan xjal qu'n? Mix ya' nti'x jun xjal najle
tzalu'n, qo chiji'y.
34 Me tzaj tqanin Jesús qe'y: ¿Jte' wab'j
q'i'n kyu'n?

Noq tal wuq, ex jun tal jte'b'in netz' kyiẍ,
qo chiji'y.
35 Ex xi tq'ma'n Jesús kye jni' xjal, tu'n
kyb'aj kub' qe twutz tx'otx'. 36 Ex i jaw
ttzyu'n wuq wab'j, exqetzi'n tal netz' kyiẍ,
ex xi tq'o'n chjonte te Dios kyi'j, i kub'
tpiẍin, ex tzaj tq'o'n qe'y, tu'n t-xi qsipi'n
kye jni' xjal.
37 Kykyaqilxjal noqx jni' i b'aj wa'n. Tej
kyb'aj wa'n, jaw chmetjo jni' tb'uchil wab'j
tkyaqil, ex atzin tej tb'aj chmet, b'ant wuq
chi'l. 38 Ayetzi'n ichin, aye' i b'aj wa'n, kyaje
mil, me mix ok ajletjo qya exqetzi'n k'wal.
39 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i aj tchq'o'n
Jesúsjo xjal kyja, ex b'e'x o okxa toj bark,
tu'n kyxi'y toj tx'otx' te Magadán.

16

Tej t-xi kyqanin aj il jun techil tipin Jesús
(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

1 Juntl majl, i b'aj pon chmet Parisey
ka'yil ti'j Jesús junx kyuk'a junjun Sadusey.
Noq tu'n tkub' tz'aq kyu'n toj til, xi kyqanin
te, tu'n tkub' tb'inchin jun tb'anil techil
tipin twutz kya'j, tu'n tyek'in qa te Dios
tzajnin.*
2 Me xi ttzaq'win Jesús kye: ¿Tze'ntzin
tten n-el kyniky'a ti'jjo q'ij? Qu'n
qa manyor chiky'x twutz kya'j qale,
nkyq'ma'n qa tb'anilx q'ij nchi'j. 3 Ex
qa qlixje, nya wen k-elixe q'ij ja'lin, chi
chiji'y, qu'n manyor chiky'x twutz kya'j, ex
manyor q'aq mujilx. Qa n-el kyniky'a ti'jjo
techil te twutz kya'j, ¿Tze'ntzin tten mi n-
el kyniky'tza ti'jjo tze'ntzin t-xilin techiljo
tq'ijil ja'lin? 4 Aye' xjal tzalu'n manyor aj
ilqex ex aj pajilqe. Nkyqanin tu'n tkub'
nb'inchi'n jun tb'anil techil wipi'n kywutz,
me mixla kb'antil; o'kxjo tze'n b'aj ti'j qtzan
Jonás ojtxe.* Ex b'e'x i kyij ttzaqpi'n antza.

Ajo kyxnaq'tzb'il Parisey ex Sadusey
(Mr. 8:14-21)

5 Tej qjlajinxa tjlajxi nijab', b'e'x el naj toj
qk'u'ja tu'n t-xi qi'n qwa'y. 6 Tzaj tq'ma'n
Jesús qe'y: B'a'nqexa. Kyka'yink kyib'a
noq che'xa ti'jjo ttx'amsb'il kywa Parisey ex
Sadusey.*
7 Me b'e'x o b'aj jaw yolin awo'y t-
xnaq'tzb'in qxolxa, ex qq'ma'y: Ma tzaj
tq'ma'n qe, tu'n tok qka'yin qib', b'alaqa
tu'n mi saj qi'n qwa; yaj qa saj kyq'o'nku
Parisey qwa, exsin qa ti'ku xi kyq'o'n toj.
8 Ex b'e'x el tniky' Jesús te' qb'isa, ex tzaj
tq'ma'n qe'y: ¿Tiqu'n nkub' kyb'isi'n qa nti'
kywa'y q'i'n? Nti'xla ch'in kye' tq'uqb'il
kyk'u'j wi'ja. 9 Na'mxsin tel kyniky'a te.
¿Ma mitzin na'n kyu'n kyi'j jwe' wab'j,
ayej i kub' nsipi'n kyxoljo jwe' mil xjal?
¿Jte'n chi'l jaw chmet, tej kyb'aj wa'nxjal?*
10 Ex ¿Ma mitzin na'n kyu'n kyi'jjo wuq
wab'j, ayej i kub' nsipi'n kyxoljo kyaje mil
xjal? ¿Jte'xsin chi'ljo jaw chmet, tej kyb'aj
wa'nxjal?* 11 ¿Yajtzin qetz, ma nlan qo
wa'ntz wu'n qkyaqilx? Qala' nya ti'jjo wab'j
te twutz tx'otx' nchin yoline we', tej xi

* 16:1 Mt. 12:38; Lc. 11:16 * 16:4 Jon. 3:4-5; Mt. 12:39-41; Lc. 11:29-30 * 16:6 Lc. 12:1 * 16:9 Mt. 14:17-21
* 16:10 Mt. 15:32-38

nq'ma'n: Kyka'yink kyib'a ti'jjo ttx'amsb'il
kywa Parisey ex Sadusey.
12 Tzmaxitzin el qniky'ji'y ti'j, qa mi ny-
olintaq Jesús ti'jjo juntl tx'amsb'il wab'j,
qala' ti'jjo kyxnaq'tzb'il Parisey exqetzi'n
Sadusey.

Tej t-xi tq'ma'n Pegr qa Kolil te Jesús
(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

13 Atzaj te' qkani'n toj tx'otx' te Cesarea te
Filipo, tzaj tqanin Jesús qe'y: ¿Ankyeqi'n, a
Tk'wal Ichin, toj kywutzjo xjal?
14 Xi qtzaq'wi'n: At junjun nq'mante qa
ajiy qtzan Juan, a Jawsil A', ma jaw anq'intl,
ex junjuntl nq'mante qa ajiy Elías, moj qa
ajiy Jeremías, mo juntl yolil Tyol Dios.*
15 ¿Yajtzin kye toj kywutz? ¿Ankyeqi'n?
chi Jesús.
16 Xi ttzaq'win Pegr: Atejiy Crist, a
Tk'waljo Dios itz' te jun majx, a sk'o'nxix
tu'n, tu'n tul tzalu'n twutz tx'otx'.*
17 Xi ttzaq'win Jesús: Ky'iwlinxix te, ay
Simun, a tk'wal Jonás; qu'n mix a'l jun xjal
saj q'mante tey, qala' a nMa'n, a at toj kya'j.
18 Ex kxel nq'ma'n tey, qa a tb'iy Pegr, a
ab'j tz'elpine. Ex tib'ajjo ab'j lo kjawile
nb'inchi'n Ntanima. Ex nlayx kub' ti'j tu'n
tkyaqil tipin kyimin. 19 Ex kxel woqxeninji'y
Nxnaqtzb'ila tey nyakutlaj jun tal tal tjpel
ja, tu'ntzintla noq ti'j ktq'ma'b'ila, tz'ele
kyniky'xjal ti'jjo Tb'anil Tqanil Tkawb'il
Dios. Ex qa ma kotpitjo xjal tu'n toj kyil,
noq tu'n ktq'ma'b'ila tzalu'n twutz tx'otx',
ex aj kyok toj pa'b'in twutz Dios toj kya'j,
kchi kotpajil te jun majx. Ex qa mi xi
kynimin a ktq'ma'b'ila, ma chi k'let tu'n
kyil tzalu'n twutz tx'otx', ex aj kyok toj
pa'b'in twutz Dios toj kya'j, chi xel toj najin
te jun majx.*
20 Ex xi toqxenin Jesús qe'y, a awo'y t-
xnaq'tzb'in, tu'n mi qo ok te'n q'malte kye
jni' xjal, qa ataq Jesúsjo Crist, a Kolil, qu'n
na'mxtaq tul tq'ijil.

Tej tyolin Jesús ti'j tkyimlin
(Mr. 8:31–9:1; Lc. 9:22-27)

21 Axsa, oke ten Jesús xnaq'tzil qe'y, a
awo'y t-xnaq'tzb'in, qa iltaq ti'j tu'n t-xi' toj
Jerusalén, ex iltaq ti'j tu'n tiky'x tu'n antza
kyu'n kynejil xjal ex kyu'n kynejil pale junx
kyuk'a xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Ex tzaj
tq'ma'n qe'y, qa iltaq ti'j tu'n tkub' b'yo'n
kyu'n. Me toj toxin q'ij, b'e'xtaq tu'n tjatz
anq'in juntl majl.
22 Me b'e'x ex telsin Pegr tjunalx, ex ok
tentz q'ol tumil te Jesús: WAjaw, nlay taq'
te Diosjo ikyjo. Nlay b'ajte ikyjo ti'jach.
23 Me b'e'x ajtz meltz'aj Jesús ti'j Pegr,
ex xi tq'ma'n te: ¡Pegr! Ayetzi'n tyola
ikyjo, tyol tajaw il, qu'n a taj tajaw iljo
tu'n tb'antjo kyaj xjal, ex nya a taj Dios.
¡Laq'emila nk'atza, tajaw il! Qu'n ma tz'oka
te jun tolsb'il, tu'n nkub' tz'aqach.
24 Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y,
a awo'y t-xnaq'tzb'in: Ankye jun taj tu'n
tok te nxnaq'tzb'i'n, il ti'j tu'n tel ti'n
toj tk'u'j tkyaqil tajb'il, ex tu'n t-xi tq'o'n
tib', tu'n t-xi lipe wi'ja toj tkyaqil, exla qa
ma kyim twutz cruz.* 25 Ikytzi'n, ankye'
taj noq tu'n tkub' tb'inchin tajb'il tzalu'n
twutz tx'otx', kxe'l toj najin te jun majx.
Ex ankye' k'wel ttzyu'n tib' ti'j tkyaqiljo
at tajb'in kyexjal tzalu'n twutz tx'otx',
noq tu'n npaja, ktenb'il tchwinqil te jun
majx.* 26 Qu'n ¿ti'xsila tajb'in tu'n tkanb'it
tkyaqiljo ajb'il tzalu'n twutz tx'otx', exsin
tu'n tnaj tanmin? ¿Ma akutzin tz'ok tkyaqil
tq'inimil te klol tanmin? 27 Qu'n tzul
kanin jun q'ij tu'n wula, ayi'n Tk'wal Ichin,
tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil nMa'n ex kyuk'a
jni' angel. Ex kxel nq'o'n chojb'il teyile
junjun, tze'nkuxjo ntqanin kyb'inchb'in.*
28 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at junjun
ite' tzalu'n wuk'iy, mi kyli kyimin, tzmaxi'
aj kylonte aj wula, a ayi'n Tk'wal Ichin,
kawil tib'aj tkyaqil.

17

Tej ttx'ixpit tka'ylajtz Jesús
(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

1 Tb'ajlinxi' qaq q'ij, xi tk'le'n Jesús Pegr
tuk'a Santyaw ex Juan, a kyitz'in kyib',
exsin i xi'tz tzma twi' jun ma tij wutz.
2 Antza kywutzxjo t-xnaq'tzb'in, tx'ixpit
ka'yin Jesús. Ox qoptz'ajx wen tze'nku q'ij,
exsin t-xb'alin manyor sjanin wen, tze'nku
tqan tzaj ntilk'aj wen.* 3 Texjo paq anetzi'n,

* 16:14 Mt. 14:2; Mr. 6:14-15; Lc. 9:7-8 * 16:16 Jn. 6:68-69 * 16:19 Mt. 18:18; Jn. 20:23 * 16:24 Mt. 10:38; Lc. 14:27 * 16:25 Mt. 10:39; Lc. 17:33; Jn. 12:25 * 16:27 Sal. 62:12; Mt. 25:31-46; Ro. 2:6; 14:10; 2Co. 5:10; Tchi. 2:23 * 17:2 2Pe. 1:17-18

xi kyka'yin Moisés ex Elías nchi yolintaq
tuk'a Jesús.
4 Xi tq'mante Pegr te Jesús: WAjaw,
tb'anilx te' oto' tzalu'n. Qa taja tu'n tkub'
nb'inchi'n oxe tal pach; jun te, ex jun te
Moisés, ex jun te Elías.
5 Tzmataq nyolin Pegr, tej tkub' juktz'aj
jun muj ntilk'aj wen kyib'aj. Ex tojjo muj
etz yolin jun tq'ajq'ojil, ex tq'ma: Axixpen
weji'y Nk'wal lo k'u'jlinxix wu'n, a o jaw
nsk'o'n. ¡Kyb'inkuji'y Tyol!*
6 Tej kyb'in te' t-xnaq'tzb'in ikyjo, b'e'x
i b'aj kub' mutzq'aj twutz tx'otx' tu'n
kyxob'il. 7 Me tzaj laq'e Jesús kyk'atz, ex i
ok tyekin, ex xi tq'ma'n kye: Chi we'ksa. Mi
chi xob'a.
8 Atzaj te' kyjaw ka'yin o'kxtaql Jesús
attaql, mixtaq a'l juntl at tuk'a.
9 Kyja'taq kyku'tz twi' wutz, xi
tq'ma'nxix Jesús kye: Mix a'l qe kxele
kyq'ma'nji'y, a ma kyli'y, tzmaxi' aj njatz
anq'i'n, a ayi'n Tk'wal Ichin, kyxol kyimnin,
chi'.
10 Me xi kyqanin t-xnaq'tzb'in te Jesús:
¿Tze'ntzin ttentz nkyq'ma'n xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il, qa ataq Elías tu'n tul nej
twutza? ¿Nyapela ti'jjo lo nchi yolinetaq, a
ma qli'y?*
11 Me xi ttzaq'win Jesús: Twutzx te'. Ate
Elías tu'ntaq tul nej, tu'ntzintla noq b'inchil
kytenxjal, aj wula. 12 Me kxel nq'ma'n kye'y,
o tzul te Elías, me mi s-el kyniky'xjal te.
Ex ma tziky'x tu'n, tze'nkuxtaq kyajxjal ti'j.
Exsin ikyx weji'y, a ayi'n Tk'wal Ichin, nimx
kky'elix wu'n toj kyq'ob'xjal.
13 B'e'xsin el kyniky'tzjo t-xnaq'tzb'in te,
qa ti'jtaq Juan, a Jawsil A', nyoline Jesús.*

Tej tex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tanmin jun q'a
(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

14 Tej kymeltz'aj twi' wutz, i pon ja' ite'taq
txqan xjal. Ex tzaj laq'e jun ichin tk'atz
Jesús, ex kub' meje twutz, ex xi tq'ma'n te:
15 Tata, q'aq'intz tk'u'ja ti'j nk'wala. Qu'n
atku ntzaj lu'lin ti'j, tu'n jun taq'nil tajaw il,
ex nimx kyixk'oj ma tziky'x tu'n. Ila'ku maj
o txi lank'aj tu'n toj q'aq' ex toj a'. 16 Ma tzul
win wetza kywutz t-xnaq'tzb'i'n, me mi ma
q'anit-x kyu'n.
17 Me tzaj ttzaq'win Jesús qe'y, a awo'y t-
xnaq'tzb'in: ¡Ay! tal xjal nti'x kynimb'ila,
ex nti'x kyumila. ¿Jte'xsin q'ij nkub'lin
te'n kyxola? ¿Ex jte'xsin q'ij kky'elix wu'n
kyuk'iy? Kyintzinji'y q'a tzalu'n, chi'.
18 B'e'xsin ok tilin Jesúsjo taq'nil tajaw il,
ex b'e'x etz tlajo'n toj tanminjo q'a, ex texjo
tqan tel we'.
19 Atzaj te' tok qchmon qib'a qjunalxa,
exsin xi qqanintza te Jesús: ¿Tiqu'n mi
xb'ant qe qlajo'n te' taq'nil tajaw il toj
tanminjo q'a?
20 Tzaj ttzaq'win Jesús: Qu'n tu'ntzi'n
noq ch'in kynimb'ila wi'ja. Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, noqit at kynimb'ila wi'ja
i'chaqxpetla kyintzjo tze'nku jun tal twutz
mistas, akutla txi kyq'ma'n te wutz lo: Ku
tela tzalu'n, ex ku txi'y tzachi'n. Ex b'e'xitla
aku tziky'. Qu'n nti'xitla jun ti' nlay b'ant
kyu'n, noqit at kynimb'ila wi'ja.* 21 Me aye
wiq taq'nil tajaw il lo nlay chi ex noq tu'n
kukxjo, qala' il ti'j tu'n tkub' kypa'n wa'yaj
toj na'j Dios.*

Tej tyolin Jesús tkab' majin ti'j tkyimlin
(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

22 Qiky'linxi'y antza, ex nqo b'ettaqa junx
toj tx'otx' te Galiley, tzaj tq'ma'n Jesús
qe'y: Ayi'n, a Tk'wal Ichin, kchin xel k'ayi'n
kyexjal 23 tu'n nkub' b'yo'n. Me tb'ajlinxi
oxe q'ij nkyimli'n, kchin jawil anq'i'n juntl
majla kyxol kyimnin.
Tej qb'intiy tqanil ikyjo, b'e'x o jaw
b'isi'n.

Tej t-xi tchjo'n Jesús jun pwaq toj ja te na'b'l Dios

24 Atzaj te' qkani'n junx tuk'a Jesús toj
tnam Capernaum, ayetzi'n peyil pwaq te
ja te na'b'l Dios i tzaj laq'e tk'atz Pegr,
ex xi kyqanin te: ¿Ma mitzin nchoji'n t-
xnaq'tzila pwaq te mojb'il toj qja te na'b'l
Dios?*
25 Tzun, chi Pegr.
Atzaj te' tokx Pegr tuja, ja' ta'taq Jesús,
ok tyolin Jesús nej, ex xi tqanin te: Ay
Simun, ¿Ti'tzin ch'in te ntq'ma'n? Aye
kawil tzalu'n twutz tx'otx' kukx nchi peyin
pwaq te mojb'il. ¿Me altzila kye qe nchi

* 17:5 Is. 42:1; Mt. 3:17; 12:18; Mr. 1:11; Lc. 3:23 * 17:10 Mal. 4:5 * 17:13 Mt. 11:14 * 17:20 Mt. 21:21-22; Mr. 11:23-24; 1Co. 13:2 * 17:21 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v.21. * 17:24 Ex. 30:13; 38:26

chojin? ¿Ayepela' kyk'walku, mo qa aye'
noq xjalqexa?
26 Xi ttzaq'win Pegr: Aye' jni' noq
xjalqexa, chi Pegr.

Ex xi tq'ma'n Jesús te: ¡Ikytzi'n! Qu'n
ayetzi'n k'walb'aj nti' kyk'as twutz kawil.

Ikytzintla' qetz nti'tla tu'n qchojinqe
pwaq te mojb'il ti'j ja te na'b'l Dios, qu'n
Tk'wal Diosqo. 27 Me noq tu'n mi tzajeku
kyq'oj, okla qo chojil. Tu'npetzi'n, ku txi'y
toj nijab'. K'a' kux t-xonji'y b'aq te tzuyb'il
kyiẍ. Atzin tnejil kyiẍ ktzyetil tu'n, k'a'
kux tjyo'n toj ttzi, ex kjyetil jun pwaq tu'n
antza. K'a' txi ti'n te chojb'il te we' ex tey,
qu'n atzin pwaq k'a' tz'ajb'in te qkab'il.

18

¿Ankyexixtl at toklin toj Tkawb'il Dios?
(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

1 Tojxjo maj anetzi'n, o tzaj laq'e'y, a
awo'y t-xnaq'tzb'in, tk'atz Jesús, ex xi
qqani'n te: ¿Ankyexixtl nim toklin toj
Tkawb'il Dios toj kya'j?
2 Tzaj ttxko'n Jesús jun tal k'wal, ex kub'
twa'b'in qxola, 3 ex tzaj tq'ma'n: Twutzxix
kxel nq'ma'n kye'y, qa mi s-ok kyanmi'n
tze'n tanminjo tal k'wal lo, a manyor tal
mutxin, nlayxpen chi okxtza toj Tkawb'il
Dios toj kya'j.* 4 Tu'npetzi'n, atzin te nim
tokli'n toj Tkawb'il Dios, a k'wel tmutxsin
tib' tze'nku tal k'wal lo. 5 Tu'npetzi'n, ankye
kxel k'monte jun tal k'wal tze'nku lo, noq
tu'n tnimb'il ti'j nb'i'y, nyakuj ayi'n kchin
xel tk'mo'n.

Jun techil tu'n Jesús, tu'n mi qox tz'aq toj il
(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

6 Noq alkye jun xjal ntjyo'n tumil tze'n
tten, tu'n tel tpa'n jun tal k'wal tib' ti'j
tnimb'il wi'ja, junxpetla tz'ele te te, tu'n
tok k'let jun ma tij ab'j te cheb'l triy ti'j
tqul, ex tu'n t-xi t-xo'n tib' toj a', tu'n tkyim
te jun majx, tze'nkuljo tu'n tokx toj pa'b'in
twutz Dios tuk'a' til ikyjo. 7 ¡Ay! Nti'x
kyajb'in xjal aj il twutz tx'otx', a ipb'ilxix
ite'ke tu'n kykub' tz'aq txqantl toj il. Kxel
nq'ma'n kye'y, kukx at te iljo tzalu'n twutz
tx'otx', me nim b'isb'ajil texjal, a tzunx
nlab'te kyi'jjo txqantl, tu'n kykub' tz'aq toj
il.
8 Tu'npetzi'n, qa noq tu'n tpaj jun tq'ob'a
mo jun tqan, aku kub' tz'aqiy toj il, b'antla
tu'n tel ttx'emi'n, ex q'imila toj tk'u'ja te
jun majx. Qu'n wenitla tu'n tokxa toj kya'j
noq tuk'a jun tq'ob'a mo jun tqan, tze'nkul
te', tu'n t-xi'y kyuk'a kykab'il toj q'aq'.*
9 Ex qa noq tu'n tpaj tb'aq' twutza aku kub'
tz'aqiy toj il, q'imitza, ex q'imila toj tk'u'ja
te jun majx. Qu'n b'antla tu'n tokxa toj
kya'j noq tuk'a jun twutza, tze'nkul te', tu'n
txi'y kyuk'a kykab'il toj q'aq', a mixla k-
yupjilx.*

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo rit xi naj
(Lc. 15:3-7)

10 Mi chi el kyiky'inji'y tal much'qe lo.
Qu'n twutzx kxel nq'ma'n kye'y, loqe ky-
angel majx ite' yolil kyi'j twutz nMa'n toj
kya'j. 11 Ex ayi'n, a Tk'wal Ichin, sk'o'nxix
tu'n Dios, ma chin ula kolil kyi'jjo tal k'wal,
ex kyi'jjo a otaq chi naj toj il.*
12 ¿Tze'ntzin ch'in kye toj kywutz? Qa
at jun xjal at jwe' k'al† trit, ex qa ma
kyij naj jun, ¿Ma nyapela kchi kyjel tq'o'n
b'eljajlajaj toj jwe' k'al‡ twi' wutz, exsin
kxe'ltz jyol te' a otaq kyij naj? 13 Exsin
qa aku xknet tu'n, twutzxix kxel nq'ma'n
kye'y, ma'xla tzalajx ti'jjo jun tze'nqekuljo
b'eljajlajaj toj jwe' k'al, a mi ẍi kyij naj.
14 Ikytzi'n te kyTataji'y, a at toj kya'j. Nya
taj tu'n tnaj jun kye', exla qa jun tal much'
k'wal tze'nku lo.

Tze'n tu'n tkub'e najsit til jun quk'a
(Lc. 17:3-4)

15 Qa ma kub' tb'inchin jun nimil jun
ti' ti'ja, a nya b'a'n, ku txi'y yolil tuk'a
tjunalx. Q'manxa te, ti' xb'ajte ti'ja.
Qatzin qa ma kub' tb'i'ntz, atpenl kymujb'il
kyib'tza tuk'a juntl majl. 16 Me qatzin
qa mi xkub' tb'i'nxtz, k'le'nx juntl tuk'iy
mo kab'etl, tu'ntzin kyok te tstiyil, qu'n
ikyxjo ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios, qa il
ti'j tu'n kyok kab'e mo oxe tstiyil, tu'ntzin
kywutzku kb'ajile' yol.* 17 Qatzin ikyxl
xb'antjo tu'n, q'ma'nxa te tkyaqil Ttanim
Dios. Ex qa mi xkub' tb'i'nx kyyol tkyaqil

* 18:3 Mr. 10:15; Lc. 18:17 * 18:8 Mt. 5:30 * 18:9 Mt. 5:29 * 18:11 Lc. 19:10; Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 11. † 18:12 Jwe' k'al, 100 n-ele. ‡ 18:12 B'eljajlajaj toj jwe' k'al, 99 n-ele, ex ikyxjo toj v. 13. * 18:16 Deu. 17:6; 19:15; 2Co. 13:1; 1Tim. 5:19

Ttanim Dios, kyq'onka tze'nku jun nya
nimil, mo tze'nku jun peyil pwaq, a i'jlemil
kyu'nxjal.
18 Ex twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa
ma kotpitjo xjal tu'n toj kyil, noq tu'n
ktq'ma'b'ila tzalu'n twutz tx'otx', ex aj
kyok toj pa'b'in twutz Dios toj kya'j, kchi
kotpajil te jun majx. Ex qa mi xi kynimin
a ktq'ma'b'ila, ma chi k'let tu'n kyil tzalu'n
twutz tx'otx', ex aj kyok toj pa'b'in twutz
Dios toj kya'j, kchi xel toj najin te jun majx.*
19 Ex ikyxjo kxel nq'ma'n kye'y, qa at kab'e
kye tzalu'n twutz tx'otx', xb'ant ti'j tu'n,
tu'n t-xi kyqanin te nTati'y toj na'j Dios
jun ti', a'lchaqx kye kyajtza, ex ktzajil q'o'n
kye'y tu'n. 20 Qu'n ja' nkychmome kab'e mo
oxej kyib' ti'j tumil nb'i'y, loqi'n intin kyxol,
chi Jesús.
21 Atzin te Pegr xi laq'e, ex xi tqanin te
Jesús: WAjaw, ¿Jte' maj k'wel nnajsin til jun
wuk'iy, qa ma kub' tb'inchin jun nya wen
wi'ja? ¿Ma noqpela wuq maj?
22 Me xi ttzaq'win Jesús te: Nya noq
o'kxjo wuq maj, qala' wuq majjo lajaj toj jun
mutx'.§

*Techil tu'n Jesús ti'jjo aq'nil, a mi xkub'
tnajsin tk'as tuk'a*

23 Tu'npetzi'n, a Tkawb'il Dios toj kya'j,
ikytzi'n tze'nku jun kawil tajtaq tu'n tpeyin
kyk'as taq'nil. 24 Atzaj te' tok ten b'inchilte
lo, attaq jun, ma ninxtaq txqan tk'as. 25 Me
nti'taqx tumil tze'n tten tu'n tchjet tu'n.
Atzi'n kub' tb'isin tajaw k'as, tu'n t-xi k'ayit
te aq'nil te jun majx kyexjal, me tuk'ax
t-xu'jil ex kyuk'ax tk'wal ex tkyaqiljo jni'
attaq te, tu'ntzintla tchjetjo tk'as.
26 Me atzi'n aq'nil kub' meje twutz kawil,
ex ja kub'sin twutz te: Tata, q'aq'intz tk'u'ja
wi'ja. Ok chjetil we' wu'n tkyaqilx, noq tu'n
cheb'eku.
27 B'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j kawil ti'j, ex
b'e'x kub' tnajsin tk'as te jun majx; ex b'e'x
xi ttzaqpi'n.
28 Me a'kxtaq tetzjo aq'nil, tej tel knet jun
tuk'a tu'n, a k'asb'inintaq twutz noq jun tal
jte'b'in pwaq. Me tzaj ttzyu'n tuk'a tqul, ex
ok tẍpo'n, ex xi tq'ma'n te: Chjomjiy tk'asa
we'y.
29 Me antej k'asb'ine kub' meje, ex ja
kub'sin twutz te: Q'aq'intz tk'u'ja wi'ja.
Ok chjetil we' wu'n tkyaqilx, noq tu'n
cheb'eku.
30 Me mix ttziye ikyjo. B'e'x xiku ti'n, tu'n
tkux jpet toj tze, tzmaxi tu'n tjatzjo, ajxi
tchjet tu'n tkyaqil.
31 Tej tok kyka'yin txqantl aq'nil ikyjo,
b'e'x tzaj chyo'n kyanmin ti'j. B'e'x i xi'
q'malte te kawil tkyaqiljo otaq b'aj.
32 B'e'xsin xi tq'ma'n kawil, tu'n ttzaj
txketjo tnejil aq'nil, ex xi tq'ma'n te: Ay
aq'nil manyor aj ilxa. Ma kub' nnajsin
we' tkyaqil tk'asa, noq tu'n xkub' mejey
nwutza. 33 Ikytzintla tejiy matla tzaj q'aq'in
tk'u'ja ti'j tuk'iy, tze'nku we' saj q'aq'in
nk'u'ja ti'ja.
34 B'e'x tzajx txqan tq'ojjo kawil ti'j, ex xi
tq'ma'n, tu'n t-xi q'o'n toj kyq'ob'jo xq'uqil
tze, ex tu'n tb'aj b'yo'n, ex tzmaxi tu'n
tjatzjo, aj tchjet tk'as tkyaqil.
35 Atzaj te' tb'aj yolin Jesús ti'jjo techil
lo, xi tq'ma'n: Ikytzi'n kchi tenb'ilaji'y tu'n
nTati'y toj kya'j, qa mina xkub' kynajsi'n til
jun kyuk'iy tuk'a tkyaqil kyanmi'n.

19

*T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tu'n tkub'
kypa'nxjal kyib'*

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

1 Tej tb'aj tq'ma'n Jesúsjo yol lo, b'e'x etz
toj tx'otx' Galiley, tu'n tkanin toj tx'otx'
Judey, jlajxi Nim A' Jordán. 2 Nimku xjal ok
lipe ti'j, ex antza i q'anite nim yab' tu'n.
3 Ex at junjun Parisey tzaj laq'e tk'atz
Jesús, noq tu'n tkub' tz'aq kyu'n toj til. Xi
kyqanin te: ¿Wenpetzila tu'n tkub' tpa'n
jun ichin tib' tuk'a t-xu'jil, qa noq ti' s-etza
til?
4 Xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma na'mxsin tkux
kyu'ji'n toj Tu'jil Tyol Dios, qa te tnejil,
kub' tb'inchin Dios ichin ex qya?* 5 Ex
ikyxjo tq'ma: Tu'npetzi'n, kyjel ttzaqpi'n
te ichin ttata ex tnana, noq tu'n tok meje
tuk'a t-xu'jil. Ex kykab'ilx kchi okil te
junch'in.* 6 Nya kab'el kyten, qala' junch'in.
Tu'npetzi'n, nlay tz'el tpa'n te xjaljo, a s-ok
tmujb'in Dios.
7 Xi kyqanin juntl majl: ¿Tze'ntzin tten te
Moiséstz ttziye, tu'n t-xi' jun u'j te qya, ja'
ntq'ma'ne qa o pa'yit tuk'a tchmil?*

* 18:18 Mt. 16:19; Jn. 20:23 § 18:22 Lajaj toj jun mutx', 70 n-ele. * 19:4 Gen. 1:27; 5:2; Mal. 2:15 * 19:5 Gen. 2:24 * 19:7 Deu. 24:1-4; Mt. 5:31

8 Xi ttzaq'win Jesús: Noq tu'n tpajjo
manyor kujx kyanmi'n ja xi ttziyin Moisés,
tu'n tkub' tpa'n ichin tib' tuk'a t-xu'jil.
Me me te' te tnejil, nya iky te' tten.
9 Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, qa ma
kub' tpa'n ichin tib' tuk'a t-xu'jil, qa nya
noq tu'n tpaj ky'a'jin tu'n qya, exsin qa
ma tz'ok meje tuk'a juntl, ma tz'ok aj
ky'a'jil. Ex ankye k-okil meje tuk'a qya, a
o tz'el lajo'n tu'n tchmil, ex ikyxjo, k-okil aj
ky'a'jil.*
10 Me awotzin qe', a t-xnaq'tzb'in xi
qq'ma'n: Qa iky tten jun ichin tuk'a t-
xu'jiltz, b'a'npetlatz tu'n mi mejeye ichin.
11 Me ante Jesús tzaj tq'ma'n qe'y: Nya
tkyaqilx ma tzaj q'o'n toklin tu'n mi mej-
eye; qala' o'kqexjo ma tzaj tq'o'n Dios kyok-
lin ikyjo. 12 Qu'n ila'ku tumil, tiqu'n nlay
meje jun ichin: At junjun, titz'jlinxjo ikyjo;
at junjuntl noq kyu'nxjal; ex at junjuntl
ma txi kyq'o'n kyib', tu'n mi chi mejeye
noq tu'n tpajjo ma txi kyq'o'nx kyib' tuk'a
tkyaqil kyanmin toj aq'untl te Tkawb'il
Dios, a at toj kya'j. Qa at jun aku b'antjo
ikyjo tu'n, b'a'n tu'n tkub' tb'inchin.

Tej kykub' tky'iwlin Jesúsjo tal k'wal
(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

13 Tb'ajlinxi' ikyjo, i b'aj tzaj kyi'nxjal
junjun tal k'wal tk'atz Jesús, tu'n tkub'
tq'o'n tq'ob' kyib'aj tu'n kykub' tky'iwlin,
ex tu'n tna'n Dios kyi'j. Me awotzin qe', a t-
xnaq'tzb'in, o ok te'n yisol kye', a i tzaj q'i'n
kye' tal k'wal.
14 Me tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Kytza-
qpinqetzji'y tal k'wal, tu'n kyb'aj tzaj laq'e
nk'atza. Mi chi kub' kymeqo'n, qu'n
kykyaqiljo k'wel kymutxsin kyib' tze'nqe
tal k'wal lo, ayepen kye kchi okixjo toj
Tkawb'il Dios.
15 Tej tb'aj tky'iwlin Jesúsjo tal k'wal, b'e'x
ex tojjo tx'otx' antza.

Tej tyolin jun ku'xin q'inintaq tuk'a Jesús
(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

16 Tej t-xi' Jesús quk'iy, ul kanin jun
ku'xin tk'atz, ex xi tqanin te: Ay, xnaq'tzil
wenxixa, ¿Ti'n k'wel nb'inchi'n, tu'n
nkanb'intejiy chwinqil te jun majx?
17 Xi ttzaq'win Jesús: ¿Tiqu'n ntzaj
tq'ma'n qa wenqi'n? Nti'x jun te xjal wen
tzalu'n twutz tx'otx', qala' o'kx te Dios. Me
qa taja tu'n tten tchwinqila te jun majx,
niminqekutzinjiy ojtxe kawb'il.
18 Ex xi ttzaq'win q'inin: ¿Me ankyeqe
kawb'il?
Xi tq'ma'n Jesús te: Mi b'iyin.* Mi
ky'a'jin.* Mi tz'elq'in.* Mi jaw b'ant yol ti'j
jun a'la noq kukxjo.* 19 Niminkujiy ttatiy ex
tnaniy.* Ex k'u'jlinqekjiy tuk'iy tze'nkuxjo
ntk'u'jlin te tib'.*
20 Xi tq'ma'n ku'xin: Tkyaqilx te' anetzi'n
o b'ant wu'n. ¿Ti'tzin atx taj tu'n tkub'
nb'inchi'n?
21 Xi tq'ma'n Jesús te: Qa taja tu'n toka
tz'aqlexix, ku txi'y, ex k'ayinxjiy jni' at
tey, ex oyinxjiy tpwaqa kye yaj. Ikytzin
ktenb'ile tq'inimiljiy toj kya'j. Exsin lipek-
tza wi'ja.
22 Me atzaj te' tb'inte ku'xin ikyjo, jaw
b'isinx, qu'n tu'n manyor q'ininxtaq; ex
b'e'x aj tja.
23 Ante Jesús tzaj tq'ma'n qe'y: Twutzxix
kxel nq'ma'n kye'y: Kujx te', tu'n tokx jun
q'inin toj Tkawb'il Dios. 24 Kxel nq'ma'n
juntl majl kye'y: Jun paqxla aku tz'ex jun
chej toj toyajil jun b'aq te slepb'il b'u'ẍ,
tze'nkul te' tu'n tokx jun q'inin toj Tkawb'il
Dios.
25 Atzaj te' qb'intiy ikyjo, b'e'x o jaw
ka'ylaja, ex xi qqani'n te: Qa nlay chi okx
q'inin toj kya'j, ¿Yajtzila' qetza? ¿Altzila
kye k-okixtz?
26 O tzaj tka'yi'n Jesús, ex tzaj tq'ma'n
qe'y: Nlay b'ant tu'n kyklet-xjal kyu'nx
kyib'x. Me mete Dios kb'antil te' tu'n
tkyaqil.
27 Me xi tq'ma'n Pegr te: Ma kyij qtzaqpi'n
qe' tkyaqiljo attaq qe'y, ex ma qo ok lipe'y
ti'ja. ¿Ti'tzila qetza qkanb'e?
28 Xi tq'ma'n Jesús: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, toj tq'ijil, a ja' ktx'ixpitile
tkyaqil, aj nkub' qey ayi'n, a Tk'wal
Ichin, tib'aj nq'uqb'ila, tuk'a tkyaqil
nqoptz'ajiyila, ex ayetzin kye', tu'n ma
chi ok lipe'y wi'ja, ex kchi k'wel qey
kyib'aj kab'lajaj q'uqb'il, tu'n kykawi'n
kyib'aj kab'lajaj ch'uq xjal te tyajil Israel.*
29 Ex kykyaqilxjo jni' ma kyij kytzaqpi'n
kyja, kyitz'in, kyaneb', kytata, kynana,

* 19:9 Mt. 5:32; 1Co. 7:10-11 * 19:18 Ex. 20:13; Deu. 5:17 * 19:18 Ex. 20:14; Deu. 5:18 * 19:18 Ex. 20:15; Deu. 5:19 * 19:18 Ex. 20:16; Deu. 5:20 * 19:19 Ex. 20:12; Deu. 5:16 * 19:19 Lv. 19:18 * 19:28 Mt. 25:31; Lc. 22:30

kyxu'jil, mo kyk'wal, mo qa kytx'otx'j,
noq tu'n npaja, okpin kykanb'il kye' jwe'
k'al* maj kyxel tib'aj tkyaqiljo anetzi'n, ex
jun chwinqil te jun majx toj kya'j. 30 Me
nimx ja'lin ite'k te tnejil tzalu'n twutz
tx'otx', me kchi kyjel te tch'ib'il, qa nti'
kynimb'il. Ex nimx nti' kyoklin tzalu'n
twutz tx'otx' ja'lin, me kchi okil te tnejil
noq tu'n kynimb'il.*

20

Jun techil tu'n Jesús kyi'j aq'nil toj tqan uv

1 Xi tq'ma'n Jesús: A Tkawb'il Dios toj
kya'j, ikytzi'n tze'nku jun tajaw aq'untl; xi'
qlixje wen toj plas jyol taq'nil, tu'n kyxi'
aq'nil toj tqan uv. 2 I kyijku b'ant kyuk'a,
tu'n t-xi chjet jun pwaq twi' kyk'u'j junjun
q'ij, exsin i xi tchq'o'ntz tzma toj ttx'otx',
tu'n kyaq'nin.

3 Tej t-xi' tajaw aq'untl juntl majl, otaq
tz'ok b'eljaj or te qlixje, ex i ok tka'yin
txqantl xjal ite'taq toj plas, nti'taq kyaq'in.
4 Xi tq'ma'n kye: Ikyqex kyeji'y, ku kyxi'y
aq'nil toj tqan wawala, ex kxel nchjo'n twi'
kyk'u'ja toj tumil tz'aqle. 5 Ex b'e'x i xi' kyej
xjal aq'nil.

Ante tajaw aq'untl xi' juntl majl, te tok
niky'jin q'ij, ex te' tok oxe or te qale, ex i b'aj
xi tchq'o'n txqantl aq'nil toj aq'untl. 6 Atzaj
te' tok jwe' or te qale, xi' juntl majl toj plas.
I knet junjuntl tu'n antza, nti' kyaq'in, ex
xi tq'ma'n kye: ¿Tiqu'n ite'y tzalu'n, a ma
tz'ex q'ij, ex nti' ch'in ma chi aq'ni'n?

7 Me ankye' xjal xi kyq'ma'n: Qu'n mix a'l
jun ma tzaj q'mante qaq'i'n.

Ex xi tq'ma'n ichin kye: Ku kyxi'y aq'nil
toj wawala, ex k'a' txi nchjo'n twi' kyk'u'ja
toj tumil tz'aqle.

8 Atzaj te' qok yupj, xi tq'ma'n tajaw
aq'untl te nejinel kye aq'nil: Txkonqetzjiy
aq'nil ja'lin, ex chjonxa twi' kyk'u'j. Antza
xi xkyeye kyuk'a i pon qalexi, tu'n tpon b'aj
kyuk'a i b'aj kanin qlixje.*

9 I b'aj tzaj laq'e aye, a o'kx jun or i
aq'nin, ex teyile junjun xi ttzyu'n jun pwaq
te twi' kyk'u'j, nyakutlaj otaq tz'ex kyq'ij
tu'n kyaq'nin. 10 Tej kyb'aj pon chojb'aj
kye', a b'e'x i b'aj okx aq'nin qlixje, kub'
kyb'isin qa nimxixtaq ch'intl kypwaq tu'n
ttzaj kytzyu'n, qu'n tu'n b'e'x i okx aq'nil
liwey. 11 Me atzaj te' tok kyka'yin kyinxljo
tze'nqekul kye', aye' i ok aq'nil yaj, b'e'x
i b'aj ja yolin kyxolile, ex xi kyqanin te
tajaw aq'untl: 12 ¿Ti'n qu'n kyinx kye' ẍi b'aj
ok aq'nil yaj twi' kyk'u'j s-ex tze'nkuljo qe,
exsin b'e'x xqo ok qe' qlixje, ex ma tziky'x
aq'untl ex tqan q'ij qu'n?

13 Me ante tajaw aq'untl xi ttzaq'win:
Ay, wuk'a, me nti' jun we' nya b'a'n ma
kub' nb'inchi'n kyi'ja. Qu'n ma qo kyijku
kyuk'iy, tu'n kyaq'ni'n wuk'iy tu'n jun tal
pwaq jun q'ij. 14 Qala' kytzyu'nxji'y kyp-
waqa, ex kux chi ajxiy, qu'n waja tu'n
kyok nchjo'nji'y aye' yaj ẍi ul aq'nil kyinxjo
tze'nku kye'. 15 ¿Ma nti'tzin we' woklin
ti'j npwaqa, tu'n tkub' nb'inchi'n noq alqe
waji'y? ¿Mo qa nlo'chj kye' kyk'u'j, tu'n
so'jqi'n?

16 Ex xi tq'ma'n Jesús: Qu'n ikytzi'n,
ayetzi'n nti' kyoklin kywutzxjal tzalu'n
twutz tx'otx', kchi okil te tnejil. Ex ayetzi'n
ite'k te tnejil ja'lin, kchi okil te tch'ib'il.*

Tej tyolin Jesús te tox majin ti'j tkyimlin
(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

17 Tej t-xi' Jesús toj tb'e tzma Jerusalén,
o xi tk'le'n a awo'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in
qjunalxa, ex tzaj tq'ma'n qe'y: 18 Ikytzi'n
tze'nku n-ok kyka'yi'n, ch'ix qjapin
Jerusalén, a ja' ayi'n, a Tk'wal Ichin, kchin
xel k'ayi'n kye' kynejil kypale Judiy exsin
kye' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Kyq'ma'b'il
qa ayi'n at npaja, noq tu'n nkub' b'yo'n.
19 Kchin kxel kyq'o'n toj kyq'ob'jo nya
aj Judiy, tu'n wok xmayi'n kyu'n, tu'n
wok kylank'i'n, ex kchin k'wel kyb'yo'n
twutz cruz. Me toj toxin q'ij, kchin jawil
anq'i'ntla.

Tej t-xi tqanin tnana Santyaw ex Juan jun
b'a'n te Jesús
(Mr. 10:35-45)

20 Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj laq'e tnana
Santyaw ex Juan, aye' tk'wal Zebedey,
tk'atz Jesús junx kyuk'a tal, ex i kub' meje
twutz, ex xi tqanin jun b'a'n kyi'j tal.

21 Xi tqanin Jesús te: ¿Ti'tzin tajach?

Ante qya xi ttzaq'win: Wajatla'y, tu'n
kykub' tq'uqb'in wala toj Tkawb'ila toj

* 19:29 Jwe' k'al, 100 n-ele * 19:30 Mt. 20:16; Lc. 13:30 * 20:8 Lv. 19:13; Deu. 24:15 * 20:16 Mt. 19:30; Mr. 10:31; Lc. 13:30

tman q'ob'a ex juntl toj tẍnayaja kawil
tuk'iy.
22 Me ante Jesús xi ttzaq'win: Mi n-
el kyniky'a te' ntzaj kyqani'n we'y. ¿Ma
akutzin tziky'x kye' kyu'n, tkyaqiljo jni'
kky'elix wu'n?
Ex xi kyq'ma'n Santyaw tuk'ax Juan te:
Ok kky'elix qe qu'n.
23 Xi ttzaq'winl Jesús kye: Twutzx te',
akula tziky'x kye kyu'n tze'nku we' kky'elix
wu'n, me atzin tu'n tkub' qe jun kye' toj
nman q'ob'a ex juntl toj nẍnayaja kawil
wuk'iy, nyaqin we' ti'j te'; qala' a nMa'n,
qu'n o'kxte ojtzqilte ex b'ilte alqe kxele
tq'o'ne.
24 Atzaj te' qb'intiy, awo'y lajajtl t-
xnaq'tzb'in ikyjo, b'e'x tzaj qq'oja kyi'jjo
kab'el kyitz'in kyib'. 25 Me o xi ttxko'n Jesús,
ex tzaj tq'ma'n qe'y: Ojtzqi'nl kye' kyu'n
tze'n kytenxjal nya nimil; qu'n ayetzi'n
tnejil kawil, qa ti'x jun ti', manyor tx'u'jqex
tuk'a kykawb'il, qu'n nyakuj etzinqe kyu'n.
26 Me atzin kyxola, nya iky te'. Qala' ankye
te' taj tu'n tok te nim toklin kyxola, il ti'j
tu'n tajb'in kye txqantl.* 27 Ex ankye taj
tu'n tok te tnejil, il ti'j tu'n tok tze'nku
jun aq'nil te jun majx kye txqantl.* 28 Qu'n
ikytzi'n tze'nku we', ayi'n, a Tk'wal Ichin,
mi ẍin ul we' tu'n kyajb'inxjal we'y; qala'
ayin we' tu'n wajb'i'n kye txqantl, ex tu'n
t-xi nq'o'n nchwinqila te kyxel, tu'n kyklet
te jun majx.*

Tej kyq'anit kab'e moẍ tu'n Jesús
(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

29 Atzaj te' kyja'taq qetza tuk'a Jesús toj
tnam Jericó, nimku xjal ok lipe qi'ja. 30 Ex
attaq kab'e moẍ q'uqleqetaq ttzi b'e. Tej
kyb'inte tiky' Jesús antza, i jaw ẍch'in: Tata,
ay tyajil qtzan nmaq kawil David, q'aq'intz
tk'u'ja qi'ja, chi chi'.
31 Me b'e'x i ok i'lin kyu'n jni' xjal, tu'n
nchi ẍch'in. Me ayetzin kye' moẍ, noqx
kyja i jawe ẍch'in kujxix: Tata, ay tyajil
qtzan nmaq kawil David, q'aq'intz tk'u'ja
qi'ja.
32 B'e'x kub' we' Jesús, i tzaj ttxko'n moẍ,
ex xi tqanin kye: ¿Ti'n kyaja tu'n tok
nb'inchi'n kyi'ja?
33 Tzaj kytzaq'win moẍ te: Ay, Tata, qaja
tu'n kyka'yi'n qwutza, chi chi'.
34 B'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j Jesús kyi'j, ex ok
tmiko'n kywutz. Ex texjo paq, tjqet kyej
moẍ kywutz, ex b'e'x i ok lipe ti'j Jesús.

21

Tej tkanin Jesús toj Jerusalén
(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

1 Tej qkani'n tuk'a Jesús nqayin tk'atz
Jerusalén, o po'n ttxa'n jun kojb'il Betfagé
tb'i, nqayin t-xe wutz Olivos. Xi tchq'o'n
Jesús kab'e qxola, 2 ex xi tq'ma'n kye: Ku
kyxi'y tojjo tal kojb'il jlajxi. Antza kjyetila
jun tal bur kyu'n, k'lo'n tuk'a tal tal.
¡Kypjumila, exsin kyintza tzalu'n! 3 Ex qa
at jun saj qaninte jun ti' kye'y: At tajb'in te
qAjaw, me ja'linx tzul qu'n, chichkuji'y.
4 B'ajjo ikyjo, qu'n iltaq ti'j tu'n tjapin yol
kyij ttz'ib'in yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:
5 Kyq'manxa kye xjal toj tnam Sion:
Kyka'yinxji'y Nmaq kyKawila tzul;
mutxin tten,
ex q'uqlekx tib'aj jun tal bur,
k'le'n tal tal.*
6 Ayetzi'n t-xnaq'tzb'in kub' kyb'inchin
tze'nku xi tq'ma'n Jesús kye. 7 Tzaj kyi'n
bur tuk'axjo tal tal, b'aj jax kyq'o'n kytxo'w
tib'aj, exsin jax qe Jesús tib'aj. 8 Ex b'aj kub'
kyliky'in xjal kytxo'w toj tb'e, ex txqantl
tzaj toqinte t-xaq tze, a palma tb'i, ex
b'aj kub' kyliky'in toj tb'e tu'n kytzaljb'il.
9 Ex ayetzi'n jni' xjal nejninqetaq exqetzi'n
lipcheqektaq ti'j, i ok ten ẍch'il:
Nimxit tb'iy, ay Tyajil qtzan nmaq kawil
David.
Ky'iwlinxita a ay ma tzula toj tb'i tAjaw
Tkyaqil.
Nimxitjo toklin tb'iy toj tnajb'ila.*
10 Atzaj te' tokx Jesús toj Jerusalén, b'e'x
i b'aj jaw najxjal, ex nimx q'mante: ¿Ankye
te' xjal lo?
11 Me xi kytzaq'win txqantl: Antej yolil
Tyol Dios, a Jesús aj Nazaret, toj tx'otx' te
Galiley.

Tej kyex tlajo'n Jesús jni' k'ayil toj tnejil ja te na'b'l Dios
(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

12 Tb'ajlinxi' ikyjo, okx Jesús toj tnejil ja
te na'b'l Dios, ex i b'ajetz tlajo'n kykyaqiljo
jni'qe nchi b'aj k'ayintaq exqetzi'n nchi b'aj
loq'intaq antza. Ex i b'aj jaw tpich'kin

* 20:26 Lc. 22:25-26 * 20:27 Mt. 23:11; Mr. 9:35; Lc. 22:26 * 20:28 Lc. 22:27 * 21:5 Zac. 9:9 * 21:9 Sal. 118:25-26

jni' kymeẍjo jni'qe nchi b'aj tx'exb'intaq
kypwaqxjal, ex kyk'ayb'iljo jni'qe nchi b'aj
k'ayintaq palom. 13 Ex xi tq'ma'n kye:
Tz'ib'inl te' toj Tu'jil Tyol Dios: Atzin nja'y
k-okil te ja te na'b'l Dios,* me ayetzin kye'
ma tz'ok kyq'o'n te kyja ileq'ch.*
14 Ex tojxjo tnejil ja te na'b'l Dios, i b'aj
tzaj laq'e junjun moẍ ex kox tk'atz Jesús, ex
b'e'x i b'aj kub' tq'anin.
15 Me tej tok kyka'yi'n nejinel kyxol pale,
exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, a
jni' nimku techil tipin Jesús otaq b'ant, ex
te' tok kyb'i'n jni'qe k'wal nchi ẍch'in toj
tnejil ja te na'b'l Dios: Nimxit tb'iy, ay Tyajil
qtzan nmaq kawil David, b'e'x tzaj kyq'oj,
16 ex xi kyq'ma'n te Jesús: ¿Ma tzuntzin
tb'i'njiy nkyq'ma'n ma' k'wal ti'ja? chi chi'.
Xi ttzaq'win Jesús: Tzuntzin. ¿Ma
na'mxsin tkux kyu'ji'n toj Tu'jil Tyol Dios,
a ntq'ma'n ti'jjo lo kyjalu'n:
Ma tzaj tq'ma'n, tu'n tjaw nimsin tb'iy,
tu'n kyb'itzjo tal k'wal,
majxpe kyu'n tzma qe nchi mi'ẍin?*
17 Ex b'e'x ex Jesús, i b'aj kyij ttzaqpi'n,
ex xi' toj kojb'il Betania, ja' iky'xi qniky'in
tu'n.

Tej ttzqij tqan iw tu'n Tyol Jesús
(Mr. 11:12-14, 20-26)

18 Toj juntl qlixje, kyja'taq qxi'y Jerusalén,
tzaj wa'yaj ti'j Jesús. 19 Ok tka'yin jun tqan
iw ttzi b'e, ex b'e'x xi' t-xe tqan. Me nti'x
jun twutzjo tze knet tu'n, noq txqan t-xaq.
Tu'ntzi'n ikyjo, xi tq'ma'n te tqan iw: Mixla
jtojx tu'n tel twutza te kylo'xjal.
Ex antej tqan iw jun paqx jaw tzqij.
20 Atzaj te' tok qka'yi'n noq tzqijl tej tze,
xi qqani'n te Jesús: ¿Tze'ntzin tten te' tze
jun paqx xjaw tzqij? qo chiji'y.
21 Tzaj ttzaq'win Jesús: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, noqit at-xix kynimb'ila, ex
noqit mi njawje kyk'u'ja, nya noq o'kxjo
lu'n aku b'ant kyu'n, tze'nku xb'ant wu'n
ti'jjo tqan iw, qala' noqit txi kyq'ma'n te
wutz lu'n: Ku tela tzalu'n, ex ku txi'y toj
ttxuyil a', ex akula tziky'.* 22 Qu'n tkyaqiljo
kxel kyqanin toj na'j Dios tuk'a kynimb'ila,
ok ktzajil q'o'n.

Jun kyxjel Parisey ti'j toklin Jesús
(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

23 Tej tokx Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios,
i pon laq'e kynejil pale exqetzi'n kynejinel
kyxolxjal aj Judiy, a tzmataq nxnaq'tzintaq.
Xi kyqanin te: ¿Ti'n tokiy tu'n tb'inchinjiy
jni' lo, a nkub' tb'inchi'n? ¿Ex ankye saj
q'o'nte tokli'n? chi chi'.
24 Xi ttzaq'win Jesús: Ex ikyx weji'y, kxel
nqani'n jun nxjelb'itza kye'y. 25 ¿Ankye tzaj
chq'o'nte qtzan Juan tu'n kyku'xxjal tu'n
toj a' te jawsb'il a'? ¿Apela Dios, mo noq
ayexjal?
B'e'x i b'aj jaw yolin kyxolx, ex kyq'ma:
Qa ma txi qq'ma'n a Dios, b'e'x ktzajil
tq'ma'n qe, ¿Tin qu'n mi nxi kynimintza?
chila'. 26 Ex qa ma txi qq'ma'n qa xjal,
at qxob'il. ¿Ma nyatzin kykyaqil xjaltz
q'mante qa a Juan jun yolil Tyol Dios?
27 Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n: Mi b'i'n qe
qu'n, chi chi'.
I xi ttzaq'win Jesús: Exsin ikyx weji'y,
nlay txi nq'ma'n we', alkye saj q'o'nte
wokli'n tu'n tkub' nb'inchi'n tkyaqiljo lo.

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo kab'e k'walb'aj

28 Xi tq'ma'n Jesús: ¿Tze'ntzin ch'in kye'
toj kywutz?
Attaq jun ichin attaq kab'e tk'wal. Xi
tq'ma'n te jun: Nk'wal, ma' txi'y aq'nil
ja'lin toj tqan uvch. 29 Me mina, chi k'wal.
Me jun paqx tja tmeltz'in tnab'l, ex b'e'x xi'l
aq'nil.
30 Atzaj te' t-xi' lol te' juntl, ex ikyx xi
tq'ma'n te: Kutzin tata. K'a' chi'n chinaj te',
exsin mix xa'yiltz.
31 ¿Ankye' kub' nimin te' tajtaq manb'aj
kyxoljo kab'e k'wal lo?
Xi kyq'ma'n: A tnejil, chi chi'.
Xi tq'ma'n Jesús kye: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y; ayepe kye' peyiltaq
pwaq, aye' i'jlin kyu'nxjal, exqetzi'n aj
ky'a'jilqetaq kchi okix toj Tkawb'il Dios
toj kya'j, tu'n kynimb'il. ¿Yajtzin kyetza?
32 Qu'n tej tul Juan, a Jawsil A', q'malte tumil
kye'y tze'n tu'n kyb'eti'y tz'aqle, me mix
xi kynimi'n. Me ayetzinl kye', aye peyil
pwaq exqetzi'n aj ky'a'jil ma txi kynimin.
Me qalatzin kye', nixpela tu'n ma kyli'y
tkyaqiljo lo, me mi s-ajtz ko'pjx kyanmi'n
tu'n txi kynimi'n.*

* 21:13 Is. 56:7 * 21:13 Jer. 7:11 * 21:16 Sal. 8:2 * 21:21 Mt. 17:20; 1Co. 13:2 * 21:32 Lc. 3:12; 7:29-30

Jun techil tu'n Jesús kyi'jjo manil tx'otx'
(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

33 Ex xi tq'ma'n Jesús: Kyb'inkuji'y juntl
techil lo: Attaq jun tajaw tx'otx' ok tawin
tqan uv. Ok tq'o'n jun ch'laj ti'jile, kub'
tb'inchin jun b'inchb'il ta'l uv, ex jaw
twa'b'in jun xkyaq'te te tzajb'ilte.* I kyij
b'ant kyuk'a jte'b'in aq'nil tu'n kymanin
ti'j, exsin xi'tz toj jun tb'e najchaq wen.
34 Me atzaj te' tpon tq'ijil, ja' tu'n tok
chmete twutz awal, i xi tchq'o'n junjun
taq'nil qanil te' manb'il ttx'otx'.
35 Me ayetzi'n manil tx'otx' i ok lipin
kyi'jjo taq'nil tajaw tx'otx'. Jun te' noq
b'aj kylank'in, jun te' b'e'x kyim, ex jun te'
noqx techx ky'ixb'e tu'n ab'j. 36 Tu'n ikyjo,
b'e'x i xi tchq'o'n txqantl taq'nil tze'nku
te tnejil. Me ikyx b'ajjo kyi'j, tze'nku'
b'aj kyi'jjo tnejil kyu'n manil tx'otx'. 37 Me
kub' tb'isin tajaw tx'otx' tu'n t-xi tchq'o'n
a tk'walkuxix, qu'n kub' t-ximin, nyapela
k'wel kynimin nk'walach.
38 Me atzaj te' t-xi kyka'yi'n manil tx'otx',
te' ttzaj k'walb'aj, b'e'x i b'aj ja yolin kyx-
olile: Ate lu'n kyjel te tajaw tx'otx'. Qala'
qb'yonku, tu'ntzin qkyij te tajaw, chi chi'.
39 B'e'x tzaj kytzyu'n, ex kyi'n tzma ttxa'n
tx'otx' tu'n tkub' kyb'yo'n.
40 Tu'ntzintzjo, xi tqanin Jesús kye: ¿Ya-
jtzila'? Aj tuljo tajaw tx'otx', ¿Ti'tzila kb'ajil
kyi'jjo manil tx'otx'?
41 Ex xi kytzaq'win: B'alaqa kchi k'wel
tb'yo'n te jun majx. Ex b'alaqa kxel tq'o'n
ttx'otx' te kymajin txqantl taq'nil, aye' chi
chojil manb'il tx'otx' tojxix tq'ijil.
42 Ex xi ttzaq'win Jesús kye: ¿Ma na'mtzin
tkux kyu'ji'n toj Tu'jil Tyol Dios, ja'
ntq'ma'ne kyjalu'n:
A ab'j, a xi kyxo'n b'inchil ja, a nyakuj
nti'taq tajb'in,
me axixpente ab'jjo ma tz'okin te tq'uqil
tẍkyin ja, a nimxix toklin.
Atzi'n tb'anilxjo ma tzaj tq'o'n tAjaw
Tkyaqil qe,
ex ma qo jaw ka'ylajx ti'j?*
43 Tu'npetzi'n kxel nq'ma'n kye'y, k-elil
q'i'n Tkawb'il Dios kye'y, ex kxel tq'o'n
kyexjal, aye' k'wel kyyek'i'n ti'j Tkawb'il
Dios toj kychwinqil.
44 Ex atzin ab'j jun techil wi'ja. Ankye te'
k'wel t-xo'n tib' tib'ajjo ab'j, tu'n tyuch'j
tu'n; axte k'wel tyuch'in tib' tib'aj. Ex qa
a ab'j xkub' tz'aq tib'aj jun a'la te kawb'il
kujxix, b'e'x k'wel quqix te jun majx.*
45 Me atzaj te' kyb'inte kynejil pale
exqetzi'n Parisey, jni' techil b'aj kub' tq'o'n
Jesús, ex qa kyi'jxtaq nyoline, 46 oktaq
kytzyu'n toj kywutz. Me b'e'x i tzaj xob'
kyexjal, qu'n tu'n otaq tz'el kyniky'xjal te
qa a Jesús jun yolil Tyol Dios.

22

Jun techil ti'j jun wa'n tb'anilx te mejeb'lin
(Lc. 14:15-24)

1 Ok tenl Jesús yolil juntl majl tuk'a techil,
ex xi tq'ma'n: 2 Atzin Tkawb'il Dios toj
kya'j, ikytzi'n tze'nku jun nmaq kawil kub'
tiky'sin jun nintz q'ij, tej tmeje tk'wal. 3 I xi
tsma'n taq'nil txkolkye txqan txokenj. Me
ayetzin kye' xjal lu'n, mix i tzaje.
4 I xi tsma'n txqantl taq'nil, ex xi tq'ma'n
kye: Kyq'manxa kye' txokenj, tu'n kytzaj
ja'linxix, qu'n ma b'ant te wab'j: Ma
chi kub' nb'yo'n nwakixa, ex aye' wali'n
tb'anilqex. Ex jotx noqx tkub' tkyaqil. Kux
chi tzaja toj mejeb'lin, chichkuji'y. 5 Me
ayetzin kye' txokenj, mix xi kytziyine tu'n
kyxi' toj mejeb'lin. Jun te' b'e'x xi' lol
ttx'otx'; juntl b'e'x xi' lol tk'aẍjil. 6 Ayetzi'n
txqantl i b'aj ok ten b'yol kye taq'nil nmaq
kawil, ex majxpe i kub' kyb'yo'n.
7 Me b'e'x tzajx tq'oj nmaq kawil, ex b'e'x
b'aj xi tchq'o'n xo'l q'aq' b'yol kye' b'iyil, ex
majx ok q'o'n tq'aq'iljo kytanim.
8 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'ma'n kye taq'nil:
Tkyaqilx noq tkub'l. Me ayetzin kye' tx-
okenj kyky'e' tu'n kytzaj. 9 Ku kyxi' toj
xky'ich b'e, ex kyojile' jni' nim b'e toj tnam,
ex kytxkonqetza a'lchaqx kye xjaltz ja'lin,
tu'n kytzaj toj mejeb'lin.
10 B'e'xsin i b'aj xi' aq'niltz chmol kye' jni'
xjal kyojile jni' nim b'e, tze'nchaqextz, exla
qa wen, mo minaj, tzmaxitzin noj te' ma tij
ja kyu'n xjal.
11 Me atzaj te' tokx te nmaq kawil ka'yil
kye txokenj, ok kyim ti'j jun ichin, a tokx-
taq, nti'taq t-xb'alin ite'k tze'nku toj jun
mejeb'lin, tze'nqeku kye' txqantl. 12 Ex
xi tq'ma'n te: Wuk'a, ¿Tze'n tten s-oktza

* 21:33 Is. 5:1-2 * 21:42 Sal. 118:22-23 * 21:44 Lc. 20:18; Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 44.

tzalu'n, kyuk'a t-xb'alin ikyjo? chi'. Me
ante xjal mix xa'ye yekche, noq tu'n t-xob'il
te nmaq kawil.
13 B'e'x xi tq'ma'n kawil kye aq'nil
nchi b'aj b'inchintaq meë te wab'l:
Kyk'lonqekuy tqan ex tq'ob', ex kyq'omixa
tzma toj qxopin pe'n, a ja' okx k-oq'ile, ex
kchi ju'ch'ile tste tu'n nim kyixk'oj.*
14 Qu'n nimxte txokenj tojjo kolb'il, me
noqx jte'b'in kjawil sk'et, chi Jesús.

Jun xjelb'itz te Jesús qa wen tu'n t-xi chjet k'ayb'il

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

15 Ayetzi'n Parisey i jaw yolin kyxolx
tze'nxtaq jun tumil tu'n tkub' tz'aq Jesús
kyu'n toj til. 16 Tu'npetzi'n, xi kychq'o'n
junjun kyuk'a, junx kyuk'a junjun xjal,
aye' lipcheqektaq ti'j Herodes, exsin xi
kyq'ma'ntz te Jesús: Ay, xnaq'tzil, noq
sami'y, b'i'n qe qu'n, qa nyolin te twutzxix,
ex nxnaq'tzi'n noq ti'jjo tb'eyil chwinqil
tu'n qxi' tuk'a qMan Dios. Ex nya noq
lipcheka ti'jjo nkyq'manxjal, ex mi nchi
kub' tniminjiy aye nim kyoklin, qu'n
toj twutza, junx kyoklinxjal kykyaqil.
17 Tu'npetzi'n, ¿Tze'ntzin ch'in te toj twutz?
¿Wenpela tu'n t-xi qchjonji'y k'ayb'il te
kawil te Rom, mo minaj? Xi kyqanin
ikyjo qu'n kyky'e'taq Parisey tu'n t-xi
chjet k'ayb'il, me ayetzi'n kyuk'a Herodes,
kyajtaq. Ikytzi'n, iltaq ti'j tu'n tkub' tz'aq
Jesús kyu'n toj til kywutzjo jun ch'uq xjal
lo.
18 Ex b'e'x el te Jesús tniky' ti'jjo kyb'is,
qa nya b'a'ntaq. Tu'ntzi'n, xi tq'ma'n ky-
jalu'n: ¡Xmiletz'! N-el we niky'a te kyaja.
Kyaja tu'n nkub' tz'aqa ti'jjo nxnaq'tzb'ila.
19 Kyyek'intzin jun pwaq we'y, a n-ajb'in te
chojb'il k'ayb'il te kawil te Rom.
Ex tzaj kyi'n jun pwaq.
20 Atzaj te' tok tka'yin Jesús, xi tqanin kye:
¿An qwutzb'iyiljo lo, ex an qb'i tz'ib'ink
twutz?
21 Xi kytz'aqwinxjal: Te nmaq kawil te
Rom, chi chi'.
Ex xi tq'ma'n Jesús kye: Tu'npetzi'n,
kyq'o'nx kyeji'y a ntqanin nmaq kawil te
Rom, ex kyq'o'nxji'y a te Dios ntqanin.
22 Tej kyb'inte ikyjo, noq i b'aj jaw ka'ylaj,
ex b'e'x kyij kytzaqpi'n.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j qa il ti'j tu'n qjatz anq'intl juntl majl

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

23 Tojxjo q'ij anetzi'n, at junjun Sadusey
ul kanin tk'atz Jesús tuk'a jun kyxjelb'itz.
Toj kywutz nlay chi jatz anq'intl juntl majl
kyimnin.* Tu'npetzi'n, xi kyqanin te Jesús:
24 Kyij tyolin Moisés, qa ma kyim jun ichin,
ex qa nti' jun tk'wal xkyij tuk'a t-xu'jil, il ti'j
tu'n tjaw meje tuk'a titz'in mo tuk'a ttziky
qtzan tchmil, tu'ntzin aj tuljo tnejil kyal, te
tk'waljo qtzan tchmil tu'n toke.*
25 Qu'n ikytzin qeji'y qxol, attaq wuq ichin
kyitz'imile kyib'. Atzi'n kytziky knet t-
xu'jil, me nti' jun tk'wal kyij, te' tkyim.
Atzin t-xu'jil kyij, b'e'x jaw meje tuk'a
titz'in. 26 Me ikyxl b'ajjo tuk'a tkab'; nti'
jun tk'wal kyij, te' tkyim. Ikyxljo tuk'a
toxin. Kywuqilx i ok meje tuk'a, me nti' jun
kyk'wal kyij, te' kykyim. 27 Ex b'e'x kyimljo
qya.
28 Me atzin ja'lin, ¿Tze'ntzila tte'n tu'n
kyjaw anq'intl kyimnin? Qu'n, qa ikyjo, aj
kyjaw itz'je juntl majl, ¿Ti'tzila kb'ajiltz?
¿Altzila kye k-okil te tchmiljo qya kyxoljo
wuq ichin, qu'n kykyaqilx i ok meje tuk'a?
29 Xi ttzaq'win Jesús kye: Najninx ite'
kye'. ¿Na'mxsin tel kyniky'a te Tyol Dios,
ex te jni' tipin? 30 Ajtzin kyb'aj jaw itz'je
juntl majljo kyimnin, mikyxil te' chwinqil
tze'nku lu'n. Ayetzi'n ichin exqetzi'n qya
mina chi b'aj jaw meje juntl majl. Iky kchi
b'aj okile' tze'nqeku' angel toj kya'j. 31 Me
ti'jtzi'n tu'n kyjatz anq'intl kyimnin, ¿Ma
na'mtzin tkux kyu'ji'n, a aku Dios q'mante
kyjalu'n: 32 Ayin weji'y tDios Abraham, te
Isaac ex te Jacob?*
Mix tq'ma qa ayintaq weji'y, qala' ayin
weji'ych. Ikytzi'n, ate Dios nya kyDios
kyimnin, qala' kyDios itz', exla qa o chi
kyim tzalu'n twutz tx'otx', qu'n toj twutz
Dios, itz'qe kykyaqilx.
33 Atzaj te' kyb'inte xjaljo ikyjo, kykyaqilx
i b'aj jaw ka'ylaj ti'jjo t-xnaq'tzb'il.

Alkye kawb'il nimxix toklin kyxoljo txqantl

(Mr. 12:28-34)

34 Atzaj te' tok kyb'i'n Parisey, qa otaq
kub' kyi'j Sadusey tu'n Jesús, jaw kychmo'n
kyib'. 35 Me attaq jun kyxol xnaq'tzil
ti'j ojtxe kawb'il, tajtaq tu'n tkub' tz'aq

* 22:13 Mt. 8:12; 25:30 * 22:23 Kyb'i. 23:8 * 22:24 Deu. 25:5-6 * 22:32 Ex. 3:6

toj til tu'n. Xi tqanin te: 36 Xnaq'tzil,
¿Ankye' tkawb'il Dios nimxixtl toklin txoljo
txqantl?*
37 Xi ttzaq'win Jesús: An tnejiljo lu'n:
K'u'jlinkxixa Dios tuk'a tkyaqil tanmi'n,
ex tuk'a tkyaqil tk'u'ja, ex tuk'a tkyaqil
tnab'la.* 38 Atzin tnejil kawb'iljo ex nimxix
toklin. 39 Ex atzin tkab' ch'ime ikyxjo
tze'nku tnejil, tu'n tok tk'u'jlin t-xjalila,
tze'nkux n-ok tk'u'jlin tib'a.* 40 Ayetzin
kab'e kawb'iljo lo, ayetzi'n tq'uqil tkyaqil
t-xilin kawb'il ex jni' t-xilin kyxnaq'tzb'il
yolil Tyol Dios ojtxe.

T-xjelb'itz Jesús kye Parisey
(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

41 Ch'uqleqextaq Parisey, 42 xi tqanin Jesús
kye: ¿Ti'tzin ch'in kye nkyximi'n ti'jjo Crist,
a Kolil? ¿Ja'tzila tzajnin tyajil?
Tyajil David, chi chi'.
43 Tu'npetzi'n, xi ttzaq'win Jesús: A qa
ikyjo, ¿Tze'ntzin tten te Davidtz, tu'n tipin
Xewb'aj Xjan, ok tq'o'n te tAjaw, exsi'n
na'mtaq tul itz'je Crist, a Tajaw Tkyakil?
Qu'n ikytzin tq'ma Davidjo:
44 Xi tq'ma'n qMan Dios te wAjawa:
Qekuy toj nman q'ob'a kawil wuk'iy,
ex k'wel kyi'jjo tajq'oja wu'n.*
45 Twutzx te' qa a Crist tyajil David. ¿Me
tze'ntzin ttentz o yolin te David ti'j Crist, a
na'mtaq titz'je, ex ok tq'o'n te tAjaw?
46 Ex mix a'l jun b'ant ttzaq'win te' yol lo.
Atxixsi'n, mix a'l juntl ul toj tk'u'j tu'n tokx
tlimo'n tib' qanil juntl ti'.

23

Tej tyolin Jesús kyi'j Parisey ex xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il
(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

1 Tb'ajlinxi' ikyjo, ok ten Jesús yolil
kyuk'axjal ex quk'iy, a awo'y t-xnaq'tzb'in.
Chi' kyjalu'n: 2 Ayetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe
kawb'il exqetzi'n Parisey n-ok kyq'o'n
kyib', tu'n tel pjet, ex tu'n kyxnaq'tzin ti'j
tkawb'il Moisés. 3 Tu'npetzi'n, kyniminqekuy, ex kyb'inchinkuy tkyaqiljo ktzajil
kyq'ma'n kye'y. Me mi kub' kyb'inchinji'y
a nb'ant kyu'n, qu'n xmiletz'qe; nkyq'ma'n
tumil tze'n tu'n toke, me junxil nkub'
kyb'inchin. 4 Ax txqan nuk'b'il nb'aj xi
kyq'o'n, manyor kujqex wen, ikytzi'n tze'n
junjun tij iqtz, a mix a'l aku ky'isje tu'n.

Noq ite'k q'malte kyexjal, tu'n tjaw kyiqin, me ayetzin kyetz noqittzin aku jaw
kyonin ch'in, i'chaqxpetla noq jun twi'
kyq'ob' xi aq'le ti'j. 5 Tkyaqilxjo jni' nb'ant
kyu'n, noq tu'n kyjawku iqin kyu'nxjal.
Ex kyajxix tz'ok kyq'o'n ti'j kyplaj mo ti'j
kyq'ob' junjun tnej Tyol Dios tz'ib'ink twutz
tz'u'n ma nmaq twutz,* me noq tu'n kynimsin kyib' kywutzxjal. Ex nb'aj ok kyq'o'n
kyxb'alin manyor xqerx wen,* noq tu'n
kyokku ka'yin kyu'nxjal.* 6 Ex kyaj tu'n
kyok qe kyi'j tnejil meẍ te wab'l toj kyjaxjal
ex kyoj mu'ẍ ja te na'b'l Dios. 7 Ex kyaj tu'n
tkub' kymutxb'inxjal kywi' kywutz, aj kyok
q'olb'in noq ja' toj b'e, ex tu'n kyok q'olb'in
te xnaq'tzil.
8 Me metzin kye', mi chi tili'n tu'n tok
q'o'n kyb'iy te xnaq'tzil kyu'nxjal te kynimsb'il kyib'a. Qu'n junx kyokli'n, qu'n
junch'in kyMa'n, ex junxch'in Xnaq'tzil
kye'y, a ayi'n, a Crist. 9 Ex mi tz'ok kyq'o'n
toklin jun a'la te manb'aj tzalu'n twutz
tx'otx', qu'n o'kx te Manb'ajjo junch'in at
toj kya'j. 10 Ex mi chi tili'n tu'n tok q'o'n
kyokli'n te nejinel, qu'n ayin we' Crist,
nejinel kywutza. 11 Ex ankye te' nim toklin
kyxola, il ti'j tu'n tajb'in kye txqantl. 12 Qu'n
ankye te' kjawil tnimsin tib', k'wel mutxsin
te' tu'n Dios kywutzxjal. Me ante' k'wel
tmutxsin tib', po'n q'ij ja' kjawile nimsin te'
tu'n Dios.*
13 B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'.
Qu'n n-ok kyjpunji'y kynab'ljo xjal, tu'n mi
chi okxa tojjo Tkawb'il Dios toj kya'j, ex
ayeku kye' mi chi okxa. Ex mi nkytziyi'n
tu'n kyokxjo aye' kyaj tu'n kyokx.
14 B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'.
Qu'n n-el kyinji'y kyja tal qya, a o kyim
kychmil, ex noq tu'n kyjaw niminkuy
kyu'nxjal, nchi na'nnaja Dios kyi'j nimxix
tqan, tu'n tmojin ex tu'n tkolin kyi'j, ex
otaq tz'el kyi'n tal kyja. Tu'n ikyjo nimxix
tkawb'il Dios k'wel kyib'aja kujxix wen.*

* 22:36 Lc. 10:25-28 * 22:37 Deu. 6:5 * 22:39 Lv. 19:18 * 22:44 Sal. 110:1 * 23:5 Deu. 6:8 * 23:5 Num. 15:38 * 23:5 Mt. 6:1 * 23:12 Lc. 14:11; 18:14 * 23:14 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 14.

15 B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'.
Qu'n nchi b'aj b'etji'y tkyaqil twutz tx'otx'
xmoxil kyexjal tu'n kynimin kyuk'iy ti'jjo
kynimb'ila. Ex ajtzin tkub' jun xjal kyu'n,
ma txi kyq'o'n toj il, tu'n t-xi' toj q'aq' te
jun majx tze'nku kye'.
16 B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xkol moẍ. Qu'n
nkyq'ma'n qa at jun xjal xkub' tq'ma'n jun
tyol, exsin ma kub' tq'ma'n tb'i tnejil ja
te na'b'l Dios ti'j, nyaxix il ti'j tu'n tjapin
b'aj tyol tze'nkux tq'ma. Me qa ma kub'
tq'ma'n jun tyol, exsin xkub' tq'ma'n tb'i
q'anpwaq toj tnejil ja te na'b'l Dios ti'j,
ilxixpen te' ti'j tu'n tjapin b'aj, chi chiji'y.
17 ¡Nti' kynab'la, ex moẍqi'y! ¿Ankye' nimx-
ixtl toklin? ¿Apela q'anpwaq, mo qa a tnejil
ja te na'b'l Dios, a s-ok q'onte toklin pwaq
te xjanxix toj taq'in Dios? 18 Ex nkyq'ma'n,
qa ma kub' tq'ma'n jun tyol, exsin ma
kub' tq'ma'n tb'i t-altar Dios toj tnejil ja te
na'b'l Dios ti'j, nyaxix il ti'j tu'n tjapin tyol.
Me qa at jun kub' tq'ma'n jun tyol, exsin
xkub' tq'ma'n tb'i oyaj, a tkub' tib'aj t-altar
Dios ti'j, axixpente yoljo, il ti'j tu'n tjapin,
chi chiji'y. 19 ¡Nti' kynab'la, ex moẍqi'y!
¿Ankye' nimxixtl toklin? ¿Ma apela oyaj,
mo qa a t-altar Dios, a s-ok q'onte oyaj
te xjanxix twutz? Kxel nq'ma'n qa junx
kyoklin kykab'il. 20 Qu'n alkye ma kub'
tq'ma'n tb'i t-altar Dios toj tnejil ja te na'b'l
Dios ti'j tyol, nya noq ti'j tb'i t-altar ma
kub'e tq'ma'ne tyol, qala' majx ti'j tkyaqiljo
tkub' tib'aj. 21 Ex ankye' k'wel tq'ma'n tb'i
tnejil ja te na'b'l Dios ti'j tyol, nya noq ti'jjo
tnejil ja te na'b'l Dios ma kub'e tq'ma'ne,
qala' majx ti'j Dios, a najle toj. 22 Ex alkye
ma kub' tq'ma'n jun tyol ti'j kya'j, nya noq
ti'j kya'j ma kub'e tq'ma'ne, qala' majx ti'j
tkyaqil tq'uqb'il Dios, ex ti'jku Dios, a q'uqle
toj.*
23 B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'.
Qu'n nxi kyq'o'n twutz tlajajin tnej menta,
anís, ex kominis, tze'nku' ntq'ma'n toj
ojtxe kawb'il.* Me mi n-ok kyb'inji'y
xnaq'tzb'il, a nimxixtl toklin toj kawb'il:
A tu'n kynaja'n tz'aqle, ex tu'n tten
tq'aq'b'il kyk'u'ja kyi'j txqantl, ex tu'n
tten kynimb'ila ti'j Dios. Atzin tu'n tkub'
kyb'inchinji'y, ex tu'n mi kyij kytzaqpinji'y
txqantl. 24 Ayi'y xkol moẍ, qu'n ikytzin
nb'antjo kyu'n tze'nku tu'n tel xk'amit jun
tal netz' us toj k'wab'j, me mi nkyna'n aj
t-xi kyk'ulpinji'y jun ma tij chej. Qu'n kyaja
tu'n tjapi'n tal netz' tnuk'b'il kawb'il kyu'n,
me atzin a nimxixtl toklin toj kawb'il, mi
nkub' kyb'inchi'n.
25 B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'.
Qu'n ikyqetzinji'y tze'nku jun tk'wel
k'wab'j ex jun laq, a cheb'e txjo'n ti'j, me
atzin tojxi, manyor tz'il: Nojnin tuk'a jni'
kyelaq'a ex tuk'a jni' kyachb'ila. 26 Ayi'y
Parisey moẍqi'y, kytxjonktzji'y tojxi tk'wel
k'wab'j nej ex tojxi laq. Qu'n ikytzin kyjela
saqixjo ti'jxi.
27 B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'.
Qu'n ikyqeji'y tze'nku jun tja kyimnin
tb'anilx tka'yajtzjo ti'jxi, me atzi'n tojxi no-
jnin tuk'a tb'aqil kyimnin ex manyor tzu'jx.
28 Ikyqetzinji'y, qu'n tb'anilx nb'ant kyu'n
kywutzxjal, me toj kyanmi'n, nojnin ta'ye
tuk'a ttz'ilil ex tkyaqil wiq il.
29 B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'.
Qu'n cheb'e njaw kyb'inchi'n kyja qtzan
yolil Tyol Dios, aye' i k'monte Tyol ojtxe,
ex nb'aj kub' kytxoli'n t-xmakil k'ul ti'jile
kyjulil qtzan wen xjal. 30 Ex nkyq'ma'n: No-
qit otaq qo itz'je tojjo kyq'ijil qtzan qchman
ojtxe, nyajinqotla xqo mojin tu'n kyb'yetjo
yolil Tyol Dios. 31 Antza aku tz'ele kyniky'a
kye qa antza tzajnin kyyajila kyi'jjo aye' ẍi
kub' b'yonkye yolil Tyol Dios ojtxe, qu'n
ayexa nchi q'mante. 32 Ex qa kyky'e'y
tu'n kyok lipe'y wi'ja, in tjapin b'aj kyu'n,
tze'nkuxjo kyij yek'in kye'y kyu'n qtzan
kychma'n ojtxe, aye b'yol xjal. Me b'i'nku
kyu'n qa japin jun q'ij, tu'n tul kawb'il
kyib'aja kujxix wen ti'j tkyaqiljo lo.
33 ¡Ma' kan, ex ma' tyajil q'antinqi'y!*
¿Tze'ntzin tten tu'n kyel oqa twutzjo
kawb'il tzul, a q'aq', a tzunx njulinx wen?
34 Tu'npetzi'n, kchi tzajil nsma'n we' yolil
Tyol Dios, exqetzi'n aj nab'l, ex xnaq'tzil.
Me kchi k'wel kyb'yo'n junjun, ex kchi
jawil kypejk'i'n junjuntl twutz cruz tu'n
kykyim, ex kchi b'ajil kyb'yo'n junjuntl toj

* 23:22 Is. 66:1; Mt. 5:34 * 23:23 Lv. 27:30 * 23:33 Mt. 3:7; Lc. 3:7

ja te na'b'l Dios, exsin kchi okil te'n lajolkye
tojile junjun tnam. 35 Me ktzajil tkawb'il
Dios kyib'aja kujxix wen, noq tu'n tpaj
kychky'eljo qtzan xjal tz'aqleqe, aye' i kub'
b'yo'n atxix ti'j Abel, a tz'aqle,* ex Zakariy,
a tk'wal Berequías, a kub' kyb'yo'n, ayi'y
Judiy, tojx tnejil ja te na'b'l Dios ex twutz
t-altar qMan.* 36 Twutzxix kxel nq'ma'n
kye'y, noq tu'n tpaj tkyaqiljo lo, k'wel tz'aq
tkawb'il Dios kujxix wen kyib'ajjo xjal ja'lin.

Tej tjaw oq' Jesús ti'j Jerusalén
(Lc. 13:34-35)

37 Ex chi Jesúsjo kyjalu'n kye' xjal te
Jerusalén: ¡Ay! Jerusalén, Jerusalén, ay
b'iyil kyi'j yolil Tyol Dios, ex nchi ok
kyxo'nji'y tsan qMan tuk'a ab'j; jte'lixla
majxla ẍin b'aj lab'ti'y kyi'ja, tu'n kytzaj
laq'e'y nk'atza, tze'nku jun ttxu eky' nchi
kub' tpaqin tal tal tjaq' t-xiky', me mi
xkytziyiy ikyjo. 38 Kyka'yinktzinji'y ky-
najb'ila kyjel naj te jun majx.
39 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, texjo
q'ij ja'lin, mixla chin kyla'b'ilxa jun ma-
jla, qa nya ajxi tpon tq'ijil aj kyq'manti'y:
Ky'iwlinxix te', a tzul toj tb'i qAjaw.*

24

Tej tyolin Jesús ti'j aj tjapin b'aj tkyaqil
(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Tej tetz Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios,
kyja'taq t-xi', b'e'x o tzaj laq'e'y, a awo'y t-
xnaq'tzb'in tk'atz, ex xi qq'ma'n te: Kanqex
kyeji'y junjun tij ja te na'b'l Dios, tb'anilqex
wen, qo chiji'y.
2 Tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: Tb'anilqex
kye junjun tij ja nchi ok kyka'yi'n, me
twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa tkyaqilx
kchi k'wel yuch'j, ex nti'x jun ab'j kyjel
tib'aj juntl, aj tpon tq'ijil.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús ti'chaq kb'ajil, aj
ch'ixtaq tjapin b'aj tkyaqil
(Mr. 13:3-23; Lc. 17:22-24; 21:7-24)

3 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x o xi'y tzma twi'
wutz Olivos. Tej tkub' qe Jesús, b'e'x o
xi laq'e'y tk'atz qjunalxa, ex xi qqani'n
te: QAjaw, q'mantza qe'y. ¿Jtojtzila b'a'n
tb'ajjo ikyjo? ¿Ex ti'tzila techil kqla'b'ila,
aj ch'ixtaq tula, ex a ch'ixtaq tjapin b'aj
tkyaqil twutz tx'otx'?
4 Tzaj tq'ma'n Jesús: Kyka'yink kyib'a,
tu'n mix a'l jun kub' sb'un kye'y. 5 Qu'n ma
nintz te tzul ti'j nb'i'y, ex ok kyq'ma'b'il:
Ayi'n we' Crist, chichkula'. Ex ma nintzxjal
k'wel kysb'u'n, tu'n kyxi lipe kyi'j. 6 Aj tok
kyb'i'n tqanil q'oj ex aj kyb'aj ok q'oj kyojile
junjuntl tnam najchaq, mi chi tzaj xob'a,
qu'n ikytzin ilx ti'j tu'n tb'ajjo ikyjo. Me
na'mtaqx tpon q'ij tu'n tjapin b'aj tkyaqil.
7 Qu'n il ti'j tu'n tok q'oj kyxolile junjun
ch'uq xjal, ex kyojile junjun ma tij tnam.
Ex wa'yaj tzul, ex jni' yab'il ex kyaqnajnab'
noq ja'chaqku. 8 Me tkyaqiljo kb'ajil ikyjo,
ikytzi'n tze'nku tnejil tchyo'n tk'u'j jun qya
tuk'a tal.
9 Qu'n ex kchi xel q'o'n toj kyq'ob'
kawil, tu'n kyb'aj jub'chi'n kyu'n, ex okpe
kchi k'wel b'yo'n junjun kye' kyu'n. Ex
kykyaqilxjal kchi elil iky'in kye' tu'n npaja.*
10 Kyojjo q'ij anetzi'n, nimxte kyjel ttzaqpi'n
kynimb'il, ex kb'ajil kyiky'in kyib', ex kchi
b'aj okil meltz'aj kyi'jx. 11 Ex kchi ul xjal
sb'ul, a kb'aj okil kyq'o'n kyib' qa chq'onqe
tu'n Dios. Ex nimxxjal k'wel kysb'u'n. 12 Noq
tu'n tpajjo ikyjo, ex tu'n nimku il kb'antil,
nimxlaxjal k-elil tq'aq'b'il tk'u'j ti'j juntl.
13 Me ankye te' kwe'b'ilx wen, ajxi tpon
tq'ijil, apente kletiljo.* 14 Aj telpin b'aj ty-
olajtzjo Tb'anil Tqanil Tkawb'il Dios tkyaqil
twutz tx'otx', tu'ntzin nti'x jun ch'uqxjal,
a mit tz'el tniky' ti'j. Atzin q'ijjo japin b'aj
tq'ijil tkyaqil.*
15 Tu'npetzi'n, k-okil kyka'yi'n tze'nku'
kub' ttz'ib'in Daniel, a yolil Tyol Dios ojtxe,
ti'j jun ichin, a k'wel tb'inchin tkyaqil, me
tixqex toj Najb'il Xjanxix toj tnejil ja te
kyna'b'l Judiy Dios (aj tkux kyujinji'y lu'n,
tz'elku kyniky'a te).* 16 Aj tok kyka'yi'n
jni'jo lo, tkyaqilxjal ite' toj tx'otx' te Judey,
b'e'x chi xel oq toj k'ul. 17 Ex atzin xjal, a
tokxtaq twi'ja, nlay taq' amb'il tu'n tku'tz
q'ilte jun ti' te tuja. 18 Ex ikyxljo, a tzmataq
n-aq'nin toj ttx'otx', mi taq' amb'il tu'n tul
q'ilkye t-xb'alin tja.* 19 ¡Ayexjo tal qya, aye'
ch'ixtaq kykub' tz'aq, ex aye' tzmataq nb'aj
mi'ẍin kyal! 20 Chi na'n Dios, noqit nya toj
jb'alilku, mo tojku jun q'ij te ajlab'l kub'
tz'aqe ikyjo. 21 Qu'n nimkux jun kyixk'oj

* 23:35 Gen. 4:8 * 23:35 2Cr. 24:20-21 * 23:39 Sal. 118:26 * 24:9 Mt. 10:22 * 24:13 Mt. 10:22 * 24:14 Tchi. 5:9-10; 7:9 * 24:15 Dan. 9:27; 11:31; 12:11 * 24:18 Lc. 17:31

kky'elix kyu'nxjal, a b'ajxi kyla'ye tuk'axjo
tzajlin xkye twutz tx'otx', ex mixla kqla'b'il
juntl majl, aj tjapin b'aj tkyaqil.* 22 Qu'n no-
qit mi tz'ajtz tajsin Dios kyi'jjo q'ij anetzi'n,
mixitla a'lx jun aku kyij anq'in. Me ok ajitz
tajsin Dios, noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j kyi'jjo o
chi jaw tsk'o'n. 23 Qa at jun saj q'mante kye'y
kyojjo q'ij anetzi'n: Lu Crist lo, mo qa: Lu'
at tzachi'n, qa chi', mi txi kynimi'n. 24 Qu'n
chi ul sb'ul k-okil kyq'o'n kyib' te Crist, mo
te jun xjal tze'nku jun yolil Tyol Dios ojtxe.
Ex okpe k'wel kyb'inchin nim techil kyipin,
noq tu'n kysb'etkuxjal kyu'n. Ex okpela k-
okil kyniky'in tu'n kykub'jo sk'o'nqe tu'n
Dios, me nlay chi kub'. 25 Tu'npetzi'n, ma txi
nq'ma'n kye'y na'mtaq tu'n tul kanin ikyjo.
26 Ex qa ma tzaj q'ma'n kye'y: Lu at toj
k'ul, qa chi', mi che'xa lolte. Ex qa ma
tzaj kyq'ma'n: Ku kytzaja. Lu at tuja, qa
chi', mi txi kynimi'n. 27 Qu'n ikytzin k-
iky'ile tze'nku jun xloq'lin kya'j q'ancha'l
toj tkyaqil twutz kya'j; ktzajil qoptz'aj toj
tjawitz q'ij ex toj telix q'ij. Ex tkyaqil xjal
kxel ka'yin we'y, ayi'n, a Tk'wal Ichin, aj
wula.
28 Jun paqx k-elil tqanil, ikyxjo tze'nku
tqanil jun kyimnin n-el kyxol k'utz.*

A tulil Jesucrist juntl majl
(Mr. 13:24-37; Lc. 17:26-36; 21:25-33)

29 Noqx aj kyb'ajjo q'ij ikyjo te yajb'il, k-
okil qloljix twutz q'ij, ex mi k'antl yaye.
Ex jni' qe' che'w kchi k'welitz tz'aq twutz
tx'otx'. Ex tkyaqiljo jni' at twutz kya'j okx
chi lu'lilx.* 30 Ex kyla'b'ila twutz kya'j a
techiljo ayi'n Tk'wal Ichin, aj wula. Tkyaqil
xjal twutz tx'otx' kchi b'aj jawil oq', aj nxi
kyka'yin a ayi'n Tk'wal Ichin, aj ntzaja toj
muj twutz kya'j tuk'a tkyaqil wipi'n ex jni'
nqoptz'ajiyila.* 31 Ex tuk'a tkyaqil tq'ajq'ojil
chun, kchi tzajil nsma'n n-angela, tu'n kyok
chmetjo jni' sk'o'nqe wu'n toj tkyaqil twutz
tx'otx'.
32 Kyka'yinkji'y techil ti'j tqan iw: Aj ttzaj
xulin tal tq'ob', ex aj tzaj poq'le t-xaq, antza
k-elile kyniky'a te, qa ch'ix tul kanin tq'ijil.
33 Ikyxsintzjo, aj tok kyka'yi'n tkyaqiljo lu'n,
tz'elku kyniky'a te, qa ch'ix tpon tq'ijil tu'n
wula juntl majl.* 34 Twutzxix kxel nq'ma'n
kye'y, a na'mxtaq kyb'aj kyimxjal, a ite'
tojjo tq'ijil ja'lin, aj t-xi xkyejo jni' lu'n. 35 A
kya'j ex tx'otx' ok kchi b'ajil,* me mex we'
Nyol nlayx chi kyijx kye', tu'n mi chi japin
b'aje.*
36 Me alkye q'ij ex alkye or chin ula,
mix a'l te' b'ilte, mixpe aye angel toj
kya'j, mixpe ayinkuy, a K'walb'aj te Dios;
qala' o'kx te nMan b'ilte.* 37 Qu'n ikytzi'n
tze'nkuj b'aj kyojjo q'ij te Noé, ex ikytzin
kb'ajiljo, aj wula, ayi'n Tk'wal Ichin.* 38 Qu'n
ikytzi'n tze'nqej q'ij, tej na'mtaq ttzaj
q'aqab'il; kykyaqil xjal twutz tx'otx' nchi
b'aj wa'ntaq, ex nchi b'aj tx'ujtetaq, ex
nchi b'aj mejetaq, ex nchi b'aj xi kyq'o'ntaq
kyk'wal toj mejeb'lin, tzmaxi te' kyokx Noé
toj ma tij bark. 39 Me nti'x b'i'n kyu'n, te'
ttzaj q'aqab'il kyib'aj, ex b'e'x b'ajxi mulq'aj
toj a' kykyaqilx. Ikytzin kb'ajiljo, aj wula
ayi'n, a Tk'wal Ichin.* 40 Tojjo q'ij anetzi'n,
kab'e ichin nchi aq'nintaq toj kytx'otx'. Jun
te' kxel q'i'n, ex jun te' kyjel. 41 Ex kab'e qya
nchi che'n junx ti'j kyka. Ex ikyxjo, jun te'
kxel q'i'n, ex jun te' kyjel.
42 Kyutz'linku kyib'a toj kynimb'ila. Qu'n
mi b'i'n kyu'n alkye or kchin ula, a ayi'n
kyAjawi'y. 43 Tz'eltzin kyniky'a te: Noqit
b'i'n tu'n jun tajaw ja, jni' or tu'n tkanin
ileq' qniky'in, matla kub' tutz'lin tib', tu'n
mi tz'okxi ileq' elq'il toj tja. 44 Tu'ntzintzjo
ikyjo, kyb'inchinku kyib'a, qu'n nti'kux toj
kynab'la aj wula, ayi'n Tk'wal Ichin.*

Jun techil tu'n Jesús ti'j jun aq'nil wen ex ti'j
juntl, a nya wen
(Lc. 12:41-48)

45 ¿Ankye te' aq'nil tz'aqle ex sak'? Ok
kyjel q'o'n te' tu'n tajaw ja, aj t-xi' toj jun
tb'e, te nejinel kyxoljo txqantl, tu'n t-xi
tq'o'n kywa noqx aj tpo'n amb'il te wab'j.
46 Ky'iwlinxix te' aq'nil, qa nb'inchintaq
ti'jjo taq'in toj tumil, aj tuljo tajaw ja.
47 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, b'e'x kxel
tq'o'n tajaw ja toklin te nejinel tib'aj
tkyaqiljo at te. 48 Me qa nya wenjo aq'nil,
exsin qa chi' kyjalu'n toj tanmin: Yajla tzul

* 24:21 Dan. 12:1; Tchi. 7:14 * 24:28 Lc. 17:37 * 24:29 Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:31; Mr. 13:24-25; Tchi. 6:14 * 24:30 Dan. 7:13; Tchi. 1:7 * 24:33 Mr. 13:29 * 24:35 Sal. 102:25-26; Eb. 1:10-12; Tchi. 6:14 * 24:35 Mt. 5:18; Mr. 13:31; Lc. 16:17; 21:33; 1Pe. 1:25 * 24:36 Mr. 13:32 * 24:37 Gen. 6:5-8 * 24:39 Gen. 7:6-24 * 24:44 Mt. 25:13; Lc. 12:39-40; 1Tes. 5:6

tajaw ja. 49 Exsin tz'ok tentz b'yol kye' tuk'a,
ex tz'ok tuk'lin tib' lo'l ex tx'ujtil kyuk'a
tx'ujtinel. 50 Me nti'kux toj tnab'l, tej tpon
tajaw ja, qu'n nti'xtaq b'i'n tu'n. 51 Ex k'wel
kawin kujxix wen, majx kxel sma'n toj q'aq'
te jun majx, junx kyuk'a xmiletz', ja' k-
oq'ile, ex kchi ju'ch'ile tste tu'n kyixk'oj.

25

Jun techil kyi'jjo lajaj txin

1 Kyojjo q'ij anetzi'n, a Tkawb'il Dios toj
kya'j, ikyxjo tze'nku lajaj txin, i xi' toj jun
mejeb'lin. Xi kynojsin kytzaj tuk'a aseyt,
tej kyxi' yolte q'a.* 2 Kyxoljo txin, attaq
jwe' nti' kynab'l, ex ayetzi'n jwe'tl manyor
ẍtijqe. 3 Ayetzi'n nti' kynab'l xi kyi'n kytzaj,
me mi xi kyi'ne ch'intl kyaseyt. 4 Me
ayetzi'n ẍtij, xi kynojsinl tk'wel kyaseyt,
ex xi kyi'n junx tuk'a kytzaj. 5 Me mix ja'
pone tej q'a liwey, ex b'e'x b'aj tzaj kywatl
kykyaqilx, ex b'e'x i xi' ktal.
6 Me atzaj te' tniky'jin aq'wil, xi kyb'i'n
jun a'la tjaw ẍch'in: ¡Lu' q'a tzul! ¡Ku
kytzaja k'lelte! chi'.
7 I b'aj jaw we'ksjo txin kykyaqilx, ex i b'aj
ok ten txqol kytzaj. 8 Me ayetzin kye' jwe'tl
nti' kynab'l xi kyq'ma'n kye ẍtij: Kyq'ontz
ch'in qe' qaseyt ti'jjo kye', qu'n ch'ix tkub'
yupj qtzaja, chi chi'.
9 Me ayetzin kye txin ẍtij xi kyq'ma'n kye:
¡Mina! Qu'n nlaypela kanin qe. ¿Yajtzila'
tu'n t-xi qq'o'ntza ch'in kye'? Qala' ku
kyxi'y ja' nk'ayajtze, ex k'a' tzaj kylaq'o'n
ch'intla.
10 Me noqx nche'xku kyej jwe' txin, a
nti' kynab'l, laq'ol kyaseyt, te' tkani'n q'a.
Ayetzin kye' jwe' txin, qu'n mix ele b'ete
kye', b'e'x i okx tuja toj mejeb'lin, ex b'e'x
etz kyjpu'n ja.
11 Ma'ytaq ch'intl, tej kykanin kyej jwe',
ex i okx q'olb'in: Tata, tata, jqonkxjiy ja
qe'y, chi chi'.
12 Me atzi'n xi tq'ma'n tajaw ja kye:
Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, nti' kyokli'n
tu'n kyoktza, chi'.*
13 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye: Noq
tzaj kywatla toj kynimb'ila, qu'n mi b'i'n
kyu'n ti' q'ijil mo alkye or chin ula, ayi'n
Tk'wal Ichin, chi'.*

Jun techil tu'n Jesús, tu'n tok tilil qu'n toj qchwinqil

(Lc. 19:11-27)

14 Ex ikyxjo, a Tkawb'il Dios toj kya'j,
tze'nku jun xjal, tu'ntaq t-xi' toj jun tb'e
najchaq. I tzaj ttxko'n taq'nil, ex xi toqx-
enin tpwaq kye. 15 Te jun, xi tq'o'n jwe' mil;
te juntl kab'e mil, ex te juntl, noq jun mil,
teyile junjun xi tq'o'n tze'nkux kynab'l. Ex
b'e'xsin xi'tz toj tb'e.
16 Me ante aq'nil, a xi ttzyu'n jwe' mil
pwaq, b'e'x kub' tq'o'n tk'aẍjil, tu'n tch'iy
pwaq. Ex b'e'x tkanb'e jwe'tl mil. 17 Ex ikyx
tene tu'n, a xi ttzyu'n kab'e mil; ex tkanb'e
jun kab'etl tib'aj. 18 Me ante' xi tzyu'nte jun
mil, b'e'x xi' ewil te' tpwaq tajaw toj jun jul,
ex kux tmiqu'n toj tx'otx'.
19 Tb'ajlinxi' jun jte'b'in ab'q'e,
meltz'ajljo xjal, a kyajawjo aq'nil, ex b'aj
xi tqanin tpwaq teyile junjun tuk'axjo ta'l.
20 Nejxix xi xkye tuk'a' xi tzyu'nte jwe'
mil, ex xi tq'o'n jwe' mil te tajaw tuk'axjo
juntl jwe' miltl, a otaq kanb'it tu'n. Ex xi
tq'ma'n te: Taa, jwe' mil tzaj tq'o'n we'y.
Me lu' juntl jwe' miltl, ma nkanb'iy tuk'a.
21 Me antej tajaw pwaq xi tq'ma'n: Chjon-
tiy. Jun aq'nil, a tb'anilx wen ex tz'aqlexix.
Atzin ja'lin, qu'n tu'n nimx xb'ant tu'n
tuk'a tal ch'in, nimxixtl kxel nq'o'n tey. Ku
toktza ex ku ttzalaja wuk'iy.
22 Atzaj te' tkanin juntl aq'nil, a xi ttzyu'n
te' kab'e mil pwaq, xi tq'ma'n: Taa, kab'e
mil tzaj tq'o'n we'y. Me lu' juntl kab'e miltl
lo, ma nkanb'iy tuk'a.
23 Xi tq'ma'n tajaw pwaq te: Chjontiy. Jun
aq'nil, a tb'anilx wen ex tz'aqlexix. Atzin
ja'lin, qu'n tu'n nimx xb'ant tu'n tuk'a tal
ch'in, nimxixtl kxel nq'o'n tey. Ku toktza
ex ku ttzalaja wuk'iy.*
24 Atzaj te' tkanin aq'nil, a xi tzyu'nte jun
mil, xi tq'ma'n te tajaw: Taa, b'i'n wu'n
qa ay jun xjal kuj, ex qa njyet jun tpwaqa
noq tu'n taq'nb'in juntl, ex at tey, me mi
n-aq'ni'n. 25 Tu'npetzi'n, b'e'x in tzaj xob'a
tey, qa xnajku pwaq wu'n. Tu'npetzi'n
b'e'x xkux nmiqu'n toj tx'otx'. Ex lu' tp-
waqa lo.
26 Atzin xi tq'ma'n tajaw pwaq te: Jun
aq'nil, a nya b'a'n, ex manyor ky'ajxa.
Qa b'i'ntaq tu'n, qa at npwaqa noq tu'n

* 25:1 Lc. 12:35 * 25:12 Lc. 13:25 * 25:13 Mt. 24:42; Mr. 13:33; Lc. 12:35-40 * 25:23 Mt. 25:21

taq'nb'in juntl, ex qa at we'y, tu'n mi
nchin aq'ni'n; 27 tu'npetzi'n, noqit b'e'x s-
okx tq'onjiy npwaqa toj nim ja te k'u'b'l
pwaq, tu'ntzintla, tej ẍin ula ja'lin, matla
tz'etz wi'n we' npwaq, ex matla tkanb'e
manb'ilte.
28 Ex xi tq'ma'n kye' ite'taq antza: Ky-
imilji'y ajo mil pwaq te, ex kyq'onxa te a
at lajaj mil tuk'a. 29 Qu'n ankye' at nim te,
ex kyja' kxele txqantl te', tu'n mi b'ajix.
Me ante', a nti' at te, majxpe' tal ch'inl
at te, k-elil q'iyit.* 30 Ex atzi'n aq'nil nti'
tajb'in, kyq'omixa tzma pe'n toj qxopin
kyuk'a jni' nya nimil, a ja' kchi oq'ile ex ja'
kchi ju'ch'ile kyste tu'n kyixk'oj.*

Aj kyok kykyaqilxjal toj pa'b'in twutz Jesús

31 Ok tenl Jesús q'malte: Aj wula, a
ayi'n Tk'wal Ichin, kchin ula tuk'a nim
nqoptz'ajiyila ex kyuk'a kykyaqil n-
angela wuk'iy. Ex kchin k'wel qe'y tib'aj
nq'uqb'ila kawil kyib'aj kykyaqil tuk'a
tkyaqil nqoptz'ajiyila. 32 Ex tkyaqil xjal toj
tkyaqil twutz tx'otx' kchi ul chmet nwutza,
ex kchi elil npa'nji'y xjal jun tuk'a juntl,
tze'nku jun kyik'lel nchi el tpa'n rit kyxol
chiv.* 33 Kchi k'wel nq'o'nji'y aye wen xjal,
aye' tze'nqeku' rit, toj nman q'ob'a, ex
ayetzi'n nya wen, aye' tze'nqeku' chiv, toj
nẍnayaja.
34 Ex kxel nq'ma'n ayi'n, a Nmaq Kawil,
kye aye' ite' toj nman q'ob'a: Ku kytzaja,
ayi'y ma chi kub' ky'iwli'n tu'n nMa'n.
Kyetzinxji'y kyokli'n ti'jjo tb'anilxix
Tkawb'il nMa'n, a b'inchin te kye'y, atxix
te' tkub'ku xkye twutz tx'otx'. 35 Qu'n tej
ttzaj q'aq'in nk'u'ja, tzaj kyq'o'n nwa'y. Ex
tej ttzaj k'waj wi'ja, tzaj kyq'o'n nk'wa'y.
Tej woka b'etin xjal, tzaj kyq'o'n nwatb'ila.
36 Ex tej tel b'aj nxb'ali'n, ma chin ok
kyktxu'n.* Ex tej nyab'ti'y, chi txa'ja
q'olb'il we'y. Ex tej nku'xa toj tze, chi txa'ja
lol we'y.*
37 Ex ayetzi'n tz'aqleqe kchi xel qaninte
te: QAjaw, ¿Jtojetzin xqli'y ay tuk'a wa'yaj,
ex ma txi qq'o'n twa'y? ¿Jtojetzin xqli'y
ay tuk'a k'waj, ex ma txi qq'o'n tk'wa'y?
38 ¿Jtojetzin xqli'y ay ma tz'oka te b'etin
xjal, ex matla txi qq'o'n twatb'ila; ex ja'tzin
xqla'yi'y ay nti't t-xb'ali'n tok, ex matla txi
qq'o'n? 39 ¿Ex jtojetzin xqli'y tu'n tyab'tiy
mo qa tkuxa toj tze, ex o xtajatla'y lolti'y?
40 Twutzxix kxel nq'ma'n ayi'n, a nmaq
kawil, kye'y: Ex okxix kxel nq'ma'n kye'y,
tkyaqilxjo xkub' kyb'inchi'n ti'j jun tal yaj
mo ti'j jun a'la, a k'u'jlinkxix wu'n, toj
twutz Dios, wi'ja s-oke kyb'inchini'y.
41 Ex ikyxjo kxel nq'ma'n kye ite' toj
nẍnayaja: Ku kyela nk'atza, qu'n ma chi ky-
ija tjaq' tqanb'il nMa'n. Ku kyxi'y toj q'aq',
a mixla k-yupjilx, b'inchinl te kawb'il ku-
jxix te tajaw il exqetzi'n jni' taq'nil. 42 Qu'n
tej tq'aq'in nk'u'ja, mix tzaje kyq'o'n nwa'y.
Ex tej ttzaj k'waj wi'ja, mix tzaje kyq'o'n
nk'wa'y. 43 Tej woka b'etin xjal, mix tzaja
kyq'o'n nwatb'ila. Ex tej tel b'aj nxb'ali'n,
mix in oka kyktxu'n. Ex tej nyab'ti'y, mix
i xtaji'y q'olb'il we'y. Ex tej nku'xa toj tze,
mix i xtaji'y lol we'y.
44 Tu'npetzi'n, kxel kyqanin: Tata, ¿Jto-
jetzin xqlonti'y tuk'a wa'yaj mo qa tuk'a
k'waj, ex tze'n jun b'etin xjal, mo qa nti' t-
xb'alinja, ex qa yab'ja mo qa toj tze, ex mix
qo moji'n ti'ja?
45 Me kxel ntzaq'wi'n: Okxix kxel nq'ma'n
kye'y, tkyaqilxjo mi s-ok kyb'inchi'n kyi'jjo
tal yaj, mo ti'j jun a'laj, aye' k'u'jlinqexix
wu'n; toj twutz Dios, wi'ja mi s-oke
kyb'inchini'y.
46 Ayetzi'n xjal lu'n kchi xe'l toj najin te
jun majx. Me ayetzi'n tz'aqleqe, kchi xe'l
toj tkab' kychwinqil, a nlayx b'aj.*

26

Tej kykyij Judiy toj wen tu'n tkub' kyb'yo'n Jesús
(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

1 Tb'ajlinxi' tyolin Jesúsjo yol lo, tzaj
tq'ma'n qe'y, awo'y t-xnaq'tzb'in: 2 Ikytzi'n
tze'nku b'i'n kyu'n, noq kab'e q'ij ch'intl,
tu'n tb'ajjo nintz q'ij te Xjan Q'ij,* ex ay-
intzin we', a Tk'wal Ichin, kchin xel q'o'n toj
kyq'ob'xjal, tu'n nkub' kyb'yo'n twutz cruz,
chi Jesús.
3 Kyojjo q'ij anetzi'n, aye kynejil pale
exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il ex jni'
nejinel kyxol aj Judiy ma b'aj kychmo'n
kyib' tojjo tja tnejilxix pale, a Caifás tb'i. 4 Ex

* 25:29 Mt. 13:12; Mr. 4:25; Lc. 8:18 * 25:30 Mt. 8:12; 22:13; Lc. 13:28 * 25:32 Mt. 16:27; Ro. 14:10 * 25:36 Ez. 18:7 * 25:36 Eb. 13:3 * 25:46 Dan. 12:2 * 26:2 Ex. 12:1-27

ma b'aj kyjyo'n tumil, tze'n tu'n ttzyet Jesús
kyu'n tuk'a sb'ub'l, ex tu'n tkub' kyb'yo'n.
5 Me b'aj kyyolin, qa nya toj nintz q'ij te Xjan
Q'ij, tu'ntzintla mi b'aj jaw tiljxjal kyi'j.

Tej tok tsu'n jun qya jupsb'il ti'j twi' Jesús
(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

6 Attaq Jesús tojjo kojb'il Betania toj
tja Simun, jun xjal otaq tz'el we' tu'n
tx'a'k. 7 Antza, tzaj laq'e jun qya q'i'ntaq
jun tal ẍunk tu'n, b'inchin tu'n jun wiq
ab'j tb'anilx wen, ex nojnin tuk'a jun wiq
jupsb'il manyor wi'yil wen, nardo tb'i. Tz-
mataq q'uqle Jesús ti'j meẍ, tej tok tsu'n qya
jupsb'il ti'j twi' Jesús.*
8 Me atzaj te' xi qka'yi'n, a awo'y t-
xnaq'tzb'in, b'e'x tzaj qq'oja, ex o jaw
yolb'i'n ti'j, ex xi qq'ma'n: ¿Ti'tzila qe ma
txi tyajin qya q'anb'il anetzi'n? 9 Noqit noq
xi tk'ayin, matla wi'yin, ex atzintla' pwaq
matla txi' te mojb'il kye yaj.
10 Atzaj te' tok tb'i'n Jesús ikyjo, b'e'x tzaj
tq'ma'n qe'y: ¿Tin qe n-ok kyilinji'y qya
lo? Qu'n atzin ma tb'inchin wi'ja tb'anilx
wen. 11 Qu'n b'ape' kye yaj loqe kye ite' axsa
kyxola,* me metzin we', mi chin tenl we'
kyuk'iy. 12 Qu'n atzi'n ma jax tqo'n jupsb'il
wi'b'aja, noq tu'n tb'aj tb'inchin nxmilila,
aj tkux muqet. 13 Twutzxix kxel nq'ma'n
kye'y, ja'chaqx kub' yolit te' Tb'anil Tqanil
wi'ja tkyaqil twutz tx'otx', ex k'wel yolitjo
ma kub' tb'inchin qya wi'ja te jun na'b'l tejo
qya lo.*

Tej tkyij b'ant ti'j tu'n Judas, tu'n t-xi k'ayit Jesús
(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

14 Tb'ajlinxi' ikyjo, atzin Judas Iscariot,
jun t-xnaq'tzb'in Jesús, b'e'x xi' kyuk'a
kynejil pale, 15 ex xi tqanin kye: ¿Jte' aku
tzaj kyq'o'n we'y, tu'n t-xi nq'o'n Jesús toj
kyq'ob'a?
K'a' txi qq'o'n lajaj toj ka'wnaq* saqp-
waq, chi chi'.*
16 Oktzin ten Judas jyol tumil, tze'n tten
tu'n t-xi tq'o'n toj kyq'ob'.

Tej tkub' tiky'sin Jesús tnejil Xjan Wab'j
(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

17 Tojjo tnejil q'ij te Wa'j Pan, a wa'j pan
nti' tx'amsb'ilte nxi', o xi laq'e'y tk'atz
Jesús, ex xi qqani'n te: ¿Ja'tzin tajiy tu'n
tkub' qb'inchinji'y wab'j te iky'sb'il Xjan
Q'ij?
18 Ex tzaj ttzaq'win Jesús: Ku kyxi'y toj
tnam toj tja jun ichin, ex kyq'manxa te:
Chi' xnaq'tziljo kyjalu'n: Ch'ix tpon or tu'n
nkyima. Tu'npetzi'n, waja tu'n tkub' iky'sit
Xjan Q'ij toj tjay junx kyuk'a nxnaq'tzb'i'n
chichkuji'y.
19 Ex kub' kyb'inchin junjun qxola,
a awo'y t-xnaq'tzb'in, tze'nkuxjo tzaj
tq'ma'n. Ex kub' kyb'inchin wab'j te Xjan
Q'ij.
20 Atzaj te' qok yupj, kub' qe Jesús ti'j meẍ
quk'iy, a awo'y t-xnaq'tzb'in. 21 Ex tzmataq
nqo wa'n, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Twutzxix
kxel nq'ma'n kye'y, at jun kye' kxel q'o'n
we'y toj kyq'ob'xjal, chi'.
22 Tu'ntzi'n ikyjo, b'e'x o b'aj jaw b'isi'n,
ex junjunku o ok ten qanilte: WAjaw, ¿Meqa
ayi'n? qo chiji'y.
23 Ex tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: Atzi'n jun,
a nkux tmulin twa junx wuk'iy; atzin kxel
q'o'n weji'y toj kyq'ob'xjal. 24 Okx kb'ajilx
wi'ja, ayi'n Tk'wal Ichin, tze'n ntq'ma'n
Tyol Dios, tu'n nxi k'ayi'n.* Me atzin kxel
k'ayin we'y, noqxpet mi s-ul itz'je twutz
tx'otx'.
25 B'e'x jaw yolin Judas, a tu'ntaq t-xi
k'ayinte, ex xi tq'ma'n: Xnaq'tzil, ¿Mej qa
ayi'n?
Xi ttzaq'win Jesús te: Axa ma q'mante.
26 Nqo wa'ntaqa, tej tjaw ttzyu'n Jesús
jun pan, ex xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j;
ex kub' tpiẍin, ex xi tsipin qe'y, awo'y t-
xnaq'tzb'in, ex tzaj tq'ma'n: Kywanxji'y lo,
qu'n atzin nxmililji'y.
27 Ex tzaj ttzyu'n jun tk'wel k'wab'j tuk'a
vin, ex xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j; xi
tq'o'n qe'y, ex tzaj tq'ma'n: Chi k'wa'n tojjo
tk'wel k'wab'j lo kykyaqilxa, 28 qu'n atzi'n
nchky'elji'y, jun ak'aj tumil, a b'antnin ti'j
tu'n Dios, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a.
Qu'n a nchky'ela k-elil chitj te chojb'il
kyilxjal.* 29 Me kxel nq'ma'n kye'y, mi
chin k'wa'ntla ti'jjo k'wab'j lu'n tzmaxi'
aj qk'wan junx kyuk'iy tzma toj Tkawb'il
nMa'n toj kya'j.

* 26:7 Lc. 7:37-38 * 26:11 Deu. 15:11 * 26:13 Mr. 14:9; Jn. 12:3 * 26:15 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele. * 26:15 Zac. 11:12 * 26:24 Sal. 41:9 * 26:28 Ex. 24:6-8; Jer. 31:31-34

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa tu'n tkub' tewintaq Pegr
(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

30 Tej tb'aj qb'itzi'n jun b'itz, b'e'x o xi'y twi' wutz Olivos.
31 Te' qkani'n antza, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Tojjo qniky'in lu'n, jotqexa k-elil tq'uqb'il kyk'u'ja wi'ja, tze'nkuxjo ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:
K'wel nb'yonji'y kyik'lel, ex ayetzi'n rit kchi b'ajelil tilj, chi'.*
32 Me ajtzin njaw anq'i'ntla, kchin k'wel neja kywutza toj Galiley.*
33 Me ante Pegr xi ttzaq'win: Ex qa kykyaqilx s-el kyi'n tq'uqb'il kyk'u'j ti'ja, me mina we', chi Pegrjo.
34 Me xi tq'ma'n Jesús te: Twutzxix kxel nq'ma'n te'y, tojxjo qniky'in lo, a na'mtaqx toq' tman eky', otaq chin kub' tewi'n oxe maj kywutzxjal, ex kxel tq'ma'n kye qa nya ojtzqi'nqi'n tu'nch.
35 Ex xi tq'ma'n Pegr: Exla qa ma chin kyim we' tuk'iy, me nlayx kub' wewi'n.
Ex ikyxjo qq'ma'y qkyaqila.

Tej t-xi' Jesús na'l Dios toj Getsemaní
(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

36 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' Jesús quk'iy toj jun najb'il, Getsemaní tb'i. Tej qkani'n antza, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Ku kykyij qe'y tzalu'n. Ma chinka na'l Dios tzachi'n.
37 O'kqex Pegr i xi tk'le'n exqetzi'n tk'wal Zebedey, a Juan ex Santyaw, ex tzaj txqan b'is toj tanmin ex txqan tzqij tzib'aj, 38 ex xi tq'ma'n kye: Ma tzajx txqan b'is toj wanmi'n, nyakutzaj chin kyimila. Chi tenkjtzi'n tzalu'n, me noq tzaj kywatla.
39 Xi laq'e Jesús najchaq ch'intl kyk'atz, ex kub' mutxe twutz tx'otx' na'l Dios, ex chi' kyjalu'n: NMa'n, chin tklomila te tkyaqil jni' kky'elix wu'n; me noqit nya a tze'nku waja, qala' atla tze'nkuxjo taja.
40 B'e'x meltz'aj kyk'atz oxe t-xnaq'tzb'in. Atzaj te' tul kyk'atz, xi tq'ma'n te Pegr: ¿Ma mitzin s-elx jun or kywatla wuk'iy? 41 Kyimil kywatla, ex kux chi b'aj na'n Dios, tu'n mina chi kub' tz'aqa toj tq'ob' tajaw il, qu'n kyaja tu'n tkub' kyb'inchinji'y a taj Dios, me alkyetz kuj n-ele te kye'y tu'n tb'ant.
42 Xi' toj tkab' majin na'l Dios. Chi' kyjalu'n: Ay nMa'n, qa nti'x tumil tu'n mi tziky'x xi' lu'n wu'n, b'inchimtzinjiy a taja wuk'iy.
43 Tej tmeltz'aj juntl majl kyk'atzjo t-xnaq'tzb'in, ex ikyxljo, nchi ktantaql, te' kyel knetl tu'n, qu'n mix kypa'yix watl. 44 Ex b'e'x i kyij ttzaqpi'n, ex b'e'x xi' toj tox majin na'l Dios. Ex ayex tyoljo i xi tq'ma'n toj tna'j Dios.
45 Atzaj te' tmeltz'aj ja' ite'ye oxe t-xnaq'tzb'in, xi tq'ma'n kye: ¿Ma tzunxsin nchi kta'n, ex nchi ajla'n? Ma pon or tu'n nxi q'o'n ayi'n, a Tk'wal Ichin, toj kyq'ob' aj il. 46 ¡Kux chi jaw we'ksa! ¡Qo'qe! Qu'n lu' tzul a kxel k'ayin we'y.

Tej tkux q'o'n Jesús toj tze
(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

47 Tzmataq nyolin Jesús, te' tul Judas, a jun t-xnaq'tzb'in. Ex lipcheqektaq txqan xjal ti'j, q'imile jni' kykxb'il, a at kyste te b'i'yb'il, ex jni' kytze te kyb'ujb'il. Aye xjal lu'n otaq chi tzaj kychq'o'n kynejil pale ex kyu'n nejinel kyxol aj Judiy.
48 Otaq b'aj tq'ma'n Judas kye, tze'n ttxolil tu'n tel tniky'tzajil: Ankye' k-okil nma'tzi'n, atzi'n. B'e'x k'a' tz'ok kytzyu'n.
49 Tu'npetzi'n, tzaj laq'exix tk'atz Jesús, ex xi tq'ma'n: Chin q'olb'i'n, Xnaq'tzil, chi'.
Exsin el tma'tzin Judas Jesús.
50 Xi tq'ma'n Jesús te: ¡Ay wuk'a! Ankye ma tzula b'inchilte, ¡B'inchinkutzi'n!
B'e'xsin i tzaj laq'e txqantl, ex ok kytzyu'n Jesús, ex el qititin kyu'n.
51 Me attaq jun tuk'a Jesús jatz ti'n tkxb'il toj tja, ex el tjaspin tẍkyin jun taq'nil tnejilxix pale. 52 Me xi tq'ma'n Jesús: Q'onkux tkxb'ila toj tkub'il. Qu'n kykyaqilxjo nchi b'ujin tuk'a kxb'il, ex tuk'a kxb'il kchi kyimile. 53 ¿Ma mitzin b'i'n tu'n, noqit waja txi nqani'n te nMa'n, tu'n ttzaj tsma'n jun kab'lajaj ch'uq angel klol we', ja'linxitla tzaj tq'o'n? 54 Me qa ma kub' nb'inchi'n ikyjo, ¿Tze'ntzin ttentz tu'n tjapi'n a tz'ib'i'n toj Tu'jil Tyol Dios, qa iltaq ti'j tu'n tb'aj tkyaqiljo ikyjo?
55 Ex b'e'x xi tqanin Jesús kye jni' xjal: ¿Tiqu'n ma chi ula tuk'a kykxb'ila ex jni' kytze'y, tu'n nxi qititi'n kyu'n nyakuj jun ileq'qi'n toj kywutza? ¿Ma nyatzin nchin

* 26:31 Zac. 13:7 * 26:32 Mt. 28:16 * 26:55 Lc. 19:47; 21:37 * 26:55 Mr. 14:48-49; Lc. 22:52-53

xnaq'tzi'n kyxola toj tnejil ja te na'b'l Dios
tkyaqil q'ij?* ¿Tiqu'n mix in ele qitit-
intza kyu'n antza?* 56 ¡Me nya tiqu'nil!
Qu'n tkyaqiljo lo b'antninl ti'j tu'n tjapi'n
tze'nku kyyole' yolil Tyol Dios ojtxe, ex i
kub' tz'ib'in tojjo Tu'jil Tyol Dios.

Ex b'e'x kyij qtzaqpi'n, a awo'y t-
xnaq'tzb'in, tjunalx. B'e'x o b'aj kub'e toj
b'e.*

Tej tpon Jesús kywutz nmaq kawil
(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

57 Me ayetzi'n i xi tzyu'nte Jesús twutz
Caifás, a kynejilxix pale, a ja' otaq tz'oke
kychmo'ne kyib'jo jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe
kawb'il exqetzi'n nejinel kyxol aj Judiy.
58 Me najchaq lipchexitaq Pegr tzma tpe'n
tja kynejilxix pale, a ja' otaq tz'okxi Jesús,
ex kyij qe antza kyxol xo'l q'aq' yolte ti'taq
kb'ajil ti'j Jesús.
59 Ayetzi'n kynejil pale exqetzi'n kynejilx-
jal, ex kykyaqilxjo txqantl kawil nchi b'aj
jyontaq tumil exla qa nya twutz, tze'n tten
tu'n tkub'taq tz'aq toj jun til, tu'n tkyim.
60 Me mix ja knete jun til kyu'n, exla qa ma
nintzxjal o tzaj patilte.

Me tb'ajlinxi' ikyjo, i kaninxpen kab'etz
q'malte: 61 Atzin ichin lo o tq'ma, qa tu'ntaq
tkub' tyuch'in tnejil ja te qna'b'l Dios, ex toj
oxe q'ij noq b'antninl t-xel tu'nch.*
62 Me ante' tnejilxix pale jaw we'ks, ex xi
tqanin te Jesús: ¿Tiqu'n mi ntzaj ttzaq'wi'n
ch'in? ¿Ti'xsi'n nkyq'ma'nxjal ti'ja?
63 Me nti'x te Jesús xi ttzaq'win.

Me xi tq'ma'n tnejilxix pale te: Twutz
Dios itz' ex ti'j tb'i, kxel nqani'n te'y tu'n
ttzaj tq'ma'n, qa twutzxix qa ajiy Crist, a
Tk'wal Dios.
64 Xi ttzaq'win Jesús: Ikytzi'n tze'nku ma
tq'may. Ex ikyx weji'y kxel nq'ma'n: Ok
kyla'b'ila a ayi'n Tk'wal Ichin, aj nkub' qe'y
toj tman q'ob'jo Dios, a nimxix tipin, ex aj
nmeltz'aja toj muj toj kya'j.*
65 Te' tq'mante ikyjo, noqx el kyimjo
kynejilxix pale, ex b'e'x xi lipin laqil kye t-
xb'alin tu'n tq'oj, ex tq'ma: Ayetzi'n tyoljo
ma' ichin lu'n noq nxo'n yol ti'j Dios. ¿Tiqe'
txqantl tstiyil qe? A ayekuy ma chi b'in te'
tyol, a nya wenqe. 66 ¿Mo tze'n ch'in kye' toj
kywutz?

Ex atzin kyexjal xi kytzaq'win: Axte at
tpaj ti'jx, ex toj tilx tu'n tkyim, chi chi'.*
67 Tu'npetzi'n, b'e'x b'aj jo'kx kytzu'b'in
toj twutz, ex b'aj kyb'yo'n. Ex junjuntl b'aj
okx tz'ajchinte toj twutz,* 68 ex xi kyqanin
te: Qa ajiy Crist, a sk'o'nxix tu'n Dios,
pontzin ti'j, ankye' s-ok tz'ajchintiy.

Tej tkub' tewin Pegr, qa tojtzqi'ntaq Jesús
(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

69 Ex q'uqletaq Pegr twi' pe'n, tej t-xi
laq'e jun txin tk'atz, a b'inchil wab'j. Ex xi
tq'ma'n te: Ex ikyx tejiy; ajintaq te nb'ettaq
tuk'a Jesús aj Galiley.
70 Me b'e'x kub' tewin Pegr twutz tkyaqil,
ex xi tq'ma'n: Nti' b'i'n wu'n ti' qi'jil ny-
oliniych.
71 Ex b'e'x xi laq'e twutz tjpel ja, ja'
iwle tu'n juntl. Ex xi tq'ma'n kye txqantl:
Ex ikyx te' lu'n nb'ettaq tuk'a Jesús aj
Nazaretch.
72 Ex b'e'x kub' tewin Pegr juntl majl:
Twutzx Dios kxel nq'ma'n, mi ojtzqi'n
weji'y ichin anetzi'n.
73 Me matxitaq ch'intl, jni' ite'taq antza
i xi laq'e tk'atz Pegr, ex xi kyq'ma'n te:
Ex ikyx tejiy ajin te kyuk'a, qu'n noq ti'jjo
yoli'n n-ele qniky'a ti'j.
74 Me oktzin ten Pegr q'ol qanb'il tib'ajx,
ex xi tq'ma'n: Twutz Dios, mi ojtzqi'nx
weji'y ichin wu'n anetzi'n.

Ex njawku oq' eky'. 75 Ex b'e'x ul julk'aj toj
tk'u'j Pegr ti'j tq'ma Jesús te: A na'mxtaq
toq' eky', ok kchin k'wel tewi'n oxe maj.

Ex b'e'x etz Pegr antza, ex ox tz'oq'x wen.

27

Tej t-xi q'i'n Jesús twutz Pilat
(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

1 Atzaj te' qsqix, kykyaqiljo kynejil pale ex
jni' nejinel kye Judiy i b'aj kyij b'ant, tu'n
tkub' b'yet Jesús. 2 Ex b'e'x b'aj kyjtz'o'n,
ex xi kyi'n, ex xi kyq'o'n toj tq'ob' Pilat, aj
kawil.

Tej tkub' tb'yo'n Judas tib'

3 Ante Judas, a xi k'ayinte, tej tok tka'yin
tkyij b'ant ti'j tu'n tkyim Jesús, ulx toj tk'u'j,

* 26:56 Mr. 14:50-52; Jn. 18:8 * 26:61 Jn. 2:19 * 26:64 Dan. 7:13 * 26:66 Lv. 24:15-16 * 26:67 Is. 50:6
* 27:3 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele, ex ikyxjo toj v. 9.

ex b'e'x aj tmeltz'in aj lajaj toj ka'wnaq* saqpwaq tzaj ttzyu'n kye kynejil pale exsin kynejilxjal aj Judiy, 4 ex xi tq'ma'n: Ma chin b'inchi'n il, tu'n xi nk'ayi'n jun xjal, a nti' til.

Me ankyexjal xi kytzaq'win: ¿Yajtzin qe'? ¿Ti'n qe' qaj ti'j te'? K'a' tli tejiy.

5 Me ante Judas b'e'x xi t-xo'n pwaq toj tnejil ja te na'b'l Dios,* ex b'e'x xi', ex b'e'x jaw tjtz'o'n tqul te jun majx.

6 Ayetzin kye' kynejil pale, jaw kyi'n pwaq, ex kyq'ma: Mi kux mujb'it te' pwaq lu'n toj k'u'b'l oyaj toj tja Dios, qu'n ma tz'okin te loq'b'il jun chwinqil, chi chi'.

7 Tu'npetzi'n, b'e'x kyij b'ant, tu'n tlaq'et jun tx'otx', toktaq tb'i te Ttx'otx'il B'inchil K'wil, tu'n pwaq anetzi'n, ja' tu'n kyb'aj kux muqetjo jni' b'etin xjal toj Jerusalén, aj kykyim. 8 Tu'npetzi'n, b'e'x kyijx tb'i tx'otx' anetzi'n: Ttx'otx'il Chiky'; ax tb'i tok ja'lin.* 9 Ikytzi'n japine b'ajjo yol, a kyij ttz'ib'in Jeremías, a yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:

Tzaj kytzyu'n lajaj toj ka'wnaq saqpwaq,
a twi' ok kyq'o'n aj Israel.
10 Tu'ntzintzjo lo, tzaj kylaq'o'n jun tx'otx',
a ttx'otx'il b'inchil k'wil,
tze'nkuxjo tq'ma tAjaw Tkyaqilch.*

Tej tyolin Pilat tuk'a Jesús
(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

11 Xi q'i'n Jesús twutz Pilat, a aj kawil, exsin xi tqanin te: ¿Atzinjiy a nmaq kawil kye Judiych?

Axa ma q'mante, chi Jesús.

12 Ayetzin kye' kynejil pale exqetzi'n jni' nejinel kyxolx Judiy i ok ten stz'imil ti'j. Me nti' te Jesús xi ttzaq'win.

13 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Pilat te: ¿Ma mitzin ntb'injiy tkyaqiljo nkyq'ma'nxjal ti'ja?

14 Me nti' jun te Jesús tyol xi ttzaq'win. Ex noqx jaw ka'ylaj Pilat.

Tej t-xi tq'ma'n Pilat, tu'n tkub' b'yet Jesús
(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38–19:16)

15 Me ante Pilat, a aj kawil, aj tiky' junjun Xjan Q'ij, kukx nxi ttzaqpi'ntaq jun xjal, a tku'xtaq toj tze. Me nejtaq nxi tqanin alkye kyajxjal tu'n t-xi tzaqpet. 16 Me kyojjo q'ij anetzi'n, attaq jun xjal tku'xtaq toj tze, nimxtaq tyolajtz, Barrabás tb'i. 17 Atzaj te' tok kychmo'nxjal kyib', xi tqanin Pilat kye: ¿Ankye' kyaja tu'n t-xi ntzaqpi'n: A Barrabás, mo a Jesúsj, a tok tb'i te Crist? chi'.

18 Xi tqanin kyexjal, qu'n otaq tz'el tniky' te, qa noq tu'n tloch'j kyk'u'j kynejil pale, otaq txi kyq'o'ne Jesús tu'n tkyim.*

19 Me tzmataq tokx Pilat toj tkawb'il, tej t-xi tsma'n t-xu'jil tqanil te: Mi tz'ok tq'o'n tib'a ti'j Jesús, a tz'aqle, qu'n ma tz'ok jun nwutziky'a atximay qniky'in, me tixqex wen, noq tu'n tpajjo ichin anetzi'n.

20 Me ayetzin kye' kynejil pale exqetzi'n nejinel kye aj Judiy, i b'aj kyxmoxin jni' xjal, tu'n t-xi kyqanin tu'n t-xi ttzaqpi'n Barrabás, ex tu'n tkub' b'yo'n Jesús.

21 Me xi tqanin Pilat kye: ¿Ankye' kyaja kyxoljo kab'e, tu'n t-xi ntzaqpi'n?

A Barrabás, chi chi'.

22 Ex xi tqanin Pilat kye: ¿Tze'ntzin k-okile Jesústz wu'n, a tok tb'i Crist?

Xi kytzaq'win kykyaqilx: Pejk'inka twutz cruz, tu'n tkyim.

23 Xi tqanin Pilat kye: ¿Tiqu'n? ¿Ti'xsi'n nya wen ma tb'inche?

Me i jaw ẍch'inxjal juntl majl: Pejk'inka twutz cruz, tu'n tkyim.

24 Tej tok tka'yin Pilat, nti'xtaq tumil tu'n tche'wx kywi'xjal, qala' noqx kyja'taq txi' toj il, xi tqanin ch'in a', tu'n ttzaj q'i'n, exsin el ttxjo'n tq'ob'tz kywutzxjal te jun yek'b'il qa nya ajintaq ti'j Jesús, exsin xi tq'ma'ntz: ¡Nti'x we' npaj ti'j tkyimli'n xjal lo, qu'n nti'x til! ¡Kyuk'axla'y ta'ye lu'n!*

25 Ex kykyaqilxjal xi kytzaq'win: K'a' qli'y kyuk'ax qk'wala, qu'n awo'y at qpaj ti'jjo tkyimlin.

26 B'e'xsin xi ttzaqpi'n Pilattz a Barrabás, ex xi tq'ma'n tu'n ttzyet tjub'chajtz Jesús, ex xi tq'o'n, tu'n tok kypejk'in twutz cruz.

27 Tb'ajlinxi' ikyjo, ayetzi'n xo'l q'aq' te kawil, xi kyi'n Jesús toj ja te kawb'il, ex ok kychmo'n tkyaqil ch'uq xo'l q'aq' ti'jile. 28 Ex b'e'x el kyi'n t-xb'alin, ex ok kyq'o'n juntl xb'alin ti'j, kyaq ka'yin, tze'nku kyxb'alin jun nmaq kawil. 29 Jax kysi'pin jun tqan tx'i'x toj twi' tuk'ax ttx'i'xil. Ex xi kyq'o'n jun tze toj tman q'ob' tze'nku' kyvar nmaq kawil. Exsin i kub'

* 27:5 Zac. 11:12-13 * 27:8 Kyb'i. 1:18-19 * 27:10 Jer. 18:1-7; 32:6-15; Zac. 11:12-13 * 27:18 Mr. 15:9-10
* 27:24 Deu. 21:6-9

meje twutz, me noq tu'n kyxmayin ti'j, ex
xi kyq'ma'n te: Nimxit tb'iy, ay nmaq kawil
kye aj Judiy, chi chi'.
30 Ex b'aj ok kytzu'b'in ti'j, ex axjo ttze el
kyi'n, tu'n tkux kyjemin toj twi'.
31 Tej kyb'aj xmayin ti'j, el kyi'n t-xb'alin,
a ok kyq'o'n, ex ok kyq'o'nljo axjo t-
xb'alintaq toktaq, ex b'e'xsin xi kyi'ntz,
tu'n tjaw pejk'in twutz cruz.

Tej tjaw pejk'it Jesús twutz cruz
(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

32 Tej kyetz antza, jyet jun ichin kyu'n aj
Cirene, Simun tb'i, ex ok kyq'o'n il tij tu'n t-
xi tiqin tcruz Jesús, 33 tu'n tpon tzma toj jun
najb'il Gólgota tb'i, atzin tz'elpine' b'ib'aj
ikyjo: Ja' ta' tb'aqil twi' kyimnin.
34 Antza xi kyq'o'ne vin te tk'wa Jesús
sma'nkux tuk'a ta'l k'ul manyor k'ax wen,
tu'n mi tna'ye kyixk'oj. Me atzaj te' tkub'
tniky'b'in Jesús, mix xa'ye tu'n.
35 Atzaj te' tb'aj kypejk'in twutz cruz,
ayetzi'n xo'l q'aq' i b'aj ok ten saqchal ti'jjo
t-xb'alin Jesús; ex b'aj jaw kyxo'n kyxol,
ex ankye tu'n tkanb'in ti'j. Qu'n iltaq ti'j
tu'n tjapi'n a kub' ttz'ib'in yolil Tyol Dios
ojtxe: Kub' kysipin nxb'ali'n kyxol, ex i b'aj
saqchan ti'jch.*
36 Ex b'e'x i b'aj kub' qe xq'uqilte.
37 Ok kypejk'in jun tz'lan tib'aj twi', ja'
tz'ib'inke tiqu'nil kub' kyb'yo'ne. Chi' ky-
jalu'n: Ate Jesúsjo, a Nmaq Kawil kye aj
Judiy.
38 Ex i jaw pejk'inl kab'e ileq' tuk'a
twutz cruz, jun toj tman q'ob' ex jun toj
tẍnayaj. 39 Ex jni'qe xjal nchi b'aj iky'xtaq
antza, noqx nchi b'aj yasintaq ti'j, ex noqx
nja kyyekin ti'j kywi' te kyxmayb'il ti'j,*
40 ex nxi kyq'ma'ntaq: ¿Nyakutzin atejiy
nq'mante tu'n tjaw yuch'in te' tnejil ja te
na'b'l Dios, exsin tu'n tb'ant juntl tu'n toj
oxe q'ij?* Klomiltzin tib'a ja'lin, ex q'inkutz
tib'a twutz cruz, qa twutzxix qa ajiy Tk'wal
Dios.
41 Ex ikyxjo, nchi b'aj xmayintaqjo jni'
kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe
kawb'il junx kyuk'a nejinel kyxol aj Judiy,
ex nkub' kyq'ma'ntaq twutz Jesús, me noq
tu'n tok tb'i'n: 42 ¿Tze'n tten nb'aj klettaq
junjuntl xjal tu'n, me antetz, mix klet-x
tu'nx tib'? ¿Ma nya'tzi'n nmaq kawil qib'aj,
a awo aj Israel? In tku'tz twutz cruz ja'lin,
tu'n t-xi qnimin. 43 Qu'n q'uqletzila tk'u'jtz
ti'j Dios. In tklettz tu'n Dios ja'lin, qa
twutzx qa taj Dios ti'j.* ¿Ma nyatzin axtz
q'mante, qa Tk'wal Dios?*
44 Ex majqexpe ileq', aye' pejk'inqektaq
tuk'a twutz cruz, i b'aj xmayintaq ti'j.

Tej tel kyim Jesús
(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

45 Te' tok kab'laj q'ij, ex tzmaxi toj oxe or
te qale, b'e'x ok yupj twutz tx'otx'. 46 Ax
orjo jaw ẍch'in Jesús kujxix wen, ex tq'ma:
Eli, Eli, ¿Lama sabactani? Atzin tz'elpine' yol
lo, NMan Dios, nMan Dios, ¿Ti'xsin qu'n ma
chin kyij ttzaqpi'n?*
47 Ayetzi'n junjun ite'taq antza ok kyb'i'n,
ex kyq'ma: Lu nq'olb'in ti'j Elías, a yolil Tyol
Dios ojtxe.
48 Ex jun paqx el rinin jun jyolte ch'in
b'u'ẍ. Kux tmulin toj vin tx'am, ex
ok tk'lo'n ti'j twi' jun ptz'an, tu'n t-xi
tk'wa'n Jesús.* 49 Me ayetzin kye' txqantl
xi kyq'ma'n: Ex tenkuj. Jekytzin tzul Elías
klolte.
50 Ex jaw ẍch'in Jesús juntl majl kujxix
wen, te' tel kyim.
51 Atzin xb'alin tokxtaq tojjo tnejil ja te
na'b'l Dios, b'e'x kub' laqj te kab'e; tzaj
xkye ti'jjo ttxa'n jawl, tu'n tk'u'l kanin ti'jjo
juntl ttxa'n.* Ex tzaj lu'lin tx'otx', ex jni'
ab'j b'e'x b'aj kub' ka'min, 52 exqetzi'n jni'
kyja kyimnin b'e'x b'aj xi pax, ex ma nintzx
nimil ti'j Dios, b'e'x i b'aj jatz anq'intl.
53 Jni'qe, a otaq chi etz toj muqb'ilkye, tej
tjawlin xi anq'in Jesús, b'e'x i b'aj xi' tojjo
xjan tnam Jerusalén, ja' i oke ka'yin kyu'n
nimkuxjal.
54 Ajo kynejinel xo'l q'aq' aj Rom,
exqetzi'n nchi xq'uqintaq ti'j Jesús, tej
kyna'nte kyaqnajnab' ex tkyaqiltaqjo nb'aj,
tzajxix nim kyxob'il, ex kyq'ma: Twutzx
tetz Tk'wal Diostaq te' ichin lo.
55 Ex ite'taq txqan qya antza nchi
ka'yintztaq najchaq, aye' i ok lipe ti'j
Jesús, atxix toj tx'otx' te Galiley, ex aye
nchi mojintaq tuk'a. 56 Ex kyxoljo qya
anetzi'n, attaq Mariy, aj Xle'n; exsin Mariy,

* 27:35 Sal. 22:18 * 27:39 Sal. 22:7; 109:25 * 27:40 Mt. 26:61 * 27:43 Sal. 22:8 * 27:43 Mt. 16:16; Jn. 1:34; 10:34-36 * 27:46 Sal. 22:1 * 27:48 Sal. 69:21 * 27:51 Ex. 26:31-33 * 27:56 Lc. 8:2-3

a tnanataq Santyaw ex Jse; exsin kynana
tk'wal Zebedey.*

Tej tkux muqu'n Jesús
(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

57 Tej qok yupj, kanin Jse aj Arimatey,
jun ichin q'inin, a otaq tz'ok lipe ti'j Jesús.
58 Xi' Jse tuk'a Pilat qanil t-xmilil Jesús, ex xi
tq'ma'n Pilat, tu'n t-xi kyq'o'n. 59 Ku'tz ti'n
Jse t-xmilil Jesús, ex kub' tb'altz'in toj jun
iqb'il tb'anilx wen. 60 Ex attaq jun jul a'kxtaq
tb'aj tb'inchin twutz piky tu'ntaq tajb'in te.
Antza okxi tq'o'n t-xmilil Jesús, ex ok tjpu'n
tuk'a jun ma tij ab'j, ex b'e'x aj. 61 Me ante
Mariy, aj Xle'n, tuk'axjo juntl Mariy i kyij
qe ttzi jul.

Aye xq'uqil ttzi tjulil Jesús

62 Toj junxil q'ij, a tojjo q'ij te ajlab'l,
ayetzi'n kynejil pale kyuk'axjo jni' Parisey
i b'aj xi' q'olb'ilte Pilat. 63 Ex xi kyq'ma'n
te: Tata, noq sami'y; ma tzul julk'aj
toj qk'u'ja, qa aj ma' sb'ul xjal tq'ma,
tej na'mtaq tkyim, qa oxe q'ijtaq tkyim-
lin, aj tjatz anq'in juntl majl kyxol ky-
imnin.* 64 Tu'npetzi'n, aj tjapin oxe q'ij,
kyjpunkxixji'y ttzi jul wen, qu'n noq chi
uljo t-xnaq'tzb'in qniky'in elq'il te' t-xmilil,
tu'n tkub' kyq'ma'ntz kyexjal, qa ma jatz
anq'intl juntl majl. Qu'n apen sb'ub'ljo
nimxixtl tze'nku tnejil.

65 Me ante Pilat xi tq'ma'n: Ex ite' kyxo'l
q'aq'a. Kyq'o'nqekja te xq'uqilte. Ku kyxi'y
ex noqit tze'n tz'oka ch'intl tu'n tjpet-xix.

66 B'e'xsin i xi'tz, jpulte wen, ex ok kyq'o'n
juntl jupb'ilte, tu'n mi yek'jex. Ex kyij
kyoqxenin kye xo'l q'aq', tu'n mi chi iky'
ktane'.

28

Tej tjaw anq'intl Jesús juntl majl
(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

1 Tb'ajlinxi' q'ij te ajlab'l, kyja'taq qsqix
toj tnejil q'ij te seman, ate Mariy, aj Xle'n,
tuk'axjo juntl Mariy, i xi' tzma ttzi jul lolte.
2 Texjo tqan ttzaj kyaqnajnab' kujxix.
Ox lu'linx tx'otx', qu'n jun t-angel tAjaw
Tkyaqil ku'tz toj kya'j, ex ul ttzi jul. El ti'n
ma tij ab'j, a toktaq te jupb'ilte, ex kub' qe
tib'aj. 3 Me ante angel tzunxtaq nqoptz'ajx
tze'nku xloq'lin kya'j, ex tok jun t-xb'alin
manyor sjaninx wen, tze'nku ttxa che'w.
4 Atzaj te' tok kyka'yin xo'l q'aq', b'e'x i jaw
lu'lin, ex b'e'x i el kyim tu'n kyxob'il.
5 Xi tq'ma'n angel kye' qya: Mi chi xob'a.
B'i'n we' wu'n, qa nchi jyo'n ti'j Jesús, a jaw
pejk'in twutz cruz. 6 Me nti' tetz tzalu'n
ja'lin. Qala' ma jaw anq'intl, tze'nkuxjo
tq'ma. Ku kytzaja lolte ja' kub'e q'o'ne.
7 Ex jun paqx ku kyxi'y q'malte kye' t-
xnaq'tzb'in, qa ma jaw anq'intl kyxol ky-
imnin, ex ok knejil kywutza toj tx'otx'
te Galiley. Ex antza k-okile kyka'yi'n.
Ataqtzin tu'n t-xi nq'ma'nji'y kye'y. Atzin
ja'lin, ¡Ma kyb'i'y!

8 Ayen kyej qya jun paqx i etz rinin ttzi
jul tu'n kyxob'il ex tu'n kytzaljb'il. Nchi
ajqelin wen tu'n kyxi' q'malte kye txqantl.
9 Tzunxtaq nchi rinin wen, tej tkub' tyek'in
Jesús tib' kywutz, ex i ok tq'olb'in. Ex i
xi laq'e tk'atz, i tzaj kychle'n tqan, ex i
k'ulin twutz. 10 Ex xi tq'ma'n Jesús kye: Mi
chi xob'a. Ku kyxi'y q'malte kye txqantl,
ayej lipcheqektaq wi'ja, tu'n kyxi' tzmax
toj tx'otx' te Galiley. Antza kchin okile
kyka'yi'n.

Tej t-xi kyq'ma'n xo'l q'aq' tqanil ti'j Jesús

11 Nchi b'ettaqjo qya, tej kypon xo'l q'aq'
toj tnam, ex i ok ten q'malte kye kynejil
pale tkyaqiljo otaq b'aj. 12 Tu'npetzi'n, aye
kynejil pale b'e'x ok kychmo'n kyib' kyuk'a
nejinel kyxol aj Judiy, tu'n tkyij b'ant kyu'n,
tu'n mi tz'ele tqanil. Ex xi kyq'o'n nim
pwaq kye xo'l q'aq', 13 tu'n mi kub' kyy-
oline; qala' tu'n t-xi kyq'ma'n kyjalu'n: Toj
qniky'in, tej s-aj ch'in qwatla, b'e'x ẍi uljo
t-xnaq'tzb'in, ex ma txi kyelq'in t-xmilil
Jesús. 14 Ex qa ma tz'el tqanil toj twi' aj kawil
ti'jjo lo, ok kxmoxitil qu'n, tu'ntzin nti' tu'n
tb'aj kyi'ja.

15 Ex ayetzin kye' xo'l q'aq' xi kytzyu'n
pwaq, ex kub' kyb'inchin tze'nkuxjo xi
q'ma'n kye. Ex atzin tqaniljo nimin kyu'n
aj Judiy tzmax toj tq'ijil ja'lin.

Tej toqxenin Jesús kyaq'in tsanjil
(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

16 Awotzin qe, a junlajaj t-xnaq'tzb'in,
b'e'x o xi'y toj tx'otx' Galiley tzma twi'
wutz, a ja' xi tq'ma'ne Jesús. 17 Tej tok
qka'yi'n Jesús, o k'uli'n twutz, me attaq
junjun qxola attaq kab'e kyk'u'j ti'j. 18 Ex
tzaj laq'e Jesús qk'atza, ex tzaj tq'ma'n qe'y:

* 27:63 Mt. 16:21; 17:23; 20:19; Mr. 8:31; 9:31; 10:33-34; Lc. 9:22; 18:31-33

Ma tzaj tq'o'n qMan Dios tkyaqil toklin we'y
toj kya'j ex twutz tx'otx'. [19] Tu'npetzi'n, ku
kyxi'y kyuk'axjal toj tkyaqil twutz tx'otx'
xnaq'tzilkye, tu'n kyok te nxnaq'tzb'i'n.*
Ex kyq'onqekuxa toj a', te jawsb'il a', toj
tb'i Manb'aj, ex toj tb'i K'walb'aj, ex toj tb'i
Xewb'aj Xjan. [20] Ex kyxnaq'tzinqexa tu'n
tkub' kynimi'n tkyaqiljo ma txi nq'ma'n
kye'y. Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, loqi'n
intin kyuk'iy tzalu'n twutz tx'otx', tzmaxi
aj tjapin b'aj tkyaqil.

* 28:19 Kyb'i. 1:8

Tu'j Marks

Tojjo u'j te Marks nya nimxix tqan ex nya nimxixjo t-xnaq'tzb'in Jesús toj tze'nku txqantl Tb'anil Tqanil tze'nku Tu'j Matey, Lucas ex Juan. Me atzi'n t-xilin tu'n Marks jun tumil jun paqx n-el qniky' ti'j, ex tz'ib'in tuk'a tumil nim t-xilin ti'j tchwinqil Jesús.

Ntzaj tchiky'b'in tze'n tzaje xkyeye taq'in Jesús, me nej tzaj xkye ti'jjo t-xnaq'tzb'il Juan, a Jawsil A', a tze'nku kyij tz'ib'it toj Ojtxe Tu'jil (Mal. 3:1; Is. 40:3).

Ajo Tu'j Marks at oxe tnej nimxix t-xilin: 1. Tej t-xi xkye taq'in Jesús atxix tej tku'x toj a' tu'n Juan te jawsb'il a'. 2. A taq'in Jesús toj Galiley ex kyojjo kojb'il ti'jile. 3. Tej tjapin b'aj taq'in toj Jerusalén, ex tej tkyim, ex tej tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin.

Ila' maj njyet tb'i Marks toj Ak'aj Tu'jil (Kyb'i. 12:12, 25; 13:5, 13; 15:36-39; Col. 4:10; Flm. 24; 2Tim. 4:11). Ate Marks jun tuk'a Pegr, k'u'jlinxix tu'n, ex kub' ttz'ib'in ajo Tb'anil Tqanil lo, a ntq'o'n t-xilin tumil ti'jjo tchwinqil Jesús kye xjal nya Judiy.

Tze'n xi xkyeye Tb'anil Tqanil kolb'il
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 A u'j lu'n nyolin ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesucrist, a Tk'wal Dios.
2 Tq'ma Dios te Tk'wal tojjo u'j, a kub' ttz'ib'in jun yolil Tyol Dios ojtxe, Isaías tb'i. Chi' kyjalu'n:
Kxel nchq'o'n twutz tx'otx'.
Me nej kxel nchq'o'n jun nsa'n q'mal tqanila,
ex tu'n tkub' kyb'inchinxjal kyib' twutza.*
3 K-yoliljo nsa'n tojjo tzqij tx'otx', ja' nti' kynajb'ilxjal toj. Chku' kyjalu'n:
Kyb'inchin kyte'n twutz qAjaw; kyq'o'nx kyanmi'n te jikyinxix wen.*
4 B'ajxsi'n aj yol q'umj. Ul te Juan tojjo tzqij tx'otx', a ja' nti' kynajb'ilxjal toj; nim xjal xi' lolte, ex b'e'x i b'aj ku'x toj a', te jawsb'il a', qu'n xi tq'ma'n Juan kye: Ilx ti'j tu'n kyb'inchinte kyte'n twutz Dios, tu'n kykuxa toj a' te jawsb'il a', ex tu'ntzin tkub' tnajsin Dios kyila.
5 Nim xjal aj Judey exsin jni' aj Jerusalén i b'ajetz b'il te' tyol Juan. B'aj kub' kypa'n kyil, ex i kux tq'o'n Juan toj jun nim a', Jordán tb'i, te jawsb'il a'. Atzin te' kyjatz toj a', kub' kyyek'i'n kynimb'il ti'j Dios.
6 Atzin t-xb'alin Juan noq tsmal txuk, tuk'a jun tk'alb'il tz'u'n,* tze'nku kyxb'alin yaj. Atzin twa n-oktaq noq txuk tze'nqeku' tx-anin, ex ta'l aq toj k'ul.*
7 Ex ntq'ma'ntaq Juan: Loqin we' nchin yolin kyxola ti'j Tyol Dios. Me atx juntl tetz lipchetz wi'ja nimxixtl toklin tze'nku we'. B'inchil Tkyaqil ex nimxjo tkawb'il. Ayintzin we' nti'x wokli'n nipe tu'n woka te taq'nil.
8 Ma chi ku'xa toj a' wu'n, te jawsb'il a', me ante' tzul nya noq o'kx tu'n kyku'xa toj a' tu'n, te jawsb'il a', qala' kxel tq'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n te jun majx.

Tej tku'x Jesús toj Nim A' Jordán te jawsb'il a'
(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

9 Kyojjo q'ij anetzi'n, tzuntaq nchi kux tq'o'n Juan xjal toj Nim A' Jordan te jawsb'il a', te' tpon Jesús kyk'atz, tzajnin toj tnam Nazaret, toj ttx'otx' Galiley. B'e'xsin kux tq'o'n Juan Jesús toj Nim A' Jordán te jawsb'il a'.
10 Texjo paq, te' tjatz Jesús toj a', xi tka'yin kya'j, te' t-xi jaqpaj, ex xi tka'yin Xewb'aj Xjan, te' ttzaj toj kya'j tib'aj, tze'nku jun palom.
11 Ex q'ajq'ojin jun yol toj kya'j, ex tq'ma: Axixpen te nk'wala, k'u'jlinxix wu'n, a o jaw nsk'o'n.*

Tej tok Jesús toj joyb'il tu'n tajaw il
(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

12 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' Jesús tu'n tkujiljo Xewb'aj Xjan tojjo tzqij tx'otx', ja' nti'ye kynajb'ilxjal toj.
13 Ka'wnaq q'ij* ten antza kyuk'a toj k'ul txuk. Tjoy tajaw il ttxolil, tze'n tu'n tel tiky'in Jesús tkawb'il tMan, me mix kub'e ti'j. Tb'ajlinxi' ikyjo, i ul t-angel Dios mojil te Jesús.

Tej t-xi xkye taq'in Jesús toj tx'otx' te Galiley
(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

14 Tu'n jni' t-xnaq'tzb'il Juan, b'e'x tzaj tq'ojjo kawil, ex b'e'x kux tjpu'n toj tze.*

* 1:2 Mal. 3:1 * 1:3 Is. 40:3 * 1:6 2Re. 1:8 * 1:6 Mt. 3:4 * 1:11 Is. 42:1; Mt. 12:18; 17:5; Mr. 9:7; Lc. 9:35
* 1:13 Ka'wnaq q'ij, 40 días n-ele. * 1:14 Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9

Tku'xlinxi Juan toj tze, xi' Jesús toj Galiley
q'mal te' Tb'anil Tqanil Tyol Dios.
15 Chi Jesúsjo kyjalu'n: Ma tzul kanin
tq'ijil, ja' tu'n tkawine Dios kyxola.
Tu'ntzintzjo, kyb'inchinku kyib'a, kytza-
qpinkji'y jni' nya b'a'n, ex kyniminxji'y
Tb'anil Tqanil.*

Tej kytzaj ttxko'n Jesús kyaje kyiẍil, tu'n
kyok te t-xnaq'tzb'in
(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)
16 Nb'ettaq Jesús ttziyile Nijab' te Galiley,
te' t-xi tka'yin Simun tuk'axjo titz'in, An-
drés. Nxi kyxo'ntaq kypa toj a' te tzuyb'il
kyiẍ, qu'n kyiẍilqetaq.
17 Xi tq'ma'n Jesús kye: Chi lipeka wi'ja.
Qu'n ayetzin kye' nchi chmo'n kyiẍ ja'lin,
me kchi xel nxnaq'tzi'n tze'n tten tu'n
tb'ant kychmo'n xjal, tu'n kyklet.
18 Tej kyb'inte ikyjo, b'e'x kyij kytzaqpi'n
kytzuyb'il kyiẍ, ex i xi lipe ti'j Jesús.
19 Me noqtaq ch'in otaq txi kyb'etin, te'
kyxi tka'yin kab'etl ichin, Santyaw ex Juan,
kyitz'in kyib'. Ex attaq kytata Zebedey
kyuk'a, ex kyuk'a taq'nil. Ite'kxtaq toj jun
bark; nchi b'inchintaq kypa te tzuyb'il kyiẍ.
20 B'e'xsin i xi tq'olb'in Jesústz, tu'n kyxi'
tuk'a, ex noq te' kyb'in te' ikyjo, b'e'x kyij
kytzaqpi'n kytata toj bark kyuk'ax taq'nil,
exsin i xi'tz tuk'a Jesús tzma tojjo jun tnam,
Capernaum tb'i.

Tej tex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tan-
min jun xjal
(Lc. 4:31-37)
21 Tej kykanin Capernaum, okx Jesús
q'ol jun xnaq'tzb'il toj jun q'ij te ajlab'l
toj jun mu'ẍ ja te kyna'b'l Dios aj Judiy.
22 Atzi'n t-xnaq'tzb'il ok, tkyaqil xjal b'e'x
jaw ka'ylaj tu'n, qu'n b'ajxitaq kyb'i'ye jun
xnaq'tzb'il ikyjo, qu'n nya noq ti'chaqku
tyol b'aj tq'ma'n, tze'nkutaqjo nb'aj kub'
kyxnaq'tzin xnaq'tzilkye. Qu'n nti'taq
kawb'il tu'n; qalatzi'n te Jesús noq ti'j
tkawb'il Dios yoline.*
23 Tojjo ja te na'b'l Dios anetzi'n, attaq jun
ichin tokxtaq jun taq'nil tajaw il toj tanmin.
Tej tb'in te' jni' tyol Jesús, b'e'x jaw ẍch'in.
Chi' kyjalu'n: 24 Ay Jesús aj Nazaret. ¿Ti'xsin
s-ula lolte qxola? Noqx ma tzula yuch'il
qe'y. Wojtzqi'n te, ex b'i'n we' wu'n; a tejiy
Tk'wal Dios, xjanxix toklin.*
25 Oktzin tyiso'n Jesúsjo taq'nil tajaw il
kyjalu'n: Mi ch'otji'y. Kux tz'etza toj tan-
minjo xjal lo, ex tzaqpinkja.
26 Atzi'n taq'nil tajaw il tb'inche tu'n tjaw
lu'lin ichin, ex b'e'x ex toj tanmin, me ox
lat'inx te' tex.*
27 Kykyaqilxjo jni' xjal b'aj jaw ka'ylaj, ex
i b'aj jaw yolin kyxolile. Chi chi' kyjalu'n:
¿Titzi'n ikyjo? A xnaq'tzb'il lu'n b'ajxi
qla'ye juntl ikyjo, a ajin qe' taq'nil tajaw il
ma che'x niminte. 28 Ex jun paqx tel tqanil
Jesús toj tkyaqil Galiley.*

Tej tkub' tq'anin Jesús tnana t-xu'jil Pegr
(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)
29 Tej tetz Jesús tuk'a Santyaw ex Juan to-
jjo mu'ẍ ja te na'b'l Dios, b'e'x i xi' tja Simun
ex Andrés. 30 Tej kykanin, kuẍlekxtaqjo
tnana t-xu'jil Simun twi' watb'il, yab'taq
tu'n kyaq. Ok kyq'ma'n t-xnaq'tzb'in te
Jesús, qa yab'taqjo qya, 31 ex b'e'x tzaj laq'e
tk'atz. Jaw ti'n tuk'a tq'ob' tu'n tjaw we'.
Texjo paq, b'e'x ul Dios te, ex b'e'x ok ten
b'inchil ch'in ti' kye.

Tej tkub' tq'anin Jesús nimku yab'
(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)
32 Tej qok yupj, nimx txqan yab' ex jni'
tzyu'nqetaq tu'n taq'nil tajaw il b'aj xi
q'in twutz Jesús, tu'n kyb'aj kub' tq'anin.
33 B'aj pon chmet txqan xjal ttzi ja, 34 ex
b'aj kub' tq'anin Jesúsjo jni' yab' exqetzi'n
jni' tzyu'nqetaq kyu'n taq'nil tajaw il. Ex
mix ttziye tu'n kyyolin taq'nil tajaw il, qu'n
kyojtzqi'ntaql alkye Jesús.

Tej tok ten Jesús yolil Tyol Dios kyojile tnam
(Lc. 4:42-44)
35 Qlixje wen, sjuminxtaq ch'intl, te' tjaw
we'ks Jesús, tu'n t-xi' tjunalx na'l Dios. 36 Me
b'e'x i xi' Simun kyuk'a tuk'a jyolte Jesús.
37 Atzaj te' tjyet kyu'n, xi kyq'ma'n te:
Tkyaqil xjal njyon ti'ja, chi chi'.
38 Xi ttzaq'win Jesús kye: Qo'qe toj jun-
juntl tnam q'mal Tyol Dios, qu'n tu'npetzi'n
ẍin tzaja we'.
39 Exsin Jesús b'etil kyuk'a toj tkyaqil
tnam te Galiley kyojile' mu'ẍ ja te kyna'b'l

* 1:15 Mt. 3:2; 4:17 * 1:22 Mt. 7:28-29 * 1:24 Lc. 4:41; Sant. 2:19 * 1:26 Mr. 9:26 * 1:28 Mr. 7:24
* 1:39 Mt. 4:23; 9:35

Judiy Dios, q'mal Tyol Dios ex lajolkye
taq'nil tajaw il toj kyanmin xjal.*

Tej tq'anit jun ichin tu'n Jesús, yab'taq tu'n tx'a'k, a noq n-el lemimin
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

40 Tzaj laq'e jun ichin tk'atz Jesús yab'taq
tu'n jun tx'a'k, a noqx n-el lemimin.
Kub' meje xjal twutz, ex xi tq'ma'n te: Qa
taja, b'a'n tu'n nkub' tq'ani'n tuk'a nyab'ila.
41 Tzaj q'aq'in tk'u'j Jesús ti'j. Noq ok
tmiko'n, ex xi tq'ma'n te: Waja. ¡B'e'x ma
q'anita ja'lin!*
42 Texjo paq anetzi'n, b'e'x q'anitkux te
jun majx, ex b'e'x el qolpajjo tx'a'k ti'j. 43 Me
b'e'x aj tchq'o'n Jesús, me nej xi' toqxenin
te kyjalu'n: 44 B'i'nkuy. Mi txi tq'ma'n te
a'la. Qala' ku txi'y, ex yek'inx tib'a te
kypale aj Judiy, ex q'onxa jun oyaj te aq'b'il
chjonte, tu'n ma tzul Dios tey, a tze'nkuxjo
kub' ttz'ib'in Moisés ojtxe, tu'ntzin kyb'in
texjal qa ma q'anita.*
45 Me mix tpakux te' ichin tk'u'j ikyjo,
qala' b'e'x ok ten q'malte kye jni' xjal.
Tu'ntzin tpajjo ikyjo, mix okxi Jesús kyoj
tnam, qu'n noqit okx, b'e'xitla ok tzaq-
paj txqan xjal ti'j. B'e'x tjoy Jesús ttxolil
tb'e kytxanile tnam, me mix tu'nxj jyet-x
kyu'nxjal, ex i b'aj ok lipe ti'j.

2

Tej tq'anit jun kox tu'n Jesús
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

1 Tb'ajlinxi' jun jte' q'ij, te' tmeltz'aj
juntl majl Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in, ex el
tqanil, qa attaq toj jun ja toj tnam Caper-
naum. 2 Ul chmet txqan xjal lolte, me a
mix b'ante kyten tuja; noq twutz ja i b'aj
oke tene txqan. Ante Jesús nyolintaq te'
ti'j Tyol Dios. 3 Me tzmataq nyolin, te'
kypon kyaje ichin iqintaq jun yab' kyu'n
twi' jun tkuẍb'il. Atzin yab' noq otaq tz'ok
k'olpaj. 4 Me mix b'ante kyokx kyxolxjal.
Tu'npetzi'n, jyet jun ttxolil kyu'n, ex i jax
tib'ajxi ja. Exsin jaw kypo'q'in toj twi' ja,
noq tu'n tku'xku' yab' tzma tk'atz Jesús,
qu'n q'uqlektaq kyk'u'j ti'j, tu'n tq'anit
kyyab'.
5 Tej kyok tka'yin Jesúsjo tq'uqb'il kyk'u'j
ti'j, b'e'xsin xi tq'ma'n te yab': Nk'wal,
ayetzin tila ma chi kub' najsit ja'lin, chi'.
6 Q'uqejqetaqjo xnaq'tzil ti'j ojtxe
kawb'il, tej tok kyb'i'n ikyjo, kub' kyximin:
7 ¿Tze'ntzin tten n-el tzaqpajjo ttzi ikyjo?
¿Nya'pela noq nxo'n yol ti'j Dios? Qu'n
o'kx te Dios aku kub' najsinte kyilxjal.
8 Me ante Jesús, b'e'x el tniky' te ti'taqjo
nkyb'isin xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. B'e'x
xi tqanin kye: ¿Tinqu'n nkub' kyb'isinji'y
ikyjo? 9 ¿Ankye junx tz'ele; tu'n t-xi q'met
tu'n tkub' najsit til jun xjal, a tze'nkuljo
tu'n t-xi q'met: We'ksa, ex kux b'eta? ¿Ma
nyapela ate kujxixtljo a tu'n tnajsit til jun
xjal? 10 Me mi nxi kynimi'n qa at wokli'n
ti'jjo lo. Me atzin ja'lin, kxel nyek'i'n ky-
wutza qa ayin we', a Tk'wal Ichin, at wokli'n
tzalu'n twutz tx'otx', tu'n tkub' nnajsi'n
kyilxjal te jun majx.
Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n te yab': 11 Kxel
nq'ma'n te'y, ¡We'ksa! Q'inxjiy tkuẍb'ila, ex
kux tz'aja tjay.
12 Antej yab', texjo paq ja we'ks, etz
ti'n iqb'ilte, exsin etz kywutzile' jni' xjal.
Tu'nxsi'n ikyjo, b'e'x jaw ka'ylajx kywutzjo
xjal tkyaqil.
Exsin i b'aj ja nimsin tb'i Dios kykyaqilx,
ex kyq'ma: B'ajxpen qla'yix te' ikyjo, chi
chi'.

Tej ttzaj ttxko'n Jesús Matey tu'n tok te t-xnaq'tzb'in
(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

13 Xi' juntl majl Jesús ttzi Nijab' te Galiley.
Ayetzi'n jni' xjal b'aj tzaj laq'e tk'atz, ex tok-
taq Jesús xnaq'tzilkye. Tb'ajlinxi' ikyjo, iky'
Jesús antza. 14 Nb'ettaq, exsin xi tka'yin jun
ichin, Matey tb'i, a tk'wal Alpey, q'uqletaq
twi' meẍ peyil pwaq te k'ayb'il tu'n tajb'in
kye aj Rom, aye' nchi kawintaq kyib'aj aj
Israel. Xi tq'ma'n Jesús te: Lipeka wi'ja,
chi'.
Ex kutzin, chi Matey. Ex b'e'x iky' lipe ti'j
Jesús.
15 Me jun maj nwa'ntaq Jesús tja Matey
kyuk'a txqantl xjal peyil pwaq te k'ayb'il te
Rom, junx kyuk'a nim xjal aj il q'uqejqetaq
ti'j meẍ junx tuk'a Jesús, ex kyuk'a t-
xnaq'tzb'in, qu'n ma nintzxtaq txqan xjal
lipchektaq ti'j.
16 Tej tok kyka'yin Parisey exqetzi'n
xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il nwa'ntaq Jesús
kyxolxjo xjal anetzi'n, xi kyqanin kye
t-xnaq'tzb'in: ¿Tze'ntzin toke ikyjo, a

* 1:41 Lv. 13:1–14:32 * 1:44 Lv. 14:1-32

kyxnaq'tzila nwa'n kyuk'a xjal peyil pwaq,
ex kyuk'a noq ti'chaqku ma' xjal, a nti'
tajb'in? chi chi'.
17 Tej tb'inte Jesúsjo anetzi'n, xi tq'ma'n
kye: Ayetzi'n b'a'nqe nti' kye tajb'in q'anil
kye; meqetzi'n yab'qe, atpen kye' tajb'in
kye. Tu'npetzintzjo, nya ma chin tzaj
we' txkol kye xjal nb'aj kub' kyb'isin qa
b'a'n kyten; qala' ayin weji'y ma chin tzaj
txkolkye aye' b'inchil ilqe. Tu'npetzi'n, ma
chin ula kyxol.

Jun kyxjelxjal ti'jjo tu'n tkub' qpa'n wa'yaj
(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

18 Jun maj, aye t-xnaq'tzb'in Juan, a Jawsil
A', kub' kypa'n wa'yaj, ex ikyqex kye kyx-
naq'tzb'in Parisey.
I tzajtzin junjun xjal te Jesús, ex xi
kyq'ma'n: ¿Tinqu'n nkub' kypa'n kye
t-xnaq'tzb'in Juan wa'yaj exqetzi'n kyx-
naq'tzb'in Parisey, tu'n kyna'n Dios, ex
ayetzi'n te mina?
19 I xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma akutzin
kub' kypa'n kye' txokenj toj jun mejeb'lin
wa'yaj, a qa at chmilb'aj kyxol? Nlay, qu'n
nim tzaljb'il at, ex nim wa'n nb'aj b'aj.
Ikyqetzi'n weji'y nxnaq'tzb'in, qu'n loqi'n
intin kyxol. 20 Me pon kanin jun q'ij, ja'
tu'n wele naja, a ayi'n, a ikyxjo tze'nku
chmilb'aj kyxol. Ajtzin tjapin kaninjo q'ij
anetzi'n, okpetzila k'wel kypa'ntz wa'yaj,
tu'n kyna'n Dios wen.
21 Ex waja tu'n t-xi nq'ma'n kab'e tumil
kye'y: Tnejil, qa kyaja tu'n tkub' kyslepi'n
jun xb'alin ttx'aqin, nlay kub' kyq'o'n jun
slepb'ilte saq, qu'n ajtzin tku'x txjetjo saq,
b'e'x k-okil juk'paj, exsin b'e'x k-elix laqj
txqantljo ttx'aqin. 22 Ex tkab', tze'n aj
tkux b'inchit vin; nlay ku'x b'inchit toj jun
ttx'aqin tz'u'n, qu'n ajtzin tloqlin, b'e'x aku
tz'ex laqj, ex noq aku chi kub' najx kykab'il.
Tu'ntzintzjo, il ti'j tu'n tkux b'inchit vin toj
jun saq tz'u'n. Ikytzi'n weji'y nxnaq'tzb'il,
nlay b'ant tu'n tok smet tuk'a juntl tumil.

Jun tumil ti'jjo q'ij te ajlab'l
(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

23 Jun maj toj jun q'ij te ajlab'l nchi b'ettaq
t-xnaq'tzb'in Jesús toj jun b'e n-ex txol triy.
Atzaj te' kyiky' antza, ayetzi'n t-xnaq'tzb'in
i ok ten xb'oqil triy te kywa.*
24 Tej kylonte Pariseyjo ikyjo, xi kyqanin
te Jesús: ¡B'i'nkutzi'n! Tojjo q'ij te ajlab'l,
ja' mix a'l jun tu'n tja aq'nin, ¿Me tiqu'nqe
t-xnaq'tzb'i'n nchi xb'oqin triy?*
25 Xi tq'ma'n Jesús kye: ¿Ma na'mtzin
tkux kyu'jin kyeji'y b'ant jun maj tu'n qtzan
David, a nimx toklin, tej ttzaj wa'yaj ti'j
kyuk'a tuk'a? 26 Xi kywa'n kypan pale aj
Judiy, exsin nyataq tu'n tkub' kyb'inchi'n
anetzi'n.* Me kub' kyb'inchin, tej ataq
Abyatar toktaq te kynejilxix kypale aj Judiy.
Okx David toj ojtxe tja Dios, etz ti'n a
pan xjan, a n-ajb'in te kywa pale, ex xi
twa'n David, ex xi tq'o'n kye tuk'a, tu'n t-xi
kywa'n.* Qa ikytzjo tuk'a David ojtxe, ¿Ti'n
tky'itz tu'n kyxb'oqin nxnaq'tzb'i'n triy?
27 Ex xi tq'ma'ntl Jesús kyjalu'n: Atzi'n q'ij
te ajlab'l ma kub' b'inchit tu'n tajb'in kyex-
jal, ex nya qexjal tu'n kyajb'in te. 28 Tze'n
nte'n, ayi'n Tk'wal Ichin chq'o'nqintza tu'n
Dios kyxola, ex ayi'n at wokli'n tib'ajjo q'ij
te ajlab'l, ex ayi'n kchin q'malte qa wen tu'n
tkub' b'inchit jun ti' mo qa minaj.

3

Tej tkub' tq'anin Jesús jun ichin nti' tanmin tq'ob'
(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

1 Toj juntl q'ij te ajlab'l, okx Jesús toj jun
mu'ë ja te na'b'l Dios. Me attaq jun ichin
nti'taq tanmin tq'ob', te' tokpin na'l Dios.
2 Ex attaq junjun nchi b'aj ëluk'intaq ti'j
Jesús, qa tu'ntaq tkub' tq'anin yab' toj jun
q'ij te ajlab'l, noq tu'n kystz'imin ti'j qa
otaq kub' tz'aq toj til, qu'n nya wentaq toj
kywutz tu'n tkub' b'inchit jun ti' toj q'ij te
ajlab'l.
3 Xitzin tq'ma'n Jesús te ichin: ¡We'ksa, ex
we'kuy kywutzxjal!
4 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tqanin Jesús kye:
¿Ti'tzin tq'ma'n kawb'il ti'jjo q'ij te ajlab'l?
¿Ma tzuntzin ntq'ma'n tu'n tkub' b'inchitjo
nya wen, mo a wen; tu'n tklet tchwinqil jun
xjal, mo tu'n tok ka'yitj tu'n tkub' kyim?
Me ayetzin kyetz noq i b'ajel kyim. Nti'x
xi kytzaq'win.
5 I xi tka'yin Jesús ti'jile; tzaj tq'oj, ex
jaw b'isin tu'n tkujil kyanminxjal. Ex xi
tq'ma'n Jesús te ichin, tu'n t-xi tnuqpin

* 2:23 Deu. 23:25 * 2:24 Ex. 20:8-11; Mt. 12:2; Lc. 6:2 * 2:26 Lv. 24:5-9 * 2:26 1Sa. 21:1-6

tq'ob'. Noqx te' t-xi tnuqpin, ex texjo paq,
ul tanmin tq'ob'.
6 Tulninxi Dios te, b'e'x i etzjo Parisey,
ex ok kychmo'n kyib' tuk'a juntl ch'uq
xjal lipcheqetaq ti'jjo tkawb'il Herodes,* ex
nkyjyo'ntaq tumil tze'n tu'n tb'aje Jesús.*

Tej t-xnaq'tzin Jesús ttzi Nijab' te Galiley

7 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi' Jesús kyuk'a t-
xnaq'tzb'in ttzi Nijab' te Galiley. Ex i b'aj
ok lipe txqan xjal aj Galiley ti'j. 8 Tej tb'ijte
kyu'n jni' xjal ti'jjo jni' nb'aj b'anttaq tu'n,
nimx b'aj ul lolte tze'nqeku' aj Judey, aj
Jerusalén, aj Idumey, jni' qe' najleqetaq
tjlajxi' Nim A' Jordán, exqe aj Tiro ex aj
Sidón. 9 Tu'ntzin ikyjo, xi tq'ma'n Jesús
kye t-xnaq'tzb'in, tu'n noqx tkub'l jun bark
kyu'n ttzi nijab', tu'n t-xi toj, ex tu'n tokx
laq'e ch'in tojxi a', tu'n mina tz'ok jitz'letaq
kyxol xjal. 10 Qu'n nimxtaq txqan yab'
otaq chi b'aj tq'anin; noq tu'n aj kyb'aj ok
tmikontaq, b'e'x b'aj ul Dios kye. Tu'ntzin
ikyjo, kykyaqilxjo jni' yab' kyajtaq tu'n ky-
pon kanin tk'atz.*
11 Aj tiwletaq Jesús kyu'nxjal, aye' tokxtaq
taq'nil tajaw il toj kyanmin, b'e'x nchi kub'
meje twutz, exsin nchi jaw ẍch'in kyjalu'n:
Atejiy Tk'wal Dios.
12 Me ante Jesús xi tq'ma'n kye kujxix
wen, tu'n mi kub'e kyq'ma'ne kywutzxjal
alkyetaq t-xilin toklin.

Tej tjaw tsk'o'n Jesús kab'lajaj t-xnaq'tzb'in
(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

13 Tb'ajlinxi' ikyjo, jax Jesús twi' jun
wutz, ex i tzaj ttxko'n a aye tajqetaq.
14 Kyxoltzi'n xjal anetzi'n, i jaw tsk'o'n
kab'lajaj ichin, tu'n kyxi tk'le'n q'malte
Tyol Dios kyojile jni' najb'il. Ex xi tq'o'n
kyoklin te tsanjil. 15 Xi tq'o'n kawb'il kye,
tu'n tetz kylajo'n taq'nil tajaw il toj kyan-
min xjal.* 16 Atzi'n kyb'i kab'lajaj ichin,
aye' i jaw tsk'o'n: Simun, me ok tq'o'n
Jesús juntl tb'i te Pegr. 17 Ayetzin kab'el,
Santyaw ex Juan, kyitz'in kyib', k'walb'ajqe
te Zebedey, ok tq'o'n juntl kyb'i te K'walb'aj
te Q'ankyaq. 18 Ayetzin txqantl: Andrés; Lip;
Bartolomey; Matey; Tmas, ante Santyaw,
a tk'wal Alpey; tuk'ax Tadey; ex Simun, a
toktaqljo q'olb'ite te Celote; 19 exsin Judas
Iscariot, a ok meltz'aj ti'j Jesús.

¿Ja'n tzaje tipin Jesús tu'n kyetz tlajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminxjal?
(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

20 Tb'ajlinxi' ikyjo, i okx kyuk'a t-
xnaq'tzb'in toj jun ja, ja' pon chmetl
txqantl xjal, a mix b'ante kywa'n kyxol.
21 Atzi'n te' tel tqanil toj kywi' t-xjalil,
jni'xtaqjo nb'aj b'ant tu'n Jesús, b'e'x i xi'
tnana exqetzi'n titz'in k'lelte, tu'n tmeltz'aj
tja, qu'n otaq tz'ok kyq'o'n, aj qa otaq tzaj
toj twi'.
22 Ex ikyjo kyq'ma'n xnaq'tzil ti'j ojtxe
kawb'il, a i tzaj toj Jerusalén, qa tzyu'ntaq
tu'n tajaw il, ex qa tu'n tkawb'il tajaw il nchi
exetaqjo taq'nil tajaw il tu'n.*
23 Te' tb'inte Jesúsjo ikyjo, i tzaj ttxko'n,
ex kub' tq'ma'n jun techil kye: ¿Tze'ntzin
tte'n tajaw il tu'n tb'ant tlajonte tib', ex tu'n
tok meltz'aj ti'jx? 24 Qa jun tnam xjal pa'mile
kyten, ex kyajq'oj kyib', noqx aku chi kub'
kyimx tu'n q'oj. 25 Ex ikyxjo, toj jun ja xjal, aj
qa kyajq'oj kyib', nlay chi el wen. 26 Ikytzin
ta'ye te tajaw iljo, qa ma tz'ok meltz'aj ti'jx,
nlay tz'el wen. 27 Atx juntl tumil: Qa taj jun
ileq' tz'okx elq'il toj tja jun xjal nim tipin,
nlay b'ant telq'in, qa mi xkub' k'let tajaw ja
nej. Ikytzin toke tajaw iljo tze'nku tajaw ja
lo, qu'n a tajaw jni' xjal aye tzyu'nqe tu'n.
Me ayin we' ma chin kanb'in ti'j tajaw il.
Tu'npetzi'n, nchi ex nlajonji'y taq'nil toj
kyanmin xjal.
28 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, k'wel
tnajsin Dios kyiljo jni' xjal, a nb'aj kub'
kyb'inchin nya wen, ex jni' xo'j yol. 29 Me
aye nchi xo'n yol ti'j Xewb'aj Xjan nlay kub'
tnajsinx Dios kyil; ma kyijx te jun majx.
30 Tq'ma Jesús ikyjo, noq tu'n nxi
kyq'ma'n te, qa tzyu'ntaq tu'n tajaw il,
ex qa nya tu'n Xewb'aj Xjan nb'aj kub'
tb'inchintaq tkyaqil.

Ankyeqexixjo titz'in ex tnana Jesús
(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

31 Tej tkanin tnana Jesús kyuk'a titz'in
ja' ta'taq, i b'aj kyij we' pe'n; noqtzin xi
kyq'ma'n kyexjal, tu'n tetz kytxko'n.*
32 Me ayetzi'n xjal q'uqleqetaq ti'jile xi
kyq'ma'n te: Lu' tnaniy exqetzi'n titz'in ite'
pe'n; ma chi ul jyol tey, chi chi'.

* 3:6 Mt. 22:16 * 3:6 Mt. 12:14 * 3:10 Mr. 4:1; Lc. 5:1-3 * 3:15 Mt. 10:1 * 3:22 Mt. 9:34; 10:25 * 3:31 Mr. 3:21

33 Tzaj ttzaq'win Jesús kye: ¿Ankye
nnaniy exqetzi'n witz'i'n? 34 I xi tka'yin
jni' xjal q'uqejqetaq ti'jile, exsin xi tq'ma'n
kye: Ayetzin weji'y nnana ex witz'in lo, a
aye nchi kub' b'inchin te' a taj Dios, 35 qu'n
kykyaqiljo a nkub' b'inchin te' a taj Dios,
ayetzin weji'y witz'in, ex waneb' ex nnaniy.

4

Jun techil tze'n kyanminxjal ti'j Tyol Dios
(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Juntl majl, ok ten Jesús xnaq'tzil ttzi
Nijab' te Galiley. Pon chmet txqan xjal
tu'n kyb'in ti'jjo t-xnaq'tzb'il. Me b'e'x jax
Jesús toj jun bark tu'n t-xi laq'e ch'intl tojjo
nijab', qu'n nimxxjal pon chmet. Tej tokx
laq'e Jesús axsi, i kyije tene txqantl xjal
ttzi nijab'.* 2 Exsin ok tentz xnaq'tzil noq
tuk'a techil ti'chaqku ti'; ok ten yolil ti'j
jun awal exsin tq'ma: 3 Kyb'inkutzinji'y kxel
nq'ma'n kye'y: Jun maj, xi' jun xjal awal
triy. 4 Atzin te' tok tchto'n, at pon chitj toj
b'e. I tzaj pich', ex b'e'x jaw kysk'o'n. 5 Ex
at pon chitj kyxol ab'j, me qu'n tu'n nti'xix
twutz tx'otx' antza, liwey ul twi'. 6 Me atzaj
te' ttzaj q'ijil, b'e'x jaw tzqij, tu'n nya nim
xa'ye tlok'. 7 Ex at pon chitj kyxol tx'i'x. Me
atzin tx'i'x jun paqx tch'iy; atzin te triy noq
jaw xky'i'six. 8 Ante' pon chitj toj tb'anil
tx'otx', tb'anilx ele toj. At tqan el lajaj toj
ka'wnaq* twutz, ex junjuntl el ox k'al,† ex
junjuntl jun jwe' k'al.‡
9 Tq'ma Jesús: Ankye taj tu'n tkub' tb'i'n
nyola, in tkub' tb'i'ntz, tu'ntzintla tkub'
tb'inchin.

Nuk'b'il tu'n Jesús ti'jjo t-xnaq'tzb'il
(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

10 Tb'ajlinxitzi'n t-xnaq'tzb'il, b'e'x i
b'ajel tiljo txqan xjal. Me atx junjuntl kyij
kyuk'a t-xnaq'tzb'in, a b'aj xi kyqanin te
Jesús: ¿Tze'ntzin tz'ele' yol, a xb'aj tyolin?
chi chi'.
11 Xitzin tq'ma'ntz kye: Ma tzaj tq'o'n
Dios jun tumil kye'y, tu'n tel kyniky'a te
ti'jjo nb'aj b'ant kyxolxjal twutz tx'otx'.
Loqi'n nchin yolin noq tuk'a techil, noq
te ewil te' nyola kye' a mina nxi kynimin.
12 Ayetzi'n mina nchex niminte nyola, nchin
kylo'n, me mina n-el kyniky' we'y. Ex nchin
ok kyb'i'n, me mina n-okx toj kywi'. Mina
njaw kytx'ixpin kynab'l, tu'n t-xi kynimin
Dios, ex tu'n tkub' nnajsi'n kyil.*

Tej t-xi tchiky'b'in Jesús techil ti'j awal
(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

13 Xi tq'ma'n Jesús: ¿Minatzin n-el
kyniky'a te techil nkub' nq'o'n ti'j awal
triy? ¿Tze'ntzila ttentz, aj tel kyniky'a
te txqantl techil? 14 Atzin te' awal triy
ikytzi'n tze'nku yolil Tyol Dios. 15 Attzi'n
xjal kuj tze'nku tx'otx' toj b'e. Mina nchex
awle ijaj toj. Ayetzin xjal n-ok kyb'i'n
Tyol Dios, ex nkub' kykujsin kyanmin te,
ex ajtzin ttzaj tajaw il tze'nku pich', n-el
ti'n Tyol Dios toj kyanmin. 16-17 Attzi'n xjal
tze'nku tx'otx' txol ab'j, mix ch'iyxix tlok'
triy toj, ikyqetzi'n tze'nqe xjal jun paqx
nxi kynimin Tyol Dios ex tuk'a tzaljb'il.
Me qu'n tu'n nti'xix kyk'u'j ti'j, mi nchi
kujix toj kynimb'il. Qa akux saj jun ti'
toj kychwinqil, mo qa akux ït ok lipinxjal
kyi'j noq tu'n tpajjo nyola, b'e'x kchi k'wel
tz'aq toj kynimb'il. 18 Ex atl tze'nku tx'otx'
nim tqan tx'i'x toj. Nb'aj kub' kyb'i'n Tyol
Dios, 19 me o'kxtza nchi b'isine ti'j tkyaqiljo
tkub' twutz tx'otx'. Ex kyaj tu'n tten
tkyaqil ti'chaqku ti' kye ex jni' kyq'inimil.
Tu'ntzintzjo anetzi'n, n-el naje kynimb'il
ti'j Dios. Ikyxsin tze'nku triy njaw ch'iy toj
tx'i'x. Noq n-el xky'i'six ex nti' toj n-el.
20 Atzi'n xjal tze'nku tb'anil tx'otx' nkub'
kyb'i'n Tyol Dios, ex nb'aj kub' kyb'inchin
tze'nku ntq'ma'n, ikyqetzi'n tze'nku triy;
n-el lajaj toj ka'wnaq twutz, junjuntl ox
k'al ex junjuntl te jwe' k'al.

Ajo Tyol Dios tze'nku jun tqan tzaj
(Lc. 8:16-18)

21 Atx juntl techil k'wel nq'o'n. ¿Ma
tzuntzin n-ajb'in jun tzaj kye'y, aj tokx tjaq'
jun kax mo tjaq' jun watb'ilj? ¿Ma nyatzin
tu'n tkub' tib'aj jun tkub'il tu'n tk'ant toj
kyja'y?* 22 Nti'x jun te ti' mina tz'el tqanil,
qala' ikytzin ilx ti'j tu'n tkub' chiky'b'it.*
Ikytzin te Diosjo Tyol; te tnejil, mina n-
eltaq kyniky'a te. Me atzin ja'lin, loqi'n
nchin xnaq'tzin kyi'ja, tu'n tel tx'ole toj
kynab'la tze'nku tqan tzaj. Tu'ntzin ikyjo,

* 4:1 Lc. 5:1-3 * 4:8 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele, ex ikyxjo toj v. 20. † 4:8 Ox k'al, 60 n-ele, ex ikyxjo toj v. 20. ‡ 4:8 Jwe' k'al, 100 n-ele, ex ikyxjo toj v. 20. * 4:12 Is. 6:9-10 * 4:21 Mt. 5:15; Lc. 11:33 * 4:22 Mt. 10:26; Lc. 12:2

nti'x jun ti' aku b'ant tu'n tewit. 23 A'ltzi'n
taj tu'n tok tb'i'n nyola, in tok tb'i'ntz, exsin
in tkub' tb'inchi'ntz.
24 Xi tq'ma'ntl Jesús kye: Tu'npetzi'n,
kyka'yinktzin kyib'a. Qu'n tkyaqiljo, a nim
n-ok tilil Tyol Dios tu'n, kyja kxele q'oyit
txqantl tna'b'l, tu'n tel tniky' ti'j tkyaqil.*
25 Me alkye te' nti' n-ok tq'o'n tilil, majxpe
ajo tnab'l, a tb'anilx toj twutz, me a nti'
tumil, k-elil q'iyit te jun majx.*

Tze'n nch'iye Tyol Dios toj qanmin

26 Ex xi tq'ma'n Jesús juntl t-xnaq'tzb'il
ti'jjo Tkawb'il Dios. Chi' kyjalu'n: Atzin
nb'ant tu'n Dios twutz tx'otx' ikytzi'n
tze'nku jun ichin ok tchto'n ttriy. Aj tb'aj
tchto'n, ti'chaqx txi'tz b'inchilte. 27 Exla
qa nktan mo itz'j, n-ex junjun qniky'in ex
junjun q'ij, ante' ijaj n-ulxixe te' twi', ex
nch'iyxi. Mina n-el tniky' te tze'n nch'iye
ex tze'n n-ele twutz, 28 qala' tu'nx tib' n-ul
twi' ex nch'iy, ex n-el twutz. 29 Ajtzin tzqijtz,
njaw tchmo'n ex njaw tk'u'n. Ikytzin tten
Tyol Diosjo toj tanmin jun xjal.

Tze'n nch'iye Tyol Dios twutz tx'otx'
(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

30 Xi tq'ma'ntl Jesús kye: ¿Tze'nxsila'
Tkawb'il qMan Dios, ex anquk'a aku tz'oke
qmujb'ine? 31 Ikytzi'n tze'nku jun tal twutz
mistas, tal netz', a nkux awet toj tx'otx'.
32 Tal netz'xix kywutzjo txqantl twutz ijaj,
me ajtzin tch'iy, jun tijx n-oke kywutzjo
txqantl. Ex ma tij nchi oke tq'ob', a
ja' n-okxi kyb'inchin pich' kypaqb'il kyxol
tq'ob'.

Tiqu'n kub' tyolin Jesús noq kyuk'a techil
(Mt. 13:34-35)

33 Ikytzi'n nchi b'aj kub'e t-xnaq'tzintaqjo
t-xnaq'tzb'il tuk'a techil ti'chaqku ti'. Noq-
taq nb'aj kub' tyolin tu'n tb'ajel kyniky'xjal
te. 34 Noq tuk'a techil nyolinetaq Jesús
kyexjal. Me atzi'n nchi kyijtaq kyjunalx
kyuk'a t-xnaq'tzb'in n-ok tentz q'malte kye
tze'ntaq kyxilin.

Tej tmiyet kyq'iq' ex nijab' tu'n Jesús
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

35 Te' qok yupj texjo q'ij anetzi'n, xi
tq'ma'n Jesús kye' t-xnaq'tzb'in: Qo iky'x
tjlajxi nijab'.
36 B'e'x i b'aj kyij kytzaqpi'n t-xnaq'tzb'in
jni' xjal attaq, exsin i jax tuk'a Jesús toj
bark, ex i xi'. Me b'e'x i xi lipe jni' xjal
kyi'j toj junjuntl bark. 37 Atzaj te' kyxi', ok
ten q'ankyaq tinil qoptz'ajiyil tuk'a txqan
kyq'iq'; jni' nijab' ox lipin, ex okx chitj toj
bark. 38 Me ante Jesús nktantaq ti'jxi bark,
kuẍletaq twi' tib'aj jun q'uqb'il.
Okx k'asin Jesús kyu'n t-xnaq'tzb'in,
exsin xi kyq'ma'n te: ¡Xnaq'tzil! ¿Minatzin
ntzaj q'aq'in tk'u'ja qi'j? Ch'ix qxi mulq'aj
toj a'.
39 Jaw we' Jesús, ex xi tq'ma'n te kyq'iq' ex
te a': ¡Noqx tenkuy, ex numekuy!
B'e'x kub' nume te kyq'iq', ex tkyaqilx
b'e'x kub' qen.
40 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'ma'n Jesús kye t-
xnaq'tzb'in: ¿Tinqu'n ẍi tzaj xob'a te ikyjo?
¿Na'mxsin tten kynimb'ila wi'ja?
41 Me na'mxtaq tel kyxob'il, i b'aj ja yolin
kyxolile: ¿Alxsila kye xjal ikyjo? A ajin
kyq'iq' ex a' ma kub' niminte.

5

Tej kyex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tanmin jun xjal aj Gerasa
(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

1 Tej kykanin tjlajxi nijab' toj ttx'otx'jo
jun tnam Gerasa tb'i, 2 ku'tz Jesús kyuk'a t-
xnaq'tzb'in toj bark. Noqx te' kyku'tz, tzaj
laq'e jun ichin kyk'atz, tzajnin toj muqb'il
kyimnin, tokxtaq nimku taq'nil tajaw il
toj tanmin. 3 Atzin ichin otaq najan to-
jjo muqb'il kyimnin kyu'n taq'nil tajaw
il. Kujxtaq te' ichin anetzi'n; mixtaq a'l
nxkye ti'j, tu'n tkub' k'lo'n tuk'a kxb'il.
4 Ila' maj i kub' k'lo'n tqan ex tq'ob' tuk'a
kxb'il, me b'e'xtaq nb'aj kub' tlaqin, ex mix
a'lxtaq nxkye ti'j. 5 Nb'ettaq kykyaqil q'ij ex
kykyaqil qniky'in kywi'yile wutz ex tojile
muqb'il kyimnin. Nẍch'in wen, ex n-ok
tlank'intaq tib' tuk'a ab'j.
6 Tetzi'n tiwle Jesús tu'n, xi rinin tk'atz,
ex kub' meje twutz. 7 Jaw ẍch'in, ex tq'ma:
¿Ti'n taja wuk'iy? Ay Jesús Tk'wal Dios, a
nimx toklin tkawb'il. Chin kub'sil nwutza
tey, tu'n mina chin kub' tyajinxa.
8 Ja yolin ichin ikyjo, qu'n tu'n t-xi
tq'ma'n Jesús, tu'n kyexjo taq'nil tajaw il toj
tanmin. 9 Xi tqanin Jesús te ichin.
¿Titzin tetza tb'i?
Xi ttzaq'win ichin: Atzin nb'iy Nimku,
qu'n ila' qb'aja najle toj tanmin ichin lo.

* 4:24 Mt. 7:2; Lc. 6:38 * 4:25 Mt. 13:12; 25:29; Lc. 19:26

10 Ex i kub'sin kywutz te Jesús, tu'n mina
chi exetaq tlajo'n toj ttx'otx' Gerasa, qu'n
noq tu'n kyky'e'taq che'x antza.
11-13 Nqayintaq tk'atzjo wutz antza, attaq
b'alaqa kab'e mil kuch nchi wa'ntaq k'ul.
Ja yolin ichin kyu'n taq'nil tajaw il: Qo
tq'onxa toj kyanmin kuch, chi chi'.
Xi ttziyin Jesús ikyjo; b'e'xsin i etz toj
tanmin ichin. Ayetzin kyej kuch b'e'x i xi
tilj kye' kub'l, ex atzaj te' kykupin, b'e'xsin
xi kyxo'n kyib'tz tojjo nijab', ex atzintza,
b'e'x i jiq'we.
14 Atzaj te' tiwle lo kyu'nxjal, a nchi
kyik'lentaq kyi'j kuch, b'e'xsin i kub'tz toj
b'e yolilte kye' xjal, a ite'taq toj tnam ex
kyoj jni' kojb'il. B'e'xsin i b'ajetz kyej xjal
lolte, qa twutzxtaqjo a otaq kyb'i. 15 Ex
atzi'n te' kykanin tk'atz Jesús, iwlej ichin
kyu'n, aj otaq chi etz taq'nil tajaw il toj
tanmin. Atzaj ichin anetzi'n q'uqletaq t-xe
tqan Jesús; ite'ktaq t-xb'alin, ex otaq tzul
spiky'e' toj twutz. Tu'n ikyjo, b'e'x tzaj kyej
xjal kyxob'il. 16 Jni'qexjo i lonte a b'aj ti'jjo
ichin ex kyi'j kuch, ex i ok ten q'malte kye
txqantl xjal. 17 Tu'n tpajjo jni' otaq b'aj, i
ok ten xjal kub'sin kywutz te, tu'n tex tojjo
tnam antza.
18 Te' tmeltz'aj Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in
toj bark, atzaj ichin, a tzyu'ntaq kyu'n
taq'nil tajaw il, xi tqanin, tu'n t-xi tk'le'n
Jesús tuk'a, qu'n otaq tz'el wen. 19 Me mi
xi ttziyine Jesús; o'kx xi tq'ma'n te: Kux
tz'ajxiy tjay kyuk'a t-xjalila, ex q'manxa
kye jni' xb'aj ti'ja, ex tze'n tten saj q'aq'in
tk'u'j Dios ti'ja, tu'n tel we'y.
20 B'e'x xi' ichin, ex ok ten q'malte kyxo-
lile jni' xjal kye tnam te Decápolis tkyaqiljo
a otaq tb'inchin Jesús ti'j. Tkyaqiljo jni' xjal
b'e'xtaq nb'ajel kyim tu'n ikyjo.

Tej tkub' tq'anin Jesús kab'e xjal
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

21 Te' tjlajintz Jesús tjlajtzaqtz nijab'
kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj bark, ul chmet
txqan xjal ti'j. 22 Wa'ltaq ttzi nijab', te'
tpon jun kynejiljo kawil te jun mu'ẍ ja te
na'b'l Dios, Jayr tb'i. 23 Kub' meje twutz,
ex ja kub'sin twutz te: Ajo nk'wala txin
lu' nkyim. Ku tzaja q'ol tq'ob'a tib'aj, tu'n
mina kyime, chi'.
24 B'e'xsin xi lipe Jesús lolte. Xi lipe txqan
xjal ti'j, me tzunxtaq nb'aj kylimon kyib'
ti'j.
25 Kyxoltzin xjal, attaq jun qya otaq b'ant-
xi' kab'lajaj ab'q'e tyab'tlin tu'n kyyab'il.
26 Otaqx b'aj tyaji'n tib' kyuk'a q'anil, ex
otaq b'aj tyupin jni' attaq te te twi'
tq'anb'il, me minataq n-el we'; noq kyja'
nxayetaq toj il. 27-28 Tetzi'n tok tb'i'n nimx
yab' otaq b'aj q'anit tu'n Jesús, kub' tb'isin:
Noqit aku chin pon kani'n mikolte ttxa'n t-
xb'alin, tu'n tul Dios we'y, chi'.
Atzaj te' tpon kanin, exsin ok tmiko'n t-
xb'alin, 29 texjo paq, b'e'x tna'n qa otaq tz'el
we'.
30 Te' tna'nte Jesús otaq we' jun xjal
tu'n, aj meltz'aj ti'j, ex i ok tka'yin jni'
xjal lipcheqektaq ti'jile, ex xi tqanin kye:
¿Ankye' s-ok mikonte nxb'ali'n? chi'.
31 Me ayetzin t-xnaq'tzb'in i xi tzaq'winte:
¡Ka'yinktzi'n! Jni'xsi'n txqan xjal ntlimo'n
tib' ti'ja, exsin ntzaj tqani'n, ¿Alkye s-ok
mikontiy?
32 Mix qeyix tk'u'j ikyjo. Nka'ylajtaq wen
ti'jile a'ltaq kye' otaq tz'ok mikonte.
33 Me atzi'n qya nlu'lin wen tu'n t-
xob'il, tu'n nqanlajtaq Jesús alkye otaq
tz'ok mikonte, b'e'x kub' meje twutz, ex xi
tq'ma'n tkyaqiljo jni' otaq b'aj ti'j, qa otaq
we'.
34 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús te: Nk'wal,
tu'n tnimb'ila wi'ja ma tz'el we'y. Kux
tz'ajxiy ja'lin.
35 Tzunxtaq nyolin Jesús tuk'a qya, te'
kykanin junjun xjal ite'taq tja Jayr q'malte
te: Tata, ma kyim tk'wala. Mi tz'ok ila ti'j
xnaq'tzil. Mi txi tk'le'nla tjay ja'lin, chi chi'.
36 Me mina, chi Jesúsjo. Xi tq'ma'n te Jayr:
Mina tzaj xob'a, noq qek tk'u'ja wi'ja.
37 Ex b'e'x i xi' Jesús tja Jayr tuk'a Pegr,
tuk'a Santyaw ex Juan, kyitz'in kyib', ex
mix tqya'ye tu'n kyxi lipe txqantl xjal kyi'j.
38 Te' kykanin ja, i b'aj ok tka'yin jni' xjal
nchi b'aj lab'intaq, ex nchi b'aj oq' wen ti'j
kyimnin. 39 Xi tq'ma'n Jesús kye: ¿Tiqu'n
nchi lab'in, ex nchi b'aj oq'a wen? Noq
nktan te' txin lu'n, nya ma kyim, chi'.
40 Noqx i b'aj jaw tze'n jni' xjal ti'jjo tyol
Jesús ikyjo. B'e'x i b'ajetz tlajo'n kykyaqil
tuja, exsin i okx tk'le'n Jayr tuk'a t-xu'jil
exqetzi'n oxe t-xnaq'tzb'in ja' tokxitaq ky-
imnin.
41 Jaw ti'n tuk'a tq'ob', exsin xi tq'ma'n te:
Talita cum. (Atzi'n n-ele ikyjo: Txin, kxel
nq'ma'n te'y, ¡We'ksa!)

42 Noqx te' t-xi tq'ma'n ikyjo te txin,
b'e'x jaw we'ks, ex el b'et, qu'n te kab'lajaj
ab'q'etaqjo txin, a otaq kyim. Jotxjo jni' xjal
b'e'x i b'aj jaw ka'ylaj, tu'n kylonte ikyjo.
43 Me ante Jesús xi toqxeninxix kye, tu'n mix
a'l qe txi kyq'ma'ne a otaq b'ant ti'jjo txin.*
Ex xi tq'ma'n kye, tu'n t-xi kyq'o'n twa.

6

Tej t-xi' Jesús toj ttanim, a Nazaret
(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

1 Te' taj Jesús tja Jayr kyuk'a t-xnaq'tzb'in
tu'n kykanin tojx Nazaret, 2 ex te' tk'ul
kanin jun q'ij te ajlab'l, xi' tojjo mu'ë ja te
na'b'l Dios, ex ok ten xnaq'tzil te' Tyol Dios
te tkyaqil xjal.

Te' tok kyb'i'nxjal ikyjo, noq i b'aj jaw
ka'ylaj, ex i ja qanlaj kyxolile: ¿Ja'tzila
xb'aj t-xnaq'tzin xjal tib' lu'n, tu'n tb'aj
b'ant jni' ti'chaqku ti' tu'n? ¿Ja'tzila saje
tb'i'ne txqan tumil ikyjo? chi chi'. 3 ¿Ma
nyapetzila' a jsol tz'lan, aj tal Mariy ex
kytziky Santyaw, Jse, Judas ex Simun? ¿Ma
nyaqetzin taneb'jo najleqe qxol? chi chi'.

Tu'n kyojtzqi'ntaq, mix xaye kynimine.

4 Me xi tq'ma'n Jesús kye: Ja'chaqx ta'
jun yolil Tyol Dios twutz tx'otx', nxi q'o'nx
toklin. Me qa tojx ttx'otx', ex kyxol t-xjalil,
ex tojx tja, nti'x toklin.

5 Tu'n nti'taq kynimb'iljo t-xjalil ti'j, nya
niml b'ant tu'n, noq jte'b'inl yab' kub'
tq'o'n tq'ob' kyib'aj, ex i kub' tq'anin; me
o'kqexjo attaq kynimb'il ti'j. 6 Ex noq jaw
ka'ylaj tu'n, tu'n mix xaye nimine kyu'n jni'
t-xjalil.

Tej kyxi tsma'n Jesús t-xnaq'tzb'in q'mal
Tb'anil Tqanil kolb'il
(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

B'e'xsin xi'tz xnaq'tzil kyojjo najb'il
nqayin tk'atz Nazaret. 7 I tzaj ttxko'n
kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, tu'n kyxi' yolil te'
Tyol Dios, ex xi tq'o'n kyoklin kyib'ajjo
taq'nil tajaw il, a ite'kxtaq toj kyanminxjal;
ex i xi tchq'o'n kakab'chaq kyb'aj.

8 Me nej xi tq'ma'n kye: Mina txi kyi'n
jun ti', tu'n tajb'in toj kyb'e'y; qala' noq
jun tal kytze'y. Ex mipe txi kyi'n kye'
kych'u'ë, kywa'y ex kypwaqa.* 9 B'a'n
tu'n tok kyq'o'n kyxjab'a, me mi txi kyi'n
kyxb'ali'n te tx'ixpil kyi'ja. 10 Qu'n aj
kykani'n q'mal Tyol Dios toj jun najb'il, k'a'
chi kyija toj jun ja, ajxi kyiky'a toj juntl
najb'il. 11 Me metzi'n, aj qa at jun najb'il, a
ja' kyky'e'yexjal kyi'ja, b'e'x liwey chi etza
antza. Me b'e'x k'a' tz'el kychto'n quq ti'j
kyqa'n kywutzjo xjal tojjo tnam anetzi'n,
tu'n tajb'in te techil kye, qa mina xkub'
kyb'i'n Tyol Dios.*

12 I xitzi'n t-xnaq'tzb'in yolil te' Tyol
Dios kyxol xjal, tu'n tjaw kytx'ixpin kyib',
tu'n tkub' kynimin Tyol Dios, ex tu'n t-xi
kyq'o'n kyanmin te. 13 Nimx xjal b'aj exjo
taq'nil tajaw il toj kyanmin, ex b'aj ul Dios
kye kyu'n, noq tuk'a ch'in aseyt.*

Tej tkub' b'yo'n Juan, a Jawsil A'
(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

14 Atzi'n Herodes, a tnejil kawil, tb'inte
tqanil Jesús, ex jni' otaq b'aj b'ant tu'n
kyojile kykyaqil najb'il. Otaq jaw yolb'il ti'j
kyu'nxjal: Junjun q'mante qa ataq Juan, a
Jawsil A', otaq jaw anq'in juntl majl, qu'n
tu'n nimxjo nb'ant tu'n, ex tb'anilx wen.

15 At junjuntl q'mante: A Elías, a yolil Tyol
Dios.*

Ex junjuntl q'mante: Jun yolil Tyol Dios
tze'nkuj yolil Tyol Dios ojtxe.

16 Atzin te' tok tb'i'n Herodes ikyjo, tq'ma:
Antej Juan, aj el wi'n twi', ex ma jaw anq'in
juntl majl.

17-18 Otaq kux tjpu'n Herodes Juan toj tze,
noq tu'n tpaj Herodías, a t-xu'jiltaq Lip, a
titz'inx, qu'n otaq jaw meje tuk'a Herodías.
Noq tu'n tpajjo, xi tq'ma'n Juan te Herodes,
qa nya wentaq tu'n tok t-xu'jlin t-xu'jil
titz'in.*

Tu'n tpajjo ikyjo, tzaj tq'oj Herodías ti'j
Juan, ex noq tu'n tpaj, kux tjpu'n Herodes
Juan toj tze, ex kub' tk'lo'n wen tuk'a kxb'il.
19 Tajtaq Herodías tu'n tkub' b'yet Juan, me
mina ntentaq tumil toj twutz, tze'n tu'n
ttene, 20 qu'n nxob'taq Herodes ti'j Juan,
qu'n tu'n wentaq ex xjantaq, ex nyolin-
taq Tyol Dios. Tu'ntzi'n, mina nttziyintaq
Herodes tu'n tkub' b'yet, qu'n tajtaq b'in
wen ti'jjo tyol Juan. Tu'ntzi'n ikyjo, nti'taq
tumil toj twutz Herodías tze'n tu'n ttene.

* 5:43 Mr. 8:26, 30; 9:9 * 6:8 Lc. 10:1-9 * 6:11 Lc. 10:10-11; Kyb'i. 13:51 * 6:13 Lc. 10:17; Sant. 5:14
* 6:15 2Re. 2:1-12; Mt. 16:14; Mr. 8:28; Lc. 9:19 * 6:17-18 Lv. 18:16; 20:21; Lc. 3:19-20

21 Me japin kanin jun q'ij, ja' tu'n tkub'e
b'yo'ne Juan, noq tpajlin kub' iky'sit tab'q'e
Herodes. I tzaj ttxko'n Herodesjo jni'
tkawil, jni' kynejil xq'uqil tnam ex jni'qexjo
a nim kyoklin toj Galiley, exsin kub' tq'o'ntz
chnab', xi tq'o'n kywa ex kyk'wa'. 22 Nchi
b'aj wa'ntaq ex nchi b'aj tx'ujtetaq, te'
tokpin jun txin tal Herodías, exsin ok tentz
b'ixil kyxol. Me jotqex b'e'x pon kyk'u'j ti'j,
qu'n tb'anilxnaj b'ant tu'n.

Tu'ntzi'n ikyjo, xi tq'ma'n Herodes te:
Qanintzin we'y ti'xjo taja, ex k'a' txi nq'o'n,
chi'.

23 Ex kub' tq'ma'n tb'i Dios ti'j tyol kab'e
maj, tej t-xi tq'ma'n te txin: Kxel nq'ma'n
tey, qa aku txi nq'o'n noq ti'x taja, exla qa
niky'jin tx'otx', a tokx tjaq' nkawb'ila, chi'.

24 Tej tb'in te' txin ikyjo, etz qanilte te
tnana: ¿Ti'n kxel nqani'n? chi'.

Xi ttzaq'win tnana: Qaninxjiy twi' Juan,
chi'.

25 Xi rinin txin q'malte te Herodes: Waja
tu'n ttzaj tq'o'n ja'linxix a twi' Juan, a Jawsil
A', we'y toj jun laq.

26 Te' t-xi tqanin txin ikyjo te Herodes,
b'e'x jaw b'isin, qu'n otaq kub' tq'ma'n tyol
ti'j tb'i Dios kywutz txqan xjal, tu'n t-xi
tq'o'n ti'xtaq tajjo txin. Tu'npetzi'n, mix
kub'e tzyu'ne tib', tu'n t-xi tq'o'n. 27 B'e'x
xi tchq'o'nkux jun xq'uqil tnam, tu'n tel
ttx'emin twi' Juan, ex tu'n ttzaj ti'n. Te'
tkanin toj tze, b'e'x el ttx'emin twi' Juan,
28 exsin xi ti'n toj jun laq. Xi tq'o'n te txin,
tu'n t-xi ti'n te tnana.

29 Atzaj te' kyb'in te' t-xnaq'tzb'in Juan qa
otaq kyim, b'e'x i xta'j q'ilte t-xmilil, tu'n
tkux muqet.

Tej kyk'a'chit jwe' mil ichin tu'n tipin Jesús
(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

30 Tb'ajlinxi' ikyjo, te' kyb'aj meltz'aj
t-xnaq'tzb'in, b'aj ok kychmo'n kyib'
kykyaqilx tuk'a Jesús, ex b'aj i ok ten
q'malte jni' otaq b'aj b'ant kyu'n.

31 Xi tq'ma'n Jesús kye: Qoqech'in ajlal
toj jun najb'il ja' nti'ye xjal. Qu'n atzi'n ja'
ite'yetaq nimxtaq xjal nb'aj kanin kyk'atz,
ex mixpe tu'n tb'ant kywa'n kyxolxjal.*

32 B'e'xsin xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in
toj jun bark toj jun najb'il ja' nti'yetaq xjal.
33 Me nimx xjal te ila'ku tnam el kyniky'
kyi'j, ex xi kyka'yin, tej kyxi' ja' tajtaq
Jesús exqetzi'n t-xnaq'tzb'in tu'n kykanin.
B'e'xsin i b'aj xi tiljtz antza, ex nej i b'aj
pon. 34 Noqx te' tku'tz Jesús toj bark, i
xi tka'yin txqan xjal, ex b'e'x tzaj q'aq'in
tk'u'j kyi'j, qu'n ikyqetaqjo tze'nku txqan
rit nti' kyik'lel kyi'j.* Tu'npetzi'n, ok ten
xnaq'tzilkye.

35-36 Te' qok yupj, xi kyq'ma'n t-
xnaq'tzb'in te: Ma qoqixte. Chq'onqexjiy
xjal tu'n kyxi' tojile najb'il ex kyojile much'
tnam, tu'n kyxi' laq'ol kywa, qu'n nti' b'a'n
txi kywa'n tzalu'n, chi chi'.

37 Ante Jesús xi ttzaq'win kye: Kyq'o'nxa
kywa.

Xitzin kytzaq'win t-xnaq'tzb'in: ¿Tajtzin
tu'n qxi'y laq'ol wab'j kye, ex tu'n tkub'
yupit txqan qpwaq te twi'?

38 Me i xi ttzaq'win Jesús: ¿Jte'n wab'j at?
Ku kyxi'tzi'n lolte, chi'.

Te' kymeltz'aj, xi kyq'ma'n te: Noq
jwe'ch'in, ex kab'e tal netz' kyiẍ.

39 Xi tq'ma'n kye jni' xjal tu'n kyb'aj kub'
qe twi' txa'x k'ul toj junjun ch'uq. 40 I
kub'tzin qe junjun ch'uq te junjun jwe' k'al*
ex junjuntl te lajaj toj ox k'al,† 41 exsin
i jaw ttzyu'n Jesúsjo jwe' wab'j exqetzi'n
kab'e tal kyiẍ. Jax ka'yin toj kya'j, ex xi
tq'o'n chjonte te Dios, ex b'aj xi tsipin kye
t-xnaq'tzb'in, tu'n tb'aj kub' kysipin kye
jni' xjal. 42 Elpin kanin te tkyaqil, ex noqx
jni' b'aj noj. 43 Te' kyb'aj wa'n kykyaqilx,
exsin b'aj jaw kychmo'n jni' tb'uchil wab'j,
kab'lajaj chi'l b'ant. 44 Atzi'n kyb'ajjo ichin
b'aj wa'n, jwe' mil.

Tej tb'et Jesús tib'aj a'
(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

45 Tb'ajlinxi' ikyjo, i jax tchq'o'n Jesús
t-xnaq'tzb'in toj bark, ex xi tq'ma'n kye,
tu'n kyiky'x tjlajxi nijab', tu'n kykanintaq
tojjo juntl tnam, Betsaida, me ataq tajjo
tu'n kynej twutz. B'e'x i xi', ex ante Jesús
kyij q'olb'il kye' jni' xjal. 46 Te' kyb'aj
kykyij tq'olb'in, b'e'x xi'kux na'l Dios twi'
jun wutz. 47 Te' qok sjume', ayetzi'n t-
xnaq'tzb'in ch'ixtaq kykanin niky'jin ni-
jab'. Me ante Jesús kyij tjunalx ttzi a'.

* 6:31 Mr. 7:24 * 6:34 1Re. 22:17; 2Cr. 18:16; Zac. 10:2; Mt. 9:36 * 6:40 Jwe' k'al, 100 n-ele. † 6:40 Lajaj toj ox k'al, 50 n-ele.

48 Cheb'e nchi b'et, te' kyxi tka'yin, qu'n
kyja'taq ntzaje kyq'iq' tumil kyb'e. Qnu-
minx wen, te' t-xi b'et Jesús tib'aj a', nyakuj
tu'n tnej kywutz.
49-50 Te' tiwle kyu'n t-xnaq'tzb'in, b'e'x i
xob'x kykyaqilx, ex ox chi ẍch'inx wen,
qu'n kub' kyb'isin qa jun klelin.
Me b'e'x xi tq'ma'n Jesús kye: ¡Kykujsinx
kyk'u'ja! ¡Ayin weji'y! ¡Mi chi xob'a! chi'.
51 Jax Jesús toj bark kyk'atz, ex b'e'x kub'
qen te kyq'iq'. Ayetzin t-xnaq'tzb'in noq
i b'aj jaw ka'ylaj, 52 qu'n ex na'mtaq tel
kyniky' te, ti' b'ant tu'n kyi'j wab'j ex kyi'j
kyiẍ, ex tze'n tten tb'ant tkyaqiljo ikyjo
tu'n.

Tej kykub' tq'anin Jesús yab' toj Genesaret
(Mt. 14:34-36)

53 Tkanin Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj
jun najb'il, Genesaret tb'i. Te' kykanin, ok
kyk'lo'n bark ttzi nijab' ti'j jun tze. 54 Noqx
te' kykutz toj bark, b'e'x el tniky'tzajil
Jesús kyu'nxjal, 55 ex b'e'x i ok ten rinil
q'malte tqanil, ex b'aj pon kyiqin jni' kyyab'
twi' iqb'il. 56 B'ettzin Jesús antza kyojile
najb'il ex kyojile tnam. Ayetzin xjal b'aj
xi kyi'n kyyab' toj tb'e Jesús, ex tzunx-
taq nchi b'aj kub'sin kywutz te, tu'n kyok
tmiko'n i'chaqx o'kxtaqjo ttxa'n t-xb'alin,
qu'n ayetzi'n i b'aj ok mikonte b'e'x i b'ajel
we'.

7

Kyxnaq'tzb'il Parisey
(Mt. 15:1-20)

1 I tzaj laq'e junjun Parisey, junx kyuk'a
junjun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il tk'atz
Jesús, aye otaq chi kanin Jerusalén. 2 Te' tok
kyka'yin junjun t-xnaq'tzb'in Jesús, qa mix
i tx'ajine, te' kyok ten wa'l, tze'nku ntene-
taq kyu'n Parisey exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il; tu'ntzin ikyjo, i b'aj ok ten
yolb'ilkye. 3 Qu'n ayetzi'n Parisey exqetzi'n
xjal antza lipcheqektaq ti'jjo xnaq'tzb'il, a
kyij yek'in kye kyu'n qtzan kyta'ẍ, nlayxtaq
chi wa'n qa mina ẍi tx'ajin nej toj jun tumil
tze'nkuxjo nb'anttaq kyu'n. 4 Ex tze'nku
nchi meltz'aj loq'il, nlay che'x wa'l, qa mina
ẍi tx'ajin. Ex atx txqantl, tze'nku tu'n tb'aj
ja txjet jni' tk'wel kyk'wa', jni' kyxar, jni'
kylaq kxb'il ex jni' kywatb'il.

5 Tu'npetzi'n, xi kyqanin Parisey
exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il te
Jesús: ¿Titzin qu'n mina nkub' kynimin t-
xnaq'tzb'i'n a jni' kyij yek'in qe ojtxe kyu'n
qtzan qta'ẍ? Qu'n mina nchi tx'ajin tze'n
nchi wa'n.
6 I xi ttzaq'win Jesús: Twutzx tej
tq'ma yolil Tyol Dios, a Isaías ojtxe, ti'jjo
kyxmiletz'ila, te' tq'ma:
A ayi'y nchin nkub' kyna'n,
me noq tuk'a kytzi'y.
Me atzin kyanmi'n tzunx nlo'chj wen.
7 Nti'x tajb'in nchin kub' kyna'n ikyjo,
qu'n antza ti'jjo t-xnaq'tzb'il ichin
lipcheqekiy.*
8 Ma kyij kytzaqpinji'y tkawb'il Dios, noq
tu'n tkub' kyb'inchinkuji'y a kye kyajb'il,
9 ex tu'n mina tz'el naje toj kyk'u'ja, ma kyij
kytzaqpinji'y te Dios. 10 Qu'n tq'ma Dios
tu'n tsan, a Moisés: Kyniminku kytatiy ex
kynaniy,* chi', ex ankye te' k-elil tzaqpaj
ttzi te ttata ex te tnana, il ti'j tu'n tkyim.*
11 Me ankye' nkyq'ma'n, qa at jun manb'aj
mo jun txub'aj xkanin qanil jun ti' te tk'wal
mo te tal, b'a'n tu'n t-xi tq'ma'n k'walb'aj
te: Mina. Nlay txi nq'o'n kye'y, qu'n jotxjo
jni' at we'y *corban,* atzin n-ele kxel nq'o'n
te Dios, aj nkyima. 12 Ex nkyq'ma'n: A'ltzi'n
kq'malte ikyjo, nti'l il ti'j tu'n tmojin ti'j
ttata mo ti'j tnana. 13 Ikytzi'n ma b'ajel
kyiky'ineji'y a Tkawb'il Dios, tu'n tpajjo kyij
yek'i'n kye'y kyu'n qtzan kyta'ẍa. Ex nimx
txqantl nb'aj kub' kyb'inchi'n tze'nqeku lo.
14 I xi ttxko'n Jesús jni' xjal tk'atz, ex xi
tq'ma'n kye: Chin kyb'intzi'n, ex tz'elku
kyniky'a te: 15 Nya te' ti'chaqku ti' nb'aj tu'n
jun xjal, nxi q'onte toj il, qala' ikytzin a
te' n-etz toj ttzi, qu'n toj tanmin njatze.
16 Alkye taj tu'n tok tb'i'n in tok tb'i'ntz,
exsin in tkub' tb'inchi'ntz.*
17 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, el tpa'n Jesús tib'
kyuk'a t-xnaq'tzb'in, exsin i okx toj jun ja
antza.
Xi kyqanin t-xnaq'tzb'in ti'jjo b'aj
tq'ma'n, ex ti'taq tz'elpine.
18 Xi tq'ma'n kye: Ex ikyx kyeji'y, ¿Mi
s-el pjet toj kynab'la? ¿Ma mitzin n-
el kyniky'a te qa tkyaqiljo nb'aj tu'n jun
xjal, nlay txi ti'n toj il, 19 qu'n toj tk'u'j
nb'aj kupine, ex nya toj tanmin, ex tqanku

* 7:7 Is. 29:13 * 7:10 Ex. 20:12; Deu. 5:16 * 7:10 Ex. 21:17; Lv. 20:9 * 7:16 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v.16.

n-exl? (Antza ntq'ma'ne qa a jni' nxi
tniky'b'in jun xjal, nti' tky'i.) 20 Me a
nb'ajetz toj ttzi, apente iljo, 21 qu'n tu'n
toj tanmin nb'aj tzaj anq'ine. Ex toj tan-
minxjal nb'aj tzaj anq'ine jni' nya wen ex
tu'n tb'aj kub' b'inchit: Tze'nku aj pajil,
tze'n elq'in, jni' b'i'yin, 22 tze'nku tkyaqil
ky'a'jin, ex tu'n tpon tk'u'j jun xjal ti'jjo at
te juntl, ex jni' sb'ub'l, ex tkyaqil tzeqb'il,
ex jni' lo'chj k'u'jb'aj, ex jni' iqj yol, ex jni'
kynimsil kyib'xjal, exqetzi'n nti' kynab'l.
23 Tkyaqilxjo jni' ti'chaqku ti', a nya wen,
nb'aj kub' kyb'inchin, ex tu'n anetzi'n nchi
b'inchine il, qu'n tu'n toj kyanmin nb'aj tzaj
anq'ine jni' ikyjo.

Tnimb'il jun qya nya aj Judiy
(Mt. 15:21-28)

24 B'e'xsin xi' Jesús toj jun najb'il na-
jchaq, Tiro, tb'i. Okx toj jun ja kyuk'a t-
xnaq'tzb'in; tky'e'taq tu'n tiwle tu'n a'la,
me mix b'ante tewin, 25-26 qu'n el tqanil toj
twi' jun qya aj Sirofenisia, jun qya nya
Judiy. Me atzi'n qya attaq jun ttxin tokxtaq
jun taq'nil tajaw il toj tanmin. Te' tkanin,
kub' meje twutz Jesús, ex kub'sin twutz te,
tu'n tex tlajo'n taq'nil tajaw il toj tanmin
tal.

27 Me ante Jesús xi tq'ma'n te: Yonkuy nej,
tu'n kyxi nmojinji'y nxjalila, qu'n nya wen
tu'n tel kywa tal k'wal, exsin tu'n t-xi' kye
chit, qu'n noqit tu'n kyb'aj wa'n tal k'wal
nej, exsin kxel xiljo kye chittz. Ikyqintzin
weji'y kyuk'a nxjalila; nej kchi okil nka'yi'n,
ex kxel nq'o'nji'y kye' a nti' at kye.

28 Ex xi ttzaq'win qya: Ikyx te tten, Tata.
Me ka'ntzin kye tal chit nchi wa'n kye tjaq'
meë ti'jjo tb'uchil wab'j nb'ajel tz'aq kyu'n
kyajaw. Ikyqintzintla weji'y, q'ontz ch'in
we' ti'jjo nxi tq'o'n kye t-xjalila.

29 Tu'ntzi'n tyoljo qya ikyjo, xi ttzaq'win
Jesús te: At nim tnimb'ila wi'ja, tu'n ën
tzaj ttzaq'win ikyjo. Kux tz'ajxiy tjay. Atzin
taq'nil tajaw il ma tz'ex toj tanmin tala.

30 Atzin te' tkanin qya tja, kuëletaqjo tal
twi' twatb'il, qu'n otaq tz'exjo taq'nil tajaw
il toj tanmin.

Jun xjal ënë ex xtiq q'anit tu'n Jesús

31 Etz Jesús tojjo tx'otx', ja' i ponin kyuk'a
t-xnaq'tzb'in, ex i iky'ku tojjo najb'il Sidón,
tu'n kykanin juntl majl toj ttx'otx' Decápo-
lis,* ttzi Nijab' te Galiley. 32 Tej tkanin antza,
q'i'n jun xjal ënë ex xtiq twutz, ex xi
kyq'ma'n a iqilte te Jesús, tu'n tkub' tq'o'n
tq'ob' tib'aj tu'n tel we'.

33 Ex kypa'n Jesús kyib' kyjunalx tuk'a'
xjal, ja' mixtaq a'l at, exsin i okx tq'o'n twi'
tq'ob' kyoj tëkyin, ex i ok tak'sin twi' tq'ob'
tuk'a ta'l ttzi. Ok tmiko'n taq'jo xjal, 34 ex
jaw ka'yin twutz kya'j, ex jaw t-xew.

Xi tq'ma'n te ichin: *Efata.* Atzi'n n-ele, ku
kyxi jaqliych.

35 Texjo tqan, b'e'x i jqet tëkyin ënë, ex
b'e'x b'ant tyolin.

36 Te' kyul kyk'atzjo xjal, xixix toqxenin
Jesús kye, tu'n mix a'l qe, tu'n t-xi kyq'ma'n
a otaq b'ant ti'jjo ënë ex xtiq. Me te' t-xi
tq'ma'n ikyjo kyexjal, noqx kyja' i ok tenil
q'malte tqanil.*

37 Otaq chi b'aj jaw ka'ylaj tu'n ikyjo, ex
kyq'ma: Tkyaqilx tb'anilx nb'aj b'ant tu'n.
A ajinqe ënë nb'aj b'ant kyb'i'n, ex xtiq
nb'aj b'ant kyyolin tu'n, chi chi'.

8

Tej kyk'a'chit kyaje mil xjal tu'n Jesús
(Mt. 15:32-39)

1 Jun q'ij ok kychmo'n txqan xjal kyib'
kyuk'a, ex nti'taq tu'n t-xi kywa'n. I
xi ttxko'n Jesúsjo t-xnaq'tzb'in, exsin xi
tq'ma'n kye: 2 Nchyo'n nk'u'ja kyi'jjo xjal lo,
qu'n ma b'ant-xi oxe q'ij kytenb'ile quk'a,
ex nti'x ch'in o txi kywa'n. 3 Qa ma chi aj
nchq'o'n kyja kukxjo, aku chi b'aj kub' numj
toj b'e tu'n wa'yaj, qu'n at junjun najchaq
saje.*

4 Xi kytzaq'win t-xnaq'tzb'in: ¿Me ja'n
b'a'n tu'n ttzaje kywa txqan xjal? Mix ya'
tu'n nti'x jun xjal najle tzalu'n, chi chi'.

5 Xi tqanin Jesús kye: ¿Jte'n wab'j q'i'n
kyu'n?

Noq tal wuq, chi chi'.

6 Xi tq'ma'n Jesús kye jni' xjal, tu'n
kyb'aj kub' qe, ex i jaw ttzyu'n wab'j toj
tq'ob'. Xi tq'o'n chjonte te Dios kyi'j,
b'aj kub' tpiën, exsin ok ten sipilte kye t-
xnaq'tzb'in, tu'n tb'aj kub' kysipin kyxoljo
jni' xjal. 7 Ex q'i'ntaq junjun tal netz' kyië
kyu'n. Ex ikyxljo xi tq'o'n chjonte kyi'j
te Dios, ex xi tsipin kye t-xnaq'tzb'in, tu'n

* 7:31 Mr. 5:20 * 7:36 Mr. 8:26 * 8:3 Mt. 14:15; 15:32 * 8:8 Mt. 14:20; 15:37

tb'aj kub' kysipin kyxolxjo jni' xjal. [8] Noqx
jni' i b'aj wa'n kykyaqilx.* Atzi'n te' tb'aj
jaw chmetjo jni' tb'uchil, b'ant wuq chi'l.
[9] Ayetzi'n xjal, a i b'aj wa'n, ch'ime kyaje mil
kyb'aj kykyaqilx. Ex b'e'x i b'aj aj tchq'o'n,
tu'n kyb'aj aj kyja kykyaqil. [10] B'e'xsin
xi'kux kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj jun bark,
tu'n kykanin tojjo jun najb'il Dalmanuta
tb'i.

Tej kyqanin aj il jun techil tipin Jesús
(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

[11] I pon chmet Parisey tk'atz Jesús, ex i ok
ten yolil tuk'a. Ex noq tu'n tkub' tz'aq kyu'n
toj til, xi kyqanin te, tu'n tkub' tb'inchin jun
tb'anil techil tipin twutz kya'j, tu'n tyek'in
qa te Dios tzajnin.*
[12] Tzaj tb'is Jesús tu'n ikyjo, ex xi tq'ma'n
kye: ¿Ti'tzila qu'n ntzaj kyqanin xjal techil
jun ti', tu'n tkub' nb'inchi'n? Twutzxix
kxel nq'ma'n kye'y; mixla juntl techil k'wel
nq'o'n.*
[13] B'e'x i kyij ttzaqpi'n antza, ex b'e'x okx
toj bark kyuk'a t-xnaq'tzb'in, tu'n kyjlajinx
tjlajxi' nijab'.

Kyxnaq'tzb'il Parisey tze'n tx'amsb'il pan
(Mt. 16:5-12)

[14] Mi na'n kywa t-xnaq'tzb'in tu'n t-xi
kyiqin; o'kx junch'intaq kywa tokx toj bark.
[15] Xi tq'ma'n Jesús kye: B'a'nx chi ka'yin
kyib'a noq che'xa ti'jjo tx'amsb'il kywa
Parisey ex tx'amsb'il twa Herodes.*
[16] I ok ten t-xnaq'tzb'in yolil kyxolx ti'j
kywa.
[17] Me i b'ijte tu'n Jesús, exsin xi tq'ma'n
kye: ¿Tiqu'n nchi b'isi'n qa nti' kywa'y
iqin? ¿Na'mxsin tel kyniky'a te? ¿Jpu'nxsin
kynab'la te jun majx? [18] ¿A ite' kywutza,
me mina nkylo'n? ¿Ite' kyẍkyi'n, me mina
nkyb'i'n? ¿Minatzin na'n kyu'n?* [19] Tej
tb'aj nsipinji'y jwe' wab'j kyxol jwe' mil
ichin, ¿Jte'n chi'ljo tb'uchil jaw kychmo'n?
Xi kytzaq'win t-xnaq'tzb'in: Kab'lajaj,
chi chi'.*
[20] Ex tej tb'aj nsipinji'y wuq wab'j kyx-
oljo kyaje mil, ¿Jte'n chi'ljo tb'uchil jaw
kychmo'n?
Xi kytzaq'win juntl majl: Wuq.*
[21] Me yajtzin qetz, mi n-el kyniky'a te.
¿Ma nlan kanin jun wab'j qxol?

Tej tq'anit jun moẍ aj Betsaida tu'n Jesús

[22] Tb'ajlinxi' ikyjo, i kanin tojjo jun najb'il,
Betsaida. Te' kykanin, pon q'i'n jun moẍ
tk'atz Jesús. I kub'sin kywutzjo q'ilte te,
tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' tib'aj, tu'n tkub'
tq'anin, [23] ex b'e'x xi t-xko'n Jesúsjo moẍ
ttxanxi tnam. Te' kykanin antza, i ok
tak'sin twutzjo moẍ tuk'a ta'l ttzi, ex kub'
tq'o'n tq'ob' tib'aj, ex xi tqanin te qa otaq
tli jun ti'.
[24] B'e'x i jqet ch'in twutzjo moẍ, ex tq'ma:
Ma b'ant ch'in we nka'yin, me noq ch'in,
qu'n ayetzi'n ichin nche'x nka'yi'n nyakuj
tzeqe nchi b'et.
[25] Te' kyok tmiko'n Jesús juntl majl
twutzjo moẍ, b'e'x el spiky'e' kyi'j twutz, ex
b'e'x b'ant tka'yin wen. Texjo tqan, b'e'x ul
Dios te ichin.
[26] B'e'xsin aj tchq'o'n Jesús tu'n taj tja, me
nej xi tq'ma'n te: Mina meltz'ajla toj tnam,
chi'.*

Tej t-xi tq'ma'n Pegr qa Kolil te Jesús
(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

[27] Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i xi' Jesús kyuk'a
t-xnaq'tzb'in kyojjo much' najb'il toj tnam
te Cesarea Filipo.
Nchi b'aj b'ettaq, te' t-xi tqanin Jesús kye:
¿Ankyeqi'n toj kywutzjo jni' xjal? chi'.
[28] Xi kytzaq'win t-xnaq'tzb'in kyjalu'n:
At junjun nq'ma'nte qa ajiy qtzan Juan, a
Jawsil A'; at junjuntl nq'ma'nte qa ajiy Elías,
a yolil Tyol Dios. Ex at junjuntl nq'ma'nte
qa ajiy jun yolil Tyol Dios jaw itz'je juntl
majl.
[29] ¿Yajtzin kye toj kywutz? ¿Ankyeqi'n?
chi Jesúsjo.
Xi ttzaq'win Pegr: A tejiy Crist, a
sk'o'nxix tu'n Dios, tu'n tul tzalu'n twutz
tx'otx', chi'.*
[30] Xi tq'ma'n Jesús kye, tu'n mina chi ok
tene q'malte kye jni' xjal.*

Tej tyolin Jesús ti'j tkyimlin
(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

[31] Ok tenl Jesús xnaq'tzil kye t-
xnaq'tzb'in. Xi tq'ma'n kye: Ayi'n, a
Tk'wal Ichin, a sk'o'nxix tu'n Dios, nimx

* 8:11 Mt. 12:38; Lc. 11:16 * 8:12 Mt. 12:39; Lc. 11:29 * 8:15 Mt. 16:6, 12 * 8:18 Is. 6:9-10; Jer. 5:21; Ez. 12:2
* 8:19 Mt. 14:20; Mr. 6:43; Jn. 6:13 * 8:20 Mt. 15:37; Mr. 8:8 * 8:26 Mr. 8:30 * 8:29 Jn. 1:49; 6:69; 11:27
* 8:30 Mr. 9:9

kyky'elix wu'n, ex ok kchin elil i'jli'n
kyu'n kynejilxjal ex kyu'n kynejil pale junx
kyuk'a tkyaqil xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il.
Kchin k'wel b'yo'n kyu'n, me toj toxin q'ij
kchin jawil anq'intla juntl majl.
32 Tej tb'aj tyolin Jesús, ex te' tb'inte Pegr
ikyjo, b'e'x ex tk'le'n najchaq ch'intl, exsin
ok ten yisolte tu'n tq'ma, qa tu'ntaq tb'ajjo
jni' ikyjo ti'j.
33 Ajtz meltz'aj Jesús ka'yil kyi'jjo t-
xnaq'tzb'in, exsin ok ten yisolte Pegr:
¡Pegr! Ayetzi'n tyola ikyjo, tyol tajaw il,
qu'n a taj tajaw iljo tu'n tb'antjo kyaj xjal,
ex nya a taj Dios. ¡Ay, tajaw il, laq'emila
nk'atza! chi'.*
34 B'e'xsin i xi ttxko'n Jesús t-xnaq'tzb'in
exsin jni' xjal, ex xi tq'ma'n kye: Ankye
jun taj tu'n tok te nxnaq'tzb'i'n, il ti'j tu'n
tel ti'n toj tk'u'j tkyaqil tajb'il, ex tu'n t-xi
tq'o'n tib', tu'n t-xi lipe wi'ja toj tkyaqil,
exla qa ma kyim twutz cruz.* 35 Ikytzi'n,
alkye taj noq tu'n tkub' tb'inchin tajb'il
tzalu'n twutz tx'otx', kxe'l toj najin te jun
majx. Ex alkye k'wel tzyu'n tib' ti'j tkyaqiljo
at tajb'in kyexjal tzalu'n twutz tx'otx', noq
tu'n npaja ex tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil
kolb'il, ktenb'il tchwinqil te jun majx.*
36 ¿Qu'n ti'xsila tajb'in tu'n tkanb'it
tkyaqiljo ajb'il tzalu'n twutz tx'otx', exsin
tu'n tnaj tanmin? ¿Ma akutzin tz'ok tkyaqil
tq'inimil te klol tanmin?
37 ¿Ma akutzin klet tchwinqil noq tu'n
pwaq? 38 Ikytzi'n, aj qa at jun saj tx'ixwe
wi'ja ex ti'jjo nyola kywutzjo jni' xjal aj il, ex
ikyx weji'y, ayi'n Tk'wal Ichin, ex ok kchin
tzajil tx'ixwe we' te, aj wula tuk'a nkawb'ila
ex tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil nMa'n junx
kyuk'a jni' xjan angel.

9

1 Ex xi tq'ma'nl Jesús kye: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y; at junjun ite' tzalu'n wuk'iy,
mi kyli kyimin, tzmaxi aj kylonte nimku
tipin Tkawb'il Dios tzalu'n twutz tx'otx'.

Tej ttx'ixpit tka'ylajtz Jesús
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

2 Tb'ajlinxi' qaq q'ij, i xi tkle'n Jesús
oxe t-xnaq'tzb'in tuk'a, a Pegr, Santyaw
exsin Juan, ex i kanin twi' jun wutz.* Ky-
wutzx t-xnaq'tzb'in, tx'ixpitjo ka'yin. 3 Ex
t-xb'alin ox qoptz'ajx wen, manyor sjan-
inx tze'nku jun b'u'ë, a a'kxtaq tb'aj tx-
jet. 4 Iwletzin Jesús kyu'n t-xnaq'tzb'in nchi
yolintaq kyuk'a Elías* ex Moisés.* 5-6 B'e'x
i xob'xjo t-xnaq'tzb'in, te' kylonte ikyjo.
Ante Pegr nti'l tumil jyet tu'n; o'kx xi
tq'ma'n te Jesús:
¡Xnaq'tzil! Tb'anilx te' oto' tzalu'n. K'a'
kub' qb'inchi'n oxe tal pach;* jun te, ex jun
te Moisés, ex jun te Elías.
7 Texjo paq, tej tkub' juktz'aj jun muj
kyib'aj. Ex tojjo muj etz yolin jun tq'ajq'ojil,
ex tq'ma: Axixpen weji'y Nk'wal lo
k'u'jlinxix wu'n.* ¡Kyb'inkuji'y Tyol!
8 Atzaj te' t-xi kyka'yin t-xnaq'tzb'in
kyi'jile, mix a'l kyli, o'kxl Jesús.
9 Te' kymeltz'aj twi' wutz, xi toqxen-
inxix Jesús kye' kyjalu'n: Mix alqe kxele
kyq'ma'nji'y a ma kyliy, tzmaxi aj njatz
anq'in, a ayi'n Tk'wal Ichin, kyxol kyimnin,
chi'.*
10 Ex mix al qe txi kyq'ma'ne; noq kyij ten
kyxolx, me nchi yolintaq tze'n tz'elpine'
yol, a tu'n tjaw anq'in juntl majl.
11 Xi kyqanin te Jesús: ¿Tze'ntzin ttentz
nkyq'ma'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, qa
ataq Elías tu'n tul nej twutza?* ¿Nyapela
ti'jjo lo nchi yolinetaq, a ma qli'y?
12 I xi ttzaq'win Jesús: Twutzx te'. Ate
Elías tu'ntaq tul nej, tu'ntzintla noq b'inchil
kytenxjal, aj wula. Me ntq'ma'ntl Tu'jil
Tyol Dios qa nimx tu'n tiky'x tu'n Tk'wal
Ichin, ex qa tu'n tel iky'in kyu'n xjal.* 13 Ex
kxel nq'ma'n kye'y, o tzul te Elías, qu'n
ate Juan, a Jawsil A', ul te t-xel. Ex kub'
kyb'inchinxjal ti'j tze'nkuxtaq kyaj, ikyxjo
tze'nku ntq'ma'n Tyol Dios.*

Tej tex tlajo'n taq'nil tajaw il toj tanmin jun q'a
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

14 Kyk'ulinxi twi' wutz kyuk'a oxe t-
xnaq'tzb'in kyk'atzjo txqantl, aye' nchi
yolintaql kyuk'a xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il,
ex attaql txqan xjal kyi'jile. 15 Te' tiwle

* 8:33 Sant. 4:7 * 8:34 Mt. 10:38; Lc. 14:27 * 8:35 Mt. 10:39; Lc. 17:33; Jn. 12:25 * 9:2 2Pe. 1:17-18 * 9:4 2Re. 1:1–2:12 * 9:4 Ex. 2–4; 18; 33–34 * 9:5-6 Lv. 23:39-43 * 9:7 Mt. 3:17; Mr. 1:11; Lc. 3:22 * 9:9 Mr. 5:43 * 9:11 Mal. 4:5; Mt. 11:14 * 9:12 Is. 53:3; Sal. 22:1-18; 69:8-11, 20-21; 118:22 * 9:13 Mt. 11:13-14; 17:11-13

kyu'nxjal, ch'ixtaq tkanin kyk'atz, i jaw
ka'ylaj, ex b'e'x i el rinin q'olb'ilte Jesús.
16 Xitzin tqanin Jesús kyexjal: ¿Ti'tzin
nkyyoli'n kyuk'a nxnaq'tzb'i'n?
17 Tzajtzin ttzaq'win jun ichin kyxoljo
txqan xjal: Xnaq'tzil, ma tzaj wi'n nk'wala
twutza, tu'n tkub' tq'ani'n, qu'n mina
nb'ant tyolin, tu'n tzyu'n tu'n jun taq'nil
tajaw il. 18 Noq ja ta', aj ttzaj ti'j, ex b'e'x
nkub' tz'aq tu'n, ex nb'aj n-etz plut toj
ttzi, tzunx nchi ju'ch'in tste, ex b'e'x n-
el ttx'i'lin tib'. Ma txi ntq'ma'n kye t-
xnaq'tzb'i'n, tu'n tex kylajo'n taq'nil tajaw
il toj tanmin, me mina n-ex kyu'n.
19 Xi tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in:
Nti'xsin kynimb'ila ti'j Dios. ¿Jte'xsin q'ij
nkub'lin ten kyxola, ex na'mxsin tok qe'
kyk'u'ja wi'ja? ¿Jte'xsila q'ij kky'elixjo ikyjo
wu'n? Q'intzinjiy q'a, chi'.
20 Xitzin kyi'ntz. Atzin te' tiwle Jesús tu'n
taq'nil tajaw il, tzaj kyimin ti'jjo q'a ex jaw
lu'lin. Kub' tz'aq, ex jaw ttolin tib' twutz
tx'otx', ex b'ajetz plut toj ttzi.
21 Xitzin tqanin Jesús te' ttata: ¿Jte'xitzin
q'ij ttzyetlin tu'n ikyjo? chi'.
Xi ttzaq'wi'n ttata: Atxixjo te much'xtaq.
22 Ila' maj o txi'xi tz'aq toj q'aq' ex toj a'
tu'n tkyim. Qa aku b'ant jun ti' tu'n ti'j,
q'aq'intzin tk'u'ja qi'ja; q'aninkutzin ch'in.
23 Xi tq'ma'n Jesús te: Atzin ntzaj tq'ma'n
we'y, qa aku b'ant jun ti' wu'n ti'j tk'wala.
Ka'n. B'inkutzi'n. Qa at jun xjal at tnimb'il
wi'ja, tkyaqilx aku b'ant wu'n ti'j.*
24 Atzin ttata q'a jaw ẍch'in, ex xi tq'ma'n:
Q'uqle we' nk'u'j ti'ja. Me chin tmojintza
tu'n tok qexix wen. 25 Te' tok tka'yin Jesús
nimx xjal nb'aj rinin tu'n kykanin tk'atz,
xi tq'ma'n te taq'nil tajaw il: Noq tu'n
tpaja, mina nb'ant tb'i'n ex tyolin q'a. Kxel
nq'ma'n te'y, tu'n tetza toj tanmin, ex tu'n
mina tz'okx majla.
26 Atzin taq'nil tajaw il jaw ẍch'in wen,
ex tb'inche tu'n ttzaj junl majl kyimin ti'jjo
q'a, ex b'e'x etzkux toj tanmin, ex kyij
tq'o'n tze'nku jun kyimnin. Nimxl xjal
q'mante qa otaq tz'el kyim te jun majx.
27 Me ante Jesús jaw t-xko'n ex kub' twa'b'in.
28 Tetzi'n tokx Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in
toj jun ja kyjunalx, xi kyqanin t-xnaq'tzb'in
te: ¿Tze'ntzin tten mi xb'ant qe qlajon te'
taq'nil tajaw il toj tanminjo q'a? chi chi'.
29 I xi ttzaq'win Jesús: Atzin taq'nil tajaw
il ikyjo, nb'ant tlajet noq tuk'a na'j Dios.

Tej tyolin Jesús juntl majl ti'jjo tkyimlin
(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

30 Kyiky'linxi antza, i iky'ku toj Galiley.
Tky'e'taq Jesús tu'n tel tqanil, 31 qu'n nchex
t-xnaq'tzintaqjo t-xnaq'tzb'in. Ex nxi-
taq tq'ma'n kye: Ayintzi'n Tk'wal Ichin,
sk'o'nqi'n tu'n Dios, kchin xel q'o'n kye'
xjal, tu'n nkub' kyb'yo'n, chi'. Aj nkyima,
me toj toxin q'ij, kchin jawitz anq'in juntl
majl.
32 Minataq n-el kyniky' te ti'taq tz'elpine
yol ikyjo, qu'n nchi xob'taq tu'n t-xi
kyqanin.

Ankyexixtl at toklin toj Tkawb'il Dios
(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

33 Kykaninxitzin toj Capernaum; i okx toj
jun ja, ex xi tqanin Jesús kye: ¿Titzi'n
nkyyolintaqa toj b'e?
34 Me noq i b'aj kub' mutxe tu'n kytx'ixew,
qu'n otaq b'aj kub' kyyolintaq alkye nimx-
taq toklin kyxol.*
35 Kub' qe Jesús, ex i xi ttxko'n t-
xnaq'tzb'in tk'atz, exsin xi tq'ma'n kye:
Alkye taj tu'n tok te tnejil kyxol xjal, ilx
ti'j tu'n tok te tch'ib'il, ex tu'n tajb'in kye
txqantl.*
36 Tzaj ttxko'n Jesús jun tal k'wal, ex
kub' twa'b'in kyxolx, ex jaw tchle'n. Xi
tq'ma'n kye: 37 Alkye kxel k'monte jun tal
k'wal tze'nku lo, noq tu'n tnimb'il ti'j nb'i'y,
nya noq o'kxjo k'wal kxel tk'mo'n, qala'
majqinxa; ex atzi'n xjal kxel k'mon we'y,
nya noq o'kqinxa kchin xel tk'mo'n, qala'
majxjo Dios, a tzaj chq'o'n we'y.*

Tej kyetz taq'nil tajaw il tu'n jun xjal, me nya t-xnaq'tzb'in Jesús
(Mt. 10:42; Lc. 9:49-50)

38 Xi tq'ma'n Juan te Jesús: Xnaq'tzil, o qli
qe' jun xjal, a nchi etzjo jni' taq'nil tajaw il
toj kyanminxjal tu'n, noq toj tumil tb'iy, me
nya jun quk'a. Tu'npetzintzjo, kyij qq'ma'n
te', tu'n mina kub' tb'inchintaqljo ikyjo.
39 Me ante Jesús xi tq'ma'n kye: ¡Mina
txi kyq'ma'n kye ikyjo! Qu'n alkye' nkub'
tb'inchin jun ti' wen nimx toklin ti'j nb'i'y,

* 9:23 Fil. 4:13 * 9:34 Lc. 22:24 * 9:35 Mt. 20:26-27; 23:11; Mr. 10:43-44; Lc. 22:26 * 9:37 Mt. 10:40; Lc. 10:16; Jn. 13:20

nya ajq'oj wi'ja, ex nlay jaw yolb'in wi'ja.
40 Qu'n atzi'n lu'n nya qi'jb'inxi ta', quk'a ta'
te'.* 41 A'lchaqx kye jun xjaltz tzaj q'o'nte
ch'in ti' kye'y, i'chaqx noq jun tal pulb'il a',
qu'n tu'n weqi'y, twutzxix kxel nq'ma'n, ok
ktzajil chjon te' tu'n Dios.*

Jun techil tu'n Jesús, tu'n mi qox tz'aq toj il
(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

42 Alkye jun xjal tjoy ttxolil tze'n tten,
tu'n tkub' tz'aq jun much' k'wal ti'j tnimb'il
wi'ja, wenpetla te te, tu'n tok tk'lo'n jun
ab'j te cheb'l triy ti'j tqul, exsintla xi t-xo'n
tib' toj a', tu'n tkyim. 43 Qa noq tu'n tpaj jun
tq'ob'a mo jun tqan, aku kub' tz'aqiy toj il,
b'antla tu'n tel ttx'emin, exsin tu'n tokxa
toj kya'j tuk'a junch'in tq'ob'a, tze'nkuljo
tu'n t-xi'y toj q'aq' tuk'a kykab'il.* 44 Toj
q'aq', aye ẍchuq' mina nchi kyim, ex mina
nyupjjo q'aq'.* 45 Ikyxjo qa tu'n tpaj tqan,
aku kub' tz'aqiy toj il, b'antla tu'n tel
ttx'emin, exsin tu'n tokxa toj kya'j noq
tuk'a junch'in tqan, tze'nkuljo tu'n t-xi'y
toj q'aq' tuk'a kykab'ilx, 46 qu'n toj q'aq',
aye ẍchuq' mina nchi kyim ex mina nyupjjo
q'aq'.† 47 Ikyxjo qa noq tu'n tpaj twutza,
aku kub' tz'aqiy toj il, wenitla tu'n tetz
ti'n, exsin tu'n tokxa toj kya'j ja' nkawine
Dios, tuk'a junch'in twutza, tze'nkuljo tu'n
t-xi'y toj q'aq' tuk'a kykab'ilx,* 48 qu'n toj
q'aq', aye ẍchuq' mina nchi kyim, ex mina
nyupjjo q'aq'.*

49 N-ajb'in te atz'in ti'j chib'j, tu'n
mi junxiyixe.* Ikyqexsin qe', kky'elix
ti'chaqku ti' qu'n, tu'n mina qox toj il.
50 Nimx n-ajb'ine atz'in te aq'b'il ttxutxjil
qchi'. Me tz'elit naj tpitz'mejil, nti' aku
tz'ajb'ine qe.* Tz'elit tnaj tpitz'mejil,
ikyxjo tze'nku jun xjal tz'el naj twenil
kywutzx xjal ex twutz Dios.

Tu'npetzintzjo, tentzin kywenila
kykyaqilxa, tu'ntzin tten tzaljb'il kyxola.

10

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tu'n tkub'
kypa'nxjal kyib'
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

1 Etz Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in tojjo tnam
Capernaum, exsin i xi' tojjo tx'otx' te Judey,
ex i xi' tojjo tx'otx' tjlajxi Nim A' Jordán.
Pon chmet txqan xjal ti'jile antza, ex ok ten
xnaq'tzilkye tze'nkuxtaqjo ntenetaq tu'n.
2 Kyxoltzi'n xjal, i kanin junjun Parisey,
tu'n t-xi kyqanin jun tumil, tze'n tten tu'n
tkub' tz'aq toj til ti'jjo t-xnaq'tzb'il. Chi chi'
kyjalu'n: ¿Wenpetzila, tu'n tkub' tpa'n jun
ichin tib' tuk'a t-xu'jil?
3 I xi ttzaq'win: ¿Ti'tzin kyij ttz'ib'in
Moisés kye'y toj Ojtxe Kawb'il?
4 Xi kytzaq'win: Ttziye te Moisés, tu'n
tkub' b'inchit jun u'j te kypa'b'lxjal kyib'.
Ikytzin n-aje kychq'o'ne ichin kyxu'jil tja
kytata.*
5 Xi tq'ma'n Jesús: Tzaj tq'o'n Moisésjo
kawb'il ikyjo, qu'n tu'n tkujil kyanmi'n,
tu'n kyky'e'y kub' kyniminji'y tkawb'il
Dios kyij tq'o'n te tnejil. 6 Qu'n tne-
jilxix, kub' tb'inchin Dios jun ichin ex jun
qya.* 7 Tu'npetzi'n, kyjel ttzaqpi'n te ichin
ttata ex tnana, noq tu'n tok meje tuk'a t-
xu'jil. 8 Ex kykab'ilx kchi okil te junch'in.*
9 Tu'npetzi'n, nlay tz'el tpa'n te xjaljo, a s-
ok tmujb'in Dios.
10 Telninxitzin b'ajjo t-xnaq'tzb'il, i xi' toj
jun ja. Atzaj te' kykanin, xi kyqanin t-
xnaq'tzb'in juntl majl te ti'jxjo t-xnaq'tzb'il
kyi'j pa'l kyib'.
11 Xi tq'ma'n Jesús kye: Qa at jun ichin
xkub' tpa'n tib' tuk'a t-xu'jil, exsin qa ma
jaw meje tuk'a juntl qya, aj ky'a'jiljo ichin
ikyjo twutz tnejil t-xu'jil. 12 Ex ikyxjo jun
qya, qa ma kub' tpa'n tib' tuk'a tchmil, ex
qa ma jaw meje tuk'a juntl ichin, aj ky'a'jiljo
qya ikyjo twutz tnejil tchmil.*

Tej kykub' tky'iwlin Jesúsjo tal k'wal
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

13 I b'aj tzaj kyi'nxjal junjun tal k'wal
tk'atz Jesús, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' kyib'aj,
tu'n kykub' tky'iwlin. Me ayetzi'n t-
xnaq'tzb'in b'e'x i ok ten yisol kye' nchi
b'aj kanintaq. 14 Tej kyok tka'yin Jesús
ikyjo, b'e'x tzaj tq'oj kyi'j t-xnaq'tzb'in,
ex xi tq'ma'n kye: Kytzaqpinqetzji'y tal
k'wal, tu'n kyb'aj tzaj laq'e nk'atza. Mi

* 9:40 Mt. 12:30; Lc. 11:23 * 9:41 Mt. 10:42 * 9:43 Mt. 5:30 * 9:44 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 44. † 9:46 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 46. * 9:47 Mt. 5:29 * 9:48 Is. 66:24 * 9:49 Lv. 2:13 * 9:50 Mt. 5:13; Lc. 14:34-35 * 10:4 Deu. 24:1-4; Mt. 5:31 * 10:6 Gen. 1:27; 5:2 * 10:8 Gen. 2:24 * 10:12 Mt. 5:32; 1Co. 7:10-11

chi kub' kymeqo'n, qu'n kykyaqiljo k'wel
kymutxsin kyib' tze'nqe' tal k'wal lo,
ayepen kye kchi okixjo toj Tkawb'il Dios.
15 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; qa nti'
tq'uqb'il kyk'u'ja wi'ja tze'nku jun k'wal,
nlay b'ant tkawin Dios toj kychwinqila.* 16 I
jaw tchle'n k'wal, ex i kub' tky'iwlin tuk'a
tq'ob'.

Tej tyolin jun q'inin tuk'a Jesús
(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

17 Te' t-xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in, pon
rinin jun ichin tk'atz, exsin kub' meje
twutz, ex xi tqanin te: Ay, xnaq'tzil wenxix,
¿Ti'n k'wel nb'inchi'n, tu'n nkanb'inteji'y
chwinqil te jun majx?
18 Xi ttzaq'win Jesús: ¿Tiqu'n ntzaj
tq'ma'n qa wenqi'n? Nti'x jun te xjal
wen tzalu'n twutz tx'otx', qala' o'kx te
Dios. 19 ¿On chi tb'ijiy tkawb'il Dios? Mi
b'iyi'n.* Mi ky'a'ji'n.* Mi tz'elq'i'n.* Mi
jaw b'ant yol ti'j jun a'la noq tu'n kukxjo.*
Niminkujiy ttatiy ex tnaniy.*
20 Xi tq'ma'n ichin te Jesús: Xnaq'tzil,
kykyaqilxjo anetzi'n, o b'aj b'ant wu'n atxix
toj nq'ayila.
21 Xi tka'yin Jesús tuk'a tq'aq'b'il tk'u'j,
ex xi ttzaq'win: Noq junch'intl tu'n tb'ant
tu'n: Kux txi'y k'ayil te' tkyaqiljo jni' at
te'y, ex oyinxjiy jni' tpwaqa kye yaj. Ikytzin
ktenb'ila tq'inimiljiy toj kya'j. Exsin ku
tzajtza lipeka wi'ja.
22 Tej tb'in te' q'inin ikyjo, b'e'x jaw b'isin,
qu'n manyor q'ininxtaq.
23 Te' tajjo q'inin tja, jaw ka'ylaj Jesús
ti'jile, exsin xi tq'ma'ntz kye t-xnaq'tzb'in:
Kujx te' lu'n kye q'inin, tu'n kyokx toj
Tkawb'il Dios.
24 Ex ikyqexjo t-xnaq'tzb'in, b'e'x i jaw
ka'ylaj, te' kyb'in te' ikyjo.
Xi tq'ma'n Jesús kye: Nk'wal, kujx te'
tu'n tokx jun xjal toj Tkawb'il Dios. 25 Kxel
nq'ma'n juntl majl kye'y: Jun paqxla aku
tz'ex jun chej toj toyajil jun b'aq te slepb'il
b'u'ë, tze'nkul te' tu'n tokx jun q'inin toj
Tkawb'il Dios.
26 Ayetzin t-xnaq'tzb'in, te' kyb'in te'
ikyjo, i jaw ka'ylajxixtl, ex i jaw qanlaj
kyxolilex: Qa nlay chi okx q'inin toj kya'j,
¿Yajtzila qetz? ¿Altzila kye k-okixtz?
27 I ok tka'yin Jesús, ex i xi ttzaq'win: Nlay
b'ant tu'n kyklet-xjal kyu'nx kyib'x. Me
mete Dios kb'antil te' tu'n tkyaqil.
28 Ok ten Pegr q'malte te Jesús: Ma kyij
qtzaqpinqeji'y tkyaqiljo jni' attaq qe'y, ex
loqo'y lipcheqok ti'ja.
29 Xi ttzaq'win Jesús: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, a'lchaqx kye kyij ttzaqpi'n
jni' tja, ttziky, titz'in, tnana, ttata, tk'wal,
jni' ttx'otx' ex tkyaqil jni' at te, noq tu'n
npaja ex tu'n tpajjo nyola, 30 nimx t-xel
ktzajil tq'o'n Dios te twutzxjo tx'otx' lu'n,
tze'nku tja, ttziky, titz'in, tnana, tk'wal,
jni' ttx'otx', exla qa tuk'a yajb'il tzalu'n
twutz tx'otx'. Me tojtzi'n juntl tchwinqil,
ok tkanb'e tchwinqil te jun majx. 31 Me nimx
ja'lin ite'k te tnejil tzalu'n twutz tx'otx',
me chi kyjel te tch'ib'il, qa nti' kynimb'il.
Ex nimx nti' kyoklin tzalu'n twutz tx'otx'
ja'lin, me kchi okil te tnejil noq tu'n kyn-
imb'il.*

Tej tyolin Jesús te tox majin ti'j tkyimlin
(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

32 Kyja'taq kyjax Jesús kyuk'a t-
xnaq'tzb'in tzma Jerusalén; nejnin
Jesús kywutzjo t-xnaq'tzb'in, ex aye t-
xnaq'tzb'in tzaj tchewil kyi'j, qu'n b'e'x
kynab'le ti' tu'ntaq tb'aj ti'j Jesús antza.
Ex ayetzin xjal lipcheqextaq kyi'j, b'e'x i
tzaj xob' tu'n ikyjo. Ajtz meltz'aj Jesús, ex
i tzaj ttxko'n t-xnaq'tzb'in kyjunalx, ex ok
ten q'malte kye: 33 Ikytzi'n tze'nku n-ok
kyka'yi'n, ch'ix qjapin Jerusalén, a ja' ayi'n,
a Tk'wal Ichin, kchin xel k'ayi'n kye' kynejil
kypale Judiy exsin kye' xnaq'tzil ti'j ojtxe
kawb'il. Kyq'ma'b'il qa ayi'n at npaja, noq
tu'n nkub' b'yokuy kyu'n aj il. 34 Kchin okil
kyxmayi'n, kb'ajil kytzub'in wi'ja, kchin
okil kylank'i'n, exsin kchin k'wel kyb'yo'n.
Me toj toxin q'ij, kchin jawil anq'i'ntla.
Ikytzin b'aj tyolin Jesúsjo kywutz t-
xnaq'tzb'in.

Tej t-xi kyqanin Santyaw ex Juan jun b'a'n te Jesús
(Mt. 20:20-28)

35 Atzin te Santyaw exsin Juan,
k'walb'ajqe te Zebedey, i xi laq'e tk'atz
Jesús, exsin xi kyq'ma'n te: Xnaq'tzil, qaja
tu'n tb'inchi'n jun b'a'n qi'ja.

* 10:15 Mt. 18:3 * 10:19 Ex. 20:13; Deu. 5:17 * 10:19 Ex. 20:14; Deu. 5:18 * 10:19 Ex. 20:15; Deu. 5:19
* 10:19 Ex. 20:16; Deu. 5:20 * 10:19 Ex. 20:12; Deu. 5:16 * 10:31 Mt. 20:16; Lc. 13:30

36 I xi ttzaq'win Jesús: ¿Ti'tzin kyaja tu'n
tkub' nb'inchi'n kyi'ja?
37 Xi kyq'ma'n: Q'ontza qokli'n, tu'n
qkub' qe'y toj Tkawb'ila toj tman q'ob'a ex
juntl toj tẍnayaja kawil tuk'iy.
38 I xi ttzaq'win Jesús: Mina n-el kyniky'a
ti'jjo ntzaj kyqani'n we'y. ¿Ma akutzin
tziky'x kye' kyu'n tkyaqiljo jni' kky'elix
wu'n? ¿Ex ma akutzin kypa kye' tkyaqil
yajb'il kky'elix wu'n?
39 Xi kytzaq'wintz: Ok kky'elix qe qu'n.
Xi ttzaq'winl Jesús kye: Twutzx te', akula
tziky'x kye kyu'n tze'nku we' kky'elix wu'n,
40 me atzi'n tu'n tkub' qe jun kye' toj nman
q'ob'a ex juntl toj nẍnayaja kawil wuk'iy,
nyaqin we' ti'j te'; qala' a nMa'n, qu'n o'kx
te' ojtzqilte ex b'ilte alqe kxele tq'o'ne.
41 Atzaj te' tok kyb'i'n lajajtl t-xnaq'tzb'in
ikyjo, b'e'x tzaj kyq'oj kyi'j Santyaw ex
Juan. 42 Me i xi ttxko'n Jesús kykyaqilx, ex
xi tq'ma'n kye: Ojtzqi'nl kye' kyu'n tze'n
kytenxjal nya nimil; qu'n ayetzi'n tnejil
kawil, qa ti'x jun ti', manyor tx'u'jqex tuk'a
kykawb'il, qu'n nyakuj etzinqe kyu'n.*
43 Me atzin kyxola, nya iky te'. Qala' ankye
te' taj tu'n tok te nim toklin kyxola, il ti'j
tu'n tajb'in kye txqantl.* 44 Ex ankye taj
tu'n tok te tnejil, il ti'j tu'n tok tze'nku
jun aq'nil te jun majx kye txqantl.* 45 Qu'n
ka'ntzinjiy we', a ayi'n Tk'wal Ichin; mi
ẍin ul we' tu'n kyajb'inxjal we'y; qala' ayin
we' tu'n wajb'i'n kye txqantl, ex tu'n t-xi
nq'o'n nchwinqila te kyxel, tu'n kyklet te
jun majx.*

*Tej tq'anit jun mo*ẍ tu'n Jesús
(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

46 Tej kyxi' Jerusalén, iltaq ti'j tu'n kyiky'
tojjo jun tnam, Jericó. Te' kyex ttxanxi
tnam, lipcheqektaq txqan xjal kyi'j. Ex
attaq jun moẍ q'uqle ttzi b'e, Bartimey tb'i,
tk'wal Timey, nmo'ntaq. 47 Te' tb'i'nte qa
ataq Jesús aj Nazaret, b'e'x ok ten ẍch'il:
Jesús, tyajil David,* q'aq'intz tk'u'ja wi'ja.
48 B'e'x ok kyyiso'nxjal, tu'n tkub' qen,
me noqx kyja' jawe ẍch'ine: Tyajil David,
q'aq'intz tk'u'ja wi'ja.
49 Te' tb'inte Jesúsjo ikyjo, b'e'x kub' we',
ex tq'ma: ¡Kyq'olb'intza!
Ex b'e'xsin tzaj kyq'olb'intz moẍ, ex xi
kyq'ma'n te: Qe tk'u'ja. ¡We'ksa! Lu'y
nq'olb'ajtz.
50 B'e'xsin kyij t-xo'nkuxjo t-xb'alin, jun
paqx tjaw t'ikypaj, ex xi ti'n tib', tu'n tkanin
tk'atz Jesús.
51 Xi tqanin Jesús te: ¿Ti' taja tu'n tkub'
nb'inchi'n ti'ja?
Xi ttzaq'win: Xnaq'tzil, waja tu'n
kyka'yin nwutza.
52 Xi tq'ma'n Jesús te: Kux tz'aja, noq tu'n
tnimb'ila wi'ja ma chi ka'yin twutza.
Texjo paq, kyka'yin twutz, ex b'e'x ok
lipe ti'j Jesús.

11

Tej tkanin Jesús toj Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

1 Tkanin Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in ky-
ojjo kab'e much' tnam Betfagé ex Beta-
nia, nqayin t-xe wutz Olivos. Te' ch'ixtaq
kykanin toj Jerusalén, i xi tchq'o'n kab'e t-
xnaq'tzb'in, tu'n kyxi' toj jun kyb'e.
2 Xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y tojjo tal kojb'il
jlajxi. Ajtzin kyokxa ttxa'n tnam, ok knetil
jun tal bur kyu'n, k'lo'n, me mix jun xjal
o chejinxi tib'aj. ¡Kypjumila, exsin kyintza
tzalu'n! 3 Qa at jun a'la saj qaninte kye'y.
¿Tiqu'nil n-el kypju'n? qa chi'. At k-
okile te qAjaw, chichkuji'y, me ja'linx tz'ajtz
qq'o'ntla.
4 I xi', ex atzaj kykanin, k'lo'ntaqjo tal
bur ttzi b'e nqayin tk'atz jun ja, exsin tzaj
kypju'ntz.
5 Me xi kyqanin jun ch'uq xjal kye, a
ite'taq antza: ¿Titzi'n nb'aj kye'y? ¿Ti qe
n-el kypjunji'y tal bur?
6 Xi kyq'ma'ntz tze'nkuxjo otaq txi
tq'ma'n Jesús kye. B'e'xsin tzaj kytza-
qpi'ntz. Exsin tzaj kyi'ntzjo tal bur.
7 Atzaj te' tul tk'atz Jesús, b'aj jax kyq'o'n
kytxo'w tib'aj, exsin jax qe Jesús tib'aj. 8 B'aj
kub' kyliky'in jni' xjal kytxo'w toj tb'e, ex
ayetzi'n txqantl b'aj tzaj kytoqin t-xaq tze,
tu'n tkub' kychto'n toj tb'e. 9 I b'aj kub'
nejjo txqan xjal twutz, ex txqantl b'aj ok
lipe; kykyaqilxtaq nchi b'aj b'itzin wen, ex
kyq'ma'ntaq:
Qo b'itzin ti'j tb'i a tzul ti'j tb'i tAjaw
Tkyaqil, qu'n ky'iwlinxix.

* 10:42 Lc. 22:25 * 10:43 Lc. 22:26 * 10:44 Mt. 23:11; Mr. 9:35; Lc. 22:26-27 * 10:45 Mt. 20:28; Jn. 12:32
* 10:47 Mt. 21:9 * 11:10 Sal. 118:26

[10] Ky'iwlinxixa, a ma tzul kani'n, ay tyajil
David, tu'n tkawi'n qxola.
Nimxitjo toklin tb'iy toj tnajb'ila.*
[11] I o'kx Jesús toj Jerusalén kyuk'a
t-xnaq'tzb'in, ex xi' tojjo tnejil ja te
na'b'l Dios. B'aj tka'yin ti'chaq tokxtaq
toj. B'e'xsin xi'tz juntl majl kyuk'a t-
xnaq'tzb'in tzma Betania, qu'n otaq qoqix,
te' tok kyka'yin.

Tej tqanb'in Jesús ti'j tqan iw
(Mt. 21:18-19)

[12] Toj junxil q'ij, te' kyja'taq kyiky'x tojjo
Betania, otaq tzaj wa'yaj ti'j Jesús. [13] Tli
jun tqan iw najchaq, ẍqiyin wen. Xi' lolte
kyuk'a t-xnaq'tzb'in, qa attaq twutz. Me te'
kykanin, nti' twutz, noq t-xaq attaq, qu'n
nyataq tq'ijjo tu'n twutzin. [14] Tu'ntzin ikyjo,
qanb'in ti'j, ex xi tq'ma'n te tqan iw: Mixla
jtojx tu'n tel twutza te kylo'xjal.
Kyb'i t-xnaq'tzb'in ikyjo.

Tej kyex tlajo'n Jesús jni' k'ayil toj tnejil ja te na'b'l Dios
(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

[15] Atzaj te' tkanin Jesús juntl majl kyuk'a
t-xnaq'tzb'in Jerusalén, okx tojjo tnejil ja
te na'b'l Dios. B'ajetz tlajo'n jni' xjal nchi
b'aj k'ayintaq, ex nchi b'aj loq'intaq toj.
B'aj jaw tpich'kin jni' kymeẍjo nchi b'aj
tx'exb'intaq pwaq, jni' kyq'uqiljo nchi b'aj
k'ayintaq palom, a aye nchi b'aj ajb'intaq
te aq'b'il chjonte te Dios. [16] Ex mix ttziye
tu'n kyokx juntl majljo k'ayil. [17] Exsin ok ten
xnaq'tzil: Tz'ib'inl te' toj Tu'jil Tyol Dios:
Atzin nja'y k-okil te ja te na'b'l Dios te
tkyaqil xjal;*
me ayetzinl kye', ma chi ok q'onte te kyja
ileq'.*
[18] Te' tok kyb'i'n kynejil kypale aj Judiy
ikyjo exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe
kawb'il, b'e'xsin i ok ten jyol ttxolil tze'n
tu'n tkub'e kyb'yo'ne, qu'n otaqx tz'ok
kyxob'il te, qu'n nimxxjal otaq tz'ok lipe
ti'jjo t-xnaq'tzb'il.
[19] Atzin te' qok yupj, b'e'x meltz'aj Jesús
kyuk'a t-xnaq'tzb'in.

Tej tja tzqij tqan iw, tu'n tqanb'il Jesús
(Mt. 21:20-22)

[20] Toj junxil qlixje, iky' Jesús kyuk'a t-
xnaq'tzb'in tk'atzjo tqan iw, ex ok kyka'yin
otaq jaw tzqij. [21] Ante Pegr, te' tok tka'yin,
tzaj tna'n ti'jjo tq'ma Jesús ti'jjo tqan iw, ex
xi tq'ma'n: Aj Xnaq'tzil, ¡Ka'n! Ma tzqij tej
tqan iw, aj kyij tq'o'n qanb'il ti'j.
[22] Xi ttzaq'win Jesús: Tenxix kynimb'ila
ti'j Dios, ex ti'jjo jni' nb'aj b'ant tu'n.
[23] Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa at jun xjal
at-xix tnimb'il, ex nya njawje, qa ma txi
tq'ma'n te wutz lu'n, Ku tela tzalu'n, ex ku
txi'y toj ttxuyil a', qa at-xix tq'uqb'il tk'u'j,
ok kb'antil.* [24] Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n
kye'y, aj t-xi kyqanin jun ti' toj na'j Dios,
ten kynimb'ila tu'n ttzaj tq'o'n, ex ok ktzajil
kyk'mo'n. [25] Ex aj kyok ten na'l Dios, ky-
najsinkuy til jun xjal, qa at xb'ajte kyi'ja,
tu'ntzin tkub' tnajsin Diosjo kye'. [26] Qatzin
qa mina xkub' kynajsi'n til jun xjal, ex nlay
kub' najsin kye' tu'n Dios.*

Jun kyxjel Parisey ti'j toklin Jesús
(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

[27] Tb'ajlinxi' ikyjo, kykanin juntl majl
Jerusalén, ex i ok ten b'etejil tpe'n tnejil ja
te na'b'l Dios. I tzaj laq'e kynejil pale kyuk'a
xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, junx kyuk'a jni'
nejinel kyxolxjal, [28] ex xi kyqanin te: ¿Ti'n
tokiy tu'n tb'inchintejiy jni' lo, a nkub'
tb'inchi'n? ¿Ex ankye saj q'o'nte tokli'n?
[29] I xi ttzaq'win Jesús: Ex ikyx weji'y, kxel
nqani'n jun nxjelb'itza kye'y.
[30] Xitzin tqanintz: ¿Ankye tzaj chq'o'nte
qtzan Juan tu'n kyku'xxjal tu'n toj a' te
jawsb'il a'? ¿Apela Dios, mo noq ayexjal?*
¡Kytzaq'wintzi'n!
[31] B'e'xsin b'aj ok tentz yolil kyxolile, ex
kyq'ma: Qa ma txi qq'ma'n a Dios, b'e'x
ktzajil tq'ma'n qe, ¿Tin qu'n mi xi kynim-
intza? chila'. [32] Ex qa ma txi qq'ma'n qa
xjal, at qxob'il. ¿Ma nyatzin kykyaqil xjaltz
q'mante qa a Juan jun yolil Tyol Dios?
[33] Mix jyetil tumil kyu'n, ti' tu'n t-xi
kytzaq'win. O'kx xi kyq'ma'n te: Nya b'i'n
qe qu'n.
I xi ttzaq'win Jesús: Exsin ikyx weji'y,
nlay txi nq'ma'n we', alkye saj q'o'nte
wokli'n tu'n tkub' nb'inchi'n tkyaqiljo lo.

12

Jun techil tu'n Jesús kyi'jjo manil tx'otx'
(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

* 11:17 Is. 56:7 * 11:17 Jer. 7:11 * 11:23 Mt. 17:20; 1Co. 13:2 * 11:26 Mt. 6:14-15; 18:21-35; Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 26. * 11:30 Jn. 1:6-7

1 Kub' tq'o'n Jesús jun techil ti'j jun ichin
tajaw tx'otx': Jun ichin ok tawin tqan uv.
Ok tch'lajin ti'jile, ex b'e'x jaw twa'b'in jun
xkyaq'te toj te tzajb'ilte.* Exsin xi tq'o'ntz
te kymajin aq'nil, ex b'e'x xi' najchaq. 2 Te'
tul kanin tq'ij awal, tzaj tchq'o'n jun taq'nil
qanil te' twutz awal te manb'il ttx'otx'. 3 Me
ayetzin manil, te' tkanin taq'nil, b'aj ky-
lank'in, ex kukxjo aj kychq'o'ne. 4 Toj juntl
majl tzaj tchq'o'n juntl taq'nil, ex ikyxjo,
b'e'x ky'ixb'e twi', noqx jni' b'aj kyyiso'n,
ex kukxljo, aj kychq'o'n. 5 Tzaj tchq'o'n
juntl taq'nil; noqx te' tkanin, b'e'x kub'
kyb'yo'n. I tzaj tchq'o'nl txqantl. Me ikyx
b'ajjo kyi'j: At ky'ixb'e, ex at b'e'x b'aj kub'
kyb'yo'n. 6 Noq jun tk'wal kyij, tu'n ttzaj
tchq'o'n, a k'u'jlinxixtaq tu'n. Qu'n kub'
tb'isin: Nyapela k'wel kynimin nk'wala.
7 Atzin te' t-xi kyka'yin manil tx'otx'
te' ttzajjo k'walb'aj, b'e'x i b'aj ja yolin
kyxolile: Ate lu'n kyjel te tajaw tx'otx'.
Tu'npetzintzjo, qb'yo'nku, tu'ntzin qkyij te
tajaw.
8 B'e'xsin tzaj kytzyu'n, exsin kub'
kyb'yo'n, ex i xta'j xo'lte ttxanxi tx'otx'.
9 ¿Ti'tzila kb'ajil te tajaw tx'otx' kyi'jjo
manil, toj kywutza, aj tul? ¿Nyapela b'e'x
kchi k'wel tb'yo'n, ex kxel tq'o'n ttx'otx' te
kymajin txqantl? 10 ¿Na'mtzin tel kyniky'a
te ntq'ma'n Tyol Dios?
A ab'j, a xi kyxo'n b'inchil ja, a nyakuj
nti'taq tajb'in,
me axixpente ab'jjo ma tz'okin te tq'uqil
tẍkyin ja, a nimxix toklin.
11 Atzin tb'anilxjo ma tzaj tq'o'n tAjaw
Tkyaqil qe,
ex ma qo jaw ka'ylajx ti'j.*
12 Tetzi'n tkub' tyolin Jesús ikyjo, b'e'xtaq
xi q'i'n toj tze kyu'n kynejil Judiy, qu'n b'e'x
el kyniky' te techil, qa kyi'jtaq nyoline. Me
b'e'x kyij kytzaqpi'n, tu'n kyxob'il kye xjal.

Jun xjelb'itz te Jesús qa wen tu'n t-xi chjet k'ayb'il

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

13 Ayetzin kynejil Judiy i xi kychq'o'n jun-
jun Parisey ex junjuntljo aye lipcheqetaq
ti'j Herodes, tu'n kyxi' qanil jun kyxjelb'itz
te Jesús, noq tu'n tkub' tz'aq kyu'n ti'jjo
t-xnaq'tzb'il.* 14 Te' kykanin, xi kyqanin:
Ay, xnaq'tzil, noq samiy, b'i'n qe qu'n, qa
nyolin te twutzxix, ex nxnaq'tzi'n noq ti'jjo
tb'eyil chwinqil tu'n qxi' tuk'a qMan Dios.
Ex nya noq lipcheka ti'jjo nkyq'ma'nxjal,
ex mi nchi kub' tniminjiy aye nim kyoklin,
qu'n toj twutza, junx kyoklinxjal kykyaqil.
Tu'npetzi'n, ¿Wenpela tu'n t-xi qchjonji'y
k'ayb'il te kawil te Rom, mo minaj?
Xi kyqanin ikyjo qu'n kyky'e'taq Parisey
tu'n t-xi chjet k'ayb'il, me ayetzin kyuk'a
Herodes, kyajtaq. Ikytzin iltaq ti'j tu'n
tkub' tz'aq Jesús kyu'n toj til kywutzjo jun
ch'uq xjal lo.
Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n te: ¿Okpela kxel
qchjo'ntza, mo minaj? 15 Me tojtzqi'ntaq
te Jesúsjo kyxmiletz'il ti'jjo xi kyqanin, ex
xi tq'ma'n kye: N-el we niky' te ti'jjo
kyaja. Kyaja tu'n nkub' tz'aqa ti'jjo nx-
naq'tzb'ila. Kyyek'intzi'n jun pwaq we'y,
tu'n tok nka'yi'n.
16 Xi kyyek'in te, ex xi tqanin Jesús kye:
¿An qwutzb'iyiljo lo, ex an qb'i tz'ib'ink
twutz?
Xi kytzaq'winxjal: Te nmaq kawil te
Rom, chi chi'.
17 I xi ttzaq'win Jesús: Tu'npetzi'n,
kyq'o'nx kyeji'y a ntqanin nmaq kawil te
Rom, ex kyq'o'nxji'y a te Dios ntqanin.
Tetzi'n kyxi ttzaq'win ikyjo, noqx i b'aj
jaw ka'ylaj.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j qa il ti'j tu'n qjatz anq'in juntl majl

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

18 Attaq jun ch'uq Sadusey nb'aj
xnaq'tzintaq, qa aj tkyim jun xjal, minataq
njaw itz'je juntl majl.* I tzaj tk'atz Jesús,
ex xi kyq'ma'n te: 19 Xnaq'tzil, kyij ttz'ib'in
Moisés toj Tyol Dios, qa aj tkyim jun ichin,
ex qa nti' jun tk'wal kyij tuk'a t-xu'jil, il
ti'j tu'n tjaw meje tuk'axjo ttziky mo titz'in
qtzan tchmil, qu'n tu'ntzin aj tuljo tnejil
tal, te tk'waljo qtzan tchmil tu'n toke.*
20 Jun maj, attaq wuq ichin kyitz'imila kyib'.
Atzin kytziky knet t-xu'jil, me nti'x jun
tk'wal kyij, te' tkyim. 21 Atzintzjo tkab' jaw
meje tuk'a t-xu'jil kyij, me ikyxljo, nti' jun
tk'wal kyij, te' tkyim. Ex ikyxl b'ajjo ti'jjo
toxin, 22 ex ikyx b'ajjo kyi'jjo txqantl. Ex
b'e'x kyimljo qya.

* 12:1 Is. 5:1-2 * 12:11 Sal. 118:22-23 * 12:13 Mt. 12:10; Mr. 3:2; Lc. 11:54; 14:1 * 12:18 Kyb'i. 23:8
* 12:19 Deu. 25:5-10

23 Atzi'n ja'lin, at jun qxjela te'y:
¿Tze'ntzila tte'n tu'n kyjaw anq'intl
kyimnin? Qu'n, qa ikyjo, aj kyjaw itz'je
juntl majl, ¿Ti'tzila kb'ajiltz? ¿Altzila kye
k-okil te tchmiljo qya kyxoljo wuq ichin,
qu'n kykyaqilx i ok meje tuk'a?
24 I xi ttzaq'win Jesús: Najninx ite'ya
kye'. ¿Na'mxsin tel kyniky'a te Tyol Dios,
ex te jni' tipin? 25 Ajtzin kyb'aj jaw itz'je
juntl majljo kyimnin, mikyxil te' chwinqil
tze'nku lu'n. Ayetzin ichin exqetzi'n qya
mina chi b'aj jaw meje juntl majl. Iky
kchi b'aj okile' tze'nqeku angel toj kya'j.
26 Ti'jtzintzjo aj kyjatz itz'je juntl majl ky-
imnin, ¿Ma na'mtzin tkux kyu'jinji'y Tyol
Dios, a kyij ttz'ib'in Moisés, tej tyolin Dios
tuk'a tojjo tqan tx'i'x, a nk'anttaq? Chi'
kyjalu'n: Ayin weji'y tDios Abraham, te
Isaac ex te Jacob. Mix tq'ma qa ayintaq
weji'y, qala' ayin weji'ych.* 27 Ikytzi'n, ate
Dios nya kyDios kyimnin, qala' kyDios itz',
exla qa o chi kyim tzalu'n twutz tx'otx',
qu'n toj twutz Dios, itz'qe kykyaqilx.

Tu'npetzi'n, najninx ite'y.

Alkye kawb'il nimxix toklin kyxoljo txqantl
(Mt. 22:34-40)

28 Te' tok tb'i'n jun xnaq'tzil ti'j ojtxe
kawb'il ikyjo, tu'n toj tumil i xi ttzaq'wine
Jesús, xi laq'e tk'atz ex xi tqanin: ¿Ankye'
tkawb'il Dios nimxix toklin kyxoljo
txqantl?
29 Xi ttzaq'win Jesús: An tnejiljo lu'n:
Kyb'inkuxixsi'n, tyajil Israel.
O'kx Diosjo junch'in, a tAjaw Tkyaqil.
30 Tu'npetzintzjo, k'u'jlinkxixa tuk'a tkyaqil
tanmi'n ex tuk'a tkyaqil tnab'la ex
tuk'a tkyaqil tipi'n.*
31 Atzin tkab'tz:
K'u'jlink t-xjalila tze'nkux ay.*

Nti'x juntl tkawb'il nim toklin tze'nqe
lu'n.
32 Ante xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il xi
tq'ma'n: Xnaq'tzil, twutzxjo ikyjo tze'n
ntzaj tq'ma'n; junch'inx te Dios, tAjaw
Tkyaqil; nti' juntl.* 33 Tu'n tok qk'u'jlin
Dios tuk'a tkyaqil qanmin, tkyaqil qnab'l,
ex tkyaqil qipin, ex tu'n kyok qk'u'jlin qx-
jalil tze'nkux awo; axixjo lu'n nim toklin
tze'nqeku' oyaj ex chojb'il nchi kub' patit
twi' t-altar Dios.*
34 Te' tok tb'i'n Jesús, te' otaq txi
ttzaq'win xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il toj
tumil, xi tq'ma'n te: Noq ch'intl tu'n tel
te tniky' te' Tkawb'il Dios.

Tb'ajlinxi' ikyjo, mix a'l juntl el t-xob'il,
tu'n t-xi tqanin juntl t-xjelb'itz te Jesús.

T-xjelb'itz Jesús kye Parisey
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

35 Te' nxnaq'tzintaq Jesús toj tnejil ja te
na'b'l Dios, xi tqanin jun t-xjelb'itz kye
xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il: ¿Tze'ntzin tten
kyq'ma'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, qa tya-
jil David te Crist, a Kolil, a at toklin tu'n
Dios? 36 Ax David q'mante jun maj tu'n
Xewb'aj Xjan:
Xi tq'ma'n Dios te wAjawa:
Qekuy toj nman q'ob'a kawil wuk'iy,
ex k'wel kyi'jjo tajq'oja wu'nch.*
37 Twutzx te' qa a David t-xe'chil Crist.
¿Me tze'ntzin ttentz o yolin te David ti'j
Crist, a na'mtaq titz'je, ex ok tq'o'n te
tAjaw?

Tb'anilx ele t-xnaq'tzb'in toj kywutzjo
jni' xjal.

Tej tyolin Jesús kyi'jjo xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

38 Nxnaq'tzintaq Jesús kye jni' xjal, ex xi
tq'ma'n: Kyka'yink kyib'a, tu'n mina chi
ok lipe'y kyi'jjo xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il.
Nb'aj kub' kyyek'in kyib' te tnejinel tnam,
ex nb'aj ok kyq'o'n kyxb'alin tb'anilx,
manyor xqerx wen, noq tu'n kyokku ka'yin
kyu'nxjal. Ex kyajxix, tu'n kyok q'olb'it
wen ja'chaq nchi b'ete. 39 Kyajxix tu'n kyokx
qe te tnejil kyojjo ja te na'b'l Dios ex toj jun
wa'n toj jun nintz q'ij. 40 Me nb'ajel kyelq'in
kyja qya meb'eqe, a o chi kyim kychmil,
ex tkyaqiljo jni' at kye, ex tu'n mina tz'el
kyniky'tzajil, nchi ok tennaj na'l Dios nimx
tqan.

Tu'ntzin ikyjo, okx kychja'b'ilx toj q'aq'.

Qq'o'nx jun oyaj tuk'a tumil
(Lc. 21:1-4)

41 Q'uqletaq Jesús jun maj tk'atz jun
tkub'il oyaj pwaq, tokxtaq toj tnejil ja te
na'b'l Dios, nka'yintaq kyi'jjo jni' xjal tze'n
nb'aj kux kyq'o'ntaq kyoyaj. Ex ayetzin

* 12:26 Ex. 3:6 * 12:30 Deu. 6:4-5 * 12:31 Lv. 19:18; 1Jn. 4:21 * 12:32 Deu. 4:35 * 12:33 Os. 6:6
* 12:36 Sal. 110:1

q'inin, nimx pwaq b'aj kux kyq'o'n. 42 Ex
kanin jun qya, a otaq kyim tchmil, yajxix
wen. Kux tq'o'n kab'e tal netz' pwaq.
43 I tzaj ttxko'n Jesúsjo t-xnaq'tzb'in, ex xi
tq'ma'n kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y;
ajo tal qya lo, nim ch'intljo toyaj ma kux
tq'o'n kywutzjo txqantl, 44 qu'n jotxjo xjal, a
ma kux q'onte toyaj, a t-xkyijlb'in; qalatzinl
te' tal yaj, a ma kux tq'o'n, a attaq tajb'in te
tu'n tanq'in.*

13

Tej tyolin Jesús ti'j tu'n tyuch'jjo tnejil ja te na'b'l Dios
(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Tetz Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, b'e'x
xi tq'ma'n jun t-xnaq'tzb'in te: Xnaq'tzil,
ayex kye junjun tij ab'j ex junjun tij ja
tb'anilqex wen.
2 Xi tq'ma'n Jesús te: Tb'anilqex kye jun-
jun tij ja nchi ok tka'yi'n, me twutzxix kxel
nq'ma'n tey, qa tkyaqilx kchi k'wel yuch'j,
ex nti'x jun ab'j kyjel tib'aj juntl, aj tpon
tq'ijil.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús ti' kb'ajil, aj ch'ixtaq tjapin b'aj tkyaqil
(Mt. 24:3-28; Lc. 17:22-24; 21:7-24)

3 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' Jesús kyuk'a t-
xnaq'tzb'in twi' wutz Olivos, xinin twutzjo
tnejil ja te na'b'l Dios. Te' kykanin, kub' qe
Jesús, me ayetzin Pegr, Santyaw, Juan exsin
Andrés, xi kyqanin kyjunalx: 4 ¿Jtojtzin
b'a'n tb'ajjo ikyjo, ex ti'chaqtzin txqantl
kb'ajil, aj ch'ixtaq tk'ul kani'n ikyjo? chi
chi'.
5 I xi ttzaq'win Jesús: Kyka'yink kyib'a
tu'n mix a'l kub' sb'un kye'y, 6 qu'n ila'xte
tzul, ex k-okil kyq'o'n kyib' tze'n ayi'n.
Chichku' kyjalu'n: Ayin we' Crist, ex nimx
xjal kb'aj k'wel kyu'n, tu'n kyb'aj ok lipe
kyi'j. 7 Aj tok kyb'i'n tqanil jni' q'oj n-ok
tzalu'n mo tzachi'n, mina chi jaw xob'a,
qu'n atzi'n jni' anetzi'n ilx ti'j tu'n tb'aj.
Me na'mtaqtzin tul kanin te' q'ij, a ja' tu'n
tb'aje twutz tx'otx' tkyaqilx. 8 Ilx ti'j tu'n
kyk'ul kani'n q'ij, ja' tu'n toke q'oj tu'n
junjun nim tnam tuk'a junjuntl; ex tzul
kyaqnajnab' ex nintz wa'yaj noq ja'chaqku
tkyaqil twutz tx'otx'. Tkyaqiljo ikyjo, ikyjo
tze'nku tnejil tchyo'n tk'u'j jun qya tuk'a
tal.
9 B'a'nx chi ka'yin kyib'a, qu'n kchi b'aj
xel q'o'n toj kyq'ob'jo kawil ex kchi b'ajil
lank'i'n toj mu'ẍ ja te na'b'l Dios. Kchi
b'aj pon q'i'n kywutz nmaq kawil ex ky-
wutz much' kawil, noq tu'n npaja. Antza
k'wele kychiky'b'i'n nqanila kywutz. 10 Me
tu'n tb'ajjo tkyaqil twutz tx'otx', il ti'j nej
tu'n tb'aj yolitjo nyola te kolb'il kyexjal
toj kykyaqil twutz tx'otx'. 11 Me mina
chi jaw b'isin kye', aj kyxi q'i'n kywutzjo
nmaq kawil, ex ti' tu'n txi kyq'ma'n kye,
qu'n nyaqe kye' kchi yolil, qala' ikytzin ate
Xewb'aj Xjan k-yolil kyi'ja.*
12 Kyojjo q'ij anetzi'n, ite' itzikyb'aj kchi
b'aj xel kyk'ayin kyitz'in kye kawil, tu'n
kyb'aj kub' b'yo'n; ex ite' manb'aj kchi
b'aj kxel kyk'ayin kyk'wal, ex ikyqexl
k'walb'ajjo, kchi b'aj xel kyk'ayin kytata,
tu'n kyb'aj kub' b'yo'n. 13 Kykyaqilxjo xjal
nya nimilqe kchi b'aj okil iky'in kyu'n noqx
tu'n npaja, me ankye te' mina tz'el ti'n
tnimb'il wi'ja, ajxi tjapin b'aj tq'ijil, apente
kkletiljo.*
14 Ajtzin t-xi kyka'yinji'y ajo ichin, a k'wel
tb'inchin a tixqex toj najb'il xjanxix (aj tkux
kyu'jinji'y lu'n, tz'elku kyniky'a te).* Ajtzin
tok kyka'yin xjaljo tkyaqiljo lo, aye' ite' toj
tx'otx' te Judey, b'e'x kchi xel oq toj k'ul.
15 Ex atzin xjal, a tokxtaq twi'ja, nlay taq'
amb'il tu'n tku'tz q'ilte jun ti' te tuja. 16 Ex
ikyxljo, a tzmataq n-aq'nin toj ttx'otx', mi
taq' amb'il tu'n tul q'ilkye t-xb'alin tja.*
17 ¡Ayexjo tal qya, aye' ch'ixtaq kykub' tz'aq,
ex aye' tzmataq nb'aj mi'ẍin kyal! 18 Chi
na'n Diosa, noqit nya toj jb'alilku, mo tojku
jun q'ij te ajlab'l kub' tz'aqe ikyjo. 19 Qu'n
nimkux jun kyixk'oj kky'elix kyu'n, a b'ajxi
kyla'y tuk'axjo tzajlin xkye twutz tx'otx',
ex mixla kqla'b'il juntl majl, aj tjapin b'aj
tkyaqil.* 20 Qu'n noqit mi tz'ajtz tajsin Dios
kyi'jjo q'ij anetzi'n, mixitla a'lx jun aku
kyij anq'in. Me ok ajitz tajsin Dios noq
tu'n tq'aq'b'il tk'u'j kyi'jjo o chi jaw tsk'o'n.
21 Qa at jun saj q'ma'nte kye'y kyojjo q'ij
anetzi'n: Lu Crist lo, mo qa lu' at tzachi'n,
qa chi', mi txi kynimi'n. 22 Qu'n chi ul
sb'ul k-okil kyq'o'n kyib' te Crist, mo te

* 12:44 Lc. 21:4; 2Co. 8:1-15 * 13:11 Mt. 10:17-20; Lc. 12:11-12 * 13:13 Mt. 10:22 * 13:14 Dan. 9:27; 11:31; 12:11 * 13:16 Lc. 17:31 * 13:19 Dan. 12:1; Tchi. 16:17-21

jun xjal tze'nku jun yolil Tyol Dios ojtxe.
Ex okpe k'wel kyb'inchin nim techil kyipin,
noq tu'n kysb'etkuxjal kyu'n. Ex okpela k-
okil kyniky'in tu'n kykub'jo sk'o'nqe tu'n
Dios, me nlay chi kub'. 23 Kyka'yink kyib'a.
Tu'npetzi'n, ma txi nq'ma'n kye'y na'mtaq
tu'n tul kanin ikyjo.

A tulil Jesucrist juntl majl
(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

24 Noqx aj kyb'aj iky'jo q'ij te yajb'il, k-
okil qlolqex twutz q'ij, ex mi k'antl yaye.
25 Ex jni' qe' che'w kchi k'welitz tz'aq twutz
tx'otx'.* Ex tkyaqiljo jni' at twutz kya'j okx
kchi lu'lilx.*
26 Exsin kchin xel kyka'yintza, aj ntzaja
toj muj twutz kya'j tuk'a tkyaqil wipi'n ex
jni' nqoptz'ajiyila, ayi'n a Tk'wal Ichin.*
27 Ajtzin nk'ula twutz tx'otx', kchi tzajil
nsma'n n-angela, tu'n kyok chmetjo jni'
sk'o'nqe wu'n toj tkyaqil twutz tx'otx'.
28 Kyka'yinkji'y techil ti'j tqan iw: Aj ttzaj
xulin tal tq'ob', ex aj tzaj poq'le t-xaq, antza
k-elile kyniky'a te, qa ch'ix tul kanin q'ijil.
29 Ikyxsintzjo, aj tok kyka'yi'n tkyaqiljo lu'n,
tz'elku kyniky'a te, qa ch'ix tpon tq'ijil tu'n
wula juntl majl. 30 Twutzxix kxel nq'ma'n
kye'y, a na'mxtaq kyb'aj kyimxjal, a ite'
tojjo tq'ijil ja'lin, aj t-xi xkyejo jni' lu'n. 31 A
kya'j ex tx'otx' ok kchi b'ajil, me mex we'
nyol nlayx chi kyij xkye', tu'n mi chi japin
b'aje.
32 Me alkye q'ij ex alkye or chin ula, mix a'l
te' b'ilte, mixpe aye angel toj kya'j, mixpe
ayinkuy, a K'walb'aj te Dios; qala' o'kx te
nMan b'ilte.* 33 Tu'npetzi'n kyimil kywatla
toj kynimb'ila, ex kyka'yink kyib'a, qu'n
nya b'i'n kyu'n jtoj b'a'n nmeltz'aja.
34 Ikyx te lu'n tze'nku jun ichin kyja' t-xi
toj jun tb'e toj junxil tnam najchaq.* Kyjel
kyq'ma'n kye taq'nil tu'n tok kyka'yin tja;
ex kyjel tq'o'n taq'in junjun, kyjel tq'ma'n
te xq'uqil tja, tu'n telsin twatl, ex tu'n tok
tka'yin tkyaqil. 35 Ikyqexsin kyeji'y b'ant-
x kyte'n, ex b'a'nx chi ka'yin kyib'a, qu'n
nya b'i'n kyu'n jtoj b'a'n wula, qa noq aj
qok yupj, mo niky'jin aq'wilj, mo aj toq'
eky', mo nqo el sqixkuj. Tu'npetzintzjo, ilx
ti'j tu'n tkub' kyb'inchin kyte'n, qu'n nti'
nqanila aj wula. 36 ¿Yajtzin qa nchin ulkuy,
ex nya b'inchin kyte'n? 37 Tu'npetzi'n,
nxi nq'ma'n kye'y, ex nya noq kyekuy ex
majx kye jni' xjal tkyaqil twutz tx'otx':
¡Kyb'inchim kyte'n!

14

Tej kykyij Judiy toj wen tu'n tkub' kyb'yo'n Jesús
(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

1 Atxtaql kab'e q'ij, tu'n tkub' iky'sit nintz
q'ij te Xjan Q'ij, a ja' nchi wa'nxjal pan,
a nti' tx'amsb'ilte.* Ayetzin kynejil pale
aj Judiy exqetzi'n xnaq'tzil te' jni' kawb'il
nkyjyo'ntaq jun ttxolil toj ewajil, tu'n ttzyet
Jesús, ex tu'n tkub' kyb'yo'n. 2 B'aj kub'
kyyolin kyxolilex: Mina kub' qb'inchin toj
nintz q'ij te Wa'j Pan, qu'n tu'n mina b'aj
jaw tiljexjal qi'j.

Tej tjax tqo'n jun qya jupsb'il toj twi' Jesús
(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

3 Attaq Jesús tojjo kojb'il Betania, ex
kanin tja jun xjal, Simun tb'i. Atzin Simun
otaq tz'el we' te jun yab'il tze'nku tx'a'k,
lepra tb'i. Antza, tzaj laq'e jun qya q'i'ntaq
jun tal ẍunk tu'n, b'inchin tu'n jun wiq
ab'j tb'anilx wen, ex nojnin tuk'a jun wiq
jupsb'il manyor wi'yil wen, nardo tb'i.* Te'
tkanin, ex jaw tjqo'n ẍunk, exsin jax tqo'n
jupsb'il toj twi' Jesús.
4 Atzaj te' tok kyka'yin junjun xjal ikyjo,
b'e'x b'aj tzaj kyq'oj ti'jjo qya, exsin ok ten
yolb'il ti'j: ¿Ti'tzila qe ma kub' tyajin qya
q'anb'il anetzi'n? 5 ¿Noqxitzin noq ch'in
twi'? Qala' noqxpet ma txi tk'ayin tu'n
jwe'lajaj k'al* pwaq ex atzintla' pwaq xi oyit
kye yaj.
6 Xi tq'ma'n Jesús kye: ¡Tenkuj! ¡Tin qe n-
ok kyili'n! Atzin ma tb'inchin wi'ja, tb'anilx
wen. 7 Qu'n b'ape' kye yaj kukx kye' kytenku
kyxola, b'a'n kyxi kymoji'n alkye q'ij kyaja,
qalatzin we' nya axsi chin k'wel teniy kyx-
ola.* 8 Atzi'n ma kub' tb'inchi'n qya wi'ja,
tb'anilx, qu'n na'mxtaq nkyima te s-ok
tq'o'n q'anb'il wi'ja, a tze'n n-ok kyi'j ky-
imnin tze'n chi kux muqet. 9 Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, ja'chaqx kub'e' yolite nyola

* 13:25 Is. 13:9-10; Ez. 32:7-8; Jl. 2:31 * 13:25 Tchi. 6:12-13 * 13:26 Dan. 7:13; Tchi. 1:7 * 13:32 Mt. 24:36; Kyb'i. 1:7 * 13:34 Lc. 12:35-40 * 14:1 Ex. 12:1-27 * 14:3 Lc. 7:36-38 * 14:5 Jwe'lajaj k'al, 300 n-ele. * 14:7 Deu. 15:11

twutz tx'otx', ex k'wel yolitjo a ma b'ant
tu'n qya wi'ja, ex k'wel na'yit.

Tej tkyij b'ant ti'j tu'n Judas, tu'n t-xi k'ayit Jesús
(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

10 Kyxoljo kab'lajaj t-xnaq'tzb'in Jesús,
o'kx jun aj meltz'aj ti'j, a Judas Iscariot tb'i.
Xi' Judas lol kye' kynejil kypale aj Judiy,
tu'ntzin t-xi tq'o'n Jesús toj kyq'ob'. 11 Te'
kyb'inte kynejil pale ikyjo, ox chi tzalajx
wen, exsin b'e'x xi kysuqin pwaq te Judas.
B'e'xsin okku tentz jyol ttxolil, tze'n tten
tu'n tel jyet Jesús tu'n, tu'ntzin t-xi tq'o'n
kye pale.

Tej tkub' tiky'sin Jesús tnejil Xjan Wab'j
(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

12 Tojjo nintz q'ij te Wa'j Pan, ilxtaq ti'j
nchi wa'n aj Judiy pan, a nya tx'amsin,
ex nkub' kyb'yo'n jun tal tal rit. Tojtzin
tnejil q'ij, xi kyqanin t-xnaq'tzb'in Jesús te:
¿Ja'tzin tajiy tu'n qxi'y b'inchilte wab'j te
iky'sb'il Wa'j Pan?
13 B'e'xsin i xi ttxko'n kab'e t-xnaq'tzb'in,
ex xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y toj tnam. Ex aj
kylontiy jun ichin iqin jun ẍoq' a' tu'n, b'e'x
k'a' chi ok lipey ti'j, ex tojjo ja, ja' k-okixe,
14 axsa k'a' chi okxiy, exsin k'a' txi kyqani'n
te tajaw ja, ¿Ankye ja, ja' kchin waliy kyuk'a
nxnaq'tzb'i'n? chitzin xnaq'tziljo. 15 Ktzajil
tyek'in jun ja kye'y, cheb'ex b'inchin wen
tib'ajxi juntl. K'a' kub' kyb'inchinji'y qwa
antza.
16 B'e'xsin i xi'kuxjo t-xnaq'tzb'in. Te'
kykanin toj tnam, ikyx b'ajjo tze'nku b'aj
tq'ma'n Jesús kye. Kyij kyb'inchin wab'j,
exsin i xi' juntl majl ja' ite'yetaq Jesús.
17 Tetzinj qok yupj, xi' Jesús kyuk'a kab'lajaj
t-xnaq'tzb'in ja' otaq b'ante wab'j.* 18 Tej
kykanin, b'e'x i ok ten wa'l. Me nchi
b'aj wa'ntaq, te' t-xi tq'ma'n Jesús kye:
Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at jun kye',
a lu' nwa'n wuk'iy k-okil meltz'aj wi'ja, ex
kchin xel tk'ayi'n. 19 Tej kyb'in te' ikyjo,
b'e'x i jaw b'isin kykyaqilx, exsin junjunku
ok ten qanilte te: ¿Me qa ayi'n? chi chi'
junjun.
20 I xi ttzaq'win: Jun kye', a lu' nwa'n
junx wuk'iy. 21 Ayi'n Tk'wal Ichin, ok kb'ajilx
wi'ja tze'n ntq'ma'n Tyol Dios, tu'n nxi
k'ayi'n,* me atzi'n kxel k'ayin we', wenx-
petla noqit mina s-ul itz'je twutz tx'otx'.
22 Nchi b'aj wa'ntaq, te' tjaw ttzyu'n Jesús
jun pan, ex xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j,
exsin xi tsipin kye t-xnaq'tzb'in, me nej xi
tq'ma'n: Kywanxji'y pan lu'n, qu'n atzi'n
nxmililji'y.
23 Te' tb'ajxi wa'n, jaw ti'n jun tk'wel vin,
xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j, ex xi tsipin
kye, tu'n t-xi kyk'wa'n, 24 ex xi tq'ma'n
kye: Atzi'n vin kxel nq'o'n kye'y tu'n t-xi
kyk'wa'n, atzi'n nchky'elji'y, a ak'aj tumil,
a b'antnin ti'j tu'n Dios, tu'n kykyijxjal toj
wen tuk'a.* 25 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y,
mi chin k'wantla ti'jjo k'wab'j lu'n, tzmaxi'
aj qk'wan junx kyuk'iy tzma toj Tkawb'il
nMa'n toj kya'j.*

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa tu'n tkub' tewin-taq Pegr
(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

26 I b'aj b'itzin jun b'itz nej kyuk'a t-
xnaq'tzb'in, exsin i xi' twi' wutz Olivos.
27 Te' kykanin antza, xi tq'ma'n Jesús kye:
Kykyaqilxa k-elil kyi'n tq'uqb'il kyk'u'ja
wi'ja, qu'n ikytzin ntq'ma'n Tyol Dios toj
Tu'jil:
K'wel nb'yonji'y kyik'lel, ex ayetzin rit kchi
b'ajelil tilj, chi'.*
28 Me ajtzin njaw itz'ji'y juntl majl, nej chin
pon kani'n kywutza toj Galiley.*
29 Me ante Pegr xi ttzaq'win: Ex qa
kykyaqilx s-el kyi'n tq'uqb'il kyk'u'j ti'ja,
me mina we', chi Pegrjo.
30 Xi tq'ma'n Jesús te Pegr: Twutzxix kxel
nq'ma'n te'y, tojxjo qniky'in lo, a na'mtaqx
toq' tman eky', otaq chin kub' tewi'n oxe
maj kywutzxjal, ex kxel tq'ma'n kye qa nya
ojtzqi'nqi'n tu'nch.
31 Me mina, chi Pegr. Ex qa ma chin kyima
tuk'iy, me nlay kub' wewi'n, chi'.
Ex ikyxljo, kyq'ma'n txqantl t-
xnaq'tzb'in.

Tej t-xi' Jesús na'l Dios toj Getsemaní
(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

32 B'e'x xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in tojjo
najb'il Getsemaní. Te' kykanin antza, xi
tq'ma'n kye: Ku kykyij qe'y tzalu'n. Ma
chin we' na'l Dios. 33 Me i xi tk'le'n oxe
tuk'a; a Pegr, Santyaw exsin Juan. Tzajx

* 14:17 Ex. 12:1-28 * 14:21 Sal. 41:9; 55:20-21 * 14:24 Ex. 24:8; Jer. 31:31-34 * 14:25 Lc. 14:15; 22:16-18; Tchi. 19:9 * 14:27 Zac. 13:7 * 14:28 Mt. 28:16

txqan b'is toj tanmin, 34 ex xi tq'ma'n kye:
Ma tzajx jun tij b'is toj wanmi'n, nya tzaj
chin kyimila, chi'. Ku kykyija tzalu'n, me
noq tzaj kywatla.

35 El laq'e ch'intl kyk'atz, kub' mutxe
twutz tx'otx', ex xi tqanin te Dios noqit
tze'n tten mina tziky'xi kyixk'oj tu'n. 36 Chi'
kyjalu'n toj tna'j Dios: Ay nMan, tkyaqilx
te nb'ant tu'n. Chin tklomila te' tkyaqil
jni' kky'elix wu'n. Me waja tu'n tkub'
tb'inchinjiy a taja wi'ja, ex nya we' waj.
37 B'e'x meltz'aj kyk'atz oxe t-xnaq'tzb'in.
Atzaj te' tul kyk'atz, xi tq'ma'n te Pegr:
Simun, ¿Ma tzuntzin nktan? ¿Ma mixsin
s-el jun orjo twatla? 38 Kyimil kywatla, ex
kux chi b'aj na'n Diosa, tu'n mina chi kub'
tz'aqa toj tq'ob' tajaw il, qu'n kyaja tu'n
tkub' kyb'inchinji'y a taj Dios, me alkyetz
kuj n-ele te kye'y tu'n tb'ant.

39 Xi' juntl majl na'l Dios, ex ikyxl tna'j
Diosjo kub' tq'ma'n. 40 Te' tmeltz'aj juntl
majl kyk'atzjo t-xnaq'tzb'in, ex ikyxljo,
nchi ktantaql te' kyel knetl tu'n. Ex mix
tene tumil kyyol te, qu'n mix kypa'yix watl.
41 Xi' juntl majl te tox majin, ex te' tmeltz'aj
juntl majl, ex ikyxljo, nchi b'aj ktantaql. Xi
tq'ma'n kye: ¿Ma tzunxsin nchi kta'n, ex
nchi ajla'n? ¡Kukxjo ja'lin! Ma pon or tu'n
nxi q'o'n toj kyq'ob' aj il, ayi'n, a Tk'wal
Ichin. 42 ¡Kux chi jaw we'ksa! ¡Qoqe! ¡Qu'n
lu' tzul a kxel k'ayin we'y!

Tej tkux q'o'n Jesús toj tze
(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

43 Tzmataq nyolin Jesús, te' tul Judas, a
jun t-xnaq'tzb'in. Ex lipcheqektaq txqan
xjal ti'j, q'imile jni' kykxb'il, a at kyste te
b'i'yb'il, ex jni' kytze te kyb'ujb'il. Aye
xjal lu'n otaq chi tzaj kychq'o'n kynejil
pale, exqetzi'n xnaq'tzil ti'jjo ojtxe kawb'il,
ex kyu'n nejinel kyxol aj Judiy. 44 Otaq
b'aj tq'ma'n Judas kye, tze'n ttxolil tu'n
tel tniky'tzajil: Ankye k-okil nma'tzin, atz-
intzjo. B'e'x k'a' tz'ok kytzyu'n, tu'n t-xi
kyi'n, ex tu'n tkux jpet toj tze.

45 Te' tkanin Judas tk'atz Jesús, ex xi
tq'ma'n te: ¡Xnaq'tzil! Ex el tma'tzin.
46 Noqxsin ite'kl xjaltz tzyulte, tu'n tkux
kyq'o'n toj tze. 47 Me attaq jun xjal, te'
tok tka'yin txi q'i'n Jesús, b'e'x jatz ti'nku
tkxb'il tu'n tel tjaspin tẍkyin jun taq'niljo
tnejilxix kypale aj Judiy.

48 Xi tq'ma'n Jesús kye jni' xjal: ¿Tiqu'n
ma chi ula tzalu'n kyuk'a jni' kykxb'ila ex
jni' kytze'y wi'ja nyakuj ileq'qi'n toj ky-
wutza? 49 ¿Tze'n tten tzma ja'lin ẍin ok
kytzyu'n, ex qa kukx nchin xnaq'tzinji'y
tojjo tnejil ja te na'b'l Dios kyxola?* Me nya
tiqu'nil, qu'n ikytzin tu'n tb'ajxjo tze'nku
ntq'ma'n Tyol Dios wi'ja.

50 Te tok kyka'yin t-xnaq'tzb'in te' ttzyet,
b'e'x i b'aj kub' toj b'e, exsin kyij kytza-
qpi'ntz tjunalx. 51 Me at jun q'a ok lipe ti'j
Jesús, noq jun iqb'il toktaq te ttxo'w. Ex
ikyxjo, ex ajin tzyet kyu'nxjal, 52 me b'e'x
kyij ttzaqpi'n iqb'il, ex kub' toj b'e ẍb'i'q.

Tej tpon Jesús kywutz nmaq kawil
(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

53 Pon q'i'n Jesús twutzjo kynejilxix pale.
Ex b'aj pon chmetjo txqantl kynejil ky-
pale aj Judiy, jni' nmaq xjal exqetzi'n
jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. 54 Najchaq
lipchexitaq Pegr ti'j Jesús. Atzaj te' tkanin
tpe'n tja tnejilxix pale, axsa kyja qeye
xq'nel q'aq' kyxoljo xq'uqil tnejil ja te na'b'l
Dios.

55 Ayetzi'n kynejil pale exqetzi'n kawil,
tzunx nkyjyo'ntaq til Jesús tze'n tten tu'n
tb'aj, me mix ja njyetetaq tumil kyu'n. 56 At
junjun noq ti'chaqku b'aj ja b'ant tu'n ti'j,
me aye' txqantl, mina nkytziyintaq. 57 At
junjun b'aj jaw kytx'ixpin te' tyol Jesús,
ex kyq'ma: 58 O qb'intexi qe' ntq'ma'n ky-
jalu'n: K'wel nyuch'inji'y tnejil ja te na'b'l
Dios, a kyb'inchb'in ichin, exsin toj oxe q'ij
kb'antile juntl wu'n, me nya kyb'inchb'in
ichin.* 59 Me mix tu'n ikyjo, mix ja nchi kyi-
jetaq toj wen ti'jjo kyyol. 60 Atzin kynejilxix
pale jaw we' kyxoljo jni' xjal, ex xi tqanin
te Jesús: ¿Nti'xsin ch'in tzaj ttzaq'wi'n?
¿Ti'xsin kyq'ma'nxjal ti'ja?

61 Me mix xi ttzaq'wine Jesús; noq b'ant
mutxe. Xi tqaninxix juntl majljo kynejilxix
pale te: ¿Atzinjiy Crist, a Klol kye' aj Judiy,
a tk'wal Dios ky'iwlinxix tb'i?

62 Xi ttzaq'win Jesús: ¡Ayi'n! Ex ok-
tzin kchin kyla'b'ila ayi'n Tk'wal Ichin, aj
wok qe'y ttxlaj Dios, a nimxix tipin, toj

* 14:49 Lc. 19:47; 21:37 * 14:58 Mt. 26:61; 27:40; Jn. 2:19 * 14:62 Dan. 7:13; Mt. 24:30; Mr. 13:26; Tchi. 1:7

tman q'ob', ex ikyxjo aj ntzaja toj muj, aj
nmeltz'aja juntl majl twutz tx'otx'.*
63 Te' tq'mante ikyjo, noqx el kyimjo
kynejilxix pale, ex b'e'x xi lipin laqil kye t-
xb'alin tu'n tq'oj, ex tq'ma: ¿Ti' qe txqantl
tstiyil qe? 64 Ma kyb'inteji'y xo'j yol tu'n ti'j
Dios. ¿Tze'n kye' toj kywutz?
Kykyaqilx b'aj q'mante qa axtaq at tpaj,
ex qa toj tiltaq tu'n tkub' b'yet.* 65 B'e'xsin
i b'aj ok ten tzub'il ti'j, b'aj ok kymaqsi'n
twutz, ex b'aj ok kytz'ajchin, exsin xi
kyq'ma'n te: Qa ajiy tk'wal Dios, kanintzi'n
ti'j alkye s-ok tz'ajchin te'y, chi chi'. Ex
ikyqexjo xq'uqil tnejil ja te na'b'l Dios b'aj
okx kytz'ajchin toj twutz.

Tej tkub' tewin Pegr, qa tojtzqi'ntaq Jesús
(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

66 Attaq Pegr twi' pe'n, tjaq' ja, te' tpon
laq'e jun txin tk'atz, taq'nilxjo tnejilxix
pale. 67 Nxq'nentaq Pegr ti'j q'aq', te' tiwle
tu'n. Ok kyimxix ti'j Pegr, exsin xi tq'ma'n
te: ¡Ex ikyx tejiy ajintaq te nb'et tuk'a Jesús
aj Nazaret! chi'.
68 Me b'e'x kub' tewin, ex xi tq'ma: Nya
wojtzqi'n we' Jesús, ex nti' b'i'n wu'n ti'
qi'jil nyoliniych. Ex b'e'x etz pe'n, ex n-
oq'ku tman eky'.
69 Ok kyim jun majljo txin ti'j Pegr, ex xi
tq'ma'n kye txqantl xjal: ¡Ax juntl te' lo!
chi'.
70 Mina, chi Pegr, ex kub' tewin juntl majl.
Ikyxjo, te' t-xi kyq'ma'n txqantl xjal juntl
majl te: Ajin te' tuk'a Jesús, qu'n aj Galiley
te, chi chi'.
71 Xi tq'ma'n Pegr kye: ¡Twutzx Dios kxel
nq'ma'n kye'y! ¡Nya wojtzqi'n weji'y ichin,
a nchi yoli'n ti'j!
72 Te' t-xi tq'ma'n Pegrjo ikyjo, njawku oq'
tman eky' te tkab' majin. B'e'x ok ten oq'il,
qu'n b'e'x ul julk'aj tyol Jesús toj tk'u'j, tej
t-xi tq'ma'n: Na'mtaq toq' eky' te tkab'
majin, aj nkub' tewi'n oxe maj.*

15

Tej t-xi q'i'n Jesús twutz Pilat
(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

1 Atzaj te' qsqix, b'aj ok kychmo'n kyne-
jil pale kyib' kykyaqilx kyuk'a xnaq'tzil
ti'j ojtxe kawb'il, kyuk'a jni' nmaq xjal ex
kyuk'a jni' nmaq kawil. Xi kyjtz'o'n Jesús
wen, ex xi q'i'n twutz Pilat.
2 Te' tkanin, xi tqanin Pilat te: ¿Atzinjiy
nmaq kawil kye Judiy?
Axa ma q'mante, chi Jesús.
3 Ayetzin kynejil pale nimx ja b'ant kyu'n
ti'j Jesús twutz Pilat.
4 Xi tqanin juntl majl Pilat te: ¿Nti'xsin
ch'in ntq'ma'n? ¡B'inqexsin jni'xsin
nkyq'ma'n ti'ja!
5 Noq jaw ka'ylaj Pilat, tu'n mix xi
ttzaq'wine Jesús.

Tej t-xi tq'ma'n Pilat, tu'n tkub' b'yet Jesús
(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38–19:16)

6 Me ante Pilat, a aj kawil, aj tiky' junjun
Xjan Q'ij, kukx nxi ttzaqpi'ntaq jun xjal, a
tku'xtaq toj tze. Me nejtaq nxi tqanin alkye
kyajxjal tu'n t-xi tzaqpet. 7 Attaqtzin jun
ichin, Barrabás tb'i, tku'xtaq toj tze, kyuk'a
jte'l tuk'a, kyb'iyb'in toj jun q'oj b'aj kyi'j
kawil te Rom. 8 I b'aj xitzin tiljo jni' xjal
q'malte te Pilat, ex i ok ten q'malte te, tu'n
tjatz ttzaqpi'n jun xjal tze'nkuxtaqjo ntene
kyu'n.
9 I xi ttzaq'win Pilat: ¿Kyajtzi'n tu'n t-xi
ntzaqpinji'y Jesús, a nmaq kawil kye Judiy?
10 Qu'n el tniky' te qa noqtaq tu'n tlo'chj
kyk'u'jjo kynejil pale otaq txi kyine. 11 I
b'aj ok ten kynejil pale q'malte kye jni' xjal,
tu'n t-xi kyqanin te Pilat, tu'n t-xi tzaqpet
Barrabás.
12 Xitzin tqanin Pilat kye: ¿Titzin kyajtza
tu'n tok nb'inchi'n ti'jjo ichin lu'n, a tok tb'i
kyu'n te nmaq kawil kye Judiy?
13 Jotqex i b'aj jaw ẍch'in: ¡Pejk'inka twutz
cruz tu'n tkyim! chi chi'.
14 Xi tqanin juntl majl Pilat: ¿Tinqu'n?
¿Ti'xsi'n nya wen ma tb'inche? chi'.
Xi kytzaq'win juntl majl kujxix wen.
¡Pejk'inka twutz cruz tu'n tkyim!
15 Tky'e'taq Pilat tu'n ttzaj kyq'oj xjal
tuk'a. Tu'npetzi'n, b'e'x xi ttzaqpi'n
Barrabás, ex b'e'x xi tq'o'n Jesús kye xq'uqil
te aj Rom, tu'n tok kypejk'in twutz cruz tu'n
tkyim.
16 Xi kyi'n xq'uqil te aj Rom twi' tpe'n
kawb'il, ex b'aj ok kychmo'n jni' kyb'aj.
17 Ok kyq'o'n jun xb'alin ti'j, kyaq ka'yin,
tze'n t-xb'alin jun kawil, noq tu'n tok kyx-
mayinku. B'aj kub' kyxpatx'i'n tqan tx'i'x,
ex ok kymujb'in ttxa'n. Jax kyq'o'n toj twi'

* 14:64 Lv. 24:15-16 * 14:72 Mr. 14:30

nyakuj jun toj twi' nmaq kawil, 18 exsin i b'aj
ok tentz ẍch'il ti'j: Nimxit tb'i'y, ay nmaq
kawil kye aj Judiy, chi chi'.
19 I b'aj ok ten jemil toj twi' Jesús tuk'a
tze, b'aj ok kytzub'in ti'j, ex b'aj kub'
meje twutz, nyakutlaj nchi k'ulenaj twutz.
20 Kyb'ajlinxi xmayin ti'j, el kyi'n xb'alin,
a ok kyq'o'n, exsin ok kyq'o'n a t-xb'alin
toktaq, exsin etz kyi'n tpe'n ja te kawb'il,
a ja' tu'n tok kypejk'in twutz cruz.

Tej tjaw pejk'it Jesús twutz cruz
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

21 Attaq jun ichin aj Cirene, Simun tb'i,
ttata Lejantr ex Ruf,* n-iky'kutaq antza tza-
jnin toj tb'e. Te' tok kyk'ulb'in, ok kyq'o'n
il ti'j tu'n t-xi tiqin tcruz Jesús. 22 Pon kyin
toj jun najb'il Gólgota tb'i, atzin tz'elpine
b'ib'aj ikyjo: Ja ta' tb'aqil twi' kyimnin.
23 Xi kyq'o'n vin sma'nx tuk'a ta'l mir te,
tu'n mina tna'yeku kyixk'oj. Me mix xi
tk'wa'ne. 24 B'e'xsin jaw kypejk'i'n xq'uqil
te Rom twutz cruz, ex b'aj kub' kypa'n t-
xb'alin Jesús kywutz. Me nej, i b'aj saqchan
ti'j alkyetaq tu'n tkanb'inte, tu'n t-xi ti'n.*
25 B'eljaj or te qlixje te' tjaw kyq'o'n Jesús
twutz cruz. 26 Ok kypejk'in jun tz'lan tib'ajxi
twi', me nej ok kytz'ib'in twutz kyjalu'n:
Ate Jesúsjo, a Nmaq Kawil kye aj Judiy.
27 Junx tuk'a Jesús jaw kyq'o'n kab'e ileq'
twutz cruz, jun toj tman q'ob' ex juntl toj
tẍnayaj. 28 Ikytzin japin b'ajjo Tyol Dios ti'j
Jesús, a ntq'ma': Ok q'o'n tze'nku jun ileq'.*
29 Ex jni'qe xjal nchi b'aj iky'xtaq antza,
noqx nchi b'aj yasintaq ti'j, ex noqx nja
kyyekin ti'j kywi' te kyxmayb'il ti'j,* ex
kyq'ma: ¡Nyakutzin atejiy nq'mante tu'n
tjaw tyuch'i'n tnejil ja te na'b'l Dios,
exsin tu'n tb'ant juntl tu'n toj oxe q'ij!*
30 Klomiltzin tib'a ja'lin, ex q'inkutz tib'a
twutz cruz, chi chi'.
31 Ikyx nb'aj kyq'ma'ntaqjo jni' kyne-
jil pale exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe
kawb'il. Nb'aj kub' kyq'ma'ntaq kyxolile:
¿Tze'n tten nb'aj klettaq junjuntl xjal tu'n,
me antetz, mi nb'ant tklonte tib'? chi
chi'. 32 In tku'tz twutz cruz ja'lin, tu'n tok
qka'yin, ex tu'n t-xi qnimin, qa twutzxix qa
a Crist, a Kolil ex nmaq kawil te aj Israel.

Ex ikyqexljo yo'lqekstaq tuk'a twutz
cruz, noqx nchi yasin, ex noqx nchi b'aj
xmayintaq ti'j.

Tej tel kyim Jesús
(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

33 Te' tok kab'laj q'ij, ex tzmaxi toj oxe or
te qale, b'e'x ok yupj twutz tx'otx'. 34 Ax orjo
jaw ẍch'in Jesús kujxix wen, ex tq'ma: *Eloi,*
Eloi, lama sabactani. Atzin tz'elpine ikyjo:
¡NMan Dios! ¡NMan Dios! ¿Ti'xsin qu'n ma
chin kyij ttzaqpi'n?*
35 At junjun b'aj b'inte, kyxolxjo ite'xtaq
axsa ex b'aj kyq'ma: Kyb'inxsi'n, lu'
nq'olb'in ti'j Elías, a yolil Tyol Dios.*
36 Ex jun paqx el rinin jun jyolte ch'in
b'u'ẍ. Kux tmulin toj vin tx'am, ex ok
tk'lo'n ti'j twi' jun ptz'an, tu'n t-xi tk'wa'n
Jesús.* B'aj xi kyq'ma'n xjal te: ¡Ax tenkuj!
Jekytzin tzul Elías q'ilte, tu'n tku'tz twutz
tcruz.
37 Jaw ẍch'in Jesús kujxix, ex b'e'x el kyim.
38 Atzin xb'alin tokxtaq tojjo tnejil ja te
na'b'l Dios, b'e'x kub' laqj te kab'e; tzaj xkye
ti'jjo ttxa'n jawl, tu'n tk'ul kanin ti'jjo juntl
ttxa'n twutz tx'otx'.
39 Atzin kynejineljo xq'uqil te Rom,
wa'ltaq twutz Jesús, te' tok tka'yin otaq
tz'el kyim, tq'ma kyjalu'n: Twutzx tetz
Tk'wal Diostaq te' ichin lo.
40 Najchaq nchi b'aj ka'yintztaq junjun
qya; kyxol atetaq Mariy, aj Xle'n, ex Sa-
lomé, exsin Mariy, tnana jun Santyaw
kyitz'in kyib' tuk'a Jse. 41 Ayetzi'n qya, aye' i
b'aj b'et tuk'a Jesús te' nb'ettaq toj Galiley,*
ex i mojin tuk'a, me nya o'kqexjo, ex
ite'xtaq txqantl nche'xtaq tuk'a Jerusalén.

Tej tkux muqu'n Jesús
(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

42 Atzaj te' qok yupj tojjo q'ij anetzi'n,
jotxtaq xjal tu'n tb'anttaq kyten te junxil
q'ij, a q'ij te ajlab'l, a ja' mix a'ltaq tu'n
taq'nin. 43 Ante Jse aj Arimatey, jun xjal
nimxixtaq toklin kyxol kawil ex nyo'ntaq
ti'jjo Tkawb'il Dios, el ti'n tchewil ti'j, exsin
xi' tuk'a Pilat, a kawil, qanil te' t-xmilil
Jesús, tu'n tel ti'n twutz cruz, ex tu'n t-
xi muqb'aj toj jul. 44 Te' tb'inte Pilat qa
otaq kyim Jesús, b'e'x jaw ka'ylaj, exsin

* 15:21 Ro. 16:13 * 15:24 Sal. 22:18 * 15:28 Is. 53:12; Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 28. * 15:29 Sal. 22:7; 109:25 * 15:29 Mr. 14:58; Jn. 2:19 * 15:34 Sal. 22:1 * 15:35 2Re. 2:1-12; Mal. 4:5-6 * 15:36 Sal. 69:21 * 15:41 Lc. 8:1-3

xi ttxko'n kynejiljo kawil xq'uqil, tu'n t-xi
tqanin te qa otaq kyim. 45 Te' tb'aj tq'ma'n
tkyaqil te Pilat, b'e'xsin xi ttziyin te Jse,
tu'n tel ti'n, ex tu'n tokx tmuqu'n. 46 Tzaj
tlaq'o'n Jse jun iqb'il tb'anilx wen, kutz
ti'n t-xmilil Jesús twutz cruz, b'aj tptzo'n
wen tojjo iqb'il, exsin okx tq'o'n toj jun jul,
kyij tjpu'n tuk'a jun ma tij ab'j. 47 Ayetzin
Mariy, aj Xle'n, exsin Mariy, tnana Jse, nchi
ka'yintaq ja' okxi muqu'n.*

16

Tej tjaw anq'intl Jesús juntl majl
(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

1 Tb'ajlinxi' q'ij te ajlab'l, i xi' Mariy, aj
Xle'n, exsin Mariy, a tnana Santyaw tuk'ax
Salomé, laq'ol q'anb'il te jupsb'il te' t-xmilil
Jesús, tze'ntaqjo nchi tene kyimnin kyu'n,
tu'n mi chi tzuwixe.
2 Qlixje wen, te' kyxi', jun tnejil q'ij te
seman, ja' okx muqet Jesús noqxix njawilku
q'ij, 3 ex ch'ixtaq kypon ttzi jul, te' kyja
yolin: ¿Altzila kye k-elil q'inte ab'j ttzi jul?
chi chi'.
4 Me te kypon ttzi jul, nyataqltza tkub'e
a ma tij ab'j ttzi jul, ja' okxi, qala' na-
jchaqtaql ta'ye. 5 I okx toj jul, me atzaj
te' kyokpin, kyli jun q'a q'uqletaq tok t-
xb'alin sjanin wen kupinin tzma t-xe tqan.
Te' kylonte, b'e'x i xob'x te. 6 Atzin q'a
b'e'x xi yolinku kye: Mina chi xob'a we'y.
¿Atzin nkyjyo'nji'y Jesús aj Nazaret, a ja
pejk'it twutz cruz? O jaw itz'je te'; nti'l
tzalu'n ja'lin. Kyka'yinkutzinji'y ja' kub'e
q'o'ne. 7 Ku kyxi'tzi'n kyuk'a t-xnaq'tzb'in,
exsin k'a' txi kyq'ma'n kye ex te Pegr.
Chichkuji'y kye kyjalu'n: Nej kanin Jesús
kywutza tzma Galiley, tu'ntzin tb'ajjo aj
kyij tq'ma'n kye'y.*
8 Ayetzintzjo qya, b'e'x i etz toj jul, me
nchi b'aj lu'lintaq wen tu'n kyxob'il, ex
b'e'x i aj, me mix alqe xi kyq'ma'n tu'n
kyxob'il.*

Tej tok tyek'in Jesús tib' twutz Mariy, aj Xle'n
(Jn. 20:11-18)

9 Qsqixlinxi te tnejil q'ij te seman,* te'
tjaw itz'je Jesús. Nej kub' tyek'in tib' twutz
Mariy, aj Xle'n, a otaq tz'etz tlajo'n wuq
taq'nil tajaw il toj tanmin. 10 Me ante qya
b'e'x xi'ku q'malte kye' nchi b'aj b'isintaq
ex nchi b'aj oq'taq ti'j, qu'n i b'aj b'et tuk'a.
11 Atzin te' tok kyb'i'n te qya, qa otaq jatz
anq'in Jesús, ex qa otaq tli, mi xi kynimine.

Tej tiwle Jesús kyu'n kab'e t-xnaq'tzb'in
(Lc. 24:13-35)

12 Tb'ajlinxi' ikyjo, nchi b'ettaqjo kab'e
t-xnaq'tzb'in, te' tok tyek'in tib' kywutz,
me mikyxi' tze'n te tok tyek'in tib' te qya.
13 Te' kykanin kyuk'a txqantl kyuk'a, b'aj
ok ten q'malte qa otaq kyli. Me mix xaye
kynimine' txqantl.

Tej t-xi toqxenin Jesús kyaq'in tsanjil
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

14 Yajxi ch'intl, te' tokpin kyk'atz, txole-
jqetaqjo junlajaj t-xnaq'tzb'in ti'jjo meẍ toj
jun ja. Noqx jni' i b'aj tyiso'n, qu'n mix
xi kynimine aye' i q'mante qa otaq jaw
anq'in juntl majl, 15 exsin xi tq'ma'n kye:
Ku kyxi'y tkyaqil twutz tx'otx' q'mal te'
Tb'anil Tqanil kolb'il kye xjal.* 16 Ankye'
xjal kxel niminte ex qa ma ku'x toj a' te
jawsb'il a', ok kletil te'. Me atzi'n mina txi
tnimin, ok kxe'l toj najin. 17 Ayetzi'n chi
xel niminte tb'anilx kb'antil kyu'n, tze'nku
tu'n kylajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminx-
jal,* tu'n kyyolin toj junxil yol,* 18 ex qa ma
chi jaw kytzyu'n kan, mina chi tx'a'n kyi'j;*
ex qa ma txi kyniky'b'in q'anb'il te kyimin,
nlay chi kyim tu'n; ex aj tkub' kyq'o'n
kyq'ob' kyib'aj yab', b'e'x kchi b'ajel we'
kyu'n.*

Tej tjax Jesús toj kya'j
(Lc. 24:50-53; Kyb'i. 1:6-11)

19 Te' tb'aj tq'ma'n ikyjo, b'e'x aj toj
kya'j. Te' tjapin, ok qe ttxlaj Dios toj tman
q'ob' kawil tuk'a. 20 Ayetzi'n t-xnaq'tzb'in
b'e'x i xi'ku q'mal te' Tyol Dios te kolb'il
kyexjal kyojile jni' najb'il. Tb'anilx b'aj
b'ant kyu'n, qu'n ax Dios kub' yek'inte
ti'chaqku ti' te yek'b'ilte qa twutzxtaqjo
nb'aj kyq'ma'ntaq.

* 15:47 Mt. 27:55-56 * 16:7 Mt. 26:32; Mr. 14:28 * 16:8 Mt. 28:8; Lc. 24:9 * 16:9 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ite' v. 9-20. * 16:15 Kyb'i. 1:8 * 16:17 Kyb'i. 5:16; 8:7; 16:16-18; 19:11-12 * 16:17 Kyb'i. 2:1-12; 10:44-46; 19:6; 1Co. 14:18 * 16:18 Kyb'i. 28:3-6 * 16:18 Kyb'i. 3:1-10; 5:15-16; 8:5-8; 9:36-42; 14:8-10; 19:11-12; 20:7-12; 28:7-9; Sant. 5:14-15

Tu'j Lucas

Lucas tb'i jun q'anil, ex aj u'jil, a kub' ttz'ib'in kab'e u'j toj Ak'aj Tu'jil, ajo u'j lo, a Tu'j Lucas, ex ajo u'j Kyb'inchb'in Tsanjil Jesús. Ajo tumil tu'n Lucas tzalu'n toj tu'j, noq tu'n ttzaj tq'o'n nimku tqanil kyi'jjo ila'ku ti', a o b'aj toj tchwinqil Jesús.

Atzin ximjo tojjo Tu'j Lucas, a nimxix t-xilin, a ti' kub' tb'inchin Dios noq tu'n Tk'wal, a Jesucrist, tu'n ttzaj ti'n kolb'il, nya noq kyeku aj Israel, qala' te tkyaqil xjal twutz tx'otx'. Ate Lucas ntzaj yek'inte qa twutzxix ajo kolb'il lo tkub' te tkyaqil xjal aj il, exla qa aj Judiy mo qa minaj. Ex ntzaj tyek'in qa nimxix taj Jesús kyi'jjo xjal tze'nqeku k'wal ex yaj, ex qya, a nti' kyoklin toj kywutzxjal te twutz tx'otx'. Me ikyqex kye aku knet nuk'b'il kyu'n ex jun kymujb'il kyib' tuk'a Dios noq tu'n kynimb'il ti'j Jesús.

Ntzaj tq'o'n Lucas jun tumil, tu'n tchiky'b'itjo a iky'x ti'j Jesús tzalu'n twutz tx'otx'. Ex nimku nyolin ti'jjo tb'e Jesús, te' t-xi' Jerusalén, tu'n tkyim twutz cruz tu'n tok te chojb'il qil, ex te chojb'il kyil tkyaqil xjal, a kqeb'il kyk'u'j ti'j.

Atzin juntl tumil, a nimx t-xilin tojjo u'j lo, a tna'j Dios Jesús; ex nkub' ttz'ib'in Lucas b'eljaj maj tna'j Dios Jesús junx kyuk'a nim t-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo na'j Dios, noq kyu'n techil ex tb'inchb'in.

Jun tyol Lucas tu'n t-xi xkye u'j lo

1 Ma kub' ntz'ib'inji'y lu'n ay Tyople, k'u'jlinxix wu'n: Ila' o b'aj tz'ib'inte tkyaqiljo jni' o b'aj qxol, 2 ex tze'nkuxjo o b'aj yek'in qe kyu'n i lontexix, ex kyij oqxeninxix kye, tu'n kyxi' q'malte tze'nxix toke. 3 Ex ikyxjo we', cheb'exix o b'aj nqani'n tze'nxix tzaje xkyeye, tu'ntzi'n kyjel ntz'ib'i'n ex kyjel nik'u'nxixa tey, 4 tu'ntzin telxix tniky'a te o b'aj xnaq'tzin tey.

5 Te' attaq Herodes kawil toj Judey, attaq jun ch'uq pale tzajnin ti'j tyajiljo jun qtzan pale Abías,* ex tojjo ch'uq anetzi'n tokxtaq jun pale, Zakariy tb'i. Ataqtzin t-xu'jil Zakariy, Lisabet tb'i, tzajnin ti'j tyajiljo qtzan tnejil pale Aarón. 6 Kykab'ilx tb'anil xjalqe; nti'xtaq ch'in b'a'n tok q'met kyi'j qa nya wenqe, qu'n noqx niminkutaqjo tkawb'il Dios kyu'n. 7 Noq tij xjalqel, nti'x jun kyal otaq tzul, qu'n mitaq n-alinxjo t-xu'jil.

Jun tqanil ti'j titz'jlin Juan, a Jawsil A'

8 Pon jun q'ij kye ch'uq pale a tzajninqe ti'jjo qtzan Abías tu'n kyokx na'l Dios, ex patil pon tojjo nim ja te na'b'l Dios. 9 Me ataqtzi'n ntene kyu'n nej nb'aj kyjyo'n kyxolx, alkye jun tu'n tokx tojjo tnejil ja te nab'l Dios, a ja' nkub'e patittaq pon; me a Zakariy tzyet tu'n tokx. 10 Te' tokx Zakariy na'l Dios ex patil pon, kykyaqiljo jni' xjal i b'aj kyij na'l Dios pe'n. 11 Nna'ntaq Dios, ex npatintaq pon, nti'xtaq toj tnab'l, me atzaj tok tka'yin noq wa'l jun t-angel Dios ttxlajjo meë, ja' nb'aj kub' patittaqjo jni' pon. 12 Te' tlonte Zakariy angel, noq jaw ka'ylaj, ex b'e'x tzaj xob'.

13 Me b'e'x xi tq'ma'n angel te: ¡Zakariy! Mina tzaj xob'a, qu'n atzi'n tna'j Diosa, ma tzaj ttzaq'win Dios. Atzin t-xu'jila tzul jun tal, ex atzin tb'i k-okil tq'o'n, Juan. 14 Okx ktzalajilxa ti'j, ex nya o'kxa; qu'n nimx txqantl ktzalajil ti'j, aj tul itz'je. 15 Qu'n nimx k-ajb'ila tk'wala te Dios. Nya tx'ujtinel,* ex na'mxtaq tul itz'je, noq nojninl tanmin tu'n Xewb'aj Xjan. 16 Nimx aj Judiy k'wel kyb'inchin kyten twutz Dios tu'n. 17 A k'wel nej twutzjo Kolil tuk'a nim tipin ex tuk'a Xewb'aj Xjan, tze'nkuj Elías, a yolil Tyol Dios ojtxe, tu'n tkub' kyxmoxin manb'aj kyib' kyuk'a k'walb'aj, ex ikyqex k'walb'aj kyuk'a manb'aj;* ex aye xjal, a mina nkub' kyb'inchin a taj Dios, tu'n tel kyniky' ti'j, ikyxjo tze'nqeku a nkub' kyb'inchin wen, tu'ntzintla noq b'antnintl kyten aj tul Kolil.

18 Xi tq'ma'n Zakariy te angel: ¿Ti'n ktzajil tq'o'n we'y tu'n t-xi niminji'y tyola? Qu'n noq ta'ëqinla ex ikyx nxu'jilji'y, ¿Exsin tu'n tul jun nk'wala ja'lin?

19 Xi ttzaq'win angel te: ¡Ayi'n Gabriel! Nchin ajb'i'n te Dios.* Ma chin tzaj tchq'o'n yolil tuk'iy, ex q'malte tqaniljo lu'n tey. 20 Me tu'n mina xi tniminjiy a xi nq'ma'n tey, mina b'antl tyoli'n ja'lin, tzmaxi ajxi tjapin tq'ijjo, a ma txi nq'ma'n tey.

21 Me ayetzi'n jni' xjal nchi b'aj na'ntaq Dios pe'n otaq chi b'aj jaw qanlaj kyxolile,

* 1:5 1Cr. 24:10 * 1:15 Num. 6:3 * 1:17 Mal. 4:5-6 * 1:19 Dan. 8:16; 9:21

qu'n tu'n nq'altex n-etztaq Zakariy toj ja
te na'b'l Dios. 22 Atzaj te' tetz, mix b'antil
tyolin kyuk'a jni' xjal, noq tq'ob'qe i xi
tyekin, tu'n tyek'inte jun ti'. Tu'ntzi'n
ikyjo, b'e'x el kyniky'jo jni' xjal te, qa attaq
jun otaq tli, qu'n kukx xa'ye mix b'antil
tyolin.
23 Te' kyjapin b'ajjo q'ij tu'n taq'nin tojjo
nim ja te na'b'l Dios, b'e'x aj tja.
24 Tb'ajlinxi' ikyjo, n-okku tz'aq taljo t-
xu'jil. Te' tok tz'aq tal, ex jwe' xjaw mix
etz b'ete toj tja, ex tq'ma: 25 Ma q'aq'in
tk'u'j Dios wi'ja ja'lin, tu'n mina chi yolb'ine
xjal wi'ja, tu'n nti'x jun wala otaq tzul, chi
Lisabetjo.

Jun tqanil ti'j titz'jlin Jesús

26 Tb'ajlinxi' qaq xjaw toklin tz'aq tal Lisa-
bet, te' t-xi tchq'o'n Dios angel Gabriel tzma
Nazaret, jun tnam toj tx'otx' te Galiley,
27 tu'n t-xi' yolil tuk'a jun txin, a na'mtaq
tlonte jun ichin. Atzin txin, Mariy tb'i.*
Otaq ja yolin tu'n tja meje tuk'a jun ichin,
Jse tb'i, tzajnin ti'j tyajil qtzan nmaq kawil
David.
28 Te' tkanin Gabriel, xi tq'ma'n te' txin:
Ma chin tzaja q'olb'il tey, Mariy. Ax Dios
tuk'iy ex ky'iwlinxixa tu'n.
29 Te' tb'inte tyol angel ikyjo, noq el kyim
tu'n, exsin kub' tb'isin tiqu'nil xi tq'ma'n
angeljo te ikyjo.
30 Xi tq'ma'n angel te: Mina ja xob'a
Mariy. Ntzalaj Dios ti'ja, 31 ex k-okil tz'aq
jun tala ja'lin. Ex ajtzin tul itz'je, k-okil
tq'o'n tb'i Jesús.* 32 Tb'anil ichinx ex k-okil
q'o'n tb'i te Tk'waljo Dios nimx toklin. Ex
ax Dios k-okil q'onte te kawil, tze'nku qtzan
t-xe'chil, a David, 33 tu'n tkawin kyib'aj aj
Judiy te jun majx, qu'n a tkawb'il nlay
b'ajx.*
34 Xi ttzaq'win Mariy te angel: ¿Tze'n
tten tu'n tok tz'aq wala, ex b'ajxi chin kub'
kẍeyiy tuk'a jun ichin? chi'.
35 Xi tq'ma'n angel te: A t-xlekemil
Xewb'aj Xjan k'wel tib'aja tze'n t-xlekemil
muj, ex noq tu'n tipin Dios, a nimxix toklin,
k-okil tz'aq tala. Tu'ntzi'n ikyjo, a tala tzul
itz'je xjanxix ex k-okil tb'i te Tk'wal Dios.
36 Ex ikyxjo t-xjalila Lisabet, nti'taql b'isin
tu'n, tu'n tul jun tal, qu'n noq tijl. Me atzin
ja'lin, tzul itz'je jun tal, qu'n o b'ant qaq
xjaw toklin tz'aq, 37 qu'n nti'x te Dios nlayit
b'ant tu'n.*
38 Xi tq'ma'n Mariy: Noq b'i'nku we wu'n
tze'n taj Dios wuk'iy. Qa ikyjo tze'n ma
tq'may, b'a'nla.
Ex b'e'x xi' angel.

Tej t-xta'j Mariy q'olb'ilte Lisabet

39 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tajqelin Mariy tib',
tu'n t-xi' toj jun tnam attaq txol wutz te
Judey. 40 Te' tkanin, okx toj tja Zakariy, ex
q'olb'in te Lisabet. 41-42 Te' tb'i'nte Lisabet
te' tq'olb'in Mariy te, atzi'n tal b'e'x jaw
yekj toj tk'u'j. Ex nojnin tanmin Lisabet
tu'n Xewb'aj Xjan, ex xi tq'ma'n kuj wen te
Mariy: A te ky'iwlinxix kyxol jni' qya twutz
tx'otx', ex ikyxjo tala tzul itz'je. 43 Ex atzin
we noq jun tal qyaqinxi'y, ¿Exsin tu'n wul
q'olb'aja tu'n tnana Klol we'y? 44 Qu'n noqx
te' xq'olb'in we'y, b'e'x xjaw yekjo wala tu'n
tzaljb'il toj nk'u'ja. 45 Ky'iwlinxix te, tu'n xi
tnimi'n qa tu'n tb'ajjo jni' saj tq'ma'n Dios,
a tAjaw Tkyaqil, tey.
46 Tq'ma Mariy:
Kjawil nnimsi'n tuk'a tkyaqil wanmi'n tb'i
wAjawa.*
47 Ex tzunx ntzalajx wanmi'n ti'j Dios, a Klol
we'y.
48 Nti'xtaq wokli'n, me atzi'n ja'lin, ma chin
tzaj tka'yi'n Dios.
O'kqinxa nimxix wokli'n kyxoljo jni'
xjal ja'lin.
49 Qu'n a Dios nimxix toklin, tb'anilx ma tzaj
tq'o'n we'y. Xjanxixjo tb'i.
50 Atx te Dios tq'aq'b'il tk'u'j kyi'jjo nchi kub'
niminte.
51 Tuk'a tkyaqil tipin, nchi el ti'n nimsil kyib'
toj kytx'ixew, ex n-ok tyupi'n kyb'is.
52 N-el ti'n kyoklin nmaq kawil,
ex nxi tq'o'n kye a nti' kyoklin.
53 Ayetzi'n at wa'yaj kyi'j, nxi tq'o'n kywa.
Ex n-el ti'n kye' a noqx nb'aj kyyajin.
54 Mi ẍi el najjo aj Judiy toj tk'u'j.
Ma chi tzaj tmojin tuk'a tq'aq'b'il
tk'u'j.
55 Ikytzin tq'ma ojtxe kye qtzan qyajil Abra-
ham ex kye txqantl kchi ul itz'je.*
56 Kyij Mariy oxe xjaw tja Lisabet. Te'
kyb'ajjo oxe xjaw, b'e'x aj tja.

Tej titz'je Juan, a Jawsil A'

* 1:27 Mt. 1:18 * 1:31 Mt. 1:21 * 1:33 Is. 9:7 * 1:37 Gen. 18:14 * 1:46 1Sa. 2:1-10 * 1:55 Gen. 17:7

57 Te' tjapin q'ij tu'n tkub' tz'aq Lisabet, ul
jun kyal q'a. 58 Te' tok kyb'i'n jni' t-xjalil, ex
jni' xjal, a at ite'ke te, i xta'j q'olb'ilte, qu'n
otaq q'aq'in tk'u'j Dios ti'j.
59 Te' tb'aj wajxaq q'ij tulin itz'je, ul
aq'b'aj techiljo q'a,* tze'n nchi tenetaqjo
jni' kyk'wal aj Judiy, a q'aqetaq.* Atzi'n te'
tu'ntaq tok tb'i, Zakariytaq tb'i tu'ntaq tok
q'o'n, tze'nkuxjo tb'i ttata. 60 Me mix ttziye
tnana, qu'n Juan tb'i k-okilch.
61 Xi kyq'ma'n xjal te: ¿Tiqu'n ikyjo? ¿Ma
attzin jun kye' iky tb'i? chi chi'.
62 Xi kyqanin noq tuk'a techil te ttata
ti'taq tb'i tu'n tok. 63 Xi tqanin ttata jun
tz'lan, ja' tu'n tkub' tz'ib'ite tb'i. Atzaj te'
tzaj ttzyu'n, kub' ttz'ib'in, Juan tb'i. Te' tok
kyb'i'n jni' xjal ikyjo, jotx b'e'x i b'aj jaw
ka'ylaj.
64 Ex tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x b'antl tyolin
Zakariy, exsin ok ten nimsil tb'i Dios.
65 Jotxjo jni' xjal antza, junx kyuk'a
tkyaqiljo najleqe tojjo jni' najb'il kyxol
wutz te Judey, i b'aj jaw ka'ylaj ti'jjo jni'
otaq b'aj. 66 Tkyaqilxjo jni' otaq b'aj b'inte
ikyjo, b'aj jaw yolin toj kyanmin ex kyq'ma:
¿Titzila kb'antil tu'n k'wal? Qu'n nimx
toklin ma tzaj tq'o'n Dios, a tAjaw Tkyaqil.

Ajo tyol Zakariy ti'j tk'wal

67 Zakariy, a ttata ne'ẍ, noj tanmin tu'n
Xewb'aj Xjan, ex ok ten yolil tu'n, ex chi'
kyjalu'n:
68 Ky'iwlinxixjo tb'i Dios te Israel, a tAjaw
Tkyaqil,
qu'n ma tzul klol te' Ttanim.
69 Ma tzaj tq'o'n jun Klolqe, a nimx toklin,
tzajnin ti'j tyajiljo qtzan nmaq kawil
David, a kub' niminte.
70 Atzi'n lu'n a q'umj ojtxe kyu'n xjan yolil
Tyol Dios, tej kyq'ma:
71 A tu'n tel klonqe kye qajq'oj ex kye aye
kyky'e'x qi'j;
72 tu'n ttzaj q'aq'in tk'u'j kyi'jjo qyajil,
ex tu'n mina tz'el naje toj tk'u'j, a
tumil xjanxix b'ant ti'j tu'n;
tu'n kykyij Ttanim toj wen tuk'a.
73 Ex atzi'n b'ant ti'j tu'n, ex tq'ma te Abra-
ham, a qxe'chil kyjalu'n,
74 tu'n qel tklo'n kye qajq'oj,
ex tu'n qajb'in te tuk'a tkyaqil qanmin;
75 tu'n tkub' qb'inchin qten jikyinxix toj
tkyaqil qchwinqil twutz.
76 Atzi'n te, mil: Yolil Tyol Dios te' tb'i k-okil,
a Dios nimxix toklin.
Qu'n ay k'wel nej twutzjo Kolil q'malte tu'n
tkub' kyb'inchinxjal kyib' twutz.*
77 K'wel tnajsin Dios kyila,
ex kchi kletila tu'n, chkujiy kye.
78 Qu'n a Dios tuk'a tq'aq'b'il tk'u'j qi'j, ktza-
jil tq'o'n jun tzaj toj kya'j tze'nku
tqan q'ij,
79 tu'n tk'ant toj kychwinqiljo
aye' nchi b'et toj najin,
ex tu'n tkub' nej qwutz toj tb'eyil
b'a'n.*
80 Atzi'n k'wal nch'iyxixtaq twe' ex tnab'l,
exsin najan tojjo najb'il, ja' mixtaq a'l najle
toj, tzmaxi tpon q'ij, ja' tu'n tkub' tyek'ine
tib' kyxol aj Judiy.

2

Tej titz'je Jesús
(Mt. 1:18-25)

1 Kyojtzi'n q'ij aye', tq'ma nmaq kawil toj
Rom, Augusto tb'i, tu'n tjaw ajlet kyb'ajjo
jni' xjal tkyaqil twutz tx'otx', ex tu'n kyb'aj
tz'ib'it. 2 Ajo tajlal lo tnejil maj tu'n tel
tqanil jni' xjal at twutz tx'otx'. Ataq Sirenio
toktaq te kawil toj Siria. 3 Jotxjo jni' xjal ok
il kyi'j tu'n kyxi' tz'ib'il kyb'i tojjo kytanim.
4 Tu'ntzi'n, b'e'x etz Jse tojjo tnam te
Nazaret toj ttx'otx' Galiley, tu'n t-xi' tzma
Belén toj tx'otx' te Judey, ja' itz'je qtzan
nmaq kawil David, qu'n ti'j tyajil David
tzajnin. 5 Xi' tz'ib'il tb'i junx tuk'a Mariy, a
tu'n tmejetaq tuk'a, ex ch'ixtaq tul tal.
6 Ite'xtaq Belén, te' tjapin kani'n q'ij, ja'
tu'n tkub' tz'aqe Mariy, 7 ex antza itz'je
tnejil tal. Te' tulku itz'je, b'aj tptzo'n toj
tan, exsin kub' tkuẍb'in toj twab'l chej, qu'n
nti'taq jun ja, ja' tu'n tkub'e tkuẍb'ine.

Tej kyul angel q'ol tqanil kye kyik'lel

8 Me nqayin tk'atz Belén, ite'taq jun-
jun kyik'lel nchi b'aj xq'uqintaq kyi'j kyrit
qniky'in. 9 Nti'kux toj kynab'l, te' tkub'
qoptz'aj kyi'jile tu'n tspiky'emil tipin Dios,
exsin pon jun t-angel Dios kyk'atz. Tu'n
ikyjo, b'e'x i xob'xjo kyik'lel.
10 Me xi tq'ma'n angel kye: Mina chi tzaj
xob'a we'y, qu'n atx jun tqanil ma chin

* 1:59 Ajo aq'b'aj techil, circuncisión tb'i toj kastiy. * 1:59 Lv. 12:3 * 1:76 Mal. 3:1 * 1:79 Is. 9:2

tzaja q'malte kye'y, me a tb'anilx wen, ex
te tzaljb'ilx te tkyaqilx xjal. 11 Tojjo ttanim
David, ma tz'itz'je jun Kolil ja'lin, a Crist, ex
a tAjaw Tkyaqil. 12 Tu'n tel kyniky'a te, ok
kjyetil jun ne'ë kyu'n ptzo'nkux toj tan ex
kuẍleku toj twab'l chej toj jun kyja alu'mj.
13 Tzunxtaq nyolinjo angel, te' kyul
nimku angel kyk'atz; nchi b'aj nimsintaq
tb'i Dios kyjalu'n:
14 Noqit nk'ant tqoptz'ajiyil Dios toj kya'j,
ex jun tzaljb'il kyxolxjal toj tkyaqil
twutz tx'otx',
a nkub' kyb'inchin taj Dios.
15 Te' kyaj angel toj kya'j, ayetzi'n kyik'lel
i b'aj jaw yolin kyxolile ex kyq'ma: Qo'qe
Belén lol te' ma b'aj, a ma tzaj tq'ma'n Dios
qe.
16 B'e'xsin i xi'. Atzaj te' kykanin, attaq
Mariy exsin Jse, tuk'a ne'ë kuẍlekutaq toj
twab'l chej. 17 Te' kylonte, i ok ten q'malte
tkyaqiljo jni' tq'ma angel kye. 18 Jotqexjo
aye nchi b'aj b'intaq, b'e'x i el kyim tu'n
kyq'ma kyik'lel.
19 Ante Mariy mix jaw yoline; noq kub'
tb'isin tkyaqiljo nkyq'ma'ntaq. 20 Ayetzin
kye kyik'lel, ox chi tzalajx, exsin nchi b'aj
nimsintaq tb'i Dios te' kyajtz, qu'n otaq
kyb'i ex kyli a tzaj q'ma'n kye.

Tej t-xi aq'b'aj Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios

21 Atzaj te' tb'aj wajxaq q'ij titz'jlin ne'ë,
b'e'x ul aq'b'aj techil ti'j, tze'nkuxtaqjo
ntene,* exsin tu'n tok tb'i. Atzi'n tb'i ok
q'o'n Jesús, qu'n ikyxtaq tb'i tu'n tok, a xi
tq'ma'n angel te Mariy, te na'mxtaq tok
tz'aq ti'j.* 22 Tb'ajlinxi' ikyjo, tjapin kanin
q'ij, ja' tu'n kyxi'ye txjol ti'j nana, tu'n
tsaqix tu'n titz'jlin ne'ë, tze'nku ntenetaq
toj tkawb'il Dios. Ex xi kyi'n ne'ë tzma
Jerusalén, tu'n t-xi kyq'o'n toj tq'ob' Dios.
23 Kub' kyb'inchi'n ikyjo qu'n ikyxtaqjo
tz'ib'in toj tkawb'il Dios: Tkyaqiljo tnejil
k'wal qa q'a, il ti'j tu'n t-xi kyq'o'n toj tq'ob'
Dios.*
24 I xta'j q'ol chjonte te Dios tuk'a jun oyaj
tze'nku ntq'ma'n tkawb'il Dios; jun muj
xluk'ek' mo kab'e tal palomj.*
25 Kyojjo q'ij anetzi'n, najletaq jun ichin
Jerusalén, Simeón tb'i, nna'ntaq Dios ex
nyo'ntaq ti'jjo Klolkye aj Judiy tu'n tul, ex
attaq Xewb'aj Xjan tuk'a. 26 Atzi'n Xewb'aj
Xjan q'ma'nte te Simeón, tu'n tzmaxitaq
tu'n tkyimjo, aj tlon te' Kolil, a Crist, a
tu'ntaq tul tsma'n Dios. 27 Ax Xewb'aj Xjan
xi q'inte Simeón tojjo tnejil ja te na'b'l Dios,
ja' ite'taq Jse ex Mariy tuk'axjo kyne'ë,
tu'n tjapin kyu'n a tz'ib'in toj tkawb'il Dios.
28 Tzaj tchle'n Simeón tal ne'ë, exsin jaw
na'n Dios:
29 WAjaw, a tzaj tq'may ma b'ajx ja'lin.
B'a'n tu'n nkyim we' ja'lin tuk'a tzaljb'il,
chi'.
30 Qu'n ma nli weji'y Kolil,
31 a kkolil kyi'jjo jni' xjal chi xel niminte
tkyaqil twutz tx'otx'.
32 Ajo ne'ë lo jun tzaj kk'antil toj kychwin-
qiljo jni' xjal,
aye mina nxi kynimin Tyola, tu'n tel
kyniky' ti'ja.
Ex a k-okil te nimsb'il tb'iy kyxol
tkyaqil aj Israel.*
33 Te' kyb'inte Jse ex Mariy a tq'ma
Simeón, noq i el kyim, 34 exsin i xi tky'iwlin
Simeón kyoxelx.
Xi tq'ma'n te tnana Jesús: Atzi'n ne'ë
lu'n ma tzaj tq'o'n Dios kyxol aj Judiy,
tu'n tel wen junjun ex junjun mina. A k-
ajb'il te techiljo a taj Dios kyuk'axjal, me
nya tkyaqilx kxel niminte. 35 Ex antza k-
elile tniky'tzajil tb'is tanmin junjun, qu'n
junjun kchi xel lipe ti'j ex junjun mina.
Me te tey, nana, jun ky'ixb'ajil te tanmi'n
tu'n b'isb'ajil, aj tok tka'yi'n, aj tel iky'in
kyu'nxjal.
36 Ex attaq jun tal b'i'ë antza, Ana tb'i,
tk'waltaq Fanuel tzajnin ti'j qtzan Aser,
nyolintaq ti'j tb'i Dios. Txinxtaq wen, te'
tok meje tuk'a tchmil, ex noq wuq ab'q'e
i ten junx, te' tkyij meb'e, qu'n b'e'x kyim
tchmil. 37 Kyaje toj jwe' k'al* ab'q'etaq
Ana, ex noqtaq tojjo tnejil ja te na'b'l Dios
tokxitaq. Minaxtaq n-etz ch'in qniky'in
ex q'ijl noqx nna'nku Dios, ex nimku maj
nkub' tpa'n wa'yaj toj na'j Dios.
38 Ikyxjo te' t-xta'j aq'b'ajjo tal ne'ë Jesús
toj nim ja te na'b'l Dios, ex b'e'x xta'j q'ol
chjonte te Dios, ex yolil ti'jjo ne'ë kye jni'
xjal aj Jerusalén, aye' nchi b'aj yontaq ti'jjo
Kolil.

Tej kymeltz'aj Jesús tzma Nazaret

* 2:21 Lv. 12:3 * 2:21 Lc. 1:31 * 2:23 Ex. 13:2, 12 * 2:24 Lv. 12:6-8 * 2:32 Is. 42:6; 49:6 * 2:37 Kyaje toj jwe' k'al, 84 n-ele.

39 Te' tb'aj b'ant kyu'n tze'ntaqjo
ntq'ma'n tkawb'il Dios, b'e'x i meltz'aj juntl
majl tojxjo kytanim, a Nazaret te Galiley.*
40 Atzi'n k'wal nch'iyxixe twe' ex nch'iyxixe
tnab'l, qu'n nimtaq tq'aq'b'il tk'u'j Dios
tuk'a.

Tej tkyij Jesús tjunalx toj Jerusalén

41 Ayetzi'n ttata Jesús nche'xtaq tkyaqil
ab'q'e Jerusalén iky'sil te' nintz q'ij, a nkub'
kyiky'sintaq aj Judiy, te' kyetz toj Egipto.*
42 Te' tel Jesús kab'lajaj ab'q'e, i xta'j
kykyaqilx Jerusalén tze'nxtaq ntene kyu'n.
43 Te' kyb'ajjo q'ij anetzi'n, b'e'x i b'aj ajtz
kyja. Ante Jesús mix iwle kyu'n ttata, te'
tkyij Jerusalén. 44 Ikyla te kye qa ajintaq
Jesús lipchek kyi'j kyxoljo jni' xjal. Me atzaj
te' tok kyka'yin, ex tb'aj kyjyo'n kyxoljo
jni' xjal ex kyxoljo jni' aye kyojtzqi'ntaq,
nti'l; exsin jun q'ij otaq txi kyb'etin. 45 Te'
mix ja jyete kyu'n, b'e'x i meltz'aj jyolte
tzma Jerusalén. 46 Otaqxi b'ant oxe q'ij
kyjoyb'in ti'j, te' tjyet kyu'n, tokxtaq tojjo
tnejil ja te na'b'l Dios, kyxoljo jni' xnaq'tzil
ti'j ojtxe kawb'il nb'intaq ti'jjo jni' kyyol,
ex nb'aj xi tqanintaq junjun ti' kye. Ex
ikyqextaqjo xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il ex
nb'aj xi kyqanintaq junjun ti' te. 47 Ayetzi'n
nchi b'aj b'intaq ti'j, noq i b'ajel kyim, qu'n
tb'anilxtaq tumil toj twutz tu'n ttzaq'win a
jni' nb'aj xi kyqanintaq nmaq xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il te.
48 Te' tiwle tu'n Jse ex Mariy, noq i jaw
ka'ylaj ti'j, ex xi tq'ma'n tnana te: ¡Wal!
¿Tiqu'n tu'n qi'ja ikyjo? Loqo'y tzunx nqo
b'isin wen ti'ja tu'n tjyete.
49 I xi ttzaq'win Jesús.
¿Tiqu'n nchi jyon wi'ja? ¿Ma nya b'i'n
kyu'n qa ilxix ti'j tu'n nte'n toj taq'in
nMa'n? 50 Me mix oke kyb'i'ne Jse ex
Mariyjo ikyjo. 51 B'e'x aj kyk'le'n, ex i kub'
tnimin. B'e'x xi' kyuk'a tzma Nazaret, qu'n
antza najleqetaq, ex atzi'n tnana nb'isintaq
tjunalx toj tanmin ti'jjo ikyjo. 52 Me ante
Jesús nch'iyxixe twe' ex tnab'l. Ntzalajtaq
Dios ti'j ex jni' xjal.*

3

Tej t-xi xkye taq'in Juan, a Jawsil A'
(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

1 Nkawintaq te Poncio Pilat toj tx'otx' te
Judey tojjo jwe'lajaj ab'q'e tjaq' tkawb'iljo
nmaq kawil toj Rom, Tiberio tb'i. Atz-
inte Herodes tzuntaq nkawin te' toj Galiley;
atzi'n titz'in, a Lip tb'i, tzuntaq nkawin
te' kyoj tx'otx' te Iturey ex toj Tra-
conit. Ex kawiltaq te' Lisanias toj Abilinia.
2 Ayetaqtzi'n kye Anás tuk'a Caifás nmaq
paleqetaq kye' kyxol aj Judiy. Tojjo amb'il
anetzi'n ex tojjo jun tx'otx' ja' nti'yetaq
kynajb'ilxjal, kub' toqxenin Dios Tyol te
Juan, a tk'wal Zakariy.
3 Tu'npetzi'n, ate Juan iky' te' kyojile
jni' najb'il, a ite'taq nqayin tk'atzjo nim a'
Jordán tb'i, ex tq'ma kyexjal qa iltaq ti'j tu'n
tajtz ti'j kyanmin toj tkyaqil nya b'a'n toj
kychwinqil, ex tu'n kyku'x toj a' te jawsb'il
a', te jun yek'b'il qa otaq najsit kyil tu'n
Dios. 4 Iky b'ajjo tze'nkuxjo otaq ttz'ib'e
qtzan Isaías, a yolil Tyol Dios ojtxe. Chi'
kyjalu'n:

Ex b'ijte tq'ajq'ojil twi' jun a'la kujxix wen
toj tzqij tx'otx', ja' nti' kynajb'ilxjal
toj, a xi tq'ma'n kyjalu'n:
Kyb'inchim kyte'n twutz qAjaw; kyq'o'nx
kyanmi'n te' jikyinxix wen.
5 Tkyaqiljo a nya b'a'n toj kychwinqila, il ti'j
tu'n ttx'ixpit;
ikyxjo tze'nku jun b'e, a tu'n tjikyim-
ixjo, a ma txlaẍ ta'ye,
ex tu'n tnojsitjo jni' jul at toj,
ex tu'n tb'aj jaw pixk'itjo ma tij jawnin,
aj tul jun nimx toklin.
Ikytzi'n, il ti'j tu'n qb'inchinte tkyaqil,
tu'ntzin b'antnin qten, aj tul qAjaw.
6 Qu'n kykyaqilx kyexjal kchi ka'yil ti'jjo
tkolb'il qMan Dios, a ktzajil tsma'n.*

7 Atzaj te' kyetzxjal tu'n kyku'x toj a' te
jawsb'il a' tu'n Juan, xi tq'ma'n kye ky-
jalu'n:
Nti'x kye' kyajb'in, ikyqexjiy tze'nku
jun ch'uq ma' kan.* ¿Ma noqtzin tu'njo
jawsb'il a', aku chi kleta toj tyab' twi' Dios
kujxix wen, a ch'ix tul kanin? 8 Qu'n ojtzqi'n
kyu'n kykyaqilxjal, qa axjo kyb'inchb'i'n
nyek'inte qa na'm tajtz ti'j kyanmi'n.
¿Tze'ntzin tten nkub' kyximi'n kyxola, qa
aku chi kleta noq tu'n Judiyqi'y, a tyajil
qtzan Abraham,* ex nya tu'n tajtz ti'j
kyanmi'n? Tunpetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y,

* 2:39 Mt. 2:23 * 2:41 Ex. 12:1-27; Deu. 16:1-8 * 2:52 1Sa. 2:26; Pr. 3:4 * 3:6 Is. 40:3-5 * 3:7 Mt. 12:34; 23:33 * 3:8 Jn. 8:33

noqpetzin at kolb'iltz ikyjo, majqexpetla
kye' ab'j lu'n, aku chi ok tq'o'n Dios te tyajil
Abraham, tu'n kyklet. 9 Tu'npetzi'n, ch'ix
tul tkawb'il Dios kujxix kyib'aj kykyaqiljo,
aye' kyky'e' tu'n tajtz ti'j kyanmin, ikyxjo
tze'nku tajaw jun wi' tze kjawil ttx'emin,
qa nti' twutz n-el. Ex a tze, a nti' tajb'in,
k-okix toj q'aq'; ikyxsin kchi tenb'ilaji'y qa
mi s-ajtz ti'j kyanmi'n.*
10 Ayetzin kyej xjaltz antza xi kyqanin te
kyjalu'n: ¿Ti'tzin aku kub' qb'inchintza?
11 Xitzin ttzaq'win Juantz: Ankye te' at
kab'e t-xb'alin, il ti'j tu'n t-xi tq'o'n jun te' a
nti' at te; ex ankye te' at twa, il ti'j tu'n t-xi
tq'o'n ch'in te' a nti'.
12 Ex i tzaj laq'e junjun kyej xjal, tu'n
kyku'x toj a' te jawsb'il a'. Ayetzin xjal
anetzi'n, a peyil pwaqqetaq toj tkawb'il
Rom.* Me nej xi kyqanin te Juan kyjalu'n:
Ay xnaq'tzil, ¿Yajtzin qe'? ¿Ti'n qe' k'wel
qb'inchin?
13 Xitzin ttzaq'win Juan: Mi tz'el kypeyin
ch'intla tib'ajjo q'ma'ntz kye'y, chi'.
14 Ex ite' junjuntl xo'l q'aq' i xi qaninte
te kyjalu'n: ¿Yajtzin qetza? ¿Ti'n qe' k'wel
qb'inchin?
Xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Ikyxjo kye',
mina tz'ok kyxob'tzin jun a'la, ex mina
txi kypati'n jun a'la, a nti' tb'inchb'in nya
b'a'n, ex mina tz'el kyi'n jun ti' te jun a'la;
qala' qe kyk'u'ja ti'jjo twi' kyk'u'ja n-etz.
15 Jotqex kyej xjal tzuntaq chi ayon kye',
ex tzuntaq chi ximin kye' toj kynab'l, qa
ataq te Juan a Crist, a Kolil, a otaq tzaj q'o'n
toklin tu'nx Dios. 16 Me atzin te Juan xi
q'mante kye kyjalu'n: Me metzin we', nchi
kux nq'o'n xjol toj a' te jawsb'il a', te jun
yek'b'il qa ma tz'ajtz ti'j kyanmin. Me ante
tzul wi'jxiy nya noq o'kx tu'n kyku'xxjal
tu'n toj a', qala' kxel tq'o'n Xewb'aj Xjan
toj kyanmin te jun majx te patb'il jni' il
toj. Qu'n at nimxixtl tipin tze'nku we', ex
nti' we woklin nipe tu'n woka te taq'nil.
17 Qu'n lu' Kawil kkawil kyib'aj xjal tze'nku
jun aj triyil, a q'i'n ma nim tze toj tq'ob'
te xtulb'il triy. Ex k-elix tpa'n kykyaqilxjal
wen kyxoljo nya wen, ikyxjo tze'nku jun
xjal, aj t-xtulin triy, ex k-elil tpa'n paj ti'j.
Ex kchi xel tk'le'n nimil toj kya'j tze'nku
tu'n tkux tk'u'n triy toj ttx'utx'. Me ayetzin
nya nimil, ikyxjo tze'nku paj, ok kchi k'wel
tpatin tuk'a q'aq', a mixla k-yupjilx.
18 Nimku tumil b'aj tq'ma'n Juan kyexjal,
tej tq'metj Tb'anil Tqanil. 19 Ex majxpe te' aj
kawil, Herodes tb'i, xi tmiyo'n Juan, a Jawsil
A', qu'n tu'n otaq tz'ok t-xu'jlin Herodías,
a t-xu'jil Lip, a titz'in. 20 Nya wen ele ikyjo
toj twutz Herodes; b'e'x xi tq'ma'n tu'n
tkux jpet Juan toj tze.* Tu'ntzin ikyjo, b'e'x
chmet nim til twutz Dios.

Tej tku'x Jesús toj a' te jawsb'il a'
(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

21 Ikytzin b'ajjo, tej na'mxtaq tu'n tku'x
Juan toj tze. Tej nchi ku'xtaq tq'o'n Juan
xjal toj a' te jawsb'il a', ikyxl te Jesús b'e'x
ku'x toj a' tu'n, te jawsb'il a'. Ex tzuntaqtzin
nna'nxi Jesús Dios, jun paqx xi jaqpajjo
kya'j, 22 ex atzi'n Xewb'aj Xjan k'ul kanin
tib'aj, ex iky ka'yi'n tze'nku jun palom.
Ex q'ajq'ojin jun yol toj kya'j, ex tq'ma:
Axixpen te nk'wala, k'u'jlinxix wu'n, a o
jaw nsk'o'n.*

Aye t-xe'chil ja' saja Crist
(Mt. 1:1-17)

23 B'alaqa lajaj toj ka'wnaq* te Jesús
tab'q'e, tej t-xi t-xikyb'i'n tkyaqil
taq'in. Q'umlaj qa k'walb'aj te Jse,
tze'nkuxtaqjo tqanil kyxolxjal. Atzin te
Jse k'walb'ajtaqpen te' te Elí. 24 Ataqtzin te'
Elí, k'walb'ajtaq te' te Matat, a tk'waltaq
Leví, a tk'waltaq Melkí, a tk'waltaq Jana,
a tk'waltaq Jse. 25 Atzin te Jse tk'waltaql
te Matatías, a tk'waltaq Amós, a tk'waltaq
Nahum, a tk'waltaq Esli, a tk'waltaq Nagai.
26 Ataqtzin te Nagai k'walb'ajtaq te' te
Maat, a tk'waltaq Matatías, a tk'waltaq
Semei, a tk'waltaq Josec, a tk'waltaq
Judá. 27 Ataqtzin te Judá k'walb'ajtaq te'
te Joanán, a tk'waltaq Resa, a tk'waltaq
Zorobabel, a tk'waltaq Salatiel, a tk'waltaq
Neri. 28 Ataqtzin te Neri k'walb'ajtaql
te' te Melkí, a tk'waltaq Adi, a tk'waltaq
Cosam, a tk'waltaq Elmadam, a tk'waltaq
Er. 29 Ataqtzin te Er k'walb'ajtaqtzinl te'
te Josué, a tk'waltaq Eliezer, a tk'waltaq
Jorim, a tk'waltaq Matat, 30 a tk'waltaq
Leví, a tk'waltaq Simeón, a tk'waltaq
Judá, a tk'waltaq Jse, a tk'waltaq Jonam, a
tk'waltaq Eliaquim. 31 Ataqtzin te Eliaquim
k'walb'ajtaql te' te Melea, a tk'waltaq

* 3:9 Mt. 7:19 * 3:12 Lc. 7:29 * 3:20 Mt. 14:3-4; Mr. 6:17-18 * 3:22 Is. 42:1; Mt. 12:18; 17:5; Mr. 9:7; Lc. 9:35
* 3:23 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele.

Mena, a tk'waltaq Matata, a tk'waltaq
Natán. 32 Ataqtzin te Natán k'walb'ajtaql
te' te David, a tk'waltaq Isaí, a tk'waltaq
Obed, a tk'waltaq Booz, a tk'waltaq Sala,
a tk'waltaq Naasón. 33 Ataqtzin te Naasón
k'walb'ajtaql te' te Aminadab, a tk'waltaq
Admin, a tk'waltaq Arni, a tk'waltaq
Esrom, a tk'waltaq Fares, a tk'waltaq Judá.
34 Ataqtzin te Judá k'walb'ajtaqtzin te'
te Jacob, a tk'waltaq Isaac, a tk'waltaq
Abraham, a tk'waltaq Taré, a tk'waltaq
Nacor, 35 a tk'waltaq Serug, a tk'waltaq
Ragau, a tk'waltaq Peleg, a tk'waltaq
Heber, a tk'waltaq Sala. 36 Ataqtzin te Sala
k'walb'ajtaqtzin te' te Cainán, a tk'waltaq
Arfaxad, a tk'waltaq Sem, a tk'waltaq Noé,
a tk'waltaq Lamec, 37 a tk'waltaq Matusalén,
a tk'waltaq Enoc, a tk'waltaq Jared, a
tk'waltaq Mahalaleel, a tk'waltaq Cainán.
38 Ataqtzin te Cainán k'walb'ajtaqtzin te'
te Enós, a tk'waltaq Set, a tk'waltaq Adán.
Ataqtzin te Adán tzajnin te Dios.

4

Tej tok Jesús toj joyb'il ti'j tu'n tajaw il
(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

1 Nojnintaq tanmin Jesús tu'n Xewb'aj
Xjan, tej tmeltz'aj ttzi Nim A' Jordán, exsin
xi' tu'n tkujil Xewb'aj Xjan, tzmax to-
jjo tzqij tx'otx' ja' nti'ye kynajb'ilxjal toj.
2 Ka'wnaq q'ij* ten Jesús antza, ex antza
oke toj joyb'il ti'j tu'n tajaw il, tjoy ttxolil
tu'n tel tiky'in tkawb'il tMan. Kyojtzi'n
q'ij anetzi'n, nti'x ch'in xi twa'n. Tu'ntzi'n
ikyjo, b'e'x tzaj wa'yaj ti'j.
3 Ante tajaw il xi tq'ma'n te kyjalu'n: Qa
k'walb'ajxixtza te Dios, q'manxa kye ab'j lo,
tu'n kyok te wab'j, qu'n manyor wa'yajx
ti'ja.
4 Me xi ttzaq'win Jesús: Kyij tz'ib'in toj
Tyol Dios, qa nya noq o'kx tu'n wab'j k-
anq'ile texjal.*
5 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' Jesús tu'n tku-
jil tajaw il twi' jun ma tij wutz, ex jun paqx
xi tyek'i'n kykyaqiljo tnam ite'kutaq twutz
tx'otx', 6 exsin xi tq'ma'ntz kyjalu'n: Kxel
nq'o'n tkyaqiljo kyoklin jni' tnam tzalu'n
twutz tx'otx', tu'n tkawi'n kyib'aj, junx
tuk'a tkyaqil kynimsb'il kyib'. Qu'n we'y o
tzaje q'o'ne' lu'n, ex noq alqe waji'y tu'n
t-xi nq'o'n. 7 Me qa ma kub' meje'y k'ulil
nwutza, tkyaqil kxel nq'o'n tey, chi' tajaw
il.
8 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Tz'ib'in
ta' toj Tyol Dios kyjalu'n: K'uli'n o'kx twutz
qAjaw, a tDiosa, ex noq te, tu'n tajb'iniych.*
9 Tb'ajlinxi' ikyjo; b'e'x xi' Jesús juntl
majl tu'n tkujil tajaw il tzma toj tnam te
Jerusalén. Jax tk'le'n tzmax toj tjuch'iljo
tnejil ja te na'b'l Dios, a nimxix twe', exsin
xi tq'ma'ntz te kyjalu'n: Qa K'walb'ajxixtza
te Dios, xo'nkuxsin tib'tza, tu'n tkupi'n tz-
max twutz tx'otx'. 10 Qu'n ikytzin ntq'ma'n
Tyol Dios kyjalu'n:

Kchi tzajil tsma'n Dios t-angel te kloltiy.*
11 Ex kjawil q'i'n kyu'n toj kyq'ob',
tu'ntzintla mi ky'ixb'iy twi' ab'j.*
12 Me ikyxjo ntq'ma'n toj Tyol Dios ky-
jalu'n, chi Jesús: Mi tz'ok tq'onjiy qAjaw, a
tDiosa toj joyb'il ti'jch.*
13 Tej mix jyetil tumil tu'n tajaw il, tu'n
tok tq'o'ntaq Jesús toj joyb'il ti'j, b'e'xsin el
tlaq'win jun jte'b'in q'ij tib'tz ti'j Jesús.

Tej t-xi xkye taq'in Jesús toj tx'otx' te Galiley
(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

14 Nojnintaq te Jesús tu'n tipin Xewb'aj
Xjan, tej tmeltz'aj toj ttx'otx' Galiley, ex
nimxtaq nyolajtz tqanil toj kykyaqiljo tnam
ite'taq ti'jile' tx'otx' anetzi'n.
15 Xnaq'tzin te Jesús kyojile mu'ë ja te
kyna'b'l Judiy Dios tojile junjun najb'il, ex
tkyaqil xjal i jaw nimsin te' tb'i Jesús.

Tej t-xi' Jesús toj ttanim, a Nazaret
(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

16 Xi' te Jesús tojjo tnam Nazaret, a ja'
jawe ch'iye. Tze'nkuxtaqjo n-oke tu'n, okx
tojjo mu'ë ja te kyna'b'l Judiy Dios toj tq'ijil
ajlab'l, ex jawtzin we'tz u'jil te' Tyol Dios.
17 Xi q'o'n tu'j Isaías te, aj yolil Tyol Dios.
Atzaj te' tjaw tjqo'n Jesús, antza jatze jyete
jun tnej yol tu'n, tz'ib'inku kyjalu'n:
18 Nojninqin we' tuk'a Xewb'aj Xjan, a T-xew
tAjaw Tkyaqil.
Qu'n ma chin el tpa'n, tu'n nxi'y yolil
Tb'anil Tqanil kye yaj;
ex tu'n nxi'y q'mal te' tzaqpib'l kye'
jpunqekux toj tze, a nti' tumil tu'n
kyten antza;
ex tu'n tq'anit kywutzjo moë, ex tu'n
nxi'y q'uqb'il kyk'u'jjo a nti' kyipin;

* 4:2 Ka'wnaq q'ij, 40 q'ij n-ele. * 4:4 Deu. 8:3 * 4:8 Deu. 6:13 * 4:10 Sal. 91:11 * 4:11 Sal. 91:12
* 4:12 Deu. 6:16 * 4:19 Is. 61:1-2

19 ex tu'n tq'metjo tq'ijil kolb'il tu'n t-
xtalb'il tAjaw Tkyaqil.*

20 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, b'e'x kub' tjpu'n
Jesúsjo u'j, exsin xi tq'o'ntz te' mojil tojjo
mu'ë ja te kyna'b'l Judiy Dios, ex b'e'x kub'
qe. Kykyaqilxjo ite'taq antza, noqx otaq chi
ok kyim ti'j.

21 Xitzin t-xikyb'intz tu'n tyolin, ex tq'ma
kyjalu'n: Kywutzxa ex texjo q'ij lu'n, ma
japin b'ajjo a xjaw wu'ji'n toj Tyol Dios.

22 Kykyaqilx xjal wentaq nkyyolin
ti'j Jesús, ex nchi jawtaq ka'ylaj, qu'n
tb'anilxtaq t-xili'n tumil Tyol. Nchi b'aj
jawtaq qanlaj kyxol kyjalu'n: ¿Ma nyatzin
tej tk'wal Jse lo?

23 I xitzin ttzaq'win Jesús: Tu'n kyxima
ikyjo, b'alaqa aku tzaj kyq'ma'n jun yol
we'y kyjalu'n: Jun q'anil aku kub' tq'a'nin
tib' ja'chaqx ta'yitz. Ikytzi'n, akula tzaj
kyq'ma'n we'y, tu'n tkub' nb'inchi'n tzalu'n
tkyaqiljo techil wipi'n xb'ant wu'n tzma toj
tnam Capernaum, tu'n tel kyniky'a wi'ja.

24 Me xi tq'ma'nl Jesús kye: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, qa mix a'lx jun yolil Tyol
Dios, aku kub' wutzlin tojx ttanim.*

25 Qu'n toj kywutza wen xjalqi'y, noq tu'n
tzajninqi'y te qtzan Israel. Me twutzxix
kxel nq'ma'n kye'y, kyojjo q'ij, tej tten Elías
tzalu'n toj ttx'otx' Israel, nimxtaq qya otaq
b'aj kyim kychmil exla qa tzajninqetaq te
Israel, ikyxjo tze'nku te Elías. Oxe ab'q'e
tuk'a niky'jin mix tzaje jb'al. Tu'ntzi'n
ikyjo, tkyaqil twutz tx'otx' nimx wa'yaj
tzaj.* 26 Me exla qa nimx wa'yaj tzaj toj
tx'otx' te Israel, mix xaye tchq'o'ne Dios
Elías qanil twa te jun meb'e qya tzalu'n
toj Israel, qala' antza xi chq'o'nil tuk'a jun
qya otaq kyim tchmil, tojjo tnam Sarepta,
nqayin ta'taql te' tk'atzjo tnam Sidón tojjo
tx'otx' te amaq' xjal.* ¿Tiqu'nil? 27 Ex
ikyxjo, ila'taq qxjalil yab' tu'n tx'a'k, aj noq-
taq n-el lemimin, me mix jun kub' tq'ani'n
Elisey, a yolil Tyol Dios ojtxe, qala' o'kxjo
jun b'etin xjal, Naamán tb'i, a tzajnintaq
toj ttx'otx' Siria. Ex ikyxjo nya qxjalil.*
B'alaqa nya o'kqox nqo ok tk'u'jlin Dios.

28 Tej tb'ij te' lu'n kyu'n xjal ite'kxtaq tojjo
ja te kyna'b'l Judiy Dios, nimx i jaw q'ojle.

29 Tu'ntzi'n ikyjo, b'e'xsin i b'aj jaw
we'ks, exsin tu'n tex kylajo'ntaq Jesús.
Xitzin kyi'ntz twi' jun tij wutz, ja'
b'inchinkutaqjo kytanim, tu'ntzi'n ttzajtaq
kyxo'n tzmantza.

30 Me atzin te Jesús, ex kyxolile ex b'e'x
xi'.

*Tej tex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tan-
min jun xjal*
(Mr. 1:21-28)

31 B'e'x xi' Jesús toj Capernaum, jun
tnam toj tx'otx' te Galiley. Antza oke
tene xnaq'tzil kyexjal toj jun q'ij te ajlab'l.
32 Ex b'e'x i jaw ka'ylaj kye' xjal ti'jjo t-
xnaq'tzb'il, qu'n nimxtaq kyokli'n Tyol.*

33 Me tojtaqtzi'n jun mu'ë ja te kyna'b'l
Dios aj Judiy, attaq jun ichin tzyu'ntaq tu'n
jun taq'nil tajaw il. Jaw ëch'in, ex tq'ma
kyjalu'n: 34 Ay Jesús aj Nazaret, ¿Ti'xsin
s-ula lolte qxola? Noq ma tzula yuch'il
qe'y. Wojtzqi'n te, ex b'i'n we' wu'n, a tejiy
Tk'wal Dios, xjanxix toklin.

35 Oktzin tyiso'n Jesúsjo taq'nil tajaw il
kyjalu'n: Mi ch'otjiy. Kux tz'etza toj tan-
minjo xjal lo, ex tzaqpinkja.

Atzin tej ichin b'e'x kub' tlank'in taq'nil
tajaw il twutz tx'otx' ex twutz kykyaqilx-
jal, tej tkyij ttzaqpi'n; ex nti'x ch'in kyij
ky'ixb'e te.

36 Kykyaqiljo xjal i b'aj jaw ka'ylaj, ex i
b'aj jaw yolin kyxolx kyjalu'n: ¿Anqeqe
kye' xnaq'tzb'il ikyjo, a nimxix tkawb'il ex
nimxix toklin? Nchi etz tlajo'n taq'nil tajaw
il toj kyanminxjal, ex b'e'x nchi b'ajetz.

37 Ajo toklin ex Tyol Jesús, nimx iky'e'
tqanil kyxolile' tkyaqil tnam ti'jile Caper-
naum.

Tej tkub' tq'anin Jesús tnana t-xu'jil Pegr
(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

38 Tb'ajlinxi' ikyjo; jaw we', ex etz Jesús toj
mu'ë ja te kyna'b'l Judiy Dios. B'e'x xi', ex
okx toj tja Simun. Ataqtzi'n tnana t-xu'jil
Simun yab'taq tu'n txqan kyaq. Tu'ntzi'n,
i kub'sin kywutz te Jesús, tu'ntaq tkub'
tq'anin.

39 Kub' k'we' Jesús, tu'n tok tka'yinj yab',
exsin xi tq'ma'ntz te' nim kyaq, tu'n teltaq
tpa'n tib' ti'jjo qya. Texjo paq anetzi'n,
b'e'x xi chewx kyaq, ex b'e'x jaw we'ks tej
qya, ex n-ok tentz b'inchil ch'in ti' kye.

* 4:24 Jn. 4:44 * 4:25 1Re. 17:1 * 4:26 1Re. 17:8-16 * 4:27 2Re. 5:1-14 * 4:32 Mt. 7:28-29

Tej tkub' tq'anin Jesús nimku yab'
(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

40 Atzaj te' qqoqix, tu'n otaq kyb'inte,
ex otaq tz'ok kyka'yi'n xjal jni' otaq b'ant
tu'n Jesús, kykyaqilx xjal attaq yab' kyja
ex noq ti'chaqku kyyab'il, i b'aj xi kyi'n
tk'atz Jesús, tu'n kyb'aj kub'taq tq'anin. I
kub' tq'o'n tq'ob' tib'ajile junjun, ex b'e'x i
q'anit. 41 Nimku yab'il b'aj q'anit, ex nimx
taq'nil tajaw il b'ajetz tlajo'n toj kyanminx-
jal. Aye taq'nil tajaw il i b'aj jaw ẍch'in, ex
kyq'ma kyjalu'n: ¡Axixa Tk'wal Dios! Me
b'e'x nchi b'aj ok tmiyo'ntaq Jesús, ex mina
nchi kub'taq twutzlin tu'n kyjawtaq yolin,
qu'n b'intaq kyu'n, qa axtaq Jesúsjo Tk'wal
Dios, a Crist.

Tej tok ten Jesús yolil Tyol Dios kyojile tnam
(Mr. 1:35-39)

42 Atzi'n tej qsqix, b'e'x ex Jesús toj tnam,
tu'n t-xi' toj jun tx'otx', a nti' kynajb'ilxjal
toj. Me b'e'x i ok tenxjal jyolte, ex jyet
kyu'n ja'taqjo ta'ye, qu'n kyajtaq tu'n tten
Jesús kyuk'a te jun majx. 43 Me atzin te Jesús
xi tq'ma'n kye: ¡Mina! Qu'n il ti'j tu'n t-
xi nq'ma'nji'y Tb'anil Tqanil ti'j Tkawb'il
Dios kyoj kykyaqil txqantl tnam, qu'n apen
wilji'y ẍin tzaj chq'o'n.

44 Ikytzin nkub'etaq tyolin Jesúsjo Tyol
Dios kyojile' mu'ẍ ja te kyna'b'l Judiy Dios,
tojx ttx'otx' Judey.

5

Tej ttzyet nimku kyiẍ tu'n tipin Jesús
(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

1 Jun maj, tej attaq Jesús ttzi jun ma
tij nijab', Genesaret tb'i, nimku xjal pon
kychmo'n kyib' tk'atz, ex ok jitz'le kyu'n,
qu'n kyajtaq tu'n tkub' kyb'i'n Tyol Dios.
2 I xi tka'yin Jesús kab'e bark toj tz'awin
ttzi nijab'. Nti'taq xjal tokx kyoj, qu'n
ayetaqtzi'n kyiẍil otaq chi ku'tz txjol kye'
kypa te kyiẍb'il.

3 Ex b'e'x jax Jesús toj jun bark, a
tetaq Simun, ex kub'sin twutz te, tu'n t-xi
tlimo'ntaq ch'intljo bark tojxi a'. Ex b'e'x
kub' qe Jesús toj bark, ex tojxsi'n a', ok
tentz xnaq'tzil kye' xjal.* 4 Tb'ajlinxitzin
yolin, xitzin tq'ma'n te Simun kyjalu'n:
Q'inkxsinjiy bark ja' nim t-xe nijab', exsin
kyxo'nkuxji'y kypa'y te tzuyb'il kyiẍ.

5 Me atzin te Simun xi ttzaq'win: ¡Ay
Xnaq'tzil! Ma tz'elkux aq'wil qu'n, tu'n
qaq'ni'n, exsin nti'x kyiẍtz ma tzyet qu'n.*
Me tu'n Tyola saj tq'ma'n, chi k'welix
nxo'nji'y npa'y te kyiẍb'il.

6 Atzaj te' tkux kyxo'n kypa toj a', nimx
kyiẍ tzyet kyu'n.* Ayetzin kyej pa noqx tu'n
kyb'ajeltaq laqj tu'n kyiẍ. 7 Tu'ntzi'n ikyjo,
b'aj xi kyyek'in kyq'ob' kye' kyuk'a, aye' ta-
jawtaqjo juntl bark, tu'ntzin kyxi'taql kye'
mojilkye. Ex jun paqx i xi', ex kykab'ilx kyej
bark i jaw noj kyuk'a nimku kyiẍ; noqtaq
ch'inl kyaj tu'n kyxi yuq'j. 8 Tej tok tka'yin
Simun Pegrjo ikyjo, b'e'x kub' meje twutz
Jesús, exsin xi tq'ma'ntz te: Tata, chin
ttzaqpinkja, qu'n jun aj ilqin we'.

9-10 Xi tq'ma'n Pegrjo ikyjo, qu'n nimxtaq
kyxob'il junx kyuk'a Jacob ex Juan, aye'
tk'wal Zebedey, ex tuk'aqetaq Simun, tu'n
nimx kyiẍ otaq tzyet kyu'n.

Me ante Jesús xi tq'ma'n te Simun: Mina
jaw xob'a, qu'n texjo paq ja'lin, k-okila te
chmol xjal, tu'n kyklet toj il, ex nya te
chmol kyiẍ, tze'nku ja'lin.

11 Ex b'e'x xi kyi'n bark ttzi tx'otx'. Ex
antza kyije kytzaqpi'n tkyaqiljo q'i'ntaq
kyu'n, exsin i b'aj xi lipetz ti'j Jesús.

Tej tkub' tq'anin Jesús jun ichin iltaq tu'n tx'a'k, a noq n-el lemimin
(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

12 Jun q'ij, attaq Jesús toj jun tnam, kanin
jun ichin tk'atz, ex otaqx yajx tu'n jun tx'a'k
noqx n-el lemimin. Atzaj te' tok tka'yin
Jesús, kub' meje, exsin kub' t-xo'n twutz
tzmax twutz tx'otx'. Jaw kub'sin twutz
kyjalu'n: Ay wAjaw, qa taja, b'a'n tu'n nkub'
tq'ani'n tuk'a nyab'ila.

13 Noq ok tmeko'n Jesús, ex xi tq'ma'ntz
te: Waja. B'e'x ma q'anita ja'lin.

Texjo paq anetzi'n, b'e'x q'anitkux te jun
majx. 14 Exsin xi toqxeninxix Jesús te: Mi
txi tq'ma'n te a'la. Qala' ku txi'y, ex yek'inx
tib'a te kypale aj Judiy, ex q'onxa jun oyaj
te aq'b'il chjonte, tu'n ma tzul Dios tey,
a tze'nkuxjo kub' ttz'ib'in Moisés ojtxe,*
tu'n tzin kyb'in texjal qa ma q'anita.

15 Me mix tu'n ikyjo, nimx n-iky'taqljo
tqanil Jesús, ex nimxtaq xjal nb'aj ok
chmo'n kyib' ti'j, tu'n tb'aj ok kyb'i'ntaqjo
Tyol, ex tu'n kyb'aj kub' tq'anintaqjo

* 5:3 Mt. 13:1-2; Mr. 3:9-10; 4:1 * 5:5 Jn. 21:3 * 5:6 Jn. 21:6 * 5:14 Lv. 14:1-32

kyyab'. [16] Me ataqtzin te Jesús, b'e'xtaq n-
el tpa'n te' tib' kyi'j, ex nxi'taq te' na'l Dios
ja' mixtaq a'l jun at.

Tej tq'anit jun kox tu'n Jesús
(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

[17-18] Toj jun q'ij, tzuntaq nchi kub' t-
xnaq'tzin Jesús xjal, ex attaqjo tipin Dios
tuk'a, tu'n kyq'anittaqjo yab'. Me antza,
attaq junjun Parisey exqetzi'n xnaq'tzil
ti'jjo ojtxe kawb'il tzajninqetaq toj junjun
kojb'il, ite'kutaq toj ttx'otx' Galiley, Judey,
ex Jerusalén. Q'uqleqetaq tk'atz Jesús toj
jun ja, tej kykanin junjun ichin iqintaq jun
yab' kyu'n twi' tkuẍb'il. Ex ataqtzin te' yab'
noq otaq tz'ok k'olpaj. Kyajtaqjo xjal tu'n
tokx kyi'n twutz Jesús, me mib'intaq tokx.

[19] Tu'ntzin mix jyete tumil kyu'n tze'n
tu'n tokxi kyinetaq, tu'n tpajjo nimxtaq
xjal at; tu'ntzi'n ikyjo, b'e'x i b'aj jax tib'ajxi
ja, ex jaw kypo'q'in xk'o'n antza, ex kux
tuninin yab' kyu'n tuk'ax tkuẍb'il, ex kupin
kyi'ntz twutz Jesús ex kywutz txqan xjal.

[20] Tu'n ikyjo, ex tej tok tka'yin Jesúsjo
kynimb'il, xi tq'ma'n te yab' kyjalu'n: Ay
wuk'a, ayetzin tila ma chi kub' najsit ja'lin.

[21] Me ayetzin kye' xnaq'tzil ti'j ojtxe
kawb'il exqetzi'n jni' Parisey, b'e'x i ok ten
kye' ximilte kyjalu'n: ¿Tze'ntzin tten n-el
tzaqpaj ttzi ichin ikyjo? qu'n noq nxo'n yol
ti'j Dios tu'n ma' tyolch. Qu'n o'kx te Dios
aku b'ant najsin te til jun xjal.

[22] Me ante Jesús b'e'x el tniky' ti'j ti'taq
nkyxime, ex xi tqanin kye: ¿Tiqu'n nkub'
kyximinji'y ikyjo? [23] ¿Ankye junx tz'ele tu'n
t-xi q'met, tu'n tkub' najsit til jun xjal, a
tze'nkuljo tu'n t-xi q'met: We'ksa, ex kux
b'eta? ¿Ma nyapela a te kujxixjo a tu'n
tnajsit til jun xjal? [24] Me mi nxi kynimi'n qa
ikyjo. Me atzin ja'lin, kxel nyek'i'n kywutza
qa ayin we', a Tk'wal Ichin, at wokli'n
tzalu'n twutz tx'otx', tu'n tkub' nnajsi'n
kyilxjal te jun majx.

Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n te yab': Kxel
nq'ma'n tey, ¡We'ksa! ¡Q'inxjiy tkuẍb'ila,
ex kux tz'aja tjay!

[25] Ex jun paqx jaw we' tej yab' kywutz
kykyaqilxjal, ex jaw tchmo'n tkuẍb'il, ex
b'e'x aj tja nnimsin tb'i Dios wen.

[26] Kykyaqilxjal i jaw ka'ylaj, ex jaw kynim-
sin tb'i Dios, exsin tuk'a txqan kyxob'il b'aj
kub' kyq'ma'n kyxolx: Tzmaxpen xqliyx
jun ti' te ka'yb'ajil, chi chi'.

Tej ttzaj ttxko'n Jesús Leví tu'n tok te t-
xnaq'tzb'in
(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

[27] Tb'ajlinxi' ikyjo; b'e'x etzku Jesús toj ja.
Tej tb'et, ex iwle jun ichin tu'n, peyil pwaq-
taq te k'ayb'il te Rom, ex ataqtzi'n tb'i ichin,
Leví.* Ex antza q'uqletaq tojjo najb'il, ja'
npeyintaq k'ayb'il. Exsin xi tq'ma'n Jesústz
te kyjalu'n: Lipeka wi'ja.

[28] Jun paqx jaw we' Leví, ex kyij ttzaqpi'n
tkyaqil, ex b'e'x iky' lipe ti'j Jesús.

[29] Tb'ajlinxi' ikyjo, atzin te Leví kub'
tb'inchin jun tb'anil wa'n ti'j Jesús, ex ila'ku
tuk'a Leví, nchi b'aj peyintaq k'ayb'il te
Rom, junx kyuk'a junjunl xjal, q'uqleqetaq
kyuk'a ti'j meẍ. [30] Me ayetzin kye' Parisey
exqetzi'n xnaq'tzil ti'jjo ojtxe kawb'il ex
kyuk'axtaq kyib' i b'aj jaw yolb'in kyi'j t-
xnaq'tzb'in Jesús kyjalu'n: ¿Ti'qu'nil ma-
jqex kye' nchi b'aj wa'n, ex nchi b'aj k'wan
kyuk'a ma' peyil k'ayb'il ex jni' b'inchil il?

[31] I xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n:
Ayetzi'n b'a'nqe nti' kye tajb'in q'anil
kye; me meqetzi'n yab'qe, atpen kye'
tajb'in kye. [32] Tu'npetzi'n, nya ma chin
tzaj we' txkol kye xjal nb'aj kub' kyb'isin
qa b'a'n kyten; qala' ayin weji'y ma chin
tzaj txkolkye aye' b'inchil ilqe, tu'n tajtz ti'j
kyanmin. Tu'npetzi'n, ma chin ula kyxol.

Jun kyxjelxjal ti'jjo nkub' qpa'n wa'yaj
(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

[33] Me ayetzin kye' Parisey exqetzi'n
xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il xi kyq'ma'n
te Jesús: Ayetzi'n t-xnaq'tzb'in Juan, a
Jawsil A', exqetzi'n Parisey, nimx nb'aj kub'
kypa'n wa'yaj tu'n kyna'n Dios, me ayetzin
kye t-xnaq'tzb'i'n, kukxjo nchi b'aj wa'n ex
nchi b'aj k'wan.

[34] I xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: ¿Ma
akutzin kub' kywutzlin kye', tu'n tkub'
kypa'n txokenj wa'yaj toj jun mejeb'lin, qa
axsa ta'ye chmilb'aj kyxol? Ikytzin ite'ye
weji'y nxnaq'tzib'in, qu'n loqi'n ntin kyxol.
[35] Me pon kanin jun q'ij, ja' tu'n wele naji'y,
a ayi'n, a ikyxjo tze'nku chmilb'aj kyxol.
Ajtzin tjapin kaninjo q'ij anetzi'n, okpet-
zila k'wel kypa'ntz wa'yaj, tu'n kyna'n Dios
wen.

* 5:27 Atzin Leví ok q'o'n juntl tb'i Matey.

36 Ex kub' tq'ma'nl Jesús oxe techil ky-
jalu'n: Tnejil, mix a'lx aku tz'el ttajk'in
ch'in b'u'ë ti'j jun saq xb'alin, tu'n tok te
slepb'ilte junl xb'alin noql ttx'aqin. Qa ma
kub' tb'inchin ikyjo, nkub' tyaji'n saq b'u'ë,
exsin nya wen kka'yile tuk'aljo ttx'aqin
xb'alin. 37 Ex tkab', tze'n aj tkux b'inchit vin;
nlay ku'x b'inchit toj jun ttx'aqin tz'u'n,
qu'n ajtzin tloqlin, b'e'x aku tz'ex laqj, ex
noq aku chi kub' najx kykab'il. 38 Tu'ntzi'n,
il ti'j tu'n tkux b'inchit vin toj jun saq
tz'u'n. Ikytzi'n weji'y nxnaq'tzb'il, nlay
b'ant tu'n tok smet tuk'a juntl tumil. 39 Ex
toxin: A'lchaqx jun a'la, nxi tk'wa'n jun wiq
vin, nlay ttziye, tu'n t-xi tk'wa'n junl wiq
k'wab'j, a saq, qu'n naq'le ti'jjo tk'wa', a
tb'anilx toj twutz. Ikytzin kyeji'y naq'leqe
kye' ti'jjo ojtxe tumil. Tu'npetzi'n kyky'e'y
tu'n kyxi lipey ti'j nxnaq'tzb'ila, a saq, exla
qa wenxixtl tze'nku ojtxe.

6

Jesús at toklin tib'ajjo q'ij te ajlab'l
(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

1 Toj jun q'ij te ajlab'l, nchi b'ettaq Jesús
kyxol awal. Me ayetaqtzi'n t-xnaq'tzb'in
nb'aj jawtaq kyxb'oqin triy, ex nb'aj kub'
kyxq'uchintaq toj kyq'ob', exsin b'aj xi
kywa'ntz. 2 Ite'taq junjun Parisey antza,
exsin b'aj xi kyqanintz kye kyjalu'n:
¿Tiqu'nil nkub' kyb'inchinji'y jun ti', a nya
q'o'n tu'n tkub' b'inchit kyojjo q'ij te ajlab'l,
ja' mix a'l jun tu'n tja aq'nin?

3 I xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: ¿Ma
na'mtzin tkux kyu'jin kyeji'y b'ant jun maj
tu'n qtzan David, a nimx toklin, tej ttzaj
wa'yaj ti'j kyuk'a tuk'a? 4 B'e'x okx toj ojtxe
tja Dios, exsin i etz ti'n wab'j, a otaq chi kub'
ky'iwlit te oyaj twutz Dios.* Ex i xi twa'n,
exsin xi tq'o'ntz kye' tuk'a, a nti'taq kyoklin
ti'j tu'n t-xi kywa'n, qala' o'kqextaq pale.*

5 Exsin xi tq'ma'nltz: Tze'nku nte'n, ayi'n
Tk'wal Ichin, chq'onqintza tu'n Dios kyx-
ola; ex ayi'n at woklin tib'ajjo q'ij te ajlab'l,
ex ayi'n chin q'malte qa wen tu'n tkub'
b'inchit jun ti' mo qa minaj.

Tej tkub' tq'anin Jesús jun ichin nti' tanmin tq'ob'
(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

6 Tojtzin juntl q'ij te ajlab'l, okx Jesús
toj jun mu'ë ja te na'b'l Dios. Tokpinxi,
ok ten xnaq'tzil kye' xjal. Tojxtaqtzi'n
k'ulb'il, attaq jun ichin, a nti'taq tanmin
tman tq'ob'. 7 Ex ayetzi'n xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il exqetzi'n jni' Parisey nchi
b'aj ëluk'intaq ti'j Jesús, qa tu'ntaq tkub'
tq'anin yab' toj jun q'ij te ajlab'l, noq tu'n
kystz'imin ti'j qa otaq kub' tz'aq toj til, qu'n
nya wentaq toj kywutz tu'n tkub' b'inchit
jun ti' toj q'ij te ajlab'l. 8 Me ataqtzin te Jesús
tojtzqi'ntaql te' kyxim, exsin xi tq'ma'ntz
te' yab': ¡We'ksa, ex we'kuy kywutzxjal!

Atzin tej ichin b'e'x jaw we'. 9 Atzin te
Jesús xi tq'ma'n kye' xjal kyjalu'n: At jun
we' tu'n t-xi nqanin kye'y: ¿Ma tzuntzin
ntq'ma'n tu'n tkub' b'inchitjo nya wen, mo
a wenj; tu'n tklet tchwinqil jun xjal, mo tu'n
tok ka'yitj tu'n tkub' kyim?

10 Tb'ajlinxi tq'ma'n ikyjo, b'e'x xi
tka'yinku toj kywutzxjal ite'taq ti'jile, exsin
xi tq'ma'ntz te ichin, yab'taqjo tq'ob':
Nuqpinx tq'ob'a.

Atzin tej ichin kub' tb'inchin tze'nku
otaq txi q'ma'n te, ex texjo tqan, b'e'x el we'
tyab'il tq'ob'.

11 Me ayetzin kyej txqan xjal nimx txqan
kyq'oj tzaj; i jaw yolb'in ti'jlb'inxi Jesús,
exsin i ok tentz jyolte tumil ti'taq tu'n tkub'
kyb'inchin ti'j.

Tej tjaw tsk'o'n Jesús kab'lajaj t-xnaq'tzb'in
(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

12 Kyojjo q'ij anetzi'n, b'e'x jax Jesús twi'
jun wutz na'l Dios, ex elkux aq'wil tu'n.
13 Atzaj te' qsqix, kykyaqiljo lipcheqetaq ti'j
i tzaj ttxko'n, exsin i jaw tjyo'ntz kab'lajaj
ichin kyxolx, tu'n kyok te t-xnaq'tzb'in.
14 Atzin kyb'i junjun ichin i jaw tsk'o'n:
Simun, a ok tq'o'n juntl tb'i te Pegr; majxljo
Andrés, a titz'in; Santyaw; Juan; Lip; Bar-
tolomey; 15 majqexl Matey; Tmas; Santyaw,
a tk'wal Alpey; Simun, a toktaqljo q'olb'inte
te Celote; 16 majqexl Judas, a titz'in Santyaw;
exsin Judas Iscariot, a ok meltz'aj ti'j Jesús.

Tej t-xi t-xnaq'tzin Jesús nimku xjal
(Mt. 4:23-25)

17 Ku'tz Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in twi'
wutz, exsin kub' we' Jesús toj jun chq'ajlaj.
Antza otaq b'aj chmete nimku xjal, aye'
otaq chi b'aj ok lipe ti'j, junx kyuk'a a

* 6:4 1Sa. 21:1-6 * 6:4 Lv. 24:9

otaq chi b'aj tzajxi tzmax toj ttx'otx' Judey,
Jerusalén exqetzi'n najleqetaq toj mlaj toj
ttx'otx' Tiro, ex otaq chi pon chmetljo najal
te Sidón. Otaq chi pon chmetjo xjal antza,
noq tu'n toktaq kyb'i'n Tyol, ex tu'n tkub'
q'anitjo yab'qetaq. 18 Majqexpekyej xjal
i q'anit, aye' nimxtaq n-iky'x kyu'n, noq
kyu'n taq'nil tajaw il.
19 Ikytaqtzi'n kykyaqilxjo xjal kyajtaq
tu'n tok kymeko'n Jesús, qu'n nimx-
taq tipin, tu'n kyq'anitjo kykyaqilxjal
yab'qetaq.

Tej tyolin Jesús kyi'jjo wen xjal ex nya wen
(Mt. 5:1-12)

20 Jawtzin ti'n Jesús twutz, exsin xi
tka'yintz toj kywutz t-xnaq'tzb'in, exsin xi
tq'ma'n kye kyjalu'n:
Ky'iwlinqexix kye', a ayi'y yajqi'y ja'lin,
qu'n at kyokli'n ti'jjo Tkawb'il Dios.
21 Ky'iwlinqexix kye', a ayi'y at wa'yaj
kyi'ja ja'lin, qu'n tzul jun q'ij tu'n kynoja.
Ky'iwlinqexix kye', a ayi'y nchi b'aj oq'a
ja'lin, qu'n tzul jun q'ij, ja' kchi tze'jilxa.
22 Ky'iwlinqexix kye', aj kyel iky'i'n
kyu'nxjal, aj kyex lajo'n, ex aj kyok yiso'n
kyu'n, aj tel i'jli'n kyb'i'y, noqx tu'n npaja,
ayi'n a Tk'wal Ichin.* 23 Qa ma tziky'x kyu'n,
chi tze'jixa, ex chi tzalajxa, qu'n ktzajil
tq'o'n Dios nim t-xel kye'y toj kya'j, tze'nku
xi tq'o'n kye yolil Tyol Dios ojtxe, tu'n nim
siky'x kyu'n,* tze'nkuxjo kye ja'lin.
24 Me b'isb'ajilxla kye'y, a ayi'y q'ininqi'y;
nti'x kye' tzaljb'il tu'n tkub' kyyo'n, qu'n
loqe kye' noqx nchi tzalaj ja'lin.
25 Ex b'isb'ajilxla kye'y, a ayi'y noqx nchi
lo'nkuy ja'lin, qu'n tzul jun q'ij kyib'aja te
nim wa'yaj.
Ex b'isb'ajilxla kye'y, loqi'y noqx nchi
tze'ja ja'lin, qu'n okxla kchi oq'ila, ex kchi
lab'ila.
26 Ex b'isb'ajilxla kye'y, a ayi'y njaw nim-
sin kyb'iy kyu'nxjal qa wenqi'y, qu'n ikyx
jawe kynimsin xjaljo kyb'i aye ok kyq'o'n
kyib' te yolil Tyol Dios ojtxe.

T-xnaq'tzb'il Jesús tu'n kyok qk'u'jlin
qajq'oj
(Mt. 5:38-48; 7:12)

27 Me atzin kyetza, a loqi'y nchin kub'
kyb'i'n, kxel nq'ma'n: Kyk'u'jlinqektzinji'y
kyajq'oja; kyb'inchinktzi'n jun wen kye
nchi el iky'in kye'y. 28 Kyqaninxa ky'iwb'il
kyib'ajjo nchi qanb'in kyi'ja. Chi na'n
Diosa kyi'jjo nchi ok yison kye'y. 29 Qa
at jun s-ok laqtz'in te jun plaj kytzi'y,
kymeltz'inxji'y juntl plaj. Ex qa at jun
nlab'te tu'n t-xi ti'n tchaketa, majx kykot-
pinxji'y kykamiäa tuk'a te jun majx. 30 Qa at
jun saj qanin te jun ti' kye'y, kyq'onxa; ex
qa at jun s-el elq'in te jun ti' kye'y, mi txi
kyqanintla. 31 Tu'npetzi'n, kukxittzin kub'
kyb'inchinji'y kyuk'a txqantl, tze'nku kyaja
tu'n tkub' b'inchit kye.
32 Qu'n qa o'kx ëi ok kyk'u'jlinji'y aye'
nchi ok k'u'jlin kye'y, ¿Ti'tzin jun tb'aniltz
nkub' kyb'inchi'n ikyjo? Qu'n ikypen kye
b'inchil iljo nb'ant kyu'n. 33 Ex qa ma tz'ok
kyb'inchi'n jun wen noq kyi'jku xjal nchi
ok b'inchin te' wen kyi'ja, ¿Ti'tzin jun
tb'aniltz nkub' kyb'inchi'n ikyjo? Qu'n
ikypen kye b'inchil iljo nb'ant kyu'n. 34 Ex
qa ma txi kyq'o'n jun tx'ex kyexjal noq
tu'n ttzaj q'o'nku ch'in ta'l kye'y, ¿Ti'tzin
jun tb'aniltz nkub' kyb'inchi'n ikyjo? Qu'n
ikypen kye aj iljo nb'ant kyu'n, qu'n nchi
b'aj jaw txon kyxolile, ex nkub' kyyo'n,
tu'n ttzaj q'o'n kyinxljo te manb'ilte.
35 Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n tok kyk'u'jlin kye'
kyajq'oj, ex tu'n tkub' kyb'inchinji'y wen.
Kyq'onxa tx'ex ex mina b'aj kub' kyyo'n,
tu'n tb'aj tzaj q'o'n manb'ilte. Ikytzin
ktzajile nim t-xeljo kye'y, ex ikytzin kchi
okileji'y te tb'anil tk'wal Dios, nimxix tb'i.
Qo ok tze'nku te qMan, qu'n ntzaj pax te'
tanmin kyi'jjo mib'in chi q'on chjonte ex
kyi'jjo nya wen xjalqe. 36 Tzaj q'aq'intzin
kye' kyk'u'j kyi'j xjal, tze'nku ntzaj q'aq'in
te qMan Dios tk'u'j kyi'ja.

Nya wen tu'n qok te kawil tib'aj kynimb'il
txqantl
(Mt. 7:1-5)

37 Mi chi oka kawil kyib'aj kynimb'il
txqantl, tu'ntzintla mi kawine Dios
kyib'aja. Ex mi chi yolb'i'n kyi'j txqantl,
tu'n mi yolb'in Dios kyi'ja, aj kyxi'y
toj pa'b'in. Kynajsinkuy kyil txqantl
tuk'a tkyaqil kyanmi'n, ex ikytzi'n k'wele
tnajsinte Diosjo kyila. 38 Ku kyoka so'j
kyuk'a kykyaqil, ex axte Dios k-okil so'j
kyuk'iy. Ex ktzajil tq'o'n Dios t-xel kye'y
tz'aqlexix, ex nojninxix, ex ch'uqin wen.

* 6:22 1Pe. 4:14 * 6:23 2Cr. 36:16; Kyb'i. 7:52

Qu'n axla malb'iljo k-okil tq'o'n Dios kyi'ja,
tze'nkuxjo s-ok kyq'o'n kyi'j txqantl.
39 Kub'tzin tyolin Jesús jun techil ky-
wutz kyjalu'n, tu'n mi che'xe lipe kyi'jjo
xnaq'tzb'il nya wen: ¿Ma akutzin b'ant
tu'n tkub' nej jun möx, yek'il te' tb'e
juntl möx? ¿Ma nyapetzila kykab'ilx aku
chi kux lank'aj toj xaq?* 40 Ex mix a'l
jun xnaq'tzb'in aku tz'ok nimxixtl toklin
tze'nku xnaq'tzilte.* Qala' tzmaxi aj tjapin
b'aj xnaq'tzb'il tu'n, okpin japin toklintz
tze'nxjo te xnaq'tzilte.
41 Mi chi oktza tze'nqeku xnaq'tzil, a at
jun il nb'ant tu'n, b'alaqa tze'nku jun ma
tij tze toj twutz, exsin taj tu'n tmojin,
tu'n tetz jun tal netz' tz'is toj twutz tuk'a.
42 ¿Tze'ntzin tten tu'n t-xi tq'ma'n te ter-
mana, Yonkutzin nej, tu'n tetz wi'n tz'is toj
twutza, ex mi ntna'n qa ma tijjo te tokx?
¡Xmiletz'qi'y! Nti' kynab'la ikyjo. Il ti'j nej
tu'n tetz te ma tij tze toj twutz, tu'ntzintla
tb'ant tka'yi'n, tu'n tetz ti'n ajo tal netz'
tz'is, a at toj twutz termana.

Jun xob'tzb'il tu'n Jesús, tu'n mi qox lipe kyi'jjo xnaq'tzb'il nya wen
(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

43 Nya tu'n kyxi lipe'y kyi'jjo xnaq'tzil,
a nya wen, qu'n noq ti'jjo kyb'inchb'in k-
elile kyniky'a kyi'j. Qu'n ikytzi'n tze'nku
jun tze, a nya wen, nlay tz'el twutz, a wen
te lob'j. Ex ikyxjo, jun tze, a tb'anil, nlay
tz'el twutz, a nya wen. 44 Ikyxjo tze'nku
jun tze, n-el tniky'tzajil noq tu'njo twutz.
Qu'n nlay tz'el twutz iw ti'j tx'i'x; ex nlay
tz'el twutz uv ti'j saqtx'i'x. 45 Ikytzin jun
tb'anil xjaljo, tb'anil tanmin, a ja' n-anq'ine
tb'inchb'in wen. Me atzin xjal nya wen, ex
nya wen tanmin, a ja' n-anq'ine' tb'inchb'in
nya wen. Tze'nkuxsi'n at toj kyanmin, qa
jun tb'anil mo jun nya wenj, ikyxsin chi
yoli'n.

Kab'e wiq tq'uqil qchwinqil
(Mt. 7:24-27)

46 ¿Tiqu'nil ntzaj kyq'ma'n we'y, wAjaw,
wAjaw, exsin mina nkub' kyb'inchinji'y a
nxi nq'ma'n kye'y? 47 Kxel nq'ma'n jun
tumil kye'y tze'ntzin t-xilin jun a'la ktzajil
lipe wi'ja, a nkub' tb'inchin a nxi nq'ma'n.
48 Ikytzi'n tze'nku jun ichin, kjawil tb'inchin
jun tja; tnejilxix k'welix tlaku'n tq'uqil,
exsin k'wel tb'inchintz tib'aj ab'j. Tej
ttzaj nim jb'al, jaw ch'iy nim a' ex pon
peq'j a' ti'jjo ja, me mix jawe yekche, qu'n
b'inchinku tib'aj ab'j. 49 Me atzin te' nchin
kub' tb'i'n, me mina nchin kub' tnimi'n,
ikytzin kb'ajile' tze'nku jun ichin, a nkub'
tb'inchin tja tib'aj tz'awin, exsin mix jawe
tb'inchine' tq'uqil. Te' ttzaj nim jb'al, jaw
ch'iy nim a', ex pon peq'j a' ti'jjo ja, ex jun
paqx jaw yuch'j te jun majx.

7

Tej tkub' tq'anin Jesús jun taq'nil nejinel kye xo'l q'aq'
(Mt. 8:5-13)

1 Tb'ajlinxi tyolin Jesúsjo jni' tyol kyexjal,
a nchi b'intaq ti'j, b'e'xsin xi'tz toj tnam
te Capernaum. 2 Ex tojjo tnam anetzi'n
ataqtza najle jun xjal nejinel kyib'aj xo'l
q'aq', ex atzin tej xjal anetzi'n yab'taqjo jun
taq'nil, a tajxixtaq ti'j, me ch'ixtaq tkyim.
3 Atzaj te' tb'intej nejinel jun tqanil Jesús,
b'e'xsin i xi tchq'o'ntz jun jte'b'in xjal,
a attaq kyoklin kyxol Judiy, tu'ntzintla
kykub'sin kywutz te Jesús tu'n tkanin q'anil
te' taq'nil, a ch'ixtaq tkyim. 4 I kub'sin
kywutz nimxix te Jesús, tej kypon kanin
tk'atz, exsin xi kyq'ma'ntz te kyjalu'n: Taa,
nimsinx tk'u'ja, atla qaji'y noqit aku txi'y
quk'iy, exsin tu'n tkub' tq'aninjiy ajo jun
taq'niljo jun tb'anil nejinel. 5 Tb'anilxjo
nejinel anetzi'n, ex at toklin tu'n tkub'
tb'inchi'n, qu'n tajxix ti'j qtanim, ex o kub'
tb'inchin jun ja te qnab'l Dios, chi chi'.
6 B'e'xsin xi lipe te Jesús kyi'jjo xjal
anetzi'n. Atzaj te' ch'ixtaq kypon kanin,
b'e'xsin i ul oyb'aj kyu'n jun jte'b'in tuk'a
nejinel, tu'n t-xi kyq'ma'n jun kyyol te
Jesús. Chi chi' kyjalu'n: Taa, nya ilxix ti'j
tu'n tula tzma tja nejinel, qu'n tu'n nti' we'
woklin tu'n toktza toj njaych. 7 Tu'npetzi'n,
mina ïnka tk'atza, qu'n tu'n nya b'a'nqi'n,
ex nti' wokli'n twutza, me o'kx q'mantz
jun jte' tyola, ex noq tu'n tyola ok kq'anitil
we' waq'nil. 8 Qu'n ikyqinx weji'y at we'
kawilwe, me ex ite' xo'l q'aq' ite'kx tjaq'
nkawb'ila. Qatzin ma txi nq'ma'n te jun ky-
jalu'n: Kux txi'y, ex b'e'xsin kxe'ltz; ex qa:
Ku tzaja, qa nchiji'y te juntl, ex b'e'x ktzajil.
Ex qa: B'inchinkuji'y lu'n, qa nchiji'y te
waq'nila, ex b'e'x k'wel tb'inchin. Ikytzi'n,

* 6:39 Mt. 15:14 * 6:40 Mt. 10:24-25; Jn. 13:16; 15:20

n-el nniky'ji'y ti'ja, qa aku q'anj noq tu'n
Tyola.
9 Tej tb'inte Jesúsjo ikyjo, b'e'x jaw
ka'ylaj, ex b'e'x tzaj meltz'aj, exsin tzaj
tq'ma'ntz kye' xjal, a lipcheqetaq ti'j. Chi'
kyjalu'n: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y,
na'mx nb'inti'y jun ichin kyxol aj Israel, a
atit nim tnimb'il tze'nku tnimb'iljo ichin lo,
chi'.
10 Otaq q'anit tej taq'nil kawil, tej
kymeltz'ajjo xjal, ayej i xi chq'o'n tu'n
nejinel txkolte Jesús.

Tej tjaw anq'in juntl majl taljo qya meb'e tu'n Jesús

11 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, xi' Jesús tojjo jun
tnam, Naín tb'i. Aye t-xnaq'tzb'in ex jun
ch'uq xjal xi lipe ti'j.
12 Atzaj te' tkanin nqayin ttxa'n tnam,
oktzin tk'ulb'in tib' kyuk'a txqan xjal, a
iqintaq jun kyimnin kyu'n, a tu'ntaq kyxi'
muqulte. Ajo kyimnin anetzi'n, alb'ajtaq
te jun meb'e qya, ex o'kxtaq taljo qya
anetzi'n. Tu'n ikyjo nimxtaqjo xjal te aj
tnam lipcheqektaq ti'j te nimsil tk'u'j.
13 Atzaj te' tiwle' meb'e qya tu'n Jesús, a
tAjaw Tkyaqil, b'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j ti'j,
exsin xi tq'ma'ntz te kyjalu'n: Ay qya, mina
tz'o'q' te.
14 Texjo paq anetzi'n, b'e'x ok laq'e Jesús
tk'atz kyimnin. Ok tmeko'njo tz'lan ja'
iqintaq. Tu'n ikyjo, b'e'x i kub' we' kyej xjal,
a ite'kxtaq tjaq'. Xitzin tq'ma'n Jesústz tej
kyimnin kyjalu'n: Ay q'a, kxel nq'ma'n tey:
¡Qeksa!
15 B'e'xsin jaw qe tej kyimnintaq, exsin ok
tentz yolil. Tu'n ikyjo, b'e'xsin xi q'o'ntz te
tnana tu'n Jesús.
16 Jotqexjo xjal, a ite'taq antza, b'e'x tzaj
kyxob'il, tej tiwle' a otaq b'aj. Tu'ntzi'n,
b'e'x ok ten nimsil te' tb'i qMan Dios. Chi
chi' kyjalu'n:

Lu' jun nmaq yolil Tyol Dios ma jaw
anq'in qxol, ex: Lu' te Dios ma tzul klol te'
Ttanim, chi chi'.
17 Jotxjo a otaq b'ant tu'n Jesús, b'e'x b'ijte
te' toj tkyaqil tnam te Judey exsin kyojjo
tx'otx', a nqayin ite'k tk'atz.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j Juan, a Jawsil A' (Mt. 11:2-19)

18 Tkyaqiljo lo b'ijte tu'n Juan, a Jawsil
A', qu'n tu'n b'e'x xi q'ma'n te kyu'nj t-
xnaq'tzb'in. I tzajtzin ttxko'n kab'e, 19 exsin
xi tchq'o'ntz qanilte te Jesús kyjalu'n: ¿Atz-
inji'y a Crist, a attaq tulil, mo qa at juntl,
tu'n tkub' qyo'n?
20 Atzaj te' kykanin ichin tk'atz Jesús, a
i xi chq'o'n tu'n Juan, xitzin kyqanintz
kyjalu'n: Ma qo tzaj chq'o'n qe' tu'n Juan,
a Jawsil A', tu'n t-xi qqani'n tey, aj qa ajiy,
a il ti'j tu'n tul kanin, mo qa qo ayolja ti'j
juntl a'la.
21 Texjo paq anetzi'n, nimku yab'il i q'anit
tu'n Jesús, ex nimku kyixk'oj, a jun paqx n-
el lemimin; ex nim taq'nil tajaw il, b'ajetz
toj kyanminxjal; ex nimku moẍqetaq i
jqet kywutz tu'n. 22 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo,
xitzin ttzaq'wi'n kyqanb'itzjo ichin, a i xi
tchq'o'n Juan. Chi' kyjalu'n: Kux che'xa, ex
kyq'manxa te Juan ajo ma kyli'y, exsi'n ma
kyb'i'y, ikyxjo tze'nku kyij tz'ib'it wi'ja toj
Tu'jil Tyol Dios. Chi' kyjalu'n:

Aye moẍtaq ma chi k'ant kywutz,
aye koxtaq ma chi b'et,
exqetzi'n yab'qetaq tu'n nim tx'a'k, ma chi
q'anit;
exqetzi'n ẍo'rtaq, ma chi b'in;*
exqetzi'n otaq chi kyim, ma chi jaw anq'in
juntl majl.
Ex jni' qe' yaj ma pon tqanil Tb'anil Tqanil
kolb'il kye.*

23 Ex ky'iwlinqexixjo a mi njawje kyk'u'j
wi'ja.
24 Tej kymeltz'ajjo t-xnaq'tzb'in Juan,
b'e'x ok ten Jesús yolil ti'j Juan kyuk'axjal.
Xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Tej kyxi'y lolte
Juan toj tzqij tx'otx', ¿Ti'taqtzin wiq ichin
kyajtaqa tu'n kylonti'y? ¿Ma noqpe jun
ichin kab'e tk'u'j, tze'nku jun ajlaj meltz'aje
tu'n kyq'iq'? 25 Qa mina, ¿Ti'taqtzin kyajtza
tu'n kylonti'y? ¿Moj qa jun ichin manyor
tb'anilx t-xb'alin tok? Me b'i'n kye' kyu'n,
qa toj kyja nmaq kawil najleqe kye' ichin, a
tb'anilx kyxb'alin tok, ex nimx nchi achin
tzalu'n twutz tx'otx'. 26 ¿Me ti'tzin chi
txa'jtza lolte? ¿B'alaqa jun yolil Tyol Dios?
¡Ikytzi'n! Me ante Juan nimxixtl toklin
kyib'aj tkyaqil yolil Tyol Dios, aye i k'monte
Tyol ojtxe. 27 Qu'n ikytzin tq'ma Diosjo ti'j
toj Tu'jil Tyol kyjalu'n:

* 7:22 Is. 35:5-6 * 7:22 Is. 61:1 * 7:27 Mal. 3:1

Kxel nchq'o'n we' nsan twutza q'malte tqanil tulila,
tu'n tkub' kyb'inchinxjal kyib' twutza.*
28 Twutzxix kxel nq'ma'n, qa kyxol
tkyaqilxjal twutz tx'otx', mix a'l jun
nimxixtl toklin tze'nku te Juan, a Jawsil
A'. Me ajo a noq tal ch'in toklin toj Tkawb'il
Dios toj kya'j, nimxixtl toklin tze'nku te
Juan.
29 Jotqexjo xjal, a otaq kyb'i tyol Juan
ex majqexpe kyej xjal, a peyil pwaqqe te
Rom, xi kytziyin te Juan tu'n kyku'x toj
a' te jawsb'il a', ex xi kyq'o'n chjonte te
Dios, qu'n el kyniky' te qa tz'aqlexix te Dios.
30 Me ayeqetzin kyej Parisey exqetzi'n jni'
xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, mix kytziye kye'
tu'n kyku'x toj a' te jawsb'il a' tu'n Juan.*
Tu'n ikyjo b'e'xsin el kyiky'in a tajtaq Dios
kyuk'a.
31 K'wel nq'o'n jun techil tze'nqe xjal
ja'lin. 32 Ikyqetzi'n tze'nqeku tal k'wal nchi
kub' qe saqchal toj k'ayb'il. Ex nxi kyẍch'in
te kyuk'a, tu'n kysaqcha'n junx, ex nxi
kyq'ma'n: Ma qo chinb'i'n kyuk'a xux,
tu'ntzintla qsaqchan, ex tu'n kytzalaja ex
tu'n kyb'ixi'n, me mi ẍi b'ixi'n. Tu'npetzi'n,
ma txi qb'itzi'n b'itz te b'isb'ajil, tu'ntzintla
qsaqchan, ex tu'n kyoq'a, me mix a'l s-oq'.
¿Ti'xsin kyajtza? chi chi'.
33 Ikytzin kyeji'y, chi Jesús. Qu'n tej tul
Juan, a mix wa'n pan ex mix k'wan vin
kyuk'a txqantl, ex xi kyq'ma'n qa attaq
taq'nil tajaw il toj tanmin. 34 Ex ma chin ula,
ayi'n Tk'wal Ichin ja'lin, a nchin wa'n ex
nchin k'wan kyuk'a noq ti'chaqku xjal, me
nkyq'ma'nla wi'ja qa lo'lqi'n, ex jun kyuk'a
peyil pwaq ex kyuk'a aj il. Ex ayetzin kye,
¿Ti'xsila kyajtza? 35 Kxel nq'ma'n qa atzin
k-elile kyniky'a ti'jjo na'b'l ntzaj tu'n Dios
ti'jjo qb'inchb'i'n.

Tej tok tsu'njo qya k'ok'jsb'il kyi'j tqan Jesús

36 Tb'ajlinxi' ikyjo, jun Parisey kub'sin
twutz tu'n t-xi' Jesús wa'l junx tuk'a toj tja.
Kutzin, chi Jesúsjo.
Atzaj te' tkanin, ok qe ti'j meẍ. Q'uqletaq
te Jesús, 37 tej tpon kanin jun qya, a b'inchil
il, a axsa najletaq tojjo tnam anetzi'n. Ex
otaq tb'i tej qya anetzi'n qa otaq pon kanin
Jesús wa'l toj tja Parisey. Tu'n ikyjo, xi ti'n
jun ẍunk nojnin tuk'a jun wiq a' k'ok'jxix
wen; ajo ẍunk b'inchin tuk'a jun wiq ab'j
tb'anilx wen. 38 Pon laq'e tej qya kyk'atz
tqan Jesús, ok ten oq'il ex kyuk'a ta'l twutz,
oktzin tentz txjolkye tqan Jesús.* Atzaj
te' kyb'aj txjet, b'e'xsin ok tentz tzqijsilkye
kyuk'a tsmal twi', ex i el tma'tzin tqan,
exsin ok tqo'n a' k'ok'jsb'il kyi'j, a q'i'ntaq
tu'n.
39 Atzaj te' tiwle lo tu'n Parisey, a xi
txkonte Jesús, ul jun t-xim kyjalu'n toj tan-
min: A noqxit jun yolil Tyol Dios te' ichin
lo, matla kaninte ti'j tze'n ta'ye tchwinqiljo
qya, a lu' n-ok tzyunte, qu'n ajo qya lo, jun
b'inchil il te', chtej Parisey.
40 Atzi'n te Jesús b'e'x kanin te' ti'j t-xim
Parisey. Tu'ntzi'n, iky xi tq'ma'n kyjalu'n:
Ay Simun, at jun we' tu'n t-xi nq'ma'n tey.
Atzin te Parisey xi ttzaq'win kyjalu'n:
Kutzin, Xnaq'tzil. Q'mantza.
41 Xitzin tq'ma'n Jesús kyjalu'n: Ite'taq
kab'e xjal, a attaq kyk'as tuk'a jun ichin, a
b'a'ntaq q'on pwaq tx'ex. Attaqtzin te' jun
jwe' syent pwaqtaq te' ttx'ex. Ataqtzil te'
juntl lajaj toj ox k'altaq* te' ttx'ex. 42 Me
qu'n tu'n mix ja' nchjetetaqjo kyk'as, b'e'x
kub' najsi'n kyk'as tu'njo ichin, a tajaw
pwaqtaq.
Kutzin. Q'mantzintza we'y ja'lin, chi
Jesúsjo te Parisey. Kyxoljo kab'e k'asb'ine
lo, ¿Altzila kye' k-okil k'u'jlinte ch'intljo
tajaw k'as?
43 Xitzin ttzaq'win Simun kyjalu'n: Toj
nwutza, b'alaqa a ichin, a nimxixtaq
ch'intljo tk'as.
Twutzx te', chi Jesúsjo. Ikypen te'
tze'nku ma tzaj tq'ma'n.
44 Xitzin ka'yin Jesús toj twutzjo qya,
exsin xi tq'ma'ntz te Simun kyjalu'n: ¿Man
tz'iwle qya lo tu'n, a ma chi el ttxjo'n nqa'n
tuk'a ta'l twutz, ex ma chi el tsu'n kyuk'a
tsmal twi' tu'ntzintla kytzqijtz? Me metzi'n
te, ma chin tzaj ttxko'n tu'n woktza toj tjay,
me nti' ch'in a' saj tq'o'n te tx'ajb'ilkye
nqa'n. 45 Ex mi ẍin el tma'tzi'n te q'olb'il
we'y, tze'nku ntene qxol; qalatzin te' qya lo,
noqx te' ẍin oktza, b'e'x s-ok ten ma'tzilkye
nqa'n, ex na'mx tu'n tkub' qen ja'lin. 46 Ex
nti' te aseyt ma jax tq'o'n toj nwi'y, a
tze'nkuxjo nb'inchajtz, me metzin te' qya
lo, at te' a', a k'ok'jxix wen ma tz'ok tqo'n

* 7:30 Mt. 21:32; Lc. 3:12 * 7:38 Mt. 26:7; Mr. 14:3; Jn. 12:3 * 7:41 Lajaj toj ox k'al, 50 n-ele.

kyi'j nqa'n. 47 Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n tey,
qa noq tu'n nim tk'u'jjo qya wi'ja, ma chi
kub' najsit nimku til. Me atzin te' xjal, a nya
nim til toj twutz, ex nya nim tk'u'j wi'ja.
48 Tb'ajlinxi tq'ma'n ikyjo, xitzin
tq'ma'nltz te' qya kyjalu'n: ¡Ay, qya! Ma
chi najsit te til ja'lin wu'n.
49 Ayetzin kyej txqantl xjal, a otaq chi pon
txko'ntl wa'l junx tuk'a Jesús, i ok ten kye'
qanilte kyxolx kyjalu'n: ¿Ankye te' xjal lo,
a nimsil tib'? ¿Majqexjo kyilxjal nchi kub'
tnajsin?
50 Me atzin te Jesús, b'e'x xi kyiml te'
ti'j qya anetzi'n, exsin xi tq'ma'nltz ky-
jalu'n: ¡Ay qya! Noq tu'njo tnimb'ila wi'ja,
ma kletiy. Atzi'n ja'lin toj tzaljb'il kux
meltz'aja, chi Jesúsjo te.

8

Ayejo qya nchi mojintaq tuk'a Jesús

1 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'aj b'et Jesús to-
jile ila' tnam ex tojile ila' kojb'il, tu'n
tq'met, ex tu'n tchiky'b'itjo Tkawb'il qMan
Dios. Majqex kye' kab'lajaj t-xnaq'tzb'in,
lipcheqektaq ti'j. 2 Ex ite'taq jun jte'b'in
qya lipcheqektaq ti'j, ayej a otaq chi q'anit
tu'n Jesús kye' taq'nil tajaw il ex te' ila'kul
yab'il. Kyxoljo qya anetzi'n tokxtaq Mariy,
aj Xle'n tb'i nq'olb'ajtztaq, exsin otaq chi
etzjo wuq taq'nil tajaw il toj tanmin. 3 Ex
majxjo Juana, a t-xu'jil Cuza, aj mojiltaq
tuk'a Herodes, majx Susana exsin txqantl
qya, ayej nchi mojintaq tuk'a Jesús.*

Jun techil tze'n kyanmin xjal ti'j Tyol Dios
(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

4 Nimkuxjal i pon kychmo'n kyib' tk'atz
Jesús, ayej i b'aj tzaj tojile junjun tnam,
qu'n kyajtaqjo xjal anetzi'n tu'n tiwle Jesús
kyu'n. Oktzin ten Jesús yolil ti'jjo jun techil,
a ntq'ma'n kyjalu'n: 5 Jun maj, attaq jun
xjal ex, awal triy. Atzaj te' t-xi tchto'n tijaj,
ila'ku ijaj i pon tz'aq toj b'e. Tu'ntzi'n, b'e'x
i b'aj kywa'b'inxjal, ex b'e'x jaw kywa'n
pich'. 6 Ex ila'kul ijaj i pon tz'aq kyxol ab'j.
Ulpin kye' kywi', me liweyxix i jaw tzqij,
qu'n tu'n nti'taq tak'iljo tx'otx' anetzi'n.
7 Atx txqantl ijaj pon chitj kyxol tx'i'x; ex
ul kye' kywi'. Me noq i jaw xky'i'six, qu'n
tu'n b'e'x i xi b'aj kyxoljo k'ul, a at kytx'i'xil.
8 Me at txqantl pon chitj tojjo tb'anil tx'otx'.
Tb'anilpen ch'i'ye te', ex nimxjo twutz kyij,
b'alaqa junjunchaq jwe' k'al* twutzjo jun-
jun ijaj.

Tb'ajlinxitzin tq'ma'n Jesúsjo techil lo,
jawtzin yolin juntl majl kujxix wen. Chi'
kyjalu'n: Ankye taj tu'n tkub' tb'i'n nyola,
in tkub' tb'i'ntz, tu'ntzintla tkub' tb'inchin.

Nuk'b'il tu'n Jesús ti'jjo t-xnaq'tzb'il
(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

9 Me ayetzin kyej t-xnaq'tzb'in Jesús,
b'e'xkux xi kyqanin kye', tze'n tz'elpine'
techil, a otaq b'aj tyolin kyxol.
10 Ajo techil, iky tz'elpine te' kyjalu'n, chi
Jesúsjo: Ajo tumil, a ewintaq ti'jxi Tkawb'il
qMan Dios, o tz'el kyniky'a te, qu'n tu'n
aku Dios o tzaj yek'inte kye'y. Me ayetzin
kye' txqantl, a na'mx tel kyniky' te, il ti'j
tu'n nyoli'n kye kyuk'a techil, tu'ntzintla
aj nb'aj yoli'n, ajo otaq kyli, me mina s-el
kyniky' te; exsi'n ajo otaq kyb'i, mi n-okx
toj kywi'.*

Tej ttzaj tchiky'b'in Jesús techil kyi'jjo kyanminxjal
(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

11 Ajo techil, a ma b'aj q'met, antza ny-
oline te' ti'jjo Tyol qMan Dios. 12 Atzi'n ijaj,
a xpon chitj toj b'e, antza nyoline te' kyi'jjo
xjal, a nchi b'in ti'j Tyol qMan Dios, me
liwey n-ul kanin tajaw il najsilte toj kyan-
min, tu'ntzintla mina txi kynimin, ex mina
chi klet. 13 Atzin te' ijaj, a xpon chitj kyxol
ab'j, antza nyoline te' kyi'jjo xjal, a nchi
b'in ti'j Tyol qMan Dios. Nxi kynimin tuk'a
tkyaqil kyajb'il, me ajo kynimb'il nti'xix
tkujil, ex noq te jte'b'in q'ij, tu'ntzi'n b'e'x
nchi jaw tz'aq toj kynimb'il, tze'nku ntzaj
jun mib'in toj kychwinqil. 14 Atzin te' ijaj,
a xpon chitj kyxol tx'i'x, antza nyoline te'
kyi'jjo xjal, a nchi b'in ti'jjo Tyol qMan Dios,
me liwey nchi tzaj numj toj kynimb'il tu'njo
t-xim kyanmin nya jikyin. Atku tu'n tpajjo
q'inimil, ex atku noq tu'n tpajjo achb'il, a
at twutz tx'otx', tu'ntzi'n mina nchi wutzin
toj kychwinqil. 15 Me atzin te' ijaj, a xpon
chitj toj tb'anil tx'otx', antza nyoline te'
kyi'jjo xjal, a tb'anilxjo kyanmin ex at-xixjo
kyajb'il tu'n kyb'in ex tu'n tkub' kyb'inchi'n
a ntq'ma'n Tyol qMan Dios. Tu'ntzi'n,
jikyinxix ite'ye toj kynimb'il, ex tb'anilxjo
kywutz n-el toj kychwinqil, chi Jesúsjo kye.

* 8:3 Mt. 27:55-56; Mr. 15:40-41; Lc. 23:49 * 8:8 Jwe' k'al, 100 n-ele. * 8:10 Is. 6:9-10

Ajo Tyol Dios tze'nku jun tqan tzaj
(Mr. 4:21-25)

16 Yolin Jesús ti'jjo juntl techil lo: Mix
a'l jun te xjal aku tz'ok txqonte jun tzaj,
tu'ntzintla at spiky'in tuja, exsin liwey tu'n
tkub' tmaqsi'nl, mo tu'n tokx tq'o'nl tjaq'
jun watb'il. Qala' k-okil txqet jun te tzaj,
exsin tu'n tjax q'oyit twi' jun xtanko'l,
tu'ntzintla spiky'in te kye', a nchi okxik
tuja.* Ex ikyxjo ajo nyola nlay b'ant tu'n
tmaqet. 17 Nti'x jun te ti' mina tz'el tqanil,
qala' ikytzin ilx ti'j tu'n tkub' chiky'b'it.*
Ikytzin Tyol Dios; te tnejil mina n-eltaq
kyniky'a te, me atzin ja'lin loqi'n nchin
xnaq'tzin kyi'ja, tu'n tel ẍtile' toj kynab'la
tze'nku tqan tzaj. Tu'ntzin ikyjo, nti'x jun
ti' aku b'ant tu'n tewit.
18 Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a. Qu'n
tkyaqiljo, a nim n-ok tilil Tyol Dios tu'n,
kyja kxela q'oyit txqantl tnab'l, tu'n tel
tniky' ti'j tkyaqil. Me ankye te' nti' n-ok
tq'o'n tilil, majxpe ajo tnab'l, a tb'anilx toj
twutz, me a nti' tumil, k-elil q'iyit te jun
majx.*

Ankyeqexix titz'in ex tnana Jesús
(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

19 Tzuntaq nyolin Jesús ikyjo, tej tpon
kanin tnana exqetzi'n titz'in antza, me mix
i pon laq'eyexix tk'atz, qu'n tu'n ma nintzx-
taq xjal at. 20 Tu'ntzi'n, noq xi q'ma'n te
kyjalu'n: Lu tej tnaniy exqetzi'n titz'in ite'
pe'n, ex kyaj tu'n kyyolin tuk'iy.
21 Atzin te Jesús xi ttzaq'win kyjalu'n: A
weji'y nnana ex aye weji'y witz'in aye' nchi
b'in, ex nkub' kyb'inchin a ntq'ma'n Tyol
qMan Dios.

Tej tmiyet kyq'iq' ex nijab' tu'n Jesús
(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

22 Jun majjo ikyjo, okx Jesús exqetzi'n t-
xnaq'tzb'in toj jun bark, exsin xi tq'ma'n
kye kyjalu'n: Qo iky'x tzma tjlajxi nijab',
chi'.
Ex b'e'xsin i xi'tz. 23 Ex tzmataq nchi
b'et tib'aj a', b'e'x iky' ktan Jesús. Ex b'e'x
ok ten txqan kyq'iq' jumil tib'ajile' nijab'
anetzi'n, ex atzin tej bark kyja'taq tnoj te'
tu'n a'. Ex tu'n ikyjo, ch'ixtaq t-xi mulq'aj
toj nijab'. 24 Tu'ntzi'n, b'e'x okx k'asin kyu'n
t-xnaq'tzb'in, ex xi kyq'ma'n te kyjalu'n:
¡Xnaq'tzil! ¡Xnaq'tzil! Ch'ix qxi mulq'aj.
B'e'x jaw we'ks Jesús, exsin xi tmiyo'ntz
kyq'iq' exsi'n tipin a', a tzunxtaq jaw
mayiyin, ex noq tu'njo tyol, b'e'x i kub' qen,
ex jotx kub' nume.
25 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, xitzin tq'ma'n
Jesús kye' t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: ¿Ja'tzin
saq'eku' kynimb'ila?
Ayetzin kyej t-xnaq'tzb'in otaq chi xob',
ex i jaw ka'ylaj. Tu'ntzi'n, jaw qanlaj kyxolx
kyjalu'n: ¿Alxsila kye xjal ikyjo? A ajin
kyq'iq' ex a' ma kub' niminte.

Tej kyex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj
tanmin jun xjal aj Gerasa
(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

26 I pontzin tojjo tx'otx' te Gerasa, a
at tjlajxi nijab', ttxlaj Galiley. 27 Noqxix
nku'tzku Jesús toj bark, tej tpon laq'e jun
ichin tk'atz, a antza etza kyxolxjal toj tnam.
Atzi'n ichin anetzi'n, ite'taq taq'nil tajaw il
toj tanmin ila'xitaq ab'q'e. Minataq nchi
ok tq'o'njo t-xb'alin, ex nya toj jun ja na-
jletaq; qala' antza n-anq'inetaq toj muqb'il
kyimnin. 28 Atzaj te' tiwle Jesús tu'n, b'e'x
kub' meje twutz, exsin jaw ẍch'intz kujxix
wen kyjalu'n: ¿Ti' taja wi'ja, ay Jesús, a
Tk'waljo Dios nimxix toklin? Chin kub'sil
nwutza tey, tu'n mina chin kub' tyajinxa.
29 Tq'ma xjaljo yol lo, qu'n b'ijte Jesús tej
t-xi tq'ma'n kyej taq'nil tajaw il, qa iltaq
ti'j tu'n kyetz toj tanminjo xjal anetzi'n.
Ojtxetaq ttzyetla kyu'n taq'nil tajaw il. Mix
tu'n otaq chi k'letjo tq'ob' exqetzi'n tqan
kyuk'a kxb'il kyu'nxjal, tu'ntzintla mina
tzaqpaje. Me b'e'x nchi laqjtaqjo kxb'il
tu'n, tu'n kyipin taq'nil tajaw il. Ex ayejo
taq'nil tajaw il nxi q'intetaq tojjo tx'otx' ja'
nti'ye kynajb'ilxjal.
30 Xitzin tqanin Jesús tej ichin kyjalu'n:
¿Titzin tetza tb'i?
Tzajtzin ttzaq'win tej ichin kyjalu'n:
Ila'ku we' nb'i.
Xi tq'ma'n ikyjo qu'n tu'n nimxtaq
taq'nil tajaw il otaq chi okx toj tanmin.
31 Aye' taq'nil tajaw il lo, i kub'sin kywutz te
Jesús, tu'ntzintla mina chi xi xo'ne toj ma
tij jul, a ja'la ta'yile t-xela. 32 Me qu'n tu'n
ite'taq txqan kuch nchi wa'ntaq twi' wutz,
xitzin kyqani'n taq'nil tajaw il te Jesús,
tu'ntzintla t-xi tq'o'n amb'il kye, tu'n kyokx
kyojjo kye kuch. Xitzin tq'o'n Jesús amb'il

* 8:16 Mt. 5:15; Lc. 11:33 * 8:17 Mt. 10:26; Lc. 12:2 * 8:18 Mt. 25:29; Lc. 19:26

kye. 33 Texjo or anetzi'n, b'e'x i etz kyej
taq'nil tajaw il toj tanminjo ichin anetzi'n,
ex b'e'xsin i okxtz kyojile' kuch, a ite'taq.
Ayetzin kyej kuch b'e'x i xi tilj kye' kub'l, ex
atzaj te' kykupin, b'e'xsin xi kyxo'n kyib'tz
tojjo nijab', ex antza b'e'x i jiq'we.
34 Atzaj te' tiwle lo kyu'nxjal, a nchi
kyik'lentaq kyi'j kuch, b'e'xsin i kub'tz toj
b'e yolilte kye' xjal, a ite'taq toj tnam ex
kyojjo jni' kojb'il. 35 B'e'xsin i b'ajetz kyej
xjal lolte qa twutzxtaqjo otaq kyb'i. Ex
atzi'n te' kykanin tk'atz Jesús, iwle' ichin
kyu'n, aj otaq chi etz taq'nil tajaw il toj
tanmin. Atzaj ichin anetzi'n q'uqletaq t-xe
tqan Jesús; ite'ktaq t-xb'alin, ex otaq tzul
spiky'e' toj twutz. Tu'n ikyjo, b'e'x tzaj kyej
xjal kyxob'il.
36 B'e'x tzyet tej lo tq'umle kyu'nj xjal
i lonte, tze'n tten tq'anitj ichin anetzi'n.
37 Tej tb'ijtej lo kyu'nxjal, a ite'taq tojjo
tx'otx' te Gerasa, nimx kyxob'il tzaj. Tu'n
ikyjo, kykyaqilx i xi' kub'sil kywutz te Jesús,
tu'ntzintla tex tojjo kytanim. Okxsin Jesús
toj bark, ex b'e'x iky' antza. 38 Me na'mtaq
tiky', atzin te ichin, a otaq chi etz taq'nil
tajaw il toj tanmin, kub'sin te' twutz, tu'n t-
xi lipe ti'j Jesús, me mix ttziye te Jesús. Tza-
jtzin q'ma'ntz te kyjalu'n: 39 Kux meltz'aja
tjay, ex q'manxjiy tkyaqiljo a ma tb'inche
Dios ti'ja.
Kutzin, chtej ichin. B'e'xsin xi'tz, exsin
ok tentz yolilte te kykyaqil xjal, a najleqe-
taq toj tnam, jotxjo a otaq tb'inche Jesús ti'j.

Tej tkub' tq'anin Jesús kab'e xjal
(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

40 Atzaj te' tmeltz'aj Jesús tjlajxi nijab',
tzuntaq chi yonxjal ti'j, ex tzaj kyk'mo'n
tuk'a tzaljb'il. 41 Tzuntaq nb'ajjo ikyjo, tej
tpon kanin jun ichin tk'atz Jesús, Jayr tb'i,
nejinel tojjo mu'ẍ ja te kyna'b'l Dios aj
Judiy. Atzin tej ichin anetzi'n b'e'x kub'
meje t-xe tqan Jesús, exsin kub'sin twutz,
tu'ntzintla t-xi' Jesús tzmax tja, 42 qu'n
tu'n ch'ixtaq tkyimjo jun tk'wal txin, a
junch'inxtaq, b'alaqa te kab'lajaj tab'q'e.
Tzmataq nb'et Jesús, tu'n tkanin tja Jayr, tej
tok jitz'le kyxolxjal, qu'n tu'n nimxtaq xjal
lipcheqetaq ti'j.
43 Kyxoljo xjal, a lipcheqetaq ti'j Jesús,
attaq jun qya, a otaq b'ant-xi' kab'lajaj
ab'q'e ttzyetlin tuk'a kyyab'ilqya, ex mix ja'
nqenetaq. Ex tu'n ikyjo, otaq xb'aj tyaji'n
tib' kyuk'a q'anil, ex otaq b'aj tyupin jni'
attaq te, te twi' tq'anb'il, me mix a'ltaq otaq
q'aninte. 44 Tzaj lipexi tej qya lo ti'jxi Jesús,
exsin ok ttzyu'n ttxa'n t-xb'alin. Ex noq
tu'n ikyjo, b'e'x qe'n tyab'il. 45 Xitzin tqanin
Jesús kyjalu'n: ¿Ankye' ma tz'ok meko'n
we'y? chi'.
Qu'n tu'n mix a'l xi tzaq'winte, xitzin
tq'ma'n Pegr kyjalu'n: Taa, mix a'lte ma
tz'ok tzyunte, qala' tu'n nim xjal lipche;
tu'ntzi'n, b'e'x nchi ok aq'le ti'ja, expe b'e'x
nxi limo'n kyu'n.
46 Me kub' tq'ma'nl Jesús kab'el tyol. Chi'
kyjalu'n: Ma tz'el nniky'a te, qa at jun a'la
ma tz'ok tzyun we'y, qu'n noq tu'n wipi'n
ma q'anite' xjal anetzi'n.
47 Kub'tzin t-ximin tej qya, a qa nlay
tz'ewittaq. Tu'n ikyjo, b'e'x tzaj laq'e tk'atz
Jesús lu'lin wen tu'n t-xob'il, ex b'e'x kub'
meje t-xe tqan. Kub'tzin tpa'ntz kyxolx-
jal tiqu'nil ok ttzyu'n t-xb'alin Jesús, ex
kub' tq'ma'ntz, qa b'e'x q'anitku texjo paq
anetzi'n.
48 Xitzin tq'ma'n Jesús tej qya kyjalu'n:
Nk'wal, axjo tnimb'ila ma kub' q'anin tey.
Kuxsin txi'tza ja'lin tuk'a tzaljb'il.
49 Tzunxtaq yolin Jesús ikyjo, tej tul kanin
jun xjal q'olte jun tqanil te Jayr, aj nejinel
tojjo mu'ẍ ja te kyna'b'l Dios Judiy, exsin xi
tq'ma'n kyjalu'n: Taa, ma kyim te tk'wal.
Mi tz'ok ila ti'j xnaq'tzil ja'lin. Mi txi
tk'le'nla tjay.
50 Me b'e'x b'ij te' lo tu'n Jesús, exsin
xi tq'ma'ntz te Jayr kyjalu'n: Mina tzaj
xob'a, o'kx qe tk'u'ja wi'ja, ex ok kq'anitil
te tk'wal, chi'.
51 Atzaj te' tkanin Jesús tja Jayr, mix
ttziye tu'n kyokx kykyaqil xjal tuk'a; qala'
o'kxjo ttata ex tnanaj txin tuk'ax Pegr
tuk'a Santyaw exsin Juan. 52 Tej kyokx tuja,
kykyaqilxjal tzuntaq nchi oq' tu'n b'isb'ajil
ti'jjo tal txin, a otaq kyim. Me atzin te
Jesús xi q'mante kye kyjalu'n: Mina chi oq'
kye', qu'n nya ma kyim tetxin, qala' lu' noq
nktan.
53 Noqx i b'aj jaw tze'n jni' xjal ti'jjo tyol
Jesús ikyjo, qu'n tu'n otaq tz'iwle' txin
kyu'n, a qa otaq kyim.
54 Me atzin te Jesús, xi' te' tzyulte tq'ob'jo
txin, exsin jaw ti'n tq'ajq'ojil twi'. Chi'
kyjalu'n: ¡We'ksa, txin!

55 B'e'xsin jaw anq'in juntl majl tej txin,
ex texjo paq anetzi'n b'e'x jaw we'ks. Xitzin
tq'ma'n Jesús tu'n t-xi q'o'n twa.
56 B'e'x i jaw ka'ylaj kyej ttata k'wal tu'n
ikyjo, me b'e'x xi q'ma'n kye tu'n Jesús, tu'n
mix alqeye, tu'n t-xi kyq'ma'ne tkyaqilxjo
otaq b'aj.

9

Tej kyxi tsma'n Jesús t-xnaq'tzb'in q'mal Tb'anil Tqanil kolb'il
(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

1 I ok tchmo'n Jesúsjo kab'lajaj t-
xnaq'tzb'in, exsin xi tq'o'n kyoklin te kawil,
ex xi tq'o'n kyipin tu'n kyetzjo jni' tkyaqil
wiq taq'nil tajaw il toj kyanminxjal kyu'n,
exsi'n jni'qe yab' tu'n kyq'anit. 2 Exsin
i xi chq'o'ntz tu'n Jesús tu'n kyxi' yolil
te' Tkawb'il qMan Dios, ex tu'n kyq'anin
kyi'jjo jni' yab'. 3 Chi' kyjalu'n: Nti' ch'in
kye' tu'n t-xi kyi'n, a il ti'j tu'n tajb'in toj
kyb'e'y; mina txi kyi'n kye kytze, kych'u'ẍa
ex wab'j, ex mina txi kyi'n kye' pwaq,
nipe jun xb'alin te tx'ixpil kyi'ja.* 4 Ex
a'lchaqx kye jatz ja' chi pon kanini'y ajlal,
axsa chi tenkuy, tzmaxi k'a' chi etzji'y
toj, ajxi kyxi'y toj junxil tnam, chi Jesús
kye. 5 Me metzi'n, aj qa at jun tnam, a
ja' kyky'e'yexjal kyi'ja, b'e'x k'a' chi etza
antza. Me b'e'x k'a' tz'el kychto'n quq ti'j
kyqa'n kywutzjo xjal tojjo tnam anetzi'n,
tu'n tajb'in te techil kye, tu'n mina xkub'
kyb'i'n Tyol Dios.*
6 B'e'xsin i xi' kyej t-xnaq'tzb'in Jesús
tojile junjun kojb'il, q'mal te' Tb'anil Tqanil
kolb'il kyexjal, ex tu'n kyq'anitjo jni' yab'
kyu'n.

Tej t-ximin Herodes ti'j ankye te' Jesús
(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

7 Jotxjo a nyolajtztaq ti'j Jesús, ex ti'j
tkyaqiljo nb'anttaq tu'n. B'e'x b'ijte te' tu'n
Herodes, a nmaq kawiltaq, me mix elexix
tniky' te, qu'n ila'taq nq'mante a qa ataq
Juan, a Jawsil A', otaq jatz itz'je juntl majl.
8 Ex ite'taqtl nchi q'mante a qa ataqj Elías,
a yolil Tyol Dios, otaq tzul juntl majl. Me
ite'taq nchi q'mante a qa jun qtzan yolil
Tyol Diosjo otaq jaw anq'in juntl majl.*
9 Me atzin te Herodes iky te' tq'ma kyjalu'n:
Nyatel te Juan, a Jawsil A', qu'n ayinku
we' in xi q'mante, tu'n tel tx'emit te' twi'.
¿Me altzila kye' xjaltz, a nimku nq'umlajtz
ti'j? Tu'n ikyjo, ok tq'o'n Herodes tilil,
tu'ntzintla tiwle Jesús.

Tej tka'chit jwe' mil ichin tu'n tipin Jesús
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

10 Atzaj te' kymeltz'ajjo t-xnaq'tzb'in
Jesús, b'e'x i ok ten q'malte te Jesús jni'
otaq b'aj kyb'inchin. B'e'xsin i xi q'i'ntz
kyjunalx, tu'n kypon kanin tojjo jun najb'il,
Betsaida tb'i. 11 Me atzaj te' kyb'inte
txqantl xjal, qa otaq che'x Jesús kyuk'a
t-xnaq'tzb'in tzma Betsaida, b'e'xsin i xi
lipetz kyi'j. I kub' tziyin tu'n Jesús tej
kykanin; xi chiky'b'in Tkawb'il qMan Dios
kye, ex i kub' tq'anin jni' yab'.
12 Atzaj te' kyja'taq qok yupj, b'e'xsin i
xi laq'e kab'lajaj t-xnaq'tzb'in tk'atz Jesús,
exsin xi kyq'ma'n te kyjalu'n: Chq'onqexjiy
xjal lo kyojile' jni' kojb'il a nqayin ite',
tu'ntzintla kyjyon kywa, ex tu'n kyjyon te'
ja' tu'n kyktane, qu'n tu'n nti'x ch'in te at
tzalu'n.
13 Xitzin ttzaq'win Jesús: Kyq'onxa kywa.
Me ayetzintljo t-xnaq'tzb'in xi
kytzaq'win kyjalu'n: Nti' qe wab'j q'i'n
qu'n, o'kxjo jwe' tal wab'j exsin kab'e
tal netz' kyiẍ. ¿Ma man qo'xtza laq'olte
txqantl wab'j te tkyaqiljo xjal lo? chi chi'.
14 Attaq jun jwe' mil ichin antza. Me
chi Jesúsjo kye t-xnaq'tzb'in kyjalu'n:
Kyq'manxa kyexjal tu'n tok kychmo'n kyib'
toj ch'uqin, lajaj toj ox k'al* tu'n tten toj
junjun ch'uq, ex tu'n kykub' qe.
15 Jotx xjal i b'aj kub' qe, tze'nxjo xi
q'ma'n kye kyu'njo t-xnaq'tzb'in Jesús.
16 Texjo paq anetzi'n, i jaw ttzyu'n Jesúsjo
jwe' tal wab'j exqetzi'n kab'e tal netz' kyiẍ,
jaw ti'n twutz jawl, exsin xi tq'o'n chjonte
te Dios kyi'j. Atzaj te' tb'aj na'n Dios,
b'e'xsin i kub' tpiẍin tal wab'j, exsin i
xi tq'o'ntz kye' t-xnaq'tzb'in, tu'ntzintla
tkub' kysipin kye tkyaqilxjal. 17 Jotxjo xjal
b'aj noj kyk'u'j, qu'n tu'n nimx kywa b'aj.
Me atzaj te' kyb'aj wa'n, kab'lajaj chi'ljo
tb'uchil wab'j chmet.

Tej t-xi tq'ma'n Pegr qa Kolil te Jesús
(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

18 Jun majjo ikyjo, tjunalxtaq Jesús at
kyuk'a t-xnaq'tzb'in; na'n Dios nej, exsin

* 9:3 Lc. 10:4 * 9:5 Lc. 10:10-11; Kyb'i. 13:51 * 9:8 Mt. 16:14; Mr. 8:28; Lc. 9:19 * 9:14 Lajaj toj ox k'al, 50 n-ele.

xi tqanin kye' t-xnaq'tzb'in. Chi' kyjalu'n:
¿Ankyeqi'n toj kywutzjo jni' xjal?
19 Xitzin kytzaq'win t-xnaq'tzb'in ky-
jalu'n: At junjun nq'ma'nte qa ajiy qtzan
Juan, a Jawsil A'; at junjuntl nq'ma'nte qa
ajiy Elías, a yolil Tyol Dios ojtxe. Ex at
junjuntl nq'ma'nte qa ajiy jun yolil Tyol
Dios jaw itz'je juntl majl.*
20 ¿Yajtzin kye toj kywutz? ¿Ankyeqi'n?
Ate Pegr xi tzaq'winte kyjalu'n: A tejiy
Crist, a sk'o'nxix tu'n Dios, tu'n tul tzalu'n
twutz tx'otx', chi'.*

Tej tyolin Jesús ti'j tkyimlin
(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30–9:1)

21 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi oqxeninxix kye tu'n
Jesús, tu'n mix alqeye tu'n t-xi kyq'ma'ne
qa ate Jesúsjo Crist.
22 Xi tq'ma'n kye t-xnaq'tzb'in kyjalu'n:
Ayi'n, a Tk'wal Ichin, ilxix ti'j tu'n tiky'x
nim yajb'il wu'n, ex ok kchin elil i'jli'n
kyu'n kynejilxjal ex kyu'n kynejil pale junx
kyuk'a tkyaqil xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il.
Ok kchin k'wel b'yo'n kyu'n, me toj toxin
q'ij ok kchin jawitz anq'intla juntl majl.
23 Xitzin tq'ma'n kye kykyaqilx: Ankye
jun taj tu'n tok te nxnaq'tzb'i'n, il ti'j
tu'n tel ti'n toj tk'u'j tkyaqil tajb'il, ex
tu'n t-xi tq'o'n tib' tu'n t-xi lipe wi'ja
tkyaqil q'ij, exla qa ma kyim twutz cruz.*
24 Ikytzi'n, alkye taj noq tu'n tkub' tb'inchin
tajb'il tzalu'n twutz tx'otx', kxe'l toj najin
te jun majx. Ex alkye k'wel ttzyu'n tib'
ti'j tkyaqiljo at tajb'in kyexjal tzalu'n
twutz tx'otx', noq tu'n npaja, ktenb'il
tchwinqil te jun majx.* 25 ¿Qu'n ti'xsila
tajb'in tu'n tkanb'it tkyaqiljo ajb'il tzalu'n
twutz tx'otx', exsin tu'n tnaj tanmin?
26 Tu'npetzi'n, qa at jun saj tx'ixwe wi'ja
ex ti'jjo nyola, ex ikyx weji'y, ayi'n
Tk'wal Ichin, ex ok kchin tzajil tx'ixwe
we' te, aj wula tuk'a nkawb'ila ex tuk'a
tqoptz'ajiyil nMa'n junx kyuk'a jni' xjan
angel. 27 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at
junjun ite' tzalu'n wuk'iy, mi kyli kyimin,
tzmaxi aj kylonte Tkawb'il Dios tzalu'n
twutz tx'otx'.

Tej ttx'ipit ka'ylajtz Jesús
(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

28 Otaqxi b'aj wajxaq q'ij, tej tjax Jesús
na'l Dios twi' jun wutz; lipcheqektaq
Pegr, Santyaw ex Juan ti'j.* 29 Tzmataq
nna'n te Jesús Dios, tej ttx'ixpit tka'yb'il
twutz, exsin ajo t-xb'alin ox qoptz'ajx
wen. 30 Texjo paq anetzi'n, i kub' kyyek'in
kyib' kab'e ichin nchi yolintaq tuk'a Jesús,
a Moisés ex Elías. 31 Tzunxtaq nqoptz'aj
kyi'jile ichin anetzi'n, tej kyok ten yolil
ti'jjo tkyimlin Jesús, a tu'ntaq tb'aj toj
Jerusalén. 32 Nimxtaq te Pegr twatl at,
exqetzi'n tuk'a. Me mix iky'e ktane;
tu'ntzi'n iwle tqoptz'ajiyil Jesús kyu'n,
exsin kyspiky'imiljo kab'e ichin, a ite'taq
tuk'a. 33 Atzaj te' kyja'taq tel kypa'n kyib'jo
kab'e ichin ti'j Jesús, xitzin tq'ma'n Pegr
kyjalu'n: ¡Ay Xnaq'tzil, tb'anilx te' tu'n oto'
tzalu'n! K'a' kub' qb'inchi'n oxe tal pach;
jun te, ex jun te Moisés, ex jun te Elías.
Me mix ele te Pegr tniky' ti'jjo a otaq txi
tq'ma'n. 34 Tzmataq nyolin Pegr, tej tkub'
juktz'aj jun muj kyib'aj. Tu'ntzi'n, nimx
kyxob'il tzaj. 35 Tojjo muj anetzi'n, etz yolin
jun tq'ajq'ojil, ex tq'ma: Axixpen weji'y
Nk'wal lo, sk'o'nxix wu'n. Kyb'inkuji'y
Tyol.* 36 Tej tb'aj kyb'i'n yol, a etz q'ma'n toj
muj, iwle Jesús kyu'n, ex kyli qa tjunalxtaq
wa'l. Nti' ch'in i jaw yolin, ex mix a'l qe xi
kyq'ma'ne ti'jjo otaq kyli.

Tej tex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tan-
min jun q'a
(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

37 Tojxi junxil q'ij i meltz'aj twi' wutz.
Atzaj te' kyku'tzku, nimx xjal i b'ajetz
k'lulte Jesús. 38 Kyxoljo xjal anetzi'n, attaq
jun te ichin jaw yolin kujxix wen. Chi'
kyjalu'n:
Ay Xnaq'tzil, b'inchim t-xtalb'ila,
q'aninkujiy tal nk'wala lo, noq tu'n o'kx
weji'y tal nk'wal junch'in: 39 Jun taq'nil
tajaw il ma b'inchin ti'jjo tal nk'wala;
tu'ntzi'n, tzunx nx̌ch'inx wen, ex n-etz plut
toj ttzi tze'nku ntzaj kyimin ti'j. Tu'n ikyjo,
nimx ma ky'ixb'e tal nk'wala tu'n, ex nti'x
tumil tu'n ttzaqpaj. 40 Nimx ma chin kub'sin
nwutza kye t-xnaq'tzb'i'n, tu'ntzintla tetz
kyi'n taq'nil tajaw il, me na'mx tetz kyu'n.
41 Xitzin ttzaq'win Jesús kye t-xnaq'tzb'in
kyjalu'n: Ayi'y xjal nti' kynimb'ila, ex nti'

* 9:19 Mt. 14:1-2; Mr. 6:14-15; Lc. 9:7-8 * 9:20 Jn. 6:68-69; 11:27 * 9:23 Mt. 10:38; Lc. 14:27 * 9:24 Mt. 10:39; Lc. 17:33; Jn. 12:25 * 9:28 2Pe. 1:17-18 * 9:35 Is. 42:1; Mt. 3:17; 12:18; Mr. 1:11; Lc. 3:22

kyumila. ¿Jte'xsin q'ij nkub'lin te'n kyxola?
¿Ex jte'xsin q'ij kky'elix wu'n kyuk'iy? Ky-
intzinji'y q'a tzalu'nch.
42 Atzaj te' t-xi laq'e tal k'wal tk'atz Jesús,
b'e'x pon tolpaj juntl majl tu'n tipin taq'nil
tajaw il, ex b'e'x tzaj jun majljo kyimin ti'j.
Me ante Jesús b'e'x xi tmiyo'n tipin taq'nil
tajaw il. Tu'ntzi'n, b'e'x q'anit tej k'wal
anetzi'n, exsin xi q'o'ntz te ttata.
43 Jotx i b'aj jaw ka'ylaj tu'n tipin qMan
Dios antza.

Tej tyolin Jesús juntl majl ti'jjo tkyimlin
(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Tzunxtaq nchi lab'texjal antza
ti'jjo a nb'anttaq tu'n Jesús, xitzin
tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in kyjalu'n:
44 Kyb'inkutzinji'y a kxel nq'ma'n kye'y, ex
mina tu'n tel naj toj kyk'u'ja: Ayin weji'y,
a Tk'wal Ichin, me ok kchin xel q'o'n toj
kyq'ob'xjal tu'n nkyima, chi'.
45 Me mix ele kyniky'jo t-xnaq'tzb'in te'
a otaq b'aj tq'ma'n Jesús kye, qu'n tu'n
axtaq te Dios otaq tz'ok jpunte kynab'l, tu'n
minataq tz'ele kyniky' te. Ex nimx kyxob'il
tzaj tu'n t-xi kyqanin juntl majl, tze'n chi
elpine' yol anetzi'n.

Ankye nimxixtl toklin toj Tkawb'il Dios
(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

46 Texjo paq anetzi'n, b'e'x i ok ten kyej
t-xnaq'tzb'in Jesús ch'otjil kyxolile, qu'n
kyajtaq tu'n kyb'inte alkyexixjo nimxixtl
toklin kyxol.* 47 Me atzaj te' tel tniky'
Jesús ti'jjo nb'ajtaq kyxol, tzaj tk'le'n jun
k'wal, exsin kub' twa'b'intz kyxol, 48 exsin
xi tq'ma'n kye: Ankye jun kxel k'monte jun
tal q'a tze'nku lo noq tu'n tnimb'il ti'j nb'i'y,
nya o'kxjo tal q'a kxel tk'mo'n, qala' ayi'n.
Ex alkye' kxel k'mon we'y, nya o'kqinxa
chin xel tk'mo'n, qala' majxjo Dios, a saj
chq'on we'y.* Tu'npetzi'n, alkye nya nim
ch'in toklin kyxola toj kywutza, apente
nimxix toklin, chi' Jesúsjo.

Ankyeqexix quk'a toj taq'in qMan
(Mr. 9:38-40)

49 Atzin te Juan xi tq'ma'nl kyjalu'n:
Xnaq'tzil, o qli qe' jun xjal, a nchi etzjo jni'
taq'nil tajaw il toj kyanminxjal tu'n, noq toj
tumil tb'iy. Me o txi qmiyo'n tu'n mina kub'
tb'inchintl, qu'n tu'n nya quk'a.
50 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Mina
txi kymiyo'n kye', qu'n atzi'n lu'n nya
qi'jb'inxi ta', quk'a ta' te'.

Tej t-xi tmiyo'n Jesús Santyaw ex Juan

51 Atzaj te' ch'ixtaq tul kanin q'ij, ja' tu'n
taje Jesús toj kya'j, okxix tilil tu'n, tu'n
tkanin tzmax Jerusalén. 52 Me nej i xi tnejsin
kab'e t-xnaq'tzb'in tzma tojjo jun kojb'il te
Samaria, tu'ntzintla tjyet jun ja kyu'n, ja'
tu'ntaq tktane Jesús.
53 Me ayetzin kyej xjal aj Samaria, mix
kytziye tu'n tkyij Jesús antza, qu'n tu'n otaq
kyb'i qa kyja'taq t-xi' Jesús tzma Jerusalén,
ex nimtaq q'oj kyxol aj Samaria kyuk'a aj
Jerusalén. 54 Atzaj te' kyb'in te' kab'e t-
xnaq'tzb'in Jesús, a Santyaw ex Juan, ti'taq
kyb'is aj Samaria, xitzin kyq'ma'n te Jesús:
¿Taa, me qa aku ttziya te, tu'n t-xi qq'ma'n
tu'n tku'tz q'aq' toj kya'j, tu'ntzintla kyky-
imjo ma' xjal kykyaqil?*
55 Tej tb'inte Jesús kyyoljo t-xnaq'tzb'in,
b'e'x aj meltz'aj, exsin i xi tmiyo'n. Chi'
kyjalu'n: Mina n-el kye' kyniky' te, ja' tza-
jni'n tb'is kyanmi'n, a nya b'a'n, chi'. 56 Qu'n
ayi'n, a Tk'wal Ichin, mi ẍin ula yuch'il
kychwinqilxjal, qala' tu'n kyklet.† Noqx
te' tb'aj tq'ma'n ikyjo, b'e'x i xi' toj junxil
kojb'il.

Aye kyajtaq tu'n kyxi lipe ti'j Jesús
(Mt. 8:19-22)

57 Tzuntaq chi b'et, tej tjaw yolin jun
ichin, exsin xi tq'ma'n te Jesús kyjalu'n:
Taa, wajx we' tu'n wok lipe ti'ja, ja'chaqx
txa'yetza.
58 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: ¿Ma
twutzxixsin tey qa aku txi lipey wi'ja? Me
majx kxel nq'ma'n tey: At kye wech kyjul
te kynajb'il; ex at kye pich' kypaqb'il. Me
metzin we', a Tk'wal Ichin, nipe ja' tu'n nxi
q'ejeye ch'i'n, nti'.
59 Ex xi tq'ma'n Jesús te juntl: Lipeka
wi'jach.
Me ante xjal xi ttzaq'win: Me nti' amb'il
wi'ja ja'lin, qu'n ma tijin ntatiy. Wajatla'y
nej tu'n tkub' nyo'n ajxi tkyim, ex tu'n tku'x
nmuqu'n, tzmaxitzintla ẍinx lipeji'y ti'ja.
60 Me xi ttzaq'win Jesús: Lipeka wi'ja
ja'lin. Ex tzaqpinqekji'y kyimninqe toj kyn-
imb'il, tu'n tkux kymuqu'n kyib'. Me ante,

* 9:46 Lc. 22:24 * 9:48 Mt. 10:40; Lc. 10:16; Jn. 13:20 * 9:54 2Re. 1:9-16 † 9:56 At junjun wiq Tyol qMan, nti' tkyaqil v. 55 ex 56 toj.

ku txi'y q'malte Tb'anil Tqanil kolb'il, a
tzajnin toj kya'j.
61 Me atx juntlte xi q'mante kyjalu'n: Taa,
waj we' tu'n wok lipe ti'ja, me nej ma chinka
q'malte nqanila kye' ite' toj nja'y.*
62 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Mina,
qu'n alkye te' k-okil ttzyu'n ttz'utz' wakx
tu'n taq'nin, exsin o'kxsa nkyimexi ti'jxi,
nti' te xjal lo tajb'in tu'n taq'in toj Tkawb'il
Diosch.

10

Tej t-xi tchq'o'n Jesúsjo kab'lajaj toj jun mutx' q'malte tqanil

1 Tb'ajlinxitzin tkyaqiljo lo, jaw tsk'o'n
Jesús, a tAjaw Tkyaqil, kab'lajaj toj jun
mutx'* xjal. I xi tsma'n kakab'ile kyb'aj,
tu'n kyxi' nej twutz toj kykyaqil tnam ex toj
kykyaqil najb'il, ja' tu'ntaq tpone Jesús.
2 Xi tq'ma'n Jesús kye kyjalu'n: Twutzx
tetz nimx te xjal tu'n kynimin, tze'nku
nim twutz awal ma b'ant tu'n tjaw chmet;
me noqtzin tu'n nya ila'qel kye aq'nil ite'.
Tu'npetzi'n, kyqaninxa te tajaw aq'untl,
tu'n ttzaj tsma'n txqantl aq'nil te chmol
te' twutz awal.* 3 Kuxsin che'xtza, ex
kyka'yink kyib'a, qu'n ma chex nchq'o'n
tze'nqeku' tal rit kyxol txqan xo'j.* 4 Mina
txi kyi'n kye' kychu'ë nixpe tkub'il kyp-
waqa, nixpe kyxjab'a. Ex minape chi kub'
te'n q'olb'ilte jun a'la toj b'e, qala' tu'n tok
kyq'o'n tilil kyaq'i'n. 5 Ajtzin kyokxa tuja,
kchi q'olb'ila kye ite'kx toj tuk'a tnuk'b'il
Dios. 6 Ikytzi'n, qa aye xjal ite'kx tuja at
kyoklin ti'jjo nuk'b'il lo, ok kb'antil; met-
zin qa mina, nlay b'anttz. 7 Axsa k'a' chi
kyiji'y tojjo ja anetzi'n; k'a' txi kywa'n, ex
k'a' txi kyk'wanji'y a ktzajil q'o'n kye'y,
qu'n at te aq'nil toklin tu'n tchjet twi'
tk'u'j.* Mina che'x kye' kyojile' txqantl
ja. 8 Ajtzin kyokxa toj jun tnam, ex qa ma
chi kub' tziyi'n kyu'nxjal antza, wen tu'n
t-xi kywanji'y a ktzajil q'o'n kye'y. 9 Ex
kyq'aninqekuji'y yab', a ite' antza, exsin
kyq'manxa kyjalu'n: Ajo Tkawb'il qMan
Dios, lu' ma tzul laq'e kyk'atza, chichkuji'y.
10 Ex qatzin qa mi ë kub' tziyin kyu'n,
ex qa mi xkub' kyb'i'n kyyola, ku kyetza
tojjo b'e, ex kyq'manxa: 11 Majxpe quq
ti'j qqa'n k-elil qchto'n te jun yek'b'il
kyi'ja, qa kyky'e'y ti'j Tyol Dios.* Me
b'i'nkuxix kyu'n, a Tkawb'il Dios ma tzul
laq'e kyk'atza. 12 Twutzxix kxel nq'ma'n
kye'y, toj tq'ijil pa'b'in twutz Dios, kujxixla
tkawb'il Dios ktzajil kyib'aj, a tze'nku kye
xjal ojtxe kyojjo tnam Sodoma, a i b'aj tu'n
q'aq'.*

Tkawb'il Dios kujxix kyib'aj tnam, a kyky'e' chi nimin
(Mt. 11:20-24)

13 I kub' tq'ma'n Jesús jun jte'b'in tyol
kyi'jjo xjal mib'in chi nimin, a najleqe kyo-
jjo tnam. Chi' kyjalu'n: ¡Ay! Nimx b'isb'ajil
kye'y, a ayi'y aj tnam Corazín exsin aj Bet-
saida. Qu'n noqit kyojjo tnam Tiro ex Sidón
ma b'ant te yek'b'il wipi'n,* tze'nku ma
b'ant kyxola, ojtxetla tz'ajtz ti'j kyanminx-
jal, ex matla kub' kyyek'in jun tx'ixpib'l toj
kychwinqil, noq tu'n tok kyq'o'n kyxb'alin
te b'isb'ajil, ex tu'n tjaw kychto'n tza'j toj
kywi', tze'nkuxjo nb'ant kyu'nxjal tzalu'n.
14 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, toj tq'ijil
pa'b'in twutz Dios, kujxixtl kye tkawb'il
Dios ktzajil kyib'aj, tze'nku kye aj Tiro ex
Sidón. 15 Ikyxjo kye aj tnam Capernaum;
¿Chila, qa chi japi'n toj kya'j? ¡Me mina!
Qu'n ayexixpe kye' kchi xe'l tojjo ma tij jul,
a ja'la ta'yile t-xela, chi Jesúsjo.*
16 Xi yolinl Jesús kye' t-xnaq'tzb'in. Chi
kyjalu'n: Ayetzi'n xjal, a kchi k'wel b'inte
kyyola, a nyola nkub' kyb'i'n.* Ex ayetzin
kye' xjal, a kchi elil iky'in kye'y, ayin we'
nchi el kyiky'in. Ex alkye' k-elil iky'in we'y,
majxpe te Dios n-el kyiky'in, a saj chq'on
we'y, chi'.

Tej kymeltz'ajjo aye i xi tchq'o'n Jesús

17 Tzunx nchi tzalajx kyej kab'lajaj toj jun
mutx' xjal, tej kymeltz'aj. Chi chi' kyjalu'n:
Taa, majqexpe kye' taq'nil tajaw il nqo kub'
nimi'n kyu'n, tze'nku nqo yoli'n toj tumil
tb'iy.

* 9:61 1Re. 19:20 * 10:1 Kab'lajaj toj jun mutx', 72 n-ele, ex ikyxjo toj v. 17. * 10:2 Mt. 9:37-38 * 10:3 Mt. 10:16 * 10:7 1Co. 9:14; 1Tim. 5:18 * 10:11 Mt. 10:7-14; Mr. 6:8-11; Lc. 9:3-5; Kyb'i. 13:51 * 10:12 Gen. 19:24-28; Mt. 10:15; 11:24 * 10:13 Is. 23:1-18; Ez. 26:1–28:26; Jl. 3:4-8; Am. 1:9-10; Zac. 9:2-4 * 10:15 Is. 14:13-15 * 10:16 Mt. 10:40; Mr. 9:37; Lc. 9:48; Jn. 13:20

18 Chi Jesús kyjalu'n: Twutzx te', nlonte
we' tajaw il, tej ttzaj lank'aj toj kya'j ikyjo
tze'nku' jun q'ankyaq. 19 O txi nq'o'n
we' kyipi'n tu'n kyjax we'y kyib'aj kan ex
kyib'aj txuk, a at kytx'a'b'l ti'j kyje,* ex
tu'n tkub' kyi'jjo jni' kyipin ajq'oj kyu'n.
Ex ayetzin kye', nti'x ch'in kchi ky'ixb'ila
kyu'n. 20 Me mina chi jaw tzalaja noq tu'n
nchi kub' nimi'n kyu'n taq'nil tajaw il; qala'
chi tzalaj kye', qu'n tu'n lu' kye' kyb'i noq
tz'ib'inl toj kya'j toj kyajlal jni' nimil, chi
Jesúsjo.

Tej ttzalaj Jesús ti'jjo t-xim qMan Dios
(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

21 Texjo paq anetzi'n, jaw tzalajxix Jesús
tu'n Xewb'aj Xjan, exsin tq'ma kyjalu'n:
Taa, ay tAjaw kya'j ex ay tAjaw tx'otx';
loqi'n nchin nimsin Tb'iy ja'lin, qu'n tu'n
ma kub' tewin tejiy t-xilin tumil kolb'il kye'
xjal a ẍtijqe ex nim kynab'l toj kywutz,
exsin ma kub' tchiky'b'intza kywutzjo xjal,
a q'o'nk kyoklin te nti' b'a'n kyu'n. Ikytzi'n
Tata, qu'n ikytaqkuxla tajiy.

22 Qu'n ma tzaj tq'o'n nMa'n we'y tkyaqil.
Ex mix a'l jun ojtzqil we'y, qala' o'kx nMa'n,
qu'n ayi'n Tk'wal. Ex mix a'l jun ojtzqil
te nMa'n, qala' o'kqinxa. Ex alkye jun
xjal waja tu'n t-xi nyek'i'n nMa'n te, kxel
nyek'i'n.*

23 Xi meltz'aj Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in,
ex noq kyeku xi tq'ma'ne kyjalu'n:
Ky'iwlinqexix kye', ayi'y, a n-ok kyka'yi'n
jotxjo, a loqi'y nchi ka'yin ti'j. 24 Twutzxjo
kxel nq'ma'n kye'y, qa ila' qtzan yolil Tyol
Dios, ex qa ila' qtzan nmaq kawil kyib'aj
tnam kyajtaq tu'n tok kyka'yin a loqi'y
nchi ka'yin ti'j ja'lin, me mina xkylonte.
Ex kyajtaq tu'n tok kyb'i'n ajo nchi b'i'n ti'j
ja'lin, ex ikyxjo mina xkyb'i, chi'.

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo jun ichin b'a'n aj Samaria

25 Attaq jun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il xi
laq'e yolil tk'atz Jesús,* me noq tu'n tkub'
tz'aq tu'n toj til tu'n tyol. Xitzin tqanintz
kyjalu'n: Xnaq'tzil, ¿Ti'tzin we' tu'n tkub'
nb'inchi'n, tu'n nkanb'inteji'y chwinqil te
jun majx?

26 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: ¿Titzi'n
o kub' tz'ib'it toj kawb'il? ¿Titzin tetza
nkux tu'jin?

27 Atzin tej xnaq'tzil xi ttzaq'win kyjalu'n:
Chixix te u'jjo kyjalu'n:

K'u'jlinkxix te tDios, a tAjaw Tkyaqil, tuk'a
tkyaqil tanmi'n, tuk'a tkyaqiljo
tajb'ila, tuk'a tkyaqil tipi'n ex tuk'a
tkyaqil tnab'la;* exsin k'u'jlink te
t-xjalil tze'nkuxjo n-ok tk'u'jlin te
tib'.*

28 Xitzin tq'ma'nl Jesús kyjalu'n: Ikyxix-
petzin toka, chi Jesúsjo. Qatzin ma b'anttz
tu'n ikyjo, okpetzin ktenb'il tchwinqiltza te
jun majx, chi'.*

29 Atzin tej xnaq'tzil nya wen e'le te te,
tu'n mix xkyeye tyolin ti'j Jesús. Tu'ntzi'n,
xi tqanin juntl majl kyjalu'n: ¿Me altzin kye
qe wetza nxjalil? chi'.

30 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Jun
maj, at jun ichin tzajninxtaq toj tnam
Jerusalén, ex tu'ntaq tpon kanin toj tnam
Jericó. Tzuntaq nb'et, tej tok tzyu'n kyu'n
txqan ileq'. Noqx techx b'aj b'yo'n, exsin
el q'i'n jotxjo jni' q'i'ntaq tu'n exsin jni' t-
xb'alin. Atzaj te' ch'ixtaqx tel kyimj ichin
anetzi'n, b'e'xsin i oq kyej ileq'. 31 Noqxla
tze'n tten, n-iky'taqku jun pale tojjo b'e
anetzi'n. Atzaj te' tiwlej ichin tu'n, a otaq
ky'ixb'e kyu'n ileq', liweyxix xi ttxalpin
tib' ex mix kub' we'yexix ch'in. 32 Ex at
jun nmaq nimil ti'j kynimb'il aj Judiy iky'
tojjo b'e anetzi'n. Me ex ikyxjo, b'e'x
xi ttxalpin tib' ttxlaj b'e, tej tiwlej ichin
tu'n, aj otaq b'aj b'yo'n kyu'n ileq'. 33 Ex
attaq juntl ichin, a aj Samaria, jun kyxol
xjal manyor iky'in kyu'n aj Judiy, a tzun-
taq nb'et tojxjo b'e anetzi'n. Ajo ichin
anetzi'n, b'e'x tzaj chyo'nx tanmin ti'jjo
xjal, a otaq ky'ixb'e kyu'n ileq'. 34 Ok
laq'e tk'atzjo xjal ky'ixb'ine, jatz ti'n t-aseyt
exsin vin te q'anb'il, exsin ok tentz su'lte
ti'jile' jni' tky'ixlb'in xjal. Atzaj te' tb'aj
tsu'n, ok tq'o'n b'u'ẍ te potzb'ilte, exsin
jax tq'o'ntz tib'ajjo tchej. Xi ti'n toj jun ja,
ja' ntzaje q'o'n qkuẍb'il, exsin axsa kub'e
tene ka'yilte. 35 Tojtzin juntl q'ijltz, jatz ti'n
tej ichin aj Samaria kab'e pwaq, exsin xi
tq'o'ntz te' tajawjo ja, ja' kuẍletaqjo yab',

* 10:19 Sal. 91:13 * 10:22 Jn. 3:35; 10:14-15 * 10:25 Mt. 22:35-40; Mr. 12:28-34 * 10:27 Deu. 6:5 * 10:27 Lv. 19:18 * 10:28 Lv. 18:5

exsin xi tq'ma'ntz kyjalu'n: B'a'nx te ka'yin
ti'jjo ichin lo, qatzin atl tetza pwaq xb'aj
tu'n te ka'yb'inte, we txi nchjo'n we', aj
nmeltz'aja.
36 Kutzintz ja'lin, chi Jesús. ¿Altzin kye
ichintz kyxoljo oxe, aku tz'ok tq'o'n te t-
xjaliljo ichin, aj ky'ixb'e kyu'n ileq'?
37 Atzin tej xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il xi
tq'ma'n te Jesús kyjalu'n: Aj tzaj chyo'n
tk'u'j ti'j xjal, a otaq ky'ixb'e.
Xitzin tq'ma'nl Jesús te kyjalu'n: ¡Kuxsin
txi'tza! exsin b'inchinkutza tze'n oke tu'n
xjal, a tzaj chyo'n tk'u'j ti'jjo juntl.

Tej tpon Jesús tja Mart ex Mariy

38 Atzin te Jesús b'e'x xi ti'nl te' tb'e,
exsin pon kanin toj jun kojb'il, ja' najletaq
jun qya, Mart tb'i. K'amle Jesús tojjo ja
anetzi'n. 39 Me atzin te Mart, attaq jun te'
ttziky, Mariy tb'i.* B'e'x kub' qe te Mariy
t-xe tqan Jesús, b'ilte jni' Tyol. 40 Atzin te
Mart nim jaw lab'te te', qu'n tu'n nimxtaq
taq'in at. Tu'ntzi'n, xi laq'e tk'atz Jesús,
exsin xi tq'ma'ntz kyjalu'n: Taa, ¿Nti'xsin
ch'in npon tb'isa, tu'n njunalxa ma chin
kyij tq'o'n ntzikya ti'jjo txqan aq'untl lo?
¡Q'manx ch'in te, tu'n tmojin wuk'iy!
41 Me atzin te Jesús xi ttzaq'win kyjalu'n:
Ay, Mart, ¿Man jaw b'isin te, ex man jaw
b'ajxte tk'u'j tu'n ma nintzx taq'in? 42 ¿Me
tiqunil? Qu'n junch'inte ilxix ti'j tu'n tkub'
b'inchit. Atzin nkub' tb'inchin Mariy, atzin
te ilxix ti'jjo tu'n tkub' b'inchit, qu'n mix
a'lx jun a'la k-elil q'inte te.

11

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo qna'j Dios
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

1 Jun maj, nna'ntaq Jesús Dios. Atzaj
te' tb'aj na'n Dios, at jun t-xnaq'tzb'in xi
q'mante te kyjalu'n: Taa, qo t-xnaq'tzintza
tu'n tb'ant qna'n Diosa, ikyjo tze'nku
oke tu'n Juan, tej kyxi t-xnaq'tzin jni' t-
xnaq'tzb'in.
2 Chi Jesúsjo kyjalu'n: Ajtzin kyok ten kye'
na'l Dios, chichkuji'y kyjalu'n:
Ay qMan Dios, noqit tz'el kyniky'xjal qa
xjanxixjo tb'iy.
Noqit ku'tzjo Tkawb'ila tzalu'n twutz
tx'otx'.
3 Q'ontzjiy qwa'y nimxix te q'ij ja'lin.
4 Ex najsinkujiy qila,
ikyxjo tze'nku qe', nkub' qnajsi'n ky-
ilxjal, a nchi b'inchin mib'in qi'ja.
Mi ttziyiy tu'n qkub' tz'aqa toj jun joyb'il, aj
ttzaj qi'ja.
5 Ex xi tq'ma'nl Jesús kyjalu'n:
Qq'aknajtzin kyjalu'n: Atit jun kye', at jun
tuk'a pon kanin niky'jin aq'wil, exsintla xi
tq'ma'ntz kyjalu'n: Ay wuk'a, q'ontzin oxe
tal wab'j ntx'exa, 6 noq tu'n at jun we' wuk'a
tzajnin toj tb'e, ex lu' ma kanin nja'y. Me
nti'x ch'in we' at we, a tu'n t-xi nq'o'n te.
7 B'alaqa a xjal, a tokx tuja, ktzajil
tq'ma'n: Mitzin chin tyajiy nej. Ma jpet we'
nja, ex loqo qe' ma qo kux kë kyuk'a qala'.
Me b'a'petzi'n, nlay chin jaw we'ks we'
q'olte ch'in ti' tey. 8 Kxel nq'ma'n kye'y, exla
qa mi xjaw we'ks, noq tu'n kyuk'a kyib', me
noq tu'n tzunxix nlab'te wen, kjawil we'ks
q'olte noq alkye ntqanin.
9 Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y: Kyqan-
inxa, ex ktzajil tq'o'n Dios; kyjyoma t-xilin
tajb'il qMan, ex knetil kyu'n; kyq'olb'inxa
toj kyna'j Diosa, ex ktzajil ttzaq'win kye'y.
10 Qu'n alkye nqanin jun ti', ok k'metil tu'n;
ex alkye njyo'nxix, ok knetil tu'n; ex alkye
nq'olb'in, ex ok ktzajil tzaq'win.
11 ¿Ma attzin jun kye', a ayi'y manb'ajqi'y,
aku txi q'onte jun kan te jun kyk'wala, aj
ttzaj tqanin jun tchi' kyiẍ? ¿Mo akupela txi
tq'o'n jun manb'aj ab'j te jun tk'wal, aj qa
ma tzaj tqanin k'wal jun twa pan? 12 ¿Mo qa
aku txi tq'o'n jun sichil, qa ma tzaj tqanin
jun tchi' jos? ¡Nlayla! chi Jesúsjo. 13 Noqpe
o'kx kyeji'y tb'anilxix kyaj te kyk'wala, exla
qa nya wenqi'y. ¿Yajtzin te Diostz, a at
toj kya'j? ¿Ma nlaypetzila tzaj tq'o'n te'
Xewb'aj Xjan qe, qa ma txi qqanin te?

¿Ja'n tzaje tipin Jesús tu'n kyetz tlajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminxjal?
(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

14 Attaq jun xjal, minataql nb'ant tyolin,
tu'n otaq tz'okx jun taq'nil tajaw il toj
tanmin. Me atzaj te' tetz q'i'n toj tan-
min tu'n Jesús, b'e'x b'antl tej xjal ty-
olin. Tu'npetzi'n, nimx i jaw ka'ylajxjal
tu'n ikyjo. 15 Me ite' junjun xjal i q'mante
kyjalu'n: Nchi etz te' xjal taq'nil tajaw il
tu'n, qu'n tu'n a te Beelzebú, a tajaw il, o
txi q'onte tipin, chi chi xjaljo ti'j Jesús.*

* 10:39 Jn. 11:1 * 11:15 Mt. 9:34; 10:25

16 Me ite'l txqantl xjal xi kyqanin te Jesús,
tu'n tkub' tb'inchin jun yek'b'il tipin toj
kya'j.* Xi kyqanin ikyjo, qu'n kyajtaqjo xjal
tu'n tel kyniky' te, a qa antza tzajni'n tipin
Jesús toj kya'j mo minaj. 17 Me b'i'ntaq te
Jesús tu'n, ti'taqjo nkyb'isin xjal. Tu'ntzi'n,
xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Qa pa'n kytenxjal
toj jun nim tnam, ex qa kyajq'oj kyib', noqx
aku chi kub' naj tu'n q'oj. Ex ikyxjo toj
jun ja xjal; qa kyajq'oj kyib', nlay chi el
wen. 18 Ikytzin ta'ye te satanásjo, a tajaw
il. Qa ma tz'etz tlajo'n tib' tu'nx tib'x
kyoj kyanminxjal, pa'nla ttentz ti'jx, ex
atzin tkawb'il nlay ch'iy. ¿Ma man kub'
numjjo tipintz? Nxi nq'ma'n we' ikyjo,
qu'n loqi'y nchi yolin kyxolili'y aj qa noq
tu'n tipin Beelzebú, a tajaw il, nchi etz nla-
jonji'y taq'nil. ¿Ma akutzin tz'ok meltz'aj
tajaw iltz kyi'jxjo taq'nil? 19 Ex noqit ikyjo
tze'nku nkyq'ma'n, qa tu'n tipin Beelzebú
nchi etza taq'nil tajaw il toj kyanminxjal
wu'n, ¿Yajqetzin kye', a lipcheqek kyi'ja?
¿Ankye kye tzaj q'o'nte kyipin tu'n tetz
kylajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminxjal, qa
nya ax Dios? Tu'npetzi'n, ayexjo kyuk'iy
kchi q'malte qa nya toj tumil kyyola ti'jjo
lo. 20 Me metzi'n, qa a te Dios ntzaj q'onte
we' wipin, tu'n kyetzjo taq'nil tajaw il wu'n
toj kyanmin xjal, tz'elkutzin kyniky'tza te,
a qa ma tzuljo Tkawb'il Dios kyxola.

21 Qa at jun xjal nimxix tipin, a at kxb'il
te kolb'ilte kywutz ileq', exsin tzunxix
nxq'uqintz ti'j tja, nlay tz'ex q'i'n a at toj,
ex nti'xla aku b'ajte. 22 Me tzulittzin juntl
xjal, a nimxixtl tipin tze'nku tnejil, b'e'x
aku kub' tu'nljo xjal anetzi'n. B'e'x aku chi
el q'i'n jni' q'uqle tk'u'j ti'j te kolb'il tib', ex
a xjal anetzi'n kq'malte tze'n aku chi oke
jni' at toj tja.

23 Ankye jun xjal nya taj tu'n tq'o'n te
tib' wuk'iy, nq'ojin wi'ja. Ex ankye jun
xjal mi n-onin wuk'iy tu'n tel kyniky'xjal
ti'j Kolb'il, noq nb'aj tchitin,* tze'nku jun
aq'nil ky'aj, a tky'e' tu'n tmojin tu'n tjaw
chmet twutz awal.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j, ti' kb'ajil kyi'jxjal, a nya nimil
(Mt. 12:43-45)

24 Aj tetz jun taq'nil tajaw il toj tanmin
jun xjal, a nya nimil, b'e'x nxiku jyolte tojjo
tzqij tx'otx', ja' tu'n ttene. Exsin qa mi xjyet
tu'n, k'wel t-ximin: Kchin meltz'ajil we'
juntl majl tojjo nja'y, ja' ẍin etziy. 25 Ex ajtzin
tkanin juntl majl tk'atzjo xjal, knetiljo xjal
tu'n, tze'nku jun ja, a nti' at toj, ex cheb'e
miso'n, ex nik'u'nxix wen. 26 B'e'xsin k-
okixtz toj tanmin xjal, me nya tjunalx ja'lin;
qala' kyuk'a wuql tuk'a xininqexix toj il
tze'nku a. Ex kykyaqilx chi najal toj tan-
minjo xjal ja'lin. Atzaj xjal noqx kyja kxe'lix
toj il tze'nku' ttentaq te tnejil.

Ajo qtzaljb'il, a twutzxix

27 Tzuntaq nyolin Jesús ikyjo, tej tjaw
ẍch'in jun qya kyxolxjal. Chi' kyjalu'n:
¡Ky'iwlinxix te' qya, a xkub' alintiy ex xjaw
ch'iysintiy!

28 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Ikypen
te', me nimxixtl te' tky'iwb'il qMan
kyib'ajjo a nkub' kyb'i'n Tyol Dios, exsin
nkub' kynimin, chi'.

Tej t-xi kyqanin aj il jun techil tipin Jesús
(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

29 Me ayetzin kye' xjal, tzuntaq nchmet-xi
kye' kyb'aj ti'jile Jesús. Ex ante Jesús ok ten
q'malte kyjalu'n: Ayetzin xjal kyojjo tq'ijil
ja'lin, manyor aj ilqe. Nkyqanin jun techil
wipi'n, me mi txi nyek'i'n jun techil, qala'
o'kx jun techil tze'nku te Jonás.* 30 Qu'n
ikytzi'n te Jonás ok te' te jun yek'b'il kyxol
xjal te Nínive,* ex ikyx weji'y, a Tk'wal
Ichin, ok kchin okila te jun yek'b'il kye' xjal
tojjo tq'ijil ja'lin.

31 Toj tq'ijil pa'b'in, ok kchi okil tkyaqil
xjal atxix t-xe tnejil toj pa'b'in twutz Dios,
junx kyuk'a aye' loqe nchi anq'in kyojjo
tq'ijil ja'lin. Ok kjawil we'ksjo qya, a nmaq
kawil tzajnin te najchaq te twutz tx'otx',
tu'n kykub' tz'aqxjal toj kyil tu'n, aye' ite'
kyojjo q'ij ja'lin. Qu'n ajo qya anetzi'n b'e'x
xi' b'ilte tnab'lxix qtzan Salomón.* Me
ajo t-xilin nab'l wi'ja ja'lin, nimxixtl toklin
tze'nku te Salomón. 32 Ex ikyqex kye' xjal
toj tnam Nínive kyojjo q'ij te Jonás kchi
jawil we'ks toj tq'ijil pa'b'in, aj kyokxjal toj
xjelb'il twutz Dios, aye' ite' kyojjo q'ij ja'lin,
tu'n kykub' tz'aq toj kyil kyu'n. Qu'n ayet-
zinxjal toj Nínive b'e'x ajtz ti'j kyanmin, tej

* 11:16 Mt. 12:38; 16:1; Mr. 8:11 * 11:23 Mr. 9:40 * 11:29 Mt. 16:4; Mr. 8:12 * 11:30 Jon. 3:4 * 11:31 1Re. 10:1-10; 2Cr. 9:1-12 * 11:32 Jon. 3:5

t-xi tq'ma'n Jonás Tb'anil Tqanil Dios kye.*
Ex ajo Tb'anil Tqanil wi'ja ja'lin nimxixtl
toklin tze'nku toj tq'ijil Jonás.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tu'n qka'yin te qib'
ti'j tkyaqil nya wen
(Mt. 5:15; 6:22-23)

33 Xi tq'ma'nl Jesús kyjalu'n: Mix a'l
jun xjal aku tz'ok txqonte jun tzaj, exsin
b'e'x kxel tewi'ntz, mo tu'n tku'x tjaq' jun
kax; qala' tu'n tkub' q'oyit jawnin twi'
jun xtanko'l, tu'ntzin tspiky'b'ajtz tkyaqil
toj ja.* 34 Ajo kywutza tze'nku jun tzaj te
kyxmililа ex te kyanmi'n. Qa wen kywutza,
at spiky'in toj kyanmi'n tu'n tel kyniky'a
ti'j tkyaqiljo wen. Me qatzin ma txi kyq'o'n
amb'il te kywutza noq tu'n tka'yin ti'jjo nya
wen, ex ikyx ok k-okil kyanmi'n te nya wen,
ex toj qxopin. 35 Kyka'yinktzin kyib'a tu'n
mi qe kyk'u'ja ti'j jun kyanmi'n nya wen,
qu'n kchi k'wel sb'u'n tu'n, tu'n kyxi ti'n
toj manyor qxopin. 36 Qatzin toj spiky'in
ta'ye kyximb'itza exsin tkyaqiljo kychwin-
qila, ex nti' ch'in qxopin toj; okpen k-elil
kyniky'tza ti'j tkyaqiljo nya wen, tze'nku
tu'n kyb'eta toj jun tqan tzaj.

Tej tyolin Jesús kyi'j Parisey ex xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

37 Atzaj te' tkub' qen Jesús tu'n tyolin,
b'e'x xi txko'n wa'l tu'n jun Parisey. Atzaj
te' tkanin tzma tja Parisey, okxsintz tuja,
exsin ok qetz wa'l ti'j meë. 38 Me atzin tej
Parisey noqx jaw ka'ylaj te', qu'n tu'n mix i
ele ttxjo'n te Jesús tq'ob', tze'nku nb'anttaq
kyu'n, te' tok ten wa'l. 39 Xitzin tq'ma'n qA-
jaw te kyjalu'n: Atzin kye', a ayi'y Parisey,
tb'anilx kyka'yajtza kywutzxjal, tze'nku
jun vas ex jun laq manyor txjonx ti'j, me
atzin tojxi, manyor tzu'jx. Ikytzin kyeji'y
toj kyanmi'n; nojnin ite'ya tu'n nknet kyu'n
tu'n kyelq'b'i'n, ex tu'n kyb'inchb'i'n nya
b'a'n. 40 ¡Nti' kynab'la! ¿Ma mi'tzin b'i'n
kyu'n, qa ikyqeji'y tze'nku jun vas? Il
ti'j tu'n tel txjetjo tojxi tze'nkuxjo ti'jxi.
Junch'in tumil at, qu'n junch'inte xkub'
b'inchin te' a q'ancha'l, exsin nya q'ancha'l,
ex kykab'il il ti'j tu'n tel txjet. 41 Tu'npetzi'n,
tnejilxix, kyq'onxsinji'y oyaj te mojb'il
tuk'a jun kyanmi'n txjonxix, ex noq tu'n
ikyjo, tkyaqilx kychwinqila ok k-elil saqix.

42 B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y Parisey. Qu'n
nxi kyq'o'n twutz Dios tlajajin tnej tal
menta, tal rud ex tkyaqil wiq itzaj,
tze'nkuxjo ntq'ma'n toj ojtxe kawb'il.* Me
mi nxi kyq'o'n amb'il ti'jjo xnaq'tzb'il, a
nimxixtl toklin toj kawb'il: A tu'n kynaja'n
tz'aqle, ex tuk'a tq'aq'b'il kyk'u'ja ti'j Dios.
Atzin tu'n tb'antjo kyu'n, ex tu'n mi kyij
kytzapinji'y txqantl.

43 B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y Parisey. Qu'n
o'kx kyaji'y tu'n kykub' qe'y kyib'ajjo meë
tb'anilqex wen, aj kyxi'y toj mu'ë ja te
na'b'l Dios. Ex kyaj tu'n kyq'olb'inxjal kye'y
tuk'a kymutxb'il kyib' kyojile b'e.

44 B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y Parisey. Qu'n
aye xjal mi na'n kyu'n ti'jjo kyanmi'n, a nya
wen. Qu'n ikyqexixji'y tze'nqeku kyjulil
kyimnin, a nya q'ancha'lqe, a tzunx nchi
b'etjexjal kyib'aj. Me mina n-el kyniky' te,
qu'n tu'n nya q'ancha'lqe.

45 At jun te xnaq'tzil ti'j kawb'il, xi
tzaq'winte Jesús. Chi' kyjalu'n: Xnaq'tzil,
ex majqox qe' ma qo ok tyiso'n, chi'.

46 Me atzin te Jesús xi ttzaq'win kyjalu'n:
Ex b'isb'ajilxla kye'y, a ayi'y xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il, qu'n nxi kyq'o'n nimku
nuk'b'il, a kujxix wen, kyib'ajxjal, nyakuj
jun iqtz, a nlay ky'isje kyu'n. Ex ayenajtzin
kyetza, nipe jun tal twi' kyq'ob'a n-ok aq'le
ti'jjo iqtz anetzi'n.

47 Ex b'isb'ajilxla kye'y, a tu'n njaw
kyb'inchinlji'y kyja kyimnin, a yolil Tyol
Dios, aye i k'monte Tyol ojtxe. ¿Ma nyatzin
ayexjo ojtxe kychma'n i kub' b'yonkye?
48 Tu'npetzi'n, ikyx kyximji'y, ex ikyx
kyaq'nb'inji'y tze'nqe b'yol xjal ojtxe,
qu'n aye kychma'n i kub' b'yo'nkye, ex
ayetzinl kyetza njaw kyb'inchi'n kyja te
jun nab'lkye.

49 Tu'npetzi'n, b'e'x tq'ma te Dios, a
nimx t-xilin tnab'l. Chi' kyjalu'n: Ok
kchi xel nchq'o'n we' nyolila exqetzi'n nx-
naq'tzb'i'n. Me ite' junjun kye kchi k'wel
b'yo'n, ex ite' junjuntl ok ktzyetil kylajche.
50 Me ayetzin kye' xjal, a loqe nchi anq'in
ja'lin, ok k'wel tz'aq tkawb'il Dios kujxix
kyib'aj tu'n tpaj kychky'eljo jni' yolil Tyol
Dios ojtxe, atxix t-xe tnejil, 51 tze'nku qtzan
Abel* ex qtzan Zakariy, a kub' b'yo'n tojx
tnejil ja te na'b'l Dios ex twutz t-altar.*

* 11:33 Mt. 5:14-16; Mr. 4:21; Lc. 8:16 * 11:42 Lv. 27:30 * 11:51 Gen. 4:8 * 11:51 2Cr. 24:20-21

Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, aj qa kchi okila toj pa'b'in twutz Dios ti'j kykyimli'n qtzan xjal lo, ktzajil tq'o'n Dios kujxix tkawb'il kyib'aja te chojb'il, a ayi'y ite' tojjo tq'ijil ja'lin.

52 Ex b'isb'ajilxla kye'y, a ayi'y xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, tu'n a ma kub' kyetzinji'y tumiljo tze'n tu'n tela kyniky'xjal ti'j Dios. Me majqexpe kye', mi n-el kyniky' te tumil, ex nchi ok kymeqo'nji'y txqantl, a kyaj tu'n tel kyniky' ti'j Dios.

53 Atzaj te' tb'aj tq'ma'n Jesúsjo jni' yol lo, ayetzaj jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey nimx kyq'oj tzaj. Tu'ntzi'n, b'e'x i ok ten qanilte noq ti'chaqku ti', 54 qu'n kyajtaqjo xjal anetzi'n, tu'n tkub' tz'aq Jesús kyu'n toj til kyu'nxjo tyol.

12

Mi qo xmiletz'in

1 Kyojjo q'ij anetzi'n, jaw kychmo'n jun jte' milxla xjalla, noqx jaw kylimo'n kyib', junjun tuk'a juntl. Ex ok ten Jesús yolil kye' t-xnaq'tzb'in. Chi' kyjalu'n: Kyklom kye' kyib' te' kytx'amil xjal Parisey, a kyxmiletz'il, a cheb'e n-el lemimin kyi'ja.* 2 Qu'n nti' jun ti' toj ewajil ta'ye, a nlay tz'el tqanil. Ex nti' jun ti' ewin ta'ye, a nlay tz'etz toj q'ancha'l.* 3 Tu'npetzi'n, jotxjo kye', a o b'aj kyq'ma'n toj ewajil, ok kb'ijtajil te' toj tqan q'ijil. Ex jotxjo, a o b'aj kyjask'i'n tuja, exsin ewinnaj ta'ye kyu'n, ok ktzajil ẍch'i'n te' tzmax toj twi' ja, tu'n tb'ijte kyu'nxjal.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j alqe tu'n qxob'a (Mt. 10:26-31)

4 Tu'npetzi'n, nxi nq'ma'n kye'y, ayi'y wuk'a, tu'n mina chi tzaj xob'a kye' xjal, a aku chi kub' b'yo'n kyu'n. Qu'n nti'l aku b'ant kyu'n, aj tkyimjo kyxmilila. 5 Me ok kxel nq'ma'n we' kye'y, alqe tu'n kytzaja xob'i'y. Chi xob'tzi'n te', a at toklin tu'n kykyimxjal tu'n, ex at toklin tu'n kyxi q'o'nxjal tu'n toj q'aq' te jun majx, aj tkyimjo kyxmilil. Twutzx te, antza chi xob'a kye'.

6 Kanqetzin kye' tal pich'. ¿Ma nyatzin jwe' kye' tal kyb'aj nk'ayajtz tu'n kab'e tal pwaq? Me i'chaqx nya tal wi'yilqetz, mix a'lx junte n-el naj toj tk'u'j qMan Dios. 7 ¿Yajtziljo kyetza? Majqexpe' jni' tsmal kywi'y ajla'nqemile tu'n Dios. Tu'npetzi'n, mina chi tzaj xob' kye', qu'n tu'n nimxixtl kye' kyoklin kywutzjo txqan tal pich'.

Mi kub' qewin Jesús kywutzxjal (Mt. 10:19-20, 32-33; 12:32)

8 Kxel nq'ma'n kye'y ja'lin, chi Jesúsjo, ankye te mi kub' tewin kywutzxjal, qa nimil wi'ja, a ayi'n Tk'wal Ichin, ex ikyx weji'y mi kub' wewi'n twutz t-angel nMa'n, a at toj kya'j. 9 Me ante' k'wel ewinte kywutzxjal qa ojtzqi'nqi'n tu'n, ex ikyx weji'y, k'wel wewi'n twutz t-angel nMa'n, a at toj kya'j.

10 Ex qa at jun xjal xjaw yolb'in wi'ja, a ayi'n Tk'wal Ichin, okpe k'wel najsin te' til tu'n Dios, qa ma tz'ajtz ti'j tanmin ti'jjo til. Me ante', a k-elil iky'in te Xewb'aj Xjan, nlayxpen kub' najsit te' til.*

11 Mina chi jaw b'isi'n, aj kyxi q'i'n tojjo mu'ẍ ja te kynab'l Judiy Dios, mo kywutzjo much' kawil mo kywutzjo nmaq kawil. Ex mi chi jaw lu'li'n ti'j ti' yol tu'n t-xi kyq'ma'n te kolb'il kye'y. 12 Qu'n aj tpon kani'n amb'il, a ja' tu'n kyyoliniy, ate Xewb'aj Xjan ok ktzajil q'mante kye'y ti' tu'n t-xi kyq'ma'n.*

T-xnaq'tzb'il Jesús tu'n qka'yin te qib' ti'j qq'inimil

13 At junte xjal kyxoljo xjal, xi q'mante te Jesús kyjalu'n: Xnaq'tzil, q'manxa te ntzikya tu'n ttzaj tyek'in alkye we' wetzb'il, a at wokli'n ti'j, ti'jjo tq'inimil qtzan ntatiy.

14 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Ay wuk'a, ¿Ankye we' ma tz'ok q'onwe te kawil kyxola, tu'n tkub' npa'nji'y, a at kye'y?

15 Ex xi tq'ma'nl kyjalu'n: Kyka'yink kyib'a; mi pon kye' kyk'u'j ti'j q'inimil, qu'n nya tzmaxi ktenb'il kyeji'y kychwinqil, qa ma ten kyq'inimila.

16 Ex kub' tyolin Jesús jun techil kye. Chi' kyjalu'n: Attaq jun xjal q'inin; nimxjo twutz tawal ttx'otx' chmet. 17 Oktzin ten q'inintz ximil: ¿Tze'ntzin k-okile wu'n ja'lin? Qu'n mix ja' tu'n tokxi nk'u'nji'y twutz wawala, chi'. 18 Ex kub' t-ximinl kyjalu'n: Ma tzul toj nnab'la ti' tu'n tkub' nb'inchi'n, chi'. Ok chi k'wel nxitinji'y jni' ntx'utx'a, exsin ma tijqe ch'intl kchi

* 12:1 Mt. 16:6; Mr. 8:15 * 12:2 Mr. 4:22; Lc. 8:17 * 12:10 Mr. 3:29 * 12:12 Mt. 10:19-20; Mr. 13:11; Lc. 21:14-15

k'wel nb'inchi'n, tu'ntzintla kykux b'ajjo
jni'xjo kywutz wawala kyoj, exsin jotxjo
jni' at we'y. 19 Ex kxel nq'ma'n te wanmi'n
kyjalu'n: Ay q'aye, nimx te ti' ma k'u'yit
te, te nimku ab'q'e. Atzi'n ja'lin, kuxsin
tz'ajlantza, kuxsin wa'ntza, kuxsin tx'u'jte
ch'intza ex kuxsin tzalajtza. 20 Me atzin te
Dios tzaj tq'ma'n tej q'inin kyjalu'n: Ay
nti' tnab'la, texjo qniky'in lo, ok kkyimila.
¿Anqe kyjele tq'onejiy a ma b'aj k'u'yit
tu'n? 21 Ikytzin tchwinqil jun q'inin, a noqx
n-ok ten chmol txqan tq'inimil noqx te
teku; me toj tanmin twutz Dios, manyor tal
yajx.

Nchi ok tka'yinte Dios tk'wal
(Mt. 6:25-34)

22 Tb'ajlinxi' ikyjo, tej t-xi tq'ma'nl Jesús
kye t-xnaq'tzb'in, chi' kyjalu'n: Kxel
nq'ma'n kye'y: Mina chi jaw melj kye'
ti'jjo wab'j, a tu'n t-xi kywa'n, ex mina chi
jaw melja ti'jjo kyxb'ali'n tu'n tok. 23 ¿Ma
nya nimxixtl toklin kychwinqila tze'nku'
wab'j, exsin nyapela nimxixtl te' kyxmilila
tajb'in tze'nku' kyxb'ali'n? 24 Kyka'yinktzin
kyeji'y kychwinqil joj: Mina nchi awan,
ex mina nchi chmon twutz kyawal. Nti'
jun kyk'ub'l te tkub'il kywa, ex nti' jun
kytx'utx'. Me ate Dios nxi q'onte kywa.
¿Yajtziljo kyetza? ¿Ma nyapela nimxtl
kye' kyoklin kywutzjo jni' joj? 25 Qu'n
mixpetzin tu'n chi ja meljtza, ¿Ma akutzin
txi nimix toj kychwinqila nipela jun q'ij?
26 Qatzin nlay b'ant tu'n t-xi laq'e ch'intljo
kychwinqila kyu'n, ¿Ti'tzin qu'niltz nchi
jaw melja, tu'n tb'antjo a txqantl kyu'n?
27 Kyka'yinktzi'n tze'n nchi ch'iye' jni' t-
xmakil k'ul. Mina nchi aq'nin ex mina nchi
chub'in. Me kxel nq'ma'n kye'y, qa a qtzan
nmaq kawil Salomón ojtxe, tuk'a tkyaqil
tq'inimil, s-ok tktxu'n tib' tuk'a t-xb'alin
tb'anilx wen;* me mix kanine tqoptz'ajiyil
t-xb'alin, tze'n ka'yi'n jun tal t-xmakil k'ul.
28 Qatzin qa nchi ok tktxu'n Diostzjo tal t-
xmakil k'ul ikyjo, a loqe tzunx nchi mil-
inx toj kojb'il ja'lin, me meljo nchi'j, b'e'x
kchi k'wel b'olj tu'n q'aq'; ¿Yajxsila kyetza?
¿Nyapela kchi okil ktxu'n kye' tu'n Dios?
Qu'n qa noq o'kxtza nchi b'isiniy ti'jjo
tkyaqiljo lo, atzin nyek'ine qa noq tal ch'in
kynimb'ila.

29 Tu'npetzi'n, mina chi jaw melj kye'
noq ti'jjo ti' tu'n t-xi kywa'n, ex noq
ti'jjo ti' tu'n t-xi kyk'wa'n. 30 Qu'n ayetzin
kye' txqantl xjal, a nya nimil, toj tkyaqil
twutz tx'otx', nimx nchi jaw melj kye' ti'j
tkyaqiljo lo. Me metzi'n kyetza, at jun kye'
kyMan, a ojtzqi'n tu'n alkye atx taj kye'y.
31 Kyjyomtzi'n Tkawb'il qMan Dios, ex ok
ktzajil tq'o'n tkyaqiljo at tajb'in kye'y.

A qq'inimil toj kya'j
(Mt. 6:19-21)

32 Mina chi tzaj xob'a. Nchin ka'yin
kyi'ja, qu'n tal nritqi'y, a nya ila' tal
kyb'aja. Me noq tu'njo twenil Manb'aj, a
at toj kya'j, nimx ntzalaj tu'n t-xi tq'o'n
kyokli'n tojjo Tkawb'il. 33 Kyk'ayinxji'y
tkyaqil at kye'y, ex kyq'onxa kye' jni' yaj.
Ikytzi'n kchmetila kyq'inimilji'y twutz Dios
toj kya'j, a nlay b'aj. Tz'ok tilil kyu'n tu'n
tkub' kyb'inchinji'y a taj Dios tzalu'n twutz
tx'otx', qu'n atzin k-okiljo te kyq'inimila, a
k'wel tk'u'n Dios toj kya'j, a ja' nlay tz'okxi
ileq' elq'il, ex nlay b'ajjo q'inimil anetzi'n
tu'n pok'. 34 Qu'n ja' ta'yex kyq'inimila, axsa
kxel lipeye kyanmi'n.

Tok tilil qu'n tu'n qayo'n tulil qAjaw

35 Kyb'inchimtzin kyib'tza, ex kyktxunk-
tzin kyib'tza, ex tuk'a kytzaja nk'ant wen.*
36 Chi oka tze'nqeku' taq'nil jun xjal, a
loqe nchi ayon tu'n toktz jqetjo tjpel ja, aj
tmeltz'ajjo tajaw aq'untl toj jun mejeb'lin.
Jun paqx k-okitz jqon ja te, noq aj tok
twok'chin.* 37 Jun tzaljb'ilx te' kye' taq'niljo
xjal, aj qa itz'qe, ex qa nchi ayon, aj tpo'n
tajaw aq'untl. Kxel nkujsin kye'y, aj qa b'e'x
aku txi q'ma'n kye' tal aq'nil anetzi'n tu'n
tajaw aq'untl, tu'n kyok qe wa'l ti'j meë, ex
axla tajaw aq'untl aku txi sipinte kywa.
38 Jun tzaljb'ilx te kye' aq'nil, a qa itz'qe aj
kyel jyet tu'n tajaw aq'untl, jni'chaqxla ortz
kanin, exla qa niky'jin aq'wil mo ch'ixtaq
qsqixj. 39 Ex b'inkuxjo lo kyu'n, chi Jesúsjo:
A noqit b'i'n te tajaw ja tu'n, jni'xix or
kanin ileq' elq'il toj tja, akula kub' ten
xq'uqilte, ex nlayla ttziye tu'n tetz elq'in toj
tja. 40 Ikytzi'n kyetza ja'lin, kyxq'uqinkutzin
kyetza kyib', qu'n noqx kynab'inkuxa aj
wula ayi'n, a Tk'wal Ichin.*

* 12:27 1Re. 10:4-7; 2Cr. 9:3-6 * 12:35 Mt. 25:1-13 * 12:36 Mr. 13:34-36 * 12:40 Mt. 24:43-44

Jun techil tu'n Jesús ti'j jun aq'nil wen ex ti'j juntl, a nya wen
(Mt. 24:45-51)

41 Xitzin tqanin Pegr kyjalu'n: Taa, ¿Ma
noqtzin qe'y ma tzaj tq'manejiy techil lo,
mo te tkyaqilxj?
42 Chitzin Jesúsjo, a tAjaw Tkyaqil, ky-
jalu'n: ¿Ankye te ka'yil aq'untl, a q'uqle
tk'u'j tajaw aq'untl ti'j, qu'n tu'n njapin
b'ajxix taq'in? ¿Nyapela atz kyjel q'o'n
nejinel kyib'ajjo txqantl aq'nil, tu'n t-xi
q'oyit kywa toj tumilxix? 43 Nim tzaljb'ilx te'
aq'nil te, a qa tzun nb'inchin tuk'a tumil, aj
tel jyet tu'n tajaw aq'untl. 44 Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, chi Jesúsjo, kxel tq'o'n tajaw
ja toklin te nejinel tib'aj tkyaqiljo at te.
45 Metzin qa ajo aq'nil ma tz'ok te nya wen,
xkub' t-ximin toj tanmin: Yajla tzul te tajaw
ja, qa chi', ex k-okil ten yisol kye' txqantl
aq'nil, aye' ichin ex qya, exsin qa b'e'x s-
ok tentz wa'l ex k'wal ex majxpe k-okil
ten tx'ujtil. 46 Exsin noqx tnab'inkuxtz, aj
tul kani'n tajaw aq'untl, qu'n tu'n nti'taqx
ch'in b'i'n tu'n, ti' q'ijil ex jni'taq or tu'n
tul. Tu'npetzi'n, b'e'x k'wel kawin kujxix,
ex b'e'x kxel xo'n te jun majx junx kyuk'a
xjal aj il, a mib'in chi nimin.
47 Atzin tej aq'nil, a n-el tniky' te, ti'xixjo
taj tajaw aq'untl, me mina nkub' tb'inchin
tib', ex mib'in nimin, ok kb'ajil jikytz'in ila'
maj. 48 Me atzi'n te' aq'nil, a nkub' tb'inchin
jun ti'la a at tilil, me nkub' tb'inchin qu'n
tu'n mina n-el tniky' te, a qa nya b'a'n, ok
kb'ajil kawin, me nyala ch'intl kxel jikytz'in
te'. Tu'npetzi'n, alkye te' ma tzaj q'o'n
ch'intl te, ex nim ch'intl te' ktzajil tqanin
Dios te. Ex alkye te' ma nintz xi oqxenin, ex
ma nintzx te' ktzajil qanin te, chi Jesúsjo.

At pa'b'l qxol kyuk'a txqantl, tu'n tpaj qn-
imb'il
(Mt. 10:34-36)

49 Ma chin ula tzalu'n twutz tx'otx',
tze'nku jun q'aq' njulin wen te kolb'il ex
te joyb'il q'oj kyxolxjal. ¡Me atla waji'y
noqit nk'ant ja'lin! 50 Nimx kyixk'oj kky'elix
wu'n, ex nimx b'is nna'n ja'lin tzmax aj
tjapin b'aj. 51 ¿Tze'ntzintz toj kywutza?
¿Ma man chin k'u'l wetza noq tu'n kytza-
lajxjal tzalu'n twutz tx'otx'? Me twutzxix
kxel nq'ma'n kye'y, qa ¡Mina! Qala' ma
chin k'u'l we' noq tu'n tpa'yit kynab'lxjal.
52 Tu'npetzi'n, texjo q'ij ja'lin, nya junx t-
xilin kynab'l jwe' xjal, a najleqe toj junx ja,
qu'n tu'n oxe mikyxil kynab'ljo tze'nqeku
kab'el. Ex ayetzin kye' kab'el mikyxi chi
nab'li'n tze'nqeku oxel. 53 Okpe k-elil ti'jlin
te manb'aj tk'wal, ex ikyx te k'walb'ajjo
ti'j tman. Ex okpe k-elil ti'jlin tetxin ttxu,
ex ikyx te txub'ajjo ti'j tal. Ex okpe k-elil
ti'jlinte ilib'j ilib'ilte, ex ikyx te ilib'iljo ti'j
tlib'.*

Tej tyolin Jesús kyi'jjo techil te twutz tx'otx'
(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

54 Ex xi tq'ma'nl Jesús kyexjal kyjalu'n:
Lu' jb'al tzul, chi chiji'y, tze'nku nxi
kyka'yi'n, aj qa ma tzaj qxope twutz kya'j
tu'n muj tumiljo ja' n-exe q'ij. Ex ikyx
nb'ajjo; b'e'x ntzaj jb'al. 55 Ex nimx kyaq
ktzajil ja'lin, chi chiji'y, aj qa antza saja
kyq'iq' kub'l. Ex ikyx te nb'ajjo; nimx kyaq
ntzaj. 56 ¡Xmiletz'qi'y ikyjo! Qu'n tu'n n-el
kyniky'a ti'j ti' tzul kyu'njo techil, a nkylo'n
twutz kya'j exsin nkylo'n twutz tx'otx'.
¿Tze'ntzin tten mi n-el kyniky'tza kyi'jjo
techil nb'ant wu'n kyi'jjo tq'ijil ja'lin?

Qq'onk tilil tu'n tchewx kyanminjo qajq'oj
(Mt. 5:25-26)

57 ¿Tiqu'n mina nkub' kyximin kyxolxa,
alkyexixjo b'a'n tu'n tkub' b'inchit? 58 Qu'n
qa ma txi q'i'n jun kyxola tu'n jun tajq'oj
twutz kawil, i tok tilil tu'n, tu'n tkyij toj wen
tuk'a patilte, a na'mxtaq kykanin. Qu'n qa
mina, b'e'xsin kpomil q'intz tzmax twutz
kawil, ex b'e'xsin kxel q'ontz toj kyq'ob'
xq'uqil tnam tu'nj kawil, tu'ntzin tku'x toj
tze. 59 Ok kxel nq'ma'n kye'y, nlay jatz toj
tze, aj qa mina xchjet tk'as tkyaqil.

13

Ilxix ti'j tu'n tajtz ti'j qanmin, ex tu'n qxi
lipe ti'j Dios

1 Texjo q'ij anetzi'n, ite' junjun xjal i
pon kanin lol Jesús. Xitzin kyq'ma'n te,
a qa ite'taq junjun xjal aj Galiley otaq chi
kub' b'yo'n tu'n Pilat, ex qa otaq txi smo'n
kychky'el tuk'a kychky'el alu'mj, a otaq chi
kub' kyb'yo'nj xjal anetzi'n te chojb'il il
twutz Dios.
2 Xitzin tq'ma'n Jesús kye kyjalu'n: ¿Ma
man txi kynimin kye', qa iky ma tziky'
kyi'jjo ichin aj Galiley lo, tu'npela' nimx

* 12:53 Mi. 7:6

ch'intl kyil, tze'nkuqeljo txqantl xjal te'
tnam anetzi'n? 3 Ok kxel nq'ma'n kye'y,
qa mina, chi Jesúsjo. Qu'n ikyqex kyeji'y,
ok chi kyimil kye', qa mina s-ajtz ti'j
kyanmi'n tuk'a Dios. 4 Yajqetzin kye wajx-
aqlajaj ichin toj tnam te Siloé, ayej i kyim,
tej ttzaj yuch'j jun ja, a jun tijxtaq twe',
kyib'aj. ¿Tze'ntzinla ch'in kye' toj kywutz?
¿Ma tu'npetzila' nimxixtl kyil tze'nqekuljo
txqantl xjal, aye' najleqetaq toj Jerusalén?
5 Twutzx kxel nq'ma'n kye'y, qa mina, chi
Jesúsjo. Qu'n ikyqex kyeji'y, ex ok chi
kyimil kye', qa mina s-ajtz ti'j kyanmi'n
tuk'a Dios.

*Jun techil tu'n Jesús ti'jjo jun tqan iw, a nti'
twutz*

6 Kub' tyolin Jesúsjo techil lo kywutzxjal.
Chi' kyjalu'n: Jun ichin kux tawa'n jun
tqan iw kyxol tawal. Atzaj te' t-xi' jyol jun
twutz te tlo', nti' knet tu'n. 7 Tu'npetzi'n,
xi tq'ma'ntz te xq'uqil awal kyjalu'n: Oxe
ab'q'e ma jawil wu'n, a kukx nchin ulji'y
jyolte jun nlo'y ti'jjo tze lo, me mix jun
n-el jyet wu'n. Tu'npetzi'n, tx'eminksa.
¿Qu'n ti'qe tkub' te tzqijsil tx'otx'? 8 Xitzin
ttzaq'win tej ichin, a tzuntaq nxq'uqin
ti'j awal. Chi' kyjalu'n: Taa, q'onk juntl
ab'q'ela; k'a' jaw waq'nin we' ti'jile, ex k'a'
tz'ok nq'o'n we' tz'is t-xe tqan. 9 Qapetla
iky aku tz'ele twutzjo; qatzin qa minatz, k'a'
jaw ttx'emintza.

Tej tkub' tq'a'nin Jesús jun qya tal kox ti'j

10 Jun majjo ikyjo, toj jun q'ij te ajlab'l,
otaq tz'ok ten Jesús xnaq'tzil toj jun mu'ä
ja te kyna'b'l Judiy Dios. 11 Ex antza, ta'taq
jun qya, a otaqxi b'aj wajxaqlajaj ab'q'e
tyab'tlin. Otaq tzaj k'olpaj ti'j tu'n jun
taq'nil tajaw il, ex nti'xtaq tumil tu'n tjiky-
imix tzkyel ti'j. 12 Atzaj te' tiwle tu'n Jesús,
b'e'xsin tzaj ttxko'n, exsin xi q'ma'n te
kyjalu'n: Ay qya, ma tzaqpaj te tojjo yab'il
anetzi'n.
13 B'e'xsin i kub' tq'o'n Jesús tq'ob' tib'aj,
ex texjo paq anetzi'n, b'e'x jikyimix tej qya
tzkyel ti'j, ex b'e'xsin ok tentz nimsil tb'i
Dios.
14 Atzin tej kynejil xq'uqil mu'ä ja te
kyna'b'l Judiy Dios b'e'x tzaj te' tq'oj, qu'n
tu'n toj jun q'ij te ajlab'l, kub'e tq'anin
Jesúsjo qya. Xitzin tq'ma'n kyexjal kyjalu'n:
Qaq q'ij q'o'ntz tu'n qaq'nin.* Tu'npetzi'n,
chi ul kye' q'anil kyib'a kyojjo q'ij anetzi'n,
ex nya toj jun q'ij te ajlab'l.
15 Xitzin ttzaq'win Jesús, a tAjaw Tkyaqil,
kyjalu'n: Xmiletz'qe kye'. ¿Ma nti'najtzin
jun kye' n-el tzaqpinte jun twakix mo jun
tchej toj q'ij te ajlab'l, tu'n t-xi q'iyit k'wal
a'? 16 ¿Yajtzin te' qyatz lo, a tzajnintzx tyajil
ti'j qtzan Abraham, exsin wajxaqlajajtaq
ab'q'e otaq tz'ok xkye yab'il ti'j tu'n tajaw
il? ¿Ma nyapetzila iltaq te' ti'j, tu'n tel
tzaqpet tjaq' tyab'il toj q'ij te ajlab'l?
17 B'e'x i jaw tx'ixwe kyej tajq'oj Jesús,
tej tb'aj tyolin Jesúsjo tyol kye. Ayetzin
kye' txqantl xjal, a ite'taq antza, b'e'x i jaw
tzalaj kye', tej kylon te' tb'inchb'in Jesús, a
nimxix kyoklin.

Jun techil tu'n Jesús ti'j tal tijaj mistas
(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

18 Xi tq'ma'nl Jesús kyjalu'n: ¿Tze'nxsila'
Tkawb'il qMan Dios, ex anquk'a aku tz'oke
qmujb'ine? 19 Ikytzi'n tze'nku jun tal twutz
mistas, aj tkux tawin jun xjal toj tx'otx'. Ex
ajtzin tch'iytz, kyinx njapine twe' tze'nku
jun ma tij pujin tze, a ja' n-okxi kyb'inchin
pich' kypaqb'il kyxol tq'ob'.

*Juntl techil ti'j tze'n nch'iye Tkawb'il Dios
tzalu'n twutz tx'otx'*
(Mt. 13:33)

20 Xi tq'ma'n Jesús juntl majl kyjalu'n:
¿Anquk'a aku tz'ok qmujb'ine' Tkawb'il
qMan Dios? 21 Qu'n iky te Diosjo Tkawb'il
tze'nku' ttx'amil wab'j, a nkux tq'o'n jun
qya toj oxe malb'il jarin. Ex ajtzin tb'aj
tsmo'n, tkyaqiljo tq'otjil wab'j ktx'amixil,
ex nch'iy wen.

A tal much' tjpel te chwinqil
(Mt. 7:13-14, 21-23)

22 Tej t-xi' Jesús tzma Jerusalén, iky'
xnaq'tzil kyexjal kyojile jni' tnam ex kyojile
jni' kojb'il, a nqayintaq ite'ke ttxlajile tb'e.
23 At jun xjal xi qaninte te. Chi' kyjalu'n:
Taa, ¿Me nyala ila' te kkletil?
Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n:
24 Kyq'onk kye' tilil tu'n kyokxa tojjo tal
tjpel ja tal much' te chwinqil. Ex twutzx
kxel nq'ma'n kye'y, qa nimx xjal k-okil tilil
kyu'n, tu'n kyokx, me nlay chi okx. 25 Qu'n
pon kanin jun te q'ij, ja' tu'n tjpete ja wu'n,
a ayi'n tajaw ja. Me ayetzin kyetza, a kchi
kyjela pe'n, oktzin k-okix kyq'olb'in, ex

* 13:14 Ex. 20:9-10; Deu. 5:13-14

chi chilaji'y kyjalu'n: Taa, jqonkxa ja qe'y.
Me atzin we' k-elitz ntzaq'win kyjalu'n:
Nya b'i'n wu'n ja' tzajninqe kye'. 26 Me
ayetzin kyetza okla kchi okil te'n q'malte
kyjalu'n: Taa, ¿Ma nyatzin ma qo wa'n,
ex ma qo k'wa'n junx tuk'iy? Ex ma qo
b'aj t-xnaq'tzi'n kyojjo jni' b'e, a ite' toj
qtanima. 27 Me metzin we', a ayi'n tajaw ja, a
k-elitz ntzaq'wi'n kyjalu'n: Ma txi nq'ma'n
kye'y, qa nya b'i'n wu'n ja' tzajninqi'y.
Tu'npetzi'n, kypa'mil kyib'a wi'ja, ayi'y,
b'inchil il.*
28 Aj kyb'inteji'y jni' yol lo, okxpetzin kchi
oq'iltza, ex okxpetzin kchi ju'ch'il kystetza
tu'n nimx kyixk'oj, qu'n o'kqex Abraham,
Isaac, Jacob ex kykyaqiljo jni' yolil Tyol
Dios ojtxe, ok kchi kylab'ila tojjo Tkawb'il
qMan Dios. Me ayetzin kyetza axsa kchi
kyjela tzaqpiniy pe'n.* 29 Ite' xjal kyja' kchi
tzajile jawnix, kumnix, elnix ex oknix, ex
ok kchi ul, tu'ntzin kyoq qetz wa'l ti'j meë
tojjo Tkawb'il Dios.* 30 Kyojjo q'ij anetzi'n,
ite' junjunkye, a njaw kynimsin kyib' ja'lin,
me nlay tzaj q'o'nljo kyoklin te tnejil. Ex
ite' junjuntl, a nyakuj nti' kyoklin ja'lin,
me nimxix kyoklin ktzajil q'o'n kyojjo q'ij
anetzi'n.*

Tej tjaw oq' Jesús kyi'j xjal toj Jerusalén (Mt. 23:37-39)

31 Ex texjo paq anetzi'n i pon kanin
jun jte'b'in Parisey tk'atz Jesús, exsin xi
kyq'ma'n kyjalu'n: Kux tz'exa tojjo tnam lo,
qu'n taj Herodes tu'n tkub' b'yo'n tu'n.
32 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Kux
che'xa, ex k'a' txi kyq'ma'n te Herodes, a
sb'ulxix tnam, qa ja'lin ex nchi'j ok kchi
elitz taq'nil tajaw il wu'n toj kyanminxjal,
ex qa ok kchi k'wel nq'ani'n yab'. Ex kab'jxi
japin b'aj wu'n. 33 Me twutzxix, qa il ti'j tu'n
t-xi wi'n wib'a, qu'n tu'n il ti'j tu'n nkani'n
nchi'j mo kab'j tzma Jerusalén, qu'n nlay
kyim jun te xjal, a tok toklin te yolil Tyol
Dios, toj junxil tnam.
34 Ex chi Jesúsjo kyjalu'n kyi'jxjal te
Jerusalén: ¡Ay! Jerusalén, Jerusalén, ay
b'iyil kyi'j yolil Tyol Dios, ex nchi ok
kyxo'nji'y tsan qMan tuk'a ab'j; jte'lixla
majxla ẍin b'aj lab'tiy kyi'ja, tu'n kytzaj
laq'ey nk'atza, tze'nku jun ttxu eky' nchi
kub' tpaqin tal tal tjaq' t-xiky', me mi
xkytziyiy ikyjo. 35 Kyka'yinktzinji'y ky-
najb'ila kyjel naj te jun majx. Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, texjo q'ij ja'lin, mixla chin
kyla'b'ilix jun majla, qa nya ajxi tpon tq'ijil
aj kyq'mantiy: Ky'iwlinxix te', a tzul toj tb'i
qAjaw.*

14

Tej tkub' tq'anin Jesús jun yab' toj q'ij te ajlab'l

1 Toj jun q'ij te ajlab'l, okx Jesús wa'l
toj tja jun xjal nejinel kyxol Parisey. Me
ite'taql txqantl Parisey nchi ka'yin ti'j,
ti'taqjo tu'n tkub' tb'inchin toj tq'ijil ajlab'l.
2 Ex antza ta'yetaql jun xjal, a yab'taq tu'n
malil. 3 Xitzin tqanin Jesús kye' xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il junx kyuk'a jni' Parisey. Chi'
kyjalu'n: ¿B'a'npela toj kywutza, tu'n tkub'
q'anit jun yab' toj q'ij te ajlab'l, mo minaj?
4 Me ayetzin kyej xjal anetzi'n, noq i kub'
mutxe tu'n. Atzin te Jesús b'e'x tzaj ttzyu'n
yab', ex b'e'x kub' tq'anin. Atzaj te' tq'anit,
xi tq'ma'n Jesús te tu'n taj tja. 5 Ex xi
tq'ma'n kye Parisey kyjalu'n: ¿Altzin jun
kye', a nya b'e'xkux aku jatz q'inte jun
tk'wal mo jun twakix, a kuxit tz'aq toj jun
jul, exla qa toj q'ij te ajlab'l?*
6 Ex mix a'lx jun tzaj tzaq'winte jun tyol.

Jun techil tu'n Jesús tu'n mi qnimsin qib'

7 Tlonte te Jesús, qa ataq kyajjo jni'
txokenj, tu'n kykub' qe kyib'ajjo tb'anil
q'uqb'il, a ite'kutaq kyi'jile meë te wab'l.
Tu'ntzi'n, xi tq'o'n jun tumil kye, tu'n mi
kynimsinxjal kyib': 8 Aj qa at jun xi txkontiy
toj jun nintz q'ij te mejeb'lin, nya b'a'n tu'n
tkub' qey tib'aj jun tb'anil q'uqb'il, qu'n
yajtzaj qa xpon kaninku juntl txokenj, a
nim ch'intl toklin tze'nku te, 9 ex atzi'n xjal,
a xtxokin kyi'ja kykab'ila, aku tzaj q'mante
tey kyjalu'n: ¡We'ksa! Q'onx tq'uqila teljo
juntl lo chitjo tey. Ex tuk'atzin ttx'ixewtza,
b'e'x aku txi'y qeb'il twi' q'uqb'il, a at tzma
ti'jxi. 10 Qala' qa ma txi txkon tu'n jun a'la,
antza we kub'e qe te kyib'ajjo q'uqb'il, a
ite'ku tzma ti'jxi, qu'n tu'ntzin aj tuljo a xi
txkontiy, aku tzaj q'ma'n tey kyjalu'n: Ay
wuk'a, ku tiky'tz te qeb'il kyib'ajjo tb'anil
q'uqb'il loch.* Ikytzin kjawil nimsinji'y

* 13:27 Sal. 6:8 * 13:28 Mt. 22:13; 25:30 * 13:29 Mt. 8:11 * 13:30 Mt. 19:30; 20:16; Mr. 10:31 * 13:35 Sal. 118:26 * 14:5 Mt. 12:11 * 14:10 Pr. 25:6-7

kywutzjo jni' txqantl xjal, a kchi okil qe
tuk'iy ti'j meë. 11 Qu'n ankye te' kjawil
tnimsin tib' til tib'x, nti' ch'in te' toklin aku
tzaj q'o'n toj kya'j. Me metzin te' xjal, a n-
ok tq'o'n tib' te nti' toklin, apente xjaljo ok
kjawil nimsin.*
12 Ex ikyx xi tq'ma'n Jesúsjo te Parisey,
a xi txkonte, tu'n t-xi' tja. Chi' kyjalu'n:
Aj tb'aj jun nim wa'n toj tjay, mina chi
tzaj ttxko'njiy jni' tuk'iy, ex mina qe' jni'
ttzikya ex titz'i'n ex qe' jni' xjal, a at tlonte
tib'a kyuk'a, exqetzi'n jni' t-xjalila ti'jiliy,
a q'ininqe. Qu'n aye xjal lo, b'e'x aku txi
txko'nla wa'l kyuk'a, tu'ntzin b'e'x kch-
jetiljo wab'j, a otaq txi toyi'n kye. 13 Mikyxi
tz'oka tu'n; qala' aj tkub' tiky'sin te jun
nintz q'ij toj tjay, txkonqetz tejiy jni' qe xjal
yaj, jni' qe xjal, aye' mi nb'antl kyb'et, jni'
qe kox exqetzi'n moë. 14 Tu'n ikyjo, nimx
tze'jb'il ktenb'il tey, qu'n exla qa nlay b'ant
tchjetjo wab'j, a kxel toyin kye xjal anetzi'n,
me nimxix tumil t-xel ok ktzajil q'o'n tey
tu'n Dios tojjo q'ij, ja' kchi jawitze anq'in
juntl majljo xjal, a tz'aqleqe.

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo nintz wa'n toj Tkawb'il Dios
(Mt. 22:1-10)

15 Tej kyb'ij te' yol lo kyu'n xjal, a
q'uqleqetaq ti'j meë, at junte, xi q'ma'nte
te Jesús kyjalu'n: ¡Ky'iwlinxla te' xjal, a ok
k-okil qe wa'l ti'jjo meë, a ok ktenb'il toj
Tkawb'il qMan Dios!
16 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Jun
ichin kub' tb'isin tu'n tkub' b'inchit jun nim
wa'n toj tja, exsin xi tq'o'n txokb'il kyi'j
nimku xjal.
17 Atzaj te' tpon or tu'n tb'aj wa'n, xitzin
tchq'o'n jun taq'nil txkol kye' jni' xjal, a
otaq chi txket. Chi' kyjalu'n: Kux chi
tzaja ja'lin, qu'n lu' te wab'j ma b'ant,
chichkuji'y. 18 Me kykyaqilxjo txokenj i
q'mante qa nti'taq amb'il kyi'j tu'n kykanin
tojjo nintz wa'n. Atzin te' tnejil iky tq'ma
kyjalu'n: Chjonte te, me nlay chin kani'n,
tzmaxix ma nloq'a ch'in ntx'otx'a, ex il ti'j
tu'n nxi'y lolte; noqx che'wx tk'u'ja wi'ja,
chichkuji'y.
19 Atzin te' juntl iky te' tq'ma kyjalu'n:
Nlay chin kanin we', qu'n ma nloq'a jwe'
muj nwakixa te kjol, ex ma chink ch'in
lolkye qa b'a'n chi kjon; noqx che'wx tk'u'ja
wi'ja, chichkuji'y. 20 Iky te' juntl tq'ma
kyjalu'n: Tzmaxix ma chin jaw meje we'.
Tu'ntzi'n, nlay chin pon kanin we'.
21 Tej tmeltz'aj aq'nil, a xi chq'o'n,
b'e'xsin ok tentz q'malte te' tajaw ja jotxjo
jni' tzaj q'ma'n te. Tu'n ikyjo, b'e'x tzaj
tej tajaw ja tq'oj, exsin xi tq'ma'nltz tej
taq'nil kyjalu'n: Liweyxix kux txi'y toj
tnam ex txkonqetzjiy jni' qe' xjal yaj, jni'
qe' xjal, a mi nb'ant kyb'et, jni' qe' xjal
moë exqetzi'n jni' xjal kox, a ite' kyojile'
nim b'e ex kyojile' much' b'e, a ite' antza.
22 Tmeltz'ajxitzi'n aq'nil, iky xi tq'ma'n te
tajaw ja kyjalu'n: Taa, ma chin meltz'aj
we' ja' ën xi tchq'oniy, ex iky xkub'
nb'inchinji'y tze'n saj tq'ma'n, me na'mx
tok noj te meë ti'jile.
23 Xitzin tq'ma'nljo tajaw ja te' taq'nil
kyjalu'n: Kux txitla kyojjo jni' nim b'e ex
kyojjo jni' tq'ob' b'e, ex q'manxa kye' xjal,
qa il ti'j tu'n kyoktz, qu'n waj we' tu'n tnoj
nja'y. 24 Qu'n twutzxix kxel nq'ma'n kye'y,
qa mix jun te' xjal kyxoljo ë txket wu'n te
tnejil, ok kchi wa'l ti'jjo wab'j, a ma b'ant
wu'nch, chi Jesúsjo kyexjal.

Il ti'j tu'n qxi lipe ti'j Jesús tuk'a tkyaqil qanmin
(Mt. 10:37-38)

25 Nimku xjal ok lipe ti'j Jesús, ex ajtz
meltz'aj ti'jxi, ex xi tq'ma'n kye kyjalu'n:
26 Qa at jun xjal taj tu'n tok lipe wi'ja, me
nya k'u'jlinkqi'n tu'n tuk'a tkyaqil tanmin,
qala' o'kxtza toka tk'u'j ti'j tman, ti'j ttxu,
ti'j t-xu'jil, kyi'jqe tk'wal, kyi'jqe ttziky
ichin ex qya, kyi'jqe titz'in ichin ex qya,
mo qa axsa q'uqle tk'u'j ti'jx; nlay tz'okjo
xjal anetzi'n te nxnaq'tzb'i'n, chi'. 27 Ex
alkye jun xjal mi xi tq'o'n tib' tu'n t-xi lipe
wi'ja toj tkyaqil, exla qa ma kyim tze'nqeku
xjal, aye' xi kyiqin kycruz tu'n kykyim, nti'
toklin tu'n tok te we'y, chi Jesúsjo.* 28 Qa
at jun kye' taj tu'n tjaw tb'inchin jun ja, a
ma tijxix twe', ¿Ma nyapela nej k'wel qe
ximilte jni' pwaq kb'ajil tu'n, exsin k'wel
tnab'lintz qa ok kkanilxixjo tpwaq at? 29 Me
me qa o'kxjo tq'uqil ja xb'ant, exsin mina
xjapin b'antjo jni' txqantl, jotxjo jni' xjal,
a nchi ka'yink ti'jjo aq'untl anetzi'n, noqx
kchi jawil xmayinx ti'jjo xjal lu'n, tu'n mina

* 14:11 Mt. 23:12; Lc. 18:14 * 14:27 Mt. 16:24; Mr. 8:34; Lc. 9:23

xjapin b'aj taq'in. [30] Chi chila' kyjalu'n:
Ax te' xjal chi', ma tzyetnajjo tb'inchajtz
tja, me mina xjapin b'aj tu'n, chi chila'.
Ikytzi'n, il ti'j tu'n tkub' kyximi'n wen qa
tu'n kyxi lipey wi'ja. [31] Ex ikyxjo, qa at
jun nmaq kawil tib'aj jun ma tij tnam, taj
tu'n tjyon q'oj tuk'a juntl nmaq kawil, ¿Ma
nyapetzila nej k'wel qe ximilte, aj qa tuk'a
lajaj mil xo'l q'aq', aku xkye ti'jljo tajq'oj,
a lipche winqin mil xo'l q'aq' ti'j? [32] Exsin
aj tkub' tnab'lin qa nlay xkye ti'jjo tajq'oj,
b'e'x aku chex tchq'o'n jte'b'in tsan q'malte
te tajq'oj, a na'mtaq ch'intl kyul kanin,
tu'n tel kyniky' ti' kyaj tu'n tchewxjo q'oj.
[33] Tu'npetzi'n, qa at jun kye' tky'e' tu'n tkyij
ttzaqpi'n tkyaqil at te, nlayxpetzin tz'ok te'
te nxnaq'tzb'i'n.

Qo ok tze'nku atz'in kywutzxjal te twutz tx'otx'
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

[34] Tb'anilx te atz'in. Me qa ma tz'el najjo
tpitz'mejiltz, nti'lxla tajb'in. [35] Qu'n qa nti'
aku tz'okine atz'in, nlay tz'okin te tx'otx',
ex nlay tz'okin te tz'is. O'kxjo noq tu'n t-
xi xo'yit. Ankye' ite' tẍkyin, in tok tb'i'n
nyola, ex in tkub' tb'inchin.

15

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo rit xi naj
(Mt. 18:10-14)

[1] Jotqexjo jni' xjal, a nya wenqe kywutz
txqantl, junx kyuk'a' aye' nchi peyin pwaq
tu'n tajb'in kye aj Rom, i xi laq'e b'il te'
Tyol Jesús. [2] Tu'n ikyjo, nimx i jaw yolb'in
Parisey ti'j Jesús junx kyuk'a xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il. Chi chi' kyjalu'n: Ajo ma' xjal
lo, nchi tk'mo'n jni' xjal aj il, exsin nwa'ntz
kyuk'a, chi chi' kyxolile.*
[3] Tu'npetzi'n, kub' tyolin Jesúsjo jun
techil lo kyexjal. Chi' kyjalu'n: [4] Altzin jun
kye', a atit jun jwe' k'al* trit exsin txi najit
juntz, ¿Ma nyapetzila nej kchi okil tchmo'n
b'eljajlajaj toj jwe' k'al† trit, tu'n kywa'n
junx toj chq'ajlaj, exsin kxe'ltz jyol te' tal
trit, a otaq txi naj? ¿Ex ma nyapetzila
tzmaxi kmeltz'ajiljo aj tjyet tu'n? [5] Ex ajtzin
tjyettz tu'n, nimx kjawil tzalaj, ex kjawix
tq'o'n ti'j tqul. [6] Exsin aj tkanintz tja, b'e'x
aku chi tzaj ttxko'n jni' tuk'a exqetzi'n jni'
t-xjalil ti'jile, ex okla kxel tq'ma'n kyjalu'n:
Chi tzalaja wuk'iy, qu'n ma knet tej tal nrita,
a otaq txi naj.
[7] Noq jun techil te' lo, chi Jesúsjo. Me
kxel nq'ma'n kye'y, qa nimxixtl te' tzaljb'il
kb'ajil toj kya'j ti'j jun aj il qa ma nimin,
tze'nkuljo kyi'jjo b'eljajlajaj toj jwe' k'al
xjal, a b'a'n kyten toj kywutz.

Jun techil tu'n Jesús ti'j jun qya, a ma txi naj jun tpwaq

[8] Lu juntl techil lo, chi Jesúsjo: Qa at jun
qya, a atit lajaj tpwaq a saqpwaq, txi najit
jun, ¿Ma nyapetzila b'e'x aku jaw ttxqo'n
ttzaj? ¿Ex ma nyapetzila b'e'x k-okil ten
misolte toj tja, ex cheb'e k-okil ten jyol
te' tpwaq? [9] Exsin aj tjyettz tu'n, ok chi
tzajil ttxko'n jni' tuk'a exqetzi'n jni' t-xjalil
ti'jile, ex ikyla aku txi tq'ma'n kye kyjalu'n:
Chi tzalaja junx wuk'iy, qu'n tu'n ma jyet
tej npwaqa, a otaq txi naj. [10] Oktzin kxel
nq'ma'ntza kye'y, chi Jesúsjo, qa ikyx te' toj
kya'j; nimx te tzaljb'il nten kyxol t-angel
Dios, ti'j jun aj il qa ma nimin.

Jun techil tu'n Jesús ti'j jun manb'aj, a kub' tnajsin til tk'wal

[11] Ex at juntl tyol Jesús b'aj tq'ma'n. Chi'
kyjalu'n: At jun xjal attaq kab'e tk'wal.
[12] Atzin te' much'taq ch'intl iky xi tq'ma'n
te tman kyjalu'n: Taa, q'ontzinjiy we'
wetzb'il, a at wokli'n ti'j, chi'.
Kub'tzin tpa'n manb'ajtz jotxjo jni'
tq'inimil kyxoljo tk'wal. [13] Nyataq ila' q'ij
otaq tziky', tej t-xi tk'ayin tej itz'inb'aj ajo
tetzb'il, a otaq tzaj q'o'n, exsin b'e'x xi'tz toj
junxil nmaq tnam najchaq wen. Ex antza
b'aje tyajine' jotxjo jni' pwaq, a otaq tzaj
q'o'n te, tej t-xi tk'ayin tetzb'il, qu'n noqx
ok ten achil tojjo nya b'a'n te twutz tx'otx'.
[14] Me atzaj te' tel b'ajjo tpwaq, ul kanin nim
wa'yaj tojjo tkyaqil nmaq tnam anetzi'n.
Tu'npetzi'n, nimx wa'yaj iky'x tu'n.
[15] Xi'tzintz jyol jun taq'in tuk'a jun ichin,
a antza najletaq tojjo tnam anetzi'n. Tzaj
q'o'n tetz taq'in me noq te kyik'lel kyi'j
kuch. B'e'xsin xi chq'o'ntz tzmax toj
kojb'il, ja' ite'yetaqjo kuch. [16] Tzunxtaqx
npon tk'u'j ti'jjo kyk'wa' kuch n-ok, qu'n
tu'n tzunxtaqx nq'aq'in tk'u'j wen, me mix
a'lxtaq jun xjal ntzaj q'onte ch'in twa.
[17] B'e'xpetzin ul julk'ajxtz toj tk'u'j, ex chi'

* 15:2 Lc. 5:27-32 * 15:4 Jwe' k'al, 100 n-ele. † 15:4 B'eljajlajaj toj jwe' k'al, 99 n-ele, ex ikyxjo toj v. 7.

kyjalu'n: ¿Jte'xsin aq'nil at toj tja nma'n,
a mina nb'ajxjo kywa? Ex ayintzinl wetza
ch'ix wel kyima tu'n wa'yaj tzalu'n kyxol
kuch. 18 Tunpetzi'n, ok chin ajil meltz'ajla
toj tja nma'n, ex kxel nq'ma'n te kyjalu'n,
aj npon kani'n: Taa, ma chin b'inchinx we'
il twutz Dios ex ikyxjo twutza; 19 nti'l we'
woklin tu'n wokla te tk'wala; qala' iky chin
tq'onkeji'y tze'nku jun taq'nila.
20 B'e'xkux kub' b'e tu'n, tu'n tpon kanin
juntl majl toj tja tman. Me na'mxtaq tu'n
tpon kanin, tej tiwle tu'n tman. B'e'x tzaj
q'aq'in tej manb'aj tk'u'j ti'j. Tu'ntzi'n,
b'e'x xi rinin k'lelte; ok tchle'n, exsin el
tma'tzin. 21 Atzin tej k'walb'aj iky xi tq'ma'n
kyjalu'n: Taa, ma chin b'inchinx we' il
twutz Dios ex ikyxjo twutza; nti'l we woklin
tu'n wokla te tk'wala.
22 Me atzin tej manb'aj b'e'x xi tq'ma'nkye
taq'nil kyjalu'n: Jun paqx kyinktzji'y
a tb'anil xb'alin, ex kyq'onka ti'j. Ex
kyq'onka jun xmilq'ob'aj tb'anilx wen ti'j
twi' tq'ob', ex kyq'onqekji'y t-xjab'. 23 Ex
kyintzji'y tal wakx, a ma' q'e'sxix, exsin
kyb'yonkutza. Okxpetzin qo wa'lxte, ex ok
qo iky'sil nintz q'ij, 24 qu'n atzin nk'wala lo,
kyimnintaq toklin qu'n, me ma jaw itz'je
juntl majl. Otaq txi naj, me atzin ja'lin, ma
jyetl qu'n. B'e'xsin ok tentz iky'sil nintz
q'ij.
25 Ataqtzin tej itzikyb'aj, attaq te' toj
kojb'il. Atzaj te' tmeltz'aj, exsin ul kanin
nqayin tk'atz ja, xi tb'i'n tq'ajq'ojil chnab',
ex tb'i qa tzuntaq nchi b'ixin xjal tuja.
26 Tzajtzin tq'olb'intz jun taq'nil ttata, exsin
xi tqanin ti'taqjo nb'aj. 27 Iky xi tq'ma'n
aq'nil te kyjalu'n: Qala' a tej titz'in ma tzul,
ex qu'n tu'n b'a'n s-ula, b'e'x saj tq'ma'n
ttatiy, tu'n tkub' b'yetjo a ma q'e's tal wakx.
28 B'e'xpetzin tzajx tej itzikyb'aj tq'oj
tu'n ikyjo, ex mixtaq ttziye tu'n tokx tuja.
Tu'npetzi'n, b'e'x etzjo ttata kub'sil twutz
te, tu'n tokx. 29 Iky xi tq'ma'n te ttata
kyjalu'n: Mi n-el nniky'a te. B'i'n te tu'n,
jte'xitzin ab'q'e o chin ajb'i'n tey, ex mix
jun maj o chin jawa nim twutza. Ex nti'x
ch'in o tzaj tq'o'n we'y i'chaqpetla jun tal
tal chivtz, tu'n wiky'si'n nintz q'ij kyuk'a
wuk'iy. 30 Qalatziljo, ma kub' tb'yonjiy ma
q'e's tal wakx te iky'sb'il, te' tulin tk'wala,
a ma b'aj tyajinxjo tpwaqa kyuk'a tky'a'j.
31 Xitzin ttzaq'win manb'aj kyjalu'n: Ay
nk'wal, lu' te majx at wuk'iy, ex te tejiy
jotxjo jni' at we'y. 32 Me il ti'j tu'n tkub'
iky'sit jun nintz q'ij ja'lin, ex b'a'n tu'n
qtzalaj, qu'n tu'n ma jaw anq'in juntl majljo
titz'i'n, a kyimnintaq toklin qu'n; otaq txi
naj, me ma jyetl ja'lin, chi'.

16

Jun techil tu'n Jesús ti'j jun ka'yil aq'untl

1 Kub' tq'ma'n Jesús jun techil kye t-
xnaq'tzb'in kyjalu'n: Attaq jun xjal n-
aq'nintaq te ka'yilte taq'in jun q'inin. Me
b'e'x xtaj patb'aj kyu'nxjal te' tajaw aq'untl,
qu'n tu'n otaq tz'ok ten yajil te' tq'inimil
tajaw aq'untl. 2 Tzajtzin txko'n tej ka'yil,
exsin xi q'ma'ntz te kyjalu'n tu'n tajaw
aq'untl: ¿Tze'ntzin tz'elpine a ma b'aj
kyq'ma'nxjal we'y ti'ja? Q'onqetzjiy jni' u'j
nchi ajb'in tu'n, ex q'mantza tze'n ta'ye jni'
aq'untl, qu'n atzi'n ja'lin nlay tz'okla te'
ka'yilte waq'i'n. 3 B'e'x kub' mutxe tej ka'yil
aq'untl ximilte. Chi' kyjalu'n toj tnab'l:
¿Ti'tzila wetza k'wel nb'inchi'n ja'lin, qa ma
tz'el q'in waq'i'n lo tu'n tajaw aq'untl? Nti'
we' wipin tu'n taq'nit tx'otx', ex b'e'x aku
chin tzaj tx'ixwi'y tu'n nxi'y mo'l. 4 Me ma
tzul wetza jun tumil toj nnab'l: Ok chin jyol
we' kyi'j txqan wuk'iy, tu'ntzintla nkub'
wutzli'n kyu'n toj kyja, aj qa mataqx tz'el
q'i'n waq'i'n. 5 I tzajtzin ttxko'n tej ka'yil
aq'untl jotqexjo jni' xjal, a attaq kyk'as te'
tajaw aq'untl; junjunku i txokle tu'n. Iky
xi tqani'n te' tnejil kyjalu'n: ¿Jte'tzin te
tk'as te tajaw aq'untl? 6 B'apetzin wetza,
jun jwe' k'al* ma tij ẍoq' aseyt we' nk'as,
chi'. Twutzx, chtej ka'yiltaq aq'untl, qu'n
ikyxjo tz'ib'in toj u'jch. Qekuy ja'lin, exsin
b'inchinkul juntl tu'ja, nya jun jwe' k'al
tk'asa k'welix tq'on, qala' noq lajaj toj ox
k'al.† 7 Xitzin tqaniltz te juntl k'asb'inel.
Chi' kyjalu'n: ¿Yajtzi'n te, jte'tzin te tk'as?
Atzi'n we' jun jwe' k'al milon triy we' nk'as,
chi', te txi ttzaq'win. Lu' te tu'jil tk'as lo,
chtej ka'yiltaq aq'untl. Me tx'ixpinksa, o'kx
jun mutx'‡ ktzajil tchjo'n, chi'. 8 Tej tb'inte
ex ok tka'yin tajaw aq'untl, b'e'x el tniky'
te qa manyor ẍtijxtaq tnab'ljo xjal, tu'n
tnab'lin jun ti', a tu'n tkub' tb'inchin.

* 16:6 Jwe' k'al, 100 n-ele † 16:6 Lajaj toj ox k'al, 50 n-ele. ‡ 16:7 Jun mutx', 80 n-ele.

Noqtzin tu'ntz, chi Jesúsjo, aye xjal nya
nimil, manyor ẍtijqex ti'j kyaq'in tzalu'n
twutz tx'otx' tze'nqekuxljo nimil.
9 Jun tumil kxel nq'ma'n kye'y, chi Jesús.
B'a'n tu'n toki'n q'inimil kyu'n, a at tzalu'n
twutz tx'otx', a jun paqx k-iky'il, te mojb'il
kye txqantl toj tb'i qAjaw. Qu'n ajtzin
kykyima, atitla jun q'olb'il kye'y te jun majx
toj kya'j tu'n Dios, noq tu'n mojb'il, a xi
kyq'o'n kye txqantl ojtxe toj tb'i.
10 Qu'n qa tuk'a tumil njapin b'aj jun xjal
toj jun ti' tal much', ex ikyxjo tuk'a tumil
kjapin b'ajjo toj jun ti', a nimxix toklin.
Tu'npetzi'n, aku tz'ok qe qk'u'j ti'j. Qala'
atzinl te' nya b'a'n tb'inchb'in toj jun ti' tal
netz', ex nya b'a'n k'wel tb'inchine toj jun
ti', a nimxix toklin. 11 Tu'npetzi'n, qa nya
b'a'njo xkub' kyb'inchi'n tuk'a q'inimil, a at
tzalu'n twutzjo tx'otx', ¿Me altzin kye jun
aku tz'ok qe tk'u'jtz kyi'ja, tu'n ttzaj q'o'n
q'inimil kye'y, a nlayx b'aj? 12 Exsin qa nya
b'a'n kyb'inchb'i'n tuk'a q'inimil, a oqxenin
kye'y, ¿Altzin kye jun a'la aku tzaj q'onte
kyq'inimila?
13 Mix a'l jun aq'nil aku tz'ajb'in te kab'e
tajaw aq'untl. Qu'n k-elil ti'jlin tnejil, ex k-
okil tk'u'jlin tkab'; mo k-okilj tz'aqle tuk'a
tnejil, me b'e'x aku tz'el ti'jli'nljo tkab'.
Nlayx b'ant tu'n tokin te Dios ex te pwaq.*
14 Noqx i jaw xmayin kyej Parisey ti'j
Jesús, tej tok kyb'i'n yol lo, qu'n tu'n
o'kxtaqtza q'uqle kyk'u'j ti'j kypwaq.
15 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye kyjalu'n:
Kyajnaj kye' tu'n tok kyq'o'n kyib'a te
tb'anil xjal kywutzjo txqantl, me ojtzqi'n
kye' kyanmin tu'n Dios; qu'n tkyaqil, a
manyor wenxix kywutzxjal, b'e'x n-el i'jlin
te' tu'n Dios.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j toklin ojtxe kawb'il (Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

16 Ojtxe, a na'mxtaq tul Juan, a Jawsil A',
o'kx yek'inte Diosjo t-xilin tajb'il noq tu'n
ojtxe kawb'il, a xq'umlaj tu'n Moisés ex
kyu'n yolil Tyol Dios. Me tej tul Juan, ok ten
tyolajtzjo Tb'anil Tqanil Tkawb'il Dios, ex
atzin ja'lin tkyaqilx kyexjal n-ok tilil kyu'n
tze'nx tu'n kyokxi toj.*
17 Me kxel nq'ma'n kye'y. Jun paqx aku
naj te kya'j exsi'n jni' tx'otx', me mexjo
kawb'il, a xi ttziyin Dios ojtxe, nipe jun tal
tẍkyin yol, a tz'ib'inku, nlayx tziyajtzx te',
tu'n mi japin b'aje.*
18 Kxel nq'o'n jun yek'b'il ti'jjo lo: Qu'n qa
at jun ichin ma kub' tpa'n tib' tuk'a t-xu'jil,
exsin qa ma tz'ok meje tuk'a juntl qya, ma
ky'a'ji'n ichin anetzi'n. Exsin qa at juntltz
s-ok meje tuk'a jun qya, a o kub' tpa'n tib'
tuk'a tchmil, ex ikyxjo, ma ky'a'jintl te', chi
Jesúsjo.*

Jun yol ti'j Lázaro ex jun q'inin

19 Attaq jun xjal q'inin, tb'anilqextaqjo
t-xb'alin nchi ok, exsin twi' wi'yilqetaq.
Tkyaqil q'ij tzuntaq n-iky'sin nintz q'ij, ex
tb'anilxtaq wa'n nb'aj toj tja. 20 Ex ikyxjo,
attaq juntl ichin yaj, Lázaro tb'i, a otaqx
tz'el b'o'lin ti'j tuk'a txqan tx'a'k. Twutz
tx'otx' nkub'e qeyetaq, ex axixtza ttzi tja
q'inin qanil mojb'il kye xjal. 21 Tajtaq te' tal
yaj anetzi'n, tu'n tnoj tk'u'j tu'n jni' tb'uchil
wab'j, a n-eliktaq tz'aq tib'aj tmeẍ q'inin,
me mi xi tq'o'ne jun ti' te, ex majqexpe'
ttx'yan q'inin nchi pon laq'etaq leq'il te'
ta'ljo tx'a'k. 22 Ul kanin jun te q'ij, ex b'e'x
kyim te Lázaro. Xitzin q'i'ntz kyu'n t-angel
Dios tzmax toj kya'j, ja' ta'yetaq Abraham.
Ex ikyxjo b'e'x kyim te q'inin me noq kux
muqu'n te' toj tx'otx'.
23 Tzunxtaqx yajlajtz te q'inin tojjo q'aq',
ja' nchi pon kanine nya nimil najal. I
jawtzin ti'n twutz jawl, jax tka'yin tzmax
toj kya'j, exsin iwle Abraham tu'n, ex majx
Lázaro q'uqlek tk'atz. 24 B'e'xpetzin jaw
ẍch'intz, ex chi' kyjalu'n: ¡Ay, Tata Abra-
ham, q'aq'intzin te' tk'u'j wi'ja! Sma'ntzin
te Lázaro nk'atza, ex q'manxsin te, tu'n
tkux tak'sin twi' tq'ob' toj a', exsin tu'n
tkub' tq'o'ntz tib'aj waq'a tu'ntzintla t-xi
chewx, qu'n loqi'n ma chin tzaj b'ant-x to-
jjo q'aq' lo. 25 Tzajtzin ttzaq'win Abrahamtz
kyjalu'n: ¡Ay nk'wal! Na'ntzinjiy tchwin-
qila, tej na'mxtaq tkyima; noqx toj tb'anilx
xteniy. Me metzi'n te Lázaro, nya toj tb'anil
s-anq'ine te'. Tu'npetzi'n, nq'uqb'ajtz te
Lázaro tk'u'j tzalu'n ja'lin, ex atziljo te, lu'
te tzunx n-iky'x yajb'il tu'n tzachi'n. 26 Ex
nya noq o'kx te', qala' at jun tij xaq, a
jun tijx t-xe tku'x qxol. Tu'npetzi'n, mix
tu'n kyajku kye', a ite' tzalu'n tu'n kyiky'x

* 16:13 Mt. 6:24 * 16:16 Mt. 11:12-13 * 16:17 Mt. 5:18 * 16:18 Mt. 5:31-32; 19:1-12; Mr. 10:1-12; 1Co. 7:10-11

tzachi'n, nlay chi iky'x. Ex nlay b'ant tu'n
kyiky'tzjo a ite' tzachi'n tzalu'n.
27 Xitzin ttzaq'winljo q'inintz kyjalu'n:
Ay, Tata Abraham, okx chin kub'sil
we' nwutz tey; chq'onsin te Lázaro
tzmax tja ntatiy, 28 qu'n ite'x jwe'l we'
witz'in. Ma'tzintla yolin Lázarotz kyuk'a,
tu'ntzintla mi chi tzaje tzalu'n, tojjo najb'il
te nimx kyixk'oj. 29 Tzajtzin ttzaq'winl
Abraham: Nya il ti'j tu'n t-xi q'umb'aj kye,
qu'n tz'ib'in ta' tu'n Moisés, ex kyu'n kyyol
yolil Tyol Dios. Tu'npetzi'n, b'a'n tu'n t-xi
kynimi'n yol anetzi'n. 30 Xitzin ttzaq'winl
q'inintz kyjalu'n: Ay, Tata Abraham, aku
txi kynimin kyetz, me tzmaxi noqit aku
jaw anq'in jun kyimnin, exsintla xi'tz yolil
kyuk'a.
31 Tzajtzin ttzaq'win Abrahamtz: Qa
kyky'e' tu'n t-xi kynimi'n jni' tz'ib'in ta'ye
tu'n Moisés ex kyu'n yolil Tyol Dios, mixla
tu'n jatz anq'in jun kyimnin, nlay txi
kyinimi'n a kxel q'ma'n kye.

17

Jun techil tu'n Jesús, tu'n mi qox tz'aq toj il (Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

1 Xi tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in ky-
jalu'n: Kxel nq'ma'n kye'y, kukx at te iljo
tzalu'n twutz tx'otx', me b'isb'ajilxla te'
xjal, a kchi k'wel tz'aqjo txqantl toj il tu'n
tpaj. 2 B'a'ntla tu'n tok tk'lo'n jun ma tij
ab'j te cheb'l triy ti'j tqul, ex tu'n t-xi t-
xo'n tib' toj ttxuyil a' tu'n tkyim, tze'nku
tu'n tokx toj pa'b'in twutz Dios tuk'a til, a
tu'n tjaw tz'aq jun ne'ä nimil toj il tu'n tpaj.
3 Kyka'yinktzin kyib'a, chi Jesúsjo.

Aj qa ma tz'ok tb'inchin jun tuk'iy jun
nya b'a'n ti'ja, ku txi'y yolil tuk'a, tu'n tajtz
ti'j tanmin.* Me k'wel tnajsi'n til, a qa ma
ttx'ixpe tnab'l exsi'n tb'inchb'in. 4 Expela
qa wuq maj xb'inchin il ti'ja toj jun q'ij,
me qatzin ma tzul wuq majltz q'malte tey
kyjalu'n: Noqx che'wx tk'u'ja wi'ja kyu'n
nb'inchb'i'n nya b'a'n ti'ja, me nlay chi
kub' nb'inchi'ntla chitjo, il ti'j tu'n kykub'
tnajsi'n til.

Jun techil tu'n Jesús ti'j tze'n tu'n tch'iye qnimb'il

5 Chi chi' t-xnaq'tzb'in te Jesús, a tAjaw
Tkyaqil, kyjalu'n: Taa, q'ontza txqantl qn-
imb'ila.
6 Chi tAjaw Tkyaqiljo kyjalu'n, tej ttzaj
ttzaq'win: Noqit at-xix kye' kynimb'il,
i'chaqxpetla kyi'n tze'nku jun tal twutz
mistas, aku txi kyq'ma'n te' tqan tx'i'x
wech lo, kyjalu'n: Xb'oqinktz tib'a tzalu'n,
exsin awankux tib'tza tzmax toj ttxuyil a',
ex akula chi kub' nimi'n tu'n.
7 A qa at jun kye', a atit jun taq'nil,
a lu ma meltz'aj kjol mo kyik'lel wakx
toj chq'ajlaj, ¿Ma akutzin txi tq'ma'n te
kyjalu'n: Kux tz'oktza, ex kux kub' qey
wa'l? 8 Nlay txi tq'ma'n ikyjo. Ikyla aku
txi tq'ma'n kyjalu'n: B'inchim tib'a, tu'n
tkub' tb'inchi'n nwa'y te qale, ex tenkuy
nk'atza tu'ntzintla ttzaj tse'njiy jotxjo jni'
k-ajb'il we'y. Ajxitzin nb'aj wa'ntza ex nb'aj
k'wantza, k'a'pen txi' tetza wa'l ex k'wal.
9 Ex nixpe ch'in chjonte aku txi tq'o'n te'
aq'nil anetzi'n, tu'n otaq kub' tb'inchin
jotxjo jni' otaq txi tq'ma'n te. 10 Ex ikytzin
kyeji'y, aj tjapin b'ajjo jni' kxel q'ma'n kye'y
tu'n qMan Dios, iky kxel kyq'ma'nji'y kyex-
jal kyjalu'n: Awoqeji'y aq'nil, a nti' qokli'n,
qu'n tu'n o'kx aq'untljo ma b'ant qu'n, ajo
saj q'ma'n qe'y.

Tej tkub' tq'a'nin Jesús lajaj xjal, a yab'qetaq tu'n tx'a'k, a noqx n-el lemimin

11 Tej kyja'taq t-xi' Jesús toj tnam te
Jerusalén, antza b'ete tojjo b'e tku'x kyxol
tnam te Samaria ex Galiley. 12 Atzaj te'
tkanin toj jun kojb'il, b'e'x i tzaj laq'e lajaj
ichin tk'atz, aye' yab'qetaq tu'n tx'a'k, a
noq n-el lemimin. Najchaq i tzaje we'ye,
13 exsin i jaw äch'intz kyjalu'n: ¡Jesús! Ay
Xnaq'tzil, q'aq'intzin te' tk'u'j qi'ja.
14 Atzaj te' kyiwle tu'n Jesús, iky xi q'ma'n
kye kyjalu'n: Kux che'xa, exsin kyyek'inx
kyib'tza kye pale.*

Tzuntaq nchi b'etjo ichin anetzi'n, tej
kykub' q'anin. 15 Tej tna'nte jun, qa
otaq kub' q'anin, b'e'x aj meltz'aj, ex jaw
tnimsi'n tb'i qMan Dios tuk'a tq'ajq'ojil twi'
kujxix wen. 16 Kub' meje, ex kupi'n twi'
tzmax twutz tx'otx', tej t-xi tq'o'n chjonte
te Jesús. Te' aj Samariataq te ichin anetzi'n,
a iky'in kyu'n aj Israel. 17 Chi Jesús kyjalu'n:
¿Ma nyatzin lajajtaq kyej ichin kyb'aj äi
q'anit? ¿Jatzila ite'yiljo b'eljajl? 18 Mix

* 17:3 Mt. 18:15 * 17:14 Lv. 14:1-32

a'l juntl te xmeltz'aj nimsil tb'i Dios, qala'
o'kxl te' b'etin xjal lo.
19 Xitzin tq'ma'n Jesús te' b'etin xjal ky-
jalu'n: Kux jaw we'ksa, ex kux txi'y. Axjo
tnimb'ila ma kub' q'anintiy.

Tze'ntzin tq'ijil aj tul Jesús juntl majl
(Mt. 24:23-28, 36-41)

20 Xi kyqanin Parisey te Jesús jtojtaq tu'n
tul kani'n Tkawb'il qMan Dios.
Xitzin ttzaq'win Jesús kye kyjalu'n: Nlay
q'ancha'lix te' Tkawb'il qMan Dios, aj tul
kanin. 21 Mix a'l jun te' kq'malte kyjalu'n:
Lu' lo, chitjo, mo lu' chi'n, chitljo;* qu'n ajo
Tkawb'il qMan Dios lu' noql at toj kyanmin
nimil.
22 Xitzin tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in
kyjalu'n: Pon kanin jun te q'ij, ja' kyaji'y
tu'n wok kyka'yi'n, a ayi'n Tk'wal Ichin,
i'chaqxpetla noq jun q'ijtz, chichkulaji'y,
me nlayx kylonti'y. 23 Ite' junjun kchi
q'malte kyjalu'n: Lu at tzalu'n, mo lu at
tzachi'n, qa chi'. Me ayetzin kye' mina
che'xa lolte, ex mina chi ok lipey kyi'jjo
kchi q'malte ikyjo. 24 Qu'n ajtzin wul juntl
majl we', a ayi'n Tk'wal Ichin, ikytzin
wulilji'y tze'nku xloq'lin kya'j, a qa ma jaw
qoptz'aj toj jun plaj t-xe kya'j, ex b'e'x npon
qoptz'aj tojjo juntl. 25 Me nej, k-iky'ix nim
yajb'il wu'n, ex tu'n wel i'jli'n kyu'nxjal,
a loqe nchi najan kyojjo q'ij ja'lin. 26 Iky
kb'ajiljo tojjo q'ij, aj wul juntl majla, chi
Jesúsjo, tze'nku iky' kyojjo q'ij, tej tten Noé
ojtxe.* 27 Mi xi kyq'o'n amb'il te Dios, qala'
nchi wa'ntaq kyexjal aj ilqe; nchi k'wantaq;
nchi jaw mejetaq, ex nxi kyq'o'ntaq kyal
toj mejeb'lin, tzmaxi tej tokx Noé toj ma tij
bark tu'n kyklet. Ayetzin kyej txqantl xjal
jotx i kyim tu'n q'aqab'il.* 28 Ex ikyx b'ajjo
tej tnajan Lot: Noq o'kxtaqtza otaq tz'ok
b'aje kyexjal kywutz ti'j kywa, ti'j kyk'wa';
noq o'kxtaq kyajjo tu'n kyloq'in ex tu'n
kyk'ayin; tu'n kyawan ex tu'n kyb'inchin
kyja. 29 Me atzaj te' tetz Lot toj tnam te
Sodoma, b'e'x tzaj chitj q'aq' toj kya'j tuk'a
nimx tk'ok'jil tz'e'naq, ex b'e'x i b'aj kyim
kykyaqilx.* 30 Ex ikyxsin te kb'ajiljo, aj wul
juntl majla, a ayi'n Tk'wal Ichin, chi Jesúsjo.
31 Tojjo q'ij anetzi'n, a qa at jun xjal tokx-
taq twi'ja, nlay b'ant tu'n tku'tz tuja q'il te'
jni' at te. Exsin qa attaq juntl, a tzunxtaq n-
aq'nin toj ttx'otx', ex nlay b'ant tu'n tajtz
meltz'aj tja.* 32 Kyna'ntzinji'y jni' iky' ti'j
t-xu'jil Lot.* 33 Qu'n ankye te taj noq tu'n
ttzalaj toj tchwinqil tzalu'n twutz tx'otx',
ok knajil te' te jun majx. Ex ankye te mi
s-ok tilil tu'n ti'jjo tkyaqil te twutz tx'otx'
noq tu'n npaja, ok knetil te' tchwinqil te jun
majx.*
34 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, chi
Jesúsjo, qa tojtaq qniky'in ẍin uli'y, exla qa
kab'etaq xjal junx kuẍle tib'aj jun watb'il,
junch'in te' kxel q'i'n; atzin te' juntl, axsa
kyjele q'o'ne te'.
35 Exla qa kab'e qya junx nchi che'n,
junch'in te' kxel q'i'n; atzin te' juntl, axsa
kyjele q'o'ne te'. 36 Exla qa kab'e ichin junx
nchi aq'nin toj kyaq'nin; junch'in te' kxel
q'i'n; atzin te' juntl, axsa kyjele q'o'ne te'.*
37 Xitzin qanintz te Jesús kyjalu'n: Taa,
¿Ja'tzila kb'ajile ikyjo?
Ikytzin xi ttzaq'win Jesúsjo kyjalu'n:
Ok k-elil kyniky'a te ja' kb'ajile, ikyxjo
tze'nqeku k'utz n-el kyniky' te ja' ta' jun
kyimnin.

18

Jun techil tu'n Jesús tu'n kukx tu'n qna'n Dios

1 Kub' tyolin Jesús jun techil lo kywutz t-
xnaq'tzb'in, tu'ntzintla tel kyniky' te', qa
il ti'j tu'n kukx tu'n kyna'n Diosjo junjun
q'ij, ex nya tu'n kykub' numj. 2 Chi' kyjalu'n:
Toj jun tnam attaq jun kawil, a mina ntzajx
tchewil Dios ti'j, ex nti'xtaq ch'in kyiwle
jni' xjal te. 3 Ex tojxjo tnam anetzi'n, attaql
jun tal meb'e qya, a otaq kyim tchmil, a
attaq tq'oj tuk'a juntl xjal. Tu'ntzi'n, xi'
tuk'a aj kawil, tu'ntla tkub' q'o'n jun tumil
kyxol, a toj tumilxix. 4 Ila'xitaq q'ij otaq
tziky', ex mix ja'xitaq n-oke b'i'nnaj tal
meb'e qya. Me cheb'e kub' mutxe tej kawil
b'isilte kyjalu'n: Exla qa mina ntzaj we'
tchewil Dios wi'j, exla qa nti'x ch'in kyiwle
jni' xjal we'y, 5 me k'wel nb'i'nji'y ma' meb'e
qya lo, qu'n tu'n noqx ma tz'ok ten lab'til

* 17:21 Mr. 13:21-22 * 17:26 Gen. 6:5-8 * 17:27 Gen. 7:6-24 * 17:29 Gen. 18:20–19:25 * 17:31 Mt. 24:17-18; Mr. 13:15-16 * 17:32 Gen. 19:26 * 17:33 Mt. 10:39; 16:25; Mr. 8:35; Lc. 9:24; Jn. 12:25 * 17:36 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 36.

wi'ja tu'n tkub' nnik'u'nji'y kyten. Ok kchin
kolila ti'j, tu'ntzintla mina tzul juntl majltz
tzalu'n b'ajsilte nk'u'ja.
6 Atzin te qAjaw ikyl te' tq'ma kyjalu'n:
Ikytzin tq'ma' aj kawil nya wen. 7 A qa
ikyjo ntq'ma'n, ¿Ma nyapetzila aku kolin
te Diostz kyi'jjo jni', a o chi jaw tsk'o'n, a
qa ma chi kub'sin kywutz q'ijl ex qniky'in?
¿Okpetzila kxel q'ma'n kye, tu'n kykub' ten
ayolte nim tqan, tze'nku' tenaj tal meb'e
qya? 8 Mina, qu'n ok kxel nq'ma'n kye'y,
chi Jesúsjo, a qa liweyxix kchi elil klo'n kyej
xjal, a sk'o'nqe. Me aj wul juntl majla, a
ayi'n Tk'wal Ichin, ¿Akupela chi jyet-xjal
wu'n tzalu'n twutz tx'otx', a at kynimb'il
tze'nku tnimb'iljo tal meb'e qya?

Jun techil tu'n Jesús tu'n mi jaw qnimsin qib'

9 Ex kub' tyolinl Jesúsjo juntl techil lo
kyi'j junjuntl xjal, a tzuntaq n-ok kyq'o'n
kyib' te tb'anilx, me tzuntaq nchi el
kyiky'i'n jni' txqantl. Chi' kyjalu'n: 10 Kab'e
ichin i xi' na'l Dios tojjo tnejil ja te nab'l
Dios: Pariseytaq te' jun; ante juntl peyil
pwaqtaq te' te tnam Rom. 11 Atzin te
Parisey wa'ltaq te', tej tok ten na'l Dios
noq te nimsb'il tib', ex chi' kyjalu'n: Ay
Taa, ok kxel nq'o'n chjonte tey, qu'n tu'n
mikyxiqin weji'y tze'nqeku txqantl xjal, a
ma' ileq'qe, nya ma wen xjalqe, ma' aj
ky'a'jilqe. Ex nya ikyqin weji'y tze'nku'
ma' peyil pwaq lo tok ntxlaja. 12 Kab'e
maj nkub' npa'n we' way'aj toj junjun se-
man, tu'n na'n Diosa, ex nxi nq'o'n tey ajo
tlajajin ti'j tkyaqiljo jni' nkaneb'a. 13 Me
atzin tej peyil pwaq najchaq ch'intl tzaje
we'ye te', ex mixpe jaw ka'yin ch'in twutz
kya'j, qala' noq ok ten q'ajtzil ttzi tk'u'j te
b'isb'ajil, exsin iky tq'ma' kyjalu'n: Ay Taa,
q'aq'intzin te' tk'u'j wi'ja, a ayi'n aj ilqi'n,
chi'. 14 Kxel nq'ma'n kye'y, chi Jesúsjo, qa
tej taj meltz'ajjo peyil pwaq tja, otaq kub'
najsit til tu'n Dios. Me metzil tej Parisey
mix kub' najsin te' til; qu'n qa at jun xjal
njaw tnimsin tib', ok k'wel mutxsin te'. Me
atzil te', a k'wel tmutxsin tib', ok kjawil
nimsin te'.*

Tej kykub' tky'iwlin Jesúsjo tal k'wal
(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

15 Ex b'aj xi kyi'n xjaljo junjun tal k'wal
tk'atz Jesús, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' kyib'aj,
tu'n kykub' tky'iwlin. Me ayetzin t-
xnaq'tzb'in b'e'x i ok ten yisol kye' nchi
b'aj kanintaq. 16 I tzajtzin ttxko'n Jesús t-
xnaqtzb'in, exsin xi tq'ma'n kye kyjalu'n:
Kytzaqpinqetzji'y tal k'wal, tu'n kyb'aj tzaj
laq'e nk'atza. Mi chi kub' kymeqo'n, qu'n
kykyaqiljo k'wel kymutxsin kyib' tze'nqe
tal k'wal lo, ayepen kye kchi okixjo toj
Tkawb'il Dios. 17 Twutzxix kxel nq'ma'n
kye'y; qa nti' tq'uqb'il kyk'u'ja wi'ja tze'nku
jun k'wal, nlay b'ant tkawin Dios toj kych-
winqila.

Tej tyolin Jesús tuk'a jun kawil q'inin wen
(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

18 Jun maj, jun kawil xi tqanin te Jesús
kyjalu'n: Ay, xnaq'tzil wenxix, ¿Ti'n k'wel
nb'inchi'n, tu'n nkanb'inteji'y chwinqil te
jun majx?
19 Xi ttzaq'win Jesús: ¿Tiqu'n ntzaj
tq'ma'n we'y qa wenqi'n? Nti'x jun te xjal
wen tzalu'n twutz tx'otx', qala' o'kx te Dios.
20 Me qa taja tu'n tten jun tchwinqila te
jun majx, niminqekutzinjiy ojtxe kawb'il:
Mina ky'a'ji'n,* mi b'iyi'n,* mi tz'elq'i'n,*
mi niky'in yola kyi'j txqantl,* niminkutzin
ttatiy ex tnaniy.*
21 Iky xi ttzaq'win ichin kyjalu'n:
Tkyaqiljo lo b'e'x japin b'aj te' wu'n, atxixj
tej ẍin ntzaja toj nq'ayila.
22 Tej tb'inte Jesúsjo yol lo, xitzin
ttzaq'win kyjalu'n: Me atx juntl ti', a na'mx
tb'ant tu'n: K'ayinxjiy jotxjo jni' at tey,
exsin oyinxjiy tpwaqtza kye jni' yaj. Qa
ma b'antjo lu'n tu'n, okpetzin ktenb'il
tq'inimiltza toj kya'j. Exsin ku tzajtza
lipeka wi'ja.
23 B'e'x b'isinx tej ichin, tej kyok tb'i'n
yol lo, qu'n tu'n manyor q'ininxtaq. 24 Me
b'e'x el tniky' Jesús te, qa otaq jaw b'isin.
Tu'npetzi'n iky xi q'ma'n kyjalu'n: Kujx
tetz, tu'n tokx jun q'inin toj Tkawb'il Dios.
25 Kxel nq'ma'n juntl majl kye'y: Akula jun
paqx tu'n tex jun chej toj toyajil jun b'aq te
slepb'il b'u'ẍ, tze'nku jun q'inin tu'n tokx
toj Tkawb'il Dios.
26 Me atzaj te' kyb'inte xjaljo yol lo, b'e'x
xi kyqanin te Jesús kyjalu'n: Qa nlay chi okx

* 18:14 Mt. 23:12; Lc. 14:11 * 18:20 Ex. 20:14; Deu. 5:18 * 18:20 Ex. 20:13; Deu. 5:17 * 18:20 Ex. 20:15; Deu. 5:19 * 18:20 Ex. 20:16; Deu. 5:20 * 18:20 Ex. 20:12; Deu. 5:16

q'inin toj kya'j, ¿Yajtzila qetza? ¿Altzila kye
k-okixtz?
27 Xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Nlay b'ant
tu'n kyklet-xjal kyu'nx kyib'x. Me mete
Dios kb'antil te' tu'n tkyaqil.
28 Chi Pegr kyjalu'n: Ay Taa, ma kyij
qtzaqpinqeji'y tkyaqiljo jni' attaq qe'y, ex
loqo'y lipcheqok ti'ja.
29 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n:
Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, a qa at jun
xjal ma kyij ttzaqpi'n tja, exqe ttata, ex t-
xu'jil, exqe titz'in, exqe ttziky, exqe tk'wal,
noq tu'n tpaj Tkawb'il qMan Dios, 30 ajo xjal
anetzi'n, nimx te' ktzajil q'o'n te te t-xel
tzalu'n twutz tx'otx', exsin ktzajil q'o'n
tchwinqil te jun majx toj kya'j.

Tej tyolin Jesús te tox majin ti'j tkyimlin
(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

31 I tzaj ttxko'n Jesús o'kqexjo kab'lajaj t-
xnaq'tzb'in, exsin xi tq'ma'n kye kyjalu'n:
Kyja' qxi' ja'lin tzmax Jerusalén. Antza
japine b'ajjo jotxjo jni' xb'aj kytz'ib'in yolil
Tyol Dios wi'ja, a ayi'n Tk'wal Ichin. 32 Antza
ok kchin xela q'oni'y toj kyq'ob' nya Judiy;
ok kchi jawil xmayin wi'ja, ok kchin okil
yiso'n kyu'n, exsin ok k-okix tzub'in toj
nwutza kyu'n. 33 Ok kchin b'ajil laqtz'i'n
kyu'n, exsin kchin k'wel b'yo'ntza. Me ok
kchin jawitz anq'i'n juntl majla toj toxin
q'ij.
34 Ayetzi'n t-xnaq'tzb'in nti'x ch'in el
kyniky' ti'jjo otaq b'aj q'ma'n kye, qu'n
tu'n nti'xtaq ch'in ojtzqi'n kyu'n ti'taqjo
nyolajtz. Tu'npetzi'n, minataq n-el kyniky'
te.

Tej tkub' tq'anin Jesús jun moẍ toj tnam
Jericó
(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

35 Atzaj te' ch'ixtaq tkanin Jesús toj tnam
Jericó, attaq jun moẍ q'uqle ttxlaj b'e,
ex tzuntaq nqanin tmob'itz. 36 Atzaj te'
tok tb'i'n, qa attaq nimxku xjal n-iky'ik
antza, xitzin tqanintz ti'taqjo nb'aj. 37 Xitzin
q'ma'n te, qa ataq Jesús, a te aj Nazaret, tu'n
tiky' antza.
38 Jawtzin ẍch'i'ntz kyjalu'n: ¡Ay Jesús,
tk'wal qtzan nmaq kawil David; q'aq'intzin
tk'u'ja wi'ja!
39 Ayetzin kyej xjal, a nejninqetaq twutz
Jesús, b'e'x i ok ten miyolte, tu'ntzintla
mina tz'ok tenil ẍch'il. Me noqx kyja jawe
ẍch'in tej moẍ kujxix wen: Ay Jesús, tk'wal
qtzan nmaq kawil David, q'aq'intz tk'u'ja
wi'ja.
40 B'e'x kub' we' Jesús, exsin xi tq'ma'n,
tu'n ttzaj q'inj moẍ ja' ta'yetaq. Tejtzin
tpon q'i'n moẍ nqayin tk'atz, xitzin tqanin
te kyjalu'n: 41 ¿Titzin taja tu'n tok nb'inchi'n
ti'ja? chi Jesús.
Xi ttzaq'win moẍ kyjalu'n: Ay Tata, waj
we' tu'n kyka'yi'n nwutzach.
42 Xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: ¡Ma chi
jqet te twutz ja'lin! Axjo tnimb'ila ma kub'
q'anintiy.
43 Texjo paq anetzi'n, b'e'x i jqet tej moẍ
twutz, ex b'e'xsin ok lipe ti'j Jesús, ex jaw
tnimsin tb'i qMan Dios. Ex jotqexjo xjal, a
i lon te' lo; majqex kye' i jaw nimsinte tb'i
qMan Dios.

19

Tej ttx'ixpit tchwinqil Zakey tu'n Jesús

1 Tej tokx Jesús toj tnam Jericó, b'e'xkux
ok ten b'etejil toj tnam. 2 Tojjo tnam
anetzi'n, antza najletaq jun ichin aj Judiy,
q'inin wen, Zakey tb'i, nejineltaq kyxoljo
jni' peyil pwaq, a tu'n tajb'in kye aj kawil toj
tnam Rom. 3 Tajtaq tej ichin anetzi'n tu'n
tlonte Jesús, me mixtaq ja' nb'ante, qu'n
tu'n tal much'taq twe', exsin nimxtaq texjal
lipche ti'j Jesús. 4 Tu'npetzi'n, b'e'x el rinin,
tu'ntzintla tnej ch'intl, ex b'e'x jax toj twi'
jun wiq tze, sicómoro tb'i, tu'ntzintla tiwle
Jesús tu'n, qu'n antza tu'n tiky'etaq. 5 Atzaj
te' tiky' Jesús antza, b'e'x jaw ka'yin jawl, ja'
tokxitaq Zakey, ex xi tq'ma'n kyjalu'n: Kux
tku'tza Zakey, qu'n il ti'j tu'n nkyija toj tjay
ja'lin.
6 Jun paqx ku'tz te Zakey, ex b'e'x xi
tk'mo'n Jesús tuk'a tkyaqil tanmin. 7 Tej
kylonte xjaljo lo, b'e'x i ok ten yolb'il ti'j
Jesús. Chi chi' kyjalu'n: ¿Titzila qu'n ma
tz'okx Jesús qanil twatb'il, tu'n tkyij toj tja
jun xjal aj il?
8 Me ante Zakey, tej nchi wa'ntaq, b'e'x
jaw we'ks te', exsin xi tq'ma'n te tA-
jaw Tkyaqil kyjalu'n: Ka'yintzi'n, wAjaw,
niky'ji'n nq'inimila ok kxel nq'o'n kye yaj,
exsin qa at jun wetza ti' o tz'el welq'in te
jun a'la, kyaje maj ok k-ajil nmeltz'inlta t-
xel.
9 Chi Jesúsjo kyjalu'n: Mapetzin tzul
kolb'iltz tojjo ja lo ja'linxix, qu'n noq tu'n
tnimb'il wi'ja nyek'ine qa twutzxix tyajil

Abraham tejo ichin lo. [10] Qu'n ma chin ul
we', a ayi'n Tk'wal Ichin, jyol kye' ex klol
kye', a aye' otaq chi naj toj il.*

Jun techil tu'n Jesús tu'n tok tilil qu'n toj qchwinqil
(Mt. 25:14-30)

[11] Tzuntaq nchi b'in kyexjal ti'j Tyol
Jesús. Tej ch'ixtaq tpon kanin Jesús
Jerusalén, kub' tyolinljo jun techil lo, qu'n
tzuntaq nchi ximinxjal qa ch'ixtaq tul
kani'n Tkawb'il qMan Dios twutz tx'otx', ex
b'i'ntaq kyu'n qa iltaq ti'j tu'n tkawin Kolil
te jun majx toj tnam Jerusalén.
[12] Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kyjalu'n:
At jun nmaq xjal xi' toj junxil tnam najchaq,
tu'ntzintla tok q'o'n toklin te nmaq kawil,
me iltaq ti'j tu'n tmeltz'aj.
[13] I tzaj ttxko'nj nmaq xjal anetzi'n, la-
jaj taq'nil tej na'mxtaq t-xi', exsin nimx
tpwaqtz xi tq'o'n teyile junjun, ex xi
tq'ma'n kye kyjalu'n: Kyq'onku ch'in kye'
tal kyk'aẍjil tuk'a pwaq lo, a'kxitla n-alin
aj wula. [14] Me iky'intaq twutzjo xjal lo,
kyu'nxjo t-xjalil. Tu'npetzi'n, b'e'x i xi
sma'n jun jte'b'in xjal q'malte ti'jb'inxe.
Ikytaq kyyoljo kyjalu'n: Qky'e' qe' tu'n
tokjo ichin lo te kawil qib'aja.
[15] Me b'e'x tzaj q'o'nx tetz toklin te nmaq
kawil, ex b'e'x ajtz tu'n tul kanin toj ttanim.
Atzaj te' tul, b'e'x i tzaj ttxko'n ayej aq'nil, a
ja' otaq txi tq'o'ne pwaq, tu'ntzintla tb'inte
jte'n otaq tkanb'e junjun. [16] Uljo tnejil
aq'nil, ex xi tq'ma'n kyjalu'n: Ay Taa, atzin
te tpwaq lajaj maj ma tz'alin te. [17] Kutzin
chtej nmaq kawil te aq'nil. Jun tb'anil aq'nil
te, qu'n tu'n toj tumil ma tz'aq'niniy tojjo
ch'in taq'in xi nq'o'n. Tu'npetzi'n, ok k-okil
nq'o'n tokli'n te kawil kyib'aj lajaj tnam.
[18] Tej tul kanin juntl, iky xi tq'ma'n kyjalu'n:
Taa, atzin te tpwaq jwe' maj ma tz'alin te'.
[19] Ex ikyx te' xi q'ma'nte: Ok k-okil te te
kawil kyib'aj jwe' tnam, chi'.
[20] Me atzin te' juntl iky te tq'ma kyjalu'n:
Taa, lu' te tal pwaq lo. Cheb'ex xkub'
nk'u'n toj jun tal su'tj; [21] qu'n tu'n b'e'x saj
nxob'ila tey, qu'n kuj xjal te. Njaw ti'njiy,
a nyay nkub' q'onte, ex njaw tchmonjiy
twutz awal, a nyay nkux awante. [22] Atzin
tej nmaq kawil xi tq'ma'n kyjalu'n: Ay jun
aq'nil nya wen. Ayexjo tyola kchi okil wu'n
te kawiltiy. Qa b'i'ntaq tetza tu'n, qa kuj
xjalqin we', ex qa njaw winji'y a nyaqi'n
ẍin kub' q'onte, ex qa njaw nchmo'nji'y, a
nyaqi'n ẍin kux awante, [23] ¿Ti'tzin qu'ntz
mina xi ti'n we npwaq tojjo nmaq ja te
k'u'b'l pwaq, exsintla saj tmeltz'intza we'y
tuk'axjo jni' manb'ilte, tej ẍin meltz'aja
nja'y?
[24] Xitzin tq'ma'nltz kye' xjal, a ite'taq
antza kyjalu'n: Kyimilji'y pwaq te, exsin
kyq'onxsa te aq'nil, a lajaj maj s-ali'n
npwaqa tu'n. [25] Ayetzin kyej xjal xi
kyq'ma'n kyjalu'n: Taa, me lajaj maj te'
pwaq at tuk'a. [26] Chi kawiljo kyjalu'n: Ok
kxel nq'ma'n kye'y, alkye' xjal, a at nim at
te, ok kxe'l txqantl te te; atzin te' xjal, a nya
nim at te, majxpe k-elil q'iyitjo ch'in netz'
at te.*
[27] Ex ikyqexjo wajq'oja, a kyky'e'taq tu'n
woka te nmaq kawil, kux chi tzaj kyi'n
tzalu'n, ex kyb'yonqekuy nwutzxa.

Tej tkanin Jesús toj Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

[28] Tej tb'aj tq'ma'n Jesús tkyaqiljo lo, kub'
nej kywutz t-xnaq'tzb'in, tu'n kykanin toj
tnam te Jerusalén. [29] Atzaj te' kykanin
nqayin kyk'atz tnam te Betfagé ex Betania,
nqayin t-xe wutz, a Olivos tb'i; i xitzin
tchq'o'ntz kab'e t-xnaq'tzb'in. [30] Chi' ky-
jalu'n kye: Kux che'xa tojjo tal kojb'il jlajxi.
Antza ok knetile jun tal bur kyu'n, k'lo'n,
me mix jun xjal o chejinxi tib'aj. Kypjumila,
exsin kyintza tzalu'n. [31] Qa at jun a'la saj
qaninte kye'y: ¿Tiqu'nil n-el kypju'n? qa
chi'. At k-okile te qAjaw, chichkuji'y.
[32] I xi'tzin kyej t-xnaq'tzb'in antza, exsin
el knetj tal bur kyu'n, tze'nkuxjo otaq txi
q'ma'n kye tu'n Jesús. [33] Tzuntaq nchi pjun
ti'jjo tal bur, tej ttzaj qanin kye kyu'n tajaw:
¿Tiqu'n n-el kypju'nji'y tal bur?
[34] Xitzin kytzaq'wintz kyjalu'n: Qu'n tu'n
at k-okile te qAjaw, chi chi'.
[35] Tzajtzin kyi'ntzjo tal bur, ja'taqjo ta'ye
Jesús. Jax kyq'o'n jni' kytxo'w tib'aj, exsin
jax qe Jesústz tib'aj. [36] Tej t-xi xkye tb'e
Jesús, b'e'x i ok ten kyexjal liky'ilte jni'
kytxo'w tojile tb'e. [37] Tej ch'ixtaq kypon
kanin tu'n kyxi pich'kaj t-xe Wutz Olivos,
jotqexjo jni' xjal, a lipcheqetaq ti'j, ox
chi ẍch'inx tu'n kytzaljb'il, ex i nimsin
tb'i qMan Dios, tu'n otaq kylon te' jotxjo

* 19:10 Mt. 18:11 * 19:26 Mt. 13:12; Mr. 4:25; Lc. 8:18

jni' tb'inchb'in Jesús, a noqx nchi jaw
ka'ylajxjal tu'n. 38 Iky kyq'ma' kyjalu'n:
¡Ky'iwlinxitjo a Nmaq Kawil,
a lu' ma tzul ti'j tb'i tAjaw Tkyaqil!*
Noqit jun nuk'b'il toj kya'j,
ex nimxitjo toklin tb'iy toj tnajb'ila.
39 Ayeqetzi'n junjun Parisey, a ite'taq kyx-
olxjal, xi kyq'ma'n te Jesús kyjalu'n: Ay
Xnaq'tzil, miyonqexjiy xjal, a noq nchi
ẍch'in ti'ja. 40 Me atzin te Jesús iky xi
ttzaq'wi'n kyjalu'n: Kxel nq'ma'n kye'y, a
qa mina ẍi jaw ẍch'in xjal lo, ayela kye ab'j
ok chi jawil ẍch'in.
41 Tej ch'ixtaq tkanin Jesús toj tnam
Jerusalén, atzaj te' tiwlej tnam tu'n, b'e'x
jaw oq' ti'j, 42 ex chi' kyjalu'n: Ayi'y xjal tojjo
tnam chi', noqit aku tz'el kye' kyniky' ti'j
tojjo q'ij ja'lin, alkye tu'n tul q'inte tnuk'b'il
Dios kyxolaliy; nlayla b'ant ikyjo, qu'n ewin
ta'ye, ex nlay tz'el kyniky'a te. 43 Tzulx jun
te tq'ijil, a nim b'isb'ajil. Ayejo jni' kyajq'oja
ok kjawil kyb'inchin kyb'e ti'jile kytanima;
ok k-okil kytxolb'in kyib' kyi'jiliy, exsin ok
kchi okil lipin kyi'ja toj tkyaqil kytxlaja.
44 Ex kchi k'wel yuch'i'n kytanima kyu'n te
jun majx. Ex kchi k'wel b'yo'n jni' kyxjalila
ite' toj; nti'x jun ab'j kyjel tib'aj juntl; qu'n
tu'n mina s-el kyniky'a te' tq'ijil Dios, tej
nte'n kyxola.

Tej kyex tlajo'n Jesús jni' k'ayil toj tnejil ja te na'b'l Dios
(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

45 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, okx Jesús tojjo tne-
jil ja te nab'l Dios, exsin ok ten lajol kye' jni'
xjal, a tzuntaq nchi k'ayin. 46 Chi' kyjalu'n:
Tz'ib'inl te' toj Tu'jil Tyol Dios:
Atzin nja'y k-okil te ja te na'b'l Dios,*
me ayetzin kye' ma tz'ok kyq'o'n te kyja
ileq'ch.*
47 Kykyaqil q'ij o xnaq'tzin te Jesús tojjo
tnejil ja te nab'l Dios.* Me ayetzin kyej
jni' kynejil pale, jni'qetaqjo xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il exqetzi'n jni' nejinel toj tnam,
tzuntaq nchi jyon kye' tumil tze'ntaq tu'n
tkub'e kyb'yo'n. 48 Me mix jyete tumil kyu'n
tze'n tu'n tkub'e b'yete, qu'n tu'n kykyaqilx
xjal tzunxixtaq nchi b'in ti'jjo ntq'ma'ntaq
Jesús.

20

Jun kyxjel Parisey ti'j toklin Jesús
(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

1 Jun maj, tej tzuntaq nxnaq'tzin Jesús
kyexjal toj tnejil ja te na'b'l Dios, ex tzun-
taq nxi tchiky'b'i'n Tb'anil Tqanil kolb'il; i
pon kanin kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil
ti'j ojtxe kawb'il, junx kyuk'a jni' nejinel
kyxolxjal, 2 ex xi kyq'ma'n te Jesús kyjalu'n:
¿Ti'n tokiy tu'n ntb'inchinjiy jni' lo, a nkub'
tb'inchi'n? ¿Ex ankye saj q'o'nte tokli'nch?
3 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Ex ikyx
weji'y, kxel nqanin jun nxjelb'itza kye'y.
¡Kytzaq'wintza! 4 ¿Ankye tzaj chq'o'nte
qtzan Juan tu'n kyku'xxjal tu'n toj a' te
jawsb'il a'? ¿Apela Dios, mo noq ayexjal?
5 Tej kyb'inte ikyjo, b'e'xsin ok tentz
ch'otjil kyxolx. Chi chi' kyjalu'n: Qa ma
txi qq'ma'n, qa Dios saj chq'onte ¿Ti'tzin
qu'ntz mina xi kynimi'n? chila'. 6 Ex nlay
txi qq'ma'n qa noq aye xjal ẍi tzaj chq'onte
qtzan Juan, qu'n qa ma txi qq'ma'n ikyjo,
b'e'x aku qo kub' kyb'yo'nxjal tuk'a ab'j,
qu'n tu'n kykyaqiljo ma' xjal lo i xi niminte
qa ate Juan jun yolil Tyol Dios.
7 Tu'npetzi'n, tzaj kytzaq'win kyjalu'n:
Nya b'i'n qe qu'n.
8 Xitzin tq'ma'nl Jesústz: Exsin ikyx
weji'y, nlay txi nq'ma'n we', alkye saj
q'o'nte wokli'n tu'n tkub' nb'inchi'n
tkyaqiljo lo.

Jun techil tu'n Jesús kyi'jjo manil tx'otx'
(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

9 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, ok ten Jesús yolil
te' jun techil lo kyexjal: At jun xjalch, kux
tawa'n txqan tqan uv toj ttx'otx',* exsin
b'e'x xi tq'o'n ttx'otx' te kymajin xjal, exsin
xi'tz toj jun tb'e najchaq wen. 10 Atzaj te'
tpon tq'ijil tu'n tok chmet twutz awal, tzaj
tchq'o'n jun taq'nil qanil te' manb'il tx'otx'
kye manil. Me ayetzin kyej manil tx'otx'
noq ok ten ky'ixsb'ilte tal taq'nil, ex nti'
ch'in xi q'o'n te, tej taj meltz'aj. 11 Tu'n
ikyjo, b'e'x tzaj tchq'o'n tej tajaw tx'otx'
juntl taq'nil, me ikyx b'ajjo ti'j; noqx techx
b'aj yiso'n, b'aj b'yo'n, ex nti' ch'in xi q'o'n
te, tej taj meltz'aj. 12 Tzaj chq'o'n juntl, me
ikyx iky'jo ti'j, noqx techx b'aj kyb'yo'n, ex
b'e'x aj kylajo'n.

* 19:38 Sal. 118:26 * 19:46 Is. 56:7 * 19:46 Jer. 7:11 * 19:47 Lc. 21:37 * 20:9 Is. 5:1-2

13 ¿Titzila k'wel nb'inchintza? chtej tajaw
tx'otx': B'a'n qa ok kxel nsma'n weji'y
nk'wala, a k'u'jlinxix wu'n; nyapela aku
kub' nimin te'.
14 Me atzaj te' t-xi kyka'yin manil tx'otx',
te' ttzaj k'walb'aj, b'aj kub' kyyolin manil
kyxolx: Ate lu'n kyjel te tajaw tx'otx'.
Qo'qe, ex qb'yonku, tu'n qkyij te tajaw.
15 Ikytzi'n, tzaj kytzyu'n, ex kyi'n tzma
ttxa'n tx'otx', ex kub' kyb'yo'n.
¿Tze'ntzin ch'in kye' toj kywutz?
¿Ti'tzila kb'ajil te' tajaw tx'otx' kyi'jjo
manil anetzi'n? 16 Ok kxe'l kyk'atzjo manil
tx'otx', ex ok kchi k'wel tb'yo'n, ex ok kxel
tq'o'n ttx'otx' kye junxil, chi Jesúsjo.
Tej kyb'inte Pariseyjo lo, jun paqx ma
tz'el kyniky' te, ex kyq'ma kyjalu'n: ¡Nlay-
najpetzila b'aj te ikyjo!
17 Atzin te Jesús, b'e'x xi kyim toj kywutz,
ex xi tq'ma'n kyjalu'n: Qa nlay, ¿Tze'ntzin
tz'elpine' a ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios?
Chi' kyjalu'n:
A ab'j, a xi kyxo'n b'inchil ja,
a nyakuj nti'taq tajb'in;
me axixpente ab'jjo ma tz'okin te tq'uqil
tẍkyin ja,
a nimxix toklin.*
18 Ex atzin ab'j jun techil wi'ja. Ankye te'
k'wel t-xo'n tib' tib'ajjo ab'j, tu'n tyuch'j
tu'n; axte k'wel tyuch'in tib' tib'aj. Ex qa
a ab'j xkub' tz'aq tib'aj jun a'la te kawb'il
kujxix, b'e'x k'wel quqix te jun majx.
19 Ayetzin kyej kynejil pale exqetzi'n
xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, texjo paq
anetzi'n kyajtaq tu'n tok kytzyu'n Jesús,
qu'n tu'n b'e'x kanin toj kynab'l, qa kyi'jtaq
nyoline' techil, a kub' tyolin Jesús. Me b'e'x
tzaj kyxob'il kyexjal.*

Jun xjelb'itz te Jesús qa wen tu'n t-xi chjet k'ayb'il

(Mt. 22:15-22; Mr. 12:13-17)

20 I ok ten Parisey jyolte tumil, tze'n
tu'n tkub'e tz'aqetaq Jesús toj til kyu'n.
Tu'npetzi'n, i xi kychq'o'n jun jte'b'in xjal
b'ilte tyol Jesús. Ayejo xjal anetzi'n ok
kyq'o'n kyib' te tb'anil, me o'kxtaq kya-
jjo tu'n tkub' tz'aq Jesús kyu'n tu'nxjo
tyol. 21 Xi kyqanin te Jesús kyjalu'n: Ay,
xnaq'tzil, noq samiy; b'i'n qe qu'n, qa ny-
olin te' twutzxix, ex qa nxnaq'tzi'n o'kx
ti'jjo tb'eyil chwinqil, a tu'n qxi' tuk'a qMan
Dios. Ex mina njaw ttx'ixpi'n, noq tu'n
kytzi'xjal, ex mina nchi kub' tniminjiy aye
nim kyoklin, qu'n nti' jun xjal nim tok-
lin tib'aj juntl toj twutza. 22 Tu'npetzi'n,
¿Tze'ntzin ch'in te toj twutz? ¿Wenpela
tu'n t-xi qchjonji'y k'ayb'il te kawil aj Rom,
mo minaj?
23 Ex b'e'x el te Jesús tniky' te, qa nya
b'a'ntaqjo kyximxjal anetzi'n. Tu'npetzi'n,
xi ttzaq'win kyjalu'n: 24 Kyyek'intza jun
pwaq we'y.
Tej t-xi ttzyu'n, xi tqanin kye: ¿An
qwutzb'iyiljo lo, ex an qb'i tz'ib'ink twutz?
Xitzin kytzaq'wintz kyjalu'n: Twutzb'iyil
ex tb'i nmaq kawil te Rom tok ti'j, chi chi'.
25 Chi Jesúsjo kyjalu'n: Tu'npetzi'n,
kyq'o'nx kyeji'y a ntqanin nmaq kawil te
Rom, ex kyq'o'nxsinji'y a te Dios ntqanin.
26 Mix jyete tumil kyu'n, tze'n tu'n tkub'e
tz'aqetaq Jesús kyu'nx tyol kywutzxjal.
Tu'npetzi'n, b'e'x i kub' qen, ex i jaw
ka'ylaj, tu'n tumil tyol Jesús, tej tok ten
tzaq'wil te' jni' kyyol.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j qa il ti'j tu'n qjatz anq'in juntl majl

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

27 Tb'ajlinxi' ikyjo, i pon kanin junjun
xjal Sadusey kyb'i lolte Jesús. Aye xjal
anetzi'n minataq nxi kynimin, qa nchi jaw
anq'in juntl majljo kyimnin.* Tu'npetzi'n,
xi kyqanin te Jesús kyjalu'n: 28 Xnaq'tzil,
at jun te yol kyij ttz'ib'in Moisés qe'y toj
Tu'jil Tyol Dios, a ntq'ma'n kyjalu'n: Kyij
tyolin Moisés, qa aj tkyim jun ichin, ex
qa nti' jun tk'wal xkyij tuk'a t-xu'jil, il ti'j
tu'n tjaw meje tuk'a titz'in mo tuk'a ttziky
qtzan tchmil, qu'n tu'ntzin aj tuljo tnejil
kyal, te tk'waljo qtzan tchmil tu'n toke, tu'n
mi naje etzb'il kyxol t-xjalil qtzan tchmil.*
29 Atzi'n ja'lin, chi chi', jun maj, attaq wuq
ichin kyitz'imile kyib'. Atzi'n kytziky knet
t-xu'jil, me nti' jun tk'wal kyij, te' tkyim.
30-31 Atzintzjo tkab' jaw meje tuk'a t-xu'jil
kyij, me ikyxljo, nti' jun tk'wal kyij, te'
tkyim. Ex ikyxl b'ajjo tuk'a toxin. Ex
kykyaqiljo wuq i ok meje tuk'a, me nti' jun
kyk'wal kyij, te' kykyim. 32 Kykyimlinxi', ex
b'e'x kyimjo qya.

* 20:17 Sal. 118:22 * 20:19 Mt. 21:45-46; Mr. 12:12 * 20:27 Kyb'i. 23:8 * 20:28 Deu. 25:5-6

33 Me atzin ja'lin, ¿Tze'ntzila tte'n tu'n
tjaw anq'intl kyimnin? Qu'n, qa ikyjo, aj
kyjaw itz'je juntl majl, ¿Ti'tzila kb'ajiltz?
¿Altzila kye k-okil te tchmiljo qya kyxoljo
wuq ichin, qu'n kykyaqilx i ok meje tuk'a?
34 Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n:
Twutzjo tx'otx' lo, nchi jaw meje kye ichin
exqetzi'n qya. 35 Me ayetzin kye', a ktzajil
q'o'n kyoklin tu'n kyjatz itz'je juntl majl
toj tkab' chwinqil te toj kya'j, nlay chi jaw
mejel kye', exla qa ichin exla qa qyaqe,
36 qu'n tu'n nlay chi kyimtl; qala' iky kchi
okile' tze'nqeku' angel, ex ok kchi okil te
tk'wal Dios, tu'n otaq chi jatz anq'intl kyxol
kyimnin. 37 Ti'jjo lo, majxpe te Moisés kyij
tz'ib'inte, tej ttzaj tyek'in Dios tib' toj tqan
tx'i'x, a nk'anttaq ojtxe. Tu'n ikyjo, b'i'n
qu'n qa nchi jatz anq'in kyimnin, qu'n axte
Dios q'mante kyjalu'n: Ayin weji'y tDios
Abraham, te Isaac ex te Jacob.*
Mix tq'ma qa ayintaq weji'y, qala' ayin
weji'ych. 38 Ikytzi'n, ate Dios nya kyDios
kyimnin, qala' kyDios itz', exla qa o chi
kyim tzalu'n twutz tx'otx', qu'n toj twutz
Dios, itz'qe kykyaqilx.
39 Ite' junjun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il
xi q'mante te Jesús kyjalu'n: Ay Xnaq'tzil,
b'a'n te tumil tyol.
40 Ex texjo or anetzi'n nti'l okx kylimon
kyib' tu'n kyqanin te Jesús juntl ti'.

T-xjelb'itz Jesús kye Parisey
(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

41 Xitzin tqaninl Jesús kye: ¿Ti'qu'nil
nkyq'ma'n xjal, qa t-xe'chil Crist te David, a
nmaq kawil ojtxe? 42 Me atzin te David, iky
te tq'ma kyjalu'n toj u'j te B'itzb'il:
Xi tq'ma'n qMan Dios te wAjawa:
Qekuy toj nman q'ob'a kawil wuk'iy,
43 ex k'wel kyi'jjo tajq'oja wu'n.*
44 Twutzx te' qa ate Crist tyajil qtzan
David. ¿Me tze'ntzin ttentz o yolin te David
ti'j Crist, a na'mtaq titz'je, ex ok tq'o'n te
tAjaw?

Tej tyolin Jesús kyi'j Parisey ex xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

45 Jotxtaq xjal antza nchi b'intaq ti'j Jesús,
tej t-xi tq'ma'n kye t-xnaq'tzb'in kyjalu'n:
46 Kyka'yink kye' kyib' kye' xnaq'tzil ti'j
ojtxe kawb'il. Qu'n axix kyajjo tu'n kyb'et
tojjo ma xqer xb'alin, tu'n kyka'yinxjal kyi'j
qa wenqe, ex kyaj tu'n kyq'olb'inxjal kye
tuk'a kymutxb'il kyib' kyojile' b'e. Tzunxix
nkyjyo'n kyq'uqil, a tnejilxix ite'ku toj
mu'ë ja te na'b'l Dios, exsi'n tze'nku nche'x
wa'l toj nintz q'ij te wab'j. 47 Ex kukx n-
el kyi'n kyja tal qya, a o kyim kychmil, ex
nimxix tqan nchi na'n Dios, me noqtzintla
tu'n mina tz'ele tniky'tzajil kyb'inchb'in,
a nya wen, kywutzxjal. Me ayetzi'n xjal
lo, nimxixtl tkawb'il qMan ktzajil kyib'aj, a
kujxix wen, chi Jesúsjo.

21

Qq'o'nx jun oyaj tuk'a tumil
(Mr. 12:41-44)

1 Tzuntaq nka'yin Jesús kyi'jjo xjal, a
q'ininqetaq, tej nku'xtaq kyq'o'n kyoyaj
tojjo tkub'il pwaq toj tja Dios. 2 Ex ok tka'yin
Jesús jun tal qya yajxix, a kyimnin tchmil,
tej tkux tq'o'n kab'e tal netz' pwaq te toyaj.
3 Chitzin Jesúsjo kyjalu'n: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y; ajo tal qya lo, nim ch'intljo
toyaj ma kux tq'o'n kywutzjo txqantl. 4 Qu'n
jotxjo xjal, a ma kux q'onte toyaj, a kyoyajjo
ma kux kyq'o'n, a t-xkyijlb'in; qalatzinl te'
tal yaj, a ma kux tq'o'n, a attaq tajb'in te
tu'n tanq'in.

Tej tyolin Jesús ti'j aj tjapin b'aj tkyaqil
(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

5 Ite'taq junjun kyexjal nchi yolintaq ti'jjo
tnejil ja te na'b'l Dios, qu'n ponixtaq chi
ka'yin kyu'n ab'j, a ite'ktaq te b'inchb'ilte,
ex kyu'n jni' oyaj, a xi kyq'o'nxjal te
pitxb'ilte. Chi Jesúsjo kyjalu'n: 6 Tzul jun te
q'ij, ex tojjo q'ij anetzi'n, jotxjo lo, a n-ok
kyka'yi'n, tkyaqilx b'e'x k'wel yuch'in, ex
nti'x jun te ab'j kyjel tib'aj juntl, aj tjapin
tq'ijil.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús ti' kb'ajil, aj ch'ixtaq tjapin b'aj tkyaqil
(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

7 Xitzin kyqanin t-xnaq'tzb'in te kyjalu'n:
Ay Xnaq'tzil, ¿Jtojtzila b'a'n tb'ajjo ikyjo?
¿Altzila kye techil, tu'n tok qka'yi'n, noq
tu'n tel qniky'a te, qa ch'ixtaq tul kanin
tkyaqiljo lo?
8 Chi Jesúsjo kyjalu'n: Kyka'yink kyib'a
qu'n noq chi kub' sb'u'n. Qu'n ila'x tzul,
ex ok k-okil kyq'o'n kyib' tze'nku ayi'n.
Iky ktzajil tq'ma'n junjun kyjalu'n: Ayin

* 20:37 Ex. 3:6 * 20:43 Sal. 110:1

we' Tk'wal Diosqi'n, ex apente q'ijjo ma
tzul kanin ja'lin, tu'n tjapin b'aj kykyaqil,
chichkula'. Me ayetzin kye' nti'x tu'n kyxi
lipey kyi'j. 9 Ajtzin t-xi kyb'i'n kye' tqanil
jni' q'oj, ex aj kyjaw tzaqpaj xjal tu'n kyjyon
q'oj kyxolile, mina chi jaw xob'a, qu'n tu'n
nej kb'ajiljo jni' lo kyxolxjal. Me na'mtaqx
tpon tq'ijil tu'n tjapin b'aj tkyaqil.

10 Ok tenl Jesús q'malte kyjalu'n: Qu'n
ilxix ti'j nej tu'n kyq'ojin junjun ch'uq xjal
tuk'a junjuntl, ex junjun ma tij tnam kq'ojlil
tuk'a juntl. 11 Nimx kyaqnajnab', a kujxix
kchi tzajil, junx kyuk'a nimx wa'yaj ex nimx
yab'il, a noq ja'chaqku. Ex nim techil
kylab'ila twutz kya'j, a b'e'x akux chi tzaj
xob'xa kye.

12 Me na'mxtaq txi xkye' lo, aye kye'
nej kchi okil tzyu'n kyu'nxjal, ex ktzyetil
kylajchiy. Ok kchi xel q'i'n tojjo mu'ẍ ja
te kyna'b'l Dios Judiy, tu'n kykawita. Ex
ok kchi k'welix q'o'n toj tze, ex ok kchi
xel pati'n kyu'nxjal kywutz nmaq kawil ex
kywutzjo txqantl nejinel noq tu'n npaja.
13 Me tojjo lo k-ajb'il te kye'y te jun yek'b'il
qa ojtzqi'nqi'n kyu'n. 14 Me nti' tu'n kyok
ten b'isilte ja'lin, ti' tu'n t-xi kyq'ma'n te
kolb'il kye'y, aj tpon q'ij anetzi'n. 15 Qu'n
tu'n ayin we' kchin xel q'onte kyyola, a
nimxixjo kynab'l, a mix a'lx jun kyajq'oja
aku tziky'x kyu'n, ex mix a'lx aku xkye
tyolin kyi'ja.* 16 Toj tkyaqiljo lo, atkula maj
ayex kytatiy, ex kyitz'i'n, mo ayex kyxjalila
mo jni' kyuk'iy kchi okil meltz'aj kyi'ja,
tu'n kyxi k'ayita. Ite'la junjun kye' ok
kchi k'wel b'yo'n kyu'n, 17 ex ok kchi okil
iky'i'n kyu'n kykyaqilxjal, noq tu'n tpajjo
kynimb'ila wi'ja. 18 Me mixpela jun tal
tsmal kywi'y knajil. 19 ¡Chi we'kuxixa toj
kynimb'ila, tu'ntzintla kykleta!

20 Ajtzin t-xi kyka'yinji'y tnam Jerusalén,
aj tok kytxolb'in xo'l q'aq' kyib' ti'jile,
b'i'nkutzintz kyu'n, qa ch'ixtaq tkub'
yuch'in. 21 Tu'npetzi'n, jni' xjal, aye' ite'
toj tx'otx' Judey, il ti'j tu'n kyex oq toj
k'ul. Ex ayetzin kye', a ite' toj tnam te
Jerusalén, il ti'j tu'n kyetz oq. Ex ayetzin
xjal ite'taq toj kojb'il, mi tu'n kymeltz'aj
toj tnam. 22 Qu'n kyojjo q'ij lo, ok k'wel
nimitjo kawb'il kyib'ajxjal, a kujxix wen, a
tz'ib'in ta'ye toj Tu'jil Tyol Dios.* 23 ¡Ayex
kye' tal qya, a ch'ixtaq kykub' tz'aq, ex aye'
tzmataq nb'aj mi'ẍin kyal, qu'n tu'n nimx
kyixk'oj tzul tojjo tnam anetzi'n tu'njo
kawb'il ktzajil, kujxix wen, kyib'ajjo jni' xjal
antza! 24 Ite' junjun kye kkyimil tu'n kxb'il,
a kab'e tste. Ex ite' junjuntl kchi xel xo'n
toj tze tojile tkyaqil twutz tx'otx'. Atzin te'
tnam Jerusalén, noqx techx kb'ajil wa'b'in
te' kyu'nxjal aj il, ex tzmaxi aj tjapin b'ajjo
amb'il, a xi tq'ma'n Dios.

A tulil Jesucrist juntl majl
(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

25 Ite' techil ok kchi okil ti'j q'ij ex ti'j
yaye ex kyi'j che'w.* Ex atzin te' twutz
tx'otx' noqx kchi jawil najx kyexjal, ex
nim kyxob'il ktzajil, qu'n tu'n okx ktinilxjo
ttxuyil a', aj tok ten puljil. 26 B'e'x kchi
tzajil numtz'aj xjal tu'n kyxob'il, aj kyok ten
b'isil, ti' kky'elix tib'aj tkyaqil twutz tx'otx'.
Qu'n majqexpe kye kykyaqil nchi qoptz'aj
toj kya'j exsin jni' ite' antza okx kchi lu'lilx.
27 Aj tul kanin tkyaqiljo lo, okpetzin kchin
iwliltza, a ayi'n Tk'wal Ichin, aj ntzaja toj
muj twutz kya'j tuk'a tkyaqil wipi'n ex jni'
nqoptz'ajiyila.* 28 Aj t-xi xkye' jotxjo lo,
qexix kyk'u'ja, ex kyb'inchinku kyib'a, qu'n
ch'ixtaqtzin tkanin tq'ijil kolb'il.

29 Ex kub' tq'ma'n Jesúsjo juntl techil lo:
Kyka'yinka jun tqan iw mo qa a'lchaqx
kye juntl tzetz. 30 Aj tok kyka'yin aj ttzaj
poq'le jni' t-xaq, oktzin k-elil kyniky'tza
te, qa ch'ixtaq tul kanin q'ijil. 31 Ikyxsin
tte'n lo, aj tok kyka'yi'n aj tjapin b'ajjo jni'
techil, tz'elkutzin kyniky'tza te, qa ch'ixtaq
tul laq'e' Tkawb'il qMan Dios kyk'atza.
32 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, a qa tzul
kanin jotxjo lo, a na'mtaq kykyimxjal, a ite'
tojjo tq'ijil lo. 33 A kya'j ex tx'otx' ok kchi
b'ajil, me mex we' nyol nlayx chi kyij xkye',
tu'n mi chi japin b'aje.

34 Kyka'yink kye' kyib', ex mina txi
kych'uẍsin kyanmi'n tu'njo jni' achb'il
at twutz tx'otx' tze'nku' tx'ujtin, ex jni'
b'is tojjo kychwinqila ja'lin, qu'n nyajqa
njapinkutaq tq'ijiljo lo, exsin nya b'inchin
kye' kyten, b'e'x aku chi naja, 35 tze'nku
jun txuk nkyij tjaq' jun tzuyb'il txuk. Qu'n
kykyaqilxjal, a najleqe toj tkyaqil twutz

* 21:15 Lc. 12:11-12 * 21:22 Os. 9:7 * 21:25 Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:31; Tchi. 6:12-13 * 21:27 Dan. 7:13; Tchi. 1:7

tx'otx', mi na'b'inx kyu'n, aj kykyij tjaq'
tkawb'il Dios, a kujxix wen. 36 Tu'npetzi'n,
kyb'inchinkutzin kye' kyib', ex chi na'n
Diosa tkyaqil q'ij, tu'ntzintla kytzaqpaja
toj tkyaqiljo kb'ajil kyib'aj txqantl, ex
tu'ntzinlta kypon kani'n nwutza, a ayi'n
Tk'wal Ichin, tuk'a tq'uqb'il kyk'u'ja.
37 Q'ijl nxnaq'tzintaq te Jesús tojjo tnejil
ja te na'b'l Dios.* Atzi'n tze'nku' qniky'in,
antza nkyijetaq twi' Wutz Olivos. 38 Ex
qlixjexix, nb'aj xi'taqxjal b'il te' tyol tojjo
tnejil ja te na'b'l Dios.

22

Tej kykyij Judiy toj wen tu'n tkub' kyb'yo'n Jesús

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

1 Ch'ixtaq tul kanin nintz q'ij te Wa'j Pan,
a ja' n-iky'site Xjan Q'ij, tu'n kywa'nxjal
pan, a nti' tx'amsb'ilte.* 2 Aye' kynejil pale
exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il nchi
jyontaq tumil, tze'n tten, tu'n tkyimetaq
Jesús kyu'n, qu'n tu'n attaq kyxob'il
kyi'jxjal tu'n kyxi lipe ti'j.
3 Okxsin tajaw il toj tanmin Judas, a Iscar-
iot tb'i nq'olb'ajtz, ex toktaq te tkab'lajajin
t-xnaq'tzb'in Jesús. 4 Xi' te' xjal lo yolil
kyuk'a kynejil pale ex kyuk'a kynejil xq'uqil
te' tnejil ja te na'b'l Dios, tu'ntzintla kykyij
toj wen, tze'n tten tu'n t-xi q'o'yit Jesús
toj kyq'ob'jo xjal anetzi'n. 5 Nimx i jaw
tzalajjo xjal anetzi'n, ex xi kytziyin, tu'n t-
xi kyq'o'n pwaq te Judas. 6 Xi ttziyin te Judas
ikyjo, ex jun paqx, ok ten jyol tumil tze'n
tu'n t-xi q'o'yit Jesús toj kyq'ob' pale, me
atla' toj ewajil, tu'n mi kylixjal.

Tej tkub' tiky'sin Jesús tnejil Xjan Wab'j

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

7 Ultzin kanin q'ij te Wa'j Pan, a ja' n-
iky'site Xjan Q'ij, tu'n kywa'nxjal pan, a nti'
tx'amsb'ilte tku'x, ex ja' tu'n tkub'e b'yete
jun tal rit te iky'sb'ilte. 8 I xi'tzin chq'o'n
Pegr exsin Juan tu'n Jesús, ex xi tq'ma'n kye
kyjalu'n: Kux che'x kye' b'inchilte wab'j te
Xjan Q'ij.
9 Ayetzin kyetz xi kyqani'n kyjalu'n:
¿Ja'tzin tajiy tu'n tkub' qb'inchinji'y wab'j?
10 Xi ttzaq'win Jesúsjo kyjalu'n: Aj kyokxa
toj tnam, ok k-okil kyk'ulb'i'n jun ichin,
a q'i'n jun ẍoq' a' tu'n. B'e'x k'a' chex
lipe'y ti'j tzma tja, ja' k-okixi. 11 Ex k'a'
txi kyq'ma'n te tajaw ja kyjalu'n: Chitzin
Xnaq'tziljo kyjalu'n: ¿Altzin kye' ja ktza-
jil tq'o'n, a ja' tu'n nwaniy junx kyuk'a
nxnaq'tzb'i'n tu'n tiky'sit Xjan Q'ij qu'n,
chichkuji'y? 12 Ktzajil tyek'in jun ja kye'y,
cheb'ex b'inchin wen tib'ajxi juntl. K'a'
kub' kyb'inchinji'y qwa antza.
13 B'e'xsin i xi', ex jyet kyu'n tze'nkuxjo
otaq txi q'ma'n kye, tu'n Jesús. Oktzin ten
b'inchil te' wab'j te iky'sb'ilte Xjan Q'ij.
14 Atzaj te' tkanin or, oktzin qe Jesús ti'j
meẍ junx kyuk'a t-xnaq'tzb'in.
15 Chi Jesús kye kyjalu'n: Jte'la majxla
o kub' nb'isi'n tu'n nwa'n junx kyuk'iy,
tu'ntzintla tkub' iky'sitjo Xjan Q'ij, a
na'mxtaq nkyima. 16 Qu'n twutzx kxel
nq'ma'n kye'y, qa nlay kub' wiky'si'n juntl
majla tzmaxi chin wa'l juntl majlji'y ti'j, aj
tjapin b'aj t-xilin Xjan Q'ij tzma toj kya'j.
17 Ex jaw ttzyu'n Jesús jun tk'wel vin.
Atzaj te' tb'aj q'on chjonte te Dios ti'j,
xi tq'ma' kyjalu'n: Kytzyunxji'y lo, exsin
kysipinxa kyxoliliy; 18 qu'n twutzx kxel
nq'ma'n kye'y, qa nlay txi nk'wa'n juntl
majlji'y k'wab'j lo, tzmaxi' aj qk'wan junx
kyuk'iy tzma toj Tkawb'il qMa'n toj kya'j.
19 Ex jaw ttzyu'n jun pan. Atzaj te' tb'aj
q'on chjonte te Dios ti'j, kub' tpiẍin, exsin
xi tq'o'ntz kye. Chi' kyjalu'n: Atzin weji'y
nxmilil lo, a kxel q'o'n tu'n tkyim, noq tu'n
kykleta. Kyb'inchim kyeji'y lo, noq te na'b'l
we'y.
20 Ikyx kub' tb'inchin Jesúsjo tuk'a
k'wab'j, kyb'ajlinxi' wa'n. Chi' kyjalu'n:
Ajo k'wab'j lo, atzin jun ak'aj tumiljo, a
b'antnin ti'j tu'n Dios, tu'n kykyijxjal toj
wen tuk'a.* Ajo nchky'ela, a k-elil chitj te
kolb'il kye'y, atzin k-okiljo te kujsb'ilte yol
anetzi'n.* 21 Me ajo xjal, a kxel k'ayin we'y,
lu q'uqlik junx wuk'iy ti'j meẍ. 22 Twutzxix
te', qa kchin xel q'o'n we', a ayi'n Tk'wal
Ichin, toj kyq'ob'xjal, tze'nkuxjo tz'ib'i'n
ta'ye toj Tu'jil Tyol Dios;* me b'isb'ajilxla
te' ichin, a kxel q'on we'y toj kyq'ob'xjal.

* 21:37 Lc. 19:47 * 22:1 Ex. 12:1-27 * 22:20 Jer. 31:31-34 * 22:20 Ex. 24:6-8 * 22:22 Sal. 41:9

23 Ayetzi'n t-xnaq'tzb'in b'e'x i ok ten
qanilte kyxolx, alkye' kxel q'onte Jesús toj
kyq'ob'xjal.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo ankyexixtl at toklin qxol

24 Nim ch'in ch'otjin tzaj kyxoljo t-
xnaq'tzb'in Jesús, qu'n kyajtaq tu'n
kyb'inte alkyexix nim toklin kyxol.* 25 Chi
Jesúsjo kye kyjalu'n: Aye nmaq kawil, a nya
nimil, toj nmaq tnam, nchi kawin nyakuj
tajaw tnamqe, ex n-ok kyq'o'n kyib' te
tb'anil xjalqe. 26 Me ayetzin kye', mina chi
ok kye' ikyjo. Qu'n alkye' nim ch'intl toklin
kyxola, il ti'j tu'n tok tq'o'n tib' nyakutlaj
jun ku'xin. Ex alkye te', a ktzajil q'o'n toklin
te nejinel kyxol txqantl, il ti'j tu'n tok tq'o'n
te' tib' te aq'nil.* 27 ¿Me altzila kye' nim
ch'intl toklintz? ¿Apetzila' a k-okil qe wa'l
ti'j meë, mo a nsipin wab'j? ¿Ma nyapetzila
a te nim ch'in toklin toj kywutza, a k-okil
qe wa'l ti'j meë? Me metzin we', a te nim
tokli'n a n-ajb'in kye txqantl tze'nku we'.*
28 Ayetzin kye' kukx o chi ten kye' wuk'iy
toj tkyaqiljo yajb'il, a o tziky'x wu'n.
29 Tu'npetzi'n, kxel nq'o'n we' kyokli'n toj
nkawb'ila, tze'nkuxjo ma tzaj q'o'n we'
woklin toj Tkawb'il nMa'n. 30 Ex kxel nq'o'n
kyokli'n tu'n kywa'n ex tu'n kyk'wa'n
wuk'iy tojjo Kawb'il anetzi'n. Ex kchi k'wel
qe'y toj q'uqb'il tu'ntzin kykawi'n wuk'iy
kyib'ajjo kab'lajaj ch'uq xjal, a tzajnin ti'j te
qtzan qxe'chil Israel.*

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa tu'n tkub' tewintaq Pegr

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

31 Ex ikyl tq'ma tAjaw Tkyaqiljo kyjalu'n:
Simun, Simun, b'intza: Ma qanajtz te' tu'n
tajaw il, tu'n tyekajtza wen, tze'nku' tu'n t-
xtulit triy. 32 Me ayin we' ma chin kub'sin
nwutz ti'ja te Dios, tu'ntzintla mina kub'
numja toj tnimb'ila. Ex ajtzin tmeltz'aj
juntl majla toj tnimb'ila, wetzin mojintltza
kyuk'a tuk'iy, tu'n kywe'xix wen toj kyn-
imb'il, chi Jesús te Pegr.
33 Me atzin te Pegr xi ttzaq'win kyjalu'n:
Ay Taa, loqi'n lo, q'o'nx we' wib' tu'n nte'n
junx tuk'iy toj tkyaqil, qa toj tze expe qa ma
chin kyima tuk'iy.
34 Xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Ay Pegr,
twutzxix kxel nq'ma'n tey, texjo qniky'in
lo, a na'mtaqx toq' tman eky', kchin k'wel
tewi'n oxe maj kywutzxjal, ex kxel tq'ma'n,
qa nya ojtzqi'nqi'n tu'n.

Tej ch'ixtaq tpon amb'il tu'n tkyim Jesús

35 Ex xi tqanin Jesús kye kyjalu'n: ¿Ma
attzin jun ti'la mix kanine kye'y, tej kyxi
nsma'n jun maj, a nti' kypa'y, nti' kych'u'ëa
te tk'wel kypwaqa ex nti' kyxjab'a xi'?*
Mix ti', chi chi', tej t-xi kytzaq'win.
36 Ex xi tq'ma'ntl Jesús kyjalu'n: Me
metzi'n ja'lin, ankye te' at tpa, b'a'n tu'n t-
xi ti'n, ex b'a'n tu'n t-xi ti'n tch'u'ë, qa at.
Exsin qa at juntz, a nti' tkxb'il, a kab'e tste,
b'a'n tu'n t-xi tk'ayin jun tal tkamië, mo jun
ttxo'w, exsin tu'n ttzaj tlaq'o'n juntz. 37 Qu'n
twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa il ti'j tu'n
tjapin b'aj wi'ja a tz'ib'in ta' toj Tu'jil Tyol
Dios, a iky ntq'ma'n kyjalu'n: Ex kxel q'oyit
junx kyuk'a a nya wen xjalqe.* Oc japin
b'ajx te' jotxjo jni' tz'ib'in wi'ja.
38 Chi chiljo t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: Taa,
loqe kab'e kxb'il lo, a kab'e kyste.
Xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Kukxjo ja'lin,
chi'.

Tej t-xi' Jesús na'l Dios toj Getsemaní

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

39 Etzin Jesús, exsin xi' twi' Wutz Olivos,
tze'nxtaqjo n-oketaq tu'n; ex b'e'x b'aj
iky' lipe' jni' t-xnaq'tzb'in ti'j. 40 Atzaj te'
kykanin, iky xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Kux
chi na'nqi'y Dios, tu'ntzintla mina chi kub'
tz'aqa toj tq'ob' tajaw il.
41 B'e'x el tlaqwin te Jesús tib' kyi'j t-
xnaq'tzb'in, b'alaqa jun mo kab'e echj xi
laq'eye. Kub' meje, exsin ok tentz na'l Dios.
42 Chi' kyjalu'n: NMa'n, chin tklomila te'
tkyaqil jni' kky'elix wu'n; me noqit nya a
tze'nku waja, qala' atla tze'nkuxjo taja.
43 Tzmataq nyolin, jun paqx tzaj jun angel
toj kya'j q'olte tipin. 44 Nimx jaw b'isin Jesús
tu'n nimxtaqjo kyixk'oj tu'n tiky'x tu'n. Me
tu'n ikyjo, jaw ti'nxix tq'ajq'ojil twi' tu'n
tna'n Dios. Tu'npetzi'n, ox tx'uljinx a' ti'j,
nchi kub'ik tz'aq twutz tx'otx', ex ikytaq chi
ka'yin tze'nku chiky'.*

* 22:24 Mt. 18:1; Mr. 9:34; Lc. 9:46 * 22:26 Mt. 20:25-28; 23:11; Mr. 9:35; 10:42-44 * 22:27 Jn. 13:12-15 * 22:30 Mt. 19:28 * 22:35 Mt. 10:9-10; Mr. 6:8-9; Lc. 9:3; 10:4 * 22:37 Is. 53:12 * 22:44 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' iteye v. 43 ex 44.

45 Tb'ajlinxitzin na'n Dios, jawtzin
we'kstz, exsin aj meltz'aj kyk'atzjo t-
xnaq'tzb'in, me noqtaql nchi ktanl kye'
tu'n b'isb'ajil, tej kyel jyet. 46 Chi Jesúsjo
kye kyjalu'n: ¿Tiqu'nil nchi kta'n? Kux chi
jaw we'ksa, ex kux chi na'n Dios, tu'ntzin
mina chi kub' tz'aqi'y toj tq'ob' tajaw il.

Te' tkux q'o'n Jesús toj tze
(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

47 Tzunxtaq nyolin Jesús kyuk'a t-
xnaq'tzb'in, tej kypon tilj txqan xjal.
Ataq Judas, a attaq toklin kyxol kab'lajaj
t-xnaq'tzb'in, nejnin kywutz. Ok laq'e
ma'tzil te Jesús. 48 Me atzin te Jesús iky xi
tq'ma'n te kyjalu'n: Ay Judas, ¿Ma noqtzin
tu'n jun ma'tzj ok chin xele tq'o'niy toj
kyq'ob'xjal, a ayi'n Tk'wal Ichin?
49 Ayetaqtzin kye', a ite'taq tuk'a Jesús,
tej tok kyka'yin, ex tok kyb'i'n a nb'ajtaq,
xi kyqanin kyjalu'n: Taa, ¿Oktzin kchi okil
qtx'e'mi'n tu'n qkxb'ila, tu'n tkleta?
50 Me at jun te, a mix kub' tyo'ne, qala'
b'e'x xi lipin tx'emil te' taq'nil tnejil pale.
B'e'x el tjaspi'n tẍkyin, a at toj tman q'ob'.
51 Me ante Jesús xi tq'ma'n kyjalu'n:
Kukxjo, chi tenku xjaljo.
Ok tmeko'n te Jesús tẍkyinj aq'nil
anetzi'n, ex b'e'x q'anit tej xjal te jun majx.
52 Xitzin tq'ma'n Jesús kye kynejil pale, kye
xq'uqil tnejil ja te na'b'l Dios, ex kye nejinel
kyexjal; aye xjal lo, a ayetaqtzi'n otaq chi
ul tzyulte Jesús. Chi' kyjalu'n: ¿Tiqu'nil
ma chi ula tzyul we'y, q'imila kykxb'ila ex
kytze'y, nyakuj iky ma chin ele weji'y te
kye'y tze'nku jun ileq'? 53 Kykyaqil q'ij o
chin ten we' kyuk'iy tojjo tnejil ja te na'b'l
Dios, me mix jun maj ẍin ok kytzyu'n.*
Me mapen kanin kye' kyq'ijil, tu'n tkub'
kyb'inchinji'y a kyaja, qu'n atzi'n tq'ijiljo,
tu'n tkawin tajaw qlolj.

Tej tkub' tewin Pegr, qa tojtzqi'ntaq Jesús
(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

54 Ok tzyu'n Jesús kyu'n, exsin xi kyi'ntz
tzma tja kynejil pale. Atzin te Pegr, najchaq
xi lipeye te'. 55 Atzaj te' kykanin, b'e'x kub'
kykcho'n kyq'aq' nky'aj pe'n, exsin i ok
txoletz ti'j. Ex majx te Pegr tokxtaq kyxol.
56 Me jun paqx, el tniky'tzajil Pegr tu'n jun
txin, a n-aq'nintaq tojjo ja anetzi'n. Ok
kyim wen ti'j Pegr, tej q'uqlektaq ti'j q'aq',
exsin chitzjo kyjalu'n: Ex majx te' lu'n attaq
tuk'a Jesúsch.
57 Me b'e'x kub' tewin te Pegr. Chi' ky-
jalu'n: Ay txin, nyax wojtzqi'n weji'y ichin
anetzi'n.
58 A'kxtaqku te' ikyjo, tej tiwle juntl majl
Pegr tu'n juntl xjal, a iky tq'ma' kyjalu'n: Ex
majx te at kyxoljo xjal anetzi'n.
Me ante Pegr chi' kyjalu'n: Me mina,
nyaqin weji'y.
59 B'alaqa otaq tziky' jun or ikyjo, tej tjaw
ti'n tib' juntl xjal, a chi' kyjalu'n: Twutzx-
pen te', ajin te' xjal lo attaq tuk'a Jesús, qu'n
ex aj Galiley te lu'n.
60 Xi ttzaq'win Pegr kyjalu'n: ¡Mina! Mi
wojtzqi'n we', ex nti'x n-el nniky'a te, ti'
qi'jil nyoliniy.
Jun paqx, na'mtaqxpe tb'aj yolin te Pegr,
tej tjaw oq' te tman eky'. 61 Tzaj meltz'aj
te tAjaw Tkyaqil, exsin xi kyimtz toj twutz
Pegr. B'e'xpen i ul julk'aj tej tyol Jesús toj
tk'u'j Pegr, aj otaq chex tq'ma'n te kyjalu'n:
A na'mxtaq toq' tman eky', ok kchin k'wel
tewi'n oxe maj. 62 B'e'x etz ti'n te Pegr tib'
kyxol xjal, exsin ok tentz oq'il wen.

Tej kyb'aj xmayinxjal ti'j Jesús
(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

63 Ayetzin kyej xjal, a tzuntaq nchi
xq'uqin ti'j Jesús, noqxtaq nchi jaw xmayin
ti'j, exsin n-oktaq kyb'yo'n. 64 Ok kymaqsi'n
twutz Jesús, exsin xi kyqanin te kyjalu'n:
Kanintzin ti'j. ¿Ankye s-ok b'yo'ntiych?
65 Nimku txqantl yol te xmayb'il i b'aj ok
ten q'malte te.

Tej tpon q'i'n Jesús kywutz tnejil kawil kye Judiy
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

66 Atzaj te' qsqix, i ok kychmo'n kye
tnejil Judiy kyib', junx kyuk'a kynejil pale,
exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il,
exsin xi kyi'ntz Jesús twutz. Atzaj te'
kykanin, xitzin kyqanintz te kyjalu'n:
67 Q'mantza qe'y, ¿Aj qa ajiy Crist, a at toklin
tu'n Dios?
Chi Jesús kye kyjalu'n tej t-xi ttzaq'win:
Qa ayi'n, qa nchiji'y, nlay chinx kynimi'n.
68 Ex qatzin ma txi nqanintza jun nxjelb'itza
kye'y, nlay chin tzaj kytzaq'wi'n. 69 Me texjo
q'ij lo, toj tman q'ob' qMan Dios, a nimxix

* 22:53 Lc. 19:47; 21:37

tipin; ok kchin k'wel qeyi'y kawil tuk'a, a
ayi'n Tk'wal Ichin.
70 Tej kyb'inte ikyjo, kykyaqilx xi qaninte
te kyjalu'n: ¿Apela tejitza k'walb'aj te Dios?
Xi ttzaq'win Jesús kye kyjalu'n: Twutzx
te', ayinqin weji'y, ikyxjo tze'nku ma tzaj
kyq'ma'n.
71 Chi chiljo kyjalu'n: ¿Me ti' til txqantl
tstiyiltz te qe? A tojx ttzi ma chi b'ajetza
jni' xo'j yol tu'n ti'j Dios, a ma chi qb'i, chi
chi'.

23

Tej t-xi q'i'n Jesús twutz Pilat
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

1 I jaw we' kykyaqilx, exsin xi kyi'n Jesús
tzmax twutz Pilat. 2 Twutz Jesús i b'aj ok ten
stz'imilte jni' yol ti'j. Chi chi' kyjalu'n: Ma
tz'el jyetjo ichin qu'n lo, a tokxix tilil tu'n,
tze'n tu'n kyjawe naje qxjalila. Tok q'malte
kyexjal, qa nya il ti'j tu'n t-xi kychjo'n
k'ayb'il te' nmaq kawil, ex tzunxix ntzaj
tq'ma'n, qa aku a Crist, a sk'o'nxix tu'n
Dios, ex qa nmaq kawil.
3 Xitzin tqanin Pilat te Jesús kyjalu'n: ¿An
tejiy nmaq kawil kye Judiy?
Ayi'n, ikyxjo tze'nku ma tzaj tq'ma'n, chi
Jesúsjo.
4 Xitzin tq'ma'n Pilat kye' kynejil pale, ex
kye' jni' xjal, a ite'taq antza. Chi' kyjalu'n:
Qa o'kxjo lo, nti' jun te' ichin til ma knettz
wu'n, chi Pilatjo.
5 Me noqx jaw kyinx kyib', tej kyb'in te'
ikyjo, ex xi kyq'ma'n kyjalu'n: Me noqx ma
chi jaw najx kyexjal tojjo tnam lo kyu'njo
jni' t-xnaq'tzb'il. Antza tzaje xkyeye tu'n
toj tx'otx' te Galiley, exsin lu'ltz lajo'n tu'n
tojjo tx'otx' lo te Judey.

Tej t-xi kyi'n Jesús twutz Herodes

6 Tej tb'inte Pilatjo yol lo, xitzin tqanintz,
qa aj Galileytaq Jesús. 7 Atzaj te' t-xi q'ma'n
te qa te Galileytaq, b'e'xsin xi tsma'ntz
Jesús tzma twutz Herodes, a nmaq kawiltaq
toj tnam te Galiley, qu'n kyojjo q'ij anetzi'n,
ataqtza ta'ye Herodes toj tnam te Jerusalén.
8 B'e'x jaw tzalaj te Herodes, tej ti-
wle Jesús tu'n, qu'n ila'xi maj tajtaq tu'n
tlonte, qu'n tu'n nimku tqanil otaq tb'i
ti'j Jesús, ex tajtaq tu'n tlonte jun techil
tipin. 9 Nimx ok ten qanilte te, me atzin
te Jesús nti'x ch'in te' xi ttzaq'win. 10 Ex
majqextaq kye' jni' kynejil pale, exqetzi'n
jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawil ite'taq antza;
tzunx nchi lab'textaq wen tu'n t-xi kypatin
Jesús. 11 Tu'n ikyjo, b'e'x ok xmayin te
Jesús tu'n Herodes, ex kyu'n xo'l q'aq', a
ite'taq xq'uqilte. Exsin ok q'o'n t-xb'alin,
a tzunxtaq qopinx wen, nyakutlaj nmaq
kawil. Kub' kyb'inchin ikyjo, noq te kyx-
mayb'il ti'j. Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, b'e'x tzaj
sma'ntl Jesús tu'n Herodes twutzl Pilat.
12 Texjo q'ij anetzi'n b'e'x ok tuk'lin Pilat tib'
tuk'a Herodes, qu'n kyajq'ojtaq kyib'.

Tej t-xi tq'ma'n Pilat, tu'n tkub' b'yet Jesús
(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39–19:16)

13 I ok tchmo'n te Pilat jotqexjo jni' kynejil
pale, jni'qe kawil exsin tkyaqil xjal, 14 exsin
xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Ayi'y ma chi ul
q'inte ichin lo nwutza, exsin nkyq'ma'n, qa
ma jaw naj kyxjalila tu'n. Me kywutza, ma
b'aj nqani'n te ti'jjo ma b'aj kyq'ma'n ti'j,
me nti' jun wetza til ma tz'el jyet wu'n, 15 ex
ikyx te Herodesjo, nti' tilx xjyet tu'n. Qu'n
tze'n ttentz saj tmeltz'intl. Kan lo, nti' tetz
il ma b'ant tu'n, a atit kyimin ti'j. 16 Ok k'wel
nq'ma'n tu'n tjub'chit tetz, me b'e'x kxel
ntzaqpi'n, aj tb'aj jub'chit.
17 Toj nintz q'ij, iltaq ti'j tu'n t-xi tzaqpet
jun xjal, a tku'xtaq toj tze.* 18 Me kykyaqilx
xjal i jaw ẍch'in junx: ¡Nti'pen te' ikyjo! ¡A
te Barrabás tu'n t-xi tzaqpet!
19 Atzin te Barrabás otaq kux q'o'n te' toj
tze noq tu'n tpaj tjoyb'in q'oj ti'j kawil, ex
tu'n otaq kub' tb'yo'n jun xjal. 20 Xi yolinl
juntl majl Pilat kye, qu'n tu'n tajtaq tu'n
t-xi ttzaqpi'n Jesús. 21 Me noqx jaw kyi'n
kyexjal tq'ajq'ojil kywi': ¡Pejk'inksa twutz
cruz tu'n tkyim! ¡Pejk'inksa twutz cruz tu'n
tkyim! chi chi'.
22 Toj tox majin, xi tq'ma'n Pilat kye ky-
jalu'n: Qala', ¿Ti'xixsin iltz ma b'ant tu'n?
Nti'x wetza til ma jyet wu'n, a atit kyimin
ti'j. Ok k'wel jub'chit tetz, me b'e'x kxel
ntzaqpi'n, aj tb'aj jub'chit.
23 Noq i b'aj jaw tiljx kyexjal tu'n kyẍch'in.
Nchi qanlaj ti'j tu'n tkub' b'yo'n Jesús twutz
cruz. Nimx i ẍch'in tzmaxi kub' qe'n, tej
ttzaj tziyi'n a nkyqanintaq. 24 Xi ttziyinx
te Pilatjo, a ntzaj qanin te: 25 Jatztzin ttza-
qpi'n Pilatjo Barrabás, a ichin tku'xtaq toj
tze noq tu'n tpaj tb'ujb'in ex tb'i'yb'in,

* 23:17 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 17.

ikyxjo tze'nku nkyqanintaqxjal, exsin kub'
tb'inchin tuk'a Jesús tze'nkuxjo nkyqanin-
taq.

Tej tjaw pejk'it Jesús twutz cruz
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

26 Atzaj te' t-xi q'i'n Jesús tu'n tjaw pejk'it
twutz cruz, b'e'x ok kytzyu'n jun ichin
aj Sirene, Simun tb'i, tzajnintaqjo ichin
anetzi'n toj kojb'il. Jaw kyq'o'n cruz tib'aj,
tu'ntzintla t-xi tiqin, ex tu'ntla tok lipe ti'j
Jesús.
27 Ma nintz texjal i ok lipe ti'j Jesús, ex ma
nintz teqya ox chi oq'x, ex ox chi weqinx,
tu'n kyb'isb'in ti'j. 28 Xi ka'yin Jesús kyi'j,
ex xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Ayi'y qya te
Jerusalén, mina chi oq' kye' wi'ja, qala' chi
oq'x kye' kyi'jxa, exsin kyi'j kyala. 29 Qu'n
tzul kanin te tq'ijil, aj kyq'umle yol lo:
Ky'iwlinqexix kye' qya, a mib'in chi alin,
aye' nti' jun kyal s-ok, ex nti' jun k'wal
xmi'ẍin kyi'j. 30 Tzmaxipetzin kchi okil ten
kye xjaljo ẍch'ilte kye wutz kyjalu'n: Ayi'y
wuutz, kux kytzaj tilje qib'aja; ex iky kxel
kyq'ma'njo kye' much'ila wutz kyjalu'n: Qo
tewinx qe.* 31 Qu'n qa iky nb'ant kyu'n xjal
wi'ja ja'lin, a ayi'n nti' wila, ¿Yajtzil tetzjo
kyi'j xjal toj Jerusalén jni'lixla kb'antile
kyu'n?
32 I xi q'i'n kab'etl aj il, tu'ntzintla kyjaw
pejk'in twutz cruz junx tuk'a Jesús. 33 Atzaj
te' kykanin twi' wutz Tb'aqil Twi' Kyimnin
tb'i, jaw pejk'in Jesús twutz cruz exqetzi'n
kab'e aj il, jun toj tman q'ob', ex juntl toj
tẍnayaj. 34 Na'n Jesús Dios, tej tjaw q'o'n
twutz cruz, ex chi' kyjalu'n: Ay nMaan,
najsima kyil, qu'n tu'n mina n-el kyniky'
ti'jjo nkub' kyb'inchin.†

Ayetzin kyej xjal a xo'l q'aq'qetaq i b'aj
saqchan kyxol tze'n tu'n tsipe te' t-xb'alin
Jesús kyxolile.* 35 Tzuntaq nchi ka'yin kyex-
jal ti'taqjo nb'aj; ayetzin kyej kawilqetaq,
noq nchi jaw xmayintaq kye' ti'j Jesús.
Chi chi' kyjalu'n: Qa ila' xjal o klet tu'n;
klomtzin tib'tza tilx tib'a ja'lin, a qa twutzx,
qa Kolila, a Crist, a sk'o'nxix tu'n Dios.
36 Majqexpe kye' xo'l q'aq' i ok ten xmayil
ti'j Jesús. Nchex laq'etaq tk'atz, exsin nx-
itaq kyq'o'n tx'am vin te tk'wa'. 37 Chi chi'
kyjalu'n: A qa axixtza nmaq kawil kyib'aj
xjal Judiy, klomtzin tib'tza tilx tib'a.
38 Ex attaq jun yol tz'ib'ink tib'ajxi twi',
a ikytaq ntq'ma'n kyjalu'n: Ate Jesúsjo, a
Nmaq Kawil kye aj Judiy.
39 Atzin te' jun b'inchil il, a yo'b'inkstaq
twutz cruz, tzuntaq nxmayintaq te' ti'j
Jesús kyjalu'n: A qa axixjiy Crist, a Kolil,
a sk'o'nxix tu'n Dios, klomtzin tib'tza tilx
tib'a, ex majqoxpe qe', qo tkloma.
40 Tzajtzin ttzaq'win te' juntl aj il te tuk'a
kyjalu'n: ¿Ma nti'xsin ch'in tchewil Dios
ntzaj ti'ja? ¿Ma minatzin nkub' tnab'lin, qa
ikyx kawb'iljo ma kub' q'o'n tey, tze'nku'
te xjal lo? 41 B'ape qetz, nqqaninku qe qu'n
luqin qchjo'n ti'j tkyaqiljo nya b'a'n o b'ant
qu'n. Qalatzin te' ichin lo nti' te' il ma b'ant
tu'n.
42 Tzaj tq'ma'nljo xjal kab'el tyol kyjalu'n:
Ay wAjaw, wexsin chin tzaj tna'n ch'in we,
aj t-xi xkye' Tkawb'ila.
43 Xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Twutzxix
kxel nq'ma'n tey, qa b'e'xku ja'lin ok
ktenb'ila wuk'iy toj kya'j.

Tej tel kyim Jesús
(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

44 Te' tok kab'laj q'ij, ex tzmaxi toj oxe or
te qale, b'e'x ok yupj twutz tx'otx'. 45 Mix
qopinil te q'ij, ex b'e'x kub' laqjjo ma tij
xb'alin toj niky'jin, a tokxtaq te pa'b'l toj
tnejil ja te na'b'l Dios.* 46 Jaw ti'nxix te Jesús
tq'ajq'ojil twi'. Chi' kyjalu'n: Ay Taa, toj
tq'ob'a kxel woqxenin we' wanim.*
Tej tb'aj tq'ma'n tyol ikyjo, b'e'x el kyim.
47 Atzaj te' tlonte kawil kyxol xo'l q'aq'
aj Rom tkyaqiljo otaq b'aj, jaw tnimsin
tb'i Dios, ex chi' kyjalu'n: Twutzxpentetz,
nti'taq te' ichin til lo.
48 Jotxjo jni' xjal ite'taq antza, a kyli jni'
otaq b'aj, ox tz'ok kyq'ajtzin ttzi kyk'u'j te
b'isb'ajil, tej kyajtz.
49 Me ayetzin kye xjal, a ojtzqi'ntaq Jesús
kyu'n, exqetzi'n jni' qya, a i tzaj lipe ti'j
tzmax toj tx'otx' te Galiley, najchaq ch'intl
i kyije tene kye' ka'yil ti'jjo jni' nb'ajtaq
antza.*

Tej tkux muqu'n Jesús
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

* 23:30 Os. 10:8; Tchi. 6:16 † 23:34 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye tnejil tnej v. 34. * 23:34 Sal. 22:18
* 23:45 Ex. 26:31-33 * 23:46 Sal. 31:5 * 23:49 Lc. 8:2-3

50-51 Toj tnam te Arimatey te tx'otx' te
Judey, attaq jun tb'anil ichin, Jse tb'i.
Tz'aqlexixtaqjo xjal anetzi'n, exsin tok-
taq te tajlaljo jun ch'uq kykawil aj Judiy.
Tky'e'taq te Jse ti'jjo nb'anttaq kyu'n jni'
tuk'a, qu'n tu'n tzuntaq nyon ti'j Tkawb'il
Dios. 52 Tu'npetzi'n, xi' jyolte Pilat, exsin
xi tqanintz t-xmilil Jesús. 53 Atzaj te' tku'tz
t-xmilil Jesús twutz cruz, kux tb'alq'in toj
jun iqb'il tb'anilx wen, exsin okx tq'o'ntz
toj jun tjulil kyimnin, a liku'nkxtaq twutz
piky, a nti'taq kyimnin otaq tz'okx toj.
54 Tkyaqiljo lo kub' tb'inchin Jse liwey, qu'n
nti'taql amb'il, qu'n ch'ixtaq tok qaq or te
qale. Qu'n tojjo or anetzi'n, iltaq ti'j tu'n
t-xi tzaqpet aq'untl, tu'n t-xi xkyejo q'ij te
ajlab'l.
55 Ayetzin kyej qya, a otaq chi tzaj lipe
ti'j Jesús tzmax Galiley, i pon kanin tzmax
ttzi jul, ex ok kyka'yin tze'n oke t-xmilil
Jesús, tej tkyij muqu'n. 56 Atzaj te' kypon
kanin kyja, i ok ten b'inchil te' jni' q'anb'il,
a n-ajb'in te k'ok'jsb'il t-xmilil jun kyimnin,
exsin q'anb'il, a tu'n tok su'yit ti'j, tu'n
mi tzuwixe. Me b'e'x i ajlantz tojjo q'ij te
ajlab'l, tze'nxjo nq'umlajtz toj Tyol Dios.*

24

Tej tjaw anq'intl Jesús juntl majl
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

1 Toj tnejil q'ij te seman, qlixjexix wen,
i ul kanin kyej qya ttzi jul. Tzaj kyi'n jni'
q'anb'il te k'ok'jsb'il, a otaq b'aj kyb'inchin.
2 Atzaj te' kyul kanin, txulinx kywutz ti'j,
qa otaq txi yek'j tej ab'j, a kyij q'o'n te
jupb'ilte ttzi jul. 3 I okx toj jul, me nti'
t-xmilil qAjaw Jesús jyet kyu'n. 4 B'e'x i
jaw xob', ex nti' tumil jyet kyu'n ti'taqjo
tu'n tkub' kyb'inchinl. Ex jun paqx, kyli
kab'e ichin, a wa'lqetaq kyk'atz, a tzunx-
taq tilk'ajjo kyxb'alin. 5 B'e'x tzaj txqan
kyxob'il, ex i kub' muk'e tzmax twi' tx'otx'.
Me ayetzin kyej ichin, a wa'lqetaq antza, iky
tzaj kyq'ma'n kyjalu'n: ¿Titzin qu'n nchi
jyo'n kyxol kyimnin ti'jjo a itz'? 6 Nyatza
ta'ye tzalu'n, qala' ma jaw anq'in juntl majl.
Kyna'ntzinji'y jni' yol xb'aj tq'ma'n kye'y
ti'jjo lo, tej atxtaq toj tx'otx' te Galiley: 7 Qa
iltaq ti'j tu'n t-xi q'o'n Jesús, a Tk'wal Ichin,
toj kyq'ob' b'inchil il, ex tu'n tjaw pejk'in
twutz tcruz; me toj toxin q'ij, iltaq ti'j tu'n
tjatz anq'in juntl majl.*
8 B'e'xpetzi'n, i ul julk'ajjo tyol Jesús toj
kyk'u'j. 9 Ex atzaj te' kyaj meltz'aj ttzi jul,
b'e'x i ok ten q'malte jni'xjo otaq kyb'i,
exsin otaq kyli kye' junlajaj t-xnaq'tzb'in
Jesús, ex kye kykyaqil xjal. 10 Ate Mariy,
aj Xle'n; Juana; Mariy, a tnana Santyaw;
exqetzintljo txqantl qya, ayetzin i xi q'inte
tqaniljo kye' t-xnaq'tzb'in Jesús. 11 Me
kyky'e'taq kye t-xnaq'tzb'in tu'n t-xi kyn-
imin, qu'n toj kynab'l nyakuj noq toj
kywi'taqjo qya otaq tz'okx.
12 Me atzin te Pegr, b'e'xkux tzaj rinin te',
tu'n tul kanin tzma ttzi jul. Atzi'n te' tokx
tka'yin, o'kqexjo iqb'il ite'kutaq. B'e'xsin
aj meltz'ajtz tja, ex noqx jaw ka'ylaj ti'j
tkyaqilj lo.

Tej t-xi' Jesús kyuk'a kab'e nimil tzma toj tnam Emaús
(Mr. 16:12-13)

13 Tojxjo q'ij anetzi'n, ite'taq kab'e nimil
ti'j Jesús kyja'taq kyxi' toj jun tnam, Emaús
tb'i, b'alaqa ch'ime oxe ajlab'taq ta'ye tk'atz
tnam te Jerusalén. 14 Tzuntaq nchi yolin
ti'j tkyaqiljo otaq b'aj. 15 Toktaq kyyol, ex
tzuntaq nchi ch'otj kyxolx, atzin te Jesús
cheb'e ok laq'e te' kyk'atz, ex xi lipe kytxlaj.
16 Me exla qa iwle Jesús kyu'n, me atla jun ti',
a mix taq'e tu'n tel kyniky' te, alkyetaqjo
nb'ettaq kytxlaj. 17 Xitzin tqanin Jesús kye:
¿Ti'tzin kye' nkub' kyyolin toj b'e? ¿Ex
ti'tzin qu'nil nchi b'isin kye'?
18 Tzajtzin ttzaq'win te' jun, a Cleofas tb'i:
B'alaqa o'kx ch'in te kyxoljo b'etin xjal toj
tnam te Jerusalén, a nya b'i'n tu'n ti'chaqjo
ma b'aj tojjo tnam anetzi'n.
19 Xitzin tqanin Jesús: ¿Ti'chaqtzin ma
b'ajtz?
Chi chi' kyjalu'n: At jun te ma b'aj ti'j
jun aj Nazaret, a Jesús tb'i. Nimxtaq tipin
tb'inchb'in exqetzi'n jni' tyol twutz Dios ex
twutz tkyaqil xjal. 20 Me aye kynejil pale
exqetzi'n jni' kawil ẍi q'mante tu'n tjaw
pejk'it twutz cruz, exsin tu'n tkub' b'yettz.
21 Q'uqlexixtaq qe' qk'u'j, qapetzin ataq tetz,
tu'n tkolin kyi'jjo aj Israel. Me ma b'ant-
xi oxe q'ij te' lo tb'ajlin, exsin nti'ltz ma
qli'y. 22 Ex mape qo jaw xob' qe ja'lin kyu'n
junjun qya, a ite' quk'iy. Chi txa'j qlixjexix

* 23:56 Ex. 20:8-10; Deu. 5:12-15 * 24:7 Mt. 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mr. 8:31; 9:31; 10:33-34; Lc. 9:22; 18:31-33

ttzi jul, a ja' okxi muqet. 23 Ex b'e'x ẍi ajtz
meltz'aj, qu'n tu'n nti' t-xmilil xknet kyu'n.
Me atzin ja'lin, tzun nchi yolin ti'j, qa ma
chi iwle kab'e t-angel Dios kyu'n, ex ma tzaj
q'ma'n kye, qa itz' te Jesús. 24 Ex ite' junjuntl
qe' quk'a, a chi txa'j ttzi jul anetzi'n, ex
ikyx s-iwle kyu'n, tze'nku otaq b'aj q'ma'n
kye kyu'n qya. Ex ikyxjo mina s-iwle Jesús
kyu'n.

25 Chitzin Jesús kye kyjalu'n: Nti'xla kye'
kynab'l, ex yajx nxi kyniminji'y tkyaqiljo, a
xb'aj kyq'ma'n yolil Tyol Dios ojtxe. 26 ¿Ma
nyatzin iltaq ti'j tu'n tiky'x tu'n Kolil, a
Crist nej, a na'mxtaq tjaw nimsin?

27 Tb'ajlinxi' ikyjo, oktzin ten Jesús
chiky'b'ilte kye jotxjo jni' ntq'ma'n toj
Tu'jil Tyol Dios, aye' jni' yol, a nchi yolin
ti'jjo tchwinqil; tzajx xkye tu'n kyojjo tu'j
Moisés, exsin toj kyu'jjo jni' txqantl yolil
Tyol Dios.

28 Atzaj te' kykanin tojjo tnam, a ja'
tu'ntaq kyxi'ye, majx tqanku xi'l te Jesús,
nyakutzintlaj najchaq ch'intl tu'n tpone.
29 Me ayetzin kyej xjal, ox chi lab'tex tu'n
tkyij Jesús kyuk'a. Chi chi' kyjalu'n: Ku
tkyija quk'iy, qu'n tu'n ma qoqix ja'lin;
noq kyja qok yupjte. B'e'xsin okx Jesús
tuja, tu'n tkyij kyuk'a. 30 Tetzi'n kyok
qetz ti'j meẍ, jawtzin ttzyu'n Jesús jun
wab'j, exsin xi tq'o'n chjonte te Dios
ti'j. B'e'x kub' tpiẍin, exsin xi tq'o'ntz
kye. 31 Tzmaxipetzin jqet kywutzjo tu'n tel
kyniky' ti'j Jesús, me texjo paq anetzi'n,
b'e'x kub' naj te Jesús kywutz. 32 Ex i jaw
yolin kyxolx: ¿Ma nyatzin twutzx, qa ma
qna' jun nim tzaljb'il toj b'e, tej s-ok ten
chiky'b'il te' t-xilin yol, a nyolajtz ti'j toj
Tu'jil Tyol Dios?

33 Nti' ch'in kub' kyayo'n. B'e'xkux kub'
b'e kyu'n, tu'n kymeltz'ajl toj Jerusalén. Ex
antza ch'uqleqetaqjo junlajaj t-xnaq'tzb'in
Jesús, junx kyuk'a txqantl kyuk'a. 34 Xi
kyq'ma'n kye kyjalu'n: Twutzxix tetz qa ma
jatz anq'in juntl majl te qAjaw, ex qa ma
tz'ok tyek'in tib' te Simun.

35 Kyka'b'iltzintz i ok ten txolb'ilte
ti'jtaqjo otaq tziky' kyi'j toj b'e, ex kyq'ma
tze'n tten el kyniky' te Jesús, tzmaxi' te'
tkub' tpiẍinj wab'j.

Tej tkub' tyek'in Jesús tib' kye t-xnaq'tzb'in
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

36 Tzunxtaq nchi yolin ti'jjo otaq tziky'
kyi'j, tej tkub' we' Jesús kyxol, exsin q'olb'in
kye. Chi' kyjalu'n: Qexit kyk'u'ja, ex tzala-
jxit kyanmi'n, chi'.

37 Me ayetzin kyetz nimx kyxob'il tzaj,
qu'n kub' kyb'isin qa noq jun klelin otaq
kyli. 38 Me atzin te Jesús iky xi tq'ma'n
kye kyjalu'n: ¿Titzin qu'n ma chi jaw
xob'a? ¿Ex ti'tzin qu'n ma jaw ka'min
kyanmi'n? 39 Kyka'yintzi'n nq'ob'a ex
kyka'yinkuy nqa'n. Ayinqinx weji'y. Chin
kytzyu'nka ex chin kyka'yinka, qu'n jun
klelin nti' te' tchib'jil ex tb'aqil, tze'nku ma
kyli'y wi'ja.

40 Tej tb'aj tq'ma'n ikyjo, b'e'xsin i xi
tyek'intzjo tq'ob' exqetzi'n tqan. 41 Nimx i
jaw ka'ylaj, ex nimx tze'jb'il kyna'. Tu'n
ikyjo, mix ja' nxi kynimine tkyaqil, qa ataq
Jesúsjo. Tu'npetzi'n, chi Jesúsjo kye ky-
jalu'n: ¿Nti'tzin ch'in wab'j kyuk'iy tzalu'n
te nwa'y?

42 Xitzin q'o'n ch'in kyiẍ te, a tzq'ajsin
toj q'aq', 43 ex xi ttzyu'n, exsin xi tchyo'ntz
kywutz. 44 Xitzin tq'ma'nl kyjalu'n: Atzi'n
ma tziky' toj nchwinqila ja'lin, atzaj b'aj
nq'ma'n kye'y tej intintaqxa kyuk'iy: Qa
iltaq ti'j tu'n tb'ajjo jni' tz'ib'in wi'ja toj
tkawb'il Moisés, kyoj kyu'j yolil Tyol Dios,
ex kyojjo jni' U'j te B'itz.*

45 Kub'sin tyolin Jesúsjo lo, tu'ntzintla tel
kyniky'jo t-xnaq'tzb'in ti'jjo jni' tz'ib'in toj
Tu'jil Tyol Dios 46 Chi' kyjalu'n: Tz'ib'in ta'
te', qa iltaq ti'j tu'n nkyima, ayi'n Crist,
me toj toxin q'ij, iltaq ti'j tu'n njatz anq'i'n
juntl majl kyxol kyimnin.* 47 Ex qa toj tumil
nb'i'y, il ti'j tu'n t-xi yolit kye' jni' xjal, a
ite' toj tkyaqil twutz tx'otx', qa il ti'j tu'n
tajtz ti'j kyanminxjal tuk'a Dios, tu'ntzintla
tkub' nnajsi'n jni' kyil. Antza tu'n ttzaj
xkye tq'umle yol lo toj tx'otx' te Jerusalén.
48 Aye kye' aku chi ok te kujsil te' tkyaqiljo
lo. 49 Ayinku we' aku chin tzaj sma'n te'
a saj tziyin kye'y tu'n nMa'n. Me il ti'j,
tu'n kykyija tzalu'n tojjo tnam te Jerusalén,
ex tzmaxi aku chi exji'y, aj kyk'mo'nteji'y
tipin, a ktzajil toj kya'j.*

* 24:44 U'j te B'itz, Salmos tb'i toj kastiy. * 24:46 Sal. 16:10; Is. 52:13–53:12 * 24:49 Kyb'i. 1:4

Tej tmeltz'aj Jesús toj kya'j
(Mr. 16:19-20; Kyb'i. 1:6-11)

50 Tb'ajlinxitzi'n lo, i tzaj tkle'n Jesús na-
jchaq ch'intl tk'atz tnam, tzmax toj Betania.
I jawtzin ti'n Jesús tq'ob' twutz kya'j, exsin
i kub' tky'iwli'ntz. 51 Ex tzmataq nky'iwlin,
b'e'xsin el tpa'n tib'tz kyi'j, ex texjo paq
anetzi'n, b'e'x xi q'i'n toj kya'j. 52 Tej
kyb'aj k'ulin twutz, b'e'xsin i meltz'ajtz toj
tnam te Jerusalén, me ox chi tzalajx wen.
53 Axsintza, i kub'e tene tkyaqil q'ij toj tnejil
ja te na'b'l Dios, ex nimx i q'o'n chjonte te.

Tu'j Juan

Juan tb'i jun t-xnaq'tzb'in Jesús, a k'u'jlinxixtaq tu'n (13:23; 19:26; 21:7, 20, 24). Kub' ttz'ib'in u'j lo, a tkyajin Tb'anil Tqanil, a mikyxi ch'intljo tze'nqeku oxel. Ate Juan ntzaj q'ma'nte qa kub' ttz'ib'in u'j lo noq tu'n t-xi qnimin qa a Jesúsjo a Crist, a Tk'wal Dios. Qu'n qa ma txi qnimin ikyjo, ktenb'il qchwinqil, a nlay b'aj (20:31).

Nimxix nyoli'n u'j lo ti'jjo tb'inchb'in ex tyol Jesús, a mi nchi jyet kyojjo txqantl Tb'anil Tqanil, aye' Tu'j Matey, Marks ex Lucas. Ex ayetzin t-xnaq'tzb'il Jesús nya noqx jun techil ex junjun xnaq'tzb'il tze'nku kyojjo txqantl Tb'anil Tqanil, qala' yolinku Jesús kyuk'axjal, a Nicodem (cap. 3), ex a qya aj Samaria (cap. 4), ex a qya aj ky'a'jil (cap. 8), ex kyuk'a txqantl.

Ex ikyxjo, nimxix nyolin Juan tojjo tu'j ti'j taq'inb'in qAjaw kyxol t-xjalil toj Judey; ex ntzaj tq'o'n nim yol tze'n tu'n tjapin b'aj tq'ijil Jesús toj Jerusalén, a na'mxtaq tkyim, ex tu'n tjatz anq'in kyxol kyimnin. Tze'nku jun tumil nimxix tojjo Tu'j Juan, a tulil ex taq'b'in Xewb'aj Xjan, a tzaj ttziyin Jesús tu'ntaq ttzaj tchq'o'n.

Ila'ku maj toj Tu'j Juan, ntq'ma'n Jesúsjo yol: Ayin weji'y, tze'nku lu'n: Ayin weji'y Wab'j, a q'olte chwinqil; Ayin weji'y Tzaj te tkyaqil xjal twutz tx'otx'; Ayin weji'y Tjpel Ch'laj kye rit; Ayin weji'y Tb'anil Kyik'lel, ex txqantl.

Atzin Tu'j Juan ntzaj tyek'in ankyexixjo Jesús, qu'n toj tnejil capítulo nyek'in qa aku Jesúsjo Tyol Dios, a at te jun majx, a s-ok te xjal, ex ma najan kyxolxjal tzalu'n twutz tx'otx'.

A Tyol qMan ma tz'ok te xjal

1 Te tnejil, te' na'mxtaq tkub' b'inchit tkyaqil, noql attaqjo Tk'wal Dios, ax tb'i, a Yol. Atzi'n Yol lo junx ate tuk'a Dios, ex ax Diosjo. 2 Atzin Yol lo at junx tuk'a Dios te tnejil. 3 Noq tu'n te' Yol b'ante tu'n Dios tkyaqil.* Noqit nya Yol b'inchin te' tkyaqil, nti'tla te at. 4 Tu'n te' Yol at tkyaqil chwinqil, ex atzi'n chwinqil n-el spiky'e te jun yek'b'il ti'j Dios toj kynab'lxjal. 5 Ex tzunx nqoptz'ajxjo spiky'in toj kyanminxjal, a o noj tu'n qxopin tu'n il, me atzin qxopin nlay yupjxjo spiky'in tu'n.

6 At jun ichin tzaj chq'o'n tu'n Dios, atzin tb'i Juan.* 7 Atzi'n ichin ul q'mal tqanil Jesús, ex nkub' tyolin kywutzxjal qa ax Jesúsjo a spiky'in, ex qa il ti'j tu'n kyxi lipe ti'j. 8 Nya ate Juan spiky'in, noq ul chiky'b'il te' tqanil. 9 Ataqtzi'n spiky'in lo a twutzxix, a ch'ix tkub' tyek'in tib' tzalu'n twutz tx'otx', q'ol te' tspiky'imil Dios kye kykyaqil xjal. 10 Ataqtzi'n Yol atx te' ojtxe, qu'n a kub' b'inchin te' tkyaqil twutz tx'otx'. Me mix ele kyniky'xjal te. 11 Atzin tAjaw tkyaqiljo twutz tx'otx', qu'n a B'inchilte. Me atzaj te' tul, mix kub'e nimin kyu'n t-xjalil, aye aj Judiy. 12 Me ayetzinl kye', a i xi niminte, b'e'x ok tq'o'nku kyoklin te tk'wal Dios. 13 Qu'n b'e'x i itz'je juntl majl tu'n Dios, ex nya kyu'n xjal mo noq tu'n t-xim jun ichin.

14 Atzi'n Yol ok te xjal,* najan qxol, ex awoqoxixa o lonte nim t-xilin toklin; a toklin akuxixjo Tk'wal qMan Dios, nimxix t-xtalb'il ex twutzxtaqjo Tyol.

15 Kub' tyolin Juan, a Jawsil A', ti'j Jesús kywutz xjal, ex iky tq'ma' kyjalu'n: Ayetzi'n, a tzuntaq chi b'i'n wi'ja, tej tb'aj nq'ma'n kye'y: Aj lipchetz wi'ja, nimx te' toklin nwutza, qu'n noql at te', tej na'mtaq wul itz'ji'y, nchiji'y kye'y. 16 Qu'n tu'n qkyaqilx ma qo k'monte nimx tky'iwb'il qAjaw, noq tu'n nim t-xtalb'il qi'j. 17 Atzi'n ojtxe tkawb'il Dios, a ul q'o'n te Moisés, a nlay b'ant tu'n tjapin qu'n. Me atzin ja'lin, ma tzaj tq'o'n Jesucrist Tqanil twutzxix ti'j jun najsb'il qil ex ti'j jni' t-xtalb'il qMan. 18 Mix a'lx o tli jun maj twutz Dios, me ma tzaj tchq'o'n Tk'wal, tu'n tyek'in te qe, tze'n t-xilin tten, qu'n ax Diosjo.

Tej tyolin Juan ti'j Jesucrist
(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

19 Ayetaqtzi'n xjal Judiy ite' toj tnam Jerusalén, i tzaj kychq'o'n junjun pale ex junjun aj Leví, xjelilte ankyetaqjo Juan.

20 I xitzin ttzaq'win; nti'x kub' tewin, ex twutzxix xi tq'ma'n: Nyaqin weji'y a Crist, a at toklin tu'n Dios.

* 1:3 Gen. 1:1-31; Col. 1:15-17 * 1:6 Mt. 3:1; Mr. 1:4; Lc. 3:1-3 * 1:14 1Jn. 1:2 * 1:21 Mal. 4:5 * 1:21 Deu. 18:15, 18

21 Nxiku kyqanin juntl majl te: ¿Tze'ntzin
ttentz? ¿Me qa atejiy Elías?*
I xi ttzaq'win Juan. Nyaqin weji'y.
¿Me qa atejiy Tsan Dios, a attaq tulil?*
Ex xi tq'ma'nl Juan: Mina.
22 Xitzin kyqaniltz te: ¿Me ankye tetza?
Q'mantza qe'y, tu'ntzin t-xi qi'n tqanil kye'
a saj chq'o'n qe'y. ¿Ankye tetza toj twutza?
23 I xitzin ttzaq'win Juan: Ayin weji'y
tq'ajq'ojil wib'aj, a kyij ttz'ib'in Isaías, a
yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:
Ex b'ijte tq'ajq'ojil twi' jun a'la kujxix
wen tojjo tzqij tx'otx', ja' nti'ye ky-
najb'ilxjal toj, a chi' kyjalu'n:
Kyb'inchim kyte'n twutz qAjaw, qu'n ch'ix
tul tzalu'n twutz tx'otx'.*
24 Ex ayetzi'n i xi chq'o'n kyu'n Parisey
tu'n kyyolin tuk'a Juan xi kyqanin te: 25 Qa
nya tejiy Crist mo Elías mo jun yolil Tyol
Dios, ¿Ankye saj q'onte tokli'n tu'n kykux
tq'o'nxjal toj a', te jawsb'il a'?
26 I xi ttzaq'win Juan: Ma chi ku'xxjal toj
a' wu'n, te jawsb'il a', me at juntl kyxola,
a mi ojtzqi'n kyu'n, 27 a lipchetz wi'ja, a
nimxix toklin. Nti' wokli'n nixpe tu'n woka
te taq'nil.
28 Tkyaqiljo ikyjo; b'aj tojjo tx'otx' Beta-
nia, a at tjlajxi' Nim A' Jordán, ja' nchi kuxe
tq'o'n Juan xjal toj a' te jawsb'il a'.

A Jesús tal Tal Trit Dios

29 Toj junxil q'ij, xi tka'yin Juan Jesús
kyjataq ttzaj laq'e tk'atz, ex xi tq'ma'n Juan
kyexjal: Kyka'yinxa. Kyja tzaj laq'e' tal Tal
Trit Dios, a k-elil q'inte kyilxjal toj tkyaqil
twutz tx'otx', tze'nqeku tal tal rit, a kub'
kyb'yo'nxjal, atxix ojtxe te chojb'il kyil.
30 Qu'n atzin o txi nq'ma'nji'y kye'y, qa at
juntl, a iltaq ti'j tu'n tul, ex qa attaql te'
nim toklin nwutza, qu'n noql at te', tej
na'mtaq wul itz'ji'y, nchiji'y kye'y. 31 Ex nya
wojtzqi'nl we' twutz, me nchi kux nq'o'n
xjal toj a' te jawsb'il a', tu'ntzin tel kyniky'
aj Israel te, tze'nku tzalu'n: 32 Qu'n nli'y
Xewb'aj Xjan, tej tku'tz toj kya'j tze'nku jun
palom, ex kub' we' tib'aj Jesús. 33 Na'mx
tel nniky'a te ankye te Crist, me akux Dios,
a tzaj chq'o'n we, tu'n kyku'xxjal toj a',
te jawsb'il a', o tzaj tq'ma'n wey nej: Qa
ma tlijiy Xewb'aj Xjan tu'n tku'tz, ex tu'n
tkub' ten tib'aj jun xjal, axixsinte xjaljo at
toklin tu'n tkux q'o'nte Xewb'aj Xjan toj
kyanminxjal te jun majx. 34 Ma nli'y, ex
ayinkuxixa ẍin lonte qa a Jesúsjo Tk'wal
Dios.

Tej kytzaj ttxko'n Jesús tnejil t-xnaq'tzb'in

35 Toj junxil q'ij, attaq Juan kyuk'a kab'e t-
xnaq'tzb'in. 36 Tej t-xi kyka'yin nb'et Jesús,
xi tq'ma'n Juan kye: Kyka'yinxa atzin ichin
chi', atzin tal Tal Trit Diosjo. 37 Tej kyb'inte
t-xnaq'tzb'in Juan yol ikyjo, b'e'x i xi lipe
ti'j Jesús. 38 Ajtz meltz'aj Jesús ka'yil ti'jxi,
xi tka'yin lipcheqe ti'j, ex xi tqanin kye:
¿Ti'tzin nkyjyo'nch?
Jun paqx xi kytzaq'win: Ay Xnaq'tzil.
¿Ja'tzin ta' te tja?
39 Xi tq'ma'n Jesús kye: Ku kytzaja loltech.
Ex b'e'x i xi lipe ka'yilte ja' najle Jesús.
Ex tej kykanin, b'e'x i kyij ten tuk'a tzmaxi
tex q'ij, qu'n otaq qoqix kye; qu'n otaq tz'ok
kyaje or te qale.
40 Kyxoljo kab'e ichin anetzi'n, a Andrésjo
jun, a titz'in Simun. 41 Jun paqx, xi' Andrés
jyolte Simun. Tetzi'n tknet tu'n, xi tq'ma'n
te: Ma jyet Crist qu'n, a sk'o'nxix tu'n Dios.
42 B'e'xsin xi k'le'n Simun tu'n Andrés tk'atz
Jesús. Tetzi'n tok ka'yin te' tu'n Jesús, xi
tq'ma'n te: Simun, ay tk'wal Jonás. Me
atzin ja'lin k-okil nq'o'n juntl tb'iy, a Cefas,
a ntq'ma', ab'j toj qyol, mo Pegr.

Tej kytzaj ttxko'n Jesús Lip ex Natanael

43 Toj junxil q'ij, kub' t-ximin Jesús tu'n t-
xi' toj tx'otx' te Galiley. Antza oke tk'ulb'in
Lip, ex xi tq'ma'n te: Lipeka wi'jach.
44 Antza najle te Lip toj Betsaida, axjo
ttanim Andrés tuk'a Pegr. 45 Ex xi' te Lip
jyol Natanael. Tej tel jyet tu'n, xi tq'ma'n
te: O jyet qe' Crist qu'n, aj tze'nku kyij
ttz'ib'in Moisés exqetzi'n jni' yolil Tyol Dios
toj Tu'jil Tyol: Jesús aj Nazaret tb'i, a tk'wal
Jse.
46 B'e'x xi tq'ma'n Natanael te Lip: ¿Ma
akupela tz'etz jun nmaq xjal tojjo much'
tnam Nazaret?
Ex xi ttzaq'win Lip: Ku tzaja wuk'iy; k-elil
tniky'a te.
47 Tej t-xi tka'yin Jesús ch'ixtaq tpon
Natanael tk'atz, ex ok tq'ma'n ti'j: Lu jun
xjal lo, jun aj Israel tuk'a tkyaqil tanmin,
mina njawje tk'u'j.
48 Tej tb'inte Natanael ikyjo, xi tqanin te
Jesús kyjalu'n: ¿Tze'ntzin tten el tniky'a
wi'ja?

* 1:23 Is. 40:3

Xi tq'ma'n Jesús te: Qu'n ma nli'y tokx-
taqa t-xe tqan iw, tej na'mtaq tok k'ulb'in
tu'n Lip.
49 Xitzin ttzaq'win Natanael te Jesús: Ay
Xnaq'tzil, Tk'wal Dios te, ex Nmaq Kawil
kye aj Israel.*
50 Xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma man txi tnimi'n
noq tu'n t-xi nq'ma'n tey, qa o tz'iwliy
wu'n t-xe tqan iw? Me tzalu'n ok tla'b'ila
txqantl ti', a nimixixtl tze'nku lo. 51 Me
twutzxix kxel nq'ma'n tey: Tkyaqil t-xilin
kya'j ktzajil nyek'in te'y, nyakuj aye t-angel
Dios nchi jax ex nchi ku'tz nk'atza, ayi'n
Tk'wal Ichin, noq tu'n tkujsit nyola.*

2

Tej tkub' ttx'ixpin Jesús a', tu'n tok te vin

1 Tb'ajlinxi' oxe q'ij, b'aj jun mejeb'lin
toj tnam Caná, toj ttx'otx' Galiley, ex
antza ta'yetaqjo tnana Jesús. 2 Ex ikyx te
Jesúsjo kyuk'a t-xnaq'tzb'in i tzaj txko'n
toj mejeb'lin. 3 Ex tej tel b'ajjo vin, xitzin
tq'ma'n tnana Jesús te: Ma tz'el b'aj tej
vinch.
4 Me xi ttzaq'win Jesús: Ay qya, ¿Ti' qaj
ti'jjo lo? Qu'n na'mx tpo'n amb'il tu'n t-xi
xkye waq'i'n.
5 Me b'e'x xi tq'ma'n tnana kye' nchi sip-
intaq: Kyb'inchinkuy tkyaqil a tze'nkuxjo
ktzajil tq'ma'n kye'y.*
6 Ex attaq qaq ma tij ẍoq' tkub'il a',
ab'j julsinqe, ex nchi ajb'in te kytx'ajb'il
xjal Judiy, tze'nkuxtaqjo ojtxe tumil kyu'n.
Teyile junjun nkux b'aj junjun winqin ẍoq'
a' toj. 7 B'e'x xi tq'ma'n Jesús kye' nchi
sipintaq: Kynojsinqekuxji'y ẍoq' tuk'a a'.
Ex i b'aj noj kyu'n wen. 8 Ex xi tq'ma'nl kye:
Kyplu'nktz ch'in, ex kyinxa te tnejil nuk'il.
Ex kub' kyb'inchin ikyjo. 9 Ex atzin te' tnejil
nuk'il kub' niky'b'in te' a', a otaq tz'ok te
vin, nti' b'i'n tu'n ja' otaq tzaje, me ayetzin
kye sipil b'intaql kye kyu'n, qu'n o kyli kye'
ja' otaq chi meltz'aje kye' q'a'yil.
Ex atzinj tnejil nuk'il te mejeb'lin, tzaj
ttxko'n chmilb'aj, a tzmataq njaw meje, 10 ex
xi tq'ma'n te: Kykyaqil xjal nxi kysipin
nej a tb'anilx vin; ex ajtzin kyb'aj k'wa'n
txokenj toj jun mejeb'lin, nxi kysipin vin, a
nya wiyil, tu'ntzin mi kyna'ye ttxutxjil. Me
atzin te, ma kub' tk'u'n tejiy vin tb'anilxix,
tu'n tokin tzmax tzalu'n.
11 Atzin lo tnejil techil tipin Jesúsjo b'ant
toj najb'il Caná toj ttx'otx' Galiley, ex tu'njo
lo xi tyek'ine' nim toklin kye' t-xnaq'tzb'in.
Ex tu'n ikyjo, b'e'x xi kynimin qa Tk'wal
Dios.
12 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, b'e'x xi' Jesús to-
jjo tnam Capernaum, tuk'a tnana, kyuk'a
titz'in ex t-xnaq'tzb'in.* Antza i tene jun
jte'b'in q'ij.

Tej kyex tlajo'n Jesús jni' k'ayil toj tnejil ja te na'b'l Dios
(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

13 Tej ch'ixtaq tk'ul kani'n nintz q'ij te
Wa'j Pan kye Judiy,* jax Jesús tojjo tnam
Jerusalén. 14 Ex okx tojjo tnejil ja te na'b'l
Dios, ja' ate junjun sb'ul nchi b'aj k'ayin
alu'mj te chojb'il kyilxjal, tze'nku wakx,
rit ex palom. Ex ikyxjo, ok tka'yin aye
xjal nya wen q'uqejqe tx'exb'il pwaq. 15 Tej
tok tka'yi'n tkyaqiljo ikyjo; kub' tb'inchin
jun asyal te poq'chb'il, ex i b'ajetz tlajo'n
xjal ite' toj tja Dios, tuk'a jni' kyk'aẍjil,
kywakix ex kyrit. Ex ja ttolpin kymeẍjo
tx'exb'il pwaq, ex b'aj kub' chitjjo pwaq
twutz tx'otx'. 16 Ex xi tq'ma'n kye' nchi b'aj
k'ayin palom: Kyimetza kykyaqiljo lo tzma
pe'n. ¿Ma mitzin nchi tx'ixwe'y tu'n ma
tz'ok kyq'o'n tja nMa'n te jun k'ayb'il?
17 B'e'xsin tzaj kyna'ntz t-xnaq'tzb'in, aj
tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios:
Ay, Dios, Nimxix nchin xky'aqi'n ti'j
Tjaych.*
18 B'e'xsin xi kyq'ma'n Judiy te: ¿Ti'tzin
jun yek'b'il k'wel tq'o'n qwutza, qa at
tokli'n tu'n tkub' tb'inchinji'y lo?
19 I xi ttzaq'win: Kyyuch'inkutzinji'y tne-
jil ja te na'b'l Dios lo, ex toj oxe q'ij otaq
japin b'antl wu'n.*
20 Xi kyq'ma'n Judiy te: Taj qaq toj ox k'al*
ab'q'e tu'n tjapin b'ajjo ja lo. ¿Ma akutzin
japinte tu'n, toj oxe q'ij?
21 Mix ele kyniky' ti'j t-xilin tyol, qu'n mi
nyolin ti'j jun ja twutz tx'otx'; qala' ti'jjo t-
xmilil. 22 Me yajxi, tej tjaw anq'in Jesús juntl
majl kyxol kyimnin, ul julk'aj toj qk'u'ja, a
awo'y t-xnaq'tzb'in, ti'jjo yol lo, a otaq tzaj

* 1:49 Mt. 16:15-16 * 1:51 Gen. 28:12 * 2:5 Gen. 41:55 * 2:12 Mt. 4:13 * 2:13 Ex. 12:1-27; Deu. 16:1-8
* 2:17 Sal. 69:9 * 2:19 Mt. 26:61; 27:40; Mr. 14:58; 15:29 * 2:20 Qaq toj ox k'al, 46 n-ele.

tq'ma'n qe'y. Ex tu'n ikyjo, xi qnimi'n a
Tu'jil Tyol Dios ex tkyaqil tyol Jesús.

Ojtzqi'n tu'n Jesús tze'n tten junjun xjal

23 Kyojjo q'ij te Wa'j Pan lo, kub' tb'inchin
Jesús nim techil tipin, ex nimxjal i nimin
ti'j. 24 Me mix oke qe tk'u'j kyi'j, qu'n el
tniky' ti'j kynab'l kykyaqilx. 25 Nya il ti'j tu'n
t-xi tq'ma'n jun a'la te, tze'n tten jun xjal,
qu'n ojtzqi'n tu'n, tze'n t-xilin kyxim toj
kyanmin.

3

Tej tyolin Jesús tuk'a Nicodem

1 At jun ichin, Nicodem tb'i, jun Parisey
nejinel kyxol aj Judiy. 2 Kanin Nicodem
tk'atz Jesús toj qniky'in, ex xi tq'ma'n
te: Xnaq'tzil, b'inqe qu'n qa a Dios saj
chq'o'nti'y te xnaq'tzil qe'y; qu'n mix a'l
jun xjal aku tzaj yek'inte tipin tuk'a nim
techil tze'nku nb'ant tu'n, qa nya qMan
tuk'a.
3 Xi ttzaq'win Jesús: Twutzxix kxel
nq'ma'n te'y: Ankye te' mi tz'itz'je juntl
majl,* nlayx tz'el tniky' ti'jjo Tkawb'il Dios.
4 B'e'x xi tqaninku Nicodem te:
¿Tze'ntzin tten ikyjo; jun xjal ma tijin tu'n
titz'je juntl majl? ¿Ma akutzin tz'okx toj
tk'u'j ttxu, tu'ntzintla titz'je tkab' majin?
5 Xi ttzaq'win Jesús te: Twutzxix kxel
nq'ma'n tey, qa nlayx tz'okx jun xjal toj
Tkawb'il Dios, qa mina s-itz'je te twutz
tx'otx' ex tu'n Xewb'aj Xjan. 6 Ankye te'
ma tz'itz'je kyu'n manb'aj, at tchwinqil te
twutz tx'otx'. Ex ankye te ma tz'itz'je tkab'
majin tu'n Xewb'aj Xjan, at chwinqil te jun
majx. 7 Mi jaw ka'min tk'u'ja ti'jjo ma txi
nq'ma'n tey: Tkyaqilx tetz il ti'j tu'n tjaw
itz'je tkab' majin. 8 Qu'n ikyxjo tze'nku te
kyq'iq' njumin wen, me mina nqlo'n ja'
ntzaje ex tze'n txi', ex ikyqetzin kye' aye
nchi itz'je tu'n Xewb'aj Xjan.
9 Xi tqanin juntl majl te Jesús: ¿Tze'ntzin
ttxoliljo ikyjo?
10 Xi ttzaq'win Jesús: Ay Nicodem, jun
tnejil xnaq'tzila kyxol aj Israel, exsin ¿Mi n-
el tniky'a ti'jjo lo? 11 Twutzxix kxel nq'ma'n
tey, anqeji'y nqyolin, a b'i'n qu'n. Ex an-
qeji'y nkub' qchiky'b'in a o qli'y. Me ayetzin
kye mi nxi kyniminji'y a nxi qq'ma'n. 12 Ex
qa mina xi tniminjiy a xb'aj nq'ma'n tey
ti'jjo kyq'iq' te twutz tx'otx', ¿Tze'ntzin
ttentz tu'n t-xi tniminji'y, a kxel nq'ma'n
ti'jjo te toj kya'j? 13 Qu'n mix a'l jun tetz o jax
toj kya'j q'il tqanil; qala' o'kqinx we, a ayi'n
Tk'wal Ichin, ẍin ku'tz tzalu'n twutz tx'otx',
qu'n toj kya'j intinetaqa ojtxe. 14 Qu'n
ikytzi'n tze'nku te Moisés jax tyob'in toj
tzqij tx'otx' jun twutzb'iyil kan ti'j jun tze,
te jun q'anb'il kyexjal;* ikytzin weji'y, a
ayi'n Tk'wal Ichin, kchin jawil yob'i'n twutz
jun cruz,* 15 tu'ntzin tkyaqiljo kchi nimil
wi'ja mi chi naj; qala' ktenb'il kychwinqil te
jun majx.

Tq'aq'b'il tk'u'j qMan kyi'j tkyaqilxjal twutz tx'otx'

16 Qu'n nimxix tq'aq'b'il tk'u'j Dios
kyi'jxjal tzalu'n twutz tx'otx', ma chin
tzaj tchq'o'n, a ayi'n Tk'wal junch'in,
tu'ntzin kykyaqiljo a kchi nimil wi'ja nlay
chi naj, qala' ktenb'il kychwinqil te jun
majx. 17 Qu'n atzin t-xim Diosjo lo, nya
tu'n nkawi'n kujxix wen kyib'ajxjal; qala'
tu'n kyklet tkyaqilxjal wu'n. 18 Qu'n ankye
te' knimil wi'ja, nlay naj te'. Me ankye te'
tky'e' tu'n tnimin, at tkawb'il Dios tib'aj,
a kujxix wen, noq tu'n ma chin el ti'jli'n,
ex tu'n mi xi lipe wi'ja, a ayi'n Tk'wal
Dios, a o'kxjo junch'in. 19 Axixsin t-xilin
tkyaqiljo lo: Ma chin kanin tzalu'n twutz
tx'otx' te jun spiky'in kyexjal. Me ayetzin
xjal kyky'e' ti'jjo spiky'in; qala' tok tilil
kyu'n tu'n kykyij toj qxopin, qu'n nya
wenjo kyb'inchb'in. 20 Qu'n tkyaqilxjo nchi
b'inchin nya wen, n-el kyi'jlin spiky'in, ex
kyky'e' tu'n kytzaj laq'e tk'atz, tu'ntzin
mi tz'ele tniky'tzajiljo kyb'inchb'in nya
wen.* 21 Me ayetzin kye nchi b'et tojjo Yol
twutzxix, nchi tzaj laq'e tk'atz spiky'in,
tu'ntzin tel tniky'tzajil qa a Dios at kyuk'a
toj tkyaqil.

Tej tyolin Juan, a Jawsil A', juntl majl ti'j Jesús

22 Tb'ajlinxitzin yolin ikyjo, b'e'x xi' Jesús
quk'iy, a awo'y t-xnaq'tzb'in, toj tx'otx'
Judey. Kub' ten quk'iy antza, ex i ku'xxjal
tu'n toj a' te jawsb'il a'. 23 Ex ikyx te Juan n-
aq'nin toj junxil tx'otx', Enón tb'i, nqayin
tk'atzjo tnam Salim. Nchi kux tq'o'n te' xjal
toj a' te jawsb'il a', qu'n nim a' attaq antza.

* 3:3 1Pe. 1:3, 23 * 3:14 Num. 21:9 * 3:14 Is. 52:13; Jn. 8:28; 12:32-34 * 3:20 Job 24:13-17 * 3:24 Mt. 14:3; Mr. 6:17; Lc. 3:19-20

24 O b'ajjo ikyjo, a te' na'mx tku'x Juan toj
tze.*
25 Jawtzin anq'in jun yol kyxol t-
xnaq'tzb'in Juan, a Jawsil A', kyuk'a junjun
kyxol aj Judiy, kyi'jjo a nb'ant kyu'n
ojtxe, tu'n kyel wen twutz Dios. 26 I ul
t-xnaq'tzb'in Juan tuk'a, ex xi kyq'ma'n
te: ¡Xnaq'tzil, ka'yinxa! A xjal at tuk'iy
jlajxi Nim A' Jordán, aj tq'may qe'y qa wen;
nimxjal nchi ku'x tq'o'n toj a' te jawsb'il a',
ex tkyaqilxjal ma che'x lipe ti'j. Ajo lo nya
wen toj qwutza.
27 Me i tzaj ttzaq'win Juan: Mix a'l junte at
toklin tu'nx tib'x; qala' o'kx Dios ntzaj q'on
te' toklin. 28 Qu'n ayeku kye' i b'inte, tej t-
xi nq'ma'n kye'y, qa nyaqin weji'y a Crist;*
qala' noq jun taq'nil ul nej twutz. 29 Te we'y,
ikyxjo lo tze'nku jun mojil tuk'a chmilb'aj
toj jun mejeb'lin: Tkyaqil xjal ma chi ok
tze'nku jun xu'jb'aj. Nchin tzalaja, aj t-xi
lipexjal ti'j Jesús, tze'nkujo mojil ntzalaj aj
t-xi lipe xu'jlb'aj ti'j tchmil. Tu'npetzi'n,
tzunx nchin tzalaja tu'n nxi nb'i'n tqanil, qa
tkyaqilxjal ma txi lipe ti'j Jesús. 30 Qu'n te
we'y, tb'anilx tu'n tch'iy toklin Jesús, exla
qa kyja tkub' b'aj we woklin.

A Jesús tzaj toj kya'j

31 A Jesús tzaj toj kya'j, ex at toklin tib'aj
tkyaqil; ayintzin we' te twutz tx'otx', ex
o'kx nchin yoli'n ti'jjo te twutz tx'otx'.
Qala' atzin te' a ntzaj toj kya'j at te toklin
tib'aj tkyaqil. 32 Qu'n ate Jesús tzaj ti'n tqanil
ti'jjo tkyaqil a o tli ex o tb'i toj kya'j, me
mix a'lx jun nxi niminte. 33 Me qa at jun xi
tnimin, a ntkujsin qa twutzxixjo Tyol Dios.
34 Qu'n atzin a tzaj chq'o'n tu'n Dios o'kxtza
nyoline Tyol qMan, qu'n ax Dios saj tq'o'n
T-xew tib'aj te jun majx. 35 Nimxix nq'aq'in
tk'u'j qMan Dios ti'j Tk'wal, ex o tzaj tq'o'n
toklin tib'aj tkyaqil.* 36 Ankye te kxel nimin
te' Tk'wal Dios, at jun tchwinqil te jun majx;
me atzi'nl te, a tky'e' txi tnimin, nti' te'
toklin ti'jjo chwinqil anetzi'n, qala' ktzajil
tq'o'n Dios tkawb'il kujxix tib'aj, a nlay b'aj.

4

Tej tyolin Jesús tuk'a jun qya aj Samaria

1 Pon tqanil kyuk'a Parisey, qa nimxtaql
te Jesús xjal lipchek ti'j, ex nimxtaql xjal
nchi ku'x toj a' tu'n, te jawsb'il a', tze'nku
te Juan. 2 Me nya aku te Jesús ku'x q'o'n
kyexjal toj a', qala' awo ke', a t-xnaq'tzb'in.
3 Tej tb'inte Jesús tqanil ikyjo, b'e'x etz toj
ttx'otx' Judey, ex b'e'x xi' majl Galiley. 4 Me
ilx ti'j nej tu'n tiky' toj ttx'otx' Samaria.
5 Pon kanin Jesús toj tnam Sicar toj ttx'otx'
Samaria,* nqayin tk'atzjo tx'otx', a o kyij
tq'o'n qtzan Jacob ojtxe te Jse, a tk'wal.
6 Antza ta'yetaq jun xoch, a toktaq tb'i: T-
xoch Jacob. Ex tzajnin Jesús toj tb'e, otaq
sikyte. Kub' qe ajlal ttzi xoch; b'alaqa otaq
tz'ok kab'laj.
7-8 Nti'qotaqa awo'y t-xnaq'tzb'in antza,
qu'n otaq qo'xa toj tnam laq'ol ch'in qwa'y.
Ex ultzin jun qya aj Samaria q'a'yil toj
xoch, ex xi tq'ma'n Jesús te: Q'ontza ch'in
nk'wa'y che'we.
9 Me atzin te' qya xi tq'ma'n te: ¿Ti'tzin
qu'n ntzaj tqani'n tk'wa'y che'we we'y?
Qu'n aj Judiy te, ex ayintzin we' jun qya aj
Samaria (qu'n kyojjo q'ij anetzi'n nimxtaq
q'oj at kyxol aj Judiy ex aj Samaria).*
10 Ex xi ttzaq'win Jesús: Noqit o tz'el
tniky'a ti'jjo a tzaj tq'o'n Dios, ex noqit aku
tz'el tniky'a wi'ja, a nxi nqani'n nk'wa'y
che'we tey, atla te saj qanin te we'y, ex
matla txi nq'o'n we' che'we itz' tey.
11 Xi ttzaq'win te' qya: Ay Tata, noqittzin
at pulb'ilte tu'n, qu'n ma tij te xoch t-xe.
¿Ja'tzin ktzajile che'we tu'n, a itz', tu'n tzaj
tq'o'n we'y? 12 ¿Ankyenaj te? ¿Ma nimx-
ixnajtzinl te toklin tze'nku qtzan qxjalil
Jacob, a xkyij q'on te' xoch lo, ja' xk'wa'ne
kyuk'a jni' tk'wal majqexjo talin?
13 Xi ttzaq'wi'n Jesús: Kykyaqiljo nchi b'aj
k'wan ti'jjo che'we lo, ktzajil majl k'waj
kyi'j. 14 Me ankye te' kxel k'wan te' che'we
kxel nq'o'n, nlaypen tzaj jun majl te' k'waj
ti'j. Qu'n atzi'n che'we kxel nq'o'n te,
kpuljil toj tanmin, tze'nku' xlok' a', tu'n
tten tchwinqil te jun majx.*
15 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'ntljo qya te: Ay
Tata, q'o'ntzinjiy che'we we'y, tu'ntzintla
mina tzajitl k'waj wi'ja, ex tu'ntzintla mi
chin tzajitla q'a'yil tzmax tzalu'n.
16 Ex xi ttzaq'win Jesús te: Ku txi'y q'olb'il
te' tchmila; ex ku kytzaja tzalu'n.
17 Tzajtzin ttzaq'win qya: Nti' we' nchmil.

* 3:28 Jn. 1:20 * 3:35 Mt. 11:27; Lc. 10:22 * 4:5 Gen. 33:19; Jos. 24:32 * 4:9 Esd. 4:1-5; Neh. 4:1-2 * 4:14 Jer. 2:13; 17:13; Jn. 7:37-39

Ex xi tq'ma'n Jesús te: Twutzx te ma tzaj
tq'ma'n qa nti' tchmila. 18 Qu'n jwe' tchmila
o tziky', ex atzi'n mujle tuk'iy ja'lin nya
tchmilkuy. Twutzx te ma tzaj tq'ma'n.
19 Tej tb'inte qya ikyjo, xi tq'ma: Ay Tata,
ma tz'el we nniky' te, qa atejiy jun yolil Tyol
Dios, tze'nku ojtxe. 20 Qa ikyjo, at jun nxjela
te'y: Ayetzi'n qxe'chila aj Samaria i k'ulin
te Dios twi' wutz lo; me ayetzin kye' aj Judiy
nkyq'ma'n qa noq o'kx toj Jerusalén aku qo
k'uline.
21 Xitzin tq'ma'n Jesús te: Ay qya, no-
qit aku chinx tnimi'n, qu'n tzul kanin jun
q'ij, ja' tu'n kyk'uliniy twutz qMan Dios,
nya noq o'kx twi' wutz lo, ex nya noq toj
Jerusalén; qala' toj tkyaqil twutz tx'otx'.
22 Ayetzin kye' aj Samaria, mi n-el kyniky'a
te alqe nchi k'uliniy. Me metzin qe', a awo'y
aj Judiy, ma tz'el qe qniky' te alqe nqo
k'uliniy, qu'n antza tzajnin te' tkolb'il qMan
noqx kyu'n aj Judiy. 23 Me ma pon kanin
jun q'ij, ex atzin q'ijjo ja'lin, ex ayetzi'n a
kxel kyq'o'n kyib' twutz qMan tuk'a tkyaqil
kyanmin, ayexixsin kye kchi k'ulilj tuk'a
tumil, exla qa noq ja'chaqku ite'ye, qu'n
ikytzin te Diosjo taj. 24 Qu'n ate Dios nya
q'ancha'l te', exla at toj tkyaqil tch'i'ysb'in.
¿Ma akutzin qo k'ulin twutz noq tuk'a qtzi?
Qala' tuk'a tkyaqil qanmin, ex tuk'a jun
qnimb'il twutzxix.
25 Xitzin tq'ma'n qya te: B'i'n we' wu'n
qa tzul Kolil, a Crist. Ex aj tul, okla ktzajil
tchiky'b'in tkyaqil.
26 Xitzin tq'ma'n Jesús te: Ayin weji'y
Crist, a nchin yoli'n tuk'iy.
27 Tzmataq nyolin, tej qmeltz'aja. B'e'x o
jaw ka'ylaja tu'n nyolin Jesús tuk'a jun qya.
Me mix a'l jun qe' ten tipin tu'n t-xi qaninte
te, ti' taj, mo tiqu'n nyolin tuk'a.
28 Ex jun paqx kyij ttzaqpi'n tej qya
tẍoq', ex b'e'x xi rinin tzmax toj tnam
q'malte kyexjal. 29 Tej tkanin, xi tq'ma'n
kye: Ku kytzaja lolte jun xjal, a ma b'aj
tq'ma'n tkyaqiljo nya wen o b'ant wu'n
ojtxe. ¿Nyapela Cristjo, a at tulil?
30 Ex jun paqx i b'ajetzxjal toj tnam, ex i
xi' ja' ta'ye Jesús.
31 Tzmataq nchi b'aj ulxjal, awotzin qe' t-
xnaq'tzb'in, o kub'sin qwutza te: Xnaq'tzil,
ku tzaja wa'l jun twa'y nej, qo chiji'y.
32 Me ante Jesús tzaj tq'ma'n qe'y: At jun
we' nwa, a mi ojtzqi'n kyu'n.
33 Awotzin qe' o ok te'n qanilte qxolilixa:
¿Ma atpela jun a'la ma tzaj q'inte twa?
34 Atzin te Jesús tzaj tq'ma'n qe'y: Ax-
ixsin weji'y nwa, noq tu'n tkub' nb'inchi'n
tajb'iljo a saj chq'o'n we'y, ex tu'n tjapin
b'ajjo taq'in wu'n.
35 Xi qka'yi'n kumnix kyja' tzaje laq'e
txqan xjal tokx kyxb'alin sjanin wen, ex tzaj
tq'ma'n Jesús qe'y: ¿Ma nyapela kyaje xjaw
tu'n tjaw awal? Me kxel nq'ma'n kye'y:
Kyka'yinxa kumnix, qu'n ma kub' sjane'
awal ja'lin tu'n tjaw chmet. 36 Mi nchin yolin
we' ti'jjo awal te twutz tx'otx', qala' kyi'jjo
xjal tu'n kynimin, ex tu'n tten kychwinqil
te jun majx. Ayetzin kye, a nchi aq'ni'n ti'jjo
aq'untl lo, ktzajil kytzyu'n kye twi' kyk'u'j,
junx kyuk'a a ẍi ex xiky'b'inte aq'untl.
37 Qu'n twutzxixjo jun yol nkyq'ma'nxjal
kyjalu'n: Junxilte nkux awante, ex junxilte
njaw chmon te' twutz, me junx twi' kyk'u'j
ktzajil kytzyu'n ti'j.
38 Ma chex nchq'o'n kye tu'n kyxi'y chmol
twutz awal kyxolxjal, a ja' mi ẍi aq'nini'y
ti'j, qu'n junxilte xkux awante Tyol Dios
kye. Me tzunx nchi tzalaj kye' ti'jjo
kyaq'nb'in, qu'n noqit nti' kjol ex awal,
nti'tla kye' tu'n tja kychmo'n.
39 Nim aj Samaria i nimin ti'j Jesús, noq
tu'n tyoljo qya, tej t-xi tq'ma'n kye, qa o
b'aj tq'ma'n Jesús tkyaqiljo nya wen o b'ant
tu'n ojtxe. 40 Atzi'n tej kyul aj Samaria tk'atz
Jesús, i ok ten kub'sil kywutz te, tu'n tkyij
ten kyuk'a. Ex axsa kyije ten kab'e q'ij
kyxol. 41 Ex nimxjal i nimin, tej kyb'in te'
Tyol.
42 Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n te qya: Atzin
ja'lin mapen txi qniminx qe nya noq tu'n
saj tq'ma'n qe'y; qala' awokuxix qe ma qo
ok b'inte te, ex ma tz'el qniky'a te, qa
twutzxix ate Cristjo, a Kolil te tkyaqilxjal
twutz tx'otx'.

Tej tkub' tq'anin Jesús tk'wal jun taq'nil nmaq kawil

43 Tb'ajlinxi' kab'e q'ij, etz Jesús toj
ttx'otx' Samaria, ex xi' toj ttx'otx' Galiley.
44 Me aku Jesús tzaj q'ma'nte qe'y, a awo'y t-
xnaq'tzb'in, qa jun yolil Tyol Dios nlay tz'ok
k'u'jlin kyu'n t-xjalil.*

* 4:44 Mt. 13:57; Mr. 6:4; Lc. 4:24 * 4:45 Jn. 2:23

45 Me tej tponl Jesús toj Galiley, kub' ky-
wutzli'n aye najleqe antza, qu'n otaq kyli
tb'inchb'in tipin tzma Jerusalén toj nintz
q'ij te Wa'j Pan, qu'n ajinqetaq ite' antza.*
46 Ul meltz'aj jun majl Jesús toj tnam
Caná, toj ttx'otx' Galiley, ja' o tx'ixpit a'
te vin tu'n.* Ex tk'atz Caná at juntl tnam,
Capernaum tb'i. Antza ta'ye jun xjal nim
toklin, te taq'nil nmaq kawil, ex at jun
tk'wal iltaq ta' tu'n yab'il. 47 Atzin te tok
tb'i'n te' aq'nil qa o tz'ajtz Jesús Judey, tu'n
tpon kanin toj Galiley, b'e'x xi' lolte, ex
kub'sin twutz te, tu'n t-xi' q'anil te' tk'wal
tzma tja, qu'n ch'ixtaq tkyim.
48 Atzin te Jesús xi tq'ma'n te: Nlayx txi
kynimin kye, qa nti' jun techil wipi'n tu'n
tb'ant.
49 Me atzin tej aq'nil jun paqx xi tq'ma'n
te: Ay Tata, ku tzaja ja'linxix; ch'ix tkyim
we' nk'wal.
50 Xitzin tq'ma'n Jesús te: Kux tz'aja tja'y.
Lu te tk'wal itz'. Ma tzul Dios te.
Ex b'e'x xi tnimin tej ichin tyol Jesús, ex
b'e'x aj.
51 Ex ch'ixtaq tkanin tja, i etzjo taq'nil
k'lulte, ex xi kyq'ma'n te: Lu tej tk'wala; ma
tzul Dios te.
52 Atzin te' ichin xi tqanin kye' taq'nil jni'
or tchewx kyaq ti'j.
Ewe tiky'linxi kab'laj, chi chi'.
53 B'e'xsin pon kanin toj tnab'ljo ttata'
k'wal, qa ax orjo ttzaj tq'ma'n Jesús te, qa
ma tzul Dios te tk'wal. Tu'n ikyjo, b'e'x xi
tnimin tej ichin kyuk'a kykyaqil najleqe toj
tja. 54 Atzin lo tkab' techil tipin b'ant tu'n
Jesús, tej tajtz Judey, ex pon kaninl Galiley.

5

Tej tq'anin Jesús jun kox

1 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, tzmataq nchi
iky'sin aj Judiy jun nintz q'ij toj Jerusalén,
aj meltz'aj Jesús antza. 2 Toj Jerusalén, at
jun tkub'il a' ma tij, tkub' tk'atz jun ma tij
tjpel ja, Tjpel Tja Rit tb'i. Ajo a' tok tb'i:
Betzata toj kyyol aj Judiy. Attaq jwe' tqan
ja anetzi'n. 3 Antza kuẍejqe txqan yab':
Moẍ, kox, ex junjun noq o tz'el kyim t-
xmilil. Nchi ayo'n ti'j, tu'n tja yekj a' toj
tkub'il. 4 Qu'n chitzin qa attaq jun t-angel
Dios nk'u'ltaq ttzi tkub'il a' junjun maj, te
yekilte. Noq aj t-xi yekjjo a', ankye te nxi
t-xo'n tib' tnejil, b'e'x tzul Dios te a'lchaqx
kye yab'iltz ti'j.*
5 At jun ichin ttzi tkub'il a', o b'ant-xi
wajxaqlajaj toj ka'wnaq† ab'q'e tyab'tlin.
6 Tej tiwle tu'n Jesús kuẍle, ex el tniky' te qa
ojtxe tkub'lin yab'te, xi tqanin te: ¿Tajtzin
tu'n tq'anita?
7 Tzajtzin ttzaq'wi'n yab': Ay Tata, mix a'l
jun mojil we', tu'n nku'xa toj tkub'il a', aj
tjaw yekj. Ajtzin tjaw yekjjo a', waja tu'n t-
xi nxo'n wib'a toj, me junxil nxi t-xo'n tib'
nej.
8 Ante Jesús xi tq'ma'n te: Kux jaw we'ksa,
q'inqeksjiy tkuẍila, ex kux b'eta.
9 Texjo paq, ex ul Dios te ichin; jaw ti'n
tkuẍil, ex b'e'x ok ten b'etil.
Ataqtzi'n q'ij ikyjo, te ajlab'l.
10 Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n Judiy te ichin
otaq q'anit: Q'ij te ajlab'l te ja'lin. Nya wen
te' toj kawb'il, tu'n tkub' qb'inchin jun ti',*
ex tu'n tjaw tiqi'n tkuẍila.
11 I xi ttzaq'wi'n ichin: Ajo xjal, a xkub'
q'anin we'y, saj q'mante we'y, tu'n t-xi
wiqi'n nkuẍila, ex tu'n nb'eta.
12 Ayetzin kye' Judiy xi kyqanin te:
¿Ankye xq'mante te'y, tu'n t-xi tiqin
tkuẍila, ex tu'n tb'eta?
13 Me ante ichin mi b'i'n tu'n ankye o kub'
q'aninte, tu'n nimx txqan xjal at, ex otaq
tziky' Jesús antza.
14 Yajxi, el jyetjo ichin tu'n Jesús tojjo
tnejil ja te na'b'l Dios, ex xi tq'ma'n te:
Ka'yinktzi'n. Ma tzul Dios te'y. Mitzin
b'inchintla il, tu'ntzin mi tzaje juntl ti' ti'ja
kujxix wen.
15 Ex antza ele tniky' te, qa a Jesús otaq
q'aninte, ex xi tq'ma'n tqanil kye aj Judiy.
16 Tu'ntzin ikyjo, tzaj kyq'oj ti'j Jesús, ex
kyajtaq tu'n tkub' kyb'yo'n, qu'n tu'n nchi
kub' tq'anin xjal toj q'ij te ajlab'l.
17 Tu'ntzi'n ikyjo, xi tq'ma'n Jesús kye: Te
nMa'n kukx o tz'aq'nin te' tzmax tzalu'n,
ex ikyx weji'y nchin aq'ni'n, exla qa q'ij te
ajlab'l mo minaj.
18 Tu'ntzin tpajjo ikyjo, nimx tzaj
kyq'ojxjal ti'j, tu'n tkub' kyb'yo'n, nya noq
tu'n tkub' tq'anin jun xjal toj q'ij te ajlab'l,
qala' tu'n tyol, ok tq'on tib' te Dios, te' t-xi
tq'ma'n qa aku Dios te ttata.

* 4:46 Jn. 2:1-11 * 5:4 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 4. † 5:5 Wajxaqlajaj toj ka'wnaq, 38 n-ele.
* 5:10 Neh. 13:19; Jer. 17:21

Tej tyolin Jesús ti'jjo toklin tu'n Dios

19 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye:
Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa ayi'n
Tk'wal Dios, nlay b'ant tu'n nb'inchi'n
jun ti' noq wu'nx wib'xa; qala' o'kx nkub'
nb'inchinji'y a n-ok nka'yi'n te nMa'n. Qu'n
tkyaqilxjo nb'ant tu'n nMa'n, ex ikyxjo
nb'ant wu'n, ayi'n Tk'wal. 20 Nimxix nchin
ok tk'u'jli'n tu'n nMan Dios, qu'n ayin
we' Tk'wal; ex ntzaj tyek'in we'y tkyaqiljo
nb'ant tu'n. Ex okpe ktzajil tyek'in nimxixtl
techil wipi'n, tze'nku xb'ant wu'n ti'jjo kox
lo, noqx tu'n kyjaw ka'ylaja ti'j. 21 Qu'n ikyjo
tze'nku' te Dios, nchi jaw anq'in kyimnin
tu'n, tu'n t-xi tq'o'n kychwinqil, exsin
ikyx weji'y, a ayi'n Tk'wal Dios, aku txi
nq'o'n chwinqil noq alqe waji'y tu'n t-xi
nq'o'n. 22 Ex nya te Dios tu'n tkawin toj
q'ij te pa'b'in; qala' tzaj tq'o'n Dios wokli'n
tu'n nkawi'n tib'aj tkyaqil. 23 Kub' tb'inchin
Dios ikyjo, tu'ntzintla tjaw nimsi'n nb'i'y
kyu'nxjal, ikyxjo tze'nkuxjo njaw nimsin
tb'i qMan kyu'n. Qu'n ankye te mi xjaw
nimsin te tb'i K'walb'aj, ex mina xja tnimsin
tb'i qMan, a tzaj chq'o'n we'y.

24 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y: Ankye te'
nkub' tb'in nyola tuk'a tkyaqil tanmin, ex
k'wel tnimin a saj chq'on we'y, atpen te'
tchwinqil te jun majx. Ex nlay txi q'o'n toj
najin, qu'n o tx'ixpit tanmin te kyime tu'n
tok te chwinqil. 25 Twutzxix kxel nq'ma'n
kye'y, ma pon kanin jun q'ij ex atzin q'ijjo
ja'lin, tu'n kyb'inte a kyimninqe toj kyan-
min tq'ajq'ojil nwi'y, ayi'n Tk'wal Dios. Ex
ayetzi'n kchi k'wel niminte nyola, okpin
kchi anq'il kye'. 26 Qu'n atzin qMan Dios,
at te' tchwinqil tu'nx tib'x, ex aku ttxuyil
chwinqil. Ex ikyxjo, o tzaj tq'o'n wokli'n,
a ayi'n Tk'wal, tu'n tten nchwinqila wu'nx
wib'xa. 27 Ex nya noq o'kx Tk'wal Diosqi'n;
qala' Tk'wal Ichin. Ex tu'n ikyjo, ma tzaj
tq'o'n wokli'n tu'n nkawi'n tib'aj tkyaqil.

28 Mi chi jaw ka'ylaja ti'j tkyaqiljo lo,
qu'n pon kanin jun q'ij nimxixtl tze'nku lo,
aj kyb'inte tkyaqil kyimnin muqu'nqekux
toj tx'otx', tq'ajq'ojil nwi'y, 29 ex kchi jaw
anq'intl. Aye' wen kyb'inchb'in, kchi jawil
anq'in, tu'n tten kychwinqil te jun majx. Ex
ayetzi'n nya wen kyb'inchb'in, ex kchi jawil
anq'in kye, tu'n kyxi' toj najin te jun majx.*

Tej tyolin Jesús kyi'jjo kujsb'ilte Tyol

30 Ex nlay b'ant jun we' ti' wu'n wu'nx
wib'xa. Ex aj nkawi'n, mi chin kawin
we' wu'nx wib'xa. Qu'n nky'e'y tu'n
tkub' nb'inchi'n tze'nkuxjo waja, qala'
tze'nkuxjo taj qMan, a tzaj chq'o'n we'y.
Tu'npetzi'n, aj nkawi'n, tz'aqlexix we'
nkawb'il. 31 Qu'n qa ma chin kujsi'n nyola
wi'jxa, nti'la tajb'in nyola tu'n tok te kujsil
we'y. 32 Me at juntl nkujsinte tyol wi'ja, a
Juan Jawsil A'. Ex b'i'n we wu'n a ntq'ma'n
wi'ja twutzxix, ex at tajb'in te kujsil we'y.
33 Ex ayekuy i xta'j qanilte te Juan qa wenqe
nyola; ex atzi'n tzaj ttzaq'win kye'y qa
twutzxix te'.* 34-35 O yolin Juan b'a'n wi'ja,
qu'n ate Juan tze'nku jun tzaj, a nqoptz'aj
tuk'a jun yol twutzxix wi'ja kywutzxjal. Ex
ma chi tzalaja jun jte'b'in q'ij ti'jjo tyol.
Q'uqle kyk'u'ja ti'jjo t-xnaq'tzb'il Juan, ex
ntzaj nna'n kye'y, noq tu'n kykleta. Me mi
q'uqle nk'u'ja ti'jjo jun xjal, exla qa Juan,
nyakuj qa il ti'j tu'n tkujsitjo nyola tu'n
jun xjal. 36 Qu'n at jun we' kujsilwe nimx-
ixtl toklin tze'nku te Juan, qu'n tkyaqiljo
techil wipi'n a nb'ant wu'n, ikyxjo tze'nku
tzaj toqxenin qMan we'y; atzi'n nkujsin
te' qa a Dios saj chq'o'n we'y. 37 Ex ikyx
te qMan Diosjo, a tzaj chq'on we'y, ntzaj
tq'o'n kujsil we'y qa twutzxix nyola,* me
na'mx kyb'inti'y nipela jun maj tq'ajq'ojil
twi', ex na'm kylontiy tze'n iky ka'yin.
38 Ex na'mx tkyijjo Tyol toj kyanmi'n, qu'n
na'mx kynimi'n wi'ja, a ayinkuy ẍin tzaj
tchq'o'n Dios. 39 Qu'n cheb'ex nkux kyx-
pich'inji'y Tyol Dios, qu'n toj kywutza antza
kknetila kychwinqila te jun majx, me mi n-
el kyniky'a te, qa antza nyoline' Tyol Dios
wi'ja.* 40 Qu'n ayetzin kye kyky'e'y tu'n kyxi
lipe'y wi'ja, tu'n kyten kychwinqila te jun
majx.

41 Nlay kub' nwutzlinji'y nimsb'il we'y
ntzaj kyu'nxjal, 42 qu'n ojtzqi'nqi'y wu'n, ex
ojtzqi'n wu'n qa nya k'u'jlin Dios kyu'n.
43 Ma chin tzaj chq'o'n we' tu'n nMa'n,
me mi ẍin kub' kywutzli'n; qatzin ma
pon kanin juntl kyxola tu'nx tib'x ex nya
chq'o'n tu'n Dios, atzin kyeji'y nkub' ky-
wutzlin. 44 ¿Ma attzin tumil tu'n kykleta, qa
noq kyaja tu'n kyela wen kywutzxjal, ex nya
twutz qMan Dios, a junch'in?

* 5:29 Dan. 12:2 * 5:33 Jn. 1:19-27; 3:27-30 * 5:37 Mt. 3:17; Mr. 1:11; Lc. 3:22 * 5:39 Deu. 4:1; 8:1; 30:15-20

45 Ma qe kyk'u'ja ti'jjo t-xnaq'tzb'il
Moisés tu'n kykleta, qu'n toj kywutza qa
ayi'n we' nchinx patin kye'y twutz Dios.
Me mina, qu'n atzin kpatil kye' toj pa'b'in
twutz Dios, aku Moisés, qu'n mi njapin
b'ajjo t-xilin t-xnaq'tzb'il kyu'n. 46 Qu'n
noqit ma txi kynimin kye' tkyaqiljo kub'
ttz'ib'in Moisés, matla txi kynimin kye
nyola, qu'n wi'jxa xyoline Moisés. 47 Me
mi nxi kyniminji'y a xkyij ttz'ib'i'n Moisés.
¿Tze'ntzin ttentz tu'n t-xi kynimi'n a xi
nq'ma'n?

6

Tej kyk'a'chit jwe' mil ichin tu'n tipin Jesús
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

1 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo; b'e'x iky'x Jesús
tjlajxi Nijab' te Galiley, ex axjo Tiberias
tb'i. 2 Nimku xjal lipchex ti'j, qu'n o b'aj
kyka'yi'n yek'b'il te' tipin o b'ant, tej kyb'aj
q'anj yab' tu'n. 3 Ex b'e'x jax twi' wutz, ex
antza kub'e qe quk'iy, a awo'y t-xnaq'tzb'in.
4 Ch'ixtaq tul kani'n nintz q'ij te Xjan Q'ij,
a n-iky' kyu'n aj Judiy, te na'b'lte kyelintz
ojtxe toj Egipto.

5 Atzaj te' t-xi tka'yin Jesús, nimxtaqxjal
o tz'ok lipe ti'j, xi tq'ma'n te Lip: ¿Ja'tzin
ktzajile qlaq'on kywa txqan xjal lo?

6 Xi tq'ma'n Jesús ikyjo, noq tu'n
tniky'b'ajtz Lip ti' ktq'ma' ti'jjo lo, qu'n
b'intaql te Jesús tu'n, ti' tu'n tkub'
tb'inchin.

7 Xitzin ttzaq'win Lip: ¿Ma attzin qpwaq
tu'n t-xi loq'b'aj txqan wab'j, tu'n txi' tal
kyinchaqjo kye?

8 Xitzin tq'ma'nljo junl t-xnaq'tzb'in, An-
drés tb'i, a titz'in Simun Pegr: 9 Lu jun q'a
lo, q'in jwe' wab'j tu'n, junxte nmaq triy,
ex q'i'n kab'e tal netz' kyiẍ tu'n, me ¿Ma
akutzin kanin kyxoljo txqan xjal lo?

10 Tzaj ttzaq'win Jesús qe'y, a awo'y t-
xnaq'tzb'in: Kyq'ma'nxa kye', tu'n kyb'aj
kub' qe kykyaqil, qu'n attaq tal k'ul antza.
B'e'xsin i kub' qe' xjal, b'alaqa jun jwe' mil
ichin.

11 I jaw ttzyu'n Jesúsjo wab'j, ex xi tq'o'n
chjonte te Dios ti'j. Tb'ajlinxi na'n Dios,
tzaj tq'o'n qe'y, ex xi qsipi'n kyxoljo a
q'uqejqetaq. Ex ikyx kub' tb'inchin kyuk'a
tal kyiẍ; ex tzaj tq'o'n qe'y tu'n t-xi qsipi'n,
noq jni' tu'n tb'aj kyu'n.

12 Atzaj te' kyb'aj noj wen, tzaj tq'ma'n
Jesús qe'y: Kychmo'nksji'y tb'uchil, a ma
kyij, tu'ntzin nti'x ch'in tu'n tkub' naj.

13 Atzaj te' tjaw b'aj qu'n, i noj kab'lajaj
chi'l ti'jjo tb'uchil jwe' wab'j kyb'ajlin xi
wa'n kykyaqil xjal.

14 Tej tok kyka'yin tkyaqil xjal techil tipin
Jesús, xi kyq'ma'n: Twutzxpentetz qa a
ichin lo, a yolil Tyol Dios, a iltaq ti'j tu'n tul
klolqe.

15 Me liwey el tniky' Jesús ti'j kyximxjal,
qa kyajtaq tu'n tok kyq'o'n te nmaq kawil
kyib'aj te jun majx. Tu'ntzi'n ikyjo, b'e'x el
tpa'n tib' Jesús kyi'j, ex b'e'x jax twi' wutz
tjunalx.

Tej tb'et Jesús tib'aj a'
(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

16 Atzaj te' qok yupj, b'e'x o ku'xa, a awo'y
t-xnaq'tzb'in, ttzi nijab', 17 ex antza o okxa
qe'y toj jun bark, tu'n qpon kani'n jlajxi
tzma toj tnam Capernaum. Ex otaq qo ok
qxopexix wen, ex na'mtaq tmeltz'aj Jesús.
18 B'e'x tzaj jun nim kyq'iq' xupil te a', tu'n
tja pulj ti'j bark. 19 Tzmataq jun ajlab' tuk'a
niky'jin qxilin b'eta tib'aj nijab', tej t-xi
qka'yi'n Jesús, nb'ettaq tib'aj a', tu'n tpon
kanin tk'atz bark; ex b'e'x o jaw xob'a te,
qu'n mix ele qniky'a ti'j.

20 Tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Mina chi jaw
xob'a. Ayin weji'y.

21 Ex b'e'x tzaj qk'mo'n Jesús tuk'a tzaljb'il
tu'n tokx toj bark, ex jun paqx o po'n tjlajxi
a', ja' iltaq ti'j tu'n qpon kani'n.

Tej kyjyo'nxjal ti'j Jesús

22 Toj junxil q'ij, ayetzin xjal otaq chi kyij
tjlajxi nijab', tzaj kyna'nl qa noq junch'in
bark attaq qniky'in iqil kyexjal, a ja' o xiyiy,
ex nyajin Jesús okx quk'iy. 23 Ex ax q'ijjo
i kanin junjun bark, a tzajninqe toj tnam
Tiberias, nchi pon kanin ttzi tx'otx', nqayin
ja' o qo b'aj wa'ni'y, tej t-xi tq'o'n Jesús
chjonte kyi'j wab'j. 24 Tej tb'aj kyka'yin qa
nti'taq Jesús, ex nti'qotaqla, b'e'x i okxkux
kyoj bark tu'n kypon kanin jyolte toj tnam
Capernaum.

Tej tyolin Jesús ti'jjo wab'j, a q'ol chwinqil

25 Tej kyjlajinxjo xjal, jyet Jesús kyu'n, ex
xi kyq'ma'n te: ¿Xnaq'tzil, jtojetzin tkanli'n
tzalu'n?

26 I xi ttzaq'win Jesús: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, qa nchi jyo'n wi'ja noq

tu'n noj kyk'u'ja wu'n, ex nya tu'n ma
tz'el kyniky'a ti'jjo t-xilin techil wipi'n.
27 Tu'npetzi'n, mi tz'ok tilil kyu'n ti'jjo wab'j
te twutz tx'otx', a kb'ajil; qala' tz'okx tilil
kyu'n ti'jjo wab'j te kyanmi'n, a kolb'il te
jun majx. Qu'n a Dios saj sma'n we'y, a ayi'n
Tk'wal Ichin, tu'n nq'o'n chwinqil kye'y,
tze'nku jun oyaj te jun majx. Qu'n noq tu'n
techil wipi'n, nyek'ine qa ayi'n Tk'wal Dios.
28 Xi kyqanin xjal te: ¿Ti'tzin tu'n tkub'
qb'inchi'n tu'n ttzalaj Dios qi'ja, ex tu'n tzaj
tq'o'njo oyaj anetzi'n?
29 Ex i xi ttzaq'win: Atzi'n taj Diosjo tu'n
tkub' kyb'inchi'n, noq tu'n kynimi'n wi'ja,
a ayi'n ẍin tzaj sma'n tu'n.
30 Xitzin kyq'ma'ntz te Jesús: Qa twutzxix
qa ma tzaj sma'n tu'n Dios, ¿Ti'tzin jun
techiltz ktzajil tyek'i'n qe'y, noq tu'n
qlonti'y, ex tu'n t-xi qnimintza? ¿Ti'tzin
ch'in ma b'anttz tu'n? 31 Qalatzi'n kye qtzan
qta'ẍ ojtxe i wa'n ti'jjo wab'j, a maná, a xi'
tq'o'n Moisés tojjo tzqij tx'otx',* ikyxtaqjo
tze'nku' ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios: Xi tq'o'n
kywa, aj ku'tz toj kya'j.*
32 Xi ttzaq'win Jesús kye: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, nya te Moisés saj q'o'nte
wab'j te toj kya'j, qala' aku te nMa'n.
Ikytzin weji'y, ma chin tzaj tchq'o'n we' te
jun wab'j, a twutzxix te toj kya'j. 33 Qu'n
atzi'n wab'j, a maná, xi tq'o'n chwinqil kye
xjal aj Judiy ojtxe, noq te jte'b'in q'ij; me
ante' saj sma'n tu'n Dios, apente wab'jjo, a
ayi'n, a ktzajil tq'o'n chwinqil te jun majx.
34 Xitzin kyqanintz te Jesús: Ay Tata,
q'ontzjiy wab'j qe'y junjun q'ij, a xku'tz toj
kya'j.
35 B'e'x xi tq'ma'n Jesús kye: Ayin weji'y
a Wab'j, a q'olte chwinqil. Ankye te' ma
tzaj lipey wi'ja nlayxpen tzaj te wa'yaj ti'j;
ex ankye te' knimil wi'ja, ex nlayxpen tzaj
te k'waj ti'j. 36 Me ma txi nq'ma'n kye'y,
me mi nchinx kynimi'n, exla qa ma chin
kyli'y. 37 Qu'n tkyaqiljo o tzaj tq'o'n qMan
Dios we'y, ktzajil lipe wi'ja; ex ajo ktzajil
lipe wi'ja, nlayx chi ex nlajo'n. 38 Qu'n
nya ma chin tzaj we' toj kya'j, tu'n tkub'
nb'inchi'n noqx alkye waja; qala' o'kx tu'n
tkub' nb'inchi'n a tajjo Dios, a saj sma'n
we'y. 39 Ex atzi'n taj nManji'y, a saj sma'n
we'y, tu'n mi naje jun xjal, aye' ma chi tzaj
tq'o'n we'y; qala' tu'n kyjaw anq'in wu'n,
aj tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz tx'otx'.
40 Qu'n atzin taj nManji'y, tu'n kykyaqilxjo
ma chi tzaj lipe wi'ja, ayi'n Tk'wal Dios,
ex nqe kyk'u'j wi'ja toj tkyaqil, atpen kye
kychwinqil te jun majx, ex kchi jawil anq'in
wu'n, aj tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz
tx'otx'.
41 Junjun aj Judiy i ok ten yolb'il ti'j
Jesús, tu'n otaq tq'ma qa aku wab'j ma
ku'tz toj kya'j. 42 Exsin i ok tentz yolb'ilte
kyxolile: ¿Nyapela a Jesúsjo lo, aj tk'wal
Jse? Ex ojtzqi'n ttata qu'n, tuk'axjo tnana.
¿Tze'ntzin ttentz ntq'ma'n qa toj kya'j ma
ku'tze?
43 B'e'xsin i xi ttzaq'wi'n Jesús: Kytza-
qpinxa tu'n kyyolb'i'n. 44 Mix a'l jun aku tzaj
lipe wi'ja, qa nya nMa'n saj q'mante. Ex qa
ma qe kyk'u'j wi'ja, kchi jawil anq'in wu'n,
aj tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz tx'otx'.
45 Qu'n kyojjo u'j kyij kytz'ib'i'n yolil Tyol
Dios ojtxe, ntq'ma'n kyjalu'n: Chi xel t-
xnaq'tzin Dios kykyaqilch.*
Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y qa
kykyaqiljo ma tzaj xnaq'tzin tu'n Dios, ex
qa ma kub' kyb'i'n tuk'a tkyaqil kyanmin,
okpin kchi tzajil lipe kye' wi'ja. 46 Mix a'l jun
o tli twutz qMan Dios, qala' o'kqinxa, ayi'n,
a ẍin tzaj tsma'n. 47 Twutzxix kxel nq'ma'n
kye'y, ankye kxel nimin we'y, atpen te
chwinqil te jun majx. 48 Ayin weji'y a wab'j,
a q'ol te' chwinqil anetzi'n. 49 Ayetzi'n qtzan
kyta'ẍa ojtxe, i b'aj wa'n ti'jjo wab'j, a maná,
a tzaj sma'n tu'n Dios toj tzqij tx'otx' te q'ol
chwinqil te twutz tx'otx'; me kykyaqilx
b'e'x i b'aj kyim. 50 Me metzin we', ayin
weji'y, a wab'j xku'tz toj kya'j. Ankye qe
kchi wa'l ti'j, nlayxpin chi kyim kye'. 51 Ayin
weji'y wab'j itz', a ku'tz toj kya'j te q'ol
te kychwinqilxjal. Ankye te' kxel wa'nte,
k-anq'il te' te jun majx. Atzin wab'j kxel
nq'o'n, aku nchib'jila, a kxel nq'o'n te q'ol
chwinqil tkyaqilxjal twutz tx'otx'.
52 Me junjun kyxol aj Judiy i ok ten
yolb'ilte kyxolile: ¿Tze'ntzin tten tu'n t-xi
tq'o'n xjal lo tchib'jil tu'n t-xi qwa'n?
53 Atzin te Jesús xi tq'ma'n kye: Twutzxix
kxel nq'ma'n kye'y, qa mi xi kywa'nji'y
nchib'jila, a ayi'n Tk'wal Ichin, ex qa mi
xi kyk'wa'nji'y nchky'ela, nti' t-xilin ky-
chwinqila tzalu'n twutz tx'otx', ex nti'
kyokli'n ti'jjo chwinqil te jun majx toj kya'j.

* 6:31 Ex. 16:4, 15 * 6:31 Sal. 78:24 * 6:45 Is. 54:13

54 Ikytzi'n, alkye te kxel wa'n te' nchib'jila
ex kxel k'wan te' nchky'ela, at te' tb'anil
tchwinqil te jun majx; ex kjawil anq'intl
wu'n, aj tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz
tx'otx'. 55 Qu'n ajo nchib'jila, ante wab'jjo, a
twutzxix, ex ajo nchky'ela, ex ikyxjo, ante
k'wab'jjo, a twutzxix. 56 Ankye te kxel wa'n
te' nchib'jila, ex kxel k'wa'n te' nchky'ela,
ante ma tz'ok tmujb'in tib'jo wuk'iy, ex
ayi'n ma tz'ok nmujb'in wib'a tuk'a. 57 Qu'n
ajo wipi'n ex ajo nchwinqila tzajninqe tu'n
qMan Dios itz', a saj sma'n we'y. Ikytzin
weji'y, alkye te' kwa'l wi'ja, at chwinqil
te jun majx wu'n. 58 Ayin weji'y wab'j, a
twutzxix, a ku'tz toj kya'j te q'ol chwinqil
te jun majx. Mikyxi' tze'nku te maná, a
q'ol chwinqil te twutz tx'otx', a xi kywa'n
qtzan qta'ẅ. Qu'n ayetzin qta'ẅ, exla qa i
wa'n ti'j, me b'e'x i b'aj kyim. Me ankye
te kwa'l ti'jjo wab'j lo, atpen te' chwinqil te
jun majx. 59 Tkyaqilxjo lo b'aj tq'ma'n Jesús,
tej tb'aj xnaq'tzin tojjo ja te na'b'l Dios toj
tnam Capernaum.

Tej tkyij kytzaqpi'nxjal Jesús, noq tu'n Tyol kuj

60 Atzin tej qb'inteji'y xnaq'tzb'il lo, ila'ku
lipcheqetaq ti'j xi kyq'ma'n: Kujxix te' yol
lu'n, tu'n t-xi qnimin. ¿Ma atpela jun aku
txi b'inte?

61 Ex liwey el tniky' Jesús, qa ayex o chi ok
ten ch'otjil ti'j, ex xi tqanin kye: ¿Nyapela
wenjo nxnaq'tzb'ila toj kywutza? 62 B'alaqa
tu'n n-ok kyka'yi'n nyakuj jun xjalqi'n te
twutz tx'otx'. ¿Me ti'tzila kyq'ma'y, aj nxi
kyka'yi'n, aj njaxa toj kya'j, ayi'n Tk'wal
Ichin, q'uqleqinkxa toj nq'uqb'ila, a ja' in-
tinetaqa te tnejil? ¿Akupela txi kyq'ma'n
qa nya wenjo nxnaq'tzb'ila? 63 Ajo Xewb'aj
Xjan ntzaj tq'on te' chwinqil te jun majx;
atzin te' qxmilil te twutz tx'otx' te', ex nti'
tajb'in ti'jjo chwinqil anetzi'n. Ex ikyxjo,
ayejo nxnaq'tzb'ila twutzxix, qu'n tzajn-
inqe ti'jjo Xewb'aj Xjan. Qa ma qe kyk'u'ja
kyi'j, at kychwinqila te jun majx. 64 Me at
junjun kyxola, a mi nxi kynimin.

Xi tq'ma'n ikyjo, qu'n ojtzqi'ntaq tu'n
atxix te' tzaj xkye taq'in, alkye mi chex
niminte, ex alkye tu'n t-xi k'ayinte toj
kyq'ob' tajq'oj.

65 Ex xi tq'ma'nl: Tu'npetzi'n, o txi
nq'ma'n kye'y, qa mix a'l jun aku tzaj lipe
wi'ja, qa nya nMa'n saj q'mante.

66 Ex tej tb'aj tq'ma'n Jesús tkyaqiljo ikyjo,
ila'ku lipcheqetaq ti'j el kypa'n kyib' ti'j.

67 Tu'npetzi'n, tzaj tqanin Jesús qe'y,
a awo'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in: ¿Yajtzi'n
kye', majqexpela kye kchi xel lipe kyi'j?

68 Me ante Pegr xi ttzaq'win: Tata, ¿Altzin
qi'j qo xela lipe'y? Qu'n noq o'kx te at
t-xnaq'tzb'il, a ntzaj tq'o'n qchwinqila te
jun majx. 69 Ex ma txi qnimi'n, ex ma tz'el
qniky'a te, qa a tejiy Crist, a xjanxix, a
Tk'wal Dios itz'.*

70 Tzaj ttzaq'win Jesús: ¿Ma nyatzin ayi'n
o chin jaw sk'o'nte kab'lajaj kyb'aja? Me
atzi'n ja'lin, at jun kye' ma txi tq'o'n
amb'il te tajaw il, tu'n tokx toj tanmin tu'n
tb'inchin il wi'ja.

71 Tq'ma Jesúsjo ikyjo, qu'n ataqtza ny-
oline ti'j Judas Iscariot, a tk'wal Simun,
qu'n ataq Judas tu'n t-xi k'ayinte Jesús toj
kyq'ob' tajq'oj, exla qa attaq toklin qxola, a
awo'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in.

7

Tej t-xi' Jesús toj jun nintz q'ij kye aj Judiy

1 Tb'ajlinxi' tkyaqiljo ikyjo, nb'ettaq Jesús
toj ttx'otx' Galiley; qu'n tky'e'taq tu'n
tkyij ten toj ttx'otx' Judey, qu'n at junjun
kyxol aj Judiy kyajtaq tu'n tkub' kyb'yo'n.
2 Ch'ixtaq tul kanin nintz q'ij kye aj Judiy,
a ja' nchi najan toj tal pach toj k'ul, noq te
jun na'b'l ti'jjo tej kyten qtzan qta'ẅ toj tzqij
tx'otx' ojtxe.* 3 Antza toj Galiley, b'e'x i jaw
xmayin titz'in Jesús ti'j, ex xi kyq'ma'n ky-
jalu'n: Mi kyij ten te tzalu'n; qala' ku txi'y
toj ttx'otx' Judey, tu'ntzin tok kyka'yin a
lipcheqek ti'ja tkyaqiljo nb'ant tu'n. 4 Qu'n
qa taja tu'n tok ka'yin tu'n kykyaqilxjal
ti'jjo nb'ant tu'n, mi kub' tewin tib'a tzalu'n
toj Galiley; qala' q'imix tib'a, ex yek'inkuy
kywutz kykyaqilxjal. 5 Xitzin kyq'ma'n
titz'in te ikyjo, qu'n na'mxtaq txi kynimi'n
t-xilin t-xnaq'tzb'il.

6 Atzin te Jesús xi tq'ma'n kye: Na'mx
tpon kanin we' amb'il we. Me metzin
kye', tkyaqil q'ij wen te kye'y tu'n kyxi'y.
7 Qu'n nlay chi el iky'in kye' kyu'nxjal. Me

* 6:69 Mt. 16:16; Mr. 8:29; Lc. 9:20

* 7:2 Lv. 23:34; Deu. 16:13

metzin we', nchin el iky'in kyu'n, qu'n nxi
nq'ma'nji'y kykyaqil kyb'inchb'in nya wen.
8 Tu'npetzi'n, kux che'x kye' toj nintz q'ij.
Mina we', qu'n na'm tjapin b'aj tq'ijil amb'il
te we'y.
9 Tb'ajlinxi' tq'ma'n Jesús ikyjo; axsa
kub'e tene toj ttx'otx' Galiley.

Tej tyolin Jesús ti'jxjo t-xnaq'tzb'il toj nintz q'ij

10 Kyjawlinxitzin b'aj titz'in tzma toj nintz
q'ij, ex ikyx te Jesúsjo b'e'x xi', me nya
kywutzxjal, qala' toj ewajil. 11 Ex i ok ten
aj Judiy jyolte Jesús toj nintz q'ij, ex xi
kyq'ma'n: ¿Ja'tzila ta' tej ichin?
12 Ex kykyaqil xjal antza i ok ten yolil ti'j;
attaq junjun nq'mante: Ajo ichin wen, chi
chi'. Ex attaq junjuntl nq'mante: ¡Mina!
Qu'n nya wen te' ichin a, qu'n noq tok sb'ul
kyexjalch.
13 Me mix a'l jun xi tkujsin tyol ti'j ky-
wutzxjal, noq tu'n kyxob'il kye kynejil aj
Judiy.
14 Tzmataq niky'jin nintz q'ij, te' tokx
Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, ex ok ten
xnaq'tzil. 15 Ex nimx aj Judiy jaw ka'ylaj
ti'j t-xnaq'tzb'il, ex kyq'ma: ¿Tze'ntzin tten
nimx tumil toj tnab'l ichin lo, ex nti' o
tz'okx toj xnaq'tzb'il?
16 I xi ttzaq'win Jesús: Ajo xnaq'tzb'il
ma txi nq'o'n, nya wekuy; qala' te Dios,
a tzaj chq'o'n we'y. 17 Alkye te taj tu'n
tkub' tb'inchin a taj Dios, atzin te k-elil
tniky'jo ti'j, qa te Dios nxnaq'tzb'ila, mo qa
ayinxa nchin kub' ximinte. 18 Alkye jun xjal
nyolin tu'nx tib', ntjyo'n tu'n tjaw nimsin
kyu'nxjal. Me ante' xjal taj tu'n tjaw nimsin
toklin tu'n a saj chq'onte, ante twutzxix
tyoljo, ex nya sb'ul. 19 Qalatzin kye' nchi
yolin ti'j, tu'n tjapin b'aj tkawb'il Moisés
kyu'n, me mix a'l jun kye' ma japin tu'n.
Qu'n noqit ma japin kyu'n, mitla n-ok tilil
kyu'n tu'n nkub' kyb'yo'ntza.
20 Xitzin kytzaq'winxjal: ¿Qape yab' te?
¿Ankye taj tu'n tkub' b'yontiy?
21 Ex xi tq'ma'n Jesús kye: ¿Ma noq tu'n
tq'anit jun xjal wu'n toj q'ij te ajlab'l, ma
chi jaw lab'tey ti'j? 22 Kxel nyek'i'n jun
ti' kye'y: Ate Moisés kyij q'mante kye'y
tu'n tok qitit kyechiljo tal q'a toj twajxaqin
q'ij titz'jlin.* Ex qa toj q'ij te ajlab'l xjap-
ine ikyjo, me nkub' kyb'inchi'n, noq tu'n
tjapin tkawb'il Moisés kyu'n (me nya tu'n
Moisés tzajni'n tumil lo, qala' tu'n Abraham
exqetzi'n txqantl qtzan qta'ẍ*). 23 Me atzi'n
ja'lin, qa nchi aq'ni'n toj jun q'ij te ajlab'l
noq tu'n tjapin b'aj tkawb'il Moisés ti'jjo
tu'n tqitit tal netz' techil ti'jjo t-xmilil jun
tal q'a, ¿Tiqu'ntzin nchi q'ojle'y wi'ja, noq
tu'n xq'anit tkyaqil t-xmilil jun xjal wu'n
toj q'ij te ajlab'l?* 24 Mi chi kawi'n wib'aja
noq tu'n n-ok kyka'yi'n; qala' chi kawi'n
tuk'a jun tumil tz'aqlexix.

Tej kyjaw lab'texjal ti'j, qa ax Cristjo a Jesús, mo minaj

25 Attaq junjun xjal najleqe tojx Jerusalén
i ok ten qanilte kyxol: ¿Nyapetzila' ichin
lo a nchi jyo'nxjal ti'j, tu'n tkub' kyb'yo'n?
26 Lu'tzin nyolin kywutzxjal kykyaqil, exsin
nti' ch'in nxi kyq'ma'n te. ¿Nyapela ma
txi kynimin aj kawil qa axix Cristjo lo, a at
toklin tu'n Dios? 27 Me metzi'n qe' b'i'n qu'n
ja' tzajnin ichin lo; me aj tul te' Crist, chitzin
qa mix a'l te' b'ilte ja' tumil ktzajila, chi chi'.
28 Atzaj te' tb'inte Jesús ikyjo tzmataq
nxnaq'tzin tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, xi
tq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen:
B'alaqa ojtzqi'nqi'n kyu'n, ex b'i'n kyu'n ja'
ẍin tzaji'y. Me nya wu'nx wib' we' ẍin saj;
qala' ma chin tzaj chq'o'n we' tu'n jun, a
mi ojtzqi'n kyu'n, a twutzxix Tyol. 29 Noq
o'kqinx we ojtzqilte, qu'n atzin intinetaqa
tuk'a toj kya'j, ex atzi'n ja'lin ma chin tzaj
chq'on tu'n, tzalu'n twutz tx'otx'.
30 Tu'ntzi'n tyol Jesús ikyjo, kyajtaq tu'n
tok kytzyu'n, ex tu'n tkux kyq'o'n toj tze;
me mix a'l jun aq'pin tq'ob' ti'j, qu'n na'mx
tpon kanin tq'ijil, tu'n tkyim.
31 Me nimxxjal i nimin ti'j, ex kyq'ma: Ax
twutz ate Cristjo. ¿Ma akupela b'ant nim
techil tipin juntl, tze'nku te' ichin lo?

Tej kyajtaq Parisey tu'n ttzyet Jesús kyu'n

32 Atzaj te' kyb'inte Parisey kyyolxjal
nkyq'ma'n ti'j Jesús, i jaw lab'te ti'j, ex i
kyij toj wen kyuk'a kynejil pale, tu'n tkux
kyjpu'n toj tze. B'aj xi kychq'o'n xq'uqil te'
tnejil ja te na'b'l Dios, tu'n tok kytzyu'n.
33 Me tzunxtaq yolin te Jesús, ex tq'ma:
Noq jun jte'b'in q'ij kchin tenb'iltla kyx-
ola, qu'n kchin ajil meltz'aja tk'atzjo a saj

* 7:22 Lv. 12:3 * 7:22 Gen. 17:10 * 7:23 Jn. 5:9

chq'on we'y. 34 Ok chi jyola wi'ja, me nlay
chin kneta kyu'n, qu'n nlay che'xa ja' kchin
tenb'iliy.
35 Tu'ntzin ikyjo, i ok ten Judiy qanilte
kyxolx: ¿Ja'tzila kxela qa nlay knet qu'n?
¿Mej qa antza kanin kyxol aj Judiy, noq
ja'chaqku najleqe kyojile tnam kyxol amaq'
xjal, moj qa ma txi' xnaq'tzil kye xjal
nya Judiy? 36 ¿Tze'ntzila t-xilin tyol, a saj
tq'ma'n qe, qa kqo jyol ti'j, ex nlay knet
qu'n, ex qa nlay qox ja' ktenb'ile?

Tej tyolin Jesús ti'jjo a' itz'

37 Toj b'ajsb'il q'ij, atzin q'ijjo nimxixtaq
toklin toj nintz q'ij,* jaw we' Jesús, ex xi
tq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen: Qa
ite' junjun at k'waj kyi'j toj kyanmin, ku
kytzaja wuk'iy, ex chi k'wa'n. 38 Alkyejo
knimil wi'ja, k-anq'il jun xlok' a' itz' tojxi
tanmin, ikyxjo tze'nku nyolin toj Tu'jil Tyol
Dios.* 39 Atzin tz'elpine' tyol Jesús ikyjo:
Ayetzi'n kchi xel niminte, iltaq ti'j tu'n
t-xi kyk'mo'n Xewb'aj Xjan toj kyanmin,
tze'nku jun xlok' a' te chewsb'ilkye. Qu'n
na'mtaq tul Xewb'aj Xjan, qu'n na'mxtaq
taj Jesús toj tqoptz'ajiyil kya'j.

Kab'e kyximxjal ti'j ankye te' Jesús

40 Tej tb'aj kyb'i'n tyol, attaq junjun kyxol
xjal kyq'ma: Twutzxix qa ajo ichin lo atzin
yolil Tyol Dios, a iltaq ti'j tu'n tul.*
41 Me attaq junjuntl nq'mante kyjalu'n:
Mina. Qala' aku te Cristjo, a sk'o'nxix tu'n
Dios te Klolqe.
Me attaq junjuntl nq'mante: ¿Tze'ntzin
tten ikyjo, qu'n aj Galiley te xjal lo? ¿Ma
tojtzin tx'otx' Galiley ktzajile te Crist?
42 Qu'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios, qa t-
xe'chil David te Crist, ex qa iltaq ti'j tu'n
titz'je tojxjo tnam Belén, a ttanim David.*
43 Tu'ntzi'n ikyjo, b'e'x b'aj kub' kypa'nxjal
kyib' noq tu'n tpaj Jesús. 44 Attaq junjun a
kyaj tu'n t-xi kyi'n toj tze, me mix a'l jun ok
tzyunte.

Aye kawil mi xi kynimin Jesús

45 Ayetzin xq'uqil te tnejil ja te na'b'l Dios,
i meltz'aj ja' ite'yetaq Parisey exqetzi'n
kynejil pale, ex xi kyqanin kye'. ¿Tiqu'n mi
saj kyinji'y ichin, a xi qq'ma'n kye'y?
46 Xitzin kytzaq'win xq'uqil: Qu'n tu'n
b'ajxi qb'i'y txqan yol tb'anilqex tze'nku
tyoljo xjal lo.
47 Ayetzin kye Parisey xi kytzaq'win: ¿Ma-
jqex kye ma txi kyq'o'n kyib' tu'n kykub'
sb'u'n tu'n? 48 ¿Ma attzin jun qnejil mo jun
Parisey o nimin ti'j? 49 Me o'kqexjo ma' xjal,
a mi n-el kyniky' te Tu'jil Tyol Dios; b'a'n
tu'n kyxi' toj najin te jun majx.
50 Me attaq jun Parisey, Nicodem tb'i,
a xta'j yolil tuk'a Jesús toj qniky'in,* ex
xi tq'ma'n: 51 ¿Ma nyatzin ntq'ma'n toj
qkawb'il nlay txi qq'ma'n ti'j jun xjal qa nya
wen, a na'mxtaq qb'inte nej ti'tzin t-xilin t-
xnaq'tzb'il?
52 I jaw yasin ti'j Nicodem, ex xi kyq'ma'n:
¿Mej qa aj Galiley teja? Ka'yinkuxa toj Tu'jil
Tyol Dios, ex k-elil tniky'a te qa mix ti'x
jun yolil Tyol Dios k-elitz antza toj tx'otx'
Galiley.
53 Tb'ajlinxi' ikyjo; b'e'x i b'aj aj junjun
kyja.

8

Tej tyolin Jesús tuk'a qya aj ky'a'jil

1 Ex ikyxjo te Jesús b'e'x xi' twi' wutz
Olivos.* 2 Tej qel sqix toj junxil q'ij,
meltz'aj jun majl tojjo tnejil ja te na'b'l
Dios. B'aj pon chmetlxjal tk'atz, kub' qe
kyxol, ex ok ten majl xnaq'tzilkye. 3 Ayetzi'n
xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey
xi kyi'n jun qya, a knet kyu'n tzmataq nchi
ky'a'jin. Kub' kywa'b'in kyxol tkyaqilxjal,
aye' ite'taq antza, 4 exsin xi kyq'ma'n te
Jesús: Ay Aj xnaq'tzil, ante' qya lo tzmataq
n-ok tilil ky'a'jin tu'n, tej s-el qk'ulb'i'n.
5 Tojjo tkawb'il Moisés ntq'ma'n qe tu'n tok
xoyit tu'n ab'j tu'n tkyim jun qya tze'nku
lo.* ¿Yajtzin te? ¿Ti'n te' ktq'mab'il ti'j?
6 O txi kyq'ma'n ikyjo, noq tu'n tkub'
tz'aq toj jun til kyu'n. Me b'e'x kub' muk'e
Jesús twutz tx'otx', ex ok ten tz'ib'il tuk'a
twi' tq'ob' toj quq. 7 Me noq tu'n tzunx nchi
lab'te ti'j Jesús, jaw we'ks, ex xi tq'ma'n kye:
Ankye jun kye' a nti'x jun til, b'a'n tu'n tok
t-xo'n tnejil ab'j ti'jjo qya lo. 8 Ex kub' muk'e
juntl majl, ex ok tenl tz'ib'il toj quq.
9 Atzaj te' tok kyb'i'n ikyjo, b'e'x kyna'n
toj kyanmin qa aj ilqe, ex junjunku i b'aje'tz;

* 7:37 Lv. 23:36; Num. 29:35 * 7:38 Ez. 47:1; Zac. 14:8 * 7:40 Deu. 18:15 * 7:42 Mi. 5:2 * 7:50 Jn. 3:1-2
* 8:1 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 7:53 tzma toj 8:11. * 8:5 Lv. 20:10; Deu. 22:22-24

nejxix i b'aje'tzjo xjal o chi tijin, ex b'aje'tz
lipe kykyaqil. Atzaj te' kyb'aje'tz kykyaqil,
tjunalx Jesús kyij ten tuk'a qya.
10 Jaw we'ks Jesús, ex mix a'l jun xjal attaq,
qala' o'kxtaqjo tal qya otaq kyij we'. Xi
tq'ma'n Jesús te: Qya, ¿Nte'tzi'n a kyajtaq
tu'n tkub' b'yo'n kyu'n? ¿Ma nti'tzin jun
xkub' b'yontiy?
11 Xi ttzaq'win tej qya: Mina, Tata; mix a'l
jun.
Tu'ntzi'n, xi tq'ma'n Jesús te: Ex ikyqinx
weji'y. Nlay txi nq'ma'n tu'n tkyima. Qala',
kux txi'y. Mi kub' tb'inchin jun majljiy il lo.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa a Tzaj te tkyaqil xjal

12 Yajxi ch'intl, yolin Jesús kyxolxjal, ex
xi tq'ma'n: Ayin weji'y Tzaj te tkyaqil xjal
twutz tx'otx'.* Ankye te' k-okil lipe wi'ja,
atpen te tzaj toj tchwinqil, ex nlayx b'et toj
qxopin.
13 Atzaj te' kyb'inte Parisey tyol ikyjo, xi
kyq'ma'n te: Axa ma kujsinte tyola ti'jxa.
¿Nyapela noq nla'ji'n? Tu'npetzi'n, nlayx
txi qb'i'n tyola.*
14 I xi ttzaq'win Jesús: Ax twutz we' nyol,
exla qa ayinxa ma chin kujsinte wi'jxa.
Qu'n toj kya'j xïn tzaja we', ex axsa kchin
ajili'y. ¿Ma akutzin chi kub' sb'u'n tu'n jun
te toj kya'j? Qalatzin kye' ¿Ma b'inajtzin
kye kyu'n ikyjo? 15 Nchi kawi'n wi'ja tuk'a
jun tumil noq te twutz tx'otx'. Me metzin
we', mina kub' nb'inchi'n ikyjo. 16 Qala'
kchin kawila tuk'a t-xilin tumil tz'aqlexix,
a tzajnin te nMa'n. Qu'n nya njunalx we'
kchin kawil; qala' ajin nMa'n wuk'iy, a tzaj
chq'o'n we'y. 17 Qu'n tz'ib'in toj kawb'il, a
nimin kyu'n, qa il ti'j kab'e xjal tu'n tmeje
kyyol noq tu'n tkujsinte jun ti'. 18 Ikytzi'n,
kab'e qe qb'aj: Ayinx weji'y jun kujsilte
wi'jxa, ex atzin juntl, a nMa'n, a tzaj chq'o'n
we'y.
19 Xi kyqanin te: ¿Ja'tzin ta'ye tMantza?
I xi ttzaq'win Jesús: Mipe n-el kyetza
kyniky' wi'ja. ¿Yajtzila' te nMa'n? No-
qit aku tz'el kyniky'a wi'ja, ex matla tz'el
kyniky'a te nMa'n.
20 Xi tq'ma'n Jesús tkyaqiljo lo, a tzmataq
nxnaq'tzin tojjo tnejil ja te na'b'l Dios,
nqayin tk'atzjo k'u'b'l pwaq te oyaj. Mix
a'l jun aq'pin tq'ob' ti'j, qu'n na'mxtaq tpon
kanin tq'ijil tu'n tkyim.

Tej tyolin Jesús qa iltaq ti'j tu'n t-xi' toj kya'j

21 Yajxi ch'intl, xi tq'ma'ntl Jesús kye:
Kchin ajil we'; ex kchi jyola wi'ja, me mi
chin kneta kyu'n, qu'n ja' ma chinkiy, nti'x
tumil tu'n kyxi'y: Qala' axsa kchi kyimila
kye' tjaq' tqanb'il kyila.
22 Ayetzin kye Judiy xi kyq'ma'n kyxolx:
¿Ma okpetzila k'wel tb'yo'n tib' tu'nx tib'x,
tu'n tq'ma'n qa nlay qox, ja' tumil kxele?
23 Xitzin tq'ma'n Jesús kye: Ayetzin kye'
te kumnixqe kye', te twutz tx'otx'; me met-
zin we' te jawnixqin we', a toj kya'j. Ikytzin
te twutz tx'otx' kyokli'n; qalatzin we', nya
te twutz tx'otx'qin we'. 24 Tu'npetzi'n, kxel
nq'ma'n, qa mina xïnx kynimi'n qa ay-
inji'y, a xi nq'ma'n kye'y, kchi kyimila tjaq'
tqanb'il kyila.
25 B'e'xsin xi kyqanin te: ¿Ankyenaj
tetza?
Xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma nyatzin o txi
nq'ma'n kye'y te tnejil? 26 At nimku tu'n
nkawi'n ti'j. Ex twutzxix nyola, qu'n o'kx
nyolinji'y tze'nku tzaj tq'ma'n nMa'n, a
tzaj chq'o'n we'y, tu'n t-xi nq'ma'n Tyol te
tkyaqil xjal twutz tx'otx', qu'n tekuxix s-ok
nb'ini'y.
27 Me mix ele kyniky' te, qa nyolintaq
Jesús ti'j qMan Dios.
28 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye:
Ajtzin njaw kyyo'b'i'n a ayi'n Tk'wal Ichin
twutz kya'j, tzmaxitzin k-elil kyniky'ji'y
te, qa ayin weji'y, a tze'nkuxjo xi nq'ma'n,
ex qa o'kx nkub' nb'inchinji'y tze'nku
tzaj t-xnaq'tzin nMa'n we'y. 29 Qu'n a tzaj
chq'on we'y, kukx atjo wuk'iy. Mi ma chin
kyij ttzaqpi'n njunalxa, qu'n kukx nkub'
nb'inchinji'y a ntzalaj ti'j.
30 Tej tb'aj tq'ma'n Jesúsjo ikyjo, nimxjal i
nimin ti'j.

Tej tyolin Jesús ti'jjo ankye te' tk'wal Dios ex tk'wal tajaw il

31 Xi tq'ma'n Jesús kye' Judiy, aye otaq chi
ok lipe ti'j: Qa ma chi we'xixa toj tkyaqiljo
o txi nq'ma'n kye'y, okpin kchi okil kye
twutzxix te nxnaq'tzb'i'n. 32 Ex k-elilxix
kyniky'a ti'jjo a twutzxix, ex atzin twutzxix
ktzaqpil kye'y.

* 8:12 Mt. 5:14; Jn. 9:5 * 8:13 Jn. 5:31 * 8:33 Mt. 3:9; Lc. 3:8

33 Xitzin kytzaq'win kyjalu'n: Tyajil Abra-
hamqo qe.* B'ajx txaye qk'ayinqe qib' te
taq'nil jun a'la. ¿Tze'ntzin toke tyola ikyjo
tu'n qtzaqpeta?
34 Xitzin tq'ma'n Jesús kye: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y: Kykyaqilxjo nchi b'inchin
il, ma txi kyk'ayin kye kyib' tu'n kyok te
taq'nil il. 35 Jun aq'nil nti' toklin tu'n tok
tajlal jun ch'uq xjal toj kyja. Me met-
zin te k'walb'aj at te' toklin toj ja te jun
majx. 36 Tu'npetzi'n, qa ma chi tzaqpeta
tu'n k'walb'aj, twutzxix ma chi tzaqpeta te
jun majx, qu'n at te k'walb'aj toklin tu'n
kytzaqpet-xjal tu'n.*
37 B'i'n we' wu'n qa tyajil Abrahamqe
kye', me ¿Tiqu'niltz n-ok tilil kyu'n tu'n
nkub' kyb'yo'n? ¿Tinqu'n mi nxi kynim-
inji'y nyola? 38 Ma chin yoli'n ti'jjo ma tzaj
tyek'in nMa'n we'y. Me metzin kye, atzin
kub' kyb'inchinji'y a tze'nku ntzaj tq'ma'n
kyma'n kye'y.
39 Xitzin kyq'ma'n Judiy te: A qeji'y qman,
a Abraham.
Xi ttzaq'win Jesús kye: Noqit ax
twutz qa tk'wal Abrahamqe kye', tzuntla
nkub' kyb'inchi'n a tze'nku' xb'ant tu'n.
40 Qalatzin we', ma txi nq'ma'n weji'y a
twutzxix kye'y, a tzaj t-xnaq'tzin Dios
we'y. ¿Tiqu'n kyajtza tu'n nkub' kyb'yo'n?
Qu'n te Abraham nti'x ch'in te' xkub'
tb'inchin ikyjo. 41 Qalatzin kye' ayeji'y nkub'
kyb'inchin tze'nku nkub' tb'inchin kyma'n.
Tu'npetzi'n xi kyq'ma'n te: Nya siky'aj
k'walqo qe tze'nku te. Junch'in qe qMan at,
a aku Dios.
42 Xi tq'ma'n Jesús kye: Noqit twutzxix
kye'y qa tk'wal Diosqi'y, matla chin ok
kyk'u'jlintza, qu'n tk'atz Dios ẍin tzaji'y.
Qu'n mi ẍin ula wunx wib'a tzalu'n, qala'
a Dios saj chq'o'n we'y. 43 ¿Tiqu'n mi npon
nyola toj kynab'la? Qu'n mi nxi kyb'inji'y
tkyaqiljo nxi nq'ma'n. 44 Atzin kyeji'y kytata
a tajaw il. Tu'npetzi'n, ma chi oka te te,
ex noq o'kx kyaja tu'n tkub' kyb'inchi'n
tze'nkuxjo taj. Qu'n ate tajaw il o tz'ok
b'yol chwinqil atxix te tnejil. Mi n-ok lipe
ti'jjo twutzxix, qu'n nti' jun yol twutzxix
tuk'a. Qu'n noqx niky'in yol, qu'n aku tajaw
il o tz'ok te ttxuyiljo jni' sb'ub'l. 45 Me
metzin we' nxi nq'manji'y a twutzxix, me
mi nxi kynimi'n. 46 ¿Ankye jun kye aku
tzaj q'mante, qa at jun il o b'ant wu'n?
Qatzin twutzxjo nyola, ¿Ti' qu'ntz mi nxi
kynimintza? 47 Qu'n ayetzin kye xjal te
Diosqe, nkub' kyb'i'n kye' Tyol; me ayetzin
kye' nya te Diosqi'y. Tu'ntzi'n, kyky'e'y tu'n
tkub' kyb'i'n Tyol, chi Jesúsjo kye.

Tej tyolin Jesús ti'jx

48 Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n Judiy te:
Twutzxla qe qyol, a nxi qq'ma'n tey, qa
siky'aja, exsin qa tokx jun taq'nil tajaw il
toj tanmi'n.
49 I xi ttzaq'win Jesús: Nti' jun taq'nil ta-
jaw il toj wanmi'n; qala' o'kx waja tu'n tkub'
nb'inchi'n tu'n tjaw nimsin tb'i nMa'n. Me
metzin kye, o'kx kyaji'y tu'n wel kyi'jli'n.
50 Me mi ẍin ula noq tu'n njaw kynimsi'n;
me metzin te Dios, taj te' tu'n njaw nimsita.
Ex aku kkawil kyib'aja, ayi'y nchi el i'jlin
we'y. 51 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ankye
te k'wel nimin we'y, nlayxpen kyim te'.
52 Xi kytzaq'win Judiy: Tzmaxpin ja'lin,
kxel qnimi'n qa at jun taq'nil tajaw il
toj tanmi'n. Qu'n ate Abraham exqetzi'n
nimku yolil Tyol Dios, a nimxix kyoklin
ojtxe, b'e'x i kyim. Anajtzin te ntq'ma'n,
ankye te' k'wel nimin we'y nlayx chi kyim,
chiji'y. 53 ¿Ma nimxixnajtzintl te toklin
tze'nku qtzan qta'ẍa Abraham junx kyuk'a
jni' yolil Tyol Dios ojtxe, a o chi kyim?
¿Ankyenaj tetza toj twutza?
54 I xi ttzaq'win Jesús: Qa ma jaw nimsin
wib'a wu'nx wib'xa, nti'la tajb'in nyola. Me
an weji'y ma jaw nimsinwe a nMa'n, a axjo
nkyq'ma'n qa kyDiosa. 55 Me nya ojtzqi'n
kyu'n. Me metzin we' wojtzqi'n we'. Qa
ma txi nq'ma'n kye'y qa mi wojtzqi'n,
jun niky'il yolqintla'y tze'nku kye'. Me
twutzxix wojtzqi'n we' ex nkub' nb'inji'y
Tyol. 56 Me ante Abraham, a qtzan kyta'ẍa,
nimx o jaw tzalaj tu'n tlontetaq wulila. Ex
o tli noq tu'njo tnimb'il, ex o noj tuk'a
tzaljb'il.
57 Xi kyq'ma'n Judiy te: Na'mx tjapin te
lajaj toj ox k'al† ab'q'e, exsin ¿Tq'ma'nnaja
qa o tli'y Abraham?
58 I xi ttzaq'win Jesús: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y: Tej na'mxtaq tul itz'je Abra-
ham, ayin we' intintaq.* 59 Tu'npetzi'n, b'aj
jaw kytzyu'n ab'j, tu'n tok kyxo'n ti'j Jesús,

* 8:36 Gal. 5:1, 13 † 8:57 Lajaj toj ox k'al, 50 n-ele. * 8:58 Ex. 3:14

me b'e'x ewin, ex etz toj tnejil ja te na'b'l
Dios.

9

*Tej tq'anit jun mo*ẍ tu'n Jesús

1 Tej kyja'taq tiky'x Jesús toj jun b'e, xi
tka'yin jun ichin moẍ toj titz'jlin.
2 Xi qqani'n, a awo'y t-xnaq'tzb'in: Ay Aj
Xnaq'tzil, ¿Ti'tzila qu'nil s-itz'je ichin moẍ
lo; tu'npela kyiljo ttata, mo qa tu'nx til?
3 O tzaj ttzaq'wi'n Jesús: Nya tu'n kyil
ttata, ex nya tu'nxjo til; qala' ma tz'itz'je
moẍ, noq tu'n tyek'i'n tipin qMan Dios ti'j.
4 A na'mx tex q'ij, ilx ti'j tu'n tkub' qb'inchin
taq'in a tzaj chq'on we'y, qu'n tzul kanin
qniky'in, aj nkyima, a ja' mix a'l jun aku
b'ant taq'nin. 5 Loqin inti'nx tzalu'n, ayin
we' tzaj kye kykyaqil xjal twutz tx'otx'.*
6 Atzaj te' tb'aj tq'ma'n ikyjo, kub'
ttzub'in twutz tx'otx', ex kub' tb'inchin
ch'in xoq'l tu'n ta'l ttzi, ex ok tsu'n kyi'j
twutzjo moẍ, 7 ex xi tq'ma'n te: Kux txi'y
txjol kye twutza tojjo tkub'il a', Siloé tb'i
(atzin tz'elpine': Chq'o'n). Ex b'e'xsin xi'
moẍ txjol twutz. Atzaj te' tmeltz'aj, otaq
b'ant tka'yin.
8 Ayetzi'n t-xjalil najleqetaq nqayin tk'atz
tja exqetzi'n jni' ojtzqilte, tej nmo'ntaq, i
jaw yolin kyxolx: ¿Ma nyapetzila' xjal lo a
moẍtaq, a nkub' qe qanil tmob'itz?
9 Attaq junjun nkyq'mante: Atzi'n.
Ex junjuntl nkyq'ma'ntaq: Nya te',
b'a'nxi ch'ime ikyx ka'yi'n.
Me axjo ichin nq'mante: Ikytzi'n. Ayin
weji'y.
10 B'e'xsin xi kyqanin te: Tze'ntzin tten
ma b'ant tka'yi'n, chi chi'.
11 Exsin i xi ttzaq'win kye: Atzin ichin, a
Jesús tb'i, xkub' tb'inchin ch'in xoq'l, exsin
s-ok tsu'n kyi'j nwutza, ex tzaj tq'ma'n
we'y: Ku t-xi'y ttzi tkub'il a', Siloé tb'i, ex
txjomil twutzach. Kutzin, nchiji'y. Ẍinka.
Atzaj te' s-el ntxjon nwutza, b'e'x b'ant
nka'yi'n.
12 B'e'xsin xi kyqanin te: ¿Ja'tzin ta'ye
ichin anetzi'n?
Ex xi tq'ma'n kye: Mi b'i'n wu'nch.

*Tej tokjo mo*ẍtaq toj xjelb'il kyu'n
Parisey

13 Tu'npetzi'n, b'e'x xi kyi'n kywutzjo
Parisey ajo ichin, a moẍtaq, 14 qu'n toj jun
q'ij te ajlab'l, kub' tb'inchin Jesúsjo xoq'l, ex
kub' tq'ani'n moẍ.
15 Ayetzin Parisey ok tentl qanilte te'
ichin: ¿Tze'n tten otaq chi ka'yin twutz?
Ante ichin xi tq'ma'n: Ok tsu'n xoq'l kyi'j
nwutza, ex el ntxjo'n. Atzi'n ja'lin, ma b'ant
nka'yi'nch.
16 At junjun Parisey xi kyq'ma: Ajo ichin
kub' tb'inchin ikyjo, nya te Dios te', qu'n
mina nkub' tnimin q'ij te ajlab'l.
Me attaq junjunltl xi kyq'ma'n:
¿Tze'ntzin tten ikyjo? ¿Akupela b'ant
tb'inchin jun yek'b'il tipin nimx kyoklin,
qa aj il?
Tu'ntzin ikyjo, mix mejeye kyyol, ex
b'e'x b'aj kub' kypa'n kyib'.
17 B'e'x xi kyqanin majl te' moẍtaq: ¿Ya-
jtzin te? ¿Ti'tzin te ntq'ma'n ti'jjo ichin, ax
jqonte twutza?
I xi ttzaq'win tej ichin: B'a we wu'n jun
yolil Tyol Dios te'.
18 Me ayetzin kye Judiy kyky'e'taq tu'n txi
kynimi'n, qa ataqjo a moẍtaq otaq b'ant
tka'yin, tzmaxix xi kyniminxjo, te' kytzaj
kytxko'n ttata' a moẍtaq.
19 Xi kyqanin kye: ¿Atzin kyk'walji'y lo, a
nkyq'ma'n qa moẍtaq te titz'je? ¿Tze'ntzin
ttentz ma b'ant tka'yin?
20 Me atzin kye ttata xi kytzaq'win:
Ojtzqi'n qe qu'n, qa a qk'walji'y, a moẍ te
titz'je. 21 Me mi b'i'n qe qu'n tze'n tten ẍi
jqet twutz, ex alkye xkub' q'aninte. Kyqan-
inxa te; qu'n ma b'et tab'q'e, ex ax kq'olte
tqanil.
22 Xi kyq'ma'n ttata ikyjo noq tu'n
kyxob'il kye aj Judiy, qu'n b'i'ntaq kyu'n,
qa otaq chi kyij aj Judiy toj wen, tu'n
tex lajet jun a'la toj ja te na'b'l Dios, qa
ma txi kyq'ma'n qa axix Jesúsjo a Crist.
23 Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n ttata: Kyqaninxa
te; qu'n ma b'et tab'q'e, ex ax kq'olte tqanil.
24 Ayetzi'n Judiy tzaj kytxko'n juntl majljo
ichin moẍtaq, ex xi kyq'ma'n te: Q'mantza
qe'y twutz Dios. ¿Ti'n b'aj ti'ja? Qu'n b'i'n
qe qu'n qa ajo ichin anetzi'n aj il te'.
25 Ante ichin xi ttzaq'win: Qa aj il
mo qa minaj; o'kx weji'y b'i'n wu'n qa
moẍqintaqa. Atzi'n ja'lin ma b'ant nka'yi'n.
26 Xi kyqanin majljo Parisey te: ¿Tze'ntzin
s-okiy tu'n? ¿Ti'tzin xb'ant tu'n, tu'n tjqet
twutza?

* 9:5 Mt. 5:14; Jn. 8:12

27 I xi ttzaq'win: Ma txi nq'ma'n kye'y ila'
maj, me mi n-okx toj kywi'y. ¿Tiqu'n kyaja
tu'n t-xi nq'ma'ntla juntl majl? ¿B'alaqa
kyaja tu'n kyok lipey ti'j?
28 B'e'xsin i b'aj ok tentz yisolte, ex xi
kyq'ma'n te: Ma txi lipey ti'jjo ma' ichin
anetzi'n; me metzin qe, axsa qo xela lipe
qe ti'jjo t-xnaq'tzb'il Moisés. 29 Qu'n b'i'n qe
qu'n, aku te Dios o yolin tuk'a Moisés; me
ante ichin anetzi'n, nti'x ch'in b'i'n qu'n ja'
tzajnin.
30 Me atzin te' ichin xi ttzaq'win kye:
¿Tze'nxsin tte'n ikyjo? Mi b'in kyu'n
ja' tzajnin ichin, ex ma jqet nwutza tu'n.
31 ¿Nyapela b'in kyu'n, qa mi nchi tzaj tb'in
Diosjo aj il? Qala' nchi tzaj tb'i'n aye nchi
k'ulin te, exqetzi'n nkub' kyb'inchin a taj.*
32 Qu'n b'ajx qb'iye tqanil tzmax tzalu'n ti'j
jun xjal, tu'n tjqet twutz jun xjal tu'n, a moẍ
te' titz'je. 33 Qa nya te Diosjo ichin lo, ¿Ma
akupetla tzul Dios we'y tu'n?
34 Tu'npetzi'n xi kytzaq'win te: Nti'
te tajb'i'n tu'n tyolin quk'iy ikyjo, qu'n
manyor aj ilx te atxix te' titz'jiy. ¿Ex tajnaja
tu'n qkub' t-xnaq'tzi'n?
Ex b'e'x etz kylajo'n toj ja te na'b'l Dios.

Tej tyolin Jesús kyi'jjo xjal moẍqe toj kyan-
min
35 Atzaj te' tb'inte Jesús, qa otaq tz'ex
lajo'n tej ichin toj ja te na'b'l Dios, el
tk'ulb'in tib' tuk'a, ex xi tqanin te: ¿Nim-
inxsi'n Tk'wal Ichin tu'n?
36 Atzin te ichin xi tq'ma'n te: Tata,
q'ma'ntza we'y ankye, tu'ntzintla nnimi'n
ti'j.
37 Xi ttzaq'win Jesús te: O tlixiy, ex ayintz-
inji'y, a nchin yoli'n tuk'iy.
38 B'e'xsin kub' meje ichin twutz Jesús, ex
xi tq'ma'n te: Ma txi nnimi'n, wAjaw.
39 B'e'x xi tq'ma'n Jesús: Ma chin ula
tzalu'n twutz tx'otx', tu'n nkawi'n tuk'a
tumil, tu'ntzintla ayejo moẍqe toj kyanmin,
tu'n tb'ant kyka'yin; ex ayetzi'n njaw kyn-
imsin kyib', tu'n kyok moẍ toj kyanmin.
40 Ayetzi'n junjun Parisey ite'taq tuk'a
Jesús. Tej kyb'inte ikyjo, xi kyqanin te:
¿Mej qa majqox qe moẍqo toj twutza?
41 I xi ttzaq'win Jesús: Noqpetzin ma tz'el
kyetz kyniky' ti'j qa moẍqi'y toj kyanmi'n,
matla kub' najsit kyetza kyil. Me tu'n njaw
kynimsin kyib'a, ex noq tu'n kyq'ma'n qa
n-el kyniky'a te tkyaqil, at kye kypaj tu'n
kyila.

10

Tej tyolin Jesús ti'j jun kyik'lel kyi'j trit

1 Xi tq'ma'n Jesús kye: Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, alkye jun mi tz'okx toj tjpel
ch'laj kye rit, ex qa noq s-okx tlimo'n tib'
toj jun plaj, ileq' te', mo jun b'yol xjal tu'n
telq'in. 2 Me atzin te' n-okx toj tjpel ch'laj
kye rit, atzin te b'a'n kyik'leljo, ex nchi ok
tka'yin trit. 3 Atzin te' xq'uqil ch'laj n-okx
tjqo'n tjpel, tu'ntzin tokxjo kyik'lel, tu'n
kytzaj ttxko'n trit. Kxel kyb'i'n tq'ajq'ojil
twi', ex chi tzajil tq'olb'in tuk'a kyb'i, ex
kchi elitz ti'n toj ch'laj. 4 Ajtzin kyetz b'aj
tu'n, k'wel nej kywutz, exsin kchi okil lipe
rit ti'j, qu'n n-el kyniky' te tq'ajq'ojil twi'.
5 Me nlayx chi ok lipe ti'j juntl, a nya kyik'lel;
qala' b'e'x kchi elil oq, qu'n nya ojtzqi'n
tq'ajq'ojil twi' juntl, a nya kyik'lel.
6 Kub' tq'o'n Jesúsjo techil lo kywutzxjal,
me mix ele kyniky' te, ti'taq tz'elpine' tyol
ikyjo.

*Jun techil tu'n Jesús ti'jx, qa a tb'anil
kyik'lel*

7 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'ntl Jesús kye:
Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ayin weji'y
Tjpel Ch'laj, a ja' nchi okxi rit. 8 Kykyaqilxjo
ẍi ul nej nwutza ileq'qe kye', mo b'yol
xjalqe tu'n kyelq'in; me ayetzin kye rit mix
ẍi kyb'i'n. 9 Me metzin we', ayin we' tjpel
ch'laj. Noq wu'n, aku chi okxixjal toj kolb'il,
tze'nku kye rit a nchi okx ex nchi etz wu'n,
exsin njyet kywa. 10 Me ante' ileq' noq n-
ul te' tu'n telq'in, ex b'iyil, ex yuch'il. Me
metzin we', ma chin ula tu'n tten kychwin-
qilxjal toj tzaljb'il tzalu'n twutz tx'otx' ex
toj kya'j te jun majx.

11 Ayin we' Tb'anil Kyik'lel.* Jun kyik'lel
tb'anil kxel tq'o'n te' tchwinqil tu'n tkyim,
noq tu'n kykletjo trit. 12 Me ante' a n-aq'nin
noq tu'n tchjet twi' tk'u'j, ajtzin t-xi tka'yin
aj ttzaj xo'j, b'e'x chi kyjel ttzaqpi'n rit, ex
b'e'x k-elil oq, qu'n nya te kyik'leljo, ex nya
teqeku rit. Tu'npetzi'n, xi tq'o'n amb'il te
xo'j tu'n tokx kyxol rit, tu'n kyb'aj junjun,
ex tu'n tb'ajel tiljjo txqantl. 13 Qu'n ante'

* 9:31 Pr. 15:29 * 10:11 Is. 40:11; Ez. 34:11-12

ichin b'e'x k-elil oq, qu'n noq o'kx nkub' t-
ximi'n twi' tk'u'j, ex nya tu'n kykletjo rit
tu'n.
14-15 Ayin we' Tb'anil Kyik'lel. Ikytzi'n
tze'nku te nMa'n ojtzqi'nqi'n tu'n, ex
ojtzqi'n nMa'n wu'n; ikytzin weji'y
ojtzqi'nqe we nrit, ex ojtzqi'nqi'n kyu'n.*
Ok kxel nq'o'n we' nchwinqil noq tu'n
kypaj. 16 Ex ite' txqantl we' nrit, a nya ite'
tojjo ch'laj lo. Me ilxix ti'j tu'n kytzaj wi'n,
ex kchin k'wel nimin kyu'n. Junx ch'uq rit
k-elile, ex junch'in kyik'lel.
17 Nimx tq'aq'b'il tk'u'j nMan wi'ja, qu'n
kxel nq'o'n we nchwinqil tu'n tkyim, exsin
tu'n tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin.
18 Mix a'l jun aku tz'el q'inte nchwinqila;
qala' ayinx we' kchin xel q'o'nte wib'a
wunx wib'xa. Qu'n at we woklin tu'n t-
xi nq'o'n wib'a tu'n nkyima, ex tu'n njaw
anq'intla wu'nx wib'a. Qu'n atzin ma tzaj
tq'ma'n nManji'y we'y.
19 Atzaj te' kyb'inte Judiy jni' yol ikyjo,
mix mejeye kyyol ti'j. 20 At junjun q'mante:
¿Tiqu'n nxi kyb'inji'y xjal lo? ¿Nyapela at
jun taq'nil tajaw il tokx toj tanmin, mo qa
ma tz'el tx'u'j twi'?
21 Me junjuntl q'mante: Mina, qu'n ¿Ma
akutzin yolin jun xjal, a at jun taq'nil tajaw
il toj tanmin ikyjo? ¿Akutzin b'ant kyka'yin
moẍ tu'n jun taq'nil tajaw il?

Kyky'e'taq aj Judiy tu'n t-xi kynimin Jesús

22 Jb'alilkutaq antza, ex toj Jerusalén n-
iky'sittaq jun nintz q'ij tu'n tzaj kyna'n
tb'antli'n tnejil ja te na'b'l Dios. 23 Nb'ettaq
Jesús twutzjo ja anetzi'n, a nim telimitz, a
tok tb'i: Te Salomón. 24 Ok kychmo'n junjun
aj Judiy kyib' ti'jile, ex xi kyqanin te: ¿Ma
kukxsin ktenb'iljiy qxola tu'n tja ka'min
qk'u'ja ti'ja? Qa axixji'y Crist, a tu'ntaq tul
te Kolil, q'mantza qe'y te jun majx ja'lin.
25 I xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma nyatzin o
txi nq'ma'n kye'y? Me mi nchinx kyn-
imi'n. Tkyaqilxjo nb'ant wu'n noq tu'n
tipin nMan, atzin nyek'in te' qa ayinji'y.
26 Me mi nxi kynimi'n, qu'n na'm kyoka
te nrita, tze'nkuxjo xi nq'ma'n kye'y te
tnejil. 27 Qu'n noqit o chi oka te nrita,
matla txi kyb'i'n tq'ajq'ojil nwi'y. Qu'n
wojtzqi'nqeji'y we', ex nchi ok lipe wi'ja toj
tkyaqil. 28 Ex kxel nq'o'n kychwinqil te jun
majx, ex nlayx chi kyij naj. Ex mix a'lx
aku tz'el q'inkye toj nq'ob'a. 29 Ma chi tzaj
tq'o'n nMa'n we'y, a nimxix toklin tib'aj
tkyaqil. Qu'n tkyaqiljo a ma tzaj lipe wi'ja
teqe nMa'n, ex mix a'lx aku tz'el q'inkye
toj tq'ob'. 30 Qu'n junxch'in qe' qte'n tuk'a
nMa'n.
31 Tu'ntzin ikyjo, b'e'x b'aj jaw kyi'n Judiy
ab'j tu'n tkub' kyb'yo'n. 32 Me ante Jesús
xi tq'ma'n kye: Nimku techil tb'anilxix
ma kub' nb'inchi'n kywutza, noq tu'n tipin
nMa'n. Kyxol tkyaqiljo lu'n, ¿Ankye jun nya
wen toj kywutza, tu'n wok kyxo'n tu'n ab'j?
33 Xi kytzaq'win Judiy te: Nlay tz'ok qxo'n
te tu'n ab'j noq tu'n wen nb'ant tu'n; qala'
noq tu'n nxo'n yol ti'j Dios tu'n tyola,* a
noq jun tal ichin tze'nku qe'. ¿Me ma tz'ok
tq'o'nnaj tib'a te Dios?
34 Xi tq'ma'n Jesús kye: ¿Ma mi'tzin nkux
kyu'ji'n toj Tu'jil Tyol Dios, a ja' tz'ib'ine
kyi'j junjun xjal, tej t-xi tq'ma'n Dios kye,
qa diosqe?*
35 Atzi'n ja'lin, b'i'n qu'n, a tz'ib'i'n toj
Tu'jil qMan, tz'aqlexix ex nti' tky'i. Qu'n
qa ax Dios ok q'o'nte kyb'i te diosqe, a aye'
i xi' k'mo'nte Tyol ojtxe, 36 ¿Ti'tzin qu'ntz
ma tzaj kyq'ma'n we'y, qa nchin xo'n yol ti'j
Dios, noq tu'n xi nq'ma'n qa ayi'n Tk'wal
Dios? Qu'n ax Dios el pa'n we'y tu'n ntzaj
tchq'o'n tzalu'n twutz tx'otx'. 37 Qa mi xkub'
nb'inchi'n tkyaqil techil wipi'n tze'nkuxjo
nb'ant tu'n nMa'n, nlayx chinx kynimi'n.
38 Me exla qa mi ẍinx kynimi'n, me antza k-
elile kyniky'a te te jun majx, noq kyu'n jni'
nb'inchb'i'n b'a'n, qa a qMan Dios mujle tib'
wuk'iy, ex qa ayi'n mujleqin tuk'a.
39 Antza tu'n toketaq kytzyu'n juntl majl,
me cheb'e el tzaqpaj toj kyq'ob'.
40 Tb'ajlinxi' ikyjo, meltz'aj Jesús tjlajxi
Nim A' Jordán. Antza kyije ten tojjo tx'otx',
a ja' nchi kuxa tq'o'ntaq Juan xjal toj a' te
jawsb'il a'.* 41 Nimku xjal i xta'j lolte Jesús,
ex kyq'ma: Exla qa nti' te Juan techil xb'ant
tu'n a nim tipin, me tkyaqilxjo o tq'ma ti'jjo
ichin lo twutzxix. 42 Nimx xjal i nimin ti'j
Jesús tojjo tx'otx' anetzi'n.

11

Tej tkyim Lázaro

* 10:14-15 Mt. 11:27; Lc. 10:22 * 10:33 Lv. 24:16 * 10:34 Sal. 82:6 * 10:40 Jn. 1:28 * 11:1 Lc. 10:38-39

1 Attaq jun ichin aj Betania, Lázaro tb'i,
yab'taq. Junxtaq ite' kyuk'a taneb', Mariy
tuk'ax titz'in Mart.* 2 Ante' Mariy lu'n, a
kub' q'o'nte jupsb'il kyib'aj tqan qAjaw, ex
ok ttzqijsin tuk'a tsmal twi'.* 3 Ayetzi'n
kab'e qya lo xi kysma'n tqanil te Jesús: Tata,
ajo tuk'iy Lázaro, a k'u'jlin tu'n, ma yab'te,
chi chi'.
4 Tej tb'inte Jesús ikyjo, tzaj tq'ma'n: Ajo
yab'il anetzi'n nlay japin b'aj te' te kyimin;
qala' noq tu'n tyek'i'n tipin tqoptz'ajiyil
Dios, ex tu'n tjaw nimsit nb'i'y, ayi'n
Tk'wal.
5 Exla qa k'u'jlinxix Mart kyuk'ax ttziky,
6 me tej tb'inte Jesús, qa yab'taq Lázaro, axsa
kyije tenl kab'e q'ij, a ja' ta'yetaq.
7 Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tq'ma'n qe'y, a
awo'y t-xnaq'tzb'in: Qo meltz'aj majl toj
ttx'otx' Judey.
8 Awotzin qe' xi qq'ma'n te: Xnaq'tzil,
¿Ma nyatzin itzqeyin qajlintz antza, ex kya-
jtaqxjal tu'n tkub' b'yo'n kyu'n tuk'a ab'j?
¿Tiqu'nil taja tu'n tmeltz'aja antza?
9 Tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Ajo tspiky'in q'ij
o'kx nwe' te kab'lajaj or. Qa nqo b'et tqan
q'ijil, nlay qo jaw takpaj, qu'n nqo ka'yin toj
tqan q'ij, a nk'ant twutzjo tx'otx'. 10 Me qa
nqo b'et toj qniky'in, qo jawil takpaj, qu'n
nya q'ancha'ljo qb'e. Tu'npetzi'n qa nqo
b'inchin tze'nku taj qMan, nti' aku tz'ok
b'ajqe.
11 Tb'ajlinxitzin tyolin ikyjo, tzaj tq'ma'nl
qe'y: Ajo quk'a Lázaro, a k'u'jlin qu'n, ma
ktan. Me ma chi'n k'asilte.
12 Awotzin qe' xi qq'ma'n te: Tata, qa ma
ktan, b'alaqa ma chewx yab'il ti'j.
13 Me atzin tz'elpine' tyol Jesús ikyjo,
qa otaq kyim. Me awotzin qe, kub' qx-
imi'n qa nyolintaq ti'jjo watl te qxmilil.
14 Tu'npetzi'n, tzajxix tq'ma'n Jesús qe'y:
Ma kyim te Lázaroch. 15 Nim ma chin jaw
tzalaja tu'n nti'qintaqa antza, qu'n wenxix
te kye'y, tu'n nxi kynimi'n tuk'a tkyaqil
kyanmi'n. Me qoqe lolte.
16 Ante Tmas, a Kwa'ch tb'i tok, tzaj
tq'ma'n qe'y: Qoqe qkyaqilx, tu'ntla qkyim
junx tuk'a.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tkab' chwinqil

17 Atzaj te' qkani'n, pon qk'ulb'i'n qa
otaq b'ant kyaje q'ij tkub'linx muqet
Lázaro. 18 Ajo tnam Betania nqayin ta'
tk'atz Jerusalén, b'alaqa noq niky'jin ajlab'.
19 Tu'n nqayin ta', nim xjal Judiy otaq kanin
q'olb'ilkye Mart tuk'a Mariy, tu'n tchewsit
kyanmin ti'jjo tkyimlin kyxib'in.
20 Tej tb'inte Mart, qa ch'ixtaq tpon kanin
Jesús kyja, b'e'x etz k'lelte; me atzin te
Mariy kyij ten tuja. 21 Tej tkanin tk'atz
Jesús, xi tq'ma'n Mart te: Tata, noqit attaqa
tzalu'n, mitla xkyim we' nxib'in, 22 qu'n b'i'n
we' wu'n qa ntzaj tq'o'n Diosjo tkyaqilx nxi
tqani'n te.
23 Xi tq'ma'n Jesús te: Kjawil anq'intl te t-
xib'inch.
24 Xi ttzaq'win Mart te: Ikytzi'n. B'i'n we'
wu'n qa ok kjawil anq'intl tojjo tq'ijil, a ja'
tu'n kyjaw anq'intl kyimnin, aj tjapin b'aj
tkyaqil tzalu'n twutz tx'otx'.*
25 B'e'x xi tq'ma'n Jesús te: Ayi'n we' Q'ol
chwinqil, ex wu'n we' kchi jawil anq'inxjal
kyxol kyimnin. Ankye te' knimil wi'ja, exla
qa ma kyim t-xmilil, me kjawil anq'intl
wu'n, tu'n tten jun chwinqil a nlay b'aj.*
26 Qu'n kykyaqilxjo nchi nimin wi'ja, ex nchi
b'et tze'nku waja, nlayxpe chi najx kye te
jun majx. ¿Yajtzi'n te, Mart? ¿Man txi
tniminji'y lu'n?
27 Xi tq'ma'n Mart te: Ikytzi'n Tata, ma
txi nnimin we', a tejiy Crist, a Tk'wal
qMan Dios, a iltaq ti'j tu'n tul tzalu'n twutz
tx'otx'.

Tej tjaw oq' Jesús ti'j Lázaro

28 Tb'ajlinxi' tyolin ikyjo, b'e'x aj Mart
q'olb'il te Mariy, ex xi tjask'in te: Lu
Xnaq'tzil at tzalu'n, ex luy ntxokle tu'n.
29 Atzaj te' tb'inte Mariy, jun paqx jaw
we', ex xi' ajqelin lolte Jesús, 30 qu'n
na'mxtaq tokx Jesús toj tnam. Axtaqtza
ta'ye ttxa'n tnam, ja' oke tk'ulb'in Mart.
31 Atzaj te' tok ka'yin Mariy kyu'n q'uqb'il
kyk'u'j ite'taq tuja, tej tex ajqelin, b'e'x b'aj
xi lipe ti'j, qu'n kub' kyximin qa tu'ntaq t-
xi' oq'il tib'ajjo muqb'in te Lázaro.
32 Atzaj te' tkanin Mariy tk'atz Jesús, b'e'x
kub' meje t-xe tqan, ex xi tq'ma'n: Tata, no-
qit attaqa tzalu'n, mitla xkyim we' nxib'in.
33 Atzin te Jesús, tej tok tka'yin n-oq'
Mariy kyuk'axjo jni' Judiy, a otaq chi kanin

* 11:2 Jn. 12:3 * 11:24 Dan. 12:2 * 11:25 Ro. 6:4-5; Col. 2:12; 3:1

tuk'a, b'e'x tzaj tb'is, ex tzaj chyo'n tan-
min, 34 ex xi tqanin kye: Ja'tzin xkuxa ky-
muqu'nch.
Xi kyq'ma'n te: Tata, ku tzaja lolte.
35 Ex jaw oq' Jesús.
36 Xi kyq'ma'n Judiy kyxolile: Kyka'yinktzi'n. Cheb'ex k'u'jlintaq Lázaro tu'n.
37 Me at junjuntl nkyq'ma'ntaq: A ma jqet kywutz moẍ tu'nx xjal lo, ¿Ma mipetla xb'ant jun ti' tu'n, tu'n mi kyime Lázaro?

Tej tjaw anq'intl Lázaro tu'n Jesús

38 Atzin te Jesús, b'e'x tzaj chyo'n juntl majl tanmin, ex b'e'x tzaj laq'e ttzi jul, a ja' tokxitaq kyimnin, jpu'ntaq tuk'a jun ma tij ab'j. 39 Xi tq'ma'n Jesús kyexjal: Kyimilji'y ab'j.
Atzin te Mart; a taneb'jo kyimnin, xi tq'ma'n te: Tata, mala tzuwix, qu'n ma b'ant kyaje q'ij tkyimlin.
40 Me ante Jesús xi tq'ma'n te: ¿Ma ny-
atzin ma txi nq'ma'n te'y, qa ma txi tnimi'n, okpin ktlab'il te nimxix tipin Dios?
41 Eltzin q'i'n ab'j, ex ante Jesús jax tka'yi'n tzmax toj kya'j, ex tq'ma: Tata, nxi nq'o'n chjonte te'y, tu'n ma chin tzaj tb'i'n.
42 B'i'n we wu'n, qa kukx nchin tzaj tb'inji'y, me ma txi nq'manji'y lu'n te'y, noq tu'n kypajjo xjal txolcheqek wi'ja, tu'ntzin txi kynimin qa ate ma tzaj chq'o'n we'y.
43 Tb'ajlinxi' tq'ma'n ikyjo, xi tq'olb'in tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen: Lázaro, ku tetza antza.
44 Ex atzin tej kyimnin b'e'x etz, b'altz'inqektaqjo tq'ob' kyuk'a tqan toj t-xb'alin kyimnin, ex ptzo'ntaq twutz tuk'a su'tj. B'e'x xi tq'ma'n Jesús kye: Kypoq'imila, ex kytzaqpinxa.

Tej kykyij Judiy toj wen tu'n tkub' kyb'yo'n Jesús

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Tu'ntzi'n ikyjo, nimx Judiy, ayej o chex lipe ti'j Mariy, ex ok kyka'yi'n b'ant tu'n Jesús, i nimin ti'j. 46 Me attaq junjuntl kyxol b'e'x i xi' q'malte kye Parisey ti' otaq kub' tb'inchin Jesús tuk'a Lázaro. 47 Tu'npetzi'n, aye Parisey exqetzi'n kynejinel pale, b'e'x ok kychmo'n kyib' kyuk'a jni' Judiy aj kawil. I ok ten yolil kyxol: ¿Ti'tzin kb'antil qu'n ti'jjo ma' xjal lo? Nimku techil nb'ant tu'n, tu'n kyka'ylajxjal ti'j. 48 Qa ma kyij qq'o'n kukxjo, tkyaqilxlaxjal knimil ti'j. Ex ayetzi'n aj kawil toj Rom, kchi tzajil qib'aj q'il qoklin toj tja Dios, ex tu'n tkub' kyyuch'in qtanim.
49 Me attaq jun kyxol, a Caifás tb'i, toktaq te kynejilxix pale tojjo ab'q'e anetzi'n, ex xi tq'ma'n kye: Nti'x kye kynab'l. 50 ¿Ma mixsin n-el kyniky'a ti'j, qa wenxitla te qe, tu'n tkyim jun ichin te qxel, tze'nku tu'n tkub' yuch'j kykyaqil qtanim?
51 Me ante Caifás nya tu'nx tib'xtaq ny-
olin; qala' tu'n Dios. Qu'n tu'n toktaq te tnejilxix pale, tzaj tq'o'n Dios tqanil te, qa iltaq ti'j tu'n tkyim Jesús te kyxel xjal aj Judiy, 52 junx kyuk'a' a kchi nimil ti'j toj tkyaqil twutz tx'otx', tu'n kymujb'in te kyib' toj kynimb'il.
53 Tu'npetzi'n, ax q'ijjo anetzi'n, b'e'x i kyij aj kawil toj wen, tu'n tkub' kyb'yo'n Jesús.
54 Tu'npetzi'n, mix tenil Jesús kyxol Judiy; qala' b'e'x etz tojjo ttx'otx' Judey, ex b'e'x xi' ttxa'n tzqij tx'otx' toj jun tnam, Efraín tb'i. Axsa kyije tene junx quk'iy, a awo'y t-
xnaq'tzb'in.
55 Nyataq ila' q'ij tu'n tul kanin Xjan Q'ij kye Judiy. Tu'npetzi'n, nimku xjal aj Judiy b'e'x i xi' toj Jerusalén, tu'n kyb'inchin kyten tze'nkuxtaqjo nb'ant kyu'n. 56 Tkyaqilxjal nchi jyo'ntaq ti'j Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, ex nxi kyqanintaq kyxolx: ¿Tze'ntzin kye toj kywutz? ¿Jawilpela toj nintz q'ij mo minaj?
57 Qu'n ayetzi'n Parisey exqetzi'n kyne-
jinel pale otaq kub' kyq'o'n jun kykawb'il, qa attaq jun xb'inte ja' ta'taq Jesús, ilx ti'j tu'n tzaj kyi'n tqanil, tu'ntzintla tok kytzyu'n, tu'n tku'x toj tze.

12

Tej tok tsu'njo qya jupsb'il kyi'j tqan Jesús

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

1 Noq qaq q'ijtaq tu'n tpon kanin nintz q'ij te Xjan Q'ij. B'e'x xi' Jesús toj kojb'il Betania, a ja' najletaq Lázaro, a otaq jaw anq'intl tu'n Jesús toj kyime. 2 Antza kub'e kyb'inchin jun wab'j te aq'b'il chjonte te Jesús. Ate Mart nsipintaq wab'j, ex ajin te Lázaro q'uqlektaq wa'l kyuk'a ti'j meẍ.
3 Ante Mariy tzaj ti'n jun tk'wel q'anb'il, nardo tb'i, a jun wiq jupsb'il tb'anilxix wen ex wiyilxix. Ex kub' tq'o'n tkyaqil kyib'ajjo tqan Jesús, ex jun paqx ok tzqijsin tuk'a

tsmal twi'. Ex tkyaqil toj ja kub' juptz'aj
tu'n tb'anil tk'ok'jil.*
4 Me attaq jun t-xnaq'tzb'in Jesús antza,
a Judas Iscariot tb'i, a tu'ntaq t-xi k'ayinte
toj kyq'ob' tajq'oj. Xi tq'ma'n te Jesús:
5 ¿Tiqu'nil mi xi k'ayitjo jupsb'il lo, a wiy-
ilxix wen, tu'n kyxi qmojin tal yajqe?
6 Me ante Judas nya nb'insintaq kyi'jjo
yaj, qala' kub' tq'ma'n ikyjo qu'n ileq'taq.
Qu'n ate Judas toktaq toklin te chmol pwaq
qxola, ex tzuntaq jatz telq'in ch'in ti'jjo a
chmo'ntaq tu'n.
7 Xi tq'ma'n Jesús te: Tenkuj. Qu'n ma
kub' tk'u'n lu'n tzmax ja'lin, tu'n tb'ant
nte'n te muqb'il we'y. 8 Qu'n atzin kye yaj,
axsi kchi k'wele ten kyxola, ex b'a'n tu'n
kyxi kymoji'n noq ti' q'ijil.* Qalatzi'n we',
nya kukx kchin k'wel ten weji'y kyxola.

Tej tok kychmo'n nejinel kyib' ti'j Lázaro tu'n tkyim

9 Nimx Judiy i b'inte qa antza ta'ye Jesús
toj tnam Betania, ex b'e'x i b'aj xi' antza
lolte Jesús tuk'ax Lázaro, a otaq jaw anq'intl
tu'n Jesús kyxol kyimnin. 10 Ayetzi'n kyne-
jinel pale b'e'x i kyij toj wen tu'n tkub' b'yet
Jesús majx Lázaro tuk'a, 11 qu'n noq tu'n tpaj
Lázaro, nimx Judiy otaq tz'el kypa'n kyib'
kyi'j, noq tu'n kyxi lipe ti'j Jesús.

Tej tkanin Jesús toj Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

12 Nimkutaq xjal otaq txi' iky'sil Xjan Q'ij
toj Jerusalén. Toj junxil q'ij, ok kyb'in qa
tu'ntaq tkanin Jesús antza. 13 Tu'npetzi'n, i
ok ten tx'emil txqan t-xaq tze, palma tb'i,
exsin i b'ajetz k'lelte Jesús, ex i b'aj ẍch'in
kyjalu'n:
Nimxit tb'i qMan Dios.
Ky'iwlinxitjo a tzul kanin toj Tb'i qAjaw.
Ky'iwlinxitjo a nmaq kawil tib'aj Israel.*
14 El jyet jun tal bur tu'n Jesús, ex b'e'x jax
qe tib'aj, tze'nkuxtaqjo ntq'ma'n toj Tu'jil
Tyol Dios:
15 Mi chi jaw xob'a,
ayi'y najleqe toj tnam Sion.
¡Kyka'yinxa! Lu' kyNmaq Kawila tzul
q'uqlekx chejil tib'aj jun tal bur.*
16 Te tnejil, mix ele qniky'a ti'j tkyaqiljo
lo, a awo'y t-xnaq'tzb'in; me yajxi, tej tjax
Jesús toj kya'j, b'e'x b'aj ul julk'aj toj qk'u'ja
tkyaqiljo tz'ib'intaq ti'j toj Tu'jil Tyol Dios,
ex ikyxixsin otaq b'ajjo.
17 Me ayeqetzi'n xjal ite'taq tuk'a Jesús,
tej ttzaj tq'olb'in Lázaro toj jul, ex tej tjaw
anq'intl tu'n, tzunx nchi yolintaq ti'j kyuk'a
txqantl. 18 Tu'ntzi'n ikyjo, i b'ajetz xjal toj
tnam k'lelte Jesús, qu'n otaq tz'ok kyb'i'n
techil tipin tb'anilxix ti'j Lázaro. 19 Ex mix
ele wenjo lu'n toj kywutz Parisey. B'aj kub'
kyyolin kyxolx: ¡Ka'n! Nti'x jun aku b'ant
qu'n ti'j, qu'n kyka'yinxsi'n; kykyaqilxjal
ma txi lipe ti'j.

Tej kyyolin junjun nya Judiy tuk'a Jesús

20 Kyxoljo xjal a otaq chi kanin iky'sil
nintz q'ij toj Jerusalén, attaq junjun xjal aj
Grecia. 21 Ex attaq jun quk'iy, a awo'y t-
xnaq'tzb'in Jesús, Lip tb'i, tzajnin toj tnam
Betsaida toj ttx'otx' Galiley. Aye aj Grecia i
tzaj laq'e tk'atz Lip, ex i kub'sin kywutz te:
Tata, noq same, qajatla'y tu'n qyoli'n tuk'a
Jesús.
22 B'e'xsin xi' Lip, ex xi tq'ma'n te Andrés,
ex kykab'ilx i xi' q'malte te Jesús.
23 Xi tq'ma'n Jesús kye: Ch'ix tul kanin
nq'ijila, ayi'n, a Tk'wal Ichin, tu'n nky-
ima, tu'n njaw anq'i'n, ex tu'n njaxa toj
kya'j tuk'a tkyaqil nqoptz'ajiyila. 24 Qu'n
twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ikytzin weji'y
tze'nku jun twutz triy. Qa mix xkux
miqet toj tx'otx', nlay ch'iy, qala' o'kxjo tal
junch'in ex nti' tajb'in. Me qa ma kux miqet
toj tx'otx' tu'n tkyim, ok chmetil txqantl
twutz.
25 Ankye te' taj noq tu'n tok tk'u'jlin
tchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', ok k'wel
najsin tkyaqil. Me ankye te' kxel q'onte
tib' toj tq'ob' Dios, ex mi n-ok tilil tu'n
ti'jjo tchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', apente
kkanb'il jun tchwinqiljo, a nlay b'aj.* 26 Ex
ankye jun n-ok tilil tu'n, tu'n tajb'in we'y,
b'a'n tu'n tok lipe wi'ja, tu'n tten junx
wuk'iy toj tkyaqil. Ex ankye te n-ajb'in
we'y, apente kjawil nimsi'n tu'n nMa'n.

Tej tyolin Jesús juntl majl ti'j tkyimlin

27 Atzi'n ja'lin, nimx nchyo'n wanmi'n
tu'n nb'isa. ¿Ti'tzila kxel nq'ma'n? ¿Ma
okpela kxel nq'ma'n: Tata, chin tkloma,
tu'n mi tz'ikyxe wu'n tkyaqilxjo kb'ajil
wi'ja? ¡Mina! Qu'n tu'npen te' lu'n ẍin uliy.

* 12:3 Lc. 7:37-38 * 12:8 Deu. 15:11 * 12:13 Sal. 118:25-26 * 12:15 Zac. 9:9 * 12:25 Mt. 10:39; 16:25; Mr. 8:35; Lc. 9:24; 17:33

Qala' kxel nq'ma'n: [28] Tata, nimsinks tb'iy
wi'ja.

Tekuxjo xi tq'ma'n yol anetzi'n, b'ijte
jun tq'ajq'ojil wib'aj toj kya'j, a tq'ma: O
jaw nnimsi'n nb'iy, ex kjawil nnimsi'n juntl
majla.

[29] Ayetzi'n xjal ite'taq tk'atz, te kyb'inte
yol lu'n, xi kyq'ma'n kyxolile, qa noq jun
q'ankyaq jaw tinin. Me junjuntl q'mante qa
jun angel tzaj yolin tuk'a.

[30] Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye:
Nya noq te q'uqb'il nk'u'ja saje yolin te'
tq'ajq'ojil wi'b'aj; qala' te q'uqb'il kyk'u'ja
wi'ja. [31] Qu'n atzin ja'lin, ch'ixxix tul
kanin tq'ijil te kykyaqil xjal twutz tx'otx',
tu'n kyok toj pa'b'in twutz Dios, ex ilxix
ti'j tu'n tex lajet tajaw il, qu'n twutzxix
kxel nq'ma'n kye'y, qa k'wel ti'j wu'n te
jun majx. [32] Qu'n ajtzin njaw q'o'n twutz
tze tzalu'n twutz tx'otx', ktzajil nchmo'n
kykyaqil xjal wu'nx wib'xa. [33] Tuk'a yol
anetzi'n; nyek'in Jesús tze'n tumil tu'n
tkyime.

[34] Xi kytzaq'win xjal: ¿Ma nyatzin tzun
ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios, qa ate Crist
il ti'j tu'n tten te jun majx?* ¿Tze'ntzin
ttentz ntq'ma'ntza, qa ajo Tk'wal Ichin il ti'j
tu'n tjaw twutz cruz tu'n tkyim? ¿Tze'ntzin
tz'elpine' Tk'wal Ichin?

[35] Xi tq'ma'n Jesús kye: Ayin we' spiky'in
loqi'n inti'nx kyxola. Me noq te jun paql
inti'n kyuk'iy. Tu'npetzi'n, chi lipeka ti'jjo
spiky'in, tu'ntzin mi chi kyiji'y toj qxopin.
Qu'n ankye te' nb'et toj qxopin, nti' b'i'n
tu'n ja'tzin t-xiye. [36] Tu'npetzi'n, kynim-
inxji'y spiky'in, a lu' atx ch'intl kyuk'iy,
tu'ntzin kyoka te jun xjal aj spiky'in.

Tb'ajlinxi' tq'ma'n Jesús ikyjo, b'e'x el
tewin tib' kywutz.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús qa tkyaqilxjal il ti'j tu'n kynimin ti'j

[37] Mix tu'n nimx techil tipin Jesús o b'ant
tu'n kywutzxjal, me mix i niminix ti'j.
[38] Tuk'ajo lo, japin b'ajjo tyol Isaías, a yolil
Tyol Dios ojtxe, tej tkub' ttz'ib'in:

Tata, ¿Ankye ma txi niminte Tb'anil Tqanil
ti'ja, a ma txi qq'ma'n?
¿Altzila qe xaye tyek'in tAjaw Tkyaqil tok-
lin Tkawb'il kyib'aj?*

[39] Exla qa ikyjo, nlayx txi kynimin, qu'n
atx juntl yol kyij ttz'ib'in Isaías kyjalu'n:
[40] Qu'n ax Dios s-ok moẍsinte kywutz,
ex s-ok ch'uẍsinte kyanmin,
tu'ntzin mi tz'ele kyniky' te tu'n kywutz.
Ex tu'n mi kyb'iye tu'n kyanmin.
Ex nti'x ma chi meltz'aj wuk'iy, tu'n kykub'
nq'ani'n.*

[41] Kyij ttz'ib'in Isaías ikyjo, qu'n otaq tli
nimx toklin Jesús, exsin nyolintaq ti'j, a
na'mtaq tul kanin Jesús twutz tx'otx'.

[42] Me kyxol tkyaqiljo lu'n, attaq junjun
Judiy i nimin ti'j Jesús, ex majxpe junjun
nejinel kyxol. Me mix kub'e kychikyb'in
kywutzxjal noq tu'njo kyxob'il kye Parisey,
tu'n mi chi exe lajo'n ti'jjo kyoklin tojjo ja te
kyna'b'l Dios aj Judiy. [43] Qu'n wenxixtaq toj
kywutz, tu'n kyja nimsin kyu'nxjal tzalu'n
twutz tx'otx', tze'nku tu'n kyja nimsin tu'n
Dios toj kya'j.

Tej tyolin Jesús ti'jjo xjelb'il twutz qMan Dios

[44] Xi tq'ma'n Jesús tuk'a tq'ajq'ojil twi':
Ankye te knimil wi'ja, nya o'kqinxa kchin
xel tnimin; qala' aku nMa'n, a tzaj chq'on
we'y. [45] Ex ankye te ma chin tli'y, ex ma
tli Dios, a tzaj chq'on we'y. [46] Qu'n ayin
weji'y tspiky'in Dios, a ma tzul tzalu'n
twutz tx'otx', tu'ntzin alkye knimil wi'ja
nlayxpen kyijx te' toj qxopin.

[47] Me qa at jun ma b'inte nyola, ex mi xi
tnimin, ok najil te'; me nya npaja, qu'n nya
ma chin ula tu'n nkawi'n kyib'aj kykyaqil
xjal, qala' noq tu'n kyklet wu'n. [48] Ex
ankye k-elil iky'in we'y, ex mi xi tb'in ny-
ola, at jun kkawil tib'aj; ayexjo yol, a o
che'x nq'ma'n. Ex ayexsin kchi kawiljo ti'j
toj pa'b'in twutz Dios, aj tjapin b'aj tq'ijil
tzalu'n twutz tx'otx'. [49] Qu'n ayejo ny-
ola ex tkyaqil nxnaq'tzb'ila nya weqekuy;
qala' te nMa'n, a tzaj chq'o'n we'y. [50] B'i'n
we' wu'n qa ayejo Tyol Dios ma chi tzaj
tq'ma'n, ayetzin ttxuyil chwinqiljo te jun
majx. Tu'npetzi'n, o'kx nxi nq'ma'nji'y
tze'nkuxjo ma tzaj nik'u'n we'y tu'n nMa'n.

13

Tej tel ttxjo'n Jesús kyqan t-xnaq'tzb'in

[1] Atzin te' tjapin kanin tq'ijil nintz q'ij
te Wa'j Pan, b'i'ntaq tu'n Jesús, qa iltaq

* 12:34 Sal. 110:4; Is. 9:7; Ez. 37:25; Dan. 7:14 * 12:38 Is. 53:1 * 12:40 Is. 6:10

ti'j tu'n tkyim, ex tu'n taj tuk'a tMan toj
kya'j. Kukx nk'u'jlintaqjo kyi'jjo aye otaq
chi ok lipe ti'j tzalu'n twutz tx'otx'. Me
atzin ja'lin, tajtaq tu'n t-xi tyek'in tkyaqil
t-xilin tq'aq'b'il tk'u'j.
2 Ex kyja'taq qxi'y wa'l, otaq ku'x tajaw il
toj tanmin Judas, tk'wal jun xjal, Simun tb'i,
tu'n t-xi' k'ayilte Jesús toj kyq'ob' tajq'oj.
3 Me b'intaql te Jesús tu'n, qa tuk'a Dios otaq
tzaje, ex iltaq ti'j tu'n taj tuk'a juntl majl,
ex ax Dios o tzaj q'onte toklin tib'aj tkyaqil.
4 Tu'npetzi'n, a tzmataq nqo wa'n, ja we'ks
ti'j meë, el ti'n ttxo'w, ex ok tb'altz'in jun
b'u'ë ti'j tk'u'j, 5 ex kux tqo'n a' toj jun
tx'ajb'il, ex ok ten txjol qqa'n, a awo'y t-
xnaq'tzb'in, ex i el ttzqijsin tu'n b'u'ë, a
otaq tz'ok tb'altz'in ti'j tk'u'j.
6 Me atzaj te' tpon kanin tu'n kyel txjet
tqan Simun Pegr, xi tq'ma'n Pegr te: WA-
jaw, ¿Ma attzin we woklin tu'n tel ttxjo'n
nqa'n?
7 Xi ttzaq'win Jesús te: Nlay tz'el tniky'a
ti'jjo nb'ant wu'n ja'lin, me yajxi, k-elil
tniky'a te.
8 Me ante Pegr xi tq'ma'n: Nlayx ntziyi'y
jun maj tu'n tel ttxjo'n nqa'n.
Xi ttzaq'win Jesús: Qa mi s-el ntxjo'n
tqan, nti'xpen toklintza wuk'iy.
9 Xitzin tq'ma'n Pegr te: WAjaw, qa
ikytzjo, nya noq o'kqex nqa'n, qala' txjon-
qemila nq'ob'a majx tuk'a nwi'y, tu'ntzintla
at-xix woklintza tuk'iy.
10 Me ante Jesús xi tq'ma'n te: Ankye te
tzmax b'aj txjet, nya il ti'j tu'n tel txjet juntl
majl, qala' o'kqexjo tqan, tu'ntzin tsaqix
tkyaqil. Me tze'nku kye' ma chi saqix kye',
exla qa nya kykyaqilxa. 11 Xi tq'ma'n ikyjo:
Nya kykyaqilxa ma chi saqixa, qu'n b'i'ntaq
tu'n, alkye tu'n t-xi k'ayinte toj kyq'ob' aj il.
12 Tb'ajlinxi' ttxjo'n qqa'n, ok tq'o'n Jesús
ttxo'w, ex ok qe juntl majl ti'j meë, ex
tzaj tq'ma'n qe'y: ¿Man tz'el kyniky'a ti'jjo
xb'ant wu'n kyxola? 13 Qu'n n-ok kyq'o'n
nb'i'y te Xnaq'tzil ex te kyAjawa. Twutzx
kye kyu'n, qu'n ayintzinji'y. 14 Exsin qa
ayinji'y Xnaq'tzil ex kyAjawa, a ma tz'el
ntxjo'n kyqa'n, ikyqexsin kyeji'y, b'a'ntla
tu'n tel kytxjo'n kyqa'n jun tuk'a juntl.
15 Ma kub' nq'o'n jun yek'b'il, tu'ntzin tkub'
kyb'inchi'n tze'nkuxjo ma kub' nb'inchi'n
kywutza.* 16 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y,
mix a'l junte aq'nil nimxtl toklin tze'nku te
tajaw aq'untl; ex mix a'l junte, a chq'o'n
nimxtl toklin tze'nku saj chq'onte.* 17 Qa
ma tz'el kyniky'a te tkyaqiljo lo, ex qa ma
kub' kyb'inchi'n ikyjo, at tky'iwb'il Dios
kyib'aja te jun majx.
18 Mi nchin yoli'n kyi'ja kykyaqila. Qu'n
ojtzqi'n wu'n ankye qe o chi jaw nsk'o'n.
Me ilxix ti'j tu'n tb'ajjo tze'nku ntq'ma'n toj
Tu'jil Tyol Dios: Ankye jun nwa'n wuk'iy,
kjawil meltz'aj wi'ja.*
19 Nxi nq'manji'y lu'n kye'y, a na'mxtaq
tb'aj, tu'ntzin aj tb'ajjo ikyjo, kxel kynimin
qa ayin weji'y junx nte'n tuk'a nMa'n, a
loqin nchin yoli'n kyuk'iy. 20 Twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y: Ankye te kxel k'mo'n te' a
kxel nchq'o'n, ayi'n chin xel tk'mo'n. Ex
ankye te kxel k'mo'n we'y, a nMa'n kxel
tk'mo'n, a tzaj chq'o'n we'y.*

Tej t-xi tq'ma'n Jesús qa a Judas tu'n t-xi k'ayinte
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

21 Tb'ajlinxi' tq'ma'n Jesús tkyaqiljo lo,
tzaj chyo'n tanmin tu'n tb'is, ex tzaj
tq'ma'n qe'y: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y.
At jun kye' k-okil meltz'aj wi'ja.
22 Me awotzin qe', a awo'y t-xnaq'tzb'in
noqx o jaw ka'ylaja toj qwutza, ex mix
ele qniky'a te alqi'j nyolinetaq. 23 Me
ayintaq we' inti'n antza, nchin wa'ntaqa
ttxlaj Jesús. Nimx tq'aq'b'il tk'u'j wi'ja.
24 Tu'npetzi'n, xi tyek'in Simun Pegr tq'ob'
te jun techil, tu'n t-xi nqani'n te Jesús alqi'j
nyoline'taq. 25 Tu'npetzi'n, in xi laq'exixa
tk'atz, ex xi nqani'n te: WAjaw, ¿Altzila
kye?
26 Tzaj ttzaq'win Jesús: K'welix wak'sin
ch'in pan, ex anqe kxel nq'oni'y, atzi'n.
Ikytzi'n, kux tak'sin jun pië pan toj laq,
exsin xi tq'o'n te Judas Iscariot, a tk'wal
Simun.
27 Tb'ajlinxi' twa'n Judas, b'e'x okx tajaw
il toj tanmin. Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n
Jesús te: Atzin tu'n tkub' tb'inchi'n,
b'inchinkutzi'n ja'linxix.
28 Me nipe tu'n ikyjo, mix ele qniky'a te,
tiqu'n xi tq'ma'n ikyjo. 29 Qu'n ataq Judas
q'ilte ch'u'ë tk'wel pwaq, at junjunqe kub'

* 13:15 Mt. 20:28; Mr. 10:45; Lc. 22:27 * 13:16 Mt. 10:24; Lc. 6:40; Jn. 15:20 * 13:18 Sal. 41:9 * 13:20 Mt. 10:40; Mr. 9:37; Lc. 9:48; 10:16

ximinte, qa xi tq'ma'n tu'ntaq txi' Judas
laq'olte ch'in qwa'y tu'n tajb'in toj nintz
q'ij, moj qa tu'n t-xi' q'ol ch'in pwaq kye tal
yaj. 30 Tb'ajlinxi' twa'n Judas pan, b'e'x ex
toj qniky'in.

Jun ak'aj nuk'b'il tu'n Jesús, tu'n qmujb'in te qib'

31 Telintzxi Judas, tzaj tq'ma'nl Jesús qe'y,
awo'y t-xnaq'tzb'in: Ch'ix nkyim we' ja'lin,
a ayi'n Tk'wal Ichin, tu'ntzin tnimsit tb'i
nMan Dios. 32 Ma japin b'aj tajb'il nMa'n
wu'n tzalu'n twutz tx'otx', noq tu'n tnim-
sit tb'i. Tu'npetzi'n, ktzajil tq'o'n wokli'n
liwey, tu'n nte'n tuk'a toj kya'j tuk'a tkyaqil
nqoptz'ajiyila.

33 Nimxix tq'aq'b'il nk'u'ja kyi'ja.* Nya
nim tqan chin tenb'iltla kyuk'iy ja'lin.
Ok chi jyola wi'ja, me ikytzi'n tze'nku xi
nq'ma'n kye aj Judiy, ex kxel nq'ma'n kye'y
ja'lin, nlayx che'xa ja' kchin xeliy.*

34 Tu'npetzi'n, kxel nq'o'n jun ak'aj
nuk'b'il kye'y: Tu'n kyk'u'jlin te kyib'a
jun tuk'a juntl, ikytzi'n tze'nku ma chi ok
nk'u'jli'n. Ikytzin kyeji'y, kyk'u'jlink kyib'a
kyxolxa.* 35 Qa ma tz'ok kyk'u'jli'n kyib'a
kyxolxa, kykyaqilx xjal k-elil kyniky' kyi'ja,
qa nxnaq'tzb'inqi'y.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa tu'n tkub' tewin-
taq Pegr
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

36 Xi tqanin Simun Pegr te Jesús: WAjaw,
¿Ja'tzin kxela te?

Xi ttzaq'win Jesús: A ja' kchin xeli'y,
nlayx txi lipey wi'ja ja'linxix, me ok kxel
lipey wi'ja yajxi ch'intl.

37 Me ante Pegr xi tq'ma'n: WAjaw,
¿Tiqu'nil nlay chinx lipe'y ti'ja ja'lin? ¿Ma
nyatzin ma b'ant we' nte'n tu'n t-xi nq'o'n
nchwinqila, tu'n nkyima tu'n tpaja?

38 Xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma ax twutz, ma
b'ant te tte'n tu'n tkyima tu'n npaja? Me
twutzxix kxel nq'ma'n tey, qa na'mxtaq
toq' tman eky', kchin k'wel tewi'n oxe
maj kywutzxjal, ex kxel tq'ma'n, qa nya
ojtzqi'nqi'n tu'n.

14

O'kx Jesús b'a'n tu'n qxi ti'n toj kya'j

1 Mina chi jaw b'isi'n. Qe kyk'u'ja ti'j Dios,
ex qe kyk'u'ja wi'ja. 2 Qu'n toj tja nMa'n at
nimku najb'il, ja' tu'n qnajane; noqit nti',
matla txi nq'ma'n kye'y. Tu'npetzi'n, ma
chinka b'inchil jun kynajb'ila. 3 Ex nya noq
o'kx tu'n ma chinka b'inchilte kynajb'ila;
qala' ok chin ula juntl majl k'lel kye'y,
tu'ntzin kyte'n junx wuk'iy te jun majx toj
kya'j. 4 Ex ojtzqi'n b'e kyu'n, ja' kchin xeli'y.

5 Xi tq'ma'n Tmas te Jesús: Ay wAjaw, mi
b'i'n qe qu'n ja' kxeliy, ¿Tze'ntzin ttentz
tu'n tel qniky'a ti'jjo b'e?

6 Xi ttzaq'win Jesús: Ayin weji'y B'e,
ex ayin weji'y Twutzxix, ex ayi'n weji'y
Chwinqil. Qu'n noq wu'n aku chi kaninxjal
tk'atz nMa'n.* 7 Qa ma tz'el kyniky'a wi'ja,
ex ok k-elil kyniky'a ti'j nMa'n. Ex ma
tz'el kyniky'a ti'j ja'lin, qu'n kukx nchin ok
kyka'yinji'y.

8 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Lip: Ay wA-
jaw; yek'intzin Manb'aj qe'y. Tuk'axjo lo,
b'e'xpen k-elil qniky'tza te.

9 Xi ttzaq'win Jesús: Ay Lip, ¿Jtojetzi'n
nkub'lin ten kyuk'iy, ex na'mx tel tniky'a
we'y? Qu'n alkye ma tz'ok ka'yin we'y,
ma tz'ok tka'yin nMa'n. Tu'npetzi'n,
¿Tiqu'n tzaj tqani'n we'y, tu'n t-xi nyek'i'n
Manb'aj te'y? 10 ¿Ma mi'tzin nxi tnimi'n,
qa mujleqi'n tuk'a nMa'n, ex mujle nMa'n
wuk'iy? Tu'npetzi'n, tkyaqiljo jni' yol nxi
nq'ma'n, nya wekuy, qala' te nMa'n, a najle
wuk'iy, ex aku n-aq'nin wuk'iy tu'n tb'antjo
jni' tajb'il. 11 Kyniminkuy qa ayi'n intin
tuk'a nMa'n, ex a nMa'n najle wuk'iy. Exsin
qa minatz, ¿Ma nlayxsi'n txi kynimi'n tu'n
tkyaqilxjo nb'ant wu'n? 12 Ex twutzxix kxel
nq'ma'n kye'y, ankye te knimil wi'ja ok
kb'antil tkyaqil tu'n, tze'nku nb'ant wu'n,
ex okpela kb'antil nimxixtl tu'n, tze'nku
nb'ant ja'lin, qu'n ma chinka tuk'a nMa'n
toj kya'j. 13 Ikytzi'n, tkyaqiljo kxel kyqani'n
ti'j tumil nb'i'y, ok kb'antil wu'n, tu'ntzin
t-xi nyek'i'n qa nimxix tb'i nMa'n. 14 K'wel
nb'inchi'n ti'chaqx txi kyqanintza ti'j tumil
nb'i'y.*

Tej ttzaj ttziyin Jesús, tu'n ttzaj tchq'o'n
Xewb'aj Xjan

15 Ex xi tq'ma'nl Jesús: Qa ma chin
ok kyk'u'jli'n, kyniminkutzinji'y jni'

* 13:33 Jn. 15:12, 17 * 13:33 Jn. 7:34 * 13:34 1Jn. 3:23; 2Jn. 5 * 14:6 Mt. 11:27; Jn. 1:18; 6:46; Kyb'i. 4:12
* 14:14 Mt. 7:7-11; Lc. 11:9-13; Jn. 15:7, 16; 16:23-24; 1Jn. 3:21-22; 5:14-15

nnuk'b'ila. [16] Ex kchin kub'sin nwutza te
qMan, tu'n ttzaj tchq'o'n juntl Onil kye'y,
ex Q'uqb'il kyk'u'ja, a Xewb'aj Xjan, a
twutzxix, tu'n tten kyuk'iy te jun majx.
[17] Ayetzin xjal te twutz tx'otx' nlay txi
kyk'mo'n, qu'n mi nchi jyo'n ti'j, ex mi n-
el kyniky' te. Me metzin kye, ma tz'el kye
kyniky' ti'j, qu'n loqin intin kyxola ja'lin,
ex ktzajil tq'o'n Dios toj kyanmi'n, tu'n
tten te jun majx. [18] Nlay chi kyij ntzaqpi'n
kye; qala' kchin ul meltz'aj we', tu'n nte'n
kyuk'iy te jun majx, noq tu'n Xewb'aj Xjan.
[19] Nya ila' q'ijl tu'n nkyima. Mi chin ok
kyka'yintl xjala, me metzin kye, kchin okil
kyka'yintla, aj ul nmeltz'aja kyuk'iy, a otaq
chin jaw anq'intla juntl majl kyxol kyimnin.
Ex noq tu'n ak'aj nchwinqila, ktenb'il kye
kychwinqil a nlay b'aj, qu'n itz'qin we' te
jun majx. [20] Aj tjapin kani'n q'ij anetzi'n,
apentza k-elile kye kyniky' te qa twutzxixjo
nyola, qa mujleqi'n tuk'a nMa'n, ex qa
mujleqi'y wuk'iy, ex ayi'n kyuk'iy. [21] Ankye
te' ma tz'el tniky' te, ex k'wel tnimin jni'
nnuk'b'ila, antza k-elile tniky'tzajil, qa
twutzxix tzun nchin ok tk'u'jli'n. Ex ankye
te nchin ok tk'u'jli'n, ex ate nMa'n k-okil
k'u'jlinte, ex ikyx weji'y kxel nyek'in te'
tkyaqil wajb'ila.

[22] Tej t-xi tq'ma'n Jesús ikyjo, xi tqanin
Judas te (a junxil Judas, nya Iscariot): Tata,
¿Tiqu'n noq te qekuy ktzajil tyek'in tib'a, ex
nya te kykyaqil xjal?

[23] Xi ttzaq'win Jesús: Ankye te nk'u'jlin
we'y, ex nkub' tb'i'n tkyaqiljo xi nq'ma'n,
okpen k-okil k'u'jlin te' tu'n nMa'n, ex ayin
we' tuk'ax nMa'n qo ul qe' najal tuk'a te jun
majx. [24] Ex ankye te' mi n-ok k'u'jlin we'y, ex
mi nkub' tb'i'n jni' nnuk'b'ila, a xi nq'ma'n.

Ex kykyaqiljo yol nche'x nq'ma'n, nya
wekuy, qala' te nMa'n, a tzaj chq'o'n we'y.
[25] Nxi nq'ma'n tkyaqiljo lo a loqi'n intinx
kyuk'iy tzalu'n twutz tx'otx'. [26] Me atzin
Xewb'aj Xjan, a ktzajil tchq'o'n nMa'n toj
tumil nb'i'y te Onil kye'y ex te Q'uqb'il
kyk'u'ja, ok ktzajil t-xnaq'tzin tkyaqil,
ex ktzajil tna'n kye'y tkyaqiljo o b'aj
nq'ma'n kye'y. [27] Kyjel nq'o'n jun etzb'il
kye'y, a nnuk'b'ila toj kyanmi'n. Me nya
ikyjo tze'nku nuk'b'il te twutz tx'otx', a
njapin b'aj liwey. Ikytzi'n, mi jaw tuk'paj
kyanmi'n, ex mi chi tzaj xob'a.

[28] Ma tz'ok kyb'i'n we'y, tej t-xi nq'ma'n,
qa ma chinka, ex kchin ul meltz'aja tu'n
nte'n kyuk'iy juntl majl. Noqit qa twutzx
k'u'jlinqi'n kyu'n, matla chi jaw tzalaja, aj
kyb'inti'y qa ma chi'n tuk'a nMa'n, qu'n
ate nimxixtl toklin nwutza. [29] Ma txi nnejs-
inji'y tqanil kye'y lo, qu'n tu'ntzin aj tjapin,
okpin kxel kynimintza qa twutzxjo o b'aj
nq'ma'n kye'y. [30] Nya nimtl tqan tu'n ny-
oli'n kyuk'iy, qu'n ch'ix tul kanin tajaw il,
a kawil tzalu'n twutz tx'otx', b'inchil tajb'il
wi'ja, exla qa nti' toklin tu'n tkub' wi'ja
tu'n. [31] Me ok kb'ajiljo ikyjo tu'n nkyima,
tu'n tel kyniky'xjal te, qa k'u'jlin nMa'n
wu'n, ex nkub' nb'inchi'n tkyaqiljo ntzaj
tq'ma'n we'y.

¡Kujqexa! ¡Qo iky' tzalu'n!

15

Il ti'j tu'n qmujb'in te qib' tuk'a qMan

[1] Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y,
a awo'y t-xnaq'tzb'in: Ayin we' tze'nku jun
tqan uv twutzxix, ex atzin nMa'n tze'nku
jun aq'nil ti'j. [2] N-el ttx'emin tkyaqiljo
tq'ob', a nti' twutz n-el. Ex tkyaqiljo tq'ob',
a at twutz n-el, k-elitz ttx'emin jni' ttzqijlin
kyxolile, tu'ntzin twutzin nimxix. [3] Me
atzin kye ma chi saqixa tu'n nxnaq'tzb'ila
ẍi ex nq'o'n, ikyxjo tze'nku jun tq'ob' lob'j
ma tz'el b'aj tzqijlin. [4] Ikytzin kyeji'y, kukx
kymujb'in kyib'ji'y wuk'iy tze'nku we' kukx
nmujb'in wib'ji'y kyuk'iy. Qu'n jun tq'ob'
tze, nlay tz'el twutz tu'nx tib'x, a qa nya
mujlek ti'jjo tqan. Ikytzin kyeji'y, nlayx
tz'elx kye kywutz toj kychwinqila, qa nya
mujleqeka wuk'iy.

[5] Ayin we' tqan uv; ayetzin kye tq'ob'.
Ankye te mujlek wi'ja, ex mujleqinka tuk'a,
nimxpen te' twutz n-el. Qu'n nti'x kye
aku b'ant kyu'n kyjunalxa. [6] Ankye te
tky'e' tu'n tok tmujb'in tib' wuk'iy, okpin
k-elix xoyit te', tu'n ttzqij kyuk'a txqantl
tq'ob' tze, a tzqij tu'n kyxi chmet, ex tu'n
kytz'e'y tu'n q'aq' te jun majx. [7] Qa kukx
kymujb'in kyib'ji'y wuk'iy, ex qa mi s-el
najjo nxnaq'tzb'i'n toj kyk'u'ja, kyqanintza
noq alkye kyaja, ex ok ktzajil q'o'n. [8] Qa
nimxix kywutza s-el te nimsb'il tb'i nMa'n,
antza k-elile tniky'tzajil qa twutzxix nx-
naq'tzb'inqi'y.

[9] Tzun nchi ok nk'u'jlin kye', ikytzi'n
tze'nku te nMa'n nchin ok tk'u'jli'n. Kukx

chi lipekji'y ti'jjo tq'aq'b'il nk'u'ja, a at
kyi'ja. 10 Qa ma kub' kyniminji'y jni'
nnuk'b'ila, okpin kchi okil lipetza ti'jjo
tq'aq'b'il nk'u'ja, a at kyi'ja, ikytzi'n tze'nku
we' nkub' nniminji'y tnuk'b'il nMa'n, ex
loqin lipcheqink ti'jjo tq'aq'b'il tk'u'j, a
at wi'ja. 11 Nxi nyoli'n ikyjo, tu'ntzin ky-
jaw tzalaja wuk'iy, ex tu'ntzin kynoja tu'n
ntzaljb'ila. 12 Atzin nnuk'b'ilji'y lo, tu'n
kyk'u'jlin te kyib'a kyxolxa, tze'nku we
nchi ok nk'u'jli'n.* 13 Ex ante qk'u'jb'iljo
nimxix toklin, tu'n t-xi qq'o'n qchwinqil
noq tu'n tpaj quk'a. 14 Me ayetzin kye ma
chi oka te wuk'iy, qa ma kub' kyb'inchi'n
tze'nkuxjo ma txi nq'ma'n. 15 Mi chi ok
nq'o'nl kye ja'lin te waq'nila, qu'n mi b'inte
aq'nil tu'n, ti' k'wel tb'inchin tajaw aq'untl.
Qala' kchi okil nq'olb'in kye te wuk'iy, qu'n
ma txi nyek'i'n kye'y kykyaqiljo ma tzaj
tq'ma'n nMa'n we'y. 16 Qu'n nyaqe kye' ẍi
jaw sk'o'n we'y; qala' ayin we' ẍin jaw sk'o'n
kye'y. Tu'npetzi'n, kxel woqxenin kye'y,
tu'n kyxi'y, ex tu'n tel kywutza nimxix
toj kychwinqila, ex atzin kywutza, tu'n
tten te jun majx. Ikytzi'n, ktzajile tq'o'n
nManji'y tkyaqiljo kxel kyqani'n toj tumil
nb'i'y. 17 Atzin kxel nq'manji'y juntl majl
kye'y, tu'n kyk'u'jlin te kyib'a kyxolxa.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús qa nimku xjal k-okil lipin kyi'j kyuk'a t-xnaq'tzb'in

18 Ex tzaj tq'ma'nl Jesús qe'y, a awo'y t-
xnaq'tzb'in: Qa ma chi el iky'i'n kyu'nxjal
tzalu'n twutz tx'otx', b'i'nku kyu'n qa ayi'n
nej ma chin el kyiky'in. 19 Noqit ite'kuxa
toj il, matla chi ok k'u'jli'n kyu'n txqantl,
tze'nkuxjo n-ok kyk'u'jlinxjal kyib' kyxolx.
Me noq tu'n ayi'n ẍin jaw sk'o'n kye'y kyx-
olxjal tzalu'n twutz tx'otx'. Tu'npetzi'n,
kchi elil iky'in kyu'n, qu'n nyatza iteyiy
kyxol. 20 Mi tz'el najx toj kyk'u'ja, a xi
nq'ma'n kye'y: Mix a'l jun te aq'nil nimx
toklin tze'nku te tajaw aq'untl.* Qu'n qa
ma chi ok lipinxjal wi'ja, ex ikyx kyeji'y,
kchi okil lipin kyi'ja. Me qa ma kub'
kynimi'n nxnaq'tzb'ila, ex ikyxjo kye, ok
k'wel kyb'i'n kyxnaq'tzb'ila. 21 Tkyaqiljo
lu'n k-okil kyb'inchin kyi'ja noq tu'n npaja,
qu'n mi ojtzqi'n a saj chq'o'n we'y kyu'n.
22 Nti'tla kypajxjal noqit mi ẍin ula q'malte
kye qa at kyil. Me tu'n ma chin ula
q'malte Tb'anil Tqanil kye, nti' kykolb'il
kyib' ti'jjo kyil. 23 Ex noq tu'n nchin el
kyiky'i'n, nyek'in qa n-el kyiky'in nMa'n.
24 Ex nti'xitla kypaj, noqit nti'x jun ti' ma
b'ant wu'n kyxol, a mix a'l juntl aku b'ant
tu'n. Me exla qa ma kyli tkyaqiljo xb'ant
wu'n, me n-ok tilil kyu'n tu'n wel kyiky'i'n,
ex ma tz'el kyiky'in nMa'n. 25 Me ma b'ajjo
ikyjo noq tu'n tjapi'n a yol tz'ib'in tojjo
Tu'jil Tyol Dios, a b'i'n kyu'n, tej tq'ma:
Kchin elil kyiky'in noq kukxjoch.*

26 Me ajtzin tuljo Xewb'aj Xjan, a Onil, ex
Q'uqb'il kyk'u'ja, ktzajil tq'ma'njo twutzxix
wi'ja, qu'n tk'atz Dios ktzajile. 27 Ex ikyx
kyeji'y, kchi yolil kye' twutzxix wi'ja, qu'n
o chi te'n wuk'iy atxix tej saj xkye.

16

1 Tkyaqiljo nb'aj xi nq'ma'n kye'y, tu'n mi
chi numja toj kynimb'ila wi'ja. 2 Qu'n kchi
elitz lajo'n kyojjo ja te na'b'l Dios. Expe
tzul kanin jun q'ij, tu'n kykub' b'yo'n kyu'n,
qu'n toj kywutz nyakuj nchi ajb'in te Dios
tu'n ikyjo. 3 Ok k'wel kyb'inchi'n ikyjo,
qu'n mi ojtzqi'nqi'n kyu'n, ex mi ojtzqi'n
nMa'n kyu'n. 4 Xi nq'manji'y lu'n, tu'ntzin
aj tkani'n tq'ijil, tzul julk'aj toj kyk'u'ja, qa
otaq b'aj nq'ma'n kye'y ikyjo.

Ajo taq'in Xewb'aj Xjan

Mix kub'e nq'manji'y lu'n ojtxe, qu'n
intinxtaqa kyuk'iy chewsil kyk'u'ja. 5 Me
atzi'n ja'lin, ma chinka, tu'ntzin nte'n tuk'a
a saj chq'o'n we'y. Ex mix a'l jun kye ntzaj
qaninte we'y, ja' ma chinkiy. 6 Qala' noqx
ma chi jaw b'isi'n tu'n xi nq'ma'n tkyaqiljo
lu'n kye'y. 7 Me twutzxixjo ma txi nq'ma'n
kye'y, qa wenxix te kye'y tu'n nxi'y, qu'n
qa mi ẍinka, nlay tzuljo Xewb'aj Xjan onil
kye'y, ex q'uqb'il kyk'u'ja. Me aj qa ma
chinka, ok ktzajil nchq'o'n. 8 Ajtzin tk'u'l,
k'wel ti'j kynab'lxjal tu'n, qa aj ilqe, ex
qa at jun tumil tu'n kyokxjal tz'aqle, ex
qa kykyaqilxjal il ti'j tu'n kyok toj pa'b'in
twutz Dios. 9 Qu'n aj ilqe kyexjal, noq tu'n
mi ẍinx kynimin. 10 Ex k-elil kyniky' ti'jjo
tumil tu'n kyokxjal tz'aqle, noq tu'n aj waja
tk'atz nMa'n. Exla qa mi ẍin ok kyka'yintla,
me aj njaw anq'i'n kyxol kyimnin, k-okil te
jun yek'b'il, qa ayin we' tz'aqlexix. 11 Ex k-
elil kyniky' ti'jjo kujxix tkawb'il Dios, qu'n

* 15:12 Jn. 13:34; 15:17; 1Jn. 3:23; 2Jn. 5 * 15:20 Mt. 10:24; Lc. 6:40; Jn. 13:16 * 15:25 Sal. 35:19; 69:4

otaq kub' ti'j tajaw il wu'n, a nkawin tzalu'n
twutz tx'otx', ex kxe'l toj najin te jun majx.
12 Atx nimxku tu'n t-xi nq'ma'n kye'y, me
nlay tz'el kyniky'a te ja'lin. 13 Me aj tul
Xewb'aj Xjan, ok ktzajil t-xnaq'tzin kye'y
kykyaqiljo a twutzxix, qu'n nlay yolin tu'nx
tib'x; qala' o'kx ktzajil tq'ma'n kykyaqiljo
n-ok tb'i'n we'y. Atzi'n ktzajil tq'man
kye'y ti' kb'ajil. 14 Ex ok chin jawil nimsi'n
tu'n, qu'n kxel tk'mo'n tkyaqiljo at we'y toj
kya'j, ex atzin ok k'wel tchiky'b'i'n kye'y.
15 Qu'n tkyaqiljo at te nMa'n, ex we weji'y.
Tu'npetzi'n xi nq'ma'n, qa a Xewb'aj Xjan
kxel tk'mo'n a at we'y, tu'n t-xi tchiky'b'in
kye'y.
16 Ex xi tq'ma'nl Jesús qe'y, a awo'y t-
xnaq'tzb'in: Noq te jun paqkutl, mi chin
ok kyka'yintla, qu'n ma chin aj we ja'
ta' nMa'n; me yajxi ch'intl, ok chin okil
kyka'yintla.

Ajo qb'is ktx'ixpitil te tzaljb'il

17 Tu'npetzi'n, attaq junjun qxola i b'aj
jaw qanlaj kyxolx: ¿Tze'ntzila tz'ele' ikyjo,
a ntzaj tq'ma'n qe: Noq te jun paqkutl,
mi qlitl, ex yajxi ch'intl, k-okil qka'yintl?
¿Ex ti'tzi'n xtq'ma qe, a ma chin aj we, ja'
ta' nMa'nch? 18 Me ok tentl qe lab'til, ex
qq'ma'y: ¿Tze'nxsila tz'elpine', noq te jun
paqkutl? qo chiji'y. Nlayx tz'elx qniky' te
ti' qi'jil nyoline.
19 B'e'x el tniky' Jesús te, qa qajtaqa
tu'n txi qqani'n te ti'j tkyaqiljo lu'n.
Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n: ¿Ma tzuntzin
nchi lab'ti'y ti'jjo yol, a xi nq'ma'n, qa
noq te jun paqkutl, mi chin ok kyka'yintla,
ex yajxi ch'intl kchin okil kyka'yintla?
20 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa kchi
oq'ila, ex kchi b'isila. Me ante jni' xjal
te twutz tx'otx' okxla kchi tzalajilx. Me
metzi'n kye', exla qa kchi b'isila ja'lin,
me atzin kyb'isa ktx'ixpitil te tzaljb'il.
21 Ikytzi'n tze'nku jun qya, aj tjapin tq'ij tu'n
titz'je tal, tzun njaw b'isin tu'n tkyixk'ojil.
Me titz'jlinxi ne'ẍ, b'e'x el najjo kyixk'oj
toj tk'u'j, tu'n ttzaljb'il ti'jjo tal, a otaq
tz'itz'je tzalu'n twutz tx'otx'. 22 Ikytzin
kyeji'y ja'lin, chi jawil b'isi'n; me chin
ultla lol kye'y juntl majl. B'e'xpen knojil
kyanmintza tuk'a tzaljb'il, a mix a'lx aku
tz'el q'inte. 23 Tojtzi'n q'ij anetzi'n, mi
tzaj kyqanintla jun ti' we'y, qala' teku
nMa'n kxele kyqani'n. Ex ok ktzajil tq'o'n
tkyaqiljo ok kxel kyqani'n toj tumil nb'i'y.
24 Tzmax tzalu'n, nti' jun ti' o txi kyqani'n
noq toj tumil nb'i'y. Me atzi'n ja'lin,
kyqaninxa, ex ok ktzajil tq'o'n, tu'ntzin
kynoja tuk'a tzaljb'il.*

Jesús at tipin tib'aj tkyaqil

25 Ma txi nq'ma'n tkyaqiljo lu'n kye'y, noq
kyu'njo techil. Me tojjo q'ij anetzi'n, mi
chin yolintla kyuk'a techil; qala' ayinkuxixa
chin xel nik'unte kye'y ti'jjo nMa'n. 26 Tojjo
q'ij anetzi'n, kxel kyqani'n jun ti' toj tumil
nb'i'y, me nya il ti'j tu'n nkub'sin nwutza
te nMa'n, tu'n t-xi tq'o'n kye'y, 27 qu'n
axte nMa'n k'u'jlil kye'y, noq tu'n nchin ok
kyk'u'jli'n, ex ma txi kynimi'n qa tuk'a Dios
ma chin tzaji'y. 28 Qu'n antza ẍin etziy tuk'a
nMa'n, ex ma chin ula tzalu'n twutz tx'otx'.
Atzi'n ja'lin, kyjel ntzaqpi'n twutz tx'otx',
tu'n waj meltz'ajla tk'atz nMa'n toj kya'j.
29 Tu'npetzi'n, xi qq'ma'n awo'y t-
xnaqtzb'in te: B'apetzintz ja'lin. Akupet-
zintza ma tzaj nik'unte qe'y, ex nya tuk'a
techil. 30 ¿Mapen tz'el qniky'tza te ja'lin, qa
nti' jun ti' mi n-el tniky'a te, ex nyapen il
ti'jtz tu'n ttzaj tq'ma'n jun a'la jun tumil
te'y? Atzi'n ja'lin, ma tz'el qniky'a te, qa
tuk'a Dios sajiy.
31 Tzaj ttzaq'win Jesús: Tu'npetzi'n, ¿Ma
man txi kynimintza? 32 Me kxel nq'ma'n
kye'y, atzin q'ijjo ja'lin, a tu'n kyb'ajel tilje,
ex teyile junjun kxel ti'n tb'e, ex chin kyjel
kytzaqpi'n njunalxa. Me nya njunalxa chin
kyjel, qu'n ajin nMa'n kukx atjo wuk'iy.
33 Tkyaqilxjo lo ma txi nq'ma'n kye'y,
tu'ntzin tknetjo nuk'b'il kyu'n. Tzalu'n
twutz tx'otx' nimx kky'elix kyu'n. Me
kyintz kyipi'n, qu'n ma kub' ti'j tkyaqiljo
twutz tx'otx' wu'n.*

17

Tej tna'n Jesús Dios ti'jx

1 Tb'ajlinxitzin tyolin Jesúsjo ikyjo, jaw
ka'yin twutz kya'j, ex tq'ma: Tata, ma
pon nq'ijila tu'n nkyima: Nimsinksa nb'i'y
toj nkyimli'n, ayi'n Tk'wala, tu'ntzin tjaw
nnimsi'n tb'i'y. 2 Qu'n ma tzaj tq'o'n
wokli'n, ayi'n Tk'wala, tib'aj tkyaqilxjal,
tu'n t-xi nq'o'n kychwinqil te jun majx

* 16:24 Mt. 7:7-11; Lc. 11:9-13; Jn. 15:7, 16; 16:23-24; Sant. 1:5-6; 1Jn. 3:21-22; 5:14-15
* 16:33 Ro. 8:37; 2Co. 2:14; 1Jn. 4:4; Tchi. 3:21; 5:5

kykyaqilxjo, a ma chi tzaj tq'o'n we'y. [3] Ex
atzin chwinqiljo, tu'n tel kyniky'xjal te'y,
qa akuy Dios twutzxix, ex tu'n tel kyniky'
we'y, ayi'n Jesucrist, a saj tchq'o'n. [4] Ma
jaw nnimsi'n tb'i'y tzalu'n twutz tx'otx',
noq tu'n xkub' nb'inchi'n tkyaqiljo ẍin
tzaj tchq'o'n b'inchilte. [5] Atzi'n ja'lin,
ch'ix nmeltz'aja tuk'iy toj kya'j. Q'ontzi'n
wokli'n tk'atza, tze'nkuxjo wokli'n, a attaq
tuk'iy atxix te tnejil.

Tej tna'n Jesús Dios kyi'j t-xnaq'tzb'in

[6] Ex ayetzi'n ẍi etz ti'n kyxolxjal tzalu'n
twutz tx'otx', tu'n kytzaj tq'o'n we'y, ma
kub' nchiky'b'i'n kywutz, ankye te. Ex
teqetaqa, me ma chi tzaj tq'o'n we'y, ex
ma kub' kynimi'n Tyola. [7] Atzin ja'lin, ma
kyb'i qa tkyaqiljo ma tzaj tq'o'n we'y tuk'iy
ntzaja. [8] Qu'n ma txi nq'onji'y tqanil, a saj
tq'o'n we'y, ex ma txi kynimin, ex ma tz'el
kyniky' te, qa twutzxix tuk'iy ẍin tzaji'y,
ex qa ay saj chq'o'n we'y. [9] Nchin kub'sin
nwutza te'y kyi'j, ex nya kyi'j kykyaqilx-
jal twutz tx'otx'; qala' noq kyi'jjo ma chi
tzaj tq'o'n we'y, qu'n teqiy. [10] Tkyaqiljo
at we'y, te tejiy; ex tkyaqil at te'y, we
weji'y. Ex ma jaw nimsi'n nb'iy tzalu'n
twutz tx'otx' noq tu'n ikyjo. [11] Mi chin kyij
te'n we' tzalu'n twutz tx'otx', me metzin
kyetz axsa chi kyjele tene tzalu'n. Me
metzin we', ma chin aj we', tu'n nte'n tuk'iy.
Ay Tata xjanxix, tu'npetzi'n, klomqetzi'n
tuk'a tkyaqil tipi'n, a aye ẍi tzaj tq'o'n
we'y, tu'ntzintla kukx kymujb'in kyib'jo
tze'nku qe tuk'iy. [12] Qu'n atzi'n intintaqa
kyuk'a tzalu'n twutz tx'otx'; tzuntaq nchi
ok nxq'uqi'n, ex nchi el nklo'n tuk'a tipi'n,
kykyaqiljo ma chi tzaj tq'o'n we'y. Ex noq
junch'in ma tz'el naj, me noq tu'n tjapin
b'ajjo tz'ib'in toj Tu'jil Tyola.*

[13] Atzin ja'lin, kyja' waja, a ja' ta'y. Ma
txi nq'manji'y jni' lo, a loqin intinx ch'intl
tzalu'n twutz tx'otx', tu'ntzintla kynoj
tuk'a tzaljb'il tze'nku we'. [14] Ex ma txi
nq'ma'n Tyola kye, tu'n t-xi kychiky'b'in.
Me noq ma chi el iky'in kyu'nxjal, qu'n
nya kyuk'axjal ite'ye, tze'nku we', nya te
twutz tx'otx'qin we'. [15] Mi nxi nqani'n
te'y, tu'n kyel ti'n kyxoljo xjal b'inchil il
tzalu'n twutz tx'otx'; qala' noq tu'n kyel
tklo'n te tajaw il. [16] Qu'n nya te twutz
tx'otx'qin we', ex ikyqex kye', nya te twutz
tx'otx'qe. [17] Xjansinqekuy ti'ja tu'n Tyola
toj kyanmin, tu'n kyokin te'y, qu'n a Tyola
twutzxix. [18] Ikyxjo tze'nku ma chin tzaj
tchq'o'n kyxolxjal tzalu'n twutz tx'otx', ex
ikyx kchi xel nchq'onji'y kyxolxjal q'malte
Tyola. [19] Ex noq tu'n kypaj, ma tz'el npa'n
we wib' wu'nx wib'xa, tu'n wajb'i'n te'y;
ikyxintla kyetz tu'n tel kypa'n kyib' noq
tu'n Tyola twutzxix, tu'n kyajb'in te'y.

Tej tna'n Jesús Dios kyi'j kykyaqil nimil

[20] Nya noq kyi'j nxnaq'tzb'i'n nchin
kub'sin nwutza te'y, qala' ikyxjo kyi'jjo kchi
nimil kyu'n, aj t-xi kyq'ma'n Tb'anil Tqanil
kye. [21] Nchin kub'sin nwutza te'y, tu'n
kytzaj tmoji'n, tu'ntzintla junx kyanmin toj
tkyaqil, ex junx kyte'n toj kymujb'il kyib'
quk'a, tze'nku we mujle wib'a tuk'iy, ex a
te wuk'iy. Nxi nqaninji'y lu'n te'y, tu'ntzin
tel kyniky'xjal te, qa ay saj chq'o'n we'y.
[22] Ma txi nq'o'n t-xilin tumila kye, ikyxjo
tze'nku ma tzaj tq'o'n we'y, tu'ntzintla junx
kyten tze'nku qe, junx qten. [23] Noqit aku chi
ten wuk'iy, ex a te wuk'iy, tu'ntzintla kyok
tz'aqle junx kykyaqil. Qu'n ikytzi'n k-elile
kyniky' xjaljo te, qa ay saj chq'o'n we'y, ex
qa k'u'jlinqexix tu'n, tze'nku k'u'jlinqi'n
tu'n.

[24] Tata, ma chi tzaj tq'o'n we'y, ex
wajatla'y tu'n kyten wuk'iy, a ja' kchin
tenb'iliy, tu'n tok kyka'yi'n tqoptz'ajiyil
wokli'n, a otaq tzaj tq'o'n. Qu'n nimxix o
chin ok tk'u'jli'n, atxix te na'mtaq tb'ant
twutz tx'otx'. [25] Ay Tata tz'aqlexix, mi
ojtzqi'n kyu'nxjal tzalu'n twutz tx'otx'; me
metzin we' wojtzqi'n te. Ex ayetzi'n wuk'iy
ma tz'el kyniky' te, qa ay saj chq'o'n we'y.
[26] Ma txi nyek'i'n kye ankye te. Ex kukx kxel
nyek'inji'y, tu'ntzin a tq'aq'b'il tk'u'ja at
wuk'iy ktenb'il kyuk'a, ex ikyx weji'y kchin
tenb'ila kyuk'a te jun majx.

18

Tej tkux q'o'n Jesús toj tze
(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

[1] Tej tb'aj na'n Jesús Dios, b'e'x o etza
tuk'a, tu'n qxi'y tjlajxi xlok' a', Cedrón tb'i.
Antza ta'taq jun ch'laj te awb'il tqan lob'j,
ja' o ok xi'y tuk'a. [2] Ex ikyx te Judasjo, a
tu'ntaq txi k'ayinte Jesús, tojtzqi'ntaql te',
qu'n ila'ku maj otaq tz'ok qchmo'n qib'a
antza. [3] Tu'npetzi'n, kanin Judas tuk'a jun

* 17:12 Sal. 41:9; Jn. 13:18

ch'uq xo'l q'aq', ex junjun xq'uqil tnejil ja
te na'b'l Dios, a chq'o'nqe kyu'n kynejil pale
exqetzi'n Parisey; q'imile kytze, ch'ut twi',
ex kymachet; ex q'imile kytzaj ex kykandil
njulin wen.
4 Me ojtzqi'ntaql te Jesús tu'n, tkyaqiljo
tu'ntaq tb'aj. Tu'npetzi'n, etz laq'e
k'lulkye, ex xi tqanin kye: ¿Ankye
nkyjyo'n?
5 Ajin te Judas kyuk'a, a otaq txi k'ayinte.
Tu'npetzi'n xi kytzaq'win: A Jesús aj
Nazaret, chi chi'.
6 Xi ttzaq'win Jesús kye: ¡Ayin weji'y!
Jun paqx, b'aj xi pak'chaj kyi'jxi, ex i b'aj
kub' lank'aj twutz tx'otx'.
7 Xi tqanin juntl majl Jesús kye: ¿Ankye
nkyjyo'nch?
Xi kytzaq'win juntl majl: A Jesús aj
Nazaret.
8 Xi tq'ma'ntl Jesús kye: Ma txi nq'ma'n
kye'y, ¡Ayin weji'y! Qa nchi jyo'n wi'ja,
tzaqpi'nqexjiy txqantl, tu'n kyaj.
9 O b'ajjo ikyjo, noq tu'n tjapi'n tyol Jesús,
a akxtaq tb'aj tq'ma'n kyjalu'n: Kykyaqilxjo
ma chi tzaj tq'o'n we'y, nti' jun ma naj.*
10 Me ante Simun Pegr, q'i'ntaq jun tma-
chet. Jatz ti'n, ex el ttx'emin tẍkyin jun
taq'nil tnejil pale toj tman q'ob'. Ajo ichin
lu'n, Malco tb'i.
11 Me ante Jesús xi tq'ma'n te Pegr:
Q'onkuxjiy tmacheta toj tja. ¿Ma mi'tzin
nxi tnimi'n, qa il ti'j tu'n tiky'x kyixk'oj
wu'n, a ma b'ant ti'j tu'n nMa'n?*

Tej t-xi q'i'n Jesús twutz Anás
(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

12 Tb'ajlinxi' ikyjo, aye xo'l q'aq' tuk'a
kynejil, exqetzi'n xq'uqil tnejil ja te na'b'l
Dios, b'e'x ok kytzyu'n Jesús, tu'n tku'x
toj tze, ex kub' kyk'lo'n. 13 Ex jun paqx xi
kyi'n tzma tja Anás. Ante Anás ttata t-
xu'jil Caifás, a toktaq te tnejinel kypale aj
Judiy tojjo ab'q'e anetzi'n. 14 Axte Caifásjo
lo, a otaq q'mante kye aj Judiy, qa wentaq
kye tu'n tkyimtaq jun ichin te kyxel tkyaqil
kyxjalil.*

Tej tkub' tewin Pegr, qa tojtzqi'ntaq Jesús
(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

15 Tej tiky' q'i'n Jesús, xi lipe Pegr ti'j
junx wuk'iy, a juntl t-xnaq'tzb'in Jesús. Ex
ojtzqi'nqintaqa tu'n tnejil pale; b'e'x in
okx tzaqpi'n tuk'a Jesús tzma tuja. 16 Me
ante Pegr axsa kyije ten ti'jxi tjpel ja.
Tu'npetzi'n, b'e'x in etza, ex in yoli'n tuk'a
txin, a xq'uqil tjpel ja, ex okx nk'le'n Pegr
tzma tuja.
17 Me ante txin, a xq'uqil tjpel ja, xi tqanin
te Pegr: ¿Ma nyapela ajin jun t-xnaq'tzb'in
xjal lo?
Xi ttzaq'win Pegr: Mina, nyaqin weji'y.
18 Me tu'n attaq nim che'w; ayetzin aq'nil
exqetzi'n xq'uqil ja te na'b'l Dios otaq
kub' kykcho'n jun q'aq', ex wa'lqetaq ti'j
nchi b'aj xq'nentaq. Ex ikyxl te Pegrjo
nxq'nentaql kyuk'a.

Tej tok Jesús toj xjelb'il twutz tnejil pale
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

19 Ex atzi'n tnejilxix pale ok ten qanilte te
Jesús, ankyeqe te t-xnaq'tzb'in ex ti'tzin xi
t-xnaq'tzin kye.
20 Xi ttzaq'win Jesús: O chin yolin
we' kywutz tkyaqilxjal, ex kukx o chin
xnaq'tzinji'y kyojjo much' ja te kyna'b'l
Judiy Dios, ex toj tnejil tja qMan, ja' nchi
chmete aj Judiy. Tu'npetzi'n, nti'x jun
we ti' o txi nq'ma'n toj ewajil. 21 ¿Tiqu'n
ntzaj tqani'n we'y? Qaninxa kye, a o chi
b'in wi'ja. Ayetzi'n kchi q'mal te' ti' o
b'aj nxnaqtzi'n, ex b'i'n kyu'n alkye o b'aj
nq'ma'n.
22 Atzaj te' tb'aj tq'ma'n Jesús ikyjo, at-
taq jun xq'uqil ja te na'b'l Dios antza, okx
ttz'ajchin toj twutz, ex xi tq'ma'n te: ¿Ma
ikytzin ma txi ttzaq'winjiy te tnejil pale?
23 Xi ttzaq'win Jesús: Qa at jun yol xi
nq'ma'n nya wen, q'mantza ankye nya wen.
Mej qa twutzxjo nxi nq'ma'n ¿Tiqu'n chin
ok tb'yo'n?
24 K'lo'nxtaql te Jesús, tej t-xi tsma'n Anás
Jesús twutz Caifás, a tnejil pale, qu'n otaq
kub' kyk'lo'n, ex mix ele kytzaqpi'n.

Tej tkub' tewin Pegr kab'e majtl Jesús
(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

25 Ex tzunxtaq xq'nen Pegr ti'j q'aq',
xitzin kyq'ma'n juntl majl te: ¿Nyapela ajin
te jun t-xnaq'tzb'in ichin lo?
Kub' tewin Pegr, ex xi tq'ma'n: Mina,
nyaqin weji'ych.
26 Tu'npetzi'n, xi tqanin jun aq'nil te tne-
jil pale, a attaq kylonte kyib' tuk'a ichin,
a otaq tz'el tx'emin tẍkyin tu'n Pegr: ¿Ma

* 18:9 Jn. 17:12 * 18:11 Mt. 26:39; Mr. 14:36; Lc. 22:42 * 18:14 Jn. 11:49-50

nyatzin o nli'y toj ch'laj te awb'il tqan lob'j
tuk'a?
27 Ex kub' tewin Pegr toj tox majin. Texjo
paq anetzi'n, jaw oq' tman eky'.

Tej t-xi q'i'n Jesús twutz Pilat
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

28 Etz kyi'n Jesús toj tja Caifás, tu'n tkanin
toj ja te kawb'il kye aj Rom. Ex ch'ixtaq
qel sqix, ex ayetzi'n aj Judiy mix i okxi tojjo
ja te kawb'il, qu'n noqit i okx, b'e'xitla ẍi
tz'ilix twutzjo kykawb'il, ex nti'tla kyoklin
tu'n kywa'n ti'jjo wab'j te Xjan Q'ij, qu'n toj
kywutz, jun iljo tu'n kyten toj kyjaxjal nya
Judiy.
29 Tu'npetzi'n, b'e'x etz Pilat yolil kyuk'a;
ex xi tq'ma'n kye: ¿Ankye tiljo xjal lo toj
kywutza?
30 Xi kytzaq'win te: Noqit nya jun b'inchil
il, mitla saj qi'n twutza.
31 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Pilat kye: ¿Ma
nti'tzin kye kykawb'il? Kyimixa kyuk'iy,
ex kykawinkuy tze'nkuxjo ntq'ma'n
kykawb'ila.
Xi kytzaq'win aj Judiy: Me nti' qe qoklin,
awo'y aj Judiy, tu'n tkub' qb'yo'n jun a'la.
32 Ikytzi'n, o japin b'ajjo a otaq b'aj
tq'ma'n Jesús, qa iltaq ti'j tu'n tkyim twutz
cruz,* qu'n ikytaqtzin tumiljo tu'n tkyim
jun aj il toj kykawil aj Rom.
33 Okx juntl majl Pilat toj ja te kawb'il, ex
okx ttxko'n Jesús, ex xi tqanin te: ¿Atzin
tejiy nmaq kawil kye aj Judiy?
34 Xi ttzaq'win Jesús te: ¿Ma akutzin ma
tzaj qanin te we'y, mo at juntlj ma q'mante
tey ikyjo?
35 Xi ttzaq'win Pilat te Jesús: ¿Mejqa aj
Judiyqin weja tze'nku kye'? A ayeku t-
xjalila exqetzi'n kynejil pale ma chi tzaj
q'intiy nwutza. ¿Ti'tzin ma kub' tb'inchi'n?
36 Xi ttzaq'win Jesús te: Atzi'n nkawb'ila
nya tzalu'n te twutz tx'otx'. Qu'n noqit
ikyjo, ayetzintla nxnaq'tzb'i'n matla chi
q'ojin, tu'n mi chin tzaj q'iniy kywutz aj
Judiy; me tu'n nya te tzalu'n we nkawb'il.
37 Tu'npetzi'n, xi ttzaq'win Pilat: ¿Aj kaw-
iltzin tetza toj twutza?
Xi ttzaq'win Jesús: Ayin we' nmaq
kawil tze'nkuxjo ntq'ma'n. Qu'n ma chin
itz'je we' tzalu'n twutz tx'otx', tu'n t-xi
nq'manji'y tkyaqil twutzxix. Kykyaqilxjo
xjal, a k'wel nimin te' twutzxix, ok kxel
kyb'i'n kykyaqiljo a nxi nq'ma'n.
38 Xi ttzaq'win Pilat: ¿Ti'tzi'n a twutzxix?

Tej t-xi tq'ma'n Pilat, tu'n tkub' b'yet Jesús
(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:12-25)

Tb'ajlinxi' tqani'n ikyjo, etz Pilat juntl
majl yolil kyuk'a Judiy, ex tq'ma: Nti'x jun
tiljo ichin ma knet wu'n lo. 39 Me naq'leqi'y,
tu'n t-xi ntzaqpi'n jun xjal jpu'nkux toj tze,
noq tu'n tiky'sit nintz q'ij kyu'n te Xjan Q'ij.
¿Kyajtzintza tu'n t-xi ntzaqpinji'y a nmaq
kawil kye'y?
40 Tu'ntzi'n, kykyaqilx i ok ten ẍch'il juntl
majl: ¡Mina te'! Qala' tzaqpinxa Barrabás.
Ex atzin te Barrabás jun toj k'ul xjaltaq te'.

19

1 Tu'npetzi'n, etz tzyu'n Pilat Jesús, ex
xi tq'ma'n tu'n tok b'yet. 2 Ayetzi'n xo'l
q'aq' kub' kyxpatx'i'n tx'i'x, ex jax kyq'o'n
toj twi' Jesús tze'nku jun toj twi' nmaq
kawil. Ex ok kyktxu'n tuk'a jun xb'alin kyaq
ka'yin, tze'nkuxjo kye nmaq kawil, me noq
te xmayb'il ti'j. 3 Ex i b'aj xi laq'e tk'atz, ex xi
kyq'ma'n te: ¡Nimxit tb'i'y, ay, nmaq kawil
kye aj Judiy!
Exsin b'aj okx kytz'ajchin toj twutz.
4 Ex etz juntl majl Pilat toj ja te kawb'il, ex
xi tq'ma'n kye Judiy: Kyka'yintza, ma tz'etz
wi'n tzalu'n, tu'ntzin tel kyniky'a te; qa nti'
jun til ma knet wu'n.
5 Atzaj te' tetz Jesús tuk'a' toj twi', exsin
t-xb'alin otaq tz'ok q'o'n, a kyaq ka'yin, xi
tq'ma'n Pilat kye: Lu ichin lo.
6 Atzaj te' tok kyka'yi'n kynejil pale
exqetzi'n xq'uqil tja Dios ikyjo, b'e'x i
ok ten ẍch'il: ¡Pejk'inksa twutz cruz!
¡Pejk'inksa twutz cruz tu'n tkyim! chi chi'.
Xi tq'ma'n Pilat kye: ¡Kutzin! Kyinxa, ex
kypejk'inksa twutz cruz, qu'n nti' jun til ma
knet wu'n.
7 Xi tzaq'win Pilat kyu'n aj Judiy: ¡Mina!
Qu'n at jun qe qkawb'il; ex atzi'n nq'ma'n
qa il ti'j tu'n tkyim, qu'n ma tz'ok tq'o'n
tib' te Tk'wal Dios, me tze'nku nti' qe qoklin
tu'n tkub' qb'yo'n jun aj il; qala' o'kqex kye'.
8 Noq te' tok tb'i'n Pilat ikyjo, b'e'x tzaj
txqantl t-xob'il.
9 Okx juntl majl Pilat toj ja te kawb'il,
exsin xi tqanin juntl majl te Jesús:
¿Ja'xixsin tumil tzajnintza?

* 18:32 Jn. 3:14; 12:32

Me nti'x te Jesús xi ttzaq'win.
10 Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Pilat te: ¿Tiqu'n
mi nchin tzaj ttzaq'wi'n? ¿Ma mitzin b'i'n
tu'n, qa at wokli'n tib'aja, tu'n tjaw pejk'ita
twutz cruz, mo tu'n t-xi ntzaqpi'n?
11 Xi ttzaq'win Jesús te: Nti'xitla te tokli'n
wib'aja, noqit nya Dios saj q'onte te'y.
Tu'npetzi'n, a xjal saj q'on we'y toj tq'ob'a
ma nimxixtl te' til tze'nku te.
12 Texjo paq anetzi'n, ok ten Pilat jyol
tumil tze'n tu'n t-xi tzaqpete Jesús. Me
ayetzi'n Judiy i ok ten ẍch'ilte: Qa ma txi
ttzaqpi'n, nya wen k-elile toj twutz nmaq
kawil, a César. Qu'n alkye tz'ok tq'o'n tib'
te nmaq kawil ajq'oj ti'jjo César, a manyor
nmaq kawil toj Rom.
13 Atzaj te' tok tb'in Pilat ikyjo, xi tq'ma'n
kye, tu'n tetz kyi'n Jesús tzma pe'n toj jun
kol ja b'inchin toj tu'n ab'j, a Gabata n-ele
toj kyyol aj Judiy, ex antza kub' qe' tojjo
q'uqb'il te kawb'il. 14 Ajo q'ij, a na'mtaq
ch'intl tu'n tjapin kanin nintz q'ij te Xjan
Q'ij, ex b'alaqa tzmataq kab'laj or. Xi
tq'ma'n Pilat kye Judiy: Lu kynmaq kawila
lo.
15 Me ayetzin Judiy xi kyẍch'i'n: ¡Ky-
imkuj! ¡Kyimkuj! ¡Pejk'inksa twutz cruz!
Xi tq'ma'n Pilat kye: ¿Mej qa ayin weja,
tu'n njaw pejk'inte kynmaq kawila twutz
cruz?
Me ayetzin kye' kynejinel pale xi
kytzaq'win: ¿Mejqa at juntl qeja qnmaq
kawil? Qala' o'kx César, a nmaq kawilxix
toj Rom.
16 Tu'ntzin ikyjo, b'e'x xi tq'o'n Pilat Jesús
toj kyq'ob' xo'l q'aq', tu'n tjaw pejk'it twutz
cruz.

Tej tjaw pejk'it Jesús twutz cruz
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

17 Ex b'e'xsin etz kyi'n Jesús iqin tcruz,
tu'n tkanin toj jun tal tx'otx', a Tb'aqil
twi' kyimnin tb'i, a Gólgota tb'i toj kyyol aj
Judiy. 18 Antza jaw kypejk'in twutz cruz junx
kyuk'a kab'e ichin tuk'a, junjun toj junjun
plaj, ex ante Jesús toj niky'jin.
19 Ante Pilat xi tq'ma'n tu'n kypejk'it jun
tz'lan tib'aj twi', tuk'a jun yol tz'ib'ink ti'j,
a ntq'ma'n: Jesús aj Nazaret, a Nmaq Kawil
kye aj Judiy.
20 Nimx Judiy b'aj ok u'jin te' a yol,
tz'ib'ink twutz tz'lan, qu'n atzi'n tal tx'otx',
a ja' jawe q'o'ne Jesús twutz cruz, nqayintaq
ta' tk'atz tnam, ex atzin yol tz'ib'ink twutz
tz'lan toj oxe yol: Ebrey, Latín ex Griego.
21 Tu'npetzi'n, i aj ajqelin kynejil pale aj
Judiy q'malte te Pilat kyjalu'n: Mina tz'ok
ttz'ib'i'n, qa ax twutzx nmaq kawil kye aj
Judiy; qala' qa ok tq'o'n tib' nyakuj nmaq
kawilch.
22 Me ante Pilat xi tq'ma'n: ¡Mina! Qu'n a
ma kub' ntz'ib'i'n, nlay jaw ntx'ixpi'n; qala'
kyijkuj kukxjo.
23 Tb'ajlinxi' kypejk'in xo'l q'aq' Jesús
twutz cruz, b'aj jaw kychmo'n t-xb'alin, ex
b'aj kub' kysipin kyxol te kyaje elnin, jun-
jun te junjun xo'l q'aq'. Me atx juntl kamiẍj
kyij, a nti' slepinte; qala' junx chinb'inte
tkyaqil. 24 Ayetzi'n xo'l q'aq', i jaw yolin
kyxolx:
Yajtzintla' mi kub' qlaqin. Wenitla tu'n
qsaqchan ti'j, ankye kkanb'ilte.
Ikytzin japin b'ajjo a tz'ib'in toj Tu'jil
Tyol Dios kyjalu'n: B'aj kub' kysipin
nxb'ali'n kyxol, ex i b'aj saqchan ti'jch.*
Ikyxixsin b'antjo kyu'n xo'l q'aq'.
25 Ayetzi'n tnana Jesús tuk'axjo titz'in; ex
tuk'a Mariy, a t-xu'jil Cleofas; tuk'ax Mariy
aj Xle'n, wa'lqetaq t-xe tqan cruz, a ja'
jawe pejk'in Jesús. 26 Tej tok tka'yin Jesús
tnana wa'ltaq junx wuk'iy, a ayi'n jun t-
xnaq'tzb'in, a k'u'jlinxixtaq tu'n, xi tq'ma'n
te tnana: Qya, atzin ja'lin, ma tz'okjo lu'n te
tala. 27 Ex ikyxjo tzaj tq'ma'nl we'y: Ajo qya
lo ma tz'ok te tnaniy.
Ex atxixsi'n, b'e'x tzaj nk'mo'n tnana toj
nja'y tu'n tok nka'yi'n.

Tej tel kyim Jesús
(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

28 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'ma'n Jesús: At
k'waj wi'ja.
Xi tq'ma'n ikyjo tu'ntzin tjapin b'ajjo
tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios,* qu'n b'i'ntaq
tu'n qa il ti'j tu'n tjapin b'ajjo tkyaqil otaq
tq'ma Dios.
29 Attaq jun xar tkub' antza, nojnin tuk'a
jun wiq vin tx'amxix wen. Kux kymulin jun
b'u'ẍ toj, exsin ok kyk'lo'ntz ti'j jun tq'ob'
tze, tu'n tjapin tzma toj ttzi Jesús. 30 Xi
ttz'ub'in, ex tq'ma: Ma japin b'aj kykyaqilx
ja'lin.
Tzaj tmutxb'i'n twi', ex b'e'x el kyim.

* 19:24 Sal. 22:18 * 19:28 Sal. 69:21

Tej tok t-xyu'n jun xo'l q'aq' t-xuk' Jesús

31 Atzin q'ij anetzi'n, atxtaq jun q'ij tu'n
tjapin kaninjo q'ij te ajlab'l, ja' iltaq ti'j
tu'n tkub' kyb'inchin tkyaqil, tu'n kyiky'sin
Judiy Xjan Q'ij. Kyky'e'taq tu'n tkyij ten
kyxmililjo xjal twutz cruz toj q'ij te ajlab'l,
qu'n atzin q'ij te ajlab'l lo, nimxix toklin
te kye. Tu'npetzi'n, b'e'x i xi' q'malte te
Pilat, tu'n tok waq'it kykuxjo xjal ite'kxtaq
twutz cruz, tu'n kykyim liwey, ex tu'n teljo
kyxmilil antza. 32 Tu'npetzi'n, b'e'x i xi'
chq'o'n xo'l q'aq' b'inchilte. Nej, kub' ky-
waq'in tkuxjo tnejil, ex ikyxjo tkab'. 33 Me
atzaj te' kyxi laq'e tk'atz Jesús, ok kyka'yin
qa otaq tz'el kyim. Tu'npetzi'n, mix oke
kywaq'ine tkux Jesús. 34 Me atzin jun xo'l
q'aq' jun paqx okx t-xyu'n toj t-xuk' Jesús
tuk'a jun tb'ujb'il, ch'ut twi', ex jun paqx,
etz ulb'in chiky' tuk'a a' toj.

35 Ex ayinku we' in lonte. Tu'npetzi'n,
xi nq'ma'n twutzxix, qu'n ankye ma lonte,
twutzxix te tyol, tu'ntzin majqex kye, tu'n
kyxi niminte. 36 Tkyaqiljo lo o b'aj, noqx
tu'n tjapin b'aj tkyaqiljo ntq'ma'n Tu'jil
Tyol Dios kyjalu'n: Nti'x jun tb'aqil tu'n tok
waq'it.*

37 Ex toj juntl tnej Tu'jil Tyol Dios
ntq'ma'n: K-okil kyka'yi'n aj tok kyxyu'n.*

Tej tkux muqu'n Jesús
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

38 Tb'ajlinxi' ikyjo, attaq jun ichin, Jse aj
Arimatey, xi tqanin amb'il te Pilat, tu'n t-xi
ti'n t-xmilil Jesús. Atzin te' Jse lipchek toj
tanmin ti'j t-xnaq'tzb'il Jesús; me tky'e'taq
tu'n tel tqanil, noq tu'n t-xob'il kye Judiy.
Ante Pilat xi tq'o'n amb'il te Jse, tu'n t-xi
ti'n t-xmilil Jesús. 39 Ikyx te Nicodemjo; a
xta'j yolil tuk'a Jesús toj qniky'in,* pon ti'n
b'alaqa qaq alme q'anb'il te jupsb'il, sma'n
tten tuk'a mir ex áloe.

40 Ikytzi'n, ate Jse tuk'a Nicodem, xi kyi'n
t-xmilil Jesús, ex kub' kyb'altz'in toj iqb'il
tuk'a q'anb'il te jupsb'il, ikyxjo tze'nku'
kyxnaq'tzb'in aj Judiy, aj tkux muqet jun
kyimnin.

41 Tojjo tx'otx', a ja' jawe q'o'n Jesús twutz
cruz, attaq juntl ch'laj te awb'il tqan lob'j.
Ex tojtaqjo ch'laj, attaq jun tjul kyimnin
otaq b'ant, a ja' nti'taq jun kyimnin otaq
ku'x toj. 42 Ex antza kux kyq'o'ne t-xmilil
Jesús, qu'n nqayin ta'taqjo jul, ex ch'ixtaq
t-xi xkye' q'ij te ajlab'l, ja' mix a'l jun b'a'n
tu'n tb'inchin jun ti'.

20

Tej tjaw anq'intl Jesús juntl majl
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

1 Toj tnejil q'ij te seman, xi' Mariy aj
Xle'n ttzi jul, a na'mtaqx ch'intl qel sqix.
Xi tka'yin qa otaq tz'el te ab'j, a toktaq
te jupil ttzi jul. 2 Atzaj te' tok tka'yin
qa otaq jqet, b'e'x xi rinin a ja' oto'taqa,
junx tuk'a Simun Pegr, a ayi'n t-xnaq'tzb'in
Jesús k'u'jlinqinxixa tu'n. Tzaj tq'ma'n
Mariy qe'y: O tz'ex q'i'n t-xmilil qAjaw toj
jul, ex nti' b'i'n qu'n jax kub'e q'o'ne.

3 Tu'npetzi'n, b'e'x o xi'y tuk'a Pegr,
exsin o pon kani'n tzma ttzi jul. 4 Junx
nqo rinintaqa, me nej in kani'n ch'intl
we' ttzi jul tze'nku' te Pegr. 5 Ex in kub'
k'we'y ka'yilte, ex ok nka'yinji'y b'u'ẅ, a
ja' b'altz'inkutaq. Me mix in okxi'y toj jul.
6 Tej tkanin Simun Pegr nk'atza, jun paqx
okx toj jul; ex ikyxjo, ok tka'yin ite'kutaqjo
b'u'ẅ, a ja' b'altz'inkutaq. 7 Ex majx tli'
a b'u'ẅ toktaq te potzb'il twi' Jesús, nya
junx ite'kutaq kyuk'a' b'u'ẅ aye ajb'in te
b'altz'b'ilte; qala' tjunalxtaq tkub', cheb'ex
paqtzin wen. 8 Ex ikyx weji'y, a ayi'n in
kanin nej, in okxa, ex ok nka'yi'n ti'jjo otaq
b'aj, ex b'e'x xi nnimi'n qa nti'taq antza.
9 Qu'n na'mtaq tel qniky'a te a ntq'ma'n
toj Tu'jil Tyol Dios, qa iltaq ti'j tu'n tjaw
anq'intl Jesús kyxol kyimnin.

10 Tu'npetzi'n, b'e'x o aja qjay.

Tej tkub' tyek'in Jesús tib' twutz Mariy, aj Xle'n
(Mr. 16:9-11)

11 Me ante Mariy aj Xle'n b'e'x kyij pe'n
tzma ttzi jul. N-oq' wen, me tzmataq n-
oq', kub' k'we' tu'n tokx tka'yin tojxi jul.
12 Ex xi tka'yin kab'e angel, sjanin kyxb'alin
tok, ex q'uqleqetaq ja' okxi q'o'n t-xmilil
Jesús, jun, ja' tkub'etaq twi' Jesús, ex juntl
ja' ite'kutaq tqan. 13 Xi kyqanin angel te:
¿Qya, tiqu'n n-oq'a?

Xi ttzaq'win Mariy: Tu'ntzi'n ma txi q'i'n
wAjawa, ex nti' b'i'n wu'n ja' ma kub'e
q'o'ne.

* 19:36 Ex. 12:46; Num. 9:12; Sal. 34:20 * 19:37 Zac. 12:10; Tchi. 1:7 * 19:39 Jn. 3:1-2

[14] Noqx nb'ajkutaq tq'ma'n lu'n, ajtz
meltz'aj twutz, ex tli wa'ltaq Jesús tk'atz,
me mix ele tniky' te qa a Jesús.
[15] Xi tqanin Jesús te: Qya, ¿Tiqu'n n-oq'a?
¿Altzin kye ntjyo'n?
Kub' t-ximin Mariy qa ataqjo xq'uqil
ch'laj te tqan lob'j, ex xi tq'ma'n te: Tata,
qa ay o txi q'inte, q'ma'ntza we'y, ja' xkub'e
tq'oniy, tu'n nxi'y jyolte.
[16] Me ante Jesús xi tq'ma'n te: ¡Mariy!
Atzin te' qya xi meltz'aj, ex xi tq'ma'n
toj kyyol aj Judiy: ¡Raboni! Atzin tz'elpine,
Xnaq'tzil toj qyol.
[17] Xi tq'ma'n Jesús te: Mi tzalaja noq tu'n
ma chin tli'y, ex ma chin ok tmeko'n qa ay-
inji'y, qu'n na'mx njaxa tuk'a nMa'n. Qu'n
aj njaxa toj kya'j, tzul jun tzaljb'il nimxix te
te'y, aj tul Xewb'aj Xjan toj tanmi'n te jun
majx. Me kux txi'y, ex q'ma'nxa tqanil kye
nxnaq'tzb'i'n, a k'u'jlinqexix wu'n. Chkujiy
kyjalu'n:
Kchin jawixa tk'atz Dios, a nMa'n ex
kyMa'n.
Ex ma chin kani'n tuk'a nDiosa, a axjo
kyDiosa.
[18] Ikytzi'n, b'e'x xi' Mariy, aj Xle'n q'malte
qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in, ex tzaj tq'ma'n:
Ma nli we' qAjaw.
Ex tzaj tq'ma'n qe'y tkyaqiljo otaq b'aj
tq'ma'n Jesús te.

Tej tkub' tyek'in Jesús tib' kywutz t-xnaq'tzb'in

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

[19] Ax q'ijjo, a tnejil q'ij te seman, toj
qniky'in ok qchmo'n qib'a junx, ex otaq
tz'etz qjpu'n ja, tu'n qxob'ila kye nejinel
kye aj Judiy. Jun paqx kub' we' Jesús qxola,
ex tzaj tq'ma'n qe'y: Qexit kyk'u'ja, ex
tzalajxit kyanmi'n.
[20] Tej tb'aj tq'ma'n ikyjo, i tzaj tyek'in
tq'ob' qe'y exsi'n t-xuk'. Ex b'e'x o jaw
tzalajxa, te' tok qka'yi'n qAjaw.
[21] Liwey tzaj tq'ma'n Jesús juntl majl
qe'y: Qexit kyk'u'ja, ex tzalajxit kyanmi'n.
Ikytzi'n tze'nku we', ma chin tzaj tchq'o'n
nMa'n b'inchil tajb'il, ex ikyx kyeji'y, kchi
xel nchq'o'n.
[22] Tej tb'aj tq'ma'n ikyjo, xi t-xupin
qib'aja, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Kyk'mo'nxa
Xewb'aj Xjan. [23] Kxel nq'o'n kyokli'n tu'n
kytzaj kyk'mo'n xjal toj nkawb'ila. Ikytzi'n,
ankye te k'wel kyq'ma'n qa ma najsit til, ok
k'wel najsit te til te jun majx. Ex ankye te'
mi kub' kyq'ma'n qa ma najsit til, kukx kyjel
ten te' tjaq' til.*

Tej tkub' tyek'in Jesús tib' twutz Tmas

[24] Me ante Tmas, a jun t-xnaq'tzb'in Jesús,
a toktaq tb'i, Kwa'ch, nti'taq te', te' tul
Jesús. [25] Atzaj te' t-xi qq'ma'n te qa otaq
qli'y qAjaw, tzaj tq'ma'n qe'y: Qa mix nli'y
tky'ixlb'in tq'ob', ex qa mi s-okx nlimo'n
twi' nq'ob'a kyojjo ja' okxi kxb'il; ex qa mi
s-okx nq'o'n nq'ob'a toj tẍutil t-xuk', nlayx
txi nnimi'n.
[26] Tb'ajlinxi' wajxaq q'ij, ok qchmo'n qib'a
toj jun ja. Tojjo q'ij anetzi'n, attaq Tmas
quk'iy. Exla qa jpu'ntaq ja, jun paqx kub'
we' Jesús qxola, ex o ok tq'olb'i'n, ex tq'ma:
Qexit kyk'u'ja, ex tzalajxit kyanmi'n.
[27] Ex jun paqx xi tq'ma'n te Tmas:
Q'omix twi' tq'ob'a tzalu'n, ex ka'yinqetzjiy
nq'ob'a. Ex nuqpinxjiy tq'ob'a, ex q'omixa
toj nxuk'a. Mi jawje tk'u'ja; qala' tz'okxa
jun nimil twutzxix.
[28] Tu'npetzi'n, xi ttzaq'win Tmas te: Ay
wAjaw, ex nDiosa.
[29] Xi tq'ma'n Jesús te: Tmas, ¿Man txi
tnimi'n noq tu'n ma chin tli'y? Me
ky'iwlinqexix kye', a mi ẍin kyli'y, me ma
txi kynimin.

Tej tq'ma'nte Juan tiqu'n kub' ttz'ib'in u'j lo

[30] Ex kub' tb'inchin Jesús nimku techil
tipin qwutza, tu'n qka'ylaja kyi'j, a nti' kub'
tz'ib'it tojjo u'j lo. [31] Me ayetzi'n tz'ib'inqe
tzalu'n, noq tu'n t-xi kynimi'n qa a Jesúsjo
a Crist, a Tk'wal Dios. Qu'n qa ma txi
kynimi'n ikyjo, ktenb'il kychwinqila, a nlay
b'aj.

21

Tej tkub' tyek'in Jesús tib' juntl majl kye t-xnaq'tzb'in

[1] Tb'ajlinxi' tkyaqiljo lo, tzaj tyek'in
juntl majl Jesús tib' qwutza, a awo'y t-
xnaq'tzb'in, ttzij Nijab' Tiberias. Kub'
tb'inchin toj jun tumil kyjalu'n: [2] Junxtaq
ite' Simun Pegr; Tmas, aj toktaq tb'i,
Kwa'ch; tuk'ax Natanael, aj Caná te Galiley;
ex majqoxa tk'wal Zebedey; ex kyuk'al
kab'e t-xnaq'tzb'in.
[3] Tzaj tq'ma'n Simun Pegr qe'y: Ma
chinka kyiẍilch.

* 20:23 Mt. 16:19; 18:18

Ex xi qtzaq'win te: Ikyqox qeji'y, ma qoxa tuk'iy.

B'e'x o xi'y, ex o jaxa toj jun bark. Me tojjo qniky'in, nti'xtaq jun kyiẍ otaq tzyet.*

4 Me atzaj te' ch'ixtaq qel sqix, kub' tyek'in Jesús tib' ttzi nijab', me mix ele qniky'a te qa ataq Jesús. 5 Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n qe'y: Q'aa, ¿Nti'xsin jun kyiẍ ma tzyet kyu'n?

Xi qtzaq'wi'n: Nti', qo chiji'y.

6 Tzaj tq'ma'nl Jesús qe'y: Xo'nkuxji'y kypa'y toj juntl ttxlaj bark, toj kyman q'ob'a, ex kchi tzyetil kyiẍ.*

Ikytzin kub' qb'inchinji'y. Tb'ajlinxi' ikyjo, mix jatza pa qu'n toj a', tu'n talil txqan kyiẍ tkuxtaq toj.

7 Me ayin we' in xi q'ma'nte te Pegr: Ate qAjawjo, nchiji'y.

Noqx te' tok tb'i'n Pegr ikyjo, qa a qAjaw, b'e'x ok tq'o'n t-xb'alin, a otaq tz'el ti'n, ex b'e'x xi t-xo'n tib' toj a', tu'n tkanin tk'atz Jesús. 8 Awotzin qe' o kani'n tzma ttzi a' tuk'a bark qititin tel pa tu'n bark nojnin kyuk'a kyiẍ. Nya najchaqtaq oto'y ttzi nijab', b'alaqa noq kyaje ech. 9 Atzaj te' qku'tza twi' tx'otx', knet jun q'aq' qu'n, otaq kub' po'nj, tokxtaq jun kyiẍ tib'aj tuk'a jun wab'j.

10 Tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Kyintza junjun kyiẍ ti'jjo tzma xjatz kyu'n.

11 Ante Simun Pegr jax toj bark ex tzaj qititinljo pa tu'n, tzma ttzi tz'awin. Ante pa nojnintaq kyuk'a txqan kyiẍ ma nmaq wen, oxlajaj toj wajxaq k'al* kyb'aj. Exla qa ma nintz kyb'aj, me mix laqje pa kyu'n.

12 Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Ku kytzaja wa'l te qlixjech.

Mix jun qxola xi qaninte te: ¿Ankyetaq? qu'n b'i'n qu'n qa a qAjaw.

13 Ex jun paqx tzaj laq'e Jesús qk'atza, ex jaw ttzyu'n wab'j toj tq'ob', exsin tzaj tq'o'ntz qe'y, ex ikyx oke kyiẍjo tu'n. 14 Atzin toxin majjo kub' tyek'in Jesús tib' qwutza, a awo'y t-xnaq'tzb'in, a otaqxi jaw anq'in kyxol kyimnin.

Tej tkyij toqxenin Jesús taq'in Pegr

15 Qb'ajlinxi wa'n te qlixje, xi tqanin Jesús te Simun Pegr: Simun, ay tk'wal Juan, ¿Tzuntzin nchin ok tk'u'jli'n nimxixtl tze'nku tkyaqiljo te twutz tx'otx'?

Atzin te Pegr xi ttzaq'win te: Ikytzi'n wAjaw, ojtzqi'n tu'n qa nimx waja ti'ja.

Xi tq'ma'n Jesús te: Ka'yinqektzinjiy tal ne'ẍ nimil, tze'nku jun kyik'lel kyi'j tal tal trit.

16 Xi tqanin juntl majl Jesús te Pegr: Simun, ay tk'wal Juan, ¿Tzuntzin nchin ok tk'u'jli'n?

Xi ttzaq'winl Pegr: Ikytzi'n wAjaw, ojtzqi'n tu'n qa nimx waja ti'ja.

Xi tq'ma'n Jesús te: Ka'yinqektzinjiy nimil, tze'nku jun kyik'lel kyi'j trit.

17 Toj tox majintl xi tqanin te Pegr: Simun, ay tk'wal Juan, ¿Twutzxixsin, qa taja wi'ja?

Ante Pegr b'e'x jaw b'isin, tu'n otaq xi tqanin Jesús oxe maj te, qa n-ok tk'u'jlin. Ex xi tq'ma'n: WAjaw, a te ojtzqilte tkyaqil, ex ojtzqi'n tu'n qa wajxixa ti'ja.

Xi tq'ma'n Jesús te: Ka'yinqektzinjiy nimil, tze'nku jun kyik'lel kyi'j trit.

18 Ay Pegr, kxel nkujsin te'y, qa tej q'axtaqa, tzun n-ok tk'lo'ntaq tk'u'ja tu'nx tib'xa, tu'n t-xi'y noq ja' tajiy tu'n t-xi'y. Me ajtzin ttiji'n, kxel k'lo'n kyu'nxjal tu'n t-xi'y toj tze, ex kxel tjajin tq'ob'a tu'n tkyima.

19 Tej t-xi tq'ma'n Jesús ikyjo, xi tyek'in jun tumil tze'n tu'n tkyime Pegr, ex tze'n tu'n tjawe tnimsin tb'i Dios, aj tel tjajin tq'ob' twutz jun cruz.

Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'ma'nl te: Lipeka wi'ja.

Tej tyolin Juan ti'jx

20 Atzaj te' tajtz meltz'aj Pegr, xi tka'yin qa lipcheqintztaqa ti'jxi Jesús, qu'n k'u'jlinqinxixtaqa tu'n. Ex ayinxji'y, a intintaq ttxlaj Jesús, tej t-xi nqani'n te: WAjaw, ¿Ankye kxel q'ontiy toj kyq'ob'xjal?*

21 Atzaj te' wok ka'yi'n tu'n Pegr, xi tqanin te Jesús: WAjaw, ¿Yajtzin te' lo? ¿Ti'tzila te' kb'ajil ti'j?

22 Xi ttzaq'win Jesús: Qa waja tu'n tte'n, aj xi nmeltz'aja, ¿Ti'n te taj ti'j? Qala' lipek te wi'ja.

23 Tu'npetzi'n, jun paqx el tqanil kyxoljo nimil, qa ayi'n nyataq tu'n nkyima. Me atzin te Jesús, mix tq'maye ikyjo, qa mitaq tu'n nkyima. Qala' o tq'ma qa ti'taq te Pegr taj ti'j, qa intinxtaqa, aj tul Jesús mo minaj.

* 21:3 Lc. 5:5 * 21:6 Lc. 5:6 * 21:11 Oxlajaj toj wajxaq k'al, 153 n-ele. * 21:20 Jn. 13:25

[24] Ex ayinxji'y jun t-xnaq'tzb'in Jesús, a
ma nli'y tkyaqiljo o b'aj, ex nxi nq'o'n tqanil
ti'j, ex b'i'n wu'n qa twutzxixjo tkyaqiljo ma
kyij ntz'ib'i'n.
[25] Nimku txqantl ti' o b'ant tu'n Jesús
tib'aj tkyaqiljo, a ma kyij ntz'ib'i'n tojjo u'j
lo. Noqit kub' tz'ib'it junjun tb'inchb'in
Jesús kyojjo nimku u'j, minatla xb'ant
tk'u'yitjo u'j toj tkyaqil twutz tx'otx'.

Kyb'inchb'in Tsanjil Jesús

Atzin u'j Kyb'inchb'in Tsanjil Jesús, atzin tu'n t-xi laq'e Tu'j Lucas, a Tb'anil Tqanil (evangelio). Tojjo tnejil tu'j, tajtaq Lucas tu'n tkub' tchiky'b'in tkyaqiljo a otaq b'ant tu'n Jesús, ex jni' otaq b'aj t-xnaq'tzin (Lc. 1:1). Atzin tojjo tkab' tu'j, a u'j lo, taj tu'n ttzaj tyek'in qa ajo tqanil ti'j Jesús mix japin b'aje tej tkyim, ex tej tjaw anq'in kyxol kyimnin, ex tej tjax toj kya'j, qu'n tzunx aq'nin kyxolxjal ja'lin.

Tej na'mxtaq tjax toj kya'j, xi tq'ma'n Jesús kye tsanjil kyjalu'n: Aj tul Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, kxel tq'o'n kyipi'n, tu'n kyxi'y yolil wi'ja, a t-xilin Tkawb'il Dios, toj Jerusalén, toj tkyaqil Judey ex Samaria ex toj tkyaqiljo najchaq tx'otx' (1:8). Tojjo u'j lo, ntzaj tyek'in tze'n tzaje xkyeye aq'untl lo.

Ajo u'j, a Kyb'inchb'in Tsanjil Jesús, nimx n-ajb'in te qe ja'lin, ikyxjo tze'nku ojtxe, qu'n n-ajb'in te aq'b'il qnab'l tu'n tel qniky' te te kymujb'il kyib'jo Tb'anil Tqanil ti'j Jesús (aye Tu'j Matey, Marks, Lucas ex Juan) kyuk'a txqantl kyu'j tsanjil (aye epístolas).

Tej ttzaj ttziyin Jesús Xewb'aj Xjan

1 Ma kub' ntz'ib'inji'y lu'n, ay Tyople,
k'u'jlinxix wu'n: Toj tnejil wu'ja, kub'
ntz'ib'i'n ti'j tkyaqiljo o b'ant ex t-xnaq'tze
Jesús, atxix tej tzaj xkye taq'in,* 2 ex pon
b'aj, tej tjaw Jesús twutz kya'j. Me nej, i
jaw tsk'o'n tsanjil, ex xi tq'o'n tumil kye
tu'n Xewb'aj Xjan, a ti'taqjo tu'n tkub'
kyb'inchin toj tumil. 3 Tkyimlinxitzin Jesús,
jaw anq'in juntl majl, ex xi tyek'in tib',
ex ten kyuk'a toj ka'wnaq q'ij, tu'ntzin
tel kyniky' qa twutzxix itz'taq; ex yolin
kyuk'a ti'jjo Tkawb'il qMan Dios. 4 Tej atx-
taq Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in, xi tq'ma'n
kye, tu'n mina chi iky' toj Jerusalén. Chi'
kyjalu'n: Kyyonkuy ajxi tb'antjo a tzaj
tq'ma'n nMa'n kye'y, ex ax xi nq'manji'y
kye'y:* 5 Twutzxix qa i kux tq'o'n Juan xjal
toj a' te jawsb'il a'; me ayetzin kye', toj
jte'b'in q'ij, mina chi ku'x kye' toj a', qala'
k'welix te Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n te jun
majx, chi Jesús.*

Tej t-xi Jesús toj kya'j

6 Ayetzaj ch'uqleqetaq tuk'a Jesús, xi
kyqanin te: QAjaw, ¿Okpetzila ktzajil
ttziyi'n ja'lin tu'n t-xi xkye Tkawb'il Dios
qxol, a tu'n qetz tjaq' kykawb'il aj Rom,
ex tu'n ttzaj tq'o'n qoklin juntl majl, tu'n
qkawin tzalu'n toj qtanim tze'nku kye
qtzan qtata ojtxe?
7 Xi ttzaq'win Jesús kye: Nti' kye' kyaj
tu'n kyb'inti'y ti' q'ijil mo jtoj k'wel
tb'inchin te Diosjo, qu'n o'kxte at toklin
ti'j jtoj b'a'n tkub' b'inchit. 8 Me metzin
kye', aj tul Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, kxel
tq'o'n kyipi'n, tu'n kyxi'y yolil wi'ja, a t-
xilin Tkawb'il Dios, toj Jerusalén, toj tkyaqil
Judey ex Samaria ex toj tkyaqiljo najchaq
tx'otx', chi Jesús.*
9 Tej tb'aj yolin, tzuntaq nchi ka'yintaq
tsanjil ti'j, jaw q'i'n Jesús twutz kya'j, ex
tu'n muj, mix iwle kyu'n.*
10 Tzuntaqtzin nchi ka'yin tze'n tten xjaw
q'i'n Jesús twutz kya'j, tej tkub' kyyek'in
kyib' kab'e ichin toktaq kyxb'alin sjanin
wen, 11 ex xi kyq'ma'n: Ayi'y aj Galiley,
¿Tiqu'n nxi kyka'yi'n twutz kya'j? Axte
Jesúsjo, a ten kyuk'iy, ex ma txi q'i'n toj
kya'j, ikytzin tzule juntl majljo, tze'nku ma
kyli'y, te' xi'.

Tej tja sk'et Matías te t-xel Judas

12 Tb'ajlinxitzin ikyjo, i meltz'aj tsanjil
Jesús twi' wutz Olivos, tu'n kyul toj tnam
Jerusalén, nya najchaq tzaj kyb'etin, noqla
jun niky'jin ajlab'.
13 Tej kykanin Jerusalén, i jax tojjo ja,
a otaq tzaj q'o'n te kymajin. Ite'taq
Pegr, Juan, Santyaw, Andrés, Lip, Tmas,
Bartolomey, Matey, Santyaw, a tk'wal
Alpey; Simun, a tok q'olb'ilte te Celote, a
tajq'ojtaqjo kawil te Rom; ex Judas, a titz'in
Santyaw.* 14 Kykyaqilx n-ok kychmo'ntaq
kyib', tu'n kyna'n Dios kyuk'a titz'in Jesús,
tuk'a Mariy, a tnana; ex kyuk'a txqantl qya.
Ex nimxtaq kyk'u'jb'il kyib' kyxolx.
15 Ok kychmo'n kyib' nimil kyojjo q'ij
anetzi'n, b'ala qaq k'al* kyb'aj. Ja we'ks
Pegr, ex xi tq'ma'n: 16 Ayi'y nxjalil, ilxix

* 1:1 Lc. 1:1-4 * 1:4 Lc. 24:49 * 1:5 Mt. 3:11; Mr. 1:8; Lc. 3:16; Jn. 1:33 * 1:8 Mt. 28:19; Mr. 16:15; Lc. 24:47-48 * 1:9 Mr. 16:19; Lc. 24:50-51 * 1:13 Mt. 10:2-4; Mr. 3:16-19; Lc. 6:14-16 * 1:15 Qaq k'al, 120 n-ele.

ti'j tu'n tb'ajjo a kub' tyolin David toj Tu'jil
Tyol Dios tu'n Xewb'aj Xjan ti'j Judas, aj
nejnintaq kywutzjo tajq'oj Jesús. 17 Ante
Judas quk'ataq, ex attaq toklin tojjo qaq'in,
chi Pegr.
18 Me atzi'n te Judas tzaj tlaq'o'n jun
ttx'otx' tuk'aj pwaq, a tzaj ttzyu'n, tej t-xi
tk'ayin Jesús. Ex b'e'x tzaj tz'aq Judas twutz
tx'otx', ex b'e'x el poq'le tk'u'j, ex b'e'x etz
qi'yj t-xqintxa. 19 Tej kyb'inte aj Jerusalén
ikyjo, ok kyq'o'n tb'ij tx'otx' anetzi'n: Acél-
dama, atzin tz'elpine' toj qyol, Ttx'otx'il
Chiky'.*
20 Juntl majl yolin Pegr ti'j Judas, ex tq'ma:
Qu'n nyolin toj Tu'jil B'itz,† tu'n tkyij tzaq-
pajjo tnajb'il, ex mix a'l tu'n tnajan toj tja.*
Ex toj juntl B'itz chi' kyjalu'n, chi Pegr:
Ex junxitl tu'n tten tojjo toklinch.*
21 Atzin ja'lin, ite'xjal tzalu'n, aye' o chi
ten quk'a tkyaqil q'ij; 22 tzaj xkye atxix tej
tku'x Jesús toj a', te jawsb'il a' tu'n Juan,*
ex pon b'aj, tej tjaw q'i'n twutz kya'j.*
Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n tjaw sk'et juntl qxol
tu'n tok te t-xel Judas, tu'n tten junx quk'a,
tu'ntzin tyolin ti'j Jesús, qa ma jaw anq'in
juntl majl, chi Pegr.
23 Jawtzin sk'o'n kab'e ichin, Jse Barsabás,
mo Just tb'i; junx tuk'a Matías. 24 Tej
kysk'etjo aye kab'e, i na'n Dios kyjalu'n:
Noq samiy, qAjaw, ate ojtzqilte kyanmin
kykyaqil xjal. Yek'intzi'n alkye taja, 25 tu'n
tok te t-xel Judas, a toktaq te tsanjil Jesús,
me b'e'x s-el ti'n tib' tu'n til. Tu'ntzi'n,
b'e'x xi q'o'n Judas tojjo najb'il te chojb'il
il.
26 Atzi'n techiljo siky'b'il atza kub'e tz'aqe
ti'j Matías. Tu'ntzi'n, ok te tajlal tsanjil
Jesús, junx kyuk'a txqantl.

2

Tej tku'x Xewb'aj Xjan toj kyanmin nimil

1 Tej tjapin kanin nintz q'ij Pentecostés,*
kykyaqil qe nimil ch'uqleqetaq junx. 2 Noq
kyna'b'inkuxi tq'ajq'ojil jun ti' tzaj toj kya'j
nyakuj tze'n nim kyq'iq', ex kub' noj tuja,
ja' ite'taq. 3 Ex kyli jun techil tze'nku taq'
q'aq' njulin tib'aj junjunkye. 4 Ex kykyaqil
kux nojsin kyanmin tu'n Xewb'aj Xjan, ex i
ok ten yolil, me toj junxil yol, tze'nku tq'ma
Xewb'aj Xjan.
5 Kyojjo q'ij anetzi'n, otaq chi kanin Judiy
toj Jerusalén, tu'n tkub' nimitjo a tz'ib'in
toj Tu'jil Tyol Dios ti'jjo q'ij te Pente-
costés; ayetzi'n Judiy, i tzaj toj tkyaqil twutz
tx'otx'. 6 B'e'x ok kychmo'nxjal kyib', te'
kyb'inte ch'otjin, ex kykyaqilx b'e'x jaw naj
kynab'l, qu'n junjun xjal ok b'inte tyol ny-
olajtz tu'n junjun nimil. 7 Ex b'e'x jaw k'ant
kywutz, ex jaw yolin kyxolx: ¿Me nyan
te Galiley qe xjal nchi yolin? 8 ¿Tze'ntzin
tten ikyjo, a n-el qniky' ti'j tyol junjun toj
qyol? 9 Tzalu'n at xjal te tnam Partia, te
Media, te Elam, te Mesopotamia, te Judey,
te Capadocia, te Ponto ex te tx'otx' Asia, 10 te
Frigia, te Panfilia, te Egipto, ex te txqantl
tx'otx' te Libia nqayin tk'atz Cirene. Ex ite'
junjun ẍi tzaj te Rom: 11 At junjun Judiyqe,
a kyitz'jlinx, ex junjun i ok te Judiy noq
tu'n kynimb'il. Ex ite' ẍi tzaj te Creta ex
te Arabia. Ex qkyaqilx nqb'i'n kyyol tojxjo
qyol atzin nkyq'ma'n ti'jjo tb'inchb'in Dios.
12 Kykyaqilx jaw ka'ylaj, ex jaw naj
kynab'l, ex xi kyqanin kyxolile: ¿Tze'ntzin
tz'elpine lu'n?
13 Me at junjun noq b'aj jaw xmayin, ex
kyq'ma: Tu'ntzi'n ma chi tx'ujte, chi chi'.

Tej tyolin Pegr tnejil maj ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesús

14 Jawtzin we'ks Pegr junx kyuk'a junlaja-
jtl tsanjil, ex tuk'axix tajq'ojil twi' wen, xi
tq'ma'n: Ayi'y nxjalil, aj Judiy, ex kykyaqila
najleqi'y toj Jerusalén, b'i'nku kyu'n ex
kyb'inkuxixa wen a kxel nq'ma'n kye'y.
15 Nya nchi tx'ujte kye' xjal lo, tze'nku ma
kyq'ma'y. Tzmape b'eljaj or te qlixje ma
tz'ok ja'lin. 16 Mikyxi te' ante nb'aj ja'lin, aj
tyole Joel, a yolil Tyol qMan Dios ojtxe, tej
tq'mante:
17 Chi Diosjo kyjalu'n:
Aj kyxi xkye q'ij te ch'ixtaq tu'n nkani'n,
kxel nq'o'n Xewb'aj Xjan tib'aj tkyaqil xjal.
Ok chi yolil kyk'wala txin ex q'a wi'ja.
Ok k-elil kye' ku'xin q'a kyniky' ti'jjo
kb'antil tu'n Dios.
Ex ok k-okil kywutziky'jo ichin, a ma chi
tijin, tu'n Dios, ti'jjo kb'ajil.

* 1:19 Mt. 27:3-8 † 1:20 Ajo yol B'itz, Salmos n-ele toj kastiy. * 1:20 Sal. 69:25 * 1:20 Sal. 109:8 * 1:22 Mt. 3:16; Mr. 1:9; Lc. 3:21 * 1:22 Mr. 16:19; Lc. 24:51 * 2:1 Lv. 23:15-21; Deu. 16:9-11

18 Ex kxel nq'o'n Xewb'aj Xjan kyojjo q'ij
anetzi'n toj kyanmin waq'nila qya
ex ichin,
ex kchi yolil wi'ja.
19 Ktzajil nyek'in nim techil toj kya'j;
ex twutz tx'otx' k-iwlil chiky', q'aq', ex sib',
noq tu'n q'oj.
20 Atzin twutz kya'j, ok k-okil naj tqan q'ij,
ex k-elil kyaqix twutz yaye, ikyx tze'nku
chiky';
ch'ixtaqtzin tul kanin q'ij te tulil juntl majl
qAjaw.
Nimx tokli'n q'ij anetzi'n te b'isb'ajil,
ex ok kqoptz'ajil tipin Dios.
21 Me ayetzin kye' k'wel kynimi'n Tyol qA-
jaw,
ok chi kletil kye'.*
22 Ayi'y nxjalil, aj Judiy, chi Pegrjo,
kyb'intzinji'y a kxel nq'ma'n kye'y, qu'n
b'i'nxix kyu'n qa a Jesús aj Nazaret, jun
ichin, a ma tzaj tyek'in kye'y, qa b'a'n ele
twutz Dios, tu'n nimxix tb'inchb'in, ex tu'n
ila' techil b'ant tu'n. 23-24 Me atzaj te' t-xi
q'o'n kye'y, b'e'x ok kytzyu'n, ex xi kyq'o'n
kye ichin aj il te Rom, tu'n tkub' kyb'yo'n
twutz cruz.* Tkyaqiljo lo b'ant tze'nkuxjo
t-xim Dios otaq b'aj, ex ikyxjo, ilxix ti'j
tu'ntaq tb'ant. A ayi'y kub' b'yo'nte Jesús,
me jaw anq'in juntl majl tu'n Dios.* Tu'n
ikyjo, b'e'x tzaqpaj tjaq' kyimin ex nti'l
toklin kyimin ti'j.
25 B'i'n qu'n, chi Pegr, qu'n atzin David, a
nmaq kawil te Israel ojtxe, kyij ttz'ib'in ti'j
Jesús toj Tu'jil Tyol Dios, ex tq'ma kyjalu'n:
Kukx n-ok nka'yinji'y Ay qAjaw, ata
nwutza.
Tu'npetzi'n, nlay chin jaw tz'aqa,
qu'n lu'y at toj nman q'ob'a tu'n
tkoli'n wi'ja.
26 Tu'n ikyjo, tzunx nchin tzalaja,
ex nchin b'itzi'n tuk'a tze'jb'il.
Ex q'uqle nk'u'ja ti'ja tuk'a tkyaqil nchwin-
qila,
27 qu'n nlay chin kyij tq'on te jun majx toj
tjulil kyimnin;
ex nlay ttziyiy tu'n tel puq'j nchib'jila,
ayi'n taq'nila.
28 O tzaj tyek'i'n we'y tze'n tu'n nb'eti'y toj
tumil,
ex chin tenb'ila toj tzaljb'il,
qu'n tu'n ktenb'ila nwutza, chi David ti'j
Jesús.*
29 Ayi'y nxjalil, chi Pegr, kyq'ontza amb'il
we'y, tu'n t-xi nq'ma'n kye'y; twutzxix qa
a qxe'chil David kyim, ex kux muqet, ex lu
muqb'ilte; atx qxol ja'lin.
30 Me atzin David jun yolil Tyol Dios, chi
Pegr. B'i'ntaq tu'n qa otaq tzaj tq'ma'n
Dios, qa jun t-xkachmanb'aj tu'n tok te
nmaq kawil te jun majx.* 31 Tu'n ikyjo, mix
yoline David ti'jx, qala' ti'j Crist, a Kolil, a
tu'ntaq tjaw anq'in juntl majl. Ex tq'ma
qa atzi'n Kolil minataq tu'n tkyij toj tjulil
kyimnin, ex qa minataq tu'n tel puq'j t-
xmilil, 32 qu'n ate qMan Dios jaw anq'sinte
juntl majl Jesús, a Kolil; ex awotzi'n o lonte,
ex nqo yolin ti'j ja'lin qa itz' te jun majx, chi
Pegr.
33 Jaw q'i'nte Jesús, tu'n tjapin tuk'a qMan
Dios tu'n tkawin junx tuk'a. Tzaj tk'mo'n
Xewb'aj Xjan, a otaq tzaj tq'ma'n Dios.
Axsi'n a o tzaj tsipin qe'y, ex loqi'y nchi
ka'yin ex nchi b'i'n ti'j. 34 Nya te David jaw
twutz kya'j, qu'n ikytzin tq'ma kyjalu'n:
Xi tq'ma'n qMan Dios te wAjawa:
Qekuy toj nman q'ob'a kawil wuk'iy,
35 tzmaxi' aj tkub' kyi'jjo tajq'oja wu'n, chi
Dios.*
36 Ayi'y Judiy, ayi'y nxjalil, chi Pegr,
b'inkuxix kyu'n. Ax Jesúsjo, aj kub'
kyb'yo'n twutz cruz, jaw anq'in juntl majl
tu'n qMan Dios, tu'n tok q'o'n te qAjaw ex
te Crist, a Kolil qi'j.
37 Tej kyb'intej xjal ch'uqleqetaq antza
ti'jjo a yolajtz, nimxix i jaw b'isin, ex xi
kyqanin te Pegr, a tsanjil Jesús, junx kyuk'a
txqantl: Ayi'y nxjalil, ¿Tze'n k-okila lu'n
qu'n?
38 Xi ttzaq'win Pegr: Kux chi meltz'aja,
ex kytx'ixpinks kynab'la, tu'n kyb'eta toj
tumil twutz Dios, ex kux chi ku'xa toj a',
te jawsb'il a' teyile junjun ti'j tb'i Jesucrist,
tu'ntzin tkub' najsin kyila tu'n qMan, ex
tu'n ttzaj q'o'n Xewb'aj Xjan kye'y. 39 Tzaj
ttziyin Dios Xewb'aj Xjan ex jun najsb'il ky-
ila te kye'y, ex te kyk'wala ex te kykyaqiljo
ite' najchaq; a yol lu'n te kykyaqilxjo aye'

* 2:21 Jl. 2:29-32 * 2:23-24 Mt. 27:35; Mr. 15:24; Lc. 23:33; Jn. 19:18 * 2:23-24 Mt. 28:5-6; Mr. 16:6; Lc. 24:5
* 2:28 Sal. 16:8-11 * 2:30 2Sa. 7:11-16; 1Re. 2:4; 1Cr. 17:11-14; Sal. 89:4; 132:11-12 * 2:35 Sal. 110:1

taj qMan Dios tu'n kytxket, ex tu'n kynimin
Tyol.
40 Yolintzin Pegr kyuk'a yol lu'n ex
txqantl, ex xi tq'ma'n jun tumil kyjalu'n:
Kypa'mil kyib'a kyi'jjo xjal aj il, tu'ntzintla
kykleta.
41 Ikytzin b'ajjo, ayetzi'n kub' kynimin
tyol Pegr, b'e'x i ku'x toj a' te jawsb'il
a'. Tojjo q'ij anetzi'n, b'alaqa oxe mil
xjal ok kychmo'n kyib' kyuk'a txqantl
nimil. 42 Kykyaqilxix q'i'ntaq kyib' tu'n
tkub' b'inchitjo kyyol tsanjil. Ex nkymojin
kyib' kyxolilex, i na'n Dios, ex ok kychmo'n
kyib' tu'n tkub' iky'sitjo Xjan Wab'j.

Tze'n tte'n kychwinqil tnejil nimil ojtxe

43 Jaw ka'ylaj kykyaqilx, tu'n nim techil
ex nim kyb'inchb'in tsanjil otaq b'ant,
tu'n tyek'it tipin Dios. 44 Aye' otaq chi
nimin chmo'nxixtaq kyib' junx, ex kub'
kypa'n jni' at kye kyxolilex.* 45 Xi kyk'ayin
kytx'otx' ex tkyaqiljo attaq kye, ex kub'
kypa'n kypwaq kyxolilex, tze'nkuxjo, a at-
taq tajb'in kye. 46 Tkyaqil q'ij n-ok ky-
chmo'ntaq kyib' toj tnejil ja te na'b'l Dios.
Ex tojile kyja, ja' nkub'e iky'sittaqjo Xjan
Wab'j, ex tu'n kywa'n junx tuk'a tzaljb'il ex
tmutxb'il kyanmin. 47 Nchi nimsintaq tb'i
qMan Dios, ex noq tu'n nb'anttaq kyu'n,
b'a'n ele twutz tkyaqilx xjal. Tkyaqil q'ij
nchi nimintaq txqantl xjal tu'n qMan Dios.
Tu'ntzi'n ikyjo, nchmetiktaq kyb'aj.

3

Tej tkub' q'anit jun kox

1 Jun q'ij, i xta'j Pegr ex Juan toj tnejil ja te
na'b'l Dios, te' tok oxe or te qale, qu'n antaq
orjo te na'b'l Dios. 2 Tojjo ja anetzi'n, attaq
jun ichin kox te titz'jlin. Tzuntaq nxi q'i'n
kykyaqil q'ij ex nkub'taq q'o'n ttxlaj jun
nim ttzi ja, Ponix tb'i, tu'n tqanin tmob'itz
kye' xjal nchi okxtaq.
3 Tej tlontej kox, te' kykanin Pegr ex Juan
antza, xi tqanin jun tmob'itz kye. 4 Tej tiwle
kox tu'n Pegr, xi tq'ma'n te: Qo tka'yitza.
5 Atzin tej kox xi ka'yin, kub' tb'i'n, ex
kub' tnab'lin qa attaq tu'n t-xi q'o'n te. 6 Me
ante Pegr xi tq'ma'n: Nti' we' npwaq; me
kxel nq'o'n tey a at we'y. Ti'j tipin tb'i tAjaw
Tkyaqil, a Jesucrist aj Nazaret, we'ksa ex
kux b'eta.
7 Tej tq'ma'nte Pegr ikyjo, ok ttzyu'n
tman q'ob'jo kox, ex jaw tjk'u'n. Ex b'e'xsin
ul kyanmin tqantz, 8 ex jaw lipin tej kox ex
ok ten b'etil.
B'e'xsin okxtz toj tnejil ja te na'b'l Dios,
me nya xko'n. Ex ok ten t'ikypajil, ex nimsil
tb'i qMan Dios.
9 Kykyaqilxjo lonte tej tb'et, ex tej tnim-
sin tb'i Dios, 10 b'e'x i jaw ka'ylaj, ex b'e'x i
jaw xob' ti'jjo otaq b'aj ti'j kox, qu'n tu'n
ojtzqi'ntaq kyu'n qa axjo ichin, a koxtaq,
a q'uqletaq twutz nim ttzi ja, Ponix tb'i, a
nqanintaq tmob'itz.

Tej tyolin Pegr ti'jjo tipin Jesús

11 Atzi'n ichin otaq q'anit, b'e'x ok tzoje
ti'j Pegr ex Juan. Kykyaqil xjal jaw ka'ylaj,
ex i xi rinin tu'n kykanin tojjo twutz ja,
Salomón tb'i, ja' ta'taqjo ichin, junx tuk'a
Pegr ex Juan.
12 Tej tlonte Pegr ikyjo, xi tq'ma'n kye:
¿Tiqu'n nchi jaw ka'ylaj kye', ayi'y nxjalil,
aj Israel? ¿Tiqu'n nqo tzaj kyka'yi'n? ¿Ma
awotzin qe' qu'nx qib'a, ma qo kub' q'anin
te' ichin lo? ¿Ma tu'ntzin qipi'n mo tu'n
qwenila twutz Dios, ma b'ant tb'etjo ichin
lo?
13 Ate Dios, a tDios Abraham, Isaac, Jacob
ex kykyaqil qe ojtxe qxe'chil, a o tzaj q'onte
nimxix toklin Jesús, a taq'nil. Ayi'y xi
q'onte kye kawil te Rom, ex mix kytziyi'y
tu'n t-xi tzaqpet, tej tq'mante Pilat.* 14 Me
tu'n tch'uẍil kyanmi'n, kyky'etaqa tu'n t-
xi kyqani'n tu'n ttzaqpaj Jesús, a xjan ex
wenxix, me kyja xi kyqani'n tu'n ttzaq-
paj jun b'yol xjal.* 15 Ex ikytzin kub'e
kyb'yo'nejiy Jesús, a tAjaw chwinqil; me
jaw anq'in juntl majl tu'n Dios. Ex twutzx-
ixjo anetzi'n, qu'n o qli'y, ex b'i'n qu'n.
16 Noq tu'n qnimb'ila ti'j tipin tb'i Jesús,
ma q'anit te' ichin, a n-ok kyka'yi'n ex
kyojtzqi'n. Axjo qnimb'ila ti'j Jesús, atzin
ma kub' q'anin te' te jun majx, ikyx tze'nku
ayi'y kykyaqilxa loqi'y nchi ka'yin ti'j.
17 Ayi'y nxjalil, chi Pegrjo, b'i'n wu'n qa
ayi'y, junx kyuk'a kynejila, a kawil aj Israel,
i kub' b'yo'nte Jesús; me mix ele kyniky'a te,
qa ataq Tk'wal qMan Diosjo kub' kyb'yo'n.
18 Ayi'y kub' b'inchinte il; me tu'n ikyjo, ate
Dios japin b'aj Tyol, a otaq tq'ma ojtxe, noq
kyu'n kykyaqil yolil Tyol, qa iltaq ti'j, tu'n

* 2:44 Kyb'i. 4:32-35 * 3:13 Mt. 27:23-25 * 3:14 Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-14; Lc. 23:13-25; Jn. 18:40; 19:12-16

tkyim Crist, a Kolil kyi'ja. 19 Tu'npetzi'n,
kymeltz'intz kyib'a, ex kyb'inchinku kyte'n
twutz Dios, tu'ntzin tnajsit kyila, 20 ex tu'n
ttzaj tsma'n qMan Dios ky'iwb'il kye'y noq
tu'n Jesús, a atxix ojtxe ok q'o'n te Kolil
kyi'ja.
21 Il ti'j, chi Pegr, tu'n tten Jesús toj
kya'j ja'lin, ex kmeltz'ajil tzmaxi tojjo q'ij,
aj tkub' tnik'u'n tkyaqil, ikyxjo tze'nkuj
tq'ma, aj kyq'ma xjan yolil Tyol Dios ojtxe.
22 Ex majxte Moisés q'mante kye ojtxe
qxe'chil kyjalu'n:
Atzi'n tAjaw Tkyaqil, a kyDiosa, kjawil
q'i'nte jun yolil Tyol Dios kyxola
tze'nku we'.
Kyniminkuy tkyaqiljo kxel tq'ma'n,
23 qu'n tkyaqiljo a mina nkub' nimin te'
yolil anetzi'n, b'e'x k'wel yuch'in
kyxolxjal, chi Moisésjo.*
24 Ex kykyaqiljo yolil Tyol Dios, chi Pegr,
tzaj xkye tuk'a Samuel, ex jni' txqantl, i
yolin kyi'jjo q'ij te ja'lin. 25 Ex ayetzin
kye' o chi kyija toj wen tuk'a Dios, ex tu'n
ikyjo, etzilqi'y ti'j tkyaqiljo tq'ma qMan
Dios kyu'njo yolil Tyol ojtxe. Ex ikyxjo, at
kyokli'n ti'jjo kyij b'ant ti'j tu'n Dios kyuk'a
ojtxe qxe'chil, qu'n ikytzi'n tq'ma Dios te
Abraham:
Kchi ky'iwlitiljo kykyaqil xjal twutz tx'otx'
noq tu'n xkachmanb'aj, kchi elil
anq'in ti'j tyajila.*
26 Tej tjaw anq'in juntl majl Jesús tu'n
Dios, chi Pegr, tnejil tzaj tsma'n te kye'y,
ayi'y aj Judiyqi'y, tu'n kyky'iwlita, ex tu'n
ttzaqpaj junjun kye' toj til.

4

Tej kyxi q'i'n Pegr ex Juan kywutz kawil aj Judiy

1 Tzunxtaq nyolin Pegr ex Juan kyuk'a
xjal, tej kykanin pale, junx tuk'a kawil
kye xq'uqil tnejil ja te na'b'l Dios, ex
junx kyuk'a jun ch'uq Sadusey. 2 Nchi
q'ojletaq, qu'n tu'n nchi xnaq'tzintaq Pegr
ex Juan kyexjal, me nya tze'nku kyajtaq,
qu'n kyq'ma Pegr ex Juan qa twutzxix
jaw anq'in juntl majl Jesús; ex tu'ntzin,
kyij yek'in qa kykyaqil kyimnin chi jawitz
anq'in juntl majl.
3 I ok kytzyu'n, ex b'e'x i kux kyq'o'n
toj tze, ex tojxi juntl q'ij i jatz q'i'n, qu'n
tu'n otaq qoqix. 4 Me nimku kyxoljo aye i
b'inte Tb'anil Tqanil kolb'il, b'e'x i nimin;
qu'n atzi'n kyb'aj o'kqexjo ichin, b'alaqa
jwe' mil.
5 Toj junxil q'ij ok kychmo'n kyib' toj
Jerusalén aye kawil, junx kyuk'a nim kyok-
lin kyxol Judiy ex jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe
kawb'il, 6 exsi'n tnejilxix pale, Anás tb'i;
junx tuk'a Caifás, Juan, Lejantr ex ila' ichin
t-xjalil Anás. 7 Ayetzi'n ichin lo i q'mante,
tu'n kytzaj q'i'n Pegr ex Juan, tu'n kykub'
q'o'n kyxol, ex xi kyqanin kye: ¿Ti'n kye'
kyoklin mo an ti'j qb'i nkub' kyb'inchin
kyeji'y ikyjo? chi chi'.
8 Nojnin tanmin Pegr tuk'a Xewb'aj Xjan,
ex i xi ttzaq'win: Noq sameqi'y, tnejil kawil
toj tnam, exqetzi'n nim kyokli'n; 9 ma tzaj
kyqani'n ti'jjo b'a'n xb'ant qu'n ti'j jun yab',
tu'n tel kyniky'a tze'n xq'anite. Kutzin.
10 K'a' txi qq'ma'n kye'y tu'ntzin tel kyniky'
kykyaqilxjal aj Israel, qa o'kx ti'j tipin tb'i
Jesucrist te Nazaret ma q'anit te' ichin lo
wa'l kywutza. Atzin Jesús, axj kub' kyb'yo'n
twutz cruz, ma jaw anq'in juntl majl tu'n
Dios. 11 Ex ayi'y ikyqeji'y tze'nku b'inchil ja,
a nxi kyxo'n jun ab'j nya wen toj kywutza,
me axixpete ab'jjo ma tz'okin te tq'uqil
tẍkyin, a nimxix toklin toj aq'untl.* Atzin
Jesúsjo a ab'j s-el kyiky'i'n. 12 Me nim n-
ajb'in Jesús te qe, qu'n o'kx te Jesús Kolil,
ex mix a'l quk'a aku jyete kolb'il te qe, qu'n
nti' toklin juntl b'ib'aj tzalu'n twutz tx'otx',
a o tzaj q'ma'n tu'n Dios, a ja' aku qo klete,
chi Pegr.
13 Mix jawe xob'e Pegr ex Juan, tej kyy-
olin kywutz kawil. Tej kylonte kawil ikyjo,
b'e'x i jaw ka'ylaj, qu'n ayetzaj ichin nya
aj u'jilqe, ex nti'xixtaq b'a'n kyu'n. Me
el kyniky'jo kawil te, qa t-xnaq'tzb'inqetaq
Jesús. 14 Ex majxjo ichin anetzi'n, a otaq
q'anit, attaq kyuk'a; tu'ntzi'n, nti'taq tu-
mil tu'n kyjaw xo'n yol kyi'j. 15 Tu'ntzi'n,
xi kyq'ma'n, tu'n tex Pegr ex Juan tojjo
chmob'l. Ayetzaj i kyij, ok ten ch'otjil
kyxolelix. 16 Chi chi' kyjalu'n: ¿Ti'n k-
okil qb'inchin kyi'jjo xjal lo? B'i'n kyu'n
kykyaqil aj Jerusalén, ma lonte ti'jjo ma
b'ant kyu'n, ex nlay kub' qewin qa ma

* 3:23 Deu. 18:15-19 * 3:25 Gen. 22:18 * 4:11 Sal. 118:22

q'anitjo ichin. 17 Me tu'n mina tz'ele tqaniljo
lo kyxolxjal, kchi okil qxob'tzin, tu'ntzin
mina chi yolinil ti'j tb'i Jesús.
18 Tej kyb'aj ch'otj, i okx txko'n juntl majl
Pegr, Juan exjo ichin, aj otaq q'anit, ex xi
q'ma'n kye, tu'n mina chi yolin, ex mina chi
xnaq'tzin ti'j tb'i Jesús.
19 Me xi ttzaq'win Pegr ex Juan kyjalu'n:
Kyb'isinkuy qa wenxix twutz Dios, qa ayi'y
tu'n kykub' nimit, ex nya Dios, 20 qu'n nlay
b'ant tu'n mina qo yoli'n ti'jjo a o qb'i'y ex
o qli'y.
21 I ok xob'tzin juntl majl kyu'n kawil,
me b'e'x i xi tzaqpi'n, qu'n tu'n mix jyete
kyil. Kykyaqil xjal nchi nimsintaq tb'i Dios
ti'jjo otaq b'aj, 22 qu'n atzi'n ichin q'anit otaq
tziky' tib'aj ka'wnaq ab'q'e.

Tej t-xi kyqanin nimil jun o'nb'il te qMan Dios

23 Tej kytzaqpaj Pegr ex Juan, i xi',
ex ok kychmo'n kyib' kyuk'a nimil, ex
xi kyq'ma'n tkyaqiljo otaq b'aj kyq'ma'n
kynejil pale ex qe nim kyoklin kyxol aj
Judiy. 24 Tb'ajlinxi kyb'i'n tkyaqiljo nimil, i
ok ten na'l Dios junx, ex kyq'ma: Ay, tAjaw
Tkyaqil, a te kub' b'inchinte kya'j ex tx'otx'
ex ttxuyil a' ex jni' ti'chaqkul;* 25 ay q'mante
tu'n Xewb'aj Xjan, ex tz'ib'i'n tu'n taq'nila
David kyjalu'n:

¿Tiqu'n ma chi jaw tiljjo tnam aj il?
¿Ex tiqu'n nkub' kyximin kyxim nti' tnab'l?
26 Aye' nmaq kawil twutz tx'otx' i q'ojin, ex
i ok kychmo'n kyib',
tu'n kyximin ti'taqjo tu'ntaq tb'ant kyu'n
ti'jjo qMan Dios, ex ti'jjo Crist, a
q'o'ntz te Kolil.*

27 Twutzx te', chi chi', qa i ok kychmo'n
Herodes ex Poncio Pilat kyib' tzalu'n toj
Jerusalén, junx kyuk'a aj Israel ex kyuk'a
nya aj Israel, tu'n kyjyon q'oj ti'j xjan
taq'nila Jesús, aj jaw tsk'o'n te Kolil.*
28 Ikypetzi'n, kub' kyb'inchin tkyaqiljo a
otaq tq'may qa iltaq ti'j tu'n tb'aj.
29 Ay, qAjaw, chi chi', atzin ja'lin,
b'intzinjiy ti'jjo ma kyq'ma qi'ja, ex q'ontza
tumil qe'y, awo'y taq'nila, tu'n mina qo
xob'i'y, aj qyoli'n ti'j Tyola. 30 Ex noqit tu'n
tipi'n chi q'anit yab', ex tu'n tb'ant nim
techil ti'j tipin tb'i xjan taq'nila, Jesús, chi
chi'.
31 Tej kyb'aj na'n Dios, b'e'x tzaj lu'linj
tx'otx' ja' ch'uqleqetaq, ex kykyaqilx noj
kyanmin tu'n Xewb'aj Xjan, ex i xi' yolil
Tyol Dios tuk'a tkyaqil kyanmin.

Tze'n nchi mojinetaq nimil kyib' kyxolx

32 Nimku kyb'ajjo nimil, ex kykyaqilx n-
oktaq kymujb'in kyib', ex junxtaq kyb'is
toj kynimb'il. Mix a'l jun q'mante, qa noq
te te, aku tz'okine' a jni' attaq te, qala'
tkyaqil at toklin ti'j.* 33 Ex ayetzi'n tsanjil
nchi yolintaq ti'jjo tjawlintz anq'in Jesús
juntl majl, a tAjaw Tkyaqil, qu'n tu'n otaq
kyli. Ex nimxix kub' ky'iwlin kykyaqilx tu'n
Dios.
34 Nti'taq jun yaj kyxol, qu'n ayetzi'n at-
taq kytx'otx' ex kyja, b'e'xtaq nxi kyk'ayin.
35 Atzi'n pwaq nxi kyq'o'ntaq kye tsanjil,
tu'n tkub' sipit teyile junjun, qa attaq
tajb'in kye.*
36 Ikytzin b'ajjo ti'jjo jun ichin, Jse tb'i,
tzajnintaq toj tx'otx' Chipre, ex attaq toklin
kyxol t-xjalil qtzan Leví. Atzin te Jse ok
q'o'n juntl tb'i kyu'n tsanjil, Bernabé, atzin
tz'elpine', aj q'uqb'il k'u'jb'aj. 37 Attaq te Jse
ttx'otx', ex b'e'x xi tk'ayin; atzin pwaq xi
tq'o'n kye tsanjil.

5

Tej tkub' kysb'u'n Ananías kyib' tuk'a t-xu'jil

1 Me attaq jun ichin, Ananías tb'i, junx
tuk'a t-xu'jil, Safira, xi kyk'ayin jun tnej
kytx'otx'. 2 I yolin, ex i kyij toj wen tu'n
tkyij kyi'n ch'in pwaq, a tzaj kytzyu'n te
twi' kytx'otx'. Me atzi'n txqantl xi tq'o'n
Ananías kye tsanjil. 3 Xi tq'ma'n Pegr te: Ay
Ananías, ¿Tiqu'n xi ttziyin tu'n tokx tajaw
il toj tanmin, tu'n xkyij ttzyu'njiy ch'in
pwaq, a saj q'o'n tey, tej xi k'ayit ttx'otx'a?
Tu'ntzi'n, ma niky'in yol te Xewb'aj Xjan.
4 ¿Ma nyatzin tetaqa tx'otx'? ¿Exsin te' xi
tk'ayi'n, ma nyatzin tetaqtza tkyaqil pwaq?
¿Tiqu'n xkub' tewin qe'y? ¿Ex tiqu'nil
xkub' t-ximin tu'n tkub' b'inchitjo ikyjo,
noq te yek'b'il tib'a, qa jun tb'anil nimila?
Me tojjo lo, nya kye ichin ma niky'iniy yol,
qala' te Dios.

* 4:24 Ex. 20:11; Sal. 146:6 * 4:26 Sal. 2:1-2 * 4:27 Mt. 27:1-2; Mr. 15:1; Lc. 23:1; Jn. 18:28-29 * 4:32 Kyb'i. 2:44-45 * 4:35 Kyb'i. 2:44-45

5 Tej tb'aj tb'i'n Ananías ikyjo, b'e'x kyim,
ex kykyaqiljo i b'inte b'e'x tzaj kyxob'il.
6 Tb'ajlinxi' ikyjo, i tzaj ila' ku'xin q'a kub'
kyptzo'n kyimnin, ex xi kyi'n, tu'n tkux
muqet.
7 Otaqla b'aj oxe or ikyjo, tej tokxjo t-
xu'jil Ananías ja' ite'taq tsanjil. Me nti'taq
b'i'n tu'n, ti' otaq b'aj. 8 Xi tqanin Pegr te:
¡Q'mantzi'n we'y! ¿Qa o'kx twi' tx'otx'jo s-
ok, a ma txi kyk'ayi'n?
Xi ttzaq'win Safira: Twutzx, o'kx te' twi'
s-ok, chi'.
9 Xi tq'ma'n Pegr te: ¿Tiqu'nil xb'ant
ti'j kyu'n, tu'n tok kyyeki'n Xewb'aj Xjan?
Loqe' chi txa'j muqil ti'j qtzan tchmila chi
ul, ex atzin ja'lin ma che'x muqul tey.
10 Texjo or anetzi'n, b'e'x kyim Safira t-
xe tqan Pegr. Tej kyokxjo ku'xin q'a, noq
kyimnel. Tej tiwle, b'e'xsin xi kyi'ntz, tu'n
tkux muqet ttxlajjo qtzan tchmil. 11 Ex
kykyaqil nimil ex jni' xjal, aye i b'inte, b'e'x
i xob' tu'n ikyjo.

Tej tkub' kyb'inchin tsanjil Jesús nim techil te yek'b'il tipin Dios

12 Noq kyu'n tsanjil i b'ante nim techil te
yek'b'il tipin Dios kyxol xjal. Ex kykyaqil
nimil ok kychmo'n kyib' toj tnejil ja te
na'b'l Dios twi' pe'n, Salomón tb'i. 13 Kyxoljo
txqantl, attaq txqan kyxob'il tu'n tok ky-
mujb'in kyib' kyuk'a nimil, me i tzalaj ti'jjo
nb'anttaq kyu'n. 14 Tu'ntzi'n, chmet kyb'aj,
qu'n ila' ichin ex qya kub' kynimin Tyol
tAjaw Tkyaqil. 15 Ex nchi b'ajxi kyi'ntaq yab'
kyoj b'e kyib'aj tal kypop ex kyib'aj iqb'il
kye yab', tu'ntzintla aj tiky' Pegr, i'chaqtla
o'kx t-xlekemil aku pontaq kanin kyib'aj
junjun yab', tu'n kykub' q'anit. 16 Ex at
txqan xjal tzaj kyojjo tnam nqayin, tu'n
kyul kanin toj Jerusalén. Tzaj kyi'n kyyab'
exqetzi'n xjal tzyu'nqetaq kyu'n taq'nil ta-
jaw il. Ex kykyaqilx b'e'x i q'anit.

Tej ttzaj tq'oj kawil aj Judiy kyi'j tsanjil Jesús

17 Aj tnejilxix pale, junx kyuk'a jun ch'uq
Sadusey, b'e'x i jaw xky'aqlin kyi'jjo tsanjil.
18 Ex tu'ntzi'n, b'e'x i ok tzyu'n, ex b'e'x
i ku'x tjpu'n toj ttze te tnam. 19 Me toj
qniky'in, ul jun t-angel tAjaw Tkyaqil jqolte
tjpel tze tu'n kyetz, ex xi tq'ma'n kye: 20 Kux
che'xa toj tnejil ja te na'b'l Dios, tu'n t-xi
kyq'ma'n kye xjal antza ti'jjo tkyaqil t-xilin
ak'aj chwinqil. 21 Toj junxil q'ij qlixjexix, i
okx toj tnejil ja te nab'l Dios tu'n t-xnaq'tzit
tkyaqiljo a otaq kyb'i, tze'n tzaj tq'ma'n
angel.

Tzuntaq nchi xnaq'tzin tsanjil, atzin tej
tnejilxix pale exqetzi'n ite'taq tuk'a, i tzaj
kytxko'n nim kyoklin kyxol aj Israel, tu'n
tok kychmo'n kyib' toj Sanedrín, a tnejilxix
chmob'l kyxol aj Judiy. Tej kychmet, b'e'x
xi kysma'n xq'uqil, tu'n kyxi iq'b'ajjo tsan-
jil, a ite'kuxtaq toj tze. 22 Me tej kykanin
antza, mix i jyetil. Tu'ntzi'n, b'e'x i meltz'aj
tuk'a tqanil, 23 ex kyq'ma: Tej xqo kani'n,
cheb'e jpu'n te tze, ex ayetzin kye' xq'uqil
wa'lqe kye' ttzi. Me tej s-okx qjqo'n, mix
a'ltaq jun tokx.

24 Tej tb'inte tnejilxix pale, exsin tnejil
xq'uqil ja te na'b'l Dios, exqetzi'n nmaq
pale, i jaw ch'otj kyxolx, ex kyq'ma:
¿Tze'ntzila kpon b'ajile lo?

25 Tzuntaqtzin nchi yolin, tej tkanin jun
xjal, ex xi tq'ma'n kye: ¡Ayetzaj ẍi kux
kyq'o'n toj tze, loqe kye' nchi xnaq'tzin kye
xjal toj tnejil ja te na'b'l Dios!

26 Ayetzin kyej xq'uqil, junx tuk'a kynejil,
b'e'x i xta'j tzyulkye tsanjil, tu'n kyul toj
Sanedrín. Me cheb'e i tzaj q'i'n, qu'n tu'n
attaq kyxob'il xq'uqil tu'n kyok xo'n tu'n
ab'j kyu'nxjal. 27 Tej kykanin toj Sanedrín,
antej tnejilxix pale xi tq'ma'n kye tsanjil:
28 ¿Ma nya otaq txi qq'ma'n kujxix wen
kye'y, tu'n mina chi xnaq'tzinila ti'jjo ichin
Jesús?* ¿Me titzi'n ma kub' kyb'inchi'n?
Ma b'aj kyyoli'n kyxol kykyaqil xjal te
Jerusalén a xnaq'tzb'il. Ex kyaja tu'n tok
kyq'o'n te qpaja a tkyimli'n ichin anetzi'n,
chi'.*

29 Xi ttzaq'win Pegr exqetzi'n txqantl
tsanjil: Ate qMan Dios ilxix ti'j tu'n tkub'
qnimi'n, ex nya aye ichin. 30 A qMan Dios,
a kyDios ojtxe qxe'chil jatz anq'sinte juntl
majl Jesús, aj kub' kyb'yo'n twutz cruz. 31 O
jaw ti'n qMan Dios, ex o txi q'o'n toklin
tu'n tkawin junx tuk'a, ex o tz'ok q'o'n te
Tnejil ex te Kolil, tu'ntzin tajtz ti'j qanim,
qkyaqil awo aj Israel, ex tu'n tkub' tnajsin
qil. 32 Tkyaqiljo lo o qli'y, ex nqo yoli'n
ti'j, junx tuk'a Xewb'aj Xjan, a o tzaj tq'o'n
qMan Dios kye' nchi kub' niminte, chi chi'.

* 5:28 Kyb'i. 4:18 * 5:28 Mt. 27:25

33 Tej kyb'inte ikyjo, b'e'x i jaw tx'u'jin,
ex kub' kyb'isin tu'n kykub' b'yet. 34 Me
kyxoljo kawil, attaq jun Parisey, Gamaliel
tb'i, a toktaq te xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il,
ex nimtaq toklin kyu'nxjal. Jaw we'ks, ex xi
tq'ma'n, tu'n kyex q'i'n jun paqjo tsanjil.
35 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'ma'n kye txqantl
kawil: Ayi'y nxjalil, aj Israel, kynab'linkuy
ti'jjo k'wel kyb'inchi'n kyi'jjo ichin lo.
36 Kyna'ntza, aj b'aj ti'j Teudas atxix ojtxe,
tej tq'ma kujxix wen qa ataq nimxtaq tok-
lin, ex kyaje syent ichin i ok lipe ti'j. Me
tej tkub' b'yo'n, b'e'x el kylaq'win, ex xi'
kysipin kyib'jo lipcheqetaq ti'j, ex ikytzin
pon b'aje tkyaqil tb'is Teudas.
37 Tb'ajlinxi' ikyjo, chi Gamaliel, jaw ti'n
tib' jun ichin te Galiley, Judas tb'i, toj
kyq'ijil aj tz'ib'il kyb'ixjal, ex kub' kyk'u'j
ila' xjal, tu'n kyok lipe ti'j. Me ex ikyxjo,
b'e'x kub' b'yo'n; ayetzi'n lipcheqetaq ex
b'e'x xi kysipin kyib'.
38 Tu'npetzi'n, chi Gamaliel, kxel nq'o'n
jun tumil kye'y, tu'n kyxi kytzaqpinji'y xjal
lo, ex mina tz'okx kylimo'n kyib'a kyxol,
qu'n noqx k'wel najjo nb'ant kyu'n, qa noq
tnab'l ichin. 39 Me qa tu'n qMan Diosjo lo,
nlay chi kanb'i'n kyi'j. Qala' b'a'nqexi, qu'n
noq chi jyo'n q'oj tuk'a Dios.
Ayetzaj xjal kub' kynimi'n ch'in tumil
tzaj q'ma'n kye tu'n Gamaliel. 40 I tzajtzin
q'olb'i'n tsanjil, ok jub'chin, ex xi q'ma'n
kye, tu'n nti'xl tu'n kyyolin ti'j tumil tb'i
Jesús. Tb'ajlinxitzin ikyjo, i xi tzaqpi'n.
41 I etztzin tsanjil kywutz kawil, ex i tza-
laj, qu'n ttziye Dios tu'n tiky'x kyu'n, noq
tu'n tpajjo kynimb'il ti'j Jesús. 42 Me nya
tu'n ikyjo, mix i yoliniltl, qala' kykyaqil
q'ij, i xnaq'tzin, ex i yolin toj tnejil ja te
na'b'l Dios ex kyojile junjun ja, ti'jjo Tb'anil
Tqanil kolb'il ti'j Jesús, a Crist.

6

Tej kyok q'o'n wuq mojil kyxol nimil

1 Kyojjo q'ij anetzi'n, liwey i ch'iy kyb'ajjo
nimil. Tu'ntzintzjo, ayetzaj nchi yolin-
taq griego jaw wulj kyi'jjo nchi yolin-
taq ebrey, ex kyq'ma qa minataq ntzaj
q'o'nxix kyokli'n qya meb'e, aye' ite'taq
kyxol, tze'nku nkub' pa'ntaqjo mojb'il, a
ntzaj q'o'n kyu'n tsanjil te junjun q'ij.
2 Ok chmo'n kykyaqil nimil kyu'n
kab'lajaj tsanjil, ex kyq'ma: Nya wen tu'n
tkyij qtzaqpi'n tu'n qyolin ti'j Tyol qMan
Dios, exsin o'kxtza tu'n qkub'e tena sipil te'
tkyaqiljo n-ajb'in kye meb'e qya anetzi'n.
3 Tu'npetzi'n, ayi'y werman, kysk'o'nksa
kyxolxa wuq ichin b'a'n kychwinqil, tz'aqle
kynab'l, ex nojnin kyanmin tuk'a Xewb'aj
Xjan, tu'ntzin t-xi qq'o'n kyoklin, tu'n
kyaq'nin ti'jjo aq'untl lo. 4 Qala', awotzintla
qe' tu'n qna'n Dios, ex tu'n qyoli'n ti'jjo
Tyol, chi chi'.
5 Kykyaqilx i kyij toj wen ti'jjo tumil, ex
jaw sk'o'n Esteban, jun ichin nojnin tanmin
tuk'a Xewb'aj Xjan ex nim tnimb'il; junx
tuk'a Lip; Prócoro; Nicanor; Timón; Parme-
nas; ex Nicolás, a tzajnin te Antyokiy. A
ichin lo, otaq nimin ti'j kynimb'il Judiy, me
nya jun Judiy te titz'jlin.
6 Tej kyb'aj sk'o'n wuq ichin kyxol nimil,
b'e'x i xi q'i'n ja' ite'taq tsanjil. Tej kykanin
antza, kub' kyq'o'n tsanjil kyq'ob' kyib'aj,
ex i na'n Dios. 7 Tu'npetzi'n tkyaqiljo lo,
liwey ch'iy tyolajtzjo Tyol Dios. Tu'ntzi'n,
chmet txqantl kyb'ajjo nimil toj Jerusalén;
ex nimku pale Judiy xi kynimi'n nimb'il.

Tej tok tzyu'n Esteban kyu'n kawil aj Judiy

8 Nkub' tb'inchintaq Esteban techil tipin
Dios kyxolxjal, qu'n tu'n nojnintaq tanmin
tu'nxjo tipin ex tky'iwb'il Dios.
9 Ite'taq junjun xjal toj ja te na'b'l Dios,
Tzaqpi'ntaq tb'i, junx kyuk'a jte'b'intl te aj
Cirene, ex te Alejandría, ex te Cilicia, ex
te aj tx'otx' te Asia. Ayetzaj xjal, i ok ten
ch'otjil tuk'a Esteban, 10 me mix i xkyeye
kyyolin, qu'n ante Esteban nyolintaq te'
toj tumil, ex tuk'a tnab'l, a ntzajtaq tq'o'n
Xewb'aj Xjan.
11 Tu'n mix xkyeye kyyolin, i chjet jun
jte'b'in xjal kyu'n, aye' nya wenqetaq, tu'n
tkub' kysb'u'n, ex tu'n t-xi kyq'ma'n qa
otaq kyb'i pa'j yol tu'n Esteban ti'j Moisés
ex ti'j Dios. 12 Ikytzin oke kyu'n, tu'n tjaw
tiljxjal. Ex aye' nim kyoklin, junx kyuk'a
xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il i xi t'ilpaj tzyulte
Esteban. Tej ttzyet kyu'n, b'e'x xi kyi'n
twutz Sanedrín, 13 ex i ok kyjyo'n xjal iqil
yolqe, ayej kyq'ma: A ichin lo minax nkub'
qen tu'n t-xo'n yol ti'jjo xjan qja te na'b'l
Dios ex ti'jjo kawb'il. 14 O qb'i qe', tej tq'ma
qa ok k'wel tyuch'in Jesús te Nazaret tnejil
qja te qna'b'l Dios, ex kjawil ttx'ixpin tze'n
nqo anq'ina tze'nkux tzaj tq'ma'n Moisés.

15 Ayetzaj kawil exqetzi'n kykyaqiljo
q'uqleqetaq antza toj Sanedrín, tej tok
kyka'yin twutz Esteban tuk'a jun tzaljb'il,
ex el kyniky' qa ikytaq twutzjo tze'nku jun
angel.

7

Tej tyolin Esteban te kolb'il tib'

1 Atzin te' tnejilxix pale xi tqanin te Este-
ban, qa twutzxixtaqjo otaq q'umle ti'j.
2 Xi ttzaq'win Esteban kyjalu'n: Ayi'y nx-
jalil, ex noq sameqi'y tata, kyb'inkuy nyola.
A qMan Dios, a nimxix toklin, xi tyek'in
tib' te ojtxe qxe'chil Abraham, tej najle-
taq toj tx'otx' te Mesopotamia, atxix tej
na'mtaq t-xi' najal toj tx'otx' te Harán, 3 ex
tq'ma Dios kyjalu'n: Tzaqpinkj ttx'otx'a
exqetzi'n t-xjalila, ex kux txi'y tzmax tojjo
tx'otx', a kxel nyek'in tey, chi Diosjo.*
4 B'e'xsin etz Abraham tojjo tx'otx' te
Caldey, tu'n t-xi' najal toj Harán. Antza
kyime ttata, ex a Dios ul q'i'nte Abraham
tojjo tx'otx' lo, Canaán tb'i, ja najleqi'y
ja'lin.*
5 Me tojjo tx'otx' lo, mix xi q'o'ne ch'in
ttx'otx', i'chaqpetla noq ch'in netz', ja'
tu'n tkub'e we', qu'n nya te te Abrahamjo
tx'otx' lo, qala' xi ttziyin Dios, tu'n t-xi
tq'o'n kye tyajil, me tzmaxitaqjo aj tkyim.*
Ex na'mtaqpe kyul te Abraham tk'wal, tej
tyolajtzjo lo.
6 Ex tq'ma Dios te Abraham, qa tu'ntaq
kynajan tyajil tze'nku qe b'etin xjal toj
jun tx'otx' nya ojtzqi'n kyu'n, ex qa tu'n
kyok te aq'nil, me nti' twi' kyk'u'j; ex tojjo
kyaje syent ab'q'e, tu'ntaq kyb'aj yiso'n, ex
nimxtaq yajb'il tu'n tiky'x kyu'n.*
7 Me ex tq'ma Dios te Abraham kyjalu'n:
Ok chi k'wel nkawi'n we' xjal, a k-okil
q'onkye tyajila te aq'nil, a nya chjo'n twi'
kyk'u'j. Tb'ajlinxi' ikyjo, ok chi elitz tyajila
antza, ex chi ajb'il we'y tojjo tx'otx' lo, chi
Dios.*
8-9 Tej tkyij b'ant ti'jjo yol lu'n, chi Es-
teban, xi tq'ma'n Dios te Abraham, tu'n
tok qitit kyechiljo q'a ti'j kytz'umil, te jun
techil qa te teqetaq Dios.* Tu'npetzi'n,
tojxi twajxaqin q'ij titz'jlin tk'wal Abraham,
Isaac tb'i, ex b'e'x kub' qitin ttz'umil te
techil tu'n ttata.* Ex ikyx b'antjo tu'n Isaac
tuk'a tk'wal, Jacob tb'i.* Ex ikyx b'antjo
tu'n Jacob kyuk'a kab'lajaj tk'wal q'a, ayej i
ok te qxe'chil awo, a o tokx kyojjo kab'lajaj
ch'uq xjal te Israel.*
Me lajajtaqjo tk'wal Jacob, a nchi
xky'aqlintaq ti'j kyitz'in, Jse tb'i, tu'n
k'u'jlinxixtaq tu'n manb'aj,* ex b'e'x xi
k'ayin kye xjal aj Egiptoqetaq.* Me attaq
tky'iwb'il Dios tib'aj Jse.* 10 Tu'npetzi'n,
b'e'x tzaqpaj toj tkyaqil b'isb'ajil, ex tzaj
q'o'n tumil tnab'l. Tu'ntzi'n, ok k'u'jlin
tu'n Faraón, a tnejil kawil toj Egipto, ex ok
q'o'n te tkab' kawil toj tkyaqil Egipto ex
tojjo nmaq ja kye kawil.*
11 Tb'ajlinxi ikyjo, ul nim wa'yaj ex nim
yajb'il toj tkyaqil Egipto ex tzalu'n toj
Canaán, ja' najleqetaq ojtxe qxjalil, ex
nti'taq kywa.*
12 Me atzaj te' tb'inte Jacob, qa attaq triy
toj Egipto, b'e'x i xi tchq'o'n qe tk'wal, aye
qxe'chil, antza.* Me toj tnejil kyb'e tzma
Egipto, i yolin tuk'a Jse, me mix ele kyniky'
te, qa ataqjo kyitz'in.* 13 Tej kyxta'j toj tkab'
majin, xi tq'ma'n Jse: Ayi'n we' kyitz'i'n.*
Tzmaxitzi'n, el tniky' Faraón alkyetaq t-
xjalil Jse.*
14 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, xi tq'ma'n Jse tu'n
tul kanin Jacob, a ttata, toj Egipto, junx
kyuk'a kykyaqil t-xjalil.* Atzi'n kyb'aj xta'j,
jwe'lajaj toj jun mutx'.*
15 Ikytzin b'ajjo, b'e'x xi' Jacob najal toj
Egipto,* ex antza kyime; ex ikyqexjo tk'wal,
aye ojtxe qxe'chil, antza i kyime.* 16 Tej
tkyim Jacob, tzaj q'i'n t-xmilil toj tx'otx' te
Siquem,* ex okx muqu'n antza toj jun tjulil
kyimnin, a otaq tloq' Abraham tuk'a nim
pwaq kye tk'wal Hamor.†

* 7:3 Gen. 12:1 * 7:4 Gen. 11:31-32; 12:4 * 7:5 Gen. 12:7; 13:15; 15:18; 17:7-8 * 7:6 Gen. 15:13 * 7:7 Gen. 15:14 * 7:8-9 Gen. 17:10-14 * 7:8-9 Gen. 21:2-4 * 7:8-9 Gen. 25:26 * 7:8-9 Gen. 35:23-26 * 7:8-9 Gen. 37:3-11 * 7:8-9 Gen. 37:28 * 7:8-9 Gen. 39:2, 21 * 7:10 Gen. 41:39-41 * 7:11 Gen. 41:54-57 * 7:12 Gen. 42:1-2 * 7:12 Gen. 42:8 * 7:13 Gen. 45:1-4 * 7:13 Gen. 45:16 * 7:14 Gen. 45:9-10, 17-18 * 7:14 Jwe'lajaj toj jun mutx', 75 n-ele. * 7:15 Gen. 46:1-7 * 7:15 Ex. 1:6 * 7:16 Gen. 49:33–50:14 † 7:16 Gen. 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Jos. 24:32. * 7:17 Ex. 1:7

17 Tb'ajlinxitzi'n ila' ab'q'e, otaq ch'iy
kyb'aj aj Israel,* a tyajil Jacob, toj tx'otx'
te Egipto, tej ch'ixtaq tul kanin tq'ijiljo, a
ja' tu'ntaq ttzaj tq'o'n Dios tx'otx' kye tyajil
Abraham, a tze'n otaq tq'ma. 18 Ex kyojjo
q'ij anetzi'n, xi xkye tkawb'il jun kawil toj
Egipto, me nyataq b'i'n jun tqanil tu'n ti'j
Jse.* 19 Atej kawil anetzi'n i kub' tsb'u'n, ex i
ok tyiso'n ojtxe qxe'chil, qu'n nim kyb'aj.*
Ex xi tq'ma'n kye tu'n tkyij kykoli'n kyne'ä,
a aye q'a, tu'n kykyim, a a'kxtaq kyitz'je.*

20 Tojjo kawb'il anetzi'n itz'je Moisés,
chi Esteban. Tb'anilx ele q'a anetzi'n
twutz Dios, ex jaw ch'iy oxe xjaw toj tja
ttata.* 21 Atzaj te' tu'ntaq tkyij tkoli'n,
b'e'x jaw q'i'n tu'n jun qya, tk'wal Faraón,
ex jaw ch'iysin nyakuj tze'nku jun alb'aj.*
22 Ikytzin xnaq'tzajtz Moisésjo toj tkyaqil
tumil kyxol aj Egipto, ex japin te jun ichin
nim toklin kyu'n tyol ex kyu'n tb'inchb'in.

23 Tej tjapin Moisés te ka'wnaq ab'q'e,
kub' tb'isin tu'n t-xi q'olb'il kye' t-xjalil,
ayej tyajil Jacob. 24 Tej t-xi', ok tka'yin
jun b'ujb'il tu'n jun aj Egipto ti'j jun t-
xjalil Moisés. B'e'x okx tlimo'n Moisés tib'
te kolil, ex b'e'x kub' tb'yo'n aj Egipto.*
25 Tu'n b'ant tu'n, kub' tb'isin Moisés qa
akutaq tz'el kyniky'jo t-xjalil te, qa attaq
toklin tu'n Dios tu'n kytzaqpajjo t-xjalil
tjaq' tkawb'il aj Egipto. Me mix ele kyniky'
te.

26 Tojxi junxil q'ij, ok tka'yin Moisés kab'e
aj Israel nchi b'ujintaq, ex i el tpa'n, ex
tq'ma: Kyxjalil kye' kyib'. ¿Titzin qu'n nchi
b'ujintza?*

27 Me atzin tej nb'ujintaq ti'j tuk'a, b'e'x
etz limo'n Moisés tu'n, ex tq'ma: ¿Ankyenaj
te s-ok q'onte te nim toklin ex te kawil qx-
ola? 28 ¿Ma taja tu'n nkub' tb'yo'n tze'nkuj
tkub' tb'yo'njiy jun aj Egipto ewe?*

29 Tej tb'inte Moisésjo ikyjo, b'e'x tzaj
xob', qu'n kyja'taq tel tqanil, ex b'e'x oq,
ex xi' toj tx'otx' te Madián. Antza, najan
tze'nku jun b'etin xjal, ex ok meje tuk'a jun
qya, ex itz'je kab'e tk'wal.*

30 Tb'ajlinxi' ka'wnaq ab'q'e antza, tej
tok tyek'in jun angel tib' toj tq'aq'il tqan
tx'i'x tzunxtaq nk'ant wen, tojjo jun tzqij
tx'otx' ja nti' najb'il, a at tk'atzjo wutz, Sinaí
tb'i. 31 B'e'x jaw ka'ylaj te Moisés ti'jjo otaq
tlonte, qu'n tu'n mix ja' nkub'e b'ajetaqjo
tqan tx'i'x tu'n q'aq'.* Atzaj te' tok laq'e
tu'n tlontexix wen, xi tb'i'n tq'ajq'ojil twi'
tAjaw Tkyaqil. Chi kyjalu'n: 32 Ayin we'
kyDios ojtxe t-xjalila, ex ayin we' tDios
Abraham, te Isaac, ex te Jacob.*

B'e'xsin ok ten Moisés lu'lil tu'n t-xob'il,
ex mix jaw ka'yin.

33 Xitzin tq'ma'n tAjaw Tkyaqil te ky-
jalu'n: Q'inqemil t-xjab'a, qu'n atzin tx'otx'
lu'n xjanxix wen.* 34 Twutzxix ma nli'y
nya b'a'n ma tziky'x tu'n Ntanima tzachi'n
toj Egipto. Tzunx nchi lat'inx tze'n nche'x
nb'i'n; tu'npetzi'n, ma chin k'ula kolil kyi'j.
Atzin ja'lin, kxel nchq'o'n tzma Egipto kolil
Ntanima, chi Diosjo te Moisés.*

35 Ax te Moisésjo, a el kyiky'in ojtxe qx-
jalil, a aye ite'xtaq toj Egipto, ex otaq tzaj
q'ma'n te: ¿Ankyenaj te s-ok q'onte te nim
toklin ex te kawil qxola?*

Exla qa otaq tz'el i'jlin kyu'n aj Israel,
chi Esteban, me ate Dios, tu'n angel, a
ok tyek'in tib' toj tq'aq'il tqan tx'i'x, xi
chq'onte Moisés, tu'n tok te nimxix tok-
lin, ex te tzaqpilkye aj Israel toj Egipto.
36 Ex ate Moisés etz q'inkye ojtxe qxjalil toj
tx'otx' Egipto,* ex tu'n b'ant nim techil
tipin Dios tojjo tx'otx' anetzi'n, ex toj ttx-
uyil a', Chiky' tb'i,* ex tojjo tzqij tx'otx', ja'
nti' najb'il. Jotxjo lu'n b'ant toj ka'wnaq
ab'q'e.* 37 Ex ax Moisés xi q'mante kye
aj Israel kyjalu'n: Axte qMan Dios k-elitz
q'inte jun yolil Tyol Dios kyxola tze'nku
we'. Il ti'j tu'n tkub' kynimi'n tkyaqil tyol.*

38 Ex axte Moisésjo ten kyuk'a aj Israel,
aye ojtxe qxjalil, tojjo tzqij tx'otx' ja' nti'
najb'il; ex tuk'a angel, a yolin tuk'a twi'
wutz Sinaí; ex ax tzaj k'monte te Dios, aye'
yol te chwinqil, tu'ntzi'n tzaj tq'ma'n qe.*
Tu'ntzi'n ikyjo, ax Moisésjo nim toklin.

* 7:18 Ex. 1:8 * 7:19 Ex. 1:10-11 * 7:19 Ex. 1:22 * 7:20 Ex. 2:2 * 7:21 Ex. 2:3-10 * 7:24 Ex. 2:11-12 * 7:26 Ex. 2:13 * 7:28 Ex. 2:14 * 7:29 Ex. 2:14-22 * 7:31 Ex. 3:1-3 * 7:32 Ex. 3:6 * 7:33 Ex. 3:5 * 7:34 Ex. 3:7-10 * 7:35 Ex. 2:14 * 7:36 Ex. 12:37 * 7:36 Ex. 14:1-29 * 7:36 Num. 14:33 * 7:37 Deu. 18:15 * 7:38 Ex. 19:9–20:17; Deu. 5:1-33

39 Me mix kub' kynimin kye ojtxe qx-
jalil, qala' b'e'x el kyi'jlin, ex kyajtaq tu'n
kyaj meltz'aj toj Egipto. 40 Ex tej tkyij ten
Moisés twi' wutz Sinaí yolil tuk'a Dios, b'e'x
xi kyq'ma'n te Aarón: B'inchinkuy txqan
qdiosa, tu'n tmojin quk'iy, qu'n nya b'i'n
qu'n, ti' ma b'ajte Moisés, a s-etz q'inqe'y
toj Egipto.*
41 Tu'npetzi'n, chi Esteban, kub'
kyb'inchin jun twutzb'iyil ikyjo tze'nku
wakx, tu'n tok te kydios. Kub' kyb'yo'n
alu'mj te aq'b'il chjonte, ex kub' kyiky'sin
jun nintz q'ij ti'j tumil tb'ij kydios, a ayex i
kub' b'inchinte.*
42 Tu'npetzi'n, b'e'x el tlaq'b'in te Dios
tib' kyi'j, ex xi tq'o'n amb'il kye, tu'n
kyk'ulin kywutz qe che'w te twutz kya'j,
qu'n ikytzi'n tz'ib'in tojjo u'j kye yolil Tyol
Dios:
Ayi'y aj Israel,
twutzxix qa kub' kyb'yo'n alu'mj te chojb'il
kyila,
ex tu'n t-xi kyq'o'n oyaj toj ka'wnaq
ab'q'e,
tej kyb'eta toj tzqij tx'otx'.
Me nti' tajb'in, qu'n nya te we'y tzaje
kyq'o'ni'y tkyaqiljo lu'n,
43 qala' kye kydiosa, a kub' kyb'inchi'n.
Ex iky' kyiqi'n tq'uqiljo kydiosa, Moloc tb'i,
tej kyb'eta toj tzqij tx'otx'.
Ex i k'uli'n twutz tche'w juntl kydiosa, Re-
fán tb'i,
ayetzin kydiosji'y, a ayexi i kub'
b'inchinte tu'n kyk'uli'n kywutz.
Tu'npetzi'n, kchi xel nxo'n toj junxil tx'otx'
najchaq wen, a lu at tzma ti'jxi Ba-
bilonia.*
44 Ayetzi'n ojtxe qxjalil, kyojjo q'ij
anetzi'n, tkub'taqjo jun ja te na'b'l Dios
kyu'n, a xb'alin tten, a iqintaq kyu'n, tej
kyok ten b'etil tojjo tzqij tx'otx' ja' nti'
najb'il. Atzi'n ja, kub' b'inchin tze'nkuxjo
tzaj tq'ma'n Dios te Moisés tu'n tkub'
b'inchit, tze'nkuxjo a otaq tz'iwle tu'n
Moisés twi' wutz Sinaí.*
45 Tzaj kytzyu'n ojtxe qxjalil, a ojtxe ja te
na'b'l Dios, a iqintaq kyu'n, ex ayetzi'n i ul
tuk'a Josué, tzaj kyi'n kyuk'a, tej tkanb'itjo
tx'otx' lo, Canaán tb'i, a kytx'otx'jo txqantl
xjal aj il, ayej xi xo'n kywutzjo qxjalil, tu'n
Dios.* Ikytzin b'ajjo, te' na'mxtaq titz'je
David.
46 Atzi'n te' tok David te nmaq kawil, b'a'n
ele twutz Dios, ex tajtaq tu'n tkub' tb'inchin
jun najb'il, ja' tu'ntaq tnajane qMan Dios te
jun majx.* 47 Me nya David kub' b'inchin
te' tnejil ja te na'b'l Dios, qala' a tk'wal,
Salomón tb'i,* 48 exla qa nyatza najle te
qMan Dios, a nimxix toklin, kyojjo ja, a
b'inchin kyu'nxjal; qu'n ikytzi'n tq'ma jun
yolil Tyol Dios kyjalu'n:
49-50 A weji'y nq'uqil kya'j,
ex atzin tx'otx' kykub'il nqa'n,
ex ayin we' B'inchilte tkyaqiljo lo.
Tu'npetzi'n, ¿Tze'ntzin tten nja'y k'wel
kyb'inchi'n;
ex ankye' nnajb'ila te ajlab'l ktzajil kyq'o'n?
chi tAjaw Tkyaqiljo.*
51 Me ayetzin kye', kukxjo mi n-okx toj
kywi'y. Mina nxi kyb'i'n, ex nti' nimb'il
toj kyanmi'n; qu'n noqx nchi q'ojli'y ti'j
Xewb'aj Xjan ikyqexji'y tze'nku ojtxe qx-
jalil.* 52 Tkyaqilx yolil Tyol Dios ojtxe, aye' i
yolin ti'jjo tulil Jesús, a xjanxix, i ok yiso'n
kyu'n ojtxe qxjalil, ex aye' i kub' b'yon kye.
Me ayetzin kye', mix ele kyniky'a te, qa nya
tumiljo anetzi'n, qu'n atzin te' tul Jesús,
i ok meltz'aja ti'j, ex b'e'x kub' kyb'yo'n.
53 ¿Me tze'nx tten, ayi'y aj Israel? Aye'
ojtxe qxe'chil tzaj tzyu'nte tkawb'il Dios
noq kyu'n qe angel, me ayetzin kye' mina
nkub' kynimi'n.

Tej tkub' b'yo'n Esteban tu'n ab'j

54 Tej kyb'inte xjaljo yol lo, b'e'x jaw
kyiky'in, ex ox chi ju'ch'inx kyste, tu'n
kyq'oj ti'j Esteban. 55 Me ante Esteban, qu'n
nojnintaq te' tanmin tuk'a Xewb'aj Xjan,
xi tka'yin toj kya'j, ex tli tqoptz'ajiyil Dios,
junx tuk'a Jesús, wa'ltaq toj tman q'ob'
Dios.
56 Tb'ajlinxi' ikyjo, tq'ma: ¡Kyka'yintza!
Loqi'n nchin ka'yin kyi'jjo kya'j jaqleqe, ex
ti'jjo Klolqe Jesús, a Tk'wal Ichin, at toj
tman q'ob' qMan Dios.
57 Me ayetzin kyej xjal, b'e'x ok kymaqsi'n
kyẍkyin, ex b'e'x i jaw ẍch'in kujxix wen,
ex ok tilj ti'j Esteban. 58 Exsin q'i'n Esteban

* 7:40 Ex. 32:1 * 7:41 Ex. 32:2-6 * 7:43 Am. 5:25-27 * 7:44 Ex. 25:9, 40 * 7:45 Jos. 3:14-17 * 7:46 2Sa. 7:10-16; 1Cr. 17:1-14 * 7:47 1Re. 6:1-38; 2Cr. 3:1-17 * 7:49-50 Is. 66:1-2 * 7:51 Is. 63:10

ti'jxi tnam, ex ok xo'n tu'n ab'j. Ex ayetzin
ok b'yonte, kyij kyoqxeni'n tal kykamiẍ
tuk'a jun ku'xin, Saulo tb'i.
59 Tzmataq n-ok xo'n Esteban tu'n ab'j,
me b'e'x jaw na'n Dios kyjalu'n: Tzyu'nxa
wanmi'n Ay, wAjaw Jesús.
60 Ex b'e'xsin kub' meje Esteban, ex jaw
ẍch'in kujxix wen, ex tq'ma: ¡Ay, wAjaw,
najsinkujiy il nb'ant kyu'n xjal lo!
Tej tb'aj tq'ma'n ikyjo, b'e'x el kyim.

8

Tej tel kysipin nimil kyib' tu'n tpaj Saulo

1-2 Nmojintaq te Saulo antza tuk'a tumil,
tze'n tu'n tkyime Esteban. Ite' junjun nimil
i kyij muqulte, ex ox chi oq'xix wen ti'j.
Tojxjo q'ij anetzi'n, xi xkye jun joyb'il
q'oj ti'j Ttanim Dios, a attaq toj Jerusalén.
Kykyaqilx nimil xi kysipin kyib' toj tkyaqil
tx'otx' te Judey ex Samaria. O'kqex tsanjil
i kyij toj Jerusalén. 3 Atzin te Saulo ok ten
jyolkye nimil, ex n-okxtaq kyojile' ja, tu'n
kyetz q'i'n ichin ex qya, tu'n kykux q'o'n
toj tze.* 4 Me ayetzin kyej tu'ntaq kyex toj
Jerusalén, b'e'x ok ten q'malte Tyol Dios te
kolb'il, ja'chaqjo nchi b'ete.

Tej tyolin Lip Tb'anil Tqanil ti'j Jesús toj tnam Samaria

5 Atzi'n jun kyuk'a, a Lip tb'i, b'e'x xi'
tojjo tnejil tnam toj tx'otx' te Samaria, ex
ok ten yolil ti'j Crist. 6 Ok kychmo'nxjal
kyib', ex kykyaqilx i b'inxix wen ti'jjo tq'ma
Lip, qu'n ok kyka'yin nim techil tipin Dios
b'ant tu'n. 7 At txqan xjal attaq taq'nil tajaw
il toj kyanmin, b'e'x i q'anit, ex ayetzaj
taq'nil tajaw il tzunxtaq chi ẍch'in wen, tej
kyetz. Ex ikyxjo, nimxtaq xjal otaq tz'el
kyim tanmin kyqan ex kyq'ob', junx kyuk'a
kox, b'e'x i q'anit. 8 Tu'n ikyjo, nim tzaljb'il
ten toj kyanmin xjal te' tnam anetzi'n.
9 Me attaq jun ichin yuẍtaq antza, Simun
tb'i. Otaq sb'un kyi'jxjal te Samaria, ex otaq
tz'ok tq'o'n tib' te jun xjal nim toklin. 10 Aye
ichin, aye qya, ex majqex k'wal nchi b'inxix
wen ti'taqjo ntq'ma'n Simun, ex kykyaqilx
q'mante: Apen tej lu'n nq'umle Nimxix
Tipin Dios Tuk'a, chi chi xjaljo.
11 Ex nkub' nimintaq, qu'n tu'n ttyuẍb'in
otaq sb'un kyi'j toj ila' ab'q'e. 12 Me xi
kynimi'n yol te Tb'anil Tqanil tq'ma Lip
ti'jjo Tkawb'il Dios ex ti'j Jesucrist, ex i ku'x
ichin ex qya toj a', te jawsb'il a'. 13 Ex majx
Simun nimin, ex ku'x toj a' te jawsb'il a'. Ok
lipe ti'j Lip, ex b'e'x jaw ka'ylaj kyi'jjo nim
techil tipin Dios tli.
14 Tej kyb'inte tsanjil, a ite'taq toj
Jerusalén, qa otaq chi nimin aj Samaria Tyol
Dios, b'e'xsin xi sma'n Pegr ex Juan antza.
15 Tej kykanin, i na'n Dios kyi'j nimil te aj
Samaria, tu'n t-xi kyk'mo'n Xewb'aj Xjan
toj kyanmin, 16 qu'n na'mtaq t-xi tq'o'n Dios
a Xewb'aj Xjan kye; noq o'kx i ku'x toj a' te
jawsb'il a' ti'j tb'i Jesús, a tAjaw Tkyaqil.
17 Kub'tzin kyq'o'n Pegr ex Juan kyq'ob'
kyib'ajxjal aj Samaria; ikytzi'n, b'e'x okx
Xewb'aj Xjan toj kyanmin.
18 Tli Simun, a yuẍtaq, tyek'b'il tib'
Xewb'aj Xjan, tej tkub' kyq'o'n tsanjil
kyq'ob' kyib'ajxjal. Tu'ntzi'n ikyjo, xi
tsuqin pwaq te chojb'il kye tsanjil, 19 ex
tq'ma: ¡Ex ikyxjo we'; kyq'ontza wokli'n,
tu'ntzintla, aj tkub' nq'o'n nq'ob'a tib'aj
a'lchaqx kye xjaltz, kxel nq'o'n Xewb'aj
Xjan toj kyanmin!
20 Me xitzin ttzaq'win Pegr kyjalu'n: Kna-
jila junx tuk'a tpwaqa, qu'n ma kub' tb'isi'n
tu'n tlaq'etjo toyaj Dios tuk'a tpwaqa. 21 Nti'
te toklin tu'n t-xi tk'mo'n toyaj Dios, qu'n
nya jikyin ta'ye tanmi'n twutz qMan Dios.
22 Tzaqpinkjiy nya b'a'n tumil tb'isa, ex
kub'sin twutza te Dios, qapetla aku kub'
tnajsin tila tu'n t-xima ikyjo, 23 qu'n n-ok
nka'yi'n qa nchyo'nxix tk'u'ja qi'ja, ex a il
tzyultiy, chi Pegr.
24 Xitzin ttzaq'win Simun kyjalu'n: Kux
chi na'n Diosa wi'ja, tu'ntzintla mi tziky'e
wi'ja tkyaqiljo ma b'aj kyq'ma'n we'y.
25 Tej tb'aj kyq'ma'n tsanjil Tyol Dios
junx tuk'a' otaq tziky'x kyi'j, oktzin tentz
q'malte Tb'anil Tqanil toj tkyaqil tx'otx' te
Samaria. Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i meltz'aj
Jerusalén.

Tej t-xi tnimin jun aj Etiopía Tb'anil Tqanil Jesús

26 Otaq b'ajjo ikyjo, jun t-angel tAjaw
Tkyaqil xi tq'ma'n te Lip kyjalu'n:
B'inchinku tib'a, ex kux txi'y kub'l tojjo b'e
nxi' Jerusalén, tu'n tkanin toj tnam Gaza,
chi angel. N-iky'xjo b'e anetzi'n toj tx'otx'
nti' najb'il toj.

* 8:3 Kyb'i. 22:4-5; 26:9-11

27 B'ajtzin tb'inchin Liptz tib', ex b'e'x xi',
ex ok tk'ulb'in tib' toj b'e tuk'a jun ichin
te Etiopía, jun aj kawiljo ichin anetzi'n,
k'u'l pwaq te jun qya, a nmaq kawil te
Etiopía. 28 Otaq meltz'aj k'ulil twutz Dios
toj Jerusalén, ex otaq tz'ajtz tu'n tkanin toj
ttanim. Q'uqletaq toj tkarwaj, ex n-u'jintaq
jun u'j tz'ib'in tu'n Isaías, a yolil Tyol Dios
ojtxe.
29 Xi tq'ma'n Xewb'aj Xjan te Lip kyjalu'n:
Kux txi'y, ex laq'eka tk'atzjo karwaj. 30 Tej
tok laq'e Lip, xi tb'i'n tq'ajq'ojil twi' ichin aj
Etiopía, a tzuntaq n-u'jin jun u'j, a tz'ib'in
tu'n Isaías, a yolil Tyol Dios ojtxe. Xitzin
tqanin Lip te: ¿Tzuntzin el tniky'a ti'jjo
ntu'ji'n?
31 Tzajtzin ttzaq'win aj Etiopía: ¿Tze'n
tten aj tel nniky'a te, ex mix a'l ntzaj
chiky'b'inte we'y?
Xi tq'ma'n, tu'n tjax Lip toj tkarwaj, ex
tu'n tkub' qe junx tuk'a. 32 Atzi'n Tyol Dios,
a ntu'jintaq ikytaq ntq'ma'n kyjalu'n:
Xi q'i'n ikyjo tze'nku jun tal rit nxi b'iyb'aj;
ex noq nkub' tayo'n tze'nku jun tal tal
rit, tze'n n-el mitzet tsmal.
Ex xi ttziyin ti'chaqjo tu'n tiky'x ti'j.
33 Kub' mutxe, ex nya toj tumiljo kub'
b'inchin ti'j.
¿Me ankye aku yolin kyi'jjo tk'wal?
Nti', qu'n b'e'x jatz xb'oqin tchwinqil toj
tx'otx', chi Isaías.*
34 Xitzin tqanin aj Etiopía te Lip:
B'inchima xtalb'il. Q'mantzi'n we'y;
¿Anqi'j nyoline' ojtxe yolil tojjo yol lu'n;
ma ti'jxpela moj qa ti'j junxilj?
35 Xitzin tchiky'b'in Lip ja'xjo tzaje xkye
tu'jit Tyol Dios tu'n aj Etiopía, exsin xi
tq'ma'n Tb'anil Tqanil ti'j Jesús.
36 Tb'ajlinxi' ikyjo, tej kypon kanin toj
jun tx'otx' ja' attaq a', xitzin tq'ma'n tej aj
Etiopía kyjalu'n: Atpe te a' tzalu'n. ¿At-
pela tky'i tu'n nku'xa toj a' te jawsb'il a'?
37 Xi tq'ma'n Lip kyjalu'n: ¡B'a'n! Qa ma
kub' tnimin Tyol qMan Dios tuk'a tkyaqil
tanmi'n.*
Xitzin ttzaq'win aj Etiopía: Ma tz'el
nniky'a te. Tu'npetzi'n, ma txi nnimi'n, qa
ate Jesús Tk'wal qMan Dios.
38 Xitzin tq'ma'n tu'n tkub' we' karwaj. I
ku'x toj a' kykab'ilx, te jawsb'il a' tu'n Lip.
39 Tej kyjatz toj a', b'e'x xi q'i'n te Lip tu'n
Xewb'aj Xjan. Antej aj Etiopía mix tlonte
juntl majl, me nojnin tanmin tu'n tzaljb'il,
xi ti'n tb'e.
40 Noq tna'b'inku Lip, noq atl toj tnam te
Azoto. Iky'xsin tojile' junjun tnam q'malte
Tb'anil Tqanil, ex ikytzi'n, kanine toj tnam
te Cesarea.

9

Tej tkub' tnimin Saulo Tb'anil Tqanil Jesús
(Kyb'i. 22:6-16; 26:12-18)

1 Ikytaqtzin nb'ajjo, me atzinte Saulo
tzunxtaq njyon te' tumil, tze'n tu'n kyky-
ime nimil ti'j tAjaw Tkyaqil. Tu'npetzi'n,
xta'j tuk'a tnejilxix pale, 2 ex xi tqanin jun
u'j tu'ntzintla at toklin, aj t-xi' kyojjo ja te
na'b'l Dios toj tnam te Damasco, jyolkye
ichin ex qya nimil, tu'n kytzaj ti'n, ex tu'n
kyokx tq'o'n toj tze toj Jerusalén. Ex b'e'x
xi' antza.
3 Me tej nqayintaq ta' tk'atz Damasco,
xi tka'yin jun tqoptz'ajiyil tzaj, tzaj toj
kya'j, ex noq tna'b'inkux noq attaql ti'jile.
4 Tu'ntzi'n, b'e'x kub' lank'aj Saulo twutz
tx'otx', ex xi tb'i'n jun tq'ajq'ojil twi' jun
a'la tq'ma kyjalu'n: Saulo, Saulo, ¿Ti'n wila
ma chin el tiky'i'n?
5 Xitzin tqanin Saulo: ¿Ankye te, Tata?
Tzajtzin ttzaq'win: Ayin weji'y, Jesús;
ayinxji'y, a ma chin el tiky'i'n. Axa n-ok
q'o'nte jun mib'in ti'jxa, ikyx tze'nku jun
wakx nkjo'n, aj tok twa'b'i'n jun ma juch'
kxb'il, ex aj qa nya tumiljo nb'ant tu'n.*
6 Tu'n ikyjo, b'e'x jaw lu'lin Saulo, ex
tuk'a txqan t-xob'il, xi tqanin kyjalu'n:
Tata, ¿Titzin te taj tu'n tkub' nb'inchi'n?
Ex tzaj ttzaq'win Jesús te: Kux jaw
we'ksa, ex kux txi'y toj Damasco. Antza
ktzajil q'ma'ne tey, ti' tu'n tkub' tb'inchi'n.
7 Ayetzin kyej nchi b'ettaq tuk'a Saulo,
b'e'x i xob'x kye', qu'n tu'n otaq kyb'i
tq'ajq'ojil twi' jun a'la, me nti' jun otaq kyli.
8 Tb'ajlinxi' ikyjo, jaw we'ks Saulo, me
atzaj te' tjaw tjqo'n twutz, mix b'antil
tka'yin. Tu'n ikyjo, noq xi xko'n, ex xi q'i'n
toj Damasco. 9 Antza tene oxe q'ij, me mix
ka'yine, mix wa'ne, ex nti' ch'in tk'wa' b'aj.

* 8:33 Is. 53:7-8 * 8:37 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 37. * 9:5 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ite' junjun tnej te v. 5 ex 6.

10 Tojx Damasco, najletaq jun nimil,
Ananías tb'i, a otaq tz'ok jun twutziky' tu'n
tAjaw Tkyaqil, a q'mante te: ¡Ananías!
Tzajtzin ttzaq'win Ananías: Loqi'n lo,
wAjaw.
11 Xitzin tq'ma'n tAjaw Tkyaqil te: Kux
jaw we'ksa, ex kux txi'y tojjo b'e, Jikyin tb'i,
ex qanixa toj tja Judas ti'j jun ichin, Saulo
tb'i, te aj tnam Tarso. Lu nna'n Dios, 12 ex ma
tz'iwliy tu'n toj twutziky', qa ma tz'okxa,
ex qa ma chi kub' tq'o'n tq'ob'a tib'aj, tu'n
tka'yin juntl majl.
13 Tej tb'inte Ananías ikyjo, tq'ma: WA-
jaw, ila' o yolin ti'jjo ichin anetzi'n, ex ti'jjo
tkyaqil nya b'a'n o b'ant tu'n toj Jerusalén,
a xjan Ttanima. 14 Ex atzi'n ja'lin, ma tzul
tzalu'n tuk'a toklin q'o'ntz kyu'n kynejil
pale, tu'n kyxi q'i'n toj tze kykyaqilxjo nchi
na'n ti'j tb'iy.
15 Me ante tAjaw Tkyaqil xi tq'ma'n: Kux
txi'y, qu'n ma sk'etjo ichin wu'n, tu'n tyolin
wi'ja kye xjal te junxil tx'otx', kye nmaq
kawil, exsin kye' aj Israel. 16 Ok kxel nyek'in
te, tkyaqiljo qa nimx tu'n tiky'x tu'n, noq
tu'n npaja.
17 Xitzin Ananíastz tojjo ja, ja' ta'yetaq
Saulo. Tej tokx, i kub' tq'o'n tq'ob' tib'aj, ex
xi tq'ma'n: Ay, werman Saulo, ate Jesús, a
tAjaw Tkyaqil, aj s-ok tyek'in tib' tey toj b'e,
te' tu'ntaq ttzaja; atzin saj chq'o'n weji'y,
tu'n tb'ant tka'yin juntl majla, ex tu'n tnoj
tanmi'n tuk'a Xewb'aj Xjan.
18 Texjo or anetzi'n, b'e'x el jolpaj muj
ti'j twutz Saulo, ikyjo tze'nku tmu'pil ixi'n.
Tu'ntzin ikyjo, b'e'x b'antl tka'yin, b'e'x
jaw we'ks, ex ku'x toj jun a', te jawsb'il a'.
19 Tb'ajlinxi' ikyjo, ok ten wa'l, ex ul tipin;
ex kyij ten jun jte'b'in q'ij kyuk'a nimil
najleqetaq toj Damasco.

Tej tyolin Saulo Tyol Dios toj tnam Damasco

20 B'e'x xi t-xiky'b'in Saulo, tu'n tyolin
kyojile ja te na'b'l Dios, ex tq'ma qa a Crist,
Tk'wal Dios. 21 Kykyaqiljo i b'inte, b'e'x i
jaw ka'ylaj, ex kyq'ma: ¿Ma nya antej lu'n,
a nb'ettaq iky'il kye nimil toj Jerusalén, ex
kyi'jjo nchi yolintaq ti'j tb'i Jesús? Ex ¿Ma
nya axjo ul tzalu'n tzyulkye nimil ex q'olkye
toj kyq'ob' kynejil pale?
22 Me ante Saulo, njaw tinxix tib' tu'n
tyolin, ex tuk'a tkyaqil tipin tq'ma qa a
Jesúsjo Crist, a Kolil. Tu'npetzi'n, b'e'x i jaw
naj Judiy tu'n, a najleqetaq toj Damasco.

Tej tel oq Saulo kywutz aj Judiy

23 Tb'ajlinxi' ila' q'ij, i kyij b'ant Judiy,
tu'n tkub' b'yet Saulo, 24 me b'e'x kanin te
Saulo ti'j. Ayetzin b'iyil nkub'taq kyyo'n
q'ijl ex qniky'in ttxanila tnam, tu'n tkub'
b'yet. 25 Me ayetzin nimil kux kyq'o'n Saulo
toj jun ma tij chi'l, ex toj qniky'in, kutz
kyq'o'n tib'aj tape, a b'inchinkstaq ti'jile
tnam. Ikytzin tene Saulo, tej ttzaqpaj. Ex
xi' Jerusalén.*

Tej taj Saulo tu'n tkanin toj tnam Jerusalén kyuk'a nimil

26 Atzi'n tej tkanin Saulo antza, tajtaq tu'n
tok tchmo'n tib' kyuk'a nimil, me kykyaqil
attaq kyxob'il te, ex mix xi kynimin qa otaq
tz'ok te nimil.
27 Me a Bernabé xi q'inte, ex xi' tuk'a
tzmax kywutz tsanjil. Xi tq'ma'n kye qa
otaq tz'iwle tAjaw Tkyaqil tu'n Saulo toj b'e,
ex qa otaq chi yolin, ex qa otaq yolin Saulo
ti'j Jesús tuk'a tkyaqil tipin toj Damasco.
28-29 Ikytzi'n, b'e'x kyij Saulo toj Jerusalén
junx kyuk'a tsanjil. Yolin, ex ch'otj Saulo
kyuk'a Judiy, ayej griego kyyol, ti'j tAjaw
Tkyaqil tuk'a tkyaqil tipin. Me ayetzin kyej
Judiy kyajtaq tu'n tkub' kyb'yo'n. 30 Atzi'n
tej tel kyniky' nimil ti'jjo tu'ntaq tiky'x ti'j
Saulo, b'e'xsin xi kyintz toj tnam Cesarea,
ex antzintza, xi sma'n, tu'n tkanin tzma toj
tnam Tarso.
31 Tu'n nti'taq tq'oj Saulo kyi'j, ch'iyjo
Ttanim Dios toj tkyaqil tx'otx' te Judey,
Galiley ex Samaria. Nimx i tzalaj, ex ch'iyjo
kynimb'il, ex najleqetaq tuk'a kymutxb'il
kyib' twutz qMan Dios, qu'n tu'n nimintaq
kyu'n, ex attaq tchewil Dios kyi'j. Tu'n
ikyjo, ex tuk'a tmojb'il Xewb'aj Xjan, ch'iye
kyb'aj.

Tej tkub' q'anit Eneas

32 Atzin te Pegr tzuntaq nb'et te' q'olb'il
kye nimil, ex xta'j lol kye' najleqetaq toj
tnam Lida. 33 Antza el jyete jun ichin tu'n,
Eneas tb'i, a otaq b'aj wajxaq ab'q'e tkub'lin
tzyet tu'n jun yab'il. Tu'ntzi'n, kuẍletaq
twi' jun watb'il, ex minataq njaw yekj.
34 Xitzin tq'ma'n Pegr te kyjalu'n: Eneas,
ate Jesucrist k'wel q'anin tey. Kux jaw
we'ksa, ex chmo'nks tal tkuẍb'ila.

* 9:25 2Co. 11:32-33

B'e'xsin jaw we'ks Eneas, 35 ex
kykyaqilxjo najleqetaq toj Lida ex toj tnam
Sarón kyli, tej tjaw we'ks. Tu'npetzi'n, b'e'x
i nimin ti'j tAjaw Tkyaqil.

Tej tjaw anq'in Dorcas juntl majl kyxol kyimnin

36 Kyojjo q'ij anetzi'n, attaq jun qya nimil
toj tnam te Jope, Tabita tb'i; atzin toj
griego, Dorcas tz'elpine. Atzaj qya anetzi'n
o'kxtaq taq'i'n tu'n tb'inchin jun b'a'n, ex
tu'n tmojin kyuk'a yaj. 37 Me b'e'x yab'te,
ex b'e'x kyim. Atzaj te' tb'aj txjo'n ti'j, kub'
q'o'n toj jun ja te tkab' kol.

38 Tej kyb'inte nimil qa antza ta'yetaq
Pegr toj Lida, ex qu'n tu'n nqayintaq ite'ye,
xi kychq'o'n kab'e ichin q'malte te: Liwey
ku tzaja quk'iy toj Jope, chi chi'.

39 B'e'xsin xi' Pegr kyuk'a. Atzaj te'
tkanin, b'e'x jax k'le'n tojjo ja, ja' ta'yetaq
t-xmilil Dorcas. Ex b'e'x xi laq'e. Ila' meb'e
qya nchi oq' wen, ex xi kyyek'in jni' xb'alin
ex txo'wb'aj, a otaq chi b'ant tu'n Dorcas,
te' itz'taq.

40 Me b'e'x i etz tchq'o'n Pegr kykyaqilx
pe'n. Kub'tzin meje, ex na'n Dios. Xitzin
tka'yintzjo kyimnin ex tq'ma: We'ksa,
Tabita.

I jawtzin tjqo'n tej qya twutz. Atzaj te'
tiwle Pegr, b'e'x jaw qe. 41 Jaw ttzyu'n
Pegr tq'ob', ex jaw tjk'u'n. I xi tq'olb'in
meb'e qya junx kyuk'a txqantl nimil, ex xi
tq'ma'n: Lu Tabita lo; ex itz'l.

42 El tqaniljo lo toj tkyaqil tnam te Jope,
ex nimx txqan xjal nimin ti'j tAjaw Tkyaqil.
43 Atzin te Pegr, ila' q'ijl kyij te' toj tnam toj
tja jun b'inchil tz'u'n, Simun tb'i.

10

Tej kynimin junjunxjal, a nya Judiy

1 Attaq jun ichin toj tnam te Cesarea,
Cornelio tb'i, nejinel kywutz jun ch'uq
xo'l q'aq', Italiano tb'i. 2 Wenxixtaqjo
ichin anetzi'n, junx tuk'a t-xu'jil ex kyuk'a
tk'wal; b'a'ntaq chi k'ulin twutz Dios, me
na'mtaq kynimin Tb'anil Tqanil ti'j Jesús.
Exsin nimtaq pwaq nxi tq'o'n te mojb'il kye
Judiy, ex kukxtaq nna'n Diosjo.

3 Jun maj, b'alaqa otaq tz'ok oxe or te
qale, ok jun twutziky'. Tlixixjo jun t-
angel Dios n-okxtaq tojjo ja, ja' ta'yetaq, ex
ntq'ma'ntaq kyjalu'n: ¡Cornelio!

4 Atzin te Cornelio xi kyim ti'jjo angel, ex
tuk'a nim t-xob'il, xi tqanin: ¿Ti'n te taj,
Tata?

Xitzin ttzaq'win angel kyjalu'n: O
tzaj tb'i'n Dios tkub'sb'il twutza, ex
ma tli mojb'il, a ma txi tq'o'n kye yaj.
5 Tu'npetzi'n, chq'onxa jun a'la toj tnam
te Jope, tu'n ttzaj Simun, a ojtzqi'n tuk'a
juntl tb'i, Pegr. 6 Lu' at tk'atz ttxuyil a' toj
tja Simun, jun b'inchil tz'u'n.

7 Atzin te' t-xi' angel, a otaq b'aj yolin
tuk'a, tzaj ttxko'n Cornelio kab'e taq'nil ex
jun xo'l q'aq' wenxix, ex q'uqle tk'u'j kyi'j.
8 Atzin te' tb'aj tq'ma'n tkyaqil ti'jjo otaq
b'aj, b'e'x i xi tchq'o'n tzma Jope.

9 Toj junxil q'ij, b'alaqa otaq tz'ok kab'laj,
tzuntaq nchi b'etjo aye xjal, ex te' ch'ixtaq
kykanin tzma Jope, jax te Pegr na'l Dios
tzma twi' ja. 10 Attaq wa'yaj ti'j, ex tajtaq
tu'n twa'n. Me tzunxtaq nb'inchajtztaq
twa, texjo tok jun twutziky'. 11 Xi tka'yin,
tej t-xi jaqle kya'j, ex kutz liky'iky'in twutz
tx'otx' ikyjo tze'nku jun iqb'il, xmo'nqetaq
kyib'jo ttxa'n. 12 Tojjo iqb'il anetzi'n, at-
taq ila' wiq txuk kyuk'a kyaje kyqan, junx
kyuk'a kan, exqe txuk b'a'n chi lipin. 13 Ex xi
tb'i'n tq'ajq'ojil twi' jun a'la, a tzaj tq'ma'n:
We'ksa, Pegr. B'yo'nqekujiy txuk lo, ex
chyo'nqexa.

14 Xi ttzaq'win Pegr: ¡Mina wAjaw! Mix
jun majx o chin chyo'n we' ti'jjo chib'j, a mi
ntziyajtz tu'n tchyo'ljtz qxola, qu'n ikytzin
ntq'ma'n kawb'il te Tu'jil Tyol Dios.

15 Yolin juntl majljo tq'ajq'ojil twi'
jun a'la, ex tq'ma: Me ante ja'lin, wen
tchyo'ljtzjo, a nya wentaq tchyo'ljtz
ojtxe, qu'n ate Dios o q'mante qa wen.
Tu'npetzi'n, mina tz'ok tq'o'n te nya wen.

16 Oxe maj b'aj yolin ikyjo. Tb'ajlinxitzi'n
ikyjo, b'e'x jax liky'iky'in tej iqb'il toj kya'j.

17 B'e'xsin jaw b'isin Pegr, ex kub' t-ximin
tze'ntzila tz'elpine' wutziky' anetzi'n.
Tzuntaqtzin b'isin, tej kykani'n ichin ttzija,
aye' xi tchq'o'n Cornelio. Tzuntaq nchi
qanlaj ti'j tja Simun. 18 Tej kykanin, kujxix
xi kyqanin qa antza ta'yetaq Simun, a
ojtzqi'ntaq tuk'a juntl tb'i, Pegr.

19 Me tzunxtaq nb'isin Pegr ti'jjo
twutziky', tzaj tq'ma'n Xewb'aj Xjan te
kyjalu'n: ¡Ka'yinxa! Oxe ichin nchi jyon
ti'ja. 20 We'ksa, kux ku'xa, ex kux txi'y

kyuk'a; ex mina ja ka'min tk'u'ja, qu'n ayin we' ẍin tzaj chq'onkye.

21 B'e'xsin ku'tz Pegr, ex xi tq'ma'n kye ichin: Ayin weji'y a nchin kyjyo'n. ¿Titzin ẍi ula lolte?

22 Xitzin kytzaq'win: Ma qo ula ti'j tb'i Cornelio, jun nejinel kywutz xo'l q'aq', jun ichin tz'aqlexix, at tchewil Dios ti'j, ex k'u'jlinxix kyu'n kykyaqil aj Judiy. Jun t-angel Dios q'mante te, qa iltaq ti'j tu'n t-xi txketa, tu'ntzintla t-xiy tzma tja, tu'n tok tb'i'n, ti' tu'n t-xi tq'ma'n te.

23 I okxsin q'i'ntz tu'n Pegr tuja, ex antza i kyije tojjo qniky'in anetzi'n. Toj junxil q'ij, xi' Pegr kyuk'a, ex xi lipe jun jte'b'inl nimil, aye' najleqetaq toj Jope.

24 Tojxi tkab' q'ij, i kanin toj Cesarea, ja' nyontaq Cornelio kyi'j, junx tuk'a jun ch'uq t-xjalil ex qe' tuk'a, aye' otaq chi tzaj ttxko'n.

25 Tej tkanin Pegr, etz Cornelio q'olb'ilte, ex b'e'x kub' meje, tu'n tk'ulin twutz. 26 Me ante Pegr xi tq'man te, tu'n tjaw we'ks. Chi' kyjalu'n: We'ksa, qu'n ex ichinqin we' tze'nkuxjo ay.

27 Nchi yolintaq, tej kyokx tuja, ex xi tka'yin Pegr txqan xjal ch'uqleqetaq.

28 Xi tq'ma'n Pegr kye: B'i'n kye' kyu'n, qa nya wen toj qkawb'ila awo'y Judiyqo'y, tu'n tok qmujb'in qib'a kyuk'a xjal nya Judiyqe, tze'nku ayi'y, ex nya wen tu'n qokxa toj kyja. Me ante Dios ma tzaj xnaq'tzinte we'y toj jun wutziky', qa nya b'a'n tu'n tel wiky'i'n jun a'la, mo tu'n tok nq'o'n te nya wen. 29 Tu'npetzi'n, noqx te' saj q'ma'n we'y tu'n wula, b'e'x ẍin tzaja, ex mi xjaw ka'min nk'u'ja. Wajtzintza tu'n nb'inti'y, tiqu'n ẍin tzaj kytxko'n.

30 Xi ttzaq'win Cornelio: Ma b'ajxi kyaje q'ij, b'alaqa ikyx orjo tze'n ja'lin, loqintaq we' inti'n toj nja'y. Nchin pa'ntaqa wa'yaj, te na'j Dios te qale, tej tok tyek'in jun ichin tib' nwutza, a toktaq jun t-xb'alin tzunx tilk'ajx wen. 31 Tzaj tq'ma'n we'y: ¡Cornelio! Ma tzaj b'i'n tkub'sil twutza tu'n Dios, ex ma tzaj na'n tkyaqiljo tmojb'ila kye yaj. 32 Chq'onxa jun a'la toj tnam te Jope, tu'n ttzaj Simun, a Pegrjo, juntl tb'i. Lu' at toj tja jun b'inchil tz'u'n, Simun tb'i, a lu' najle ttzi ttxuyil a'.

33 Tu'npetzi'n, chi Cornelio, b'e'xkux ẍi ex nchq'o'nji'y oxe ichin te jyoltiy, ex lu'y ma tzul tuk'a twenila. Loqotzintz oto' twutz Dios ja'lin qkyaqilx, ex qaja tu'n qb'inti'y tkyaqiljo ma tzaj tq'ma'n Dios tey, a tu'n ttzaj tq'ma'n qe'y.

Tej tyolin Pegr Tyol Dios toj tja jun nya aj Judiy

34 Oktzin ten Pegr yolil, ex tq'ma: Mapetzin tz'elxix nniky'tza te ja'lin, qa mujb'in kytenxjal tu'n Dios.* 35 Tu'npetzi'n, n-ok q'o'n te nimil toj a'lchaqx wiq xjaltz, ex nya noq o'kx kyxol aj Judiy, qala' alkye' njaw nimsinte Dios, ex qa wenjo tb'inchb'in. 36 B'i'ntzintz kyu'n, qa nyolin Dios kye aj Israel, ex tq'ma jun yol te tb'anil tu'n Jesucrist, a tAjaw kykyaqil xjal. 37 Me b'i'n kye' kyu'n, ti' xb'aj toj tkyaqil kytx'otx' Judiy. Tzaj xkye toj tx'otx' te Galiley, tej tb'ajlinxi tq'ma Juan, qa iltaq ti'j tu'n kyku'xxjal toj a' te jawsb'il a'. 38 Ex b'i'n kye' kyu'n, qa xi q'o'n nim ipb'il te Jesús te Nazaret, ex qa nojsit tanmin tu'n Xewb'aj Xjan. Ex qa ma b'et Jesús b'inchil b'a'n, ex i q'anit kykyaqiljo xjal, a n-iky'xtaq nya b'a'n kyu'n tjaq' tkawb'il tajaw il. I b'antjo lu'n tu'n, qu'n tu'n attaq Dios tuk'a. 39 Ex ma qli'y tkyaqiljo xb'ant tu'n Jesús toj tx'otx' te Judey ex toj Jerusalén. Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x jaw yo'b'in ex kub' b'yo'n twutz cruz. 40 Me a Dios jatz anq'sinte juntl majl toj toxin q'ij, ex ax kub' yek'inte qxola. 41 Me tej tjatz anq'in, mix kub'e tyek'in tib' kyxol kykyaqil xjal toj tnam, qala' noq qxola, a awo'y nej jaw sk'o'n tu'n Dios, tu'n qlonti'y, ex tu'n qq'ma'n ti'jjo tu'ntaq tb'aj. Ma qo wa'n, ex ma qo k'wa'n tuk'a, tej tjaw anq'in juntl majl. Tu'n ikyjo, b'i'n qu'n qa twutzxix itz'l. 42 Ex atzintz xi chq'o'n qe'y q'malte Tyol kyexjal, qa a Dios ma tz'ok q'o'nte te kawil kyxol kykyaqil xjal itz' ex kyimninqe. 43 Me kykyaqiljo yolil Tyol Dios ojtxe otaq chi yolin ti'j Jesús, ex otaq kyq'ma qa aye kchi nimil ti'j, ok k'wel najsin kyil tu'n.

Tej tku'x Xewb'aj Xjan toj kyanmin xjal nya aj Judiyqe

44 Tzunxtaq nyolin Pegr, tej tul Xewb'aj Xjan toj kyanminjo xjal, aye' i txokin ti'j Pegr exqetzi'n kyuk'a.

* 10:34 Deu. 10:17

45 Ayetzin kyej nimil aj Judiyqe, a otaq chi
kanin tuk'a Pegr, b'e'x jaw ka'ylaj, tu'n otaq
tz'okx Xewb'aj Xjan toj kyanminj xjal, a nya
Judiyqe. 46 Xitzin kyb'i'ntz, tej kyjaw yolin
toj junxil yol, ex i nimsin tb'i Dios.
47 Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n Pegr ky-
jalu'n: ¿Ma akutzin tz'el qi'n kyoklin, tu'n
kyku'xjo nimil lo te jawsb'il a', a ma txi
kyk'mo'n Xewb'aj Xjan ikyxjo tze'nku qe?
48 Ex xi tq'ma'n, tu'n kyku'x toj a' te
jawsb'il a' ti'j tumil tb'i Jesucrist.
Tb'ajlinxi' ikyjo, kub'sin kywutz te Pegr,
tu'n tkyij jun jte'b'intl q'ij kyuk'a.

11

Tej tyolin Pegr kyuk'a nimil aj Judiy ti'jjo a otaq b'aj kyuk'a Cornelio

1 Aye tsanjil exqe nimil, a ite'taq toj
tx'otx' te Judey, kyb'i tqanil qa otaq
chi nimi'n nya Judiyqe ti'j Tyol Dios.
2 Tu'npetzi'n, tej tmeltz'aj juntl majl Pegr
toj Jerusalén, jaw yolb'il ti'j, kyu'n jun
jte'b'in nimil aj Judiy. 3 Xi kyqanin: ¿Tiqu'n
txa'ja q'olb'il kye' xjal, a nya Judiyqe, ex
tiqu'n xwa'n kyuk'a? ¿Ma nyatzin b'i'n
tu'n, qa nya wenjo anetzi'n toj qkawb'il?
4 Me atzin te Pegr xi tq'ma'n kye tze'nxix
tzaje xkyeye a otaq b'aj. Chi' kyjalu'n:
5 Loqintaq we' intin toj tnam te Jope, chi Pe-
grjo, ex tzuntaq nchin na'n we' Dios, tej tok
jun nwutziky'a. Nli'y ikyxixtaqjo tze'nku
jun iqb'il xmo'nqetaqjo kyaje ttxa'n, ex tzaj
liky'iky'in twutz kya'j, ex tu'ntaq tk'u'l ja'
intintaqa. 6 Me ok nka'yinxixa ti'taqjo at toj,
ex nli'y ila'taq wiq txuk kyuk'a kyaje kyqan,
junx kyuk'a kan, exqe txuk b'a'n chi lipin.
7 Ex xi nb'i'n tq'ajq'ojil twi' jun a'la, a tzaj
q'mante we'y: We'ksa, Pegr. B'yo'nqekujiy
txuk lo, ex kux chex tchyo'n.
8 Xitzin ntzaq'wi'n: Mina, wAjaw, qu'n
na'mx tokx toj ntzi'y jun ti'la, a nya wen
tchyo'ljtz qxola, tze'n kyij ttz'ib'in tojxjo
ojtxe qkawb'ila.
9 Tzaj q'ma'n juntl majl we'y toj kya'j
kyjalu'n: Mina tz'ok tq'o'n te nya wen, qu'n
ate Dios o q'mante qa wen.
10 Oxe maj yolin ikyjo, chi Pegr. Tb'ajlinxi'
ikyjo, b'e'x jax liky'iky'in juntl majljo iqb'il
toj kya'j. 11 Texjo or anetzi'n, pon kanin oxe
ichin xi chq'o'n toj tnam Cesarea jyol we'y
tojjo ja, ja' intintaqa junx kyuk'a wuk'iy.
12 Ex ate Xewb'aj Xjan tzaj q'ma'nte we'y,
tu'n mina jaw ka'min wanmi'n, ex tu'n
nxi'y kyuk'a. Ex i xi'tzin qaql nimil wuk'iy,
aye loqe lo. Qkyaqilxa o okxa toj tja jun
ichin, 13 a tzaj q'mante qe'y tze'n tten, tej
tlonte jun angel wa'ltaq, ex tq'ma te ky-
jalu'n: Chq'onxa jun a'la toj tnam te Jope,
tu'ntzin ttzaj Simun, ojtzqi'n tuk'a juntl
tb'i, Pegr. 14 Atzin ktzajil q'mante tey tze'n
kkletiliy, junx kyuk'a tk'wala ex t-xu'jila.
15 Atzaj te' wok te'n yolil kye, chi Pegr,
b'e'x tyek'eku Xewb'aj Xjan, qa b'e'x okx
toj kyanmin, ikyxjo tze'nku tyek'e qxol te
tnejil. 16 B'e'xsin ultz toj nk'u'ja ti'jjo otaq
tq'ma tAjaw Tkyaqil: Twutzxix ma jawsin
te Juan a', te jawsb'il a', me ayetzin kye',
nya noq o'kx chi k'welix kye' toj a', qala' ex
k'welix te Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n.*
17 Qu'n tu'ntzi'n, chi Pegr, ma txi tq'o'n te
qMan Dios Xewb'aj Xjan kye, ikyxjo tze'nku
tzaj q'o'n qe, a awo o qo nimin ti'j Jesucrist,
a tAjaw Tkyaqil. ¿Tinajtzin wetza woklin,
tu'n tel wi'jlinji'y, a tb'inchb'in Dios, ex tu'n
mina kub' nniminji'y kyoklin xjal, a nya aj
Judiyqe, a otaq tzaj tq'o'n Dios?
18 Tej kyb'inte nimil aj Jerusalén jni' yol
lo, mix i jawe yolinil, ex i nimsin tb'i
Dios ex kyq'ma: Ikytzi'n, majqex kye' nya
aj Judiyqe, ma txi q'o'n amb'il kye tu'n
Dios, tu'n kytx'ixpin kynab'l, ex tu'n tknet
chwinqil kyu'n te jun majx.

Tej t-xi chq'o'n Bernabé tzmax toj tnam Antyokiy kyu'n tsanjil Jesús

19 Otaqxi kyim Esteban ikyjo, tej t-xi xkye
joyb'il q'oj kyi'j nimil.* Tu'npetzi'n, ila'
b'e'x oq tu'n kykanin toj tx'otx' Fenicia,
Chipre, ex Antyokiy. Antza, i yoline kye xjal
Judiy, ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il, me mix i
yoline kyuk'a aj nya Judiy. 20 Me metzi'n, i
kanin ila' nimil te Chipre ex te Cirene toj
tnam te Antyokiy, ex i yolin kye' xjal, a nya
Judiyqe, ex kyq'ma yol te Tb'anil Tqanil ti'j
Jesús, a tAjaw Tkyaqil. 21 Attaq tipin tAjaw
Tkyaqil kyuk'a. Tu'npetzi'n, txqan xjal kyij
kytzaqpi'n ojtxe kynimb'il, ex i nimin ti'jjo
Jesús.
22 Ayetzin kye' Ttanim Dios toj Jerusalén,
tej kyb'in te' tqanil lo, xi kychq'o'n Bernabé
tzmax Antyokiy. 23-24 Tej tkanin Bernabé
antza, el tniky' te' tky'iwb'il Dios, a otaq

* 11:16 Kyb'i. 1:5 * 11:19 Kyb'i. 8:1-4

tzaj tq'o'n kyib'ajjo otaq chi nimin, ex ox
tzalajx wen. Xi tq'ma'n jun tumil kye
kykyaqilx, qu'n tu'n tb'anilxtaq te Bernabé,
ex nojnintaq tanmin tuk'a Xewb'aj Xjan ex
nimtaq tnimb'il. Tu'n ikyjo, xi tq'ma'n, tu'n
kyb'et jikyin wen toj kychwinqil, ex tu'n
kynimin tuk'a tkyaqil kyanmin ti'j tAjaw
Tkyaqil. Tu'npetzi'n, at txqan xjal nimin
ti'j qAjaw.
25 Tb'ajlinxi' ikyjo, xta'j Bernabé tzma
Tarso jyolte Saulo. 26 Atzi'n, tej tjyet, b'e'x
tzaj tk'le'n, tu'n kyul toj Antyokiy. Antza,
i tene junku ab'q'e tuk'a Ttanim Dios, ex
i xnaq'tzin kye txqan xjal. Ex antza toj
Antyokiy, xi xkye kyq'olb'ajtzjo jni' nimil te
taq'nil Crist.
27 Kyojjo q'ij anetzi'n, jun jte'b'in yo-
lil Tyol Dios i xi' toj Jerusalén tzma An-
tyokiy. 28 Kyxol, attaq jun, Agabo tb'i,*
ja we' yolil noq tu'n Xewb'aj Xjan, qa
tu'ntaq ttzaj nim wa'yaj toj tkyaqil tx'otx'
te Israel. Me ikyxixsin b'ajjo toj tkawb'il
Claudio, tej toktaq te tnejilxix kawil te
Rom. 29 Tu'n tqanil ikyjo, ayetzaj nimil
te Antyokiy kub' kyb'isin tu'n tjaw chmet
tmojb'il junjunkye, tze'nkux attaq kye, tu'n
t-xi smet te Ttanim Dios najleqetaq toj
Judey. 30 Ikytzin b'antjo kyu'n, ex noq te
Bernabé ex Saulo xi sma'ne mojb'il kye
nejinel toj Ttanim Dios toj Jerusalén, tu'n
t-xi kysipin kye nimil antza.

12

Tej tkub' b'yo'n Santyaw, ex tej tku'x Pegr toj tze tu'n Herodes

1 Kyojjo q'ij anetzi'n, xi xkye joyb'il q'oj
tu'n Herodes, a kawil, kyi'j nimil. 2 Xi
tq'ma'n, tu'n tkub' b'yet Santyaw, a ttziky
Juan, tuk'a jun kxb'il, a kab'e tste. 3 Atzaj
te' tel tniky' qa wenxix otaq tz'ele lo toj
kywutz Judiy, ex b'e'x xi tq'ma'n, tu'n tok
tzyet Pegr. Atzin b'ajjo toj tq'ijil nintz
q'ij te Wa'j Pan, nti' tx'amsb'ilte tku'x.
4 Atzaj te' ttzyet Pegr, kux q'o'n toj tze tu'n
Herodes, ja' xq'uqete kyu'n kyaje ch'uq xo'l
q'aq', a kyajkyajchaq kyb'aj tojile junjun
ch'uq. Otaq kub' tb'isin Herodes tu'n tkub'
b'yettaq kywutz Judiy, aj tb'ajtaq nintz q'ij
te Wa'j Pan.* 5 Tku'xtaqtzin Pegr toj tze, ex
xq'uqin wen. Me atzin te Ttanim Dios mix i
sikyte kye', tu'n kyna'n Dios ti'j.

Tej ttzaqpaj Pegr toj tze tu'n qMan Dios

6 Tzunxtaq chi na'n kye nimil Dios tojjo
qniky'in anetzi'n, ante Pegr nktantaq te'
kyxol kab'e xo'l q'aq', k'lo'ntaq tuk'a kab'e
kxb'il, ex xq'uqintaq kyu'n ila' xo'l q'aq'
ite'taq ttzi tze, qu'n tu'n tajtaq Herodes
tu'n t-xi tyek'in kye Judiy toj junxil q'ij.
7 Texjo or anetzi'n, kub' tyek'in tib' jun
t-angel Dios, ex tu'ntzi'n, b'e'x kub' noj
tojjo tze tu'n spiky'in. Ok tyekin angel
ttxlaj Pegr, tu'n tjaw sak'paj, ex xi tq'ma'n:
We'ksa ja'lin.

Ex b'e'x i el tz'aqjo kxb'il ite'ktaq kyi'j
tq'ob' Pegr, 8 ex xi tq'ma'nl angel te: Q'onk
t-xb'alin exqetzi'n t-xjab'a.

Ikytzin kub' tb'inchin Pegrjo.

B'altz'ink ttxo'wa ti'ja, ex lipetza wi'ja,
chi angeljo.

9 B'e'xsin xi lipe Pegr ti'j angel, me
mix ele tniky' te, qa twutzxjo nkub'taq
tb'inchin angel mo minaj, qu'n ikytaqjo lo
te te, tze'nku jun twutziky' n-ok. 10 Me i
iky'x twutz tnejil ch'uq xo'l q'aq', ex liwey
twutz tkab'. Ex atzi'n tej kykanin twutz
tjpel tze, a kxb'iltaq ex a attaq ttzi b'e, b'e'x
xi jaqle tilx tib'. I exsintz, ex tej otaq txi
kyb'etin jun jte'b'in ech, b'e'x el tpa'n angel
tib' ti'j.

11 Eltzin tniky' Pegr te, qa nya jun
twutziky', ex tq'ma: Mapetzin tz'elxix
nniky'tza te ja'lin, qa aj tAjaw Tkyaqil s-aj
chq'o'nte jun t-angel te klol we'y toj tq'ob'
Herodes, ex te tkyaqiljo a kyajtaq Judiy tu'n
tkub' kyb'inchin wi'ja.

12 Tej tel tniky' Pegr te qa otaq tzaqpaj,
b'e'x xi' toj tja Mariy, a tnana Juan, a Mark-
sjo juntl tb'i. Antza ch'uqleqetaq txqan
xjal, tzunxtaq nchi na'n Dios ti'j. 13 Ok
twok'chin tjpel ja, ja' ite'taq, ex etz jun txin,
Rode tb'i, lolte alkyetaqjo nwok'chintaq.
14 Atzaj tel tniky' te' tq'ajq'ojil twi' Pegr,
nimx ja tzalaj, ex tu'n ttzaljb'il, mix oktze
tjqo'ne ja, qala' kyja oktze rininil tuja, tu'n
t-xi tq'ma'n qa ataq Pegrjo nwok'chin.

15 Xitzin kyq'ma'n te: ¿Nya ma tzaj toj
twi'y?

Me atzin tetxin xi tq'ma'n juntl majl qa
twutzxix.

Ayetzin kyetz xi kyq'ma'n: Nya te Pegrjo;
a te' t-angel.

* 11:28 Kyb'i. 21:10 * 12:4 Ex. 12:1-27

16 Tzuntaq nchi yolin ikyjo, atzin te Pegr
tzunxtaq wok'chin te'. Atzaj te' toktz jqo'n
tjpel ja, ex tej kylonte, b'e'x i xob'x. 17 Me
atzin te Pegr, xi tyek'in kyuk'a tq'ob' tu'n
mina chi ch'otje, ex xi tq'ma'n kye tze'n
tten otaq tz'etz toj tze tu'n tAjaw Tkyaqil.
Ex xi tq'ma'nl: Kyq'manxji'y lo te Santyaw
ex kye txqantl nimil.
B'e'xsin extz, ex xi' toj junxil najb'il.
18 Atzaj te' qsqix, nim lab'il jaw kyxol xo'l
q'aq', qu'n mix ele kyniky' ti'jjo otaq tziky'x
ti'j Pegr. 19 Tzaj tq'ma'n Herodes tu'n ttzyet
tjoyle; me qu'n tu'n mix jyete, b'e'x ok q'o'n
te kypaj xo'l q'aq', ex tq'ma tu'n kykub'
b'yet. Tb'ajlinxi' ikyjo, ex Herodes toj
tx'otx' Judey, ex b'e'x xi' najal toj Cesarea.

Tej tkyim Herodes

20 Tzuntaq q'ojle Herodes kyuk'a xjal te
Tiro ex te Sidón. Tu'npetzi'n, i kyij toj wen
tu'n kyxi' yolil tuk'a Herodes, me nti'taq
tumil tze'n tu'n kyyoline. Tu'n ikyjo, nej
i yolin tuk'a Blast, jun kawil tk'atz tne-
jil kawil Herodes; ex noq tu'n Blast, xi
kyqanin, tu'n mina chi q'ojine, qu'n attaq
kyoklin ti'jjo awal njaw toj tx'otx' tjaq'
tkawb'il Herodes.
21 I txkettzintz tu'n Herodes. Atzaj te'
tkanin q'ij anetzi'n tu'n kychmet, ok tq'o'n
Herodes jun t-xb'alin tb'anilxix wen. Kub'
qe toj tq'uqil, ja' nkawinetaq, ex ok ten
yolil. 22 Tzuntaq nyolin, tej kyok ten xjal
äch'il, me noq tu'n tkub' tk'u'j, ex kyq'ma:
Nya ichin te' nyolin, qala' jun dios, chi chi'.
23 Texjo or anetzi'n, jun t-angel tA-
jaw Tkyaqil kub' tb'inchin, tu'n tyab'te
Herodes, qu'n tu'n xi ttziyin tu'n tok q'o'n
te jun dios. B'e'x kyim tuk'a nim ky-
ixk'oj, ikyjo tze'nku nchyo'ljtz jun a'la
kyu'n ächuq'.
24 Me metzin te' Tyol Dios tzunxtaq nch'iy
te' tyolajtz toj tkyaqil twutz tx'otx'.
25 Tej kyb'aj aq'nin Bernabé ex Saulo,
b'e'x i ajtz toj Jerusalén, tu'n kykanin toj
Antyokiy. Ex otaq t-xi kykle'n Juan kyuk'a,
a Marksjo, juntl tb'i.

13

Tej t-xi' Saulo tnejil maj yolil Tyol Dios toj junxil tnam junx tuk'a Bernabé

1 Kyxoljo Ttanim Dios toj Antyokiy,
ite'taq yolil Tyol Dios ex xnaq'tzil.
Bernabétaqjo jun; junx tuk'a Simun,
Q'aqeyin juntl tb'i; ex Lucio te Cirene;
Manaén, aj otaq jaw ch'iy junx tuk'a
Herodes, a kawin toj tx'otx' te Galiley; exsin
Saulo.
2 Jun maj, tzuntaq nchi pa'n wa'yaj,
qu'n tu'n otaq tz'ok jun kyna'j Dios; atzin
te Xewb'aj Xjan tq'ma: Kysk'o'nqemetza
Bernabé tuk'a Saulo, tu'n kyaq'nin tojjo
aq'untl, ja' ma chi tzaje ntxko'n.
3 Tej kyb'aj na'n Dios, ex kyb'aj pa'n
wa'yaj, kub' kyq'o'n nimil kyq'ob' kyib'aj
Bernabé ex Saulo, noq tu'n kyxi oqxeni'n
toj tq'ob' qMan Dios, exsin i xi chq'o'ntz toj
tb'i qAjaw.

*Tej tkyij mo*äix jun yuä, noq tu'n tyolb'in
ti'j Tyol Dios

4 I xitzin chq'o'n Bernabé ex Saulo tu'n
Xewb'aj Xjan tzma Seleucia, ex antza i xi'
toj bark tu'n kykanin tojjo tx'otx' tku'x
toj a', Chipre tb'i. 5 Atzaj te' kykanin toj
jun tnam te Chipre, Salamina tb'i, a at ttzi
ttxuyil a', b'e'x i ok ten yolil ti'j Tyol Dios
kyojile' ja te na'b'l Dios kye Judiy. Majxtaq
Juan, a Marks juntl tb'i, nb'et mojil kyuk'a.
6 Elpin b'ajjo tnam kyu'n, tu'n
kyb'etsinte, ex i kanin toj tnam Pafos.
Antza, el jyete jun yuä aj Judiy, Barjesús
tb'i, a tb'anilxtaq txalpin yol. Tzuntaq
ntyolin qa noq ti'jtaq tb'i Dios nyoline.
7 Antza ta'yetaqjo yuä anetzi'n tuk'a nmaq
kawil Sergio Pabl tb'i, jun ichin manyor
ätijxtaq. Xi tchq'o'n nmaq kawil q'olb'ilte
Bernabé ex Saulo, qu'n tajtaq tu'n tb'inte
Tyol Dios. 8 Me atzin tej yuä, a Elimas tb'i
toj yol griego, b'e'x i kub' tmeqo'n, qu'n
tajtaq, tu'n mina t-xi tnimin nmaq kawil
Tyol Dios. 9 Atzin te Saulo, a Pabljo juntl
tb'i, nojnintaq tanmin tuk'a Xewb'aj Xjan,
xi kyimxix toj twutz yuä, 10 ex xi tq'ma'n:
¡Ay, txalpil yol, ma najxa, k'walb'aja te
tajaw il, ex ajq'oja ti'j tkyaqil b'a'n! ¿Tiqu'n
mina nkyij ttzaqpi'n, tu'n tnajsin tnab'ljo
nmaq kawil, a taj tu'n tb'et tojjo tb'eyil Dios
jikyin wen? 11 Atzi'n ja'lin, ok k'wel kawin
tu'n tAjaw Tkyaqil. Ok kyjela moä, ex nlay
tlontejiy tspiky'emil q'ij toj ila' q'ij. Texixjo
or anetzi'n, b'e'x kyij Elimas moä, ex jyon
ti'j jun a'la, tu'n t-xi xko'n.
12 Tej tok tka'yin nmaq kawiljo ikyjo, b'e'x
nimin, ex jaw ka'ylaj twutz ti'jjo xnaq'tzb'il
ti'j tAjaw Tkyaqil.

Tej kyyolin Pabl ex Bernabé Tyol Dios toj tnam Antyokiy Pisidia

13 Ex Pabl toj Pafos toj bark kyuk'a tuk'a, tu'n kykanin tzma Perge tojjo tx'otx' te Panfilia. Me atzin te Juan Marks, b'e'x meltz'aj te', tu'n tpon toj Jerusalén. 14 I ex Perge, tu'n kykanin tzma tojjo juntl Antyokiy, jun tnam toj tx'otx' te Pisidia.

Tojjo q'ij te ajlab'l, tojjo tnam anetzi'n, i okx toj ja te na'b'l Dios, ex i kub' qe. 15 Kyb'ajlinxi u'jitjo u'j te kawb'il exsin u'j kyij tz'ib'in kyu'n yolil Tyol Dios ojtxe, i xi txko'n Pabl ex Bernabé kyu'n qe' tnejil kawil toj ja te na'b'l Dios, ex xi kyq'ma'n: Ayi'y nxjalil, qa at jun tumil kyu'n kyexjal, tu'n kynimsin kyk'u'j, kyq'mantza ja'lin.

16 Jawtzin we'ks Pabl, ex xi tyek'in tuk'a tq'ob', tu'n mi chi ch'otje, ex tq'ma: Kyb'intza, ayi'y nxjalil, ex majqexa ayi'y nya Judiyqi'y, a at tchewil Dios kyi'ja. 17 A kyDios tnam te Israel, xjaw sk'o'n kye' ojtxe qxe'chil. Ma chi ok tmujb'in, tu'n kyok te b'etin xjal, a ma nintz kyb'aj, te' ite'xtaq toj tx'otx' te Egipto.* Ex ax, tuk'a tkyaqil tipin, s-etz q'inkye tojjo tx'otx' anetzi'n. 18 Tojjo ka'wnaq ab'q'e, nya b'a'n b'ant kyu'n aj Israel tojjo tzqij tx'otx', ja' nti'ye kynajb'ilxjal; me tkyaqiljo lo, ma tziky'x tu'n Dios.* 19 Ex ma kub' tyuch'in wuq ma tij ch'uq xjal toj tx'otx' te Canaán, tu'ntzin t-xi q'o'n tx'otx' anetzi'n kye ojtxe qxe'chil.* 20 Kykyaqiljo lo, b'aj b'alaqa toj 450 ab'q'e.

Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, chi Pabl, i jaw tsk'o'n nejinel kyxol,* ex atzin Samuel, a yolil Tyol Dios, pon kanin te tch'ib'il.*

21 Me xitzin kyqanin aj Israel jun nmaq kawil, ex tu'n kykub' kawin tu'n.* Ex tzajtzin tq'o'n Dios Saúl, a k'walb'aj te Cis, tzajnin tojjo jun ch'uq aj Israel, Benjamín tb'i, tu'n tok te nmaq kawil kyxol toj ka'wnaq ab'q'e.* 22 Kyb'ajlinxi ab'q'e anetzi'n, el q'i'n Saúl tojjo toklin tu'n Dios, ex ok q'o'n juntl t-xel, David tb'i,* ex tq'ma: Ma jyet David wu'n, tk'wal Isaí, chi Dios, a jun ichin tb'anilx ma tz'ele we'y, ex nimjo taj tu'n tkub' tb'inchin tkyaqiljo waja.*

23 Ex ax David, ojtxe t-xe'chil Jesús, chi Pabljo, a tzaj tchq'o'n qMan Dios, tu'n tk'u'l kolil qi'j, awo aj Israel. Ikyxjo tze'nku otaq tzaj q'ma'n kyu'n yolil Tyol Dios. 24 Na'mxtaq t-xi xkye taq'in Jesús tzalu'n twutz tx'otx', otaq tz'ok ten Juan yolil ti'jjo Tb'anil Tqanil kye xjal te Israel, ex ikyx tq'ma qa iltaq ti'j tu'n kymeltz'aj tuk'a Dios, ex tu'n kyku'x toj a' te jawsb'il a', noq te jun yek'b'il, qa otaq tx'ixpit kynab'l.* 25 Me atzaj te' ch'ixtaq tkyim Juan, tq'ma kyjalu'n: Nyaqin weji'y Kolil, a tze'nku kye' nkub' kyb'isin. Qu'n at juntl tetz lipchetz wi'ja, ex nimxixtl toklin nwutza, nipila at ch'in wokli'n tu'n woka te taq'nil.*

26 Ayi'y nxjalil, chi Pabl, a tzajninqi'y ti'j tyajil Abraham, ex ayi'y nya Judiy, a b'etin xjalqi'y, ex at tchewil Dios kyi'ja; a Tb'anil Tqanil kolb'il lo te kye kyeji'y. 27 Me ayetzin kye' najleqetaq toj Jerusalén, ex aye' nmaq kawil kyxol, nya b'i'ntaq kye' kyu'n alkyetaqjo Jesús, ex mi n-eltaq kyniky' te kyyoljo yolil Tyol Dios, a n-u'jit toj ja te na'b'l Dios tojile junjun q'ij te ajlab'l. Ikytzi'n, ayex kye nchi b'inchin il, ex nxi kyq'ma'n tu'n tkub' kyb'yo'n. Me atzi'n lo n-ajb'in noq tu'n tkub' nimitjo yol tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios kyu'n yolil Tyol. 28 Exla qa nti' til jyet kyu'n, tu'n tkub' b'yet Jesús, xi kyqanin te Pilat tu'n tkub' b'yo'n.*

29 Tkyimlinxi Jesús, chi Pabljo, ex a'kxtaq tb'aj tkyaqiljo, a otaq yolajtz ti'j toj Tu'jil Tyol Dios, kutz q'i'n twutz cruz, ex kux muqu'n toj tjulil kyimnin.* 30 Me ate qMan Dios, jatz anq'sintlte juntl majl.* 31 Ex kyoj ila' q'ij, kub' tyek'in Jesús tib' kyxoljo otaq chi ok lipe ti'j, tej t-xi' toj tb'e toj tx'otx' te Galiley, tu'n tkanin toj Jerusalén, ja' kyime. Ex atzin ja'lin, ayetzaj i ok lipe ti'j, ayetzi'n nchi yolin ti'j Jesús kyexjal.

32 Ikytzi'n, chi Pabl, awotzin qe' nqo q'mante Tb'anil Tqanil kye'y, qa a t-xilin yol otaq tq'ma qMan Dios kye' ojtxe qxjalil, na'mtaq tb'ant. 33 Me atzin ja'lin, ma tzaj q'o'n jun oyb'il ti'j jun ak'aj chwinqil qe, a awo tzajninqo kyi'j. Atzin t-xilin

* 13:17 Ex. 1:7 * 13:18 Num. 14:34 * 13:19 Deu. 7:1 * 13:20 Jue. 2:16 * 13:20 1Sa. 3:20 * 13:21 1Sa. 8:5 * 13:21 1Sa. 10:1 * 13:22 1Sa. 16:12-13 * 13:22 Sal. 89:20 * 13:24 Mr. 1:4; Lc. 3:3 * 13:25 Mt. 3:11; Mr. 1:7; Lc. 3:16; Jn. 1:20, 27 * 13:28 Mt. 27:22-23; Mr. 15:13-14; Lc. 23:13-23; Jn. 19:15-16 * 13:29 Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42 * 13:30 Mt. 28:5-10; Mr. 16:6-8; Lc. 24:1-7; Jn. 20:11-18; Kyb'i. 1:3

yol lo, ma kub' tb'inchin tzmaxi' te' xjatz
anq'in juntl majl, tze'nkuxjo tz'ib'in toj
tkab' B'itz te Tu'jil Tyol Dios:* Axix te
nk'wala, qu'n ja'lin ma txi nq'o'n tchwin-
qila twutz tx'otx'.*
34 Otaq tq'ma Dios, qa tu'n tjatz anq'intl
juntl majl, tu'ntzintla mina tz'el puq'jjo
t-xmilil, ikytzi'n tze'nku tq'ma toj Tu'jil
Tyol Dios: Ok chi japin b'ajjo xjan yol, a
twutzxix, a nq'may te David.*
35 Tu'npetzi'n, q'umle toj junxil tnej
Tu'jil: Ay, Dios, nlayla ttziyiy, tu'n tel
puq'jjo t-xmilil xjan taq'nila, a k'u'jlinxix
wen.*
36 Me atzin yol lo, nya ti'jx David nyola-
jtza, chi Pabl. Twutzx tetz, ma tz'ajb'in te
David kye t-xjalil, tze'nxjo tzaj tq'ma'n Dios
te. Ex qa otaqxi kyim, jax tanmin toj kya'j,
junx kyuk'a ojtxe t-xjalil. Me atzin t-xmilil
b'e'x el puq'j. 37 Me atzin te' t-xmilil Jesús,
a jatz anq'in juntl majl tu'n Dios; mix ele
puq'j te', qu'n nya te kyimin te'.
38 Ikypetzi'n nxjalil, il ti'j tu'n kyb'inti'y,
qa noq tu'n Jesús, a itz'l, at najsb'il il. 39 Ex
noq tu'n Jesús, kykyaqiljo kchi nimil ti'j, ok
kchi kletil te tkyaqiljo il nti' chojb'ilte tjaq'
tkawb'il Moisés. 40 Kyka'yink kyib'a, tu'n mi
kub'e tz'aqe kyib'aja a kyij kytz'ib'in yolil
Tyol Dios kyjalu'n:
41 Kyb'inkuy, ayi'y b'a'n chi iky'in.
Kux chi jaw ka'ylaja, ex kux chi oq'a,
qu'n kyojjo q'ij lo, nimx kawb'il k'wel
nb'inchi'n,
a nlayla txi kynimin, qa junxil xi q'ma'nte
kye'y, chi Pabl kye xjal antza.*
42 Tej tex Pabl kyuk'a tuk'a toj ja te
kyna'b'l Dios aj Judiy, ayetzin kye Judiyqe,
noq tu'n kynimb'il ex nya te kyitz'jlin, xi
kyqanin tu'n tyolajtz kye tojjo juntl q'ij
te ajlab'l ti'jjo Tb'anil Tqanil, a otaq b'aj
q'ma'n. 43 Otaq xi tz'el b'aj kychmob'l
kyib' toj ja te na'b'l Dios, txqankux Judiy
exqetzi'n Judiyqe noq tu'n kynimb'il, i xi
lipe ti'j Pabl ex Bernabé. Ex tzaj q'ma'n jun
tumil kye, tu'n kyten jikyinxix wen tojjo
txokb'il otaq tzaj q'ma'n kye tojjo Tb'anil
Tqanil te tq'aq'b'il tk'u'j Dios.
44 Toj junxil q'ij te ajlab'l, b'alaqa kykyaqil
xjal te toj tnam, ok kychmo'n kyib', tu'n
tok kyb'i'n Tb'anil Tqanil. 45 Me atzaj te'
tok kyka'yin aj Judiyjo txqan xjal, b'e'x i ja
xky'aqlin, ex b'e'xsin i ok tentz yolb'il, ex
yasil ti'j Pabl ex Bernabé.
46 Tu'ntzin ikyjo, jaw kyi'n kyib' tu'n kyy-
olin, ex xi kyq'ma'n: Iltaq ti'j, chi chi Pabl
ex Bernabé, tu'n qyoli'n nej kyuk'iy, ayi'y
aj Judiy, ti'j Tyol Dios. Me tu'n ma tz'el
kyiky'in, ex nkub' kynab'lin qa nti' kyokli'n
ti'jjo chwinqil te jun majx, antza qo xelitza
kyuk'a' a nya Judiyqe. 47 Qu'n ikytzi'n, ma
tzaj q'ma'n qe'y tu'n Dios toj Tu'jil Tyol Dios
kyjalu'n:
Ma kub' nq'o'n tze'nku jun tzaj kyxol
tkyaqil xjal, a nya Judiy, te twutz
tx'otx',
tu'ntzin t-xi ti'n Nkolb'ila kyexjal,
ex tu'n tkanin kyojjo kynajb'il,
exla qa najchaq toj tkyaqil twutz tx'otx'.*
48 Atzaj te' kyb'in te' nya Judiyqe, b'e'x
i jaw tzalaj, ex i ok ten q'malte qa
tb'anilxtaqjo Tyol tAjaw Tkyaqil. Ex i nimin
kykyaqilxjo, a otaq tzaj q'o'n kyoklin tu'n
Dios, tu'n kyk'monte kychwinqil te jun
majx. 49 Ikytzin q'mete' Tyol tAjaw Tkyaqil
tojjo tkyaqil tx'otx' anetzi'n. 50 Me ayet-
zin kye' Judiy i yolin kyuk'a jte'b'in qya
nya Judiyqe, aye nchi kanintaq toj ja te
na'b'l Dios, ex nimtaq kyoklin, junx kyuk'a
ichin nejinel toj tnam. Ok ten tzpetsil
kyna'b'lxjal, tu'n kyjyo'n q'oj kyi'j Pabl ex
Bernabé, ex tu'n kyex lajettaq tojjo tx'otx'
anetzi'n. 51 Me ayetzin kyej Pabl ex Bernabé
el kychto'n quq ti'j kyqan, te yek'b'il qa nya
wenjo nb'anttaq kyu'nxjal.* Ex b'e'xsin i
xi' tzma Iconio. 52 Me ayetzin kye' nimil
nojnintaq kye' kyanmin tuk'a tzaljb'il ex
tuk'a Xewb'aj Xjan.

14

Tej kykanin Pabl ex Bernabé toj tnam Iconio

1 Tej kykanin toj Iconio, junx i okx
Pabl tuk'a Bernabé toj ja te kyna'b'l Dios
aj Judiy, ex i ok ten yolil toj tumilxix.
Tu'ntzi'n, nimku xjal i nimin, aye Judiy
ex qe nya Judiy. 2 Me ayetzin kye Judiy,
aye' kyky'e'taq tu'n kynimin, b'e'x i ok

* 13:33 Ayejo yol, B'itz te Tu'jil Tyol Dios, Salmos tb'i toj kastiy. * 13:33 Sal. 2:7 * 13:34 Is. 55:3 * 13:35 Sal. 16:10 * 13:41 Hab. 1:5 * 13:47 Is. 42:6; 49:6 * 13:51 Mt. 10:14; Mr. 6:11; Lc. 9:5; 10:11

ten kye' tzpetsilte kynab'ljo nya Judiyqe,
tu'ntzintla tkub' kyximin nya b'a'n kyi'j
nimil. 3 Tu'npetzi'n, nim q'ij i kyij Pabl ex
Bernabé, aye tsanjil, antza. I yolin jikyin
wen ti'jjo tk'u'jb'il Dios, qu'n tu'n q'uqletaq
kyk'u'j ti'j tAjaw Tkyaqil. Tu'npetzi'n, i
tzaj mojin ti'jjo nkyq'ma'ntaq tu'n tAjaw
Tkyaqil, ex tzaj q'o'n kyoklin, tu'n tb'ant
techil tipin Dios kyu'n.

4 Me ayetzin kyexjal te toj tnam,
pa'ntaq ite'ye. Jte'b'in te' nchi mojintaq
kyuk'a Judiy, ex txqantl kyuk'a tsanjil.
5 Tu'npetzi'n, i kyij toj wen a xjal Judiy
exqetzi'n nya Judiy, junx kyuk'a kawil toj
tnam, tu'n kyok yiset Pabl ex Bernabé,
ex tu'n kyok xoyit tuk'a ab'j. 6 Me atzaj
te' kyb'i'nte Pabl ex Bernabé, b'e'x i okx
tzma Listra ex Derbe, tnamqe toj tx'otx' te
Licaonia, ex kyojjo najb'il ite'taq kyi'jile.
7 Antza, i yoline ti'jjo Tb'anil Tqanil.

Tej tok xo'n Pabl tu'n ab'j kyu'n xjal te aj Listra

8 Toj Listra, attaq jun ichin mib'intaq
b'et. Mix ja' otaq b'ete, qu'n tu'n koxtaq
te titz'jlin. Q'uqletaqjo ichin, 9 ex nb'i'ntaq
ti'jjo ntq'ma'ntaq Pabl. Ok kyim Pabl ti'j,
ex el tniky'tzajil qa nimtaq tnimb'il tu'n
tq'anit. 10 Xitzin tq'ma'n Pabl q'ajq'oj wen
kyjalu'n: ¡We'ksa, ex we'kuxixa jikyin wen!

Jaw t'ikypajjo ichin, ex ok ten b'etil.

11 Atzaj te' tok kyka'yi'n a otaq b'ant tu'n
Pabl, b'e'x i ok ten kye xjal ẍch'il tojjo yol
kye xjal te Licaonia, ex kyq'ma: Diosqe kye',
a iky qe' tze'nku ichin, a loqe ma chi k'u'l
qxol.

12 Ok q'o'n Bernabé kyu'n tze'nku kydios,
Zeus tb'i, ex ante Pabl, ok q'o'n tze'nku
kydios, Hermes tb'i, qu'n tu'n ataqxixsin
nyoli'n.

13 Atzin ja te na'b'l Zeus attaq ttxa'n
tnam, ex atzin tpale i tzaj ti'n tman wakx
ex jun pk'oj t-xmakil k'ul. Ex atzin pale,
junx kyuk'a kykyaqil xjal, kyajtaq tu'n
tkub' kyb'yo'n tman wakx, ex kyajtaq tu'n
kyk'ulin kywutz Pabl ex Bernabé, aye tsan-
jil. 14 Me tej tel kyniky' Bernabé ex Pabl
ikyjo, b'e'x i kub' kylaqin kyxb'alin te
yek'b'ilte, qa nya wentaqjo nb'ant. Ex b'e'x
i okx kyxol xjal, ex i jaw yolin kujxix wen
ex kyq'ma: 15 Ayi'y xjal, ¿Tiqu'nil nkub'
kyb'inchinji'y lo? Ichinqo qe' tze'nku kye'.
Ex ma qo ula q'malte kye'y, tu'n tkyij kytza-
qpinji'y a nb'ant kyu'n, qu'n nti'x tajb'in
twutzjo Dios, a nimxix toklin. Tu'ntzintzjo,
kytx'ixpinks kynab'la tuk'a Dios itz', a kub'
b'inchinte kya'j, tx'otx', ex ttxuyil a', ex
tkyaqiljo at kyoj. 16 Exla qa kyoj junxil q'ij
te ojtxe, ma tzaj ttziyin te Dios, tu'n t-xi ti'n
teyile junjun tumil tb'e nya wen. 17 Me mina
xkyij ttzaqpi'n te Dios tu'n tyek'in te tib',
noq tu'n tb'anil nb'anttaq tu'n. Qu'n atzin
nxi q'onte jb'al kyib'aja, exsin tb'anil awal,
ex a ntzaj q'onte tkyaqil tu'ntzintla kywa'n,
ex tu'n kytzalaja.

18 Me mixla tu'n q'umle tkyaqiljo lo, oxpe
chi miyetkuxjal, tu'n kyb'iyin kyi'jjo tman
wakx, tu'n kyok te oyaj, ajtaq kyk'ulin ky-
wutz tsanjil.

19 Tojxjo amb'il anetzi'n, i kanin jun
jte'b'in Judiy te Antyokiy ex te Iconio.
Aye tx'ixpin te' kynab'l xjal ti'jjo nkub'
kyb'inchin. Ex noq tu'n kypaj, i ok xo'n Pabl
tuk'a ab'j, ex kub'tzin kyb'isin qa otaq kyim
kyu'n. Xi jukikin tzma ttxa'n tnam.

20 Me atzaj te' tok kychmo'n nimil kyib'
ti'jile Pabl, b'e'x jaw we', ex okx juntl majl
toj tnam. Ex toj junxil q'ij, xi' tuk'a Bernabé
tzma Derbe. 21 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, i yolin
ti'jjo Tb'anil Tqanil toj Derbe. Antza, kub'e
kyk'u'j txqan xjal, ex b'e'x i nimin.

I meltz'ajtzin Pabl ex Bernabé toj tx'otx'
Listra, toj Iconio ex toj Antyokiy. 22 Ex kyojjo
najb'il anetzi'n, i nimsin kyk'u'j nimil, ex
xi kyq'ma'n kye, tu'n kyok lipe jikyin wen
tojjo kynimb'il. Ex kub' q'ma'n kyxol, qa
il ti'j tu'n tiky'x nya b'a'n kyu'n, qa kyaj-
taq tu'n tkawin qMan Dios toj kyanmin ex
toj kychwinqil, ex qa kyajtaq tu'n kykanin
tuk'a Dios toj kya'j.

23 Ex jaw sk'o'n tojjo Ttanim Dios, ila'
ichin tu'n kyok te tnejil kyxol nimil, ex
tej kyb'aj pa'n wa'yaj te na'j Dios, b'e'x xi
oqxenin toj tq'ob' tAjaw Tkyaqil, aye' otaq
chi nimin.

Tej kymeltz'aj Pabl tuk'a Bernabé toj tnam Antyokiy, ja' xi xkyeye kyb'e

24 Tej kyiky' toj tx'otx' te Pisidia, i
kanin toj tx'otx' te Panfilia. 25 I yolin
antza ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesús toj tnam
Perge. Tb'ajlinxi' ikyjo, i xta'j tzmax Atalia.
26 Antza, i xi' toj bark tu'n kykanin tzma
Antyokiy, ja' otaq chex oqxenine toj tq'ob'

Dios, a nk'u'jlintaq kyi'j, ex tojjo aq'untl, a
otaq japin b'aj kyu'n.
27 Tej kykanin tzma Antyokiy, ok ky-
chmo'n Ttanim Dios, ex xi kyyolin tkyaqiljo
otaq b'ant tu'n Dios kyuk'a, ex qu'n tu'n
otaq txi q'o'n kyoklin, a nya Judiyqetaq,
tu'n kynimin. 28 Atzin te Pabl ex Bernabé,
ila' q'ij i kyij ten kye' kyuk'a' nimil antza.

15

Tej tok kychmo'n Ttanim Dios kyib' toj Jerusalén

1 Tojjo amb'il anetzi'n, jun jte'b'in xjal
otaq che'x toj tx'otx' te Judey, tu'n kykanin
toj tnam Antyokiy, ex xi kyxikyb'in jun
xnaq'tzb'il kye nimil, ex kyq'ma qa nlay chi
klet, qa mina s-ok kyqitin jun kyechil ti'j
kytz'umil, tze'nkuxjo otaq tq'ma Moisés toj
Tu'jil Tyol Dios.* 2 Me atzin te Pabl ex Bern-
abé nimku i jaw ch'otj kyuk'axjal. Me atzaj
te' tjapin b'ajjo yol, b'e'x i xi chq'o'n Pabl
ex Bernabé, junx kyuk'a junjun nimil, tu'n
kyxi' tzma Jerusalén tu'n kyyolin kyuk'a
tsanjil exqe nejinel toj Ttanim Dios, ti'j
tkyaqiljo a otaq kyij ttz'ib'in Moisés.
3 Otaqtzin chex chq'o'n ikyjo tu'n Ttanim
Dios toj Antyokiy; atzaj te' kyiky' toj tx'otx'
te Fenicia ex Samaria, xi kyq'ma'n kye nimil
anetzi'n, qa otaq kyij kytzaqpi'n aye nya
Judiy a nb'anttaq kyu'n, tu'n kyok lipe ti'j
qMan Dios. Tu'njo tqanil ikyjo, b'e'x i ja
tzalaj tkyaqil nimil.
4 Tej kykanin Pabl ex Bernabé toj
Jerusalén, i k'met tuk'a tzaljb'il kyu'n
tsanjil, junx kyuk'a jni' nejinel ex tkyaqil
Ttanim Dios. Xitzin kyyolintz tkyaqiljo
otaq b'ant kyu'n, noq ti'j tb'i Dios.
5 Me kyxol Ttanim Dios antza, ite'taq jun
ch'uq Parisey, a otaq chi nimin. Jaw we'ks,
ex kyq'ma kyjalu'n: Il ti'j tu'n tok kyqiti'n
jun kyechiljo nimil, a nya Judiyqe ikyxjo
tze'nku qe'; qu'n ikytzin knimitiljo tkyaqil
tkawb'il Moisés tib'aj qchwinqil, a awo aj
Judiyqo.
6 Oktzin kychmo'n kyib'jo tsanjil
exqetzi'n jni' nejinel, noq tu'n kyximin
ti'j tkyaqiljo ikyjo. 7 Ila' or b'aj ch'otj.
Atzaj te' tjapin b'aj kyyol, jawtzin we'ks
Pegr, ex tq'ma: Ayi'y werman, b'in kye'
kyu'n, qa atxix ojtxe, o chin sk'eta tu'n
qMan Dios kyxola, tu'n tq'metjo Tb'anil
Tqanil kolb'il kye xjal nya Judiyqe, tu'ntla
kynimin.* 8 Ex tu'n tojtzqi'ntaq te Dios
kyanmin, xi tq'o'n kyoklin, ex xi tq'o'n
Xewb'aj Xjan toj kyanmin te jun techil qa o
chi nimin ti'j,* ex qa nya il ti'j jun techil ti'j
kytz'umil, ikyxjo tze'nku qe', awo aj Judiy.
9 Tu'ntzintzjo, junx qten kyuk'a twutz
Dios, qu'n o tx'ixpit kychwinqil noq tu'n
kynimb'il, ikyxjo tze'nku qe. 10 ¿Tiqu'ntzin
njaw kynimsin kye' kyib' twutz Dios, tu'n
t-xi kyq'ma'n kye nimil nya Judiyqe, qa il
ti'j tu'n tkub' nimit tkyaqil tkawb'il Moisés
tib'ajjo kychwinqil xjal, ex na'mx tb'antqe
qniminte, exqetzi'n ojtxe qxe'chil? Noq ma
tz'ok kytz'aqtzin kyeji'y mikyxi te Diosjo
ntq'ma'n. 11 Awotzinqe nxi qnimin qa
klo'nqo toj il nya tuk'a juntl ti', chi Pegr,
qala' noq tu'n t-xtalb'il qAjaw Jesús, ikyxjo
tze'nku kye nimil nya Judiy.
12 Tb'ajlinxi' ikyjo, kykyaqilx kub' numle,
exsin kub' kyb'i'n kyyol Bernabé ex Pabl,
a nchi yolintaq ti'j tkyaqiljo tb'anil techil
exqetzi'n nim kyoklin, a otaq b'ant kyu'n
kyxoljo aj nya Judiyqe, me noq tu'n attaq
Dios kyuk'a.
13 Atzaj te' tjapin b'aj kyyol, jawtzin yolin
Santyaw ex tq'ma: Chin kyb'intza, wer-
man. 14 Ma tzaj tq'ma'n Pegr qe, tze'n
tten xi tq'o'n Dios kyoklin aye' nya Judiyqe
exqotzintz, tu'n qok qkyaqilx te Ttanim
Dios. 15 A qmujb'il qib' kyuk'a nya Judiyqe,
b'e'x q'umle toj Tu'jil Tyol Dios kyu'n yolil
Tyol. Chi' kyjalu'n:

16 Tb'ajlinxitzi'n lu'n, chin ul juntl ma-
jla nik'ulte tkawb'il tyajil David, a
nmaq kawil ojtxe, a ma tz'el xitj,

tu'ntzin tel wen juntl majltz,

17 tu'ntzintla kykyaqilxjo Judiy ex nya
Judiyqe, a at kyoklin noq ti'j tumil
nb'iy, nchi jyon wi'ja, a ayi'n tAjaw
Tkyaqil.

18 Ate tAjaw Tkyaqil q'man te' jni'xjo lu'n,
atxix ojtxe.*

19 Tzuntzin nkub' nb'isintza, chi
Santyawjo, qa nya il ti'j tu'n tkub'
kyb'inchin aye nya Judiyqe tkyaqiljo nb'ant
qu'n, a awo Judiyqo. 20 Me tu'ntzin nti'
q'oj kyxoljo nimil Judiy ex nya Judiy, noq

* 15:1 Lv. 12:3. Ajo yol tu'n kyqitin jun techil ti'j ttz'umil jun q'a circuncisión tb'i toj kastiy. * 15:7 Kyb'i. 10:1-43
* 15:8 Kyb'i. 10:44 * 15:18 Am. 9:11-12

tu'n qb'inchb'in qxolx, iltzin ti'j tu'n t-xi tz'ib'it jun u'j kye' nya Judiy, tu'n mina t-xi kychyo'n kychib'jiljo alu'mj, a nchi kub' b'yet te chojb'il il kywutzjo txqantl kydiosxjal;* ex tu'n mina txi kychyo'n kychib'jiljo alu'mj, a nchi jaw kyim, mo nchi jaw kyjtz'o'n kyib'; ex tu'n mina tkub' kytzq'ajsi'n chiky' te kychi';* ex nya wen tu'n kykub' kẍe kyuk'a junxil qya, qa nya kyxu'jil.*

Tzuntzin nxi nq'ma'ntza ikyjo, qu'n tkyaqiljo lo, manyor tz'ilx toj qwutz awo Judiyqo. Me nya taj qMan Dios, tu'n tkux iky'b'il qxol awo nimilqo, noq tu'n nya junxjo qb'inchb'in qxolx.

21 Me toj nwutza nya tu'n tel iky'it tkawb'il Moisés, qu'n toj tkyaqil tnam, nimku Judiy at, a o tz'el kyniky' te tkyaqil tkawb'il Moisés, ex kyajxix tu'n tkub' nimit tkyaqil; qu'n atxix ojtxe nchi q'umlaj ti'j tkawb'il Moisés kyojile' tkyaqil ja te nab'l Dios, tze'nku nkub' iky'sitjo q'ij te ajlab'l.

Tej tkub' kytz'ib'in tsanjil Jesús jun u'j kye nimil, a nya aj Judiyqe

22 Jaw kysk'o'n kye tsanjil exqe nejinel toj Ttanim Dios, jun jte' ichin kyxol nimil, ex tu'n kyxi chq'et tzma toj tnam te Antyokiy. I xitzin chq'o'n kab'e nejinel kyxol, a Silas ex Judas, a Barsabásjo juntl tb'i, tu'n kyxi' junx tuk'a Pabl ex Bernabé. 23 Ex kye xi q'o'ne jun u'j, a iky ntq'ma'n kyjalu'n:

Kchi xel qq'olb'i'n ayi'y erman, k'u'jlinqe qu'n: Awoqeji'y tsanjil Jesús exqetzi'n nejinel toj Ttanim Dios toj Jerusalén, nxi qtz'ib'i'n kye'y, a ayi'y nya Judiyqi'y ex najleqi'y toj Antyokiy, Siria ex Cilicia.† 24 B'i'n qu'n, qa ila' xjal o chi kanin kyxola, me nya awo'y o qox chq'onkye, ex qa ma jawje kyk'u'ja tu'n kyyol, ex tu'ntzi'n, o chi jaw naja. 25 Tu'npetzi'n, ma qo kyija toj wen, tu'n kyxi chq'et jun jte'b'in qxola, tu'n kykanin kyuk'iy, junx kyuk'a qerman Bernabé ex Pabl, a k'u'jlinqexix qu'n, 26 qu'n ayetzin kye o txi kyq'o'n kyib' te kyimin, noq ti'j tb'i Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil. 27 Ex ma chex qchq'o'n Judas ex Silas, ayetzin chi yoliljo kyuk'iy, tu'n t-xi kychiky'b'in tkyaqiljo ma b'aj qq'ma'n. 28 B'a'n ma tz'ele te Xewb'aj Xjan ex te qe'y, tu'n mina xkub' kyniminji'y tkyaqiljo tkawb'il Moisés, a tze'nku nb'ant qu'n, a awo'y Judiyqo'y, qala' o'kxjo lu'n: 29 Tu'n mina t-xi kychyo'n kychib'jiljo alu'mj, a nchi kub' b'yet te chojb'il il kywutzjo txqantl kydiosxjal; ex tu'n mina t-xi kychyo'n kychib'jiljo alu'mj, a njaw kyjtz'o'n kyib'; ex tu'n mina chi tzq'ajsi'n ti'jjo chiky' te kychi'y; ex nya wen tu'n kykub' kẍe'y kyuk'a junxil qya, qa nya kyxu'jila. Qa ma kub' kytzyu'n kyib'a te tkyaqiljo lo, tb'anilxsin kyb'inchb'intza ikyjo. Kyka'yinktzin kyib'tza.

30 Atzaj te' kyb'aj yolin, ex tej tb'aj kytz'ib'in u'j, b'e'xsin i xi'tz toj Antyokiy. Atzaj te' kykanin, oktzin kychmo'n Ttanim Dios, ex xi kyq'o'n u'j. 31 Atzaj te' tjaw kyu'ji'n nimil toj Antyokiy, b'e'x i jaw tzalaj nimxix, qu'n tu'n q'uqb'il k'u'jb'aj tz'ib'in toj, qa nya il ti'j tu'n kyb'inchin ti'j tkyaqiltaqjo nb'ant kyu'n aj Judiy. 32 Ayetzin kye Judas ex Silas, a q'o'ntztaq kyoklin tu'n qMan Dios te q'mal te' Tyol, i nimsin kyk'u'jjo nimil tu'n kyyol, ex xi kyq'ma'n, tze'n tu'n tjaw kyin kyib' tojjo kynimb'il.

33 Tb'ajlinxi' jun jte'b'in q'ij ikyjo, b'e'xsin i meltz'ajtz toj Ttanim Dios toj Jerusalén, ex kyij kyq'o'n jun q'olb'il te nuk'b'il ex toj tb'anilxix. 34 Me b'e'x kyij Silas antza.‡ 35 Ex atzin te Pabl ex Bernabé axsa i kyije kye' toj Antyokiy, ex junx kyuk'a txqantl, i xnaq'tzin, ex i q'umlaj ti'j Tyol tAjaw Tkyaqil.

Tej t-xi' Pabl toj tkab' majin q'olb'il kye nimil

36 Tb'ajlinxi jte'b'in q'ij, xi tq'ma'n Pabl te Bernabé kyjalu'n: Qo' juntl majl q'olb'il kye' erman toj tkyaqil tnam, ja' o q'mete Tyol tAjaw Tkyaqil, tu'ntzin tel qniky' te tze'n ite'ye.

37 Kutzin, chte Bernabé.

Me tajtaq Bernabé tu'n t-xi' Juan, a Marksjo juntl tb'i, kyuk'a.

38 Me nya b'a'n ele lu'n toj twutz Pabl, qu'n tu'n otaq tz'el tpa'n te Marks tib' kyi'j, tej ite'taq toj tx'otx' te Panfilia, ex tky'e'taq tu'n tten kyuk'a toj taq'in Dios.*

39 Nimx xa'ye' ch'otjin lo. Tu'ntzi'n, b'e'x el kypa'n kyib'; atzin te Bernabé xi k'lente

* 15:20 Ex. 34:14-17 * 15:20 Lv. 17:10-16 * 15:20 Lv. 18:6-23 † 15:23 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan, ja' ta'ye tkyaqil v. 23. ‡ 15:34 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v.34. * 15:38 Kyb'i. 13:13

Marks, ex b'e'x i xi' toj tx'otx' te Chipre.
40 Atzin te Pabl jaw tsk'o'n Silas, ex xi oqx-
enin toj tq'aq'b'il tk'u'j tAjaw Tkyaqil kyu'n
txqantl nimil. 41 Atzaj te' kyiky'x toj tx'otx'
Siria ex Cilicia, i nimsin kyk'u'jjo nimil toj
Ttanim Dios, a ite'taq antza.

16

Tej t-xi lipe Timotey kyi'j Pabl ex Silas

1 Kanin Pabl kyojjo tnam te Derbe ex
Listra. Antza, el knete jun nimil tu'n,
Timotey tb'i, alb'aj te jun nimil qya aj Judiy.
Me atzin ttata nya aj Judiy, qala' te aj
Grecia. 2 Tkyaqil qe' nimil toj Listra ex te
Iconio wentaqjo kyyol ti'j. 3 Tajtaq Pabl
tu'n tok lipe Timotey ti'j, me nejtaq tu'n
tok tqitin techil ti'j ttz'umil, tu'ntzintla
mina ja kyiky'in aj Judiy a najleqetaq antza,
exsintla tu'n tkub' nimitjo a otaq tz'ib'it toj
Tu'jil Tyol Dios. Kub' b'inchin ikyjo tuk'a
Timotey, qu'n kykyaqil b'iltetaq qa antza
jawe ch'iye tjaq' tkawb'il Moisés, qu'n a
tnana jun aj Judiy, me na'mtaq tok techil,
qu'n nya Judiytaqjo ttata. 4 Toj kykyaqiljo
tnam, ja' nchi iky'etaq, xi kyq'ma'n kye
nimil jotxjo tumil, a otaq tzaj kyq'ma'n
tsanjil, exqetzi'n jni' nejinel toj Ttanim Dios
toj Jerusalén. 5 Tu'ntzi'n, nimsit kynimb'iljo
Ttanim Dios, ex tu'n tch'iye kyb'ajjo nimil
junjun q'ij.

*Tej tok twutziky' Pabl ti'j jun ichin aj Mace-
donia*

6 Me atzin te Xewb'aj Xjan mix ttziye tu'n
tq'metjo Tb'anil Tqanil tojjo tx'otx' te Asia.
Tu'ntzi'n, antza i iky'e toj tx'otx' te Frigia
ex te Galacia, 7 tu'n kykanin tzma ttxa'n
tx'otx' te Misia. Antza, kub'e kyna'b'lin,
tu'n kyokx toj tx'otx' te Bitinia, me juntl
majl, mix ttziye Xewb'aj Xjan, a T-xew
Jesús. 8 Tu'ntzi'n, majx tqanku iky'x toj
Misia, tu'n kyku'x ttzi ttxuyil a' tojjo tnam,
Troas tb'i. 9 Antza, oke jun twutziky' Pabl
tojjo qniky'in. Toj twutziky', tli wa'ltaq jun
ichin aj Macedonia, ex nkub'sintaq twutz,
ex tq'ma: Ku tzaja tzalu'n toj Macedonia, ex
qo tmojintza.

10 Tu'n tzaj twutziky' Pabl ok, b'e'xsin
kub' qb'inchin qib'tza, tu'n qxi'y tzma
Macedonia, qu'n el qniky'a ti'j, qa ataq
qMan Dios ntxokintaq qi'ja, tu'n tq'metjo
Tb'anil Tqanil antza.

*Tej kyku'x Pabl ex Silas toj tze toj tnam
Filipos*

11-12 Tojjo tnam te Troas, o okxa toj jun
bark, exsin o b'ettza toj ttxuyil a', tu'n
qkani'n toj much' tx'otx', Samotracia tb'i.
Ex tojxi juntl q'ij, o kani'n toj Neápolis.
Antza, o xiyi'y tu'n qkani'n toj tnam Filipos,
a tnam lu'n, a etzin kyu'n aj Rom, ex atzin
jun tnamjo nim toklin toj tkyaqil tx'otx' te
Macedonia. Ila' q'ij o te'n antza. 13 Toj jun
q'ij te ajlab'l, o exa ttxa'n tnam tzma ttzi jun
a' n-ajqelin, qu'n kub' qb'isi'n qa antza nchi
na'ne jun ch'uq Judiy Dios. B'e'xsin o kub'
qe'y, ex o yoli'n ti'j Tb'anil Tqanil kye' qya, a
otaq chi chmet antza. 14 Lidiataq te' jun tb'i,
te aj Tiatira, ex jun k'ayiltaq tb'anil xb'alin,
a wi'yilxix. Ajo qya lo, a b'a'nxixtaq k'ulin
twutz Dios, ex nb'intaq ti'jjo nyolajtztaq.
Ok tyekin Dios tanmin, tu'n tok tb'i'nxixjo,
a nq'umletaq tu'n Pabl. 15 Ku'x toj a' te
jawsb'il a', junx kyuk'a kykyaqiljo a ite'taq
toj tja. Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, kub'sin twutz
qe'y, ex tq'ma: Qa matxixix txi kynimi'n, qa
b'a'nxix nte'n twutz tAjaw Tkyaqil, kuxsin
chi tzajtza, tu'n kyte'n quk'iy toj nja'y.

Ox kub'sinx twutz qe'y; tu'ntzi'n, xi
qtziyi'n.

16 B'aj jun maj, kyja'taq qxi'y tzma ttzi
a', ja' nkub' na'yetaq Dios, ok qk'ulb'i'n
jun ku'xin qya, a nkanintaq tnab'l ti'jjo
na'mxtaq tul kanin, qu'n tzyu'ntaq tan-
min tu'n taq'nil tajaw il. Jun aq'niltaqjo
ku'xin qya lu'n, ex nimtaq kypwaqjo tajaw
nkykanb'in noq tu'n nb'anttaq tu'n.

17 B'e'xsin ok lipe ku'xin qya qi'ja, ex jaw
ẍch'in, ex tq'ma: Nchi ajb'inxixjo ichin lo
te Dios nimxix toklin, ex nchi yek'in tumil
kolb'il kye'y.

18 Ila' q'ij tq'ma ikyjo; otaq b'aj tk'u'j Pabl
ti'j. Tzaj meltz'aj, ex tq'ma te taq'nil tajaw
il, a tokxtaq toj tanmin; chi' kyjalu'n: Noq
ti'j tb'i Jesucrist kxel nq'ma'n tey, tu'n tetza
toj tanminjo ku'xin qya.

Ex texjo paq anetzi'n, b'e'x etz. 19 Me
atzaj te' tel kyniky' tajaw ku'xin qya, qa
nlay kykanb'e txqantl pwaq tu'n, b'e'xsin
ok kytzyu'ntz Pabl ex Silas, 20 ex b'e'x xi q'i'n
ja' ite'taq kawil, ex xi kyq'ma'n: Aye ichin
aj Judiy lo, ma chi ok ten najsil kye' xjal
tojjo qtanim, 21 ex nchi xnaq'tzin ti'jjo a nlay
qtziye, ex nlay kub' qb'inchin, qu'n aj te
Romqo.

22 Tu'ntzin ikyjo, b'e'x jaw tiljxjal kyi'j,
exsin tzaj kyq'ma'n kawil, tu'n teljo
kyxb'alin, ex tu'n kyok jub'in tu'n tze. 23 Ila'
maj b'aj jub'in. Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, i kux
q'o'n toj tze, exsin xi q'mantz te' xq'uqil
tze, tu'n kyxq'uqit wen. 24 Tej tb'inte xq'uqil
ikyjo, b'e'xsin i okx q'o'ntz tzma txeje, ex
kub' yiq'o'n kyqan, tu'n mina chi jaw yekj.
25 Me otaqla tz'ok niky'jin aq'wil ikyjo,
tzmataq nna'n Pabl Dios junx tuk'a Silas,
ex nchi b'itzintaq b'itz te Dios. Ayetzin kye
txqantl xjal, a ite'kuxtaq toj tze, tzuntaq
nchi b'in kye'. 26 Me noq kyna'b'inkux, te'
ttzaj jun kyaqnajnab' kuj wen, a b'e'x tzaj
lu'lin tq'uqil tze tu'n. B'e'x i okx jaqpajjo
tjpel, ex b'e'x i el tz'aqjo kxb'il, a ite'ktaq
te k'alb'il kyej ite'kuxtaq toj tze. 27 Atzaj te'
ttzaj sak'pajjo xq'uqil tze, exsin ok tka'yintz
qa otaq chi jaqpajjo tjpel, b'e'xsin jatz ti'n
jun kxb'il te b'iyb'il tib', qu'n kub' tna'b'lin
qa otaq chi oqjo xjal tkyaqil. 28 Me b'e'x jaw
ẍch'in Pabl, ex tq'ma: Mi kub' tb'yo'n te
tib'. Loqo qe' oto' qkyaqilxa tzalu'n.
29 Xitzin tqanin tej xq'uqil tze jun tzaj.
Ex okx ajqelin wen, ex tuk'a txqan t-
xob'il, kub' meje twutz Pabl ex Silas, tu'n
t-xi chjonte kye. 30 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, xi
q'ma'n kye, tu'n kyetz, ex xi qanin kye
kyjalu'n: Ayi'y tata, ¿Ti'tzila ch'in we', aku
kub' nb'inchi'n, tu'n nkleta?
31 Xitzin ttzaq'win Pabl ex Silas: Niminxa
Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil; ikytzin kkletile-
jiy kyuk'a kykyaqil t-xjalila.
32-34 Ax orjo anetzi'n, ok tenjo xq'uqil tze
q'anilte kyky'ixlb'in Pabl ex Silas, ayej otaq
chi b'aj jub'in. Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, b'e'x
i xi k'le'n, tu'n xq'uqil tze, tu'n kykanin
toj tja. Antza, i yoline Pabl ex Silas tuk'a
xq'uqil tze ex kye' ite'taq toj tja, ti'jjo
Tb'anil Tqanil. Tej tb'aj kyb'i'n, b'e'x i jaw
nimin kykyaqilx, ex b'e'x i etz pe'n tu'n
kyku'x toj a' te jawsb'il a'. Tej tb'ajjo ikyjo,
i okxsin k'le'ntz tuja, ex xi q'o'n kywa. Ex
b'e'x jaw tzalaj kykyaqilx, tu'n otaq chi
nimin ti'j qMan Dios.
35 Qlixje wen, xi chq'o'n jun jte' xq'uqil
tnam kyu'n kawil, tu'n kyxi' tuk'a xq'uqil
tze, ex tu'n t-xi q'met te, qa tu'ntaq ttzaqpaj
Pabl ex Silas. 36 Tu'n ikyjo, xi tq'ma'n xq'uqil
tze te Pabl kyjalu'n: Ma tzaj q'ma'n we'y
kyu'n kawil, tu'n kyxi tzaqpeta; kuxsin
che'xtza toj tb'anil, ex mina chi xob'a.
37 Me atzin te Pabl xi tq'ma'n kye' xq'uqil
tnam: Qky'e' qe', tu'n qexa ikyjo, qu'n
nya wenjo xb'ant kyu'n qi'ja, qu'n awo'y at
qokli'n twutzjo tkawb'il Rom, chi chi'. Ma
qo b'aj kyjub'in kywutzxjal, ex ma qo ku'x
q'o'n toj tze, ex mina xqo txketa toj kawb'il
tu'n tchiky'b'itjo nb'anttaq qu'n. Ex atz-
intzjo ja'lin, kyajnaj tu'n qex kytzaqpi'n toj
ewajil. Me minapentetz ikyjo, qala' ayekutz
k'a' chi tzaj q'il qe'y.
38 B'e'xsin i xta'jjo xq'uqil tnam q'malte
kye kawil. Atzaj te' tok kyb'i'n, b'e'x i
jaw xob', qu'n nya b'i'ntaq kyu'n, qa te aj
Romqetaqjo Pabl ex Silas. 39 Tu'ntzintzjo,
i xta'j kub'sil kywutz te Pabl ex Silas, tu'n
tkub' najsin kyil, ex tuk'a jun mutxin, xi
kyqanin kye, tu'n kyex tojjo tnam anetzi'n.
40 Atzaj te' tetz Pabl ex Silas toj tze,
b'e'xsin i xi'tz tzma tja Lidia. Tej kykanin
antza, i nimsin kyk'u'jjo nimil, a ite'taq
antza. Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i xi'.

17

Tej kyjaw tiljxjal kyi'j nimil toj tnam Tesalónica

1 Tej kyxi' Pabl ex Silas toj kyb'e, i iky'x
kyojjo tnam te Anfípolis ex Apolonia, ex
liweyxix, i kanin tzma Tesalónica, ja' ite'taq
txqan xjal aj Judiy, ex ja' ta'taq jun ja kyu'n,
te nab'l Dios. 2 Tu'n toj q'ij te ajlab'l, okx
Pabl tojjo ja anetzi'n, tze'nkux n-oketaq
tu'n tojile tkyaqil tnam. Ex oxe maj, o
b'inchin ikyjo, noq tu'n tch'otj wen kyuk'a
Judiy ch'uqleqetaq antza. Ex tze'nkuxjo
ntq'ma'n Tyol Dios, 3 kub' tchiky'b'in Pabl
kywutz Judiy, qa ilxix ti'jtaq tu'n tkyim
Crist, a Kolil, ex tu'n tjatz anq'in juntl majl.
Ex tq'ma: Ax Jesúsjo lo, a nchin yolin ti'j
kye'y, axsin Cristjo.
4 Tu'ntzintzjo, ila' Judiy, a nchi na'ntaq
tb'i Dios, me na'mxtaq kynimin, i jaw
nimin, junx kyuk'a txqan qya nim kyoklin,
ex txqan xjal aj Grecia; ok kymujb'in kyib'
tuk'a Pabl ex Silas. 5 Me tu'ntzintzjo ikyjo,
b'e'x jaw kyiky'in Judiy a nya nimilqetaq,
noq tu'n kyxky'aqlin, ex ok kychmo'n jun
jte'b'in nya wen xjal, a ayej ky'ajqe, a ite'taq
tojile tnam. I b'inchin ikyjo, noq tu'n kyjaw
naj, ex tu'n kyjaw tilj kykyaqilxjal toj tnam.
Okx kypa'n tja Jasón, tu'n tjyet Pabl ex
Silas, tu'n kyetz q'i'n, ex tu'n kyxi q'o'n
kyexjal. 6 Me qu'n tu'n mix i jyete antza,

ex tu'ntzin kyq'ojtz, etz jukikin Jasón kyu'n,
junx kyuk'a ila' nimil, ex xi q'i'n kywutz
kawil te tnam. B'e'x jaw ẍch'in, ex kyq'ma:
Aye ma' xjal lo, a o chi sb'un ti'j tkyaqil
tnam twutz tx'otx', ma chi ul tzalu'n ja'lin,
7 ex ma chi kub' wutzlin tu'n Jasón toj tja.
Kykyaqilx mi nkub' kynimin tkawb'il kawil
te Rom, qu'n tzuntzin nkyq'man qa atx
juntl kawil, Jesús tb'i.

8 Tej kyb'in te' xjal yol lo exqetzi'n kawil,
b'e'x jaw kyiky'in. 9 Me tu'ntzintla mi
che'xa Jasón exqetzi'n tuk'a toj tze, kyij
kyq'o'n pwaq te kyxel, ex tu'ntzi'n, b'e'x i
tzaj tzaqpi'n.

Tej kyxi' Pabl ex Silas tzmax Berea

10 Otaq qo ok yupj ikyjo, ayetzin kye nimil
ok kyq'o'n tilil, tu'n kyxi' Pabl ex Silas tz-
max Berea. Atzaj te' kykanin, b'e'x i xi' tojjo
ja te kynab'l Dios Judiy. 11 Me ayetzin kye
Judiy anetzi'n, wentaq ch'intl kye' kynab'l
tze'nqeku kyej te aj Tesalónica, qu'n tu'n
toj twenil, xi kyb'i'n kyyol Pabl ex Silas,
ex i xpich'in Tyol qMan Dios junjun q'ij,
tu'ntzin telxix kyniky' te, qa twutzxtaqjo
nyolajtz kye. 12 Tu'ntzi'n ikyjo, ila'x i jaw
nimin, junx kyuk'a ichin ex qya nim kyoklin
te aj Grecia.

13 Me atzaj te' kyb'inte Judiy te
Tesalónica, qa tzuntaq nyolin Pabl toj Berea
ti'j Tyol Dios, b'e'xsin i xi'tz antza, ex nimku
b'ant kyu'n, tu'n kyjaw tiljxjal. 14 Me ayetzin
kye nimil, ok kyq'o'n tilil, tu'ntzintla jun
paqx, tz'ex Pabl tzmax ttzi ttxuyil a'. Atzin
te Silas ex Timotey, axsa i kyije kye' toj
Berea. 15 Ayetzin kye' i xi' wa'b'ilte Pabl, i
kaninx kye' tzmax toj tnam te Atenas. Me
liwey, i meltz'aj Berea tuk'a tqanil te Silas
ex te Timotey, qa il ti'j tu'n kykanin Atenas
liwey wen, a ja' ta'yetaq Pabl.

Tej tyolin Pabl Tyol Dios toj tnam Atenas

16 Me tzuntzin nyontaq Pabl toj Atenas,
tu'n tkanin Silas ex Timotey, b'e'x jaw
tiky'in, tej tok tka'yin txqan twutzb'iyil,
q'o'nk kyu'n te kydios. 17 Tu'npetzi'n,
nimxix jaw ch'otj tojjo ja te kynab'l Dios
Judiy, kyuk'a a nchi na'ntaq Dios. Ex ikyxjo,
o ch'otj tojile junjun q'ij tojjo plas, ja nchi
chmetetaq xjal. 18 Ex ite'taq jun jte'b'in
xnaq'tzil nab'l, Epicúreos ex Estoicos kyb'i,
i ok ten ch'otjil tuk'a Pabl. Ite' junjun
kyq'ma kyjalu'n: ¿Me anqi'j nyoline' ma'
xkrat tzi lo?

Ex txqantl q'mante kyjalu'n: Nyakuj a te'
suqil dios te junxil tnam.

Ikytzin kyq'ma', qu'n tu'n tzuntaq nyolin
Pabl ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesús, exsin ti'jjo
te' tjatz anq'in juntl majl.

19 B'e'xsin xi q'i'n Pabl ja' nchi chmete-
taq kawil te tnam, Areópago tb'i, exsin xi
kyqanin te: ¿Akutzin tzaj tq'ma'n tze'ntzin
tz'elpine' saq xnaq'tzb'il, a lu'y nyoli'n ti'j?
20 Qu'n nyoli'n kyi'jjo noq ti'chaqjo, a nya
qojtzqi'n, ex qaja tu'n tel qniky'a te, tze'n
chi elpine kykyaqiljo lo.

21 Tkyaqiljo lu'n b'aj, qu'n kykyaqilxjo
xjal te Atenas, exqetzi'n te junxil tnam a na-
jleqetaq antza, o'kxtaq tok tililjo kyu'n, noq
tu'n kyb'in, ex tu'n kyyolb'in noq kyi'jjo saq
tqanil.

22 Jawtzin we'ks Pabl kyxoljo kawil tnam
antza, ex tq'ma: Ayi'y xjal te Atenas, ti'j
tkyaqiljo a n-ok nka'yi'n kyi'ja, tzuntzin n-
el nniky'tza te, qa ayeji'y xjal, a nimin ila'ku
dios kyu'n, 23 qu'n tze'n n-ok nka'yinji'y
ja' nchi na'ni'y kydiosa, ma nli'y jun xjan
tkub'il, a tz'ib'ink jun jte'b'in yol ti'j, a
ntq'ma'n kyjalu'n: Te' dios a nya ojtzqi'n
qu'n.

Qu'n ikypetzi'n, chi Pabl, a te' Dios
anetzi'n, a nchi k'uli'n twutz, exsin nya
kyojtzqi'n; ti'jxsi'n Dios anetzi'n loqin we'
nchin yolin. 24 A Dios, a xkub' b'inchinte
tx'otx' ex tkyaqiljo tkub' twutz ex at toj;
axix tAjaw kya'j ex tAjaw tx'otx'. Nyatza
najle kyojjo ja, a kyb'inchb'inxjal. 25 Ex
nya ilxix ti'j tu'n tkub' b'inchit jun ti'la
ti'j tu'n jun a'la, qu'n tu'n nti' aku tz'ok
tz'aqsit te, qala' axte ntzaj q'onte chwin-
qil, kyq'iq', ex tkyaqil at qe.* 26 Noq
tu'n tnejil ichin, kub' tb'inchin Dios ẍi
ch'iye kykyaqil nmaq tnam ex kykyaqil
xjal, tu'ntzintla kyanq'in toj tkyaqil twutz
tx'otx'. Ex o txi tyek'in jtoj, ex ja', tu'n
kyanq'ine; 27 tu'ntzintla kyjyon ti'jjo Dios,
ex qape jyet kyu'n i'chaqxtla ikyjo tze'nku
nxmakin jun xjal toj qxopin. Me twutzxix
kxel nq'ma'n kye'y, qa nya najchaq ta'ye
qMan Dios tuk'ile junjun,* 28 qu'n itz'qo noq
tu'n Dios, ex noq tu'n, nqo yekje, ex nqo
anq'in. Tze'nkux kyyoljo junjun kyxjalila,

* 17:25 Is. 42:5 * 17:27 Ro. 10:8

a aj tz'ib'ilqe, a kyq'ma kyjalu'n: Awotzinqe
tyajil Diosqo, chi chi'.
29 Qu'n qa ikyxjo qa tyajil Diosqi'y, a Dios
itz', chi Pabl, nlaytzin kub' kyb'isintza
qa iky t-xilin Diosjo noq jun twutzb'iyil,
b'inchin tu'n q'anpwaq, saqpwaq mo
jun ab'j, aye' nchi kub' kyb'inchinxjal,
tze'nkuxjo n-ul tzqet toj kynab'l.
30 Ma tziky'x tna'ljtzjo tq'ijil ojtxe tu'n
Dios, a mi n-eltaq kyniky'xjal te. Me atzin
ja'lin, ntzaj tq'ma'n qe qkyaqilx toj tkyaqil
twutz tx'otx', tu'n qmeltz'aj tuk'a, 31 qu'n
ma jaw tjyo'n Dios jun q'ij, ja' tu'n qoke
toj pa'b'in twutz. Qu'n ate Dios jaw tsk'o'n
jun ichin, a Jesucrist, tu'n tok te kawil, ex o
tyek'e toklin kywutz kykyaqil xjal, tej tjatz
anq'in juntl majl kyxol kyimnin.
32 Tej kyb'inte xjaljo, qa jatz anq'in juntl
majl kyxol kyimnin, ila' jaw xmayin, me
ite'xl i q'mante kyjalu'n: We qb'intil te' lu'n
toj junxil q'ij.
33 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x el b'et Pabl. 34 Me
jun jte'b'in xi lipe ti'j, ex i nimin. Kyxoljo
xjal anetzi'n, ta'yetaq Dionisio, a attaq tok-
lin kyxol kawil toj Areópago, ex majx jun
qya, Dámaris tb'i, junx kyuk'a txqantl.

18

Tej tten Pabl toj tnam Corint

1 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x ex Pabl toj Atenas,
exsin xi'tz tzmax toj tnam Corint. 2 Antza, el
tk'ulb'ine tib' tuk'a jun xjal Judiy te Ponto,
Aquila tb'i. A'kxtaq tkanin Aquila tuk'axjo
Priscila, a t-xu'jil, tzajninqetaq toj tx'otx',
Italia tb'i. I etz antza, qu'n tu'n otaq q'umle
tu'njo tnejilxix kawil, Claudio tb'i, qa iltaq
ti'j tu'n kyetzjo kykyaqil xjal Judiy toj tnam
te Rom.
Tej kyul, b'e'x xta'j Pabl q'olb'ilkye, 3 ex
qu'n tu'n ikyxtaq taq'in tze'nku kye, a
noq tu'n kyb'inchit ja, a xb'alin kyten;
tu'ntzintzjo, axsi kyije aq'nil junx kyuk'a.
4 Ex toj junjun q'ij te ajlab'l, nxi'taq Pabl
toj ja te na'b'l Dios; antza, nyolintaq, ex
njyontaq tumil tze'n tu'n tkub'e kyk'u'j qe
Judiy exqetzi'n nya Judiy tu'n, ti'jjo Tb'anil
Tqanil Jesús.
5 Atzaj te' tkanin Silas ex Timotey, a tza-
jninqetaq toj tx'otx' te Macedonia, b'e'xsin
ok ten Pabltz yolil ti'j Tb'anil Tqanil, ex
o'kx kub' tb'inchi'n, qu'n tu'n b'e'x kyij
ttzaqpi'n tu'n tb'inchin ja, a xb'alin kyten.
Tu'ntzintzjo, b'ante tyek'it-xix kye Judiy
qa a Jesúsjo Crist. 6 Me ayetzin kyej Judiy,
b'e'x i ok meltz'aj ti'j, ex i ok ten yisolte.
Tu'n ikyjo, b'e'x el tchto'n tej Pabl ti'j t-
xb'alin, tu'n t-xi tyek'in kye, qa nya wen-
taqjo yasb'ilte otaq tz'ok q'o'n, exsin xi
tq'ma'n kyjalu'n: Ayexa at kypaja, qa ma
chi naja toj pa'b'in, ex nyaqi'n at npaja,
qu'n kyky'e'y tu'n t-xi nchiky'b'in Tyol Dios
kye'y. Tu'n ikyjo, ma chinka kyuk'a nya
Judiy, chi Pabl.
7 B'e'xsin etz tojjo ja te na'b'l Dios, ex
b'e'x xi' tojjo jun ja attaq ttxlaj, ja' najletaq
jun ichin, Ticio Just tb'i, a b'a'ntaq na'n
Dios. 8 Atzin te Crispo, jun tnejil kawil te ja
te kyna'b'l Dios Judiy, junx kyuk'a' ite'taq
toj tja, i nimin ti'j tb'i tAjaw Tkyaqil. Ex
nimku xjal te Corint i nimin, ex b'e'x i
ku'x toj a' te jawsb'il a', tej kyb'inte Tb'anil
Tqanil. 9 Jun qniky'in ikyjo, tej tok jun
twutziky' Pabl, ex yolin tAjaw Tkyaqil te
kyjalu'n: Mina tzaj xob'a, ex kux yolin ti'j
Tb'anil Tqanil, ex mina kub' numja, 10 qu'n
loqi'n intin tuk'iy, ex mix a'l aku b'inchin
mib'in ti'ja. Qala' q'i'nks tib'a, qu'n nimx
xjal at tojjo tnam lo, a knimil ti'j nb'i'y.
11 Tu'ntzin ikyjo, axsa kyije Pabl toj Corint
juntl ab'q'e tuk'a niky'jin, xnaq'tzin Tyol
qMan Dios kyxoljo xjal anetzi'n.
12 Me kyojjo q'ij, tej toktaq Galión te kawil
tx'otx' Acay tb'i, b'e'x ok kychmo'n Judiy
kyib', tu'n kyok meltz'aj ti'j Pabl. Xi q'i'n
kywutz kawil, 13 ex xi kyq'ma'n te kyjalu'n:
Ajo xjal lo, lu nb'etje xmoxil kyexjal, tu'n
kyk'ulin twutz Dios, me nya ikyjo tze'nku
qe qkawb'il.
14 Tu'ntaq tjaw yolin Pabl, tej tq'ma Gal-
ión kye Judiy kyjalu'n: Atzin ja'lin, ayi'y
ma' Judiyqi'y, noqit jun ma tij iljo lo, mo
i'chaqxtla much'tz, matla chin kub' te'n
b'il kye'y. 15 Me qu'n tu'n noq jun yoljo lo
kyi'j b'ib'aj ex ti'j kykawb'ila, nlay tz'okx
nlimo'n we' wib'; kynik'unku kye' kyib' kyil
kyib'xa, chi Galión, aj kawil.
16 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, b'e'x i etz lajo'n
kyexjal twutz kawil. 17 Me nej, i ok meltz'aj
ti'j Sóstenes, a kawil tojjo ja te kynab'l
Dios Judiy, noq tu'n mix i oke nimin tu'n
Galión. Ex axsa, ok b'yo'ne twutz kawil. Me
ante Galión, aj kawil, nti'x pone tb'is ti'jjo
nb'ajtaq.

Tej t-xi' Pabl tox majin q'mal te' Tyol Dios toj junxil tnam

18 Axsa kyija Pabl ila' q'ijl toj Corint. Tej tb'ajjo ikyjo, b'e'x i kyij tq'olb'in aye jni' nimil, ex junx tuk'a Priscila ex Aquila, i okx toj bark, tu'n kyxi' toj tx'otx' te Siria. Me na'mxtaq kyokx toj bark, axsa toj tnam ttzi ttxuyil a', Cencrea tb'i, b'e'x el tmitzo'n Pabl tsmal twi', te yek'b'ilte qa iltaq ti'j tu'n tnimin tyol, a otaq tq'ma te qMan Dios, ikyx tze'nku kyij tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios.*

19 Tej kykanin toj tnam Éfeso, b'e'x el tpa'n te Pabl tib' ti'j Priscila ex Aquila, ex b'e'x xi' tojjo ja te kynab'l Dios Judiy. Antza, yoline kyuk'a Judiy, a nchi chmettaq antza. 20 Tej tb'aj yolin Pabl, i kub'sin Judiy kywutz, tu'n tkyij jun jte' q'ijl kyuk'a. Me mix ttziye. 21 Qala', b'e'x i kyij tq'olb'in, ex tq'ma: Qa taj qMan Dios, okla chin meltz'ajila q'olb'il kye'y juntl majl.

22 Tej tb'ajjo ikyjo, b'e'x okx toj bark, ex b'e'x ex toj tnam te Éfeso, tu'n tkanin tzma Cesarea. Tej tkanin antza, b'e'x xi' toj Jerusalén q'olb'il kye nimil toj Ttanim Dios antza. Tej tb'ajjo ikyjo, b'e'x xi' toj tnam te Antyokiy.

23 Otaq b'aj jun jte'b'in q'ij tu'n antza, tej tex juntl majl b'etsil te' junjunchaq najb'il te Galacia ex Frigia, tu'n tnimsit kynimb'iljo nimil antza.

Tej tul kanin Apolos toj tnam Éfeso

24-25 Kyojjo q'ij anetzi'n, kanin toj tnam Éfeso jun Judiy, Apolos tb'i, te tnam Alejandría. Atzin xjal anetzi'n, tb'anilxtaq yolin, ex n-elxixtaq tniky' ti'jjo Tu'jil Tyol Dios; me na'mxtaq tjapin kanin tnimb'il, qu'n o'kxtaq n-el tniky'jo tze'n tz'elpine' t-xnaq'tzb'il Juan, a Jawsil A'. Q'o'ntztaq tna'b'ljo xjal lo ti'jjo tulil tAjaw Tkyaqil, ex tzuntaq nyolin tuk'a tkyaqil tanmin ex nnik'u'nxixtaqjo t-xnaq'tzb'il ti'j Kolil.

26 Ok ten Apolos yolil tuk'a tkyaqil xjal toj ja te kynab'l Dios Judiy. Me tej tb'ijte tu'n Priscila ex Aquila, b'e'x xi txko'n, exsin xi q'ma'ntz te, tze'nxix tz'elpine' tumil tb'eyil qMan Dios; xi tnimin ikyjo. 27 Ex atzaj te' tajtaq tu'n tiky'x tojjo tx'otx', Acay tb'i, xi q'o'n jun onb'il te kyu'n nimil toj Éfeso, ex xi tz'ib'in jun u'j te, tu'ntzintla toj tb'aniljo tponla kyuk'a' nimil te Acay. Atzaj te' tkanin antza, nimxjo tmojb'il kyuk'a a otaq chi nimin noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios. 28 Ex twutz kykyaqilxjal antza, toj tumil njaw yolb'intaq kyi'j aj Judiy; ex nkub' tyek'intaq qa a Jesúsjo Crist, tze'nx ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios.

19

Tej tul kanin Pabl toj Éfeso yolil Tyol Dios

1 Axtaqtza ta'ye Apolos toj Corint, majx tqanx iky'x Pabl toj k'ul, tu'n tkanin toj tnam te Éfeso. Antza, el jyete txqan xjal tu'n, a nimilqetaq toj kywutz. 2 Exsin xi tqanin Pabl kye: ¿Ku'xsin Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, tej kyjaw nimi'n?

Tzajtzin kytzaq'wintz kyjalu'n: ¡Mina! Nti'x qe' o qb'i, i'chaqxpetla noq tu'n tyolajtz ti'jjo Xewb'aj Xjan.

3 Tu'n ikyjo, xitzin tqanin Pabl: ¿Tze'ntzin tzelpine kyetza kynimb'il, ex tze'n i oki'y, tej kyku'xa toj a' te jawsb'il a'?

O'kx n-el qniky'ji'y ti'jjo t-xnaq'tzb'il Juan, exsi'n tjawsb'il a', chi chi'.

4 Xitzin tq'ma'n Pabl: Twutzx te', tzuntaq nchi ku'x kye' xjal toj a' tu'n Juan, te jawsb'il a', aj kynimintaq ti'j qMan Dios. Me tzuntaq nxi tq'ma'n kye, a nchi nimintaq, qa iltaq ti'j tu'n t-xi nimitjo juntl, a lipchetztaq ti'j, a Jesucrist.*

5 Tej kyb'inte ikyjo, b'e'x i nimin, ex b'e'x i ku'x toj a' te jawsb'il a' toj tumil tb'i Jesús, a tAjaw Tkyaqil. 6 Atzaj te' kykub' tq'o'n Pabl tq'ob' kyib'aj, ex b'e'x okx Xewb'aj Xjan toj kyanmin. Ex i yolin kyojile' yol, a nya ojtzqi'n kyu'n, ex tzuntaq chi q'umlaj ti'jjo tqanil ntzaj kyb'intaq te qMan Dios. 7 B'alaqa kab'lajajtaq kyb'ajjo ichin anetzi'n.

8 Tojxjo oxe xjaw, tzuntaq nxi' Pabl tojjo ja te kynab'l Dios Judiy. Antza, tzuntaq q'umlaj ti'jjo Tb'anil Tqanil, me nti'xtaq ch'in t-xob'il. Tzuntaq nyolin, ex tzuntaq xmoxin, tu'n tkub' kyk'u'jxjal, tu'n kynimin ti'jjo Tkawb'il qMan Dios. 9 Me ite' junjun, a noq xi kych'uẍsin kyanmin, tu'n mina t-xi kynimin, ex noq i ja yolb'in kywutzxjal ti'jjo nimb'il ti'j Jesús. Tu'n ikyjo, b'e'x etz Pabl toj ja te kyna'b'l Dios Judiy, junx kyuk'a nimil, exsin i xi tk'le'ntz toj jun ja te xnaq'tzb'il, a tetaqjo jun ichin, Tirano tb'i. 10 Antza, yoline Pabl kykyaqil q'ij, ex

* 18:18 Num. 6:18 * 19:4 Mt. 3:11; Mr. 1:4, 7-8; Lc. 3:16; Jn. 1:26-27; Kyb'i. 2:38

ikytzin oke tu'n, toj kab'e ab'q'e. Ikytzin kyb'iye' Tyol Diosjo, aye Judiy exqetzi'n nya Judiy, a najleqetaq tojjo tx'otx' te Asia. [11] Ex kyojjo q'ij anetzi'n, tzaj tq'o'n Dios tumil te Pabl, tu'n tb'ant ila' techil te yek'b'il te' tipin Dios. [12] Majqexpe' su'tj exqetzi'n xb'alin, a ja' ok aq'le t-xmilil Pabl, xi q'i'n kye yab', ex noq tu'n ikyjo, b'e'xtaq nchi q'anit, ex ayetzin kye taq'nil tajaw il, a ite'kxtaq toj kyanmin, b'e'x nchi etztaq kye'.

[13] Me ayetzin kye junjun Judiy, a nchi b'ettaq toj tnam, ex nchi etztaq taq'nil tajaw il kyu'n, toj kyanminxjal kyajtaq kye' tu'n tokin tb'i Jesús, a tAjaw Tkyaqil kyu'n, te q'anb'il kyexjal. Ikytzin kyq'ma kyjalu'n, kye taq'nil tajaw il: Kxel qq'ma'n kye'y, tu'n kyetza toj kyanmin xjal, noq ti'j tumil tb'i Jesús, a nq'umlaj Pabl ti'j, chi chi'.

[14] Ikytaqtzin nb'antjo kyu'n wuq tk'waljo jun Judiy, Esceva tb'i, a nejinel kyxol pale. [15] Me jun maj, attaq jun taq'nil tajaw il, xi tzaq'winte kyjalu'n: Wojtzqin we' Jesús, ex b'in we' wu'n alkye Pabl; me ayetzinkyetza, ¿Ti'n kye' kyoklin tu'n kyyoli'n ikyjo?

[16] Ex texjo paq anetzi'n, b'e'x xi joqpaj tej ichin, a attaq taq'nil tajaw il toj tanmin kyib'aj xjal, a nchi yolintaq, ex tuk'a txqan tipin, b'e'x i kub'jo ichin tu'n, ex i b'aj tb'yo'n. Tu'ntzin ikyjo, ẍb'i'qqe ex iẍjlinqe tej kyoq tojjo ja, ja' ite'kxtaq.

[17] Kykyaqilxjo Judiy ex nya Judiy i b'inte, a najleqetaq toj tnam te Éfeso. Tu'ntzi'n, b'e'x tzaj txqan kyxob'il, ex tu'njo ikyjo, jaw nimsite tb'i Jesús, a tAjaw Tkyaqil.

[18] Ex nimku xjal, a otaq chi nimin, i kanin pa'l kyib' kywutzxjal ti'jjo tkyaqil nya b'a'n, a otaq b'ant kyu'n. [19] Ex ila'taqjo, a otaq chi ok te yuẍ, ul kyi'n jni' kyu'j te kytyuẍb'il, ex kub' kypatin kywutzjo a ite'taq. Tej tkub' nab'litjo, a jte' otaq japine' loq'b'in kye u'j, b'alaqa lajaj toj ox k'al mil* saqpwaq. [20] Tu'ntzintzjo, nim xjal i b'inte, ex nim i lonte yek'b'il tipin Tb'anil Tqanil tAjaw Tkyaqil.

[21] Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, kub' tb'isin Pabl, tu'n t-xi' q'olb'il kye' aj te Macedonia ex Acay, ex tu'n tiky'x tzmax Jerusalén. Ex tq'ma, qa tajtaq tu'n tiky'x toj tnam te Rom, aj tmeltz'ajtaq toj Jerusalén. [22] Tu'ntzintzjo, b'e'x i xi tchq'o'n kab'e mojilte, Timotey ex Erasto, tzmax Macedonia te q'olte tqanil antza. Atzin tetz, axsi kyije jun jte'b'in q'ijl toj Éfeso, jun tnam toj tx'otx' te Asia.

Tej kyjaw tiljxjal aj Éfeso ti'j Pabl

[23] Tojjo tnam anetzi'n, jaw tilj xjal ti'jjo Tb'anil Tqanil, [24] noq tu'n ttzi jun ichin, tx'nol saqpwaq, Demetrio tb'i. A ichin anetzi'n, tzuntaq nchi b'ant much' twutzb'iyil ja tu'n, te yek'b'ilte ja te na'b'lte jun kydios, Artemisa tb'i. Tu'n ikyjo, tky'e'taq Demetrio, tu'n kyniminxjal ti'jjo Tb'anil Tqanil, qu'n b'i'ntaq tu'n, qa ma chi niminxjal, nlaytaq chi loq'in ti'jjo k'aẍjil anetzi'n; ex b'e'x aku najjo txqan kykaneb' ti'jjo kyaq'in ikyjo.

[25] Tu'npetzi'n, oke tchmo'n jni' tuk'a, exqetzi'n txqantl, a ch'ime ikyxtaq kyaq'i'n, exsin xi tq'ma'ntz kye kyjalu'n: Noq sameqi'y, tata, chi Demetrio. B'i'n kye' kyu'n, qa noq tu'n qaq'in lo, b'a'nxix oto'ya. [26] Me ikytzin tze'nku n-ok kyka'yi'n, ex n-ok kyb'i'n, lu jun ma' xjal, Pabl tb'i; lu nyolin qa nya diosqe dios, a kyb'inchb'in xjal. Ex nimx xjal, ma kub' kyk'u'j tu'n, nya o'kxjo tzalu'n toj Éfeso, qala' toj tkyaqil tx'otx' te Asia. [27] Nya wenjo lu'n, qu'n b'alaqa nlay b'ant tiky'jo qk'aẍjil. B'apetla te', qala' b'ala majxjo ja te na'b'lte qdios, a Artemisa, okla knajsitiljo tb'anil yolb'ilte, ex tu'ntzintzjo, b'e'xla k-elil i'jlin nim toklin qdios anetzi'n, a k'u'jlinxix tzalu'n toj Asia ex toj tkyaqil twutz tx'otx'.

[28] Tej kyb'inte xjal ikyjo, b'e'x jaw kyiky'inxix, ex jaw kyẍch'in kyjalu'n: Nimxix toklin Artemisa, a qdios a awo aj Éfeso.

[29] Nimx i ja naj xjal tojjo tkyaqil tnam, ex ok kytzyu'n kab'e tuk'a Pabl, a Gay ex Aristarco kyb'i, kab'e ichin te aj Macedonia, ex i el jukikin kyu'n tzmax tk'atz ja, ja' nchi chmete xjal. [30] Tajtaq Pabl tu'n tokx yolil kywutz xjal antza, me mix kytziye nimil. [31] Ex kyxoljo kawil te Asia, ite'taq junjun tuk'a Pabl, xi kychq'o'n q'malte, tu'n mina tz'okx antza. [32] Me atzin te' tojjo ja, ja' ite'kxitaq xjal, ite'taq junjun ch'uq njaw kyẍch'intaq jun tumil, me mikyxi kyu'n txqantl. Nb'ajtaqjo lu'n, tu'n otaq chi jaw

* 19:19 Lajaj toj ox k'al mil, 50,000 n-ele.

najxjal. Me txqantl te' nti'taq b'i'n kyu'n,
tiqu'n nkychmo'ntaq kyib' antza.
33 Ti'jjo nb'ajtaq ite' junjunkye, xi
chiky'b'inte te Lejantr, jun xjal, a otaq txi
kylimo'n Judiy, kywutz kykyaqiljo, a ite'taq
antza. Xitzin tqanin Lejantr tuk'a tq'ob',
tu'n mina chi ch'otj xjal, qu'n tu'ntaq tyolin
twutz tnam te kolb'il kye jni' Judiy. 34 Me
atzaj te' tel kyniky'xjal qa Judiytaq te'
Lejantr, i jaw ẍch'in kab'e or kykyaqilx.
Chi chi' kyjalu'n: Nimx toklin Artemisa, a
qdios a awo aj Éfeso.
35 Atzin te' aj tz'ib'il te tnam, tej
kyxmoxit-xjal tu'n, tq'ma: Noq sameqi'y,
ayi'y xjal te Éfeso. Tkyaqil xjal te twutz
tx'otx' b'i'n tu'n, qa a tnam lo, atzin
q'o'nkjo te xq'uqil te ja te na'b'lte Artemisa,
a qdios nimxix toklin, ex te ka'yil te'
twutzb'iyil, a tzaj tz'aq toj kya'j. 36 Mix a'l
aku kub' ewinte lu'n. Tu'npetzi'n, mina chi
ch'otja, ex mina kub' kyb'inchi'n jun ti'la, aj
qa nya b'isinxix wen. 37 Qu'n aye xjal, a ma
chi ul kyi'n tzalu'n, nya ma chi jaw yolb'in
kye' ti'j qdios ex ti'jjo ja te na'b'lte. 38 Qa
at te Demetrio tq'oj ti'j jun a'la, exqetzi'n
nchi aq'nin tuk'a, k'a' che'x q'malte kywutz
kawil. Teyile te junjuntz k'a' klonte tib'.
39 Qatzin kyaj kyetza, tu'n kyqani'n juntl
ti'la, iltzin ti'jtz tu'n tyolajtz kywutz kawil
ex toj tumilxix. 40 Tu'n a ma b'aj ja'lin, aku
qo ok q'o'n te meltz'il kyna'b'lxjal tu'n
tb'antjo nya b'a'n. Me nti'xix jun tumil
qu'n te tzaq'wilte, qa ma tzaj qanin qe,
tiqu'n ma jaw tiljxjal. 41 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo,
b'e'x el tpa'n tej aj tz'ib'il tib' kyi'jxjal.

20

Tej t-xi' Pabl tzmax toj tx'otx' te Macedonia ex Grecia

1 Tej tel b'ajjo ch'otjin toj Éfeso, i tzaj
ttxko'n Pabljo aye nimil, tu'n t-xi q'met
jun tumil kye. Ex ax orjo, b'e'x el
tpa'n tib' kyi'j, exsin xi'tz tzma Macedo-
nia. 2 Antza, b'aj tq'olb'ine kyoj kykyaqiljo
najb'il, ex q'uqb'in kyk'u'jjo nimil kyuk'a
tyol. Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, kanin tzma Gre-
cia. 3 Antza, kyij tene toj oxe xjaw. Tu'ntaq
tokx toj bark, tu'n t-xi' tzma Siria, tej
tb'inte qa kyajtaq Judiy tu'n tkub' kyb'yo'n.
Tu'ntzintzjo, kub' t-ximin, tu'n tmeltz'aj
twutz tx'otx', ex nya toj bark, tu'ntzin
tiky'x juntl majl toj Macedonia. 4 Ti'j Pabl
xi lipeye Sópater, te tnam Berea, k'walb'aj
te Pirro; junx tuk'a Aristarco ex Segundo
te tnam Tesalónica, Gay te tnam Derbe, ex
Timotey; exsin Tíquico tuk'a Trófimo, a te
tx'otx' te Asiaqe.
5 B'e'x i nejjo nimil lo qwutza, ex o kub'
kyyo'n tzma Troas. 6 Atzaj te' tb'ajjo nintz
q'ij te Wa'j Pan, a nti' tx'amsb'ilte tku'x, o
exa toj bark toj tnam te Filipos, ex toj jun
q'ij, o kani'n toj Troas, ja' atetaqjo Timotey
ex txqantl nimil tuk'a. Antza, o kyiji'y wuq
q'ij kyuk'a.

Tej tjaw anq'in Eutico juntl majl kyxol kyimnin

7 Tojjo tnejil q'ij te seman, ok qchmo'n
qib'a, tu'n qwa'n junx, ex tu'n tsipitjo xjan
wab'j. Antza, b'aje yoline Pabl kye nimil,
me tu'ntaq tex toj jun tb'e aj qsqixtaq,
nimx xi'ye tumil tyol, ex tzmaxi el b'ajjo te
tniky'jin aq'wil. 8 Otaq qo chmeta toj toxin
kol ja, a ja' txqo'nqetaq txqan tzaj. 9 Ex
antza, ta'yetaq jun ku'xin q'a, Eutico tb'i,
q'uqletaq ttzi toyijil ja. Me tu'n nimx tqan
yolin Pabl, b'e'x tzaj twatl wen, ex b'e'x tzaj
lank'aj tzma toj toxin kol ja. Atzaj te' tjaw
sk'o'n, noq kyimnintaql.
10 B'e'xsin ku'tz Pabl, ex xi joqpaj tib'ajjo
ku'xin q'a, exsin ok tchle'ntz, ex xi tq'ma'n
kye nimil: Mina chi tzaj xob'a. Lu' tetz itz'.
11 Texjo or anetzi'n, b'e'x jax Pabl juntl
majl tuja, kub' tpiẍin wab'j, ex i wa'n, ex
ok tenl yolil ex tzmaxi kub' qe'n te qsqix.
Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' tzma Asia. 12 Me
atzin tej ku'xin q'a, itz' te' te t-xi q'i'n.
Tu'ntzintzjo, qexix kyk'u'jjo nimil.

Tej t-xi' Pabl toj tnam Mileto

13 Awotzin qe', b'e'x o neja, ex toj bark o
xi'yi'y, tu'n qkani'n tzma Aso, tu'n qiky'a
k'lelte Pabl, tze'nkuxjo otaq qo kyija tuk'a,
qu'n tajtaq tu'n tb'et twutz tx'otx'. 14 Atzaj
te' tok qk'ulb'in qib'a tuk'a toj Aso, b'e'x
okx quk'iy toj bark, ex b'e'xsin xi'tza tzma
Mitilene. 15 O iky'a antza, ex tojxi junxil q'ij,
o iky'a nqayin tk'atz Quío. Tb'ajlinxi' q'ij
anetzi'n, o kanin toj Samos. Tojxi junxil
q'ij te qb'e'y, o kani'n toj Mileto. 16 Ikytzin
b'antjo, qu'n tky'e'taq Pabl tu'n tkyijtaq ila'
q'ij toj tx'otx' te Asia, ex mix ttziye, tu'n t-
xi' tzma Éfeso, qu'n tajtaq tu'n tkanin liwey
tzma Jerusalén qa akutaq pon kanin, tu'n
tiky'sitjo nintz q'ij te Pentecostés.

Tej tq'olb'in Pabl toj Mileto kyuk'a nejinel kyxol Ttanim Dios toj Éfeso

17 Tej attaq Pabl toj tnam te Mileto, i tzaj
tq'olb'injo jni' nejinel kyxol Ttanim Dios toj
Éfeso. 18 Atzaj te' kykanin, xi tq'ma'n kye
kyjalu'n: Noq sameqi'y werman. B'i'n kye'
kyu'n, tze'n tten nchwinqila tzalu'n kyxola
toj tx'otx' te Asia, atxix tej wula tnejil q'ij.
19 Kykyaqil q'ij o chin te'n kyxola, ex o
chin ajb'i'n te tAjaw Tkyaqil, tuk'a tkyaqil
mutxb'il, ex ila' maj ma tz'etz ta'l nwutza,
noqitla tu'n tel wenjo taq'in qMan Dios. Ex
nimku nya b'a'n s-ul wi'ja kyu'n Judiy. 20 Me
mina ẍin kub' numja, tu'n tq'met kyxolxjal
exsin toj kyja'y, a b'a'nxix te kye'y. 21 Aye
Judiy exqetzi'n a nya Judiy, ma txi nq'ma'n
kye, tu'n kymeltz'aj tuk'a Dios, ex tu'n t-xi
kynimi'n Tyol qAjaw Jesús, a Klolqe.

22 Atzin ja'lin, chi Pabl, ma chinka tzma
Jerusalén, ex chq'o'nqi'n tu'n Xewb'aj Xjan,
me nti' b'i'n wu'n ti' kyky'elix wi'ja. 23 O'kx
b'i'n wu'n, qa a Xewb'aj Xjan ntzaj q'mante
we'y, qa chin k'welixi toj tze, ex qa nimx
yajb'il kyky'elix wu'n toj tkyaqil tnam, ja'
kchin ky'eli'y. 24 Me nyalaxix toklin nch-
winqilji'y, tze'nku tu'n tjapin kanin tuk'a
tzaljb'il a nb'ey lajo'nx te nnimb'ila, ex tu'n
tkub' nimitjo, a s-aj tq'ma'n Jesús, a tAjaw
Tkyaqil, tu'n tq'met Tb'anil Tqanil ti'jjo
tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios.*

25 O chin b'aj yoli'n Tkawb'il qMan Dios
kyxola, chi Pabl, ex b'inpetzintz wu'n ja'lin,
qa mi chin iwle juntl majltza tu'n jun kye'.
26 Tu'npetzi'n, waja tu'n t-xi nq'ma'n ja'lin,
qa nyaqi'n at npaja ti'j jun a'la, 27 qu'n o
chin yoli'n ti'jjo tkyaqil t-xim Dios, ex nti'
ch'in xkub' wewi'n kye'y. 28 Tu'npetzi'n,
kyka'yink kyib'a, ex ikyxjo tkyaqil nimil,
qu'n ma chi ok q'o'n tu'n Xewb'aj Xjan, te
kyik'lel ti'j tkyaqil Ttanim qAjaw Jesús, a
ma chi laq'et tu'nxjo tchky'el.

29 B'i'nxix wu'n, chi Pabl, qa aj wiky'a, chi
ul txqantl xjal te najsilte Ttanim qMan Dios,
iky tze'nqeku txqan tx'u'j xo'j kyxol rit.
30 Exla ite' junjun kyxola, a kchi jawil we'ks
xnaq'tzil kye' yol, a nya twutzx, tu'n kyxi
lipe nimil kyi'j. 31 Tu'npetzi'n, kyka'yink
kyib'a, ex kyna'ntza, qa toj oxe ab'q'e, q'ijl
ex qniky'in, mina ẍin sikyti'y, ex ma tz'etz
ta'l nwutza, tej nq'o'n tumil kujxix wen
teyile junjun kye'.

32 Atzin ja'lin, werman, chi Pabl, kchi
xel woqxeni'n toj tq'ob' qMan Dios, ex te'
Tb'anil Tqaniljo tk'u'jb'il, qu'n at te tipin,
tu'n kych'iya tu'n toj kynimb'ila, ex tu'n
ttzaj tq'o'n kye'y, a jotxjo o tzaj ttziyin te'
xjan Ttanim. 33 Nti' we' waj, a pwaq, exsin
xb'alin te jun a'la; 34 qala' b'in kyu'n, qa ma
chin aq'ni'n kyuk'ax nq'ob'a, tu'n tjyetjo,
a iltaq ti'j we'y ex te kye' ite'taq wuk'iy.
35 Kukx ma chin xnaq'tzinjiy kye'y, tze'n tu-
mil tu'n qaq'nin, ex tu'n qmojin kyi'jjo aye
atx taj kye; tu'n kytzaj na'yitjo Tyol qAjaw
Jesús, aj tq'ma: Nimxixtljo tzaljb'il tze'n nxi
qq'o'n, tze'nkuljo tu'n ttzaj qtzyu'n.

36 Tej tb'aj tq'ma'n Pabl ikyjo, b'e'x kub'
meje, ex na'n Dios kyuk'a kykyaqilx. 37 Jotx
i b'aj oq', b'aj kychle'n kyib', ex el kyma'tzin
Pabl. 38 Ex nimx i jaw b'isinj nimil, qu'n tu'n
otaq tq'ma Pabl, qa nlay tz'iwle juntl majl
kyu'n.

Texjo or anetzi'n, i xi' wa'b'ilte tzmax ja'
ta'yetaq bark.

21

Tej t-xi' Pabl tzma Jerusalén

1 Tej tel qpa'n qib'a kyi'j nimil, o okxa toj
bark. B'e'x o xi'y tzma toj tnam Cos, ex tojxi
juntl q'ij, o kani'n toj tnam Rodas, ex antza,
o xi'yila tzma Pátara. 2 Toj Pátara, el jyet jun
bark qu'n, a kyja'taq t-xi' tzma Fenicia. O
okxa toj, exsin o xi'tza. 3 Tzuntaq nqo b'eta
ikyjo, tu'n qxi'y tzma Siria, tej qlonti'y ch'in
tx'otx' toj ttxuyil a', ex toj tumil qẍnayaja,
Chipre tb'i. Atzaj te' qkani'n toj tx'otx'
Siria, o okxa toj tnam, Tiro tb'i, qu'n iltaq
ti'j tu'n tkyij tiqitz bark. 4 Antza, el jyet
txqan nimil qu'n, ex wuq q'ij o kyija kyuk'a.
Me otaq tzul jun tqanil tu'n Xewb'aj Xjan
kye nimil antza. Tu'ntzi'n, xi kyq'ma'n te
Pabl, tu'n mi txa'ye tzma Jerusalén. 5 Exla
qa kyky'e'taq nimil tu'n t-xi' Pabl, me b'e'x
o xi'y noqx te' tb'ajjo wuq q'ij. Kykyaqilxjo
nimil tuk'a kyxu'jil exqetzi'n kyk'wal i tzaj
wa'b'il qe'y tzmax ttzi ttxuyil a'. Atzaj te'
qula antza, b'e'x o kub' meje'y, ex o na'n
Dios. 6 Texjo or ikyjo, b'e'x i kyij qq'olb'i'n
qeji'y ayej nimil, exsin o jaxtza junx tuk'a
Pabl toj bark. Ayetzin kyetz, b'e'x i meltz'aj
kyja.

* 20:24 2Tim. 4:7

7 Tb'ajlinxitzin ikyjo, o kani'n tzma Tolemaida. Antza, o q'olb'ini'y kyuk'a nimil, ex axsa, o kyiji'y kyuk'a jun q'ij. 8 Tojxi junxil q'ij, o etza antza, ex o ula toj tnam Cesarea, ja' najletaqjo jun q'mal Tb'anil Tqanil, Lip tb'i, a toktaq te kyajlal wuq mojil kye tsanjil.* O iky'a toj tja, ex antza, o kyiji'y tuk'a. 9 Kyajetaq te Lip tk'wal ku'xin txin, a na'mxtaq kymeje, exsin nchi q'umlajtaq ti'jjo otaq tq'ma Dios kye. 10 Otaq xi b'aj ila' q'ij qu'n antza, tej tul jun ichin, a yolil Tyol Dios, Agabo tb'i, tzajnintaq toj tx'otx' Judey.* 11 Tej tpon qk'atza, tzaj ttzyu'n tk'alb'il Pabl, ex tuk'a anetzi'n, i ok tk'lo'n tq'ob' exqetzi'n tqan, te yek'b'il te' ti'jjo tu'n tiky'x ti'j Pabl, exsin tq'ma kyjalu'n: Tq'ma Xewb'aj Xjan, chi Agabo, qa toj tnam Jerusalén, kk'letile' tajaw k'alb'il lu'n kyu'n aj Judiy, exsin kxel q'o'n toj kyq'ob' nya Judiy.

12 Tej qb'inteji'y ikyjo, exqetzi'n aj Cesarea, o kub'sin qwutza te Pabl, tu'n mina txi'ye tzma Jerusalén. 13 Me tzaj ttzaq'win Pabl kyjalu'n: ¿Tiqu'n nchi oq'a, ex tu'n ikyjo, b'e'x nchin jaw b'isi'n? Q'o'nx we wib', nya noq o'kxjo tu'n nkub' k'lo'n, qala' ex qa majx tu'n nkyima toj Jerusalén, noq tu'n tpajjo nnimb'ila ti'j Jesús, a tAjaw Tkyaqil, chi Pabl.

14 B'e'x xi qtzaqpi'n, qu'n tu'n mix kub'e tk'u'j qu'n, exsin xi qq'ma'ntza te: K'a' tb'inche tAjaw Tkyaqil tajb'il tuk'iy.

15 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, b'aj qb'inchin qib'a, tu'n qtzaja tzma Jerusalén. 16 I tzaj jun jte'b'in nimil te aj Cesarea quk'iy. Ayetzi'n i tzaj q'inqeji'y toj tja Mnasón, jun ichin te Chipre. Nimiltaqjo xjal anetzi'n atxix ojtxe, ex ataqtzintza tu'n qkyiji'y tuk'a.

Tej tul kanin Pabl toj Jerusalén q'olb'il te' Ttanim Dios antza

17 Tej qjapi'n Jerusalén, toj tzaljb'il o kub' ayo'n kyu'n nimil antza. 18 Tojxi junxil q'ij, xta'j Pabl quk'iy q'olb'il te' Santyaw; ex antza, ite'yetaqjo kykyaqil nejinel kyxol Ttanim Dios.

19 Q'olb'in Pabl kye, ex texjo or anetzi'n, ok ten q'malte, tze'nxix toketaqjo jotxjo jni' otaq b'ant tu'n, ti'j tb'i Dios, kyxol aj nya Judiy. 20 Tej kyb'inte ikyjo, i nimsin tb'i qMan Dios, exsin xi kyq'ma'ntz te Pabl kyjalu'n: Kutzin, ay erman, chi Santyaw te Pabl. Ma tz'ok tka'yi'n, qa ila' mil xjal kyxol Judiy o chi nimin, ex kykyaqilx n-ok tilil kyu'n, tu'n qok lipe ti'j tkyaqil tkawb'il Moisés. 21 Ex o tz'ok q'ma'n ti'ja, qa o kyij ti'jlinjiy tkawb'il Moisés, ex qa o chex t-xnaq'tzin te kykyaqil Judiy, a najleqe toj junxil tx'otx', tu'n mi kub' kynimine' a o tzaj tq'ma'n Moisés, ex tu'n o t-xi tq'ma'n kye tu'n mina tz'ok qitit jun techil ti'j kytz'umil aye ne'ë, a q'aqe, ex tu'n mina kub' kyb'inchi'n tze'nku qe qb'inchb'in.

22 ¿Tze'ntzintz? chi Santyaw te Pabl. ¿Ti'tzin k'wel qb'inchintz? Qu'n jotqex qxjalil kchi b'ilte qa ma tzula. 23 Qala' il ti'j tu'n tkub' tb'inchinjiy, a k'wel qq'ma'n: At kyaje ichin nimil tzalu'n qxol, a il ti'j tu'n tkub' kynimi'n jun kyyol b'antnin ti'j tuk'a Dios, ikyxjo tze'nku kyij ttz'ib'in Moisés toj Tu'jil Tyol Dios ojtxe. 24 K'lenqexa tuk'iy, saqsinku tib'a junx kyuk'a, tze'nku qe qb'inchb'in, ex chjonkujiy, a kb'ajil kyu'n, tu'ntzin tel kymitzo'n tsmal kywi', te yek'b'ilte, qa ma kub' tb'inchi'n tze'nku tz'ib'in ta'ye toj Tu'jil Tyol Dios.* Tu'ntzintzjo ikyjo, jotx k-elil kyniky' te, qa nya twutzxjo a o kyq'ma ti'ja, qala' mikyxitla te', qu'n majxtla te nkub' nimin te' Tu'jil Tyol Dios te qkawb'il junx quk'iy. 25 Ikytzin kye nya Judiyqe, a o chi nimin, ex o txi qtz'ib'in kye, tze'n qe qxim: Tu'n mina t-xi kychyo'n kychib'jiljo alu'mj, a nchi kub' b'yet te chojb'il il kywutz txqantl kydiosxjal; ex tu'n mina t-xi kychyo'n kychib'jiljo alu'mj, a njaw kyjtz'o'n kyib'; ex tu'n mina chi tzq'ajsin ti'jjo chiky' te kychi', ex nya wen tu'n kykub' kë kyuk'a junxil qya, qa nya a kyxu'jil, qu'n tkyaqiljo lo, manyor tz'ilxix toj kywutz kykyaqil Judiy.*

Tej ttzyet Pabl kyu'n aj Judiy toj tnejil ja te na'b'l Dios

26 Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, b'e'x i xi tk'le'n Pabl ayej kyaje ichin, ex tojxi juntl q'ij, kub' tsaqsin tib' junx kyuk'a, tze'nku ntene kyxol aj Judiy. Texjo or anetzi'n, b'e'x okx tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, noq tu'n tq'met jtojtaq tu'n tjapin b'ajjo q'ij, ja' tu'n kynimintaqjo kyyol te Dios, ex jtojtaq tu'n tkyij tq'o'n junjun toyaj.

* 21:8 Kyb'i. 6:5; 8:5-6 * 21:10 Kyb'i. 11:28 * 21:24 Num. 6:13-20 * 21:25 Kyb'i. 15:23-29

27 Ch'ixtaq kyjapin b'ajjo wuq q'ij, jun
jte'b'in Judiy tzajninqetaq toj tx'otx' te
Asia, iwle Pabl kyu'n, toj tnejil ja te na'b'l
Dios, ex b'e'x i ja najxjal kyu'n, ok tzyu'n
Pabl kyu'n, 28 ex jaw ẍch'in kyjalu'n: Qo
kymojintza, ayi'y aj Israel. Atzin ma'
ichin lo, nb'et toj tkyaqil twutz tx'otx',
ex nxnaq'tzin kyexjal jotxjo, a nya wen te
qtanim, nya wen ti'j tkawb'il Moisés, ex
a nya wen ti'jjo tnejil ja te na'b'l Dios, a
xjanxix wen.

29 Kyq'ma ikyjo ti'jjo tnejil ja te na'b'l
Dios, qu'n otaqxi tz'iwle Pabl kyu'n toj
tnam junx tuk'a jun nya Judiy te Éfeso,
Trófimo tb'i,* exsin kub' kyb'isin qa ax Pabl
xi q'intej Trófimo tojjo tnejil ja anetzi'n,
qu'n tu'n nya wentaq toj kykawb'il aj Judiy
tu'n tokx jun nya aj Judiy toj.

30 Jotxjo xjal toj tnam jaw tilj, ex kykyaqilx
pon rinin. Ok tzyu'n Pabl kyu'n, ex el
jukikin. Tej kyetz tojjo ja anetzi'n, b'e'x
etz kyjpu'n tjpel ja. 31 Ch'ixtaq tkub' b'yo'n
Pabl, tej tb'intej jun ichin te aj Rom, a
tnejil xq'uqil tnam te Jerusalén, jun tqanil,
qa otaq chi jaw tilj kykyaqil xjal. 32 I ok
chmo'n xo'l q'aq', exqetzi'n nejinel tu'n
tnejil xq'uqil, ex i xi rinin ja' ite'taqxjal. Tej
kylonte xjaljo tnejil xq'uqil exqetzi'n jni'
xo'l q'aq', b'e'x xi kytzaqpi'n tu'n kyb'ujin
ti'j Pabl. 33 B'e'xsin ok laq'e tnejil xq'uqil
kyk'atz, exsin xi tq'ma'ntz, tu'n tku'x Pabl
toj tze, ex tu'n tok k'let kyuk'a kab'e kxb'il.
Tej tb'ajjo ikyjo, xi tqanintz ankyetaqjo
Pabl, ex ti'chaq otaq b'ant tu'n. 34 Me
junjunkye jaw ẍch'inte jun ti'la, me mikyxi
kyu'n junjuntl. Tu'ntzintzjo, mix b'ante
tchiky'b'it tu'n tnejil xq'uqil, qu'n nimx
ch'otjin nb'anttaq kyu'nxjal. Tu'n ikyjo,
b'e'x xi tq'ma'n tu'n t-xi q'i'n Pabl toj kyja
xo'l q'aq'. 35 Atzaj te' kyjax twutz ja, b'e'x
jaw iqin Pabl kyu'n xo'l q'aq', qu'n tu'n
tzunxtaq b'iylajtz kyu'n xjal, 36 a lipcheqe-
taq ti'j, ex njaw kyẍch'intaq tu'n tkyim.

Tej tyolin Pabl te kolb'il tib' kywutz aj Judiy

37 Atzaj te' ch'ixtaq tokx q'o'n Pabl toj
kyja xo'l q'aq', xi tqanin te tnejil xq'uqil.
Chi' kyjalu'n toj tyol: ¿Noqit aku chin yolin
ch'i'n tuk'iy? chi Pabl.

Jaw ka'ylaj tnejil xq'uqil tu'n tyol, exsin
xi ttzaq'wintz: ¿B'a'ntzin te yolin toj
griego?

B'a'n, chi Pabljo.

38 Xitzin tq'ma'n tnejil xq'uqil: ¿Ma ny-
atzin tejiy aj Egipto, a xi t-xiky'b'in jun q'oj
qi'ja aj Romqo'y, a atxix ojtxe, exsin extza
toj k'ul kyuk'a kyaje mil b'yol xjal?

39 Xitzin ttzaq'win Pabltz: Mina. Ayin
weji'y jun aj Judiy, ex at woklin kyxol aj
Rom, qu'n antza ẍin itz'ji'y toj tnam, Tarso
tb'i, toj tx'otx' Cilicia, jun tnam nimxix
toklin kye aj Rom. Tu'npetzi'n, b'inchin
t-xtalb'ila. Q'ontza amb'il we'y, noq tu'n
nyoli'n ch'in kyexjal.

40 Kutzin, chi tnejil xq'uqil.

Jawtzin we' Pabltz twutz ja, ex tuk'a
tq'ob', xi tyek'in tu'n mina chi ch'otjexjal.
Atzaj te' kykub' numj kykyaqilx, jawtzin
yolintz toj kyyol aj Judiy, ex tq'ma:

22

1 Noq same ayi'y tata exqetzi'n nxjalil, chi
Pabl, kyb'intzinji'y a kxe'l nq'ma'n kye'y te
kolb'il we'y.

2 Atzaj te' tel kyniky'xjal, qa toj kyyol
nyolintaq Pabl, nti'x ch'in jaw ch'otj.

Ok tenl Pabl yolil kyjalu'n: 3 Aj Judiyqi'n
we'. Antza ẍin itz'ji'y toj tnam Tarso
te tx'otx' Cilicia. Me antza ẍin jaw
ch'iyi'y tzalu'n toj Jerusalén, ex ma chin
xnaq'tzajtza tu'n Gamaliel,* tze'nkuxixjo
ntq'ma'n kykawb'il ojtxe qxjalil. Kukx o
tz'ok tililjo wu'n, tu'n wajb'in te qMan Dios
tuk'a tkyaqil wanmi'n, tze'nkuxjo n-oke
kye' kyu'n, te q'ij ja'lin. 4 Me a ojtxe, ma
chin lajo'n, tu'n kykyimjo kykyaqil nimil
wu'n, a lipcheqetaq ti'jjo Tb'anil Tqanil. O
chi okx ntzyu'n, ex o chi kux nq'o'n toj tze,
exla qa ichin mo exla qa qya. 5 Jotxjo lu'n
b'in ex ojtzqi'n tu'n tnejil pale, exqetzi'n
nim kyoklin kyxola, ayi'y Judiyqi'y.

Ite' u'j tzaj kyq'o'n we'y, chi Pabl, tu'n
kykanin kye qxjalil Judiy te Damasco; in
xta'ja antza jyolkye nimil, tu'n kytzaj wi'n
tzalu'n toj Jerusalén, ex tu'n kykub' kawit.*

Tej tyolin Pabl ti'jjo a otaq b'aj ti'j, tej tnimin
(Kyb'i. 9:1-19; 26:12-18)

6 Me tzuntaq nchin b'eta ikyjo, ex
ch'ixtaq nkani'n toj Damasco, b'alaqa

* 21:29 Kyb'i. 20:4 * 22:3 Kyb'i. 5:34-39 * 22:5 Kyb'i. 8:3; 26:9-11

kab'laj or ikyjo, noqx nna'b'inkuy, tej tul
tilk'aj wi'jali'y jun tqan tzaj tzajnintaq toj
kya'j. 7 Ex tu'n ikyjo, b'e'x nkub' tz'aqa
twutz tx'otx', ex xi nb'i'n tq'ajq'ojil jun
tq'ajq'ojil yol. Chi' kyjalu'n: Saulo, Saulo,
¿Tiqu'n nchin lajchi'y tu'n?
8 Xitzin nqanintza: ¿Ankye te, Tata?
Tzajtzin ttzaq'wintz we'y: Ayin weji'y
Jesús aj Nazaret, ex ayinxji'y, a nchin el
tiky'i'n.
9 Ayetzin kyej nchi b'ettaq wuk'iy, iwle
spiky'imil kyu'n, ex tu'ntzintzjo, b'e'x jaw
xob', me mix i kyb'i'ye tq'ajq'ojil tyoljo, a
nyolintaq we'y.
10 Xi nqani'n: ¿Ti'tzin k'wel nb'inchintza,
Tata?
Tzajtzin tq'ma'n Tata we'y kyjalu'n:
We'ksa, ex q'inx tumil tb'ey tzma Damasco.
Antza, ktzajil q'ma'ne tey tkyaqiljo a il ti'j
tu'n tkub' tb'inchi'n.
11 Me tu'n b'e'x in kyij moẍixa, tu'n
spiky'imil, noqtzin i xi xko'ntza tzma Dam-
asco kyu'nj wuk'iy.
12 Antza, chi Pabl, ta'yetaq jun ichin,
Ananías tb'i, jun xjal at-xixtaq tchewil
qMan Dios ti'j, ex nkub' tnimintaqjo
tkawb'il Moisés. Tu'ntzintzjo, kykyaqiljo
Judiy, a najleqetaq toj Damasco,
tb'anilxtaqjo kyyol ti'j. 13 Ul Ananías lol
we'y. Atzaj te' tul, tzaj tq'ma'n we'y
kyjalu'n: Ay, werman Saulo, chi k'ant juntl
majljo twutza.
Texjo or anetzi'n, b'e'x i k'ant nwutza.
Tu'npetzi'n, b'e'x nli'y Ananías.
14 Tzajtzin tq'ma'nl kab'e tyoltz we'y: A
kyDios qxe'chil, ma jaw sk'ontiy, tu'ntzin
tel tniky'a ti'jjo tajb'il, ex tu'ntzin tok
tka'yin Jesús, a jikyinxix, ex tu'n tb'intejiy
tyol, a aku yolinte. 15 Qu'n ate k-yolilte kye
kykyaqil xjal, ex axa kxel q'mante ti'jjo ma
tliy, ex ma tb'iy. 16 Atzin ja'lin, nti'l tu'n
tkub' tyo'n. We'ksa, ex kux ku'xa toj a', te
jawsb'il a', ex na'n tb'i tAjaw Tkyaqil, tu'n
ttxjet tanmi'n, ex tu'n kynajsit tila.

Tej t-xi tq'ma'n Pabl tze'n tten xi sma'n tu'n Dios kyuk'a xjal nya Judiy

17 Atzaj te' nmeltz'aja, chi Pabl, tu'n wula
toj Jerusalén, in xta'ja tojjo tnejil ja te na'b'l
Dios, tu'n nna'n Dios. Nli'y ikyjo, tze'nku
jun wutziky'. 18 Nli'y tAjaw Tkyaqil, ex tzaj
tq'ma'n we'y: Q'inx tib'a, ex ajqelin wen
tu'n texa toj Jerusalén, qu'n nlayx kub'
kyb'i'n t-xjalila, ex nlayx tz'el kyniky' ti'jjo
o tq'may wi'ja.
19 Xitzin nq'ma'ntza: Ay wAjaw, ¿Tiqu'nil
qa nlay kub' kyb'i'n? ¿Ma nya aj Judiyqi'n?
Ex b'in kyu'n, qa nchinktaqa tojile tkyaqil ja
te kyna'b'l Dios Judiy, ex nchex wintaqa toj
tze aye nchi nimintaq ti'ja, ex tzuntaq nchi
kub' nb'yo'n. 20 Ex intintaqa antza, tej tkub'
b'yo'n taq'nila, Esteban tb'i, a nq'umlajtaq
ti'ja. Xi nq'ma'n, tu'n tkub' b'yet. Ex majx,
ayi'n in ok te xq'uqil te' kyxb'alin, a kub'
b'yonte Esteban.*
21 Me atzin tzaj tq'ma'n wAjawi'y: Mina,
chi'. Qala' kux txiy, qu'n ayi'n chin xel
chq'ontiy kyxoljo nya Judiy, a najchaq ite'.

Tej tjaw tiljxjal aj Judiy ti'j Pabl tu'n tkyim

22 Tzuntaq nchi b'in xjal ti'jjo lo. Me atzaj
te' kyb'inte, qa il ti'j tu'n t-xi' Pabl kyxol
nya Judiy, b'e'xsin jaw kyẍch'intz kyjalu'n:
Nya b'a'n tu'n tanq'in ichin lo twutz tx'otx'.
Il ti'j tu'n tkyim.
23 Ex i oktzin tentz ẍch'il, ex xolpil te'
kytxo'w, ex jaw kychto'n quq toj kyq'iq'.
24 Xitzin tq'ma'n tnejil xq'uqil, tu'n tokx
q'o'n Pabl toj kyja xo'l q'aq', ex xi tq'ma'n,
tu'n tb'aj laqtz'in, tu'ntzintla tkub' tpa'n
Pabl til, ex tiqu'n otaq chi jaw ẍch'in xjal
ti'j.
25 Me atzaj te' tk'let, ex tu'ntaq tok
laqtz'in, xi tqanin Pabl te xo'l q'aq', a attaq
antza. Chi' kyjalu'n: ¿Ma attzin kye' kyok-
lin, tu'n tok laqtz'it jun xjal, a at toklin te
Rom, ex na'm tok toj pa'b'in?
26 Tej tb'ijtej yol lo tu'n xo'l q'aq', b'e'x
xta'j q'malte te tnejil xq'uqil, ex chi' ky-
jalu'n: ¿Tze'ntzin k-okila lu'n tu'n? ¡Te aj
Rom te ichin! chi'.
27 Atzin tej tnejil xq'uqil, b'e'x ok laq'e
tk'atz Pabl, ex xi tqanin: ¿Ma twutzxsi'n qa
at toklin kyxol aj Rom?
Twutzx te', chi Pabljo.
28 Xitzin tq'ma'n tnejil xq'uqiltz kyjalu'n:
Nimx pwaq b'aj wu'n, tu'n tlaq'etjo wokli'n
kyxol aj Rom. Ex ¿Yajnajtzi'n tetza?
Xi ttzaq'win Pabl: Me ayintzin we', at we'
woklin, qu'n antza ẍin itz'ji'y.
29 Tu'ntzi'n toklin Pabl, b'e'x el kypa'n
kyej xo'l q'aq' kyib' ti'j, ayej tu'ntaq kyok
laqtz'inte, ex majx tej tnejil xq'uqil, b'e'x
tzaj t-xob'il, tu'n otaq b'aj tk'lo'n.

* 22:20 Kyb'i. 7:58

Tej t-xi q'i'n Pabl kywutz Sanedrín

30 Tojxi junxil q'ij, tajtaq tej tnejil xq'uqil, tu'n tb'inte ti'jxixjo til Pabl toj kywutz Judiy. Tu'ntzi'n, b'e'x el tpju'n, exsin xi tq'ma'n, tu'n kyok chmetjo kynejil pale, exqetzi'n tkyaqil Sanedrín, a tnejilxix chmob'l kyxol aj Judiy. Texjo or anetzi'n, etz q'i'n Pabl, ex kub' q'o'n kywutz kykyaqil kawil.

23

1 Xitzin tka'yin Pabl toj kywutzjo tkyaqil Sanedrín, ex xi tq'ma'n: Ayi'y werman, atxix ojtxe ex loqin lo, b'a'n o chin anq'ini'y twutz qMan Dios, ex nti'x ma kux chyo'n toj wanmi'n.

2 Atzin tej tnejilxix pale, Ananías tb'i, xi tq'ma'n kye', a ite'taq nqayin tk'atz Pabl, tu'n tokx kypoq'chin toj ttzi.

3 Me atzin te Pabl xi tq'ma'n: Ex k-okilx poq'chin te toj ttzi tu'n Dios, ay xmiletz', qu'n qa q'uqliy antza te kawil, ex tze'nxix kawb'il, ¿Titzin qu'ntz ma kyij ttzaqpi'ntza kawb'il, exsin ma tzaj tq'ma'ntza, tu'n tokx poq'chin toj ntzi'y kyu'n? chi Pabl.

4 Ayetzin kyej ite'taq antza, xi kyq'ma'n te Pabl: ¿Ma ikytzin nyasinejiy ti'j tnejilxix tpale qMan Dios?

5 Xitzin tq'ma'n Pabl: Ayi'y werman, noq sameqi'y, qu'n nya b'intaq we' wu'n, qa a tnejilxix pale'; qu'n toj Tu'jil Dios ntq'ma'n kyjalu'n: Mina qanb'in ti'jjo kawil toj ttanim.*

6 Texjo or anetzi'n, el tniky' Pabl, qa attaq kab'e ch'uq xjal toj Sanedrín: Jun ch'uq Sadusey ex juntl Parisey. Tu'ntzintzjo, jaw yolin Pabl kujxix wen: Ayi'y nxjalil, Pariseyqin we', ex tzajninqi'n ti'j t-xe'chil Parisey.* Exsin atzin ja'lin, nchin oka toj pa'b'in, noq tu'n nxi nnimi'n, qa nchi jatz anq'in juntl majljo kyimnin.

7 Atzaj te' tb'aj tq'ma'n Pabl ikyjo, b'e'xsin i ok ten Parisey ex Sadusey ch'otjil kyxolx. Tu'ntzintzjo, el kypa'n kyib' 8 qu'n ayetzin kye Sadusey nkyq'ma'n, qa mina nchi jatz anq'in juntl majl kyimnin, ex qa nti'qe t-anjel Dios exqetzi'n jni' xewb'aj.* Me ayetzin kye Parisey nimin tkyaqiljo lu'n kyu'n.

9 Kykyaqilx nchi jaw ëch'intaq, ex ite' junjun te jun ch'uq xnaq'tzb'il te kawb'il, a ite'kxtaq kyxol Parisey, jaw we'ks ex kyq'ma: A ichin lo, nti' tky'i ma b'ant tu'n. B'alaqa ma yolin tuk'a jun t-anjel Dios mo tuk'a jun xewb'aj.

10 Me qu'n noqxtaq kyja'taq kyjaw tiljxtaq kyexjal; tu'ntzintzjo, b'e'x tzaj t-xob'iljo tnejil xq'uqil, qu'n kub' tb'isin, qa akutaq kub' kyb'yo'n Pabl. Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n, tu'n kytzaj txket jun jte'b'in xo'l q'aq', tu'n tex q'i'n Pabl, ex tu'n t-xi q'i'n juntl majl toj kyja xo'l q'aq'.

11 Tojxi junxil qniky'in, ok tyek'in tAjaw Tkyaqil tib' te Pabl, ex tq'ma: Q'inks tib'a, Pabl, qu'n ikyxjo tze'nku ma yolin wi'ja tzalu'n toj Jerusalén, ikytzin k-okila tu'n toj Rom.

Tej tkub' kyximinxjal, tu'n tkub' b'yet Pabl

12 Atzin tej qsqix, i kyij jun jte'b'in Judiy toj wen, tu'n tkyim Pabl kyu'n. Kub' kyq'ma'n kyxolx kyjalu'n: K'wel qk'lu'n twutz Dios, qa nlay qo wa'n, ex qa nlay qo k'wan, qa mina xkyim Pabl qu'n.

13 B'alaqa ite'taq ka'wnaq* kyb'ajjo ichin, a otaq kub' kyk'lu'n kyyol. 14 I xi'tzintz ja' ite'taqjo kynejil pale exqetzi'n nim kyoklin kyxol Judiy, ex xi kyq'ma'n: Ma kub' qk'lu'n qe' qyol twutz Dios, qa nti' ch'in kxel qwa'n, aj qa na'mxtaq tkyim Pabl qu'n. 15 Ayetzin kyetza ja'lin exqetzi'n kyb'ajjo kawil Sanedrín, kyqaninxi te tnejil xq'uqil, tu'n ttzaj q'i'n Pabl kywutza, tu'n tchiky'b'itjo tten cheb'exix wen, me noq tu'n tsb'et ikyjo; qu'n awotzinqetza, qo ewila toj b'e, tu'n tkub' qb'yo'n, a na'mxtaq tul tzalu'n.

16 Me jun taljo taneb' Pabl, b'in te', a otaq b'aj q'met, ex b'e'x xi' q'malte te Pabl, a attaq toj kyja xo'l q'aq'. 17 Tej tb'inte Pabl ikyjo, b'e'xsin tzaj tq'olb'intz jun xo'l q'aq', ex xi tq'ma'n te: Q'inxjiy ku'xin q'a lo twutz tnejil xq'uqil, qu'n at jun tyol tu'n t-xi tq'ma'n.

18 B'e'xsin xi k'le'ntz twutz tnejil xq'uqil, ex tq'ma: Ma chin tzaj ttxko'n Pabl, ex ma tzaj tq'ma'n we'y, tu'n ttzaj winji'y ku'xin q'a lo tuk'iy, qu'n at jun tyol tu'n t-xi tq'ma'n tey.

19 Tzajtzin tzyu'n tq'ob'j ku'xin q'a tu'nj tnejil xq'uqil, ex el kypa'n kyib' ti'j xo'l

* 23:5 Ex. 22:28 * 23:6 Kyb'i. 26:5; Fil. 3:5 * 23:8 Mt. 22:23; Mr. 12:18; Lc. 20:27 * 23:13 Ajo yol ka'wnaq, 40 n-ele toj kastiy.

q'aq', exsin xi tqanintz: ¿Ti'tzin tu'n ttzaj
tq'ma'n we'y?
20 Xitzin tq'ma'n tej ku'xin q'a kyjalu'n:
Ma chi kyij Judiy toj wen, tu'n t-xi qanit
tey, tu'n t-xi q'i'n Pabl nchi'j kywutz qe'
ite'kx toj Sanedrín. 21 Me mina txi ttziyi'n,
qu'n b'alaqa jun ka'wnaq ichin kchi ewil toj
b'e, ex k'wel kyayo'n, tu'n tkub' b'yet, qu'n
ma kub' kyk'lu'n twutz Dios, qa nlay chi
wa'n ex nlay chi k'wan, qa mina xkyim Pabl
kyu'n. Atzin ja'lin, noq nchi ayon qa kxel
ttziyin kye.
22 Atzin tnejil xq'uqil ex twa'b'in ku'xin
q'a, ex xi tq'ma'n te, tu'n mix a'l qe, tu'n
t-xi tq'ma'ne a otaq b'aj tq'ma'n.

Tej t-xi q'i'n Pabl twutz Félix, a tnejil kawil

23 Tzaj tchq'o'n tnejil xq'uqil, kab'e xo'l
q'aq', ex xi tq'ma'n kye, tu'n kyok kyjyo'n
lajaj k'al† xo'l q'aq', tu'n kyxi lipe kyi'j, lajaj
toj jun mutx'‡ xo'l q'aq' kyib'aj chej, junx
kyuk'a lajaj k'al tuk'a kyb'iyb'il; tu'n kyxi'
tzma Cesarea, aj tok b'eljaj or toj qniky'in.
24 Ex xi tq'ma'n, tu'n kyjyet chej te iqilte
Pabl. Ex xi tq'ma'n, tu'n tok ka'yinxix toj
b'e, tu'ntzintla nti' tky'i, aj tkanin twutz
tnejil kawil, Félix tb'i. 25 Ex xi sma'n jun u'j
kye, a ntq'ma'ntaq kyjalu'n:
26 Ayi'n, Claudio Lisias, kxel ntz'ib'i'n ex
chin q'olb'ila tey, Félix, ay tnejil kawil,
nimxix tokli'n. 27 Aye Judiy, a otaq tz'ok
kytzyu'n ichin lo, ex tu'ntaq tkub' kyb'yo'n.
Me atzaj te' nb'inti'y, qa jun xjal nim-
taq toklin toj Rom, b'e'xsin in xi'tza
kyuk'a nxo'l q'aq'a, ex b'e'x tzaqpaj wu'n.
28 Me qu'n wajtaqa, tu'n nb'inti'y ti'taq til,
b'e'xsin xi wi'ntza kywutz Sanedrín. 29 Ex
antza nb'iyi'y, qa nya nim til, qa noq tu'n
kynimb'il ti'j kykawb'il Judiy. Tu'n ikyjo,
b'in wu'n, qa nya il ti'j tu'n tkub' b'yet,
nipela noq tu'n tku'x toj tze. 30 Me ma nb'i'y,
qa ma chi kyij Judiy toj wen tu'n tkub' b'yet.
Tu'ntzi'n, ma txi nchq'o'n twutza, ex ma
txi nq'ma'n kye nchi stz'imin ti'j, tu'n t-xi
kychiky'b'in twutza, a ti' kyaj ti'j.
31 Xitzin xko'n Pabl, ex xi q'i'n toj qniky'in
kyu'n xo'l q'aq', tu'n kykanin toj Antípatris,
tze'nkuxjo otaq tzaj q'ma'n kye. 32 Ayetzin
kyej xo'l q'aq', aye i xi' tu'n kyqan, b'e'x i
meltz'aj kye' toj Jerusalén, tej qsqix. Ayet-
zin kyej, a ite'kxtaq kyib'aj chej, b'e'x xi
kyi'n kye' kyb'e, junx tuk'a Pabl. 33 Atzaj
te' kykanin tzma Cesarea, b'e'xsin kub'
kywa'b'in Pabl twutz Félix, a tnejil kawil,
exsin xi kyq'o'n u'j, a xi ttz'ib'in tnejil
xq'uqil.
34 Tb'ajlinxi' u'jin u'j, xi tqanin Félix te,
ja'taq tzajnin Pabl. Atzaj te' tb'inte, qa te
Ciliciataq, 35 xitzin tq'ma'n: K'a' kub' nb'i'n
tzmaxi aj kyuljo a nchi stz'imin ti'ja.

Texjo or anetzi'n, b'e'x xi tq'ma'n, tu'n
tkub' xq'uqit Pabl tojjo ja, ja' nkawinetaq
Herodes.

24

Tej tyolin Pabl te kolb'il tib' twutz Félix

1 Otaqxi b'aj jwe' q'ij, tej tkanin tne-
jilxix pale, Ananías tb'i, tzma Cesarea,
junx kyuk'a jun jte'b'in nim kyoklin kyxol
Judiy, ex tuk'a jun q'ol tumil, Tértulo tb'i.
Kykyaqilx i kanin twutz Félix, a tnejil kawil,
tu'n kyyolin txqan yol te patilte Pabl. 2 Atzaj
te' ttzaj q'i'n Pabl, xitzin t-xikyb'i'n Tértulo
tyol ex tq'ma: Noq samexixa, ex nimxix
chjonte kxel qq'o'n tey, ay, Tata tnejil
kawil, qu'n wen qe' qten toj qtanim, ex
nti' q'oj qxola; ex chjonte noq tu'n t-xilin
tnab'la, qu'n nimku ma b'ant tu'n tojjo
qtx'otx'a. 3 Ay, Félix, tnejilxix kawil, jotxjo
lu'n, n-ok qajb'in toj tkyaqil qtx'otx'a tuk'a
nimxix aq'b'il chjonte.
4 Me nya waja tu'n tel wi'n nim amb'il
tey, chtej Tértulo. Chin kub'sil nwutza
tey ja'lin, tu'n qtzaj tb'i'n ch'in tuk'a twe-
nila. 5 Ma tz'el jyetjo ichin lo qu'n, qu'n
ma tzul q'ol te' jun yab'il qxola, ex nb'et
twutz tkyaqil twutz tx'otx', tu'n tokx q'oj
kyxol Judiy, ex axix kynejiljo jun ma' ch'uq
xjal, Nazarenos kyb'i. 6 Ex majxpe, tnejil
ja te na'b'l qDiosa, tajtaq tu'n tb'aj tyajin.
Tu'npetzi'n, b'e'x ok qtzyu'n, 7 me atzi'n tej
tnejil xq'uqil, Lisias tb'i, b'e'x okx tlimo'n
tib', ex tuk'a tkyaqil tipin, b'e'x el ti'n qe'y,*
8 exsin tzaj tq'ma'ntz qa iltaq ti'j tu'n kyul
twutza, aye kyajtaq tu'n kyqanin ti'j. Noqit
aku txi tqanin te, tu'ntzin tel tniky'a, qa
tkyaqiljo a ma txi qq'ma'n tey, twutzxix.
9 Kykyaqiljo Judiy a ite'taq antza, xi ky-
mujtz'in qa twutzxjo a otaq b'aj q'met.
10 Atzin tej tnejil kawil xi tyek'in tuk'a
tq'ob', tu'n tyolin Pabl.

† 23:23 Lajaj k'al, 200 n-ele. ‡ 23:23 Lajaj toj jun mutx', 70 n-ele. * 24:7 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 7.

Chi Pabljo, tej tjaw yolin: Noq same, tata.
Tuk'a tkyaqil wajb'ila kxe'l nq'ma'n kab'e
tal nyola te kolb'il we'y twutza, qu'n b'i'n
wu'n, qa ay kawil tojjo tx'otx' lu'n, atxix
ojtxe. 11 Ex axa aku txi ka'yinte tumiljo
lo; tzmape kab'lajaj q'ij, we nponlin toj
Jerusalén, tu'n nk'uli'n twutz qMan Dios.
12 Ex mix jun maj in jyete, qa tzun nchin
ch'otje tuk'a jun a'la, ex mix ja' jaw tiljxjal
wu'n toj tnejil ja te kyna'b'l Dios Judiy, mo
kyoj txqantl ja te na'b'l Dios, i'chaqpetla
ttxanila tnam.

13 Aye xjal lo, chi Pabljo, nlay yek'it kyu'n,
qa twutzxixjo a ma b'aj kyq'ma'n te patil
we'y. 14 Me okpetzin k'wel nq'ma'ntza, qa
nchin ajb'in te kyDios nxe'chila, tze'nkuxjo
ntq'ma'n Tb'anil Tqanil, a tok tb'i te ma'
ch'uq xjal kyu'n. Qu'n nxi nnimi'n a jotxjo
tz'ib'in kyojjo u'j te kawb'il, exsin tz'ib'in
kyu'n yolil Tyol qMan Dios ojtxe. 15 Ex at
jun we' oyb'il we ti'j qMan Dios, tze'nkuxjo
kye Judiy, qa chi jawil anq'in juntl majljo
kyimnin, aye tb'anil xb'ant kyu'n, exqetzi'n
nya b'a'n xb'ant kyu'n. 16 Tu'npetzi'n, tok
tilil wu'n, tu'n ntsaqix wanmi'n, ex tu'n
tb'antjo tb'anilx wu'n, twutz Dios ex ky-
wutz xjal.

17 O b'ajxi ila' ab'q'e, chi Pabl, nb'etb'in
toj junxil tx'otx', ex ma chin meltz'aj juntl
majla toj ntanima, tu'n nq'o'n mob'itz kye
yaj, ex tu'n t-xi nq'o'n woyaja te qMan Dios.
18 Ex tzuntaq nb'antjo lu'n wu'n, tej tb'aj
nsaqsin wib'a, tze'nkuxjo nb'ant kyu'n nx-
jalila atxix ojtxe. Me nti' ch'in jaw tiljxjal,
tej wel jyete toj tnejil ja te na'b'l Dios kyu'n
jun jte'b'in Judiy tzajninqetaq toj tx'otx' te
Asia.* 19 Ayepetzintla kye xjaljo ẍi ul patil
we'y twutza, qa at wila toj kywutz. 20 Exsin
qa minatz, b'a'n tu'n ttzaj kyq'ma'n a ite'
tzalu'n, qa at jun wila el jyet toj kywutz, tej
nte'n kywutzjo xjal lo, ex kywutz kykyaqil
kawil toj Sanedrín. 21 Metzin qa at wiltza
ti'jjo, tej tjaw nẍch'i'n kyxol: Loqin inti'n
tzalu'n toj Sanedrín kywutza, ayi'y kawil,
noq tu'n nxi nnimi'n, qa chi jawitz anq'in
juntl majl kykyaqil kyimnin, chi Pabl.*

22 Tej tb'inte Félix ikyjo, b'e'x kyij tq'o'njo
lu'n toj junxil q'ij, qu'n b'i'ntaqxix tu'n,
tze'n tz'elpine Tb'anil Tqanil. Xi tq'ma'n
kyjalu'n: Tzmaxi aj tuljo Lisias, a tnejil
xq'uqil, atzin ktzajil q'ma'ntexixjo we'y,
ti'jjo nb'aj kyi'ja.

23 Exsin xi tq'ma'n Félix te jun xo'l q'aq',
qa il ti'j tu'n tok xq'uqit Pabl, me tu'n t-
xi q'o'n ch'in tzaqpib'l te, ex tu'n t-xi q'o'n
amb'il kye tuk'a, tu'n tok ka'yin.

24 Otaqxi b'aj jun jte'b'in q'ij, tej tkanin
juntl majl Félix junx tuk'a t-xu'jil, aj Judiy-
taq, Drusila tb'i, exsin xi tq'ma'ntz, tu'n t-
xi txokb'aj Pabl, ex antza kub'e tb'i'ne, tej
tok ten Pabl yolil ti'jjo qnimb'il ti'j qAjaw
Jesucrist. 25 B'e'x jaw xob' Félix, tej tok
ten Pabl yolil ti'jjo, qa il ti'j jun chwinqil
jikyin, ex tu'n tkub' qtzyu'n qib', ex ti'jjo
jun kawb'il tu'n Dios, a na'mx tul kanin.

Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, xi tq'ma'n te Pabl:
Kux txiy ja'lin. Ktzajil nq'olb'in juntl majla,
aj tten amb'il wi'ja.

26 Atzin te Félix, tzuntaq nyon te', qa
akutaq t-xi tq'o'n Pabl pwaq te, tu'n t-xi
ttzaqpi'n. Tu'npetzi'n, ila' maj txket Pabl
tu'n, tu'n tyolin tuk'a.

27 Japin kab'e ab'q'e ikyjo; me tb'ajlinxi',
b'e'x el tej Félix te kawil, ex okx Porcio
Festo te t-xel. Me atzinte Félix tajtaq
te', tu'n tkanb'itjo kyajb'il aj Judiy tu'n.
Tu'npetzi'n, b'e'x kyij q'o'n te Pabl toj tze.

25

Tej tyolin Pabl te kolb'il tib' twutz Festo

1 Kanin te Festo, tu'n tkub' qe tojjo toklin
te kawil, ex tb'ajlinxi' oxe q'ij, b'e'x ex
toj Cesarea, tu'n tkanin tzma Jerusalén.
2 Atzaj te' tkanin Festo, b'e'x i pon kychmo'n
kyib'jo kynejil pale, junx kyuk'a Judiy, a
nimxix kyoklin, te q'malte ti'chaqjo til Pabl.
3 Xi kyqanin, ex i kub'sin kywutz te Festo,
tu'n t-xi q'i'n Pabl Jerusalén, qu'n tu'n
antza toj Cesarea ta'yetaq, ex otaq b'aj
kyximin, qa tu'ntaq tkub' kyb'yo'n Pabl toj
b'e.

4 Me xi ttzaq'win Festo kyjalu'n: Lu te
Pabl tku'x toj tze tzma Cesarea, ex ayinxa,
ma chin kub' b'isinte tu'n nxi'y antza tojjo
jte'b'in q'ijl, chi'. 5 Tu'npetzi'n, aye kawil
kyxola, il ti'j tu'n kyxi' wuk'iy tzma Ce-
sarea, te patil te Pabl tu'n kyyolin antza, qa
at til toj kywutza.

6 Axsa kub' tene te Festo toj Jerusalén
b'alaqa wajxaq mo lajaj q'ijl, ex b'e'x
meltz'ajl tzma Cesarea. Tej qsqix, kub' qe

* 24:18 Kyb'i. 21:17-28 * 24:21 Kyb'i. 23:6

tojjo toklin te kawil, ex xi tq'ma'n, tu'n t-xi
q'i'n Pabl.
7 Tej tokx Pabl, b'e'x i ok laq'e Judiy tk'atz,
ayej tzajninqetaq toj Jerusalén. Exsin ok
tentz q'malte, qa nimku til Pabl, me nti' jun
yek'inte qa twutzx.
8 Chitzin Pabljo kyjalu'n, tej tkolin ti'jx:
Nti' jun we' wil ma ku'x, qu'n nti' nya b'a'n
o b'ant wu'n ti'j kykawb'il Judiy, ti'jjo tnejil
ja te na'b'l Dios ex nipe ti'jjo tnejil kawil te
Rom.
9 Me qu'n tu'n tajtaq te Festo, tu'n
tkanb'itjo kyajb'il Judiy tu'n, xitzin tqan-
intz te Pabl kyjalu'n: ¿Tajtzin te tu'n t-xiy
tzma Jerusalén, tu'ntzintla toka toj xjelb'il
antza?
10 Me xi ttzaq'win Pabl kyjalu'n: Me loqi'n
intin twutza, ay kawil te Rom, qu'n antza
tzalu'n il ti'j tu'n woka toj xjelb'il. Qu'n
b'i'nxix te tu'n, qa nti' jun nya b'a'n o
b'ant wu'n kyi'j Judiy. 11 Qatzin at jun
wiltza o ku'x, a at kyimin ti'j, nlay kub'
nxk'a'yin wib'a tu'n nkyima. Metzin qa
nya twutzxjo, a ti'chaqjo nq'umlajtz wi'ja,
mix a'l junte at toklin tu'n nxi q'o'n we'y
kye. Tu'npetzintzjo, ma b'aj nk'u'ja tojjo
lu'n ja'lin. Ok kxel nqani'n, tu'n nxi tsma'n
twutz César, a tnejilxix kawil te Rom, tu'n
woka toj xjelb'il tu'n.
12 Tb'ajlinxi' tqanin Festo kye q'olte tu-
mil te, ti'jjo otaq tq'ma Pabl, tzaj tq'ma'n
kyjalu'n: Qu'n axa ma tzaj qaninte, tu'n
toka toj xjel tu'n César toj Rom, mala txi'tza
antza.

Tej tpon q'i'n Pabl twutz Agripa

13 Tej kyb'ajjo jun jte'b'in q'ij, b'e'x ul tej
nmaq kawil, Agripa tb'i, junx tuk'a t-xu'jil
Berenice, tzma Cesarea, tu'n kyq'olb'in te
Festo. 14 Qu'n tu'n ila' q'ij i ten antza, b'e'x
ok ten te Festo q'malte te Agripa, a ti'jjo
otaq tziky'x ti'j Pabl. Chi' kyjalu'n: At jun
ichin tzalu'n, a kyij q'o'n toj tze tu'n Félix
ojtxe. 15 Tej nte'n toj Jerusalén, b'e'x i pon
jni' kynejil pale junx kyuk'a nim kyoklin
kyxol Judiy q'malte ti'chaqjo til, ex tzaj
kyqanin we'y, tu'n tkub' nkawi'n. 16 Me
xi'tzin nq'ma'ntza kye, qa ajjo kawil te Rom,
nya naq'le, tu'n tkub' tb'yo'n jun xjal, qa
na'mxtaq tmeje twutz kyuk'a tajq'oj, tu'n
tkolin ti'jx.
17 Tu'npetzi'n, chi Festo, tej kyulj Judiy
tzalu'n, mix kub'e n-ayo'n ch'intla, qala'
noqx te' qsqix, b'e'x in kub' qey tojjo
wokli'n, ex xi nq'ma'n, tu'n t-xi iq'b'ajjo
xjal anetzi'n.
18 Me ayetzin kyej i ul q'mal te' jni' til Pabl,
ex nti'x i jaw ch'otj ti'j ti'chaqjo il, a otaq
chi b'aj nb'isi'n. 19 Noq o'kx b'aj kyq'ma'n
ti'j, a jni'chaqjo nb'aj toj tnimb'il, ex ti'jjo
jun b'yal Jesús, a o kyim, me itz', chi Pabljo.
20 Ayintzin we', mix tene tumil toj nnab'la,
tze'n tu'n toke lo. Xitzin nqanintza te Pabl,
qa tajtaq tu'n t-xi tzma Jerusalén, tu'n tok
toj xjelb'il ti'jjo a otaq b'aj q'ma'n ti'j. 21 Me
atzinte Pabl otaq tqane te', tu'n t-xi nsma'n
tzma Rom tuk'a tnejilxix kawil tu'n tok toj
xjelb'il. Tu'npetzi'n, b'e'x xi nq'ma'n tu'n
tten toj tze, tzmaxi aj tten amb'il we'y, tu'n
t-xi smet, chi Festo.
22 Xitzin tq'ma'n Agripa te Festo ky-
jalu'n: Ex wajatla we', tu'n nb'i'n ti'jjo xjal
anetzi'n.

Atzin te Festo, xi ttzaq'win: B'e'x
ktb'ib'ilku te nchi'j.

23 Toj junxil q'ij, i kanin Agripa ex
Berenice twutz ja te kawb'il, ex i okx tuja
tze'nqeku kawil, junx kyuk'a kynejil xo'l
q'aq' exqetzi'n xjal, a nim kyoklin toj tnam.
24 Tq'ma Festo, tu'n ttzaj q'i'n Pabl, ex
tq'ma kyjalu'n: Noq samiy Agripa, ay nmaq
kawil, ex kykyaqila xjal a loqi'y ch'uqleqe
tzalu'n quk'iy; lu tej xjal lo. Kykyaqilx
Judiy nchi qanin ti'j, i pon q'malte we'y
tzma Jerusalén, ex loqe ma chi ul tzalu'n
toj Cesarea qanilte we'y, tu'n tkub' b'yet.
Tzunx njaw kyẍch'i'n wen, ex mina nchi
kub' qenx.
25 Metzin wetza te we, chi Festo,
nyakutzaj nti' te ma tb'inche, tu'n tiky'xjo
lu'n ti'j. Me qu'n ax ma qaninte, tu'n tok toj
xjelb'itz tu'n tnejilxix kawil toj Rom, César
Augusto, a nim toklin tb'i. Tu'npetzi'n, ma
kub' nb'isi'n, tu'n t-xi smet antza.
26 Me tu'n nti'xix tumil te we'y, chi
Festo, tze'n tyol jun u'j, tu'n t-xi tz'ib'it
te César, a wajawi'y, a tnejilxix kawil,
a ti'chaq tb'inchb'in xjal lo; matzin tzaj
wintza kywutza, me twutzxixa ay, nmaq
kawil Agripa, tu'ntzintla, aj tb'aj tqaninjiy
jni'xjo til, matzintla kub' ntz'ib'intza twutz
u'j. 27 Qu'n nyakuj nya tumiljo te we'y, a
tu'n t-xi smet jun xjal nim til, exsin mina
txi tz'ib'it tiqu'nil s-etza til kyexjal.

26

Tej tyolin Pabl te kolb'il tib' twutz Agripa

1 Xitzin tq'ma'n Agripa te Pabl kyjalu'n:
Aku yolin ja'lin, tu'n tkolin ti'jxa.

Jawtzin ti'n Pabl tq'ob', exsin ok tentz
yolil. Chi' kyjalu'n: 2 Noq same, tata. Tzunx
nchin tzalaja ja'lin, ay, nmaq kawil Agripa,
tu'n nim toklin, tu'n kchin yolila twutza,
ex tu'n tb'ant nklonte wib'a, ti'j tkyaqiljo
nya b'a'n, a ma b'aj kyq'ma'n Judiy wi'ja.
3 Tzun nchin tzalaja, qu'n tu'n tojtzqi'n te,
ay Agripa, a jni'xjo nb'ant toj kychwin-
qil Judiy exqetzi'n nchi b'aj yolajtz qxola.
Tu'npetzi'n, kxel nqanin tey tuk'a tipin
tchwinqila, ex tu'n tkub' tb'i'njiy a kxel
nq'ma'n.

Tchwinqil Pabl, te' na'mtaq tnimin

4 Kykyaqil Judiy b'ilte ex ojtzqi'n kyu'n,
tze'n nchin anq'ini'y kyxol, toj we' ntx'otx'
ex toj Jerusalén, atxixj tej ẍin tzaja toj
nq'ayila. 5 Ex b'i'n kyu'n, ex aku kub'
kyq'ma'n qa kyaj, qa Pariseyqinx we', ex
intinkxa kyxoljo ch'uq xjal, a tzunxix kub'
qniminji'y tkyaqil kyxnaq'tzb'il Judiy.* 6 Ex
atzin ja'lin, ma chin tzaj q'i'n toj pa'b'in
noqxix tu'n at jun q'uqb'il qk'u'ja ti'jjo o
tzaj tq'ma'n qMan Dios kye ojtxe qxjalila.
7 Ajo kab'lajaj ch'uq xjal, tyajil Israel, a ojtxe
qxe'chil, loqo'y nqo ayon ti'j tu'n tjapin
b'ajjo a tzaj ttziyin qMan Dios qe'y: Qa il
ti'j tu'n kyjaw anq'in juntl majl kyimnin.
Tu'npetzi'n, nqo k'ulin twutz Dios, ex nqo
ajb'in te, q'ijl ex qniky'in. Ay Agripa, noq
tu'njo qq'uqb'il qk'u'ja lo loqe Judiy nchi
patin wi'ja tojjo pa'b'in ja'lin. 8 ¿Me ti'xix
qu'n mina nxi kynimin kye, qa kchi jawitz
anq'in juntl majl kyimnin tu'n qMan Dios?

Tej tajtaq Pabl tu'n kykub' tb'yo'n nimil

9 Ex ikyxtaq weji'y nnab'l ojtxe, chi Pabl,
qa iltaq ti'j tu'n tkub' b'inchit ila' mib'in
kyi'jjo kykyaqil, a lipcheqetaq ti'j tb'i Jesús
aj Nazaret. 10 Ikytzin b'antjo wu'n toj
Jerusalén; ila' nimil kux nq'o'n toj tze, tej
ttzaj kytziyin kynejil pale. Ex atzaj te'
kykub' b'yo'n, b'a'ntaqjo lu'n te we'y.
11 Ila' maj, chi Pabl, i b'aj nb'yo'n
tu'ntzintla tkyij kytzaqpi'n kynimb'il ti'j
Jesús. Ex b'antjo lo wu'n toj kykyaqil ja
te kyna'b'l Dios Judiy. Ex tu'ntaqjo txqan
nq'oja kyi'j, in ok te'n lajolkye nya noq
o'kxjo kyojjo tnam te Israel, qala' majx
kyojjo tnam te najchaq.*

Tej tyolin Pabl juntl majl ti'jjo otaq b'aj ti'j, te' tnimin
(Kyb'i. 9:1-19; 22:6-16)

12 Ay, Agripa, chi Pabl, noq tu'n nb'isa
ikyjo, b'e'x xi wi'n wib'a, tu'n nkani'n
tojjo tnam Damasco; chq'o'n in xiyi'y
tu'n kykawb'il kynejil pale. 13 Me tzuntaq
nchin b'eta ikyjo, otaq tziky' kab'laj q'ij, te'
nlonti'y jun nim tspiky'imil, tzaj qoptz'aj
toj kya'j, a nimxix ch'intl tqoptz'ajiyil
tze'nku tqan q'ij, a ox tilk'ajxix wi'jali'y ex
kyi'jjo a nchi b'ettaq wuk'iy. 14 Qkyaqilxa
kub' lank'aj twutz tx'otx', ex nb'i'y
tq'ajq'ojil twi' jun a'la, a tzaj q'mante we'y
toj kyyol aj Judiy. Chi' kyjalu'n: ¡Saulo,
Saulo! ¿Ti'n wila ma chin el tiky'i'n? Axa
n-ok q'o'nte jun mib'in ti'jxa, ikyx tze'nku
jun wakx nkjo'n, aj tok twa'b'i'n jun ma
juch' kxb'il, ex aj qa nya tumiljo nb'ant
tu'n.

Xitzin nq'ma'ntza: 15 Noq samexixa, wA-
jawa. ¿Ankye te?

Tzajtzin ttzaq'win we'y: Ayin weji'y
Jesús, ex ayinxji'y a ma chin el tiky'i'n.
16 We'ksa ja'lin, qu'n ma tz'ok nyek'in wib'a
tey tu'ntzin tajb'i'n we'y, ex tu'n tokin te
q'mal te' a ma tliy ja'lin, exsin a na'mx tlon-
tiy wi'ja. 17 Kkletila wu'n kye Judiy ex kye'
nya Judiy, qu'n kyxoltzin xjal anetzi'n kxel
nchq'o'niy ja'lin. 18 Kxel nchq'o'n kyxol,
tu'ntzintla tjqetjo kynab'l, tu'ntzintla mina
chi b'et toj najin, tze'nku jun xjal nb'et
toj qxopin; qala' toj tumilxix, tze'nku jun
xjal nb'et toj spiky'in. Ikytzin kchi elitze'
tjaq' tkawb'il tajaw il, tu'n kyok lipe, ex
tu'n kynimin wi'ja, ayi'n kyMan ex kyDios.
Noq tu'n ikyjo, knajsitiljo kyil, ex ktenb'il
kyoklin tojjo xjan Ntanima, ayi'n kyDios.

Tej tkub' tnimin Pabl a otaq tzaj tq'ma'n Dios te

19 Ay, Agripa, ikytzin b'ajjo, chi Pabl. Kub'
nniminji'y a tzaj tq'ma'n qMan Dios we'y.
20 Tnejilxix, xi nq'ma'nji'y Tb'anil Tqanil
kye' ite'taq toj Damasco.* Tb'ajlinxi' ikyjo,
xi nq'ma'n kye' ite'taq toj Jerusalén, ex te
tkyaqil xjal toj tkyaqil tx'otx' te Judey.*
Ex majxjo kye' nya Judiyqe, i tzaj ntxko'n,

* 26:5 Kyb'i. 23:6; Fil. 3:5 * 26:11 Kyb'i. 8:3; 22:4-5 * 26:20 Kyb'i. 9:19-22 * 26:20 Kyb'i. 9:28-29

tu'ntzintla kynimin, tu'n kymeltz'aj tuk'a
Dios, exsin tu'ntla b'a'njo kyb'inchb'in te
yek'il te' kynimb'il.
21 Noq tu'n nyoli'n kyuk'a nya aj Judiy,
chi Pabl, in ok tzyu'n kyu'n Judiy toj tnejil
ja te na'b'l Dios toj Jerusalén, ex kyajtaq
tu'n nkub' kyb'yo'n. 22 Me noq tu'n tmojb'il
qMan Dios, loqin inti'n tzmax tzalu'n,
ex nchin yolin ti'j Dios kyuk'a kykyaqiljo
nimxix kyoklin, exqetzi'n kyuk'a jni'
txqantl. Kukx nchin yolinji'y, ex nti'x ch'in
ma tz'ok ntz'aqtzi'n, tze'nku kyij tq'ma'n
Moisés, a yolil Tyol qMan Dios ojtxe, junx
kyuk'a txqantl, a ti'taqjo tu'n tb'aj: 23 Qa
ilxtaq ti'j tu'n tkyim Crist, a Klolqe. Me
tb'ajlinxitaqjo tkyimlin, axixtaq tnejiljo,
tu'n tjatz anq'in juntl majl;* exsin tu'n
tq'metjo kolb'il te qtanima ex kye' txqantl
junxil tnam.* Atzin kolb'il, ikyx tze'nku jun
tzaj te yek'b'il te' b'a'n.

Tej tyolin Pabl tu'n tkub' tk'u'j Agripa, tu'n t-xi tnimin Tyol Dios

24 Tej tb'aj tq'ma'n Pabljo lo, te kolb'ilte,
b'e'x jaw weqj Festo, ex tq'ma: ¿Qape
tx'u'j ta'ya te twi', Pabl? Noq tu'n nim t-
xnaq'tzb'ila, ja' ma tz'ele tx'u'j twi'y.
25 Me atzin te Pabl xi ttzaq'win: Nya
tx'u'jqin we', ay Festo, a nimxix toklina,
qala' mikyxi te', qu'n tumilxix ex twutzx-
ixjo, a xi nq'ma'n. 26 Ex lu'pe Agripa lo, a
nmaq kawil. Atzin te ojtzqil te', a jni'chaqjo
ma b'aj nq'ma'n. Tu'npetzi'n, nchin yolin
jikyin wen twutz, qu'n b'i'nxix wu'n, qa
b'in tkyaqiljo lu'n tu'n, qu'n nya toj ewajil
xb'ante, a ma b'aj nq'ma'n.
27 Ay, Agripa, chi Pabl, ¿Tzuntzin nxi
tnimin tejiy a kyyol yolil Tyol Dios? ¡B'i'n
we wu'n, qa nxi tnimi'n!
28 Xitzin ttzaq'win Agripa: ¿Noqx ch'ime
xkub'e nk'u'ja tu'n woka te nimil?
29 Xi ttzaq'win Pabl te: Qa noq ch'ime mo
qa nimxtaq, me noqit iky tajb'il qMan Dios,
nya o'kxa a ay, nim tokli'n, qala' kykyaqilx-
itla' a loqe nchi b'in wi'ja ja'lin, tu'n kyoke
nimil tze'nku we'; me nya k'lo'nqi'y tu'n
kxb'il tze'nku we'.
30 Jawtzin we' nmaq kawil junx tuk'a t-
xu'jil, Berenice tb'i, ex tuk'a Festo, a kawil,
ex kykyaqiljo a q'uqleqetaq antza. 31 El
kypa'n kyib'jo kawil, tu'n kyyolin kyjunalx
ti'jjo til Pabl. Kyq'ma kyxolilex kyjalu'n:
Nti' te' ichin til lo te kyimin, ex nya tu'n
tku'x toj tze.
32 Atzin te Agripa xi tq'ma'n te Festo:
Matla txi tzaqpet te ichin lo, noqit nya
ax saj qaninte, tu'n tok toj pa'b'in twutz
Augusto César, a tnejilxix kawil te Rom.

27

Tej t-xi sma'n Pabl tzma Rom

1 Atzaj te' tkub' kyb'isi'n, tu'n qxi chq'o'n
tzma Italia, ja' ta' Rom, atzin Pabl exqetzi'n
txqantl ite'taq toj tze, b'e'x i xi q'o'n tjaq'
tkawb'iljo jun xo'l q'aq', Juliotaq tb'i, a
toktaq te tajlaljo jun ch'uq xo'l q'aq' te
Augusto César, a tnejilxix kawil toj Rom. 2 O
okxa toj bark, a attaq toj tnam Adramitio,
a ch'ixtaq tex tu'n tkanin kyojjo ila' tnam
te Asia, aye ite'taq ttzi ttxuyil a'. Ex attaq
Aristarco quk'iy, jun xjal aj Tesalónica, jun
tnam toj tx'otx' te Macedonia. 3 Ex o xi'y
toj junxil q'ij, ex o kani'n toj Sidón. Xi
q'o'n amb'il te Pabl tu'n Julio, noq tu'n t-xi'
q'olb'il kye' tuk'a, ex tu'n tok ka'yin kyu'n.
4 Tej qexa toj Sidón, o ex juntl majla toj bark.
Mix b'ante tu'n qxi'y jikyin, qu'n qumila
ntzaje ju'mintaq kyq'iq'. Tu'npetzi'n, xi
qtxalpin ch'in qib'a toj qman q'ob'a, tu'n
qiky'xa ttxlajjo tx'otx', Chipre. 5 O jlajinxi
toj ttxuyil a', junx twutzila tx'otx' te Cilicia
ex Panfilia, ex o kani'n tzma Mira, jun tnam
toj tx'otx' te Licia.
6 Antza, ele jyete jun bark tu'n Julio, aj
tnejil xo'l q'aq'. Ajo bark anetzi'n tzajn-
intaq toj Alejandría. Okxsin q'o'ntza toj,
tu'n qkani'n tzma Italia. 7 Cheb'exix o
b'eta toj ila' q'ij, ex tuk'a nimxix aq'untl, o
kani'n nqayin tk'atz Gnido, qu'n njumintaq
kyq'iq' wen qwutza. O iky'a tk'atz Salmón,
ex o iky'a ti'jxi tx'otx', Creta tb'i. 8 Nimx
ch'in iky'x qi'ja toj qb'e'y ttxanila tx'otx'.
O kanintza tojjo jun najb'il, Buenos Puertos
tb'i, a nqayin ta'ye tk'atzjo tnam Lasea.
9 Nimxtaq amb'il otaq qnajsi'y, noq tu'n
tpaj kyq'iq', ex nimxtaq xob'ajil tu'n qb'eta
toj ttxuyil a', qu'n tu'n ch'ixtaq tok jb'alil.
Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Pabl jun tumil. Chi'
kyjalu'n: 10 Ayi'y tata, nkub' nnab'li'n qa
nya b'a'n tu'n t-xi qi'n qb'e, qu'n aku txi
mulq'ajjo bark exsin tkyaqil tiqitz. Ex ma-
jqox, aku qo kyim.

* 26:23 1Co. 15:20 * 26:23 Is. 42:6; 49:6

11 Me atzin te' tnejil xo'l q'aq' kub' tnimi'n
a otaq kyq'ma tajaw, exsin otaq tq'ma
q'iltetaq bark, ex nya a otaq tq'ma Pabl.
12 Ex tu'n nya wentaqjo najb'il anetzi'n tu'n
tiky'x jb'alil qu'n antza; tu'ntzi'n, ch'ime
kykyaqilx kub' b'isinte qa wen tu'n qexa,
ex tu'n tok qq'o'n tilil, tu'n qkani'n tzma
Fenice, jun tnam toj tx'otx' Creta, a at tumil
tjawitz q'ij, ex antza tu'n tiky'e jb'alil qu'n.

Tej ttzaj nim q'ankyaq ti'j bark, ja' tokxitaq Pabl

13 Kub' kyb'isin, qa akutaq txi qi'n qb'e'y,
qu'n noq ch'in njumintaq kyq'iq' tzajnin
kub'l. O etza, ex b'et bark qjaq'a toj ttxuyil
a' ttxlajile Creta. 14 Me a'kxtaq tb'ajjo ikyjo,
ox juminx txqan kyq'iq', tzajnin jawl, ex
ok peq'j ti'j bark. 15 Oktzin tentz limolte
bark. Noqx kub' qyo'n qib'a te, qu'n tu'n
nlaytaq b'ant qb'eta ja' qajataqa tu'n tpaj
kyq'iq'. 16 O iky'xa ti'jxi jun tal much' tx'otx'
tku'x toj ttxuyil a', Clauda tb'i, ja' nyale
njumintaq kyq'iq'jo. Ex tuk'a nim aq'untl,
ja'tza qi'nji'y jun tal much' bark te kolb'il
kyexjal, a k'lo'ntaq ti'jxi bark ja' o tokxi-
taqa. 17 Tej tjatzjo tal much' bark, oktzin
kyk'lo'n kyuk'a lawin aqwil ti'j tk'u'jjo ma
tij bark tu'n mi laqje. Exsin tu'n nimtaq
kyxob'il tu'n tkyij tx'a'yit bark toj tz'awin,
Sirte tb'i, kutztzin kyi'n xb'alin, a ja' n-
okxi kyq'iq' te limolte bark. Tu'ntzi'ntzjo,
xi kytzaqpin kyib', tu'n t-xi q'i'n bark tu'n
kyq'iq'. 18 Atzi'n tojjo juntl q'ij, kujxtaq ta'ye
kyq'iq' ex jb'al. Tu'npetzi'n, i ok ten xo'l
te' tiqitz bark toj ttxuyil a', 19 ex toj toxin
q'ij, i ok ten xo'l te' tkyaqiljo a tokxtaq
te tz'aqtzb'ilte bark, a nti'xixtaq kyokin,
tu'ntzintla mina t-xi mulq'aje toj ttxuyil a'.
20 Toj ila' q'ij, mix qlayi'y tqan q'ij,
exqetzi'n kyspiky'imil che'w; ex otaq tz'el
toj qk'u'ja, qa akutaq qo kleta, qu'n tu'n
nimxtaq jb'al ex kyq'iq' n-ok jumintaq ti'j
qbarka. 21 Qu'n tu'n ila'taq qb'aja na'mxtaq
qwa'n toj ila' q'ij, jawtzin we' Pabl kyxolx-
jal, ex tq'ma kyjalu'n: Ayi'y tata, noqit ma
kub' kyniminji'y a xi nq'ma'n kye'y, tu'n
mina tu'n qetz toj Creta, minatla siky'xjo
jni' mib'in qu'n. 22-23 Me atzin ja'lin, mina
chi tzaj xob'a, qu'n ma tz'ok tyek'in jun t-
angel Dios tib' we'y qniky'in, a saj chq'o'n
tu'n Dios, a at wokli'n te, ex nchin ajb'i'n
te. 24 Ex saj tq'ma'n angel we'y kyjalu'n:
Mi tzaj xob'a Pabl, qu'n tu'n nti' jun mib'in
kyky'elix ti'ja, qu'n il ti'j tu'n t-xi'y twutz
tnejilxix kawil toj Rom. Ex noq tu'n tpaja,
kykyaqiljo ite' tuk'iy toj bark, ok kchi kletil
tu'n Dios.
25 Tu'npetzi'n, ayi'y tata, chi Pabl, kyinks
kyib'a, qu'n q'uqle nk'u'ja ti'j Dios, qa ikyx
kb'ajiljo tze'nku ma tzaj tq'ma'n angel we'y.
26 Me il ti'j tu'n tok takpajjo bark ti'j ch'in
tx'otx' toj ttxuyil a'.
27 Otaqxi b'aj kyajlajaj q'ij qb'etb'i'n tojjo
ttxuyil a', Adriático tb'i, antza otaq qo pon
sulili'n tu'n kyq'iq'. Niky'jin aq'wiljo ikyjo,
ayetzi'n aq'nil toj bark, b'e'x i kanin ti'j,
qa ch'ixtaq qpon kani'n ttzi tx'otx'. 28 Tu'n
ikyjo, kux kymilo'n jni'taq t-xe ttxuyil a'
antza, ex te ka'wnaq vartaq. Kux kymilo'n
juntl majl, tej otaq t-xi qb'eti'n ch'intla, ex
o'kx te lajaj toj ka'wnaqtaq t-xe. 29 Tu'n
ch'ixtaq qkani'n tk'atzjo tx'otx', b'e'x tzaj
kyxob'iljo aq'nil, qa akutaq tz'ok takpa-
jjo bark kyi'j ma tij ab'j, ex toj qxopin.
Tu'npetzi'n, b'e'x kux kyq'o'n kyaje kxb'il
ti'jxi bark, tu'n mina b'etl. Tb'ajlinxi' ikyjo,
i ja na'n Dios, ex xi kyqanin tu'n liwey tu'n
qsqix. 30 Me ayetzin kyej aq'nil, kub' kyb'isin
tu'n kyoq, noq tu'n kyxob'il te kyimin.
Tu'ntzintzjo, tu'ntaq tkux kyi'n tal much'
bark te kolb'ilkye, ex tu'ntaq tkux kyq'o'n
jun jte'b'in kxb'il twutz bark tu'ntzintla
mina b'etl. 31 Me atzin te Pabl xi tq'ma'n
kye xo'l q'aq' ex te kynejil. Chi' kyjalu'n: Qa
mina ẍi kyijjo aq'nil toj bark, ayi'y nlay chi
kleta.
32 Tu'npetzi'n, b'e'x el kytajk'in kyej xo'l
q'aq' aqwil, a k'alb'il te' much' bark, ex
b'e'x xi kytzaqpi'n, tu'n t-xi mulq'aj toj
ttxuyil a'.
33 Qlixjexix wen, xi toqxenin Pabl kye,
tu'n t-xi kywa'n ch'in ti', ex chi' kyjalu'n:
Ma b'ajxi kyajlajaj q'ij, ex na'mx kywa'n
kye', noq te oyb'il te' ti' kky'elix qi'j.
34 Tu'npetzi'n, nchin kub'sin nwutza kye'y,
tu'n t-xi kywa'n jun tal kywa'y. Il ti'jjo lo,
qa kyaja tu'n kyanq'i'n, qu'n mix a'lx junte
knajil, ex mixpela jun tsmal kywi'y knajil
toj a'.
35 Tej tb'aj tq'ma'n Pabl ikyjo, jaw ttzyu'n
jun pan, ex kywutz kykyaqil, xi tq'o'n
chjonte ti'j te qMan Dios. 36 Kub' tpiẍin Pabl
pan, ex ok ten wa'l. Tu'n ikyjo, jotx jaw qi'n

* 27:37 Qaqlajaj toj kyajlajaj k'al, 276 n-ele.

qib'a, ex b'e'x ok tena wa'l; 37 qaqlajaj toj
kyajlajaj k'al* qb'aja qkyaqila, a o tokxtaqa
toj bark. 38 Tej tb'aj qwa'nji'y a qajtaqa, b'e'x
xi kyxo'n toj a', a ch'intl triy tokxtaq toj
bark, tu'ntzintla nya nimxixjo talil bark.

Tej tel yuch'j bark toj ttxuyil a'

39 Atzaj te' qsqix, mix ele kyej aq'nil
kyniky' te tx'otx' anetzi'n. Me kyli
txqan tz'awin attaq ttxa'n jun tqan a'.
Tu'npetzi'n, kub' kyb'isin tu'n t-xi kyq'o'n
tumil kyq'iq', tu'ntzin t-xi limo'n qbarka
antza.
40 Tu'n ikyjo, kub' kytajk'in k'alb'il kye'
kxb'il te tzuyb'ilte bark, ex b'e'x xi kytza-
qpi'n toj ttxuyil a', ex tzaj kyko'pin tze,
a n-ajb'in te xuyb'ilte bark. Ex texjo or
anetzi'n, b'e'x jax kyq'o'n jun xb'alin, a
attaq twutz bark. Tu'n ikyjo, b'e'x xi laq'e
tej bark tu'n kyq'iq' toj tz'awin ttzi a'. 41 Me
attaq txqan tz'awin punle antza. Antza, oke
takpaje, ex b'e'x xi yuq'jjo ttxa'n bark toj
tz'awin. Tu'n ikyjo, mix b'ante tyekj, ex
atzin tzma ti'jxi bark b'e'x n-ok yuch'jtaq,
tze'n ntzaj piq'j a' ti'j.
42 Ayetzin kyej xo'l q'aq', kyajtaq kye'
tu'n tkub' kyb'yo'n jotxjo jni' xjal, a tza-
jninqe toj tze, tu'n mina chi tzaqpaje, aj
kyok tentaq xa'lil a'. 43 Me atzin te' kynejil
xo'l q'aq' tajtaq te' tu'n tkolin ti'j Pabl.
Tu'npetzi'n, mix ttziye, tu'n kykub' b'yet,
qala' xi tq'ma'n kye', a b'a'n chi xa'lin a',
tu'n nej tu'n t-xi kyxo'n kyib' toj a', tu'n
kykanin ttzi tx'otx'. 44 Ayetzin kye' txqantl,
xi q'ma'n kye, tu'n ttzaj kytzyu'n jun tz'lan
mo juntl tkuchimil bark, tu'ntzintla kyiky'x
tib'aj. Ikytzi'n, o kleteji'y qkyaqilxa, tej
qkani'n ttzi tx'otx'.

28

Tej tklet Pabl exsin txqantl tuk'a toj tx'otx' Malta

1 Noq klo'nqotaqla qkyaqilxa, tej qb'inti'y
qa Maltataq tb'i ch'in tx'otx', a tku'xtaq toj
a'. 2 Toj tb'anil oke ka'yini'y qkyaqilxa kyu'n
xjal najleqetaq antza, ex tu'n tzuntaq nkub'
jb'al, ex nimku che'w, b'e'x kub' kykcho'n
q'aq', exsin o xi txko'ntza kyk'atz. 3 Atzin
te Pabl otaq b'aj tchmo'n ch'in tzqij si; ex
tzuntaq okx tq'o'n toj q'aq', tej tetz lipin
jun kan tu'n t-xob'il te q'aq', ex b'e'x ok
b'altz'aj, ex ok ttx'a'n tq'ob' Pabl.
4 Aye xjal najleqetaq antza, tej kylonte
kan b'altz'ink tib' ti'j tq'ob' Pabl, jaw yolin
kyxolx. Chi chi' kyjalu'n: B'alaqa b'yol xjal
te ichin lo. Mapetzin klet toj ttxuyil a', me
a kawil toj kya'j, nlay ttziye tu'n tanq'intl.
5 Me atzin te Pabl, b'e'x el tchto'n ti'j
tq'ob'. Tu'n ikyjo, b'e'x kux tz'aq tej kan toj
q'aq', ex nti' te Pabl b'ajte. 6 Kykyaqilx nchi
ayontaq jni' or kxel mal Pabl, tu'n ttx'a'b'in
kan, mo jni' ortaq tu'n tkyim. Nimku kub'
kyayo'n, me atzaj te' tel kyniky' te, qa nti'
otaq b'ajte, b'e'xsin ja kymeltz'in kynab'ltz,
exsin ok tentz q'malte qa jun diostaq te
Pabl.
7 Ite'taqtzin txqantl tnej tx'otx' nqayin-
taq ite'ye tk'atzjo najb'il antza, a etzintaq
tu'n jun ichin, Publio tb'i, nimxixtaq toklin
tojjo tkyaqil tx'otx' te Malta. Toj tb'anil
iwli'y tu'n, ex toj tb'anil mojin quk'iy toj
oxe q'ij.
8 Me atzi'n ttata Publio, yab'taq te' tu'n
kyaq ex tu'n chk'oj, ex tku'xtaq toj ttxo'w.
B'e'xsin xi' Pabl q'olb'ilte. Atzin te' tb'aj
na'n Dios ti'j, i kub' tq'o'n tq'ob' tib'aj, ex
b'e'x q'anit tu'n. 9 Tu'n ikyjo, b'e'x i b'ijte
kyu'n txqantl yab', a ite'taq tojjo tx'otx'
antza, ex i tzaj kyej yab' anetzi'n, ex ikyxjo,
b'e'x i q'anit.
10 Nimku b'ant kyu'n te ka'yb'il qe'y.
Atzin te' qokxa jun majla toj juntl bark,
nimku tzaj q'o'n qe'y, a ilxix ti'j, tu'n tokin
qu'n toj b'e.

Tej tkanin Pabl toj tnam Rom

11 Tb'ajlinxi' oxe xjaw qu'n tojjo Malta, o
okxa tojjo juntl bark tzajnintaq toj Alejan-
dría, ex antza ta'yetaq toj Malta, tej tkub'
ten jb'alil. Atzin bark anetzi'n, ite'ktaqjo
kab'e kywutzb'iyil dios ti'j, Cástor ex Pólux
kyb'i.
12 O xi'y toj, ex o kani'n toj tnam Sira-
cusa. Oxe q'ij o kyija antza. 13 Ex antza, o
exi'y, nqayin toj mlaj, tu'n qkani'n tzmax
toj tnam Regio. Toj junxil q'ij, kyja' tzaje
kyq'iq' kub'l qumila. Tu'ntzi'n, toj junxil
q'ij o kani'n tzma Puteoli, 14 ja' ele qk'ulb'i'n
qib'a kyuk'a ila' nimil, a xi txko'n qe'y, tu'n
qkyija wuq q'ij kyuk'a. Ikytzi'n, o kaninji'y
tzmax Rom. 15 Otaq kyb'i kye nimil te Rom
tqanil, qa tu'ntaq qkani'n. Tu'npetzi'n, i
tzaj k'lel qe'y toj b'e tzmax kyojjo kab'e
tnam, Foro de Apio ex Tres Tabernas kyb'i.

Atzaj te' kyiwle qu'n, b'e'x xi tq'o'n Pabl
chjonte te qMan Dios, ex b'e'x ja ti'n tib'.
16 Atzaj te' qkani'n tzma Rom, i xi tq'o'n
Julio, a tnejil xo'l q'aq', tkyaqil aj tze toj
tq'ob' juntl xo'l q'aq'. Ante Pabl tzaj q'o'n
amb'il te', tu'n tten tjunalx, ex junch'in xo'l
q'aq' kyij te ka'yilte.

Tej tyolin Pabl kyuk'a t-xjalil toj Rom

17 Otaqxi b'aj oxe q'ij qkanli'n, tej t-xi
tchq'o'n Pabl txkol kye kynejil Judiy te
Rom. Atzaj te' kychmet, xi tq'ma'n Pabl kye
kyjalu'n: Ayi'y nxjalil, nti' we' nb'inchb'in
nya b'a'n kyi'j aj Judiy ex ti'jjo tze'n ẍi
anq'ine ojtxe qxjalila. Me ma chinx q'o'n
toj kyq'ob' xjal te Rom tzma Jerusalén.
18 Atzaj te' xb'aj qanin we'y, mataq chinx
tzaqpi'n, qu'n tu'n mi xjyet tumil kyu'n,
tu'n nkub' kawi'n te kyimin. 19 Me mina
xkytziye Judiy. Tu'npetzi'n, xi nqanintza,
tu'n woka toj pa'b'in twutzjo tnejilxix
nmaq kawil tzalu'n toj Rom.* Me nti' ch'in
we' aku chin ja yolb'in, ex nti' nyola te
patil kye xjal te ntanima. 20 Tu'npetzi'n,
ma chi tzaj ntxko'n, tu'n kyok nka'yi'n, ex
tu'n nyoli'n kyuk'iy, qu'n awo aj Judiyqo
at junqe qq'uqb'il qk'u'j tu'n tten tkawb'il
qMan Dios qxol, ex tu'n qjaw anq'in juntl
majl kyxol kyimnin, aj qkyim. Ex noq tu'n
tpajjo ikyjo, loqi'n k'lo'nqin tu'n kxb'il.
21 Tzajtzin kyq'ma'n kyej Judiy kyjalu'n:
Nti' jun qe' u'j o tzaj qtzyu'n tzajnin toj
tx'otx' te Judey, a tzunt yolin ti'ja. Ex nti'
jun qxjalil a kyxoljo najleqe antza, a mat
tzul tzalu'n, a nyat b'a'n tyol ti'ja. 22 Me
qajtzintza tu'n qb'inti'y tze'n te tna'b'l,
qu'n b'i'n qe' qu'n, qa nyolb'ajtz toj tkyaqil
twutz tx'otx' ti'jjo ak'aj ch'uq xjal, aye nim-
ilqe ti'j Jesús.
23 Tu'ntzi'n ikyjo, ok kyjyo'n jun q'ij, ja'
i chmete txqan xjal, ja' najletaq Pabl. To-
jjo q'ij anetzi'n, yolin Pabl ti'j Tkawb'il
qMan Dios. Xi xkye qlixje wen, ex tzmaxi
te qqoqix, ok tilil tu'n Pabl, tu'n tkub'
kyk'u'j, qa twutzxixjo Tyol Dios tz'ib'in
kyu'n yolil Tyol. 24 Ite' junjun i xi niminte
a ntq'ma'ntaq Pabl, me ite' txqantl mix
xi kynimine. 25 Tb'ajlinxi' yolin Pabl, b'e'x
el kypa'n kyib', qu'n tu'n mix ja'taq nchi
kyija toj wen kyxolilex. Xitzin tq'ma'n Pabl
kye kyjalu'n: Wen te' a b'aj tyolin Xewb'aj
Xjan kye' ojtxe qxjalil, tej tkyij tz'ib'in tu'n
Isaías, a yolil Tyol Dios, a chi' kyjalu'n:
26 Kux txi'y, ex q'ma'nxa te' tnam lo:
Mixla tu'n chi b'i'n ti'j, nlayx tz'el kyniky'
te.
Ex mixla tu'n tz'ok kyka'yin, nlayx kylonte.
27 Qu'n ajo tna'b'ljo tnam lo, ma tz'el najx.
Jpunqek kyẍkyin, ex maqsi'nqek kywutz,
tu'ntzin mi kylonte,
ex tu'ntzin mi kyb'iye,
ex tu'n mina tz'el kyniky',
ex tu'n mina chi tzaj meltz'aj wuk'iy.
Tu'n ikyjo, nlay chi kub' nq'ani'n.*
28 B'i'nkuxix kyu'n, chi Pabl, qa ajo kolb'il
tu'n qMan Dios, q'o'ntz ja'lin kye nya Judiy,
ex ayepenkye ok chi k'wel b'i'n te' Tb'anil
Tqanil.
29 Tej tb'aj tq'ma'n Pabl ikyjo, b'e'x i aj
kyej Judiy, ex nimxix i ch'otj kyxolx.*
30 Atzin te Pabl, kab'e ab'q'e kyij te' tojjo
ja, a otaq manit tu'n. Antza nchi kanine
kykyaqiltaqjo q'olb'ilte. 31 Tuk'a tkyaqil
tzaqpib'l, nq'umlajtaq ti'jjo tkawb'il qMan
Dios, ex nxnaq'tzintaq ti'jjo qAjaw Jesu-
crist, ex mix a'lxtaq jun nxi miyonte.

* 28:19 Kyb'i. 25:11 * 28:27 Is. 6:9-10 * 28:29 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 29.

Tu'j Pabl kye Nimil aj Rom

Na'mxtaq tpon kanin Pabl q'olb'il te' tnam Rom, te' t-xi ttz'ib'i'n u'j lo kye nimil tojjo tnam anetzi'n.

Ajo u'j lu'n kye aj Rom jun chiky'b'ilx nimxix t-xilin ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il. Tojjo tnejil tnej u'j, nyolin Pabl ti'jjo Tb'anil Tqanil. Nyek'in qa tkyaqil xjal o kyij tjaq' tkawb'il il, ex il ti'j jun kolb'il kye (1:18–3:20). Tib'ajxi, nyolin ti'j jun najsb'il il tu'n Dios noq tu'n kynimb'ilxjal ti'j Jesucrist, a Tk'wal Dios. Toj capítulo 4, ntzaj tyek'in Pabl qa ajo tumil te najsb'il il ikyxjo tze'nku yek'b'il o b'ant tu'n Dios ti'j Abraham ojtxe. Ikytzi'n b'i'n qu'n, qa nti' najsb'il qil tu'n qb'inchb'in, qala' noq tu'n qnimb'il ti'j tb'inchb'in Crist, tej tkyim twutz cruz te qxel. Atzi'n ja'lin, ajo kolb'il ntzaj tq'o'n te nimil jun tzaljb'il ex q'uqb'il tk'u'j ti'jjo tkab' tchwinqil, qu'n tuk'a Crist ajo nimil o kyim toj il, exsin nya jun taq'nil il ja'lin, qala' at jun tzaqpib'l te, tu'n tajb'in te Dios tuk'a jun tanmin tz'aqle.

Tojjo u'j nyolin Pabl ti'jjo ojtxe kawb'il, a n-ajb'in tu'n ttzaj tyek'in qa aj ilxjal. Me ante t-xtab'il qMan Dios nimxixtl tipin tib'aj il, ex ma chi klet-xjal tu'n, qa ma qe kyk'u'j ti'j. Ex ma tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmin noq tu'n ttzaj tq'o'n kyipin tu'n kyb'et tze'nku taj Dios.

Jun tq'olb'il Pabl kye nimil toj Rom

1 Ayi'n Pabl jun taq'nil qAjaw Jesu-
cristqi'n, ex txkonqi'n tu'n qMan Dios tu'n
woka te tsanjil. Ax Dios o tz'el pa'n we'y,
tu'n nyoli'n Tb'anil Tqanil kolb'il. 2 A tqanil
tzaj ttziyin qMan Dios kyu'n yolil Tyol
ojtxe, ex kyij kytz'ib'in tojjo Tu'jil Tyol Dios,
a xjanxix. 3 Atzi'n Tb'anil Tqaniljo nyolin
ti'jjo Tk'wal Dios, a qAjaw Jesucrist, a at
kab'e tten: Xjal ex Tk'wal Dios. Tnejil, xjal
te' tze'nku qe', qu'n antza tzajnin tyajil ti'j
jun xjal, a qtzan nmaq kawil David. 4 Ex
tkab', Tk'wal Dios te', qu'n aku Xewb'aj
Xjan kub' yek'inte tuk'a tkyaqil tipin, tej
tjaw anq'in Jesús juntl majl tu'n kyxol ky-
imnin.
5 Ex noq tu'n t-xtalb'il qAjaw Jesucrist,
ma tzaj q'o'n wokli'n te tsanjil, noq tu'n
tkub' nimitjo tb'i toj tkyaqil tnam twutz
tx'otx', ex tu'n kynimin kykyaqilxjal ti'j.
6 Tu'npetzi'n, ikyqex kyeji'y, o chi txokli'y
tu'n qMan Dios, tu'n kyoka teku qAjaw
Jesucrist.
7 Nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n kye'y, kykyaqila
ayi'y nimil toj tnam Rom, aye k'u'jlinqi'y
tu'n qMan Dios, ex ma chi txoklajtza tu'n,
tu'n kyoka tz'aqlexix toj kychwinqila. No-
qxit ten t-xtalb'il ex tnuk'b'il qMan Dios
junx tuk'a qAjaw Jesucrist kyib'aja toj
tkyaqil.

Taj Pabl tu'n t-xi' b'etsilkye nimil toj Rom

8 Tnejil, nxi nq'o'n chjonte te qMan Dios
kyi'ja kykyaqila, noq tu'n Jesucrist, qu'n
nyolajtz ti'j kynimb'ila toj tkyaqil twutz
tx'otx'. 9 Nchin ajb'i'n te Dios tuk'a tkyaqil
wanmi'n, ex nchin q'umlaja ti'j Tb'anil
Tqanil ti'jjo Tk'wal. Ax Dios ojtzqilte, qa
kukx nchi tzaj nna'ji'y toj nna'j Diosa. 10 Ex
nchin kub'sin nwutza te, qa iky tajb'iljo,
noq tu'n ttzaj tq'o'n tumil tze'n tten, tu'n
nxi'y b'etsil kye'y. 11 Qu'n wajxixa tu'n
nxi'y lol kye'y, ex tu'n kyxi nmoji'n toj
kynimb'ila tuk'a wokli'n tu'n Xewb'aj Xjan,
tu'n kywe'xixa wen toj kynimb'ila, 12 ex tu'n
qkujsin te qib' qxol toj qnimb'il qkyaqilx.
13 Atzin ja'lin erman, waja noq tu'n
kyb'inti'y qa ila' maj o kub' nximi'n tu'n
nxi'y lol kye'y,* me nti'x jun tumil tze'n
tten tu'n nxi'y. Qu'n ataq waji'y tu'n kyn-
imin kyxjalila wu'n, tze'nku toj junjuntl
tnam. 14 Qu'n at jun nk'asa twutz Dios
kyi'j kykyaqil wiq xjal, tu'n nyoli'n Tb'anil
Tqanil kye, exla qa aj u'jil ex qa mina, ex
qa ẍtij mo qa mina. 15 Tu'npetzi'n, waja tu'n
nxi'y q'malte Tb'anil Tqanil kolb'il kye'y, a
ayi'y ite' toj tnam Rom.

Ajo tipin Tb'anil Tqanil kolb'il

16 Nlay chin tx'ixwi'y ti'jjo Tb'anil Tqanil
kolb'il, qu'n a lu'n tipin qMan Dios, tu'n
kyklet tkyaqil xjal tu'n, qa ma chi nimin
ti'j. Te tnejil kye Judiy, me ex ikyxjo kye,
a nya Judiyqe. 17 Qu'n noq tu'n Tb'anil
Tqanil ma qo ok tz'aqle twutz Dios, ex antza
nyek'ine tze'n tu'n qklete toj qil noq tu'n
qnimb'il, ex tze'n tu'n qb'ete toj tumil.
Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios: Aye
xjal, a tz'aqleqe toj kyanmin, at kychwinqil
te jun majx.*

* 1:13 Kyb'i. 19:21 * 1:17 Hab. 2:4

Tkyaqilxjal twutz tx'otx' at til twutz Dios

18 Qu'n b'i'n qu'n qa nimxix tq'oj Dios
ktzajil kyi'jjo xjal, a nya ojtzqi'n Dios
kyu'n, ex b'inchil ilqe, qu'n noq tu'njo
kyil, mi nkytziyin tu'n tel kyniky' te Tqanil
twutzxix. 19 Qu'n majqexpe kye' xjal lu'n
b'in kyu'n ti'j Dios atxix ojtxe, qu'n ax Dios
o tzaj yek'inte te tkyaqil xjal. 20 Qu'n atzin
nya q'ancha'l ti'j Dios, n-el tniky'tzajilxjal
toj kyanmin, noq tu'n tkyaqiljo tb'inchb'in
Dios, atxix tej tb'antlinku tx'otx'. Qu'n
antza n-elexix tniky'tzajil Dios, qa axix
Diosjo, a kub' b'inchinte tkyaqil, ex nimxix
tipin te jun majx. Ex noq tu'njo ojtzqib'l
lo, nti'xla kolb'il kyib'xjal aj il, aj kyxi' pa'l
kyil twutz Dios. 21 Exla qa ojtzqi'ntaq Dios
kyu'n ojtxe, me nti'x o jaw kynimsin tb'i,
ex mi xi kyq'o'n chjonte te. Qala' o chi naj
te jun majx toj kynab'l noq kyu'njo kyxim,
a nti' kyajb'in. Ex tu'njo lo, ajo kyanmin,
a nti' tumil, b'e'x kyij ten toj qxopin. 22 Ex
ok kyq'o'n kyib' te ẍtij, ex nti' tumil toj
kywutz; qala' ma tz'el naj kynab'l te jun
majx. 23 Qu'n el kyi'jlin tqoptz'ajiyil qMan
Dios, a Dios te jun majx, noq tu'n kyk'ulin
kywutzjo twutzb'iyil ichin, a kb'ajil, ex ky-
wutzjo kyilb'iyil pich' ex kan ex tkyaqil wiq
txuk. Tkyaqiljo lo i ok kyq'o'n te t-xel
Dios toj kyk'ulb'il. 24 Tu'n ikyjo, ax Dios
kyij tzaqpinkye tu'n kyb'inchinte tkyaqiljo
a npon kyk'u'j ti'j. Ex el naj kytx'ixew
tu'n kyb'inchin tkyaqil wiq aj pajil jun tuk'a
juntl. 25 Kub' kyb'inchin ikyjo, qu'n mix
kub'e kynimin Tb'anil Tqanil Dios, qala' xi
kyq'o'n kyib' tu'n kysb'et, ex tu'n kyk'ulin
kywutzjo tch'iysb'in Dios, ex nya twutzjo
Dios, a kub' b'inchinte tkyaqil, ax qMan
Dios nimxix toklin ja'lin ex te jun majx.
Ikyxitjo.

26 Tu'npetzi'n, ax Dios ma kyij tzaqpinkye
tojjo kyachb'il te tx'ixwejil. Majqexpe' qya
kyij kytzaqpi'n kymujb'il kyib' tuk'a kych-
mil, noq tu'n kykub' kẍe tuk'a juntl qya
nyakuj ichinqe, tu'n kyb'inchin tkyaqil wiq
ky'a'jin. 27 Ex ikyqex ichin, kyij kytzaqpi'n
kymujb'il kyib' tuk'a kyxu'jil, tu'n tpon
kyk'u'j ti'j juntl ichin, ex kub' kẍe ichin
tuk'a ichin, noq tu'n kyb'inchin tkyaqil
wiq ky'a'jin te tx'ixwejil. Ax Dios tzaj
q'o'nte jun tkawb'il kuj ti'j kyxmilil, noq
tu'n ttz'e'y kywutz, ti'jjo kyb'inchb'in ikyjo,
a manyor tz'ilxix. 28 Ex noq tu'n kyky'e' tu'n
tel kyniky' te Dios, ax Dios xkyij tzaqpinkye,
tu'n kyxi' tojjo kynab'l te najin, a tu'n tjapin
b'aj kyu'n a nya wen tu'n tkub' kyb'inchin.
29 Ex ma noj kyanmin tuk'a tkyaqil wiq il,
ex jni' aj pajil, ex tzeqb'il. Npon kyk'u'j
ti'j nimku, ex jni' nya wen. Nlo'chj kyk'u'j
ti'j juntl, ex b'yol xjalqe, ex yasilqe, ex
sb'ulqe, ex nxi kyq'o'n kyib' toj achb'il, ex
iqil yolqe. 30 Nchi yolin nya b'a'n ti'j juntl,
ex n-el kyiky'in Dios, ex mib'in chi b'in,
ex la'jilqe, ex nja kynimsin kyib', ex nkub'
kyximi'n tkyaqil nya wen, ex mib'in chi
nimin te kytata. 31 Ex manyor pi'sqe, ex
mi njapin jun kyyol kyu'n, ex nya so'jqe,
ex mib'in chi najsin kyil kyxolx, ex nti'
tq'aq'b'il kyk'u'j. 32 Ayetzi'n xjal b'inchil
tkyaqiljo ikyjo, b'i'ntl kyu'n, qa a Dios o
q'mante, qa il ti'j tu'n kykyim te jun majx.
Me mix tu'nxj ipb'ilxix ite'ke tu'n tb'ant
tkyaqil il kyu'n, ex tzunx nchi tzalaj ti'j jun
kyuk'a, qa ma kub' tb'inchin ikyjo, ex qa ma
kub' tz'aq toj il.

2

A tkawb'il Dios kujxix wen

1 Tu'npetzi'n, nti'x jun kolb'il te'y, qa
nyolb'i'n ti'j jun b'inchil il, ex qa ikyxl
tejiy nb'ant tu'n.* Qu'n tib'ajxa k'wele
tz'aqjo tyola. 2 Qu'n b'in qu'n, qa a Dios
kkawil kyib'ajjo jni' b'inchil il. 3 ¿Ma
oktzin ktzaqpajila toj twutza te najin, a
tzul tu'n Dios, a ay nyolb'in kyi'jjo nchi
b'inchin il? Qu'n tu'n ikyjo, axl nb'antjo
tu'n. 4 Qu'n kxel nq'ma'n qa nimxix twe-
nil Dios ti'ja. Ex nimx n-iky'x tu'n Dios
noq tu'n tb'inchb'i'n, ex n-ayo'n Dios ti'ja,
tu'n tajtz ti'j tanmi'n. Exsin ante nti'x
nximi'n ti'j tu'n tnimin ti'j Dios. Ex noq
tu'n tb'inchb'in nya b'a'n, n-ele tiky'i'n
Dios. Qu'n tuk'a tkyaqil twenil Dios, taj
tu'n tajtz ti'j tanmi'n, ex tu'n tnimi'n
ti'j. 5 Ex noq tu'n tch'uẍil tanmi'n, ma
txi tkujsin tib'a. Me tu'n ikyjo, njax
ttilinji'y tila tib'ajxa. Oktzin ktlab'ila, aj
tul tq'ijiljo tkawb'il Dios kujxix wen, ex
aj tjapin kanin tq'ijil, ja' tu'n toki'y toj
pa'b'in twutz Dios toj tumilxix. 6 Qu'n tojjo
q'ij anetzi'n, kxel tq'o'n Dios chojb'il tey-
ile junjun, tze'nkuxjo ntqanin tb'inchb'in.*
7 Kxel tq'o'n jun chwinqil te jun majx toj

* 2:1 Mt. 7:1; Lc. 6:37 * 2:6 Sal. 62:12

kya'j, exsin jun kyoklin tb'anilxix ti'jjo
tqoptz'ajiyil qMan Dios, aye nchi jyon ti'j,
ex tok tilil kyu'n, tu'n kyb'inchin te' b'a'n
tzalu'n twutz tx'otx'. 8 Me metzi'n kyi'jjo
xjal nchi nimsin kyib', ex kyky'e' tu'n tkub'
kynimin yol, a twutzxix; qala' o'kx kyajjo
tu'n kyxi lipe ti'j tkyaqil il, ktzajil tq'oj Dios
kyib'aj, a kujxix wen. 9 Ktzajil tq'o'n Dios
nimx yajb'il ex b'is kyib'ajjo a nchi b'inchin
il; tnejilxix kye Judiy, ex ikyxjo kye nya
Judiyqe. 10 Me meqetzin kye' xjal, a nchi
b'inchin b'a'n, kchi jawil nimsin tu'n Dios,
ex ktzajil q'o'n kyoklin ex jun nuk'b'il toj
kya'j te jun majx; tnejilxix kye Judiy, ex
ikyxjo kye nya Judiyqe.
11 Ikytzi'n, nti' n-ok tka'yin Dios
kyxe'chilxjal, qu'n tkyaqilxjal junx toklin
twutz.* 12 Tu'npetzi'n, kykyaqilxjo nchi
b'inchin il, aye nya Judiyqe, a mi b'i'n
tkawb'il Moisés kyu'n, ok kchi kyimil tu'nx
kypaj. Ex ayetzin kye Judiy, a nchi b'inchin
il ti'jlb'inxi' tkawb'il Moisés, ex ok kchi
kyimil tu'nxjo kawb'il.
13 Qo ximin ch'in ti'j tkyaqiljo kawb'il.
Qu'n nya noq o'kx tu'n tok qb'i'n, qala'
il ti'j tu'n tjapin b'aj qu'n; ex tu'n ikyjo,
ma qo el wen. 14-15 Ex ikyxjo tuk'a tkawb'il
qMan Dios. Qu'n aye xjal nya Judiyqe, a nti'
b'i'n tkawb'il Moisés kyu'n; i'chaqxla nya
b'i'ntz kyu'n, me atku maj nkub' kyb'inchin
wen, tze'nkuxjo ntq'ma'n kawb'il, ex at maj
qa mina. Qu'n ax kynab'l nq'mante alkye
wen tu'n kyb'inchinte, ex alkye nya wen.
Atzintzjo lu'n nyek'inte qa at jun kawb'il
kyuk'a toj kyanmin. 16 Tu'n ikyjo, tkyaqil
kyb'inchb'in xjal toj ewajil, ok k-yek'il noq
tu'n Jesucrist, toj tq'ijil aj tkawin Dios, a
tze'nkuxjo Tb'anil Tqanil kolb'il, a ma txi
nq'ma'n kye'y.

T-xnaq'tzb'il Pabl kyi'j xjal Judiy exsi'n qechil, a twutzxix

17 Me atzin te, a ntq'ma'n qa Judiy xjala,
ex qa q'uqle tk'u'ja ti'j tkawb'il Moisés, ex
njaw tnimsin tib'a noq ti'jjo tb'i Dios, 18 ex
qa ojtzqi'n tajb'il tu'n, exsi'n tkawb'il, a
ntzaj xnaq'tzintiy, ex q'uqle tk'u'ja ti'j, qa
kukx nkub' tb'inchinji'y wen. 19 Ex ikyxjo
q'uqle tk'u'ja ti'j, qa ma tz'oka nejinel kye
mi n-el kyniky' te Dios, tze'nku jun tzaj
kye' nchi b'et toj qniky'in. 20 Nkub' t-ximi'n
qa ma tz'oka te xnaq'tzil kye' mi ojtzqi'n
Dios kyu'n, ex kye' k'wal, a mi nkyb'i'n.
Tkyaqiljo lo q'uqle tk'u'ja ti'j, qu'n q'uqle
tk'u'ja qa tojjo ojtxe kawb'il antza ta'ye
ttxuyiljo tkyaqil ojtzqib'l, a twutzxix. 21 Me
atzin te, a nxnaq'tzi'n kye txqantl, ¿Tiqu'n
mi nkub' t-xnaq'tzi'n tib'a nej? Ex atzin te,
a nyoli'n qa nya wen tu'n qelq'in, ¿Tiqu'n
akul te n-elq'in? 22 Ex ay, a nq'ma'nte qa nya
wen tu'n qky'a'jin, ¿Tiqu'n akul te nkub'
b'inchinte nej? Ex ay, a nq'ma'nte qa nya
wen tu'n qk'ulin kywutzjo twutzb'iyil juntl
dios, ¿Me akupe te ma tz'okx elq'il toj tja
kydiosxjal? 23 Me noq njaw tnimsin tb'iy
tib'ajjo ojtxe kawb'il, ex n-el ti'jli'n Dios,
noq tu'n mi nkub' tb'inchi'n a tze'nkuxjo
ntq'ma'n ojtxe kawb'il. 24 B'isb'ajilxla ayi'y
Judiyqiy. Noq tu'n kyxmiletz'ila ikyjo, kyij
tz'ib'it toj Tu'jil Tyol Dios, qa noq tu'n
kypaja nchi yolin aye nya Judiy, qa nti'
tajb'in Dios.*
25 Twutzx te' qa alkye taj tu'n tjapin b'aj
ojtxe kawb'il tu'n, at tajb'in te te, tu'n tel
qitit techil ti'j tchib'jil, tze'nku kub' tz'ib'it
toj Tu'jil Tyol Dios. Me qa mix japin tu'n,
exla qa tok techil, ikyx tz'ele' tze'nku nti'
techil tok twutz qMan Dios. 26 Ex qa ma
japin kawb'il kyu'n xjal nya Judiyqe, aye
nya qitin kyechil, ikyx tz'ele' tze'nqeku
qitin kyechil twutz Dios. 27 Ex a xjal nya
qitin techil ti'j tchib'jil, me qa ma japin
tkyaqil Tyol Dios tu'n, kjawil we' toj tq'ijil
kawb'il twutz Dios, tu'n tkub' tz'aqa tu'n
toj tila, a mi njapin tajb'il qMan tu'n, exla
qa b'i'n ojtxe kawb'il tu'n, ex qitin techila.
28 Qu'n nyaqeku kye Ttanim Diosjo, a Judiy,
a at kyechil ti'jtzaqtz kychib'jil, qu'n nya te
qechiljo twutzxix, a n-ok ti'jtzaqtz qchib'jil.
29 Qala' atzin te xjaljo, a twutzxix Ttanim
Dios, a Judiyxix, a tok techil tojxi tanmin, ex
atzin te qechiljo twutzxix, a tok tojxi qan-
min,* a mi q'ancha'l, nya noq jun nuk'b'il
tz'ib'in kyu'nxjal, qala' tu'n Xewb'aj Xjan.
Qatzin qa ikyjo, nya kywutzxjal qo elil wen,
noq tu'n jun ti' toj qxmilil; qala' twutz Dios,
a ojtzqilte qanmin.

3

1 Atzin ja'lin, qa ikyjo, ¿Ti'xixsin

* 2:11 Deu. 10:17 * 2:24 Is. 52:5 * 2:29 Ayejo yol, tu'n qitit techil ti'j tchib'jil, circuncisión n-ele toj kastiy. Deu. 10:16; Jer. 4:4; Gal. 6:14-15; Fil. 3:3; Col. 2:11-13.

tajb'intzjo tu'n qok te Judiy, ex ti'xixsin
ktzajil tq'o'n a tu'n tok qechil? 2 ¡Ma nintzx
tumil! Tnejilxix, ma txi tq'o'n te Dios Tyol
kye Judiy. 3 ¿Ti'n kb'ajiltz qa atku junjun
mi we' toj tnimb'il? ¿Ma tu'ntzintzjo ikyjo,
okla kyjel ttzaqpi'n te Dios twenil kyuk'a,
noq tu'n tmeltz'in te Dios tib', ex tu'n mi
japin b'aje Tyol? 4 ¡Mina! Qu'n i'chaqx
tkyaqilx te xjaltz niky'il yol, me mete Dios
kukx njapin b'ajx te' tu'n, tkyaqiljo nkub'
tq'ma'n, tze'nkuxjo ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol
Dios:
Ok k-okila tz'aqlexix noq tu'n Tyola,
ex k'wel kyi'j xjal tu'n, aj qa ma tz'oka toj
xjelb'il kyu'nch.*
5 Me b'alaqa at jun kyxola aku b'ant tu'n
t-xi tq'ma'n jun t-xim kyjalu'n te kolb'il tib'
twutz til: Qa noq tu'njo qil, chila', nyek'ine
qa ate qMan Dios wenxix, tu'n otaq kub'
tnajsin qil. Qatzin qa ikyjo, at tajb'in qil
te Dios tu'n tnimsit tb'i, noq tu'n otaq kub'
najsit. Qatzin qa ikyjo, ¿Tiqu'ntz nkawin
Diostz qi'j, qa at tajb'in qil te? 6 Me mina,
qu'n tkyaqiljo lo noq jun kyximxjal, ex
nti' tumil. Qu'n noqpetzin nya tz'aqlexix
te Diostz, ¿Tze'ntzintla ttentz, tu'n tkawin
kyib'aj kykyaqil? 7 Me lu jun yek'b'il lo:
Qa noq njaw b'antjo jun yol wu'n, ex qa
ajo il lo nyek'inte qa nimx tqoptz'ajiyil
Dios, noq tu'n tnajsit wila, ¿Tiqu'nil kchin
k'wel tkawin Diostza tze'nkuxjo jun aj il?
¿Nya'pela a taq'in Diosjo tu'n tnajsit qilch?
8 ¡Nti'xla tumil ikyjo! Qu'n qa ikyjo, ¿Titzin
qu'ntz mi nqo b'inchintz nya b'a'n, noq
tu'n tkub' tnajsin Dios qil, ex noq tu'njo lo,
tu'n tyek'in twenil qMan? Qu'n apetzinkye
xjaljo nkyximin te kolb'il kyib' twutz kyil.
Qu'n at junjun nstz'imin yol qi'ja qa iky
qxnaq'tzb'ilji'y. Me ayetzin xjal lu'n, noqit
aku tzaj tkawb'il Dios kyib'aj kujxix wen.

Qkyaqil aj ilqo twutz Dios

9 Atzin ja'lin, ¿Ma awotzinqe, a Judiyqo,
nimxixtl qoklin tze'nku txqantl? Mina.
Qu'n ma b'aj qyek'in tojjo xnaq'tzb'il lo, qa
kykyaqilxjal aj ilqe, exla qa Judiy ex qa nya
Judiyqe. 10 Qu'n ikytzin ntq'ma'n Tu'jil Tyol
Dios:
Mix a'l jun xjal tz'aqle twutz Dios,
me tuk'axpetla jun.
11 Ex mix a'l jun n-el tniky' te Dios,
ex mix a'l jun njyon ti'j.
12 Qala' kykyaqil b'ajel txalpaj,
ex kykyaqilx ma che'x toj najin.
Ex mix a'lx jun nkub' tb'inchin b'a'n,
me tuk'axpetla jun.*
13 Ex tkyaqilxjo n-etz toj kytzi,
ikytzi'n tze'nku ttzuwil jun kyimnin
tokx toj jul.*
Ex manyor sb'ulqe tuk'a kyyol.
Nchi ky'ixb'e xjal tu'n kyyol, tze'nku
ttx'a'b'l kan,*
14 qu'n noq nchi qanb'in ex nchi yasin
kyi'jxjal.*
15 Ex jun paqx njaw kyiky'in tu'n kyb'ujin.
16 Ja'chax nchi b'etitz, noqx nchi xitin, ex
nkyij kyq'o'n b'is.
17 Ex nti'x ch'in kymujb'il kyib' kyuk'a
kyuk'a.*
18 Ex nti'x ch'in tchewil Dios kyi'j.*
19 Atzin ja'lin, ojtzqi'n qu'n, qa tkyaqiljo
yol tzalu'n nyolin qi'j, a awo Judiyqo, qu'n
ayetzin yol tzajninqe tojjo qu'j, a Tu'jil Tyol
Dios. Tu'n ikyjo, nti' jun qkolb'il qib' twutz
Dios, qu'n qkyaqil nqo b'inchin il, ikytzi'n
tze'nku ma qb'i. Ex nya noq o'kqox, qala'
tkyaqilxjal twutz tx'otx' at kyil, ex nti' jun
tumil te kykolb'il kyib' twutz Dios. 20 Tu'n
ikyjo, mix a'lx junxjal aku k'met tu'n Dios
noq tu'njo kyb'inchb'in, a tze'nku ntq'ma'n
toj ojtxe kawb'il.* Qala' noq a ojtxe kawb'il
nyek'inte, tu'n tel qniky' te qa aj ilqo twutz
Dios.*

Ma qo ok tz'aqle twutz Dios, noq tu'n qn-imb'il

21 Me atzin ja'lin, ma tz'el qniky' ti'j qa
ma qo ok tz'aqle twutz qMan Dios, me nya
tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il qu'n, qu'n nti'x
tumil tu'n tjapin qu'n; qala' noq tu'n qn-
imb'il, qu'n ikytzin xi kyxnaq'tzin jni' yolil
Tyol Dios ojtxe, ex ikyxjo kyij tz'ib'it toj
tkyaqil Tu'jil Tyol Dios. 22 Ma qo ok tz'aqle
qkyaqilx, a awo o qo nimin ti'j Jesucrist,*
exla qa aj Judiy ex qa mina; qu'n twutz Dios
jun elninqo qkyaqilx.* 23 Qu'n qkyaqilx o
qo b'inchin il, ex toj qanmin najchaq oto'
tk'atz tqoptz'ajiyil qMan Dios. 24 Tu'n ikyjo,

* 3:4 Sal. 51:4 * 3:12 Sal. 14:1-3; 53:1-3 * 3:13 Sal. 5:9 * 3:13 Sal. 140:3 * 3:14 Sal. 10:7 * 3:17 Is. 59:7-8 * 3:18 Sal. 36:1 * 3:20 Sal. 143:2 * 3:20 Gal. 2:16 * 3:22 Gal. 2:16 * 3:22 Col. 3:11

nti'taq tumil tu'n tchjet qil qu'nx, qu'n
qky'e'taq ti'j. Me ante Dios, noq tu'n t-
xtalb'il, ma qo ok te tz'aqle twutz, qu'n ma
qo kotpit toj qil tu'n Crist, a Jesús. 25 Ma
tz'ajb'in tchky'el Jesucrist tu'n qMan Dios
te chojb'il qil, tej tkyim twutz cruz te qxel,
aj qa ma qo nimin ti'j. Ma b'antjo lu'n
noqtzin tu'n tyek'in qa ate Dios tz'aqlexix.
¿Me ti'n xb'aj kyuk'a xjal ojtxe, tej na'mtaq
tkyim Jesús? Ma tziky'x tna'ljtz il tu'n
Dios, a otaq b'ant kyu'nxjal ojtxe, aye a xi
kynimin qa iltaq ti'j tu'n tul Kolil. 26 B'ajjo
lu'n noq tu'n tyek'it ja'lin, qa tz'aqlexix
qMan Dios, ex qa kukx tz'aqle, ex ma qo ok
tq'o'n te tz'aqle twutz, noq tu'n qnimb'il ti'j
Jesús.
27 ¿Ma oktzin kjawil qnimsin qib' ti'jjo
kolb'ilqe? Mina. Qu'n atzin kolb'il nya
qu'nx, ex nya tu'n tjapin b'ajjo a ntq'ma'n
ojtxe kawb'il qu'n, qala' noq tu'n qnimb'il.
28 Tu'ntzi'n ikyjo, b'i'n qu'n ja'lin, qa ma
qo ok tz'aqle twutz qMan Dios noq tu'n
qnimb'il, ex nya tu'n qb'inchb'in b'a'n.
29 Qu'n ex b'i'nxix qu'n qa a qMan Dios
te tkyaqil xjal, ex nya noq o'kx kye aj
Judiy. 30 Qu'n o'kx junch'in Dios at, ex
ma qo ok tz'aqle twutz, noq tu'n qnimb'il
teyile junjun, i'chaqxla Judiy mo minaj.
31 Ikytzi'n, ma qo klet noq tu'n qnimb'il, ex
nya tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il qu'n. ¿Ma
tzuntzin ntq'ma'n tu'njo lo qa nti' tajb'in
ojtxe kawb'il? ¡Mina! Qu'n at tajb'in toj
qchwinqil ja'lin.

4

Ma qo klet noq tu'n qnimb'il

1 Atzin ja'lin, qo ximin ch'in ti'j Abra-
ham, a ojtxe qxe'chil. ¿Ti'tzin xtyek'e
Dios ti'j tb'inchb'in Abraham tu'n tklet?
2 Qu'n noqit tu'n tb'inchb'in Abraham s-oke
tz'aqle twutz Dios, atitla tumil tu'n tnimsin
tib', qu'n tu'nxitla tib'tz xtkanb'e kolb'il.
Me twutz Dios nti'x tumiljo ikyjo. 3 Qu'n
ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:

Ma niminte Abraham ti'j Dios.
Ex noq tu'n ikyjo, ma tz'ok q'o'n tz'aqle tu'n
Dios.*

4 Atzin ja'lin, qa at jun aq'nil ma b'ant
jun taq'in, il ti'j tu'n t-xi' twi' tk'u'j, qu'n
at toklin ti'j, ex nya noq jun oyaj tu'n t-xi'
te, noq tu'n t-xtalb'il tajaw aq'untl. 5 Me
metzin qe ti'jjo kolb'il, nti' tu'n qaq'nin ti'j.
Qala' noq tu'n qnimb'il ti'j qMan Dios, a
nchi klet aj il tu'n, ma qo ok tq'o'n te tz'aqle
twutz, ex ma qo klet tu'n. 6 Ax tq'ma qtzan
Davidjo toj Tu'jil Tyol Dios ti'j xjal, a at
tky'iwb'il Dios tib'aj, a ma tz'ok te tz'aqle
twutz, noq tu'n t-xtalb'il qMan, ex nya tu'n
tb'inchb'in. 7 Chi' kyjalu'n:

Ky'iwlinqexix kye' xjal, aye' ma kub' tnajsin
Dios kyil,
ex mi n-ok tq'o'nl twutz ti'j
kyb'inchb'in.

8 Ky'iwlinqexix kye' xjal, aye' mina ntzaj
na'ntl kyil tu'n qAjaw.*

9 Ma qo yolin ti'j, qa a Dios ok q'o'nte
Abraham te tz'aqle twutz, noq tu'n
tnimb'il. A ky'iwb'il lo ¿Ma noqpela kyeku
xjal aj Judiy, a aye tok kyechil ti'j kychib'jil,
mo qa ikyxjo kye' aye nti' kyechil tok?
10 Kyka'yinktzi'n Abraham. ¿Ma tzmaxipela
s-ok q'o'n Abrahamjo te tz'aqle twutz Dios,
tej tok techil, mo qa te na'mtaq tok? Kxel
nq'ma'n qa te na'mtaq tok techil, ok q'o'n
te tz'aqle tu'n Dios. 11 Tb'ajlinxi' ikyjo, ok
q'o'n techil, noq te jun yek'b'il, ex jun
kujsb'ilte qa otaq tz'ok tz'aqle twutz qMan
noq tu'n tnimb'il, a attaq, te' na'mxtaq tok
techil.* Tu'ntzin ikyjo, ate Abraham tok te
nim toklin kyxol nimil, aye' nti' kyechil tok,
qu'n tu'n na'mtaq tok techil Abraham, tej
tnimin. Ax Dios ma tz'ok q'o'nkye tz'aqle
twutz, noq tu'n kynimb'il. 12 Ex ax Abraham
tok te nim toklin kyxol kykyaqiljo xjal, aye'
tok kyechil ti'j kychib'jil, ex lipcheqek ti'jjo
tnimb'il Abraham, a attaq, tej na'mxtaq tok
techil.

A tziyin tu'n Dios njapin noq tu'n qnimb'il

13 Qu'n b'antnintaq ti'j tu'n Dios te Abra-
ham ex kye jni' tyajil, qa tu'ntaq t-xi q'o'n
jni' twutz tx'otx' kye, tu'n kyetzinte te
jun majx;* me nya tu'n tjapin b'ajjo ojtxe
kawb'il kyu'n, qala' ikytzin noq tu'n kyn-
imb'il ti'j Dios. Tu'ntzi'n, ok tq'o'n Dios te
tz'aqle twutz. 14 Qu'n noqit tzmaxi at qoklin
ti'jjo etzb'il, aj tjapin b'ajjo ojtxe kawb'il
qu'n, nti'tla tajb'intzjo qnimb'il, exsintla
nti' tajb'intzjo a tziyin tu'n Dios qe, qu'n
ikytzintla qu'nx qib'tz aku qo klet, ex nya
tu'n qMan.* 15 Noqit nti' kawb'il, mitla

* 4:3 Gen. 15:6; Gal. 3:6 * 4:8 Sal. 32:1-2 * 4:11 Gen. 17:10 * 4:13 Gal. 3:29 * 4:14 Gal. 3:18

nkawin Dios qib'aj. Me at te kawb'il tzajnin
tu'n Dios, me nlay qo klet, noq tu'n tjapin
b'ajjo kawb'il qu'n, qu'n a ojtxe kawb'il
o'kx nkawin qib'aj tu'n tpajjo qil. 16 Ex noq
tu'n t-xtalb'il Dios, tzaj ttziyin jun kolb'ilqe
noq tu'n qnimb'il, ex ma tzaj tq'o'n te jun
majx kye tyajil Abraham. Qu'n a tziyin
tu'n Dios nya noq kye xjal Judiy, qala'
ex ikyxjo a awo, qa ma qo nimin tze'nku
te Abraham, exla qa Judiyqo mo minaj.
Tu'npetzi'n, ma tz'ok Abraham manb'aj
te tkyaqiljo nimil, ja'chaqx tzajninqetz,*
17 ikyxjo tze'nku tq'ma Dios te Abraham
toj Tu'jil Tyol kyjalu'n: K-okil nq'o'n te
manb'aj te ila' ch'uq xjalch.*

Qu'n ate Dios nq'onte kychwinqiljo ky-
imnin toj kyanmin, ex a k'wel b'inchin te',
a jni' na'm tb'ant.

18 Tej nti'taql tumil tu'n Abraham tu'n
titz'je jun tk'wal, me xi tnimin a otaq tzaj
tq'ma'n Dios te, qa iltaq ti'j tu'n tul jun
tk'wal, ex ul itz'je jun tk'wal. Ikytzin oke te
manb'aj te nimku ch'uq xjal, a tze'nkuxjo
otaq tzaj tq'ma'n Dios toj Tu'jil Tyol:
Nimxix tyajila ktzajil nq'o'n, chi Diosjo te
Abraham.*

19 Tu'n ikyjo, mix kub'e numje Abraham
toj tnimb'il, exla qa otaq tijin. Nti'taq jun
tk'wal otaq tzul tuk'a t-xu'jil, ex ch'ixtaq
tjapin te jwe' k'al* ab'q'e. Ex ikyxjo te
Sara, a t-xu'jil, ex mib'in tz'alin, ex manyor
b'i'ï.* 20 Me mix ja ka'min tk'u'j, ex mix
ele ti'jlin a otaq tq'ma Dios te. Qala' noq
kyja' tkujsin tnimb'il, ex qexix tk'u'j ti'j, ex
jaw tnimsin tb'i Dios, 21 qu'n elnintaql tniky'
te, qa at tipin Dios tu'n tjapin b'aj Tyol, a
tq'ma. 22 Tu'ntzintzjo, noq tu'n tnimb'il, ok
q'o'n te tz'aqle twutz Dios.

23 Kub' tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios, qa
ma tz'ok q'o'n Abraham tz'aqle twutz Dios.
Me nya noq ti'j Abraham xyoline', 24 qala'
ikyxjo te qe, qa ma qo nimin ti'jjo Dios, a
jaw anq'sinte juntl majl qAjaw Jesús kyxol
kyimnin. 25 A xi tq'o'n tib' tu'n tkyim, noq
tu'n tpaj qil, ex jaw anq'in juntl majl kyxol
kyimnin, noq tu'n qok tz'aqle twutz Dios.

5

Qmujb'il qib' tuk'a qMan Dios

1 Ma qo ok tz'aqle twutz qMan Dios noq
tu'n qnimb'il. Tu'ntzi'n ikyjo, at qmujb'il
qib' tuk'a, noq tu'n qAjaw Jesucrist. 2 Qu'n
noq tu'n qnimb'il ti'j Jesús, ma tzaj tq'o'n
Dios t-xtalb'il qe, a tu'n wa'lqoxix toj qn-
imb'il. Ex nqo tzalaj tu'n q'uqle qk'u'j ti'j,
tu'n at qoklin tu'n qpon kanin toj kya'j,
ja' ta' tqoptz'ajiyil qMan Dios. 3 Ex nya
noq o'kxjo lo; ex ikyxjo, nqo tzalaj toj
tkyaqiljo n-iky'x qu'n, qu'n b'i'n qu'n, aj qa
ma tziky'x qu'n tuk'a tkyaqil qanmin, nten
tumil tze'n tten tu'n qayon ti'j tkyaqiljo
tajb'il Dios. 4 Ex tu'n oyb'il lu'n, nqo el
wen twutz Dios. Ex tu'njo qwenil, at jun
q'uqb'il qk'u'j. 5 Ex nlay qo numj tu'njo
q'uqb'il qk'u'j lo, qu'n ate Dios ma nojsin
te qanmin tuk'a tq'aq'b'il tk'u'j, noq tu'n
Xewb'aj Xjan, a tzaj tq'o'n qe.

6 Nti'xtaq tumil tze'n tten tu'n qklet
qu'nx qib'. Tu'npetzi'n, ate Crist b'e'x kyim
te qxel tojxix tq'ijil, noq tu'n qpaj. 7 Qu'n
nyaxix noq tu'n t-xi tq'o'n jun xjal tib' tu'n
tkyim te t-xel juntl, exla qa tu'n tpaj jun xjal
tz'aqle. Qatzila qa at juntz aku txi tq'o'n tib'
te t-xel jun xjal, a nimxix t-xilin wen. 8 Me
metzin te Dios tzaj tyek'in tq'aq'b'il tk'u'j
qe: Qu'n tej na'mxtaq qnimin, ex oto'xtaq
toj il, b'e'x kyim Crist te qxel.

9 Atzin ja'lin, ma qo ok tz'aqle twutz
qMan Dios, noq tu'n tchky'el Jesús, a el
chitj twutz cruz, tej tkyim. Tu'npetzi'n, ok
qo tzaqpetil tjaq'jo tq'oj Dios, a tzul kanin.
10 Ajq'ojqotaq tuk'a, me ma qo ok tmujb'in
Dios junx tuk'a, noq tu'n tkyimlin Tk'wal te
qxel. Me nimxixtl tq'aq'b'il tk'u'j qi'j ja'lin,
qu'n ma qo ok te tk'wal tu'n qmujb'il qib'
tuk'a. Ex tu'njo tq'aq'b'il tk'u'j, ok qo kletil
tu'n te jun majx. 11 Ex nya o'kxjo lo; qala'
nqo tzalaj ti'j qMan Dios noq tu'n qAjaw
Jesucrist, qu'n noq tu'n, at qmujb'il qib'
ja'lin tuk'a Dios.

Jun xnaq'tzb'il ti'j Adán ex Jesucrist

12 Noq tu'n jun ichin s-oke il twutz
tx'otx'.* Ex noq tu'n il, tkyaqilxjal il ti'j
tu'n tkyim, qu'n tkyaqilxjal aj il. 13 Tej
na'mxtaq tuljo ojtxe kawb'il, attaq il twutz
tx'otx', me mix kawine Dios, qu'n na'mtaq
tzaj tq'o'n kawb'il. 14 Me tkyaqil xjal i kyim
kyojjo q'ij te Adán tu'n kyil, ex tzmaxi tzaj
tq'o'n Moisésjo ojtxe kawb'il; i'chaqx nya

* 4:16 Gal. 3:7 * 4:17 Gen. 17:5 * 4:18 Gen. 15:5 * 4:19 Jwe' k'al, 100 n-ele. * 4:19 Gen. 17:17 * 5:12 Gen. 3:6

ikyxjo kyilxjal tze'nku til Adán, a el iky'in
te' jun yol, a xi tq'ma'n Dios te. Me atzi'n
Adán jun yek'b'il ti'j Jesús, a tu'ntaq tul.
15 Me nya junx. Qu'n a til Adán nya ikyjo
tze'nku toyaj qMan Dios. Qu'n tu'n til Adán,
tkyaqilxjal il ti'j tu'n tkyim. Me metzin
kolb'il, a tzaj toyin Dios tu'n t-xtalb'il jun
ichin, a Jesucrist, nimxix tipin tib'aj kyimin
kye xjal, aye nchi nimin ti'j. 16 Qu'n ante'
til Adán, nya ikyjo tze'nku kolb'il, a tzaj
tq'o'n qMan Dios. Qu'n noq tu'n jun il, tzaj
tkawb'il Dios kujxix wen qib'aj qkyaqilx.
Me metzin te' oyaj, a tzaj tq'o'n Dios, tu'n
tnajsit nim il, ex tu'n qok tz'aqle twutz.
17 Qa noq tu'n tpaj til Adán, tkyaqil xjal
il ti'j tu'n tkyim, exsin ikyxjo, noq tu'n
juntl ichin, a Jesucrist, aye' a ma chi ok
tz'aqle twutz Dios, nimxixtl kye kyipin tu'n
tkub' ti'j tkyaqil nya b'a'n toj kychwinqil,
noq tu'n t-xtalb'il. 18 Ikytzi'n, noq tu'n til
Adán, tkyaqilxjal ma che'x toj najin; exsin
ikyxjo, noq tu'n t-xi tq'o'n Jesucrist tib'
tu'n tkyim, ma chi ok tz'aqle twutz qMan
Dios tkyaqiljo, a ma chi nimin ti'j. 19 Qu'n
noq tu'n s-el ti'jlin Adán Tyol Dios, ma chi
kyijxjal toj najin tu'n kyil. Exsin ikyxjo, noq
tu'n xkub' tnimin Jesús Tyol Dios, nimku
ma chi ok tz'aqle twutz. 20 Ante ojtxe kawb'il
ma tzul, noq tu'n tyek'inku il. Me atzaj te'
xch'iy kyilxjal, atzin t-xtalb'il Dios nimxixtl
tu'n tkub' ti'j tkyaqil il tu'n. 21 Tu'ntzi'n
ikyjo, ikyxsin tze'nku te il nkub' ti'j tkyaqil
xjal tu'n, tu'n kykyim; exsin ikyxjo, a t-
xtalb'il qMan Dios nkub' ti'j tkyaqil nya
b'a'n tu'n, tu'n qok tz'aqle twutz te jun
majx, noq tu'n qAjaw Jesucrist.

6

Ma qo kyim toj twutz il, me ma qo itz'je te qMan Dios

1 Qatzin qa ikyjo, ¿Ma kukxpela qo
b'inchiltzjo il, noq tu'n tkub' tnajsin qMan
Dios qil tu'n t-xtalb'il? 2 ¡Mina! Qu'n ma
qo kyim toj twutz il, atxix tej xqo nimin, ex
nti' toklin qi'j. ¿Tze'ntzin ttentz tu'n kukx
tu'n qb'inchin il? 3 Qu'n b'in qu'n qkyaqilx,
a ma qo ku'x toj a' te jawsb'il a' toj tb'i Crist,
a Jesús, tu'ntzin qyek'inte kywutzxjal, qa
ma qo kyim junx tuk'a, ikyxjo tze'nku jun
kyimnin nkux muqet toj tx'otx'. 4 Qu'n
ikytzi'n, tej qku'x toj a' te jawsb'il a',
ikytzi'n tze'nku ma qo kux muqet junx
tuk'a Crist, tej tkyim. Exsin tej qjatz toj
a', tzaj tq'o'n qMan Dios jun ak'aj chwinqil
qe tzalu'n twutz tx'otx', ikyxjo tze'nku te
Crist, tej tjaw anq'in juntl majl kyxol ky-
imnin, tu'n tipin tqoptz'ajiyil qMan Dios.*
5 Qu'n qa ma tz'ok qmujb'in qib' junx
tuk'a Crist tojjo tkyimlin, tej qku'x toj a' te
jawsb'il a', ex ikyxjo ma tz'ok qmujb'in qib'
tojjo ak'aj chwinqil, tu'n tjawlintz anq'in
juntl majl. 6 Qu'n b'i'n qu'n, qa a ojtxe qten
nti' tipin qib'aj, qu'n nyakuj o jaw pejk'it
twutz cruz junx tuk'a Crist tu'n tkyimlin,
tu'ntzintla nti' tipin il toj qchwinqil ja'lin,
ex tu'ntzintla mi qo okine te taq'nil il tu'n
qil, 7 qu'n qa ma qo kyim, ma qo tzaqpaj toj
il.
8 Ex qa o qo kyim junx tuk'a Crist ti'j
tkyaqil nya wen toj qanmin, ma qe qk'u'j
ti'j, qa ok qo najal tuk'a te jun majx toj
kya'j. 9 Qu'n b'i'n qu'n, qa tu'n tjawlintz
anq'in juntl majl Crist kyxol kyimnin, nti'
tipin kyimin ti'j. 10 Qu'n tej tkyim Crist,
b'e'x chjet til tkyaqil xjal tu'n, a kchi nimil
ti'j. Tej tjatz anq'in, lu nnajle tuk'a Dios
ja'lin. 11 Exsin ikyx kyeji'y, kyq'onktzin
kyib'a tze'nku kyimnin te il, me itz' te
Dios, noq tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a, tu'n
Crist, a Jesús. 12 Tu'npetzi'n, mi txi kyq'o'n
amb'il te il, tu'n tkub' ti'j kyxmilila tu'n,
ex tu'n tkub' kyniminji'y a ntqanin tachb'il
kyxmilila. 13 Ex mi txi kyq'o'n kyxmilila te
b'inchb'il il. Qala', kyq'onx kyxmilila te
Dios te b'inchb'il b'a'n, qu'n ma chi kyima
te il, noq tu'n ak'aj kychwinqila, ex ma chi
jatz anq'i'n juntl majl ja'lin, me te Dios. 14 Ex
atzin ja'lin, nti'l tipin il kyib'aja, qu'n nti'
kyokli'n ti'jjo a ntqanin ojtxe kawb'il kyi'ja,
a kyimin; qala' noq ti'jjo t-xtalb'il qMan
Dios.

Taq'nil Diosqo, tu'n qnimb'il ti'j

15 ¿Tze'ntzintz? ¿Ma okpela qo b'inchiltz
il, tu'n nya oto'kx tjaq' ojtxe kawb'il, a
nqanintaq qi'j tu'n qkyim, a qa at t-xtalb'il
qMan Dios quk'a te najsb'il qil? ¡Mina!
16 Qu'n b'i'n kyu'n, qa ma chi oka te
kyaq'nil jun xjal, il ti'j tu'n tkub' kynimi'n.
Exsin ikyxtzjo lu'n, qa ma txi kyq'o'n kyib'a
tu'n kyb'inchi'n il, kchi okila te taq'nil il.
Me noq tu'n k'wel kynimi'n il, kchi xel
q'i'n tu'n toj kyimin. Qala' qa ma kub'

* 6:4 Col. 2:12

kynimi'n qMan Dios, kchi okila te tz'aqle
tu'n. 17 Qu'n ojtxe, taq'nil ilqetaqa. Me atzin
ja'lin, chjonte Dios, ma txi kynimi'n tuk'a
tkyaqil kyanmi'n, a tumil xnaq'tzb'il, a saj
q'o'n kye'y. 18 O chi tzaqpaja te tipin il; atzi'n
ja'lin ma chi oka te taq'nil b'a'n.
19 Nchin yoli'n kyuk'iy tuk'a jun yol
nya kuj, tu'n tel kyniky'a te, qu'n tu'n
na'm telxix kyniky'a te t-xilin lo. Qu'n
ikytzi'n tze'nku ojtxe, xi kyq'o'n kyxmilila
te b'inchil il ex tkyaqil wiq nya b'a'n;
exsin ikyxtzjo ja'lin, kyq'o'nx kyxmilila te
b'inchil b'a'n, tu'n kyoka tz'aqle, ex tu'n
kyanq'i'n toj jun kychwinqil saqxix twutz
Dios. 20 Qu'n ojtxe, tej ite'xtaqa te taq'nil
il, mi nchi okintaqa te b'inchil b'a'n. 21 ¿Me
ti'tzin ch'in saj tq'o'n kye'y, tkyaqiljo a nchi
tx'ixwi'y te ja'lin? Qu'n tkyaqiljo anetzi'n,
nqo'x ti'n toj kyimin te jun majx. 22 Me atzin
ja'lin tzaqpinqi'y tjaq' tipin il, ex ma chi
oka te taq'nil qMan Dios. Qu'n atpen te'
lu'n tajb'in. O tzaj tq'o'n qe jun qchwinqil
saqxix twutz, ex qo xel ti'n toj jun tkab'
chwinqil te jun majx, aj qkyim. 23 Qu'n atzin
chojb'il ntzaj tu'n il, te kyimin. Me atzin
toyaj qMan Dios ntzaj tq'o'n, jun chwinqil
te jun majx, noq tu'n qmujb'il qib' tuk'a
Crist, a Jesús, a qAjaw.

7

Jun yek'b'il te mejeb'lin

1 Ayi'y erman, a ojtzqi'n ojtxe kawb'il
kyu'n; b'i'n kyu'n qa a kawb'il at toklin te
jun xjal qa itz'x. 2 Ikyjo tze'nku jun qya,
a ma jaw meje tuk'a tchmil. A itz'xtaqjo
tchmil, at toklin tkawb'il mejeb'lin tib'aj.
Me qatzin qa ma kyimjo tchmil, ma tzaq-
pajjo qya tjaq'jo tkawb'il mejeb'lin, a attaq
tib'aj. 3 Me qa ma jaw meje qya tuk'a juntl
ichin, exsin itz'x tchmil, aj ky'a'jil ikyjo. Me
qatzin qa ma kyimjo tchmil, b'e'xpen ktza-
qpajiltz tojjo tkawb'il mejeb'lin, ex b'a'n
tu'n tjaw meje tuk'a juntl ichin, ex nya aj
ky'a'jil ikyjo.
4 Ikytzin kyeji'y, werman; o chi kyima noq
tu'n tkyimlin Crist. Ex atzin ja'lin, nti' tok-
lin ojtxe kawb'il kyib'aja; qala' ma chi oka
te juntl chmilb'aj, a Jesucrist, a jaw anq'in
kyxol kyimnin te jun majx. Tu'npetzi'n, qo
ajb'intzintz te b'inchil te' b'a'n twutz qMan
Dios.
5 Qu'n tej tzunxtaq nqo anq'in toj ojtxe
qten, ma tz'ajb'i'n ojtxe kawb'il qe, tu'n
tyek'in te qe qa b'inchil ilqo, ex nqo
ok tyekin tu'n qb'inchin il. Ex nkub'
qb'inchintaq ikyxjo tze'nku ntqanintaq
tachb'il qxmilil, ex noq tu'n qxi' toj najin
te jun majx. 6 Me atzin ja'lin, ma qo kyim
tjaq' tipin ojtxe kawb'il, ex mi txi qq'o'n
qib' tu'n qb'inchinl il tze'nkuxjo ntqanin
qxmilil. Tu'npetzi'n, ma qo tzaqpaj tu'n
qajb'in te qMan Dios tu'njo ak'aj tumil, a
tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan, ex nya tu'n ojtxe
kawb'il, a kyij tz'ib'in.

Exla qa nimilqo, at il qoj

7 ¿Ti'tzila t-xili'n tkyaqiljo lo? ¿Ma
nyapetzila wentzjo ojtxe kawb'iltz? ¡Mina!
Qu'n tu'n ojtxe kawb'il s-ele nniky'a ti'jjo
wila. Ikytzi'n, qu'n ex noqit nya ojtxe
kawb'il xq'mante qa nya wenx tu'n tel
qanmin ti'j jun ti',* mitla s-el nniky'a te.
8 Me noq tu'n nuk'b'il lo, ate il xkub' tzyu'n
we'y, tu'n tel wanmi'n ti'j tkyaqil. Qu'n
noqit nti' jun kawb'il, nti'tla il. 9 Qu'n
tej k'walqinxtaqa, attaq nchwinqila, exla
qa na'mtaq tel nniky'a kyi'jjo nuk'b'il toj
kawb'il. Me atzin tej ẍin ntiji'n, ma
tz'el nniky'a ti'jjo nuk'b'il; tzmaxitzin s-
el nniky'ji'y te wila, ex tu'n ikyjo, b'e'x el
npa'n wib'a ti'j Dios, qu'n nyataq b'a'n nten
twutz; ikyqintaqji'y tze'nku jun kyimnin.
10 Qu'n ikytzi'n, ma tz'el nniky'a te qa a
kawb'il tzaj q'o'n, noq tu'n tten nchwinqila
te jun majx. Me noq tu'n tpajjo wila, axjo
kawb'il, a b'a'n, nqanin wi'ja tu'n nkyima.
11 Qu'n noq tu'n il, b'e'x tx'ixpitjo kawb'il,
ex ma chin kub' sb'u'n, tu'n nxi'y toj najin,
noq tu'nxjo kawb'il, a nqanintaq wi'ja, tu'n
tpaj wila. 12 Qu'n ikytzin b'i'n qu'n, qa a
kawb'il xjanxix, ex qa a nuk'b'il xjanxix,
tz'aqlexix ex wenxix. 13 Qa ikytzjo, ¿Ma
apela' kawb'il wenxix kxel q'in we'y toj
najin? ¡Mina! Qala' ikytzin ate il xi q'in
we'y toj kyimin. Qu'n ikytzin s-ele qniky'jo
te qa nimxix tipin il, ex qa noq tu'n, xb'ante
tkyaqil nya b'a'n wu'n. 14 Qu'n b'i'n qu'n
qa a kawb'il, tu'n qMan Diosx. Me ayintzin
we', kukx ntqanin nxmilila tu'n nb'inchi'n
nya wen, qu'n atzin ojtxe nte'n xi k'ayin
we'y tu'n woki'n te il. 15 Qu'n mi n-el
nniky'a te tiqu'nil mi nb'ant wu'n a waja

* 7:7 Ex. 20:17; Deu. 5:21 * 7:15 Gal. 5:17

tu'n tkub' nb'inchi'n. Ex atzi'n a nky'e'y
tu'n tkub' nb'inchi'n, atzin b'antjo wu'n.*
16 Me qa a xb'antjo wu'n a nky'e'y tu'n
tkub' nb'inchi'n, a nya wen, chi kawb'il.
Antza n-ele nniky'a te, qa a kawb'il, a i'jlin
wu'n, wenxix. 17 Ex ante nya b'a'n nkub'
b'inchit, tzajnin tu'n il, a at toj wanmi'n.
18 Qu'n b'i'n wu'n, qa nlay b'ant jun b'a'n
tu'n ojtxe nte'n. Mix tu'n waja tu'n tkub'
nb'inchi'n b'a'n, me nti' tumil tu'n tb'ant
wu'n. 19 Qu'n mi nb'antjo a b'a'n wu'n, a
waja tu'n tkub' nb'inchi'n, qala' o'kxjo nya
wen, a nky'e'y tu'n tb'ant. 20 Qatzin qa kukx
nkub' nb'inchinji'y a nky'e'y tu'n tb'ant,
antza n-ele nniky'a te qa atx il toj wanmi'n,
ex ax nxi jk'u'n weji'y, tu'n nb'inchin il.

21 Tu'n ikyjo, b'i'n wu'n qa at jun tumil
toj nwutza, tze'n tten tu'n tb'antjo b'a'n,
me axixl il nkub' nej wu'n, a nya wen.
22 Nna'n tzaljb'il toj wanmi'n, tu'n tkub'
nb'inchi'n tze'nku taj qMan Dios, 23 me n-el
nniky'a te, qa a ojtxe nte'n jun ajq'oj ti'jjo
b'a'n, a waja tu'n tkub' nb'inchi'n. Atzi'n
iljo lu'n, atzin jtz'ol weji'y, tu'n wajb'i'n
te. 24 ¿Tze'nxsila chin okili'y? ¿Altzila kye
ktzaqpil we'y tojjo ojtxe nte'n, a nya b'a'n
ntqanin tachb'il nxmilila, a nxi q'i'n we'y
toj najin? 25 Me chjontex te qMan Dios; noq
tu'n qAjaw Jesucrist, qu'n a o tzaqpi'n we'y
tjaq' tkyaqiljo lu'n.

At kab'e tumil te wey: Jun, a wanmi'n
il ti'j tu'n tajb'i'n te Dios; tkab', qu'n tu'n
xjalqi'n, intinka toj joyb'il tu'n il, tu'n
nkub' nb'inchi'n tze'nku ntqanin tachb'il
nxmilila, a ojtxe nte'n.

8

A qchwinqil tu'n Xewb'aj Xjan

1 Me atzin ja'lin, nti'x jun kawb'il kujxix
te jun majx kyib'ajjo a at kymujb'il kyib'
tuk'a Crist, a Jesús, qu'n mi nchi anq'in
tze'nku ntqanin tachb'il kyxmilil, qala'
tze'nkuxjo taj Xewb'aj Xjan. 2 Qu'n a tumil,
a tzajnin tu'n Xewb'aj Xjan, ntzaj tq'o'n
ak'aj chwinqil qe, noq tu'n qmujb'il qib'
tuk'a Crist, a Jesús, ex ma qo tzaqpaj tjaq'jo
tumil tu'n il ex te kyimin. 3 Nlay qo klet tu'n
ojtxe kawb'il, qu'n nti' tumil tu'n tjapin b'aj
qu'n, noq tu'n tpajjo ojtxe qten nya b'a'n.
Me atzin ja'lin, ma qo tzaqpaj tu'n qMan
Dios, tu'n saj tq'o'n Tk'wal twutz tx'otx',
tu'n tok te xjal tze'nku qe; me mix kub'e ti'j
tu'n il; qala' tej tkyim te chojb'il qil, ma kub'
ti'j tkyaqil il tu'n. 4 Tu'ntzin tjapin b'ajjo
t-xilin tumil ojtxe kawb'il, mina nqo b'et
ja'lin tze'nku ntqanin qxmilil, qala' tze'nku
taj Xewb'aj Xjan.

5 Qu'n ayetzi'n, a nchi b'et tze'nkuxjo
taj ojtxe kyten, ex o'kx nchi ximin ti'jjo
nya b'a'n, a ntqanin kyxmilil. Me ayetzi'n,
a nchi b'et tze'nkuxjo taj Xewb'aj Xjan,
n-ok tilil kyu'n tze'nku taj Xewb'aj Xjan.
6 Qu'n qa noq o'kx s-ok qq'o'n qanmin
ti'jjo qxmilil, qo xe'l tojjo najin te jun
majx. Me qa ma tz'ok qxo'n qanmin ti'jjo
taj Xewb'aj Xjan, ktzajil q'o'n chwinqil
te jun majx ex jun nuk'b'il, a nlay b'ajx.
7 Ayetzi'n k-okil kyxo'nx kyanmin ti'jjo taj
ojtxe kyten, ajq'ojqe ti'j qMan Dios, qu'n
kyky'e' tu'n tkub' kynimin tkawb'il, ex nlay
japin kyu'n. 8 Tu'npetzi'n, aye nchi b'et
tze'nkuxjo ntqanin tachb'il kyxmilil, mi
ntzalaj Dios kyi'j.

9 Me ayetzin kye' mi nchi b'eta tze'nku'
ntqanin kyxmilila, qala' tze'nkuxjo taj
Xewb'aj Xjan, qa matxixix ten Xewb'aj Xjan
toj kyanmi'n, qu'n qa nti' Xewb'aj Xjan, a T-
xew Jesucrist, toj kyanmi'n, nya te Cristqi'y.
10 Me qatzin qa najle Crist toj kyanmi'n, exla
qa ma kyimjo kyxmilila tu'n tpaj kyila, me
metzin kyanmi'n, ok k-anq'il te jun majx
tuk'a Dios, qu'n tu'n ma tz'ok tz'aqle twutz.
11 Ex qa najle Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n,
kjawil anq'in kyxmilila tu'n, tze'nku jatz
anq'in te Crist, a Jesús, juntl majl kyxol
kyimnin tu'n Xewb'aj Xjan, a T-xew qMan
Dios.

12 Tu'npetzi'n erman, nya b'a'n tu'n qb'et
tze'nku ntqanin tachb'il qxmilil. 13 Qu'n
qa ma kub' qb'inchin ikyjo, ok qo xe'l
toj najin te jun majx. Qala' il ti'j tu'n
qb'et tze'nkuxjo taj Xewb'aj Xjan, ex tu'n
tkub' qb'yo'n a tajb'il ojtxe qte'n, tu'n mi
qox lipel ti'j, qu'n qa ma b'antjo ikyjo, ok
qo anq'il te jun majx. 14 Qu'n kykyaqiljo
nchi b'et tze'nku taj Xewb'aj Xjan, ayetzi'n
tk'wal Diosjo. 15 Qu'n a Xewb'aj Xjan ma
txi qk'mo'n, nya noq tu'n qok te aq'nil te
jun majx, ex tu'n qb'inchin tze'nku ntqanin
qxmilil. Qu'n qa ikyjo, at qxob'il te' kawb'il
kujxix te Dios. Qala', a Xewb'aj Xjan tzaj
tq'o'n qoklin te tk'wal Dios. Tu'ntzintzjo,
nxi qq'ma'n te Dios: Ay ntati'y, qo chi'.
16 Qu'n axjo Xewb'aj Xjan nq'mante te qan-

min qa ma qo ok te tk'wal Dios. 17 Qu'n
qa ma qo ok te tk'wal Dios, at qoklin ti'jjo
tkyaqil etzb'il o tzaj tq'ma'n, junx tuk'a
Crist.* Me il ti'j nej tu'n tiky'x qu'n tze'nku
iky'x te Crist tu'n. Tb'ajlinxi' ikyjo, ok
qo jawil nimsin junx tuk'a toj tqoptz'ajiyil
kya'j.

Tkyaqil tch'iysb'in Dios ok kkletil

18-19 Atzin ja'lin, te we'y, tkyaqiljo n-iky'x
qu'n tzalu'n twutz tx'otx' mixla ch'in aku
pon, tze'nku a tqoptz'ajiyil qMan Dios, a
tzul, aj tjapin b'ajjo qanb'il tkub' twutz
tx'otx', ex aj tyek'ajtz ankye qe tk'wal Dios
twutzxix. 20 Qu'n tkyaqiljo tch'iysb'in Dios
ok tjaq' tqanb'il, tu'n tq'ayj, ex tu'n tkyim,
me nya kyu'nx kyib'x, qala' tu'n tajb'il
qMan Dios, noq tu'n tpaj il, te' tok twutz
tx'otx'. Me attaq jun q'uqb'il k'u'jb'aj,
21 tu'n tjapin b'ajjo qanb'il lo, ex tu'n tok
tkyaqil tch'iysb'in tojxix tzaqpib'l manyor
tb'anilxix te qMan Dios, a saj q'o'n kye
tk'wal. 22 Qu'n b'i'n qu'n, qa ja'lin tkyaqil
tch'iysb'in Dios nt'inin, ex n-iky'x tu'n,
tze'nku n-iky'x tchyo'n k'wal tu'n jun qya,
aj tja q'i'n. 23 Ex nya o'kxjo tch'iysb'in
Dios, qala' ikyxjo qe, exla qa ma tzaj tq'o'n
Xewb'aj Xjan toj qanmin te jun kujsb'ilte
ti'j a ktzajil qk'mo'n toj kya'j, nqo t'i'nin
toj qanmin, ex nqo ayon ti'j tq'ijil, tu'n t-
xi tq'ma'n kywutzx tkyaqil xjal, qa o tzaj
q'o'n qoklin te tk'wal Dios, ex tu'n tkotpit
qxmilil tjaq'jo qanb'il. 24 Tej qklet, b'e'x
qe qk'u'j ti'jjo etzb'il toj kya'j, me na'm
qk'monte, qu'n noqit oje, mitla nqo ay-
ontltz ti'j. Qu'n ¿Tiqu'nil tu'n qayonl ti'jjo
a atl? 25 Qala' a etzb'il nqo ayon ti'j, na'mx
qetzinte. Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n qayon ti'j
tuk'a tq'uqb'il qk'u'j.

26 Ex axjo Xewb'aj Xjan n-onin qi'j, tze'n
tten tu'n qna'n Dios, qu'n mi n-el qniky'
te' taj. Me atzin Xewb'aj Xjan nkub'sin
twutz qi'j twutz qMan Dios tuk'a tq'ajq'ojil
twi', a nlay b'ant qyolinte. 27 Me ante
qMan, a Xpich'il qanmin, ex n-el tniky' te
tnab'l Xewb'aj Xjan, qu'n kub'sin twutz qi'j
tze'nkuxjo tajb'il qMan Dios kyi'jjo o chi ok
te te.

Mix a'l aku tz'el pa'nqe ti'j tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios

28 B'i'n qu'n qa ax Dios nkub' b'inchinte
tkyaqil, tu'n tel wen toj kychwinqiljo aye
nchi ok k'u'jlinte, a aye' o chi ttxok
tze'nkuxjo t-xim. 29 Qu'n tkyaqil nimil noq
ojtzqi'nl tu'n Dios atxix na'mtaq tkub' xkye
tkyaqil, ex ax jaw sk'o'nkye, tu'n kyok te
tk'wal, ex tu'ntzin tokjo Tk'wal, a Jesús, te
tnejil kyxol tkyaqil nimil. 30 Ex aye' i jaw
tsk'o'n t-xe tnejil, ma chi ttxok, tu'n kyok te
te. Ex ayetzin ẍi ttxok, i ok tq'o'n te tz'aqle
twutz. Ex aye ẍi ok tq'o'n te tz'aqle, ma tzaj
tq'o'n kyoklin toj tqoptz'ajiyil kya'j.

31 ¿Tze'ntzila qu'n? Qa a Dios at quk'a,
¿Altzila kye aku tz'ok meltz'ajtz qi'j?
32 Qu'n mipe xkub' t-xk'a'yin te Diostz a
Tk'walku, qu'n ma txi tq'o'n tu'n tkyim tu'n
qpaj. ¿Nya'pela ktzajil tq'o'ntz tkyaqiljo at
tajb'in qe junx tuk'a Tk'wal? 33 A Dios o
jaw sk'o'nqe tu'n qok te tz'aqle twutz. ¿Ma
atpela jun aku txi patinqe? 34 ¿Altzila kye
jun aku ja yasintz qi'j? ¡Mix a'l! Qu'n ate
Crist o kyim, ex o jaw anq'in juntl majl
kyxol kyimnin, ex lu at ja'lin toj kya'j toj
tman q'ob' qMan Dios, ex nkub'sin twutz
qi'j. 35 ¿Ma atpela jun aku tz'el pa'nqe ti'jjo
tq'aq'b'il tk'u'j Crist? ¿Ma apela' yajb'il, a
n-iky'x qu'n, apela' b'is, ayepela' ajq'oj,
tu'npela' wa'yaj, tu'npela' nti' qxb'alin,
tu'npela' xob'ajil, apela' kyimin? 36 Qu'n
ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Tkyaqil q'ij n-elje qi'ja tu'n qkub' b'yo'n,
noq tu'n tpaja.
Ex nqo ok q'o'n tze'nku tal rit nxi q'i'n toj
b'iyb'il.*

37 Me tojxix kykyaqiljo lo, ma kub' kyi'j
qu'n, noq tu'n Crist, a k'u'jlinqo tu'n.
38 Tu'npetzi'n, q'uqle nk'u'ja qa mix a'l
jun aku tz'el pa'nqe ti'j tq'aq'b'il tk'u'j
qMan Dios: Exla qa ma qo kyim, exla qa
itz'qo; exla qa kyu'n angel, exla qa kye
taq'nil tajaw il; exla qa a at tzalu'n twutz
tx'otx' ja'lin, exla qa a tzul kanin; exla qa
tkyaqil wiq kyipin a'la. 39 Ex ikyxjo, mixla
a'lx aku tz'el pa'nqe ti'j Dios, ja'chaqxla
oto'tz: Exla qa jawl, exla qa kub'l. Nti'xla
juntl tb'inchb'in Dios aku tz'el pa'nqe ti'jjo
tq'aq'b'il tk'u'j, a ma tzaj tq'o'n tu'n qAjaw
Crist, a Jesús.

9

T-xnaq'tzb'il Pabl kyi'j aj Israel

* 8:17 Gal. 4:5-7 * 8:36 Sal. 44:22

1 Twutzxix kxel nq'manji'y lu'n, qu'n
nimilqi'n ti'j Crist, ex nya noq njaw b'ant
wu'n, ex ax Xewb'aj Xjan toj wanmi'n
nkujsinte qa twutzxixjo nyola lu'n: 2 Qa
nimx b'is nna'n, ex tzunx nchyo'n wanmi'n
3 kyi'jjo nxjalila, aye wermana te nxe'chila.
Qu'n wajatla'y tu'n woka te kyxel tjaq'
tqanb'il qMan Dios, ex tu'n wel pa'n ti'j
Crist, noqitla tu'n kykletku nxjalila, aye
a na'mx kynimin, a junx tzajnin qyajila
kyuk'a. 4 Qu'n tyajil qtzan Israelqe, ex xi
tk'mo'n Dios te Ttanim, ex najan Dios kyxol
tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil. Xi tq'o'n Dios
tumil toj tkawb'il Moisés tu'n kykyijxjal toj
wen tuk'a, ex xi kyk'mo'n k'ulb'il toj tnejil
ja te na'b'l Dios, ex jni'xjo otaq tzaj ttziyin
Dios, tu'n t-xi tq'o'n kye. 5 Ex k'walb'ajqe
kye tnejil qxe'chil, aye nmaq nimil ti'j Dios.
Ex tu'ntzin kyyajil ikyjo, itz'je Crist, a Dios,
tAjaw Tkyaqil, nimxit tb'i te jun majx. Ikyx-
itjo.

6 Me mix kub'e kynimin aj Israel, a tq'ma
Dios kye. ¿Ma tu'ntzin ikyjo, mi japin te
Dios tu'n, tkyaqiljo tzaj ttziyin kye Ttanim?
¡Mina! Qu'n nya tkyaqiljo, a el itz'je kyxol
aj Israel toj tchib'jil, twutzxix aj Israelqe.
7 Ex nya tkyaqiljo, a el itz'je ti'j Abraham
twutzxix tk'walqe, qu'n otaq tzaj tq'ma'n
Dios te Abraham toj Tu'jil Tyol kyjalu'n:
Noq tu'n Isaac ktenb'il tyajila.*

8 Tu'ntzi'n ikyjo, n-el qniky' te, qa mix a'l
jun at toklin te tk'wal Dios noq tu'n t-xe'chil
ja' itz'je. Qala' o'kqexjo aye o chi itz'je
tkab' majin tze'nkuxjo tq'ma Dios. Aye xjal
anetzi'n at kyoklin twutz te twutzxix tyajil
Abraham. 9 Qu'n tej otaq chi tijin Abraham,
ex nti'taql tumil tu'n tul jun kyal, xi tq'ma'n
Dios kye: Tojjo q'ij, a xi nq'ma'n, tzul itz'je
jun tal Sara, a t-xu'jilach.*

Ex antza n-ele qniky' te, qa aku b'ant
tu'n Dios, tze'nchaqxjo tajtz. 10 Qu'n nya
o'kxjo lu'n; ex ikyxjo te Rebeca, i ul itz'je
kab'e tal, kwa'chqe, tuk'a tchmil, Isaac, a
ojtxe qxe'chil. 11-12 Tej na'mxtaq kyitz'je, ex
na'mxtaq tb'ant ch'in ti' kyu'n, qa b'a'n
mo minaj, xi tq'ma'n Dios te Rebeca: Ate
itzikyb'aj k-ajb'il te itz'inb'aj.*

Ikytzi'n, b'i'n qu'n, qa a Dios jaw
sk'o'nkye tze'nkuxjo taj, ex nya tze'nku
kyb'inchb'inxjal; qala' noq tu'n txokb'il,
a kub' t-ximin atxix na'mtaq tkub' xkye
tkyaqil. 13 Ex ikyx ntq'ma'n Diosjo toj Tu'jil
Tyol: Ok nk'u'jli'n Israel, ex el wi'jli'n Esaú,
aye tal Rebecach.*

14 Me qa tkyaqil nb'ant o'kx tze'nkuxjo
ntq'ma'n Dios, akula txi qq'ma'n qa nya
tz'aqle te Dios. Me nti'x tumiljo xim lo,
15 qu'n tq'ma Dios te Moisés kyjalu'n:

K'wel nnajsin we' til jun xjal, qa waja tu'n
tkub' nnajsi'n,
ex ktzajil q'aq'in nk'u'ja ti'j jun xjal, qa waja
tu'n ttzaj q'aq'in nk'u'ja ti'jch.*

16 Ikytzi'n, nya tu'n tajb'il, mo tu'n t-xim
jun xjal, ex nya tu'n tb'inchb'in kkletile,
qala' noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios.
17 Ex ntq'ma'n Dios toj Tu'jil Tyol te nmaq
kawil toj tx'otx' te Egipto:

Ma jaw nsk'o'n te tu'n tyek'it wipi'n ti'ja,
ex tu'n tel tniky'tzajiljo nb'i'y toj tkyaqil
twutz tx'otx'.*

18 Qu'n ate Dios at tq'aq'b'il tk'u'j ti'j jun
xjal noq a'lchaqx kyetz, ex ax Dios aku txi
kujsin te tanmin jun xjal, ex a'lchaqx kyetz,
noq qa taj. 19 Akula tzaj tq'ma'n we'y: Qa
ikytzjo, ¿Ti'tzin qu'niltz n-ok tq'o'n Dios
kypajxjal? ¿Attzin jun aku txi lipetz ti'j Dios
ikyjo, qa ax nxi kujsinte kyanminxjal? 20 Me,
¿Ti'tzin toke te tu'n t-xo'n yol ti'j qMan
Dios? Qu'n ma akupela tq'ma jun k'wil
te b'inchilte, ¿Tiqu'n ẍin kub' tb'inchi'n
ikyjo?* 21 ¿Ma nyapela at tokli'n b'inchil
xoq'l, tu'n tkub' tb'inchin noq tze'nchaqku
taj? Aku kub' tb'inchin qa taj tu'n tkub'
tb'inchin jun k'wil tb'anilx wen, ex juntl
noq te tk'wel tz'is.

22 Ikytzin te Diosjo. Taj tu'n tyek'in
te' tyab' twi' ex tkyaqil tipin kyuk'a aye
b'antnintaq kyi'j, tu'n kyxi' toj najin. Me n-
iky'x tu'n, qu'n n-ayon kyi'j tu'n kymeltz'aj.
Me qatzin qa mi ẍi meltz'ajxtz, kchi xe'l toj
najin te jun majx. 23 Ex ikyx nb'antjo tu'n
quk'a, tu'n tyek'inte tkyaqiljo tqoptz'ajiyil,
a awo b'antnin qi'j tu'n, noq tu'n tq'aq'b'il
tk'u'j, tu'n qnajan tuk'a te jun majx toj
tqoptz'ajiyil kya'j.

24 Ma qo txoklajtz tu'n qMan Dios tu'n
qok te Ttanim, exla qa Judiyqo ex qa mina.

* 9:7 Gen. 21:12 * 9:9 Gen. 18:10 * 9:11-12 Gen. 25:23 * 9:13 Mal. 1:2-3 * 9:15 Ex. 33:19 * 9:17 Ex. 9:16 * 9:20 Is. 45:9

[25] Tze'nku ntq'ma'n Dios toj Tu'j Oseas toj
Tu'jil Tyol:
Ayetzin nya Ntanima, kchi tzajil ntxko'n,
tu'n kyok te Ntanima.
Ex ayetzin nya k'u'jlinqe wu'n, kchi okil
nk'u'jli'nch.*
[26] Ex axsa ja' q'umje: Nya Ntanimqi'y;
ex axsa k-okile q'o'n kyb'i te tk'wal Dios
itz'.*
[27] Ex ikyxjo kye aj Israel, tq'ma Isaías kyi'j
toj Tu'jil Tyol Dios:
Exla qa ma nintzxix kyb'aj aj Israel tze'nku
tz'awin ttzi ttxuyil a',
me noqx jte'b'in kkletil.
[28] Qu'n jun paqx japin b'aj te Dios Tyol twutz
tx'otx' te jun majx.*
[29] Ex tze'nku tq'ma Isaías ojtxe:
Noqit mi xkyij tq'o'ne Dios, a tAjaw Tkyaqil,
jte'b'in qyajil,
ikyqotla' tze'nku tnam Sodoma ex Go-
morra,
aye i kub' yuch'j tu'n te jun majx.*

Aye aj Israel exsin Tb'anil Tqanil kolb'il

[30] ¿Ti'tzin kqq'ma'b'il ti'j tkyaqiljo lo?
Qu'n qa aye xjal nya Judiyqe, a nti'taq tumil
tu'n kyoktaq te Ttanim Dios, ex nti'taq
tu'n kyok te tz'aqle twutz, ayetzin ma chi
okjo noq tu'n kynimb'il. [31] Me ayetzin kye'
Judiy, a kyajtaq tu'n kyok te Ttanim Dios,
ex tu'n kyok te tz'aqle twutz, noq tu'n
tjapin b'aj ojtxe kawb'il kyu'n, mi ït ok.
[32] ¿Me ti'qu'nil? Qu'n kyajtaq tu'n tjapin b'aj
kyu'n kyu'nx kyib'x, ex nya tu'n kynimb'il
ti'j Kolil Jesucrist. Ti'jjo lo, i ok takpaj
toj kychwinqil ti'j Jesús, a ab'j te toljsb'il,
[33] tze'nkuxjo tq'ma Dios toj Tu'jil Tyol:
Kub' nq'o'n jun ab'j, tu'n kyja pitk'ajxjal aj
Judiy toj Sion,
ex jun piky, tu'n kyok takpaj ti'j.
Me alkye' knimil ti'j, nlay tz'el toj
ttx'ixewch.*

10

[1] Erman, atzin weji'y waj tuk'a tkyaqil
wanmi'n ex toj nna'j Diosa, tu'n kykletjo
nxjalila, aj Israel. [2] Qu'n ojtzqi'n wu'n,
qa kyajxix tu'n kyxi lipe ti'j Dios, me
noqtzin tu'n mikyxi' tze'nku' taj qMan.
[3] Mi nxi kyq'on kyib' tojjo tumil, tze'nku'
taj Dios, qala' el kyi'jlin t-xim tu'n kyok
tz'aqle twutz. Ex nkyjyo'n juntl tumil
tze'n tten tu'n kyklet kyu'nx kyib'x noq
tu'n kyb'inchb'in, a tu'n tjapin b'aj tkawb'il
Moisés kyu'n. [4] Me nti' tajb'i'n ojtxe kawb'il
anetzi'n tu'n qok te tz'aqle twutz qMan
Dios. Qu'n ate Crist ma tz'el q'inte tipin
ojtxe kawb'il qib'aj, a awo ma qo nimin
ti'j. Qu'n a ojtxe kawb'il nqanintaq qi'j tu'n
qkyim. [5] Qu'n tq'ma Moisés qa aku qo ok te
tz'aqle twutz Dios tu'n tjapin b'aj tkawb'il
qu'n:
Ex atzin xjal qa ma japin b'aj tkyaqil kawb'il
tu'n,
at tchwinqil te jun majx, chi Moisés.*
Me nti'x jun njapin tu'n.
[6] Me atzin te' tu'n qok tz'aqle twutz qMan
Dios noq tu'n qnimb'il, ntq'ma'n toj Tu'jil
Tyol Dios:
Mi kub' kyq'ma'n toj kyanmi'n,
¿Ankye kjawix toj kya'j q'il tumil tu'n
qklet?*
Qu'n qa ma qo yolin ikyjo, nkub' qq'ma'n
nyakuj qa mix k'u'l Crist q'ol tumil.
[7] Ex mi kub' kyximi'n,
¿Ankye k'welix toj kynajb'il kyimnin
q'il tumil tu'n qklet?
Qu'n qa ma qo yolin ikyjo, nkub' qq'ma'n
nyakuj qa mix jatz anq'in Crist kyxol
kyimnin q'ol tumil qe.
[8] ¿Me ti'tzin ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios
ti'jjo lo? Chi' kyjalu'n:
Nqayin ta' Tumil kyuk'iy.
Ex ayexa chi k'wel q'mante tu'n kytzi'y, ex
toj kyanmi'n.*
Me atzin tumiljo lo ti'jjo Tb'anil Tqanil
kolb'il, a nqyoli'n: [9] Qa ma kub' tq'ma'n
tu'n ttzi'y ex toj tchwinqila, qa a Jesús
tAjawa; ex qa ma txi tnimi'n toj tanmi'n
qa jatz anq'intl Jesús kyxol kyimnin tu'n
qMan Dios te chojb'il tila, ok kletila. [10] Qu'n
noq tu'n qanmin, kxele qnimin tu'n qok
tz'aqle twutz qMan Dios. Ex tu'n qtzi ex
tu'n qchwinqil k'wele qyek'ine qa a Jesús
qAjaw, tu'n qklet tu'n. [11] Qu'n ntq'ma'n toj
Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: Alkye knimil ti'j,
nlay tz'el toj ttx'ixew.*
[12] Qu'n junx kyoklinxjal kykyaqil twutz
qMan; qa Judiy, mo minaj. Qu'n junch'in
tAjaw Tkyaqil kyib'aj kykyaqilxjal, ex nxi

* 9:25 Os. 2:23 * 9:26 Os. 1:10 * 9:28 Is. 10:22-23 * 9:29 Is. 1:9 * 9:33 Is. 28:16 * 10:5 Lv. 18:5
* 10:6 Deu. 30:12 * 10:8 Deu. 30:12-14 * 10:11 Is. 28:16

tq'o'n tky'iwb'il kyib'aj kykyaqiljo nchi
kub'sin kywutz te. 13 Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n
toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: Kykyaqiljo nchi
kub'sin kywutz te qMan Dios tu'n kyklet, ok
kchi kletilch.*
14 ¿Me tze'ntzin tten aj kykub'sin kywutz
te Dios, qa na'm kynimin ti'j? ¿Ex tze'ntzin
tten tu'n kynimin ti'j, qa na'm kyb'inte
Tqanil? ¿Ex tze'ntzin tten tu'n kyb'inte,
qa mix a'l xi q'mante Tb'anil Tqanil kye?
15 ¿Ex tze'ntzin tten tu'n t-xi q'ma'n Tqanil,
qa mix a'lx xi chq'onkye? Ikytzi'n tze'nku
ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Tb'anilxix
kyuliljo aye nchi q'mante Tb'anil Tqanil
kolb'il.*
16 Me nya tkyaqilxjo ma kub' kynimin a
Tb'anil Tqanil kolb'il, qu'n ikytzi'n tze'nku
tq'ma Isaías toj Tu'jil Tyol Dios:
Ay wAjaw, ¿Ma atpela a'la ma txi b'i'n te'
Tb'anil Tqanila, a ma txi qq'ma'n?*
17 Qu'n nqo klet qa ma txi qb'i'n, ex qa ma
txi qnimin Tb'anil Tqanil ti'j Crist.
18 ¿Mipela xkyb'i tkyaqil xjal Tb'anil
Tqanil kolb'il? Matxi, qu'n ikytzi'n
ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios:
Ma tz'el tq'ajq'ojil twi' tkyaqil tch'iysb'in
qMan Dios toj tkyaqil twutz tx'otx'.
Ex a Tqanil ma kanin kyuk'a kykyaqil xjal.*
19 Tu'npetzi'n, ¿Ma na'mpetzila tel
kyniky' aj Israel te? Matxi, qu'n tnejilxix
tq'ma Moisés toj Tu'jil Tyol Dios:
Ex kchi okil nq'o'n toj xky'aqb'il ti'j juntl
tnam, a nya Ntanimach.
Ex kchi q'ojlila ti'j juntl tnam, a nti' tnab'l
toj kywutza.*
20 Ex ikyxjo tq'ma Isaías kujxix wen:
Me ayetzi'n a mi nchi jyontaq wi'ja, ma chin
kneta kyu'n.
Ex ma txi nyek'in wib'a kye, a mi nchi
qanlajtaq wi'jach.*
21 Me nyolin Isaías kyi'j aj Israel kyjalu'n:
Tkyaqil q'ij nchin txoki'n kyi'jjo xjal,
a kyky'e' tu'n kynimin, ex
xmiletz'qech.*

11

A twutzxix Ttanim qMan Dios

1 Atzin ja'lin, ¿Mapela tz'el ti'jlin te qMan
Diosjo Ttanim te jun majx, aye' aj Judiy?
¡Mina! Qu'n ikyqinx weji'y, aj Judiyqi'n, ex
antza tzajnin nyajila ti'j Abraham ex ti'jjo
ch'uq xjal, a tzajnin ti'j Benjamín, a tk'wal
Israel.* Me nya ma chin el ti'jlin Dios.
2 Qu'n atxix na'mtaq tkub'lin xkye tkyaqil,
ax Dios o jaw sk'o'nkye aj Judiy, tu'n kyok
te Ttanim, ex nya o chi el ti'jlin. ¿Ma
mi'tzin b'i'n kyu'n tze'nku ntq'ma'n Tu'jil
Tyol Dios, tej tyolb'in Elías kyi'j aj Judiy toj
tna'j Dios? Chi' kyjalu'n:
3 Ay wAjaw, aye tsanjila, ma chi kub'
kyb'yo'n aj Judiy,
ex ma chi kub' kyyuch'in t-altara,
a ja' nkub'e patit oyaj ex chojb'il il
twutza.
Ex njunalxa ma chin kyij ten,
ex kyaj tu'n nkub' kyb'yo'n.*
4 Me xi ttzaq'win Dios:
O tz'el npa'nji'y wuq mil ichin,
aye b'ajxi chi k'uline twutz juntl dios,
a Baal tb'i.*
5-6 Atzi'n ja'lin; ma kyij jun jte'b'in kyb'aj
aj Judiy, aye sk'o'nqexix tu'n t-xtalb'il
qMan Dios, ex nya tu'n kyb'inchb'in. Qu'n
noqit tu'n kyb'inchb'in, matla chi klettz
kyu'nx kyib'x, ex nti'tla tajb'intzjo t-
xtalb'il qMan Dios.
7 ¿Tze'ntzi'ntz ikyjo? Mi xknet kyu'n aj
Judiy tu'n kyok te tz'aqle twutz Dios, ex ma
txi kujix kyanmin. Me ayetzin sk'o'nqe tu'n
qMan, ma chi ok te tz'aqle twutz, noq tu'n t-
xtalb'il, 8 tze'nku ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios:
Ex ax Dios ok jpunte kynab'l,
tu'n mi tz'el kyniky' te,
ex ax xi kujsinte kyanmin,
tu'n mi kyna'ye,
ex ok tjpun kyẍkyin,
tu'n mi kyb'iye.
Tze'nx kyten ja'lin.*
9 Ex ikyxjo tq'ma David toj Tu'jil Tyol
Dios:
Noqit axjo kyiky'sb'il nintz q'ij kub' toj
kyb'e,
tu'n kyb'aj jaw takpaj ti'j,
ex tu'n tb'aj kyjtz'o'n kyib' toj,
ex tu'n kykyij tjaq' tkawb'il Dios kujxix
wen.

* 10:13 Jl. 2:32 * 10:15 Is. 52:7 * 10:16 Is. 53:1 * 10:18 Sal. 19:4 * 10:19 Deu. 32:21 * 10:20 Is. 65:1
* 10:21 Is. 65:2 * 11:1 Fil. 3:5 * 11:3 1Re. 19:10-14 * 11:4 1Re. 19:18 * 11:8 Deu. 29:4; Is. 29:10

10 Noqit tzaj yupj toj kywutz,
tu'ntzin mi kyla'ye,
ex atzintla' ttzkyel kyi'j kyij k'owe' tjaq'
kyiqitz te b'isb'ajil te jun majx.*

A kolb'il kye nya Judiyqe

11 Tu'n ës kub' tz'aq aj Judiy toj tkyaqiljo
lo, ¿Mapela chi kub'xtz te jun majx ti'j
kynimb'il? ¡Mina! Me tu'n s-el kyi'jlin aj
Judiy qMan Dios, ex tu'ntzin tjaw chyo'n
kyanmin, b'e'x tzaj tq'o'n Dios kolb'il kye
nya Judiyqe. 12 Tu'ntzin tej kykub' tz'aq aj
Judiy, b'e'x tzaj tq'o'n qMan Dios kolb'il
kye txqantl, aye nya Judiyqe. Exsin qa
nimx tky'iwb'il qMan Diostz tzaj kyib'aj
kykyaqil xjal tu'n ikyjo, ¿Mixla ya'tzjo aj
kymeltz'aj aj Judiy tu'n kyok te Ttanim Dios
junx kyuk'a' txqantl xjal, a nya Judiyqe?
13 At jun nyola kyuk'iy, ayi'y nya Judiyqi'y,
qu'n ma tzaj tq'o'n Dios wokli'n te tsanjil
kyxola. Tu'npetzi'n, tokxix tilil wu'n toj
waq'i'n, 14 qu'n wajatla'y tu'n kyklet junjun
nxjalila, tu'ntzintla aj kyok ka'yi'n kyu'n,
aj kyoka te Ttanim Dios, b'e'x tu'n tjaw
chyo'n kyanmin, ex tu'n kyok lipe kyi'ja
tu'n kyklet. 15 Qu'n noq tpajlin ës el i'jlin
Judiy tu'n Dios, tkyaqil nimil nya Judiy
ma kyij toj wen tuk'a Dios. Me noqit chi
meltz'aj, manyorxitla ky'iwb'ilx tu'n qMan
Dios tib'aj tkyaqil nimil Judiy ex nya Judiy,
exsintla jun anq'b'il kyxol kyimnin. 16 Qu'n
te Abraham te qMan Dios te', ex ok te
xjanxix, junx kyuk'a txqantl tnejil kyxe'chil
aj Judiy. Exsin ikyqex kye txqantl aj Judiy
kchi okil xjanxix. Ikytzi'n tze'nku jun tze;
qa b'a'n tlok', il ti'j tu'n kyel tq'ob' b'a'n.
17 Qu'n ayetzin kye aj Judiy tze'nqeku'
tq'ob' jun wiq tqan lob'j tb'anilxix wen,
ex ayetzin kye aj nya Judiyqi'y tze'nqeku
tq'ob' jun tqan lob'j toj k'u'l. Ikyqetzi'n
aj Judiy, aye' mi xkub' kynimin, b'e'x ës
ok xikyb'ita te kyxel. Atzin ja'lin, nchi
anq'in ti'jjo tlok' tnejil tqan lob'j, ex tu'nxjo
anetzi'n ate kychwinqila. 18-19 Me mi jaw
kynimsin kyib'a kyib'ajjo aj Judiy, qu'n
akula kyq'may: Ma chi el tx'emit kye aj
Judiy, ex ma qo oka te kyxel toj Tkawb'il
Dios, qa chi chiji'y. Nya b'a'n kyxima ikyjo,
qu'n nyaqe kye' nchi ka'chin te tlok' tze;
qala' a tlok' tze nk'a'chin kyi'ja. 20 Qu'n
noq tu'n mix kub'e kynimin kye aj Judiy ja
ës ele tx'emite, ex ayetzin kye' ma chi ok
te kyxel noq tu'n kynimb'ila. Tu'npetzi'n,
mi kyjaw kynimsin kyib'a, qala' kyajsintz
ti'j kyanmi'n, qu'n ex ikyxjo aku chi el
tx'emita. 21 Qu'n qa ma chi el ttx'e'min Dios
aj Judiy, aye tq'ob'ku tqan lob'j, ex ikyxjo
kye', ¿Tin qu'niltz nlay chi el tx'emin kye',
qa ma tz'el kyi'jli'n?
22 Qu'n tz'elku kyniky'a te: Wenxix te
Dios kyuk'a' wa'lqe toj kynimb'il; me kujxix
kyuk'a nchi kub' tz'aq. Ex ayetzin kye', il
ti'j tu'n tkub' kyb'inchinji'y wen, ex tu'n
kyxi lipe'y ti'j qMan Dios, qu'n qa mina, ex
ikyx kyeji'y aku chi el tx'emi'n tu'n. 23 Ex
ikyxjo kye aj Judiy, qa ma chi meltz'aj, kchi
k'wel xikyb'in juntl majl, qu'n at te Dios
tipin tu'n tb'antjo ikyjo tu'n. 24 Qu'n qa ayi'y
nya Judiyqi'y, ma chi el tx'emi'n ti'j jun
toj k'ul tqan lob'j, tu'n kyok xikyb'i'n ti'j
jun toj ja tqan lob'j, a mixsin ya'tzjo kye',
aye' tq'ob'kuxix tqan lob'j, aye' aj Judiy, qa
ma chi meltz'aj, chi okil xikyb'in ti'jxixjo
ttxuyil tb'anil tqan lob'j.

Ok kchi kletil aj Judiy

25 Ayi'y werman, waja tu'n tel kyniky'a
te' yol ewintaq ojtxe, tu'ntzin mi tz'ok
kyq'o'nexix kyib'a te aj nab'l: Ayetzi'n jun-
jun aj Judiy ma kub' kych'uës kyanmin,
nya te jun majx; qala' noq tu'n tjapin b'aj
kyb'aja, aye nya Judiyqiy, toj kynimb'il.
26 Ajtzin tb'ajjo ikyjo, kykyaqilx aj Israel kchi
kletil, tze'nku ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios:
Tzul Kolil toj Sion q'ol tzaqpib'l kye aj Judiy.
Ex k-elil pa'n tkyaqil nya wen kyi'j aj Is-
rael.*
27 Atzin weji'y Nyol kyijlin b'ant ti'j kyuk'a,
aj tel wi'n kyilch.*
28 Aye xjal aj Judiy i ok ajq'oj ti'jjo Tb'anil
Tqanil kolb'il, noq tu'n xi q'o'n tumil kolb'il
kye'y, ayi'y nya Judiyqi'y. Me k'u'jlinqe
tu'n qMan Dios, qu'n ax jaw sk'o'nkye
atxix ojtxe kyuk'a tnejil kyxe'chil. 29 Qu'n
tkyaqiljo o tzaj tq'o'n Dios, nlay tz'el ti'n; ex
a txokb'il tu'n kyok te Ttanim, nlay tx'ixpit.
30 Qu'n ikytzin tze'nku kye' ojtxe. Ma tz'el
kyi'jli'n Dios. Me tzaj q'aq'in tk'u'j Dios
kyi'ja, noq tu'n mix kub'e kynimin aj Israel.
31 Exsin ikyxjo ja'lin, ma tz'el kyi'jlin aj Israel
Dios, tu'n ttzaj q'aq'in tk'u'j kyi'j, ikyxjo
tze'nku kye'. 32 Qu'n tkyaqil xjal o tz'ok

* 11:10 Sal. 69:22-23 * 11:26 Is. 59:20 * 11:27 Jer. 31:33-34

tq'o'n Dios tjaq' tqanb'il, tu'n tel kyi'jlin, ex
tu'n ntzaj q'aq'inl tk'u'j Dios kyi'j kykyaqil
xjal tu'ntzintla kyklet, aye aj Judiy ex nya
Judiy.
33 Nti' juntl tze'nku te qMan Dios. Qu'n
nimxla ta'ye t-xilin tnab'l ex jni' tojtzqib'l.
Nlayxla tz'el qniky' te jni' t-ximb'itz;
nlayxla tz'el pjetjo jni' tkawb'il; ex nlayxla
b'ant xpich'it tkyaqil tumil qu'n. 34 ¿Ma
atpela jun n-el tniky' ti'jjo tnab'l qAjaw?
Ex ¿Ma atpela jun o tzaj xnaq'tzinte?*
35 Ex ¿Ma atpela jun o txi q'o'nte ch'in te
qAjaw, tu'ntzintla tzaj tq'o'n t-xel? 36 Qu'n
tkyaqilx antza ntzaje te qMan Dios, ex ax
kub' b'inchinte tkyaqil, ex ax tAjaw Tkyaqil.
Nimxit tb'i qMan Dios te jun majx. Ikyxitjo.

12

Tzaj tq'o'n Dios toklin junjun nimil

1 Ayi'y werman, nimxix nq'aq'in tk'u'j
qMan Dios kyi'ja. Tu'npetzi'n, nchin
kub'sin nwutza kye'y, tu'n t-xi kyq'onji'y
kyxmililа te tze'nku jun oyaj itz', xjanxix ex
tb'anilx twutz qMan Dios. Qu'n atzi'n tumil
kyk'ulb'ilji'y lu'n, twutzxix ex tojxix tumil.
2 Ikytzi'n, mi chi ok lipe'y ti'jjo kynab'lxjal
tzalu'n twutz tx'otx'; qala' kytx'ixpinks
kynab'la, tu'ntzin ttx'ixpitjo kychwinqila,
tu'n tokjo kynab'la saqxix wen. Qu'n
ikytzin k-elile kyniky'ji'y te tajb'il qMan
Dios, a tb'anilx, a tz'aqlexix, a ntzalaj Dios
ti'j.
3 Noq tu'n t-xtalb'il qMan Dios, ma tzaj
q'o'n wokli'n tu'n t-xi nq'ma'n kye'y, tu'n
mix a'l jun, jaw tnimsin tib' kywutzjo
txqantl; qala' teyilex te junjun tu'n tkub'
t-ximin tojxix tumil, tze'nkuxjo tnimb'il o
tzaj tq'o'n Dios. 4 Qu'n ikytzi'n tze'nku qe,
at jun qxmilil, ila' elnin; ex nya ax toklin
junjun.* 5 Ikytzin qte'n, ma nintz qb'aj, me
ma tzaj q'o'n qoklin tu'n qok te junxch'in
qxmilil, a t-xmilil Crist. 6 Qu'n teyilex te
junjun toklin ma tzaj q'o'n tze'nkuxjo taj
qMan Dios, tu'n t-xtalb'il.* Tu'npetzi'n,
qa ma tzaj tq'o'n Dios qoklin tu'n qyolin
Tyol, qb'inchinku tze'nkuxjo qnimb'il ma
tzaj tq'o'n. 7 Ex qa ma tzaj tq'o'n tu'n qajb'in
kye txqantl, qo okin b'a'nxix; ex qa ma
tzaj tq'o'n tu'n qxnaq'tzin, qq'onk tilil, tu'n
qxnaq'tzin wen. 8 Qa ma tzaj q'o'n tu'n
qoksin kyk'u'j txqantl, b'a'n tu'n tok tilil
qu'n; qa ma tzaj q'o'n qoklin tu'n qsipin
ch'in ti'jjo at qe, qq'onx tuk'a tkyaqil qan-
min. Ex qa ma tzaj q'o'n qoklin te nejinel,
b'a'n tu'n tjapin b'ajx qu'n toj tumil; ex qa
ma tzaj q'o'n qoklin tu'n tq'aq'in qk'u'j ti'j
jun quk'a, q'aq'inx qk'u'j tuk'a tzaljb'il.

¿Tze'ntzin tu'n qb'ete toj tumilxix?

9 Kyk'u'jlink kyib'a kyxolxa, nya tuk'a
kab'e kyk'u'ja. Kyi'jlemilji'y tkyaqiljo nya
wen, ex chi lipeka ti'jjo wen. 10 Q'aq'inx
kyk'u'ja kyxolxa nyakuj kyitz'in kyib'a, ex
kyq'onxa amb'il te juntl, tu'n tkub' kyn-
imin kyib'a kyxolxa. 11 Kyq'onka tilil ti'j
kynimb'ila, ex mi chi kub' numja. Qala' chi
ajb'inxita te qAjaw tuk'a tkyaqil kyanmi'n.
12 Chi tenxita toj tzaljb'il, tu'n q'uqb'il
kyk'u'ja at; ex chi ayonxita tajb'il qMan,
qa ma tzaj jun ti' kyi'ja. Ex kukxit chi
na'nji'y Dios. 13 Chi oni'n kyi'jjo nimil,
aye' atx taj kye. Ex kyxk'aminqekuji'y toj
kyja'y aye nchi kanin q'olb'il kye'y. 14 Mi
txi' kyqani'n qanb'il kyib'ajjo nchi b'inchin
mib'in kyi'ja, qala' kyqaninxa tky'iwb'il
Dios kyib'aj.* 15 Chi tzalajxa kyuk'a nchi tza-
laj; ex chi oq'a kyuk'a nchi oq'. 16 Chi tenx-
ixa tuk'a nuk'b'il kyxolxa. Mi jaw kynimsin
kyib'a,* ex mi chi tzaj tx'ixwi'y tu'n tok ky-
mujb'in kyib'a kyuk'a tal mutxin xjal. 17 Mi
kub' kyb'inchi'n nya wen kyi'jjo aye nchi
b'inchin nya wen kyi'ja; qala' kyq'onka tilil,
tu'n kyb'inchinteji'y wen twutz tkyaqil.
18 Kyq'onka tilil, tu'n kyjyon tumil tu'n
kyanq'i'n tuk'a jun nuk'b'il kyuk'a kykyaqil
xjal. 19 Ayi'y werman, k'u'jlinqi'y wu'n; mi
txi kyq'o'n t-xeljo nya wen tuk'a nya wen;
qala' kyq'onkja tuk'a Dios, qu'n ate Dios
kkawil. Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil
Tyol Dios:

Qu'n ayin we' at woklin tu'n nkawi'n;
ex wuk'a we' kxelile, chi qAjaw.*

20 Qu'n ikyxjo ntq'ma'n:

Qa at wa'yaj ti'j tajq'oja, q'onxa twach.
Ex qa at k'waj ti'j, q'onxa tk'wa'ch.
Qatzin qa ma b'antjo lu'n ikyjo, ktzajil tb'is,
ex ktzajil tx'ixwe.*

* 11:34 Is. 40:13 * 12:4 1Co. 12:12 * 12:6 1Co. 12:4-11 * 12:14 Lc. 6:28 * 12:16 Pr. 3:7 * 12:19 Deu. 32:35 * 12:20 Pr. 25:21-22

21 Mi txi kyq'o'n kyib'a tu'n tkub' kyi'ja
tu'n nya b'a'n; qala' ate nya b'a'n tu'n tkub'
ti'j, tu'n wen nkub' kyb'inchi'n.

13

1 Kyq'onx kyib'a tjaq' kawil tzalu'n twutz
tx'otx', qu'n tu'n nti' jun kawb'il, a nya tu'n
Dios; ex tkyaqil kawil, ax Dios q'olte kyok-
lin. 2 Tu'npetzi'n, qa at jun xjal mi nkub'
tnimi'n kawb'il, n-el ti'jli'n a tkub' tu'n
Dios. Ex ankye' nkub' tb'inchin ikyjo, ax n-
ok aj paj ti'jx, ex kkawil Dios ti'j. 3 Qu'n aye
kawil nya tu'n kykawin kyi'jjo nchi b'inchin
wen; qala' kyi'jjo nya wen nkyb'inchin.
Tu'npetzi'n, qa taj te tu'n mi txi kawini'y
tu'n kawil, b'inchinkutzinji'y wen, ex axte
kawil k-yolil ti'ja qa wena, 4 qu'n tkub' tu'n
qMan Dios tu'n tajb'in te. Me qatzin qa
mina xkub' tnimi'n, kxel kawin tu'n, qu'n
nya noq tokku te kawil; qala' ax Dios q'olte
tu'n tkawin kyi'jjo kykyaqil nchi b'inchin
nya wen. 5 Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n tokx
kyq'o'n kyib'a tjaq' kawb'il, nya noq o'kx
tu'n mi che'xe kawini'y tu'n, qala' ikytzin
ikyx tumiljo.

6 Tu'npetzi'n, kychjonxji'y tkyaqil wiq
k'ayb'il kye kawil, qu'n aye kawil nchi
ajb'in te Dios, ex at kyoklin ti'jjo aq'untl
lo. 7 Ex kychjonxji'y tkyaqil kyk'asa, ja'
k'asb'inaqi'y, tze'nku chojb'il te kawil, ex
jni' k'ayb'il. Ex qa at jun at toklin tu'n tkub'
nimit, kyniminkuy.*

8 Mi chi anq'i'n noq tu'n tx'ex, me at
jun kyk'asa; noq tu'n kyk'u'jlin te kyib'a
kyxolxa. Qu'n alkye nk'u'jlin ti'j tuk'a,
tu'ntzintzjo njapin tkyaqiljo tajb'il qMan
Dios tu'n, a tze'nku ntq'ma'n toj ojtxe
kawb'il. 9 Qu'n ntq'ma'n kawb'il tu'n mi
ky'a'jiniy,* ex mi b'iyi'n,* ex mi tz'elq'i'n,*
ex mi ja b'ant jun yol tu'n ti'j juntlch,* ex
mi pon tk'u'ja ti'jjo kyexjal.* Qu'n tkyaqiljo
lu'n ex jni' txqantl kawb'il npon b'aj
noq tuk'a nuk'b'il lo: Tu'n tok kyk'u'jli'n
kykyaqil kyxjalila tze'nkuxjo kye'.* 10 Ankye
nk'u'jlin kyi'j tuk'a, nlay kub' tb'inchin jun
nya b'a'n kyi'j. Atzintza njapine b'ajjo t-
xilin ojtxe kawb'il qu'n, tu'n qk'u'jlin te
qib'.

11-12 Toj tkyaqiljo lo, tz'eltzin kyniky'a
ti'j tq'ijil ja'lin, qu'n o qo klet, ex ch'ix
tul qAjaw q'ilqe te jun majx. Tu'npetzi'n,
kyq'onktzi'n tilil, tu'n kyjaw sak'paja toj
kynimb'ila. Qu'n tkyaqiljo il ch'ix tjapin
b'aj, tze'nku jun qniky'in, aj ttzaj t-xe kya'j.
Tu'n ikyjo, kytzaqpinkjtzinji'y tkyaqil
taq'nb'in qxopin, a b'inchj il, ex kyktxunk
kyib'a tuk'a taq'nil spiky'in, a tajb'il qMan,
tze'nku jun xo'l q'aq' at xb'alin ex tkxb'il
te joyb'il q'oj. 13 Qo b'et-xix toj tumil
ex toj spiky'in, nya noq tu'n qlo'n, tu'n
qtx'ujte, tu'n qky'a'jin, ex jni' tzeqb'il, ex
tu'n qq'ojin, ex tu'n tlo'chj qk'u'j. 14 Qala'
tu'n tyek'in qAjaw Jesucrist toj qchwinqil,
tze'nku jun xb'alin saq tok qi'j kywutzxjal.
Ex mi txi qq'o'n amb'il tu'n qb'inchin a
ntqanin ojtxe qte'n, a nya wen.

14

Mi yolb'i'n kyi'j txqantl tuk'iy

1 Ayi'y, a ma chi tiji'n toj kynimb'ila,
kyk'mo'mqeji'y aye' nya kuj ite' toj kyn-
imb'il. Qu'n at ila' tumil, a at tajb'in te
k'ulb'il te qAjaw. Tu'npetzi'n, mi chi xo'n
yola ti'j ti' t-xilin kyxim, a nya junx ta'
tze'nku kye'. 2 Jun techil: At junjun nimil qa
nti' tky'i te te, tu'n t-xi tchyo'n tkyaqil ti',
me at junjuntl toj tnimb'il qa noq itzaj b'a'n
txi tchyo'n. 3 Ayetzin kye nxi' tkyaqil kyu'n,
nya wen tu'n kyyolb'i'n kyi'jjo aye noq itzaj
nxi' kyu'n. Ex ayetzin kye noq itzaj nxi'
kyu'n, nya wen tu'n kyyolb'in kyi'jjo aye
nxi kychyo'n tkyaqil. Qu'n kykyaqiljo lu'n
ma chi ok te tk'wal Dios. 4 ¿Ma attzin tokli'n
tu'n tkawi'n ti'j taq'nil juntl? ¡Mina! Qu'n
o'kx te tajaw aq'untl at toklin ti'jjo lu'n, qa
wen toj twutz mo minaj. Me ti'jjo a tu'n t-
xi qchyo'n mo minaj, ate qAjaw at tipin tu'n
tel wen tkyaqil nimil tu'n.

5 Juntl tumil: At junjun nq'mante qa at
junjun q'ij nimxixtl toklin tze'nku juntl, ex
at junjun nxi niminte qa kykyaqilx q'ij junx
kyoklin. Me teyilex te junjun b'a'n tu'n t-
ximin ti'j alkye' q'ij wen toj twutz, ja' tu'n
tk'uline. 6 Alkye nimil nim toklin jun q'ij toj
twutz, b'a'n, qu'n te nimsb'il tb'i qAjaw. Ex
alkye mikyxi' toj twutz, ex te nimsb'il tb'i
qAjaw.* Ex ikyxjo, alkye nxi tchyo'n tkyaqil

* 13:7 Mt. 22:21; Mr. 12:17; Lc. 20:25 * 13:9 Ex. 20:14; Deu. 5:18 * 13:9 Ex. 20:13; Deu. 5:17 * 13:9 Ex. 20:15; Deu. 5:19 * 13:9 Ex. 20:16; Deu. 5:20 * 13:9 Ex. 20:17; Deu. 5:21 * 13:9 Lv. 19:18 * 14:6 Col. 2:16

ti', a wen toj twutz, b'a'n tu'n t-xi tchyo'n te
nimsb'il tb'i qAjaw, qu'n kxel tq'o'n chjonte
te qMan Dios ti'j. Ex alkye' mi nxi' tkyaqil
ti' tu'n, a nya wen toj twutz, ex b'a'n tu'n
mi txi tchyo'ne, qu'n ex te nimsb'il tb'i
qAjaw, qu'n ex kxel tq'o'n chjonte te Dios
ti'j tkyaqiljo nxi' tu'n. 7 Mix a'lx jun nimil
n-anq'in ex nkyim noqx tu'n tnimsin te
tib'. 8 Qu'n qa itz'qo, te nimsb'il tb'i qA-
jaw; ex aj qkyim, ex ikyxjo, te nimsb'il tb'i
qAjaw. Ex qa itz'qo ex qa ma qo kyim, te
qAjawqo. 9 Qu'n tu'npetzi'n, kyime Crist,
ex jatz anq'in juntl majl, tu'n tok te tAjaw
tkyaqil itz' ex kyimnin. 10 Tu'npetzi'n, ¿Ti'n
te toklin tu'n tkawi'n kyib'aj txqantl nimil?
¿Ex tiqu'nil nchi el ti'jli'n? Qu'n qkyaqilx
qo pon twutz Crist, tu'n qkawajtz tu'n.*
11 Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:
Twutzxix itz'qin we', chi qAjaw.
Ex twutzxix qa tkyaqil xjal k'wel meje,
ex k'wel tpa'n tb'inchb'in nwutza,
qa wen ex qa minajch.*
12 B'i'ntl qu'n, qa il ti'j tu'n qpon
twutz Dios chiky'b'ilte tkyaqiljo qxim ex
qb'inchb'in.

Mi qo b'ujin qxol noq tu'n tpaj jun ti', a nya nimxix t-xilin

13 Tu'npetzi'n, nya wen tu'n qyolb'i'n
kyi'j juntl. Qala' kyq'onka tilil tu'n
kyb'inchinteji'y tb'anil, ex tu'n mi chi jawe
takpaje kyermana toj kynimb'il tu'n kypaja,
tu'n mi chi kub' tz'aqe toj il.

14 Qu'n b'i'n wu'n tu'n qAjaw Jesús, qa
nti'x jun ti' nya wen tu'nx tib'x, qu'n a nya
wen ntzaj noq tu'n qxim. Tu'npetzi'n, qa
at jun ti' nya wen toj twutz jun xjal, exla
nya wentz tu'n tkub' tb'inchin. 15 Qa ma
kub' numj termana, noq tu'n xi tchyo'nji'y
a nya wen toj twutz, nti' tk'u'ja ti'j ikyjo.
Mi txi tq'o'n amb'il tu'n tnaj jun termana,
noq tu'n tpajjo tniky'b'ila, a nlab'ti'y ti'j
tu'n t-xi tchyo'n, qu'n ate Crist o kyim
te klolte. 16 Ex mi txi tq'o'n amb'il, tu'n
kyyolb'in ti'ja, noq tu'n tpajjo wen n-ele toj
twutza. 17 Qu'n a Tkawb'il qMan Dios, nya
noq tu'n qwa'n ex tu'n qk'wan; qala' tu'n
tten jun qchwinqil tz'aqle, ex jun qmujb'il
qib' tuk'a qtzaljb'il tu'n Xewb'aj Xjan. 18 Qa
ma qo ajb'in te Crist tojjo tumil lo, ktzalajil
qMan Dios qi'j, ex wen qo elile kywutzxjal.
19 Tu'npetzi'n, i tok tilil qu'n tu'n qmujb'in
te qib' qxolx, ex tu'n qch'iy toj qnimb'il.
20 Mi kub' tnajsi'n taq'nb'in qMan Dios toj
tanmin juntl, noq tu'n tpajjo tniky'b'ila.
Qu'n twutzx qa tkyaqilx te ti' nti' tky'i tu'n
t-xi qniky'b'in. Me nya wen tu'n tb'inchi'n,
tu'n tjaw takpaj juntl toj tnimb'il, noq
tu'n tzaqpi'n ti'j tkyaqil niky'b'il, a taja.
21 Tu'npetzi'n, mi txi tchyonji'y chib'j, ex
mi txi tk'wanjiy vin, qa nya wen toj twutz
termana, qu'n yaj qa noq tu'n tpajjo ikyjo
xkub'e tz'aq termana toj il, mo saj numj
toj tnimb'il. 22 Tenxit tnimb'ila twutz qMan
Dios, qu'n nimxix ky'iwb'il tib'ajjo nimil, a
ntna'n toj tanmin qa nti' til ti'jjo t-xim, ex
ti'jjo tb'inchb'in. 23 Me qa at kab'e tk'u'ja
ti'jjo nxi tchyo'n, axa n-ok aj paj ti'jxa,
qu'n nya tuk'a tnimb'ila nxi tchyo'n. Ex
tkyaqiljo nya tuk'a qnimb'il nb'ante, atzin
iljo.

15

Il ti'j tu'n qk'u'jlin kye quk'a

1 Me awotzinqe, awo at qipin toj qnimb'il,
il ti'j tu'n kyiky'xjo quk'a qu'n, a nyaxix
kujqe toj kynimb'il, ex mi kub' qb'inchin
a tze'nkuxjo qaj. 2 Qala' ax junjunqe k'wel
b'inchin te' b'a'n, tu'ntzin tajb'in te onb'il
kye quk'a, ex tu'n kytzalaj ti'j, ex tu'n
kych'iy toj kynimb'il. 3 Qu'n ikyxjo xkyij
tyek'in Crist; qu'n mix kub'e tb'inchine
tze'nkuxjo taj. Qala', ma tz'ikyx tu'n
tze'nkuxjo ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:
Atzin yasb'ilte s-ok q'o'n, ma kub' tz'aq
wib'ajach.*

4 Qu'n tkyaqiljo xq'umlajtz toj Tu'jil Tyol
Dios, kyij tz'ib'in te jun xnaq'tzb'il te qe,
tu'ntzintla tqe qk'u'j, ex tu'n qwe' toj
tkyaqiljo n-iky'x qu'n, ex tu'n qonit toj
qnimb'il. 5 Noqit ax qMan Dios, a tzaj
q'o'nte t-xel kye'y toj kynimb'ila ex Q'uqb'il
kyk'u'ja, aku tzaj mojin kye'y, tu'n kyb'eta
toj tb'anil kyxolxa, tze'nku xkyij tyek'in
Crist, a Jesús, 6 tu'ntzin kykyaqilxa junx ja
kynimsi'n tb'i qMan Dios te jun majx, a
Ttata qAjaw Jesucrist.

Ajo Tb'anil Tqanil nq'umlajtz kye' nya Judiy

7 Tu'npetzi'n, kymujb'inktzin kyib'a kyx-
olxa, tze'nku te Crist ma tz'ok tmujb'in tib'

* 14:10 2Co. 5:10 * 14:11 Is. 45:23 * 15:3 Sal. 69:9

quk'a, te nimsb'il tb'i qMan Dios. 8 Kxel
nq'ma'n kye'y, qa Crist, a Jesús, xi tq'o'n tib'
tu'n tajb'in qe, a awo aj Judiy, ex tu'n tyek'it
qa tz'aqlexix Dios tuk'a Tyol, tej tjapin b'aj
tu'n Jesús tu'n tkujsitjo a tzaj ttziyin qMan
Dios kye qxe'chil ojtxe. 9 Ex nya o'kqox;
qala' tu'n tnimsit tb'i qMan Dios kyu'nxjal
nya Judiyqe, noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qMan
kyi'j, tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:
Tu'npetzi'n, kchin b'itzila b'itz,
ex ok kjawil nnimsi'n tb'iy kyxol txqantl
xjal, aye' nya Judiyqe.*
10 Ex juntl majl ntq'ma'n:
Chi tzalajxa, ayi'y nya Judiyqi'y, junx
kyuk'a Ttanim qMan Dios.*
11 Ex toj juntl tnej Tu'jil Tyol Dios,
ntq'ma'n:
Chi b'itzinqi'y tb'i qAjaw, ayi'y nya
Judiyqi'y.
Ex chi nimsi'n tb'i kyxol tkyaqil xjal twutz
tx'otx'ch.*
12 Ex ikyxjo kub' ttz'ib'in Isaías:
K-itz'jil juntl ti'jjo tyajil Isaí, tze'nku' t-xul
tze.
Ex kkawil tib'aj tkyaqil xjal, a nya Judiyqe,
aye' k-okil qe kyk'u'j ti'jch.*
13 Ax Dios, a ntzaj q'onte q'uqb'il qk'u'j,
nojsinte kyanmi'n tuk'a nim tzaljb'il ex
jun nuk'b'il toj tkyaqil, tu'ntzintla kych'iya
wen tojjo kyq'uqb'il kyk'u'ja ti'j, noq tu'n
tipin Xewb'aj Xjan.
14 Ayi'y werman, ma qe nk'u'ja, qa ma noj
kyanmi'n tuk'a tkyaqil b'a'n ex ojtzqib'l,
tu'n tel kyniky'a te, ex tu'n kyq'o'n jun
tumil kyxolxa. 15 Tojjo wu'ja lo, ma txi
ntz'ib'i'n junjun tumil kuj ch'in, tu'ntzin
mi tz'ele naje' t-xtalb'il Dios toj kyk'u'ja,
a ma tzaj toqxenin we'y, 16 tu'n wajb'i'n te
Jesucrist kyxoljo xjal nya Judiyqe, tze'nku
jun pale. Qu'n atzin waq'inji'y tu'n t-
xi nq'ma'n Tb'anil Tqanil Dios te kolb'il,
tu'ntzin tyek'itjo nya Judiyqe twutz Dios
tze'nku jun oyaj tb'anilx wen, saqxix tu'n
Xewb'aj Xjan. 17 Ex nim nchin tzalaja tu'n
waq'nb'i'n ti'j qMan Dios, noq tu'n Crist,
a Jesús. 18 Qu'n nlay chin yoli'n ti'j juntl
ti'; qala' noq ti'jjo ma tb'inche Crist, tu'n
waq'nb'i'n, kyu'n nyola ex nb'inchb'i'n,
tu'n kynimi'n nya Judiyqe. 19 O kub'
nyek'i'n tipin qMan Dios kyu'n nim techil
ex nb'inchb'i'n tuk'a tmojb'il Xewb'aj Xjan,
tu'ntzin kyja kyka'ylajxjal ti'j. Ikytzi'n, ma
japine nb'ajjo tyolajtz Tb'anil Tqanil ti'j
Crist toj tnam Jerusalén ex tzmax toj tx'otx'
te Ilírico. 20 Qu'n kukx n-ok nq'o'n tilil, tu'n
tq'met Tb'anil Tqanil kolb'il ja' na'mtaq
tb'ijte tqanil tb'i Crist. Qu'n nky'e'y tu'n t-
xi nxikyb'i'n waq'i'n tib'aj taq'nb'in juntl.
21 Qala', tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol
Dios:
Aye xjal, a na'm tpon tqanil kye, kchi jawil
ka'ylaj.
Exqetzi'n a na'm kyb'i'nte, k-elil kyniky'
te.*

Nkub' t-ximin Pabl tu'n t-xi' Rom ex España

22 Tu'n jtz'o'nqintaqa tu'n aq'untl, nti'taq
jun tumil tze'n tten tu'n nxi'y lol kye'y.*
23 Me atzi'n ja'lin, ma japin b'aj waq'i'n
tzalu'n. Qu'n ojtxex tkub'lin nximi'n tu'n
npo'n q'olb'il kye'y. 24 Me aj nxi'y España,
chin ky'elixa q'olb'il kye'y. Aj tb'aj jun jte'
q'ij wu'n kyxola, wajatla'y tu'n kymoji'n
wuk'iy toj nb'e'y, aj nxi'y tzma tzachi'n.
25 Me nej, ma chinka toj Jerusalén tu'n t-
xi wi'n jun o'nb'il kye nimil antza. 26 Qu'n
aye nimil toj tx'otx' te Macedonia ex Acay
o kub' kyb'isi'n tu'n tjaw chmet jun tal
oyaj, tu'n t-xi smet kye' erman tal yajqe
toj Jerusalén.* 27 Ex kub' kyb'inchin tuk'a
tzaljb'il, ex axtaq jun tumiljo, qu'n ikytzi'n
tze'nqeku nimil aj Judiy, kub' kysipin a
at kye toj kynimb'il kyuk'a' nya Judiyqe;
exsin ikyxtzjo, il ti'j tu'n kyonin, aye' nya
Judiyqe, kyuk'a nimil Judiy tuk'a at kye
tzalu'n twutz tx'otx'.* 28 Ex ajtzin tb'aj
nsipinji'y oyaj lu'n kyxol, b'e'xsin chin xela
tzma España, ex kchin ky'ela kyuk'iy, aj
nxi'y. 29 Qu'n b'i'n wu'n, aj npo'n kyuk'iy,
chin ponb'ila tuk'a t-xilin Tb'anil Tqanil, ex
tuk'a tkyaqil tky'iwb'il Crist.
30 Werman, nchin kub'sin nwutza kye'y
toj tb'i qAjaw Jesucrist, ex tu'n tq'uqb'il
qk'u'j tu'n Xewb'aj Xjan, tu'n kymujb'inte
kyib'a wuk'iy toj aq'untl, tu'n kyna'n Diosa
wi'ja. 31 Ex chi kub'sin kywutza te Dios,
tu'n nkleta toj kyq'ob'jo xjal nya nimilqe,
a ite' toj tx'otx' Judey. Qu'n ex atjo oyaj
q'i'n wu'n, a tzaj kyq'o'n tu'n t-xi wi'n kye

* 15:9 2Sa. 22:50; Sal. 18:49 * 15:10 Deu. 32:43 * 15:11 Sal. 117:1 * 15:12 Is. 11:10 * 15:21 Is. 52:15
* 15:22 Ro. 1:13 * 15:26 1Co. 16:1-4 * 15:27 1Co. 9:11

erman toj Jerusalén, noqxit tb'anilx tz'ele
toj kywutz, 32 tu'ntzintla aj nkani'n kyuk'iy,
chin kaninxita tuk'a tzaljb'il, tze'nku taj
qMan Dios, ex tu'n tjaw wi'n wib'a junx
kyuk'iy. 33 Noqit ax qMan Dios, a tAjaw
tkyaqil nuk'b'il, ten junx kyuk'iy. Ikyxit
tz'ele.

16

Aku Pabl nq'olb'in

1 Kxel woqxeni'n erman Febe kye'y, a tok
te mojil toj Ttanim qMan Dios toj Cencrea.
2 Kyk'mo'nxa ti'j tb'i qAjaw Jesús tze'nkux
tumil kyxol erman toj nimb'il, ex kymo-
jinxa tuk'a tkyaqiljo ti' taj, qu'n ti'j ila'ku o
mojin, ex wuk'apekuy o mojine.
3 K'a' chex kyq'olb'i'n Priscila ex Aquila,
qu'n ayetzi'n wuk'aji'y toj taq'in Crist, a
Jesús.* 4 Nim siky'x kyu'n toj kychwin-
qil noq tu'n npaja; nya o'kqinxa nchin
q'o'n chjonte, qala' majqexjo, jni'qe er-
man nya Judiyqe. 5 Ikyxjo kyq'olb'inqexji'y
jni' Ttanim Dios ok kychmo'n kyib' toj
tja Priscila ex Aquila. Ikyxjo te jun
wuk'iy, a Epeneto, a tnejil nimil ti'j Crist
toj tx'otx' te Asia, ex nimxix k'u'jlin
wu'n. 6 Kyq'olb'inxa Mariy, qu'n nimx
o tz'aq'nin kyi'ja. 7 Kyq'olb'inqexji'y nx-
jalila, a Andrónico exsin Junias, qu'n ayet-
zin wuk'aji'y i ten toj tze; nimxix o tz'el
kyqanil kyxol tsanjil qAjaw, ex ayexix nej
i nimin nwutza. 8 Kyq'olb'inxa Ampliato,
jun wuk'iy k'u'jlinxix wu'n, qu'n nim-
ilxix ti'j qAjaw. 9 Kyq'olb'inxa Urbano,
jun quk'a toj taq'in Crist, ex te Estaquis,
qu'n k'u'jlinxix wu'n. 10 Kyq'olb'inxa Ape-
les, qu'n nimxix yek'b'il o kub' tq'o'n
tojjo tnimb'il ti'j Crist, ex ikyxjo kye
tb'aj Aristóbulo. 11 Kyq'olb'inxji'y nx-
jalila Herodión, ex kye jni'qe tzajnin ti'j
tb'aj Narciso, qu'n ex nimilqe ti'j qAjaw.
12 Kyq'olb'inxa Trifena, Trifosa ex Pérsida,
qu'n nchi aq'ninxix wen toj taq'in qAjaw.
13 Kyq'o'nxa jun q'olb'il te Ruf,* qu'n tb'anil
nimil te qAjaw, junx tuk'a tnana, qu'n
te wey nyakuj nnani'y. 14 Kyq'olb'inqexa
Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, ex
Hermas, junx kyuk'a kykyaqil nimil ite'
kyuk'a. 15 Ex ikyxjo kyq'olb'inxa Filólogo,
Julia ex Nereo tuk'ax taneb' Olimpas, ex jni'
kykyaqil nimil ite' kyuk'a.
16 Kyq'olb'inx kyib'a kyxolili'y tuk'a
tkyaqil kyanmi'n; kykyaqilxjo jni' Ttanim
Crist tzalu'n nxi kyq'o'n jun q'olb'il kye'y.
17 Erman, nchin kub'sin nwutza kye'y,
tu'n kyok kyka'yinji'y aye' nchi jyon tumil
tu'n tel kypa'n kyib', qu'n noq jun tze nkub'
kyq'o'n toj kyb'e'y tu'n kyja tolpaja ti'j. Nya
wenjo ikyjo, qu'n nya iky kyeji'y xnaq'tzb'il
o kyb'i. Kypamil kyib'a kyi'j, 18 qu'n mi
nchi ajb'in te qAjaw Jesucrist; qala' texjo
kyachb'il nchi ajb'ine. Ex noq tu'n kyyol
ponix wen, nchi kub' kysb'u'n tal xjal, a mi
ojtzqi'n kyu'n.
19 Tkyaqilx b'ilte qa manyor nimilqi'y, ex
tu'ntzin ikyjo tzunx nchin tzalajxa. Ex
waja tu'n tkub' kyyek'inji'y kynab'la b'a'n,
me nya te b'inchb'il te nya b'a'n, qala' te
b'inchb'il te' tb'anil. 20 Ex axit Dios, a tAjaw
nuk'b'il, k'wel q'onte tumil tu'n tkub' tz'aq
tajaw il qu'n. Axit qAjaw Jesucrist kub'
ky'iwlin kye'y.
21 Jun q'olb'il kye'y tu'n Timotey, a wuk'iy
aq'nil,* ex kyu'n Lucio, Jasón ex Sosípater,
aye' nxjalila. 22 Ayi'n Tercio nchin tz'ib'i'n
ti'jjo u'j lu'n, ex kxel nsma'n jun q'olb'il
kye'y toj tb'i qAjaw. 23 Jun q'olb'il tu'n Gay
kye'y;* loqi'n inti'n toj tja, qu'n q'o'nku
tu'n, tu'n tajb'in te tkyaqil Ttanim qMan
Dios. Ex ikyxjo tu'n erman Cuarto ex erman
Erasto, a ajlal pwaq toj tnam.*
24 Noqit a t-xtalb'il Jesucrist ten kyuk'iy
kykyaqila. Ikyxitjo.†

Jun nimsb'il te qMan Dios te b'ajsb'il u'j

25 Qnimsinks tb'i qMan Dios, qu'n o'kx
aku kub' wa'b'in kye'y jikyinxix tojjo Tyol,
a o b'aj nq'ma'n kye'y, ex tojjo xnaq'tzb'il
ti'j qAjaw Jesucrist. Ex atzi'n lu'n ikyxjo
tze'nku b'antlin ti'j tu'n Dios atxix ojtxe,
te' na'mxtaq tkub' xkye tkyaqil. 26 Me
atzi'n ja'lin o yek'it tu'n a kub' kytz'ib'in
yolil Tyol Dios, ikyxjo tze'nku' tq'ma qMan.
Atzin b'antlin ti'j tu'n Dios, ewintaq, me
atzi'n ja'lin o yek'ajtz toj tkyaqil twutz
tx'otx', tu'ntzin t-xi kynimi'n, ex tu'n tkub'
kynimi'n. 27 O'kx Diosjo junch'in b'ilte ex

* 16:3 Ajo qya Priscila, Prisca juntl tb'i. Kyb'i. 18:2. * 16:13 Mr. 15:21 * 16:21 Kyb'i. 16:1 * 16:23 Kyb'i. 19:29; 1Co. 1:14 * 16:23 2Tim. 4:20 † 16:24 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 24.

ojtzqilte tkyaqil. Ex nimxitjo tb'i te jun majx, noq tu'n qAjaw Jesucrist. Ikyxitjo.

Tnejil Tu'j Pabl kye Nimil aj Corint

Corint tb'i jun nmaq tnam toj tx'otx' Grecia. At nim k'aäjil toj, ex at nim kynab'lxjal, ex at nimku nimb'il te twutz tx'otx' toj. Ex at nimku il ex jni' nya b'a'n toj, a ok tq'o'n mib'in kyxol Ttanim Dios antza.

Tojjo tkab' tb'e Pabl, te' t-xi' q'mal Tb'anil Tqanil, antza xi xkyeye tu'n tkyij tq'uqb'in Ttanim Dios. Exla qa tetaq Diosjo aq'untl lo kyxol nimil, me attaq nim ti', a nya wen. Tu'npetzi'n, tzaj ttz'ib'in Pabljo u'j lu'n, tu'ntzin tkyijjo nya b'a'n toj tumil. Kyoj capítulos 1–6, xi ttz'ib'in Pabl kyi'jjo nya b'a'n, a o tb'i kyi'j junjuntl, ex kyoj capítulos 7–16, nchi tzaj ttzaq'win Pabljo kyxjelb'itz nimil aj Corint toj jun kyu'j, a xi kysma'n te.

Ex atzin jni' nya b'a'n o txi tmiyon Pabl kyjalu'n: Ajo kypa'b'l kyib' kyxol nimil, ex jni' kynimsb'il kyib', ex jni' ky'a'jin, ex jni' nya wen ti'jjo Xjan Wab'j, ex jni' nya wen ti'jjo kyoklin tu'n Xewb'aj Xjan, ex nya wenjo kyximb'itz ti'jjo tu'n kyjatz anq'in kyimnin. Ex tkolb'il tib' Pabl ti'jjo toklin te tsanjil Jesús, qu'n attaq junjun toj Corint, a nq'mante qa noq jun xjalxi, ex qa nya il ti'j tu'n tkub' kyb'i'n tyol Pabl.

Jun q'olb'il tu'n Pabl kye nimil toj tnam Corint

1 Ayi'n Pabl, o chin txokli'y noq tu'n tajb'il qMan Dios, tu'n woka te jun tsanjil Klolqe Jesucrist. Nkub' ntz'ib'inji'y u'j lu'n junx tuk'a qerman Sóstenes 2 te kye'y, ayi'y Ttanim Dios toj tnam Corint,* ayi'y o chi el pa'n tu'n Crist, a Jesús, ti'j tkyaqil nya b'a'n, ex o saqix kyanmi'n tu'n. Ex o chi oka te tajlal Ttanim Dios junx kyuk'a txqantl toj tkyaqil twutz tx'otx', aye' nimilqe ti'j tb'i Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil, a kyAjaw ex qAjaw te jun majx.

3 Noqit ax qMan Dios ex qAjaw Jesucrist tzaj q'onte t-xtalb'il ex tnuk'b'il kyib'aja.

4 Kukx nxi nq'o'nji'y chjonte te Dios kyi'ja, tu'n t-xtalb'il ma tzaj tq'o'n kye'y, noq tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a Crist, a Jesús. 5 Qu'n noq tu'n, ma tzaj tq'o'n Dios tkyaqil q'inimil kye'y toj kynimb'ila, tze'nku tu'n kyyola ex kyojtzqib'la. 6 Atzin lu'n jun yek'b'il qa ma kub' kyniminji'y Tb'anil Tqanil ti'j Crist, a xi qq'ma'n kye'y. 7 Tu'npetzi'n, nti'l atx taj kye'y, tu'n Xewb'aj Xjan, a ayi'y nchi ayo'n tulil qAjaw Jesucrist. 8 Ex axte Dios k'wel wa'b'in kye'y jikyinxix wen toj kynimb'ila te jun majx, tu'ntzin mix a'l jun tz'okx äch'inte jun ti' toj kywutza, aj tpon tq'ijil tu'n tul qAjaw Jesucrist. 9 Ex ate Dios kukx njapin b'aj Tyol tu'n, a xjaw sk'o'n kye'y, tu'n kymujb'in te kyib'a tuk'a qAjaw Jesucrist, a Tk'wal.

Nya wen tu'n tb'aj qpa'n qib', awo nimilqo

10 Ayi'y werman, nchin kub'sin nwutza kye'y noq toj tb'i qAjaw Jesucrist, tu'n tkub' kyxmoxin kyib'a, tu'n mi b'aj kypa'ne kyib'a; qala' noqpe kyja tu'n tok kymujb'inxix kyib'a wen, tu'ntzintla tten kynab'la junx, ex jun elnin kyyola. 11 Qu'n o nb'i'y jun tqanil kyi'ja kyu'n jni' tb'aj Kloé, qa at q'oj kyxola. 12 Nya tiqu'n nxi nq'manji'y lu'n kye'y, qu'n tu'n noq tze'nchaqku nkyq'ma'n. At junjun nq'ma'nte, qa te Pabl, junjun te Apolos,* ex junjun te Pegr. Ex at junjun te Crist, chi'.

13 ¿Ma ila'tzin elnin Crist toj kywutza? ¿Ma ajinqintzin we' ïin jaw twutz cruz tu'n kypaja? ¿Ma ti'jtzin nb'i'y, i ku'xi'y toj a', te jawsb'il a'? 14 Chjontex qMan Dios, mix a'l jun kye' tku'x toj a' wu'n te jawsb'il a' wu'n, qala' o'kx Crispo* ex Gay.* 15 Tu'npetzi'n, mix a'l juntl kye' aku q'mante qa ti'j nb'i'y ïi kuxiy toj a'. Qu'n ex noqit ma chi kuxa wu'n toj a', nyatla ti'j nb'i'y xjawe wi'n, qala' ti'jxitla tb'i qMan Dios, ex Tk'wal, exsin Xewb'aj Xjan.

16 Ex ma tzul julk'aj toj nk'u'ja, qa tkyaqil tb'aj Estéfanas i kux nq'o'n toj a' te jawsb'il a'.* Me mi na'n wu'n qa atx juntl. 17 Qu'n nya ma chin tzaj sma'n tu'n Crist noq tu'n kyku'x xjal toj a' wu'n te jawsb'il a', qala' tu'n t-xi nq'ma'n Tb'anil Tqanil kolb'il. Tu'npetzi'n, mi ïin yoli'n kyuk'iy tuk'a nmaq yol tb'anilx kywutzxjal, tze'nku jun aj u'j, noq tu'n kyxi lipekuy wi'ja, qala' tu'n kyxi lipey ti'jjo t-xilin nyola, a at tipin tu'n qklet, a tkyimlin Crist twutz cruz te qxel.

* 1:2 Kyb'i. 18:1 * 1:12 Kyb'i. 18:24-28 * 1:14 Kyb'i. 18:8 * 1:14 Kyb'i. 19:29; Ro. 16:23 * 1:16 1Co. 16:15

A Crist tipin ex tnab'l qMan Dios

18 Qu'n atzin Tb'anil Tqanil kolb'il, a xi
nq'ma'n ti'jjo tkyimlin Crist twutz cruz,
nti' tajb'in toj kywutzxjal, aye' kyja kyxi'
toj najin. Me atzin Tqanil lu'n tipin Dios
te' te qe, awo' nqo okx toj tb'eyil kolb'il,
tu'n qklet tu'n.* 19 Tu'npetzi'n, ntq'ma'n toj
Tu'jil Tyol Dios:
K-okil nyupi'n kynab'ljo aj nab'l;
ex k-elil wi'jli'n kyojtzqib'ljo aj u'jil.*
20 ¿Ma atzin tq'uqiljo twutzxix a kynab'l?
¿Ex ma attzin tumiljo aj u'jil exsin jni' ẍtij
tzalu'n twutz tx'otx'? Qu'n axte qMan Dios
ma tz'ok najsinte kynab'ljo xjal anetzi'n.*
21 Qu'n tb'anilxjo t-xilin qMan, qu'n mi
xtaq' tu'n tel tniky'tzajil kyu'nxjal noq
tu'n kynab'l nimx ti'jjo te twutz tx'otx'.
Qalatzi'n nejxix xtaq' kolb'il kye xjal, aye'
i nimin ti'j Tyol, exla qa nti' tajb'in toj
kywutz junjuntl. 22 Qu'n ayetzin kye Judiy
nchi qanin ti'j jun techil tipin Dios, tu'n
tyek'in qa twutzxixjo Tb'anil Tqanil. Ex
ayetzin aj u'jil te Grecia, nchi jyo'n txqan
tumil tb'anilx kywutz xjal. 23 Me metzin qe',
nqo yoli'n ti'j tkyimlin Crist twutz cruz. Me
atzin toj kywutz Judiy nya wen n-ele, ex
toj kywutzjo aj u'jil nti' tajb'in. 24 Me atzin
kye', aye' o chi txokle, kyxoljo Judiy ex nya
Judiyqe, ma tz'ok Crist te t-xilin tipin ex
t-xilin tnab'l qMan Dios. 25 Tu'npetzi'n, a
tzajnin te Dios, a nti' tajb'in kywutz xjal,
nimxixtl toklin tze'nku tkyaqil kynab'lxjal
tzalu'n twutz tx'otx'. Ex atzi'n a nyakuj nti'
tipin kywutzxjal, nimxixtl te' tipin tze'nku
tkyaqil kyipin xjal.
26 Ayi'y erman, b'i'n kye kyu'n, qa ma chi
txokli'y tu'n kyoka te Ttanim Dios, exla qa
nya ila' aj u'jil kyxola, ex qa nya ila' at
kyipin mo at kyoklin kywutzxjal. 27 Qu'n
tu'npetzi'n, ma chi jaw sk'o'n tu'n Dios,
ayi'y nyakuj nti' kyajb'in toj kywutzxjal,
tu'n kytzaj tx'ixwe' a at kynab'l toj kywutz;
ex o chi jaw sk'o'n tu'n Dios aye' nti' kyipin
toj kywutzxjal, tu'n kytzaj tx'ixwe' a at
kyipin toj kywutz. 28 Me ayetzi'n nti'x ch'in
kyajb'in tzalu'n twutz tx'otx', aye' nchi el
kyi'jlinxjal, ex najnin ite'ye toj kywutzxjal;
me ma chi jaw tsk'o'n Dios, tu'n tel yupitjo a
attaq tajb'in toj kywutz, 29 qu'n tu'ntzin mix
a'l jun jaw tnimsin tib' twutz Dios. 30 Qu'n
noq tu'n, ma tz'ok kymujb'in kyib'a tuk'a
Crist, a Jesús, ex ma tz'ok Crist te kynab'la,
ex noq tu'n, ma chi oka tz'aqle twutz qMan,
ex ma chi el pa'n tu'n, tu'n tsaqix kyanmi'n,
ex ma chi kotpaja tu'n. 31 Tu'npetzi'n, nti'
tumil tu'n kynimsin kyib'a. Me tze'nku
ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:
Qa at jun xjal taj tu'n tja tnimsin jun ti',
b'a'n tu'n tja tnimsin tb'i qAjaw.*

2

1 Tu'npetzi'n werman, tej nkani'n kyuk'iy
q'malte Tb'anil Tqanil ti'j Dios, mix in
kanini'y tuk'a jun yol mo tuk'a jun nab'l
nimxix kywutzxjal. 2 Qu'n tej nte'n kyuk'iy,
nti'taq juntl t-xilin nyola, qala' o'kxjo ti'j
Jesucrist ex ti'jjo tkyimlin twutz cruz. 3 Ex
tej nte'n kyxola, nti'taq nim wipi'n ex
nimtaq nxob'ila, ex noq nchin lu'lintaqa
wen, tu'n jun wokli'n o tzaj tq'o'n Dios
kyxola.* 4 Ex tej t-xi nq'ma'nji'y Tb'anil
Tqanil kolb'il, mix in yolini'y tuk'a nmaq
yol noq tu'n tkub'ku kyk'u'ja wu'n. Qala'
ma kub' kye' kyk'u'j, me tuk'a jun yek'b'il
tu'n tipin Xewb'aj Xjan, 5 tu'n mi tz'oke qe
kyk'u'ja ti'jjo nab'l, a tb'anilx kyexjal, qala'
o'kxjo ti'jjo tipin qMan Dios.

Ajo nab'l tu'n Xewb'aj Xjan

6 Me atzi'n ja'lin, kyxoljo aye ma chi tijin
toj kynimb'il, nqo yoli'n tuk'a jun t-xilin
nab'l tal kuj ch'inl, me a nya jun qnab'la, a
qekuxa te twutz tx'otx', ex nya kynab'ljo a
nchi kawin twutz tx'otx', a jun paqx kb'ajil.
7 Qala', atzin tnab'l Dios, a ewintaq tu'n,
atxix na'mxtaq tb'ant twutz tx'otx' tu'n.
Atzin tnab'ljo lo, ximintaq tu'n atxix ojtxe,
tu'n ttzaj tq'o'n qe ja'lin te jun tzaljb'il.
8 Qu'n ayetzin kye nejinel twutz tx'otx',
mi s-el kyniky' te, qu'n noqit ma'y, mitla
xkub' kyb'yo'n tAjaw Tkyaqil twutz cruz,
a nqoptz'aj ja'lin toj kya'j. 9 Qu'n ikytzi'n
ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:
Nimku o b'ant tu'n Dios kye k'u'jlinqe tu'n.
Me atzi'n o b'ant tu'n, mix a'l jun o lonte;
mix a'l jun o b'inte;
mixpe a'lx jun o pon ti'j.*
10 Me ma tzaj tyek'in Dios qe, noq tu'n
Xewb'aj Xjan, qu'n ate Xewb'aj Xjan nx-
pich'inte tkyaqil jni' t-xilin tumil tu'n

* 1:18 Ro. 1:16 * 1:19 Is. 29:14 * 1:20 Job 12:17; Is. 44:25 * 1:31 Jer. 9:23-24 * 2:3 Kyb'i. 18:9 * 2:9 Is. 64:4

qMan Dios. [11] Qu'n mix a'l junxjal, aku tz'el
tniky' te t-xim juntl, qala' o'kxjo tanminx-
jal ojtzqilte alkye t-xilin t-xim. Ikytzin te
Diosjo: Mix a'lx juntl ojtzqilte t-xim, qala'
noq o'kxjo tanmin Dios, axjo Xewb'aj Xjan.
[12] Ex awotzinqe, nya ma tzaj qk'mo'n jun
xewb'aj, a tzajnin te twutz tx'otx', qala' a
Xewb'aj Xjan, a tzajnin te Dios, tu'ntzin tel
qniky' te tkyaqiljo a o tzaj tq'o'n noq tu'n
t-xtalb'il. [13] Tu'npetzi'n, nqo yoli'n ti'jjo
lo, nya tuk'a jun yol, a noqit s-el qb'i'n
kyi'jxjal, qala' tu'n saj t-xnaq'tzin Xewb'aj
Xjan. Ikytzi'n, nqo q'ma'neji'y jun tumil
tu'n Xewb'aj Xjan kye'y tuk'a t-xilin yol te
Xewb'aj Xjan.
[14] Me qa nti' Xewb'aj Xjan toj tanmin jun
xjal, nlay txi tnimi'n a tzajnin te Xewb'aj
Xjan, qu'n nti' tajb'in toj twutz. Ex nlay
tz'el tniky' te, qu'n noq tu'n Xewb'aj Xjan,
aku tz'el pjete. [15] Me atzin te' at Xewb'aj
Xjan toj tanmin, n-el te' tniky' te tkyaqil,
ex mix a'lx jun aku tzaj q'o'nte juntl tumil
te. [16] Ikyxjo tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol
Dios:
¿Ankye n-el tniky' te t-xilin tnab'l qAjaw?
¿Ex ankye' aku tzaj xnaq'tzinte?*
Ikytzin tze'nku qe, atqe tnab'l Crist
quk'a.

3

[1] Erman, mi nchin yoli'n kyuk'iy tze'nku
nimil, qala' nyakuj nya nimil, a noq o'kx
kyajjo tu'n kyb'inchin tze'nku ntqanin
kyxmilil, qu'n tu'n ne'ẍqexa toj kynimb'ila
ti'j Crist. [2] Tu'npetzi'n, atzi'n xnaq'tzb'il
xi nq'o'n kye'y, nya nimxix t-xilin, qu'n
ikyqeji'y tze'nku jun ne'ẍ tzunx nmi'ẍin,
ex nlay txi wab'j te; nixpe a ja'lin, na'mxix
kych'iya toj kynimb'ila, ex nlay t-xi jun
xnaq'tzb'il kye'y, a nimxix t-xilin.* [3] Qu'n
kukx nkub' kyb'inchinji'y tze'nku ntqanin
kyxmilila. Qu'n kukx nchi xky'aqli'n,
ex nchi q'ojli'y kyxola. ¿Ma nyatzin ax
nkub' kyb'inchinji'y tze'nku kyexjal, a nya
nimilqe, aye' nchi b'inchin noq tze'nku
taj kyxmilil? [4] Ikytzin tze'nku nkyq'ma'n
junjun: Ayin we' te Pabl, ex juntl: Te
Apolosqi'nch.* ¿Ma nyatzin ax nkub'
kyb'inchinji'y tze'nku nb'ant kyu'nxjal
tzalu'n twutz tx'otx'?

[5] ¿Me ankye te' Pabl toj kywutza? ¿Ex
ankye te' Apolos, tu'n kyxi lipey ti'j?
¿Ma nyatzin noq jun aq'nilqo'y toj taq'in
Dios, tze'nkuxjo qokli'n tzaj tq'o'n, ikyxjo
tze'nku kyoklin tkyaqil nimil? Ex noq qu'n,
ma txi kyniminji'y Tb'anil Tqanil kolb'il.
[6] Ayetzin kye' tze'nku jun wi' awal kux awet
toj tx'otx'. Ayi'n we' ẍin kux awante,* ex
ate erman Apolos a'yil ti'j.* Me ate Dios
ch'iysilte. [7] Tu'npetzi'n, mix a'l jun qe' at
toklin, a awal ex a a'yil ti'j; qala' o'kx te Dios
nim toklin te ch'iysil awal. [8] Qu'n a awal ex
a a'yil, junch'in kynab'l, a tu'n tch'iy awal.
Ex teyilex te junjun ktzajil kytzyu'n jun
chojb'ilte tze'nkuxjo taq'nb'in. [9] Awotzin
qe' nqo aq'ni'n junx tuk'a qMan Dios, ex
ayetzin kye' taq'nb'in Dios, mo tze'nku jun
tja b'inchin tu'n.

[10] Ex noq tu'n t-xtalb'il Dios, ma chin oka
tze'nku jun b'inchil ja, qu'n ayi'n ẍin kub'
xikyb'inte tq'uqil Ttanim Dios; ex junxil
kjawil ch'iysinte. [11] Ex teyilex te junjun,
tze'nku jun tajaw ja, tu'n t-ximin tze'n k-
okile tu'n, tu'n tch'iy. Mix a'l juntl aku
kub' q'onte juntl tq'uqil nimb'il twutzxix,
tze'nku o kub' nq'o'n, a aku Jesucrist. [12] At
junjun, nchi b'et toj tumil toj kynimb'il,
ikyxjo tze'nku jun xjal nkub' tb'inchin jun
ja tuk'a kxb'il, mo ab'j tb'anilxix wen, a
mi npatj. Ex at junjuntl, a nyaxix toj
tumil nchi b'ete, ikyjo tze'nku jun xjal
nkub' tb'inchin jun tal pach tuk'a tq'ob'
tze, mo ptz'an, mo tal ch'um. [13] Qu'n ajtzin
tpon tq'ijil, ja' tu'n qoke toj pa'b'in twutz
Dios, atzi'n qb'inchb'in k-okil toj niky'b'il
tu'n tkawb'il Dios, ikyxjo tze'nku jun q'aq',
a tzunx njulinx wen. Ex atzintza k-elile
tniky'tzajil tb'inchb'in junjun, qa b'a'n mo
minaj. [14] Atzin mi b'aj tb'inchb'in tu'n q'aq',
atzin tb'anil xb'antjo tu'n toj tchwinqil, ex
ktzajil q'o'n jun chojb'il te tu'n Dios tuk'a
chwinqil, a nlay b'aj. [15] Me atzi'n kb'ajil
tb'inchb'in tu'n q'aq' toj pa'b'in twutz Dios,
atzin nya b'a'n xb'antjo tu'n toj tchwinqil,
b'a'nxa nyakula kb'ajil tu'n q'aq', noqtzin
tu'ntzjo ikytzi'n tze'nku jun xjal, aj tetz
rinin toj tja. O'kx kkletil, me metzi'n
tkyaqil at te, b'e'x kb'ajil tu'n q'aq'.

[16] ¿Ma mitzin b'i'n kyu'n, ayi'y toj Ttanim

* 2:16 Is. 40:13; Ro. 11:34 * 3:2 Eb. 5:12-13 * 3:4 1Co. 1:12 * 3:6 Kyb'i. 18:4-11 * 3:6 Kyb'i. 18:24-28
* 3:16 1Co. 6:19; 2Co. 6:16

Dios, qa o chi oka te tja, ex qa antza najle T-
xew qMan toj kyanmi'n?* [17] Qa at jun kyxola
xkub' yuch'in te' tja Dios lo, ax Dios k'wel
yuch'inte. Qu'n atzi'n tja Dios, ayexa, ex il
ti'j tu'n tok te xjanxix.
[18] Mix a'l jun kub' sb'u'n te tib'. Qu'n qa at
jun nkub' tb'isin qa tz'aqle ti'j tkyaqil nab'l
te twutz tx'otx', b'a'ntla tu'n tok tq'o'n tib'
nyakutlaj nti' tnab'l, tu'ntzintla tok te jun aj
nab'l te twutzxix. [19] Qu'n atzi'n aj nab'l ti'jjo
te twutz tx'otx', nti' tajb'in twutz qMan
Dios. Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol
Dios:
Qu'n axte Dios nxi q'o'n kye aj nab'l,
tu'n tkub' kyk'lo'n kyib' tu'nxjo kynab'l,
a tb'anilx kywutzxjal.*
[20] Ex ikyxjo ntq'ma'n juntl majl kyjalu'n:
Qu'n axte Dios ojtzqilte kyximjo aj nab'l, qa
nti'x tajb'in.*
[21] Tu'npetzi'n, mix a'l jun kye' tu'n tjaw
tnimin tib' toj tb'i jun xjal. Qu'n tkyaqiljo
lu'n at tajb'in te kye'y. [22] Ex qa ayi'n, ex qa
a Apolos, ex qa a Cefas, ex tkyaqiljo twutz
tx'otx', ex qa chwinqil, ex qa kyimin, ex qa a
at ja'lin, ex qa a tzul kanin; tkyaqil at tajb'in
te kye'y. [23] Ex ayetzin kye tu'n kyajb'i'n te
Crist, tze'nku te Crist n-ajb'in te qMan Dios.

4

Wen tu'n qmutxsin qib' twutz Dios ex qxolx

[1] Tu'npetzi'n, qo kyq'onka tze'nku jun
mojil te Crist, a oqxenilte qe'y, tu'n t-
xi qq'ma'nji'y Tyol, a noq ewintaq ojtxe.
[2] Ikytzi'n, alkye kxel tziyinte jun oqxenj, il
ti'j tu'n tkub' tyek'in qa at tq'uqb'il k'u'jb'aj
ti'j. [3] Lu'tzi'n ayi'n nti' ch'in nkub' nb'isi'n
qa nchi yolb'i'n wi'ja, qa b'a'n nb'ant wu'n
mo minaj, expela qa aye kawil twutz tx'otx'
nchi yolb'in wi'ja. Qu'n nixpe ayin we'
nti' ch'in nkub' nb'isi'n ti'jjo ikyjo. [4] Te
we'y, b'a'n waq'nb'i'n, me nya tu'njo lu'n,
kchin elili'y wen twutz Dios. Qu'n o'kx
te Dios lol we'y, qa b'a'n nte'n mo minaj.*
[5] Tu'npetzi'n, mi kub' kyq'ma'n jun kyyola
wi'ja mo ti'j nb'inchb'i'n, a na'mxtaq tul
tq'ijil; qala' kyyo'nkuy ajxi tul qAjaw. Qu'n
o'kx te kq'malte qa wen mo minaj, qu'n a
k'wel q'onte tqan q'ijil tkyaqiljo ewintaq toj
qxopin, ex k'wel yek'in te' tkyaqil t-xilin t-
ximb'itz kyanminxjal. Qu'n teyilex junjun
ktzajil tk'mo'n nimsb'ilte tu'n Dios, qa wen
tb'inchb'in; ex qa nya wen, ktzajil tk'mo'n
jun chojb'ilte nya wen.
[6] Ayi'y werman, ma tz'ok qq'o'n qib'a
tuk'a Apolos te jun yek'b'il, tu'n tajb'in
kye'y, ex tu'n mi chi xi lipeyi'y ti'j juntl
xnaq'tzb'il ti'j Tyol Dios, a kyij tz'ib'it te jun
majx, ex tu'n mi kub' kyq'ma'n, qa nimxixtl
toklin jun taq'nil qMan Dios tze'nku juntl.
Qu'n noq tu'n tpajjo ikyjo, njaw kynimsin
kyib'a jun tuk'a juntl. [7] ¿Ma atzin te' nimxix
toklin tze'nqe' txqantl? ¿Ma nyatzin ax
qMan Diostz ma tzaj q'o'nte tkyaqilxjo at
te'y? Ex qa ma tzaj tq'o'n te'y, ¿Tiqu'niltz
njaw tnimsin tib'a, nyakuj tu'nx tib'xa ma
jyeta tkyaqil?
[8] Qu'n toj kywutza, nyakuj nti' atx taj
kye'y. Qu'n ma chi noja ex ma chi
q'inimixa. Ex ma tz'ok kyq'o'n kyib'a
tze'n jun kawil, ex ma qo kyij kyq'o'n
kyi'jb'inxi'y. Tb'anilxitla ikyjo, me na'mx
tkanin tq'ijiljo anetzi'n. Qu'n noqit ikyjo,
ajinqotla'y nqo kawin kyuk'iy. [9] Qu'n toj
nwutza, a awo'y tsanjil Jesús, ma qo kyij
tq'o'n Dios te nyakuj nti' qajb'in, tze'nku
jun ileq', a o b'ant ti'j tu'n tkub' b'yet. Ma
qo okxa te jun kyka'yb'il tkyaqil tch'iysb'in
Dios ti'j qmutxb'il qib'a; kywutz angel ex
kywutz kykyaqilxjal tzalu'n twutz tx'otx'.
[10] Qu'n ma qo oka toj kywutza nyakuj nti'
qnab'la, ex nti' qipi'n toj ch'in tal qaq'i'n
toj tb'i Crist. Qalatzin kye, ma tz'ok kyq'o'n
kyib'a twutz Crist, manyor ẍtijx ex nim
kyipi'n wen. Qu'n ma kub' kynimi'n kyib'a
kyxola; me atzin qe', ma qo el kyiky'i'n.
[11] Ex ikyxjo ja'lin, noq tu'n tpajjo aq'untl,
tzunx n-iky'x wa'yaj ex k'waj qu'n. Ex
nti'x ch'in qxb'ali'n tok. Ex ma qo ok
b'yo'n kyu'nxjal, ex nti'x jun qja'y qekuy.
[12] Nqo aq'ni'n kujxix wen, tu'n tkanb'itjo
telix qq'ija.* Aj kyqanb'inxjal qi'ja, nqo
qanin tky'iwb'il qMan kyib'aj; ex kukx ntzaj
yajb'iljo qi'ja, me kukx n-iky'xi' qu'n; [13] ex
cheb'e nxi qtzaq'wi'n, tze'nku nchi yolb'in
nya wen qi'ja. Ex ikyxjo ja'lin, ikytzin ma
qo okeji'y kywutzxjal, tze'nku jun ti', a nti'x
tajb'in, noq tu'n t-xi xoyit toj tz'is.
[14] Ma kub' ntz'ib'inji'y lu'n, nya tu'n
kyjaw tx'ixwi'y, qala' te jun onb'il wu'n
te kye'y, qu'n cheb'e k'u'jlinqi'y wu'n

* 3:19 Job 5:13 * 3:20 Sal. 94:11 * 4:4 1Jn. 3:19-21 * 4:12 Kyb'i. 18:3

tze'nqekux nk'wala. [15] Exla qa at la-
jaj mil xjal xnaq'tzil kye'y ti'j Crist, me
ayin we' tze'nku kytati'y, qu'n tu'n Tb'anil
Tqanil kolb'il xi nq'ma'n kye'y, ma chi
itz'ji'y toj kynimb'ila ti'j Crist, a Jesús.
[16] Tu'npetzi'n, nchin kub'sin nwutza kye'y
tu'n tok kyka'yi'n wi'ja, ex tu'n tkub'
kyb'inchi'n tze'nku nb'ant wu'n, tze'nku
jun tal k'wal ti'j ttata.* [17] Tu'npetzi'n, xi
nchq'o'n Timotey kyuk'iy, tu'n ttzaj tna'n
kye'y tze'n nchin b'eti'y toj nnimb'ila ti'j
Crist, a Jesús, ex tze'nx nxi nxnaq'tzi'n toj
tkyaqil Ttanim Dios, qu'n kukx njapi'n tu'n
Timotey twutz qAjaw, ex k'u'jlinxix wu'n
nyakuj nk'wala.

[18] Atla junjun kyxola njaw tnimsin tib',
qu'n nkub' kyximin qa at nxob'ila tu'n nxi'y
lol kye'y. [19] Me qa ikykutaq taj qMan Diosjo,
liwey chin kani'n kyuk'iy, ex antza k-elile
nniky'a te, tze'ntzin nb'ant kyu'n nimsil
kyib', ex nya noq tuk'a kyyol a nkyq'ma'n.
[20] Qu'n a t-xilin Tkawb'il Dios, nya noq qtzi,
qala' il ti'j tu'n tyek'in qa at tipin Dios quk'a.
[21] Kyajsintz kyib'a. ¿Ankye kyaja? Chin xela
q'ol kawb'il kujxix kyib'aja, qa mi ẍin kub'
kynimi'n, ikyxjo tze'nku jun tata kyuk'a
tk'wal. Me qa ma chin kub' kynimi'n, chin
xela tuk'a nim nk'u'ja kyi'ja ex tuk'a jun yol
b'unin wen.

5

Jun kawb'il tib'aj jun aj pajil

[1] Atzin ja'lin, o tz'el tqanil qa at jun
aj pajil kyxola, a ma tz'ok t-xu'jlin tkab'
tnana. A il lu'n manyor tz'ilxix; mipe
nb'ant kyu'n nya nimilqe.* [2] Majqexpe kye',
nchi tzalaj, ex njaw kynimin kyib'a ti'jjo
ikyjo. ¿Nyapetla ma tzaj kyb'isa tu'n ikyjo?
¿Ex matla tz'ex kylajo'n kyxola? [3] Werman,
twutzx nti'qi'n kyuk'iy, me nimxix nchin
ximi'n kyi'ja, nyakutlaj inti'n kyxola. Ex o
kub' nximi'n twutz qAjaw Jesucrist, ti' tu'n
tb'ant ti'jjo a nkub' tb'inchinjo lu'n: [4] Aj
tok kychmo'n kyib'a toj tb'i qAjaw Jesús, ex
ktenb'il tipin qAjaw kyuk'iy, ex nxi nq'o'n
nyola te kujsilte, nyakuxitlaj ajinqi'n kchin
tenb'il kyuk'iy, [5] tu'n tex kylajonji'y ichin
lu'n, tu'n t-xi' juntl majl kyxol nya nimil, ja'
nkawin tajaw il, tu'n tky'ixb'ajtzjo t-xmilil,
tu'n tajtz ti'j tanmin, ex tu'n tklet te jun
majx, aj tul tq'ijil qAjaw.

[6] Nya b'a'n tu'n tjaw kynimin kyib'a ti'jjo
nb'aj kyxola. ¿Ma mitzin b'i'n kyu'n, qa
at jun kyxola tzunx nb'et toj il, b'e'x kchi
xel lipe txqantl ti'j? Qu'n ikytzi'n tze'nku
ch'in ttx'amsb'il tq'otjil pan noq tal kyi'n,
me b'e'x n-el tx'amix txqankux q'otj tu'n.
Atzin tx'amsb'il jun yek'b'il te il toj tchwin-
qil jun xjal.* [7] Tu'npetzi'n, kypa'milji'y xjal
kyxola anetzi'n, tu'n kyoka tz'aqle tze'nku
ak'aj tq'otjil pan nti' tx'amsb'il toj, qu'n
ikytzi'n kytenji'y ja'lin tu'n Jesucrist. Ojtxe,
tze'n nkub' iky'sittaq nintz q'ij te Xjan Q'ij,
iltaq ti'j tu'n tkub' kyb'yo'n aj Israel jun tal
tal rit, tu'n tok te kyxel, ex tu'n kyklet tu'n
tchky'el.* Me atzin ja'lin, ate Crist o kyim
te qxel tze'nku jun tal tal rit, tu'n qklet
te jun majx. [8] Tu'npetzi'n, qo iky'sin nintz
q'ij te Xjan Q'ij ja'lin, me nya tze'nku ojtxe
tuk'a ch'in pan nti' tx'amsb'il toj;* qala'
tuk'a qanmin txjo'nxix wen te tkyaqil il ex
te tkyaqil nya b'a'n, tu'n qok tz'aqlexix toj
qchwinqil ex twutzxix qyol.

[9] Tojjo juntl wu'ja, xi nq'ma'n tu'n mina
tz'ok kymujb'ina kyib'a kyuk'a aj ky'a'jil,
[10] me ex nya nxi nq'ma'n, tu'n tel kypa'n
kyib'a te jun majx kyi'jjo nya nimilqe, aye'
ikyx kyten: Tze'nku aj ky'a'jil, aye' tzunx
n-el kyanmin ti'j tkyaqil, ex aye' ileq'qe,
ex aye' nchi k'ulin kywutzjo twutzb'iyil.
Qu'n noqit ikytzjo, ilitla ti'j tu'n kyiky'a
twutzjo tx'otx'. [11] Qala' a weji'y nxi nq'ma'n,
tu'n mi tz'oka kymujb'in kyib'a tuk'a jun, a
ntq'ma'n qa nimil, me qa nky'a'jin, mo qa
n-el kyanmin ti'j txqan ti', mo qa nk'ulin
kywutzjo twutzb'iyil, mo qa iqil yolj, mo
qa tx'ujtinelj, mo qa ileq'j. Mixpe tu'n
t-xi kytzyu'n jun kywa'y tuk'a xjal ikyjo.
[12] Qu'n nti' wokli'n tu'n nkawi'n kyi'j xjal,
a nya nimilqe; o'kx te Dios kkawil kyi'j.
Me atzin kye' toj Ttanim Dios, b'a'n tu'n
kykawin te kyib'a kyxolxa, ayi'y nimilqi'y,
ti'jjo kyb'inchb'i'n. [13] Tu'npetzi'n, kyim-
itzji'y aj il kyxola.

6

Nya wen tu'n qxi' jstisil kyuk'a nimil

* 4:16 1Co. 11:1; Fil. 3:17 * 5:1 Deu. 22:30 * 5:6 Gal. 5:9 * 5:7 Ex. 12:5 * 5:8 Ex. 13:7; Deu. 16:3

1 Ex atx juntl o nb'i'y kyi'ja: ¿Tze'n
qa at jun ti' saj kyxola, liweyxix nche'xa
chiky'b'il kyib'a kywutzjo kawil, nya nim-
ilqe? ¿Tiqu'n nya kywutzjo nimilqe?
2 ¿Ma mitzin b'i'n kyu'n, qa aye nimil kchi
kawil kyi'jjo xjal nya nimilqe tkyaqil twutz
tx'otx'? Exsin qa ikytzjo, ¿Ma nti'tzin
kyetza kynab'l, tu'n kynik'etjo junjun ti', a
noq ch'in t-xilin? 3 ¿Ma mitzin b'i'n kyu'n
qa aye nimil kchi kawil kyi'j angel? ¿Ya-
jtzila te' junjun tal ti' tzalu'n twutz tx'otx'?
4 Tu'npetzi'n, qa at kyq'oja kyxola ti'j junjun
ti' tzalu'n twutz tx'otx', ¿Tiqu'nil nchi ok
kyq'o'nji'y nya nimil te kawil kye'y? Qu'n
nti' kye kyoklin toj Ttanim Dios. 5 Nxi
nq'ma'nji'y lu'n kye'y tu'n kytzaj tx'ixwe
ch'in tu'n, qu'n ¿Ma mixpela a'l jun kye'
at ch'in tnab'l tu'n tsk'et tumil jun ti' kyx-
olxa, ayi'y nimilqi'y? 6 Ex nya noq nchi
b'aj ja jyo'n q'oj kyxolxa, qala' ex liweyxix
nche'xa chiky'b'il kyib'a kywutzjo kawil
nya nimilqe. ¿Ma mixsin a'l jun kyxola, a
ayi'y nyakuj aj nab'lqi'y, tuk'axpetla jun, a
at ch'in tnab'l tu'n tnik'etjo jun ti' kyxoljo
nimil?

7 Ex noq ti'jjo kyjoyb'i'n q'oja kyxolili'y,
n-el tniky'tzajil qa ma kub' kyi'ja tu'n nya
b'a'n. ¿Ma nyapetzintla b'a'n tu'n tiky'x
ch'in nya b'a'n kyu'n, a n-ok b'inchin kyi'ja,
ex tu'n tiky'x elq'b'in kyu'n? 8 Qala' ayex
kye' nchi b'aj jaw b'inchinte noq ti'chaqku
ti' kyxolxa, mo nchi b'aj elq'i'n.

9 ¿Ma mitzin b'i'n kyu'n qa aye' xjal
b'inchil ilqe, nti' kyoklin toj Tkawb'il Dios?
Mitzin txi kyq'o'n sb'ub'l kyib'a, qu'n
tkyaqiljo xjal lo nti' kyoklin toj Tkawb'il
Dios: Jni' aj pajil, ex aj k'ulil kywutzjo
twutzb'iyil, ex aye n-el kyi'jlin mejeb'lin, ex
jni' ichin, a n-ok kyq'o'n kyib' te qya, noq
tu'n kyky'a'jin ichin tuk'a ichin; 10 exqetzi'n
ileq', exqetzi'n npon kyk'u'j ti'j nimku ti',
exqetzi'n tx'ujtinel, ex xo'l yol, ex jni' sb'ul.
11 Ikytaqtzin tten junjun kyeji'y ojtxe. Me
atzin ja'lin, ma chi txjeta toj tkyaqiljo lo,
ex ma chi el pa'n tu'n Dios, tu'n tsaqix
kychwinqila, ex ma chi oka tz'aqle twutz
Dios toj tb'i qAjaw Jesucrist, tu'n Xewb'aj
Xjan.

Nya wen tu'n qky'a'jin

12 Ikytzin tze'nku nkyq'ma'n: Tzaqpi'nqo
tu'n tkub' qb'inchin noq alkyex qaj. Me
te we'y, nya tkyaqil at tajb'in. Ex qa tza-
qpi'nqo tu'n tkub' qb'inchin noq alkyex qaj,
me nlay txi nq'o'n wib'a tu'n tkub' wi'ja
tu'n tajb'il nxmilila.* 13 Qalatzin kye', qa
aj ttzaj tqanin kyxmilila juntl qya, ikyna-
jla kye toj kywutz, tze'nku aj ttzaj tqanin
kyk'u'ja ch'in twa; ex b'a'n tu'n t-xi kyq'o'n
kyib'a tze'nku kyaja, ex akula tzaj kyq'ma'n
te kolb'il kyib'a, ¿Ma nyatzin n-okin qwa
te qk'u'j, ex atzin qk'u'j tzaj tq'o'n Dios te
k'u'b'l qwa? Me aye lu'n kchi b'ajil kykab'il
tu'n Dios. Me nya ikyxjo tuk'a qxmilil.
Qu'n nlay tz'okjo qxmilil te ky'a'jil, qala' te
qAjaw, ex a qAjaw ky'iwlilte qxmilil. 14 Qu'n
ikytzi'n tze'nku xjaw anq'in t-xmilil qAjaw
tu'n Dios, exsin ikyxjo qe, kjawil anq'in
qxmilil, tu'n tipin. 15 ¿Ma nyapela b'i'n
kyu'n qa ajo qxmilil ma tz'ok te jun tnej t-
xmilil Crist? ¿Ma akutzin tz'el wi'nji'y jun
tnej t-xmilil Crist, tu'n tok mujb'it tuk'a jun
ky'a'jil? Nti'x tumil ikyjo. 16 ¿Ma nyapela
b'i'n kyu'n, qa ma tz'ok meje jun ichin tuk'a
jun qya aj ky'a'jil, kykab'il kchi okil junx
kyxmilil? Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Tu'jil Tyol
Dios kyjalu'n: Toj nwutza, chi Diosjo, aye
kab'e nchi ok meje, junxch'in kyxmililch.*

17 Exsin ikyxjo, qa at jun xjal s-ok tmujb'in
tib' tuk'a qAjaw, b'e'x k-okil junxch'in
kyanmin tuk'a.

18 Tu'npetzi'n, ku kyel oqa te' jni' ky'a'jin.
Nxi kyq'ma'n qa tkyaqil kyila, mi nchi
b'inchin mib'in kyi'ja. Me mina wer-
man, qu'n tkyaqiljo il nb'inchin mib'in qi'j,
ex a xjal nb'inchin ky'a'jin, nb'inchin il
ti'jx t-xmilil. 19 ¿Ma nyatzin b'i'n kyu'n,
qa a kyxmilila o tz'ok te tnajb'il Xewb'aj
Xjan, a o tzaj tq'o'n Dios toj kyanmi'n?*
Tu'npetzi'n, nyaqe kye' tajawjo kyxmilila,
qala' a Dios. 20 Qu'n o chi laq'eta tu'n
tchky'el Jesucrist. Tu'npetzi'n, chi nimsi'n
tb'i Dios tuk'a kyxmilila.

7

Jun tumil ti'jjo mejeb'lin

1 Atzin ja'lin, kxel ntzaq'winji'y kyx-
jelb'itza, a saj kytz'ib'i'n we'y: Tnejil,
nkyq'ma'n qa b'antla tu'n mi jyone ichin t-
xu'jil. 2 Me kxel nq'ma'n, qa noq tu'n tpajjo

* 6:12 1Co. 10:23 * 6:16 Gen. 2:24 * 6:19 1Co. 3:16; 2Co. 6:16

nimku ky'a'jin, wenitla tu'n tjyet te ichin
t-xu'jil, ex ikyxjo te qya, il ti'j tu'n tjyet
tchmil teku. [3] Exsin nya b'a'ntz tu'n tkub'
ttzyu'n ichin tib' te t-xu'jil, ex ikyx te qya,
nya wen tu'n tkub' ttzyu'n tib' te tchmil.
[4] Qu'n nti' teqya toklin ti'jx t-xmilil, qala' a
tchmil. Ex ikyxjo te ichin, nti' toklin ti'jx
t-xmilil, qala' a t-xu'jil. [5] Tu'npetzi'n, mi
kub' kyxk'a'yin kyib'a jun te juntl, b'ape'
qa ma b'ant ti'j kyu'n, tu'n tkyij kytzaqpi'n
kyib'a jun jte' q'ij noq tu'n kyokkuy toj na'j
Dios, qa kyajtaqkuy ikyjo. Aj kyjapin b'ajjo
q'ij anetzi'n, liwey chi meltz'aj jun majla,
tze'nkuxtaq kyte'n, qu'n qa mina, noq chi
kub' tz'aqa toj ky'a'jin tu'n tajaw il. [6] Nxi
nq'ma'nji'y tumil lo kye'y, me nya ilxix ti'j
tu'n tb'ant-xix ikyjo. Qa wentaqku te kye'y
tu'n tkub' kypa'n kyib'a jun jte'b'in q'ij,
b'a'n; me qa mina, ex b'a'n.

[7] Wajatla we' tu'n kyoka tze'nku we'.
Me ate Dios ma tzaj q'o'nte toklin junjun,
tze'nku taj, qa te mejeb'lin mo minaj.

[8] Atzin ja'lin kxel nq'ma'n kyejo ichin, a
o kyim kyxu'jil, exqetzi'n qya, a o kyim
kychmil: B'a'ntla tu'n mi chi mejeyitl
tze'nku we'. [9] Me qa nlay b'ant kyu'n ikyjo,
b'a'n tu'n kymeje, qu'n ex tb'anilx te' tu'n
kymeje, tze'nkul te' tu'n kyxi' toj najin tu'n
tpaj tajb'il kyxmilil.

[10] Me ayetzi'n nimil, a o chi meje, kxel
nq'ma'n kye' qya, tu'n mi kyij kytzaqpi'n
kychmil. Qu'n atzi'n nuk'b'il lo, nya wu'n,
qala' tu'n qAjaw. [11] Me qa akutaq xkub'
tpa'n qya tib' tuk'a tchmil, ma kyijkux
ikyjo. Nlay b'antl tu'n tmeje jun majl tuk'a
juntl ichin; qala' ilx ti'j tu'n tmeltz'aj tuk'a
tchmil. Ex ikyqexjo chmilb'aj, ex nya b'a'n
tu'n tkyij kytzaqpi'n kyxu'jil.*

[12] Me ayetzi'n, a mujleqe tuk'a jun nya
nimil, mix yoline qAjaw Jesús ti'jjo lo;
qala' ayi'n kchin xel q'ma'nte: Qa at jun
nimil, a nya nimil t-xu'jil, me qa tajqya
tu'n tnajan tuk'a, mi kub' tpa'n tib'. [13] Ex
ikyxjo qa at jun qya nimil, me nya nimil
tchmil, me qa tajjo ichin tu'n tnajan tuk'a,
ex mi kub' tpa'n tib'. [14] Qu'n atzin ichin,
nya nimil, ma tz'el pa'n tu'n Dios, b'alaqa
tu'n tnimin noq tu'n t-xu'jil. Ex atzin
qya, nya nimil, ma tz'el pa'n tu'n Dios,
b'alaqa tu'n tnimin tu'n tchmil. Qu'n qa
ma kub' kypa'n kyib', b'alaqa ayejo kyal,
nlay tz'el kyniky' te qAjaw. Me qa kukx
nchi najan junx, at amb'il tu'n kynimin,
ex tu'n kyok te xjan twutz qMan. [15] Me
qa a chmilb'aj mo qa xu'jlb'aj, a nya nimil,
nlab'te tu'n tkub' tpa'n tib' tuk'a nimil,
mala kub' kypa'nkuxtaq kyib'tz. Qu'n at
te nimil tzaqpib'l te toj jun il tze'nku lo
qu'n ma qo txokle tu'n Dios, tu'n qanq'in
tuk'a jun nuk'b'il toj qchwinqil. [16] Nkub'
ntz'ib'i'nji'y lu'n, qu'n ¿Ma b'i'ntzin tu'n,
ay qya, qa aku kletjo tchmila tu'njo yek'b'il
tu'n? Ex ay, ichin, ¿Ma b'i'ntzin tu'n, qa aku
kletjo t-xu'jila tu'njo yek'b'il tu'n?

[17] Tze'nchaqxla taj junjuntz tu'n tajb'in,
me il ti'j tu'n tajb'in tze'nkuxjo toklin
ma tzaj tq'o'n qAjaw, tej ttxoklajtz tu'n
Dios, tej tnimin. Qu'n atzin nuk'b'iljo lo,
nxi nq'ma'n kyojile kykyaqil ch'uq Ttanim
Dios. [18] Qa at jun otaq tz'ok techil kyu'n
xjal ti'j tchib'jil tej tnimin, b'a'n tu'n tkyij
ten ikyjo; ex qa at juntl nya tok techil,
ex b'a'n. Nya il ti'j tu'n tok techil ja'lin.
[19] Qu'n nti' toklin ja'lin qa tok qechil mo
minaj, qala' ate at tokli'n, a k'wel qb'inchin
tze'nku tajb'il Dios. [20] Teyilex junjun i tkyij
tze'nkuxtaqjo tten, tej txoklajtz tu'n Dios.
[21] Tu'npetzi'n, qa k'ayintaq tib'a tu'n toka
te aq'nil te jun majx kyuk'axjal, tej tnimi'n
Tb'anil Tqanil, mi jaw b'isi'n tu'n ikyjo,
qu'n junx kyoklinxjal twutz Dios, qa noq
aq'nil mo tajaw aq'untlqej. Me qa at amb'il
tu'n ttzaqpaj tojjo lo, b'a'n tu'n tok tq'o'n
tilil. [22] Qu'n qa at jun nimil, a otaq tz'ok
te aq'nil te jun majx kyuk'axjal, tej ttxok-
lajtz tu'n qAjaw, exla qa aq'nil, me atzi'n
ja'lin tej tnimin, ma tzaqpaj tu'n tajb'in
toj taq'in qAjaw. Ex ikyxjo, qa tzaqpi'ntaq
jun xjal, tej ttxoklajtz, atzi'n ja'lin ma tz'ok
te aq'nil te jun majx te Crist. Qu'n junx
kyoklin kykab'ilx twutz Dios. [23] Qu'n ma chi
laq'eta tu'n Dios tu'n jun chojb'ilte wiyilxix,
a tchky'el Jesucrist. Tu'npetzi'n, nya wen
tu'n t-xi kyk'ayin kyib'a te aq'nil te jun
majx kyexjal. [24] Ikytzintzjo erman, teyilex
junjun tu'n twe' toj tnimb'il tze'nkuxjo tok-
lin ma tzaj tq'o'n qMan Dios.

[25] Atzin ja'lin, ti'jjo mejeb'lin kye na'mx
kymeje, nti' jun yol ntq'ma'n qAjaw ti'jjo
lo. Me kxel nq'ma'n jun nyola, ex b'a'n tu'n
tqe kyk'u'ja ti'j, noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j
qMan Dios wi'ja. [26] Toj nwutza, noq tu'n

* 7:11 Mt. 5:32; 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18

tpajjo tq'ijil ja'lin, nimxix niky'x qu'n, tu'n
tpajjo qnimb'il, b'a'ntla tu'n tkyij jun xjal
tze'nkuxjo tten. 27 Qa at t-xu'jil, mi kyij
ttzaqpi'n; ex qa nti', mi tzaj tjyo'n. 28 Me
qa ma knet t-xu'jila, nti' tila ti'j; ex qa
jun txin ma knet tchmil, nti' til ti'j. Me
qatzin qa ma chi meje, ok kchi okil jitz'le toj
nimku ti' tzalu'n twutz tx'otx'. Tu'npetzi'n,
wajatla'y tu'n mi tziky'xi tkyaqiljo lo kyu'n.
29 Erman, atzin waji'y tu'n t-xi nq'ma'n
kyjalu'n: Aye at kyxu'jil, b'a'n tu'n tok
kyq'o'n tilil tu'n kyaq'nin toj taq'in qAjaw,
ex nya o'kx tu'n kyximin ti'jjo qya, qu'n
ch'ix tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz tx'otx',
ex nimkul atx tu'n tb'ant. 30 Ikytzi'n aye
nchi b'isin, ex aye nchi tzalaj, ex aye at
ch'in kypwaq, mitla txi kyq'o'n amb'il tu'n
tmaqsetjo taq'in Dios tu'n ikyjo. 31 Ayetzi'n
n-ok tilil kyu'n, tu'n kykanb'in tkyaqil
twutz tx'otx', tu'n mi kub'e kyi'j tu'n,
nyakuxtlaj nti' at kye. Qu'n tkyaqiljo n-
ok qka'yin tzalu'n twutz tx'otx', kyja' tb'aj.
32 Tu'npetzi'n, wajatla'y tu'n tok kyq'o'n tilil
tu'n kyaq'nin toj taq'in qAjaw, ex nya o'kx
tu'n tok naj kynab'la ti'jjo twutz tx'otx'.
Ikytzi'n tze'nku jun ichin nti' t-xu'jil, o'kx
nximin ti'j tze'n tu'n ttzalaj Dios ti'j. 33 Me
atzin te' ichin at t-xu'jil, kab'e ja nb'isine,
qu'n ex il ti'j tu'n tb'isin ti'jjo te twutz
tx'otx', tu'ntzin ttzalaj t-xu'jil ti'j. 34 Ex
ikyqexjo nana, aye' nti' kychmil, exqetzi'n
jni' txin, aye' na'mx kymeje, i tok tilil kyu'n
tu'n kyok tz'aqle twutz Dios tuk'a kyanmin
ex tuk'a kyxmilil. Me ante o meje, tok
tilil tu'n ti'jjo te twutz tx'otx', tu'n ttzalaj
tchmil ti'j. 35 Nxi nq'manji'y lu'n, nya tu'n
mi chi mejeyi'y, qala' tu'n kyanq'i'n tze'nku
taj Dios, ex tu'n tok tilil kyu'n ti'j taq'in
qAjaw tuk'a tkyaqil kyk'u'ja.
36 Ex qa at jun q'a ma kub' t-ximin tu'n
tmeje tuk'a ja' ma yoline, ex qa ma japin
tab'q'e ja' tu'n tmejeye, ex qa ma kub' t-
ximin qa axix b'a'n, nti' tky'i tu'n tmeje,
qu'n nya iljo ikyjo. 37 Ex qa at juntl nkub'
t-ximin qa nya wen tu'n tmeje, ex qa ax t-
ximjo twutz Dios, ex nya noq nxi lipe ti'j
tyol juntl, qala' tuk'a tkyaqil tk'u'j, ex b'a'n
tu'n mi mejeye. 38 Tu'npetzi'n, qa ma tz'ok
meje tuk'a ja' ma yoline, b'a'n kb'antil tu'n
ikyjo. Ex qa mi xjaw meje tuk'a, tb'anilxix
ikyjo.
39 Atzin ja'lin, tu'n tjapin b'aj nyola lo
ti'jjo mejeb'lin, kxel nq'ma'nji'y lu'n: Atzi'n
qya nimil, qa mujlek tuk'a tchmil, il ti'j tu'n
tnajan tuk'a, a itz'xtaqjo tchmil. Me qatzin
ma kyimjo tchmil, tzaqpi'n tejo qya, tu'n
tok meje tze'nkuxjo taj tuk'a juntl tchmil,
a nimil. 40 Me toj nwutza, tb'anilxitla noqit
aku kyij kukxjo, tu'n mi mejeye. Ex atzin
nyola lo, nya noq wekuy, qala' tu'n Xewb'aj
Xjan toj wanmi'n.

8

Ajo chib'j, a nxi q'oyit kywutzjo kywutzb'iyil dios

1 Atzin ja'lin, tzaj kytz'ib'i'n we'y ti'j qa
wen tu'n kychyo'n tchib'jil alu'mj, a kub'
b'yo'n toj kyb'i kywutzb'iyil dios. Kxel
nq'ma'n jun tumil te nuk'b'il kye'y. Twutzx
kye kyu'n qa qkyaqilx at qnab'l tib'ajjo lu'n.
Me a kynab'la lo, a nchi nimsin kyib'a tuk'a;
nya toj tumil ta'ye. Me metzin tetz tumil,
tu'n tten jun qk'u'jb'il qib' qxolile, tu'n
qch'iy, tze'nku taj Dios. 2 A q'uqlek tk'u'j
ti'jjo a n-el tniky' te, nya tumil ta'ye tnab'l
twutz Dios. 3 Me metzin te', a n-ok k'u'jlin
kye txqantl, apente toj tumil ta'ye tnab'ljo.
4 Atzin tumil ti'jjo chib'j kub'nin kywutz
twutzb'iyil nti' tajb'in, qu'n ayetzi'n
twutzb'iyil nti' kyoklin tzalu'n twutz
tx'otx', qu'n nti' juntl te Dios, qala' o'kxjo
jun, a ojtzqi'n qu'n. 5 Twutzx tetz qa toj
kywutzxjal, ila'ku dios twutz tx'otx', ex toj
kya'j, qu'n ila' kyb'aj dios kye xjal ex ila'
kyajaw. 6 Me metzin qetz, nti' juntl dios, qa
nya o'kxjo Dios, a qMan, a ttxuyil tkyaqil, ex
noq te, ok qo ajb'ila.* Ex junch'inx qAjaw, a
Jesucrist,* a kub' b'inchinte tkyaqil, ex noq
tu'n, nqo anq'ine.*
7 Nya tkyaqil nimil qxol, ma tz'el tniky' te
lo. Qu'n nkub' kyximin ti'jjo kyb'inchb'in
ojtxe, qa tu'n kychyo'n a tchib'jil alu'mj, a
kub'nin kywutzjo kywutzb'iyil dios, nkub'
kyximin qa ma ku'x kyil. 8 Me twutzx tetz,
qa nya tu'n qwa, ma qo ele wen twutz qMan
Dios. Qu'n qa ma txi qchyo'n ex qa mina,
nti' tajb'injo lo twutz Dios.
9 Twutzx tetz qa tzaqpi'nqo tu'n t-xi
qchyo'n chib'j anetzi'n. Me kyka'yinktzin
kyib'a, tu'n mi jaw tz'aq jun nimil, a na'm
twe' wen toj tnimb'il noq tu'n kypaja, aj

* 8:6 Mal. 2:10; Jn. 1:3; Ro. 11:36; Ef. 4:6 * 8:6 Jn. 13:13 * 8:6 Kyb'i. 17:25; Col. 1:16

t-xi kychyo'n. [10] Qu'n aku b'aj ikyjo; qa
nxi kychyo'n tchib'jil alu'mj, a otaq kub'
kywutzjo kywutzb'iyil toj tja kydiosxjal,
exsin qa atkutaq jun nimil nka'yin kyi'ja,
a na'mxix twe' toj tnimb'il; exsin qa xkub'
tb'inchinkutaq tze'nku' kye', exsin b'alaqa
nti'taq b'isin tu'n ikyjo. Me noq tu'n s-
ok tka'yin kyi'ja ikyjo, ja xkub'e tz'aqe te
jun majx toj il. [11] Me tu'npetzi'n xkyim
Crist, tu'n tkletjo a ne'ë toj tnimb'il lo,
me atzin kye', noq tu'n tpajjo noq ch'in
kynab'la, knajile' kyermana te jun majx.
[12] Qu'n qa noq tu'n kypaja, kchi jawile tz'aq
kyermana, ma ku'x kyila ikyjo twutz Crist.*
[13] Tu'npetzi'n, qa noq tu'n tpajjo nniky'b'ila,
aku kub' tz'aq juntl nimil, b'a'ntz tu'n mi t-
xi nniky'b'inji'y chib'j ikyjo, tu'ntzin mina
chin oki'y tze'nku jun tze, ja tu'n tja tolpaje
jun wermana toj tchwinqil.

9

Atzin toklin jun tsanjil Jesús

[1] Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qu'n at
wokli'n te tsanjil Jesús, ex nchin yoli'n
jikyinxix wen ti'j Tyol, ex ma chin tzaqpaja
tjaq' kykawb'il tkyaqil xjal. Tze'nku we',
ma nliy qAjaw Jesús,* ex ayetzin kye' ë ok
te waq'nb'i'n toj taq'in. [2] B'alaqa at junjun
nka'min tanmin qa nya tsanjil Jesúsqi'n.
Me metzin kye', b'i'n kye' kyu'n, aj qa iky
woklinji'y. Qu'n wu'n ë nimini'y, ex atzin
yek'b'iljo qa tsanjil Jesúsqi'n.

[3] Atzin tumiljo wu'n kye'y te kolb'il wib'a
kywutzjo nchi yolb'in wi'ja. [4] Qu'n tu'n
tsanjil Jesúsqi'n, il ti'j tu'n ttzaj kyq'o'n
nwa'y ex nk'wa'y. [5] Ex at wokli'n tu'n
tok lipe jun nxu'jila wi'ja, a nimil, tze'nku
te Pegr ex kye' txqantl tsanjil, exqetzi'n
titz'in qAjaw. [6] ¿Tze'ntzin ch'in kye toj
kywutz? ¿Ma o'kqoxsin qe' tuk'a Bernabé
nti' qokli'n ti'j jun chojb'il twi' qk'u'ja ti'jjo
aq'untl nb'ant qu'n, tze'nku kye txqantl?

[7] Twutzx at qe' qoklin, tze'nku jun xol
q'aq' at toklin ti'j twi' tk'u'j; ex tze'nku jun
kjol, aj tb'aj aq'nin; ex tze'nku jun kyik'lel,
at toklin tu'n tk'wa'n ch'in tal timië alu'mj.
[8] Ex mi kub' kyb'isi'n qa noq t-xim jun xjaljo
lu'n, [9] qu'n tz'ib'inl ta'ye toj tkawb'il Moisés
ojtxe:
Mi tz'ok tjtz'o'n ttzi wakx, a nwa'b'in triy,
noq tu'n mi jawe ti'nku ch'in twa triy, qu'n
lu' nwa'b'in ti'j.*

Atzin n-ele lu'n nya o'kxsa nyoline kyi'j
alu'mj. [10] Qala' nyolin qi'j, qu'n b'i'n qu'n qa
jun kjol exsin jun wa'b'il triy q'uqle tk'u'j
ti'j tawal, tu'n tjaw, qu'n atzin chojb'il te'.
[11] Ikyxsin qe', ma kux qawin jun awal toj
kyanmi'n, a Tyol qMan Dios. Exla at ch'in
qoklintza, tu'n ttzaj kyq'o'n ch'in qe'y, qu'n
loqo'y nqo aq'nin kyxola.* [12] Qa at kyoklin
junjuntl ti'jjo ikyjo, ¿Yajtzila' qetza?

Me mina nkub' qb'inchin qe' ikyjo. Qu'n
loqotzi'n, ma qo jawil qitj tzma tzalu'n, me
qil qib'xa, qu'n tu'ntzin mix a'l jun jaw
yolb'in qi'ja, qa noq tu'n qkanb'in pwaq ti'j
Tb'anil Tqanil ti'j Crist.

[13] Qu'n b'i'n kye' kyu'n, qa aye aq'nil toj
tnejil ja te kyna'b'l aj Judiy Dios, at kyoklin
ti'jjo jni' oyaj, a nxi kyq'o'n aj Judiy twutz
Dios. Ex ikyjo aye' nchi kub' b'yo'nte alu'mj
te chojb'il kyilxjal, ex attaq kyoklin tu'n
kychyo'n ti'jjo tchib'jil alu'mj.* [14] Ikytzin
tumiljo xkyij tq'ma'n qAjaw Jesús, qa ayejo,
a yolil Tb'anil Tqanil kolb'il, ex at kyoklin
ti'j jun onb'il, qu'n tu'n a kyaq'i'n.*

[15] Me tze'nku we', nti' nchin qani'n kye'y,
tu'n ttzaj kyq'o'nji'y onb'il we'y. Ex nya
ma txi ntz'ib'i'n weji'y lu'n kye'y, a tu'n t-
xi kyxikyb'in tu'n ttzaj kyq'o'n onb'il we'.
B'a'ntla qa wen tu'n nkyim we', tze'nku a
tu'n ttzaj ntzyu'nji'y onb'il kye'y. Qu'n tu'n
ttzaj ntzyu'nji'y onb'il, ax nyola k'wel tz'aq
wib'aja. [16] Tze'nku we', nya noq tu'n te' yolil
Tyol Diosqi'n, kjawil nimsin wib'a; qala'
qu'n ilx ti'j tu'n tkub' nb'inchinji'y aq'untl,
qu'n jun waq'in weji'y ma tzaj tq'o'n Dios.*
Qu'n qa mina xkub' nb'inchi'n, ktzajil tq'oj
Dios wi'ja. [17] Qa ma kub' nb'inchinji'y lu'n a
wu'nkuxa, atla jun chojb'il we'. Me nyaxix
noq tu'n ikyjo, qu'n ma chin jaw sk'o'n
we' tu'n Dios, ex ma tzaj toqxenin Tyol
we'y, ex nlay kub' wewi'n, qu'n ilxix ti'j
tu'n tkub' b'inchit. [18] ¿Ti'tzila chojb'il wetza
ikyjo toj nwutza? Atzi'n nchin tzalaja tu'n
nchin yoli'n ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il noq
kukxjo, nya loq'aj. Tu'npetzi'n, mi nchin
qani'n jun onb'il ti'j, qu'n tu'ntzin mi chi

* 8:12 Mt. 25:45 * 9:1 Kyb'i. 9:3-6; 1Co. 15:8 * 9:9 Deu. 25:4; 1Tim. 5:18 * 9:11 Ro. 15:27 * 9:13 Deu. 18:1 * 9:14 Mt. 10:10; Lc. 10:7 * 9:16 Jer. 20:9; Am. 3:8

jaw yolb'inxjal wi'ja, qa noq tu'n jun onb'il
nchin yolini'y ti'j Tyol Dios. Exla qa at
we woklin ti'j jun onb'il, me mina ntzaj
ntzyu'n.
19 Qala' tzaqpi'nqi'n, qu'n mix a'l jun we'
onilwe, ex nti' jun xjal aku kawin wi'ja. Me
metzin we', ma tz'ok nq'o'n wib'a nyakuj
tjaq' kykawb'il tkyaqil, me noq tu'n kyn-
imin tkyaqil xjal wu'n ti'j Tb'anil Tqanil.
20 Tej ẍin b'eta kyxol aj Judiy, ma tz'ok
nmujb'in wib'a junx kyuk'a, noq tu'n tok
kyb'i'nku wi'ja, ex tu'n t-xi kynimin a
Tb'anil Tqanil. Ex tej ẍin b'eta kyxoljo kyaj
tu'n kyel wen twutz Dios noq tu'n tjapin
b'aj ojtxe kawb'il kyu'n, ex ma txi nmujb'in
wib'a kyuk'a, me nya tu'n wel wena twutz
Dios, qala' noq tu'n tok kyb'i'nku xjal wi'ja,
ex tu'n t-xi kyniminku Tb'anil Tqanil. 21 Ex
tej ẍin b'eta kyxol aj nya Judiyqe, aye'
mina xkub' kyb'inchin tze'nku tz'ib'in toj
ojtxe kawb'il, ex ma txi nmujb'in wib'a
junx kyuk'a, nyakuj nti' kawb'il wib'aja,
noq tu'n tok kyb'i'nku wi'ja, ex tu'n t-
xi kyniminku Tb'anil Tqanil. Me mi nxi
nq'ma'n tuk'a lo qa ma kub' nb'inchinji'y
a nya b'a'n twutz Dios, qu'n nimilqi'n ti'j
Tkawb'il Crist. 22 Ex tej ẍin b'eta kyxol
xjal, aye' nti'xix kyoklin kyxoljo nmaq xjal
tzalu'n twutz tx'otx', ma tz'ok nq'o'n wib'a
tze'n jun kye, tu'n tok kyb'i'nku wi'ja, ex
tu'n t-xi kyniminku Tb'anil Tqanil. Waja
tu'n woka tze'nku tkyaqil wiq xjal, noq tu'n
tok kyb'i'nku wi'ja, ex tu'n t-xi kyniminku
Tb'anil Tqanil kolb'il. 23 Nkub' nb'inchi'n
tkyaqiljo lu'n, noq tu'n tpaj Tb'anil Tqanil,
tu'ntzintla qmujb'in te qib' junx qkyaqilx
tjaq' tky'iwb'il Dios.
24 Jun tumil wu'n kye'y tu'n tkub'
kyb'inchi'n tuk'a tkyaqil kyanmi'n toj
taq'in qMan Dios, ikyx tze'nku we. Qu'n
b'i'n kye' kyu'n, a kyxol txqan xjal, a rinil,
tkyaqilx tetz nrinin, me noq junch'in te'
nkanb'in chojb'il. Ikytzi'n toj qnimb'il, me
il ti'j tu'n kykanb'inti'y chojb'il q'o'ntz tu'n
Dios toj kya'j. 25 Tkyaqiljo rinil, a taj tu'n
tkanb'in, il ti'j tu'n tkub' ttzyu'n tib' ti'jjo
jni' ti'chaq ti', a aku b'ant tu'n tsikyte t-
xmilil, aj txi' rinil. ¿Tiqu'nil? Noq tu'n
tkanb'itku' jun tal oyaj, a jun paqx nb'aj.
¿Me atzin qetz? Iltzin ti'j tu'n qrinin wen
toj qnimb'il tu'n qkanb'in te' jun oyaj, a
nlayx b'aj toj kya'j. 26 Tze'nku we' nkub'
nb'inchi'n toj nnimb'ila tze'nku jun rinil
lajo'nxix tu'n jikyin wen, tu'n tkanin tzma
ja' ta'ye chojb'il. Ex ikyx tze'nku jun b'ujil
toj saqchb'il, nya noq k-okil ten tzaqpilkye
tq'ob', qala' ok tjyab'il ja' tumil k-aq'ila
tuk'a tu'n. 27 Ikyqintzin weji'y tze'nku jun
rinil ex jun b'ujil, nkub' ntzyu'n wib'a tu'n
nkanb'inteji'y jun oyaj toj kya'j, ex tu'n mi
chin eli'y toj ntx'ixewa, qu'n qa otaq chin
b'aj xnaq'tzin kyi'j txqantl, exsin mi chin
kanb'intza.

10

Jun xob'tzb'il tu'n Pabl, tu'n mi kyij kyi'jlinxjal Dios

1-2 Me waja tu'n kyb'inti'y werman, qa
nya tkyaqilx kkanb'il chojb'il, a tzaj tq'o'n
Dios. Qu'n kanqetzinji'y aj Israel ojtxe, aye
qxe'chil toj qnimb'il. Qu'n kykyaqilxjo i
etz toj Egipto tuk'a Moisés, ex i mujb'in
te kyib' tuk'a, tej kyten tjaq' muj,* ex tej
kyiky'x toj ttxuyil a', Kyaq tb'i, nyakuj te
jun jawsb'il a'.* 3-4 Ex kykyaqilx i wa'n ti'jjo
xjan wab'j, tej kywa'n ti'j maná, a tzaj tq'o'n
Dios,* ex tej kyk'wan ti'jjo a' etz toj piky
tu'n Dios.* Me atzi'n piky lu'n nyolin ti'j
Crist, a attaq kyuk'a toj tzqij tx'otx'. 5 Exla
qa ok qe kyk'u'j ti'jjo jawsb'il a' ex xjan
wab'j anetzi'n, me mix tzalaje Dios kyi'j, ex
tu'n ikyjo, b'e'x i kyij kyim nimkuxix kyb'aj;
noqx jun jte'b'in kyij.*
6 Atzin ja'lin erman, b'aj tkyaqiljo lo te
jun yek'b'il, tu'n mi pon qk'u'j ti'jjo nya wen
tze'nku pon kye kyk'u'j ti'j.* 7 Tu'npetzi'n,
mi chi k'uli'n kywutzjo kywutzb'iyil dios
tze'nku kye txqantl, tze'n ntq'ma'n Tu'jil
Tyol Dios:

Aye xjal i kub' qe wa'l ex k'wal twutzjo
kywutzb'iyil dios.
Exsin tej kyb'aj wa'ntz, noq ti'chaqku b'aj
b'ant kyu'n kywutz.*

8 Ex mi chi b'aj ky'a'ji'n tze'nku kye jun-
jun aj Israel, ex tu'n ikyjo, b'e'x kyim 23,000
toj junx q'ij.* 9 Ex mi tz'ok kyniky'b'i'n
Crist, tu'n tkub' kyximi'n, qa wen te Dios qa
nti' aku tq'ma tu'n tkub' kyb'inchin ch'i'n

* 10:1-2 Ex. 13:21-22 * 10:1-2 Ex. 14:21-29 * 10:3-4 Ex. 16:35 * 10:3-4 Ex. 17:6; Num. 20:11 * 10:5 Num. 14:29-30 * 10:6 Num. 11:4 * 10:7 Ex. 32:6 * 10:8 Num. 25:1-18

tze'nku kyaja. Qu'n ikyx kyxim junjun aj
Israeljo ojtxe, ex ikyxjo, ex b'e'x i kyim, tej
kyok tx'a'n tu'n kan.* 10 Ex mi chi yolb'i'n
ti'j Dios tze'nku junjunkye i yolb'in, ex b'e'x
i kyim tu'n angel te kyimin.*

11 B'aj tkyaqiljo lo, ex b'e'x kyij tz'ib'it
toj Tu'jil Tyol Dios te jun yek'b'il te qe,
ex te jun aq'b'il qnab'l, tu'ntzin mina kub'
qb'inchinqe ikyjo, a awo nqo anq'in ky-
ojjo q'ij ja'lin, a ch'ix tjapin b'aj tkyaqil.
12 Tu'npetzi'n, qa wa'lqi'y wen toj kyn-
imb'ila toj kywutza, kyka'yinktzin kyib'tza,
tu'n mi chi kub' tz'aqi'y, tze'nku kye aj
Israel ojtxe. 13 Qu'n ajo xim tu'n tb'inchit
il, ikyxjo tze'nku kyxim txqantl nimil toj
tkyaqil twutz tx'otx'. Me ate Dios b'a'n
tu'n tqe qk'u'j ti'j, qu'n nlay taq' te Dios,
tu'n ttzaj jun yajb'il qi'j, a nlayit qpa; qala'
qa ma tzaj jun yajb'il toj qchwinqil, ax te
Dios ktzajil q'onte tumil tze'n tten tu'n qetz
tjaq'.

14 Tu'npetzi'n ayi'y werman, nimxix
nk'u'ja kyi'ja; ku kyel oqa te' k'ulb'il
kywutzjo kywutzb'iyil dios. 15 Qu'n
qa twutzxix at kynab'la tze'nku nkub'
kyximi'n, ex ayexa k-elil kyniky' te, qa
twutzxixjo nyola lo. 16 Tze'nku tojjo Xjan
Wab'j, ex tze'n nxi qq'o'n chjonte te Dios
ti'j, nkub' qyek'in qmujb'il qib' tuk'a Crist
ti'jjo tchky'el. Ex aj qwa'n ti'jjo Xjan Wab'j,
a nb'aj kub' sipit qxol, nkub' qyek'in qa
at qmujb'il qib' qxolx, a awo o qo ok te t-
xmilil Crist twutz tx'otx'.* 17 Exla qa ma
nintz qb'aj, me noq ti'j jun Xjan Wab'j nqo
wa'ne, ma qo ok te junch'in, a t-xmilil Crist.
Tu'npetzi'n, at qmujb'il qib' qxolx, qu'n
qkyaqilx nqo wa'n ti'jjo Xjan Wab'j.

18 Qu'n kyka'yinktzi'n kyi'j aj Israel. Aye'
nxi kyq'o'n alu'mj te oyaj twutz Dios,
at kyoklin ti'j tchib'jil, ex nchi k'ulin te
Dios, aj t-xi kychyo'njo oyaj lo.* 19 Me
nya tu'n lo nxi nq'ma'n qa at tipin jun
twutzb'iyil ex qa a chib'j, a n-okx oyit
twutzjo twutzb'iyil, nimxixtl toklin tze'nku
txqantl chib'j. 20 Qala', a weji'y nxi nq'ma'n,
qa aye' nya nimil, tze'n nxi kyq'o'n tchib'jil
alu'mj te oyaj kywutzjo kywutzb'iyil, te
taq'nil tajaw il nxi kyq'o'ne, ex nya te qMan
Dios.* 21 Ex nti' qmujb'il qib' tuk'a qAjaw,
qa axsa nqo k'wane tojxjo Xjan Wab'j, ex
axsa tu'n qk'wan toj kyk'wab'l taq'nil tajaw
il. Ex nti' qmujb'il qib' kyuk'a tkyaqil nimil,
a junx nchi wa'n wab'j toj Xjan Wab'j, ex
axsa tu'n qmujb'in te qib' kyuk'a xjal nchi
wa'n kywutzjo kywutzb'iyil taq'nil tajaw
il. Nlay qo ok te kab'e tumil. 22 Qa nqo
lab'te tu'n qxi' tojjo kab'e tumil ikyjo, n-
okx qyekin Dios tu'n ttzaj tq'oj qi'j.* Ex nlay
miyet tq'oj, qa ma tzaj. ¿Ma attzinqe qipin
tze'nku te Dios?

*Nimxixtl tajb'in tu'n tok qk'u'jlin qib'
tze'nku tu'n tkub' qb'inchin a qaj*

23 Twutzxix tze'nku nq'umj, qa: Tza-
qpi'nqo tu'n tkub' qb'inchin noq alkyex
qaj.* Me te we'y, nya tkyaqil at tajb'in.
Twutzxix tetz tze'nku nkyq'ma'n, qa: Tza-
qpi'nqo tu'n qb'inchin noq alkyex qaj. Me
nya tkyaqil n-onin qi'j tu'n qch'iy toj qn-
imb'il. 24 Qu'n mix a'lx jun nimil njyo'n tu'n
tel wen tu'nx tib'x, qala' noq tu'n tel wenjo
txqantl.

25 B'a'n txi kychyo'nji'y tkyaqil chib'j
nk'ayajtz toj k'ayb'il chib'j, ex mi kub'
kyb'isi'n, mo tu'n t-xi kyqani'n, qa nej
xkub' b'yet kywutzjo twutzb'iyil. 26 Qu'n
ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: Te
qMan Dios tkyaqil tx'otx' ex jni' at twutz.*

27 Atzin ja'lin, qa at jun nya nimil, nxi
txkon kye'y wa'l tja; ex qa kyajtaqkuy
tu'n kyxi'y, b'a'n tu'n kyxi'y, ex b'a'n
tu'n kyniky'b'i'n ti'chaqx kub' q'o'ntz ky-
wutza, ex nya wen tu'n tkub' kyb'isi'n,
mo tu'n t-xi kyqani'n, qa nej xkub' b'yet
twutz jun twutzb'iyil. 28 Me qa ma tzaj
q'ma'ntz kye'y, qa nej xkub' b'yet twutzjo
twutzb'iyil, nyapen wentz tu'n t-xi ky-
chyo'n,* 29 tu'ntzintla mi kub' kyb'inchi'n
a nya wen tu'n tb'inchinte jun nimil toj
twutzjo nya nimil, i'chaqxla nti' tky'i twutz
Dios.

Me qa ikyjo, aku b'ant tu'n ttzaj tqanin
we'y kyjalu'n: ¿Me tiqu'n nyolb'i'n wi'ja
ti'j jun ti', a nti' tky'i twutz Dios, exla qa
at tky'i twutz jun a'la? 30 Qu'n qa ma xi
nq'o'n chjonte te Dios ti'jjo a nxi nchyo'n,
¿Tiqu'ntzin nyolb'in wi'ja tu'n xi nchyo'n?

* 10:9 Num. 21:5-6 * 10:10 Num. 16:41-49 * 10:16 Mt. 26:26-28; Mr. 14:22-24; Lc. 22:19-20 * 10:18 Lv. 7:6
* 10:20 Deu. 32:17 * 10:22 Ex. 20:5; Deu. 32:21 * 10:23 1Co. 6:12 * 10:26 Sal. 24:1; 50:12; 89:11 * 10:28
Ro. 14:13-18; 1Co. 8:7-13

31 O'kxsin kxel nq'ma'nji'y kye'y, qa ma
chi wa'n, qa ma chi k'wa'n, mo qa ti'
juntl ti' xkub' kyb'inchi'n, kyb'inchinkuy te
nimsb'il tb'i qMan Dios. 32 Exla qa nti' tky'i
jun ti' twutz Dios, me mi kub' kyb'inchi'n,
tu'n mi yaje kyyek'b'il kyib'a ti'j kynimb'ila
kywutz Judiy ex nya Judiy ex kywutzjo
txqantl nimil. 33 Qu'n te we'y, n-ok tilil wu'n
tu'n tb'antjo a wen kywutz tkyaqilxjal. Ex
nya tok ipb'il wu'n tu'n tb'antjo tze'n waja
te we'y, qala' kye txqantl, tu'ntzin kyklet.

11

1 Tu'npetzi'n, chi lipeka ti'jjo nkub'
nyek'i'n, tze'nku we' lipcheqi'n ti'jjo
tyek'b'il Crist.*

Jun xnaq'tzb'il ti'jjo kyoklin ichin kyuk'a qya

2 Kxel nq'o'n chjonte kye'y, tu'n
kukx nchi tzaj kyna'nji'y, ex tu'n nkub'
kyb'inchi'n tze'nku xkyij nq'ma'n. 3 Me
waja tu'n tel kyniky'a te, qa ate Crist nejinel
te ichin, ex atzin te ichin nejinel te kya,
ikytzin tze'nku te Dios nejinel te Crist.
Tu'npetzi'n at jun tx'ixpib'l kyxol kyoklin
ichin tuk'a Crist, ex kyxol qya tuk'a ichin,
ex kyxol Crist tuk'a qMan Dios. 4 Qu'n qa
ma jax tktxu'n ichin twi' tze'nku qya toj
tja Dios, aj taq'e na'l Dios, mo qa aj tyolin
Tyol Dios, n-el tiky'i'n tmujb'il tib' tuk'a
Crist. 5 Ex ikyxjo kyeqya; qa noq tu'n kyokku
tze'nku jun ichin, mi jax kyktxu'n kywi'
toj tja Dios, aj kyaq'e na'l Dios, mo qa aj
kyyolin Tyol Dios, n-el kyiky'i'n kymujb'il
kyib' kyuk'a ichin, qu'n n-ok kyq'o'n kyib'
te ichin nyakuj mitzo'n kywi' te jun majx.
6 Tu'npetzi'n, qa at jun qya, tky'e' jax
tktxu'n twi' toj tja Dios, b'a'ntla tu'n tel
tmitzo'n twi', tu'n tok tze'nku jun ichin te
jun majx. Me jun tij ttx'ixewjo qya aku tz'el
ikyjo tu'n tkyij twi' tze'n twi' jun ichin.
Tu'npetzi'n, ilx ti'j tu'n tjax tktxu'n twi'
toj tja Dios. 7 Qu'n tze'nku te ichin, nya wen
tu'n tjax tktxu'n twi' toj tja Dios tze'nku jun
qya, qu'n twutzb'iyil Dios te', ex jun yek'b'il
ti'jjo tqoptz'ajiyil t-xilin Dios. Ex ikyxjo
teqya, jun yek'b'il ti'jjo tqoptz'ajiyil t-xilin
ichin.* 8 Qu'n te tnejil, nya te s-el anq'in
ti'jqya, qala' a teqya ti'j ichin. 9 Ex nya tu'n
tpaj teqya xb'ante ichin, qala' tu'n tpaj te
ichin xb'ante qya.* 10 Tu'npetzi'n, b'a'n tu'n
tjax tktxu'n qya twi', te jun yek'b'il kywutz
angel, qa tjaq' tkawb'il ichin ta'ye.
11 Me toj Ttanim Dios il ti'j kykab'il, qu'n
nti' ichin qa nti' qya, ex ikyxjo qya nti', qa
nti' ichin. 12 Qu'n te tnejil, ate qya tzajnin
ti'j ichin. Me ex ikyxjo, qa tkyaqil ichin n-
anq'in ti'jqya. Ex tkyaqiljo lu'n tzajnin ti'j
Dios. 13 Qu'n ayex kye' aku chi q'mante, qa
nya wen tu'n tna'n jun qya Dios toj tja Dios
tze'nku jun ichin, a mi njax kutxb'il twi',
qu'n il ti'j jun tx'ixpib'l kyxol ichin ex qya.
14 Qu'n ¿Ma nyatzin twutzx, qa ttx'ixew te
ichi'n tu'n tkub' tch'iysin twi' tze'nku twi'
jun qya? 15 Qala' ma tzaj tq'o'nx te Dios
tsmal twi'qya nmaq, tu'n tok te jun yek'b'il
qa at tx'ixpib'l kyxol tqoptz'ajiyil qya tuk'a
tqoptz'ajiyil ichin. Qu'n ma tzaj tq'o'n
twi'qya, tu'n tch'iy nmaq wen, tu'n tok te
kutxb'il twi'. 16 Me ex ti'j tkyaqiljo lu'n, qa
at jun kyxola taj tu'n tjaw yolb'in wi'ja tu'n
tpajjo lo, kxel nq'ma'n, qa nti' juntl tumil
ojtzqi'n qu'n, ex toj tkyaqil Ttanim Dios.

Junjun nuk'b'il ti'j Xjan Wab'j

17 Atzin ja'lin, kxel nq'ma'n kye'y ti'jjo
aj tiky'sit Xjan Wab'j kyu'n, nya wen
kyb'inchb'i'n toj nwutza, ex nya toj tumil
ikyjo. 18 Toj tnejil, nq'umle we'y qa, aj tok
kychmo'n kyib'a tu'n tiky'sit Xjan Wab'j
kyu'n, noqx nimku pa'b'l kyxola. Me toj
jun tnej, b'alaqa twutzx. 19 Qu'n b'alaqa toj
kywutza, il ti'j tu'n kypa'n kyib'a kyuk'a
txqantl, tu'ntzintla kynimsin kyib'a, ex
tu'n tyek'inte nyakuj wenqi'y twutz Dios
kywutz txqantl. 20 Me kxel nq'ma'n qa ajo
pa'b'l lo nti' tajb'in, ex ajo Xjan Wab'j, a
nchi wa'n ti'j, nyaxla xjan twutz qAjaw.
21 Qu'n ajtzin kywa'n junx, a na'mtaq tpon
or te Xjan Wab'j, aye junjun kyxola, a at
ch'in kyq'inimil, nejxix nchi ok ten lo'lte
jotx, tu'n kynojxix wen, ex majxpe nchi
b'aj ja tx'ujte. Me ayetzin junjun erman, a
yajqe, ch'ixtaq kyel kyim tu'n wa'yaj. 22 Me
ayetzin kye' q'inin, ¿Ma nti'tzin kye kyja
tu'n kywa'n ex tu'n kyk'wan wen antza?
¿Tiqu'nil n-el kyiky'inji'y Ttanim Dios, a ja'
junx kyoklin tkyaqil nimil? ¿Ex tiqu'n n-
el kyi'n kytx'ixewjo a nti' at kye? ¿Ti'tzila
kxel nq'ma'n ti'jjo lo? ¿Okpela kchin tzala-
jila? Mina. ¡Mixla jtojx!

* 11:1 1Co. 4:16; Fil. 3:17 * 11:7 Gen. 1:26-27 * 11:9 Gen. 2:18-23

23 Atzi'n xnaq'tzb'il ma txi nq'o'n kye'y,
ax qAjaw saj q'onte we'y: Qu'n toj qniky'in,
tej t-xi k'ayin qAjaw Jesús, jaw ttzyu'n
jun wab'j,* 24 ex xi tq'o'n chjonte te qMan
Dios. Tb'ajlinxi' ikyjo, kub' tpiẍin, ex
tq'ma': Atzi'n wab'j lo atzin weji'y nxmilil
kxel q'o'yit te kyimin noq tu'n kyel wena.
Kyb'inchinkuji'y lu'n te na'b'l we'y.
25 Ex ikyxjo, tb'ajlinxi' wa'n, jaw ttzyu'n
jun tk'wel k'wab'j, ex tq'ma: Atzi'n k'wab'j,
a tku'x tojjo tk'wel k'wab'j lo, atzin
nchky'elji'y k-okil te kujsil te ak'aj tumil
b'antnin ti'j, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a
Dios.* Junjun maj, aj t-xi kyk'wanji'y lo,
kyk'wanxa te na'b'l we'y. 26 Tkyaqil maj, aj t-
xi kyk'wanji'y k'wab'j, ex aj t-xi kywa'nji'y
wab'j, kukxitla xkub' kyna'nji'y tkyimlin
qAjaw, ajxi tul juntl majl. 27 Tu'npetzi'n,
alkye jun kxel wa'n te' wab'j ex kxel k'wan
te' k'wab'j lu'n, ex nya toj tumil, at til ti'j,
qu'n n-el tiky'in t-xmilil ex tchky'el qAjaw,
a xi tq'o'n te chojb'il il. 28 Tu'npetzi'n, teyile
junjun tu'n t-xpich'in ti'j tchwinqil, qa
at jun tky'i twutz Dios, a na'mxtaq twa'n
ex tk'wan ti'jjo Xjan Wab'j. 29 Qu'n alkye
nwa'n ex nk'wan, qa mi s-aj q'aq'in tk'u'j ti'j
Ttanim Dios, a t-xmilil qAjaw, ax nqaninte
jun tkawb'il Dios tib'ajx kujxix wen. 30 Tu'n
tpajjo ikyjo, nimku kyxola nti' kyipin, ex
yab'qe, ex ila' o kyim. 31 Qu'n noqit nqo
xpich'in wen ti'jjo qchwinqil, ex noqit
nkub' qb'inchin tze'nkux taj Dios, nlaytla
tzaj tq'o'n tkawb'il qib'aj. 32 Exitla qa ma tzaj
tkawb'il qAjaw qib'aj tzalu'n twutz tx'otx',
noqitla tu'n tjikysit qchwinqil, tu'ntzintla
mi qo naje te jun majx kyuk'a nya nimilqe.*
33 Tu'npetzi'n werman, ajtzin tok
kychmo'n kyib'a wa'l te' Xjan Wab'j,
kyyo'nku kyib'a kykyaqilxa, qu'n junx
kyokli'n kykyaqila. 34 Ex qa at jun kyxola,
a at ch'in tq'inimil, b'a'n tu'n ttzaj wa'n tja,
qa at wa'yaj ti'j, tu'ntzin mi chi tzaj kawi'n
tu'n Dios tu'n tpajjo chmob'l ikyjo.

Ex atzin txqantl ti', k'wel nnik'u'n, aj
npo'n kyuk'iy.

12

Toklin junjun nimil tu'n Xewb'aj Xjan

1 Atzin ja'lin, waja tu'n kyb'inte ch'in ti'j
Xewb'aj Xjan: 2 B'i'n kyu'n, te' na'mtaq kyn-
imi'n Tyol Dios, nxi kyq'o'ntaq kyib'a tu'n
kykub' sb'u'n, ex nchex q'i'ntaqa k'ulil ky-
wutzjo twutzb'iyil, a mib'in chi yolin. 3 Qala'
te Jesús aku tAjaw Tkyaqil. Tu'npetzi'n,
waja tu'n kyb'inti'y qa mix a'l jun aku
q'mante aj k'a te Jesús, a qa at Xewb'aj Xjan
tuk'a. Ex ikyxjo, mix a'l juntl aku q'mante
tuk'a tkyaqil tanmin qa ate Jesús tAjaw
Tkyaqil, a qa mina nyolin tu'n Xewb'aj
Xjan.

4 Atzin ja'lin, at nimku qoklin, me ate
Xewb'aj Xjan junch'in, ex ttxuyil tkyaqiljo
qoklin.* 5 Ex at nimku tumil tu'n qajb'in te
Dios, me junxch'in qAjaw, a ja' nqo ajb'ine.
6 Ex at nimku tumil tu'n qb'inchin tajb'il
Dios, me junxch'in qMan Dios, a nkub'
b'inchinte tkyaqiljo lo.

7 Me tkyaqiljo qoklin, ex jni' tumil tu'n
qajb'in te Dios, ex tkyaqil qb'inchb'in tza-
jninqe ti'j Xewb'aj Xjan, tu'n tajb'in kye
txqantl. 8 Qu'n ate Xewb'aj Xjan ntzaj
q'o'nte nim nab'l te junjun, ex te juntl axjo
Xewb'aj Xjan ntzaj tq'o'n, tu'n tyolin tuk'a
nim tumil ex ojtzqib'l. 9 Ex te juntl ax
Xewb'aj Xjan ntzaj q'o'nte q'uqb'il tk'u'j
ti'jjo k'wel tb'inchin Dios. Ex te juntl ntzaj
tq'o'n toklin tu'n kyq'anit yab' tu'n. 10 Ex te
juntl ntzaj tq'o'n toklin tu'n tyek'itjo tipin
Dios, ex te juntl tu'n tyolin Tyol Dios tuk'a
tkyaqil tanmin; ex te juntl tu'n tel tniky'
te qa nyolin jun xjal tu'n Xewb'aj Xjan, mo
te taq'nil tajaw il; ex te juntl ntzaj tq'o'n
toklin tu'n tyolin toj junxil yol; ex te juntl
ntzaj tq'o'n tu'n tel pjetjo yol anetzi'n. 11 Me
tkyaqiljo qoklin lo, ax Xewb'aj Xjan ntzaj
q'o'nte teyile junjun, noq alkyex wen toj
twutz.

Qkyaqilx ma qo ok te t-xmilil Crist

12 Qka'yinktzin ti'jjo qxmilil. Junxch'in,
me ila' elnin. Me exla qa ila' elnin, me
junxch'in xmilil at. Exsin ikyxjo tuk'a
Ttanim Crist.* 13 Qu'n tu'n Xewb'aj Xjan,
qkyaqilx nqo ku'x toj a' te jawsb'il a', tu'n
qok te junch'in Ttanim, a t-xmilil Crist.
Exla qa Judiy mo minaj, exla qa aq'nil te jun
majx, mo tzaqpi'nj, ma qo ok te junch'in

* 11:23 Mt. 26:26; Mr. 14:22; Lc. 22:19; 24:30 * 11:25 Ex. 24:6-8; Jer. 31:31-34; Mt. 26:27-29; Mr. 14:23-25; Lc. 22:20
* 11:32 Deu. 8:5; Eb. 12:5-11 * 12:4 Ro. 12:6 * 12:12 Ro. 12:4-5; Ef. 4:4-16

Ttanim noq tu'n Xewb'aj Xjan, a ma tzaj
qk'mo'n.
14 Atzin ja'lin, jun xmilil, nya noq junch'in
elnin, qala' nimku. 15 Ikytzintla' chit
qanb'ajjo kyjalu'n: Tu'n nya q'ob'ajqi'n,
nti' wokli'n ti'jjo xmilil, chitjo. Me nya tu'n
ikyjo, nti't toklin ti'j qxmilil. 16 Exitla tq'ma
ẍkyinb'aj kyjalu'n: Tu'n nya wutzb'ajqin
we', nti' we' woklin ti'jjo xmilil, chitjo.
Me nya tu'njo lu'n, nti't toklin ti'j qxmilil.
17 Qu'n noqit tkyaqil qxmilil wutzb'aj, mitla
nqb'i'n. Ex noqit tkyaqil qxmilil ẍkyinb'aj,
mitla nqsqo'n. 18 Me axte Dios, ma tz'ok
q'onte junjun tnej qxmilil ja'xjo at tajb'in
toj twutz. 19 Qu'n noqit junx tnej tkyaqil,
nti'tla te' qxmilil. 20 Me chjonte Dios, a
qxmilil junch'in, me nimku elnin.

21 Tu'npetzi'n, a wutzb'aj, nlay txi
tq'ma'n te q'ob'aj: Nti' te tajb'in we'y. Ex
a wi'b'aj, nlay txi tq'ma'n te qanb'aj: Nti'
te tajb'in we'y, chitjo. 22 Qala', ayetzi'n tnej
qxmilil, a nyakuj nti'xix kyipin toj qwutz,
ayexixpe kye nim kyajb'in. 23 Ex ayetzi'n
tnej qxmilil nyakuj noq ch'in kyoklin,
ayexix nchi ok qktxu'n wen. Ex ikyqexjo
aye' nya q'ancha'lqexix toj qwutz, ayexix
nchi ok qk'u'jli'n. 24 A lo nya ilxix ti'j kyuk'a
tnej qxmilil, a nti' tx'ixwejil ti'j. Me ate
Dios xkub' b'inchinte qxmilil, tze'nkux tten
tu'ntzin il ti'j tu'n kyok k'u'jlit kye' aye
nyakuj nti'xix kyoklin toj qwutz, 25 tu'ntzin
nti' pa'b'l toj qxmilil; qala' teyilex te junjun
tnej at tajb'in kye txqantl. 26 Qu'n qa
ma ky'ixb'e jun tnej qxmilil, kykyaqilxjo
txqantl ktna'b'il kyixk'oj. Ex qa ma txi
kyq'o'nxjal jun nimsb'il ti'j jun tnej qxmilil,
kykyaqilxjo txqantl nchi tzalaj junx.

27-28 Tze'nku kye, ma chi oka te junch'in
Ttanim Dios, a T-xmilil Crist, ex teyile
junjun kye' at toklin ti'j. Qu'n axte Dios
xi q'o'nte toklin junjun kye' toj Ttanim:*
Tnejil kye tsanjil; tkab' kye yolil Tyol Dios;
toxin kye xnaq'tzil; ex ikyxjo kye aye nchi
b'inchin yek'b'il te tipin Dios, ex aye nchi
q'anin kye yab', ex aye nchi onin kyi'j
txqantl, ex aye nchi nik'unte taq'in Dios, ex
aye nchi yolin toj tze'nchaqkul yol. 29 ¿Ma
tkyaqilxpela at kyoklin te tsanjil Jesús? Mo
¿Ma tkyaqilxpela at kyoklin te yolil Tyol
Dios mo tu'n kyb'inchin yek'b'il te tipin
Dios, 30 mo tu'n kyq'anin yab', mo tu'n kyy-
olin toj tze'nchaqkul yol, mo tu'n tpjet yol
kyu'n? ¡Mina! 31 Me kyq'onktzintza tilil ex
kyjyomji'y tb'anil kyokli'n.

Ex atzin ja'lin kxel nq'ma'n jun tumil
tb'anilxix wen tze'nqeku lu'n:

13

A tq'aq'b'il qk'u'j

1 Qa ma qo yolin yol tb'anilx tze'nku
kye xjal, mo qa toj noq tze'nchaqkul yol
tze'nku kye angel, ex qa nti' tq'aq'b'il qk'u'j
kyi'j quk'a, nti'xla qajb'in; ikyqoxjo tze'nku
tq'ajq'ojil jun ti' ntinin wen, mo tze'nku
jun kxb'il, a noq o'kx ntzlinin. 2 Ex qa
ma tzaj tq'o'n Dios tu'n qyolin Tyol, ex
tu'n tel qniky' te tkyaqil t-xilin t-xim Dios,
a ewintaq, ex jni' tnab'l, exla qa at nim
qnimb'il, tu'n tiky' jun wutz qu'n, ex tu'n
tpon toj juntl tq'uqb'il,* exsin qa nti' qk'u'j
kyi'j quk'a, nti'x qajb'in ikyjo. 3 Ex qa ma txi
qsipin tkyaqiljo at qe kye tal yaj, ex qa ma t-
xi qq'o'n qib' tu'n qkyim tu'n tpaj qnimb'il,
me qa nti' qk'u'j kyi'j quk'a, nti'x k-ajb'ile
qe, aj qok toj pa'b'in twutz qMan Dios.

4 Qa at qk'u'j kyi'j quk'a, il ti'j tu'n tiky'x
qu'n, ex so'jqo, mi nlo'chj qanmin kyi'j,
nya nimsil qib'qo, nya yek'b'il qib'qo, 5 mi
kub' qb'inchin a nya wen kywutz quk'a,
mi qo jyon ti'j noqx te qeku, nti' tyab'
qwi', ex mib'in qo k'u'n q'oj. 6 Mi qo
tzalaj ti'jjo nya wen, qala' qo tzalaj ti'jjo
a twutzxix. 7 Tkyaqilx kky'elix qu'n, kukx
kqeb'il qk'u'jjo ti'j qMan Dios toj tkyaqil,
ex qo ayo'n ti'j tajb'il qMan tuk'a quk'a.
Tu'npetzi'n, kukx pa'n qu'n.

8 Atzin qk'u'jb'il mixla jtojx tu'n tb'aj.
Me nya kukx k-yolile Diosjo kyu'n yolil
Tyol; ex aye tze'nchaqku yol; exsin jni'
nab'l kchi b'ajil te jun majx. 9 Ex noq
kyinchaqjo Tyol Dios n-el qniky' te ja'lin.
10 Me ajtzin tul te' a tz'aqlexix, tkyaqiljo
tnejin kb'ajil. 11 Qu'n ikytzin tze'nku we',
tej k'walqinxtaqa, nchin yolintaqa, nchin
ximintaqa, ex ikytaq nnab'la tze'nku jun
k'wal. Me atzin te ẍin tiji'n, o kyij
nq'o'nji'y tkyaqiljo tze'nku nb'anttaq wu'n,
tej k'walqintaqa.

12 Qu'n ikytzi'n qnimb'il ti'j qAjaw
tze'nku qwutz nkux qka'yin toj jun ka'yb'il

* 12:27-28 Ef. 4:11 * 13:2 Mt. 17:20; 21:21; Mr. 11:23

wutzb'aj. Q'ancha'l, me nyakuj najchaq
ta'ye, qu'n nlay tzyet qu'n. Me aj tul qAjaw,
k-okil qka'yin qwutz tuk'a. Qu'n atzin
ja'lin, noq kyinchaqjo n-el qniky' te. Me
toj tq'ijil qAjaw, okpin k-elil qniky'tz te
tkyaqil, ikytzi'n tze'nku te qAjaw ojtzqi'nqo
tu'n qkyaqilx.*
13 Atzin ja'lin kyxol nimil tzalu'n twutz
tx'otx' atjo qnimb'il, ex atjo q'uqb'il qk'u'j,
ex atjo qk'u'j kyi'j quk'a. Me kyxoljo oxe
lu'n, axix te nim tokli'n: Qk'u'jb'il qib'
qxolx.

14

Ajo toklin tu'n qyolin toj junxilchaq yol

1 Chi lipektzintza ti'j kyk'u'jb'il kyib'a, ex
kyq'onktzin tililjo a kyokli'n, a tzajnin tu'n
Xewb'aj Xjan.* Me tib'aj tkyaqiljo kyokli'n,
tu'n kyyoli'n Tyol Dios kyxolxa. 2 Qu'n
ayetzi'n nchi yolin toj noq tze'nchaqku yol,
nya kyuk'a xjal nchi yoline, qala' tuk'a Dios,
qu'n a yol tzajnin te Xewb'aj Xjan, ex mix
a'l n-el tniky' te. 3 Me metzin kye nchi yolin
Tyol Dios, nchi mojin tu'n kych'iyjo txqantl
toj kynimb'il, ex tu'n tnimsit kyk'u'j, ex
tu'n tqe kyk'u'j ti'j. 4 Qala', ayetzi'n nchi
yolin toj noq tze'nchaqku yol, noqx tu'n
kych'iy kyil kyib'x. Me ayetzin kye' nchi
yolin Tyol Dios, nch'iyjo Ttanim Dios kyu'n.
5 Wajatla'y tu'n kykyaqilxa tu'n kyyoli'n
toj noq tze'nchaqku yol. Me tu'n tch'iy
Ttanim Dios wen, nimxix toklin Tyol Dios
tu'n kyyoli'n ti'j, tze'nku tu'n kyyoli'n toj
noq tze'nchaqku yol, a nti' pujb'ilte.
6 Atzi'n ja'lin werman, qa ma chin kani'n
yolil kyxola toj noq tze'nchaqku yol, ¿Ti'n
k-ajb'ile kye'y, qa mi ẍin yoli'n jun xim,
jun nab'l, jun yol, mo jun xnaq'tzb'il, a
ti'j Tyol Dios? 7 Ikytzi'n tze'nqeku chnab',
tze'nku jun xux mo juntl ti': Qa mix tx'ixpit
tq'ajq'ojil kywi', ¿Tze'ntzin tten tu'n tel
tniky'tzajil alkye b'itz n-ok tu'n? 8 Ex ikyxjo
tze'nku tq'ajq'ojil jun chun kyxol xo'l q'aq';
me qa noqx ntutin, ex nti' tq'ajq'ojil twi'
te txokb'il, ¿Tze'ntzin tten tu'n tel kyniky'
te, qa il ti'j tu'n kyxi' toj jyoj q'oj? 9 Exsin
ikyxjo kyetza: Qa ma chi yoli'n toj junxil
yol, a nti' ttxolil kywutz txqantl, ¿Tze'ntzin
tten tu'n tel tniky'tzajiljo a nxi kyq'ma'n?
Qu'n mix a'l k-elil tniky' te, nyakuj noq toj
kyq'iq' nxi kyq'mani'y. 10 Qu'n ila'ku yol
nyolajtz tzalu'n twutz tx'otx', me nti' jun
ntit ttxolil kye nchi yolin. 11 Tu'npetzi'n,
qa mi n-el nniky'a te tyol jun xjal, ma
chin oka tze'nku jun amaq' xjal toj twutzjo
xjal, ex ikyxjo texjal toj nwutza. 12 Me
ayetzin kye' ma chi oka te junch'in Ttanim
Dios, ex kyaja tu'n tyek'it Xewb'aj Xjan
kyxola tu'n kyokli'n, tze'nku tu'n kyy-
oli'n toj junxilchaq yol. Me kxel nq'ma'n
kye'y, kyq'onktzintza tilil kyi'jjo kyoklin
tu'n tb'ant kyyoli'n tze'nkuxjo chi yolinxjal
tu'n tch'iyjo Ttanim Dios.
13 Tu'npetzi'n, aye nchi yolin toj noq
tze'nchaqku yol, b'a'n tu'n t-xi kyqanin
toj kyna'j Dios, tu'n tpjetjo yol anetzi'n.
14 Qu'n qa ma chin na'n Dios toj junxil yol,
ex qa mi n-el nniky'a te, okla chin na'la
Dios toj wanmi'n, me tuk'a nnab'la, mina.
15 ¿Tze'ntzin k-okiltz wu'n? Nyala tze'ntz;
qa ma chin na'n Dios toj wanmi'n, me il ti'j
tu'n tel nniky'a te titzi'n nxi nqani'n; ex qa
ma chin b'itzi'n tuk'a wanmi'n, ex il ti'j tu'n
tel nniky'a te titzi'n nxi nb'itzi'n.
16 Qa at jun nb'i'n kyi'ja toj k'ulb'il, ex
qa ma txi kyq'o'n chjonte te Dios toj junxil
yol, ¿Tze'ntzin tten tu'n tel niky'b'aj te, qa
toj tumil kyyola? 17 B'alaqa toj tumil nchi
q'oni'y chjonte te Dios, me ante, a mi n-el
tniky' te, nlay ch'iy toj tnimb'il.
18 Nxi nq'o'n chjonte te qMan Dios,
tu'n tb'ant-xix ch'intl nyoli'n toj noq
tze'nchaqku yol tze'nku kye'. 19 Me qa waja
tu'n tel kyniky'jo Ttanim Dios te nyola, il ti'j
tu'n t-xi nq'ma'n jun jwe' nyola, me tu'n tel
kyniky' te, tze'nkul te' tu'n wok ten q'mal
txqan nyola, exsin mi tz'el kyniky' te.
20 Ayi'y werman, mi chi oka tze'nku jun
k'wal, a noq ti'jx nb'isine; qala' ku kyoka
tze'nku jun tij xjal at tnab'l. Noq o'kx ti'jjo
tumil il, b'a'n tu'n kyoka te k'wal, a na'm
tu'n tel tniky' te b'inchj il.
21 Qu'n ikytzin ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol
Dios:
Kchin yolila kyuk'a nmaq tnam lo toj junxil
yol;
junxilqel kchi okil nq'o'n te yolil wi'ja.
Me mixla tu'nxj nlayxla chin kub' kyn-
imi'n,* chi tAjaw Tkyaqil.

* 13:12 1Jn. 3:2 * 14:1 1Co. 12:4 * 14:21 Is. 28:11-12

22 Ikytzi'n, b'i'n qu'n qa nqo yolin
toj tze'nchaqku yol toj k'ulb'il, nya jun
yek'b'il qa at Xewb'aj Xjan quk'a, tze'nku
nkyq'ma'n, qala' noq tu'n mi tz'eleku
kyniky'xjal ti'j Tb'anil Tqanil, ex tu'n
kyklet. Me atzin te' tu'n qyolin Tyol Dios
nyek'in te', qa te Diosqo. 23 Qu'n ajtzin
tok kychmo'n kyib'a toj k'ulb'il, ayi'y
Ttanim Dios, ex qa kykyaqilxa nchi yoli'n
toj tze'nchaqku yol, exsin qa aku s-okpin
jun nya nimil b'il kyi'ja, ¿Nyapela aku
kub' tb'isin qa tx'u'jqi'y? 24 Me metzi'n qa
kykyaqilxa nchi yoli'n Tyol Dios, exsin qa
aku s-okpin jun nya nimil, ax k'wel b'isinte
qa aj il, ex ax k'wel nab'linte toj tanmin
qa nya b'a'n tten, qu'n tu'n k-elil tniky' te
kyyola. 25 Qu'n ikytzi'n a ewintaq toj tanmin
k-elitz toj q'ancha'l, ex k'wel meje tu'n
tnimsin tb'i Dios, ex ktq'ma', qa twutzxix
at Dios kyxola.

Qo k'ulin te qMan Dios toj ttxolilxix

26 Tu'npetzi'n werman, aj qa ma tz'ok
kychmo'n kyib'a, i tb'itzin junjun jun b'itz,
mo i tq'o'n junjun jun xnaq'tzb'il, mo jun
tumil tzajnin te Dios, mo juntl tumil toj noq
tze'nchaqku yol, mo jun pujb'il kye yol aye'.
B'a'n te' ikyjo, me noqit tkyaqil tz'ajb'in
te ch'iysb'ilte Ttanim Dios toj kynimb'il.
27 Aj kyyoli'n toj noq tze'nchaqku yol, b'a'n
tu'n kyyolin o'kx kab'e mo oxe, me jun-
junku. Ex il ti'j tu'n tpjetjo yol nkyq'ma'n.
28 Me qa mix a'l jun xjal aku pjunte yol
anetzi'n, b'a'ntla tu'n mi chi yolini'y tojjo
noq tze'nchaqku yol tojjo k'ulb'il te Ttanim
Dios. Qala', qa kyaja tu'n kyyoli'n toj noq
tze'nchaqku yol, teyilex te junjun tu'n ty-
olin ti'jx tuk'a Dios.
29 Atzin ja'lin kyi'jjo aye nchi yolin Tyol
Dios, b'a'n tu'n kyyolin kab'e mo oxe, ex
ayetzin txqantl toj k'ulb'il b'a'n tu'n kyx-
iminxix ti'jjo a nq'umle. 30 Me qa aku s-
ok tyek'in Dios jun tumil toj tnab'l jun xjal
q'uqle b'il toj k'ulb'il, atzi'n nyolintaq b'a'n
tu'n t-xi tq'o'n amb'il te tkab' tu'n tyolin.
31 Ikytzi'n, tkyaqil a ma tzaj tyek'in Dios jun
tumil, b'a'n tu'n kyyolin toj k'ulb'il, me
junjun maj te junjun, tu'ntzin tkyaqilx tu'n
t-xnaq'tzajtz, ex tu'n tnimsit kyk'u'j toj
kynimb'il. 32 Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n kytzyu'n
kyib'a tu'n kyq'o'n amb'il kye txqantl tu'n
kyyolin. 33 Qu'n ate qMan Dios, jun Dios te
nuk'b'il, nya noq te tze'nchaqku, ikytzi'n
tze'nku nb'ant toj tkyaqil Ttanim Dios toj
tkyaqil tnam.
34 Ex at juntl tu'n t-xi nq'ma'n kye'y
kyi'jjo qya, a mi n-el kyniky' te yol toj
k'ulb'il, qu'n noq ti'chaqku ti' nchi ok
ten qanilte te kychmil, ex noq nb'ajel
kyyuch'i'n chmob'l. Nya wen ikyjo.
Tu'npetzi'n, b'a'ntla noq tu'n tkub' kyb'i'n,
ex tu'n tkub' kynimin tze'nku ntq'ma'n toj
Tu'jil Tyol Dios. 35 Qatla qa kyaj tu'n kyqanin
jun ti', b'a'ntla tu'n t-xi kyqaninte kychmil
tzma kyja, qu'n nya wen tu'n tyuch'itjo
k'ulb'il tu'n ikyjo.
36 Toj tkyaqiljo tumil wu'ja lo, il ti'j tu'n
tel kyniky'a te, qa nya kyuk'iy saj xkye Tyol
Dios, ex nya noq o'kqexa ma chi k'mo'nte.
Qu'n toj tkyaqil twutz tx'otx' nch'iy Ttanim
Dios wen tu'n xnaq'tzb'il lo, ¿Yajtzin kye'?
37 Qa at jun njaw tnimin tib' yolil Tyol
Dios, ex qa at Xewb'aj Xjan toj tanmin, b'a'n
tu'n tel tniky' te, qa ajo nkub' ntz'ib'i'n axjo
tnuk'b'il qMan Dios. 38 Qu'n alkye mi nkub'
tb'in nyola lo, ex nlayxla kub' nb'i'n tyol.
39 Tu'npetzi'n werman, kyq'onka tilil tu'n
kyyoli'n Tyol Dios, ex mi tz'ok kymiyo'n
tu'n tyolatzjo noq tze'nchaqku yol. 40 Me
kyb'inchinkuy tkyaqil toj tumilxix ex tuk'a
nuk'b'il.

15

Twutzxix jaw anq'in Crist kyxol kyimnin

1 Atzin ja'lin werman, waja tu'n tkub'
kyna'nji'y Tb'anil Tqanil kolb'il, a xi
nq'ma'n kye'y. Axsin yoljo lo a o kub'
kynimi'n, ex ja' wa'lqexixa toj kynimb'ila;
2 ex tu'n yol lo ma chi kleta, qa ma kub'
kyk'u'nji'y, a xi nq'ma'n. Qatzin mina,
nti'xla tajb'in kynimb'ila ikyjo.
3 Kxel nq'ma'n qa a Tb'anil Tqanil kolb'il,
a tzaj nk'mo'n, a xi nq'ma'nji'y kye'y: Ajo
t-xilin yol lo: B'e'x kyim Crist te chojb'ilte
qil, tze'nku ntq'ma'n toj Tyol Dios;* 4 ex kux
muqet, ex toj toxin q'ij, b'e'x jaw anq'intl
juntl majl, tze'nku ntq'ma'n toj Tyol Dios.*
5 Tb'ajlinxi' ikyjo, ok tyek'in tib' te Pegr,*
ex kywutzjo kab'lajaj, aye sk'o'n tu'n Jesús
te t-xnaq'tzb'in.* 6 Atximaytaq ch'intl, ok
tyek'in tib' kye jwe' syent nimil junx, a

* 15:3 Is. 53:5-12 * 15:4 Sal. 16:8-10 * 15:5 Lc. 24:34 * 15:5 Mt. 28:16-17; Mr. 16:14; Lc. 24:36; Jn. 20:19

nimku itz'x, ex ite' junjun o chi kyim.
7 Tb'ajlinxi' ikyjo, ok tyek'in tib' te Santyaw,
ex atximaytaq ch'intl kye kykyaqil tsanjil.
8 Tb'ajlinxi jni' ikyjo, ok tyek'in tib' we'y, a
otaqxi tz'aj toj kya'j.* 9 Qu'n ayin we' nti'taq
wajb'i'n kywutzjo txqantl tsanjil Jesús, ex
nti'taq ch'in wokli'n tu'n woka te tsanjil,
qu'n ma chin jyo'n q'oj ti'j Ttanim Dios.*
10 Me noq tu'n t-xtalb'il, ma chin oka te
tsanjil Jesús. Ex nya noq kukxjo txokb'il
lo, qu'n ma chin aq'ni'n kujxixtl tze'nku
txqantl; me ex nya ayi'n, qala' noq tu'n
t-xtalb'il qMan Dios wuk'iy. 11 Qu'n nya
tu'n te, aj qa we'y s-ela kyb'i'n, moj qa
kye txqantl tsanjil Jesús, qu'n junxch'in te
Tb'anil Tqanil, a xi qq'ma'n, ex o chi nimi'n
ti'j.

A tu'n qjaw anq'in kyxol kyimnin

12 Atzin ja'lin, qa jun elnin qyola ti'jjo
tanq'b'il Crist juntl majl kyxol kyimnin,
¿Tiqu'ntzin at junjun kyxola nq'ma'nte qa
nlay chi jatz anq'intl juntl majl kyimnin?
13 A noqit ikytzjo, mitla xjatz anq'intl juntl
majl te Cristtz. 14 Ex noqit mi xjatz anq'in
te Crist, nti'xitla tajb'i'n qyola, ex nti'xitla
tajb'in kynimb'ila. 15 Ex awotzin qe', matla
qo oka niky'il yol ti'j Dios, qu'n ma qq'ma'y,
qa ma jaw anq'in juntl majl Crist tu'n. Qu'n
noqit nti' a tu'n tjatz anq'in kyimnin, ex
mitla xjatz anq'in te Crist. 16 Qu'n noqit
twutzxtz qa mi nchi jaw anq'in kyimnin,
exitla ikyxjo te Crist, b'e'xitla kyim te' te
jun majx. 17 Qu'n noqit mi xjatz anq'in
Crist, nti'xitla tajb'in kynimb'ila; kukxitla
kytenji'y tjaq' tkawb'il il, ex nti'xitla kolb'il
kye'y. 18 A noqpetzin iky tetzjo, ayetzintla'
nimil o chi kyim, najnintla ite' kyetzjo
te jun majx. 19 Ay werman, a noqpetzin
o'kx tajb'in qnimb'il ti'j Crist tzalu'n twutz
tx'otx', noqxitla ma kub' qsb'u'n te qib'tz
tze'nku kye txqantl xjal.

20 Me twutzxix tetz, qa ate Crist xjatz
anq'in kyxol kyimnin, tze'nku tnejil twutz
awal, te jun yek'b'il te qe, qa il ti'j tu'n qjatz
anq'inqe. 21 Qu'n ikyxjo tze'nku s-ul kanin
kyimin kye jni' xjal noq tu'n jun ichin,*
ex ikyxjo noq tu'n jun ichin, kchi jawitz
anq'in kyimnin, aye kchi nimil ti'j, tu'n tten
kychwinqil te jun majx. 22 Qu'n noq tu'n
tb'inchb'in Adán, ja' saje kyimin kyib'aj
kykyaqilxjal. Exsin ikyxjo, noq tu'n Crist
kykyaqiljo kchi nimil ti'j kchi jawil anq'intl
juntl majl. 23 Me teyilex te junjun toj ttxolil.
Qu'n ate Crist xjatz anq'in tnejil. Atzin qetz,
awo o qo nimin ti'j, tzmaxi aj tul Crist juntl
majl toj tq'ijil, 24 aj tjapin b'aj tkyaqil. Tojjo
q'ij anetzi'n, kykyaqilx otaq kub' ti'j, tu'n
Crist: Jni' nmaq kyoklin, junx tuk'a tkyaqil
kawb'il, ex jni' atnaj tipin qib'aj. Ex k-
okil tchmo'n Crist twutz Dios tkyaqiljo jni'
tch'iysb'in, tu'n tkawin qMan tib'aj te jun
majx. 25 Qu'n ate Crist il ti'j tu'n tkawin, me
tzmaxi' aj ttzaj tq'o'n qMan tu'n tkanb'in
Crist kyib'aj jni' tajq'oj.* 26 Ex atzi'n tch'ib'il
tajq'oj, a k'wel yuch'it te jun majx, atzi'n
kyimin. 27 Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Tu'jil Tyol
Dios kyjalu'n: Qu'n ate Dios xi q'o'nte tu'n
tkanb'in kyib'aj tkyaqil.*

Me a yol, tkyaqil, mi ntq'ma'n qa ajin
qMan Dios, qu'n apente Dios xi q'onte
tu'n tkanb'in Crist tib'aj tkyaqil. 28 Me
ajtzin tjapin b'ajjo lu'n, k-okil tq'o'n Crist
tkyaqiljo otaq b'ant tu'n, tjaq' tkawb'il
qMan Dios te jun majx, tu'ntzin tyek'in qa a
Dios twutzxix, qa a tAjaw Tkyaqil ex Tib'aj
Tkyaqil.

29 Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n kyjaw anq'in kye
nimil, aye' otaq chi kyim. Ex qa mina,
¿Tiqu'ntzin nchi ku'xa toj a', te jawsb'il a'
te jun na'b'l kyi'jjo nimil, aye' o chi kyim?
Qu'n qa mi ït jaw anq'in qtzan nimil, b'e'x
i kyimtz te jun majx. Ex qa ikyjo, ¿Tiqu'ntz
nchi tzaj kyna'n, aj kyku'xa toj a'? 30 Qu'n
noqpetzin mi chi jaw anq'in kye kyimnin,
¿Tiqu'n n-elje qi'ja junjun q'ijtz tu'n tpajjo
Tb'anil Tqanil kolb'il? 31 Twutzxix nyola qa
tkyaqil q'ij n-elje wi'ja tu'n nkub' b'yo'n
noq tu'n tpaj nnimb'ila ti'j qAjaw Jesucrist,
ex twutzxix aye kye' ma chi ok te twutz
waq'nb'i'n. 32 Qa ma tz'ok tilil wu'n tu'n
nyoli'n Tb'anil Tqanil kyuk'axjal toj Éfeso,
aye' mi n-okx toj kywi', tze'nqeku toj k'ul
txuk, mix a'l n-oksin kyi'j, me ¿Ti'tzin
nkaneb'a ti'j, qa o'kx nchin b'isinji'y ti'j
jun chojb'il tzalu'n twutz tx'otx', ex no-
qit mi nchi jaw anq'in kyimnin? Noqit
ikytzjo, b'a'ntla tu'n tkub' qq'ma'n tze'nku
ntq'ma'n jun yol kyxolxjal: Qo wa'n ex

* 15:8 Kyb'i. 9:3-6 * 15:9 Kyb'i. 8:3 * 15:21 Gen. 3:1-24; Ro. 5:12-18 * 15:25 Sal. 110:1 * 15:27 Sal. 8:6; Ef. 1:22; Eb. 2:8 * 15:32 Is. 22:13

qo tx'ujte, qu'n yajtzila' qa xqo kyimku
nchi'j.* 33 Mi chi txalpaja toj kynimb'ila,
ikyjo tze'nku ntq'ma'n juntl yol kyxolxjal:
Mi chex kyb'inji'y yol nya tumilqe, tu'n mi
che'xa q'i'n kyu'n. 34 B'a'nqexa kyka'yink
kyib'a noq chi b'inchi'n il. Nxi nq'manji'y
lu'n kye'y, noq tu'n kytzaj tx'ixwekuy, qu'n
at junjun kyxola, a na'mx tel tniky' te Dios.

Tze'ntzila qxmilil, aj qjaw anq'intl juntl majl

35 Nlayla txi kynimi'n ti'jjo anq'b'il kye
kyimnin, qu'n at junjun kyxola aku txi
tq'ma'n: ¿Tze'ntzila' qxmilil aj qjatz anq'in
kyxol kyimnin? 36 Qa ikyjo, me nti' tumiljo
nab'l ikyjo. Qu'n ¿Ma mitzin ojtzqi'n kyu'n,
tze'n aj tku'x awet jun twutz ijaj, il ti'j tu'n
tjatz twi', exsin tu'n tq'ayjtz? 37 Qu'n ajtzin
tkux awet jun wiq ijaj, qa triy mo qa alkye
jun ijaj, nya otaq tz'el twi' aj tkux awet;
qala' a tejo tal twutz k'welix awet. 38 Me ate
Dios ntzaj q'onte tqan awal, tze'nkuxjo taj,
ex teyile junjun wiq ijaj noqx alkye ka'yin.
39 Ex nya jun elnin tkyaqil wiq xmilil. Qu'n
awo xjalqo at jun wiq qxmilil, ex aye txuk
juntl wiq; exqetzi'n pich' junxitl, exqetzi'n
kyiẍ toj a', ex junxitl. 40 Qu'n atzi'n qxmilil,
tb'anilx tu'n qtzalaj tzalu'n twutz tx'otx'.
Ex ikyxjo, aj qjapin toj kya'j, ex ktzajil q'o'n
juntl wiq qxmilil tb'anilx, tu'n qtzalaj toj
kya'j. 41 Qu'n ikytzi'n tze'nku te q'ij, mikyxi
tqoptz'ajiyiljo tze'nku te xjaw mo tze'nku'
kye che'w. Me ex ikyqex kye che'wjo nya
junx kyqoptz'ajiyil kykyaqilx.

42 Tu'npetzi'n, b'in qu'n qa tkyaqiljo
tb'anil tzalu'n twutz tx'otx' ex tkyaqiljo
nqoptz'aje toj kya'j nchi ajb'in te jun
yek'b'il ti'jjo kyjawlintz anq'in kyimnin.
Ikytzi'n qxmilil k'welix muqet tze'nku jun
ijaj, tu'n tq'ayj. Me ex kjawitz anq'in, tu'n
mi kyime te jun majx. 43 K'welix muqetjo
jun qxmilil, a nti' tipin, tu'n tel q'ayj, me
kjawitz anq'in juntl qxmilil tb'anilx wen, ex
nimxix tipin. 44 Ajo qxmilil te twutz tx'otx'
k'welix muqet, me a qxmilil te Xewb'aj
Xjan, at tchwinqil te jun majx. Qu'n ikytzi'n
qa at qxmilil te twutz tx'otx', ex ikyxjo, il
ti'j jun qxmilil te Xewb'aj Xjan.

45 Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol
Dios: Atzin tnejil ichin Adán, ma tzaj tq'o'n
qchwinqil tzalu'n twutz tx'otx'.*

Ex ikyxjo tkab' Adán, a Jesús, ex ma tzul
te q'ol chwinqil te qe te jun majx.*

46 Qu'n ikytzin n-el qniky' te, qa a qxmilil
tzalu'n twutz tx'otx', nej xten; ex atzi'n tzul
yajxi atzi'n te qxmililjo te Xewb'aj Xjan.
47 Qu'n atzin tnejil ichin xkub' b'inchin tuk'a
tx'otx', ex te twutz tx'otx' te'. Me ante'
tkab' te toj kya'j te'. 48 Ma qo ok tze'nku te
Adán, a te twutz tx'otx', ex qo okil tze'nku
te Crist, a te toj kya'j. 49 Qu'n teyile junjun
qe at jun t-xmilil tze'nku te Adán, a te twutz
tx'otx'. Ex qq'onktzin tilil, tu'n qok tze'nku
te Crist, a te toj kya'j.

50 Waja tu'n t-xi nq'ma'n kye'y werman;
qa a qxmilil te twutz tx'otx' nti' toklin
tu'n tten toj Tkawb'il Dios te jun majx
toj kya'j; qu'n a nlay tpa, nti' toklin ti'jjo
a nlay b'aj. 51 Waja tu'n t-xi nq'ma'nji'y
a ewintaq: Qu'n nya qkyaqilx qo kyimil.
Me qkyaqilx qo tx'ixpitil 52 te jun paqx,
tze'nku jun qmutz'b'in qwutz, aj t-xi qb'i'n
tq'ajq'ojil chun, te yek'b'il, aj tjapin b'aj
tkyaqil twutz tx'otx'. Ex ayetzin kyimnin
kchi jawitz anq'in, tu'ntzin mi chi kyime
juntl majl, ex awotzin qe, awo itz'qo, qo
tx'ixpitil.* 53-54 Qu'n a qxmilil, a nlay tpa, il
ti'j tu'n ttx'ixpit, tu'n tten te jun majx. Ex
atzi'n tu'n tb'aj, il ti'j tu'n ttx'ixpit, tu'ntzin
mi b'aje. Aj tjapin b'ajjo lo, ok japin b'ajiljo
yol lo: Ma kub' ti'jjo kyimin tu'n chwinqil te
jun majx.* 55 Tu'npetzi'n, qo xmayiltz ti'jjo
kyimin, tze'nku kyij tz'ib'it toj Tu'jil Tyol
Dios:

Ay kyimin, ¿Ja'n ta' tipi'n ja'lin,
ex jtojtzin b'a'n qkub' tb'yo'n?*

56 A b'iyb'il tu'n kyimin, atzi'n a b'inchj
il. ¿Ex ja'n ntzaje tipin b'inchj il? Noq tu'n
qb'inchb'in ti'jb'inxi' tkawb'il Dios. 57 Me
chjontexla Dios. Ma tzaj tq'o'n tumil tu'n
tkub' ti'j il qu'n, noq tu'n qAjaw Jesucrist.

58 Tu'npetzi'n werman, nimx tq'aq'b'il
nk'u'ja kyi'ja, chi we'kuxixa wen, ex mi
chi yekjxa toj kynimb'ila. Kyb'inchinkuy
taq'in qMan Dios tuk'a tkyaqil kyanmi'n,
qu'n ojtzqi'n kyu'n, qa a kyaq'i'n anetzi'n,
nya noqx kukxjo, qala' at chojb'il te.

* 15:45 Gen. 2:7 * 15:45 Jn. 3:16 * 15:52 1Tes. 4:15-17 * 15:53-54 Is. 25:8 * 15:55 Os. 13:14 * 16:1 Ro. 15:25-26; 2Co. 8:1-15; 9:1-15

16

A oyaj tu'n tjaw chmet kye nimil

1 Atzin ja'lin, kxel nq'ma'n ti'jjo oyaj, tu'n
t-xi' kye nimil:* Kyb'inchinkuy tze'nkuxjo
xi nq'ma'n kye Ttanim Dios toj tx'otx'
te Galacia. 2 Toj tnejil q'ij te junjun se-
man, teyile junjun kye', b'a'n tu'n tel tpa'n
ch'in ti'jjo ntkanb'in, ex tu'n t-xi tk'u'n,
tu'ntzintla aj nkani'n, mina jaw chmet
oyaj. 3 Qu'n tu'ntzin aj nkani'n kyxola, kxel
nq'o'n jun u'j kye erman te oqxenb'ilkye,
aye' kchi jawil kysk'o'n, tu'n t-xi kyi'n oyaj,
tu'n tpon kye erman toj Jerusalén. 4 Ex qa
wentaq toj kywutza tu'n nxi'y, okla kqo xela
kyuk'a.

Tej tkub' t-ximin Pabl tu'n t-xi' toj jun tb'e

5 Chin po'n kyuk'iy, aj nxi'y toj tx'otx' te
Macedonia, qu'n il ti'j tu'n nxi' neja antza.*
6 Me b'alaqa chin tenb'ila kyuk'iy ila' q'ij, ex
b'alaqa axsi kky'ela jb'alil wu'n, tu'ntzintla
kyoni'n wi'ja toj nb'ey, a ja' kchin xeli'y.
7 Qu'n nky'e' we' noq tu'n wiky' aja kyuk'iy,
qala' wajatla'y tu'n nte'n ila' q'ij kyxola, qa
iky taj qAjaw. 8 Me axsa chin kyjela teni'y
tzalu'n toj Éfeso, tzmaxi' aj tpon tq'ijil nintz
q'ij te Pentecostés,* 9 qu'n ma tzaj q'o'n
amb'il we'y, tu'n waq'ni'n toj taq'in qAjaw,
tu'n ma nintzxjal tu'n tnimin, ex nimku
ajq'oj wi'ja.*

10 Ex qa ma pon Timotey, kyka'yinka
tu'n tten kyuk'iy tuk'a tzaljb'il, qu'n n-
aq'nin toj taq'in qAjaw tze'nkuxjo we'.*
11 Tu'npetzi'n, mix a'l jun kye tu'n tel
iky'inte. Qala' b'a'n tu'n kyoni'n ti'j toj tb'e
tuk'a tnuk'b'il qMan Dios tib'aj, tu'n ttzaj
wuk'iy. Qu'n loqin nchin yo'n ti'j ex kyi'jjo
erman, aye nchi b'et tuk'a.

12 Atzin ja'lin, kxel nq'ma'n ti'jjo qerman
Apolos. Wajxixtaqa tu'n t-xi' kyuk'a erman
lol kye'y. Me mi xttziye tu'n t-xi' ja'lin, me
okla kxe'l, aj tten amb'il ti'j.

13 Kyka'yinktzin kyib'a, ex chi we'kuxixa
toj kynimb'ila; chi okxa jun xjal kujxix wen,
at kyipin toj kynimb'il. 14 Tkyaqiljo nb'ant
kyu'n, kyb'inchinkuy tuk'a kyk'u'jb'il
kyib'a kyxola.

15 Ojtzqi'n kyu'n aye tb'aj Estéfanas, a
tnejil nimil toj tkyaqil tx'otx' te Acay. Ex
ma txi kyq'o'n kyib' tu'n kyajb'in kyxol
txqantl nimil. 16 Tu'npetzi'n, nchin kub'sin
nwutza kye'y, tu'n tkub' kyniminji'y xjal
tze'nku kye Estéfanas, exqetzi'n txqantl
nchi mojin toj taq'in qMan Dios. 17 Me
nim ma chin tzalaja, tu'n ma chi ul Es-
téfanas,* Fortunato ex Acaico, qu'n ma
kub' kyb'inchi'n a na'mxtaq tb'ant kyu'n,
qu'n nti'qetaqa. 18 Qu'n ma tzaj kyq'o'n
jun chewsb'il wanmi'n, ikyxjo tze'nku kub'
kyb'inchin kyuk'iy. B'a'ntla tu'n t-xi
kyq'o'n chjonte kye' xjal ikyjo.

Junjun q'olb'il tu'n Pabl

19 Tkyaqil Ttanim Dios toj tx'otx' Asia nxi
tsma'n jun q'olb'il kye'y. Ex ikyxjo te Aquila
ex Priscila, nxi kysma'n jun q'olb'il toj tb'i
qAjaw, junx kyuk'a tkyaqil Ttanim Dios, a
n-ok kychmo'n kyib' toj kyja.* 20 Ex tkyaqil
erman tzalu'n wuk'iy nxi qsma'n q'olb'il
kye'y.* Ex kyq'olb'ink kyib'a kyxolxa tuk'a
tkyaqil kyk'u'ja.

21 Ayinkuy Pabl, nkub' ntz'ib'inji'y q'olb'il
lu'n tu'n nq'ob'kuy. 22 Qa at jun, a mi s-ok
k'u'jlin te qAjaw, kyjel tjaq' tqanb'il qMan
Dios. Ay qAjaw, txok txontxxa.

23 Noqit tten t-xtalb'il qAjaw Jesús
kyuk'iy. 24 Nimxix nq'aq'in nk'u'ja kyi'ja,
noq tu'n Crist, a Jesús.

* 16:5 Kyb'i. 19:21 * 16:8 Lv. 23:15-21; Deu. 16:9-11 * 16:9 Kyb'i. 19:9-10 * 16:10 1Co. 4:17 * 16:17 1Co. 1:16 * 16:19 Kyb'i. 18:1-2; 2Tim. 4:19 * 16:20 2Co. 13:13; Fil. 4:22

Tkab' Tu'j Pabl kye Nimil aj Corint

Tb'ajlinxi' ttz'ib'i'n Pabljo tnejil u'j kye aj Corint, atxtaq nimkul ti', a nya wen kyxol nimil antza. Tu'npetzi'n, kub' t-ximin Pabl tu'n t-xi ttz'ib'in tkab' tu'j tzalu'n.

Tojjo u'j lu'n, at oxe tnej nimxix kyoklin. Tojjo tnejil tnej (1:12–7:16), xi tq'ma'n Pabl jun tkolb'il tib' kywutz tkyaqil ti'jjo b'ant tu'n, te' tja ttx'ixpin tb'e tu'ntaq txi' lolkye, qu'n at junjun q'mante qa sb'ul te Pabl, ex mi njapin b'aj tyol. Tu'n t-xi laq'e, nxi tchiky'b'in tze'n t-xilin toklin te tsanjil Jesús, ex xi tq'o'n junjun xnaq'tzb'il ti'jjo ak'aj chwinqil.

Atzin tkab' tnej (8:1–9:15), atzin t-xilin ti'j jun oyaj tu'n tjaw chmet, tu'n t-xi' kye nimil toj Jerusalén, a manyor yajqex. Xi tq'o'n Pabl kynab'l tu'n kyok so'j, ex nyolin kyi'jjo nimil, a tu'n kymojin, tu'n t-xi nik'etjo oyaj lu'n.

Tojjo toxin tnej (10:1–13:10), ate Pabl nklon tib' juntl majl ti'jjo taq'in ex toklin tu'n Dios. Tej tjapin b'aj tu'j, nyolin Pabl b'unin wen ex tuk'a nim tk'u'j kyi'j nimil.

Tq'olb'il Pabl kye nimil aj Corint

1 Ayi'n Pabl jun tsanjil qAjaw Jesucrist tu'n tajb'il qMan Dios. Junx tuk'a erman Timotey, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n kye erman, aye' Ttanim Dios toj tnam Corint ex toj tkyaqil tx'otx' te Acay.* 2 Noqit ax qMan Dios ex Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil, tzaj q'onte t-xtalb'il ex jun tnuk'b'il toj tkyaqil.

Chewsb'il qanmin tu'n Dios

3 Qo nimsin tb'i qMan Dios, a Manb'aj te qAjaw Jesucrist, qu'n atzi'n Manb'ajjo at tq'aq'b'il tk'u'j qi'j, ex kukx ntchewsin qanmin. 4 Ex ax ntzaj q'onte chewsb'il qanmin toj tkyaqiljo a n-iky'x qu'n, tu'ntzintla tb'antqe qchewsinte kyanmi'njo noq ti'chaqku n-iky'x kyu'n, tu'nxjo chewsb'il anmin, a ma tzaj q'on qe tu'n Dios. 5 Qu'n ikytzi'n tze'nku' qe' nim yajb'il n-iky'x qu'n, noq tu'n tpaj taq'in Crist, ex ikyxjo nimxix chewsb'il qanmi'n ktzajil q'o'n tu'n. 6 Exla qa ma tz'ikyx qu'n tu'n tpaj tb'i Crist, mo qa nqo tzalaja tu'n chewsb'il qanmi'n tu'n, tkyaqiljo lo n-ajb'in te chewsb'il kyanmi'n, ex te kolb'il kye'y, tu'ntzintla kywe'xixa toj kynimb'ila toj tkyaqiljo yajb'il n-iky'x kyu'n, tze'nkuxjo qe' n-iky'x qu'n. 7 Tu'npetzi'n, q'uqlexix qk'u'ja kyi'ja, qu'n b'i'n qu'n qa ikyx n-iky'xjo kyu'n tze'nku qe', exsin ikyxjo tojjo chewsb'il qanmin.

8 Werman, waja tu'n kyb'inti'y tkyaqiljo yajb'il s-iky'x qi'ja toj tx'otx' te Asia. Qu'n nyakuj tjaq' jun iqtz o niky'b'ajtzi'y, exsin nti'x qipi'n tu'n tky'isje qu'n. Ex otaq kub' qximi'n qa nyataq tu'n qetza antza tuk'a qchwinqila.* 9 Qu'n otaq qna'y tu'n qkyij kyima antza. Me ma tz'okin lu'n, tu'n mi qeye qk'u'ja qi'jxa, qala' tu'n tqe qk'u'ja ti'j qMan Dios, a at tipin tu'n tjatz anq'in kyimnin tu'n. 10 Me ax te Dios ma klon qey te kyimin toj Asia, ex nqo tklo'n ja'lin, ex ma qe qk'u'ja ti'j, qa kukx qo kletilji'y tu'n, 11 noq tu'n kyna'j Diosa, aye' nchi mojin qi'ja toj taq'in qMan. Qu'n qa ma chi na'n Diosa qi'ja, ex qa ma tzaj ttzaq'win Diosjo kykub'sb'il kywutza, ax Dios kk'molte nim aq'b'il chjonte.

Tiqu'n yaj xi' Pabl toj Corint

12 Atzin ja'lin nqo tzalaja ti'jjo lo: Qu'n a qanmi'n q'mante qa b'a'n ma qo b'eti'y kyxolxjal, aye' nya nimilqe, ex ikyxjo kyxola tuk'a jun qchwinqila saqxix ex junch'in tumil. Atzi'n lo tzajnin tu'n t-xtalb'il qMan Dios, ex nya te jun kynab'lxjal te twutz tx'otx'. 13 Tu'npetzi'n, mi xi qtz'ib'i'n junjun nmaq tumil, a nlay tz'el kyniky'a te, noq te qnimsb'il qib'a. Qala', kukx nqo tz'ib'inji'y kyojjo qu'ja tuk'a jun yol, a nya kuj tu'n tja kyu'ji'n, ex tu'n tel pjet toj kynab'la. Ex kqeb'il qk'u'ja ti'j, 14 qu'n ikytzi'n tze'nku ma tz'el kyniky'a te toj junjun tnej, me nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n kytzalaja qi'ja toj tkyaqil, tze'nku qe qo tzalajila kyi'ja, aj tul tq'ijil tu'n tul qAjaw Jesús.

15 Qu'n q'uqletaq nk'u'ja ti'jjo lo, kub' nb'isi'n tu'n wiky'a lol kye'y kab'e maj, tu'ntzintla nmoji'n kyi'ja. 16 Qu'n kub' nximi'n tu'n wiky'a kyuk'iy, aj nxi'y toj nb'e'y tzmax toj tx'otx' te Macedonia. Ex aj nmeltz'aja, tu'n wiky'taq juntl majla lol kye'y, ex tu'n kymojintaqa wi'ja toj nb'e'y, aj nxi'y toj Judey.* 17 Tej tkub' nb'isi'n

* 1:1 Kyb'i. 18:1 * 1:8 1Co. 15:32 * 1:16 Kyb'i. 19:21

ikyjo, ¿Ma tuk'apela kab'e nk'u'ja tze'nku
jun sb'ulxjal te twutz tx'otx', a nxi tq'ma'n
qa b'a'n tu'n tb'inchin jun ti' ex te jun paqx
qa mina? 18 Me mina, erman. Qu'n ikyxjo
tze'nku te Dios kukx njapin b'aj Tyol, ex
ikyxjo qe'. Mina nqo yoli'n tuk'a kab'e qy-
ola. 19 Qu'n ikytzi'n te qAjaw Jesús, a Tk'wal
qMan Dios, a nqo yoli'n ti'j kyxola, junx
tuk'a Silvano ex Timotey.* Ex mina ny-
olintaq Jesús tuk'a kab'e tyol, qala' a Jesús
kukx nyolin twutzxix tuk'a junch'in tumil,
ex ikyxjo qe'. 20 Qu'n tkyaqiljo ntq'ma'n
Dios, o japin b'aj tuk'a Crist. Tu'npetzi'n,
at tq'uqb'il qk'u'j ti'jjo Tyol, a twutzxix, ex
nqo nimsin tb'i, ex nxi qq'ma'n qa ikyxjo.

21 Qu'n axte Dios ma q'onte qe, tu'n qwe'
wen toj qnimb'il ti'j Crist, ex o qo jaw
tsk'o'n, tu'n qb'inchin taq'in tzalu'n twutz
tx'otx'. 22 Ex o tz'ok tq'o'n jun qechil toj
qanmin, a Xewb'aj Xjan, tu'n tyek'in qa o
qo ok te te. Qu'n atzi'n Xewb'aj Xjan jun
kujsb'il Tyol ti'jjo ktzajil tq'o'n qe toj kya'j.

23 Kub' nximi'n nej, tu'n nxi'y kyuk'iy, me
b'a'ntla qa ma chex nkawi'n kujxix, tu'n
kyb'inchb'i'n nya b'a'n. Me ojtzqi'nqinxa
tu'n Dios, qa nky'e'ytaqa ikyjo. Tu'npetzi'n,
mix in iky'i'y kyuk'iy liwey toj Corint. 24 Qa
ma chex nkawi'n, nya noq tu'n qnimsin
qib'a kywutza, qala' tu'n qmoji'n kyi'ja tu'n
kytzalaja toj kynimb'ila. Qu'n noq tu'njo lo,
kchi elile wena toj tkyaqil.

2

1 Tu'npetzi'n, xkub' nb'isi'n ikyjo, tu'n mi
chinka juntl majla kyuk'iy ja'lin, tu'ntzintla
mi chi jaw b'isini'y, noq tu'n nkawb'ila
kujxix kyib'aja. 2 Qu'n qa ma chi jaw
b'isi'n tu'n npaja, ¿Tze'ntzin ttentz tu'n
ntzalaja kyuk'iy? ¿Ma akutzin chi tzalaja
wuk'i'y, qa otaq chi b'isi'n wu'n? 3 Q'uqletaq
nk'u'ja kyi'ja, tu'n qtzalaj junx qkyaqilx.
Me tej tok nb'i'n qa attaq nya b'a'n kyxola,
b'e'x xi ntz'ib'i'n wu'ja kye'y kuj ch'in,
me ¿Nyapela tu'n tkub' kyb'inchin kyib'a,
tu'ntzintla mi chin jaw b'isini'y, aj nte'n
kyxola? Qu'n ayepen kye' tu'n kyq'onte
tzaljb'il we'y. 4 Xi ntz'ib'inji'y wu'ja kye'y
tuk'a txqan b'is, ex lab'il toj wanmi'n, ex
in jaw oq'a tu'n ikyjo. Me nya tu'n kyjaw
b'isi'n, qala' tu'ntzintla tel kyniky'a te qa
nimxix nk'u'ja kyi'ja.

Kub' najsit il te jun b'inchil il

5 Atzin ja'lin, a xjal, aj xb'inchin il, s-ok
q'o'nte jun b'is wi'ja tu'n tb'inchb'in nya
b'a'n. Me nya noq o'kqinxa, qala' toj juntl
tumil, majqexa. 6 Qu'n atzin kawb'il kuj
kub' kyq'o'n tib'ajjo xjal lo, ¡Tuk'axjo ja'lin!
7 Qala' b'antla tu'n tkub' kynajsi'n til, ex
tu'n kynimsi'n tk'u'j, tu'ntzintla mi kub'
numje tu'n txqan b'is. 8 Tu'npetzi'n, nchin
kub'sin nwutza kye'y, tu'n tkub' kyxmoxin
kyib'a tuk'a. 9 Atzin t-xilin tumiljo tnejil
wu'ja kye'y, noq tu'n tkub' kyyek'i'n kyxola
qa nchi kub' kynimi'n nyola ti'j b'inchil
il, a xi nq'ma'n toj wu'ja, ex ikyxjo ti'j
tkyaqil nnuk'b'ila. 10 Tu'npetzi'n, qa ma
kub' kynajsi'n til, ex ikyxjo we' k'wel nna-
jsi'n tkyaqiljo nya b'a'n, a xb'ant tu'n. Me
tze'nku qa nya wi'ja xkub' tb'inchine' il,
b'alaqa nyaqi'n kchin najsilte. Me k'wel
nb'inchi'n, noq te jun yek'b'il kywutza qa at
jun najsb'il qil te jun majx tu'n Crist. 11 Qu'n
qa ma kub' qnajsin til juntl, mi qo kub' tu'n
tajaw il, qu'n b'i'n qu'n, qa ila' tumil tze'n
tten tu'n qkub' tsb'u'n.

Tej tayo'n Pabl kyqanil aj Corint toj tnam Troas

12 Tej nkani'n toj tnam Troas q'mal
Tb'anil Tqanil ti'j Crist, attaq amb'il tu'n
waq'ni'n wen toj taq'in qAjaw. 13 Me attaq
jun b'is toj wanmi'n ti'j Tito, qu'n na'ntaq
tul tuk'a tqanil kyi'ja. Tu'npetzi'n, b'e'x
i kyij ntzaqpi'n erman antza toj Troas,
tu'ntzi'n b'e'x in xi'y jyolte toj tx'otx' te
Macedonia.*

Ma kub' ti'j il qu'n, noq tu'n Crist

14 Me chjonte qMan Dios, tu'n txolin qten
te iky'sb'il te' tzaljb'il,* junx kyuk'a ma
kub' ti'j il kyu'n, ikyxjo tze'nqeku xo'l q'aq'
nchex txolin kyten te iky'silte tzaljb'il, aj
kykanb'in toj jyoj q'oj. Ma qo kanb'in tu'n
qAjaw Crist, a Jesús, qu'n ma tzaj tq'o'n
Tb'anil Tqanil qe. Ma kanin Tb'anil Tqanil
kyxol tkyaqil xjal qu'n, ikyxjo tze'nku
tk'ok'jil storak nja jupin toj kyq'iq' toj nintz
q'ij te xo'l q'aq'. 15 Qu'n ikyx tze'nku te Crist,
xi' yolil Tb'anil Tqanil kyxol tkyaqil xjal,
tze'nku jun tk'ok'jil b'a'n twutz Dios; exsin

* 1:19 Kyb'i. 18:5 * 2:13 Kyb'i. 20:1 * 2:14 Ayejo yol: tu'n txolin qten te iky'sb'il te tzaljb'il, desfile n-ele toj kastiy.

ikyxjo qe, nqo yolin Tyol kyxoljo aye' kchi
kletil ex aye kchi najil. 16 Qu'n atzin t-xilin
Tb'anil Tqanil lo kyxol nya nimil, te kyimin
te'. Me kyxoljo aye' kchi kletil, te chwinqil
te' te jun majx. ¿Me ankye' at toklin tu'n
t-xi q'mal te' Tb'anil Tqanil lo, a nimxix t-
xilin? 17 ¡Nya noq a'lchaqku! Qala' o'kqexjo
aye' junxch'in tumil q'i'n kyu'n twutz Dios,
ex nchi yolin tu'n, ti'j Crist. Ex nya ikyxjo
tze'nqeku txqantl, aye nchi suqin Tyol Dios
noq tu'n kykanb'in pwaq ti'j.

3

Jun tqanil ti'j jun ak'aj tumil tu'n qkyij toj wen tuk'a qMan

1 ¿Ma tzunpela nja qnimsin qib'a tuk'a
yol lo? ¿Mo ilpela ti'j tu'n t-xi qq'o'n jun
u'j kye'y te oqxenb'il qe'y, noq tu'n qkub'
kyxk'ami'n; mo tu'n ttzaj kyq'o'n jun u'j
qe'y te oqxenb'il qe'y, ja' tu'n qponi'y?
Qu'n ikytzin tumiljo kyu'nxjal, a nya wen,
aye' nchi b'et suqil Tyol qMan. 2-3 ¡Mina!
Qu'n ayeku kye' ma chi ok tze'n jun u'j
te oqxenb'il qey. Qu'n tz'ib'inqe kye' tu'n
Crist toj qanmi'n, nya tuk'a jun tz'ib'b'il,
a aku naj, qala' tuk'a Xewb'aj Xjan, a T-
xew Dios, itz' te jun majx. A u'j lo, ayeku
kye'; mikyxi tze'nku ojtxe kawb'il noq
tz'ib'in twutz ab'j, a nlay b'ant tb'inchinte
jun ti';* qala' tz'ib'in toj kyanmi'n, a itz',
ex aku tz'el tniky'tzajil kywutzxjal noq
ti'jjo kyb'inchb'i'n b'a'n, ex aku b'ant tu'jit
qaq'i'n kyu'nxjal noq kyi'ja. 4 Atzin kyn-
imb'ila ikyjo ntzaj tq'o'n tq'uqb'il qk'u'ja
twutz qMan Dios, noq tu'n Crist. 5 Qu'n nya
tu'n qb'inchb'i'n kyxola, kjawil qnimsin
qib'a, qu'n tkyaqiljo lo tzajnin te Dios, 6 qu'n
axte Dios ma tzaj q'onte qokli'n tu'n qoka te
taq'nil ti'j jun ak'aj tumil b'antlin ti'j tu'n,
tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a. Qu'n atzin
ojtxe tumil nqanin qi'j tu'n qkyim tu'n, tu'n
mi njapin b'aj tkyaqil qu'n. Atzin kolb'il
ja'lin nya te ojtxe tumil, a tz'ib'ink twutz
ab'j, qala' tu'n Xewb'aj Xjan, a ntzaj tq'o'n
qchwinqil te jun majx.*

7 Atzin ja'lin, qo ximin ch'in ti'jjo ojtxe
kawb'il, a te kyimin, a ok tz'ib'in twutz
ab'j. Atzinjo lo ul kyxol aj Israel tuk'a txqan
tqoptz'ajiyil Dios. Me ayetzin aj Israel mix
kypa'ye tu'n kyka'yin twutz Moisés, noq
tu'n tpajjo tqoptz'ajiyil Dios pon kanin ti'j,
a cheb'e kub' b'aj tqan.* 8 Ex qa tuk'a
nim tqoptz'ajiyil Dios s-ule lo, ¿Yajtzila
te' te ak'aj tumil, a tzajnin tu'n Xewb'aj
Xjan? 9 Qa a ojtxe kawb'il ma tzul tuk'a
tqoptz'ajiyil Dios, exsin nqanintz kyi'jxjal
tu'n kykyim tu'n, ¿Yajtzila te' ak'aj tumil,
a ma chi okxjal tz'aqle tu'n? 10-11 Qu'n ante
ojtxe kawb'il nyala te' toklin twutzjo ak'aj.
Qu'n ante ojtxe kawb'il il ti'j tu'n tb'aj, me
ante ak'aj, ok kyjel te' te jun majx.

12 Me tze'nku qa ma qe qk'u'j ti'jjo ak'aj
tumil, a mi b'aj, nqo yolin ti'j tuk'a tkyaqil
qanmin; 13 mikyxi tze'n te Moisés, n-ok tk-
txu'ntaq twutz, tu'n mi tz'iwle tqoptz'ajiyil
Dios ti'j, kyu'n aj Israel, tzmaxi k-elil tjqo'n
twutzjo, ajxi tkub' yupjjo tqoptz'ajiyil.*
14 Ex ikyxjo tze'nku ja'lin, atzin kynab'lxjal
ma tz'ok juple nyakuj tu'n jun kutxb'il.
Qu'n ajtzin tja kyu'jin xjaljo Tu'jil Tyol
Dios, mi n-el kyniky' te t-xilin tumil,
qu'n o'kxjo tu'n kynimb'il ti'j Crist, aku
tz'el q'inte kutxb'il kywutz tok, tu'n tel
kyniky' te. 15 Kyojjo tq'ijil ja'lin, aj tjaw
kyu'jin tkawb'il Moisés, jpu'nkjo kynab'l
nyakuj tu'n jun kutxb'il, tu'n nya tza-
qpi'nqe tu'n tel kyniky' te kolb'il. 16 Me
qatzin qa ma nimin jun xjal ti'j qAjaw,
atzin kutxb'il b'e'x k-elil. 17 Qu'n axte qA-
jawjo, a Xewb'aj Xjan, ex ja' ta'ye T-xew
qAjaw, antza ta'ye tzaqpib'l tu'n tel qniky'
te. 18 Tu'npetzi'n, qkyaqilx nya ktxun qwutz
tuk'a jun kutxb'ilte tze'nku te Moisés; qala'
ma qo ok tze'nku jun ka'yb'il wutzb'aj, tu'n
kyka'yinxjal tqoptz'ajiyil qAjaw toj qch-
winqil. Qu'n axte T-xew qAjaw ntx'ixpinte
qchwinqil, tu'ntzintla cheb'e tu'n qxi laq'e,
tu'n qok tze'nku te Crist.

4

1 Tu'npetzi'n, mi qo kub' numj, qu'n axte
Dios tuk'a tkyaqil tq'aq'b'il tk'u'j, ma tzaj
toqxenin taq'in qe toj ak'aj tumil, tu'n
kykyijxjal toj wen tuk'a. 2 Tu'ntzi'n ikyjo,
ma tz'el qi'jlin tkyaqil qb'inchb'in, a nb'ant
toj ewajil, a te elsb'il qtx'ixew, me nya tu'n
qsb'u'n mo tu'n tja qtx'ixpin Tyol Dios.
Qala', nqo yolin Tyol jikyin wen, tu'n qel
wen kywutzxjal, ex tu'n tel pjet Tyol Dios
toj kyanmin junjun, tze'nku taj Dios. 3 Exla

* 3:2-3 Ex. 24:12 * 3:6 Jer. 31:31-34 * 3:7 Ex. 34:29 * 3:13 Ex. 34:33

qa at junjun mi n-el kyniky' te' Tb'anil
Tqanil kolb'il, qu'n ayela' kyja' kyxi' toj
najin. 4 Qu'n a tajaw il, a nkawin te twutz
tx'otx', ma tz'ok jpunte kynab'l tu'n kyok
tze'n jun moẍ toj kyanmin, ex tu'n mi tz'ele
kyniky' ti'jjo tspiky'imil Tb'anil Tqanil ti'j
tqoptz'ajiyil Crist, a q'ancha'l ti'jxjo Dios, a
nya q'ancha'l.
5 Tu'npetzi'n, mi nqo yoli'n toj aq'untl
qil qib'xa; qala' nxi qq'ma'n qa a Jesucrist
tAjaw Tkyaqil, ex awotzin qe', ma tz'ok
qq'on qib'a tu'n qajb'in kye'y toj tumil tb'i.
6-7 Qu'n axte Diosjo, a q'ma'ntexix te tne-
jil, tu'n tjaw qoptz'aj spiky'in toj qxopin;*
ex ikyxjo ja'lin, ma tzaj tq'o'n spiky'in te
jun q'inimil toj qanmin, a ojtzqib'l ti'jjo t-
xilin tqoptz'ajiyil Dios, noq tu'n Jesucrist.
Me ante q'inimil lo tojxi qxmilil ta'ye te
jun majx, ex atzi'n qxmililjo nyakuj ikyjo
tze'nku jun tz'aqb'aj k'wil, jun paqx nb'aj.
Ex atzi'n q'inimil nimxix qipin tu'n toj
qanmin, tu'ntzin tyek'in qa te te Dios ex
nyaqeku.

Mi qo kub' numj toj qnimb'il

8 Exla qa nim yajb'il n-iky'x qu'n, me
nyat nti' qelix; exla qa ma tzaj b'is qi'j,
me nya tu'n qo k'wel numje; 9 exla qa ma
qo el kyiky'inxjal, me me te Dios, nlay qo
kyij tkolin; exla qa ti' xb'ant kyu'nxjal qi'j,
nlay qo kub' tu'n. 10 Ikyxjo tze'nku b'aj
ti'j Crist, a qxmilil te twutz tx'otx' il ti'j
tu'n tkyim. Me ma jatz anq'in Jesús juntl
majl tuk'a nimxix tipin. Ex nqo b'et ja'lin
kywutzxjal tuk'a tipin Jesús toj qchwinqil.
11 Tze'nku qe, awo nimilqo ti'j Jesús, noqx
n-elje qi'j tu'n qkyim, noq tu'n tpaj, tu'n
tyek'it kyexjal, a ak'aj chwinqil te jun majx
toj qanmin, a tzajnin tu'n Jesús. 12 Ikytzi'n
tze'nku nqo anq'i'n tjaq' xob'ajil te kyimin
kyu'nxjal, tu'ntzintla t-xi qq'ma'n kye'y
Tb'anil Tqanil kolb'il, ex tu'n tten kychwin-
qila tu'n te jun majx.
13 Qu'n q'uqlek qk'u'ja ti'j Dios, ikyx
tze'nkuxjo tq'ma jun xjal toj Tu'jil Tyol
Dios: Ma txi nnimi'n. Tu'npetzi'n nchin
yoli'n ti'jjo t-xilin nnimb'ila.*

Ex ikyxjo qe ja'lin. Ma txi qnimin.
Tu'npetzi'n, nqo yolin ti'jjo lo: 14 Qu'n b'i'n
qu'n, qa ax Diosjo, a jatz anq'in qAjaw Jesús
tu'n, kyxol kyimnin; ex ikyxjo qe ok qo jawil
anq'in tu'n, tu'n qja ti'n junx kyuk'iy toj
kya'j, ja' ta'ye qAjaw. 15 Qu'n tkyaqilxjo n-
iky'x qu'n, noq tu'n kyel wena twutz Dios,
ex tu'ntzintla ttch'iyxjo aq'b'il chjonte te
Dios te nimsb'il tb'i, tu'n jni' t-xtalb'il, a
nch'iy toj tkyaqil twutz tx'otx'.
16 Tu'npetzi'n, mi qo tzaj numj. Exla qa
a qxmilil lajo'n tu'n tb'aj, me mete qan-
min noq kyja tu'n t-xi ku'xinix te' junjun
q'ij. 17 Qu'n tkyaqilxjo nya b'a'n n-iky'x
qu'n ja'lin, nya nimxix, ex liwey kb'ajil
te'. Me te t-xeljo ikyjo, ktzajil q'o'n jun
chojb'il qe nimxix wen, a nlayx b'aj toj
kya'j. 18 Tu'npetzi'n, mi tz'ok qq'o'n qwutz
ti'jjo at twutz tx'otx', a q'ancha'l. Qala'
qq'onk qwutz ti'jjo a nya q'ancha'l. Qu'n
tkyaqiljo q'ancha'l, te twutz tx'otx', ex
kb'ajil te'. Me ante', a nya q'ancha'l, mi
b'ajx te' te jun majx.

5

Ajo qxmilil te jun majx

1 Atzin ja'lin, b'i'n qu'n qa kb'ajiljo
qxmilil tze'nku jun tal pach, a jun paqx
kb'ajil. Me qa ma b'ajjo qxmilil lu'n, at
juntl b'inchin tu'n Dios toj kya'j, a mixla
kb'ajilx, qu'n nya tq'ob' ichin b'inchilte.
2 Twutzxix te', qa tzunx nqo xji'pi'nx wen
tzalu'n twutz tx'otx', tu'n jni' n-iky'x qu'n,
ex qajatla tu'n ttx'ixpitjo qxmilil ja'linxix,
tu'n qpon toj jun ja te jun majx toj
kya'j, 3 tu'ntzintla at jun kutxb'il te' qan-
min. 4 B'a'nxe tzalu'n twutz tx'otx', tzunx
nqxjipinxjo qib' wen, ex nqo b'isin, qu'n
qky'e'tla tu'n tkyimjo qxmilil. Qala' atla
qajjo tu'n tul Crist ja'linxix, tu'n qk'mo'nte
ak'aj qxmilil te jun majx, tu'n ttx'ixpitjo
qxmilil lo, ex nya tu'n tkyim, exsintla tu'n
qxi'tz toj kya'j te jun majx. 5 Qu'n axte
Dios xq'mante tu'n tokjo qxmilil ikyjo. Ex
a saj q'onte Xewb'aj Xjan toj qanmin te jun
techiljo Tyol, qa yajxi, il ti'j tu'n ttzaj tq'o'n
qxmilil anetzi'n.
6 Tu'npetzi'n, at tq'uqb'il qk'u'j ti'j.
Atzi'n ja'lin, b'i'n qu'n, qa oto'x tojjo
qxmilil tzalu'n twutz tx'otx', ex najchaqx
oto' ti'jjo kya'j, ja' ta' qAjaw. 7 Na'm qlonte
lu'n, me ojtzqi'n qu'n, ex loqo nqo b'et
tojjo qchwinqil tuk'a qnimb'il. 8 Ex q'uqle
qk'u'j ti'j, ex tu'ntzi'n ikyjo, qajatla tu'n
tkyij tzaqpetjo qxmilil te twutz tx'otx',

* 4:6-7 Gen. 1:3 * 4:13 Sal. 116:10

ex tu'n qaj najal tuk'a qAjaw te jun majx.
9 Tu'npetzi'n, qq'onktzin tilil tu'n qel wen
twutz qMan Dios, exla qa oto' tojjo qxmilil
tzalu'n, mo qa ma qo aj tuk'a. 10 Me il ti'j
tu'n qok twutz Tkawb'il Crist, tu'n qok
toj pa'b'in ti'jjo qb'inchb'in tuk'a qxmilil
tzalu'n twutz tx'otx'; qa b'a'n, mo minaj.*

A tqanil nuk'b'il tzajnin te Dios

11 B'i'n qu'n qa at tchewil Dios;
tu'npetzi'n, i tok qq'o'n tilil, tu'n tkub'
kyk'u'jxjal qu'n, tu'n kynimin. Ojtzqi'n te
Dios tu'n, qa tuk'a junch'in qanmi'n nqo
aq'ni'n, ex q'uqle qk'u'ja kyi'ja noqit aku
tz'el kyniky'a te. 12 Me nya tu'n lu'n, nqo
jyon tumil tze'n tten tu'n qnimsin qib'a
kywutza; qala' nqo q'o'n tumil kye'y, tu'n
kykoli'n qi'ja, kye noq nchi nimsin kyib'
kywutzxjal; ex tuk'a kab'e kyk'u'j nchi
b'inchin tkyaqil. 13 Qa ma qo iky'a tib'ajjo
tumil toj twutz junjun kye' ti'j taq'in Dios,
ala Dios ojtzqilte. Me nya ikyjo; qala' nchin
yoli'n tojxix tumil tu'ntzin kyel wena.

14 Axjo tq'aq'b'il tk'u'j Crist chq'ol qey
tu'n qyoli'n ti'j Tb'anil Tqanil kyuk'a
txqantl, qu'n twutzx te' qa ma kyim Crist te
qxel, awo o qo nimin ti'j, tu'ntzintla qkyim
qkyaqilx ti'jjo tb'inchb'in ojtxe qten. 15 Qu'n
ate Crist o kyim tu'n qpaj qkyaqilx, tu'ntzin
mi qo ajb'ine qex, qala' tu'n qajb'in te',
a xkyim te qxel, ex ma jatz anq'in te jun
majx, tu'n qel wen twutz.

16 Tu'npetzi'n, nti' tu'n qkawin ti'j juntl
tze'nku tumil te twutz tx'otx', a noq pa'j
yol nb'aj; exla qa ikyxjo ojtxe nqo kaw-
intaqa ti'j Crist, a noq tze'nku jun a'la.
Me atzi'n ja'lin, mikyxi qximjo. 17 Qu'n
tkyaqiljo at mujb'il tib' tuk'a Crist, ma tz'ok
te jun ak'aj tchi'ysb'in. Ex mi xi lipe ti'jjo
ojtxe tumil, qu'n tkyaqil ja'lin, ma tz'ok
te ak'aj toj tchwinqil. 18 Tkyaqiljo lu'n ma
b'ant tu'n Dios, noq tu'n qmujb'in te qib'
tuk'a, noq tu'n Crist. Ex ma tzaj toqx-
enin qoklin tu'n t-xi qq'ma'n kyexjal, tu'n
tok kymujb'in kyib' tuk'a. 19 Qu'n a t-xim
Diosjo, tu'n kymujb'in te kyib' tkyaqilx-
jal twutz tx'otx' tuk'a, noq tu'n Crist, a
kyim te chojb'il kyil, tu'ntzintla kyel wen
twutz. Ex atzin ja'lin, ma tzaj tq'o'n qok-
lin tu'n t-xi qq'ma'n kye kykyaqil, tu'n
kymujb'in te kyib' tuk'a. 20 Ma qo ok
nyakuj t-xel Crist tzalu'n twutz tx'otx'. Ex
nqo yolin kyuk'axjal nya nimil, nyakuj aku
Dios nkub'sin twutz kye. Tu'npetzi'n, nxi
qq'ma'n kye tu'n kymujb'in te kyib' tuk'a
Dios. 21 Qu'n te Crist, nti' te' il b'ant tu'n.
Me a Dios xi q'onte tkyaqil qil tib'aj twutz
cruz, te jun kawb'il kujxix, noq tu'n tok te
qxel, tu'ntzintla qok te tz'aqle twutz.

6

1 Qu'n tu'n nqo aq'ni'n junx tuk'a Dios toj
taq'in, nqo kub'sin qwutza kye'y, tu'n mi
tz'ele kyiky'inji'y t-xtalb'il, a ma tzaj tq'o'n
kye'y. 2 Qu'n ikyx ntq'ma'n Dios toj Tu'jil
Tyol kyjalu'n:

Tojjo tq'ijil kynimb'ila, ma nb'i'y kyyola,
ex tojjo tq'ijil kolb'il, ma chin oni'n kyi'ja,
chi'.*

Me kxel nq'ma'n kye'y, atzin tq'ijiljo
ja'lin tu'n kynimi'n; ex atzin q'ijjo ja'lin te
kolb'il.

Ajo iky'x tu'n Pabl tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil

3 Mi nkub' qb'inchi'n jun ti' toj qchwin-
qila tu'n mi jaw tolpaj jun a'la toj tnimb'il,
tu'ntzin mi chi yolb'inxjal ti'j qaq'nb'i'n.
4 Qala', qaja tu'n tkub' qyek'i'n toj tkyaqil,
qa jun b'a'n aq'nilqo'y te Dios, qu'n noqx
pa'n tkyaqil wiq yajb'il qu'n; ex atku maj
nti'x ch'in at qey, ex atku maj nim b'is
ntzaj toj qchwinqila; 5 atku maj nqo b'aj
laqtzi'n, ex o qo kux jpu'n toj tze,* ex iky'x
qu'n, tej tjaw tiljxjal qi'ja. Ex atku maj nqo
aq'ni'n kujxix wen, ex mixpe o ktani'y, ex
o tziky'x wa'yaj qu'n. 6 Me tojjo lo, nkub'
qb'inchi'n tkyaqil tuk'a jun qanmi'n saqxix,
ex tuk'a nim qnab'la ti'jjo twutzxix, ex
ikyxjo tuk'a jun qanmi'n tu'n qxi laq'e'y toj
qnimb'ila, ex tu'n qb'inchi'n b'a'n kywutz
kykyaqil, tu'n Xewb'aj Xjan toj qanmi'n,
ex tu'n tq'aq'b'il qk'u'ja twutzxix. 7 Ex
nkub' qyek'i'n qa jun b'a'n aq'nilqo'y ti'jjo
Tb'anil Tqanil, a twutzxix, a xi qq'ma'n, ex
tu'n tipin Dios quk'i'y, ex tu'n qoka tze'nku
jun xo'l q'aq' tuk'a taq'wil qq'ob'a, tu'n
qb'inchin te qib'a twutz il, ja'chaqx tzajitz.
8 Atku maj nqo kub' nimi'n, ex atku maj
mina. Atku maj nyolajtz b'a'n qi'ja, ex atku
mina. Exla qa nqo yoli'n Tyol Dios jikyin
wen, me atku maj n-ok q'ma'n qa sb'ulqo'y.
9 Exla qa nya ojtzqi'nqo'y kyu'nxjal, me

* 5:10 Ro. 14:10 * 6:2 Is. 49:8 * 6:5 Kyb'i. 16:23

mete Dios, ojtzqi'nqoxixa tu'n; ex atku maj
n-elje qi'ja tu'n qkyima, me loqo'y itz'qo
tzmax tzalu'n. Ex nqo b'iylajtza, me nya ma
qo kub' b'yo'n. 10 Nyakuj tzunx nqo b'isi'n,
me mina; qala' tzunx nqo tzalaja. Nyakuj
nti'x ch'in at qe'y, me ma chi q'inimixxjal
qu'n tuk'a Tyol Dios. Nyakuj manyor tal
yajqoxa wen, me mina, qu'n tkyaqil at qe'y
tu'n Crist, a tAjaw Tkyaqil.
11 Ayi'y werman aj Corint, ma qo yoli'n
kyuk'iy tuk'a tkyaqil qanmi'n, qu'n nimxix
tq'aq'b'il qk'u'ja kyi'ja. 12 Twutzxix te' qa
at nim qk'u'ja kyi'ja, me ayetzin kye', nti'
kyk'u'ja qi'ja. 13 Nimxix tq'aq'b'il nk'u'ja
kyi'ja tze'nku jun manb'aj kyi'j tk'wal.
Tu'npetzi'n, nchin kub'sin nwutza kye'y,
tu'ntzintla kyk'u'jli'n wi'ja, tze'nku we' at
nk'u'ja kyi'ja.

Ma qo ok te tja Dios itz'

14 Mi tz'ok kymujb'in kyib'a junx kyuk'a
xjal nya nimil. Qu'n ¿Tze'ntzin tten tu'n
tmujb'inte tib'jo b'a'n tuk'a nya b'a'n? Ex
a spiky'in, ¿Ma akutzin b'ant tmujb'it tuk'a
qxopin? 15 ¿Ma akutzin tz'el wen Crist tuk'a
tajaw il? ¿Ex tze'ntzin tten tu'n tel wen jun
nimil tuk'a jun nya nimil? 16 ¿Ma junxsin
tten tja Dios tuk'a jun twutzb'iyil? Qu'n
ayetzin kye' ma chi oka te tja Dios itz'xix,*
tze'nkuxjo tq'ma Dios toj Tyol:
Kchin tenb'ila kyuk'iy, ex kchin b'etila kyx-
ola.
Ex ayi'n kchin okil te kyDiosa,
ex ayetzin kye', kchi okil te Ntanima, chi'.*
17 Tu'npetzi'n, ku kyetza kyxol nya nimil,
ex kypa'mil kyib'a kyi'j, chi qAjaw.
Mi chi b'inchi'n il, ex ok kchi k'metila
wu'n.*
18 Ex ayi'n kchin okil te kyTati'y,
ex ayetzin kye' kchi okil te nk'wala, chitzi'n
tAjaw Tkyaqil.*

7

1 Ikytzi'n werman, ayi'y at-xix nk'u'ja
kyi'ja; ayetzin yoljo o chi tzaj tq'ma'n Dios
qe. Tu'npetzi'n, qq'onktzin tilil, tu'n qsaqix
te tkyaqiljo nya b'a'n toj qxmilil ex toj
qanmin, tu'n qok tz'aqle, noq tu'n tchewil
Dios.

Ntzalaj Pabl kyi'j aj Corint

2 Kyb'inkuy qyola. Mix a'l jun kye' ntzaj
q'onte amb'il te qe'y toj kyanmi'n. Mi o
kub' qb'inchi'n jun nya b'a'n ti'j jun kye';
ex mix a'l jun o kub' tz'aq toj tnimb'il
tu'n qpaja; ex nya noq nqo sb'u'n kyi'ja
tuk'a jun ti'. 3 Nya noq tu'n nxo'n yol
kyi'ja ma txi nq'manji'y lu'n, qu'n o txi
nq'ma'n kye'y, qa at-xix nk'u'ja kyi'ja. Nqo
anq'in ex kqo kyimila tuk'a qk'u'ja kyi'ja
toj qanmin. 4 Nimxix q'uqle nk'u'ja kyi'ja,
expe nchin yoli'n kyi'ja kywutz txqantl; ma
chewx wanmi'n kyu'n. Noq toj tkyaqiljo
n-iky'x wu'n, me nchin tzalaja kyi'ja toj
tkyaqil.
5 Atxixjo tej qkani'n toj tx'otx' te Macedo-
nia, tu'n qb'inti'y kyqanila, nti' ch'in twenil
o qna'y, qala' noqx ti'chaqku yajb'il o tzaj
qi'ja; nchi jaw xjal tu'n kyq'oj, ex nimxix
b'is toj qanmi'n.* 6 Me ate Dios kchewsil
kyanminjo aye' nchi b'isin, ex ma qo onite
tu'n tponlin Tito quk'i'y. 7 Ex nya noq tu'n
tponlin Tito, qala' noq tu'n otaq chewx
tanmin Tito kyu'n. Qu'n ma tq'ma Tito qe'y,
qa nimxix kyk'u'ja wi'ja, qa ma chi lab'i'n,
ex qa ma chi b'isi'n wi'ja. Me tu'njo lo,
nimxix nchin tzalaja.
8 B'a'nxe atzi'n u'j xi ntz'ib'i'n kye'y b'e'x
i jaw b'isi'n ch'in tu'n, me mi nja ka'min
wanmi'n tu'n ja'lin. B'a'nxe tzaj ch'in
nb'isa te tnejil, qu'n b'e'x i jaw b'isi'n tu'n,
me noq te ch'in tqan. 9 Tu'npetzi'n, nchin
tzalaja, nya tu'n b'is tzaj toj kyanmi'n;
qu'n atzi'n b'is ma tz'ajb'in tu'n tajtz
ti'j kyanmi'n, ex tu'n kyb'inchinte kyte'n
twutz Dios. Ma tziky'x ch'in b'is kyu'n,
me nya noq kukxjo, qu'n ma tziky'x kyu'n
tze'nku taj qMan Dios; ex nya noq taj k'a'nil
qk'u'ja kyi'ja. 10 Atzi'n b'is ntzaj tze'nkuxjo
taj Dios; n-ajtz ti'j kyanmi'n tu'n, tu'n kyk-
leta. Tu'npetzi'n, mi chin lab'ti'y ja'lin qa
otaq txi nsma'n u'j kye'y, qu'n atzi'n qu'ja
xi qsma'n nya noq kukxjo. Me te kyexjal
nya nimilqe, atzi'n b'is nya te kolb'il, qala'
te najin, qu'n mi n-ajtz ti'j kyanmin tu'n.
11 Kyka'yinktzinji'y a wen ma b'ant tu'n b'is
tzaj kyi'ja, qu'n a tze'nkuxjo taj Dios: Qu'n
ma kub' kyximi'n tu'n tok tilil kyu'n, tu'n
tyupjjo q'oj qxol; ex ma tzaj tyab' kywi'y
tu'n otaq kub' kywutzlinji'y ajo il kyxola;
ex nchi xob'taqa we'y, tu'n npo'n ilil kye'y.

* 6:16 1Co. 3:16; 6:19 * 6:16 Lv. 26:12; Ez. 37:27 * 6:17 Is. 52:11 * 6:18 2Sa. 7:14; 1Cr. 17:13 * 7:5 2Co. 2:13

Atzin ja'lin kyajxixa tu'n kylonti'y nwutza,
ex nchi koli'n wi'ja kywutz txqantl, qa
nchin yoli'n twutzxix. Ex ma kub' kyximi'n
liwey tu'n kykawi'n tib'ajjo b'inchil il. Tu'n
tkyaqiljo lu'n, ma kub' kyyek'i'n, qa ma
kub' kypa'n kyib'a ti'jjo il b'ant kyxola, ex
nti' kypaja ja'lin. 12 Tej tkub' ntz'ib'inji'y
u'j, nya noq tu'n kyximintaqa ti'jjo xjal, a
xb'inchin il, mo ti'jjo xjal a n-iky'x tu'n,
tu'n tpaj il, qala' noq tu'n tel kyniky'a te
twutz qMan Dios, qa nimxix tok tilil kyu'n
tu'n kyb'inchi'n tze'nku otaq txi nq'ma'n.
13 Tu'npetzi'n, ma chewx qanmi'n kyu'n.
Me nya o'kxjo lo, qala' nimx nqo tzalaja
tu'n ma kanin Tito quk'i'y tuk'a tqanil, qa
ma nimsit tk'u'j kyu'n tuk'a nim tzaljb'il,
tej xten kyxola. 14 Qu'n otaq nq'may te
Tito, tej na'mxtaq txi' kyuk'iy, qa tb'anil
xjalqetaqa. Ex twutzx nya noq ẍin ela
toj ntx'ixewa ti'jjo nq'may kyi'ja. Qala',
tze'nkuxjo nq'ma'y kye'y, twutzxix s-ele
te', ex tkyaqiljo xi nq'ma'n kyi'ja te Tito,
ex twutzxix s-ele. 15 Ex nimxix tk'u'j Tito
kyi'ja, aj ttzaj tna'n tze'n xi kyniminji'y
tyol, ex tze'n xk'mete kyu'n tuk'a jun ky-
mutxb'il kyib'a, ex tuk'a nim tchewil qMan
Dios kyuk'iy. 16 Tu'npetzi'n, nchin tzalaja,
qu'n ma qe nk'u'ja kyi'ja toj tkyaqil.

8

Qo q'on oyaj tuk'a tkyaqil qanmin

1 Atzin ja'lin, werman, qaja tu'n kyb'inti'y
tze'n ma yek'ine t-xtalb'il Dios tojjo Ttanim
toj ttx'otx' Macedonia. 2 Exla qa nimx siky'x
kyu'n wen toj kynimb'il, exla qa manyor
yajqe erman anetzi'n, me tzunx nchi tza-
lajx, ex tb'a'nilx chi oyin tuk'a tkyaqil kyan-
min, nyakuj manyor q'ininqexnaj wen,
tu'n kymojin kyuk'a nimil toj Jerusalén.
3 Twutzxix nyola, qu'n ma nli'y, qa xi
kyq'o'n tuk'a tkyaqil kyanmin ti'jjo ch'in
at kye, ex mape txi kyq'o'n ch'intl tib'aj.
4 Ox chi kub'sinx kywutz qe'y, tu'n t-xi
qtziyi'n tu'n kyok mojil quk'i'y ti'jjo onb'il
kye erman toj Jerusalén.* 5 Qu'n nimx-
ixtl b'ant kyu'n, tze'nkuljo qe' kub' qb'isin
nej; xi kyq'o'n kyib' tu'n kyajb'in te Dios,
ex kyaq' kyib' tu'n kyajb'in qe'y, tze'nku
taj qMan. 6 Tu'npetzi'n, ma qo kub'sin
qwutza te Tito, tu'n t-xi' juntl majl kyuk'iy,
tu'ntzintla tjapin kyu'n tu'n kywenila, tu'n
tja chmetjo oyaj, a otaq txi xkye tu'n. 7 Qu'n
ikytzi'n tze'nkuxjo nchi ch'iya wen toj
tkyaqil: Tze'nku toj kynimb'ila, ex jni' kyx-
naq'tzb'ila, ex at-xix kynab'la, ex o tz'ok
tilil kyu'n tu'n kyela wen toj nwutza, ex nim
kyk'u'ja qi'ja; ikyxsintzjo tojjo tb'anil onb'il
lo, ok kchi elila twutz.

8 Mi xi nq'manji'y lu'n kye'y tze'nku jun
kawb'il, qala' noq waja tu'n tel nniky'a te,
qa tuk'a tkyaqil kyanmi'n kxel kyq'onjiy
onb'il lo, ikyxjo tze'nku kye erman toj
Macedonia. 9 Qu'n b'i'n kyu'n a t-xtalb'il
qAjaw Jesucrist: Attaq tkyaqil q'inimil
tuk'a toj kya'j, me noq tu'n kypaja, b'e'x kyij
ttzaqpi'n tkyaqil, exsin kub' tq'o'n tib'tz
tzalu'n twutz tx'otx' tze'nku jun xjal yaj,
tu'ntzintla kyoka te q'inin tojjo kynimb'ila
ti'j, noq tu'n yajb'il n-iky'xtaq tu'n.

10 Ti'j tkyaqiljo lu'n kxel nq'o'n jun tu-
mil: Tojjo ab'q'e xb'aj, nya noq kub'
kyb'isi'n tu'n t-xi kyq'o'n jun oyaj, qala'
b'e'x tzyetku tchimle kyu'n. 11 Atzin
ja'lin, kyq'onka tilil, tu'n tjapin b'aj kyu'n,
tze'nkuxjo at kye'y, ex tze'nkuxjo kyb'isa,
tej t-xi xkyeku kyu'n te tnejil. 12 Qu'n qa
ma txi kyq'o'n jun oyaj tze'nkux at kye'y
tuk'a tkyaqil kyanmi'n, ntzalaj te Dios ti'j,
a xi kyq'o'n tze'nkuxjo at kye'y, qu'n mi
nqaninte Dios ti'jjo a nti' at kye'y.

13 Mi nxi nq'manji'y lu'n, tu'n t-xi kyq'o'n
tkyaqiljo at kye'y, ex tu'n tok yajil kyi'ja,
noq tu'n kypajjo txqantl; qala' tu'ntzin junx
tu'n kyeli'y. 14 Qu'n qa at ch'in kye'y ja'lin,
tu'n kymoji'n kyi'jjo txqantl; ex b'alaqa toj
juntl majl ayetl kchi mojil kyi'ja, aj tel b'ajjo
kye. Ikytzin tumiljo, tu'n qel junx, 15 ikyxjo
tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios ti'jjo
maná, a xi tq'o'n Dios kye aj Israel:

Aye' ila' kyb'aj ex nim o chmet kyu'n,
b'a'n tu'n tkub' kypa'n kyxolx,
ex jun elnin tu'n tele.
Ex aye' nya ila' kyb'aj, ex nya nim o chmet
kyu'n,
exla qa noq kyinchaqjo teyile jun-
junch.*

Tej t-xi tsma'n Pabl Tito toj Corint

16 Chjonte qMan Dios, tu'n xkux tq'o'n
toj tanmin Tito nim tk'u'j kyi'ja tze'nkuxjo

* 8:4 Ro. 15:26 * 8:15 Ex. 16:18

we'. 17 Qu'n tej qkub'sin qwutza te, tu'n t-
xi' juntl majl kyuk'iy, ox tzalajx wen, qu'n
tu'n otaqx kub' tb'isin tu'n t-xi' lol kye'y.
18 Ex at juntl erman, ma txi qsma'n tuk'a
Tito, b'a'nxix tyolajtz kyu'n tkyaqil Ttanim
Dios, tu'n taq'nb'in ti'j Tb'anil Tqanil. 19 Ex
nya o'kxjo, qala' aye Ttanim Dios ma chi
jaw sk'onte erman lu'n, tu'n t-xi' quk'i'y
tojjo qb'e'y, ex tu'n tonin ti'jjo onb'il, a
kxel qi'n te nimsb'il tb'i qAjaw, ex te jun
yek'b'il ti'jjo qwenil. 20 Nkub' qb'inchinji'y
lo, qu'n qky'e'y tu'n kyyolb'inxjal qi'ja,
qa ma kub' qyupin ch'in ti'jjo oyaj ktzajil
kyq'o'n qe'y. 21 Qu'n tok tilil qu'n, tu'n
qb'inchi'n tkyaqil tojxix tumil twutz Dios
ex kywutzxjal.* 22 Ex junx kyuk'a Tito,
ma txi qsma'n juntl qerman, ex o tz'ok
qka'yi'n qa saqxix toj tkyaqil taq'in Dios.
Ex tajxix tu'n tmojin tojjo lo, majxpe a
ja'lin q'uqlekxix tk'u'j kyi'ja. 23 Atzin kyi'jjo
erman aye', nti' jun ch'otjb'il kyi'j. Qu'n
te Tito jun wuk'a weji'y toj aq'untl kyxola,
ex ayetzin txqantl, aye Ttanim Dios i xi
sma'nte kyxola te kyxel, ex ntzalaj Crist
kyi'j. 24 Tu'npetzi'n, kyyek'inxa qa at-xix
kyk'u'ja kyi'j, ex japinxitjo qyola ma txi
qq'ma'n kye, qa wenqexixa, tu'n kyoka te
jun yek'b'il kywutzjo tkyaqil Ttanim Dios.

9

Ajo oyaj tu'n t-xi' kye nimil toj Jerusalén

1 Atzin ti'jjo oyaj tu'n t-xi' kye erman
nimil toj Jerusalén, nyatla il ti'j tu'n t-
xi ntz'ib'i'n kye'y, 2 qu'n ojtzqi'n wu'n, qa
kyajxixa tu'n kyoni'n kyi'j, ex nimx nchin
yolin kyi'ja kyxol nimil aj Macedonia, qa
ayi'y toj tx'otx' te Acay kub' kyb'isi'n tu'n
kyoni'n atxix tojjo ab'q'e xb'aj. Ex atzin
yek'b'il lo ma qe kyk'u'j nim aj Macedonia
ti'j, ex tok tilil kyu'n, tu'n kymojin ti'jjo
onb'il anetzi'n. 3 Me ma chex nchq'onji'y
erman lo, qu'n nya noq kukxjo nchin yoli'n
kyi'ja kywutzjo txqantl ti'jjo lo. Qala'
tu'ntzintla noqx ite'kula tze'nkuxjo o txi
nq'ma'n kye'y. 4 Yajtzila' qa ë e'x junjun aj
Macedonia wuk'i'y, exsin qa mikyxikutaq
kytenji'y, ¿Nyapela kqo tx'ixwela? ¿Ya-
jxsila kye'? 5 Tu'npetzi'n, kub' nb'isi'n tu'n
kyxi nchq'onji'y erman lo, tu'n kyxi nej
kyuk'iy, tu'ntzintla kymojin tu'n ttzqetjo
oyaj, a xi kytziyi'n, ex noqitla tkub' te jun
yek'b'il ti'jjo kyso'jila, ex nya ti'jjo tkujil
kyanmi'n.

6 Me kyna'nkutzinji'y jun yol lo: Ankye
te' nya nim k'welix tawa'n, ex nya nim
kjawil tchmo'n. Ex ankye te' ma nintz
k'welix tawa'n, ex ma nintz te' kjawil
tchmo'n. 7 Tu'npetzi'n, ax junjun b'a'n
tu'n t-xi tq'o'n tze'nkuxjo ma kub' tb'isin
toj tanmin; nya tuk'a kab'e tk'u'j, ex nya
noq jun a'la aku lab'te kyi'ja, qu'n ate Dios
nk'u'jlin te', a nxi tq'o'n tuk'a tzaljb'il.
8 Qu'n axte Dios nim tipin, tu'n ttzaj q'o'nte
nimxix kye'y tu'n t-xtalb'il, tu'ntzintla
ttzqetjo tkyaqil atx taj kye'y, ex tu'ntzintla
kukx tu'n kyoni'n kyi'jjo txqantl, 9 tze'nku
ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Ankye' k'wel tsipi'n a at te kye yaj tuk'a
tkyaqil tanmin,
a twenil lo kyjel te jun majx.*

10 Qu'n axte Dios kukx ntzaj q'o'nte ijaj
kye awal, tu'ntzin tchmet kywa. Ex qa
ma txi kyq'o'n tuk'a tkyaqil kyanmi'n kye
yaj, ktzajil tq'o'n Dios t-xel toj awal, tu'n
tch'iy wen, tu'ntzin kukx tu'n kyoyinji'y
kye txqantl.* 11 Ikytzi'n, kchi q'inimilxji'y
toj tkyaqil, tu'ntzintla kukx t-xi kysipinji'y
kye txqantl, aye', a nti' at kye, ex ajtzin t-
xi qinji'y kyoyaja kye erman toj Jerusalén,
ktzajil anq'in aq'b'il chjonte te qMan Dios
toj kyanmin, noq tu'n kywenila.

12-13 Qu'n atzi'n kyoyaja kxel kysma'n at
kab'e tumil: Tnejil, ti'jjo onb'il a kxel
kysma'n, ex tkab', te aq'b'il chjonte te
qMan Dios. Qu'n atzi'n kyoyaja k-okil te
jun yek'b'il kywutz txqantl, qa ma kub' kyn-
imi'n Tb'anil Tqanil ti'j Crist tuk'a tkyaqil
kyanmi'n, ex kjawil kynimsin tb'i qMan
Dios tu'n kyoyaja, a kxel kyq'o'n kye, ex kye
txqantl. 14 Ex chi na'l Dios kyi'ja, qu'n at-
xix kyk'u'j kyi'ja, tu'n t-xtalb'il Dios, a ma
tzaj tq'o'n kye'y. 15 Chjonte qMan Dios tu'n
toyaj nimxix ma tzaj tq'o'n qe, a kolb'il te
jun majx.

10

Kolb'il tib' Pabl ti'j toklin

1 Ayi'n Pabl, nchin kub'sin nwutza kye'y,
toj tb'i Crist, a b'uninxix ex tb'anilxix, tu'n
tel kyniky'a ti'j. Qu'n kab'etzila nk'u'ja,

* 8:21 Pr. 3:4 * 9:9 Sal. 112:9 * 9:10 Is. 55:10

ex nchin xob'a tze'nku inti'n kyuk'iy. Me
ajtzin qa najchaq intini'y, kujxix chin
yoli'nch. 2 Me atzin ja'lin, chin kub'sil
nwutza kye'y, tu'n tkub' kyb'inchin kyte'n,
tu'ntzintla aj nxi'y lol kye'y, nyatla ilxix
ti'j tu'n tjaw nnimsin wib'a, ex tu'n ny-
oli'n ti'j junjun kye', a nkyq'ma'n, qa nqo
aq'ni'n tze'nku tachb'il qxmilila, a tze'nku
jun a'la te twutz tx'otx'. Qu'n qa mi xkub'
kyb'inchin kyib'a, ok kchin yolila kuj kyi'ja.
3 Twutzxix qa nqo b'eta tuk'a jun qxmilila
te twutz tx'otx' tze'nku kye txqantl, me mi
nqo aq'ni'n tze'nkuxjo nya b'a'n ntqanin
qxmilila, qu'n ma qo oka tze'nku xol q'aq'
toj qnimb'ila. 4 Qu'n atzin qipi'n, nya ikyjo
tze'nku kyexjal nya nimil te twutz tx'otx'.
Qu'n a qipi'n tzajnin te Dios, tu'n tkub' ti'jjo
jni' tipin tajaw il, 5 ex tu'n tyupitjo jni' kyx-
imxjal, a nti' tajb'in, ex tkyaqil ti', a nq'ojle
ti'j Dios, a nmiyon kyexjal tu'n tel kyniky'
te. Ex tok tilil qu'n, tu'n tkub' ti'jjo tkyaqil
kyximxjal, a nya wen ti'j Dios, tu'ntzintla
kyniminxjal tuk'a tkyaqil kyanmin ti'j Crist.
6 Nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n kynimi'n
nyola toj tkyaqil, qu'n qa mina, kchi xel
nkawi'n kujxix wen.

7 At kab'e kyk'u'ja wi'ja, qu'n noqx
nchi yolb'i'n wi'ja tze'nqeku xjal te twutz
tx'otx'. Me qa nkyna'n qa te Cristqi'y,
exsin ikyx qeji'y, te Cristqo'y. 8 Exla qa
ma jaw nnimin wib'a tib'ajxi wokli'n, nlay
chin tzaj tx'ixwi'y tu'n, qu'n ax qAjaw
ma tzaj q'o'nte wokli'n tu'n kych'iya wu'n
toj kynimb'ila, ex nya noq tu'n kykub'
numja. 9 Tu'n ikyjo, nya waja noq tu'n
tokku kyxob'ila kye wu'ja. 10 Qu'n at jun-
jun nq'mante qa aye' wu'ja nim kyxilin ex
kujxix wen, me metzila' aj nte'n kyxola,
nti'xsila wipi'n, ex ayetzin nyola nti'xsila
kyajb'in, chi chi'. 11 Me ankye te' nq'ma'nte
ikyjo, il ti'j tu'n tel tniky' te, qa nya noq
toj qu'jkuy, aj oto'y najchaq kyk'atza, qala'
ikyxsin qtenji'y tuk'a qb'inchb'i'n, aj qte'n
kyxola.

12 Qu'n nlay qo ela jun elnin junx kyuk'a
junjun, a nchi nimsin kyib' kyil kyib'x, aye'
nchi yolin qa wenqe, ex qa at tumil kyuk'a;
qatzila qa attz, me noq te jun nuk'b'il kyib'
kyxolx. Nti'xla tumil ikyjo. 13 Me me qe', mi
nqo nimin qib'a ti'jjo qb'inchb'i'n; qala' ate
Dios ntzaj yek'inte ja' pon b'aje qaq'nb'i'n,
ex b'i'n kyu'n qa a qaq'nb'i'n ma kanin
tzmax kyuk'iy toj Corint. 14 Aj qa nqo yoli'n
kyi'ja kywutz txqantl, mi nqo yoli'n ti'jjo
taq'nb'in juntl, nyakutlaj ti'j juntl tzajnin
kynimb'ila. Qu'n awo'y xqo pon nej kyxola
yolil Tb'anil Tqanil Crist. 15 Ex mi nja qnimin
qib'a tuk'a taq'nb'in juntl, tu'n tok qq'o'n
te qe'y; qala' noqx q'uqle qk'u'ja ti'j, tu'n
tch'iy kynimb'ila, ex tu'n tch'iyjo qaq'i'n
kyxola, 16 tu'ntzintla qyoli'n Tb'anil Tqanil
kyojjo tnam najchaq ite' kyk'atza, ja' na'mx
tkanin Tyol Dios, me nya tu'n tjaw qnimin
qib'a ti'j taq'nb'in juntl. 17 Ikytzi'n tze'nku
ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Qa at jun
taj tu'n tja tnimsin jun ti', b'a'n tu'n tjaw
tnimsin tb'i qAjawch.*

18 Qu'n nya te nim tokli'n a kjawil tnimsin
tib' til tib'x, qala' a te' a kjawil tnimsin Dios
tb'i.

11

Nyolin Pabl kyi'jjo nya tsanjil Jesús

1 Noqit aku tziky'x ch'in nyola kyu'n,
nyakutlaj toj nwi'y tokx, me o tziky'x ch'in
kyu'n tzmax tzalu'n, 2 qa cheb'e tok nwutza
kyi'ja tze'nku jun xky'aqil, mo tze'nku jun
manb'aj ti'j tk'wal. Me a xky'aqlin lu'n nya
we'y; qala' te Dios, qu'n ma txi ntziyi'n,
tu'n kyoka te Crist, ikyxjo tze'nku jun
txin, tu'n tjaw meje tuk'a tchmil. 3 Me
atzin ja'lin, at nxob'ila kyi'ja, qu'n tze'nku
te Eva, tej tkub' sb'u'n tu'n tẍtijil tajaw
il, tu'n tel ti'jlin Tyol Dios,* ya'j qa iky
xb'aj kyeji'y, qa cheb'e xtzyet kyxmoxajtza
tu'n, toj jun tumil ala kyela, tu'n tel tx-
alpaj kynab'la, ex qa xkyij kytzaqpi'n tu'n
kyxi lipey ti'j Crist tuk'a tkyaqil kyanmi'n.
4 Akula b'ajjo ikyjo kyxola, qu'n ti'jkutzi'n
jun paqx nxi kyb'inji'y nchi yolin ti'j Jesús,
exsin nya toj tumiltz, mikyxi' tze'nku nxi
qq'ma'n kye'y; ex jun paqx nxi kyk'mo'n
noq jun xewb'ajxi, ex nya Xewb'aj Xjan, a xi
kyk'mo'n te tnejil; ex jun paqx nxi kyb'i'n
juntl tqanil nyakuj te kolb'il, me mikyxi'
tze'nku Tb'anil Tqanilxix Kolb'il o kyb'i'y.
5 Kyb'inkutzinji'y nyola, qu'n tzuntzin nchi
kub' kyb'inji'y aye tb'anilxix tsanjil Jesús
toj kywutza. Me mikyxi kyokli'n tze'nku
we' woklin; me kukx nxi kyb'inji'y kyyol;
¿Yajtzila wetza? 6 B'alaqa a chin yoli'n

* 10:17 Jer. 9:24 * 11:3 Gen. 3:1-5, 13

nyaxix tb'anil toj kywutza; me metzin
nnab'la, ojtzqi'nl kyu'n, ex o b'aj nyek'i'n
ila' maj toj tkyaqil nb'inchb'i'n.
7 ¿Ma nyapela b'a'n xb'ant wu'n kyi'ja,
tu'n ẍin yoli'n Tb'anil Tqanil kolb'il kukxjo,
ex mi s-el nqani'n twi' nk'u'ja? Noqpe
kyja xkub' nmutxsin wib'a, noq tu'n ky-
jawku nnimsi'n toj kynimb'ila tu'n nyola.
8 Noq ma tzaj sma'n twi' nk'u'ja kyu'n jun-
juntl Ttanim Dios toj junxil tnam, noq tu'n
wajb'inkuy kye'y. 9 Ex tej intintaqa kyxola,
ex nti'taq at we'y, mi xkub' nb'isini'y tu'n
ttzaj kyq'o'n ch'in ti' we'y; qala' tej kyul
erman aj Macedonia, tzaj kyi'n tkyaqiljo
lo.* Qu'n nya wajtaqa tu'n tok nq'o'n
jun iqtz kyib'aja, ex kukx ktenb'ile' wu'n.
10 Twutzxix nyola erman, ex ojtzqi'n wu'n
qa lu Crist nb'in wi'ja: Nti' jun xjal toj
tkyaqil tx'otx' te Acay aku q'mante qa
ma tz'onin wi'ja, ex qa nya twutzx ny-
ola. 11 ¿Tiqu'n nchin yoli'n ikyjo? ¿Ma
nyapela waja kyi'ja? Qu'n ate Dios ojtzqilte,
qa at-xix nk'u'ja kyi'ja. 12 Me kukx k'wel
nb'inchinji'y lu'n, tu'ntzin mi txi q'oyite
amb'il kye nchi jyon tumil kyoklin tze'nku'
qe', ex njaw kynimsin kyib' nyakuj jun
twutzxix tsanjil Jesúsqe. 13 Qu'n ayetzi'n
ichin lo noqx ttenku kyu'n, ex sb'ulqe; n-ok
kyq'on kyib' tze'nku tsanjil Crist. 14 Me mi
chi jaw ka'ylaja tu'n ikyjo. Qu'n aku te tajaw
il ok tq'o'n tib' te jun t-angel Dios nqoptz'aj
wen, me noq tu'n kykub'ku tsb'u'n xjal.
15 Tu'npetzi'n, mi qo jaw ka'ylaj kyu'n nchi
ajb'in te tajaw il, qa ma tz'ok kyq'o'n kyib'
nyakuj tb'anilx nb'ant kyu'n. Me pon jun
q'ij, ja' ktzajile tkawb'il Dios kyib'aj kujxix
wen, tze'nkuxjo ntqanin kyb'inchb'in.

Nyolin Pabl ti'jjo a iky'x tu'n, tu'n tpaj Tb'anil Tqanil

16 Kxel nq'ma'n juntl majl kye'y: Mi kub'
kyb'isi'n qa tokx toj nwi'y. Exsin qa ikytzjo
toj kywutza, kyq'ontza amb'il wey tu'n ny-
oli'n, tze'nku ma txi kyq'o'n amb'il kye'
xnaq'tzil kyxola, a nti' kynab'l, tu'ntzintla
tjaw nnimin ch'in we' wib', tze'nqeku
txqantl. 17 Nya qAjaw q'malte we'y tu'n tjaw
nnimin wib'a, qala' ayinxa nchin q'mante
tze'nku jun xjal nyakuj tokx toj twi', me
noq tu'n nklonte wib'a kywutza. 18 Ila'ku
kyxola njaw tnimsin tib', tze'nkuxnaj jun
a'la nimxix toklin te twutz tx'otx'. Ex ikyx
weji'y, kjawil nnimsin ch'in we' wib'. 19 Qu'n
tze'nku kye', at kynab'la; me qa ikyjo,
¿Tze'ntzin tten n-iky'x kyu'n kyuk'a a nti'
kynab'l? 20 Qu'n n-iky'x kyu'n kye' nchi ok
jk'un kye'y, tu'n kyajb'i'n kye; ex tu'n kyb'aj
sjilin kyu'n; ex tu'n kykub' sb'u'n kyu'n;
ex tu'n kyel i'jlin kyu'n; expe tu'n tb'aj
tz'ajchin toj kywutza kyu'n. 21 ¡Me manyor
ẍtijqexa tu'n n-iky'x kyu'n ikyjo! Me qe',
nlayxla tziky'x qe qu'n ikyjo. Qalatzin kye'
n-iky'x kye kyu'n a nya wen tu'n tiky'x
kyu'n.

Me qa ma jaw kynimsin kye' txqantl
kyib', exsin ikyx weji'y, ex kjawil nnimsin
ch'in we wib', i'chaqxsin ikytzjo tze'nku
jun xjal o tz'okx toj twi'. 22 ¿Ma nyatzin aj
Ebreyqe xjal lo? Ex ikyqinx weji'y. ¿Ma
nyatzin aj Israelqe, a sk'o'nxix tu'n Dios?
Ex aj Israelqin we. ¿Ma nyatzin tyajil
Abrahamqe? Ex ikyx weji'y. 23 Qa taq'nil
Cristqe, me ayinxixpe we' nimxix woklin
tze'nku kye', exla aj tkub' nq'manji'y lo,
ikyqinji'y tze'nku jun tx'u'j. Nimxix o chin
aq'nin we' tze'nku kye. Ila' maj, o chin b'aj
b'yo'n, ex o chin kux jpu'n toj tze; ila' maj
o tz'elje wi'ja tu'n nkyima.* 24 Jwe' maj, o
chin b'aj poq'chi'n tu'n kykawil aj Judiy, a
b'eljajlajaj toj ka'wnaq laqtzb'il.* 25 Oxe maj
in b'aj jemi'n tu'n tze;* jun maj ch'ime in
kyimi'y, te' wok xo'n tuk'a ab'j;* oxe maj
xi mulq'aj bark toj a', a ja' intinkxetaqa.
Antza iky' jun qniky'in ex jun q'ij wu'n toj
ttxuyil a'. 26 Ila'ku maj in b'eta najchaq,
ex n-elje wi'ja tu'n nxi'y tu'n a', ex n-elje
wi'ja kyu'n ileq', kyu'n nxjalila aj Judiy,*
ex kyu'n nya Judiyqe.* N-elje wi'ja kyoj
tnam ex toj k'ul, ex toj ttxuyil a', ex kyxoljo
nimil xmiletz'qe. 27 Ex nimxix ma chin
aq'ni'n tuk'a sikytlin toj taq'in qMan. Ex
nimku maj, mi nchin kta'n, ex ma tziky'x
wa'yaj ex k'waj wu'n. Ex nimku maj o kub'
npa'n wa'yaj tu'n woka toj na'j Dios, ex
o tziky'x che'w wu'n, ex nti'taq nxb'ali'n.
28 Toj tkyaqiljo lo, tkyaqil q'ij, nchin b'isi'n
kyi'jjo Ttanim Dios toj junjunl tnam. 29 Qa
at jun nimil xkub' numj, tzunx nchin b'isi'n

* 11:9 Fil. 4:15-18 * 11:23 Kyb'i. 16:23 * 11:24 B'eljajlajaj toj ka'wnaq, 39 n-ele; Deu. 25:3. * 11:25 Kyb'i. 16:22 * 11:25 Kyb'i. 14:19 * 11:26 Kyb'i. 9:23 * 11:26 Kyb'i. 14:5

ti'j; ex qa at jun xjal nkub' tz'aq toj tnimb'il
noq tu'n tpaj juntl, b'e'x ntzaj nq'oja ti'j.
30 Ikytzi'n erman, qa iltaq ti'j tu'n nnimin
ch'in wib'a kywutza, me noq tu'n tkub'
nyek'inkuy, qa nti' wipi'n wilx wib'xa.
31 Twutzxix we'y, qu'n lu' Dios, a Manb'aj
te qAjaw Jesucrist, a at toklin tu'n tnimsit
tb'i te jun majx, nb'i'n wi'ja, qa ikyjo. 32 Tej
nte'n toj tnam Damasco, a kawil n-ajb'intaq
te nmaq kawil Aretas, xi tq'ma'n tu'n t-
xq'uqit tkyaqil ttzija te tnam, tu'n wok
kytzyu'n. 33 Me in kux q'o'n kyu'n wuk'i'y
toj jun ma tij chi'l, tu'n nkutz q'o'n toj
jun tẍutil tape ti'jile tnam. Ikytzi'n, in
tzaqpaji'y toj kyq'ob'.*

12

Ajo kyixk'oj ok ti'j Pabl

1 Exla qa nya wen tu'n nnimsin wib'a
kywutza, me il ti'j tu'n nb'inchi'n, tu'ntzin
tel kyniky'a we'y, qa jun taq'nil qMan
Diosqinxixa wen. Ex tu'ntzin ikyjo, k'wel
nq'ma'n ch'in kye'y ti'jjo a tzaj tyek'in qA-
jaw we'y, nyakuj noq toj wutziky'. 2 Ojtzqi'n
jun ichin wu'n, nimilxix ti'j Crist. Ma b'ant
kyajlajaj ab'q'e, t-xilin q'i'n toj toxin kya'j,
ja' ta'ye Dios. Nti' b'i'n wu'n qa tuk'ax t-
xmilil xi q'i'n mo minaj, o'kx Dios ojtzqilte.
3 Me atzi'n b'i'n wu'n ajo ichin, qa tuk'a t-
xmilil mo minaj; o'kx Dios ojtzqilte, 4 me
b'e'x xi qi'n toj kya'j, ja' oke tb'i'ne nmaq
yol, a mix a'l qe tu'n tkub'e yolite. 5 B'a'ntla
tu'n tjaw nnimsin wib'a ti'jjo ichin ikyjo,
me nya tu'nx wib'xa, qatzila qa ma'y, me
noq tu'n tyek'itku qa nti'x wipi'n. 6 Aku
txi nq'ma'n kye'y, qa ayinji'y ichin xta'j
toj kya'j, noq tu'n nnimsinku wib'a ky-
wutza. Exla qa ma txi nq'ma'n, ex nya noq
nchin la'ji'n, qu'n twutzxix. Me ex nya nxi
nq'manji'y lu'n noq tu'n tkub' kyb'isi'n qa
nimxix wokli'n tib'ajjo n-ok kyka'yi'n ti'jjo
nb'inchb'i'n mo tu'n nyola.

7 Te we'y, tb'anilxitla tu'n tjaw nnimin
wib'a toj tkyaqiljo tzaj tyek'in Dios we'y,
me mina, qu'n ex b'e'x tzaj q'o'n jun ky-
ixk'oj toj nxmilila te aq'b'il nnab'la, tu'n
mina jaw nnimsin wib'a. Atzi'n kyixk'oj
ma tzaj sma'n tze'nku jun taq'nil tajaw il,
tu'n nky'ixb'ajtza tu'n, tu'n mi jawe nnimin
wib'a. 8 Oxe maj o txi nqani'n te qAjaw
tu'n tel ti'n kyixk'oj wi'ja, 9 me tzaj tq'ma'n
qAjaw kyjalu'n: Matxitza nxtalb'ilji'y te'y
ja'lin, qu'n nyek'itjo wipi'n, tu'n nti' tipi'n
kywutzxjal.

Tu'npetzi'n nchin tzalaja tu'n nti' wipi'n,
qu'n ikytzin nyek'ine' tipin Crist toj nch-
winqila. 10 Ex nchin tzalaja tze'n nti'l wipi'n
tu'n waq'ni'n toj tb'i Crist. Ex nchin tzalaja
aj wok yiso'n, ex qa nti'l at we'y, ex qa
ma chi ok tenxjal lajol we'y, ex qa ma tzaj
b'is toj wanmi'n. Nchin tzalaja toj tkyaqiljo
lo, qu'n tze'nku nti' wipi'n tu'nx wib'xa,
atzintza ja' nyek'ine jni' tipin Dios toj nch-
winqila.

11 Ma chin oka tze'nku jun at toj twi'
o tz'okx tu'n ma b'aj nnimsin wib'a ky-
wutza, me ayexa at kypaja ti'j. Qu'n
noqit ma chi koli'n wi'ja kywutzjo ma
tz'ok kylimo'n kyib' nyakuj tb'anilxix tsan-
jil Jesús. ¿Ma nyapetzila nim ch'intl we'
woklin, tze'nqeku xjal anetzi'n, exla qa nti'
wajb'i'n toj kywutz junjun kyxola? 12 Tuk'a
tkyaqiljo techil, ex yek'b'il te tipin Dios ex
jni'xjo ma b'ant tu'n, a ma kub' nb'inchi'n
kyxola, antza ma tz'ele tniky'tzajil qa ay-
inxix we' tsanjil Jesús. 13 Qu'n ikyx nkub'
nb'inchinji'y kyxol tkyaqil Ttanim Dios. Ex
mi ẍi ok nq'o'n noq ch'in kyokli'n, a tu'n mi
xi nqani'n twi' nk'u'ja kye'y. Qa nyaxix wen
toj kywutza ikyjo, kynajsinkuy wila.

14 Atzin ja'lin, ma b'ant ti'j tu'n nxi'y
lol kye'y toj tox majin, ex mi chin qani'n
twi' nk'u'ja kye'y, qu'n nya weji'y njyo'n a
kypwaqa; qala' waja tu'n kyel wena twutz
qMan Dios, qu'n ma chin oka te kytati'y
toj kynimb'ila. Ikytzi'n tze'nku jun manb'aj
ipb'ilxix toke, tu'n tknet pwaq kye tk'wal,
ex nyaqe k'walb'aj nchi lipin tu'n tjyet
pwaq te kytata. 15 Tu'npetzi'n, tuk'a tkyaqil
wanmi'n k'wel yupinji'y jni' at we'y, ma-
jxpe nchwinqila kxel nq'o'n, noq tu'n kyel
wenkuy toj kynimb'ila. ¿Nyatzaj o'kqinx
we' nb'yo'n wib'a kyi'ja, ex ayetzin kye'
nti'x npon kyk'u'ja wi'ja?

16 Exla qa mi xkub' nq'o'n we' jun iqtz
kyib'aja, me at junjun nq'mante kyxola
qa ẍtijqi'n tu'n nsb'u'n kyi'ja, noq tu'n
ttzaj ntzyu'nkuy kypwaqa. 17 ¿Me tze'ntzi'n
ikyjo? ¿Ma ma'tzin chi kub' nsb'u'n tuk'a
jun ichin, a xi nsma'n kyuk'iy? 18 In kub'sin
nwutza te Tito tu'n t-xi' lol kye'y, ex xi
nchq'o'n juntl erman tuk'a, tu'n kyqanin

* 11:33 Kyb'i. 9:23-25

jun mojb'il kye erman toj Jerusalén. ¿Ma
ma'tzin chi kub' sb'u'n tu'n Tito, noq tu'n
ttzaj ti'n kypwaqa we'y? ¡Mina! ¿Ma
nyapela junx qten tuk'a Tito, ex jun qb'isa,
ex tz'aqle qanmi'n toj tkyaqil?
19 Akula tz'el toj kywutza qa noq nqo
kub'sin qwutza kye'y, tu'n tkub' kyewinkuy
qila. Me mikyxi, qala' ayi'y erman, noqpe
kyja' nqo b'isini'y tze'n tten tu'n kych'iya
toj kynimb'ila. Noq o yoli'n twutz Dios
ti'j tb'i Crist, ex tkyaqiljo lu'n, noq tu'n
kych'iya toj kynimb'ila. 20 Nchin xob'a
tu'n nxi'y lol kye'y; ya'j qa na'mtaqx tjaw
kytx'ixpin kyte'n tze'nkuxjo waja. Ikytzi'n,
b'alaqa il ti'j tu'n kyok wili'n, ex nya tu'n
nyoli'n tuk'a jun yol b'unin tze'nku kyaja.
Ya'j qa atku q'oj kyxola, qa atku iky'b'il
tu'n tyab' kywi'y, qa nchi b'aj pa'n kyib'a,
qa nchi b'aj xo'n yol kyxola, qa atku iqj
yol kyxola, qa nchi b'aj nimsin kyib'a, qa
nti'x nuk'b'il kyxola. 21 Ex nchin xob'a ya'j
qa, aj npo'n jun majla kyxola, qa ẍin elkuy
toj ntx'ixewa twutz nDiosa tu'n kypaja, ex
qa ẍin oq'a kyi'jjo, aye' nchi b'inchintaq
il ojtxe, ex qa na'm tkyij kytzaqpi'n nya
b'a'n tze'nku ky'a'jin, ex tkyaqil achb'il
nb'anttaq kyu'n.

13

Jun yol te xob'tzb'il tu'n Pabl

1 Atzi'n tox majin lu'n tu'n nxi'y lol
kye'y. Ex chin ponb'ila tuk'a kawb'il
tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Aj
tkub' kawit jun il, il ti'j kab'e mo oxe tstiyil,
a otaq kyli il anetzi'nch.*
2 Tej ntenkuxixa kyuk'iy te tkab' ma-
jin, xi nq'ma'n kye nchi b'aj b'inchintaq
il ex kye kykyaqilx; me qu'n tu'n najchaq
intini'y ja'lin, noq kxel nna'n kye'y, qa
aj nkani'n jun majla kyuk'iy, ma chinka
tu'n nkawi'n kujxix wen, ex nti' tumil tu'n
kytzaqpaja. 3 Qu'n ayexa nchi qaninte jun
yek'b'il we'y, qa twutzxix jun yolil Tyol
Cristqi'n, qu'n nyapen noq alkyeku te Crist
aj tkawin kyi'ja; qala' okpin k'wel tyek'in
tipintz kyxola. 4 Twutzx te', tej tjaw q'o'n
Crist twutz cruz tu'n tkyim, nyakuj nti'taq
tipin. Me atzin ja'lin, itz' te jun majx, tu'n
tipin qMan Dios. Ex ikyxjo qe' ja'lin; exla
qa nti' qipi'n tu'nx qib'xa, me noq tu'n
qmujb'il qib'a tuk'a Dios, loqo'y itz'qo tu'n
tipin, tu'n qajb'i'n kyxola tuk'a jun kawb'il
kujxix.
5-6 Chi b'isi'n kyi'jxa qa twutzx qa nim-
ilqexixa. Tu'n ikyjo, k-elil nniky'tzajila
qa jun twutzxix tsanjil Jesúsqi'n, qu'n xi
kynimi'n tu'n nyola. ¿Ma nyapela ojtzqi'n
kyu'n qa itz' Crist toj kyanmi'n? Qu'n
qa nti' Crist toj kyanmi'n, nya twutzxix
nimilqi'y. Ikytzi'n, q'uqle nk'u'ja tu'n tel
kyniky'a te, qa twutzxix tsanjil Jesúsqo'y.
7 Nqo na'n Dios, tu'ntzin mi kub'
kyb'inchinji'y nya wen, nya noq tu'n
tyek'in qa wenqo'y kywutza; qala' tu'n
kyel wena twutz Dios, exla qa nyakuj nya
wenqo'y. 8 Qu'n qa ma kub' kyb'inchinji'y
wen, nyale qo kawilji'y kyi'ja, qu'n nti' jun
ti' aku kub' b'inchit ti'jjo a wen. 9 Nqo
tzalaja tu'n at kyipi'n tu'n kyb'inchi'n
tze'nku taj Dios. Ex nyatla il ti'j tu'n
tyek'in Dios tipin tuk'a tkawb'il kyi'ja
kujxix wen, qu'n qa otaq kub' kyb'inchin
kyib'a, aj npo'n, noq tuk'a jun yol b'unin
kchin yolili'y kyuk'iy, nyakutlaj nti' qipi'n.
Tu'npetzi'n, kukx nqo kub'sin qwutzji'y
te Dios, tu'n kyoka tz'aqle toj kynimb'ila.
10 Ex tu'npetzi'n, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n
na'mxtaq nxi'y lol kye'y, qu'n tu'ntzintla
aj nkani'n, nyatla il ti'j tu'n nkawi'n kujxix
kyi'ja. Qu'n a nkawb'ila tzaj tq'o'n Dios tu'n
kych'iya toj kynimb'ila, ex nya tu'n kykub'
numje.

Jun q'olb'il tu'n Pabl tu'n tjapin b'aj tyol

11 Atzin ja'lin erman, o'kx nyolji'y. Noqit
chi tzalajxa. Tz'okx tilil kyu'n, tu'n kyoka
tz'aqle toj kynimb'ila. Kyq'uqb'ink kyk'u'ja
kyxola, ex junxit kynab'la tuk'a nuk'b'il.
Ex Dios, a Tajaw tkyaqil k'u'jb'il ex nuk'b'il
ktenb'il kyuk'iy. 12 Kyq'olb'ink kyib'a kyx-
olxa tuk'a tkyaqil kyk'u'ja. 13 Ex tkyaqil
erman tzalu'n junx wuk'i'y nxi kysma'n
q'olb'il kye'y. 14 Noqit a t-xtalb'il qAjaw
Jesucrist ten kyuk'iy, junx tuk'a tq'aq'b'il
tk'u'j qMan Dios, ex tuk'a kymujb'il kyib'a
tu'n Xewb'aj Xjan. Ikyxitjo.

* 13:1 Deu. 17:6; 19:15

Tu'j Pabl kye Nimil aj Galacia

Atzin t-xilin u'j lu'n ch'ime ikyxjo tze'nku u'j xi ttz'ib'in Pabl kye aj Rom, qu'n nxi tkujsin Pabl qa ajo tumil tu'n kymeltz'ajxjal tuk'a Dios o'kxjo kynimb'il ti'j Jesucrist, ex nya tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il kyu'n. Te tnejil, ayetzin nimil toj Galacia o k'metjo Tb'anil Tqanil kyu'n tuk'a tzaljb'il, me atzin ja'lin attaq junjun xjal nchi xnaq'tzin, qa iltaq ti'j tu'n tjapin tkawb'il Moisés kyu'n, ex tu'n tok qitit kyechil ti'j kyxmilil tu'n kyklet, qu'n toj kywutz, b'a'n tu'n tklet jun xjal tu'nx tib'x, noq tu'n tjapin b'ajjo yol anetzi'n. Tu'npetzi'n, nimx yolin Pabl ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il nya tu'n kyb'inchb'inxjal, qala' noq tu'n t-xtalb'il qMan, ex tu'njo kynimb'il ti'j Crist.

Tojjo u'j, nxi tchiky'b'in Pabl tojxix tumil ti'jjo xnaq'tzb'il, a tzaqpib'l kye nimil twutzjo ojtxe kawb'il, exla qa nti' tajb'in ojtxe kawb'il tu'n kyklet-xjal, me ntzaj tyek'in qa aj ilqe. Tu'npetzi'n, tzaj tchiky'b'in Pabl ti' t-xili'n tzaqpib'l toj kychwinqil nimil, a nya tu'n kyb'inchin tze'nku kyaj, qala' tu'n kyyek'inte tuk'a kyb'inchb'in ajo kynimb'il ti'j qAjaw.

Tu'npetzi'n, tzaj tq'o'n Pabl jun txokb'il te kye aj Galacia, tu'ntzintla kyanq'in tojjo tzaqpib'l tuk'a tumil, ex mi tu'n t-xi kyq'o'n kyib' tjaq' ojtxe kawb'il, noq tu'n tqe kyk'u'j ti'j tu'n kyklet tu'n, qu'n tojjo u'j lo ntyek'in Pabl qa nti' jun kolb'il, a nya tu'n Tb'anil Tqanil ti'j Crist.

Jun q'olb'il

1 Ayi'n Pabl jun tsanjil Jesús, ex nya qexjal ma chi jaw sk'o'n we'y, ex ma tz'ok q'o'n te wokli'n, qala' a qAjaw Jesucrist, junx tuk'a qMan Dios, axjo jaw anq'sinte Jesús kyxol kyimnin. 2 Nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n junx kyuk'a txqantl nimil ite' wuk'iy tzalu'n, kye kykyaqil Ttanim Dios ite' toj tkyaqil tx'otx' Galacia.

3 Axit qMan Dios junx tuk'a qAjaw Jesús, tzaj q'o'nte t-xtalb'il kyib'aja, tu'n kymujb'in te kyib'a kyxolxa. 4 Qu'n o'kx te qAjaw Jesús xi tq'o'n tib' tu'n qpaj, tu'n qklet te tkyaqil il tzalu'n twutz tx'otx', tze'nkux taj qMan Dios. 5 Tu'npetzi'n, nimxit tb'i qMan ja'lin ex te jun majx.

Junch'in Tb'anil Tqanil kolb'il

6 Werman, nim ma chin jaw ka'ylaja kyu'n, tu'n jun paqx ma kyij kytzaqpinji'y Dios, a txkon kye'y tu'n t-xtalb'il Crist. Ex ma txi kynimi'n juntl tqanil nyakuj tb'anil kolb'il. 7 Twutzxix nya atx juntl tqanil kolb'il; qala' ikytzin at junjun ma jaw najsinte kynab'la, qu'n kyaj tu'n kytx'ixpin te' Tb'anil Tqanil kolb'il, a aku Crist.

8 Me kyka'yinktzi'n, qa at juntl s-ul q'mal juntl tqanil kolb'il, a mikyxi tze'nku o b'aj qq'ma'n, k'wel tz'aq tjaq' tqanb'il Dios te jun majx, expe qa ayinku we', mo qa jun angelj nyakuj tzaj toj kya'j. 9 O txi nq'ma'nji'y lu'n, me kxel nq'ma'n juntl majla: Qa at juntl s-ul q'mal juntl tqanil kolb'il, a mikyxi tze'nku ma txi kyk'mo'n, k'wel tz'aq tjaq' tqanb'il Dios, a kujxix wen, te jun majx. 10 ¿Me tin qu'n waja tu'n tkub' ntz'ib'inji'y lu'n? ¿Ma tu'npela kyyolin xjal b'a'n wi'ja? ¡Mina! Qala' a waji'y tu'n ttzalaj Dios wi'ja. Qu'n noqit noq tu'n nnimsin wib'a kywutzxjal, mitla xi ntziyi'n tu'n woka te taq'nil Crist.

Tej tyolin Pabl te kolb'il tib'

11 Erman, waja tu'n kyb'inti'y ja' ntzaje Tb'anil Tqanil kolb'il, a nyoli'n: Nya noq toj kynab'lxjal, 12 qu'n nya noq jun tyol xjal, ex nya noq el nxnaq'tzi'n kyi'jxjal, qala' aku Jesucrist tzaj q'onte we'y.

13 Me ola chin ok kyb'i'n ch'in, tej intintaqa kyxol aj Judiy ojtxe. Nim in q'ojli'y ti'j tkyaqil Ttanim Dios, ex nim ok tilil wu'n tu'n tkub' yuch'j.* 14 Ex b'i'n kyu'n, qa toj kynimb'il aj Judiy, nimxtaq otaq tz'el nniky'a te, kywutzjo txqantl nxjalila, aye' junxtaq qab'q'i'y kyuk'a. Qu'n ayi'n nimxtaq ipb'il intinki'y tu'n tjapin b'ajjo jni' tumil kyij q'o'n kyu'n qtzan nxjalila ojtxe.*

15 Me ax te Dios xjaw sk'o'n we'y; te' na'mxtaq witz'ji'y, ex noq tu'n t-xtalb'il

* 1:13 Kyb'i. 8:3; 22:4-5; 26:9-11 * 1:14 Kyb'i. 22:3 * 1:16 Kyb'i. 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18

wi'ja, ma chin tzaj ttxko'n, a tze'nkuxjo taj.
16 Ex ma taq', tu'n tel nniky'a te Tk'wal,
ex tu'n t-xi nq'ma'n Tb'anil Tqanil kolb'il
kye tkyaqil xjal.* Tej ttzaj tq'o'n wokli'n
anetzi'n, mix ja in xta'ji'y qanil jun tumil
kyexjal. 17 Ex mix in xta'ji'y Jerusalén qanil
jun tumil kye' txqantl, aye' otaq chi ok te
tsanjil Jesús. Qala' liweyx in xi'y toj tx'otx'
te Arabia, ex tb'ajlinxi' ikyjo, in xi'y toj
tnam Damasco. 18 Tb'ajlinxi' oxe ab'q'e, in
xi'y Jerusalén tu'n tok wojtzqinti'y Pegr;*
in te'n jwe'lajaj q'ij tuk'a. 19 Ex mix a'l juntl
tsanjil Jesús nli'y, o'kx Santyaw, a titz'in
qAjaw.

20 Kxel nq'ma'nji'y lu'n twutz qMan Dios:
Tkyaqiljo ma txi ntz'ib'i'n kye'y, twutzxix.
21 Tb'ajlinxi' ikyjo, in xi'y tojjo tx'otx' te
Siria ex Cilicia. 22 Ex tkyaqil nimil kyo-
jjo Ttanim Crist, a ite' toj tx'otx' Judey,
na'mtaq wok kyojtzqi'n. 23 Noq tqanil-
taq at wi'ja kyxol nimil antza: Atzaj Pabl
nq'ojletaq qi'j, ex nimtaq taj tu'n qel xitj;
me atzin ja'lin, lu nyolin ti'jjo Tb'anil
Tqanil kolb'il, chi chi'. 24 Ex noq tu'n ikyjo,
nimx jaw kynimsin tb'i qMan Dios.

2

Tej t-xi' Pabl yolil kyuk'a nejinel toj Ttanim Dios toj Jerusalén

1 Tb'ajlinxi' kyajlajaj ab'q'e, in xi'y juntl
majla Jerusalén, junx tuk'a Bernabé,* ex xi
nk'le'n Tito wuk'iy. 2 In xi'y antza, qu'n
otaq tq'ma Dios we'y, qa iltaq ti'j tu'n nxi'y.
Tej nkani'n Jerusalén, ok qchmo'n qib'a
noq kyuk'a nejinel, aye' a nimxix kyoklin
kywutz nimil, exsin xi nq'ma'n kye ti'jjo
Tb'anil Tqanil kolb'il, a nkub' nyolintaqa
kyxoljo aye' nya Judiyqe. Kub' nb'inchinji'y
ikyjo, qu'n wajtaqa tu'n nb'inti'y qa wen-
taqjo nb'ant wu'n toj kywutz nejinel, mo qa
minaj. Qu'n nyataq waja noq tu'n tkub' naj
waq'i'n. 3 Me b'a'n ele nyola toj kywutz ti'j
t-xtalb'il qMan Dios. Tu'ntzi'n ikyjo, mixpe
a te Tito mix oke il ti'j tu'n tok qitit techil ti'j
ttz'umil, tze'nku tz'ib'in toj ojtxe qkawb'ila,
awo'y aj Judiy. Mix kub'e nimitjo lo, qu'n
a te Tito nya Judiy, qala' aj griego. 4 Qu'n
junjun nyakuj nimil okx qxola toj ewajil,
ex otaq tz'ok kyka'yin qa nti'taq techil Tito
tok. Ex noq tu'n ikyjo, ox chi lab'tex, tu'n
tkub' qniminji'y ojtxe kawb'il, a tu'n tel
qitit ttz'umil Tito, tu'n tkyij toj wen twutz
Dios. Me qu'n at jun qtzaqpib'l tjaq' ojtxe
kawb'il ja'lin, tu'n qel wen twutz Dios noq
tu'n qmujb'il qib' tuk'a Crist, a Jesús, 5 mix
kub'e qniminji'y kyyol, qu'n qajtaqa tu'n
kukx tten Tb'anil Tqanil kyuk'iy tz'aqlexix,
ex nti' ch'intl tu'n tok tz'aqsit.

6 Me ayetzi'n nejinel toj Ttanim Dios
Jerusalén, aye' a nimxix kyoklin kywutz
nimil, nti' juntl tumil tzaj kyq'o'n we'y,
tu'n tkujsit nyola. Tze'nku we' nti' waja
ti'j alkyetaq kyoklinxjal, qu'n nti' te Dios
nqanin ti'j.* 7 Qala', ayex kyexjal el kyniky'
te, qa a Dios tzaj oqxenin te' aq'untl we'y,
tu'n t-xi wi'n Tb'anil Tqanil kolb'il kye xjal
nya Judiy, ikyxjo tze'nku xi toqxenin te
Pegr kye aj Judiy. 8 Qu'n ax te Dios tzaj
sma'n qey qkab'ila tu'n qoka te tsanjil: Ante
Pegr kyuk'a aj Judiy; ayintzin we' kyuk'a
nya aj Judiyqe.

9 Tu'npetzi'n, ate Santyaw, Pegr ex Juan,
aye nejinelqe te Ttanim Dios toj Jerusalén,
el kyniky' te, qa a Dios tzaj q'o'nte wokli'n
tu'n nyoli'n Tyol kyxol nya aj Judiy. Ex
noq tu'n tok te jun yek'b'il qa otaq qo oka
te kyuk'a, tzaj kyq'o'n kyq'ob' we'y ex te
Bernabé. Ex kub' kyk'u'j, tu'n qaq'ni'n kyx-
oljo nya aj Judiyqe, ex ayetzin kyetz, kyxol
qxjalila, aye Judiy. 10 O'kx tzaj kyq'ma'n
qe'y tu'n qoni'n kyi'j xjal, aye' yajqe. Me
ataqpen weji'y n-ok tilil wu'n tu'n tb'ant.

Ok i'lin Pegr tu'n Pabl toj tnam Antyokiy

11 Jun maj, te' tkanin Pegr toj tnam An-
tyokiy ja' intini'y, xi nq'ma'n toj twutz,
qa nyataq b'a'n nb'ant tu'n. 12 Qu'n tne-
jil, nwa'ntaq Pegr junx kyuk'a xjal nya
Judiyqe. Me atzaj te' kyul kanin junjun xjal,
a tzajninqe kyxol junjun tuk'a Santyaw,
tuk'a jun kyximxjal, qa nyaxix toj tumil-
taq a nb'anttaq tu'n Pegr. Tu'n ikyjo,
b'e'x el tpa'n Pegr tib' kyi'j nimil, a nya
Judiyqe, tu'n twa'ntaq kyuk'a. Qu'n b'e'x
tzaj t-xob'il kye xjal Judiyqe, a kyajxix tu'n
tjapin b'ajjo tkyaqil tkawb'il Moisés. 13 Ex
majqex kye' txqantl nimil toj Antyokiy, a
Judiyqe, ok lipe ti'jjo t-xmiletz'il anetzi'n
tu'n tka'min kyk'u'j. Ex majxl te Bernabé
ok lipe kyi'j.

* 1:18 Kyb'i. 9:26-30 * 2:1 Kyb'i. 11:30; 15:2 * 2:6 Deu. 10:17

14 Atzaj te' kyok nka'yi'n mitaq nchi b'et
toj tumil, a tze'nxtaqjo a ntyek'in Tb'anil
Tqanil, b'e'x xi nq'ma'n te Pegr kywutz
tkyaqil nimil. Nchiji'y kyjalu'n: Noq sami'y
Pegr, me mi nb'eta toj tumil tu'n t-xima
tojjo lo. Qu'n tnejil, nb'eta ikyx tze'nku
jun nimil, a nya Judiy, exsin nya ikyjo
tze'nku jun Judiy, a nb'ettaq tze'nku ojtxe
qkawb'il. Ex wentaqjo ntb'inchi'n ikyjo,
qu'n junch'in kyoklin tkyaqil nimil twutz
Dios, exla qa Judiy mo nya Judiy. Me
qa ikyjo, ¿tiqu'niltz n-ok tq'o'n il kyi'jjo
aye' nya Judiyqe, tu'n t-xi kyi'n tze'nqe
aj Judiy? Nti' tumila tojjo lo. 15 Qu'n
awotzinqe Judiyqo toj qitz'jlintz, ex nya
tzajninqo kyxol xjal, aye mi ojtzqi'n Dios
kyu'n. 16 Me b'i'nqe qu'n, qa mix a'lx junqe
kkletil noq tu'n Judiyqe, ex tu'n tjapin b'aj
ojtxe tkawb'il Moisés qu'n, qala' noq tu'n
qnimb'il ti'j Klolqe Jesucrist.* Tu'npetzi'n,
o kub' qnimi'nqe Jesucrist. Ex noq tu'n
ikyjo, qo kletil toj najin, ex nya tu'n tjapin
b'aj ojtxe kawb'il qu'n.* Qu'n mix a'lx junqe
kkletil tu'n ikyjo. 17 Qu'n ma qo klet noq
tu'n ma tz'ok qe qk'u'j ti'j Crist, ex nya tu'n
tjapin ojtxe kawb'il qu'n. Exla qa ma qo
klet, ¿Ma nyatzin aj il qotz? ¿Ma apela
Cristtz at tpaj ti'jjo qil? ¡Mina! 18 Me qa
ma kyij ti'jli'n tnimb'ila noq tu'n t-xi'y juntl
majl b'inchil te' a ntq'ma'n ojtxe kawb'il,
tu'n tnimsin tib'a, axa at tpaj ti'jxa. Atzi'n
lu'n ikytzin tze'nku jun xjal nkub' tyuch'in
jun ti', ex njaw tb'inchin juntl majl. Nti'
tnab'ljo ikyjo. Ikytzi'n xi nq'manji'y te
Pegr.

19 Qu'n a te' ojtxe kawb'il nqanin qi'j, tu'n
qkyim te chojb'il qil, tu'n mi njapin qu'n.
Me b'e'x kyim Jesús te chojb'il qil, ex nya
il ti'j tu'n t-xi qchjo'n qil ja'lin, qala' noq
tu'n qb'et tuk'a qMan Dios toj qchwinqil, ex
tu'n qajb'in te; o qo ok tq'o'n Dios nyakuj o
qo kyim twutz cruz junx tuk'a Kolil Jesús.
20 Ex atzi'n ja'lin, nya wunx wib'a itz'qi'n,
qala' noq tu'n Crist, a najle toj wanmi'n.
Ex nchin b'eta toj nchwinqila tzalu'n twutz
tx'otx', noq tu'n tipin Tk'wal qMan Dios,
a q'aq'in tk'u'j wi'ja, ex xi tq'o'n tib' tu'n
tkyim noq tu'n npaja. 21 Tu'ntzi'n ikyjo, nlay
tz'el wiky'i'n t-xtalb'il qMan Dios. Qu'n
noqit aku chin kleta noq tu'n tjapin b'ajjo
ojtxe kawb'il wu'n, nti'xitla tajb'i'n tkyim-
lin Crist.

3

Ma qo klet tu'n qnimb'il, ex nya tu'n tjapin ojtxe kawb'il qu'n

1 ¡Ay, aj Galacia! Najninx kye kynab'l.
¿Altzila kye xk'alin kyi'ja tu'n tel kyi'jlinji'y
t-xtalb'il qMan Dios, a awokuy o qo kub'
chiky'b'in te' wen kywutza: Qa a Kolil Je-
sucrist kyim twutz cruz te najsb'il kyila?
2 Tu'n ikyjo, waja tu'n ttzaj kytzaq'winji'y
a nxjela kye'y: ¿Ma man tzaj kyk'monji'y
Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n noq tu'n tjapin
b'aj ojtxe kawb'il kyu'n, mo qa tu'n ma
qe kyk'u'ja ti'j Tb'anil Tqanil, a o kyb'i'y?
3 Ma nti'xsin kynab'la, a otaq txi xkye
tkab' chwinqil kyu'n tu'n Xewb'aj Xjan te
tnejil; me atzin ja'lin, ¿Ma kyajtzi'n tu'n
tjapin b'ajjo kynimb'ila kyu'nx kyib'xa?
4 ¿Jni'xsi'n siky'x kyu'n tu'n tpajjo kyn-
imb'ila, a twutzxix? ¿Exsin k'wel najtz
kyu'n? ¡Nya tumiljo ikyjo! 5 Qala' noqit
aku tz'okin te kye'y, tu'n tel kyniky'a ti'j.
Qu'n axte Dios o tzaj q'o'nte Xewb'aj Xjan
toj kyanmi'n, ex nimku techil tipin kub'
tb'inchin kyxola. Me nya tu'n tjapin b'ajjo
ojtxe kawb'il kyu'n, qala' noq tu'n t-xi kyn-
iminji'y a Tb'anil Tqanil, a o kyb'i'y. 6 Ikyxjo
tze'nku te Abraham, a ojtxe qxe'chil. Xi
tnimin a tzaj tq'ma'n Dios te. Ex tu'n ikyjo,
ok tq'o'n Dios te jun xjal tz'aqle twutz.*
7 Tu'npetzintzjo, tz'elku kyniky'a te alkye-
qexixjo tyajil Abraham; me nya qe' xjal
aye' tzajninqe ti'j tyajil Abraham, qala' aye,
a ikyx kynimb'iljo tze'nku te Abraham.*
8 Qu'n ojtzqi'ntaq tu'n Dios, qa iltaq ti'j tu'n
kykletjo nya Judiyqe noq tu'n kynimb'il
ti'j Tb'anil Tqanil kolb'il. Tu'npetzi'n, xi
tq'ma'n te Abraham kyjalu'n: Noq tu'n
tpaja, k'wel nky'iwli'n tkyaqil xjal twutz
tx'otx'.*

9 Tu'npetzi'n, tkyaqil xjal qa ma txi
tnimin tze'nku te Abraham, at tky'iwb'il
Dios kyib'aj, tze'nku te Abraham, tu'n
tnimb'il. 10 ¿Me ankyex te', k-okil qe tk'u'j
tu'n tklet, noq tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il
tu'n? Nti'x te' tumil, ex ok kyjel ten tjaq'
tqanb'il qMan Dios, qu'n ikytzi'n tq'ma'n
toj Tu'jil Tyol Dios:

* 2:16 Ro. 3:22 * 2:16 Ro. 3:20 * 3:6 Gen. 15:6; Ro. 4:3 * 3:7 Ro. 4:16-17 * 3:8 Gen. 12:3

At jun qanb'il kyib'aj tkyaqil xjal,
aye mi njapin b'aj kyu'n tkyaqilxjo, a kyij tz'ib'in tojjo u'j lo.*
11 Tu'npetzi'n, b'i'nxix qu'n, qa mix a'lx
jun kkletil noq tu'n qa ma japin b'aj ojtxe
kawb'il tu'n. Qu'n ikytzin ntq'ma'n Dios toj
Tu'jil Tyol:
Aye xjal tz'aqleqe nwutza, noq tu'n kyn-
imb'il wi'ja,
ktenb'il kye' kychwinqil te jun majx.*
12 Me metzin te ojtxe kawb'il nya tu'n
qnimb'il te', qala' ntq'ma'n kyjalu'n:
Aye xjal, a kyaj tu'n tjapin b'aj kawb'il kyu'n, tu'n kykanb'in tkab' chwin-
qil,
il ti'j tu'n kyb'et tjaq' kawb'il, ex tu'n tjapin b'aj kyu'n jotx tkyaqilx.*
13 Tu'n ojtxe kawb'il, at jun qanb'il qib'aj
nqanin qi'j tu'n qkyim, tu'n mi njapin b'aj
qu'n. Me atzi'n qanb'il, ate Crist s-el q'inte,
tej tkyim twutz cruz te qxel. Qu'n kyij
tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: At jun
qanb'il tib'ajjo xjal, a kjawil yo'b'it twutz
jun tze.*
14 B'ajjo ikyjo, noq tu'n qk'mo'nte
ky'iwb'il, a tzaj tq'o'n qMan Dios te
Abraham ojtxe, ex tu'n qok te jun xjal
tz'aqle twutz qMan, exla qa Judiyqo, ex
qa mina. Ex noq tu'n qnimb'il ti'j Crist, a
Jesús, at Xewb'aj Xjan toj qanmin, a o tzaj
tq'o'n Dios, tze'nku tq'ma.

Nya junx kyokli'n ojtxe kawb'il tuk'a tzaj ttziyin Dios

15 Ayi'y werman, noq tu'n tel kyniky'a
ti'jjo lo, k'wel nq'o'n jun techil. Qa at jun
xjal nb'ant jun tyol tuk'a juntl, il ti'j tu'n
tkub' tq'o'n tb'i toj u'j, ex tu'n tkub' tsqit-
inte tb'i tib'aj, noq tu'n tkujsit, tu'ntzin mix
a'l juntl tz'ok q'onte ch'intl ti' ti'j, mo tu'n
tq'mante qa nya twutzx. 16 Me atzin ja'lin,
a Dios tzaj tq'o'n tky'iwb'il te Abraham ex
te tyajil.* Me mi ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios
qa kyi'j ila' tyajil, qala' ti'j junch'in tyajil, ax
Crist.
17 Atzin t-xilin yol lo: Ma b'ant ti'j tu'n
Dios tuk'a Abraham, ex ma kub' tkujsin Dios
tyol te jun majx. Tb'ajlinxi' 430 ab'q'e, ul
tkawb'il Moisés.* Me nlay b'ant tyupitjo
tnejil yol, a b'ant ti'j tu'n Dios tuk'a Abra-
ham, qu'n tu'n ma tkujse Dios tnejil tyol te
jun majx.
18 Qu'n noqit ma qo klet a tu'n tjapin
tkawb'il Moisés qu'n, nti'tla tajb'intzjo tne-
jil yol, a b'ant ti'j tu'n Dios tuk'a Abraham.*
¿Ma ma nqo klettz tu'n tjapin b'aj tkawb'il
Moisés qu'n? ¡Mina! Qala' noq tu'n Tyol
qMan Dios, a b'ant ti'j tu'n tuk'ax Abraham.
19 Me qa ikytzjo, ¿Ti'tzin tajb'intzjo
tkawb'il Moisés tz? Tzaj q'o'n tkawb'il
Moisés noq tu'n tyek'inku' kyilxjal, a
na'mxtaq tul kanin Kolil Jesús tnejil maj
tzalu'n twutz tx'otx', a tyajil Abraham, axjo
tzaj tq'ma'n Dios te. Atzin tkawb'il Moisés
q'umj noq kyu'n t-angel Dios, ex atzin
Moisés ajb'in te jun yolil Tyol Dios kyxol
xjal. 20 Me tej tyolin Dios tuk'a Abraham,
nti'taq tajb'in juntl xjal te yolil kyxol, qu'n
aku Dios nyolintaq.

¿Ti'tzin tajb'in tkawb'il Moisés?

21 ¿Ma attzin tky'itzjo tkawb'il Moisés
tuk'a tnejil yol, a b'ant ti'j tu'n Dios tuk'a
Abraham? ¡Nti'! Qu'n noqit at kolb'il tu'n
tjapin b'aj tkawb'il Moisés qu'n, matla qo ok
tz'aqle tu'n toj qchwinqil. 22 Qu'n qkyaqilx
awo xjalqo twutz tx'otx' o qo b'inchin il,
ikytzi'n tze'n ntq'ma'n Tyol Dios. Tu'n
ikyjo, tkyaqilx xjal tokx tjaq' tkawb'il il. Me
noq tu'n qnimb'il ti'j Jesucrist, at qoklin
ti'jjo aj b'antnin ti'j atxix ojtxe tuk'a Abra-
ham, a chwinqil te jun majx.
23 Ojtxe, tej na'mtaq tuljo nimb'il ti'j Ko-
lil Jesús, jpu'nqokxtaq tjaq' tqanb'il ojtxe
kawb'il, ex nqo ayo'ntaq tu'n qtzaqpaj. Me
atzin ja'lin, ma qo tzaqpaj noq tu'n qnimb'il
ti'j Jesús.
24 Ikytzi'n, a tkawb'il Moisés tze'nku jun
ojtxe aq'nil nchex ti'ntaq tal k'wal tojjo ja
te xnaq'tzb'il. Ex ikyxsin tkawb'il Moisés,
nqox ti'n tojjo qnimb'il ti'j Crist, tu'ntzin
qok tz'aqle twutz qMan Dios. 25 Me atzi'n
ja'lin, tej xqo nimin, nya il ti'j tu'n qxi
q'i'n tu'n ojtxe kawb'il, qu'n o japin b'aj t-
xilin tajb'il kawb'il, a tu'n qok tz'aqle tu'n
qnimb'il.
26 Atzin ja'lin, noq tu'n kynimb'ila ti'j
Crist, a Jesús, ma tzaj tq'o'n Dios kyokli'n te
tk'wal. 27 Ex noq tu'n jawsb'il a', at kymujb'il
kyib'a tuk'a Crist, ex ma tzaj tq'o'n jun ak'aj

* 3:10 Deu. 27:26 * 3:11 Hab. 2:4 * 3:12 Lv. 18:5 * 3:13 Deu. 21:22-23 * 3:16 Gen. 12:7 * 3:17 Ex. 12:40 * 3:18 Ro. 4:14

kychwinqila, ikytzi'n tze'n nb'aj tx'ixpit
kyi'ja tuk'a kyxb'ali'n txjo'n wen. [28] Qu'n
tu'n kynimb'ila ti'j Crist, at kyokli'n ja'lin,
i'chaqx Judiytz mo qa minaj, ex qa aq'nil
mo qa tajaw aq'untlj, ex qa ichin mo qa qya.
Noq qa at kymujb'il kyib'a tuk'a Crist, a
Jesús, ma chi oka te junxch'in Ttanim qMan
Dios. [29] Qu'n qa ma chi oktza te te Crist, ma
chi oktza te twutzxix tyajil Abraham, ex at
kyokli'n ti'jjo jni' b'aj tyolin Dios te.*

4

[1] Nyatzin ti' we' waj tu'n t-xi nq'ma'nji'y
lu'n: Qa at jun tk'wal q'inin, at toklin ti'jjo
tkyaqil at te ttata tu'n tetzinte. Me qa
na'mtaq tpon kanin q'ij, ja' tu'n tetzinte,
ikyx toke tze'nku jun aq'nil te jun majx.
[2] Ex ite' junjuntl aq'nil ite'k tu'n manb'aj,
noq te xnaq'tzil kye' tk'wal toj tkyaqil, ex
tu'n kyka'yin ti'j tkyaqil at te. Ex atzin te
k'wal il ti'j tu'n kykub' tnimin, tzmaxi ajxi
tpon tq'ijil, a q'o'nkj tu'n ttata, tu'n tetzin
te etzb'il.
[3] Ikyxsin xb'ajtzjo qi'j tze'nku k'wal lo, tej
na'mtaq qnimin Tb'anil Tqanil kolb'il, ex
kub' qniminl jni' nimb'il te twutz tx'otx'.
[4] Me atzaj te' tkanin tq'ijil, a q'o'nkjtaq
tu'n qMan Dios, tzaj tsma'n Tk'wal twutz
tx'otx', tu'n titz'je ti'j jun qya tze'nku
tkyaqil xjal aj Judiy. Ex tu'n ikyjo, nb'ettaq
toj tchwinqil tze'nku ntq'ma'n toj tkawb'il
Moisés, [5] noq tu'n qklet tjaq'jo ojtxe kawb'il,
ex tu'n qok te k'walb'aj te qMan Dios te jun
majx. [6] Ex noq tu'njo lo, tzaj tyek'in qa ma
qo ok te tk'wal: Tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan, a
T-xew Tk'wal, toj qanmin, ex tu'n Xewb'aj
Xjan nxi qq'ma'n te qMan Dios kyjalu'n: Ay
Ntati'y.*
[7] Tu'npetzi'n ja'lin, nya noq jun aq'nilqo,
qala' k'walb'ajqo te qMan Dios. Ex tu'ntzin
k'walb'ajqo, at qoklin ti'j tkyaqiljo at te,
noq tu'n Crist.*

Jun yol tu'n Pabl te kujsb'il kye nimil

[8] Me atzin kye ojtxe, tu'n na'mtaq tel
kyniky'a te Dios, ma chi ajb'i'n kye dios,
aye nya Diosqe. [9] Me atzin ja'lin, ma
tz'el kyniky'a te Dios, ex ojtzqi'nqi'y tu'n.
¿Tiqu'ntz s-okx kyq'o'n kyib'a tjaq' kyxim
xjal, a nti' kynab'l, ex nti' kyajb'in, noq
tu'n kyoka juntl majla tze'nku jun aq'nil te
jun majx? [10] Qu'n nkub' kyb'inchi'n tze'nku
ojtxe: Nkub' kyxjansi'n junjun nintz q'ij,
xjaw, tq'ijil jb'alil exsin junjun ab'q'e, nim
kyoklin toj kywutza. [11] Erman, nim nchin
b'isi'n kyi'ja, tu'n ma kyij kytzaqpi'n kyn-
imb'ila, ex atzi'n waq'i'n kyxola b'alaqa
noqx ma kyij najx. [12] Ayi'y werman, tej t-
xi nnimi'n Tb'anil Tqanil kolb'il, mix oke
qeye nk'u'ja ti'j Tkawb'il Moisés te Klol
wey. Tu'n ikyjo, ma tz'ok nq'o'n wib'a
tze'nku kye', ayi'y nya Judiyqe, qu'n atzin
kolb'il kye'y nya tzajnin tu'n tjapin b'aj
ojtxe kawb'il kyu'n, qala' noq tu'n tqe
kyk'u'ja ti'j Crist. Me atzin ja'lin, nchin
kub'sin nwutza kye'y, tu'n kymeltz'aja,
ex tu'n kyoka tze'nku we' toj kynimb'ila.
Qu'n tej intintaqa kyuk'iy, nti'x ch'in nya
b'a'n s-ok kyb'inchi'n wi'ja. Me atzin
ja'lin, ma kyij kytzaqpinji'y nxnaq'tzb'ila.
[13] Ikytzin tze'nku b'i'n kyu'n, te tnejil, in
kyija kyuk'iy noq tu'n tpaj jun yab'il tzaj
wi'ja, ex in yoli'n Tb'anil Tqanil kye'y.
[14] Ex atzin yab'il tzaj wi'ja kujxtaq te kye'y, me
ajb'in te jun niky'b'il kyi'ja, qu'n mix in
ele kyiky'ini'y, noq tu'n tpajjo yab'il lo.
Qala' in k'meta kyu'n tze'nku jun t-angel
Dios, mo nyakuj aku Crist, a Jesús. [15] Ex
noq tu'n tq'aq'b'il kyk'u'ja wi'ja, i etztaqpe
kyinji'y kywutza, noq tu'n tulku Dios we'y.
Nimxtaq nchi tzalaja tu'n kynimb'ila. Me
atzin ja'lin, ¿Nta'tzin tzaljb'il, a attaq te
tnejil? [16] ¿Ma man chin oka te kyajq'oja noq
tu'n t-xi nq'ma'nji'y a twutzxix? [17] Aye xjal,
a kyaj tu'n tjapin b'aj tkawb'il Moisés kyu'n,
nimxix nchi jyon tumil tze'n tten tu'n tkub'
kyk'u'ja kyu'n. Me atzin kyximjo nya wen,
qu'n a kyajjo tu'n tel kypa'n kyib'a qi'ja, ex
tu'n kyxi lipey kyi'j. [18] Me nti'tla tetz tky'i,
qa kyaj tu'n tkub' kyk'u'ja kyu'n ti'jjo jun
ti', a twutzxix; ex qa kukx nchi b'inchi'n
ikyjo tuk'a tkyaqil kyanmi'n, ex nya noq
o'kxjo tze'nku inti'n kyuk'iy.

[19] Ayi'y wermana, nyakuj tal nk'walqi'y;
juntl majl n-iky'x kyixk'oj wu'n, ikyxjo
tze'nku n-iky'x tu'n jun qya, aj tjaw q'i'n
tuk'a tal, noq tu'n kytijinkuy toj kyn-
imb'ila, ex tu'n tok qe kyk'u'ja ti'j Crist.
[20] Noqxit aku chin ten kyuk'iy, tu'n nyoli'n
toj jun tumil nya ma kujxix wen, tze'nku' xi
ntz'ib'i'n, qu'n nti' kytxolila te we'y.

* 3:29 Gen. 17:4-6; 22:17-18; Ro. 4:13 * 4:6 Ro. 8:15 * 4:7 Ro. 8:15-17

Jun techil kyi'j kab'e qya: Agar ex Sara

21 Ayetzin kye, ayi'y kyaja tu'n kyokxa
tjaq' ojtxe kawb'il tu'n kyel wena twutz
Dios, noq tu'n tjapin b'aj kyu'n, ¿Ma ny-
atzin b'i'n kyu'n titzi'n ntq'ma'n ojtxe
kawb'il? 22 Qu'n tz'ib'in toj Tu'jil Tyol
Dios, qa a Abraham, a ojtxe qxe'chil, ul
kab'e tk'wal, jun ti'j Agar, a qya noq ok
te jun taq'nil te jun majx,* ex juntl ti'j
Sara, a t-xu'jilkuxix.* 23 Me atzin tk'wal
Abraham, a itz'je ti'jjo qya aq'nil, noq itz'je
tze'nqekuxjo txqantl k'wal. Me atzin tk'wal
itz'je ti'j t-xu'jil, itz'je tu'n tjapin b'ajjo yol,
a b'antninl ti'j tu'n Dios tuk'a Abraham.

24-25 Ayetzin kab'e qya lo nchi ajb'in te
jun yek'b'il kyi'jjo kab'e tumil b'antnin
tu'n Dios, tze'n qten twutz. Tnejil, a
Agar nyek'inte jun techil ti'j wutz Sinaí
toj tx'otx' Arabia, a ja' tzaje tq'o'ne Dios
ojtxe kawb'il te Moisés. Tu'npetzi'n, atzin
Agar tok te techil wutz Sinaí ex techil tnam
Jerusalén tzalu'n twutz tx'otx', qu'n atzi'n
tnam Jerusalén tokx tjaq' ojtxe kawb'il
tze'nku jun aq'nil te jun majx, junx kyuk'a
tkyaqil xjal aj Judiy. Tu'ntzin ikyjo, nti'
tzaqpib'l kye. 26 Me atzin te Sara juntl techil
Jerusalén, me toj kya'j, a tzaqpi'n tjaq' ojtxe
kawb'il. Atzin tnam lu'n ok q'o'n nyakuj te
qnana, awo nimilqo, qu'n tzaqpi'nqo ikyx
tze'nku te Sara.

27 Tu'npetzi'n, ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol
Dios ti'j Sara kyjalu'n:

Tzalajxa ay qya mina s-ali'n,
ex mix tli'y tchyo'n k'wal.
Qu'n atzi'n qya, a nti' tal,
me noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios,
ila'xix te' tal tzul, tze'nkul te', a at tchmil,
ex sul tal tze'nkux nchi itz'je txqantl
k'wal.

28 Ayi'y werman, ikyqotzi'n tze'nku Isaac,
a tal Sara. Qu'n awotzin qe, ma qo ok te
tk'wal Dios, ikyx tze'nku te Isaac, noq tu'n
Tyol, a b'ant ti'j tu'n tuk'a Abraham. 29 Ex
ikytzi'n tze'n ojtxe, a k'wal itz'je ti'j Agar
tze'nkux txqantl k'wal, el tiky'i'n k'wal, a
itz'je ti'j Sara, a itz'je tze'nku tajtaq Xewb'aj
Xjan.* Ex ikyxsin ja'lin, aye xjal, a q'uqlek
kyk'u'j ti'j ojtxe kawb'il tu'n kyklet, nchi el
kyiky'in aye q'uqlek kyk'u'j ti'j Tyol Dios.
30 Me b'i'n qu'n a ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios
tu'n tex lajet Agar, a qya noq aq'nil exsi'n
tal, qu'n atzin tal Agar nti'taq toklin ti'j
tkyaqiljo at te ttata, tze'nkul te' tal Sara,
a qya xu'jilkuxix, ex at tzaqpib'l, qu'n nya
noq aq'nil.* 31 Ikytzin qe ja'lin werman; nya
alb'ajqo te' Agar, a noq aq'nil te jun majx,
qu'n mi nqe qk'u'j ti'j, tu'n tjapin b'aj ojtxe
kawb'il qu'n, tu'n qklet. Qala' at qchwinqil
te jun majx noq tu'n Tyol Dios b'antnin ti'j
tu'n. Tu'npetzi'n, ma qo ok alb'aj ja'lin te
Sara, a qya, a at tzaqpib'l te'.

5

Ajo tzaqpib'l, a tzajnin tu'n Kolil Jesús

1 Ja'lin, o qo tzaqpaj tjaq' tkawb'il ojtxe
kawb'il tu'n Crist. Tu'ntzintzjo, qo we'xix
wen toj qchwinqil ex toj tzaqpib'l o tzaj
tq'o'n qe, ex nya tu'n tokx qq'o'n juntl majl
qib' tjaq'jo ojtxe kawb'il, ja' nti'ye tzaqpib'l,
ex nti' kolb'il qe.

2 Kyb'i'ntzi'n a kxel nq'ma'n kye'y, a ayi'n
Pabl: Qa ma txi kytziyi'n tu'n tok qitit
jun kyechila ti'j kytz'umila, nyakuj tu'n
kykyija toj wen tuk'a Dios, ikyxjo tze'nku
ntq'ma'n ojtxe kawb'il, nti'xla tajb'in Crist
kye'y tu'n kykleta, qu'n k-okil qe kyk'u'ja
ti'j kyb'inchb'i'n tu'n kykleta. 3 Kxel
nq'ma'n juntl majla: Ankye taj tu'n tkub'
tnimin ojtxe kawb'il, noq tu'n tok techil
ti'j ttz'umil, ilxix ti'jtz tu'n tjapin b'aj tu'n
tkyaqiljo ntq'ma'n ojtxe kawb'il. 4 Ex ayi'y,
a kyaja tu'n kykleta noq tu'n tjapin b'aj
ojtxe kawb'il kyu'n, ma tz'el kypa'n kyib'a
ti'j Crist ex ti'jjo t-xtalb'il qMan Dios. 5 Me
metzin qe', noq tu'n qnimb'ila, a tzajnin
ti'j Xewb'aj Xjan, q'uqle qk'u'ja tu'n qoka
tz'aqle twutz Dios. 6 Ex awo, a o qo klet tu'n
Crist, a Jesús, nti'xla tajb'in qa tok qechil
ex qa mina. Qala' axix te at tajb'in, tu'n
qnimin, ex atzin qnimb'il ok qo anq'il tu'n,
tu'n qk'u'jlin te qib' qxolx.

7 Ayi'y werman, tnejil lajo'nxixtaq kyu'n
wen toj kynimb'ila, tze'nqeku rinil, tu'n
kykanb'inte jun chojb'il. ¿Me a'ltzila
xq'mante kye'y, tu'n tkyij kytzaqpinji'y
Tb'anil Tqanil, a twutzxix? 8 Nya te qMan
Dios at tpaj ti'jjo lu'n, qu'n apente Dios tzaj
txkon kye'y, tu'n kyoka te Tk'wal noq tu'n
kynimb'ila. 9 At jun yol nq'umle kyjalu'n:
Tuk'axpe ch'in tx'am, qa ma txi' toj tq'otjil

* 4:22 Gen. 16:15 * 4:22 Gen. 21:2 * 4:29 Gen. 21:9 * 4:30 Gen. 21:10 * 5:9 1Co. 5:6

wab'j, cheb'e ktx'amixil tkyaqilx.* 10 Ikytzin
n-ele tumil lu'n ti'jjo jun, a nxnaq'tzin juntl
xnaq'tzb'il kye'y, a nya twutzx, qu'n aku
b'inchin mib'in ti'j Ttanim Dios tkyaqil. Me
q'uqle we' nk'u'j ti'j qMan Dios, qa nlay
chex lipey ti'jjo t-xnaq'tzb'il. Ex tzul te
Dios tq'oj ti'jjo xnaq'tzil ikyjo, ex a'lchaqx
kyetz. 11 Atpe junjun n-el kyyolin, qa nchin
xnaq'tzi'n qa ilxix ti'j tu'n tel qitit ch'in
qtz'umil te qechil tu'n qklet, ex tu'n tkub'
qnimin tkyaqil ojtxe kawb'il. Ayi'y wer-
man, me noqpetzin iky te', ¿Ti'tzintla nchi
xo'nitz yol wi'ja? Qu'n ikypetzin kyx-
naq'tzb'iltzjo. Noqit iky chin xnaq'tzinji'y
tze'nku kyaj, wenpetzintlatz te kye ikyjo.
Qu'n noqpetzi'n iky tetzjo, aku qo klet
tu'n qb'inchb'in, a tze'nku kyxnaq'tzin xjal
lo, ex nti'xitla tajb'intz jni' siky'x tu'n
Kolil Jesús, tej tkyim twutz cruz. 12 Me
ayetzi'n xjal nchi q'mante, qa ilxix ti'j tu'n
tel qitit ch'in kytz'umil te kyechil, b'antla
kye tu'n tel kyqitin kychib'jil te jun majx.
Tu'npetzi'n, ojtzqi'n kyu'n, tu'n mi che'x
lipey kyi'j.

13 Ayi'y werman, ma chi txoklajtza tu'n
qMan Dios, tu'n kytzaqpaja tjaq' tkyaqiljo
lo. Me nya tu'n ma chi tzaqpeta, k'wel
kyb'inchinji'y tkyaqiljo ntqanin ojtxe
kyte'n, a tkyaqil achb'il. Qala' il ti'j tu'n
kyajb'i'n kyxolilixa, ex tu'n tok kyk'u'jlin
kyib'a. 14 Qu'n atzin ntq'ma'n Tu'jil Tyol
Dios kyjalu'n: K'u'jlinqek tuk'iy tze'nkux
ntk'u'jlin tib'a til tib'xa.*

15 Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a, tu'n
mi b'aj kytx'a'n kyib'a kyxolxa tu'n yasb'il,
ex tu'n mi b'aj kyb'inchi'n tze'nqeku txuk
toj k'ul noq nkyxb'ayin kyib'. Qu'n qa ikyjo,
aku chi el xitja kyxolxa te jun majx.

Kab'e wiq qchwinqil

16 Tu'npetzi'n, nq'ma'n tu'n kyb'eta
tze'nkuxjo taj Xewb'aj Xjan; tu'n mi txi
kyq'o'n amb'il te' jni' ntqani'n ojtxe kyte'n,
ex mi ja kynimsin kyib'a. 17 Qu'n jni' ntqanin
ojtxe kyte'n, a nya b'a'n, tky'e' Xewb'aj
Xjan ti'j; ex a taj Xewb'aj Xjan, tky'e' ojtxe
kyte'n ti'j. Tky'e' te' jun ti'jjo tajjo juntl,
ikyx te' juntl.* Me axte Xewb'aj Xjan n-
onin kye'y tu'n tb'antjo a taj. 18 Qu'n qa ma
chi b'eta tze'nku taj Xewb'aj Xjan, nya il
ti'j tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il kyu'n, tu'n
kykyija toj wen tuk'a qMan Dios.

19 Qu'n q'ancha'lqex kye' xjal nya b'a'n
ntqanin ojtxe kyten tze'nku: Tu'n kyjyon
juntl kyxu'jil ti'jb'inxi kyxu'jilku mo
ti'jlb'inxi kychmilku; ex jni'qe ky'a'jil; ex
aye nchi b'inchin tkyaqil tzeqb'ajil, a nya
b'a'n. 20 Nchi k'ulin twutzjo twutzb'iyil jun
ti'; nchi tyuẍin; nchi yasin kyxolx; nchi
iky'in; nchi xky'aqlin kyi'j kyuk'a; jun paqx
ntzaj kyq'oj kyi'j kyuk'a, noqx nchi ximin
kyi'jx, expe n-el kypa'n kyib'; ex jun paqx
nchex lipe ti'j jun xnaq'tzb'il nya b'a'n.
21 Ex noq nlo'chj kyk'u'j; b'yol xjalqe; twi'
tx'ujtilqe; ma txi kytolinx kyib' toj tkyaqil
achb'il; ex nchi b'inchin tkyaqil wiq il. Kxel
nq'ma'n kye'y tze'nkuxjo xi nq'ma'n kye'y
ojtxe: Kykyaqiljo iky nb'antjo kyu'n, nti'x
kyoklin ti'j Tb'anil Tkawb'il qMan Dios.

22 Me atzin te' ntq'o'n Xewb'aj Xjan ky-
jalu'n: A qk'u'jb'il qib' qxolx, tzaljb'il,
qmujb'il qib', tq'uqb'il qk'u'j ti'j Dios, ex
qwenil, tkyaqil b'a'n, tz'aqleqoxix tu'n
tjapin b'aj qyol, 23 ex tu'n qmutxsin qib',
exsin tu'n tb'ant qtzyunte qib'. Mixla a'l
aku tzaj kawinqe ti'jjo ikyjo, qu'n nti' jun
kawb'il ti'jxi lo.

24 Ayetzin o chi nimin ti'j Crist o jaw
kyq'o'n twutz cruz a nb'anttaq kyu'n ojtxe,
tze'nku tkyaqil achb'il ex jni' tzeqb'ajil nya
b'a'n.* 25 Qu'n qa o tzaj tq'o'n ak'aj qchwin-
qil tu'n Xewb'aj Xjan, il ti'j tu'n qb'et toj
tkyaqil, tze'nkuxjo taj Xewb'aj Xjan.

26 Tu'n ikyjo, mi jaw qnimsin qib', tu'n mi
tzaje nya b'a'n qxol, ex mi lo'chj qk'u'j ti'j
juntl.

6

Qmojim qib' qxolx

1 Ayi'y werman, qa at jun kyxola ma kub'
tz'aq toj il, me ayetzin kye', ayi'y wa'lqi'y
toj kynimb'ila, kyxkonksa, ex kywa'b'inkuy
juntl majl toj tnimb'il. Me cheb'eku
kyb'inchinkuy, qu'n yajtzila qa ayekul kye'
ẍi kub' tz'aq toj il. 2 B'a'nqexa; kyonim
kyib'a tu'n tiky'x yajb'il kyu'n, qu'n atzin
tumiljo tu'n tjapin b'ajjo Tkawb'il Crist
kyu'n. 3 Me qa at jun kye' tky'e' tu'n
tkub' tb'inchi'n lo, noq tu'n tnimsin tib',
nti' tajb'in ikyjo, ex ax nkub' sb'unte tib'.

* 5:14 Lv. 19:18 * 5:17 Ro. 7:15-23 * 5:24 Ro. 6:3-14; Gal. 2:20; Col. 2:14

4 Qala', ax te junjun k-okil tka'yin tib': Qa
wen n-ele toj twutz tze'nku ta'ye, b'a'n
ttzalaj, me nya tu'n tok tq'o'n twutz ti'j
juntl. 5 Qu'n teyilex te junjun k-okil toj
pa'b'in twutz Dios, ex nlay tz'ok tq'o'n til
te tpaj juntl. 6 Ikytzin kye' werman, alkye
ntzaj k'monte Tyol Dios te jun xnaq'tzil, il
ti'j tu'n tkub' tpa'n a at te tuk'a xnaq'tzilte.
7 Mi kub' kysb'u'n kyib'a ayexa. Qu'n mix
a'lx te Dios aku kub' sb'unte, qu'n tze'nxjo
kb'antil tu'nxjal, ikyx t-xeljo ktla'b'il.*
8 Altzin kye k'wel b'inchinte jun ti' nya
b'a'n, a tze'nku ntqanin ojtxe tten, ikytzin
t-xeljo ktla'b'il, ex kkyimil te' te jun majx.
Me atzin te' a k'wel tb'inchin b'a'n, a
tze'nku taj Xewb'aj Xjan, ktla'b'il tu'n
Xewb'aj Xjan jun tchwinqil te jun majx.
9 Tu'npetzi'n, mi txi qtzaqpi'n tu'n
qb'inchin te' wen,* tu'ntzin aj tkanin
tq'ijil chojb'il, kqla'b'il jun chwinqil te jun
majx. 10 Tu'npetzi'n, kukx qo b'inchi'n b'a'n
qkyaqil kyi'j tkyaqil xjal, me nejxix kyi'j
nimil.

At kolb'il qe, nya tu'n tok qechil, qala' noq tu'n qitz'jlin tkab' majin

11 Kyka'yinkutzi'n; ayinkuy ma chin kub'
tz'ib'i'nte lu'n tuk'a ma nmaq ntz'ib'i'n.
12 Ayetzi'n xnaq'tzil nchi q'ma'nte, qa
ilxix ti'j tu'n tel qitit ch'in kytz'umila
te kyechila. Nkyq'ma'n ikyjo, noq tu'n
kyel wen kywutzxjal, ex noq tu'n mi chi
el iky'ine, tu'n tpajjo xnaq'tzb'il lo: Qa
nya tu'n qb'inchb'in at kolb'il qe te jun
majx, qala' noq ti'j Crist, a kyim twutz
cruz te qxel. 13 Me ayetzin xjal lu'n, a kyaj
tu'n tok kyechila ti'j kychib'jila, me mi
njapin tkyaqil ojtxe kawb'il kyu'n. O'kxnaj
kyajjo tu'n tok kye' kyechil, noq tu'n tjaw
kynimsin kyib', qa noq tu'n kytzi nkub'
kyb'inchinji'y a nkyq'ma'n. 14 Me metzin
we', nky'e'y tu'n tjaw nnimsin wib'a. Qala',
noq tu'n nnimsi'n tkyimlin qAjaw Jesucrist
twutz cruz. Qu'n tkyaqiljo at twutz tx'otx',
a kyaj txqantl xjal, nti'l waja ti'j, qu'n
nyakuj kyimnin ta'ye toj nwutza, ex nyakuj
kyimninqi'n toj twutz. 15 Ikytzi'n lu'n: Ex qa
at qechil tok, ex qa mina,* me qa at qnimb'il
ti'j Crist, a Jesús, o qo itz'je tkab' majin tu'n
qnimb'il ti'j.* 16 Tu'npetzi'n, tkyaqiljo nb'et
tze'nku xnaq'tzb'il lo, a twutzxix Ttanim
qMan Dios. Axit Dios kub' ky'iwlin kye'y
tuk'a jun nuk'b'il ex tuk'a tq'aq'b'il tk'u'j.
17 Atzin ja'lin, mix a'l jun tu'n tjaw yolb'in
wi'ja, qu'n nimx we' wechil ma tz'ok tu'n
ẍin b'aj kyjub'chi'n xjal, noq tu'n ẍinx
lipe'y ti'j Jesús.
18 Ayi'y werman, axit qAjaw Jesucrist
q'onte t-xtalb'il tojile kyanmi'n kykyaqilxa.
Ikyxitjo.

* 6:7 Pr. 22:8; Os. 8:7 * 6:9 2Tes. 3:13 * 6:15 Jer. 4:4; Ro. 2:28-29; Fil. 3:3; Col. 2:11-13 * 6:15 Jn. 3:3-8; 2Co. 5:17

Tu'j Pabl kye Nimil aj Éfeso

Éfeso tb'i jun ojtxe tnam antza ta'ye toj mlaj ex toj oknix te tx'otx' Asia Menor, ex atzin jun tnamjo lu'n nim toklin toj tkyaqil tx'otx' ex tjaq' tkyaqil tkawb'il aj Rom. Exsin o kanin Pabl q'olb'il antza, ex o kyij ten toj Éfeso ila' q'ij, aj tpon toj junjun tb'e te q'mal Tyol Dios (Kyb'i. 18:19-21; 19:1–20:1).

A tumil tnab'ljo xnaq'tzb'il nimx t-xilin tojjo u'j lu'n, atzin ti'j t-ximb'itz ex tajb'il Dios te jun majx, tu'n tok tmujb'in tkyaqiljo tch'iysb'in tjaq' tkawb'il Crist, aj tpon tq'ijil a b'antnin ti'j. Atzin t-xim Dios lu'n, ewintaq ojtxe, me atzin ja'lin ma tzaj tyek'in noq tu'n Tyol.

Tojtzin tumil xnaq'tzb'il lu'n, ajo u'j nkub' te kab'e tnej. Atzin tnejil (1:3–3:21), ntzaj tq'o'n jun chiky'b'il ti'jjo t-ximb'itz Dios lu'n: Nyolin ti'j tze'n iky xjawe tsk'o'n Dios Ttanim atxix ojtxe, ex tze'n iky xkub'e tnajsin til, ex tze'n xklete tu'n, noq tu'n Jesucrist, a Tk'wal. Exsin nyolin Pabl tzalu'n ti'j nimxix tk'u'j Crist kyi'jxjal, ex qa at jun etzb'il tu'n kye te jun majx.

Tojtzin tkab' tnej (4:1–6:20), at jun yol te kujsb'ilte kyexjal, tu'ntzin kyanq'in tze'nkuxjo txokb'il, a saj tq'o'n Dios kye. Ex ti'jtzin t-ximb'itz Dios lu'n, ajo Ttanim b'a'nxix tu'n tten tmujb'il tib' tuk'a Crist, qu'n atzin t-xim Diosjo lo ti'j junjun ch'uq xjal, tu'n tok ja'lin te jun ak'aj Ttanim, a ja' nyek'ine tipin Dios, tu'n kyxi lipexjal ti'j tuk'a tkyaqil kyanmin.

Jun tq'olb'in Pabl kye nimil toj Éfeso

1 Ayi'n Pabl jun tsanjil Jesucrist, noq tu'n tajb'il qMan Dios. Kxel ntz'ib'inji'y u'j lo te kye'y, ayi'y nimil ite' toj tnam Éfeso,* a ayi'y wa'lqexix toj kynimb'ila ti'j Crist, a Jesús.

2 Axit qMan Dios junx tuk'a qAjaw Jesucrist ktzajil q'o'nte t-xtalb'il ex jun kymujb'il kyib'a kyxola.

O qo kub' tky'iwlin Dios nimxix

3 Qnimsinks tb'i Dios, a tDios ex tMan qAjaw Jesucrist. Noq tu'n Crist, tzaj tq'o'n Dios toj qanmin jni' tky'iwb'il te toj kya'j, a at tajb'in qe tzalu'n twutz tx'otx'. 4 Qu'n o qo jaw tsk'o'n Dios, a na'mtaq tu'n tkub' tch'i'ysin twutz tx'otx', tu'n qok xjanxix, ex nti' qky'i twutz. Ex noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qi'j, 5 ma qo el tpa'n, tu'n qok tq'o'n te tk'wal, noq tu'n Jesucrist, a tze'nkuxtaqjo taj, a otaq b'ant ti'j tu'n. 6 Tu'npetzi'n, kukx qo nimsin tb'i qMan Dios tu'n tb'anilxix t-xtalb'il, a ma tzaj toyin qe, noq tu'n Tk'wal, a k'u'jlinxix tu'n. 7 Tu'njo tchky'el Tk'wal ma qo kotpaj toj tkyaqil nya wen, ex ma kub' tnajsin qil, noq tu'n nimku t-xtalb'il,* 8 a noqx ma tzaj tchitin qib'aj, tu'n ttzqet-xix qnab'l ex qojtzqib'l. 9 Ex ma tzaj tchiky'b'i'n qe a t-xilin t-xim, a ewintaq ojtxe, a otaq kub' t-ximin Dios tu'n tjapin b'aj noq tu'n Crist. 10 Atzin t-ximjo lo: Kchi okil tq'o'n Dios tkyaqil tjaq' junch'in tnuk'b'il Crist: Jni' at toj kya'j exsin twutz tx'otx', a il ti'j tu'n tjapin tojjo tq'ijil.

11 Qu'n noq tu'n Crist, o qo jaw tsk'o'n Dios, tze'nkuxjo kub' t-ximin t-xe tnejil, tu'ntzintla qk'monte qetzb'il. Qu'n nkub' tb'inchin Dios tu'n tjapin b'aj tkyaqil t-xim ikyx tze'nkuxjo taj. 12 Kub' tb'inchin tkyaqiljo lo tu'ntzintla awo qe', a Judiyqo'y, a tnejil tu'n tqe qk'u'ja ti'j Crist, tu'n qoka te Ttanim te jun nimsb'il tb'i Dios, a nimxix t-xilin. 13 Ex ikyqex kyeji'y ja'lin, ma chi ok kye' te Ttanim junx quk'iy, noq tu'n Crist, tej t-xi kynimi'n Tb'anil Tqanil kolb'il. Ex tej t-xi kynimi'n, ma tz'ok kyechila toj kyanmi'n, a Xewb'aj Xjan, 14 a ma tz'ok te jun kujsb'il Tyol qMan ti'jjo qetzb'il, a ktzajil tq'o'n,* ajxi kykotpajjo tkyaqilx, a at toklin ti'j, tu'ntzintla tjaw nimsitjo tb'i, a nimxix t-xilin.

Jun tna'j Dios Pabl kyi'j nimil

15 Tu'npetzi'n, atxix te' nb'inti'y qa at kynimb'ila ti'jjo qAjaw Jesús, ex qa at tq'aq'b'il kyk'u'ja kyi'j tkyaqil nimil, 16 kukx nchin q'onji'y chjonte te Dios kyi'ja, ex kukx nchi tzaj nna'nji'y toj nna'j Diosa. 17 Kukx nxi nqaninji'y te qMan, a tDios qAjaw Jesucrist, a nimxix tb'i, tu'n ttzaj tq'o'n kynab'la toj kyanmi'n, tu'n tel kyniky'a ti'jjo jni' t-xilin. 18 Ex kukx nxi nqaninji'y te Dios, tu'n t-xi tq'o'n tumil toj kyanmi'n, tu'ntzin tel kyniky'a ti'j alkye t-xilin tkyaqil, a nchi ayo'n ti'j toj kya'j, a

* 1:1 Kyb'i. 18:19-21; 19:1 * 1:7 Col. 1:13-14 * 1:14 2Co. 1:22

ma chi txokli'y ti'j tu'n Dios; ex tu'n tel
kyniky'a ti'j alkye t-xilin tkyaqil at toklin
Dios ti'j, a awo Ttanimqo, a tb'anilxix wen
twutz; 19 ex tu'n tel kyniky'a ti'jjo nimxix
tipin Dios, a nb'ant tu'n quk'a, awo nim-
ilqo. Atzin tipin lo ikyxjo tze'nkuxjo xkub'
tyek'in, 20 tej tjaw anq'in Crist tu'n kyxol ky-
imnin, ex ma kub' tq'uqb'in toj tman q'ob'
toj kya'j kawil tuk'a.* 21 Xi tq'o'n Dios toklin
kyib'ajjo tkyaqil nuk'b'il, ex tkyaqil kawb'il,
ex jni' at tipin, ex kykyaqiljo nejinelqe, ex
tib'aj tkyaqiljo a n-ok q'o'n kyoklin tojjo
tq'ijil ja'lin, ex tojjo tzul kanin. 22 Ex kub'
tq'o'n Dios tkyaqil tjaq' tkawb'il Crist, qu'n
xi tq'o'n toklin tib'aj tkyaqil.* Ex ikyxjo, xi
tq'o'n toklin tu'n tok te wi'b'aj, a nejinel,
tib'aj Ttanim.* 23 Atzi'n Ttanim, atzin t-
xmilil Cristjo. Ex ntzqet-xixjo Ttanim tu'n,
qu'n ante Crist ntzqet-xix tu'n tkyaqil.

2

At kolb'ilqe tu'n t-xtalb'il qMan Dios

1 Qu'n ojtxe kyimnintaq oto'ye twutz
Dios, noq tu'n tpajjo tkyaqil qil ex jni'
qachb'il, 2 a lipcheqoxtaq ti'j tze'nkuxjo
kyexjal tzalu'n twutz tx'otx', a nkub'
kyb'inchin tze'nku tajb'il tajaw il, a kawil
tib'aj tkyaqil taq'nil tzalu'n twutz tx'otx'.
Ex ayetzi'n taq'nil lo nchi aq'nin toj
kyanminxjal, a mi nkub' kyb'inchin tajb'il
qMan Dios. 3 Ikytaqtzin tumiljo nqo b'ettaq
qkyaqilx ojtxe, lipcheqoxtaq tze'nkuxtaq
tajjo qtzeq, ex njapintaqjo qxim, a nya wen,
a tze'nkuxjo ntqanintaq tachb'il qxmilil.
Tu'ntzin tpajjo jni' lu'n, toj qilxtaqqe, tu'n
qkyij tjaq' kujxix tkawb'il Dios te jun majx,
tze'nqeku txqantl.
4 Me ante Dios, noq tu'n nimxix tq'aq'b'il
tk'u'j qi'j, ma qo tk'u'jle nimxix, 5 ex ma tzaj
tq'o'n qchwinqil junx tuk'a Crist, exla qa
kyimninqotaq twutz Dios tu'n tpaj qil. Me
noq tu'n t-xtalb'il Dios, ma qo klete.* 6 Ex
ma qo jaw anq'in tu'n, junx tuk'a Crist, a
Jesús, ex ma qo kub' tq'uqb'in junx tuk'a
toj tanmin kya'j. 7 Kub' tb'inchin ikyjo,
noq tu'n ttzaj tyek'in kyexjal kyojjo tq'ijil
tzul, at nimxix t-xtalb'il qi'j, a nyek'in tu'n
twenil quk'a, noq tu'n Crist, a Jesús. 8 Qu'n
noq tu'n t-xtalb'il Dios, ma qo klete, tu'n
qnimb'il ti'j, ex nya tu'n qb'inchb'in. Qu'n
nya awox xqo jyonte, qala' a Dios saj q'onte
qe. 9 Nti' tumil tu'n tjaw qnimsin qib', qu'n
nya kyu'njo qb'inchb'in xknete kolb'ilqe.
10 Qala' ate Dios saj q'onte ak'aj qchwinqil.
Ex ma qo anq'in tu'n Crist, a Jesús, tu'n
tkub' qb'inchin b'a'n, a tze'nkuxjo xkub' t-
ximin Dios te tnejil.

At qmujb'il qib' noq tu'n Crist

11 Ex mi tz'el naj toj kyk'u'ja, a ojtxe,
toj kywutz aj Judiy, nti'taq kyajb'i'n, qu'n
nyataq tok kyechila tze'nku kye. Me te
we'y, ajo kyechil noq jun ti' ti'j tchib'jil
kyxmilil, b'inchin kyu'nxjal, ex nti' tajb'in
twutz qMan. 12 Qu'n kyojjo q'ij ojtxe, nti'taq
Crist b'i'n kyu'n, ex nimxtaq nchi q'oji'n
kyuk'a aj Judiy, a sk'o'nqe tu'n Dios, ex
nti'taq tumil tu'n kykyija toj wen tuk'a
Dios. Nti'taq Dios toj kyanmi'n tu'n nya
nimilqetaqa, ex nti'taq jun q'uqb'il kyk'u'ja
ti'j jun ak'aj kychwinqila, aj kykyima. 13 Me
atzin ja'lin, noq tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a
Crist, a Jesús, a ayi'y, a najchaq ite'taqa
tuk'a Dios ojtxe, ma chi oka ja'lin te Ttanim,
noq tu'n tchky'el Crist. 14 Qu'n ate Crist
ma tz'ok te qmujb'il qib',* qu'n ma qo ok
tmujb'in te junch'in Ttanim, exla qa Judiy,
tze'nku we', exla qa nya Judiy, tze'nku kye'.
Qu'n ma kub' tyuch'in q'oj, a attaq tze'nku
jun nim maqb'il qxol. 15 Ex noq tu'njo
tkyimlin Crist, ma tz'el tipin kawb'il tuk'a
tkyaqil nuk'b'il ex jni' jikysb'il qchwinqil, a
noq tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios. Ex
atzin ja'lin, ma chi ok tmujb'in kab'e tnam,
aye' aj Judiy junx kyuk'a nya Judiy, tu'n
kyok ak'aj junx tuk'a, tu'ntzin at qmujb'il
qib' qkyaqilx.* 16 Ikytzin tumiljo, noq tu'n
tkyimlin Crist twutz cruz, ma kub'e ti'jjo
q'oj, a attaq kyxoljo kab'e tnam, ex ma
chi kyij toj wen tuk'a Dios, ex ma chi ok
q'o'n te junch'in Ttanim.* 17 Qu'n ma tzul
Crist q'malte tqaniljo Tb'anil Tqanil kolb'il
te kykyaqilxjal, exla qa ayi'y, a najchaqtaq
ite'y tk'atz Dios, exla qa aye Judiy, aye
nqayintaq ite'.* 18 Ex noq tu'n Crist, ma jqet
jun ak'aj tumil, tu'n qkyij qkyaqilx toj wen
tuk'a Manb'aj, noq tu'n Xewb'aj Xjan.
19 Tu'npetzi'n, ma chi oka te Ttanim Dios,
ex nya b'etin xjalqi'y ja'lin, toj jun tnam,
a nya kye'y. Qala' at kyokli'n tze'nqeku

* 1:20 Sal. 110:1 * 1:22 Sal. 8:6 * 1:22 Col. 1:18 * 2:5 Col. 2:13 * 2:14 Jn. 14:27 * 2:15 Col. 2:14 * 2:16 Col. 1:20 * 2:17 Is. 57:19

txqantl, a aye etzinqe tu'n Dios, ex ma chi
oka tajlal Ttanim. 20 Qu'n ma qo ok qkyaqilx
nimil te jun ma tij ja, ex ma qo kub' q'uqb'in
tib'ajjo tq'uqil, a kyxnaq'tzb'il tsanjil Jesús,
exqetzi'n jni' yolil Tyol Dios, aye i k'monte
Tyol ojtxe. Ex aku Jesucristjo, tnejil ab'j te
tq'uqil, a nimxix toklin.* 21 Noq tu'n Crist,
ajo ma tij ja kyja tjaw ch'iy toj ttxolil, tu'n
tok te jun ja te na'b'l Dios, a xjanxix ti'j
qAjaw. 22 Ex ikyqex kyeji'y, ayi'y nimil toj
tnam Éfeso, junx ma chi jawe ch'iya, tu'n
kyoka te jun ja, ja' najle Dios tu'n Xewb'aj
Xjan.*

3

Atzin taq'in Pabl kyxol nya Judiy

1 Tu'npetzi'n, ayi'n Pabl intinkuxa toj tze,
noq tu'n tpajjo nchin yoli'n Tyol Crist, a
Jesús, noq tu'n kyel wena ayi'y, a nya Judiy.
2-3 Ma na'mxsin kyb'inti'y, qa a Dios tuk'a
tkyaqil tq'aq'b'il tk'u'j saj yek'in te we'y, ex
ma tzaj toqxenin, tu'n t-xi nq'ma'n Tb'anil
Tqanil t-xtalb'il kye'y, a ayi'y nya Judiy.
Ajo Tb'anil Tqanil lo, a t-xim Dios ewin-
taq ojtxe, a tze'nkuxjo ma txi ntz'ib'i'n.
4 Aj tjaw kyu'ji'n, antza k-elile kyniky'a ti'j,
qa wojtzqi'nji'y, a t-xim Crist lo, 5 a mix
xaye tchiky'b'in kywutzxjal ojtxe. Me atzin
ja'lin, ma tzaj tyek'in Dios, tu'n Xewb'aj
Xjan, kyejo xjan tsanjil Jesús, exqetzi'n xjan
yolil Tyol Dios, aye i k'monte Tyol. 6 Atzin
t-ximjo, a ewintaq lo: Qa noq tu'n Tb'anil
Tqanil kolb'il, aye nimil nya Judiy at kyoklin
ti'jjo etzb'il, a tzajnin te Dios, junx kyuk'a
nimil Judiy. Atzin ja'lin ma chi oka te
junch'in Ttanim, ex at kyokli'n junx ti'jjo
tkyaqil, a ma tzaj ttziyin Dios, noq tu'n
Crist, a Jesús.*
7 Ex noq tu'n nimxix tipin t-xtalb'il qMan,
ma chin ok tq'o'n te taq'nil ti'jjo Tb'anil
Tqanil lo. 8 Toj nwutza, nti' wokli'n ky-
wutzjo tkyaqil txqantl toj Ttanim Dios.*
Me noq tu'n t-xtalb'il qMan, ma tzaj tq'o'n
wokli'n, tu'n t-xi nq'manji'y Tb'anil Tqanil
jni' t-xilin tq'inimil Crist, a nti' tb'ajil, kye
nya Judiyqe. 9 Ex ma tzaj toqxenin we'y,
tu'n t-xi nchiky'b'i'n kywutz tkyaqilxjal, a
t-xilin t-xim Dios, a ewintaq atxix te tnejil,
qu'n iky tajb'il Diosjo, a kub' b'inchinte
tkyaqil. 10 Qu'n ajo tajb'il Dios, qa noq tu'n
Ttanim k-elile kyniky' tkyaqil angel ex jni'
at tipin toj kya'j ex twutz tx'otx', ti'jjo jni'
t-xilin tnab'l Dios. 11 Qu'n ikyx t-xim Diosjo
atxix te tnejil, a na'mtaq tkub' tb'inchin
tkyaqil. Ajo xim lo ma japin tu'n qAjaw
Jesucrist. 12 Atzin ja'lin, at jun ak'aj tumil
ma jqet, tu'n qkyij qkyaqilx toj wen tuk'a
Dios, noq tu'n qnimb'il ti'j Crist, ex tu'njo
q'uqb'il qk'u'j ti'j.
13 Tu'npetzi'n, chin kub'sin nwutza kye'y,
tu'n mi chi numji'y tu'n tpaj tkyaqiljo n-
iky'x wu'n, noq tu'n tel kyniky'a ti'j Tb'anil
Tqanil, qu'n atzin yol lo, atzin kytzaljb'ilji'y.

Ajo t-xilin tq'aq'b'il tk'u'j Crist qi'j qkyaqil

14 Tu'npetzi'n, nchin kub' meje'y na'l
Dios twutz qMan Dios kyi'ja. 15 Qu'n antza
tzajnin qb'i awo k'walb'ajqo te Dios, awo
nimil ti'j, exla qa toj kya'j, mo qa twutz
tx'otx'. 16 Ex nxi nqani'n te Manb'aj, a
at nimxix tq'inimil toj tqoptz'ajiyil kya'j,
tu'n ttzaj tq'o'n kyipi'n, noq tu'n Xewb'aj
Xjan toj kyanmi'n, 17 tu'ntzintla tnajan Crist
tuk'a tkyaqil tipin toj kyanmi'n noq tu'njo
kynimb'ila. Ex nchin na'n Diosa kyi'ja,
tu'ntzintla kyte'n jikyinxix toj kynimb'ila,
ex atitla nimxix tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxolxa,
tze'nku jun tlok' tze, a nimx ma txa'ye;
18 ex tu'ntzintla telxix kyniky'a ti'j, kyuk'a
tkyaqil nimil, jni' t-xilin twutz, ex jni' tqine,
ex jni' t-xe, ex jni' tokxe' tq'aq'b'il tk'u'j
Crist. 19 Ex nxi nqani'n, tu'ntzintla tel
kyniky'a ti'jjo tq'aq'b'il tk'u'j lo, exla qa mi
tz'elpin b'ajx tu'n tel kyniky'a ti'j tkyaqilx;
ex tu'ntzintla tnoj kyanmi'n te jun majx
tuk'a tkyaqil t-xilin Dios.
20 Atzin ja'lin, qo q'o'n chjonte te qMan
Dios, a at tipin tu'n tb'ant nimxixtl tu'n,
tib'aj tkyaqiljo nxi qqanin te, ex nqo ximin
ti'j, noq tu'njo tipin, a n-aq'nin toj qanmin.
21 Nimxit tb'i kyxoljo Ttanim, noq tu'n Crist,
a Jesús, ja'lin ex te jun majx.

4

Jun qmujb'il qib' tu'n Xewb'aj Xjan

1 Tu'npetzi'n, exla qa intinkuxa toj tze
tu'n tpaj qAjaw, nchin kub'sin nwutza kye'y
tu'n kyanq'i'n, tze'nkuxjo tu'n tb'ant, a
ayi'y o chi txokli'y tu'n Dios tu'n kyoka
te te. 2 Kymutxsinku kyib'a, ex b'unin
chi yoli'n. Kyyonkuy tajb'il qMan kyuk'a

* 2:20 Is. 28:16; Mt. 21:42 * 2:22 1Co. 3:16-17 * 3:6 Col. 1:26-27 * 3:8 1Co. 15:9

txqantl nimil, ex kukx tziky'xi kyu'n jun
tuk'a juntl, tu'n tq'aq'b'il kyk'u'ja kyx-
olxa.* 3 Kyq'onka tilil, tu'n kukx tu'n ky-
mujb'in te kyib'ji'y, a tze'nkuxjo ma tzaj
tq'o'n Xewb'aj Xjan tnuk'b'il te qmujb'il
qib'. 4 Qu'n junch'in Ttanim Dios, a t-
xmilil Crist, ex junch'in Xewb'aj Xjan, ex
junch'in q'uqb'il qk'u'j ti'j tkyaqil nqo ayo'n
toj kya'j, a tze'nkuxjo xqo txokle. 5 Ex noq
junch'in qAjaw at, ex junch'in qnimb'il, ex
junch'in jawsb'il a', a noq mujb'inqe. 6 Ex
junch'in Dios, a kyMan tkyaqil nimil, ex
tib'aj qkyaqil, ex n-aq'nin tu'n qel wen, ex
at qoj qkyaqil.

7 Me teyile junjunqe, exla qa junch'in t-
xtalb'il Crist, ma tzaj q'o'n junxilchaq qok-
lin, a tze'nkuxjo taj. 8 Tu'npetzi'n, ikytzin
ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Tej tmeltz'aj toj kya'j, xi ti'n tuk'a aye i kub'
ti'j tu'n,
tu'n kyxi tyek'in kywutz tkyaqil toj nintz
q'ij te tzaqpib'l.

Ex xi tq'o'n junxilchaq kyoklinxjal.*

9 Atzin ja'lin, ¿Ti'tzin ele yol lo, qa ma
meltz'aj toj kya'j? Atzin ntq'ma'n qa nej
xkutz toj kya'j, tu'n tk'u'l tzalu'n twutz
tx'otx'. 10 Ex atzin xkutz, axsin xjaxjo na-
jchaq kyib'ajxi kya'j, tu'ntzin tnoj tkyaqil
tu'n tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil.

11 Ex ax xi q'onte toklin junjun tu'n kyok
te tsanjil, ex junjun te yolil Tyol Dios,
a nk'mo'nte Tyol, ex junjun te q'mal te
Tb'anil Tqanil kolb'il, ex junjun te kyik'lel
ex xnaq'tzil, 12 tu'ntzintla kyok te taq'nil,
tu'n kyajb'in kye txqantl, tu'n tch'iyjo
Ttanim Dios, a t-xmilil Crist, 13 tzmaxi aj
qpon qkyaqilx toj jun twutzxix qmujb'il
qib' toj qnimb'il, ex tu'n tel qniky' ti'j
jni' t-xilin Tk'wal Dios. Ikytzi'n, qo okil
te xjal tz'aqle, tze'nkuxjo jni' t-xilin Crist,
14 tu'ntzintla mi qo okil tze'nku kyek'wal,
a jun paqx ntx'ixpit kynab'l, ex jun paqx
nchex lipe ti'j alkyechaqku xnaq'tzb'il, a
nya toj tumil; ex nxi kyq'o'n kyib' tu'n
kykub' sb'u'n kyu'nxjal, a ẍtijqe, a nchi
chu'chin kyi'j, tu'n kyxi' toj jun b'e te
najin. 15 Atzin qe, qo yolin ti'jjo twutzxix
tuk'a jun yol te tq'aq'b'il k'u'jb'aj, tu'ntzin
qch'iy toj tkyaqil tumil, mujleqo tuk'a Crist,
ajo nejinel tib'aj Ttanim, a t-xmilil. 16 Ex
noq tu'n Crist, tkyaqiljo t-xmilil tmujb'in
tib' ti'j, tu'n taq'in teyile tnej, tu'ntzintla
tch'iy, ex tu'n kyonin te kyib' toj kyq'aq'b'il
kyk'u'j, tze'nku taj.*

Jun ak'aj qchwinqil tu'n Kolil Jesucrist

17 Atzin kxel nq'manji'y, ex kxel woqx-
eni'n toj tb'i qAjaw, tu'n mi chi anq'ini'y
tze'nqeku xjal, a nya nimil ti'j Dios, a nchi
anq'in tze'nku ntqanin kynab'l, a nti' tumil.
18 Toj qxopin ta' kynab'l, ex najchaq ite'
ti'j ak'aj chwinqil tu'n Dios, qu'n nti' tumil
toj kywutz, tu'n tpajjo tch'uẍil kyanmin.
19 Ma tz'el naj kynab'l te tx'ixwejil, ex ma
txi kyq'o'n kyib' toj kyachb'il, tu'n tkub'
kyb'inchin tkyaqil wiq tzeqb'il, a nya wen.*

20 Me atzin kye', mi s-el kyxnaq'tzin ikyjo
ti'j Crist. 21 Qala' ma tz'ok kyb'i'n te, ex
ma chi xnaq'tzajtza, a tze'nkuxjo twutzxix,
a at ti'j Crist. 22 Tu'npetzi'n, tze'nku nchi
anq'intaqa ojtxe, kytzaqpinkji'y ojtxe
kyte'n, a nti' tajb'in, a ma kub' sb'u'n tu'n
kyajb'ila nya wen.* 23 Ex kytx'ixpinksji'y
kyanmi'n ex kynab'la, tu'n kyoka ak'aj
toj tkyaqil. 24 Ex kyq'o'nksinji'y kyte'n,
a saqxix,* a b'antnin tze'nkuxjo taj
Dios,* tu'ntzintla tyek'in jun kychwinqila
twutzxix, a tz'aqle, ex xjanxix kywutz
kykyaqil.

25 Tu'npetzi'n, mi chi niky'in yola, qala'
teyile junjun tu'n tyolin twutzxix kyuk'a
tuk'a,* qu'n qkyaqilx ma qo ok te junxch'in
Ttanim Dios, a t-xmilil Crist.* 26 Ex qa ma
tzaj kyq'oja, mi chi b'inchin ila; ex atzin q'oj
mi txi kyk'u'n ajxi tex q'ij.* 27 Ikytzi'n, mi txi
kyq'o'n amb'il te tajaw il. 28 Ex aye ileq',no-
qit mi chi elq'in, qala' tu'n kyaq'nin, ex tu'n
tb'ant jun tb'anil aq'untl kyu'n, tu'ntzintla
tknet ch'in kyu'n, tu'n kysipin kyuk'a yaj.

29 Mi txi kyq'ma'n jun yol, a nya wen.
Qala' i tokin jun yol kyu'n, a wen, a at
tajb'in tu'n kych'iyjo txqantl, tu'ntzintla
at tky'iwb'il Dios kyib'ajjo aye nchi b'i'n
ti'j. 30 Mi txi kyq'o'n amb'il, tu'n tb'isin
Xewb'aj Xjan, qu'n noq tu'n Xewb'aj Xjan,
ma txi tq'o'n Dios kyechila toj kyanmi'n,
tu'n tel kyniky'tzajila qa te Diosqi'y, ex

* 4:2 Col. 3:12-13 * 4:8 Sal. 68:18 * 4:16 Col. 2:19 * 4:19 Ro. 1:21-25 * 4:22 Col. 3:9 * 4:24 Col. 3:10
* 4:24 Gen. 1:26 * 4:25 Zac. 8:16 * 4:25 Ro. 12:5 * 4:26 Sal. 4:4; Sant. 1:19-20

tu'n kykotpaja tojjo tq'ijil tzul te pa'b'in.
31 Mi chi yoli'n kujxix kyuk'a kyuk'iy; ex
mi txi kyq'o'n kyib'a toj kyachb'ila; ex mi
chi q'oji'n; ex mi chi ẍch'i'n tu'n kyq'oja;
ex mi chi yasi'n, ex mi kub' kyb'inchi'n
tkyaqil wiq il. 32 Qala', chi okxa wen, b'unin
kyanmi'n jun tuk'a juntl. Kynajsinkuy kyila
kyxola, tze'nku te Dios ma kub' tnajsin kyila
tu'n Crist.*

5

Tze'n tu'n qnajane, awo tk'wal Dios

1 Atzin ja'lin, tz'ok tilil kyu'n, tu'n kyoka
tze'nku te Dios, qu'n ayi'y jun tk'wal, a
k'u'jlinxix tu'n. 2 Kukx chi b'etji'y toj
tq'aq'b'il kyk'u'ja kyuk'a kykyaqil, tze'nku
te Crist, nqo ok tk'u'jlin, ex xi tq'o'n tib' te
jun chojb'il qil, ex te jun oyaj tb'anilx ele
twutz qMan Dios.*
3 Ayetzin kye, a te Diosqi'y. Tu'ntzi'n,
mi chi yoli'n kukxjo ti'jjo ky'a'jin, ex jni'
nya wen, ex tkyaqilxjo npon kyk'u'jxjal
ti'j. Qu'n nya wen tu'n qyolin ti'j qxolx.
4 Ex mi chi yoli'n ti'jjo yol te tx'ixwejil,
exqetzi'n yol, a nti' kyajb'in, ex jni' yaq.
Qu'n tkyaqiljo lo nya wen te qe, qala' qo
yolin ti'j aq'b'il chjonte te Dios. 5 Qu'n b'i'n
kyu'n ankye k'wel b'inchin te ky'a'jin, mo
qa a jni' nya wen, nti' toklin ti'j Tkawb'il
Crist ex ti'jjo te Dios. Ex ikyqexjo aye, a
npon kyk'u'j ti'j jun ti', qu'n ikyx tz'elpine'
tze'nku tu'n kyk'ulin twutz junxil kydios.
6 Mi txi kyq'o'n kyib'a tu'n kykub' sb'u'n
tu'n kyyolxjal, a nkyxnaq'tzin qa wen tu'n
tkub' qb'inchin jni' tzeqb'il. Me tu'npetzin
tpajjo jni' lo, tzuljo kujxix tkawb'il Dios
kyib'ajjo a mib'in chi nimin. 7 Tu'npetzi'n,
mi tz'ok kymujb'in kyib'a kyuk'a.
8 Qu'n atzin ojtxe, nchi b'ettaqa toj
qxopin; me atzin ja'lin, noq tu'n kymujb'il
kyib'a tuk'a qAjaw, nchi b'eta tqan q'ijil.
Chi b'et-xsintza toj kychwinqila, tze'nqeku
nchi b'et tqan q'ijil. 9 Qu'n ikytzin k-yek'ila
kychwinqilji'y tb'anilx, ex tz'aqle, ex
twutzxix. 10 Ex tz'ok tilil kyu'n, tu'n ttzalaj
qMan Dios kyi'ja. 11 Mi kub' kyb'inchinji'y
jni' nya wen, a nkub' kyb'inchin aye ite'
toj qxopin, qala' kyinqemetza tqan q'ijil,
12 qu'n manyor tx'ixwejilx tu'n qyolin ti'j a
nkub' kyb'inchin toj ewajil. 13 Me qa ma kub'
qchiky'b'in tqan q'ijil, kyjel q'ancha'lix ja'
ntzaje. 14 Qu'n toj tspiky'emil tqan q'ij, n-ele
tniky'tzajil tkyaqil. Tu'npetzi'n, ntq'ma'n
kyjalu'n:

Q'imiltzin twatla, a ay nktan. Ex we'ksa
kyxol kyimnin.
Ex ktzajil tq'o'n Crist spiky'in toj tanmi'n.

15 Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a tze'n
tu'n kyb'eti'y, nya tze'nku jun nti' tnab'l,
qala' tuk'a tkyaqil tumil. 16 Kyq'onka tilil,
a atxku amb'il, tu'n kyb'inchi'n wen,* qu'n
aye tq'ijil ja'lin, nya wenqe. 17 Tu'npetzi'n,
mi kub' kyb'inchinji'y a nti' tajb'in. Tz'elxit
kyniky'a ti'j alkye tajb'il qAjaw. 18 Ex mi txi
kyq'o'n kyib'a noqx tu'n tnoj kyk'u'ja tu'n
q'e'n, qu'n nqox ti'n te toj jun qchwinqil, a
nlay tzyet. Qala' kyq'o'nx kyib'a tu'n tnoj
kyanmi'n tu'n Xewb'aj Xjan. 19 Ex chi yoli'n
kyxoliliy tuk'a Tyol Dios, ex ila' b'itz te
qnimb'il. Ex chi b'itzi'n, ex chi nimsi'n tb'i
qAjaw tuk'a tkyaqil kyanmi'n. 20 Ex kukx,
kyq'onxji'y chjonte te Dios, a Manb'aj, ti'j
tkyaqil, noq toj tb'i qAjaw Jesucrist.*

A qchwinqil, awo nimil

21 Atzin ja'lin, kyniminku kyib'a kyxolxa,
noq te nimsb'il tb'i Crist.
22 Ayetzin xu'jlb'aj, kyniminqekutzinji'y
kychmila, tze'nku te qAjaw.* 23 Qu'n ate
chmilb'aj nejinel te t-xu'jil, ikyx tze'nku
te Crist, a nejinel te Ttanim, a t-xmilil,
ex xi tq'o'n tib' te klolte. 24 Qu'n ikytzi'n
tze'nku te Ttanim Dios nkub' tnimin Crist,
ex ikyqetzin kye xu'jlb'ajjo, tu'n tkub' kyn-
imin kychmil toj tkyaqil.
25 Exsin ikyx kyeji'y chmilb'aj,
kyk'u'jlimqektzinji'y kyxu'jila, tze'nku te
Crist s-ok tk'u'jlin Ttanim, ex xi tq'o'n
tchwinqil tu'n tpaj.* 26 Ma b'antjo ikyjo,
tu'ntzintla kyok xjan, ex tu'n kytxjet
kyanmin tu'n Tyol Dios, ex tu'njo a' te
jawsb'il a', 27 tu'ntzintla tk'mo'nte Ttanim,
tze'nku jun t-xu'jil tb'anilxix wen, a nti'
ch'in tky'i, ex nti' ch'in tz'il ti'j, qala'
manyor xjanxix ex tz'aqlexix.* 28 Ikytzin
tze'n te chmilb'aj ntk'u'jlin t-xmilil, ex
ikytzin tu'n tok tk'u'jlin t-xu'jil. Qu'n alkye
ma tz'ok tk'u'jlin t-xu'jil, ax n-ok tk'u'jlin
te tib'. 29 Qu'n mix a'l jun, aku tz'el iky'in

* 4:32 Col. 3:13 * 5:2 Ex. 29:18 * 5:16 Col. 4:5 * 5:20 Col. 3:16-17 * 5:22 Col. 3:18; 1Pe. 3:1 * 5:25 Col. 3:19; 1Pe. 3:7 * 5:27 2Co. 11:2; Tchi. 21:2, 9

te t-xmilil, qala' n-ok tk'a'chin, ex n-ok
tka'yin, tze'nku te Crist ti'j Ttanim, qu'n
atzin t-xmililjo. [30] Ex ikyxjo qe, at qoklin
ti'jjo Ttanim, a t-xmilil, a junch'in. [31] Qu'n
ikytzin ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:
Tu'ntzin tpajjo, kyjel ttzaqpi'n ichin ttata
ex tnana,
tu'n tok meje tuk'a t-xu'jil,
ex kab'e kchi okil te junch'in xmilil.*
[32] Ojtzqi'n wu'n, qa nim t-xilinjo lo, ex
nlay tz'el qniky' ti'j, me mi nchin yoli'n
noqx ti'jjo mejeb'lin, qala' ti'jjo Crist tuk'a
Ttanim, a t-xmilil. [33] Tu'npetzi'n, kxel
nq'ma'n juntl majl kye'y, ayi'y chmilb'aj,
qa teyile junjun kye tu'n tok kyk'u'jli'n
kyxu'jila tze'nkuxjo ayi'y, ex ikyx te qya,
tu'n tkub' kynimin kychmil.

6

[1] Ayi'y k'walb'aj, kyniminqekutzinji'y ky-
tatiy, tze'nku taj qAjaw,* qu'n ante wenjo,
[2] ex ante tnejil nuk'b'iljo, a at t-xel tu'n
Dios, qu'n ikyx ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol
Dios: Kyniminqekuji'y kytatiy ex kynaniy,
[3] tu'ntzintla kytzalaja, ex tu'n kyte'n ila' q'ij
twutz tx'otx'.*
[4] Ex ikyqex kyeji'y manb'aj, mi ka'min
kyk'u'ja kyuk'a kyk'wala, tu'n tb'aj kyk'u'j.
Qala' kych'iysinqeksa tuk'a tumil, ex kyx-
naq'tzinqexa tu'n kynimin ti'j qAjaw.*
[5] Ex ayi'y aq'nil, kyniminqekuji'y
tajaw aq'untl tzalu'n twutz tx'otx' tuk'a
kymutxb'il kyib'a, ex tu'n kykub' kynimin
toj tumil, ex tuk'a tkyaqil kyanmi'n,
nyakuxtlaj te Crist nchi ajb'ini'y.* [6] Chi
ajb'inxita, nya noq o'kx tze'nku nchi ka'yin
kyi'ja, noq tu'n kyel wena kywutz, qala'
kyb'inchinkuji'y lo tuk'a tkyaqil kyanmi'n,
a tze'nku taj qMan Dios. [7] Kyb'inchinkuji'y
tkyaqil kyaq'i'n tuk'a tkyaqil kyk'u'ja,
nyakuxtlaj taq'in Crist nkub' kyb'inchi'n,
ex nya kyexjal. [8] Qu'n b'i'n kyu'n, qa teyile
junjun, exla qa aq'nil mo tajaw aq'untl,
ktzajil tk'mo'n jun chojb'il te te tu'n qAjaw
tze'nkuxjo wen, a otaq b'ant tu'n.
[9] Ex ikyx kyeji'y tajaw aq'untl,
kyb'inchinkuy wen kyi'j kyaq'nila.* Mi chi
xob'tzin kyi'j, qala' kyna'ntza qa ikyqex
kyeji'y tze'nqeku kyaq'nila, ite'kxa tjaq'
tkawb'il qAjaw at toj kya'j, a nti' n-ok
tka'yin tze'n kytenxjal.*

Qo we'kuxix twutz tajaw il

[10] Atzin ja'lin, kykujsim kyib'a tu'njo ky-
mujb'il kyib'a tuk'a qAjaw, ex tu'n nimxix
tipin. [11] Kyq'o'nktzin kyi'ja tkyaqiljo a n-
ajb'in te jun xo'l q'aq' toj jyoj q'oj, tu'n
kykleta, a tze'nkuxjo ma tzaj tq'o'n Dios
kye'y, tu'ntzintla kywe'xixa wen toj kyn-
imb'ila twutzjo tsb'ub'l tajaw il, qu'n ma
chi oka tze'nku jun xo'l q'aq' toj q'oj tuk'a.
[12] Qu'n mina nqo jyon q'oj kyuk'axjal te
twutz tx'otx', a at kychib'jil ex kyb'aqil,
qala' kyuk'a nejinelqe, a mi q'ancha'l, ex
kyuk'a jni' kawil, exsin tkyaqil nya wen, a
at tipin toj qxopin, ex kyi'jjo tkyaqil taq'nil
tajaw il, a nya te twutz tx'otx'qe.
[13] Tu'npetzi'n, kytzyu'nksinji'y a jni' n-
ajb'in toj joyb'il q'oj, a ma tzaj tq'o'n Dios
kye'y, tu'ntzin tiky'x kyu'n tojjo tq'ijil nya
wen.* Ajtzin tb'ajjo ikyjo, kukx kchi ky-
jel weji'y kujxix toj kynimb'ila. [14] Kukx
chi we'kuji'y kujxix. Kypasim kyk'u'ja
tuk'a twutzxix, nyakuj jun k'alb'il kyk'u'ja.*
Ex kyk'lonkxixa wen tuk'a jun chwinqil
tz'aqle, tze'nku jun kxb'il tok ti'j kyk'u'j
xo'l q'aq' te kolb'ilkye.* [15] Kyb'inchimtzin
kyib'a, tu'n kyxi'y q'mal Tb'anil Tqanil
kolb'il, tze'nku jun xo'l q'aq' ntb'inchin
tib' tu'n tok t-xjab' te joyb'il q'oj.* [16] Ex
tib'aj tkyaqiljo lo, tenxit kynimb'ila tze'nku
jun maqb'il te yupb'iltejo jni' tb'aq' sma'j
nk'ant tu'n tajaw il. [17] Kyq'o'nkxsinji'y
kolb'il tze'nku jun toj kywi'y tu'n tklet
kywi'y tu'n.* Ex kytzyu'nktzinji'y Tyol Dios
tze'nku jun machet te b'ujb'il tu'n tipin
Xewb'aj Xjan.* [18] Kyb'inchinkuji'y tkyaqiljo
lu'n tuk'a na'j Dios. Kukx chi kub'sin
kywutza, ex chi qanin te Dios noq tu'n
Xewb'aj Xjan. Tu'n tb'antjo lu'n kyu'n, chi
we'kuxixa twutz tkyaqiljo nya wen, ex mi
chi numja; qala' kukx chi na'n Diosji'y kyi'j
tkyaqil Ttanim Dios.*
[19] Ex ikyxjo, chi na'n Diosa wi'ja,
tu'ntzintla ttzaj tq'o'n Dios jun nyola, aj

* 5:31 Gen. 2:24 * 6:1 Col. 3:20 * 6:3 Ex. 20:12; Deu. 5:16 * 6:4 Col. 3:21 * 6:5 Col. 3:22-25 * 6:9 Col. 4:1 * 6:9 Deu. 10:17; Col. 3:25 * 6:13 Ro. 13:12 * 6:14 Is. 11:5 * 6:14 Is. 59:17 * 6:15 Is. 52:7 * 6:17 Is. 59:17; 1Tes. 5:8 * 6:17 Eb. 4:12 * 6:18 Col. 4:2-4

nyoli'n, ex tu'ntzintla at wipi'n tu'n t-
xi nyek'inji'y jni' t-xilin Tb'anil Tqanil
kolb'il, a ewintaq ojtxe. [20] Ma chin tzaj
tchq'o'n Diosa, te jun yolil te' Tb'anil Tqanil
lo, ex noq tu'n tpajjo lu'n, intinkuxa toj
tze. Tu'npetzi'n, chi na'n Diosa, tu'n t-
xi nyolinji'y Tb'anil Tqanil tuk'a tkyaqil
wanmi'n, tze'nkuxjo tu'n tb'ant wu'n.

Jun tq'olb'il Pabl tu'n tjapin b'ajjo u'j lo

[21-22] Kxel nsma'n te Tíquico, a qerman,
k'u'jlinxix wen, ex njapinxix tu'n toj tkyaqil
taq'in qMan.* Kxel tq'o'n tqanil wi'ja, tze'n
intini'y, ex ti' nb'ant wu'n, tu'ntzintla b'i'n
kyu'n tze'n otoyi'y tzalu'n, ex tu'n toksin
kyk'u'ja.*

[23] Noqit ax qMan Dios ex qAjaw Je-
sucrist, txi q'onte kymujb'il kyib'a kyx-
olxa, ex kyxol tkyaqil nimil, ex tq'aq'b'il
kyk'u'ja, junx tuk'a kynimb'ila. [24] Ex atjo t-
xtalb'il Dios at kyuk'iy ex kyuk'a kykyaqiljo,
a nkyk'u'jlin qAjaw Jesucrist tuk'a jun
kyk'u'jb'il, a nlay b'aj. Ikyxitjo.

---

* 6:21-22 Kyb'i. 20:4; 2Tim. 4:12 * 6:21-22 Col. 4:7-8

Tu'j Pabl kye Nimil aj Filipos

At jun ch'uq nimil kub' xkye tu'n Pabl toj tnam Filipos tojjo tkab' tb'e te q'mal Tyol Dios (Kyb'i. 16:12-40). Te tzuyb'il te' u'j lu'n, o yolin Pabl ti'j ttzaljb'il ex tk'u'jb'il ex jun chjonte te Dios kyi'jjo nimil toj Filipos. Ex ikyxjo, juntl tumil ti'jjo u'j lu'n nxi tq'o'n chjonte kye nimil ti'jjo jun onb'il tzaj kysma'n te, te' tkuxtaq toj tze (4:18). Tzmataq ntz'ib'in Pabl, kub' t-ximin tu'n t-xi tq'o'n junjun xnaq'tzb'il kye nimil, a k'u'jlinqetaq tu'n antza.

Tojjo tu'j, nyolin Pabl ti'j jun tzaljb'il exla qa toj yajb'il, qu'n exla qa tku'xtaq toj tze, me nyolin Pabl toj u'j lu'n tuk'a nim yol te tzaljb'il, a tzajnin ti'jjo tnuk'b'il qMan Dios toj tanmin. Ex nyoli'n u'j lo ti'j qa il ti'j tu'n qmutxsin qib' tze'nku te Crist (2:6-11). Ikyxjo, nyolin ti'j oxe tten Dios. Ntzaj tkujsin Pabl tojjo tu'j, qa ate Manb'aj tuk'ax K'walb'aj noq junx Dios, ex atzin k'ulb'il noq okx te kyeku tu'n t-xi'ye. Ex tze'nku tu'n t-xi tq'ma'n ti'j Crist, a qAjaw, nkub' tyek'in Pabl ti'j Jesucrist qa ax Diosjo kye aj Israel. Ex ikyxjo, nkub' tyek'in qa ikyx te Xewb'aj Xjan mujle tten tuk'a Manb'aj (3:3) ex tuk'a Jesucrist (1:19).

Ex nyolin ti'jjo t-xtalb'il qMan Dios tu'n qklet. Atzin ja'lin, ajo kychwinqil nimil, noq tu'n kyanq'in tze'nku ntq'ma'n Tb'anil Tqanil. Ex atzi'n qmujb'il qib' tuk'a Crist atzin ttxuyil qk'u'jb'il qib'jo tu'n qajb'in kye txqantl.

Jun q'olb'il kye nimil toj tnam Filipos

1 Ayi'n Pabl, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n junx tuk'a wuk'iy, Timotey. Awo'y taq'nil Crist, a Jesús, ex nxi qtz'ib'i'n te kye'y, kykyaqila nimilqi'y, junx kyuk'a aye nejinel ex aye mojil kyxola, ayi'y Ttanim qMan Diosqi'y toj tnam te Filipos,* ex at kymujb'il kyib'a tuk'a Jesús, a sk'o'nxix tu'n qMan Dios te Klolqe. 2 Axit qMan Dios ex qAjaw Jesucrist ky'iwlil kye'y tuk'a tkyaqil tnuk'b'il ex t-xtalb'il kyib'aja.

Nna'n Pabl Dios kyi'j nimil

3 Tkyaqil maj tze'nku nchi ul julk'aja toj nk'u'ja, b'e'x nxi nq'o'n chjonte te qMan Dios kyi'ja. 4 Ex ikyxjo a tze'nku nchin aq'iy na'l Dios, majx nxi nqani'n tuk'a tzaljb'il jun ky'iwb'il kyib'aja. 5 Ikytzi'n, ma tziky'x qu'n junx kyuk'iy, noq tu'n tq'met Tb'anil Tqanil kolb'il, toj tnejil q'ij tej kynimi'n, ex tzmax tzalu'n. 6 Q'uqle nk'u'ja ti'j qMan Dios, a kub' xiky'b'inte aq'untl lo toj kyanmi'n; ex ax nb'inchin te' nimxixl aq'untl te tz'aqtzb'ilte kye'y,* tzmax ajxi tul Jesucrist juntl majl. 7 Tojxix tumil jun nxima ikyjo kyi'ja kykyaqila, qu'n tzunxix nq'aq'in nk'u'ja kyi'ja wen, qu'n ikyx kyeji'y tky'iwb'il Dios kyuk'a tze'nku wuk'iy, i'chaqtzin intinkutz wetza toj tze, mope qa ma chin pon kani'n kywutz kawil, noq o'kx tu'n nkoli'n wen ti'j Tyol Dios, ex tu'n nq'manti'y qa twutzxixjo anetzi'n. 8 Qu'n ate Dios ojtzqil we'y, qa nimxix tq'aq'b'il nk'u'ja kyi'ja kykyaqila, noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j Jesucrist toj wanmi'n. 9 Ex nchin qani'n toj nna'j Diosa kyi'ja, tu'n tten nimxixl tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxolxa, ex tu'n tten kynab'la, ex tu'n tel kyniky'a te tkyaqil, 10 tu'ntzin tb'antjo a tb'anilx wen. Ikytzin kb'antile tsaqix kychwinqilji'y wen, tu'ntzin aj tul Crist, nti'tla jun kyila kknetil. 11 Ikytzin kchi okileji'y tze'nku twutz qawal tb'anilx tu'n tonb'il Jesucrist, tu'njo kyb'inchb'i'n tb'anilx toj tkyaqil. Ayetzin kyb'inchb'i'n, nchi ajb'in te aq'b'il chjonte, ex te nimsb'il tb'i qMan Dios kyu'n txqantl.

Nimxixtl toklin Jesucrist tib'aj tkyaqil toj tchwinqil Pabl

12 Werman, waja tu'n kyb'inti'y qa tkyaqiljo ma tziky'x wi'ja, ma tz'ajb'in tu'n t-xi laq'e Tb'anil Tqanil kolb'il, 13 ex tu'n kyb'i'nte jni' aj kawil kyuk'a' kyaq'nil toj ja te kawb'il, ikyqexjo xjal tojile tnam. Kykyaqilxjo lu'n, ma kyb'i, ex ma tz'el kyniky', qa noq tu'njo nchin ajb'in te q'mal te Tb'anil Tqanil ti'j Crist, ma chin kutz kyq'o'n toj tze.* 14 Ex noq tej kylonte jun ch'uq erman, te' nkux q'o'n toj tze tu'n tpaj nchin yolintaqa ti'j tb'i Jesús, b'e'x jaw kyi'n kyib', ex el kyxob'il kyi'j tu'n tq'metjo Tb'anil Tqanil, noq tu'njo q'uqlexix kyk'u'j ti'j Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil.

15 Nya ikyjo tze'nqeku' tojjo juntl ch'uq, a nchi q'man tqanil Crist, me tuk'a iky'b'il

* 1:1 Kyb'i. 16:12 * 1:6 Sal. 138:8 * 1:13 Kyb'i. 28:30

wi'ja, ex nlo'chj kyanmin tu'n q'oj. Me
metzin kye' a tnejil ch'uq nchi q'umlaj kye'
toj tumil tuk'a tkyaqil kyanmin. 16-17 Ayetzin
kye' tkab' ch'uq, a nchi q'man tqanil Jesús
tuk'a q'oj, nya jikyin ite' toj kynimb'il, ex
nkub' kyb'isin tu'n tok nimxixl b'is wi'ja,
tu'n intinkutza toj tze. Me atzin tnejil
ch'uq, nchi yolin kye' tqanil Crist toj tumil,
ex tuk'a tq'aq'b'il kyk'u'j ti'j qMan Dios;
ikytzin b'in kyu'n, qa noq tu'n nchin kolin-
taqa ti'j Tb'anil Tqanil Jesucrist, intinkutza
tzalu'n toj tze.
18 Nya we' te, qu'n exla qa jikyinqe wen
toj kynimb'il mo ex qa minaj, noqtzin tu'n
a weji'y nchin tzalaj ti'j, tu'n loqe nchi yolin
ti'j Tb'anil Tqanil ti'j Crist.
19 Ikytzi'n, q'uqle nk'u'ja ti'j kyna'j Diosa
wi'ja, ex ikyxjo ti'j Xewb'aj Xjan, ax T-xew
Jesús, lu nmojin wi'ja tu'n njaxa tzalu'n toj
tze. 20 Ex te Dios nxi nqani'n, tu'n nti'tla jun
nky'iy toj nchwinqila, tu'n njaw tz'aqa toj
nnimb'ila, ex tu'n njaw tx'ixwi'y tu'n; qala'
tuk'a nimxixl wipi'n, tu'n nyoli'n ti'j kolb'il
tuk'a q'uqb'il nk'u'ja. A ja'lin ex kukx-
itla', chin yolinji'y ti'j, tu'ntzin tq'ancha'lix
nimsb'il tb'i Crist toj nchwinqila tzalu'n
twutz tx'otx', ex ajxi nkyima. 21 Qu'n toj
nchwinqila tzalu'n, nti' juntl tb'anilx tze'n
Crist;* ex aj nkyima, nimxla tzaljb'il, qu'n
kchin tenb'ila tuk'a te jun majx.
22 Qa atx toj nq'ija tzalu'n twutz tx'otx',
ok chin ajb'ilx we' toj taq'in qAjaw. ¿Me
tze'ntzila k-okile aq'untltz qa ma chin ky-
ima? Nti' n-el nniky'a tu'n ikyjo. 23 At
kab'e tumil: Tnejil, qa wenxixtla te we'y
tu'n nkyima, tu'ntzin nte'n tuk'a Crist, qu'n
axixtla waji'y. 24-25 Me atzin tkab' tumil:
Noq tu'n kypaja, wenxitla te we'y tu'n
nte'n ch'intla twutz tx'otx', tu'n nmoji'n te
q'ol tumil kye'y, ex tu'n tten nimx tzaljb'il
toj kynimb'ila. Me ikytzin q'uqle nk'u'ja
ti'jjo lu'n, tu'n ttzaj tq'o'n ch'intl toj nq'ija,
tu'ntzintla nte'n ch'intla kyxola. 26 Tu'ntzin
ikyjo, chin ajb'ila juntl majla kyxola te
q'uqb'il kyk'u'ja, noq tu'n tb'i Crist, a Jesús.
27 O'kx jun tumiljo nxi nq'o'n kye'y:
Kyq'o'nka tilil, tu'n tten kychwinqila, ikyx-
ixjo tze'nku ntzaj tyek'in Tb'anil Tqanil
Crist. Exla qa inti'n kyuk'iy exla qa mina,
qu'n tu'n najchaq intini'y kyk'atza; me
atla waji'y, noq tu'n tul jun kyqanila, qa
tb'anilx ite'yi'y, ex qa jikyin ite'yi'y toj
kychwinqila, ex qa at kymujb'il kyib'a kyx-
olilixa kykyaqila, ex qa nchi aq'ni'n wen
toj kynimb'ila, a tzaj q'o'n kye'y, tej kyn-
imi'n Tb'anil Tqanil kolb'il, 28 tu'ntzintla mi
tzaje kyxob'ila kye kyajq'oja, ex tu'ntzintla'
kyte'n ikyjo, k-elile kyniky' kyi'ja, qa kyja'
kyxi' toj najin, ex ikyx n-ajb'ine' te yek'b'il,
qa ma chi klet kye' tu'n Dios. 29 Ikytzi'n,
noq tu'n ma chi kleta tu'n Crist, at kyokli'n
ja'lin, nya noq o'kxjo tu'n kynimi'n ti'j,
qala' ikyxjo, tu'n tiky'x kyu'n noq tu'n tpaj
tb'i. 30 Ikytzi'n, ayi'y ex ayi'n junx n-iky'x
qu'n, ex tok tilil taq'in qMan Dios qu'n.*
Ma tz'ok kyka'yi'n ojtxe qa ma tziky'x wu'n,
te' s-ok tilil aq'untl wu'n. Ex n-ok kyb'i'n
ja'lin, qa tzunx n-iky'x wu'n, tu'n tzunx
nchin aq'ninxa toj taq'in qMan, ex lu'n tok
tilil wu'n.

2

Qo ok tze'nku te Jesucrist

1 Atzin ja'lin, qatzin qa twutzxix qa
a Crist nq'onte amb'il kye'y, tu'n tjaw
kyin kyib'a; ex qa at-xix q'uqb'il k'u'jb'aj
kyuk'iy; ex qa at Xewb'aj Xjan kyxola; ex
qa kyojtzqi'nxixa tso'jb'ajil Jesús, ex qa
at tq'aq'b'il tk'u'j kyuk'iy; qa twutzxix
kykyaqiljo lu'n, 2 kyq'onktzintza jun
kytzaljb'ila we'y, tu'n kyyek'in kyib'a,
tu'ntla junx tu'n tb'ete kynab'la, ex junx
tq'aq'b'il kyk'u'ja, ex tuk'a junxch'in
kyumila ex junxch'in kyajb'ila. 3 Mit kub'
kyb'inchi'n jun ti' noq tu'njo at tajb'in
kye'y, ex nya tuk'a kynimsb'il kyib'a, qala'
tuk'a kymutxb'il kyib'a teyile junjun, ex
tu'n kyximi'n kyi'jjo txqantl, qa nimxixtl
kyoklin toj taq'in qMan Dios. 4 Mix a'l jun
kye', tu'n tkub' tb'inchin jun ti', noq tu'n
tknetjo a te teku, qala' noq tu'n tel wenku
te tkyaqilx.
5 Junxit tel kyximb'itza kykyaqila, ikyxjo
tze'nku te Crist, a Jesús; 6 qu'n ikyx t-xilin
lu'n:
Me exla qa ax Diosjo,*
me mix jaw ti'ne tib', tu'n tok toklin
tze'n te Dios,
7 qalatzi'n, b'e'x xkyij ttzaqpi'n toklin toj
kya'j,

* 1:21 Gal. 2:20; Col. 3:4 * 1:30 Kyb'i. 16:19-40 * 2:6 Jn. 1:1-3; Col. 1:15, 19; 2:9 * 2:7 Jn. 1:14

exsin s-ok tq'o'n tib'tz tze'nkuj jun
kyaq'nilxjal.*
8 Atzaj te' s-ok te xjal,
xkub'tzin tyek'in tmutxb'il tib',*
ex kub' tnimin tMan,
ex xi tq'o'n tib' tu'n tkyim twutzjo
cruz;*
ikytzin s-ele kyi'n xjaljo ttx'ixew,
nyakuj tze'n jun aj il.
9 Tu'n xkub' tnimintz ikyjo, ma tzaj tq'o'n
Dios nimxix toklin,
ex ma tz'ok q'o'n te tAjaw Tkyaqil,
tuk'a nimxixtl toklin tib'aj tkyaqilx.*
10 Tunpetzi'n, b'in qu'n, qa nimxix toklin
tb'i Jesús.
Ex tu'n ikyjo, noq twutz, kchi k'wele mejeye
k'ulil, a ite' toj kya'j, ikyqexjo a ite'
twutz tx'otx', ex ikyqexjo tkyaqil
kyimnin.
11 Tu'npetzi'n, tkyaqilx tu'n tkub' nab'linte,
ex tu'n tkub' q'mante,
qa o'kx Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil, ok te
nimsb'ilte tb'i qMan Dios.*

Awotzinqe a nimilqo, tu'n qok te jun yek'b'il kywutz nya nimil

12 Atzin ja'lin, werman, ex nimx nq'aq'in nk'u'ja kyi'ja; ikytzi'n tze'nkuj in kub' kynimi'n, tej nte'n kyuk'iy, exsintla nimxixtl tu'n nkub' kynimi'n ja'lin, a najchaq intini'y kyk'atza. Qu'n tu'njo ma chi kleta, kyq'onktzin tilil, tu'n tkub' kyniminji'y kolb'il kye'y, me tuk'a kymutxb'il kyib'a, ex tu'n tten tchewil qMan Dios kyi'ja. 13 Ikytzi'n, ate Dios ktzajil q'onte tumil ti'jjo wen, a kyaja, ex ktzajil q'onte mojb'il kye'y, tu'n tjapin b'ajjo lo kyu'n, tze'nku taj qMan Dios.

14 Kyb'inchinkutzi'n tkyaqilx tuk'a tkyaqil kyk'u'ja, ex nya tu'n kyjaw ch'otje, ex nya tu'n kyjaw yolb'i'n, 15 tu'ntzin nti' kyila kywutzxjal, a nya nimilqe ex b'inchil ilqe. Qala' chi okxita tk'wal qMan Dios, ex nti'tla kytz'ilila toj kychwinqila. Qala' chi okxa tz'aqle wen, tze'nqe che'w nchi qoptz'aje toj qniky'in; ex ikyxqetzintla kyeji'y tuk'a' kyb'inchb'in toj kynimb'ila kyxoljo nya nimil, a toj qxopin ite'ye,* 16 tu'ntzin tjaw kynimsi'n toklin Tb'anil Tqanil ti'jjo saq chwinqil. Ikytzi'n, aj tul Crist, ok kna'b'ilx weji'y tzaljb'il wen kyi'ja, aj tok nka'yi'n qa nya noqx kukxjo in aq'ni'n kyxola, ex nya noqx kukxjo ma tziky'x wu'n tu'n tpajjo in yoli'n tqanil kolb'il kye'y. 17 Exla qa ma chin kyima tzalu'n toj tze noq tu'n kypaja, a noq tu'n tjapin b'ajjo kynimb'ila, a jun oyaj xi kyq'o'n twutz qMan Dios; ex ok kchin tzalajila ikyjo, tu'ntzintla qtzalaj junx kyuk'iy toj qnimb'il. 18 Nya tu'n ikyjo, qa ma chin kyima, chi k'wela numji'y, qala' chi tze'jexixa tze'nku we'.

Kab'e tb'anil nimil: Timotey ex Epafrodito

19 Atzin ja'lin, qa iky tajb'il qAjaw Jesús, nchin ximin tu'n t-xi smet Timotey liweyku te lol kye'y. Ex qa b'a'n ite'yi'y, ikytzin k-ajb'ile kyqanilji'y te jun tzaljb'il te we'y. 20 Ikytzin mix a'l juntl nximin kyi'ja tze'n te Timotey. Ikyx t-ximjo kyi'ja tze'nku we' nxim, qu'n tok tilil tu'n, tu'n tonin kyuk'iy. 21 Qalatzin kye' txqantl, noq te kyex kye' nchi ximin, ex nchi aq'nin; me atzin ti'jjo te Crist, a Jesús, mina nkub' kyximin taq'in. 22 Me ikytzin b'in kye' kyu'n, ex ojtzqi'n kye' kyu'n, qa tzun n-aq'nin Timotey; ex tuk'a tkyaqil tajb'il n-aq'nin wuk'iy, tu'n tq'met Tb'anil Tqanil kolb'il, iky tze'nku jun k'wal n-ajb'in te ttata. 23 Tunpetzi'n, ax kxel nchq'o'n te lol kye'y, ex k-okil kyb'i'n te, tze'n intini'y toj nchwinqila ex toj taq'in qAjaw Jesús. 24 Me q'uqle we' nk'u'j ti'j qAjaw, tu'n njatza tzalu'n toj tze, ex loqinl we', liweyku chin po'n lol kye'y.

25 Ex il ti'j tu'n taj nchq'o'n a erman Epafrodito, axj ten te mojil wuk'iy toj aq'untl, ex n-iky'x yajb'il tu'n junx wuk'iy, tu'n tq'metjo Tyol Dios. Ex axjo erman, tzaj kychq'o'n te lolte we'y, tu'n tok b'inchit jun ti' we'y. 26 Nkub' t-ximin tu'n t-xi' lol kye'y kykyaqila, ex tu'n tpon tqanil kye'y, tu'njo ch'ime xkyime, te' xyab'te, qu'n ma kyb'i'y qa ma yab'te. 27 Twutzx te', ma kub' yab'te tetz, ex ch'intlx mi xkyime. B'a'npetzin ma q'aq'in tk'u'j qMan Dios ti'j, ex nya noq o'kx ti'jku' erman, ex ikyxjo we', tu'n mi tzaje juntl b'is wi'ja tib'ajxiljo b'is tok wi'ja tzalu'n toj tze. 28 Tu'ntzintzjo, il ti'j tu'n t-xi nchq'o'n kyk'atza tu'ntzin tok kyka'yin twutz, ex tu'n kyjaw tzalaja, aj kylonti'y. Ex ikyx weji'y, tu'n mi chin b'isintla ti'j kyqanila. 29 Kyk'monxa tuk'a

* 2:8 2Co. 8:9 * 2:8 Mt. 26:39; Jn. 10:18; Eb. 5:8 * 2:9 Eb. 2:9; 12:2 * 2:11 Is. 45:23 * 2:15 Deu. 32:5

tkyaqil kytzaljb'ila, tze'nkux jun erman, a
wenxix ti'j qAjaw Jesús, ex kynimsinqek-
sji'y kykyaqil nimil, a ikyx tumiljo kyu'n
tze'nku erman lo. 30 Qu'n, chjonte Dios, mi
xkyim te erman tzalu'n, te' attaq nk'atza,
noq tu'n tpajjo n-ajb'in te Crist. Ch'ime
xkyije tchwinqil noq tu'n tpajjo n-ajb'in
we'y te kyxeljo, tu'ntaq kymojin wuk'iy.

3

Nya tu'n qb'inchb'in aku qo klete

1 Atzin ja'lin, werman, chi tzalajxa
tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a Jesús, a tAjaw
Tkyaqil. Te we'y, nti' tky'i tu'n t-xi nna'nji'y
a o kyij ntz'ib'i'n; ikytzin nim tajb'in te
kye'y: 2 Kyka'yink kyib'a kye xjal, a nya
b'a'n nb'ant kyu'n, a nya toj ttxolil nxa'ye
kynab'l. Noq kyaj tu'n tok kyqitin jun techil
ti'j ttz'umil kychib'jila, tu'n kyoka te kye,
ex tu'n kyb'inchi'n jun ti' tib'aj kynimb'ila
ti'j qAjaw Jesús. 3 Qalatzi'n qe, awoxixqe at
qechil tu'n Xewb'aj Xjan, a awo nqo k'ulin
twutz qMan Dios. Ex tu'n ikyjo, nqo tzalaj
tu'n ma qo ok te Crist, a Jesús, ja'lin, ex
nya tu'n jun techil ti'j ttz'umil qchib'jil,*
qu'n nya tu'n qb'inchb'in kqeb'ile qk'u'j te
kolb'ilqe. 4 Noqpetzin iky tetz, ayintla we'
tnejil tu'n tok qe nk'u'ja ti'j nb'inchb'i'n.
5 Qu'n wajxaq q'ijtaq witz'jli'n, tej tok qitit
wechila ti'j nchib'jila, tu'n tyajil Israelqi'n;
tzajninqi'n tojjo jun ch'uq xjal, a tyajil
Benjamín.* Judiyqi'n, ex Judiy ntati'y. Ex
qa ti'jjo tumil kykawb'il Judiy, ojtzqi'njo
lo wu'n, qu'n jun Pariseyqintaqa.* 6 Ex
q'i'nxixtaq wib'a tu'n kykub'jo nimil wu'n.*
Ex tu'n tkub' b'inchitjo tkawb'il Moisés,
mixtaq a'l juntl aku tzaj q'ma'nte jun tyol
wi'ja ex we'y.

7 Tkyaqilxjo a anetzi'n, tb'anilxtaq te
we'y. Me atzin ja'lin, nti'l tajb'in te we'y,
qu'n tu'n o chin nimin ti'j Crist. 8 Qu'n,
qa ma tz'ok nmujb'in nchwinqila ja'lin
tuk'a ojtxe, nti'x tajb'in nchwinqila ojtxe
tze'nku ja'lin, a ma tzaj tq'o'n Crist, a
Jesús. Tu'ntzintzjo, tkyaqiljo a ojtxe, ma
kyij nnajsin ja'lin, ex ma kyij nq'o'n tze'nku
tz'is, qu'n tu'n tb'anilxix juntl nchwinqila o
tzaj tq'o'n wAjawi'y, a Jesucrist. 9 Ex tzunx
nchin tzalajxa, qu'n tu'n junx nmujb'il
wib'a, ex nchin b'eta junx tuk'a. Nya waja
txi nq'ma'n, qa tu'n nnimb'ila ti'j tkawb'il
Moisés, najsite wila; qala' ikytzi'n, noq tu'n
nnimb'ila ti'j Crist. Ex tu'nxjo nnimb'ila
ti'j Crist, in kleti'y tu'n. 10 Ex tu'ntzintzjo,
waja tu'n wojtzqi'nteji'y tajb'il qAjaw, ex
tu'ntzintla nna'nteji'y tipin Jesús toj nch-
winqila, a tipin ikyx tze'nku tej tjatz itz'je
juntl majl kyxol kyimnin. Ex ikyxjo, waja
tu'n tiky'x wu'n, tze'nku ma tziky'x tu'n,
ex tzmaxi aj nkyima.* Ikytzi'n, waja tu'n
tjapin b'aj nnimb'ila tze'n tjapin b'aj tu'n
qAjaw, tej tkyim. 11 Ex atzin ja'lin, at jun
q'uqb'il nk'u'ja ti'j jun tkab' chwinqil, a
tb'anilx wen, aj kyjatz anq'in kyimnin.

Tok tilil qu'n tu'n qkanb'in te' a o tzaj ttziyin qMan Dios

12 Me ikytzi'n, nya tu'njo ma txi nq'ma'n
kye'y, matzintla japin b'aj tkyaqil wu'n, ex
matzintla chin oktza tz'aqle. Qala' ikytzin
atzin lajo'nxjo wu'n, ex q'uqlek nk'u'ja ti'j,
tu'ntzin tjapin b'antjo lu'ntz. Qu'n tu'npen
tpaj te', ẍin tzaje ttxko'ne we' Crist, a Jesús,
tej nkleta tu'n. 13 Werman, ayinxi nchinx
q'mante kye'y, nya mat japin tzqetjo lu'n
wu'n, a tu'njo nxi nq'ma'n kye'y. Qalatzin
we' tu'n tkub' nb'inchin ikyjo kyjalu'n:
Tu'n tkyij nnajsinji'y a tkyaqiljo ma kyij
wi'jxi'y, ex tu'n t-xi wi'n wib'a kujxix wen,
tu'ntzin tjapin b'aj wu'n a na'mx kyul
kanin, 14 ex tu'ntzin nkani'n tojjo a lajo'nx
wu'n, ex tu'n tkanb'itjo a oyaj toj kya'j,
q'o'ntz tu'n qMan Dios, atxix tej xqo ttxok,
tu'n qmujb'in te qib' tuk'a Crist, a Jesús.

15 Qkyaqilx a ma qo kujix toj qnimb'il,
atzin qe' tu'n tkub' qb'ise. Me meqa mikyxil
kye' kyxim, ax Dios kq'olte tumil kye'y,
16 qu'n il te' lu'n ti'j, tu'n tkub' qximin, a ma
tz'el qniky' te, ex tu'n tkub' b'inchit.

17 Ayi'y werman, chi lipektzi'n wi'ja, ex
ti'jjo a nxi nq'ma'n,* ex kyka'yinktzi'n
kyi'jjo aye iky nchi b'ete tze'nku a o txi qx-
naq'tzi'n kye'y. 18 Tu'ntzi'n ikyjo, ila'x maj,
o txi nq'ma'n kye'y, ex ja'lin nxi nq'ma'n
juntl majla tuk'a ta'l nwutza, qu'n tu'n at
ila' nchi b'et nyakuj ajq'ojqe ti'j tcruz Crist,
qu'n nkyq'ma'n qa nya noq o'kx tu'n tky-
imlin Jesús at kolb'il, qala' il ti'j tu'n qqitin
qechil ti'j ttz'umil qchib'jil tu'n qklet, chi

* 3:3 Jer. 4:4; Ro. 2:28-29; Gal. 6:14-15; Col. 2:11-13 * 3:5 Ro. 11:1 * 3:5 Kyb'i. 23:6; 26:5 * 3:6 Kyb'i. 8:3; 22:4; 26:9-11 * 3:10 Gal. 4:19 * 3:17 1Co. 4:16; 11:1

chi'. [19] Toj najin chi xe'le kye xjal anetzi'n,
qu'n atzin kyachb'il nya wen ma tz'ok te
kydios, ex atzi'n kytzaljb'il ikyjo, b'a'n tu'n
kytzaj tx'ixwe tu'n. Ex o'kx nchi ximin
kyi'jjo kykyaqil nya b'a'n te twutz tx'otx'.
[20] Me metzinqe qtanim, a ja' qo tenb'ile,
antza ta'ya te' toj kya'j, a ja' ktzajila juntl
majl Jesús, a Crist ex tAjaw Tkyaqil, a
nqo ayo'n ti'j. [21] Atzin kjawil tx'ixpinte
qxmililjo, a q'i'ntaq qu'n twutz tx'otx'
tzalu'n, tu'n tok tze'nku t-xmilil Jesús toj
kya'j, a tb'anilx wen. Ex nya o'kx kb'antiljo
tu'n Jesús, qala' okpe kb'antil tetz tu'n, tu'n
tokx tkyaqil tjaq' tkawb'il, tu'nxjo tipin.

4

Kukx qo tzalaj toj tkyaqil noq ti'j tb'i qAjaw

[1] Tu'ntzintzjo, ayeqi'y werman, a nimxix
nq'aq'in nk'u'ja kyi'ja, nim waja tu'n nlon
kye'y. Ikytzi'n ayeqi'y ntzaljb'ila ex yek'b'il
te' twutz waq'nb'i'n. Mitzin tz'el kytxalpin
kyib'a toj kynimb'ila ti'j tAjaw Tkyaqil,
qala' kyinxsinji'y kyte'n ikyjo a jikyin wen.
[2] Atzin ja'lin, chin kub'sil nwutza kye'
erman qya, a Evodia tuk'a Síntique, noq
tu'n tkub' kyxmoxin kyib' wen kyxolx, ex
tu'n tok kymujb'in kyib' toj kynimb'il ex toj
taq'in qAjaw, a Klolqe te jun majx. [3] Ex ikyx
te tey, chin kub'sil nwutza, a ay wuk'axixa
toj aq'untl, tu'n tmojin kyuk'axjo qya
lu'n; ikytzi'n, ma chi aq'nin kye' qya lo
kuj wen junx wuk'iy, tu'n tq'met Tb'anil
Tqanil kolb'il, junx tuk'a erman Clement,
ex kyuk'a txqantl erman. Qu'n ikytzin
o kyij tz'ib'in kyb'i teyile junjun toj tu'jil
chwinqil te jun majx.
[4] Tu'ntzintzjo, chi tzalajxa wen ti'j tb'i
qAjaw toj tkyaqil. Kxel nq'ma'n juntl majla
kye'y. Kukx chi tzalajxa wen toj tkyaqilx,*
[5] tu'ntzin kylonte kykyaqilxjal, qa nimilqi'y,
noq tu'n kychwinqila tb'anilx wen. Qu'n
ikytzin nqatzx tu'n tul qAjaw Jesús.
[6] Ex mina chi ja lab'ti'y ti'j jun ti', qala'
kyq'ma'nxa nej twutz qMan Dios toj kyna'j
Diosa. Ex kyq'o'ma chjonte, ex kyqaninxa
tuk'a kynimb'ila.* [7] Tu'n ikyjo, tzul jun
tnuk'b'il Dios kye'y, a nimxixtl tze'nku n-
el kyniky'xjal te. Ex atzin nuk'b'il k'u'lte
kyanmi'n ex kynab'la te nya wen, qu'n
mujleqi'y tuk'a Crist, a Jesús.

Qo ximin ti'j tkyaqil wen

[8] Tu'npetzi'n werman, chi ximinqi'y ti'j
tkyaqiljo a twutzx, ex ti'j tkyaqiljo a at
tajb'in, ex ti'j tkyaqiljo jikyin ta'ye, ex ti'j
tkyaqiljo a tz'aqlexix, ex ti'j tkyaqiljo wen,
ex ti'j tkyaqiljo at tokin twutz qMan Dios.
Atzin kyeji'y kyximb'itz, qu'n tu'ntzin wen
kyyol xjaltz kyi'ja, ex okpela k'wel kynim-
sin tb'i Dios tu'n ikyjo.
[9] Kyb'inchinkutzinji'y a o b'aj nyek'i'n,
ex o txi nxnaq'tzi'n kye'y, ex n-ok kyb'i'n,
tze'n nxi nq'ma'n, ex o tz'ok kyka'yi'n toj
nb'inchb'i'n. Atzin kyb'inchinkuji'y, ex
atzin qMan Diosjo, a tAjaw tkyaqil nuk'b'il,
ktenb'il kyuk'iy toj tkyaqil.

Jun oyaj te Pabl kyu'n aj Filipos

[10] Nim nchin tzalaja wen, noq ti'j tb'i
qAjaw, tu'njo ma chin tzaj kyna'n juntl
majla, tu'n ttzaj kysma'n jun onb'il ja'lin.
Ex nya noq otaq chin el naje toj kyk'u'ja,
qala' na'mtaq tb'anttaq tu'n kyyek'inteji'y
kyxima lu'n. [11] Ex nya tu'njo atit ma tz'el
b'aj we'y, qala' naq'leqin we', aj qa at, ex
tze'nku nti'. Ikyx nchin tzalaj weji'y, qa
at ex tze'nku nti'. [12] Naq'leqin we', tu'n
wanq'in toj yajil ex qa toj q'inimil. O
chin naq'et we' toj tkyaqiljo ntzaj wi'ja: Qa
nojninqi'n, mo qa at wa'yaj wi'ja; ex qa
at maj mina nb'aj wu'n, ex atku maj qa
nti'peltz. [13] Tkyaqilx we' aku tziky'x wu'n,
qu'n ate Crist nmojin we'y. [14] Me ikytzi'n,
ex wen te' xb'ant kyu'n, tej ẍin tzaj kyoni'n
toj tkyaqiljo n-iky'x wu'n.
[15] Ex ojtzqi'n kyu'n ayeqi'y aj Filipos, te'
tzaj xkye nq'manti'y Tb'anil Tqanil kolb'il
toj Macedonia, ex tzmax tzalu'n, ex o'kqex
kye' ma chi onin we'y. Me mix a'l juntl
Ttanim Dios ma tz'onin wi'ja ti'jjo onb'il,
a xi nq'o'n kye'y, a Tb'anil Tqanil kolb'il.
[16] Ex ikyxjo, tej nte'n toj tnam Tesalónica,*
ma tzaj kysma'n ila' maj kyonb'ila, tze'nku
atxtaq taj wey.* [17] Ex ja'lin, nya noq tu'n
njyo'n ti'j jni' onb'il te we'y, qala' wajatla'y
tu'n kyel wena twutz qMan Dios toj q'ij te
pa'b'in. [18] Ex ma tzul toj nq'ob'a tkyaqil
onb'il kyu'n. Ex ma nintz we' at we ja'lin,
tu'njo sul kaninjo kyonb'ila tzaj kysma'n
ti'j Epafrodito. Atzi'n onb'il, a saj kysma'n,
ma tz'ok tze'nku jun oyaj twutz qMan

* 4:4 Neh. 8:10; 1Tes. 5:16 * 4:6 Col. 4:2-4; 1Tes. 5:17-18 * 4:16 Kyb'i. 17:1 * 4:16 2Co. 11:9 * 4:18 Ex. 29:18; 30:36-37

Dios, a manyor tb'anilx, tze'nku tk'ok'jil
storak, aj tkub' patit.* [19] Tu'npetzi'n, ate
qMan Dios, a ja' nchin ajb'ini'y, ktzajil
q'o'nte tkyaqiljo atx taj kye'y, a tze'nkuxjo
tb'anilxix tq'inimil toj kya'j, noq tu'n Crist,
a Jesús. [20] Tu'n tkyaqiljo lu'n, njaw nimsit
tb'i qMan Dios te jun majx. Ikyxit b'antjo.

Jun q'olb'il kye nimil tu'n Pabl, noq tu'n tjapin b'ajjo tu'j lo

[21-22] Kyq'olb'inqexa toj nb'i'y kykyaqil
nimil ti'j Crist, a Jesús. Ex ikyqex ermanjo,
a ite' wuk'iy tzalu'n toj Rom, junx kyuk'a
tkyaqil erman nchi aq'nin toj ja te tkawb'il
César, a nmaq kawil, nxi kyq'o'n jun q'olb'il
kye'y.
[23] Noqit ax qAjaw Jesucrist tzaj q'o'nte t-
xtalb'il kyib'aja kykyaqila.

Tu'j Pabl kye Nimil aj Colosa

Atzin u'j lu'n kub' ttz'ib'in Pabl, tej tku'xtaq toj tze tzmax toj tnam Rom. Atzin t-xilin tojjo u'j lo, qa o'kx te Jesucrist at toklin tib'aj tkyaqil. Noq tu'n Jesús at kolb'il kye xjal, ex nlay chi klet tu'n junxil tumil mo tu'n ojtxe kawb'il, mo tu'n jun t-ximxjal, a ewintaq kywutz txqantl; qala' noq tu'n tkyimlin Jesús twutz cruz te kyxel, ex tu'n kynimb'il ti'j.

Nyolin Pabl tojjo u'j lo qa o'kx Jesús tu'n tok tu'n qMan Dios tu'n kymujb'in kykyaqil xjal kyib' tjaq' junch'in Nmaq Kawil, ax Jesucrist.

Nxnaq'tzin Pabl tojjo u'j lo qa:

1. Ax Diosjo Jesús (1:15, 19; 2:9).
2. Kub' tb'inchin Jesucrist tkyaqil twutz kya'j ex twutz tx'otx' (1:16).
3. Noq tu'n Crist, tzyumile tib'jo tkyaqil tch'iysb'in Dios (1:17).
4. Wib'aj toke Crist tib'aj tkyaqil Ttanim Dios (1:18).
5. Nej Jesús tu'n tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin tuk'a tchwinqil te jun majx (1:19).
6. O'kx tu'n Jesucrist, aku b'ante' tu'n qkyij toj wen tuk'a qMan Dios (1:20-22).

Tu'npetzi'n tkyaqiljo lo, a u'j kye aj Colosa nimxix toklin, qu'n tu'n ntzaj tyek'in jni' t-xilin Jesucrist.

Jun q'olb'il kye nimil toj tnam Colosa

1 Ayi'n Pabl, jun tsanjil Jesucristqi'n, noq
tu'n tajb'il qMan Dios. Nxi ntz'ib'inji'y
u'j lu'n junx tuk'a qerman Timotey. 2 Nxi
ntz'ib'i'n kye'y, ayi'y werman te aj Colosa, a
wa'lqi'y toj kynimb'ila ti'j Crist, a sk'o'nxix
tu'n Dios. Axte qMan Dios ktzajil q'onte jun
t-xtalb'il kyib'aja, ex jun kymujb'il kyib'a
toj tkyaqil.

Tna'j Dios Pabl kyi'j nimil toj Colosa

3 Kukx nqo na'n Diosji'y, ex nxi qq'o'n
chjonte kyi'ja te Dios, a Manb'aj te qAjaw
Jesucrist, 4 qu'n ma qb'i'y jun tqanil ti'j
kynimb'ila ti'j Crist, a Jesús, ex ti'j tq'aq'b'il
kyk'u'ja kyxolili'y ti'j tkyaqil txqantl nimil.
5 ¿Ex ja'n ntzaje kynimb'ila ex tq'aq'b'il
kyk'u'ja? Antza ntzaje ti'jjo a nchi ayo'n
ti'j; aj tkyaqiljo a o tzaj ttziyin Dios, ex k'u'n
tu'n te kye'y toj kya'j. O tzaj kyk'mo'nji'y
q'uqb'il kyk'u'ja, atxixj tej tkub' kyb'i'n, ex
tkub' kyniminji'y Tb'anil Tqanil kolb'il, a
Tyol Dios twutzxix wen.

6 Ex toj tkyaqil twutz tx'otx', lu' Tyol Dios
nch'iy wen, nyakuj jun wi' awal, nimxix
twutz ma tz'el; ikyxjo tze'nku ma b'aj kyx-
ola, ex toj kychwinqila, tej tok kyb'i'n tqanil
t-xtalb'il qMan Dios, ex el kyniky'a ti'j qa
twutzxix.

7 Tkyaqiljo lo, o b'aj t-xnaq'tzin Epafras,*
a o tz'aq'nin junx quk'iy, ex nimxix
tq'aq'b'il qk'u'ja ti'j. Waja tu'n t-xi nq'ma'n
kye'y qa ajo Epafras jun tb'anil taq'nil Crist
at kyxola. 8 Ex tej tul tzalu'n, a ul q'inte
tqanil kyi'ja, qa nimxix tq'aq'b'il kyk'u'ja
qi'ja, a tzajnin ti'j Xewb'aj Xjan.

9 Tu'npetzi'n, atxix tej qb'inti'y, kukx nqo
na'n Diosa kyi'ja, ex nqo qani'n te, tu'n
tq'o'nte tumil kye'y, tu'n tel kyniky'a ti'j
tajb'il, ex tu'n ttzaj tq'o'n nim kynab'la,
ex tu'n tel kyniky'a toj kyanmin ti'jjo
a taj Dios kyuk'iy. 10 Ex ikyxjo, nqo
kub'sin qwutza te Dios, tu'ntzintla kyb'eta
toj tumilxix tze'nkuxjo tajb'il qAjaw, ex
tu'ntzintla ttzalaj Dios kyi'ja toj tkyaqil,
tu'n kyb'inchinteji'y wen, ex tu'n kyel wena
toj kychwinqila tze'nku jun tb'anil awal,
nimxix twutz n-el. Ikytzi'n, k-elilexix
kyniky'ji'y te Dios. 11 Ex nqo qani'n te
Dios, tu'n ttzaj tq'o'n jun kujsb'il kye'y,
noq tu'n tkyaqil tipin, tu'n kywe'xixa tuk'a
jni' kyipi'n, ex tu'n tiky'x kyu'n, exla qa
nim nya b'a'ntz tzul kanin kyi'ja. 12 Ex nqo
qani'n te qMan, tu'n t-xi kyq'o'n chjonte te
Dios tuk'a nim tzaljb'il. Qu'n tu'n ma qo
tx'ixpit tu'n, tu'n tb'ant qnajan toj kya'j,
a nqoptz'aj wen, ex tu'n ttzaj qk'mo'n
tkyaqiljo qetzb'il at qoklin ti'j, a ktzajil
tq'o'n Dios te tkyaqiljo nimil. 13 Qu'n ma
qo klet tu'n Dios tjaq' tipin tkawb'il il, a
qxopin toj qanmin, ex ma qo tzaqpet te
tipin tkyaqil nya b'a'n, tu'n qpon ti'n toj
Tkawb'il Tk'wal, a k'u'jlin tu'n. 14 Noq tu'n
tkyimlin Jesús te qxel, ma qo klet, ex ma
kub' najsit tkyaqil qil.*

Ma qmujb'e qib' tuk'a qMan Dios, noq tu'n tkyimlin Tk'wal

* 1:7 Col. 4:12; Flm. 23 * 1:14 Ef. 1:7

15 Nya q'ancha'l te Dios, me atzi'n ja'lin,
ma qli noq tu'n Tk'wal, a nimxix toklin,
atxixj tej na'mxtaq tkub' tch'iysin Dios
tkyaqil. 16 Ex aku te' Tk'wal tAjaw Tkyaqil,
ex noq tu'n, o b'ante tu'n Dios tkyaqiljo a at
toj kya'j ex jni' at twutz tx'otx': Tkyaqiljo
q'ancha'l ex tkyaqiljo nya q'ancha'l, junx
kyuk'a jni' nmaq kawil ex kykyaqil nmaq
kyoklin, ex kykyaqiljo nejinelqe junx
kyuk'a jni' kawb'il. Kykyaqilxjo lo o chi
b'ant tu'n Tk'wal qMan Dios, tu'n kyajb'in
te. 17 Ex kukx o te'n Tk'wal te tnejil, atxixj
tej na'mtaq tb'ant tkyaqil, ex toj ttxolilxix
tzyu'mila tib'jo tkyaqil tu'n. 18 Ex ikyxjo, a te
Tk'wal Dios wi'b'aj, qu'n nejinel te Ttanim
qMan, a axjo t-xmilil. Ex ate nej jatz anq'in
kyxol kyimnin, tu'n tok toklin te tnejilxix
kywutz kykyaqil.* 19 Qu'n axte Dios tajtaq
tu'n tyek'inte Tk'wal ikyxixjo tze'nkuxjo
a toj tkyaqil. 20 Ex noq tu'njo Tk'wal, tajtaq
Dios tu'n tmujb'inte tib' tuk'a tkyaqil twutz
tx'otx', ex tuk'a jni' at toj kya'j. Ex noq tu'n
tchky'el Jesús, a Tk'wal, el chitj, tej tkyim
twutz cruz, o tajb'e Dios tu'n tkub' tnik'u'n
juntl majl tkyaqiljo b'inchin tu'n, a otaq naj
tu'n il.*
21 Najchaqtaq oto'ye ojtxe tk'atz Dios, ex
ajq'ojqotaq ti'j toj qanmin, noq tu'n tpaj
qb'inchb'in nya b'a'n. 22 Me atzi'n ja'lin,
axte Dios o tz'ok mujb'inqe junx tuk'a, noq
tu'n nimx iky'x tu'n Jesús, tej tkyimjo t-
xmilil, tej tten tzalu'n twutz tx'otx'. A Jesús
sk'o'nxix tu'n qMan Dios tu'n tok te Crist te
jun majx. O b'antjo lu'n tu'n, noq tu'n qpon
q'i'n twutz, saqxix toj qanmin, ex nti' ch'in
tz'il qi'j, ex nti' ch'in qky'i.
23 Tu'npetzi'n, qa qaj tu'n qok ikyjo, il ti'j
tu'n qwe'xix wen toj qnimb'il, tu'n mina
jaw ka'min qk'u'j ti'jjo a nqo ayo'n ti'j.
Ikytzi'n, mina qo txalpaj ti'jjo lu'n, a ma
qb'i, ex tzajnin ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il.
Atzi'n Tb'anil Tqanil, atzin nq'ma'nte kyex-
jal toj tkyaqil twutz tx'otx'; ex ayi'n Pabl,
loqi'n nchin mojin tu'n tyolit.

A taq'in Pabl kyxol tkyaqil Ttanim Dios

24 Atzi'n ja'lin, tzun nchin tzalaja ti'jjo
n-iky'x wu'n, qu'n b'i'n wu'n, qa n-ajb'in
lu'n tu'n kych'iya, ikyx tze'nku a ma tziky'x
tu'n Jesús n-ajb'in te kolb'ilqe. Ayintzin
we' loqi'n nchin iky'sin ti'jjo a atx taj noq
tu'n tel wenjo Ttanim Dios, a t-xmilil Crist.
25 Qu'n ma tzaj tq'o'n Dios wokli'n te jun
aq'nil txol Ttanim, qu'n atzin waq'i'n, a o
tzaj tq'o'n, a tu'n t-xi nq'o'n kye'y tkyaqiljo
Tyol Dios,* 26 junx tuk'a t-xim, a ewintaq
kywutzxjal atxix ojtxe. Ewintaq tu'n Dios
nej, me atzi'n ja'lin, ma kub' tchiky'b'in
Dios te Ttanim. 27 Qu'n taj Dios tu'n tkub'
yek'it twutz tkyaqil Ttanim, tu'n tel tniky'
ti'jjo t-xim, a ewintaq. Iky t-xim Diosjo
kyjalu'n: Qa tkyaqil xjal twutz tx'otx' at
kyoklin junx, tu'n kyok te Ttanim Dios, ex
tu'n tokx Jesucrist toj kyanmin. Ex noq tu'n
at Crist toj qanmin, loqo nqo ayo'n tuk'a
tq'uqb'il qk'u'j, tu'n qpo'n junx tuk'a toj
kya'j, ja' qo jawila nimsin tu'n.
28 Ex awo qe' nqo yoli'n ti'j Jesucrist, ex
nqo q'o'n tumil kye kykyaqil xjal, ex nxi
qxnaq'tzi'n te tkyaqil, tuk'a tkyaqil qnab'la,
noq tu'n kynimin jni' xjal Tb'anil Tqanil, ex
tu'n kytijinxjal toj kynimb'il, noq tu'n Crist,
a Jesús. 29 Tu'npetzi'n, nchin aq'ni'n, ex n-
ok tilil wu'n tuk'a tkyaqil tipin Crist, a at toj
wanmi'n ex toj nchwinqila.

2

1 Wajb'ila tu'n kyb'inti'y, qa tok tilil
wu'n kujxix wen, tu'n kyel wena toj kyn-
imb'ila, ex ikyxjo kye' aj tnam Laodicey,*
ex kykyaqilxjo a na'mx wiwli'y kyu'n.
2 Nchin aq'ni'n tu'n tnimsit kyk'u'j toj kyn-
imb'il, ex tu'n kymujb'inte kyib', noq tu'njo
kyq'aq'b'il kyk'u'j kyxolx; ex noq tu'n tel
kyniky'xix wen ti'j tkyaqil t-xilin Tyol Dios,
ex tu'n tqe kyk'u'j ti'jjo a ewintaq ojtxe tu'n
Dios, a Crist ewintaq. 3 Qu'n noq tu'n Jesús,
o tz'ele pjet tkyaqiljo tq'inimil t-xilin nab'l
ex jni' ojtzqib'l.
4 Tkyaqiljo lu'n nxi nq'ma'n kye'y, tu'n
mina chi kub' sb'u'n tu'n juntl xnaq'tzb'il,
a tb'anilxnaj tq'umle, me nya twutzx. 5 Exla
qa nti'qi'n kyxola, me nimxix nchin ximi'n
kyi'ja, nyakuj tze'nku inti'n kyxola. Ex
nchin tzalaja tu'n nxi nb'i'n qa at nuk'b'il
kyxola, ex qa wa'lqexixa toj kynimb'ila ti'j
Crist.

Jun ak'aj chwinqil tu'n Jesucrist

6 Ikytzi'n tze'nku xi xkye ak'aj kychwin-
qila tuk'a qAjaw Jesucrist te tnejil noq tu'n
kynimb'ila; ikytzin tu'n kyb'eteji'y ja'lin

* 1:18 Ef. 1:22-23 * 1:20 Lc. 19:10; Ef. 2:16 * 1:25 Ef. 3:2 * 2:1 Col. 4:15-16; Tchi. 3:14-22

tuk'a, toj tkyaqil. 7 Jun nimil ikyjo, ikyx
tze'nku jun tze, a nimxix ma txa'ye tlok'
toj tx'otx', tu'n tch'iy wen, ex tu'ntzin
mi yekje. Ex ikytzin jun nimiljo qa ma
qexix tk'u'j ti'jjo nimb'il twutzxix, a tzaj
xnaq'tzin te, nlay jaw ka'min tk'u'j tojjo
tnimb'il, ex kukx nq'o'n chjonte te qMan
Dios.
8 Tu'npetzi'n, kyq'onktzi'n tilil tu'n
mina chi kub' sb'u'ni'y kyu'nxjal, a nya
twutzxix kyyol, ex nimxix t-xilin kynab'l
tu'n kysb'un. Qu'n atzi'n kyxnaq'tzb'il, nti'
tumil, qu'n nya tzajnin ti'j Crist; qala' ti'jjo
kyxnaq'tzb'il ojtxe xjal, ex ti'jjo jun ojtxe
kawb'il, a nti' tumil.*
9 Me ate Jesucrist, ax Diosjo, qu'n ti'jxjo
Crist, a ichin sk'o'nxix tu'n Dios, yek'ine'
tkyaqiljo t-xilin qMan. 10 Ex ayetzin kye'
tz'aqleqexixa tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a
Jesucrist, ex tu'n najle Crist toj kyanmi'n.
Ex ax Jesús at nimxixtl toklin tib'aj tkyaqil
nmaq nejinel ex jni' kawb'il. 11 Ex noq tu'n
kymujb'il kyib'a tuk'a Crist, ma chi oka
nyakuj at kyechila. Me nyateljo tze'nku
kyij ttz'ib'in Moisés, tu'n tok qitittaq ti'j
kytz'umil xjal ojtxe, ex tu'n tel pa'yit ch'in
kytz'umil kyi'j, ex tu'n ikyjo, tu'n kykyijxjal
toj wen tuk'a Dios; qu'n at juntl wiql pa'b'l
te qe ja'lin: Noq tu'n ma tz'el qpa'n qib'
ti'j ojtxe qten, ajo tkyaqil il, ex ti'jjo jni'
nya wen tokxtaq toj qanmin, aku b'ant tu'n
qkyij toj wen tuk'a Dios. Atzi'n tkab' pa'b'l
lo, axixsinte ak'aj techiljo toj qanmin, a
tzajnin ti'j Crist. 12 Tu'npetzi'n, tej qku'x
toj a' te jawsb'il a', nyakuj o qo kyim tojjo
ojtxe qten, ex nyakuj o qo kux muqet junx
tuk'a Crist, tej tku'x toj tx'otx'. Ex tej qjatz
toj a', jun techil qa ma qo jaw itz'je tuk'a
jun ak'aj qchwinqil, ikyxjo tze'nku jaw itz'je
te Jesús juntl majl kyxol kyimnin. Ex a te'
ak'aj qchwinqil ma tzaj qk'mo'n noq tu'n
qnimb'il ti'j tipin Dios, a jatz anq'in Jesús
tu'n.*
13 Tej na'mtaq tel kypa'n kyib'a ti'jjo ojtxe
kyte'n, kyimninqetaqa twutz Dios, ex otaq
chi naja toj kyila. Me atzi'n ja'lin, ma
tzaj tq'o'n qMan Dios ak'aj kychwinqila
junx tuk'a Jesucrist; ex noq tu'n Jesús, o
najsit tkyaqil kyila.* 14 Noq tu'n tpaj qil,
at jun qk'as twutz Dios, a nqanintaq qi'j
tu'n qkyim, ikyxjo tze'nku ntq'ma'n ojtxe
tkawb'il Dios. Ex ojtxe, iltaq ti'j tu'n tkyim
jun aj il twutz cruz tjaq' jun tu'jil til, a
pejk'inktaq tib'aj twi'.* Me atzin te Jesús,
nti' til, me xi tq'o'n tib' te qxel tu'n tchjet
tkyaqil qil, nyakuj ma tz'ok pejk'it tu'jil qil
junx tuk'a, tej tkyim twutz cruz tu'n qpaj.*
15 Tej tkyim Jesús twutz cruz, ex tej
tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin, kub'
tyek'in kywutz kykyaqilxjal, qa at nimxixtl
tipin tib'aj tkyaqil nmaq nejinel ex tib'aj
tajaw kyimin, ex tib'aj tkyaqil kawb'il toj
tch'iysb'in Dios, ex kub' tchiky'b'inxix wen
qa o kanb'in tib'aj tkyaqiljo lu'n.

Il ti'j tu'n tkub' qnimin Tyol Dios, a twutzxix

16 Tu'npetzi'n, mi txi kyq'o'n amb'il kyex-
jal tu'n kyyolb'in kyi'ja noq tu'n tpaj ojtxe
kawb'il, tze'nku ti' tu'n t-xi kywa'n, ex ti'
tu'n kyxi kyk'wa'n; ex tu'n tpajjo nintz q'ij
nchi iky'sit, mo kyi'jjo xim ti'j ne'ẍ yaye,
mo tu'n tpajjo tu'n tb'ant jun ti'la kyu'n
toj q'ij te ajlab'l.* 17 Qu'n kykyaqiljo lu'n n-
ajb'intaq ojtxe noq te jun techil ti'jjo ak'aj
tumil, a iltaq ti'j tu'n tul, tu'n kykyijxjal
toj wen tuk'a Dios. Qu'n tkyaqiljo lu'n, a
tzajnin toj ojtxe kawb'il, ikytzi'n tze'nku
jun t-xlekemil, a jun paqx n-iky'. Me atzi'n
ja'lin, ate Crist, a twutzxix, o tzul te jun
majx, ex tkyaqiljo txqantl, nlay chi mojin
quk'a toj qnimb'il. 18 Qu'n tkyaqiljo lu'n
noqx jun kyximxjal, ex nti' tumil. Aye xjal
lu'n noq n-ok kyq'o'n kyib' te wenxix, me
o'kx nchi xnaq'tzin ti'jjo a kyaj, ex kyi'jjo
kywutziky', ex qa il ti'j tu'n qk'ulin kywutz
angel. Me aye' xjal lo, noq nkynimsin kyib'
kywutzxjal, me nti' tumil tu'n qxi lipe kyi'j.
Qu'n qa ma kyij qtzaqpi'nqe Tb'anil Tqanil
ti'j Jesús, okla qo najil, ex nti'la jun oyaj te
qe toj kya'j.
19 Aye xnaq'tzil lo, nti' kymujb'il kyib'
tuk'a Jesucrist, a wib'aj tib'aj tkyaqil
Ttanim Dios, a axjo t-xmilil Crist.* Atzi'n
Crist tok te wi'b'aj, atzin nch'iysin te' t-
xmilil, a Ttanim Dios: Nqo tzaj tk'a'chin, ex
nqo ok tmujb'in toj tumil tu'ntzin qch'iy,
tze'nkuxjo tajb'il qMan Dios.

* 2:8 Gal. 4:3, 9 * 2:12 Ro. 6:4 * 2:13 Ef. 2:1-5 * 2:14 Mt. 27:37; Lc. 23:38; Jn. 19:19-22 * 2:14 Ef. 2:15
* 2:16 Ro. 14:1-6 * 2:19 Ef. 1:22; 4:15-16 * 2:20 Ro. 6:6-11; Gal. 2:19-20

20 Ayetzin kye', o chi kyim kye' tuk'a Crist,
tej ttzaj tq'o'n ak'aj kychwinqila.* Tu'n
ikyjo, o chi tzaqpaja tjaq' jni' nmaq kawb'il
ex tkyaqil xnaq'tzb'il kyu'nxjal, a nya
tz'aqleqe. Qatzin qa ikyjo, ¿Titzin qu'ntz
tzunx nchi anq'i'n nyakuj jun nya nimil,
ex nkub' kyniminji'y a kyxnaq'tzb'ilxjal, a
nya toj tumil nq'umle, 21 aj ttzaj kyq'ma'n
kyjalu'n: Mi tzaj kytzyu'nji'y lu'n, ex mi
txi kywa'nji'y lu'n, ex mi tz'ok kymeko'nji'y
lu'n? chi chi'. 22 Qu'n tkyaqiljo xnaq'tzb'il
lu'n, ok kb'ajil liwey, qu'n noq xnaq'tzb'ilku
ex noq kyximxjal.
23 Tkyaqiljo xnaq'tzb'il lo nyakuj at tumil,
qu'n tu'n nkub' kymutxsin kyib' tu'n, ex
nkub' kyky'ixb'in kyxmilil tu'n, ex kujxixjo
lo tu'n tjapin. Me tkyaqiljo lu'n nti' tumil
tu'n ttx'ixpit qanmin tu'n, ti'j tkyaqiljo nya
wen, a ntqanin ojtxe qten.

3

1 Me ayetzin kye' o chi kyima kyoj
kykyaqiljo lo, ex o chi jaw anq'in junx tuk'a
Crist.* Tu'npetzi'n, kyjyomtzi'n tkyaqiljo
twutzxix, a at toj kya'j, a ja' q'uqle Jesús
toj tman q'ob' qMan Dios kawil junx tuk'a.*
2 Ex chi ximintzi'n ti'jjo a at toj kya'j, ex
nya ti'jjo a nti' tumil tzalu'n twutz tx'otx'.
3 Qu'n o chi kyima toj tkyaqiljo ojtxe kawb'il
lo, a nti' tumil, ex atzi'n ja'lin, atzin kych-
winqila ma kyij tk'u'n Crist toj kya'j junx
tuk'a qMan Dios. 4 Tu'npetzi'n, ajo tch-
winqil Crist, axsin kychwinqilji'y.* Ex aj
tyek'inte Jesús tib', ex ikyx kyeji'y ok chi
tenb'ila junx tuk'a toj tqoptz'ajiyil kya'j.

A ojtxe exsi'n ak'aj qten

5 Tu'npetzi'n, kytzaqpinkji'y tkyaqiljo
nya b'a'n tzalu'n twutz tx'otx': Ex mina
chi ky'a'ji'n, ex mina chi kub' kyb'inchinji'y
kykyaqiljo nya b'a'n ex jni' achb'il, a ikyxjo
tze'nku ntqanin ojtxe kyte'n; ex mina pon
kyk'u'ja ti'jjo nimku ti' at tzalu'n twutz
tx'otx', qu'n qa ma txi kyq'o'n kyib'a tojjo
lu'n, ok k-okil te kydiosa ikyx tze'nku tu'n
kyk'ulin twutzjo twutzb'iyil. 6 Tu'npetzi'n
jni' lu'n, ktzajil tkawb'il Dios kujxix kyib'aj
kykyaqiljo a nchi b'inchin ikyjo, ex mi
nkub' kynimin Dios.* 7 Qu'n tkyaqiljo nya
b'a'n lo, tzuntaq kub' kyb'inchi'n tojjo ojtxe
kychwinqila, tej na'mtaq kynimi'n. 8 Me
atzi'n ja'lin, kytzaqpinkji'y kykyaqiljo lo:
Jni' q'oj, ex tkyaqil achb'il ex jni' nya wen,
junx tuk'a yasb'il exqetzi'n kykyaqiljo yol
nya b'a'n. 9 Mina chi sb'u'n tuk'a juntl, qu'n
o chi tzaqpaja toj ojtxe kyte'n ex tkyaqiljo
nya b'a'n, a nkub' kyb'inchintaqa ojtxe.*
10 Ex ma chi ok ktxu'ntla tu'njo kychwinqila
saqxix, nyakuj ikyxjo tze'nku jun kyxb'alin
n-ok kyq'o'n saqxix wen,* qu'n axte qMan
Dios ntx'ixpinte kychwinqila junjun q'ij,
tu'n kyoka tz'aqle ikyx tze'nku Dios, a
ch'iysil kye'y,* ex tu'n tel kyniky'a ti'j toj
tumilxix.
11 Ex atzi'n ja'lin, i'chaqx aj Judiyqi'y mo
ex qa mina; ex qa ma tz'ok kyechila, mo
ex qa mina; ex qa b'etin xjalqi'y, mo ex qa
mina; ex qa aj u'jilqi'y, mo ex qa mina; ex
qa ma chex k'ayin te aq'nil, mo ex qa mina;
tkyaqiljo lu'n nti' tky'i twutz qMan Dios.
Qala' noq tu'n kynimb'il jni' xjal lo ti'j Crist,
at kyoklin junx kykyaqil twutz Dios, qu'n
o'kx te Crist at toklin kyib'aj kykyaqiljo lo.
12 Nimxix tq'aq'b'il tk'u'j Dios kyi'ja, ex
ma chi jaw sk'o'n, tu'n kyoka te Ttanim.
Tu'npetzintzjo, chi b'et-xixtzintza tojjo
ak'aj kychwinqila tuk'a tq'aq'b'il kyk'u'ja
kyxolxa, ex tuk'a jun b'a'n, ex tuk'a ky-
mutxb'il kyib'a, ex tuk'a kyyola b'unin
wen, ex tu'n tqe kyk'u'ja ti'j tajb'il qMan
Dios toj tkyaqil. 13 Tziky'xku kyu'n kyx-
olxa, ex kynajsinkuy qa at jun kyq'oja kyx-
ola.* Il ti'j tu'n kynajsi'n kyil txqantl,
ikyx tze'nku kub' najsit kyila tu'n qAjaw.*
14 Kyb'inchinkuy tkyaqiljo lo tuk'a tq'aq'b'il
kyk'u'ja, qu'n nti' juntl ti' tz'aqlexixtl
tu'n kymujb'inte kyib'a. 15 Kyq'onxsin
kyib'a tu'n tkawi'n tnuk'b'il Crist toj kyan-
min, tu'n kyoka te junch'in Ttanim, ikyx
tze'nku t-xim Dios, tej kyjaw sk'o'n tu'n.
Tu'n ikyjo, kyq'onxa chjonte te. 16 Ex
kyq'onxsin kyib'a, tu'n tnoj kyanmi'n tuk'a
Tyol Crist. Kyxnaq'tzimtzin kyib'a, ex chi
oksin kyk'u'ja kyxolxa tuk'a tkyaqil nab'l,
a axsa tzajnin ti'jjo Tyol. Ex kyb'itzinxa
Tyol Dios ex ila' b'itz te nimsb'il tb'i tuk'a
nimxix chjonte te qMan toj kyanmi'n.*

* 3:1 Ro. 6:4-11; Col. 2:12 * 3:1 Sal. 110:1; Eb. 1:3 * 3:4 Gal. 2:20; Fil. 1:21 * 3:6 Ef. 2:3 * 3:9 Ef. 4:22
* 3:10 Ef. 4:24 * 3:10 Gen. 1:26 * 3:13 Ef. 4:2 * 3:13 Mt. 6:12; Mr. 11:25; Ef. 4:32 * 3:16 Ef. 5:19-20

17 Ex kykyaqiljo a nchi kub' kyb'inchi'n ex
nkyq'ma'n, kyb'inchinqekuy toj tb'i qAjaw
Jesús, qu'n o chi oka te t-xel Jesús tzalu'n
twutz tx'otx'. Ex kyq'onxa chjonte te qMan
Dios, noq ti'j tb'i qAjaw Jesús.

T-xnaq'tzb'il Pabl tu'n qmujb'in te qib'

18 Atzin ja'lin, ayetzi'n xu'jlb'aj, kyn-
iminqekutzinji'y kychmila, ikyx tze'nku
taj Dios kyuk'iy.* 19 Ex ayetzi'n chmilb'aj,
kyk'u'jlinqektzinji'y kyxu'jila, ex mina chi
yolin kuj kye.* 20 Ex ayetzi'n k'walb'aj,
kyniminqekutzinji'y tyol kytati'y toj
tkyaqil, qu'n atzin ntzalaj Diosjo ti'j.* 21 Ex
ikyqex kyeji'y manb'aj, kyb'inchinkuji'y
jikyin wen kyuk'a kyk'wala, ex nya tuk'a
tyab' kywi'y, tu'n mina jaw b'aj kyk'u'j.*
22-23 Ex ayetzi'n aq'nil, kyniminqekutz-
inji'y tajaw aq'untl toj tkyaqil, a at tok-
lin kyib'aja tzalu'n twutz tx'otx', ex nya
noq o'kx tu'n kykyija wen kyuk'a, tze'nku
nchi ka'yin kyi'ja; qala' kyb'inchinkuy
tuk'a tkyaqil kyanmi'n, ex tuk'a tkyaqil
amb'il kyi'ja, nyakaxtlaj te qAjaw Jesús nchi
aq'nini'y, ex nya noq o'kx texjal, qu'n b'i'n
kyu'n a qAjaw nka'yin kyi'ja.* 24 Ex b'i'n
kyu'n qa a qAjaw ktzajil q'onte jun oyaj
toj kya'j kye'y, qa ma chi ajb'in te Crist,
qu'n axixsin kyeji'y kyAjaw. 25 Me ayet-
zin kye', a nkub' kyb'inchin nya wen, ok
ktzajil kytzyu'n jun chojb'il nya wen ti'jjo
nya wen a k'wel kyb'inchin. Ktzajil tq'o'n
Dios oyaj ex chojb'il il, tze'nxjo xb'ant qu'n
toj qchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', i'chaqx
aq'niltz twutz tx'otx' mo qa nmaq xjal; qu'n
junx kyoklin twutz Dios.*

4

1 Ex ikyx kyeji'y, ayi'y tajaw aq'untl; chi
oka tz'aqle ex toj tumil kyuk'a kyaq'nila,
qu'n b'i'n kyu'n qa ikyqex kyeji'y at jun kye'
kyAjaw toj kya'j, a nka'yin kyi'ja.*
2 Ex ikyxjo, kukx chi na'nji'y Dios, ex
kyq'onka tilil tuk'a tkyaqil kyanmi'n tu'n
kyna'n Dios. Ex kyb'inchinkuy tuk'a aq'b'il
chjonte te Dios. 3-4 Ex ikyxjo chi na'n Dios
qi'ja, tu'n ttzaj tq'o'n Dios amb'il te qe'y,
tu'n qyoli'n Tb'anil Tqanil kolb'il, ex tu'n
tpjetjo yol qu'n tuk'axix tumil, a ewintaq
ti'j Crist.* Ex chi na'n Diosa wi'ja, tu'n
tb'ant nyoli'n toj tumilxix, qu'n tu'ntzin
tpajjo yol lu'n, intinkuxi'y toj tze.
5 Ex ikyxjo tenxit kynab'la, ex chi b'et-
xita tojxix tumil kywutzjo nya nimilqe.
Tz'ajb'inxit kyu'n tu'n kyyek'inteji'y kyn-
imb'ila kywutzxjal kykyaqil q'ij.* 6 Ex kukx
chi yoli'n toj tumil, me tuk'a jun yol b'a'n
ex b'unin wen, tu'n kyb'inxjal kyi'ja. Tenxit
kynab'la, tu'n kytzaq'winteji'y yol tojxix
tumil teyile junjun.

Jun q'olb'il tu'n Pabl tu'n tjapin b'ajjo yol lo

7 Ate qerman Tíquico, a k'u'jlinxix qu'n,
at tzalu'n wuk'iy, ex nimxix nmojin wuk'iy
toj taq'in qAjaw.* Atzin kxel q'inte
nqanilji'y, tze'n intini'y. 8 Tu'npetzi'n,
kxel nchq'o'n tu'n t-xi' kyuk'iy, tu'n t-xi
ti'n qqanila, ex tu'n ikyjo, ok knimsitiljo
kyk'u'ja toj kynimb'ila.* 9 Ex ikyxjo ok kxe'l
Onésimo tuk'a, a k'u'jlin qu'n, ex wa'lxix
wen toj tnimb'il.* Atzi'n erman lu'n jun
kyxjalila; ex ayetzi'n kchi xel q'inte tqaniljo
ti'j tkyaqiljo a nb'aj tzalu'n. 10 Ex ikyxjo,
nxi tq'o'n Aristarco jun q'olb'il kye'y, qu'n a
ichin lo, lu' tku'x wuk'iy toj tze.* Ex ikyxjo
nche'x q'olb'i'n tu'n Marks, a tk'wal titz'in
ttata Bernabé.* Ex b'i'n jun tqanil kyu'n
ti'j Marks. Tu'npetzi'n, qa ma pon kanin
kyuk'iy, kyk'moma tuk'a tkyaqil kyanmi'n.
11 Ex ikyxjo nche'x q'olb'i'n tu'n Jesús, a
Justjo juntl tb'i. Kyxol kykyaqil nimil, a
aj Judiyqe, o'kqexjo ichin lu'n o chi aq'nin
junx wuk'iy toj taq'in qMan, tu'n kyyolin
ti'j Tkawb'il Dios. Ex nimxix ma chi ajb'in
te q'uqb'il nk'u'ja.
12 Ex ikyxjo, nxi tq'o'n Epafras q'olb'il
kye'y. A ichin lu'n juntl kyxjalila, ex nimxix
n-ajb'in toj taq'in Crist.* Kukx nna'nxix
Diosjo kyi'ja, tu'ntzin kywe'xixa toj kyn-
imb'ila, ex tu'n ttijinxjo kynab'la, ex tu'n
tjapin b'aj tkyaqiljo tajb'il qMan Dios kyu'n.
13 Ex o nli'y qa n-aq'nin Epafras kujxix wen
te kyxela, ex te kyxeljo Ttanim Dios toj
Laodicey ex Hierápolis.

* 3:18 Ef. 5:22; 1Pe. 3:1 * 3:19 Ef. 5:25; 1Pe. 3:7 * 3:20 Ef. 6:1-3 * 3:21 Ef. 6:4 * 3:22-23 Ef. 6:5-8 * 3:25 Deu. 10:17; Ef. 6:9 * 4:1 Ef. 6:9 * 4:3-4 Ef. 6:18-20; Fil. 4:6 * 4:5 Ef. 5:16 * 4:7 Kyb'i. 20:4; 2Tim. 4:12 * 4:8 Ef. 6:21-22 * 4:9 Flm. 10-12 * 4:10 Kyb'i. 19:29; 27:2; Flm. 24 * 4:10 Kyb'i. 12:12, 25; 13:13; 15:37-39; 2Tim. 4:11 * 4:12 Col. 1:7; Flm. 23

[14] Ex ikyx te Lucas, a q'anil, ex k'u'jlin
qu'n,* junx tuk'a Demas nche'x q'olb'i'n
kyu'n.*
[15] Atzi'n ja'lin, kyq'olb'inqexa Ttanim
Dios toj tnam Laodicey, ex ikyx
kyq'olb'inxji'y qya, Ninfa tb'i, junx kyuk'a
kykyaqil nimil, a nchi chmet toj tja.
[16] Ajtzin tb'aj kyu'jinji'y u'j lu'n,
kysma'nxa toj Laodicey, tu'n tjaw u'jin
kyxol Ttanim Dios antza. Ex ikyxjo,
kyu'jinksji'y u'j, a xi nsma'n antza.*
[17] Kyq'manxa te Arquipo kyjalu'n: Q'onk
tilila tu'n tjapin b'ajjo aq'untl tu'n, a o tzaj
toqxenin tAjaw Tkyaqil tey.*
[18] Ayin weji'y Pabl, ma kub' ntz'ib'inji'y
q'olb'il kye'y lu'n. Chi na'n Diosa wi'ja, qu'n
loqi'n intinkux toj tze. Noqit tzaj tq'o'n
Dios t-xtalb'il kye'y. Ikyxitjo.

* 4:14 2Tim. 4:11; Flm. 24 * 4:14 2Tim. 4:10; Flm. 24 * 4:16 Col. 2:1; Tchi. 3:14-22 * 4:17 Flm. 2

Tnejil Tu'j Pabl kye Nimil aj Tesalónica

Toj tkab' tb'e Pabl, te' t-xi' q'mal Tb'anil Tqanil, kub' xkye Ttanim Dios toj Tesalónica, a tnejil tnam toj Macedonia, jun tx'otx' te Rom (Kyb'i. 17:1-8).

Attaq Timotey tuk'a Pabl toj Atenas, ex te' kyetz toj Atenas, b'e'x xi tsma'n Pabl Timotey tu'n t-xi' toj Tesalónica noq tu'n tq'uqb'it kyk'u'j nimil tu'n kywe'xix wen. Atzin te' tpon Pabl toj Corint, b'e'x ul meltz'aj Timotey tuk'a ex tuk'a tqanil tb'anilxix kyi'j nimil toj Tesalónica.

Exla qa nim yajb'il iky'x kyu'n, ayetzin nimil antza i ok te jun tb'anil yek'b'il kywutz txqantl nimil toj tkyaqiljo tx'otx' anetzi'n. Nti' juntl tumil tu'n tb'ant tu'n Pabl, noq o'kx tu'n t-xi tz'ib'it jun u'j kye. Tuk'a nim tzaljb'il, ex aq'b'il chjonte te Dios, ntzaj tna'n a tq'ijil, tej tten junx kyuk'a nimil toj Tesalónica, aye' wa'lqexix toj kynimb'il. Nchex tkujsin tu'n kych'iy wen toj kynimb'il, tze'nkuxjo kub' kyyek'in te tnejil. Exsin nyolin ti'jjo xnaq'tzb'il te kyjawlin itz'je kyimnin exsin tkab' tulil qAjaw. Aye kab'e xnaq'tzb'il lu'n nimxix i tzalaj nimil ti'j, te' tel kyniky' te, ex te' t-xi chiky'b'it kye. Nxi tkujsin Pabl a xnaq'tzb'il lu'n, noq tu'n kyayon tkyaqil tajb'il ex t-xim qMan tuk'a q'uqb'il kyk'u'j.

Juntl tumil xnaq'tzb'il kyojjo kab'e u'j kye nimil toj Tesalónica, ajo Crist ax Diosjo. Ila'ku maj nyolin qa junx ta' Crist tuk'a Manb'aj.

Jun q'olb'il

1 Ayi'n Pabl nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n, junx tuk'a Silvano ex Timotey. Nxi ntz'ib'i'n kye'y, ayi'y Ttanim Dios toj tnam Tesalónica,* a ayi'y ma tz'ok kymujb'in kyib'a tuk'a qMan Dios ex tuk'a qAjaw Jesucrist. Noqit aku ten t-xtalb'il ex tnuk'b'il qMan Dios kyib'aja.

Qo ok te jun yek'b'il kye txqantl

2 Kukx nqo q'o'nji'y chjonte te qMan Dios kyi'ja, 3 ex kukx nchi tzaj qna'nji'y toj qna'j Diosa, tu'n nchi aq'ni'n tu'n kynimb'ila, ex tu'n nchi ajb'i'n tu'n tq'aq'b'il kyk'u'ja, ex tu'n wa'lqexixa toj kynimb'ila, noq tu'n q'uqlexix kyk'u'ja ti'jjo a o tzaj tq'ma'n qAjaw Jesucrist, exla qa nim ma tziky'x kyu'n. 4 Ayi'y erman, k'u'jlinqi'y tu'n qMan Dios; b'i'n qu'n qa ax o jaw sk'o'n kye'y, 5 qu'n tej t-xi qq'ma'n tqanil kolb'il kye'y, nya noq toj qnab'la qu'nx qib'xa, qala' tu'n tipin Xewb'aj Xjan. Q'uqlexix qk'u'ja ti'j, qa twutzxixjo Tb'anil Tqanil kolb'il, ex b'i'n qchwinqila kyu'n, tze'n xqo b'eti'y kyxola, noq tu'n kyel wena twutz Dios. 6 Tze'n kye' ma chi ok lipe'y ti'jjo yek'b'il qu'n, ex ti'jjo yek'b'il tu'n qAjaw Jesucrist. Ma txi kyniminji'y Tb'anil Tqanil kolb'il tuk'a tzaljb'il, a tzajnin tu'n Xewb'aj Xjan, i'chaqx nimx s-iky'x kyu'n.* 7 Me ikytzi'n, ma chi okaji'y te jun yek'b'il kye nimil tojjo tx'otx' te Macedonia ex te Acay. 8 Ex kyu'n, ma txi laq'e Tb'anil Tqanil qAjaw ja'lin, nya noq toj Macedonia ex toj Acay, qala' toj tkyaqil twutz tx'otx', ja' ma chi b'eti'y. Ma tz'el kyniky'xjal ti'jjo kynimb'ila ti'j qMan Dios, ex tu'n ikyjo, nya il ti'j tu'n qyoli'n kyi'ja kyuk'a, 9 qu'n ayex kyexjal nchi tzaj q'ma'nte qe'y, tze'n xqo k'meti'y kyu'n, tej qpo'n kyxola. Ex nchi yolin ti'jjo tb'anil o qo kub' kywutzli'n. Ex ntzaj kyq'ma'n qe'y tze'n kyij kytzaqpinji'y jni' kyilb'iyil kydiosa, ex tu'n kyxi lipe'y ti'jjo Dios itz'xix ex twutzxix, ex tu'n kyajb'i'n te. 10 Ex nkyq'ma'n qa q'uqlik kyk'u'ja ti'jjo tulil juntl majl Tk'wal Dios toj kya'j, a jatz anq'in juntl majl tu'n kyxol kyimnin, ex ax kklolqe tojjo kawb'il kujxix, a tzul kanin.

2

Taq'in Pabl toj Tesalónica

1 Ojtzqi'n kyu'n, erman, tej qkani'n kyuk'iy, nya noqx kukx o kaninji'y. 2 B'i'n kyu'n qa nimx ma tziky'x qi'ja tojjo tnam Filipos,* ikyxjo tze'nku toj kytanima, a Tesalónica.* Me ax Dios saj q'onte qipi'n tu'n mi tzaj qxob'ila, qala' tu'n t-xi qq'ma'nji'y Tb'anil Tqanil kolb'il toj tkyaqiljo yasb'il qe'y. 3 Tej t-xi qq'ma'n Tb'anil Tqanil kye'y, nya najninqotaqa ti'j, ex nya tu'n kab'e qk'u'ja, ex nti'taq jun qxima tu'n kykub' qsb'u'n. 4 Qala' ax te qMan Dios saj q'onte qokli'n, ex o

* 1:1 Kyb'i. 17:1 * 1:6 Kyb'i. 17:5-9 * 2:2 Kyb'i. 16:9-40 * 2:2 Kyb'i. 17:1-9

tzaj toqxeni'n Tb'anil Tqanil kolb'il qe'y.
Tu'ntzin ikyjo, ikytzin nqo yolineji'y nya
tu'n qel wena kywutzxjal, qala' twutz
qMan Dios, a xpich'il toj qanmin.* 5 Ikytzin
tze'nku b'i'n kyu'n, mix ja' xqo xmoxini'y
kyi'ja tuk'a jun yol tb'anilxnaj wen, ex mi
xqo jyo'n jun tumil tze'n tu'n qkanb'i'n
pwaq kyi'ja. Qu'n ax te Dios ka'yil qey
ti'jjo lu'n. 6 Ex nti' xqo qani'n, tu'n ttzaj
kyq'o'n qokli'n kyxola, ex kyxol txqantl
xjal. B'a'ntla qa ma b'ant qu'n ikyjo, qu'n
tsanjil Cristqo'y, me mix b'ant qu'n ikyjo,
tu'n mi kub'e qq'o'n jun iqtz kyib'aja.
7 Qala' ikyx b'antjo qu'n tze'nku jun txub'aj
k'u'jlinqe tal tu'n. 8 Ex ikyqexsinji'y, cheb'e
k'u'jlinqi'y qu'n, exla qa nim ma tziky'x
qu'n, noq tu'n t-xi qq'o'n Tb'anil Tqanil
kolb'il kye'y. Ex nya noq o'kxjo, qala'
tu'n t-xi qyek'i'n toj qchwinqila, tze'n tu'n
kyb'eti'y toj kynimb'ila. 9 Ex twutzxixjo
lo werman, qu'n ojtzqi'n kyu'n, tze'n
xqo aq'nini'y, tej xqo te'n kyxola. Nqo
q'mantaqa Tb'anil Tqanil kolb'il kye'y,
ex nqo aq'nintaqa q'ijl ex qniky'in, tu'n
tkanb'itjo telix qq'ija, tu'ntzintla mi kub'e
jun iqtz kyib'aja.* 10 Aye kye' ka'yilte, ex
a Dios ojtzqilte, tze'n xqo b'eti'y kyxola.
Ma qo b'eta tz'aqle ex jikyin toj qnimb'ila.
11-12 Ex ojtzqi'n kyu'n tze'n xqo nimsini'y
kyk'u'ja teyile junjun, ex tze'n xqo yolini'y
tu'n tajtz ti'j kyanmi'n, ikyxjo tze'nku jun
manb'aj kyuk'a tk'wal. Ex ma txi qoqxeni'n
kye'y, tu'n kyb'eta tze'nku taj Dios toj
kychwinqila, a ma tzaj txkon kye'y tu'n
kyokxa tojjo Tkawb'il Dios tzalu'n twutz
tx'otx', ex tzmax tojjo kya'j, a ja' nqoptz'aje
tkyaqil tipin Dios.
13 Tu'npetzi'n, kukx nqo q'o'n chjonte te
qMan Dios, qu'n tej t-xi kyb'i'nji'y Tyol,
a xi qq'ma'n kye'y, ma txi kynimi'n, nya
tze'nku tyol jun xjal, qala' axix twutz Tyol
Dios, a n-aq'nin toj kychwinqila ja'lin, a
ayi'y ë e'x niminte. 14 Qu'n ayi'y erman, ma
chi ok lipe'y ti'jjo tyek'b'il Ttanim qMan
Dios, a at toj tx'otx' Judey, aye' nchi nimin
ti'j Crist, a Jesús: Mi xkub' kyewinji'y kyn-
imb'ila, tej saj yajb'il kyi'ja kyu'n kyxjalila
aj Tesalónica, a nya nimilqe, ikyxjo tze'nku
kye nimil toj Judey mix kub'e kyewine
kynimb'il, tej ttzaj yajb'il kyi'j kyu'n nya
nimil, a nxjalila, a Judiyqe.* 15 Qu'n ayetzi'n
nxjalila kub' kyb'yo'n qAjaw Jesús, tze'nku
b'ant kyu'n ojtxe, tej tkub' kyb'yo'n tkyaqil
yolil Tyol Dios. Ex tze'nku ja'lin, xqo etz
lajo'n kyu'n. Ex kukx nchi b'inchin ti'jjo a
tky'e' Dios ti'j, ex nchi el kyiky'in kykyaqil
xjal.* 16 Tze'n qa qaja tu'n t-xi qq'ma'n Tyol
Dios kye xjal, a nya Judiyqe, tu'n kyklet,
mi nkytziyin, ex ma chmet kyil. Tu'ntzin
tpajtzjo ikyjo, ktzajil tkawb'il Dios kyib'aj, a
kujxix wen.

Taj Pabl tu'n t-xi' q'olb'il kye juntl majl nimil toj Tesalónica

17 Me atzin ja'lin, erman, tuk'a telin qpa'n
qib' kyuk'iy, mi nlo'ntl kywutza ja'lin, me
kukx nchi kub' qna'nji'y toj qanmi'n. Ex
tu'n ikyjo, nimxix qaja tu'n qxi'y lol kye'y.
18 Ex tze'nku we', ila' maj kub' nb'isi'n tu'n
nxi'y lol kye'y. Me a tajaw il miyon we'y
tu'n nxi'y. 19 ¿Me tiqu'n qaja tu'n qxi'y lol
kye'y? Qu'n tu'n ayi'y o chi oka te jun
q'uqb'il qk'u'ja ti'jjo a nqo ayo'n ti'j, aj tul
Jesucrist, a qtzaljb'ila ex a q'uqb'il qk'u'ja
toj kya'j. 20 Tu'npetzi'n, nqo tzajala kyi'ja,
qu'n ayi'y ma chi oka te qtzaljb'ila tzalu'n
twutz tx'otx', ex te jun nimsb'il qb'i'y twutz
qMan Dios ti'jjo qaq'i'n, aj tul juntl majtl.

3

1 Tu'n mix tpa'yix wanmi'n tu'n nb'inti'y
tze'n ite'y, b'e'x in kyija njunalxa tojjo
tnam Atenas,* 2 exsin b'e'x xi nchq'o'ntza
erman Timotey lol kye'y. Qu'n a erman
anetzi'n jun taq'nil qMan Dios; nimxix o
tz'aq'nin junx wuk'iy te yolil te' Tb'anil
Tqanil ti'j Crist. Xi nchq'o'n tu'n tonin
kyi'ja, ex tu'n tq'uqb'in kyk'u'ja toj kyn-
imb'ila, 3 qu'n tu'ntzin mix a'l jun kye' kub'
numj tu'n tkyaqiljo n-iky'x kyi'ja. Qu'n b'in
kyu'n qa il ti'j tu'n tiky'x tkyaqiljo lu'n qi'j.
4 Qu'n te' oto'xtaqa kyuk'iy, xi qq'ma'n qa
iltaq ti'j tu'n tiky'x yajb'il qu'n, ex ikytzin
ma b'ajjo, tze'nkuxjo ma tz'ok kyka'yi'n.
5 Tu'npetzi'n, b'e'x xi nsma'n Timotey lol
kye'y, tze'ntaq ite'y toj kynimb'ila, ex tu'n
ttzaj ti'n tqanil we'y. Qu'n nchyo'ntaq
wanmi'n kyi'ja, qu'n ya'j qa otaq chi kub'
tz'aqa tu'n tajaw il, ex noqit ikyjo noqxitla
s-el najjo qaq'i'n.

* 2:4 Gal. 1:10 * 2:9 Kyb'i. 18:3; 2Tes. 3:8 * 2:14 Kyb'i. 17:5 * 2:15 Kyb'i. 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; 18:12 * 3:1 Kyb'i. 17:15

6 Me atzin ja'lin, tej tmeltz'aj Timotey
kyxola, ex ma tzaj ti'n jun tb'anil tqanil
ti'j kynimb'ila, exsin kyk'u'jb'ila kyxola.*
Ma tq'ma qa kukx nqo tzaj kyna'nji'y tuk'a
kyk'u'jb'ila, ex qa kyajxixa tu'n qq'olb'in
te qib', ikyxjo tze'nku qe' qaja tu'n qlonte
qib'. 7 Tu'npetzi'n, erman, ma tziky'x qu'n
toj tkyaqiljo jni' yajb'il ex jni' b'is, me ma
qe qk'u'ja kyi'ja tu'n kynimb'ila. 8 Qu'n nim
nqo tzalaja toj qchwinqila, tu'n ma qb'i'y
qa wa'lqexixa toj kynimb'ila ti'j qAjaw.
9 Nimxix nxi nq'o'n chjonte te Dios kyi'ja,
tu'n nim tzaljb'il ma tzaj tq'o'n Dios we'y,
noq tu'n kynimb'ila ti'j. 10 Q'ijl ex qniky'in
nqo kub'sin qwutza te qMan Dios, tu'n ttzaj
tq'o'n amb'il qe'y, tu'n qxi'y lol kye'y juntl
majl. Qu'n tu'n b'a'n ite'y, ex qaja tu'n kyxi
qxnaq'tzi'n ch'intla, qu'n tu'ntzin nti'x jun
ti' naj toj kynimb'ila. 11 Qajatla'y noqit
ax qMan Dios junx tuk'a qAjaw Jesucrist
tz'onin qi'ja, tu'ntzintla qxi'y lol kye'y. 12 Ex
noqit ax qAjaw ch'iysintexixjo kyk'u'jb'ila
kyxolilixa ex kyuk'a txqantl xjal, ikyxitla'
tze'nku qe' kyi'ja, 13 tu'ntzintla jikyinxixjo
kyanmi'n ex tz'aqleqexix, twutz qMan Dios,
aj tul qAjaw Jesucrist juntl majl, kyuk'a
tkyaqil nimil.

4

A qchwinqil ntzalaj Dios ti'j

1 Atzin ja'lin erman, o b'aj qnik'u'n kye'y
tze'n tu'n kyb'eti'y toj tumil, ex tze'nku
taj qMan Dios tze'nkuxjo nkub' kyb'inchi'n
ja'lin. Me qo kub'sil qwutza kye'y toj tb'i
qAjaw Jesús, tu'n kukx tkub' kyb'inchinji'y
ikyjo. 2 Qu'n ojtzqi'n kyu'n a xnaq'tzb'il
xi qq'o'n, axjo tzaj tq'o'n qAjaw Jesús: 3 A
tajb'il qMan Diosjo, tu'n kyoka tz'aqle toj
kychwinqila, ex tu'n tel kypa'n kyib'a ti'jjo
ky'a'jin ti'jlb'inxi mejeb'lin. 4 Qu'n teyilex
te junjun tu'n tel tniky' te, tu'n tnajan
xjan wen tuk'a t-xu'jil, ex atitla toklin t-
xu'jil toj twutz; 5 nya tu'n tnajan tuk'a
achb'il ex tzeqb'il ti'j juntl ichin mo juntl
qya, tze'nkuxjo nb'ant kyu'nxjal, a na'm tel
kyniky' ti'j qMan Dios. 6 Mix a'l jun kye'
tu'n tkub' tb'inchin ikyjo, qu'n tu'n ikyjo
nkub' tsb'u'n juntl. Qu'n axte qMan Dios
ktzajil q'onte tkawb'il kujxix kyib'ajjo nchi
b'inchin te' ikyjo, a tze'nkuxjo xi qq'ma'n
kye'y. 7 Qu'n aku te qMan Dios o txkonqe
tu'n qanq'in saqxix toj tkyaqil, ex nya tuk'a
jun nya b'a'n toj qchwinqil. 8 Ikytzi'n, qa
at jun n-el iky'in te' xnaq'tzb'il lo, nya noq
jun ichin n-el tiky'in, qala' aku qMan Dios,
a tzaj q'onte Xewb'aj Xjan toj qanmin.
9 Atzin ja'lin, nya il ti'j tu'n qtz'ib'i'n
ti'jjo tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxolxa, qu'n axte
qMan Dios o tzaj yek'inte kye'y, tze'n
tu'n kyk'u'jlin te kyib'a kyxolili'y. 10 Ex
nkub' kyb'inchi'n ikyjo kyuk'a jni' nimil toj
tkyaqil tx'otx' te Macedonia. Me qo kub'sil
qwutza kye'y, erman, tu'n tch'iyxixjo
kyk'u'jb'il kyib'a. 11 Kyq'onka tilil, tu'n
kyanq'i'n wen, ex tu'n mi tz'okx kylimo'n
kyib'a tojjo a nya kye'y. Qala' kukx chi
aq'ninji'y, tze'nkuxjo o txi qq'ma'n kye'y,
12 tu'ntzintla kykub' nimi'n kyu'nxjal, a nya
nimil, ex tu'ntzin nti' atx taj kye'y.

A tulil qAjaw

13 Atzin ja'lin, erman, qaja tu'n tel
kyniky'a kyi'jjo aye' nimil nchi kyim,
tu'ntzin mi chi jaw lab'i'n, tze'nqeku
txqantl xjal, aye nya nimilqe, aye nti'
tq'uqb'il kyk'u'j, tu'n kylonte kywutz juntl
majl. 14 Qu'n b'i'n qu'n qa kyim Jesucrist, ex
jatz anq'in juntl majl. Exsin ikyqexjo nimil,
aye nchi kyim, kchi jawitz anq'in juntl majl
tu'n Dios, ex kchi tzajil ti'n tuk'a Jesús, aj
tul juntl majl. 15 Tu'npetzi'n, nxi qq'ma'nji'y
t-xnaq'tzb'il qAjaw: A awo itz'qox, ajxi tul
kanin qAjaw, mi qo nej kywutzjo aye' o
chi kyim. 16 Qu'n ax te qAjaw k'welitz toj
kya'j tuk'a jun tq'ajq'ojil twi' kujxix wen,
ex tuk'a tq'ajq'ojil twi' tnejil angel, ex tuk'a
tq'ajq'ojil tsu qMan Dios. Ex ayetzi'n nimil
otaq chi kyim, kchi jawitz anq'in nejxix.
17 Tb'ajlinxi' ikyjo, awotzinqe, a itz'qoxtaq,
qo xel ti'n junx kyuk'a toj muj, tu'ntzin
qten tuk'a qAjaw te jun majx.* 18 Twutzxixjo
xnaq'tzb'il lo. Tu'npetzi'n, kyq'uqb'imtzin
kyk'u'ja, tu'njo yol lo.

5

1 Atzin ja'lin erman, nya il ti'j tu'n t-xi
nq'ma'n tijjo tq'ijil mo ti'jjo jtoj tu'n tul
Jesús juntl majl tzalu'n twutz tx'otx', 2 qu'n
b'in kyu'n qa il ti'j tu'n tul qAjaw, me mix a'l
b'ilte jtoj b'a'n tul, qala' ikytzi'n tze'nku jun
ileq' n-ul qniky'in.* 3 Qu'n toj kywutzxjal

* 3:6 Kyb'i. 18:5 * 4:17 Mt. 24:30-31; Mr. 13:26-27; 1Co. 15:51-52 * 5:2 Mt. 24:43; Lc. 12:39; 2Pe. 3:10

tkyaqil b'a'n ta', ex nti' jun xob'ajil. Me
nti'kux toj kynab'l, aj tuljo xitb'il kyib'aj
tu'n qAjaw, qu'n ikyxjo tze'nku njaw q'i'n
jun qya tu'n tchyo'n tal, ex mix a'l jun
ktz'aqpajil.*
4 Me ayetzin kye', erman, nlay chi jaw
ka'ylaja, aj tul qAjaw, qu'n mi nchi b'eta
toj qxopin toj kyanmi'n, qu'n b'i'n kyu'n qa
il ti'j tu'n tul, a nti'kux toj qnab'l, tze'nku
tulil jun ileq'. 5 Qu'n qkyaqil ma qo ok
te spiky'in, ex te q'ijl toj qanmin, qu'n
qojtzqi'n qMan Dios, ex nya te qniky'inqo,
ex nti' nqo b'et toj qxopin. 6 Tu'npetzi'n,
mi qo ktan toj qnimb'il tze'nqeku' xjal nchi
ktan, aj tul ileq'. Qala' qk'asim qib' toj
qnimb'il, ex tenxit qnab'l, tu'ntzintla noq
b'inchil qten, aj tul. 7 Qu'n ayetzin kye', a
nchi b'et toj qxopin, ex nya tok tilil kyu'n
ti'j qMan Dios, ikyx tzele tze'nku jun xjal
nktan qniky'in. Nti' b'in kyu'n ti' kb'ajil. Ex
ikyx tze'nku aye nchi tx'ujte, toj qniky'in
nchi tx'ujte. 8 Me metzin qe', a awo nimil,
te q'ijlqo. Tu'npetzi'n, qtzyu'mtzin qib',
ex qklomtzin qib' noq tu'n qnimb'il ti'j
qMan Dios, ex tu'n qk'u'jb'il qib' qxol, ikyx
tze'nku jun xo'l q'aq' ntklo'n tib' tuk'a jun
kxb'il te kolb'il tk'u'j.* Ex q'uqlek qk'u'j
ti'jjo kolb'ilqe, ikyxjo tze'nku kolb'il twi'
jun xo'l q'aq'. 9 Qu'n nya ma qo tzaj tq'o'n
te Dios tu'n tiky'x jun kawb'il qu'n, kujxix
te jun majx, qala' noq o'kx tu'n qklet tu'n
qAjaw Jesucrist, 10 a o kyim te qxel, tu'n
qanq'in junx tuk'a, qa itz'qoxtaq, ex qa otaq
qo kyim. 11 Tu'npetzi'n, kynimsinx kyk'u'ja
kyxolilixa, ex kykujsinx kyib'a, tze'nkuxjo
ntena kyu'n.

Tej t-xi tq'o'n Pabl kynab'l nimil

12 Atzin ja'lin erman, nqo kub'sin qwutza
kye'y, tu'n kykub' kyniminji'y aye' nchi
aq'nin kuj kyxola, a aye' nejinel kyxola
toj tb'i qAjaw, aye' nchi jikysin kye'y toj
kynimb'ila. 13 Cheb'e chi kyka'yinqeka, ex
chi kyk'u'jlinqeka, qu'n tu'n aq'untl nb'ant
kyu'n kyxola, ex tenxit kymujb'il kyib'a
kyxolilixa, tu'ntzin kyte'n toj tb'anil. 14 Ex
ikyxjo erman, nqo kub'sin qwutza kye'y,
tu'n kyxi kykawinji'y aye' kyky'e' tu'n
kyaq'nin, ex tu'n kynimsin kyk'u'jjo aye'
kyja' kykub' numj, ex tu'n kymoji'n kyuk'a
a nti'xixl kyipin. Cheb'e chi ayo'n tajb'il
qMan Dios kyuk'a kykyaqil.
15 Kyka'yink kyib'a, qu'n qa at jun xkub'
b'inchinte jun nya b'a'n kyi'ja, mi xelin
kyu'n ikyxjo, noqpe kyja' kxela kychjo'n
tuk'a jun b'a'n. Kyb'inchima ikyjo kyx-
ola ex tuk'a kykyaqil xjal. 16 Kukxit chi
tzalaji'y.* 17 Mi txi kytzaqpi'n tu'n kyna'n
Dios.* 18 Kyq'onxa chjonte te qMan Dios
tojjo b'a'n ex qa tojjo nya b'a'n, qu'n
ikytzin taj Diosjo quk'a, awo nimilqo ti'j
tb'i Crist, a Jesús. 19 Mi tz'ok kymiyonji'y
a tajb'il Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n. 20 Mi
tz'el kyi'jlinji'y Tyol Dios nyolajtz kyxola.
21 Kyxpich'inkuji'y tkyaqil kyxnaq'tzb'ilxjal,
ex kyniminkuji'y a wen. 22 Ex kypa'mil
kyib'a ti'j tkyaqiljo nya wen.
23 Axit Dios, a Tajaw tkyaqil nuk'b'il,
kub' q'on kye'y saqxix, ex tz'ok ka'yin
te' kyanmi'n, kynab'la, ex kyxmilila,
tu'ntzintla nti'x jun ti' atx taj kye'y, aj
tul qAjaw Jesucrist. 24 Qu'n tz'aqlexix te',
a ma txkon kye'y, tu'n tjapin b'aj Tyol,
tze'nkuxjo ma tzaj tq'ma'n kye'y.

Jun q'olb'il tu'n Pabl, tu'n tjapin b'ajjo u'j lu'n

25 Atzin ja'lin erman, chi na'n Diosa
qi'ja.* 26 Kyq'onxa jun q'olb'il twutzxix kye
kykyaqil erman. 27 Ex kxel woqxeni'n kye'y
toj tb'i qAjaw, tu'n tkub' kyu'jinji'y u'j lo
kyxol kykyaqil erman. 28 Noqit kukx tten t-
xtalb'il qAjaw Jesucrist kyuk'iy. Ikyxitjo.

* 5:3 Is. 13:8 * 5:8 Is. 59:17; Ro. 13:12; Ef. 6:13-17 * 5:16 Fil. 4:4 * 5:17 Fil. 4:6; Col. 4:2 * 5:25 Col. 4:3-4

Tkab' Tu'j Pabl kye Nimil aj Tesalónica

A tkab' u'j kye nimil toj tnam Tesalónica junx ta' tnab'ljo xnaq'tzb'il tuk'a tnejil tu'j Pabl kye nimil antza. Me tojjo tkab' u'j, nimx nyolin ti'jjo aj tul meltz'aj qAjaw. Tb'ajlinxi ttz'ib'in Pabljo tnejil u'j, b'e'x ul tqanil te, qa aye nimil antza nimx yajb'il otaq tzaj kyi'j, ex otaq chi b'isin, qu'n kub' kyximin qa a tkab' tulil qAjaw Jesucrist otaq b'aj toj kywutz. Tu'ntzi'n lu'n, xi ttz'ib'in Pabljo tkab' tu'j kye, tu'ntzin tqe kyk'u'j, ex tu'n tchewx kyanmin tojjo jni' yajb'il n-iky'xtaq kyu'n, ex tu'n tqe kyk'u'j qa na'mtaq tul Jesucrist tkab' majin.

Tu'n ttzyetjo u'j lo, xi tq'o'n Pabl chjonte te Dios, qu'n ajo kynimb'il ex kyk'u'jb'il nimil toj Tesalónica kyjataq tch'iy. Te tib'ajxi, xi tchiky'b'in kye qa ajo Tkawb'il Dios ilxixtaq ti'j tu'n tjapin, ex ajo tkab' tulil qAjaw, twutzxix, me na'mxtaq tkanin tq'ijil. Ex atzin il twutz tx'otx', a tze'nku n-iky'x kyu'n, ilxixtaq ti'j tu'n tjapin. Me okxixpe kxe'l tetz toj il, ajxix tjapin tq'ijiljo ichin, a ntq'ma Pabl, a aj ilxixch (2:3).

Kyxoljo yol te q'ol nab'l ti'j kychwinqil nimil, ajo ntzaj tq'o'n toj tb'ajsb'il tu'j, ntzaj tq'o'n juntl yol te nuk'b'il ti'jjo tu'n kyaq'nin tu'n kykanb'inte kywa' toj tumilxix, a tze'nkuxjo yek'b'il kyij tq'o'n Pabl kye, te' tten kyuk'a.

Jun q'olb'il

1 Ayi'n Pabl nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n, junx tuk'a Silvano ex Timotey. Nxi ntz'ib'i'n kye'y, ayi'y Ttanim Dios toj tnam Tesalónica,* a ayi'y ma tz'ok kymujb'in kyib'a tuk'a qMan Dios ex tuk'a qAjaw Jesucrist. 2 Chjonte qMan Dios tu'n t-xtalb'il ex tnuk'b'il kyib'aja, a qTata ex qAjaw Jesucrist.

A Dios kkawil kyib'aj aj il, aj tul qAjaw Jesús

3 Erman, kukx nxi qq'onji'y chjonte te qMan Dios kyi'ja. Ex il ti'jjo lo tu'n tkub' qb'inchi'n, qu'n a kynimb'ila nch'iyxix wen, junx tuk'a kyk'u'jb'ila teyile junjun. 4 Tu'npetzi'n, kukx nqo yoli'n kyi'ja kyxol kykyaqil Ttanim Dios, qu'n tu'n nimxix kynimb'ila ex tu'n wa'lqexixa toj tkyaqiljo nya b'a'n ntzaj kyu'nxjal, ex toj tkyaqiljo b'is n-iky'x kyu'n.

5 Ate lu'n nyek'inte qa tz'aqlexix Dios tuk'a tkawb'il, qu'n toj tkyaqiljo jni' n-iky'x kyu'n, ma tzaj tq'o'n Dios kyokixa toj kya'j. 6 Qu'n tz'aqlexix te Dios. Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n ttzaj tq'oj Dios kyi'jjo aye' nchi yajin kyi'ja. 7 Ex ktzajil tq'o'n ajlab'l kye'y, ayi'y n-iky'x kyu'n; ikyxjo tze'nku qe' ktzajil tq'o'n ajlab'l qe'y, toj tq'ijil, aj tul qAjaw Jesús toj kya'j tuk'a q'aq' njulin wen, ex kyuk'a jni' t-angel. 8 Ex tzul q'olte tkawb'il kujxix kyib'aj kykyaqiljo, a mi ẍi nimin ti'j Dios, ex mi xkub' kynimin a Tb'anil Tqanil kolb'il te qAjaw Jesucrist. 9 Ex ktzajil q'o'n kawb'il kujxix te jun majx, ex kchi elix lajet najchaq tk'atz Dios toj kya'j, ja' nqoptz'aje qAjaw tuk'a tkyaqil tipin. 10 Tkyaqiljo lo kb'ajil, aj tul tq'ijil, tu'n tul qAjaw, tu'n tjaw nimsin tb'i, ex tu'n kyjaw ka'ylaj tkyaqil nimil, junx kyuk'iy, ayi'y ma txi kyniminji'y a yol xi qq'ma'n kye'y.

11 Tu'npetzi'n, kukx nqo na'nji'y Dios kyi'ja, tu'n kyb'eta toj tumilxix, a tze'nkuxjo kyokli'n, te' ẍi tzaj txko'n tu'n. Ex nqo kub'sin qwutza te Dios, tu'n kytzaj oni'n tu'n, tu'n tjapin b'ajjo jni' kyajb'ila b'a'n ex tkyaqil kyaq'i'n, a nkyb'inchi'n tu'n kynimb'ila, noq tuk'a tkyaqil tipin qMan. 12 Ikytzi'n, kjawil nimsit tb'i qAjaw Jesucrist toj kychwinqila, ex ikyxjo kye' ex kchi jawil nimsi'n kywutz tkyaqil xjal noq tu'n t-xtalb'il qMan Dios ex qAjaw Jesucrist.

2

Aj tyek'in te tib'jo ichin b'inchil ilxix

1 Atzi'n ti'jjo tulil qAjaw Jesucrist, ex ti'jjo aj qchmet junx tuk'a,* qo kub'sil qwutza kye'y, erman, 2 tu'n mi jaw kytx'ixpinji'y kynab'la, ex mi chi jaw xob'a, qa at juntl xnaq'tzb'il, nyakutlaj tu'n Xewb'aj Xjan, mo tu'n jun yol, aj tok kyb'i'n, mo tu'n jun u'j, nyakutlaj awo'y xqox sma'nte, ex qa ntq'ma'n qa lu tq'ijil qAjaw ma tzul, qa chi'. 3 Mi txi kyq'o'n kyib'a tu'n kykub' sb'u'n kyu'nxjal, qu'n aj na'mxtaq tpon tq'ijil tu'n tul qAjaw, ok chi q'ojlilxjal ti'j qMan Dios nej, ex antza k'wele tyek'in ichin tib', a

* 1:1 Kyb'i. 17:1; 1Tes. 1:1 * 2:1 1Tes. 4:15-17 * 2:4 Dan. 11:36; Ez. 28:2; Mt. 24:15; Mr. 13:14

ajq'ojxix ti'j Dios, a o tz'el q'o'n te najin te
jun majx. 4 Qu'n atzin ichin lo kjawil tnim-
sin tib' twutz Dios,* ex kq'ojlil ti'j tkyaqil
kydiosxjal ex ti'j tkyaqil k'ulb'il. Ex okpe
k'wel qe toj tnejil ja te kynab'l nxjalila Dios,
aye' aj Judiy. Ex k-okil tq'o'n tib' nyakuj
Dios. Ex ok tq'ma'b'il: Ayi'n we' Dios, chila'.
5 ¿Mitzin na'n kyu'n, tej t-xi nq'ma'n
kye'y ti'j tkyaqiljo lo, tej intinxtaqa
kyuk'iy? 6 Ex atzin ja'lin, b'i'n kyu'n ti'
ma tz'ok meqonte, tu'n mi tzule ichin
lo. Na'mx tkanin tq'ijil. 7 Atzi'n tipin
nya b'a'n, n-aq'nin ja'lin twutz tx'otx' toj
ewajil, tzmaxi' aj teljo a meqolte. 8 B'e'xsin
k'wel tyek'i'n ichin tib', a aj ilxix, me b'e'x
k'wel b'yo'n tu'n qAjaw, noq tuk'a T-xew.*
Ex noq tu'n tqoptz'ajiyil tten, b'e'x k'wel
yuch'j te jun majx. 9 Atzin ichin aj ilxix
tzul noq tu'n tipin satanás, a tajaw il. Ex
k'wel tb'inchin nim techil tipin, a noq tu'n
kyjaw ka'ylajkuxjal ti'j, me noq te sb'u'b'l.*
10 Ex k'wel tb'inchin tkyaqil wiq il, noq tu'n
kysb'etku xjal tu'n, aye kyja' kyxi' toj najin,
qu'n kyky'e' tu'n kynimin ti'jjo Tb'anil
Tqanil kolb'il, a twutzxix, tu'n kyklet.
11 Tu'npetzi'n, ax Dios kxel tzaqpinkye tu'n
kykub' sb'u'n, ex tu'n t-xi kynimin a yol nya
twutzx, 12 tu'ntzin kynaj te jun majx, qu'n
kyky'e' tu'n t-xi kynimin Tb'anil Tqanil,
qu'n noq o'kx nchi tzalaj tu'n kyb'inchin il.

Ma qo jaw sk'o'n tu'n qMan Dios tu'n qklet

13 Me metzin kye', erman, ayi'y
k'u'jlinqi'y tu'n qAjaw, o chi jaw sk'o'n
atxix ojtxe tu'n qMan Dios, tu'n kykleta,
noq tu'n o saqix kyanmi'n tu'n Xewb'aj
Xjan, ex tu'n o chi nimi'n ti'j Tb'anil Tqanil
kolb'il, a twutzxix. Tu'npetzi'n, kukx kxel
qq'o'nji'y chjonte te Dios kyi'ja. 14 Ikytzi'n,
ma chi txokli'y tu'n qMan Dios tu'n kykleta,
noq tu'n Tb'anil Tqanil kolb'il, a xi qq'ma'n
kye'y, tu'ntzi'n ja'lin at kyokli'n ti'jjo a at
toj kya'j, ja' nqoptz'aje qAjaw Jesucrist.
15 Tu'npetzi'n, ayi'y erman, chi we'xixa
jikyin wen toj kynimb'ila, ex mi tz'el naj
toj kyk'u'ja a xnaq'tzb'il xi qq'o'n kye'y,
tej oto'xtaqa kyuk'iy, ex tojjo u'j xi qsma'n
kye'y.* 16-17 Aku qAjaw Jesucrist ex qMan
Dios o tz'ok k'u'jlinqe, ex o tzaj tq'o'n jun
q'uqb'il qk'u'j te jun majx. Ex tu'n ikyjo,
tzaj tq'o'n jun tb'anil tumil tu'n kyayo'n
ti'jjo a at toj kya'j, noq tu'n t-xtalb'il. Axit
qAjaw ex qMan Dios nimsin te kyanmi'n ex
tu'n kywe'xixa kujxix, tu'ntzin kyyoli'n ex
tu'n kyb'inchinteji'y wenxix toj tkyaqil.

3

Qo na'n Dios, tu'n tkanin Tyol Dios toj tkyaqil twutz tx'otx'

1 Atzin ja'lin, erman, chi na'n Diosa qi'ja,
tu'n tkanin Tb'anil Tqanil qAjaw liwey toj
tkyaqil twutz tx'otx', ex tu'n tkub' nimin,
tze'nkuxjo tej xpon kanin kyxola. 2 Ex chi
na'n Diosa qi'ja tu'n qkleta toj kyq'ob'xjal
pi'sqe ex aj ilqe, qu'n nya tkyaqilxjal nim-
ilqe ti'j Tyol Dios. 3 Me me te Dios tz'aqlexix
te', ex chi k'wel tzyu'n tu'n jikyinxix, ajxi
tjapin b'aj tkyaqil; ex ok chi elil klo'n tu'n,
toj tq'ob' tajaw il. 4 Ex q'uqle qe qk'u'j
ti'j qAjaw, qu'n atzi'n xi qq'ma'n kye'y, ax
nkub' kyb'inchinji'y, ex noqit kukx kub'
kyb'inchinji'y. 5 Axit qAjaw tz'onin kye'y,
tu'n tel kyniky'a te tq'aq'b'il tk'u'j qMan
Dios kyuk'iy, ex tu'n kykujsin te kyib'a,
tze'nku te Crist, toj tkyaqiljo a n-iky'x
kyu'n.

Il ti'j tu'n qaq'nin

6 Atzin ja'lin erman, kxel qq'ma'n
kye'y toj tb'i qAjaw Jesucrist, tu'n tel
kypa'n kyib'a ti'j tkyaqiljo erman, a tky'e'
tu'n taq'nin, ex mi nb'et tze'nku tojjo
xnaq'tzb'il, a xi qyek'i'n. 7 Qala' b'i'n kyu'n
qa il ti'j tu'n kyok lipe'y ti'jjo yek'b'il xkub'
qq'o'n kywutza, qu'n nyataq ky'ajqo'y
kyxola, 8 ex mix ja' xqo ok wani'y kyi'ja.
Qala' ma qo aq'ni'n q'ijl ex qniky'in,
tu'ntzin mi tz'oke jun iqtz kyi'ja.* 9 ¿Qu'n
noqittzin nti'taq qokli'n ti'j jun onb'il, tu'n
t-xi qqani'n kye'y? Me mi xi qqani'n. Qala'
ma qo aq'ni'n, tu'ntzintla tkyij qq'o'n jun
yek'b'il kye'y, tu'n kyok lipe'y ti'j. 10 Qu'n
tej qte'n kyuk'iy, xi qnik'u'n kye'y, qa at
jun a'la tky'e' tz'aq'nin, ex nti' tu'n twa'n.
11 Nxi qna'nji'y lu'n kye'y, qu'n b'i'n qu'n
qa at junjun kyxola, a kyky'e' chi aq'nin,
ex noq n-ex kyq'ij kyb'etb'in kytziyile ja.
12 Me aye xjal lo kxel qq'ma'n kye toj tb'i
qAjaw Jesucrist, tu'n kyaq'nin, tu'ntzintla

* 2:8 Is. 11:4 * 2:9 Mt. 24:24 * 2:15 1Co. 11:2 * 3:8 Kyb'i. 18:3; 1Tes. 2:9 * 3:13 Gal. 6:9

tkanb'itjo telix kyq'ij kyu'n. 13 Ayi'y erman,
mi chi sikyti'y tu'n kyb'inchinteji'y wen.*
14 Ex qa at jun kyxola mi nkub' tb'i'n a nxi
qq'ma'n kye'y tojjo u'j lo, noq kyka'yinka,
exsin kypamil kyib'a ti'j, tu'ntzin ttzaj
tx'ixwe. 15 Me mi tz'el kyiky'i'n, qala'
kyq'o'nxa jun tnab'l, qu'n erman.

Jun tq'olb'il Pabl ex jun na'j Dios tu'n tjapin b'ajjo u'j lo

16 Noqit ax qAjaw, a Tajaw tkyaqil nuk'b'il,
kukx tzaj q'onte tnuk'b'il toj tkyaqil. Ex
axit qAjaw ten kyuk'iy toj tkyaqil. 17 Atzin
q'olb'il lu'n ayinkuy Pabl nchin kub'
tz'ib'i'nte tze'nkuxjo nkub' ntz'ib'inji'y
tkyaqil wu'ja. Ex ikytzin k-elile kyniky'ji'y
te, qa ayinkuy nchin kub' tz'ib'inte u'j lo.
18 Noqit a t-xtalb'il qAjaw Jesucrist
kyib'aja kykyaqila. Ikyxitjo.

Tnejil Tu'j Pabl te Timotey

Aye kab'e tu'j Pabl te Timotey, tuk'a' u'j te Tito, atzin kyb'i o tz'ok q'o'n: U'j kye Kyik'lel, qu'n xi sma'n noq o'kx kye xjal, a o chi ok te kyik'lel, ex nchi aq'nin kyxol nimil.

Ante Timotey jun ku'xin ex nimil; atzin tnana jun qya aj Judiy, ex atzin ttata jun ichin aj Grecia. Antza jyete Timotey tu'n Pabl toj tnam Listra (Kyb'i. 16:1-3). Ex o tz'ok te jun tuk'a ex mojilte Pabl toj taq'in qAjaw. Atzin tnejil u'j tu'n Pabl te Timotey nyolin ti'j oxe tumil xnaq'tzb'il ma tij wen:

Tze'nku kyoj capítulo 1–3, ntzaj tq'ma'n qa nimxix tb'is ntzaj kyi'jjo xnaq'tzb'il, a nya twutzxix, a otaq tz'oksin kyxol nimil. Ayetzi'n xnaq'tzb'il lo, noq jun kyximxjal tzalu'n twutz tx'otx', ex nti' tajb'in tu'n kyb'et nimil toj tumilxix kyu'n. Tu'npetzi'n, tq'ma Pabl qa ilxix ti'j jun xnaq'tzb'il twutzxix, tze'nku tu'n kyklet-xjal noq tu'n t-xtalb'il qMan, ex tze'nku o'kx te Jesucrist at toklin tu'n tyolin kyi'jxjal twutz Dios (2:5).

Atzin tkab' tumil ma tij tojjo u'j lo nyolin ti'j tze'n tu'n tnik'ete' k'ulb'il toj tumilxix, ex ankyeqexixjo xjal tu'n kyok te nejinel ex mojil toj Ttanim Dios. Te tib'ajxi, xi tq'o'n Pabl jun tumil te Timotey tze'n tu'n t-xi xkyeye taq'in, ex tu'n tok te jun tb'anil aq'nil te Jesucrist (4:6). Ex at juntl tumil xnaq'tzb'il tojjo u'j lu'n, tze'nku na'j Dios kyu'n nimil kyi'j tkyaqil xjal, ex tze'n tu'n kyb'ete ichin ex qya toj tumilxix.

Jun q'olb'il tu'n Pabl te Timotey

1 Ayi'n Pabl, jun tsanjil Jesucristqi'n, chq'o'n tu'n Dios, a Klolqe, ex tu'n qA-jaw Jesucrist, a q'uqlexix qk'u'j ti'j. 2 Nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n tey, Timotey, ay ok nq'o'n te nk'wala toj qnimb'il.* Noqit ax qMan Dios ex Crist, a Jesús, tzaj q'o'nte t-xtalb'il, tq'aq'b'il tk'u'j, ex jun nuk'b'il toj tchwinqila.

Jun tqanil ti'jjo xnaq'tzb'il nya toj tumil

3 Qu'n ikytzi'n tze'nku in kub'sin nwutza tey, tej nxi'y toj tx'otx' te Macedonia, exsin ikyx te' ja'lin kxel nq'ma'n juntl ma-jla tey, tu'n tkyija toj tnam Éfeso, tu'n t-xi tnik'u'n te junjun xjal, tu'n mina txi kyyek'in jun xnaq'tzb'il, nya toj tu-mil, 4 ex tu'n mi tz'ok kyb'i'n kyla'jxjal ex jni' kyb'isxjal, a nti' b'ajsb'il kye, kyi'j ojtxe qxe'chil. Qu'n tkyaqiljo lu'n, noq tu'n qyasin ti'j, ex mi n-onin qi'j tu'n tjapin qnimb'il tze'nku taj Dios. 5 Nya tiqu'nil nxi ntz'ib'inji'y lu'n, noq tu'n tok kyk'u'jlin kyib'a kyxolxa kykyaqilxa, tuk'a jun k'u'jb'il, a tzajnin tojxix kyanmi'n saqxix, ex toj tb'anil kynab'la, ex tu'n kyn-imb'ila twutzxix. 6 Qu'n at junjun ma tz'el txalpaj kyi'jjo lo; ma txi lipe ti'jjo kyximx-jal, a nti' tajb'in. 7 Kyaj tu'n kyok te xnaq'tzil ti'jjo tkawb'il qMan Dios, ex mi n-el kyniky' te a nkyq'ma'n, ex ti'jjo kyxnaq'tzb'il nxi kyq'o'n nyakuj twutzxix.

8 Qu'n b'i'n qu'n, qa b'a'n te' tkawb'il Dios, me qa ma tz'ajb'in qu'n tze'nkuxjo taj. 9 B'a'n tu'n ttzaj qna'n, qa nti' kawb'il ntzaj kyib'ajjo nkub' kyb'inchin wen, qala' kyib'ajjo nchi b'inchin nya wen: Tze'nqeku xjal n-el kyi'jlin kawb'il, ex kyky'e' tu'n kynimin, ex aye nya b'a'nqe, ex aj ilqe, ex aye kyky'e' tu'n t-xi kynimin qMan Dios exsin Tyol, ex aye nkub' kyb'yo'n kyman ex kytxu, ex kykyaqiljo b'yol xjal, 10 ex kykyaqiljo nchi b'inchin aj pajil ti'jlb'inxi mejeb'lin, ex aye nchi ky'a'jin, ichin tuk'ax jun ichin ex qya tuk'ax jun qya, exqetzi'n jni' elq'il xjal, ex jni' sb'ul yol, ex tkyaqiljo nkujsinte tyol, a nya twutzx, twutz kawil; ex tkyaqiljo nkub' kyb'inchin nya b'a'n ti'jjo xnaq'tzb'il twutzxix. 11 Ex atzi'n xnaq'tzb'il lu'n ikyxjo tze'nku ntq'ma'n Tb'anil Tqanil tz'aqlexix, a oqxenintz we'y tu'n qMan Dios, nimxixjo tb'i.

Ntzaj tq'o'n Dios qipin tu'n qajb'in te

12 Kxel nq'o'n chjonte te qAjaw Jesucrist, a ma tzaj q'o'nte wipi'n, qu'n ma chin ok tq'o'n tz'aqle twutz, ex ma chin kub' tq'o'n toj taq'in. 13 Nejlku nim ma chin q'ojli'y ti'j, ex ajinqi'n ẍin el i'jlin kye Ttanim, ex ma chin yasin ti'j.* Me ma tzaj q'aq'in tk'u'j wi'ja, qu'n na'mtaq nnimi'n ti'j, ex mi n-eltaq nniky'a te' nb'anttaq wu'n.* 14 Me nimxix t-xtalb'il ma tzaj tq'o'n qAjaw wib'aja, junx tuk'a qnimb'il ex tq'aq'b'il qk'u'j, noq tu'n qmujb'il qib' tuk'a Crist, a Jesús. 15 Twutzxix te' lu'n, ex tkyaqil tu'n

* 1:2 Kyb'i. 16:1 * 1:13 Kyb'i. 8:3 * 1:13 Kyb'i. 9:4-5

t-xi niminte: Qa a Crist, a Jesús, ul twutz
tx'otx' tu'n kykletjo aj il, ex ayinkuy nimxix
wila tze'nku kye txqantl. 16 Tu'npetzi'n, qa
ma chin kleta tu'n tq'aq'b'il tk'u'j Jesucrist
wi'ja, exsin ikyx aku klet txqantl. Qu'n
ikytzi'n ma chin okeji'y te jun yek'b'il kyejo
a tu'ntaq kynimin ti'j, tu'n t-xtalb'il, tu'n
tten kychwinqil te jun majx. 17 Tu'npetzi'n,
kukx qq'onx chjonte ex qnimsiks tb'i qMan
Dios, a Kawil tib'aj tkyaqil, a itz' te jun majx,
me a nya q'ancha'l, a o'kx jun Dios at. Nti'
juntl. Ikyxitjo.

18 Atzin ja'lin, Timotey, ay nk'wala, kxel
woqxeninji'y nuk'b'il lo tey: Tz'okxit tilil
tu'n, tu'n tb'et-xixa wen toj tnimb'ila
ex tuk'a tnab'la, tu'ntzin tjapin tu'n,
tze'nkuxjo yolajtz ti'ja ojtxe toj tb'i qMan
Dios. 19 Qu'n ila' ma chi kub' tz'aq toj
kynimb'il, tu'n mi ẍi ok lipe kyi'jjo lo,
20 tze'nku ma b'aj te Himeneo ex Lejantr,
aye' o chex nq'o'n tjaq' tkawb'il tajaw il, a
satanás, tu'ntzin tajtz ti'j kyanmin, ex tu'n
mi chi yolb'ine ti'j qMan Dios.

2

Jun xnaq'tzb'il ti'jjo na'j Dios

1 Tu'npetzi'n, kxel woqxeni'n tey, tu'n
kykub'sin kywutza tuk'a na'j Dios ti'j
tkyaqil xjal, ex tu'n kyyolin tuk'a Dios
kyi'j, tuk'a nim aq'b'il chjonte te; 2 ex tu'n
kyna'n Dios kyi'jjo tkyaqil nejinel ex jni'
kawil, tu'ntzintla qb'et toj tumil, ex tuk'a
jun b'a'n nuk'b'il, ex tu'n tajtz ti'j qanmin
twutz Dios, ex tu'ntzin qok tz'aqlexix toj
tkyaqil. 3 Qu'n tb'anilxjo lu'n, ex ntzalaj
Dios, a Klolqe te jun majx, ti'j. 4 Qu'n atzin
taj Diosjo tu'n kyklet-xjal kykyaqil, ex tu'n
tel kyniky' ti'jjo a twutzxix. 5 Qu'n junch'in
Dios at; ex junch'in ichin yolil kyi'jxjal
twutz Dios, aku Jesucrist, 6 a xi q'o'nte tib'
te kyimin te chojb'ilte qil, tze'nkuxjo otaq
chiky'b'ajtz tu'n qMan Dios toj tq'ijil, tu'n
tkotpit tkyaqil xjal tu'n.* 7 Tu'npetzi'n,
ma tzaj q'o'n wokli'n, tu'n nyoli'n ti'jjo
tzaqpib'l lo, ex ma chin oka te tsanjil qMan,
tu'n kyxnaq'tzitjo aye nya Judiyqe ti'jjo
nimb'il, a twutzxix.* Twutzxix we'y; nya
noq nja b'ant wu'n.

8 Waja tu'n kyna'nxjal Dios tkyaqil twutz
tx'otx'. Ex aj tja kyi'n kyq'ob' twutz qMan
toj kyna'n Dios, kyb'inchim tuk'a kyanmin
saqxix, nya tuk'a q'oj, ex nya tuk'a yolb'il
ti'j juntl.

Jun xnaq'tzb'il kye' qya nimil

9 Ex waja tu'n tok kyoksin qya kyxb'alin
tb'anilx ex toj tumil, me nya noq tu'n tjaw
kynimin kyib' kywutzxjal, qala' tuk'a jun
mutxsb'il; nya tu'n tjax kyq'o'n txqan ti' toj
kywi' tu'n tqoptz'aj, noq tu'n kyka'yinxjal
kyi'j, ex tu'n mina tz'ok kyq'o'n kyxb'alin
ntz'iltz'in tuk'a ta'l q'anpwaq, ex tu'n
mina tz'okx kyq'o'n kyu noq tal ab'j
nqopin wen,* 10 qala' tuk'a kyb'inchb'in
b'a'n tze'nkux ntene tu'n jun qya nimil ti'j
qMan Dios.

11 Ayejo qya, aj kyok toj xnaq'tzb'il ti'j
Tyol qMan toj tja Ttanim Dios, b'a'n tu'n
kykub' nume, ex tu'n mutxin kyten. 12 Mi
chin q'o'n qya xnaq'tzb'il kyib'aj ichin, ex
nya tu'n kykawin kyib'aj. Qala', noq tu'n
tkub' kyb'i'n, ex nya tu'n kych'otj. 13 Qu'n
ate Adán b'ant nej tu'n Dios,* exsin kub'
b'inchinxilte Eva.* 14 Ex nya te Adán kub'
sb'u'n tu'n tajaw il, qala' a teqya. Ex tej
tkub' sb'u'n, b'e'x i ok aj il.* 15 Me kkletil
te qya te tkyaqil ti', qa ma kub' ten toj tja,
ex qa ma tz'ok tq'o'nxix tilil tu'n tjapin b'aj
tu'n, tze'nkux jun tb'anil txub'aj kyxol tal,
ex tuk'a tnimb'il, ex tuk'a tq'aq'b'il tk'u'j,
tu'ntzin tten saqxix wen.

3

Aye nejinel ex mojil toj Ttanim Dios

1 Twutzxix te lu'n: Qa at jun nimil taj
tu'n tok te nejinel kyxol nimil, tb'anilxjo
t-xim ikyjo. 2 Me il ti'j nej tu'n tb'et
tojxix tumil, tu'n nti' jun xjal yolb'in
ti'j, ex junch'in t-xu'jil, jikyinxix toj tch-
winqil, ex tzyu'n tib' ti'j tkyaqil nya
b'a'n, ex nkub' nimin kyu'nxjal, b'a'n
xk'amin kyi'jxjal toj tja, at-xix tnab'l tu'n t-
xnaq'tzin, 3 ex nya tx'ujtinel, ex nya b'ujil,
qala' wen, ex che'wxix tanmin, ex nya
xo'nk tk'u'j ti'j pwaq. 4 Ex b'a'n kawin toj
tja, b'a'n chi nimin tk'wal tuk'a mutxb'il.
5 Qu'n qa mib'in kawin toj tja, ¿Tze'ntzin
ttentz aj tb'ant tkawin tib'aj Ttanim Dios?

* 2:6 Mt. 20:28; Mr. 10:45; Gal. 1:4; Tit. 2:14 * 2:7 2Tim. 1:11 * 2:9 1Pe. 3:3 * 2:13 Gen. 2:7 * 2:13 Gen. 2:21-22 * 2:14 Gen. 3:1-6

6 Tu'npetzi'n, nya wen tu'n tok jun a'la
te nejinel, qa a'kxtaq tnimin, qu'n aku ja
tnimin tib', ex tu'n ikyjo, aku kub' tz'aq
tjaq' tqanb'il Dios, tze'nku' b'aj te' a ok
te tajaw il ojtxe. 7 Ex il ti'j tu'n tnimajtz
kyu'nxjal nya nimilqe, noq tu'n nb'et toj
tumil, tu'ntzin mi tz'ele toj ttx'ixew, ex tu'n
mi kub' tz'aq toj tq'ob' tajaw il.*

8 Ex ikyxjo kye mojil,* tu'n tok jun kyok-
lin, il ti'j nej tu'n kyb'et toj tumil, tu'ntzin
kynimajtz kyu'n txqantl, nya noq tu'n
kymeltz'aje tuk'a kyyol, ex nya tx'ujtinelqe,
ex nya tu'n kykanb'in jun pwaq, a nya toj
tumil. 9 Ex il ti'j tu'n tkub' kynimin a t-xilin
qnimb'il, nya tuk'a kab'e kyk'u'j. 10 Me il ti'j
tu'n kyok ka'yit nej, ex qa nti' ch'in kyky'i,
b'a'n tu'n kyok te mojil toj Ttanim Dios.

11 Ex aye qya, a mojilqe, il ti'j tu'n kyb'et
toj tumil, tu'n kynimajtz kyu'n txqantl,
ex nya iqil yolqe, qala' mutxin kyten, ex
tz'aqleqe toj tkyaqil. 12 Ex ikyqexjo, aye
ichin mojilqe, junxch'in kyxu'jil tu'n tten,
ex il ti'j tu'n tten jun b'a'n kawb'il toj kyja
kyxol kyk'wal. 13 Qu'n ayetzi'n mojil njapin
kyaq'in tojxix tumil, b'a'n kchi elile toj ky-
wutzxjal, ex tuk'a tkyaqil tq'uqb'il kyk'u'j,
kxel kyq'ma'n kynimb'il ti'j Crist, a Jesús.

14-15 Nchin b'isi'n tu'n nxi'y lol tey, me qa
ẍin we'taqkuy, kxe'l ntz'ib'inji'y u'j lu'n tey,
tu'n tel tniky'a te, tze'n tu'n kyb'ete' jni'
xjal toj Ttanim Dios, a Dios itz'xix. Ex a
Ttanim tzyul te' yol, a twutzxix, ex nb'et
tze'nkuxjo ntzaj t-xnaq'tzin, tu'ntzin kyok
te yek'ilte Dios kywutzxjal. 16 Tu'npetzi'n,
b'i'nxix qu'n, qa nimxix t-xilin qnimb'il,
ikyxjo tze'nku nqq'ma'n:

Tzaj tyek'in Dios tib' qe noq tu'n Jesús, a
Tk'wal, tej tok te xjal.
Ex tzaj tchiky'b'in Xewb'aj Xjan qa twutzx,
qa a Diosjo; ex iwle kyu'n angel.
O yolajtz kyexjal tkyaqil twutz tx'otx', ex
nim xjal o nimin ti'j.
Ex jax q'i'n toj kya'j, ja' nqoptz'aje qMan
Dios te jun majx.

4

Aye' nimil kyjel kytzaqpin kynimb'il

1 Twutzxix ntq'ma'n Xewb'aj Xjan, qa
aj ch'ixtaq tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz
tx'otx', at junjun kyjel ttzaqpi'n tnimb'il,
tu'n t-xi lipe kyi'j taq'nil tajaw il, tuk'a kyx-
naq'tzb'il, a noq te sb'u'b'l. 2 Kxel kyb'i'n
kyyol xmiletz', a nya twutzx chi yolin, ex
mi na'n kyu'n a wen exjo nya wen, qu'n ajo
kynab'l nti' tajb'in, nyakuj ma tz'e'y tu'n
jun kyaq kxb'il. 3 Ex n-el kyiky'in mejeb'lin,
ex n-el kyiky'in junjun ti', a tch'iysb'in Dios,
a wen tu'n t-xi qniky'b'in te jun tzaljb'il
te qe, ex tu'n t-xi qq'o'n chjonte te Dios,
a awo ma qo nimin ti'jjo yol twutzxix.
4 Qu'n tkyaqiljo tch'iysb'in Dios wen te'.* Ex
nti' tumil tu'n tel qiky'in; qu'n qa ma txi
qq'o'n chjonte te Dios ti'j, k'wel tky'iwlin
Dios tkyaqil. 5 Qu'n kyjel saqixjo jni' lu'n
tu'n Tyol qMan, tej tkyij tz'ib'it ojtxe qa
wen tkyaqil, ex tu'n qna'b'l Dios te aq'b'il
chjonte te.

Jun tb'anil taq'nil Jesucrist

6 Qatzin qa ma txi t-xnaq'tzinjiy anetzi'n
kye nimil, tb'anil aq'nilpetzintza te qAjaw
Jesucrist, ex nojnin tu'n yol nimin qu'n, a
tb'anil xnaq'tzb'il, ma tz'ok lipey ti'j.

7 Iky'imiljiy tkyaqil kyyolxjal nya tumil,
ex jni' kyla'jxjal, a nya b'a'n. Qala' q'onka
tilil, tu'n tajb'in te Dios. 8 Qu'n qa ma tz'ok
qq'o'n ipb'il ti'jjo qxmilil, at ch'in tajb'in.
Exsin ikyx te' qa ma tz'ok qq'o'n ipb'il tu'n
qajb'in te Dios, nimxix tajb'in te chwinqil
tzalu'n twutz tx'otx', ex te chwinqil te jun
majx toj kya'j.

9 Twutzxixjo yol kxel nq'ma'n, ex b'a'n
tu'n tnimajtz kyu'n tkyaqilxjal. 10 Nqo
aq'nin ex n-iky'x yasb'il qu'n, noq tu'n
tpajjo yol lu'n: Q'uqlek qk'u'j ti'jjo Dios itz',
a Klol tkyaqil xjal, aye' kchi nimil ti'j.

11 Atzi'n lu'n atzin q'manxjiy, ex
xnaq'tzinxa kye kykyaqil. 12 Ex mi kub'
tb'inchi'n tze'n kye txqantl ku'xin, tu'ntzin
mi tz'ele iky'ini'y kyu'nxjal. Qala' tz'okxa
jun yek'b'il kywutz tkyaqil: Tu'n tb'eta toj
tumil tuk'a tyola, tuk'a tq'aq'b'il tk'u'ja,
tuk'a tnimb'ila, ex tuk'a tchwinqila saqxix.
13 A na'mxtaq nkani'n, ja'kx n-u'jin Tyol
Dios kywutzxjal, tu'n t-xi tq'o'n tumil kye,
ex tu'n kyxi t-xnaq'tzi'n. 14 Mi kub' tyajinjiy
tokli'n ma txi tq'o'n qMan Dios, tej xkub'
kyq'o'n nejinel toj Ttanim Dios kyq'ob'
tib'aja, tu'n toka te kyik'lel, qu'n ikykuxtaq
taj Diosjo. 15 Q'onkxixa tililjo lo, tu'ntzin tok
kyka'yinxjal, qa te Dios tkyaqiljo a nkub'

* 3:7 Tit. 1:6-9 * 3:8 Ajo yol mojil, diácono n-ele toj kastiy. * 4:4 Gen. 1:31

tb'inchi'n. 16 Ex ka'yinkxix tib'a tu'n tb'eta,
ex tu'n t-xnaq'tzi'n tuk'a tumil. We'kuxixa
toj tkyaqil. Qu'n qa ma b'ant ikyjo tu'n, ok
kletila exqetzi'n nchi b'i'n ti'ja.

5

Tze'n tu'n qb'ete kyuk'a txqantl

1-2 Mi chi ok tmiyonjiy xjal ma chi ti-
jin, qala' cheb'e xmoxinqeka nyakuqexit-
laj ttatiy ex tnaniy. Ex ikyqexjo ku'xin
q'a, nyakutlaj titz'inqiy; ex ikyqexjo txin
nyakutlaj taneb'qiy. Mi kub' tb'inchin jun
nya b'a'n kyi'j, tu'ntzin mix a'l jun jaw
yolb'in ti'ja.

3 Oninqexjiy qya, a o kyim kychmil, ex
mix a'l jun itz' kyi'j. 4 Me qa ite' kyal mo ite'
kychman, ayetzin at iltzjo kyi'j, tu'n kyok
kyka'yin kynana mo kytata ex jni' kyb'aj
toj kyja, noq tu'n tok kyb'inchin t-xeljo ja'
ï tzaje ch'iye, qu'n atzi'n anetzi'n tb'anilx
twutz qMan Dios. 5 Me ayetzi'n qya, a o
chi kyim kychmil, ex o chi kyij toj meb'eyil,
q'uqlek kyk'u'j ti'j Dios, ex mi tz'el najx toj
kyk'u'j tu'n kyna'n Dios q'ijl ex qniky'in.
6 Me ante' meb'e, a k'wel tq'on tib', tu'n
tb'inchin tze'nkux ntqanin t-xmilil, ma naj
twutz Dios. 7 Q'manxa kye nimil tkyaqiljo
lu'n, tu'ntzin mi chi yolb'ajtz kyu'nxjal.
8 Qu'n qa mi ï ok kyka'yin kyb'aj toj kyja,
mapen chi oktz manyor aj ilx, tze'nqeku
nya nimil.

9 Tojjo kyajlal qya meb'e, o'kqex k'welix
kyb'i aye ma japin ox k'al ab'q'e* kyu'n, ex
qa ma japin mejeb'lin kyu'n: 10 Qa b'a'n jni'
kyb'inchb'in, qa ma chi ja kych'iysin kyal
toj wen, ex b'a'n nchi xk'amin kyi'jxjal toj
kyja, ex qa o tz'el kytxjo'n ti'j kyqan nimil,
ex qa nchi mojin kyi'jjo a nim n-iky'x kyu'n,
ex kukx n-ok tilil kyu'n, tu'n kyb'inchinte
tkyaqiljo wen.

11 Me mi kux tz'ib'it kyb'i qya, a ku'xinqe,
a o kyim kychmil, qu'n aku chi ja meje
juntl majl tuk'a jun ichin nya nimil, mo aku
tz'el kypa'n kyib' ti'j Crist, noq tu'n tajb'il
kyxmilil. 12 Ex tu'n ikyjo, ayex kchi k'welix
q'o'n te kyil twutz Dios, qu'n k-elil kypa'n
kyib' toj kynimb'il ti'j Crist. 13 Ex noqittzin
o'kxtzjo, qala' noq nchi b'eteje ttziyile ja,
ex nchi el ky'aj, ex nchi b'aj iqin yol, ex
nb'aj okx kylimon kyib' toj tkyaqil, ex nchi
b'aj yolin ti'jjo nti' kyaj ti'j. 14 Tu'npetzi'n,
wajatla'y tu'n kymeje' qya ku'xinqex, aye
o chi kyim tnejil kychmil, tu'ntzintla kyul
kyal, ex tu'n tb'ant kykawin toj kyja, ex
tu'n mi txi kyq'o'ne amb'il te tajaw il, tu'n
kyyolinxjal nya b'a'n ti'j qnimb'il noq tu'n
kypaj. 15 Qu'n at junjun qya meb'e ma tz'el
kypa'n kyib' tu'n kyxi lipe ti'j tajaw il.

16 Qa at jun qya nimil at juntl qya toj tja, a
o kyim tchmil, b'a'n tu'n t-xi tmojin, tu'n
mi tz'oke te tk'a'ch Ttanim Dios; tu'ntzin
tonin Ttanim Dios kyi'jjo qya, a o kyim
kychmil, aye' nti'x jun itz' kyi'j.

17 Aye nejinel, a ma b'ant-xix kykawin
toj tumil toj Ttanim Dios, b'a'ntla tu'n t-
xi' jun onb'il nimxix kyexixpetla' aye' ma
txi kyq'o'nx kyib' tu'n kyyolin ex tu'n kyx-
naq'tzin ti'j Tyol Dios. 18 Qu'n ntq'ma'n
Tyol Dios: Mi tz'ok kyk'lo'n ttxa'n wakx, qa
nwa'b'in triych.*

Ex ikyxjo ntq'ma'n: Jun aq'nil at toklin
tu'n t-xi chjet twi' tk'u'jch.*

19 Ex mi txi tq'o'n amb'il te jun patb'il
tu'n jun xjal ti'j jun nejinel toj Ttanim Dios,
qa mix a'l jun mo kab'e xlonte.* 20 Me
ayetzin nejinel tzunx nchi b'inchin il, b'a'n
tu'n kyxi kawit kywutz txqantl, tu'ntzin
kyxob'jo txqantl. 21 Kxel woqxeninxixa te'y
twutz qMan Dios, ex twutz Klolqe Jesucrist
ex kywutz jni' angel, aye' sk'o'nqexix tu'n
Dios, tu'n junx tu'n tele' nuk'b'il lo kyi'j
kykyaqil, a'lchaqx kyetz.

22 Mi kub' tq'o'n tq'ob'a jun paqx tib'aj
jun a'la tu'n tok te nejinel toj Ttanim Dios,
qa na'mxtaq tok tka'yin tb'inchb'in. Qu'n
yajtzila', qa nyataqku wen tb'inchb'in, ajin
kxel b'len toj til. Qala' ka'yinkxix tib'a wen.

23 Tu'n noqx nstz'uyin tk'u'ja ex te' yab'il
ma tz'ok lemtz'aj ti'ja, mi txi tk'wa'n junxte
a', qala' k'wanxa ch'in vin te q'anb'ilte.†

24 At junjun xjal n-el tniky'tzajil liwey
qa aj ilqe. Me ex at junjuntl tzmaxi' k-
elil tniky'tzajiljo, aj tok toj xjelb'il tu'n
qAjaw. 25 Exsin ikyxjo jni' qb'inchb'in wen,
q'ancha'l kywutz kykyaqil. Ex aye nya
q'ancha'l kyu'nxjal, ex nlay tz'ewit te jun
majx.

* 5:9 Ox k'al ab'q'e, 60 años n-ele toj kastiy. * 5:18 Deu. 25:4 * 5:18 Mt. 10:10; Lc. 10:7 * 5:19 Deu. 17:6; 19:15 † 5:23 Kyojjo q'ij anetzi'n, tzuntaq nchi k'wantaqxjal ch'in k'wab'j vin, a ta'l lob'j uv, noq te jun q'anb'il.

6

Jun tumil kye aq'nil

1 Tkyaqiljo nimil, aye' ma chi ok te aq'nil
te jun majx, il ti'j tu'n tkub' kynimin ta-
jaw aq'untl toj tkyaqil, tu'ntzintla mi chi
yolb'inxjal ti'j tb'i qMan Dios ex ti'jjo qx-
naq'tzb'il. 2 Ex qa at jun tajaw aq'untl
nimil, mi kub' kyb'isin aq'nil qa noq tu'n
kyerman kyib' mi chi kub' kynimin, qala'
noqpe kyja chi kyniminku wen, ex chi
ajb'inxix kye, qu'n nchi ajb'in kyex nimil,
aye' k'u'jlinqexix kyu'n. Atzin lu'n, Timo-
tey, xnaq'tzinxa, ex q'onxa tumil kye.

A q'inimil twutzxix

3 Qa at jun xjal nxnaq'tzin jun tumil
nya twutzx, qa mikyxi' tze'nku tb'anil
xnaq'tzb'il tu'n qAjaw Jesucrist, ex qa
mikyxi' tze'nku ntyek'in qnimb'il; 4 jun
xjal ikyjo jun nimil tib' ex nti'x ch'in n-
el tniky' te. O'kx tajjo tu'n tyasin ex tu'n
tyolb'in, ex atzi'n anetzi'n ikytzin tze'nku
jun yab'il, ma tz'ok lemtz'aj ti'j. Qu'n
antza ntzaje lo'chj k'u'jb'aj, jni' jyoj q'oj, ex
tkyaqil iky'b'il ex yasb'il, 5 ex tkyaqil b'ujin,
a mi nb'ajx kyxolxjal, aye' xjal ma tze'l
naj kynab'l; mi n-el kyniky' te yol twutzx.
Toj kywutz a qnimb'il n-ajb'in noq tu'n
kyq'inimix. 6 Twutzx te' qa at jun q'inimil
tu'njo qnimb'il, a tu'n qtzalaj ti'jjo ch'in, a
at qe. 7 Qu'n nti'x ch'inqe q'i'n qu'n, te' xqo
ul itz'je twutz tx'otx', ex nti'x ch'in k-ajil
qi'n, aj qkyim.* 8 Me noq qa at telix qq'ij,
ex qa at qxb'alin, qo tzalaj tuk'a ikyjo. 9 Me
ayetzin kye' kyaj tu'n kyq'inimix tzalu'n
twutz tx'otx'. Aj ttzaj jun ti' kyi'j, b'e'x
nchi kub' tz'aq toj il, ex b'e'x nkub' kysb'u'n
kyib' tu'n kyajb'il, a nya tumil, ex ax n-ok
meltz'ajjo q'ol mib'in kyi'j, tu'n kyxi toljx
toj najin te jun majx. 10 Qu'n qa ma tz'ok
qxo'n qk'u'j ti'j pwaq, nya b'a'n, qu'n antza
ntzaj anq'in tkyaqiljo wiq nya b'a'n.* Qu'n
at junjun ma txi lipe kyanmin ti'j pwaq, ex
noq tu'n tpajjo ikyjo, ma chi el txalpaj toj
kynimb'il, ex ayex ma chi ok q'onte kyixk'oj
kyi'jx.

A tb'anil aq'untl toj qnimb'il

11 Me atzin te, ma tz'oka jun ichin te
Dios. Tu'npetzi'n, tzaqpinkjiy tkyaqil
anetzi'n, ex we'kuxixa jikyin toj tchwin-
qila, toj tb'inchb'i'n b'a'n, toj tnimb'ila,
toj tq'aq'b'il tk'u'ja, ex kukx tu'n tayo'n
tajb'il qMan toj tkyaqil, ex mutxinku tten.
12 Tz'ok tilil tu'n, tu'n tjapin b'ajjo taq'in
qMan Dios toj tnimb'ila. Ex kukxit tzaj
tna'njiy tkab' tchwinqila, qu'n tu'npetzi'n
o txokli'y tu'n Dios ti'j, tej tq'ma'y, ex
tej tkub' tyek'in tnimib'ila kywutz nimku
xjal. 13 Kxel woqxeninxixa ja'lin twutz
qMan Dios, a tzaj q'ol chwinqil te tkyaqil,
ex twutz Klolqe Jesucrist, a tq'ma te jun
yek'b'il twutz Poncio Pilat qa twutzxixjo
Tyol:* 14 Niminkujiy a nxi nq'ma'n te'y,
tu'n tkub' tb'inchi'n, ex mi jaw ttx'ixpi'n,
tu'ntzintla nti'x jun ti' tu'n t-xi kawita ti'j.
B'inchima ikyjo, tzmaxi' ajxi tul juntl majl
qAjaw Jesucrist. 15 Kjapin b'aj tkyaqiljo lo
tu'n Dios tojxix tq'ijil, qu'n o'kx te Diosjo
junch'in at; ky'iwlinxix tb'i, ex nim toklin
te Kawil, qu'n a Kawil tib'aj tkyaqil kawil, ex
a tAjaw Tkyaqil tib'aj tkyaqil tajaw. 16 Qu'n
o'kx Diosjo nlay b'aj, ex najle toj tkyaqil
tqoptz'ajiyil, a mix a'lx aku tz'oksin tk'atz.
Mix a'l jun o lonte, ex mix a'l jun aku
ka'yinte. O'kx te Dios at tkyaqil toklin ex
jni' tipin ja'lin ex te jun majx. Ikyxitjo.

17 Ayetzi'n at kyq'inimil twutzjo tx'otx'
tzalu'n, q'manxa kye tu'n mi ja kynimin
kyib', ex tu'n mi tz'oke qe kyk'u'j ti'jjo
kyq'inimil, qu'n nya kukx te' tten. Qala'
o'kx tu'n tok qe kyk'u'j ti'j Dios, a nimxix
ntzaj tq'o'n qe, tu'n qtzalaj ti'j. 18 Ex
q'ma'nxa kye tu'n tkub' kyb'inchi'n wen, ex
tu'n kyok te so'j. 19 Qu'n tuk'a' ikyjo, kxel
kyxikyb'in jun q'inimil te jun majx toj kya'j,
ex jun chwinqil, a mixla jtojx tu'n tb'aj.

20 Timotey, q'onka tililjo a ma kyij oqxenit
te'y. Ex mi txi tb'injiy kyyolxjal, a nti'
tajb'in, exsin jni' nkyq'ma'nxjal, a nyakuj
manyor tumil. 21 Qu'n ite' junjun nchi yolin
ikyjo, me aye' o chi el txalpaj ti'j kynimb'il.
Noq a Dios tzaj q'o'nte t-xtalb'il tib'aja.

* 6:7 Job 1:21; Sal. 49:17; Ec. 5:15 * 6:10 Eb. 13:5 * 6:13 Jn. 18:37

Tkab' Tu'j Pabl te Timotey

Ch'ixtaq tkyim Pabl (4:6), te' tkub' ttz'ib'in tkab' tu'j te Timotey. Ex axsa ntzaje tq'ma'n juntl majl a junjun xnaq'tzb'il ex nuk'b'il tze'nku tku'x toj tnejil tu'j. Ex ntzaj tq'o'n junjuntl tb'anil tumil tze'nku jun ximb'itz ti'j ja' tzajnin Tyol Dios, ex ti'tzin tajb'in (3:15-17).

Exsin tzaj tna'n Pabl a tnimb'il ex tq'aq'b'il tk'u'j Timotey, ex nxi tq'o'n chjonte te Dios kyi'jjo lu'n. Twutz tkyaqil jni' yajb'il n-iky'x tu'n Timotey, nxi tku-jsin te, tu'ntzin twe'xix wen tze'nku jun tb'anil xo'l q'aq' te Jesucrist (2:3-4). Nxi tq'ma'n Pabl te Timotey tu'n mi tx'ixwe ti'jjo Tb'anil Tqanil, mo kyi'jjo nimil, aye sk'o'n tu'n Dios, qala' tu'n tb'ant tten tu'n tiky'x yajb'il tu'n, tu'n kypaj.

Ex ikyxjo, nxi toqxenin te, tu'n tok tka'yin tchwinqil ex tu'n twe'xix tojjo tb'anil xnaq'tzb'il, tze'nkuxjo ntq'ma'n Tyol Dios. Te kye' xjal, a at kymujb'il kyib' tuk'a Crist, ok chi kletil tu'n, toj tkyaqil nya b'a'n tzalu'n twutz tx'otx', ex ok chi xel ti'n tzmax toj kya'j, ja' nkawine qMan Dios te jun majx (4:8, 18).

Q'olb'il tu'n Pabl te Timotey

1 Ayi'n Pabl, jun tsanjil Jesucrist; chq'o'nqi'n tu'n tajb'il qMan Dios, ikyxjo tze'nku b'antnin ti'j tu'n, ti'jjo tkab' qchwinqil noq tu'n s-ok qmujb'in qib' tuk'a Crist, a Jesús. 2 Nxi ntz'ib'inji'y u'j lo tey, a ay Timotey, nyakuj nk'wala, k'u'jlinxixa wu'n.* Noqit ax qMan Dios ex qAjaw Jesucrist tzaj q'o'nte t-xtalb'il, ex q'aq'b'il tk'u'j, ex jun nuk'b'il toj tkyaqil tib'aja.

Qo q'man Tb'anil Tqanil Crist

3 Timotey, tze'nku nchin na'n Dios, ntzaj nna'n te toj nna'j Diosa q'ijl ex qniky'in, ex kukx nchin q'onji'y chjonte te qMan, qu'n tu'n nchin ajb'i'n te tuk'a jun nnab'la saqxix, ikyxjo tze'n ït ajb'in ojtxe nxe'chila. 4 Nimxix waja tu'n tok nka'yi'n juntl majl, ex tu'n njaw ntzalaja wen ti'ja, qu'n tzunx ntzaj nna'nji'y, tze'nku tej tel qpa'n qib' tuk'iy, qu'n ex ox tz'oq'xa wen wi'ja. 5 Qu'n kub' nna'nji'y tnimb'ila jikyinxix wen, tze'nku te tyayin, a tnejil nimil toj tja'y, a Loida, exsin te tnaniy, Eunice.* Ex q'uqlexix nk'u'ja ti'ja, qa ikyx ta' tejiy tnimb'il. 6 Tu'npetzi'n, nxi nna'nxixji'y lu'n te'y, tu'n tja ti'n tib'a wen, ex tu'n mi tz'el tyajinjiy tokli'n, a ma tzaj tq'o'n Dios, tej tkub' nq'o'n nq'ob'a tib'aja, tu'n toka te jun nejinel toj Ttanim Dios. 7 Qu'n nya jun xewb'aj te xob'ajil ma tzaj tq'on Dios te'y, qala' a Xewb'aj Xjan, a xi tq'on te'y nim tipin, nim tq'aq'b'il tk'u'j, ex nim toklin tu'n tb'ant ttzyu'nte tib'a wen.

8 Tu'ntzintzjo, Timotey, mi tzaj tx'ixwi'y tu'n tyolin tb'i qAjaw, ex mi tzaj tx'ixwi'y tu'n ma chin kux jpu'n toj tze noq tu'n tpaj. Ex ikyxjo te, k'a' tziky'x tu'n, jni' yajb'il tzul toj tchwinqila, noq tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil qMan Dios, qu'n ex ax ktzajil q'onte tipin toj tkyaqil. 9 Qu'n ma qo klet tu'n, ex ikytzin ma qo ttxok, tu'n qok te tz'aqle twutz, nya tu'nxjo qb'inchb'in, qala' ikyxtaq t-ximjo atxix ojtxe, tej na'mxtaq tkub' xkye twutz tx'otx', qa tu'ntaqx ttzaj tchq'o'n Crist, a Jesús, noq tu'n t-xtalb'il. 10 Ex o tzaj tyek'in tq'aq'b'il tk'u'j qe, te' tul Jesucrist, a Kolil, a kub' ti'j kyimin tu'n. Ex tu'n Tb'anil Tqanil kolb'il, ma tzaj tq'o'n jun chwinqil qe, a mixla jtojx tu'n tb'aj. 11 Ma chin jaw tsk'o'n Dios te yolil te' Tb'anil Tqanil kolb'il anetzi'n, ex te tsanjil, ex te xnaq'tzil.* 12 Ex noq tu'n tpajjo lo, n-iky'x jni' nya b'a'n wu'n. Me ex nlay chin tzaj tx'ixwi'y te lu'n, qu'n ma tz'el nniky'a te' Jesús, a ma txi nnimi'n, ex q'uqlek nk'u'ja ti'j, qa at tipin tu'n tna'yit, ex tu'n tk'uyitjo tkyaqiljo ma txi woqxeni'n te, ajxi tjapin tq'ijil.

13 Lipektzin ti'j tkyaqiljo xnaq'tzb'il ma txi nyek'i'n tey; ex tu'n tokin te jun yek'b'il ti'j qnimb'il, ex ti'j tq'aq'b'il qk'u'j, noq tu'n qmujb'il qib' tuk'a Crist, a Jesús. 14 Ex tuk'a onb'il tu'n Xewb'aj Xjan toj qanmin, niminkutzinjiy tb'anil xnaq'tzb'il, a ma kyij woqxeni'n te'y.

15 B'i'nl tu'n, qa jni' erman toj tx'otx' te Asia ma chin kyij kytzaqpi'n, tze'nku Figelo ex Hermógenes. 16 Noqxit ax qMan Dios tzaj q'aq'in tk'u'j ti'j Onesíforo kyuk'a tb'aj toj tja. Qu'n ila'ku maj, ul q'uqb'il nk'u'ja, ex mix tzaje tx'ixwe, tu'n jpu'nqinkuxa toj tze

* 1:2 Kyb'i. 16:1; 1Tim. 1:2 * 1:5 Kyb'i. 16:1 * 1:11 1Tim. 2:7

noq tu'n tpaj taq'in Dios. [17] Qala' noqx te'
tkaninku Rom, ok ten pitk'ajil wi'ja, tzmaxi'
tej nknet-xa tu'n. [18] Noqxit ax qAjaw tzaj
q'aq'in tk'u'j ti'j tojjo tq'ijil, aj tul juntl majl,
ex ajinkuy b'ilte jni'xsin xmojin quk'a, tej
oto'xtaq tojjo tnam Éfeso.

2

Qo ok te jun tb'anil aq'nil te Jesucrist

[1] Ay Timotey, tze'nku jun nk'wala, q'inks
tib'a tu'n xtalb'il tzaj tq'o'n te'y tu'n Dios,
tu'n tmujb'il tib'a tuk'a Crist, a Jesús.
[2] Nchin kub'sin nwutza tey, tze'nkuxjo o
tz'ok tb'i'n wi'ja, tej nyoli'n kywutz txqan
xjal, axsin kxel woqxeninji'y ja'lin kye xjal,
aye' at tq'uqb'il tk'u'ja kyi'j, tu'n kyok te
xnaq'tzil kye txqantl.
[3] Tziky'xsin tu'n toj aq'untl, tze'nku jun
xo'l q'aq', qu'n ma tz'oka te jun xo'l q'aq'
te Crist, a Jesús. [4] Qu'n nti' jun xo'l q'aq'
nxi' jyol juntl aq'untl, qa tokx te xo'l q'aq',
qu'n ex nlay tz'el wen toj twutzjo a nejinel.
[5] Ex ikyxjo tze'n jun rinil, nlay kanb'in jun
chojb'il, qa mi s-ok tq'o'n tilil, tu'n tjapin
tu'n, tze'nkuxjo nuk'b'il. [6] Ex ikyxjo tze'nku
jun aq'nil toj kojb'il, il ti'j nej tu'n tok tq'o'n
tilil taq'in, tu'n tjaw tchmo'n yajxi twutz
tawal. [7] Ximinkuxixa wen ti'j tkyaqiljo lo,
ex ax qAjaw ktzajil q'o'nte tumil, tu'n tel
tniky'a te. [8] Ex na'nkuy t-xilin Jesucrist;
ax Dios, qu'n jatz anq'in kyxol kyimnin,
ex ok te ichin, qu'n tzajnin ti'j tyajil qtzan
nmaq kawil David. Atzin Tb'anil Tqanil
kolb'iljo lo, a nxi nyoli'n. [9] Ex tu'n tpajjo
Tb'anil Tqanil kolb'il, nim yajb'il n-iky'x
wu'n, nyakuj tze'n jun ileq', k'lo'nqi'n tu'n
kxb'il tzalu'n toj tze. Me metzin te' Tyol
qMan Dios nlay k'let te', qala' lu te' nch'iy
wen tkyaqil twutz tx'otx'. [10] Tu'npetzi'n, n-
iky'x tkyaqiljo lu'n wu'n, tu'n kypajjo aye'
ma chi jaw tsk'o'n qMan Dios, ex tu'ntzin
kyklet tu'n Crist, a Jesús, ex tu'n kyxi' tuk'a
toj tqoptz'ajiyil kya'j te jun majx.
[11] Twutzxixjo yol, a q'umle kyjalu'n:
Qa o qo kyim tuk'a ti'j il tzalu'n twutz
tx'otx',
ex qo jawil anq'in juntl majl tuk'a te
jun majx.
[12] Ex qa ma tziky'x qu'n, qo kawil junx tuk'a
toj kya'j.*
Qa ma tz'el qiky'in, ex ikyxjo qo elil tiky'in.*
[13] Ex qa at jun xkyij ttzaqpi'n tnimb'il, me
mete Crist kukx te tten te jun majx,
ex nlay b'ant tu'n tkyij ttzaqpi'n Tyol,
a tu'n tq'on jun chojb'il te'yila junjun
tze'nkux tb'inchb'in,
exla qa te tky'iwb'il qib'aj mo minaj,
qu'n nlay ja ttx'ixpin Tyol, a o tq'ma.

Jun tb'anil aq'nil

[14] Na'nxjiy lu'n kye nimil, ex q'onxa
kynab'l toj tb'i Dios, tu'n mi chi ja ch'otje
kyi'jjo yol ex xnaq'tzb'il, a nti' tumil. Qu'n
atzin ch'otjb'il nti' tajb'in, qu'n ayetzin
nchi b'in ti'j, noq kyja' nchi jaw naje.
[15] Q'onka tilil tu'n toka tze'nku jun aq'nil
tb'anil twutz qMan Dios, tu'ntzin nti'
tu'n ttzaj tx'ixwi'y ti'jjo taq'nb'i'n. Qala',
yek'imjiy Tyol tze'nkux tten. [16] Iky'imilijiy
jni' kyyolxjal, a nya wen, qu'n ayetzi'n
xjal nchi yolin ikyjo, noqx ipin kyxi' toj
il. [17] Ex atzin kyxnaq'tzb'il ikyjo tze'nku
jun yab'il qxol, a cheb'e nxi lemimin, ex
aku qo kyim tu'n. Atzin xb'ajjo tuk'a t-
xnaq'tzb'il Himeneo exsin Fileto, [18] qu'n ma
chi el txalpaj toj kynimb'il. Nkyq'ma'n
qa mi qo jaw anq'in juntl majl kyxol ky-
imnin tuk'ax qxmilil, qala' o b'aj te' toj
qanmin, chi chi'. Tu'ntzintzjo lu'n, ma
chi ok ten meltz'il tumil, tu'n kyjaw naj
junjun toj kynimb'il. [19] Me ate Dios o kub'
q'o'nte tq'uqiljo Ttanim, a nlay yekj, qu'n
ate Dios o kujsin te' kab'e Tyol lo: Tnejil,
tojtzqi'nqexix te Diosjo, aye o chi ok te te;*
ex tkab'; kykyaqiljo o chi nimin ti'j, il ti'j
tu'n tel kypa'n kyib' ti'j il.
[20] Ikytzi'n tze'nku toj tja jun q'inin, at
laq tb'anilxix wen, b'inchin tuk'a q'anpwaq
ex saqpwaq, ex at junjun b'inchin tuk'a
tze ex junjun tuk'a tz'aqb'aj tx'otx'. At
junjun nimxix toklin ex at junjun a mina.
[21] Ikyxsin oto'ke tze'n kye laq: Qa qaj
tu'n ttzaj q'o'n qoklin tb'anil tu'n qMan
Dios, il ti'j tu'n tel qpa'n qib' ti'j tkyaqil
nya b'a'n, tu'ntzintla qajb'in te Dios toj
tkyaqiljo wen. [22] Tu'npetzi'n, ku tel oqa
te tkyaqiljo achb'il kye ku'xin nya wen, ex
lipeka ti'jjo a tz'aqlexix, ex ti'j tnimb'ila,
tk'u'jb'ila, ex tmujb'il tib'a junx kyuk'a aye
nchi nimsin tb'i Dios tuk'a kyanmin saqxix.
[23] Mi tz'ok tb'injiy jni' ch'otjb'il, a nti' tumil,

* 2:12 1Pe. 5:1 * 2:12 Mt. 10:33; Lc. 12:9 * 2:19 Num. 16:5; Jn. 10:14; 1Co. 8:3

ex nti' tnab'l, qu'n b'i'n tu'n, qa noq te
joyb'il q'ojjo anetzi'n. 24 Qu'n jun taq'nil
qMan Dios nti' tu'n tten toj q'oj, qala'
che'w tanmin tuk'a tkyaqil, tb'anil tnab'l
tu'n t-xnaq'tzin, ex mi nxi lipin kyi'jjo nchi
yolb'in ti'j. 25 Qala' cheb'e tu'n kyxi tkawi'n
aye' mi nxi kynimin, qapetla taq' Dios tu'n
tajtz ti'j kyanmin ex tu'n tel kyniky' te Tyol,
a twutzxix, 26 tu'ntzintla kytzaqpaj toj tq'ob'
tajaw il, a tzyulkye ex tu'n kyb'inchinte
tze'nkuxjo taj.

3

Tze'n kytenxjal, aj ch'ixtaq tjapin b'aj tq'ijil

1 Tz'elxix tniky'a ti'jjo lo: Aj ch'ixtaq
tjapin b'aj tq'ijil twutz tx'otx', tzul kanin
jun q'ij te b'isb'ajil. 2 Qu'n ite' xjal k-
okil qe kyk'u'j kyi'jx ex ti'j pwaq, nimsil
kyib'qe, ex la'jilqe, xo'l yolqe ti'j Dios, k-
elil kyi'jlin kytata ex mi txi kyq'o'n chjonte
kye, ex nya wenqe. 3 Mi ntzaj q'aq'in
kyk'u'j kyi'j txqantl, aj q'ojilqe, iqil yolqe,
mib'in chi tzyu'n kyib', kuj kyanmin, iky'il
ti'j tkyaqiljo b'a'n, 4 noq nchi ok b'u'k'j,
ex nti'x kyxob'il tu'n kyok lipin ti'j jun
ti', xkab'ilqe, ex o'kx npon kyk'u'j ti'j
jni' achb'il nya b'a'n, a tze'nku ntqanin
kyxmilil; ex nti'x ch'in nkub' kyb'isin ti'j
qMan Dios. 5 Ex k-okil kyq'o'n kyib' tze'nku'
jun nimil kyxola. Me noq tu'n kyb'inchb'in,
k-elil kyniky'tzajil qa nya nimilqe, ex qa
tu'n ikyjo, nti' tipin Dios kyuk'a. Pa'mil
tib'a kyi'jjo xjal anetzi'n.

6-7 Me kyxoljo xjal aye', at junjun
tb'anilxix tumil toj kywutz tu'n kykub'xjal
kyu'n, ex tu'n kysb'u'n kyi'jjo qya, aye' kyaj
tu'n tel kyniky' te' twutzxix, chi chi', me
tu'n lajo'nqe tu'n il, ex tu'n jni' achb'il, a
tze'nku ntqanin kyxmilil, jun paqx nchex
lipe kyi'jjo xnaq'tzb'il, a tb'anilx tb'ijte; me
tu'n tpajjo kab'e kyk'u'j, nlay b'ant tu'n tel
kyniky' te' a twutzxix. 8 Ikyxsi'n tze'nku
b'aj kye Janes ex Jambres, tej tel kyiky'in
Moisés,* ex ikyqexsintzjo xnaq'tzil kyxola
ma tz'el kyiky'in tkyaqiljo twutzxix. Ma
tz'ok naj kynab'l, ex o chi kub' tz'aq toj
kynimb'il. 9 Me nlay ch'iyjo kyxnaq'tzb'il,
qu'n tkyaqilxjal k-elil tniky' te qa nti'
tajb'in kyxnaq'tzb'il, tze'nkuj b'aj kyej
kab'e, ayej i el iky'inte Moisés.

Oqxenb'il tu'n Pabl te Timotey

10 Tze'n te, b'i'n tu'n ajo nxnaq'tzb'i'n:
Tze'n ẍin b'eti'y, tze'n nb'isa, tze'n
nnimb'ila, ex tze'n woyb'ila ti'jjo tajb'il
qMan Dios; tze'n tq'aq'b'il nk'u'ja kyi'j
txqantl, tze'n nkujb'ila 11 twutz tkyaqiljo
nya b'a'n ex jni' yajb'il s-ul kanin wi'ja
kyu'nxjal. Ojtzqi'nl tu'n, ti' s-iky'x wi'ja
kyojjo tnam Antyokiy, a Iconio ex Listra.*
Me toj tkyaqiljo lu'n, ma chin kleta tu'n
qAjaw Jesús.* 12 Qu'n kykyaqilxjo, a kyaj
tu'n kyb'et tojxix tumil, tze'nku taj Crist, a
Jesús, ok ky'elix yajb'il kyu'n. 13 Me ayetzin
kye' xjal nya wenqe, noqx kyja chi xela toj
najin, qu'n nchi sb'u'n kyi'j txqantl, qu'n
tu'n o chi sb'et.

14 Me atzin te, we'kuxixa toj tkyaqiljo ma
b'aj t-xnaq'tzin, qu'n ma tz'el tniky'a te,
ex ojtzqi'nl tu'n, alkyeqe ẍi xnaq'tzin te'y.
15 Ex qu'n ojtzqi'nl tu'n, ajo Xjan Tu'jil Tyol
Dios atxix toj tk'walila, ex b'i'nl tu'n, qa noq
tu'n yol anetzi'n, aku tz'ele tniky'a te kolb'il
te jun majx, noq tu'n tnimb'ila ti'j Crist,
a Jesús. 16 Qu'n tkyaqiljo Tu'jil Tyol qMan
Dios, ax o q'mante. Tu'npetzi'n, at tajb'in
te xnaq'tzb'il, te kawb'il ti'jjo nya wen, te
jikysb'il, ex te q'olte tumil, tu'ntzin qb'et
tz'aqle toj qchwinqil, 17 tu'ntzintla aye xjal,
a nchi ajb'in te Dios, tu'n kyok tz'aqleqe ti'j
tkyaqil, ex b'antninl kyten, tu'n kyb'inchin
te tkyaqiljo b'a'n.

4

1 Kxel woqxeninxixa te'y twutz qMan
Dios ex twutz Crist, a Jesús, a Nmaq
Kawil tib'aj tkyaqil, ex ch'ix tul kawil
kyi'jjo tkyaqil xjal, a itz'qex ex kyimn-
inqe: 2 Q'ma'nxixjiy Tyol Dios. Ex qa at
amb'il ti'ja ex qa nti', tz'okx tilil tu'n, tu'n
tb'ant. Kawinqexa, jikysinqexa, ex cheb'e
q'onxa kynab'l tuk'a jun xnaq'tzb'il toj tu-
mil. 3 Qu'n tzul kanin jun q'ij, a ja' mi kub'
kyb'i'nxjal xnaq'tzb'il toj tumil, ex noq tu'n
tachb'il ojtxe kyten, kchi jyol kyi'j txqantl
xnaq'tzil, tu'n kyxnaq'tzin kyi'j, a wen toj
kywutz tu'n kyb'inchin tze'nkuxjo kyaj tu'n
kyb'inchinte. 4 Ex kxel kymeltz'in kyi'j
te' xnaq'tzb'il twutzxix, tu'n t-xi kyq'o'n
amb'il te' xnaq'tzb'il, a tzajnin te ojtxe, a
nti' tajb'in. 5 Me atzin te, tenx tnab'la toj
tkyaqiljo lo. Tziky'x tkyaqil yajb'il tu'n;

* 3:8 Ex. 7:11 * 3:11 Kyb'i. 13:14-52; 14:8-20 * 3:11 Kyb'i. 14:1-7

q'onka tilil, tu'n tyoli'n ti'jjo Tb'anil Tqanil
kolb'il; japinx tkyaqil taq'i'n tu'n, a ma tzaj
tq'o'n Dios.
6 Qu'n ma japin kanin q'ij, ja' tu'n nkub'
b'yo'ni'y, ja' tu'n woki'y tze'nku jun oyaj
twutz Dios. 7 Ma japin b'aj nnimb'ila wu'n,
tze'nku jun wen xo'l q'aq' ma kanb'in toj
jyoj q'oj, ex tze'nku jun rinil ma kanb'in
toj rinb'il. Ma tz'ok nq'o'n tilil, tu'n mix
ja xkyij ntzaqpi'n nnimb'ila. 8 Atzi'n ja'lin,
noq nchin ayo'n ti'jjo tb'anil oyaj ktzajil
q'o'n we'y tu'n Kawil tz'aqlexix, a qAjaw, aj
tjapin tq'ijil. Ex nya noq te we'y; qala' majx
kye jni' nchi ayo'n ti'j tulil tuk'a tzaljb'il.

Junjun xjal wen ex junjun nya wen

9 B'a'nx jyo'n tumil tze'n tten tu'n tula
lol we'y liweyxix, 10 qu'n ate Demas,* ma
chin kyij ttzaqpi'n tu'n t-xi Tesalónica, qu'n
ma pon tk'u'j ti'jjo at tzalu'n twutz tx'otx'.
Atzin te Crescente o txi' toj tx'otx' Galacia;
ex ikyxjo te Tito,* o txi' toj Dalmacia. 11 O'kx
Lucas at wuk'iy.* K'lentza Marks tuk'iy,
qu'n at-xix tajb'in mojil we'y toj aq'untl.*
12 Atzin te Tíquico, ma txi nsma'n toj Éfeso.*
13 Aj ttzaja, liwey tziky'a q'ilte ntxo'wa, aj
kyij nq'o'n toj tnam Troas toj tja Carpo.* Ex
k'a' chi tzaj ti'njiy wu'ja, exqetzi'n ojtxe u'j,
qu'n ayetzin at-xix kyajb'in we'y.
14 Atzin te Lejantr, a tx'nol kxb'il, nimx
nya b'a'n ma kub' tb'inchin wi'ja.* Ax
qAjaw ktzajil q'o'nte t-xel te, ti'j tkyaqiljo
ma b'ant tu'n.* 15 B'a'nx ka'yin tib'a te, qu'n
nimxix nq'ojin ti'jjo qxnaq'tzb'il ja'lin.
16 Tej nxi q'i'n tnejil maj twutz kawil tu'n
nkleta, mix a'l jun kyxol nimil ten mojil
we'y. Kykyaqilx in kyij kytzaqpi'n. Noqit
nti' kyil twutz Dios tu'njo ikyjo. 17 Me ate
qAjaw ten wuk'iy, ex tzaj tq'o'n wipi'n tu'n
nyoli'n ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il kywutz
nim xjal nya Judiyqe. Ex ax qAjaw mojin
we'y, tu'n mi chin b'aji'y kyu'n. 18 Ax qAjaw
kklol we'y te tkyaqiljo nya b'a'n, ex kchin
kletila tu'n, te jun majx, tu'n wokxa toj
Tkawb'il toj kya'j. Nimxit tb'i qAjaw ja'lin
ex te jun majx. Ikyxitjo.

Jun tyol Pabl tu'n tjapin b'aj tu'j

19 Ex q'olb'inxa Prisca ex Aquila,* ex
tkyaqiljo ite' toj tja Onesíforo.* 20 Ate
Erasto kyij Corint,* ex atzin te Trófimo,* tej
yab'taq, kyij nq'o'n toj Milet. 21 Q'onka tilil,
tu'n tula na'mtaq tul kanin jb'alil. Ex jun
q'olb'il te'y tu'n Eubulo, ex ikyx tu'n Pu-
dente, Lino ex Claudia, junx kyuk'a txqantl
nimil.
22 Axit qAjaw ten toj tanmi'n. Ex noqxit a
t-xtalb'il ten kyuk'iy toj tkyaqil.

* 4:10 Col. 4:14; Flm. 24 * 4:10 2Co. 8:23; Gal. 2:3; Tit. 1:4 * 4:11 Col. 4:14; Flm. 24 * 4:11 Kyb'i. 12:12, 25; 13:13; 15:37-39; Col. 4:10; Flm. 24 * 4:12 Kyb'i. 20:4; Ef. 6:21-22; Col. 4:7-8 * 4:13 Kyb'i. 20:6 * 4:14 1Tim. 1:20 * 4:14 Sal. 62:12; Ro. 2:6 * 4:19 Kyb'i. 18:2, 18, 26 * 4:19 2Tim. 1:16-17 * 4:20 Kyb'i. 19:22; Ro. 16:23 * 4:20 Kyb'i. 20:4; 21:29

Tu'j Pabl te Tito

Tito tb'i jun xjal nya aj Judiy, ex otaq nimin ti'j Jesucrist (Gal. 2:1-3). Otaq kyij tq'o'n Pabl Tito tojjo tal much' tx'otx' tku'x toj ttxuyil a', Creta tb'i, exsin o txi q'o'n toklin tu'n tok tchmo'n jun ch'uq nimil antza. Tze'nqeku tu'j Pabl te Timotey, ikytzin u'j lu'n nojne tu'n nimku tq'aq'b'il tk'u'j ex ttzaljb'il ti'j Tito.

Te tnejil, a u'j lu'n ntq'o'n junjun tumil kyi'jjo nejinel kyxol nimil ex jni' kyoklin exjo t-xilin kychwinqil. Atzin lu'n junx tyol tuk'a u'j xi ttz'ib'in te Timotey (2Tim. 3:1-13). A kynab'l ex kychwinqil ex kyxnaq'tzb'il b'a'nxix tu'n tok te yek'b'il kywutzxjal, qu'n attaq nimku xnaq'tzil, a nya twutzxix kyyol, ex b'e'x i kub' kysb'u'n kynab'l nimku xjal tuk'a kyxnaq'tzb'il.

Te tib'ajxi, ntzaj toqxenin Pabl te Tito tu'n t-xi tq'ma'n tze'n tu'n kyb'ete ila'ku ch'uqxjal toj tumilxix toj Tanim Dios (cap. 2). Toj toxin capítulo, nyolin Pabl ti'j junjun tumil, tze'n tu'n kyb'ete tkyaqil nimil toj kychwinqil.

Xi ttz'ib'in Pabl jun u'j te Tito

1 Ayi'n Pabl, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n, qu'n jun taq'nil qMan Diosqi'n, ex jun tsanjil Jesucrist, chq'o'nqi'n tu'n, tu'n kyniminxjal, a sk'o'nqe tu'n Dios; ex tu'ntzin tel kyniky' ti'j Tyol, a twutzxix, noq tu'n kukx tu'n kyximi'n ti'j Dios. 2 Tkyaqiljo lo tzajnin ti'jjo jun q'uqb'il qk'u'j ti'jjo chwinqil te jun majx, ikyxjo tze'nku tq'ma Dios, atxix tej na'mtaq tu'n tkub' xkye tkyaqil. Ex atzin anetzi'n o tzaj tq'ma'n Dios, ex nlay qo kub' tsb'u'n.

3 Me atzin ja'lin, ma kanin tq'ijil tu'n tyek'in te Diosjo Tyol kyexjal, noq tu'n xi nyolinji'y Tyol, a oqxenintz we'y tu'n, a Klolqe te jun majx. 4 Nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n tey, Tito, a ay ma tz'oka tze'nku jun nk'wala,* tu'n ma nimi'n tze'nku we' ti'jjo Tb'anil Tqanil, a xi nq'ma'n tey. Wajatla'y noqit ax qMan Dios ex qAjaw Jesucrist, a Klolqe, tzaj ky'iwlintiy tuk'a t-xtalb'il, ex tu'n tten jun nuk'b'il toj tchwinqila.

A taq'in Tito toj tx'otx' Creta

5 Tej tkyij nq'o'n toj tx'otx' Creta, kyij nq'ma'n tey tu'n tkub' tb'inchinjiy a na'mx tu'n tb'ant, ex tu'n kyjaw tsk'onji'y nejinel toj Ttanim Dios te junjun tnam, ikyxjo tze'nku' xi woqxeni'n tey. 6 Jun nejinel toj Ttanim Dios, il ti'j tu'n tnajan tz'aqle toj tkyaqil, tu'ntzin mix a'l jun aku tzaj q'mante jun ti' ti'j. Il ti'j tu'n tten junxch'in t-xu'jil, ex aye tk'wal, il ti'j tu'n kyok te nimil, ex nya meltz'il kyib', tu'ntzintla nti' jun yol ktzajil kyi'j, tu'n nya wen kyb'inchb'in. 7 Qu'n ayetzin xjal lu'n atxix kyoklin tu'n kyok te nejinel toj Ttanim qMan Dios, ex ma tzaj tab'tzin Dios jni' taq'in kye. Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n tten jun kychwinqil jikyin wen. Ex nya wen tu'n tok jpet kynab'l, ex nya aj q'ojilqe, ex nya tx'ujtinelqe, ex nya aj yasilqe, ex mina pon kyk'u'j ti'j jun kykaneb' nyaxix toj tumil. 8 Qala', jun nejinel toj Ttanim Dios il ti'j tu'n tkub' t-xk'a'min b'etin xjal toj tja, ex tu'n tb'inchin b'a'n toj tkyaqil, ex at-xix tnab'l, ex tz'aqle toj tchwinqil, ex tzyu'n tib' ti'j jni' nya b'a'n. 9 Ex il ti'j tu'n tok lipe ti'j Tb'anil Tqanil, a ma tzaj yek'in, tu'ntzin tb'ant tnimsin kyk'u'j txqantl tuk'a jun xnaq'tzb'il b'unin, ex tu'n t-xmoxin kyi'jjo a nchi yolb'in ti'j.*

10 Il ti'j jun nejinel ikyjo, qu'n tu'n at nim xjal ajq'oj ti'j Tb'anil Tqanil. Ex nimku xjal nti' tajb'in kyyol, ex nchi kub' kysb'u'n txqantl. Kyxoljo xjal lu'n nimku nkyq'ma'n, qa il ti'j tu'n tok kyechil ti'j kytz'umil tze'nku kyij tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios, qa kyajxjal tu'n kykyij toj wen tuk'a Dios. Me tkyaqiljo yol lu'n, nya twutzx.

11 Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n t-xi yek'it qa nti' tumiljo kyxnaq'tzb'il lu'n, tu'n mi chi xnaq'tzinil, qu'n nchi najsin kynab'l nimku xjal, ex nchi b'inchin mib'in kyi'j. Ex tkyaqiljo lo nchi xnaq'tzin xjal lu'n noq tu'n kykanb'in pwaq.

12 Ex jaw we' jun nmaq yolil kyxol xjal aj Creta, ex chi' kyjalu'n kyi'jx t-xjalil:

Aye aj Creta noqx iky'il yolqe, ex nti' kynab'l;

noqx nchi b'inchin tze'nku ntqanin kyxmilil; manyor lo'lqex ex manyor ky'ajqexch.

* 1:4 2Co. 8:23; Gal. 2:3; 2Tim. 4:10 * 1:9 1Tim. 3:2-7

13 Ex twutzxixjo, a o tq'ma. Tu'npetzi'n,
il ti'j tu'n kyxi kawit, tu'ntzin kyel wen toj
kynimb'il ti'j qMan Dios, 14 ex tu'n mina txi'
amb'il te kyxnaq'tzb'il xjal aj Judiy, a nti'
tumil, ex a tzajnin kye ojtxe qxjalila; ex tu'n
mina txi kyb'i'nji'y a kyajb'il, qu'n aye xjal
lu'n ma kyij kyi'jlin a yol twutzxix.
15 Me metzin kye nimil, a tz'aqle ta'
kynab'l, wen te' te kye tkyaqil. Me ayetzin
kye nya tz'aqle toj kynab'l, tkyaqil n-ok
kyq'o'n te nya wen, tu'n ma naj kyanmin
ex kynab'l tu'n il. 16 Ex nkyq'ma'n xjal
lu'n qa ojtzqi'n Dios kyu'n, me tuk'a
kyb'inchb'in n-ele qniky' ti'j, qa nya
twutzxjo kyyol. Qu'n aye xjal lu'n manyor
iky'ilqe, ex mib'in chi nimin, ex nti' kyaj
tu'n kyb'inchinte jun ti', a wen.

2

Junjun xnaq'tzb'il tu'n t-xi' kye ila' ch'uqxjal

1 Me atzin te, Tito, q'o'nxa jun xnaq'tzb'il
kye xjal tojxix tumil tz'aqlexix wen. 2 Ex
atzin xnaq'tzb'iljo lo: Q'manxa kye ichin,
a ma chi tijin, tu'n mi chi tx'ujte, tu'ntzin
kynimajtz kyu'n txqantl, tu'n tten kynab'l,
ex tu'n kyok tz'aqle toj kynimb'il ex toj
tq'aq'b'il kyk'u'j, ex tu'n tiky'x kyu'n
tkyaqil ti' toj kychwinqil.
3 Ex ikyxjo, q'manxa kye tij qya tu'n
kyb'et-xix toj tumil toj kychwinqil, tu'n mi
chi ok iqil yol, ex tu'n mi chi tx'ujte. 4 Qala'
tu'n kyok te jun yek'b'il twutzxix, tu'n
kyyek'inte kye ku'xin qya tu'n kyk'u'jlin te
kychmil ex kyal, 5 ex tu'n tten kynab'l, ex
tu'n kyok tz'aqle toj tkyaqil, ex tu'n tok tilil
kyu'n toj kyaq'in toj kyja, ex tu'n kyoyin jun
ti' te juntl, ex b'a'n tu'n kyniminte kychmil
toj tkyaqil, tu'ntzin mi tz'el kyi'jlinxjal Tyol
Dios.
6 Ex ikyxjo, q'manxa kye ku'xin ichin
tu'n tten kynab'l. 7 Ex aku te, tu'n tkub'
tq'o'n jun yek'b'il toj tkyaqil. Ajtzin t-xi t-
xnaq'tzintza, b'inchinkuy jikyinxix wen ex
tuk'a nim tnab'la. 8 Q'manxa tuk'a tumil,
tu'n mi tz'el iky'in kyu'nxjal; qala' noq tu'n
kyjaw tx'ixwe aye nchi yolb'in qi'j, qu'n nti'
tumil tu'n kyxo'n yol ikyjo.
9 Ex ikyxjo, q'onxa kynab'l aq'nil, tu'n
tkub' kynimin tajaw aq'untl toj tkyaqil,
ex tu'n kyok te tb'anil xjal, tu'ntzintla
mib'in chi tzaq'win, ex tu'ntzin ttzalaj ta-
jaw aq'untl kyi'j. 10 Ex tu'n mi chi elq'in jun
ti' exla qa tal netz', qala' tu'n kyokx jiky-
inxix wen toj tkyaqil, tu'n tel kyniky'xjal,
qa a xnaq'tzb'il ti'j Dios ex Klolqe Jesús,
tb'anilxix.
11 Nxi ntz'ib'i'n tkyaqiljo lo, qu'n ate Dios
o tzaj yek'inte t-xtalb'il toj tkyaqil twutz
tx'otx', tu'n tklet tkyaqilxjal tu'n. 12 Ajo
xtalb'il lo ntzaj tyek'in qe, tu'n tkyij qtza-
qpi'n tkyaqiljo nya b'a'n, a tajjo ojtxe qten,
ex tu'n qb'et-xix toj qchwinqil jikyinxix
wen tuk'a qnab'l, ex tuk'a jun tumil tu'n qx-
imin ti'j qMan Dios toj tkyaqil. 13 Ex ikyxjo,
ntzaj tyek'in Dios qe, tze'n tu'n qayo'n tuk'a
tzaljb'il a tulil Jesucrist, a qDios ex qAjaw,
tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil, ikyxjo tze'nku
tzaj tq'ma'n Jesús qe. 14 Qu'n a Jesús o txi
tq'o'n tib' te qxel, tej tkyim twutz cruz,
tu'n qkotpit toj tkyaqil il,* ex tu'n qtxjet
saqxix wen tu'n qok te te,* ex tuk'a tkyaqil
qanmin, tu'n qb'inchin te b'a'n.
15 Tkyaqiljo lo, ilxix ti'j tu'n t-
xnaq'tzintiy. Ex tu'n ikyjo, tu'n tq'ontiy
nab'l kye nimil, ex tu'n kyxi tkawi'n toj
tb'i qMan Dios. Me il ti'j tu'n tb'inchiteji'y
lo tuk'a tnab'la, tu'n mi txi tq'o'n amb'il
kyexjal tu'n tel iky'in kyu'n.

3

Tze'n tu'n kyb'ete nimil toj kychwinqil

1 Na'nxa kye nimil tu'n tkub' kynimin aj
kawil exsin tkyaqil kawb'il tzalu'n twutz
tx'otx', ex kukx tu'n tkub' kyb'inchin
tkyaqil b'a'n; 2 ex tu'n mi chi yolb'in ti'j
a'la, qala' tu'n kymujb'inte kyib' tuk'a
tkyaqil, ex tu'n kyyek'inte kymutxb'il kyib',
a twutzxix wen, kywutz kykyaqil xjal.
3 Qu'n ikytaqtzin qte'n ojtxe: Nti'taq
qnab'l, ex minataq nkub' qnimin Dios. Nqo
b'ettaq toj najin, ex nqo b'inchintaq tkyaqil
wiq achb'il, ex tzyu'nqotaq tu'n tkyaqil
wiq il, ex oto'taq toj tkyaqil nya b'a'n,
ex nlo'chjtaq qk'u'j kyi'j quk'a. Nchi el
qiky'intaq, ex nqo el iky'intaq kyu'n.
4 Me atzaj te' saj tyek'in Dios, a Klolqe,
twenil ex tq'aq'b'il tk'u'j qi'j, 5 ma qo klet,
nya tu'n qb'inchb'in nyakuj b'a'n, qala' noq
tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qi'j.* Ma txjet qanmin

* 2:14 Sal. 130:8; Mt. 20:28; Mr. 10:45; Gal. 1:4; 1Tim. 2:6
* 2:14 Ex. 19:5; Deu. 4:20; 7:6; 14:2; 26:18; 1Pe. 2:9
* 3:5 Dan. 9:18

tu'n, noq tu'n ma qo itz'je tkab' majin. Ex
ma qo saqix tu'n Xewb'aj Xjan, 6 a saj tq'o'n
qMan Dios qe, noq tu'n Jesucrist, a Klolqe.
7 Ex noq tu'n t-xtalb'il Dios, ma qo ok tz'aqle
twutz, ex tu'n ikyjo, at qoklin ja'lin ti'j jun
etzb'il toj kya'j, a nqo ayo'n ti'j.

8 A nyola xb'aj ntz'ib'i'n lo, twutzxix te'.
Tu'ntzintzjo, waja tu'n t-xi t-xnaq'tzinjiy
lo tuk'a tkyaqil tanmi'n, qu'n tu'ntzin aye'
nimil ti'j qMan Dios, tz'okit kyq'o'nxix tilil,
tu'n tb'antjo a wen kyu'n. Ayetzi'n lu'n,
ilxix ti'j, ex nimxix tajb'in te tkyaqil xjal.

9 Me atzin te, Tito, pa'mil tib'a kyi'jjo kyy-
olxjal, a nti' tumil, ex ti'jjo nkyq'ma'nxjal
kyi'j ojtxe qxe'chil. Ex mi txi tq'o'n amb'il
te jyoj q'oj, ex jni' yasb'il noq tu'n tpajjo
ojtxe kawb'il, qu'n ajo yasb'il lo nti' tumil,
ex nti' tajb'in.

10 Qa at jun kyxola, a noq taj tu'n tpa'n
Ttanim Dios, txkontza, ex kawinxa, tu'n mi
kub' tb'inchin ikyjo. Ex qa il ti'j, txkontza
juntl majl. Me qa mi xkub' nimin tu'n,
kypamil kyib'tza ti'j, 11 qu'n jun xjal ikyjo,
ma txalpaj toj tchwinqil, ex nb'et toj til,
ex noq tu'n ikyjo, tzul tkawb'il Dios tib'aj
kujxix wen, tze'nkuxjo ntqanin tb'inchb'in.

12 Aj t-xi nsma'n Artemas mo qa Tíquico*
te t-xela, liweyx txi'y toj tnam Nicópolis,
qu'n ma kub' nb'isi'n tu'n tiky'x jb'alil
wu'n antza. 13 Ex mojinqexa Zenas, a aj
kawil, ex Apolos,* ex q'onxa tkyaqiljo a n-
ajb'in kye toj kyb'e. 14 Ex xnaq'tzinxa kye
quk'a, a nimil, tu'n tkub' kyb'inchin wen, ex
tu'n kyonin kyi'jjo a nti' at kye, tu'ntzintla
kyajb'inxix kye txqantl.

15 Tkyaqiljo nimil tzalu'n wuk'iy, nxi
kysma'n jun q'olb'il tey. Ex atzin te, q'onxa
jun q'olb'il kye kykyaqil tuk'iy, aye nimil,
k'u'jlinqe qu'n.

Axitjo t-xtalb'il qMan Dios kyuk'iy.

* 3:12 Kyb'i. 20:4; Ef. 6:21-22; Col. 4:7-8; 2Tim. 4:12
* 3:13 Kyb'i. 18:24-28; 1Co. 16:12

Tu'j Pabl te Filemón

Tej tku'xtaq Pabl toj tze tzma Rom, at jun xjal xi k'ayin te aq'nil te jun majx kyuk'axjal, Onésimo tb'i, ex o tz'ok kyk'ulb'in kyib' junx tuk'a Pabl. Ex b'e'x nimin noq tu'n xnaq'tzb'il tu'n Pabl ti'j Tyol Dios, ex o taq' tib' te mojilte antza toj tze. Tb'anilx ele mojil lu'n te Pabl, me tu'njo tkawb'il Rom, iltaq ti'j tu'n taj meltz'it Onésimo tuk'a tajaw, a Filemón, jun nimil nimxix toklin kyxol Ttanim Dios, ex ojtzqi'nxixtaq wen tu'n Pabl.

Tu'npetzi'n, kub' tb'isin Pabl tu'n taj tmeltz'in, me nya noq kukxjo, qala' tuk'a jun u'j, a xi ttz'ib'in, ja' ntq'ma'n te Filemón tu'n t-xi tk'mo'n, nyatla te jun aq'nil te jun majx, qala' te jun tuk'a toj tnimb'il ti'j Jesucrist.

Atzin u'j lu'n jun tb'anil yek'b'il ti'jjo tze'n tu'n qyolin junx qxolx, qu'n manyor b'unin tyol Pabl, exla qa kuj ch'in tu'n tnik'et. Nyolintaq Pabl tuk'a Filemón nya ti'jjo jun kawb'il te twutz tx'otx', qala' ti'jjo jun tkawb'il qMan Dios, a nimxix toklin, a tu'n qk'u'jlin te qib' qxolx.

Jun q'olb'il tu'n Pabl te Filemón

1 Ayi'n Pabl, a intinkuxa toj tze noq tu'n tpaj Crist, a Jesús, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n junx tuk'a qerman, Timotey, tu'n tkanin tuk'iy, ay Filemón, a k'u'jlin qu'n ex quk'iy toj aq'untl. 2 Ex nxi ntz'ib'i'n tey, ay qerman qya, Apia, junx tuk'a Arquipo,* a ma tz'ok te xo'l q'aq' toj taq'in qMan Dios junx quk'iy; ex kye Ttanim Dios, aye' nchi chmet toj tja'y.

3 Noqit ax qMan Dios junx tuk'a Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil, tzaj q'onte t-xtalb'il kyib'aja junx tuk'a tnuk'b'il toj tkyaqil.

Tna'j Dios Pabl ti'j Filemón

4 Kukx nchin q'onji'y chjonte te Dios ti'ja toj nna'j Diosa, 5 qu'n tu'n nxi nb'i'n ti'jjo nim tk'u'ja at, ex tnimb'ila ti'j qAjaw Jesús, ex kyuk'a' kykyaqil nimil. 6 Nchin kub'sin nwutza ti'ja, tu'n tok tilil tu'n, tu'n tkub' tchiky'b'injiy qnimb'il, tu'ntzintla tel tniky'a te tkyaqiljo ky'iwb'il, a at qe, noq tu'n Crist, a Jesús. 7 Noq tu'n nim tk'u'ja at, werman, ma tzaj tzaljb'il, ex nimsb'il nk'u'ja, qu'n ma chewx kyanminjo kykyaqil nimil tu'n.

Jun tkub'sb'il twutz Pabl te Filemón ti'j Onésimo

8 Tu'npetzi'n, exla qa at wokli'n tu'n Crist, tu'n t-xi nq'ma'n tey, alkye tu'n tkub' tb'inchi'n, 9 me noq tu'n at nk'u'ja ti'ja, nchin kub'sin nwutza tey ti'jjo a kxel nqani'n tey. Q'aq'in tk'u'ja, erman, qu'n tu'n ma chin tijin, ex jpu'nqi'n ja'lin toj tze noq tu'n tpaj qAjaw Jesucrist. 10 Tu'npetzi'n, nchin kub'sin nwutza ti'j Onésimo,* a ma tz'ok te nk'wala toj qnimb'il tzalu'n toj tze. 11 Qu'n ataqtzin ojtxe o tz'okin Onésimo te jun taq'nila toj tja'y, nti' tajb'in, exla qa Nimxix Tajb'in n-ele tb'i toj qyol. Me atzin ja'lin at-xix tajb'in tey ex te wey. 12 Nimxix nk'u'ja ti'j, me kxel nsma'n juntl majl tuk'iy. 13 Wajatla'y tu'n tten mojil wuk'iy te t-xela, qu'n loqinxa intinkux toj tze, tu'n tpaj Tb'anil Tqanil. 14 Me mix kub' nb'inchi'n a na'mtaqx nyoli'n tuk'iy, tu'ntzintla qa ma tb'inchiy jun b'a'n wi'ja, noq tze'n ktzajil itz'je toj tanmi'n, ex nyaqi'n nchin qaninte. 15-16 B'alaqa iky tajb'il Diosjo, tu'n tel tpa'n Onésimo tib' ti'ja jun jte'b'in q'ij, noq tu'n tok te jun termana te jun majx, a k'u'jlin tu'n, ex nya noq o'kx te jun taq'nila te jun majx toj tja'y. Qu'n wajxixa ti'j, me b'a'ntla tu'n tok tk'u'jlin wen tze'nku we', nya noq jun ichinxi toj tja'y, qala' tze'nku jun nimil ti'j tAjaw Tkyaqil.

17 Tu'npetzi'n, qa ma qe tk'u'ja wi'ja, qa quk'a qib', k'momtzintza nyakuxitlaj ayi'n. 18 Ex qa at jun nya b'a'n o tz'ok tb'inchin ti'ja, mo qa at tk'as tey, peyimila wi'ja, 19 ex ayinkuy kchin xel chjonte tey. Tu'npetzi'n, ayi'n Pabl nkub' ntz'ib'inji'y lu'n, te jun kujsb'ilte nyola, tu'n t-xi nchjo'n. ¿Me ex ikyx tejiy? ¿Ma nyatzin k'asb'iniy we'y, tej xnimi'n ti'j Tb'anil Tqanil wu'n?

20 Ikytzi'n werman, nchin kub'sin nwutza te'y, tu'n tb'inchi'n tze'nku nqani'n toj tb'i tAjaw Tkyaqil. Chewsima wanmi'n toj qnimb'il ti'j Crist. 21 Tu'npetzi'n, ma txi ntz'ib'inji'y lu'n, qu'n ma qe nk'u'ja ti'ja, qa k'wel tb'inchi'n tze'nku xi nq'ma'n, ex b'alaqa ok b'antil tu'n nimxix tze'nku xi nqani'n.

* 1:2 Col. 4:17 * 1:10 Col. 4:9

22 Ex ikyxjo, xi nq'ma'n tu'n tkub'
tb'inchi'n ja' tu'n nktani'y, qu'n q'uqle
nk'u'ja ti'j Dios, tu'n ttzaj ttzaq'wi'n kyna'j
Diosa, alkye q'ij tu'n nxi'y lol kye'y.
23 Ex nxi tsma'n Epafras jun q'olb'il, a
wuk'iy at toj tze noq tu'n tpaj Crist, a
Jesús.* 24 Ex ikyxjo jun q'olb'il tu'n Marks,*
Aristarco,* Demas,* ex Lucas,* aye' nchi
mojin wuk'iy toj taq'in qMan.
25 Noqit a t-xtalb'il Jesucrist, a tAjaw
Tkyaqil, tten toj kyanmi'n te jun majx.

* 1:23 Col. 1:7; 4:12 * 1:24 Kyb'i. 12:12, 25; 13:13; 15:37-39; Col. 4:10 * 1:24 Kyb'i. 19:29; 27:2; Col. 4:10 * 1:24 Col. 4:14; 2Tim. 4:10 * 1:24 Col. 4:14; 2Tim. 4:11

U'j kye Nimil aj Ebrey

Atzin u'j lu'n tz'ib'in kye jun ch'uq xjal aj Judiy, a otaq chi nimin ti'j Jesús. Me noq tu'n tpaj nimku yajb'il n-iky'x kyu'n tu'n tpajjo kynimb'il, nchi ximintaq junjun tu'n kyaj meltz'aj juntl maj tojjo ojtxe kynimb'il. Mi b'i'n qu'n ankye tz'ib'ilte u'j lo. Me ante' xjal, a kub' tz'ib'in te' u'j lu'n, nimxix ntzaj tq'o'n tumil tu'n mi chi aj meltz'aje.

Ajo xnaq'tzb'il nimxix toklin tojjo u'j lo kyjalu'n: A Jesucrist nimxix toklin tib'ajjo tkyaqil kyoklin txqantl, tze'nku te Moisés, ex jni' angel, ex tkyaqil taq'nb'in pale ex ikyxjo ti'j k'ulb'il, a tzajnin ti'j Ojtxe Tu'jil Tyol qMan.

Nyolin tojjo u'j lo, qa ma tz'ok Jesús te tnejilxix qpale (2:17). Ex axjo xjal tz'ib'il te u'j lo, o tzaj tchiky'b'in ti'jjo k'ulb'il ex chojb'il kyilxjal, exsin yol, a o b'ant te ojtxe, nyaxix tz'aqleqe, ex nlay tz'el kyilxjal kyu'n. Me axte Dios o jaw sk'o'nte jun ak'aj tnejilxix pale, a Jesucrist, a nya ikyjo tze'nku tumil kyi'jjo pale aj Leví, qala' tze'nku te Melquisedec (cap. 7). Qu'n a Jesús o tz'ok te tnejilxix pale te jun majx, qu'n o'kx te Jesús xi q'o'nte tchwinqil te chojb'il il, ex noq tu'njo lo, at jun ak'aj tumil, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios (3:1–10:39).

Ex atzin kolb'il lu'n tu'n qk'monte noq o'kx tu'n qnimb'il, ex ntzaj tchiky'b'in a qa nimxix toklin kynimb'il nimku xjal toj Ojtxe Tu'jil (cap. 11). Tu'ntzi'n lu'n, nchi tzaj tkujsin aye nimil ja'lin, tu'n kywe' wen toj kynimb'il ajxi tpon b'aj tq'ijil, exsin tu'n tok kyq'o'n kywutz ti'j Jesús, tu'n tiky'x jni' yajb'il kyu'n, qa ma tzul kanin kyi'j.

Yolin qMan Dios noq tu'n Tk'wal

1 Toj ila'x maj, yolin Dios ojtxe kye qxe'chil, ex kyuk'a ila' wiq tumil, yolin noq kyu'n xjal, aye' yolil Tyol. 2 Me atzin ja'lin, nyolin qMan Dios qe, noq tu'n Jesús, a Tk'wal; qu'n tu'n a Dios b'inchilte tkyaqil twutz tx'otx' ex tkyaqil twutz kya'j, noq tu'n Tk'wal.* Ikytzi'n tze'nku jun k'wal at toklin ti'j tkyaqiljo a at te ttata, exsin ikyxjo te Jesús at toklin ti'j tkyaqiljo a at te ttata, a qMan Dios. 3 Nyek'in Jesús tqoptz'ajiyil tipin Dios, ikyxjo tze'nku tqan q'ij nyek'in tipin tqoptz'ajiyil q'ij; ex ate Jesús, tyek'b'il qMan Dios, a nya q'ancha'l. Ex ate Jesús Nuk'il ex Xq'uqil tib'aj tkyaqil, noq tu'n Tyol nimxix tipin. Tej ttxjet tkyaqil qil tu'n, o kub' qe toj kya'j, kawil junx tuk'a qMan Dios.

Atzin Tk'wal Dios nimxixtl toklin tze'n kye angel

4 Tu'ntzin tkyaqiljo lu'n, ate Jesús o tz'ok nimxixtl toklin tze'nku tkyaqil angel, qu'n tu'n k'walb'aj te qMan Dios. Qalaqetzi'n kye angel, at kyoklin, me noq te taq'nil. 5 Qu'n mix ja' xi tq'ma'n te Dios te jun angel, tze'nku xi tq'ma'n te Jesús kyjalu'n: Ma tz'oka te nk'wala ja'lin.*

Ex nti' xi tq'ma'n te jun angel: Ayi'n we' manb'aj tey, ex a te k'walb'aj wey,* tze'nku xi tq'ma'n te Jesús.

6 Ex tej titz'je Jesús tzalu'n twutz tx'otx', tq'ma Dios kyjalu'n: Il ti'j tu'n kyk'ulin angel twutz.*

7 Ex toj Tu'jil Tyol Dios, chitzin Diosjo kyi'j angel kyjalu'n:

O chi kub' tb'inchin Dios angel, tu'n kyok te tsan,
ex tzunxix nchi ajqelin wen tu'n kyajb'inxix te,
tze'nku q'aq' nimxix n-ajb'in kyexjal.*

8 Me mikyxi yoline Diosjo tuk'a Tk'wal, qala' chitzin kyjalu'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Ay Dios, a tAjaw Tkyaqil, atzin Tkawb'ila nimxix toklin te jun majx, ex tz'aqlexix wen.
9 O tz'ok tk'u'jlinjiy a tb'anil,
ex o tz'el tiky'injiy a nya toj tumil.
Tu'ntzi'n ikyjo, o tz'ok q'o'n te Kawil tu'n qMan Dios, a tDiosa,
ex nimxixtl ntzalaj ti'ja tze'nku kye angel, aye' ite' tuk'iy.*

10 Ex ikyxjo yolin Tyol Dios ti'jjo Tk'wal kyjalu'n:

Ay, tAjaw Tkyaqil, te tnejil o kub' tb'inchi'n jni' tx'otx' ex tkyaqil kya'j.
11-12 Me atzin tx'otx' exqetzi'n kya'j, ok kchi b'ajil, ex kchi xel xoyit, ex kchi ttx'aqinixil tze'nku jun xb'alin.
Qalatzi'n te, ok ktenb'il te, te jun majx.

* 1:2 Jn. 1:1-3; Col. 1:15-17 * 1:5 Sal. 2:7 * 1:5 2Sa. 7:14; 1Cr. 17:13 * 1:6 Sal. 97:7 * 1:7 Sal. 104:4 * 1:9 Sal. 45:6-7 * 1:11-12 Sal. 102:25-27

Nti' tx'ixpib'l tey.*
13 Ex b'ajxe tq'maye qMan Dios te jun
angel kyjalu'n:
Qekuy nk'atza tu'n tkawi'n junx wuk'iy,
tzmaxi aj kykanb'it tajq'oja wu'n.*
14 Qalaqetzi'n kye angel, xewb'ajqe; ex
nchi ajb'in te tsan Dios, ex sma'nqe tu'n
Dios tu'n kymojitjo xjal, aye' kchi kletil
tu'n.

2

Jun xob'tzb'il tu'n mi kyij qi'jlin Tb'anil Tqanil kolb'il

1 Tu'n tel qniky' ti'j ja'lin, qa a Tk'wal
Dios nimxixtl toklin kywutz angel, il ti'j
tu'n tok tilil qu'n, tu'n tkub' qnimin Tyol,
a Tb'anil Tqanil, a o qb'i, tu'n mi qo el
txalpaj toj qnimb'il. 2 Atzin tkawb'il Moisés
toj Tu'jil Tyol Dios, tzaj tq'o'n Dios kye
xjal, noq kyu'n angel. Tzaj jun kawb'il kuj
wen kyib'ajxjal, qa mataq tz'el kyi'jli'n yol
lu'n. 3 Atzin Tyol Tk'wal Dios, a Tb'anil
Tqanil kolb'il, nimxixtl toklin tze'nku a tzaj
kyq'o'n angel. Tunpetzi'n, nlayxla qo klet
tjaq' tkawb'il Dios kujxix, qa ma tz'el qi'jlin
Tyoljo Tk'wal. Qu'n tu'n akuxix te qAjaw
q'ma'n te' kolb'il lo, ex ma tzul kanin tqanil
qxol kyu'n tnejil nimil, aye' i lonte, ex i
yolin tuk'a. 4 Majxte qMan Dios yek'inte qa
twutzxixjo yol lu'n, noq tu'n nim techil ex
nim yek'b'il tipin, ex tu'n tkyaqiljo nb'ant
kyu'n nimil, a q'o'ntz tze'nku jun oyaj tu'n
Xewb'aj Xjan, ex tze'nku tajb'il tuk'a jun-
jun.

Ok Jesús te xjal tze'nku qe

5 Nqo yolin ti'jjo saq tch'iysb'in Dios,
a tzul kanin. ¿Me alkye kkawilte saq
tch'iysb'in anetzi'n? Nya angel, qala' ax
xjal, 6 qu'n toj Tu'jil Tyol Dios ntq'ma'n:
Noq xjalqo'y, ex atzin te Dios nimxix toklin.
¿Tiqu'ntz nqo tzaj tna'n, ex tiqu'n nb'isin
qi'ja?
7-8 Tnejil, tzaj tq'o'n kye xjal jun tqoptz'ajiyil
tipin, ex jun kyoklin tib'aj tkyaqil
twutz tx'otx'.
Tkyaqiljo lo tzaj tq'o'n tu'n tkawit kyu'n
xjal.
Ex nti'taq jun ti' o kyij naj toj kykawb'il.
Me atzin ja'lin, noq te kab'e q'ij, o tzaj tq'o'n
kyoklin,
me nyale' tze'n kye angel, chi Tu'jil Tyol
Diosjo.*
Tu'npetzintzjo, nti' o qli, tu'n tnimitjo
lu'n. 9 Me qo ximin ti'j Jesús: Kab'e q'ij,
ok tq'o'n Dios toklin nyala tze'n kye an-
gel, qala' ikyjo tze'nku xjal, qu'n iltaq ti'j
tu'n tkyim, ex jun angel nlay b'ant tu'n
tkyim. Noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qMan
Dios, kyime Tk'wal, tu'n tpaj tkyaqil xjal.
Tu'ntzin ikyjo, nimxix toklin ja'lin, ex nim
tqoptz'ajiyil tipin Dios, noq tu'n tkyimlin
twutz cruz.
10 Taj Dios tu'n tkolin kyi'j xjal, tu'n tok
jun kyoklin tze'nku te tnejil, tu'n tyek'in
tqoptz'ajiyil tipin toj kychwinqil, ex tu'n
kykawi'n juntl majl tib'aj tkyaqiljo, a kub'
tch'iysin Dios. Tu'npetzintzjo, iltaq ti'j tu'n
ttzaj tsma'n qMan Dios Jesús, a Tk'wal, tu'n
tkyim te Kolil kyi'jxjal, ex tu'n tjapin b'aj
tkyaqil tajb'il qMan, tu'n tok tz'aqle te jun
majx. 11 Noq tu'n tkyimlin Jesús, a Tk'wal
Dios, ma qo el tpa'n tu'n qok saqxix, ex
ma qo ok k'walb'aj te Dios. Tu'ntzintzjo
ja'lin, noq tu'n qnimb'il ti'j, junx qtata tuk'a
Jesús. Ex atzi'n ja'lin, nti' ntx'ixwe Jesús
tu'n tok tq'o'n qb'i te titz'in, qu'n junch'in
qtata tuk'a.
12 Ex ikyx tq'ma Tk'wal Dios te tMan toj
Tu'jil Tyol:
Kxel nq'ma'n we' tb'iy kye witz'i'n, aye'
nimil,
ex kxel nb'itzi'n b'itz kyxol toj tjay, ja n-oke
kychmo'n kyib'.*
13 Ex juntl tumil chi Tk'wal Diosjo ky-
jalu'n: Kqeb'il nk'u'ja ti'ja.*
Ex juntl majl tq'ma: Ex loqi'n lo, junx
kyuk'a tk'wala, aye' o chi tzaj tq'o'n we'y.*
14 Xjalqo junxch'in qchib'jil ex junch'in
qchky'el, qu'n xjalqo qkyaqilx. Ikytzintzjo,
iltaq ti'j tu'n tok Jesús te xjal tze'nku qe
tuk'a tchib'jil ex tuk'a tchky'el, qu'n noq
tu'n ikyjo, b'antjo tkyimlin te chojb'il qil.
Ex noq tu'n tkyimlin Jesús, ex tej tjaw
anq'in juntl majl, kub' ti'j tajaw kyimin, a
axjo tajaw il. 15 Noq tu'n tkyimlin Jesús, o
chi tzaqpaj tkyaqil xjal, aye' najleqe tzalu'n
twutz tx'otx' tuk'a nim xob'ajil te kyimin.
16 Mi s-ul Jesús tze'nku jun angel tu'n
kyklet angel, qala' ma tzul tze'nku jun xjal
aj Judiy, a tzajnin tyajil ti'j Abraham, tu'n

* 1:13 Sal. 110:1 * 2:7-8 Sal. 8:4-6 * 2:12 Sal. 22:22 * 2:13 Is. 8:17 * 2:13 Is. 8:18

kyklet kykyaqil xjal tu'n. 17 Tu'ntzin qklet,
iltaq ti'j tu'n tok Jesús tze'nkuxixjo qe, awo
xjalqo. O'kx jun tumiljo, tu'n tten tq'aq'b'il
tk'u'j quk'a, ex tu'n tok q'o'n toklin te
tnejilxix pale, tu'n tyolin kyi'j xjal twutz
qMan Dios; ex tu'n tchjet qil tu'n tchky'el el
chitj twutz cruz, noq tu'n qklet awo, a o qo
nimin ti'j. 18 Iky'x tkyaqil yajb'il ex nimku
ti' tu'n, tu'ntaq tkub' tz'aq toj il, me mix
kub'e ti'j. Tu'ntzintzjo, nq'aq'in tk'u'j qi'j,
ex ntzaj tq'o'n jun o'nb'il qe, tu'n mina qo
kub' tz'aq toj il.

3

Jesús nimxixtl toklin tze'n te Moisés

1 Atzin ja'lin, ayi'y werman, saqxix ta'ye
kyanmi'n twutz Dios, ex o chi txokli'y tu'n
qMan Dios, tu'n kyoka te Ttanim ex te tja.
Chi ximintzintza ti'j Crist, a Jesús, a sma'n
tu'n Dios te onilqe, ex tok te tnejilxix pale
te qe twutz Dios. 2 Atzin te Jesús jikyinxix
twutz Dios tojjo toklin tzalu'n twutz tx'otx',
ikytzi'n tze'n te Moisés ok jikyin tojjo toklin
toj tja Dios ojtxe.*

3 Me atzin te Jesús nimxixtl toklin tze'nku
te Moisés, ikyxjo tze'nku jun b'inchil ja
nimxixtl toklin tze'nku te ja. 4 Qu'n tkyaqil
ja, at jun b'inchilte, me ate qMan Dios
b'inchilte tkyaqil tch'i'ysb'in, noq tu'n
Tk'wal. 5 Atzin te Moisés ok jikyin toj
tja Dios, me noq tze'nku jun aq'nil, ex
tu'n tyolin ti'jjo a ktzajil tq'ma'n Dios te.
6 Qalatzi'n te Crist, nya jun aq'nil, qala'
K'walb'aj, ex jikyinxixjo tkawb'il qib'aj, a
awo, tja Diosqo, qa ma japin qu'n, ex qa ma
qe qk'u'j te jun majx ti'jjo a nqo ayo'n ti'j toj
kya'j, ex nqo yolin ti'j tzalu'n twutz tx'otx'.

Jun ajlab'l o tzaj tq'o'n qMan Dios qe, noq tu'n qnimb'il

7 Tu'ntzi'n ikyjo, chitzin Xewb'aj Xjan toj
Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:
Qatzin ma kub' kyb'i'n ja'lin, a ntq'man
Tyol Dios,
8 mi kub' kykujsin kyanmi'n tu'n kynimi'n,
tze'nqeku' kyxe'chila ojtxe,
aye' el kyi'jlin tajb'il Dios toj tzqij
tx'otx'.
9 Ayeqetzi'n kyxe'chila ojtxe, aye' el kyi'jlin
wajb'ila,
¿Ma mitzin xkyliji'y jni' yek'b'il wipi'n toj
ka'wnaq ab'q'e?
10 Tu'ntzin ikyjo, o tzaj nq'oja kyi'j, chi
Diosjo.
Ex kukx ntxalpajjo kyanmin,
ex kukx nchi txalpajjo toj kychwinqil,
ex nti'x nchi ximin ti'jjo wajb'ila.
11 Tu'npetzi'n, chi Diosjo, tzaj nq'oja kyi'j,
ex xi nq'ma'n kye, tu'n mina chi okx tojjo
Canaán,
a tx'otx' te ajlab'l, a b'antnin wu'n,
tu'n kyajlan wuk'iy.*

12 Werman, tu'npetzi'n tkyaqiljo lo,
kyajsintz ti'j kyanmi'n, tu'n mina chi
txalpaji'y toj kynimb'ila ti'j qMan Dios.
13 Qala', kyq'onx kynab'la kyxolxa tkyaqil
q'ij, tze'nku at amb'il; tu'ntzin mi chi kub'
sb'u'ni'y tu'n il, ex tu'n mina txi kykujsin
kyanmi'n ti'jjo tajb'il qMan Dios.

14 Qa qaj tu'n qten junx tuk'a Crist toj
kya'j, il ti'j tu'n qten wa'lxix toj tkyaqil,
tu'n qb'et wen toj qchwinqil, ex tu'n tqexix
qk'u'j, tze'nkuxjo tej xqo nimin te tnejil.
15 Tu'n ikyjo, chitzin Tyol Diosjo kyjalu'n:
Qatzin ma kub' kyb'i'n ja'lin, a ntq'ma'n
Tyol Dios,
mi kub' kykujsin kyanmi'n tu'n kynimi'n
tze'nqeku kyxe'chila ojtxe,
aye' el kyi'jlin tajb'il Dios.*

16 Tu'ntzi'n tkyaqiljo ikyjo, at ila' nx-
jelb'itza kye'y:
Tnejil, ¿Ankyeqexixjo xi kykujsin kyan-
min, a otaqxi kyb'i Tyol Dios? ¿Nyapele
aye' i etz ti'n Moisés toj tx'otx' Egipto?
17 Tkab', ¿Anqi'j tzaje tq'oj Dios toj ka'wnaq
ab'q'e? ¿Nyapela kyi'jjo i b'inchin il toj
tzqij tx'otx'? Ex tu'n ikyjo, b'e'x i kyim.
18 Toxin, ¿Anqi'j tzaje tq'oj Dios, ex anqi'j
kub' tq'ma'n Dios, tu'n mi chi okxi tojjo
tx'otx' te ajlab'l, a otaq txi tq'ma'n Dios
kye? ¿Nyapela aye xjal, mix kub'e kynimine
Tyol Dios?*

19 Tu'ntzintzjo, n-el qniky' te, qa mix i
okxi xjal toj tx'otx' te ajlab'l, tu'n mix kub'e
kynimine Tyol Dios.

4

1 Tunpetzi'n, qq'onktzin tilil ja'lin, tu'n
atx amb'il, tu'n qokx tojjo jun ajlab'l, a
q'o'nku tu'n Dios. Qxq'uqim qib', tu'ntzin
mix a'l junqe kyij naj ti'jjo ajlab'l. 2 Qu'n

* 3:2 Num. 12:7 * 3:11 Sal. 95:7-11 * 3:15 Sal. 95:7-9 * 3:18 Num. 14:1-35

te qe, o q'umlajtzjo yol lu'n te kolb'il,
ikytzi'n tze'nku q'umlajtz kye xjal ojtxe.
Me ayetzi'n xjal, nti'x ajb'ine yol kye, a
q'umj, qu'n noq ok kyb'i'n, ex mix kub'
kynimine. 3 Qalatzi'n qe, awo o qo nimin,
awo o qo okix tojjo ajlab'l tu'n qnimb'il,
ikyx tze'nku a tx'otx' te ajlab'l ojtxe, a kyij
q'met toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:
Tu'npetzi'n, chi Diosjo, tzaj nq'oja kyi'j,
ex xi nq'ma'n kye, tu'n mina chi okx tojjo
tx'otx' te ajlab'l,
a q'o'nl wu'n, tu'n kyajlan wuk'iy.*

Ex tq'ma Diosjo ikyjo, qu'n otaq japin
b'aj taq'in ti'j tkyaqil tch'i'ysb'in, ex n-ajlan
ja'lin. 4 Ex toj Tu'jil Tyol Dios, tq'ma kyjalu'n
ti'jjo twuqin q'ij: Ajlan te Dios toj twuqin
q'ij, tej b'antjo tkyaqil taq'in.*

5 Tu'npetzi'n, nxi nq'ma'n juntl majl
ikyxjo tze'nku kyij tz'ib'it toj Tu'jil Tyol
Dios kyjalu'n:
Mina chi okx tojjo tx'otx' te ajlab'l, a q'o'nl
wu'n,
tu'n kyajlan wuk'iy.*

6 Tu'ntzintzjo ja'lin, ite'x junjuntl na'mx
kyokx tojjo ajlab'l, tze'nqeku xjal ojtxe. ¿Ex
tiqu'nil? Qu'n tu'n mi nkub' kynimi'n Tyol
Dios, tze'nqeku xjal ojtxe.

7 Me nya tu'n ikyjo b'e'xit kyij najjo a
otaq tzaj tq'ma'n Dios ti'jjo ajlab'l. Qala'
o tzaj tq'o'n juntl majl amb'il te qe ja'lin,
tu'n qokx tojjo juntl wiq ajlab'l. El qniky'
te lu'n, qu'n otaqxi b'aj nimxix ab'q'e ikyjo,
tej tyolin juntl majl Dios toj Tu'jil Tyol Dios,
noq tu'n David, a nmaq kawil, ti'jjo juntl
ajlab'l. Chi kyjalu'n:
Qatzin ma kub' kyb'inji'y tq'ajq'ojil twi'
Dios ja'lin,
mitzin kub' kykujsi'n kyanmintza tu'n kyn-
imi'nch.*

8 Me mina nyolin David ti'jjo jun tal
tx'otx' te ajlab'l, a tzaj tq'o'n Dios kye aj
Israel ojtxe, junx tuk'a Josué, a kynejinel.*
Qu'n noqit ate Josué tzaj q'o'nte ajlab'l te
jun majx, mitla saj tq'o'n te Dios amb'il te
qe ja'lin tu'n qkanin tojjo juntl wiq ajlab'l,
tze'nku kyij ttz'ib'in David.

9 Tu'ntzin ikyjo, atx juntl wiq ajlab'l
tb'anilx te Ttanim Dios ja'lin. 10 Qu'n alkye
te' knimil ti'j Dios, k-okix te' tojjo ajlab'l
q'o'n tu'n Dios, qu'n nti' nqe tk'u'j ti'j
taq'nb'in tu'n tel wen twutz. Tu'npetzi'n,
ma tz'ajlan ti'jjo taq'nb'in, ikyxjo tze'nku te
Dios n-ajlan te', qu'n o japin b'aj taq'in ti'j
tkyaqil tch'iysb'in.*

11 Tu'npetzi'n, qq'onktzintz tilil, tu'n
qokx tojjo ajlab'l, ex tu'ntzin mina qo ok
tze'nku kye aj Israel ojtxe, a mix kub'e
kynimin Tyol Dios, ex tu'n ikyjo, mix i okxe
tojjo ajlab'l q'o'n tu'n Dios. 12 Qu'n a te'
Tyol Dios itz', ex at tipin ex nimxixtl toklin
tze'nku jun machet, a kab'e tste tb'anilx
wen, ex juch' twi'.* Jun machet ikyjo aku
tz'okx toj qxmilil; me metzin te' Tyol Dios,
nya noq toj qxmilil, qala' tojxi qnab'l, ex to-
jxi qanmin. Mix ti'x aku naj tu'n, qu'n b'a'n
xpich'in tkyaqil qxim ex tkyaqil qnab'l. 13 Ex
nti'x jun ti' toj tkyaqiljo tch'i'ysb'in qMan
Dios nya ojtzqi'n tu'n, ex nti'x jun ti', a
akut tz'ewit, qu'n tkyaqil q'ancha'l te Dios.
Ex tkyaqilxjal k-okil toj pa'b'in twutz, ti'j
tkyaqil tb'inchb'in.

O tz'ok Jesús te tnejilxix qpale twutz qMan Dios

14 Me metzin qetz, awo nimil, at jun Onil
qi'j toj pa'b'in, a Jesús, a Tk'wal Dios, a
tnejilxix qpale, a o tz'okx toj kya'j junx
tuk'a Dios. Tu'ntzi'n, il ti'j tu'n qten wa'lxix
wen toj qnimb'il. 15 Ex atzin tnejilxix qpale
at tq'aq'b'il tk'u'j qi'j, qu'n ojtzqi'n tu'n
tkyaqiljo n-iky'x qi'j, qu'n ok te xjal tze'nku
qe. Tu'ntzi'n, iky'x tkyaqil tu'n, tze'nku qe,
ex ok yekin tu'n tajaw il tu'n tkub'taq tz'aq
toj il, me mix kub'e ti'j.

16 Tu'npetzi'n tkyaqiljo lu'n, qo laq'ex
tuk'a tkyaqil qanmin toj qna'j Dios twutz
tkawb'il at toj kya'j; ja' knetile tq'aq'b'il
tk'u'j qi'j, ex jun t-xtalb'il te onb'ilqe toj
qchwinqil.

5

1 Kykyaqil kynejilxix pale sk'o'nqe kyxol
ichin, tu'n kyyolin kyi'jxjal twutz qMan
Dios, ex tu'n kyq'o'n oyaj te Dios, ex
tu'n kyb'yo'n alu'mj te chojb'il kyilxjal.
2 Ayetzi'n kynejilxix pale, attaq tq'aq'b'il
kyk'u'j kyuk'a' aye' mix ele kyniky' ti'jjo
tb'eyil b'a'n, ex kyuk'a i el txalpaj ti'j kyn-
imb'il, qu'n ojtzqi'ntaq kyu'n tkyaqiljo n-
iky'x kyi'j, qu'n tu'n xjalqe tze'nku txqantl.

* 4:3 Sal. 95:11 * 4:4 Gen. 2:2 * 4:5 Sal. 95:11 * 4:7 Sal. 95:7-8 * 4:8 Deu. 31:7; Jos. 22:4 * 4:10 Gen. 2:2 * 4:12 Is. 49:2; Ef. 6:17

3 Ex tu'n xjalqe, iltaq ti'j, tu'n t-xi kyq'o'n
chojb'il tnejil ti'jjo kyilku, exsin tkab', tu'n
t-xi kyq'o'n chojb'il ti'j kyiljo txqantl xjal.*
4 Mix a'l junte aku tz'ok tq'o'n tib' te
tnejilxix pale, qala' ikytzi'n, ate Dios k-okil
q'o'nte toklin, tze'nku xi tq'o'n Dios tok-
lin Aarón tu'n tok te tnejilxix pale ojtxe.*
5 Exsin ikyxjo te Crist, nya ax ok q'o'nte tib'
te tnejilxix qpale, qala' ax qMan Dios ok
q'o'nte toklin ikyjo, qu'n ax Dios q'mante
toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:
Ma tz'oka te Nk'wala ja'lin.
Ex ayi'n ma chin ok te Ttatiy.*
6 Ex ikyxjo ntq'ma'n toj juntl tumil:
A te pale te jun majx, ikyxjo tze'n te
Melquisedec.*
7 Tej attaq Crist tzalu'n twutz tx'otx', jaw
tq'ajq'ojil twi' toj tna'j Dios, ex atku maj
etz ta'l twutz, tu'n tq'aq'b'il tk'u'j. Kub'sin
twutz, ex b'ijte tu'n Dios,* qu'n ate Dios
at tipin ti'j tkyaqilx, expe akutaq klet Jesús
tu'n toj kyimin. 8 Exsin tu'npaj k'walb'aj te
Crist te qMan Dios, me iltaq ti'j tu'n tiky'x
tu'n, tze'nku n-iky'x qu'n, noq tu'n tb'ant
tnimitjo Tyol tMan.
9 Me atzaj tej tjapin b'aj tkyaqiljo lu'n
tu'n, b'e'x ok te Kolil te jun majx kyi'j
kykyaqiljo aye' kchi k'wel niminte. 10 Ex
ate Dios ok q'o'nte te tnejilxix qpale, ikyxjo
tze'nku te Melquisedec.

Juntl xob'tzb'il tu'n mi kyij qi'jlin qnimb'il

11 Ayi'y werman, ti'jtzi'n lu'n, nimxixtl
tetz tu'n qyolin ti'j, ex nim ch'in t-xilin,
tu'n t-xi qchiky'b'i'n kye'y, qu'n kuj ch'in
tu'n tel kyniky'a te. 12 Ayetzinkyetza,
ayi'y ojtxe nimilqi'y, opetla chi ok kye' te
xnaq'tzil ja'lin; qala' ayepel kye' tu'n kyxi
xnaq'tzit juntl maj ti'jjo tnejil xnaq'tzb'il,
a kyb'i'y ojtxe. Qalatzi'n, ma chi oka tze'n
jun tal ne'ẍ, a o'kx tajjo tu'n tmi'ẍin, ex
nti' tumil toj twutz, tu'n tb'ant twa'n. 13 Ex
ayetzinji'y tze'nku ne'ẍ, me toj kynimb'ila,
qu'n mi nb'ant kyximi'n tze'nku jun tij xjal,
a n-el tniky' te alkye wen ex alkye nya wen.*
14 Qu'n atzin xnaq'tzb'il nim t-xilin, ikyjo
tze'nku wab'j, a n-ajb'in kye xjal, a ma chi
tijin, ex te kye', at tumil toj kywutz, qu'n n-
el kyniky' te alkye wen ex alkye nya wen.

6

1 Atzin ja'lin, qq'onktzin tilil tu'ntzin tel
qniky' ti'j tkyaqiljo Tyol Dios, ex tu'n qch'iy
toj qnimb'il tze'nqeku' tij xjal. Qala' mi qo
kyij ten tojxjo tnejil xnaq'tzb'il ti'j Crist,
a sk'o'nxix tu'n Dios. Ex mi qo ximin
ti'j, qa o'kx tu'n qb'anteku' tu'n tnejil
xnaq'tzb'il kyjalu'n: Tze'nku tu'n tajtz ti'j
qanmin tu'n tqe qk'u'j ti'j Dios ex nya ti'j
qb'inchb'in, a nxi q'inqe toj kyimin te jun
majx; ex ti'jjo qnimb'il ti'j qMan Dios; 2 ex
kyi'jjo xnaq'tzb'il ti'j jawsb'il a'; ex ti'jjo
xnaq'tzb'il tu'n tten Xewb'aj Xjan toj qan-
min; ex ti'jjo tu'n kyjaw anq'in kyimnin
juntl majl; ex ti'jjo tu'n kyok tkyaqilxjal toj
pa'b'in twutz Dios.
3 Tunpetzi'n tkyaqiljo lu'n, qq'onktzintz
tilil tu'n tkub' qnimi'n tkyaqiljo o tq'ma
Dios qe, ex nya noq o'kxjo ti'j tnejil
xnaq'tzb'il. Tu'n ikyjo, waja tu'n t-xi
nchiky'b'i'n ti'xixjo t-xilin xnaq'tzb'il, qa
aku tz'el kyniky'a te:
4 Qq'onktzintz tilil, tu'n mina tz'el qi'jlin
qnimb'il, a ma tzaj tq'o'n Dios qe. Qu'n
qa ite' junjun ẍi nimin ojtxe, ex qa tzaj
kytzyu'n toyaj qMan Dios, ex qa ma kyna'
Xewb'aj Xjan toj kyanmin, 5 ex qa ma tz'el
kyniky' ti'jjo Tb'anil Tqanil Dios, ex qa
ma chi ok q'o'n tu'n kyb'inchin nim techil
tipin Dios; 6 qatzin ite' junjun xjal ikyjo,
exsin qa ma tz'el kyi'jlin kynimb'iltz, nlayx-
petzin tz'ajtz kye' ti'j kyanmin juntl majl,
qu'n tuk'a kyb'inchb'in ikyjo, nyakuj njaw
kyq'o'n Jesús juntl majl twutz cruz tu'n
tkyim tze'nku jun xjal nti' toklin te najsb'il
il. Ex noq tu'n ikyjo, aku chi xmayin xjal
ti'jjo tkyimlin Jesús.
7 Tkyaqil xjal tzaj tky'iwb'il Dios kyib'aj
tze'nku tx'otx', aj ttzaj jb'al tib'aj. Qa
ma tzaj tb'anilx tawaljo tx'otx', attzin
tky'iwb'il Diostz tib'aj, ex nim n-ajb'in kye
xjal, a nchi aq'nin ti'j. 8 Metzi'n, qa noq
tx'i'x ex k'ul ntzaj toj, nti'x tajb'in, ex ktzajil
tq'oj Dios ti'j,* ex ok k'wel naj tu'n q'aq'.
Ikyqetzin xjaljo, qa mi s-ajtz ti'j kyanmin.

Jun q'uqb'il qk'u'j, a tzajnin tu'n Dios, tu'n qwe'xix toj qnimb'il

9 Atzin ja'lin werman, nq'aq'in nk'u'ja
kyi'ja, i'chaqx qo yolin ti'jjo tx'otx' nya
wen, me q'uqle nk'u'ja kyi'ja, qa ayeji'y

* 5:3 Lv. 9:7 * 5:4 Ex. 28:1 * 5:5 Sal. 2:7 * 5:6 Sal. 110:4 * 5:7 Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46
* 5:13 1Co. 3:2 * 6:8 Gen. 3:17-18

tze'nku tx'otx' ky'iwlin tu'n Dios. Tu'n
ikyjo q'uqle nk'u'ja kyi'ja, ayi'y ma chi
kleta te jun majx tu'n qMan Dios. [10] Qu'n
ate Dios tz'aqlexix, ex nlay tz'el najx
toj tk'u'j ti'j tkyaqiljo wen ma b'ant
kyu'n, ex kukx nb'antjo kyu'n, ex tkyaqil
tq'aq'b'il kyk'u'ja, tu'n ma chi oni'n kyi'jjo
txqantl nimil. [11] Me qajatla'y tu'n kukx
kyb'inchinji'y lu'n, nya noq o'kx ja'lin, qala'
toj tkyaqil kychwinqila, tu'ntzin tjapin b'aj
tkyaqiljo wen nkyb'inchi'n, ex tu'n ikyjo ok
ktzajil kytzyu'n, a nchi ayo'n ti'j toj kya'j.
[12] Nya qaja tu'n kyoka ky'aj toj kynimb'ila,
qala' tu'n kyb'inchi'n ikyxjo tze'nqeku
nimil, a o chi kyim; ayej i ajb'in te yek'ilte
qe, qa kukx tu'n qwe' tojjo qnimb'il, tzmaxi
aj qten tuk'a qAjaw. Qatzin ma b'antjo
lu'ntz qu'n, oktzin ktzajil qk'mo'n tkyaqiljo
a at qoklin ti'j tzalu'n twutz tx'otx' ex toj
kya'j te jun majx, a o tzaj tq'ma'n Dios, ex a
o tzaj kyk'mo'n ayej i kub' niminte ojtxe.

[13] Tu'n ikyjo, qq'uqb'inktzin qk'u'jtz ti'jjo
saj tq'ma'n Dios qe, ikyxjo tze'nku te Abra-
ham ojtxe. Qu'n kyka'yinktzintza tze'nku
te Abraham, tej ttzaj tq'ma'n Dios, qa iltaq
ti'j tu'n ttzaj q'o'n toklin kyxol tkyaqil xjal.
Nti'xtaq juntl ti' nimxixtl toklin tze'nku te
Dios, tu'ntzi'n ax kujsinte qa twutzxixtaqjo
Tyol. Tu'n ikyjo, xi tq'ma'n te Abraham
tuk'axix tkyaqil tipin, [14] ex chi' kyjalu'n:

Twutzxix kxel nq'ma'n tey, qa il ti'j tu'n
tkub' nky'iwli'n,

ex k-elil anq'in nimxix tyajila ti'ja.*

[15] Tu'n ikyjo, kub' tayo'n Abraham tuk'a
tq'uqb'il tk'u'j, tu'n ttzaj q'o'n a tzaj
tq'ma'n Dios te.

[16] Tze'nkutzi'n kye xjal tzalu'n twutz
tx'otx', qa kyaj tu'n kyq'man ti'j jun ti',
qa twutzx mo minaj, il ti'j tu'n kykujsinte
kyyol ti'j tb'i jun a'la, a nimxixtl toklin
tze'nku kye. Ex noq tu'n kyyol ikyjo,
b'e'x nkub' kyk'u'j. [17] Ex ikyxjo, taj Dios
tu'n tyek'in qa twutzxix ti'jjo qoklin, a
ma tzaj tq'ma'n tu'n ttzaj tq'o'n qe, awo
nimilqo. Tu'n ikyjo, tuk'axix tkyaqil tipin,
kub' tq'ma'n Dios ti'jjo a at qoklin ti'j toj
kya'j te jun majx, ex nlay jaw meltz'ajl ti'jjo
kyij tyolin. [18] Twutzxix ma tzaj tq'uqb'in
qMan Dios qk'u'j a awo nimil, a nqo klet
tu'n. ¿Tze'n tten b'i'n qu'n qa twutzxjo
ikyjo? At kab'e tumil: Tnejil, kub' tkujsin
Dios Tyol te qe; ex tkab', noq ti'jjo Tyol
tuk'axix tkyaqil tipin tzaj tq'o'n qe, ex nlay
b'ant tu'n qkub' tsb'u'n Dios, qu'n nlay jaw
ttx'ixpi'n Tyol. Tu'n ikyjo, q'uqlekxix qk'u'j
ti'jjo a at qoklin ti'j, ex tu'n ikyjo, nimxix
qk'u'j ti'j, tu'n qwe' toj qnimb'il tzalu'n
twutz tx'otx'.

[19] Atzin q'uqb'il qk'u'jjo lo, a nqo kub'
tq'o'n jikyinxix toj qchwinqil tze'nku jun
kxb'il alxix wen, a n-ajb'in te jun bark, tu'n
mina txalpaj toj a'. Ex atzin qq'uqb'il qk'u'j
tzajnin ti'jjo qnimb'il, ex atzin ntzaj q'o'nte
qokli'n tu'n qokx ti'jxi xb'alin te pa'b'l,
tzma ja' ta'ye Dios toj kya'j. Me atzin ojtxe,
nti'taq tumil tu'n qokx antza.* [20] Me atzin
ja'lin, at qokix tk'atz, noq tu'n tkyimlin
Jesús, qu'n ate tnejilxix o tz'okx jqolte qb'e.
Tu'n ikyjo, o tz'ok te tnejilxix qpale te jun
majx, ikyxjo tze'nku te Melquisedec.*

7

O tz'ok Jesús te tnejilxix qpale te jun majx

[1] ¿Ex altzin kye' Melquisedec? Atzin
nmaq kawil te Salem ex tnejilxix tpale
qMan Dios, a Dios nimxix toklin. Tej
tmeltz'aj Abraham jyol q'oj, ex otaq chi
kub'jo aj kawil tu'n, etz Melquisedec
k'lulte toj b'e, ex kub' tq'o'n jun ky'iwb'il
tib'aj. [2] Ex atzin te Abraham xi tq'o'n te
Melquisedec tlajajin tkaneb' ti'jjo otaq
tkanb'e toj jyoj q'oj.* Atzin n-ele b'ib'aj
Melquisedec: Tz'aqlexix toj Kawb'il. Ex
atzin toklin Melquisedec, nmaq kawil te
Salem. Atzin te Salem: Nuk'b'il n-ele toj
kyyol.

[3] Ex mix a'l b'ilte alkye ttata ex alkye
tnana, ex alkye tyajil, ex ti'jjo titz'jlin
ex ti'jjo tkyimlin. Tu'ntzin ikyjo, nyakuj
tze'nku Jesús, a Tk'wal Dios, qu'n mix ja'
saje xkyeye, ex mib'in b'aj, ex tok te tne-
jilxix pale te jun majx.

[4] Atzin ja'lin, kyka'yinktzintza jni'tzin
toklin Melquisedec kywutzjo txqantl pale,
aye' tzajninqe ti'j Leví. Qu'n tu'n Abra-
ham, a ojtxe qxe'chil, ex nim toklin, xi
tq'o'n te Melquisedec a tlajajin tkaneb'
ti'jjo otaq tkanb'e toj jyoj q'oj kyuk'a aye
kawil. [5] Tzalu'n twutz tx'otx', ayetzin
pale tzajninqe ti'j Leví, attaq kyoklin tu'n

* 6:14 Gen. 22:16-17 * 6:19 Lv. 16:2 * 6:20 Sal. 110:4 * 7:2 Gen. 14:17-20

kypeyin tlajajin kykaneb' kyib'ajxi kyx-
jalil, ayexjo tzajninqe ti'j Abraham, ikyx
tze'nku kyij tq'ma'n toj ojtxe kawb'il.* 6 Me
qalatzi'n te Melquisedec, nya tzajnin ti'j
Leví. Atzin te Abraham, nimtaq te' toklin,
qu'n tu'n otaq yolin qMan Dios tuk'a, ex
otaq tzaj tq'o'n Dios nim tky'iwb'il tib'aj.
Me atzin te Melquisedec, nimxixtl te toklin
tib'aj Abraham, qu'n atzin Melquisedec el
tpeyin ajo tlajajin tkaneb' Abraham toj jyoj
q'oj. Ex ikytzin kub'e tq'o'n Melquisedecjo
tky'iwb'il tib'aj Abraham. 7 Ex b'i'n qu'n, qa
alkye jun nkub' q'o'nte ky'iwb'il kyib'ajjo
xjal, nimxixtl te' toklin kyib'ajjo txqantl
xjal, aye nchi kub' tky'iwlin. Tu'n ikyjo,
ate Melquisedec nimxixtl toklin tib'aj Abra-
ham.

8 Ex majqexjo pale ja'lin kyxol Judiy, aye'
nchi peyin tlajajin kykaneb' kyxjalil, noq
xjalxiqe. Ex tu'n xjalxiqe, te kyiminqe. Me
metzi'n te Melquisedec, mina; qala' nyakuj
itz' te' te jun majx, ikyxjo tze'nku' ntq'ma'n
Tu'jil Tyol Dios. Tu'n ikyjo, nimxixtl tok-
lin Melquisedec kyib'aj pale tzajninqe ti'j
Leví. 9 Tej tchojin Abraham tlajajin tkaneb'
te Melquisedec, nyakutlaj o chi choji'n
kykyaqil aye tzajninqe ti'j, exqetzi'n pale,
aye' tzajninqe ti'j Leví, a xkachmanb'aj te
Abraham. 10 Qu'n kykyaqilx na'mxtaq kyel
itz'je, ex ite'kxtaq ti'j t-xmilil Abraham tej
tchjetjo tkaneb'. Ex tu'n ikyjo, nimxixtl
toklin Melquisedec kyib'aj pale, aye' tzajn-
inqe ti'j Leví.

11 ¿Me ti'tzin tajb'in lu'n ikyjo te qe? Aye
xjal aj Israel tzaj kytzyu'n ojtxe kawb'il
noq kyu'n pale, aye' tzajninqe ti'j Leví, a
t-xe'chil Aarón. Me atzin ojtxe kawb'il
nlay chi ok xjal tz'aqle tu'n. Qu'n noqit
ikyjo, minatla xttx'ixpe Dios ojtxe kawb'il,
ex minatla saj tchq'o'n juntl pale, a Jesús,
tu'n tok te pale te jun majx, nya tze'nqeku
aye tzajninqe ti'j Aarón, qala' tze'nku te
Melquisedec. 12 Qu'n qa ma tx'ixpitjo kyok-
lin kykyaqil pale, iltzin ti'jtz tu'n ttx'ixpit
kawb'il, qu'n noq tu'n ojtxe kawb'il at kyok-
lin xjal tu'n kyok te pale. 13 Me ante Jesús,
a qAjaw, ex a nyolajtz toj Tyol Dios, nya
tzajnin te' ti'j Leví, qala' ti'j juntl ch'uq xjal,
a tzajnin ti'j Israel, a ja' nti'taq jun tu'n
tok te pale. 14 Qu'n b'i'nxix tetz qa a Jesús
tzajnin te' ti'j Judá ex nya ti'j Leví. Me nti'
te Moisés tq'ma toj ojtxe kawb'il qa tu'ntaq
tul jun pale kyxoljo xjal, aye' tzajninqe ti'j
Judá, qala' noq ti'j Leví.

15 Q'ancha'lxix ta', qa a Jesús tnejilxix
pale ikyjo tze'nku' te Melquisedec, 16 ex at
toklin te pale nya tu'n ojtxe kawb'il, a ja'
n-u'jite qa o'kqexjo tzajninqe ti'j Leví at
kyoklin tu'n kyok te pale. Qala' at toklin
Jesús te pale noq tu'n tchwinqil te jun majx.
17 Qu'n tu'n ikyjo, tq'ma Dios ti'j, toj Tu'jil
Tyol. Chi kyjalu'n: A te pale te jun majx,
ikyxjo tze'n te Melquisedec.*

18 Tu'ntzi'n ikyjo, a tkawb'il Moisés ojtxe
b'e'x kyij naj, qu'n nti' tajb'in, 19 qu'n nti'
tumil tu'n ttzqet-xix kyanmin xjal tu'n. Me
metzi'n ja'lin, tzaj tq'o'n jun tq'uqb'il qk'u'j
tb'anilxix wen, tu'n qpon laq'e tk'atz qMan
Dios: 20-21 Ok tq'o'n Dios qAjaw Jesús te jun
pale, ex xi tq'ma'n qa twutzxix te jun majx.
Me tojjo yol lu'n, mix q'olb'ine ti'j tb'i
kya'j mo ti'j tb'i tx'otx' tu'n tkub' tk'lu'n
qa twutzxix Tyol, qala' tuk'a tkyaqil tipin
kub' tkujsin Tyol qa twutzxix. Me metzi'n
kyuk'a txqantl pale, aye' tzajninqe ti'j
Leví, mix yolin Dios ikyjo. Tu'npetzintzjo
ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:

Kub' tkujsin Dios Tyol, ex tq'ma ti'j qA-
jaw tuk'a tkyaqil tipin, ex nlay ja
meltz'ajl juntl majl. Chi' kyjalu'n:
A te pale te jun majx.*

22 Qu'n atxix ojtxe, b'antnin ti'j tu'n Dios
tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a, noq kyu'n
pale, aye' tzajninqe ti'j Leví. Me tkyaqiljo
lo mix ele wen. Ex atzin ja'lin, tu'n Jesús at
juntl tb'anil tumil nimxixtl toklin tze'nku'
ojtxe. 23 ¿Me ti'taqtzin tky'i tojjo ojtxe
tumil? Qu'n ayetzin txqantl pale, ila'taq
kyb'aj, qu'n tu'n te kyiminqetaq. Ex tu'n
ikyjo, nlaytaq chi ten te jun majx. 24 Me
atzin te Jesús itz' te' te jun majx, ex tu'n
ikyjo, at toklin te pale te jun majx. Ex nya il
ti'j tu'n tkyij tq'o'n toklin te juntl, qu'n itz'
te jun majx. 25 Tu'npetzintzjo, ate Jesús at
tipin tu'n kyklet-xjal tu'n te jun majx, aye'
kchi tzajil laq'e tk'atz qMan Dios noq tu'n
Jesús; qu'n najle te jun majx, ex nkub'sin
twutz te Dios kyi'j.

26 Qu'n ate Jesús jun tnejilxix pale nimxix
toklin, ex nimxix tajb'in te qe. Qu'n ate
Jesús tz'aqlexix wen: Nti' til, ex nti' tky'i, ex

* 7:5 Num. 18:21 * 7:17 Sal. 110:4 * 7:20-21 Sal. 110:4

nya ikyjo tze'nqeku xjal, aj il. Ex atzin ja'lin
tokx toj kya'j, junx tuk'a Ttata, a qMan
Dios. [27] Ex mikyxi Jesúsjo tze'nku txqantl
tnejilxix pale ojtxe, aye' iltaq ti'j tu'n tkub'
kyb'yo'n alu'mj tnejil te chojb'il kyilku, ex
te chojb'il kyilxjal.* Me metzi'n te Jesús xi
tq'o'n tib' te jun majx, tej tkyim te chojb'il
kyil kykyaqil xjal.

[28] Toj tkawb'il Moisés ojtxe, i ok q'o'n
te tnejilxix pale, aye' ichin, a nya tz'aqle.
Me metzin te Jesús, tz'aqlexix te' te jun
majx. Ex tej otaqxi tzaj tq'o'n Dios kawb'il
te Moisés, kub' tkujsin Dios Tyol ti'j Tk'wal
tuk'a tkyaqil tipin, tu'n tok te juntl wiq
tnejilxix pale te jun majx.

8

Jesús jun Yolil qi'j twutz qMan Dios

[1] Toj tkyaqiljo nxi nq'ma'n kye'y, atzin
nimxixtl toklin kyib'aj txqantl, a kxel q'met
kyjalu'n: Tnejil, atzin Jesús, a tnejilxix
qpale, at nimxix toklin ex q'uqle toj kya'j
toj tman q'ob' qMan Dios kawil tuk'a.*
[2] Ex tkab', lu n-aq'nin te qe tuk'a toklin
te tnejilxix qpale, ja' najle Dios toj kya'j
tojjo twutzxix tja, b'inchin tu'n, ex nya
kyu'nxjal.

[3] Ex tkyaqilxjo tnejilxix pale il ti'j tu'n
tq'o'n oyaj te Dios, ex tu'n tq'o'n chojb'il
te il. Ex qu'n tu'n a Jesús tnejilxix qpale,
il ti'j tu'n t-xi tq'o'n jun ti' twutz Dios. Me
a Jesús, nya tnejilxix qpale tzalu'n twutz
tx'otx', qala' tzma toj kya'j. [4] Qu'n no-
qit axsa ta'ye tzalu'n, mitla s-ok te tne-
jilxix pale, qu'n ite'l pale tzalu'n twutz
tx'otx' tzajninqe ti'j Leví, ex nchi q'o'n
oyaj, tze'nku ntq'ma'n tkawb'il Moisés toj
Tu'jil Tyol Dios. [5] Ex ayetzi'n pale tzalu'n,
aye' nchi aq'nin toj tnejil ja te na'b'l Dios,
ila' ti' n-ajb'in kye toj kyaq'in. Tkyaqiljo
lo ikyjo tze'nku t-xlekemil, ex tze'nku
twutzb'iyiljo, a at toj kya'j. Ex b'i'n qu'n
qa noq twutzb'iyil, qu'n ka'ntzaj, tej tkub'
tb'inchin Moisés tnejil ja te na'b'l Dios; aku
Dios xi q'mante te kyjalu'n:

Q'o'nktzin twi'y ti'jjo kxel nq'ma'n te'y,
tu'n tkub' tb'inchinjiy nja'y ex
tkyaqiljo at toj, ikyxixjo tze'nku xi
nyek'i'n te'y twi' wutz, tu'n tb'ant
tze'nkuxixjo tilb'iyil twutzxix nja'y,
a at toj kya'j.*

[6] Me atzin ja'lin, a tnejilxix qpale toj kya'j,
Jesús tb'i, nimxixtl te' toklin tib'aj kyaq'in
ojtxe pale toj jun taq'in tu'n kykyijxjal toj
wen tuk'a Dios. Qu'n atzin taq'in Jesús
tzajnin ti'jjo yol, a kujsit wen tu'n Dios. Me
mix yoline Dios ikyjo kyuk'a txqantl pale,
aye tzajninqe ti'j Leví.

[7] Noqit i kyijxjal toj wen tuk'a Dios te tne-
jil, tu'n tsaqix kyanmin te jun majx kyu'n
ojtxe pale, nyatla il ti'j tu'n tul Jesús tuk'a
juntl tumil nimxixtl wen. [8] ¿Me tiqu'nil il ti'j
ul kanin juntl tumil? Qu'n tu'n mix japine
kyu'nxjal te tnejil. Tu'n ikyjo, chitzin Tyol
Dios kyjalu'n toj Tu'jil Tyol:

Tzul tq'ijil, chi tAjaw Tkyaqil,
ex ktzajil nq'o'n jun ak'aj tumil kye xjal aj
Israel ex aj Judá.

[9] Me atzin ak'aj tumil mikyxi' tze'nku
b'ant ti'j wu'n te tnejil, kyuk'a
ojtxe kyxe'chila, tej kyetz nxko'n toj
tx'otx' Egipto.

Me mix japine kyu'nxjal tze'nku kyij b'ant
ti'j wu'n kyuk'a.

Tu'ntzi'n, o chi kyij ntzaqpi'n, chitzin
Diosjo.

[10] Qalatzi'n tb'ajlinxi' aye q'ij anetzi'n, chi
Dios, kb'antil wu'n jun ak'aj tumil
kyuk'a tkyaqil xjal, aye' tzajninqe
ti'j Israel kyjalu'n:

K'wel nkawb'ila toj kynab'l. Ex kyjel
ntz'ib'i'n toj kyanmin. Oktzin kchin
okiltza te kyDios te jun majx. Ex
ayetzin kyetz kchi okil te Ntanima.

[11] Tu'ntzintzjo, kyojjo q'ij anetzi'n, chi
Diosjo, nya il ti'j tu'n tten jun xjal
xnaq'tzil kye' txqantl, qa il ti'j tu'n
tel kyniky' ti'j tAjaw Tkyaqil,

qu'n tkyaqil xjal k-elil kyniky' we'y; jni'qe
ma tij xjal ex jni'qe tal netz' k'wal.

[12] Ex k'wel nnajsin kyb'inchb'in nya wen, ex
nlay tzaj nna'ntla juntl majl kyil.*

[13] Tej tyolin Dios ti'jjo jun ak'aj tumil,
antza kyij tyek'ine qa a ojtxe nti'taq tipin
tu'n tsaqix kyanmin xjal tu'n, qu'n ch'ixtaq
tjapin b'aj te jun majx.

* 7:27 Lv. 9:7 * 8:1 Sal. 110:1 * 8:5 Ex. 25:40 * 8:12 Jer. 31:31-34

9

Ojtxe tumil tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios

1 Ojtxe, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios,
attaq nim kawb'il te k'ulb'il, ex jun ja
b'inchin tuk'a xb'alin, te na'b'l Dios tzalu'n
twutz tx'otx'. 2 Ajo ja lo te kab'e elnin;
atzin tnejil: Xjan Najb'il tb'i,* ja' attaq
jun xtanko'l,* junx tuk'a jun meë, a ja'
nchi kub'e xjan wab'j.* 3 Kyxoltzin ja,
aye' kab'e elnin kyten, attaq jun xb'alin
te pa'b'l.* Ti'jxi xb'alin, ataqtzintza ta'ye
Najb'il Xjanxix tb'i, ja' xyoline Dios ojtxe.
4 Ex tojxjo Najb'il Xjanxix attaq juntl meë,
a b'inchinxix wen tuk'a ta'l q'anpwaq, ja'
nkub'e patit storak te Dios;* ex attaq jun
kax, ex ikyxjo b'inchinxix wen tuk'a ta'l
q'anpwaq, te yek'b'ilte qa otaq b'ant ti'j,
tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios.* Tojjo
kax anetzi'n, attaq jun xar b'inchin tuk'a
q'anpwaq, a ja' tku'xetaq jun pië maná,
a tzaj tq'o'n Dios kyexjal, tej kyb'et toj
tzqij tx'otx' ojtxe.* Ex axsi tku'xetaqjo
ttze Aarón, a ëok twi', a at t-xul,* junx
kyuk'a tz'lan ab'j, ja' tz'ib'ine' lajaj tkawb'il
Dios.* 5 Ex tib'ajjo kax tkub'taq kab'e ky-
ilb'iyil tze'nku angel, kerubim kyb'i, aye'
yek'b'ilte tqoptz'ajiyil Dios.* Ex tib'ajtaqjo
kax liky'intaq kyxiky'jo kerubim; antza xi
tq'o'n tnejilxix pale tchky'el alu'mj te na-
jsb'il kyilxjal. Qu'n antza ta'yetaq tipin
Dios. Me toj tkyaqiljo lu'n, nya il ti'j tu'n
qyolinl tib'aj ja'lin.

6 Kykyaqiljo lu'n b'inchin toj ja, a xb'alin
tten, te na'b'l Dios; ex ayetzin pale kukx
nchi o'kxtaqjo toj tnejil elnin ja, a Xjan
Najb'il, te b'inchilte tkyaqil tumil taq'in,
tze'nku' kyij tyolin Moisés toj Tu'jil Tyol
Dios.* 7 Me tojjo tkab' tnej ja, a Najb'il
Xjanxix, noq o'kxtaqjo tnejilxix pale n-
okxtaq jun maj tojile junjun ab'q'e. Ex
ajtzin tokx, iltaq ti'j nxi ti'n tchky'el alu'mj
te najsb'il tilx, ex te' il, a mitaq n-el
kyniky'xjal te.*

8 Toj tkyaqiljo lu'n, ntzaj tq'o'n Xewb'aj
Xjan yek'b'il, qa na'mxtaq tkub' yuch'jjo
a pa'b'l kye' kab'e elnin toj ja te na'b'l
Dios. Ex tu'npetzi'n, nti'xix kyoklinx-
jal tu'n kyokx tojjo Najb'il Xjanxix, a ja'
ta'yetaq qMan Dios. 9 Tkyaqiljo lu'n n-
ajb'in te jun yek'b'il te qe ja'lin, qu'n ayej
oyaj ex tkyaqil chojb'il, aye' nche'xtaq te
Dios, nti'x tajb'in te saqsil kyanmin xjal,
aye' nchi k'ulin ikyjo. 10 ¿Ex tiqu'nil? Qu'n
a ojtxe tumil nyolin noq ti'jjo wab'j, ex
k'wab'j, ex tu'n tel txjetjo jun ti'x ti', ex ila'
kawb'il ti'jjo kyb'inchb'in xjal. Me nti'taq
toklin tu'n ttx'ixpit kyanminxjal tu'n. Qala'
tkyaqiljo lu'n n-ajb'intaq kyexjal ojtxe, te'
na'mtaq tul kanin Jesús tu'n ttx'ixpit tumil,
tze'n tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios.

Jun ak'aj tumil tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios

11 Me atzin ja'lin, ma tzul Crist tzalu'n
twutz tx'otx'. Ax Jesús tnejilxix qpale ja'lin,
ex noq tu'n ikyjo, tzaj tq'o'n jun tumil
nimxixtl wen tze'nku ojtxe. Qu'n atzin
ja te na'b'l Dios, ja ta'ye Jesús ja'lin, nya
tzalu'n twutz tx'otx', qala' toj kya'j. Tu'n
ikyjo, a ja anetzi'n at-xix nim toklin, qu'n
tu'n tb'inchb'in Dios, ex tz'aqlexixtl wen
twutzjo ojtxe ja, a xb'alin tten, te na'b'l
Dios, a b'inchin kyu'nxjal. 12 Qu'n ate Jesús
noq jun maj ch'in okx tojjo Najb'il Xjanxix
toj kya'j, tu'n t-xi tq'o'n jun chojb'il il twutz
Dios. Me atzin chojb'il il nya kychky'el chiv
ex wakx, qala' teku tchky'el, te chojb'il qil,
ex tu'n tkanb'it kychwinqil kykyaqil xjal te
jun majx, aye' kchi nimil ti'j.

13 Ojtxe, i kyijxjal toj wen tuk'a Dios noq
tu'n kychky'el tman wakx ex tman chiv, ex
tu'n ttza'jiljo tal wakx, a kub' patit tib'ajjo
t-altar qMan, tojjo ja te na'b'l Dios. Ex
noq tu'n tkub' chititjo chiky', exsin tza'j
anetzi'n, i ok tq'o'n Dios tu'n kykyijxjal
toj wen tuk'a, ex tu'n tkub' tnajsin kyil.*
14 ¿Yajtzila' te Cristtz tchky'el ma nti'tzin
te' tipin tu'n tsaqix toj qanmin tu'n? Qu'n
noq tu'n attaq Xewb'aj Xjan tuk'a Jesús,
xi tq'o'n tib' te chojb'il qil te jun majx
twutz qMan. Ex atzin chojb'il anetzi'n
tz'aqlexix wen, ex nti' ch'in tky'i. Tu'n
ikyjo, atzi'n tchky'el nimxix tipin twutz ky-
chky'el alu'mj tu'n tsaqix qanmin ex qnab'l,

* 9:2 Ex. 26:1-30 * 9:2 Ex. 25:31-40 * 9:2 Ex. 25:23-30 * 9:3 Ex. 26:31-33 * 9:4 Ex. 30:1-6 * 9:4 Ex. 25:10-16 * 9:4 Ex. 16:33 * 9:4 Num. 17:6-10 * 9:4 Ex. 25:16; Deu. 10:3-5 * 9:5 Ex. 25:18-22 * 9:6 Num. 18:2-6 * 9:7 Lv. 16:2-34 * 9:13 Lv. 16:15-16; Num. 19:9, 17-19

ex tu'n tnajsit tkyaqil qb'inchb'in nya wen,
a nxi q'inqe toj kyimin, tu'ntzin qajb'in te
qMan Dios itz'xix te jun majx.
15 Tu'npetzi'n tkyaqiljo lo, ate Jesús ok
tq'o'n tib' te jun ak'aj tumil, tu'n qmujb'it,
ex tu'n qkyij toj wen tuk'a Dios. Tu'n ikyjo,
atzin tkyimlin Jesús at tipin tu'n tnajsit qil,
ex tu'n tsaqsit qanmin, ex tu'n ttzaj tq'o'n
jun etzb'il tb'anilxix wen toj kya'j, a o tzaj
tq'o'n Dios te qe, awo o qo txokle tu'n. Me
tojjo ojtxe kawb'il, nti' tumil tu'n tjapin b'aj
tkyaqiljo lo, a tze'n nb'ant tu'n Jesús ja'lin.
16-17 ¿Me tiqu'n iltaq ti'j tu'n tkyim Jesús?
Ikyx tze'lpine' lo tze'nku jun tata qxol,
a kub' ttz'ib'in jun u'j, ja' ktq'ma'b'ila
tze'nchaq k-okile tkyaqiljo a at te kyxol
tk'wal, aj tkyim. Me atzi'n u'j, nti' tajb'in qa
na'mxtaq tkyim. Qu'n junjun u'j ikyjo, nti'
toklin qa itz'taqxjo tata. 18 Ex ikytzin tten
ojtxe. Tu'npetzintzjo, tej tb'antjo tnejil
tumil ojtxe tu'n Moisés, iltaq ti'j tu'n tkyim
jun alu'mj, ex tu'n tel tchky'el. 19 Ex tej
tq'ma Moisés kye xjal tkyaqil kawb'il toj
tnejil tumil, jaw ti'n jun tal tze tuk'a ch'in
tsmal rit, a kyaq ka'yin, ex kux tq'o'n toj
kychky'el alu'mj junx tuk'a ch'in a', exsin
ok tchto'njo chiky' ti'jjo tu'jil kawb'il ex
kyi'j kykyaqil xjal. 20 Ex xi tq'ma'n:

Atzin chiky' lo, atzin n-ajb'i'n te kujsb'ilte
tumil lo,
a o tzaj tq'ma'n Dios, tu'n kykyijxjal toj wen
tuk'ach.*

21 Ex majx, ok tchitin Moisésjo chiky' ti'jjo
ja te kyna'b'l Judiy Dios, a xb'alin tten,
junx kyuk'a kykyaqiljo laq, a nchi ajb'intaq
tojjo ja anetzi'n. 22 Ex tze'nku kyij tz'ib'it
toj tkawb'il Moisés, ch'ime tkyaqil iltaq ti'j
tu'n tok chtet tuk'a chiky', tu'ntzintla tok
q'o'n tz'aqle twutz Dios. Qu'n qa mina
s-el chitj kychky'eljo oyaj, aye' nchi kub'
b'yettaq, nlaytaq kub' najsit kyilxjal.* Tu'n
ikyjo, iltaq ti'j tu'n tkyim Jesús, ex tu'n tel
chitj tchky'el te najsb'ilte qil.

Noq tu'n tkyimlin Jesús at najsb'il te qil

23 Tu'npetzi'n tkyaqiljo lo, iltaq ti'j tu'n
tok chtet chiky' kyi'j kykyaqil ti' qa nchi
ajb'in tzalu'n twutz tx'otx', noq te k'ulb'ilte
qMan Dios. Me ayetzi'n ti' anetzi'n, noq
o'kx nchi ajb'in te yek'b'il te' a ite' toj
kya'j. Tu'n ikyjo, tu'n kyok q'o'n tz'aqlexix
kykyaqil a ite' toj kya'j, iltaq ti'j jun chiky'
nimxixtl tipin kywutzjo kychky'el alu'mj.
24-25 Ex tu'n ikyjo, nyatza okx Crist tojjo ja
te na'b'l Dios, a at tzalu'n twutz tx'otx', a
noq te yek'b'il te' ja at toj kya'j; qala' antza
okxi tojxixjo ja twutzxix, a at toj kya'j, tu'n
t-xi tq'o'n tib' twutz qMan Dios te chojb'il
qil te jun majx, ex tu'n tyolin qi'j. Tu'n
ikyjo, nya il ti'j tu'n tq'on Jesús tib' ila' maj
tze'nqeku kynejilxix pale ojtxe, a ila' maj
kub' kyb'yo'n alu'mj te oyaj te chojb'il il.
Qu'n aye pale anetzi'n iltaq ti'j tu'n kyokx
toj Najb'il Xjanxix tzalu'n twutz tx'otx' toj
junjun ab'q'e, me tuk'a kychky'el alu'mj,
te chojb'il il. 26 Qu'n noqit iky te Jesúsjo,
ilitla ti'j tu'n tkyim ila' maj atxix te' saj xkye
tch'iysb'in Dios twutz tx'otx', tu'n tchjet
tkyaqil kyilxjal.

Me atzin ja'lin, kyojjo q'ij lo, a ch'ix
kyjapin b'aj, noq jun maj o txi tq'o'n te Jesús
tib' te chojb'ilte qil ex tkyaqil kyil xjal atxix
ojtxe ex te jun majx. 27-28 Qu'n tu'n tkyaqil
texjal b'antnin ti'j tu'n tkyim noq jun maj;
ex ikyx te Jesús, iltaq ti'j tu'n tkyim. Me
awo xjalqo, aj qkyim, qo okix toj pa'b'in. Me
metzin te Jesús, tej tkyim, b'e'x el ti'n qil ex
kyiljo xjal,* a o chi nimin ex kchi nimil ti'j,
tu'ntzintla wen qo ele toj pa'b'in. Ex tzul
kanin juntl majl te Jesús, me nya tu'n tchjetl
qil, qala' tu'n qxi ti'n toj kya'j te jun majx, a
awo nqo ayo'n ti'j.

10

1 Tu'n tkyaqiljo lo, b'i'n qu'n qa atzi'n
ojtxe tumil, a tzajnin te Moisés, nti' tipin
tu'n tsaqsit kyanmin xjal tu'n. Qu'n atzi'n
ojtxe tumil noq te jun yek'b'il te tkyaqiljo
b'a'n qa iltaq ti'j tu'n tul kanin. Ex atzin
yek'b'il lo, ikyxjo tze'nku jun t-xlekemil jun
ti', qu'n nya twutzxixjo jun t-xlekemil, qala'
noq jun yek'b'il. Tu'n ikyjo, atzin ojtxe
tumil nti'taq nchi okx xjal tz'aqlexix tu'n.
Tu'ntzin ikyjo, iltaq ti'j tu'n t-xi oyittaq
chojb'il kyil toj junjun ab'q'e. 2 Qu'n noqit
tu'n ojtxe tumil, aku tz'ok jun xjal tz'aqle
toj tanmin te jun majx, nyatla il ti'j tu'n t-
xi oyit chojb'il til ila' maj, qu'n matla tna' qa
a il, o kub' naj tu'n chojb'il. 3 Me qala' nya
ikyjo, qu'n ayetzi'n chojb'il nchi ajb'in, nya
tu'n tok kyanmin xjal saqxix kyu'n, qala'
noq tu'n ttzaj kyna'njo kyil junjun ab'q'e.

* 9:20 Ex. 24:6-8; Zac. 9:11; Mt. 26:28 * 9:22 Lv. 17:11 * 9:27-28 Is. 53:12

4 Qu'n noq tu'n kychky'el tman wakx ex
tman chiv, nti' toklin tu'n tnajsit il tu'n.
5-6 Tu'n ikyjo, tej tul kanin Jesús, a Klolqe,
tzalu'n twutz tx'otx', xi tq'ma'n te Ttata
kyjalu'n toj Tu'jil Tyol Dios:
Tky'e'y tu'n tkub' b'yo'n alu'mj te chojb'il
il.
Ex mi ntzalaja tu'n tkub' patin alu'mj te
oyaj twutza.
Tu'n ikyjo, ma tzaj tq'o'n jun nxmilila, tu'n
woka te chojb'il il, ikyxixjo tze'nku
taja.
7 Tu'n ikyjo, xi nq'ma'n tey:
Ay, nMan Dios, loqi'n ma chin ul
b'inchil te' tajb'ila,
ikyxjo tze'n kyij tz'ib'it wi'ja toj Tu'jil
Tyola.*
8 Tuk'a jun yol lo, a tzajnin toj Tu'jil Tyol
Dios, chitzin Jesús toj tnejil, qa nti' taj qMan
Dios, ex nti' ntzalaj kyi'jjo chojb'il ex kyi'jjo
tkyaqil wiq oyaj, aye' alu'mj, a nchi kub'
patit, tu'n tnajsit il kyu'n, exla qa iltaq
ti'j tu'n tkub' b'inchit, qu'n ikyjo ntq'ma'n
toj ojtxe kawb'il. 9 Ex tkab': Tq'ma Jesús
kyjalu'n: Ay, nMan Dios, loqi'n ma chin ul
b'inchil te' tajb'ila.

Tu'ntzi'n kab'e tumil tyol Jesús lo, b'i'n
qu'n qa aye alu'mj te chojb'il ex te oyaj, o
chi kyij naj tu'n Dios, noq tu'n tok tq'o'n
Jesús te t-xeljo chojb'il anetzi'n. 10 Ex noq
tu'n Jesús, a chojb'il qil, ma tz'ok qanmin
saqxix te jun majx, qu'n ate Jesucrist kub'
tb'inchin tajb'il qMan Dios, tej tkyim twutz
cruz.
11 Ja'lin, tkyaqil pale kyxol aj Judiy kukx
nchi jaw we' toj tnejil ja, a xb'alin tten, te
na'b'l̇ Dios, tu'n t-xi kyq'o'n ila' maj chojb'il
junjun q'ij,* ex tzunx nxi kyq'o'n ja'lin. Me
ayetzi'n chojb'il nti' kyipin tu'n tnajsit il
kyu'n. 12 Me metzin te Jesucrist, xi tq'o'n te'
tib' tu'n tkyim, ex tu'n tok te jun chojb'il
te tkyaqil il te jun majx. Tb'ajlinxi ikyjo,
kub' qe toj kya'j toj tman q'ob' qMan Dios
tu'n tkawin junx tuk'a. 13 Ex n-ayon tzmaxi
aj kykanb'itjo tajq'oj tu'n Dios.* 14 Noq tu'n
tkyimlin Jesús, ma saqsit qanmin te jun
majx, a awo ma tz'ok tilil qu'n, tu'n tjapin
b'ajjo qnimb'il. 15 Ex ikyxjo o tzaj tq'ma'n
Xewb'aj Xjan toj Tyol Dios kyjalu'n:
16 Tu'n kykyijxjal toj wen wuk'iy, chi Dios,
nya ikyxjo tze'nku ojtxe,
qu'n atzi'n ojtxe tumil ma kyij naj.
Qala' atzi'n ja'lin, k'welix nq'o'n saq
Nkawb'ila toj kyanmin,
ex k-okix ntz'ib'i'n toj kynab'l.*
17 Ex ikyxjo tq'ma: Nlayx tzaj nna'ntlji'y
kyil ex tkyaqil kyb'inchb'in nya wen.*
18 Tu'npetzintzjo, qa ma najsit il tu'n
qMan Dios, nya il ti'j tu'n t-xi' juntl chojb'il,
qu'n o japin b'aj te jun majx tu'n Jesús.

Qo kanin tk'atz qMan Dios noq tu'n Kolil Jesús

19-20 Tu'ntzintzjo werman, q'uqle qk'u'j,
qu'n tu'n at jun tumil tu'n qokx tojjo Najb'il
Xjanxix, a at toj kya'j, ja' ta' Dios, a ewintaq
tu'n jun maqsb'ilte, a b'e'x kub' yuch'j, tej
tkyim Jesús twutz cruz, ex el chitj tchky'el.
Ex ikyxjo tze'nku kub' yuch'j maqsb'ilte, ex
ikyx ok yuch'j t-xmilil Jesúsjo twutz cruz,
noq tu'n tjqet jun tumil ex jun qb'e, tu'n
qkanin junx tuk'a Dios. Ax Jesúsjo qb'e
saqxix ex itz'xix. 21 Ex a te tnejilxix qpale,
tu'n tyolin tuk'a Dios qi'j, a Ttanim Diosqo.
22 Tu'n ikyjo, b'a'n tu'n qxi laq'e tk'atz Dios
tuk'a jun qanmin tz'aqlexix. Ex q'uqlexix
qk'u'j tu'n qnimb'il, qu'n o txjet qanmin,
ex tu'n ikyjo, tzaj tq'o'n jun saq qnab'l,
noq tu'n tchky'el Jesús. Ex ikyxjo ti'jjo
qb'inchb'in nya wen, o najsit tu'n Jesús,
nyakuj tu'n ttxjet qxmilil tuk'a a' ẍqiyin
wen.*
23 Tu'npetzi'n tkyaqiljo lu'n, kukx tu'n
tqe qk'u'jjo ti'j qnimb'il tok ti'j qMan Dios,
ex ti'jjo kolb'il, a tzaj tq'ma'n, qu'n o'kxte
Dios njapinxixjo Tyol. 24 Tu'n ikyjo, qajsintz
ti'j qanmin tu'n qonin te qib' qxolx, tu'n
qk'u'jlin te qib', ex tu'n qb'inchin b'a'n.
25 Ex mi t-xi qtzaqpi'n tu'n tok qchmo'n qib',
tze'nku n-oke kyu'n junjun, a ma chi niq'et
ikyjo; qala' kukx qkujsin te qib'jo qxolx.
Axixpen te, il ti'jjo lu'n ja'lin, qu'n nqatzxix
ta' tq'ijil tu'n tul juntl majl qAjaw, ex tu'n
tb'aj tkyaqiljo lu'n twutz tx'otx'.

Juntl xob'tzb'il tu'n mi tz'ajl qi'j toj il

26 Qu'n qa kukx nqo b'etjo toj qil, exsin
otaqxi tz'el qniky' ti'jjo Tb'anil Tqanil
kolb'il, nti' juntl tumil tze'n tten tu'n tnajsit
qil, 27 qala' noq o'kx tzul qib'aj jun tkawb'il

* 10:7 Sal. 40:6-8 * 10:11 Ex. 29:38 * 10:13 Sal. 110:1 * 10:16 Jer. 31:33 * 10:17 Jer. 31:34 * 10:22 Lv. 8:6, 30; Ez. 36:25 * 10:27 Is. 26:11

Dios kujxix wen, a q'aq' njulin, a k'wel
yuch'in te' ajq'ojqe ti'j qMan Dios.* [28] B'i'n
qu'n qa twutzxixjo lo, qu'n toj Tu'jil Tyol
Dios, a kyij ttz'ib'in Moisés ntq'ma'n qa
attaq jun xjal mina nkub' tnimin kawb'il,
ex qa ma tz'iwlin kyu'n kab'e mo oxe xjal,
qa mina xjapin b'aj kawb'il tu'n; il ti'jtaq
tu'n tkyim,* ex nti'taq jun q'aq'b'il k'u'jb'aj
tu'n tnajsit tiljo xjal lu'n. [29] Qa ikytaq nb'ajjo
kyi'j xjal ojtxe, a mina kub' kynimi'n tyol
Moisés, me yajtzila' ja'lintz, ¿Nyapela ku-
jxixtljo tkawb'il Dios tzul kyib'ajjo xjal, a
n-el kyi'jlin Jesús, a Tk'wal Dios, ex n-ok
kyq'o'n tchky'el nyakuj nti' tajb'in? Qu'n
atzin tchky'el Jesús, atzin kujsin te' qa ma
kyijxjal toj wen tuk'a Dios.* Ex tu'njo
chiky' lo, otaq kyij saqix toj kyanminjo xjal
tu'n. Me aye xjal lo, tu'n kyb'inchb'in, n-
el kyiky'in tchky'el Jesús ex Xewb'aj Xjan, a
nk'u'jlinkye. [30] Qu'n b'i'n qu'n, qa a te qAjaw
o q'mante kyjalu'n:

Ayin we' kchin kawil kujxix wen,
ex kchin q'ol chojb'il kyib'aj kykyaqil xjal, a
nya wen.*

Ex ikyxjo o tq'ma: Atzin Ttanim Dios
il ti'j tu'n tokx toj pa'b'in twutz tAjaw
Tkyaqil.*

[31] B'isb'ajilxla te', te jun xjal qa ma kub'
tz'aq toj tq'ob' Dios itz', ex qa ma kyij
ttzaqpi'n tnimb'il ti'j.

[32] Atzin ja'lintz, tu'n mina tziky' kyi'ja
ikyjo, tenkutzintz toj kynab'la, tej kyjaw
nimi'n. Qu'n kyojjo q'ij anetzi'n, ma tziky'x
kyu'n tuk'a tkyaqil kyipi'n, jni' nya b'a'n
sul kanin toj kychwinqila. [33] Qu'n atku
junjun maj, ma chi ok yiso'n junjun kye',
ex ite' junjun ma chi ok b'yo'n kywutzxjal.
Me ite' junjuntl ok kymujb'in kyib' kyuk'a
txqantl nimil, q'ol jun tumil tu'n tjaw kyin
kyib' toj kynimb'il, tej tul kani'n nya b'a'n
tze'nku lu'n kyi'j, noq tu'n tpaj kynimb'il.
[34] Ex ikyxjo kye', nim tzaj q'aq'in kyk'u'ja
kyi'jjo nimil, aye' i ku'x toj tze noq tu'n tpaj
kynimb'il. Ex tej tb'ajel q'i'n jni' at kye'y,
mix jawe kyiky'iniy, qala' i jaw tzalaja, qu'n
b'i'n kyu'n, qa tkyaqil a at qe toj kya'j,
nimxixtl kyoklin tze'nku tkyaqiljo at qe
tzalu'n twutz tx'otx', qu'n kchi tenb'il kye'
te jun majx.

[35] Tu'ntzin ikyjo, mi kyij kynajsin kyn-
imb'ila ti'j qMan Dios, qu'n axsin ktzajil
q'o'nte tb'anil chojb'il, qa mi ẍi meltz'aja
kyi'jxiy. [36] Tu'n ikyjo, kyq'onka tilil tu'n tten
kyipi'n toj tkyaqiljo n-ul kanin kyi'ja, noq
tu'n tkub' kyb'inchi'n tze'nku' taj Dios. Ex
ikyjo, at kyoklin ti'jjo a o tzaj tq'ma'n kye'y.
[37] Qu'n chitzin Diosjo kyjalu'n toj Tyol:

Ch'ix tuljo a at tulil. Ex nya najchaq ta'ye.
[38] Tu'n ikyjo, a xjal, a b'a'n ta'ye; noq tu'n
tnimb'il, at jun tchwinqil, a nlay
b'aj, qu'n nchin tzalaja ti'j.*
Me qatzin qa ma tz'aj meltz'aja ti'jxiy, mina
nchin tzalaja ti'ja, chi Diosjo.

[39] Me atzin qetz, mitzin qo okqe
tze'nqeku' aye' n-ajl kyi'j kyi'jxi, aye'
kchi xe'l toj najin, qala' tu'n qokqe
tze'nqeku aye' lajo'nx kolb'il kyu'n, noq
tu'n kynimb'il.

11

A qnimb'il

[1] ¿Tze'ntzi'n qnimb'il? Atzin qnimb'iljo
kyjalu'n: Tnejil, tu'n tok qe qk'u'j tu'n
ttzaj q'o'n a nqo ayo'n ti'j; ex tkab', tu'n t-
xi qnimin qa ikyxixjo ti'jjo tumil, a mina
nqlo'n. [2] Qu'n noq tu'n kynimb'il ojtxe
qxjalil, i ele b'a'n twutz Dios. [3] Ex ikyxjo qe,
b'i'n qu'n noq tu'n qnimb'il, qa a qMan Dios
kub' b'inchin te' tkyaqil, noq tu'n Tyol.* Ex
ikyxjo, b'i'n qu'n tu'n qnimb'il, qa tkyaqiljo
a nqlo'n ja'lin, antza tzajnin ti'jjo a nya
q'ancha'l.

[4] Noq tu'n tnimb'il Abel, te' t-xi tq'o'n
oyaj te Dios tb'anilxixtl ele tze'nku toyaj
Caín. Tu'ntzi'n, aku qMan Dios ok q'onte
te tb'anil nimil, ex tu'n ikyjo, wen ele toyaj
twutz Dios.* Qu'n ikytzi'n, exla qa o kyim
te Abel, me o kyij te jun yek'b'il te qe ja'lin,
tu'n tkub' qnimin Dios.

[5] Ex ikyxjo tze'nku' te Enoc, tu'n tnimb'il
xi q'i'n tu'n Dios tuk'a t-xmilil, tu'n mi
kyime. Noq jaw naj, ex i ok tenxjal jyolte,
me mix jyete, qu'n otaq txi' tuk'a Dios. ¿Me
tiqu'n xi q'i'n Enoc ikyjo? Qu'n tq'ma toj
Tu'jil Tyol Dios, tej na'mtaq t-xi' Enoc, qa
wen ele twutz Dios noq tu'n tnimb'il.*

* 10:28 Deu. 17:6; 19:15 * 10:29 Ex. 24:8; Eb. 13:20 * 10:30 Deu. 32:35 * 10:30 Deu. 32:36 * 10:38 Hab. 2:3-4 * 11:3 Gen. 1:1 * 11:4 Gen. 4:3-10 * 11:5 Gen. 5:21-24

6 Ex ikyxjo qe ja'lin: Il ti'j tu'n tten qn-
imb'il tu'ntzintla qel wen twutz Dios. Qu'n
tu'n qa at jun xjal qa taj tu'n tok tmujb'in
tib' tuk'a Dios, ex tu'n tel wen twutz, il ti'j
tu'n t-xi tnimin qa itz'xix te Dios, ex qa aku
tzaj tq'o'n jun tb'anil chojb'il te kye', aye'
nchi jyo'nxix ti'j.

7 Ex ikyxjo te Noé, tej tyolin Dios tuk'a
qa attaq jun il tu'n tul twutz tx'otx'. Ex
na'mtaq tul kani'n il anetzi'n, tej t-xi
tnimin Noé a tq'ma Dios. Ex noq tu'n
tkub' tnimin Noé, kub' tb'inchin jun bark
ma tij, noq tu'n kykletjo jni' tk'wal, t-xu'jil
exqetzi'n tlib'. Tu'n tnimb'il Noé, kub'
tyek'in kywutzjo txqantl xjal, qa najnintaq
ite'ye. Me atzin kye Noé, noq tu'n kyn-
imb'il, i klete te tkyaqil il.*

8 Ex ikyxjo te Abraham, kub' tnimin te',
tej ttzaj q'olb'in tu'n Dios, ex b'e'x xi'
tu'n tkanin tojjo jun tx'otx', a tu'ntaq ttzaj
q'o'n te tu'n Dios te jun oyaj, tu'n tna-
jan antza. Tu'n ikyjo, etz Abraham toj
ttanim, me nti'taq b'i'n tu'n, ja' tu'ntaq
tkanine.* 9 Ex tu'n tnimb'il, najan Abraham
tze'nku jun b'etin xjal twutzjo tx'otx', a
tu'ntaq tzaj q'o'n te tu'n Dios.* Me najan
kyojjo ja, a xb'alinqe, a b'a'n kyiky' iqit.
Ex ikyx b'ajjo tuk'a Isaac, a tk'wal Abra-
ham, ex tuk'a Jacob, a tk'wal Isaac. Ex
ikyxjo tq'ma Dios kye, qa iltaq ti'j tu'n ttzaj
q'o'n tx'otx' kye anetzi'n, ikyxjo tze'nku' xi
tq'ma'n te Abraham. 10 Me atzi'n te Abra-
ham noqx xi tq'uqb'inx te' tk'u'j ti'jjo juntl
tnam te najb'il te jun majx, a at toj kya'j,
a kub' tna'b'lin Dios, ex kub' tb'inchin.
Tu'npetzi'n, kub' tb'isin Abraham tu'n tna-
jan tze'nku jun b'etin xjal kyojile' tnam
tzalu'n twutz tx'otx'.*

11 Ex atzin te Sara, a t-xu'jil Abraham,
mib'intaq tz'alin, ex noq ta'ẍtaqljo tchmil.
Me tu'n tnimb'il Abraham, ja tzaj q'o'n
kyoklin tu'n tul jun kyal, qu'n xi tnimin
Abraham, qa tilil ti'j tu'n tb'ajjo a tq'ma
Dios te, qa tu'ntaq tul jun kyal.*

12 Ikytzintzjo tze'n te Abraham, tej
ch'ixtaq tjapin kanin toj tq'ij tu'n tkyim, ul
jun tk'wal, tu'n tel poq'in tyajil nyakutlaj
iky kyb'ajjo tze'nqeku che'w twutz kya'j,
ex tze'nkutla' tz'awin ttzi ttxuyil a', a nlay
b'ant tajlet.*

13-14 Aye' xjal lo: Abraham, Isaac ex Jacob,
i kyim, te' na'mxtaq kyetzin te' tx'otx' te
Canaán, a tzaj tq'o'n Dios kye. Me noq
tu'n kynimb'il, qe kyk'u'j ti'jjo a otaq tzaj
tq'ma'n Dios kye. Ex tu'n ikyjo, o chi tzalaj
ti'j qa toj jun q'ij, iltaq ti'j tu'n kyetzin
te' tx'otx' anetzi'n, me noq kyu'n kyyajil,
a ẍi el anq'in kyi'j. Ikytzi'n ele kyniky'jo
ti'j, qa a kynajb'il twutzxix nya tzalu'n
twutz tx'otx', qala' toj kya'j. Tu'n ikyjo,
ok kyq'o'n kyib' te b'etin xjal tzalu'n twutz
tx'otx', qu'n tu'n kyajtaq tu'n kynajan tojjo
kya'j, a ja' nimxixtl kyoklin tu'n kynajan
toj.

15 Me n-el qniky' ti'jjo lo, qu'n no-
qit o'kxtaq kyajjo jun kynajb'il tzalu'n
twutz tx'otx', b'e'xitla i meltz'aj najal te
tx'otx', ja' ta'yetaq Abraham te tnejil, qu'n
kyetaqjo tx'otx' anetzi'n.

16 Tu'n ikyjo, b'i'n qu'n qa kyajtaq jun
najb'il tb'anil, nya tzalu'n twutz tx'otx',
qala' toj kya'j. Tu'ntzi'n ikyjo, mix tzaje
tx'ixwe Dios tu'n tok tq'o'n tib' te ky-
Dios, ex ax Dios o b'inchin te' jun najb'il
tb'anilxix toj kya'j te kye, tu'n kynajan te
jun majx junx tuk'a.

17 Ex ikyxjo te Abraham, junch'intaq
tk'wal, Isaac tb'i. Me noq tu'n tnimb'il, tej
tok toj joyb'il ti'j tu'n Dios, xi ti'n Isaac,
tu'n toktaq te jun chojb'il twutz Dios.* Ex
xi ttziyin tu'n tkub' b'yettaqjo tk'wal te
chojb'il, 18 exsin qa otaq tz'el tniky' te a
tq'ma Dios, qa ti'jtaq Isaac, tu'n tel poq'in
tyajil Abraham.*

19 ¿Me ti'tzila t-xim Abraham ti'jjo lu'n?
Qu'n q'uqletaq tk'u'j ti'j Dios qa at tipin tu'n
tjatz anq'in juntl majl Isaac kyxol kyimin.
Ex b'e'x tzaj tkle'n juntl majljo tk'wal. Mix
kyime; nyakuj otaq jaw anq'in juntl majl
kyxol kyimnin, qu'n tu'n otaq ttziye ttata
tu'n tkub' b'yet.*

20 Ex ikyxjo, noq tu'n tnimb'il Isaac, i
kub'e tky'iwlin tk'wal, a Jacob ex Esaú, ex
xi tq'ma'n ti'jjo jni' tu'ntaq ttzaj tq'o'n Dios
kye.*

* 11:7 Gen. 6:13–7:24 * 11:8 Gen. 12:1-5 * 11:9 Gen. 35:27 * 11:10 Eb. 13:14 * 11:11 Gen. 17:19; 18:11-14; 21:2; Ro. 4:17-22 * 11:12 Gen. 15:5; 22:17; 32:12 * 11:17 Gen. 22:1-14 * 11:18 Gen. 21:12 * 11:19 Gen. 22:13 * 11:20 Gen. 27:27-29, 39-40 * 11:21 Gen. 47:31–48:22

21 Ex noq tu'n tnimb'il Jacob, tej ch'ixtaq
tkyim, jaw we'ks, ex xi joqe tib'aj tvar, noq
tu'n kyky'iwlitjo tk'wal Jse, ex tu'n tnimsin
tb'i qMan Dios.*
22 Ex ikyxjo, noq tu'n tnimb'il Jse, tej
ch'ixtaq tkyim, yolin ti'j, qa tu'ntaq tetz t-
xjalil, aye' tzajninqe ti'j Jacob, toj tx'otx'
Egipto. Ex kyij tyolin Jse, qa aj kyiky'taq
tojjo tx'otx' anetzi'n, iltaq ti'j tu'n tetz iqin
tb'aqil, tu'n tku'x muqet tojjo ttx'otx', ja'
tzajnin.*
23 Ex ikyxjo, tej titz'je Moisés, tu'n kyn-
imb'iljo ttata, oxe xjaw xi kyewin kyal, qu'n
ok kyka'yin qa tb'anilxtaq ka'yin Moisés.*
Tu'n ikyjo, mix i tzaje xob' ttata tu'njo tyol
nmaq kawil, qa iltaq ti'j tu'n tkub' b'yet
tkyaqil ne'ë, a q'a.*
24 Ex ikyxjo, tej tch'iy Moisés, noq tu'n
tnimb'il, mix xi ttziyin tu'n tok te taljo
tk'wal nmaq kawil toj tx'otx' te Egipto.*
25 Qu'n jaw sk'o'n Moisés tu'n tiky'x jni'
yajb'il tu'n kyxoljo t-xjalil aj Judiy, a Ttanim
Dios, ex nya tu'n ttzalaj noq toj kab'e q'ij
tojjo achb'il, ex toj tkyaqil wiq il kyuk'a
aj Egipto. 26 ¿Ex tiqu'n? Qu'n kub' t-
ximin Moisés, qa nimxixtl toklin twutz
Dios tu'n tiky'x yajb'il tu'n noq tu'n tpaj
Crist, tze'nku tu'n t-xi tq'o'n tib' toj jni'
q'inimil toj tx'otx' Egipto. Kub' t-ximin
Moisés ikyjo, qu'n q'uqletaq tk'u'j ti'jjo
chojb'il, a tziyintz tu'n Dios toj kya'j. 27 Noq
tu'n tnimb'il Moisés, kyij ttzaqpi'n Egipto
kyuk'a tkyaqil t-xjalil. Ex mix tzaje xob' te
tq'oj kawil, qu'n nyakuj otaq tz'iwle Dios
tu'n, a nya q'ancha'l.*
28 Noq tu'n tnimb'il Moisés, xi tq'ma'n
tu'n tiky'sit tnejil Xjan Q'ij kyuk'a t-xjalil.
Tu'n ikyjo, xi tq'ma'n tu'n tok chititjo
tchky'el tal tal rit kyi'j kyjpel ja te techil,
tu'ntzintla mina chi kub' b'yo'ne' tkyaqiljo
tnejil k'wal q'a kyxol aj Israel, tu'n t-angel
kyimin.*
29 Tb'ajlinxi' ikyjo, noq tu'n kynimb'il aj
Israel, b'aj iky'tze tojjo ttxuyil a', Chiky'
tb'i, a xi tpa'n tib' tu'ntzintla tten jun
b'e, nyakutzintlaj toj jun tzqij tx'otx'. Ex
ikyqextaq kye' aj Egipto kyajtaq kye' tu'n
kyiky'tz, me b'e'x i xi mulq'aj toj a', tej tok
tmujb'in a' tib'.*
30 Ex ikyxjo, wuq q'ij, i b'et aj Israel ti'jile
tnam Jericó. Ex noq tu'n kynimb'il, i tzaj
tz'aqjo nmaq tape, a ite'ktaq ti'jile' tnam
anetzi'n.*
31 Ex ikyx tej Rahab, aj qya te Jericó, a
aj ky'a'jiltaq; mix kyime te' kyuk'a t-xjalil,
aye' mix kub'e kynimine' Dios,* qu'n tu'n
attaq tnimb'il Rahab, a kub' tyek'in, tej
kyewitj xjal tu'n, aye' aj Israelqe, aye' i ul
kanin ka'yilte tnam. Kub' tb'inchin ikyjo,
qu'n nchi joylajtztaqjo xjal anetzi'n, tu'n
kykub' b'yet.*
32 Tkyaqiljo xjal, a ma q'umlajtz tzalu'n,
nimxix kynimb'il ti'j qMan Dios. Me nya
noq o'kqexjo lu'n; atxla txqantl, tze'nku'
Gedeón,* Barac,* Sansón,* Jefté,* David,*
Samuel,* ex jni' yolil Tyol Dios ojtxe. Me
nti' amb'il qi'j tu'n qyolin kyi'j kykyaqil.
33 O'kx tu'n qyolin kyi'j, qa noq tu'n kyn-
imb'il, ite' ila'ku nmaq tnam kub' kyi'j
kyu'n. Ex ite' junjuntl i kawin toj tu-
milxix; ex ite' junjuntl o tzaj kyk'mo'n ajo
tzaj tq'ma'n Dios kye; ex ite' junjuntl qa
noq tu'n kynimb'il, b'e'x jpetjo kytzi nmaq
b'alun kyu'n, tu'n mina che'xe chyo'ne
kyu'n.* 34 Ex ite' junjuntl o yupj tipin q'aq'
kyu'n, a njulintaq wen, tu'n mi chi kyime
tu'n;* ex ite' junjuntl o chi tzaqpaj, tu'n
mi chi kyime tu'n kxb'il, a at tste. Ex ite'
junjuntl, a nti'taq kyipin, me b'e'x tzaj q'o'n
kyipin tu'n Dios, tu'n kykanb'in kyi'jjo jni'
xo'l q'aq', a ajq'ojqetaq kyi'j. 35 Ex ite' junjun
qya, a noq tu'n kynimb'il, i jaw anq'in juntl
majljo kyal, aye' otaq chi kyim.* Me ite'
junjuntl, b'e'x i kub' ky'ixsb'in tu'n kykyim,
qu'n tu'n mix kub'e kyxk'a'yin kynimb'il.
Qu'n kub' kyximinjo nimil lu'n, qa iltaq ti'j
tu'n t-xi kyq'o'n kychwinqil tzalu'n twutz
tx'otx', tu'ntzintla tkanb'it te jun majx a
juntl kychwinqil toj kya'j, aj kyjaw anq'in
juntl majl kyxol kyimnin.
36 Ex ikyxjo, noq tu'n tpaj kynimb'il, ite'

* 11:22 Gen. 50:24-25; Ex. 13:19 * 11:23 Ex. 2:2 * 11:23 Ex. 1:22 * 11:24 Ex. 2:10-12 * 11:27 Ex. 12:37-42 * 11:28 Ex. 12:21-30 * 11:29 Ex. 14:21-31 * 11:30 Jos. 6:12-21 * 11:31 Jos. 6:22-25 * 11:31 Jos. 2:1-21 * 11:32 Jue. 6:11–8:32 * 11:32 Jue. 4:6–5:31 * 11:32 Jue. 13:2–16:31 * 11:32 Jue. 11:1–12:7 * 11:32 1Sa. 16:1; 1Re. 2:11 * 11:32 1Sa. 1:1–25:1 * 11:33 Dan. 6:1-28 * 11:34 Dan. 3:1-30 * 11:35 1Re. 17:17-24; 2Re. 4:25-37

junjuntl i ok yiso'n, ex i b'aj jub'chin. Ex
ila' maj, i kub' k'lo'n tuk'a kxb'il, ex i ku'x
toj tze.* 37 Ex ikyxjo, ite' junjuntl i kyim, tej
kyok xo'n tuk'a ab'j.* Ex ite' junjuntl i kub'
qitit tuk'a qitb'il tze; ex ite' junjuntl i b'aj
kyim tuk'a kxb'il, a at tste.*

Ex noq tu'n tpaj kynimb'il, aye nimil lo,
nti'taq kyja, ex atzin kyxb'alin noq ttz'umil
rittaq ex ttz'umil chivtaq, qu'n yaj xjalqe-
taq. Ex noq tu'n tpaj kynimb'il, o chi yasle,
ex o chi yajlajtz. 38 Me aye nimil lo b'a'nxix
i ele twutz Dios, exla qa b'e'x i ok iky'in
kyu'nxjal, a nya nimilqe. Tu'ntzi'n ikyjo,
nti' kynajb'il, noq nchi b'etejetaq toj k'ul
ex tojjo tx'otx', ja' nti'ye kynajb'ilxjal toj.
Atku ma chi najan toj xaq ex toj jul.

39 Tkyaqiljo nimil lo, b'a'n i ele twutz
qMan Dios noq tu'n kynimb'il ti'j, me
na'mxtaq kyk'mon te' a tzaj ttziyin Dios
kye. 40 ¿Ex tiqu'n? Qu'n tu'n at jun qnajb'il
nimxixtl wen toj kya'j, ja' tu'n qmujb'in te
qib' qkyaqilx tojjo q'ij tzul kanin, tu'n qok
tz'aqlexix twutz Dios. Kb'antiljo lu'n tu'n
Dios toj kya'j tzmaxi aj qmujb'it qkyaqilx
tu'n, a awo nimilqo tkyaqil twutz tx'otx', a
awo itz'qo ja'lin, aye' o chi kyim exqetzi'n
na'mx kyitz'je ex qe' kchi nimil.

12

Qo ximintzin ti'j Jesús, a Yek'b'il te qe

1 Atzin ja'lin, tkyaqiljo ojtxe nimil ma
chi b'aj q'met, nchi ajb'in te jun yek'b'il
te qe ja'lin, tu'n tja qi'n qib', tu'n tjapin
b'ajjo qnimb'il. Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n
tkyij qtzaqpi'n tkyaqiljo a nti' tajb'in te qe,
ex tkyaqiljo il, a nkub' sb'unqe tu'n qel
txalpaj toj qnimb'il ti'j qMan Dios. 2 Ex qo
ximintzintz ti'j Jesús, a nejinel qwutz toj
qnimb'il, ex ma tzqet-xixjo qnimb'il tu'n.
Qu'n ma tziky'x tu'n twutz cruz, ex ma tz'el
ttx'ixewe kyu'n xjal, tej tkyim. Me xi ttziyin
tu'n tiky'x tu'n, qu'n b'i'ntaq tu'n, aj qa ma
tziky'xtaq tu'n, attaq jun tzaljb'il toj kya'j,
ja' tu'n tkub'e qe toj tman q'ob' Dios kawil
tuk'a.*

3-4 Tu'n ikyjo, kyximinkutzi'n ti'jjo Jesús,
a Yek'b'il te qe, nimxjo nya b'a'n s-iky'x
tu'n, kyu'nxjal aj il. Tu'ntzintzjo, mina chi
sikytiy, ex mina chi kub' numja toj kyn-
imb'ila, tu'n mi chi kub' tz'aqiy toj il. Qu'n
na'mx tu'n tiky'x kyu'n tze'nku s-iky'x tu'n
Jesús, a o kyim, noq tu'n tpaj il. 5 Ex ma tz'el
naj toj kyk'u'ja a saj tq'ma'n Dios kye'y, a
ayi'y k'walb'ajqi'y te. Qu'n chitzin Diosjo
kyjalu'n toj Tu'jil Tyol:

Nk'wal, mi tz'el kyiky'i'n aj tjikysin Dios ti'j
kychwinqila,
qu'n n-ajb'in te q'ol tumil toj kyn-
imb'ila.
Ex mi chi kub' numja, aj kykub' kawi'n tu'n.
6 Qu'n tu'n ate qAjaw njikysinte kychwinqil
tkyaqiljo k'walb'aj, aye' k'u'jlinqe
tu'n;
ex nchi kub' tkawi'n aye nchi ok tq'o'n
te tk'wal.*

7 Tu'npetzi'n, chi we'kuxixa toj tkyaqiljo
n-iky'x kyu'n, ex tz'okxit tilil kyu'n tze'nku
jun kawb'il toj kychwinqila, qu'n axte qMan
Dios ntzaj q'o'nte tumil kye'y tojjo lo, tu'n
kyb'eta jikyin wen, qu'n tu'n k'walb'ajqi'y.
Ikytzi'n tze'nku tkyaqil k'wal nkub' jiksyin
tchwinqil tu'n ttata, tu'n tb'et toj tumil,
8 ikyxsinte Diosjo nkub' tjikysin kychwin-
qiljo jni' tk'wal, tu'n tq'o'n tumil kye.
Me mej qa mi xkub' tq'o'n Dios jun tu-
mil tu'n kyoka jikyin wen toj kynimb'ila,
nya k'walb'ajqetza ikyjo, qala' nyakuj jun
siky'aj.

9 Ka'ntzinjiy qe tej k'walqoxtaq: Ntzajtaq
tq'o'n jun tumil qe, ex atku nqo kawajtz
kyu'n qtata tzalu'n twutz tx'otx', ex nchi
kub' qnimin, aj kykawin qi'j. Qa ikyjo
kyuk'a qtata twutz tx'otx', ¿Me yajtzila te'
tjaq' tkawb'il qTatatz toj kya'j? Qu'n qa
ma kub' qnimi'n tumil, a ntzaj tq'o'n, at
qchwinqil tuk'a te jun majx.

10 Me metzin kye qtata tzalu'n twutz
tx'otx' nqo xi kykawin tze'nku n-ele toj
kywutz, me noq o'kx toj jte'b'in ab'q'e. Me
metzin te qTata Dios nqo tzaj tkawin te'
tuk'a tkyaqil tumil, tu'n ttenxix jun b'a'n te
qe, tu'ntzin qok jikyinxix wen tze'nku te.*

11 Atzi'n ja'lin, twutzx tetz; nti' jun te
kawb'il, a tb'anil toj qwutz, aj qtzaj kawin,
qu'n tu'n at tkyixk'ojil. Me nkub' qx-
iminl, at n-ajb'ine qe, tu'n ttz'e'y qwutz,

* 11:36 1Re. 22:26-27; 2Cr. 18:25-26; Jer. 20:1-2; 37:15; 38:6 * 11:37 2Cr. 24:21 * 11:37 Jer. 26:20-24 * 12:2 Fil. 2:6-11; Eb. 2:9 * 12:6 Job 5:17; Pr. 3:11-12 * 12:10 Deu. 8:5; 1Co. 11:31-32

qu'n atzin nq'o'nte qchwinqiljo nik'u'n ex
tb'anilx wen.

Juntl xob'tzb'il tu'n mi qox toj najin

12 Me ila' at kyxola tze'nku' ntzaj nya b'a'n
kyi'j, mina nb'antl kyjaw we' toj kynimb'il.
Iky tz'elpine' tze'n jun xjal ma q'ajle tq'ob'
moj qa tqan.* 13 Il ti'j tu'n tjaw kymoji'n,
tu'n tjaw we', ex tu'n t-xi xket toj jun b'e
jikyin wen,* a b'inchin kyu'n; qu'n tu'ntzin
mina jaw txalpaje' qanb'aj, a q'ajal, qala'
tu'n tq'anit.
14 Atzin ja'lin, kyq'onktzi'n tilil tu'n ky-
najan tuk'a jun kymujb'il kyib'a kyxol kyx-
jalila, ex tu'n kyb'eta jikyin wen toj kych-
winqila, ex tu'n tel kypa'n kyib'a ti'j b'inchj
il. Qu'n qa mina, nlay chi naja'n tuk'a qMan
Dios toj kya'j.
15 Ikytzi'n, kyka'yinktzin kyib'a, qu'n no-
qtzin kyij kytzaqpi'n t-xtalb'il qMan Dios.
Qu'n jun xjal ikyjo, a mina tz'el tpa'n tib'
ti'j il, iky tz'elpine' tze'nku jun tlok' tze
xi ttz'u'b'in jun a' k'axix wen. Ex b'e'x
nnajjo tze tkyaqilx.* Ikyxixsin tz'ele' kyxol
Ttanim Dios; b'e'x nchi txalpajjo txqantl
nimil tu'n jun xjal ikyjo, ex b'e'x nb'aj
kyyajin kyib'. 16 Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin
kyib'a tu'ntzintla nti' jun twi' ky'a'jil, a
b'inchil il, kyxola. Qu'n ka'npejiy te Esaú
toj Tu'jil Tyol Dios. Noq tu'n tpaj jun twa, el
ti'jlin a otaq tzaj tq'o'n Dios te, a nim toklin
te tnejil tk'waljo ttata.* 17 Qu'n b'i'n kyu'n, a
tej tjapin b'aj amb'il te, tu'ntaq ttzaj tq'o'n
ttata tky'iwb'il tib'aj, mix xa' tq'o'ntl. Ex
nti'taql tumil tu'n tetzinte majl, mixla qa
kub'sin twutz, ex oq' wen twutz ttata; me
nti'taql tumil tu'n tkub' tk'u'j ttata tu'n.*
18 Ayetzi'n ja'lin erman, o chi pon laq'ey
tk'atz Dios tu'n kynimb'ila, me nya tze'nku
toj Tu'jil Tyol Dios ojtxe. Qu'n nyolin toj
Tu'jil Tyol Dios ti'j jun wutz tzalu'n twutz
tx'otx', a ja' kutze yoline Dios te Moisés,
tej ttzaj tq'o'n tkawb'il. A wutz anetzi'n, at
q'aq' njulintaq tib'aj, ex kub' qxope wen, ex
tinin tze'n q'ankyaq. 19 Ex q'ajq'ojin tze'nku
chun, ex nyolintaq Dios antza. Ayetzin xjal,
aye' lipajqetaq ti'j Moisés, axsa i kyij tene t-
xe wutz. Ex noq tu'n kyxob'il ti'j tkyaqiljo
lo, xi kyq'ma'n te Moisés, tu'n mina yolin
Dios kyuk'a.* 20 Qu'n nimxtaq kyxob'il te,
qu'n attaq jun tqanil b'i'ntaq kyu'n, a qa
nya wen tu'n kyjax b'et ti'jjo wutz, nixpe
jun kyqan tu'n t-xi kyq'o'n tib'aj. Ex majq-
expe kye' alu'mj, noq tu'n kyb'ettaq antza,
i kub' b'yo'n kye' tu'n ab'j, mo noq nchi
ok xyu'ntaq, qu'n tu'n xjanxixtaqjo wutz
anetzi'n.* 21 Qu'n te xob'ajilxtaq te' antza,
ax Moisés q'mante ikyjo, tej ttzaj ttzyu'n
tkawb'il Dios. Chi' kyjalu'n: Tzunx nchin
lu'linx we', tu'n txqan nxob'ila.*
22 Ikyjo tze'nku kye ojtxe xjal ntzajtaq
kyxob'il tu'n tkyij kyi'jlin tkawb'il Dios;
ikytzin ja'lin, iltzin ti'j tu'n tkub' qnim-
inxix, tu'n mi kyij qi'jlin Tyol. Qu'n atzin
ja'lin tu'n qnimb'il, ma qo pon laq'e nqayin
tk'atz qMan Dios toj kya'j, ex nya noq o'kx
tzalu'n twutz tx'otx', tze'nku ojtxe.

Me metzin qe ja'lin, noq tu'n qnimb'il,
o qo kanin toj kya'j, ja' ta'ye' wutz, a
twutzxix Sion tb'i, a ja' nyoline Dios, ex
ak'aj Jerusalén, a Ttanim Dios itz', ex ja'
ite'ye jni' t-angel Dios, a nchi k'ulin twutz;
23 ex atzintza kychmomile kyib'jo aye tnejil
nimil, a aye tk'wal qMan Dios, a tz'ib'in
kyb'i tzma toj kya'j. Ex atzintza, najle
Dios, a Kawil kyib'aj kykyaqiljo qtzan nimil,
aye' tb'anilx kub' kyb'inchin twutz Dios,
ex aye' tz'aqleqe wen tu'n. 24 Ex ma qo
pon tk'atz Jesús tej qnimin. Ex noq tu'n
tchky'el, at qmujb'il qib' tuk'a Dios. Ex
noq tu'n tchky'el, ma txjet qanmin tu'n
jun ak'aj tumil, tu'n qkyij toj wen tuk'a
Dios. Qu'n nya ikyjo tze'nku tchky'el Abel,
a b'e'x qanin tib'aj Caín.* Me metzin te
Jesús tchky'el, nya tu'n tqanin qib'aj, qala'
n-ajb'in te q'ol najsb'il qil.
25 Tu'npetzintzjo, kyq'onktzintza tilil, no-
qtzin kyij kyi'jli'n Tyol Dios. Qu'n ayetzi'n,
a i kyij i'jlin te' Tyol Dios ojtxe tzalu'n twutz
tx'otx', iltaq ti'j tu'n kykyim. Ikytzin qe
ja'lin, qa ma kyij qi'jlin Tyol, a tzajnin toj
kya'j,* ex nlay qo tzaqpaj te najin toj tq'ob'
Dios, aj qa ma kyij qi'jlin qnimb'il.
26 Tej tyolin Dios tuk'a Moisés ojtxe, tzaj
lu'lin tx'otx' noq tu'n Tyol. Me tb'ajlinxi'
ila' ab'q'e, tq'ma juntl majl Dios kyjalu'n:

* 12:12 Is. 35:3 * 12:13 Pr. 4:26 * 12:15 Deu. 29:18 * 12:16 Gen. 25:29-34 * 12:17 Gen. 27:30-40 * 12:19 Ex. 19:16-22; 20:18-21; Deu. 4:11-12; 5:22-27 * 12:20 Ex. 19:12-13 * 12:21 Deu. 9:19 * 12:24 Gen. 4:10 * 12:25 Ex. 20:22 * 12:26 Hag. 2:6

Juntl majl ok kchi tzajil lu'lin nya noq o'kx tx'otx', qala' majx jni' kya'j.*

27 Atzi'n t-xilin yol, a juntl majl, ntq'ma'n qa il ti'j tu'n tyuch'j tkyaqiljo b'a'n lu'lin, a tch'iysb'in Dios noq tu'n Tyol, qu'n tu'n nti' tq'uqil, ex qu'n tu'n kykyij ten tkyaqiljo, aye' mib'in chi lu'lin. 28 Ex atzin Tkawb'il qMan Dios ntzaj tq'o'n toj qanmin ex toj qchwinqil, nlay tzaj lu'lin, qu'n tu'n at tq'uqil, a Jesús, a Tk'wal qMan.

Tu'npetzi'n, qq'o'nx chjonte tu'n tkyaqiljo lu'n, ex qo nimsin tb'i qMan Dios tuk'a tkyaqil qanmin ex tuk'a tchewil Dios qi'j, tu'ntzin ttzalaj Dios qi'j. 29 Qu'n atzin tkawb'il qMan Dios ikyjo tze'nku jun nim q'aq', a o k'wel b'aj tkyaqiljo nya b'a'n tu'n.*

13

Tze'ntzin tu'n t-xi qi'n jun qchwinqil toj tumil twutz Dios

1 Atzin ja'lin werman, waja tu'n t-xi nq'o'n jun tumil, tu'n t-xi kyi'n jun kychwinqila toj tumil: Kyk'u'jlinktzin kyib'a kyxolxa, qu'n tu'n kyerman kyib'a. 2 Mi tz'el naj toj kyk'u'ja tu'n ttzaj pax kyanmin ti'j jun b'etin xjal, qa ma pon kyja'y,* qu'n ite' xjal ojtxe, a tzaj pax kyanmin ti'j jun b'etin xjal, nti'taq b'i'n kyu'n qa angelqetaq,* ex ikyx aku b'ajjo ja'lin.

3 Kyna'nqetzinji'y jpu'nqekux toj tze, nyakuxtlaj ajinqi'y ite'kux junx kyuk'a.* Ex q'aq'inx kyk'u'ja kyi'jjo aye' nim ma tziky'x kyi'j, qu'n nyakutlaj ajinqi'y n-iky'x kyu'n kyuk'a. 4 Ex kyniminkuxixji'y mejeb'lin tuk'a tkyaqil kyanmi'n, a kymujb'il kyib'a tojjo mejeb'lin, qu'n tzul tkawb'il Dios kyib'ajjo xjal aj ky'a'jilqe, exqetzi'n jni'qe pa'l mejeb'lin.

5 Mi tz'ok kyk'u'jlinxixji'y pwaq,* qala' chi tzalajxixa tu'n ch'in at kye'y, qu'n ax te Dios tzaj q'ma'nte kyjalu'n: Nlayx chi kyij ntzaqpi'n kyjunala.*

6 Tu'npetzi'n, qexix qk'u'j ti'jjo tmojb'il Dios qi'j, tu'n t-xi qq'ma'n:

Ate Dios onil we'y.

Tu'ntzin ikyjo, nlay chin tzaj xob'a tu'n tkyaqiljo aku tz'ok kyb'inchin xjal wi'ja.*

7 Kyna'ntza kyi'jjo kynejinela, a i aq'nin kyxola, aye' i tzaj q'onte Tyol Dios kye'y. Kyximinkutzi'n ti'tzin o b'aj toj kychwinqil. Ex chi lipexsintza ti'jjo tumil xb'ant kyu'n toj kynimb'il, 8 qu'n ax te Jesucrist ewe, ex ja'lin, ex te jun majx. Ex b'a'n tu'n ttzaj tq'on tky'iwb'il kyib'aja, ikyxjo tze'nku tzaj tq'o'n kyib'aj nejinel ojtxe.

9 B'a'nqexsintza tu'n mi txi kyq'o'n kyib'a tu'n kyxi q'i'n toj junxil xnaq'tzb'il, a nya b'a'n, tze'nku jun xnaq'tzb'il ti'jjo kyniky'b'ila, qala' wenxix tu'n tok kyipi'n tu'n t-xtalb'il Dios, qu'n nti' kyajb'in xnaq'tzb'il anetzi'n, ex nti' ajb'ine kye' aye' lipcheqextaq kyi'j.

10-11 Ikytzi'n tze'nku tkawb'il tnejilxix pale ojtxe, iltaq ti'j tu'n t-xi tq'o'n kychky'el alu'mj tojjo ojtxe tja Dios te chojb'il kyilxjal. Me nti'taq kyoklin pale tu'n kychyo'n ti'jjo kychib'jil alu'mj anetzi'n. Qu'n atzi'n kychib'jil, iltaq ti'j tu'n tkub' patit te jun majx ttxa'n tnam.* Me metzin qe ja'lin, at junqe chojb'il qil, a t-xmilil Jesús ex tchky'el, ex nti' kyoklin pale ti'j, ikyjo tze'nku nti'taqjo kyoklin ti'j kychib'jil alu'mj ojtxe. 12 Qu'n ikyjo tze'nku b'aj kyi'j alu'mj ojtxe, ikyx te Jesúsjo iltaq ti'j tu'n tkyim te' ttxa'n tnam, tu'n ttxjet kyiljo jni' xjal, noq tu'n tchky'el. 13 Tu'npetzintzjo lo, qpamiltzin qib' ti'jjo ojtxe tumil tu'n qkyij toj wen tuk'a Dios, ex qo lipexsintz ti'j Jesús. Noq tu'n ikyjo, qo elil kyi'jlin xjal, ikyxjo tze'nku el i'jlin te Jesús kyu'nxjal, ex ex kyxo'n ttxa'n tnam tu'n tkyim. 14 Qu'n a tzalu'n twutz tx'otx' nti' jun qtanim tu'n qten te jun majx, qala' nqo jyo'n, ex nqo ayo'n ti'j qtanim toj kya'j.

15 Tu'npetzi'n, qo nimsin tb'i qMan Dios, qu'n axixsin jun tb'anil oyajjo tu'n t-xi qq'o'n twutz Dios.* Tu'n ikyjo, qo nimsin tb'i, ex qo b'itzin twutz, ex qo yolin ti'j tuk'a tkyaqil qanmin.

16 Mitzin tz'el naj toj kyk'u'ja tu'n kyb'inchinteji'y wen, ex tu'n tkub' kysipi'n kyxola a at kye'y, qu'n atzi'n kyb'inchb'in

* 12:29 Deu. 4:24; 9:3; Mt. 3:12; 2Tes. 1:7-8 * 13:2 Ro. 12:13; 1Pe. 4:9 * 13:2 Gen. 18:1-8; 19:1-3 * 13:3 Mt. 25:31-46 * 13:5 1Tim. 6:6-10 * 13:5 Deu. 31:6, 8; Jos. 1:5; Mt. 28:20 * 13:6 Sal. 56:3-4, 9-11; 118:6 * 13:10-11 Lv. 16:27 * 13:15 Lv. 7:12; Sal. 50:14, 23; Os. 14:2

ikyjo, ayetzin tb'anilx oyajjo ntzalaj Dios
kyi'j.
17 Kyniminqekutzinji'y aye' nejinel
kyxola toj Ttanim Dios, ex kyb'inkuji'y
kykawb'il; ayetzin xq'uqil kyeji'y, tu'n
mi naje kyanmi'n te jun majx toj q'aq'.
Qu'n b'i'n kyu'n nejinel, qa at jun q'ij,
ja' kyq'a'b'ile tqanil kyi'ja twutz Dios.
Tu'ntzin ikyjo, kyniminqekutzi'n, tu'n
kyxq'uqin kyi'ja tuk'a tzaljb'il, ex nya tuk'a
b'is, qu'n qa tuk'a b'is, nti'xla ch'in tajb'in
te kye'y.
18 Atzin ja'lin, q'uqle qk'u'ja qa saqxix
toj qanmi'n, tu'n nqo b'inchinji'y b'a'n,
tze'nku taj qMan. Me chi na'n Diosa qi'ja,
noqit kukx saqix qanminji'y junjun q'ij
tu'n. 19 Ex nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n
kyna'n Dios wi'ja, noqit liweyku, chin ul
kani'n juntl majla q'olb'il kye'y.

Jun tky'iwb'il Dios kyib'aj nimil

20 O tzaj tq'o'ntl Dios jun ak'aj tumil
tu'n qkyij toj wen tuk'a te jun majx, noq
tu'n tchky'el Jesús, a qAjaw.* Jaw anq'in
juntl majl kyxol kyimnin tu'n Dios, ex ok
q'o'n te Tb'anil Kyik'lel nimxix toklin tib'aj
tkyaqiljo nimil ti'j Dios,* a nik'ulte tkyaqil,
ikyxjo tze'nku taj. 21 Noqit aku Dios tz'ok
q'on kye'y tz'aqle ex b'a'n kynab'la, tu'n
tjapin b'aj kyu'n ikyxjo tze'nkuxjo tajb'il.
Ex noqit aku b'ant qu'n tze'nku tajb'il, noq
tu'n Jesús, qu'n at Xewb'aj Xjan toj qanmin,
a nb'inchinte ikyxjo tze'nku taj qMan Dios.
Nimxitjo tb'i Jesucrist ja'lin ex te jun majx.
Ikyxit tz'ele'.
22 Werman, nchin kub'sin nwutza tu'n
kyk'mo'nteji'y tkyaqiljo yol lu'n, a nxi
ntz'ib'i'n ch'in te q'uqsb'il kyk'u'ja. 23 Ex
waja tu'n t-xi nq'ma'n ti'j qerman Timotey,
a ma tzaqpaj toj tze. Qa ma tzul kanin liwey
nk'atza, kxel nk'le'n wuk'iy, aj nxi'y q'olb'il
kye'y.
24 Kyq'onxa q'olb'il kye' tkyaqiljo nejinel
kyxola ex kye tkyaqil Ttanim Dios at antza.
Ex tkyaqiljo nimil tzalu'n wuk'iy toj Italia
nxi kyq'o'n q'olb'il kye'y.
25 Axit Dios ky'iwlin kye'y tuk'a tkyaqil t-
xtalb'il. Ikyxit b'antjo.

* 13:20 Ex. 24:8; Eb. 10:29 * 13:20 Is. 40:11; Ez. 34; Lc. 15:4-6; Jn. 10:1-16

Tu'j Santyaw

Atzi'n u'j lu'n tz'ib'in tu'n Santyaw, a titz'in qAjaw Jesucrist. Nyolin ti'jjo jun nab'l te Dios tze'nku junjun u'j toj Ojtxe Tu'jil tze'nku Proverbios ex Eclesiastés. Atzin nab'l lu'n, mi nyolin ti'jjo kynab'lxjal, a nchi ka'yin ti'jjo jni' at twutz tx'otx', mo ti'j kynab'lxjal ti'j Dios ex ti'j xjal, qala' tu'n t-xi nik'etjo chwinqil twutz tx'otx', tze'nkuxjo taj qMan Dios, ex tu'n qb'et toj qchwinqil jikyinxix wen.

Tojtzin u'j lu'n, at ila'ku xnaq'tzb'il ti'j, tze'n tu'n qb'ete toj tumilxix toj qnimb'il. Ntzaj xkye u'j lu'n tu'n Santyaw tuk'a jun yol te q'uqb'il qk'u'j, tu'n tjyetjo nab'l, a tzajnin tu'n Dios, a nimx n-ajb'in, aj tokjo qnimb'il toj joyb'il ti'j. Te tib'ajxi, nyolin kyi'jjo xjal yaj ex q'inin, ex qa tu'n mina tz'el qpa'n toklin jun xjal tuk'a toklin juntl. Ex ikyxjo, nyolin ti'j jni' niky'b'il ex yajb'il toj qchwinqil; ex ti'jjo nimb'il twutzxix, a nyek'in tu'njo qb'inchb'in tb'anilxix. Qatzin qa nti'jo b'inchb'in anetzi'n, atzin qnimb'iltz kyimnin ta'. Ntzaj tkujsin ti'jjo tumil, ex ntzaj t-xnaq'tzin, qa il ti'j tu'n qtzyu'nte qaq', ex tu'n mi qb'inchin mib'in tuk'a.

Tojtzin tkyaqil, ntzaj tkujsin Santyaw qa ilxix ti'j tu'n tkub' qb'inchin tze'nkuxjo ntzaj tyek'in qnimb'il.

Jun q'olb'il

1 Ayi'n Santyaw,* jun taq'nil qMan Dios ex ikyx te Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil; jun q'olb'il kye'y, ayi'y kab'lajaj ch'uq xjal tzajnin te Israel, a ojtxe qxe'chil, ex ja'lin kysipin kyib'a toj tkyaqil twutz tx'otx'.*

Qqanix qnab'l te Dios, nya nka'min qk'u'j

2 Ayi'y werman, qa ma tzaj nya b'a'n kyi'ja, chi tzalajxa tu'n kky'elix kyi'ja, 3 qu'n tu'n b'i'n kyu'n, qa ma niky'b'ajtz kynimb'ila tu'n Dios. Ikytzin kchi b'antileji'y tu'n tten nim kyk'u'ja tu'n kyayo'n ti'j tkyaqil tajb'il qMan. 4 Me ikytzi'n, ilx ti'j tu'n ttenxix kyk'u'ja tu'n kyayo'n, tu'ntzin kytiji'n ex tz'aqle toj kynab'la, tu'ntzin nti'x juntl atx taj toj kynimb'ila.

5 Qa at jun kyxola atx taj tu'n tel tniky' tu'n tb'et toj tumil, b'a'n txi tqanin te qMan Dios,* ex ok ktzajil tq'o'n, qu'n ntzaj tq'o'n te Dios te qkyaqilx a at tajb'in qe, ex mina nqo ok i'lin tu'n. 6 Me atzi'n, kxel tqanin tuk'a tnimb'il,* ex nya nka'min tk'u'j tze'nku a' te ttxuyil a', n-ul piq'j ex n-ajl ti'j tu'n kyq'iq'. 7 Qa at jun xjal iky t-ximjo, qa nlay tzaj q'o'n te tu'n qAjaw, 8 qu'n ja'lin ntb'isin jun ti', ex mikyxiljo nchi'j. Nya junxch'in tumil nxi ti'n.

Jun q'inin ex jun yaj kchi kletil, qa ma chi nimin ti'j Klolqe Jesús

9 Aye yaj nimilqe tzalu'n twutz tx'otx', b'a'n tu'n kytzalaj, qu'n japin nim kyoklin tu'n qMan Dios. 10 Ex ikyx te q'inin twutz tx'otx' tzalu'n, b'a'n tu'n ttzalaj, tu'n ma kub' tmutxsin tib' twutz Dios; qu'n ikytzin te q'inin ok b'ajil tze'nku jun t-xmakil k'ul, ex nlay kub' ten te jun majx. 11 Ajtzin tjawil q'ij, k'wel tzqij tqan, ex k-elil tz'aq t-xmakil, ex b'e'x knajiljo tka'yb'il tb'anilxtaq. Ikytzi'n, atzin q'inin at nim tq'inimil; me ilxix ti'j kyjel, aj tkyim, ikyxjo tze'nku tal t-xmakil k'ul.*

Qo we'xix twutz jun nya wen, qa ma tzul kanin qi'j

12 At tky'iwb'il qMan tib'aj jun nimil qa ma we'xix wen, aj tul kanin nya b'a'n ti'j. Ajtzin tiky'xtz tu'n, ok ktzajil q'o'n jun oyaj te tb'anilx, a chwinqil te jun majx, a o tzaj ttziyin qMan Dios kye', a ok kchi okil k'u'jlinte.

13 Qa at jun nna'nte qa n-ok yekin tu'n tkub' tb'inchi'n nya b'a'n, mi kub' tb'isin qa tu'n qMan Diosjo lu'n; qu'n mina nkub' tb'isin te Dios tu'n tok tb'inchin nya b'a'n, ex nlay tz'ok tnikyb'in te Dios jun a'la. 14 Qala', qa at jun xtna' jun tb'is tu'n tkub' tb'inchin a nya b'a'n, ikyxjo tze'nku jun ti' tku'x toj jun tzuyb'il txuk; ax tb'is xkub' sb'unte. Ex ikytzi'n nkub'e tz'aqe toj il. 15 Kyu'ntzi'n tb'is nya b'a'n, nku'xa til; ex ajtzin tch'iyjo il wen, ikytzin ktzajile kyimi'n ti'j.

16 Werman, nimxix nk'u'ja kyi'ja, mi txi kyq'o'n kyib'a tu'n kykub' sb'u'n. 17 Qu'n tkyaqil oyaj b'a'n ex tkyaqiljo tb'anilxix, kyja ntzaje te' toj kya'j, a ntzaj tq'o'n

* 1:1 Mt. 13:55; Mr. 6:3; Kyb'i. 15:13; Gal. 1:19 * 1:1 1Pe. 1:1 * 1:5 1Re. 3:5-12 * 1:6 Mt. 7:7-11; 21:21-22; Jn. 16:23-24 * 1:11 Is. 40:6-7

qMan Dios, ajo B'inchil te' twutz kya'j jni'jo
nb'aj qoptz'aje. A Dios nti' jun ti' nkub'
ttx'ixpintl; nya ikyjo tze'nku jun t-xlekemil
ti', a nxi yekj.*

18 An Diosjo, tu'n tajb'il, ma tzaj tq'o'njo
saq chwinqil tu'njo Tb'anil Tqanil, a Tyol
twutzxix.* Tu'ntzi'n, qokin awo tnejil
nimil, jun tnejil oyaj te saq tch'iysb'in qMan
Dios, tze'nku jun oyaj ti'j tnejil twutz awal.

Qajsintz ti'j tyab' qwi'

19 Werman, nimxix nk'u'ja kyi'ja,
kyna'ntzinji'y lu'n: Kykyaqilxa nya nej
kchi jawil yolb'i'n tuk'a tyab' kywi'y;
qala' nej k-okil kyb'i'n, 20 qu'n tu'n tyab'
twi'xjal nlay b'antjo b'a'n twutz qMan Dios.
21 Tu'npetzi'n, kytzaqpinkji'y tkyaqiljo il
exsin jni' nya b'a'n, qu'n o'kx te ma ch'iyxjo
kyojjo q'ij lu'n, exsin kyniminkuji'y Tb'anil
Tqanil, a o kyij awa'n toj kyanmi'n; me
kyniminkuy tuk'a kymutxb'il kyib'a. Atzin
Tqaniljo lo at tipin tu'n kykleta tu'n.

Il ti'j tu'n tkub' qb'inchin a ntq'ma'n Tyol Dios, ex nya noq tu'n tok qb'i'n

22 Ex nya noq o'kx tu'n tok kyb'i'nji'y Tyol
Dios; qala' il ti'j tu'n tkub' kyb'inchinji'y
a ntzaj tq'ma'n. Qatzin qa mikyxi s-oke
kyu'n, nkub' kysb'u'n kyib'a kyil kyib'xa.
23 Ankye te' noq o'kx nkyja'ye tu'n ma tz'ok
tb'i'n, ex mina nkub' tb'inchin, ikytzin k-
elile' tze'nku jun xjal nkux tka'yin twutz toj
jun ka'yb'il wutzb'aj. 24 Ma ntlon tetz tze'n
iky twutz, me ajtzin tel b'et, ma tz'el naj
ka'yin twutz toj tk'u'j. Ikytzin Tyol Diosjo
tze'nku ka'yb'il wutzb'aj. 25 An te' mina n-el
naj toj tk'u'j, qala' kyja n-oke tnab'l wen ti'j
Tyol Dios, ex tu'n tten jikyin toj tchwinqil,
ex tu'n tb'antjo a ntq'ma'n Tyol Dios, oktzin
ktzalajil tojjo tb'inchb'in. Atzin Tyol Diosjo
tz'aqlexix wen, a xqo tzaqpet tu'n toj qil.

26 Qa at jun xjal nkub' tb'isin qa nimil,
exsin qa nya jk'u'n ttzi, ax nkub' sb'unte
tib' tu'njo tb'is, ex atzin tnimb'il nti' tajb'in.
27 Qalatzin te' nimb'iltz tb'anilx, ex nti' tky'i
twutz qMan Dios, a nmojin kyi'j meb'e,
exqetzi'n qya, a o chi kyim kychmil, ex aye
toj jun kyixk'oj ite'ke; ex mi nxi' yajil tib' toj
il tzalu'n twutz tx'otx'.

2

Junx tz'ele kyoklin kykyaqilxjal qu'n

1 Ayi'y werman, a nimilqi'y ti'j qAjaw Je-
sucrist, a nimxix toklin, mi kub' kyb'inchi'n
tu'n nya nim toklin jun xjal tze'nku juntl.
2-3 Ikyettzi'n tz'okpint jun xjal kyxola tok t-
xmilq'ob' twi' wiyil ex tb'anilx toj t-xb'alin,
ex ikyxjo tz'okxit jun tal yaj tuk'a t-xb'alin
ttx'aqin; exsintla xi kyq'ma'ntza te te'
tb'anilx toj t-xb'alin: ¡Qekuy! ¡Lu tq'uqb'ila
lo tb'anilx wen! Exsintla xi kyq'ma'n te
tal yaj: Axsa wekuy, mo qa qekuy i'chaqx
twutz tx'otx'tz nej. 4 Qa ikyjo kyu'n, ayi'y
ẍi q'mante s-el kypa'nji'y a nya nim toklin;
nya wen kynab'la ikyjo.

5 Ayi'y werman, nimxix nk'u'ja kyi'ja,
kyb'intzi'n: A te Dios xja sk'o'nkye yaj
tzalu'n twutz tx'otx', tu'n kyok q'inin
toj kynimb'il, ex tu'n ttzaj kyk'mo'n
Tkawb'il Dios toj kyanmin te jun etzb'il,
a o tzaj ttziyin kye', aye kchi okil k'u'jlinte.
6 Qalatzin kye', nchi el kyiky'inji'y yaj, ¿Ma
nyaqepetzila q'inin nchi kub' b'inchinte
nya b'a'n kyi'ja, ex nchex qton kye'y
kywutz kawil? 7 ¿Ma nyatzin aye nchi xo'n
yol ti'j tb'i qMan Dios, a o txi kynimi'n?

8 Qatzin tzunxix nkub' kyb'inchinji'y
wen, a nuk'b'il nimx toklin, a ntq'ma'n toj
Tu'jil Tyol Dios, tu'n tok tk'u'jlin t-xjalila
tze'nku n-ok tk'u'jlin te tib' til tib'xa;*
ex tb'anilx te' nb'ant ikyjo. 9 Me qa ma
tz'el kypa'n toklin jun xjal tuk'a toklin
juntl, mapen kux jun kyiltza ikyjo, ex ma
chi oktza b'inchil mib'in twutz Tkawb'il
qMan Dios. 10 Qu'n qatzin qa jun xjal nkub'
tb'inchin tkyaqil kawb'il, exsin qa ma jaw
txalpaj toj jun, tuk'axpe jun; ma tz'ok aj paj
toj tkyaqil, 11 qu'n axsin Diosjo xq'mante
tu'n mina ky'a'ji'n* ex mi b'iyi'n.* Atzin
ja'lintz, qatzin mi nky'a'ji'n, exsin qa ma
b'iyi'n, ma tz'el ti'jlintza tkawb'il Dios, ex
mina nkub' tnimi'n.

Qyek'inku qnimb'il tuk'a qb'inchb'in, ex nya noq tuk'a qtzi

12 Ayetzintza ja'lin, chi yolinxa toj ttxolil,
ex chi b'et-xa toj tumil, noq te jun yek'b'il
ti'j kynimb'ila; qu'n b'i'n kyu'n qa kchi
okila toj pa'b'in twutz tkawb'il Dios, ex ax
kawb'iljo ktzaqpil kye'y. 13 Qu'n ayetzin

* 1:17 Num. 23:19; Mal. 3:6 * 1:18 1Pe. 1:23 * 2:8 Lv. 19:18 * 2:11 Ex. 20:14; Deu. 5:18 * 2:11 Ex. 20:13; Deu. 5:17

kye', a mi ntzaj q'aq'in kyk'u'j ti'j juntl,
nlay tzaj q'aq'in tk'u'j Dios kyi'j, aj kyok
toj pa'b'in. Me ayetzin kye', a ntzaj q'aq'in
kyk'u'j ti'j juntl, ayetzin kye kchi kletiljo, aj
kyok toj pa'b'in twutz Kawil.
14 Ayi'y werman, ¿Titzin k-ajb'ila qa at
jun nq'ma'nte qa niminxix tu'n, exsin qa
mi nkub' tyek'in tnimb'il? ¿Ma okpet-
zila kkletil tu'n jun tnimb'il ikyjo? ¡Nlay!
15 Ikyettzi'n atit jun nimil nti' t-xb'alin, ex
nti' twa tu'n tok junjun q'ij, 16 ex qa at jun
kye' xi q'ma'nte: K'a' tli tib'a. Q'onk t-
xb'ali'n, ex k'a' wa'n wen, noq tze'n taja.
Ex qa mina xi tq'o'n a tililx ti'j te t-xmilil,
¿Titzin k-ajb'ila ikyjo? 17 Ikytzin nb'ajjo toj
qnimb'il; kyimnin ta'ye, ex nti' tajb'in, qa
noq xkub' qyolin, ex qa mi xkub' qyek'in
tuk'a qb'inchb'in.
18 B'alaqa at jun aku txi q'ma'nte: At te
tnimb'il. Me ayintzin we', at we nb'inchb'in
toj nnimb'ila.
¿Ma akupela b'ant tyek'it tnimb'ila, qa
mi nkub' tb'inchi'n? ¡Nlay! Qalatzi'n, kxel
nyek'in we' nnimb'il tu'n nb'inchb'i'n.
19 Nimin te tu'n, qa at junch'in Dios.
Tb'anilx ikyjo, qu'n ikypen kye taq'nil tajaw
iljo b'i'n kye kyu'n, expe nchi tzaj lu'lin tu'n
kyxob'il te.
20 Ay, nti' tnab'la ikyjo. Qu'n qa noq o'kx
tu'n b'i'n qu'n, ex qa nya il ti'j tu'n tyek'it
tu'n qb'inchb'in, nti' te jun nimb'il tajb'in
ikyjo.

Kab'e yek'b'il te qe, tu'n Abraham ex Rahab

21 Qala' ka'ntzin te Abraham, a ojtxe
qxe'chil, b'a'n ele twutz qMan Dios tu'n
tb'inchb'in, tej tkub'taq tb'yo'n tk'wal, a
Isaac, te chojb'il il.* 22 Ka'yinktzi'n ti'jjo
o b'aj ti'j Abraham; o tyek'e tnimb'il tu'n
tb'inchb'in. Ex atzin tnimb'il b'a'n xjapine
twutz Dios noq tu'n tb'inchb'in. 23 Ikytzin
xjapine' ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios. Chitzin
kyjalu'n:
Kub' tnimin Abraham Diosch.
Tu'ntzin tnimb'iltz ikyjo, b'a'n ele twutz
Dios.*
Ex ok tq'o'n Dios te tuk'a.*
24 Man kylitza, qa ma tz'ok tq'o'n Dios xjal
tz'aqle twutz, nya noq o'kx tu'n tnimb'il,
qala' majx tuk'a tb'inchb'in, a tzajnin ti'j
tnimb'il. 25 Ex ikyx b'ajjo ti'j aj ky'a'jiltaq Ra-
hab toj Tu'jil Tyol Dios. B'a'n ele twutz Dios
tu'n tb'inchb'in, tej i kub' tewin aye tsanjil
Israel, ex i xi tmojin tu'n kyoq toj junxil
b'e, tu'n kyklettaq toj tq'ob' nmaq kawil te
Jericó.* 26 Ikytzin tetzjo lu'n; tze'nku nti'
tajb'in jun xmilil qa nti' t-xew toj, qu'n
kyimnin ta'ye; ikytzin jun nimb'iljo qa nti'
tb'inchb'in tuk'a.

3

Qo ximin ti'j qyol

1 Ayi'y werman, nya noq a'lchaqku kye,
tu'n tok te jun xnaq'tzil Tyol Dios, qu'n b'i'n
kye' kyu'n, awoxixpeqe a nqo xnaq'tzin
ti'j Tyol, ok qo tzajil kawin kuj tu'n Dios,
qa mina nqo b'et toj tumiljo qxnaq'tzb'il.
2 Ikytzi'n, qkyaqilx nimku ja' nqo b'inchine
nya wen tuk'a qyol. Ikyettzi'n, atit jun nti'x
ntxalpaje tuk'a tyol, atzin jun xjaljo nti'x
tky'i toj tchwinqil, ex at tipin tu'n ttzyu'nte
tib' twutz tkyaqil il.*
3 Ka'ntzin te chejila; tu'n tkub' nimin
tu'n chej, k-okix tq'o'n kxb'il tal netz' toj
ttzi, tu'n tq'o'nte tib', ex tu'n t-xi' ja' taje
chejil. 4 Ex ka'nqetzin kye bark, exsin tu'nj
ma tijqe, ex tzunx nju'minx kyq'iq' kyi'j,
tze'n nchi rinin toj ttxuyil a', n-okin jun tal
netz' xuyb'ilte kyu'nxjal, a q'ilte, ja' tumil
kyaje tu'n kyxi'ye. 5 Ikytzin nb'ajjo tu'n
qaq'; tal netz'petzin toj qxmilil, me at tipin
tu'n tb'ant nimku ti' tu'n. Ikyjo tze'nku
ch'in tal t-xk'itil q'aq' nkub' b'aj jun tij
wutz tu'n. 6 Ex ikytzin qaq'jo tze'nku q'aq'
anetzi'n;* tex jun joyb'il q'ojx toj qxmilil;
ex nya wen nqo ele tu'n. Q'ontz tq'aq'il
tu'n tq'aq'il tajaw il. Nim ntjyo'n tumil
tu'n qb'inchin il. Tu'ntzintzjo, atkux ikyx
kb'ajile qchwinqiljo tzalu'n twutz tx'otx'
tuk'a q'oj.
7 O'kqex kye n-ajtz kyi'jjo tu'n xjal: A
tze'nqeku toj k'ul txuk, jni'qe nchi lipin,
jni' kan, exqetzi'n txuk toj ttxuyil a', kye
b'ala tajtz kyi'j tu'n. 8 Me metzin te qaq'
mix a'lx nxkye ti'j tu'n tajtz ti'j. O'kx jun
jyol q'ojjo; mina ntq'o'n tib' tu'n tajtz ti'j;
nyakuj nojnin tuk'a b'i'yb'il te jun majx.
9 Tu'n qaq', nqo nimsin tb'i qMan Dios; ex
tu'n qaq', nqo yolb'in kyi'jxjal, aye b'inchin

* 2:21 Gen. 22:1-14 * 2:23 Gen. 15:6 * 2:23 2Cr. 20:7; Is. 41:8 * 2:25 Jos. 2:1-21 * 3:2 Pr. 18:21 * 3:6 Pr. 16:27 * 3:9 Gen. 1:26

tu'n Dios tuk'a toklin toj tanmin,* tu'n t-
ximin, ex tu'n t-xi ti'n toj tumilxix tze'nku
Dios. [10] Toj qtzi, junx n-etze wen ex nya
wen. Ayi'y werman, ku chichkuji'y, ¡Nya
tumiljo ikyjo! [11] ¿Ma attzin jun xlok' a', a n-
etz a' wen toj, ex axsa k-elitze a' k'a? ¡Mina!
[12] Ex ikyxjo, ¿Ma attzin jun tqan iw aku tz'el
twutz mikyxiljo; mo qa jun tqan uv aku tz'el
twutz iw? ¡Mina! Tu'ntzintzjo, nya wen
junx tu'n tetze' wen ex nya wen toj qtzi.

Kab'e wiq ẍtijil: Jun te twutz tx'otx' ex
juntl tu'n qMan Dios

[13] Qa at jun kye ẍtij n-el tniky' te, in
tyek'in tetz tuk'a tb'inchb'in, ex qa mutxin
tu'njo n-el tniky' te. [14] Me qa tzunx
nlo'chj kyanmi'n tuk'a iky'b'il, ex qa nkub'
kyb'inchi'n tkyaqil tuk'a nimsb'il kyib'a;
tu'ntzin ikyjo, mi tz'ok kyq'o'n kyib'tza te
ẍtij, qala' ma chi txalpaja tojjo tumil, a
twutzxix. [15] Qu'n nya te Dios te' ẍtijil ikyjo;
ikytzin teku te xjaljo te twutz tx'otx' ex
te tajaw il. [16] Qu'n ja'tzin ta'ye iky'b'il ex
b'ujb'il; antza ta'ye tkyaqil wiq il, ja' nti'ye
tumil.

[17] Qalatzi'n kye', ma tzaj q'o'n kye kyẍtijil
tu'n qMan Dios: Tnejil, saq kyanmin, ex
nti' iky'b'il kyuk'iy; ex wen xjalqey; nti'
nkyq'ma'n a nya wen, ex b'a'n tzaj q'aq'in
kyk'u'ja; ex tuk'a tkyaqilx kywenila; ex at
junch'in tumil kyu'n, ex nchi b'inchin wen.
[18] Atzin ja'lintz, ayeqetzi'n kyaj tu'n tanq'in
jun nuk'b'il kyxol, ilxix ti'j tu'n kyb'inchin
wen, tu'ntzin kyk'monte a kyumil wen.

4

Qmutxsinku qib' nej twutz qMan Dios, exsin qqanixjo a qaj

[1] ¿Ja'tzin ntzaje jyoj q'oj ex yasb'il
kyxola? Tu'ntzin kyajb'ila nya wen toj
kyanmi'n. [2] Ayetzi'n, a kyaja jun ti', mi
nknet kyu'n. Tu'npetzi'n, nchi b'iyini'y,
exsin nlo'chj kyanmi'n ti'j jun ti', me nlayx
jyet kyu'n. Tzunpen n-ok tilil kyu'n, ex
nkub' kyb'inchi'n tu'n ttzaj q'oj, me nlayx
jyet a kyaja.

Kxel nq'ma'n kye'y: Nlay knet-xjo a
kyaja, qu'n mina nxi kyqani'n te qMan Dios.
[3] Ex qa ma txi kyqani'n, mina ntzaj tq'o'n
Dios, qu'n ojtzqi'nqi'y noq tu'n tokin kyu'n
te b'inchil il, a tze'nku kyaja. [4] Ayeqi'y
werman, nyakuj nya nimilqi'y. ¿Ma nyatzin
b'i'n kyu'n, a tu'n kyoka te tuk'a b'inchil il,
a tze'nku nb'ant tu'n, tu'ntzin ikyjo, b'e'x
kchi okila te tajq'oj qMan Dios?* Ikytzi'n
a'lchaqx kye juntz, tu'n tok tuk'lin tib'
tuk'a nya wen te twutz tx'otx', b'e'x n-ok
te tajq'oj Dios.* [5] Twutzxix te' Tu'jil Tyol
Dios, qa n-ok tk'u'jlin Diosjo a qxew, a xkyij
tq'o'n qojxi.* [6] Me lu' te Dios kmojil, te q'ol
tumil, tze'nku ntq'ma'n Tyol. Chi' kyjalu'n:

Njaw tiky'in te Dios kyuk'a a njaw kynimsin
kyib',
me metzin kyuk'a a mutxsin kyib', nchi tzaj
tmojin.*

Qo laq'ex tk'atz qMan Dios; ikytzin k-elil oqe tajaw iljo qi'j

[7] Tu'ntzi'n, kyq'onxsin kyib'tza toj tq'ob'
qMan Dios, ex kyi'jlemila tajaw il. Ikytzi'n,
k-elil oqjo kyi'ja. [8] Qalatzi'n, chi laq'exsin
kye' tk'atz qMan Dios, ex ikytzin ktza-
jila laq'e Diosjo kyuk'iy. Ayi'y nche'xa
b'inchil il, mina che'xa b'inchilte; ikytzin
ktxjetila kyanminji'y; ex ayi'y, a kyaja
tu'n tok kyk'u'jli'n qMan ex jni' at twutz
tx'otx', kysaqsim kyib'a, tu'n tok kyanmi'n
b'a'n twutz Dios. [9] I tjawje kyk'u'ja tu'n
b'is. Chi oq'a. Kyna'nkuy tchib'l kyila
o b'ant. Atzin kytzeb'la i tokin te ta'l
kywutza, ex atzin kytzaljb'ila i tokin te
b'isb'ajil. [10] Tunpetzi'n, kymutxinkutzin
kyib'a twutz qAjaw. Ikytzin chi okileji'y te
nim kyokli'n.*

A te qMan Dios kq'malte qa ma naj jun qerman ex nya awo

[11] Ayi'y werman, mina chi yolb'i'n nya
b'a'n ti'j junjun kye'. Atzin nyolb'in ikyjo,
ikyx tze'nku nyolb'in ti'j kawb'il, noq tq'on
tib' tze'nku jun kawil toj kawb'il, ex ma
kyij ttzaqpi'n tkawb'il qMan Dios. Qatzin
ma tz'ok tq'o'n tib'a ikyjo, a te ma tz'ok
te kawil, qala' a te, tu'n tkub' niminte
kawb'il. [12] Me qala', noq junch'in te s-aj
q'onte kawb'il, o'kx Dios, ex ax Kawiljo.
Tu'npetzi'n, at toklin Dios tu'n tkolin, ex a
kq'malte qa ma naj erman, ex nya ay.

Qa atx qchwinqil, ex qa tajb'il qMan Dios, okla kb'antiljo a qaj

* 4:4 Is. 1:21; Jer. 3:6-10 * 4:4 Mt. 6:24; Lc. 16:13 * 4:5 Ex. 20:5; Deu. 4:24; Zac. 8:2 * 4:6 Pr. 3:34; 1Pe. 5:5
* 4:10 Mt. 23:12; 1Pe. 5:6

13 Atzin ja'lin, kyb'intzinji'y lu'n te kye'y,
ayi'y nchi q'mante kyjalu'n: Me me qe', qo
ky'el qe' ja'lin mo nchi'j tu'n qxi'y toj jun
tnam. Ex antza qo tenb'iliy jun ab'q'e tu'n
qk'ayi'n, ex tu'n qkanb'i'n txqan qpwaqa,
chi chiji'y.
14 ¿Ma b'i'ntzin kye kyu'n, ti' aku tzul
toj kychwinqila nchi'j?* Ikytzin kye ky-
chwinqil tze'nku muj te qlixje; at, aj t-xi
qka'yin, me te jun paql, nti'l; otaq tz'el naj.
15 Qala', chi chi'tla kyeji'y kyjalu'n: Qa iky
tajb'il qAjaw, ex qa atx toj qchwinqil, okla
kb'antiljo a qaja.
16 Me metzin kye kyu'n, tzunxix nchi
lab'te kye', tu'n kyyolb'i'n, ex tu'n tb'ant
kyu'n kyjunala. Tkyaqilxjo lu'n, a nja kyi'n
kyib'a, nya wen ikyjo. 17 Tu'npetzi'n, ankye
te', a b'a'n b'inchin wen, ex qa mix kub'
tb'inchin, ma kux te til ikyjo.

5

Jun tqanil kye xjal q'inin

1 Kyb'i'ntzin ja'lin, ayeqi'y q'inin: Chi
oq'a, ex chi ẍch'i'n, qu'n ktzajil jun kawb'il
kujxix kyib'aja. 2 Ikytzi'n, ajo kyq'inimila
ma q'ayj, ex ikyxjo, a kyxb'ali'n tb'anilx
ma b'aj tu'n pok'. 3 Ajo q'anpwaq ex saqp-
waq k'u'n kyu'n, ma ch'iy xul kyi'j, ex
axsin q'olte kyqanilji'y te yuch'il kye'y, ex
k-okil meltz'aj kyi'ja tze'nku jun q'aq' te
kawb'il kujxix kyib'aja. Ikytzi'n, ma chi ok
ten chmolte kyq'inimila; tzunx ok kyu'n
tzma tzalu'n.* ¿Me mitzin b'i'n kyu'n, qa
ch'ix tiky' twutz tx'otx'? 4 Nchi qanb'in
kyaq'nila kyi'ja, tu'njo mi ẍi ex kychjo'n,
tej tjaw kyawala.* Ex ma chi b'ijtey tu'n
Dios, a tAjaw Tkyaqil. 5 Atzin kye' tzalu'n
twutz tx'otx', ma kyli jun kye' kychwinqil
toj tb'anilx, ex tze'nku kyaja, ikyqetzinji'y
tze'nku jun ma nimxix wakx ma b'ant, tu'n
tkub' b'yet. 6 Ex ikytzi'n kyu'n kyi'jqe nti'
kypaj, nchi kux kyjpu'n toj tze, ex atku maj
nchi kub' kyb'yo'n, me mi ẍi ok meltz'aj
kyi'ja. Noqx kub' kyyo'nx kyib'.

Tenxsin qk'u'j tu'n qayo'n tajb'il qAjaw, ajxi tul

7 Atzin kyetza, werman, qetzin kye'
kyk'u'j tu'n kyayo'n tajb'il qMan Dios, tz-
maxi aj tul qAjaw, ikytzi'n tze'nku jun
aq'nil twutz tx'otx', il ti'j tu'n tayo'n
ajxi tul jb'alil. Ajxi tak' ttx'otx' a'lexsin
at tk'u'jjo tu'n tayo'n, tu'n tlonte tb'anil
tawal. 8 Ikytzin kyeji'y tu'n tten kyk'u'ja
tu'n kyayo'n, ex chi we'kuxixa toj kyn-
imb'ila, qu'n ch'ix tul te qAjaw. 9 Ikytzin
qu'n, werman, mina tz'ok kyq'ojlin kyib'a,
tu'n mi chi okiy toj kawb'il. Ikytzi'n, ate
Dios, a Kawil, nyakuj nq'olb'in toj tjpel ja,
qu'n ch'ix tul twutz tx'otx'.
10 Ayi'y werman, kyna'nqetzinji'y aye yo-
lil Tyol Dios ojtxe, tu'n kyok te jun yek'b'il
qe ja'lin. Jni'xsin siky'x kyi'j, me ma
ten kyk'u'j toj tkyaqil. 11 Ex ikyxjo qe
ja'lin, ky'iwlinqoxixqe, qa ma qo we' twutz
tkyaqiljo kky'elix qu'n. O tz'ok kyb'i'n ti'j
tk'u'j Job, tu'n tayo'n tkyaqil tajb'il qMan,*
ex ma tz'ok kyb'i'n tze'nx tene tu'n tA-
jaw Tkyaqil tu'n tklet, tb'ajlinxitzi'n siky'x
tu'n.* Ikytzi'n, tb'anilx te qAjaw, ex nimx
tq'aq'b'il tk'u'j qi'j.*

Qo yolin twutzxix, ex mi kub' qewin

12 Me atzin ja'lin, toj tkyaqil, ilxix ti'j tu'n
qyolin toj ttxolil. Mi tzaj qq'olb'in tb'i kya'j,
ex tb'i tx'otx', ex mix a'l tb'i juntl, tu'n
qq'mante qa twutzx jun qyol. Qala', qa
twutzxtaq jun ti', ex twutzx qyoltz; ex qa
nya twutzx, exsinx minaxtz, tu'ntzin mi qo
tzaj tkawin qMan Dios.*

Qpa'nktz qil ex qo na'n Dios kyuk'a qerman

13 Qa at jun kyxola ma tzaj jun b'is ti'j,
b'a'n tu'n tna'n Dios. Ex qa at jun at
ttzaljb'il tuk'a, b'a'n tu'n tb'itzin b'itz te
nimsb'il tb'i qMan Dios. 14 Ex qa at jun
ma yab'te kyxola, b'a'n tu'n kytzaj ttxko'n
nejinel kyxol Ttanim Dios, tu'n kyna'n Dios
ti'j, ex tu'n tkyij kysu'n ch'in aseyt ti'j
tplajjo yab' toj tb'i qAjaw.* 15 Me ajtzin
kyna'n Dios tuk'a kynimb'il, oktzin kwe'b'il
yab', exsin a qAjaw k'wel q'aninte. Ex
qa at til o tb'inche, ok k'wel najsin tu'n
Dios. 16 Tu'npetzi'n, kypa'nktz kyila jun
tuk'a juntl, ex chi na'n Diosa jun ti'j juntl,
tu'ntzin tul Dios kye'y. Qu'n a tna'j Diosjo,
a b'a'n nb'ete toj tumil, kb'antil nimku tu'n.
17 Ka'ntzin tejiy yolil Tyol Dios ojtxe, a Elías:
Xjalx tze'nku qe xjalqo. Me atzi'n te' t-xi
tqanin toj tna'j Dios, tu'n mi tz'etza jb'al

* 4:14 Pr. 27:1 * 5:3 Mt. 6:19 * 5:4 Deu. 24:14-15 * 5:11 Job 1:21-22; 2:10 * 5:11 Job 42:10-17 * 5:11 Sal. 103:8 * 5:12 Mt. 5:34-37 * 5:14 Mr. 6:13; Lc. 10:34 * 5:17 1Re. 17:1; Lc. 4:25

tib'aj tx'otx', ex mix etze jb'al toj oxe ab'q'e
tuk'a niky'jin.* [18] Tb'ajlinxitzi'n ikyjo, aq'e
majl na'l Dios, tu'ntzin ttzaj jb'al; b'e'xsin
tzaj q'o'n jb'altz tib'aj tx'otx', tu'n ttzaj
tawal.*

Qq'onx jun tumil te onb'il tu'n tja we'ks erman

[19] Ayi'y werman, qa at jun o tz'el txalpaj
ti'jjo tumil twutzxix, il ti'j tu'n ttzaj onit,
tu'n tajtz meltz'aj. [20] B'i'nku kyu'n qa at jun
kye' kxel onil ti'jjo ma txi' toj b'e nya wen,
kkletil tanmin xjal tu'n, ex mi kyim tuk'a til.
Atzin jni' til k'wel najsin ikyjo tu'n Dios.*

* 5:18 1Re. 18:1, 42-45 * 5:20 Pr. 10:12; 1Pe. 4:8

Tnejil Tu'j Pegr

Pegr tb'i jun tsanjil Jesús, a kub' tz'ib'in te u'j lo, a xi sma'n kye nimil kysipin kyib' toj tx'otx' te Asia Menor, qu'n otaq chi okx toj joyb'il ex yajb'il noq tu'n tpajjo kynimb'il. Nimxix nq'uqb'in Pegr kyk'u'jjo nimil, ex ntzaj tna'n kye tze'n ẍi klete tu'n Dios; exsin tzaj tq'o'n jun q'uq'b'il kyk'u'j noq tu'njo tkyimlin ex tjawlintz anq'in Crist. Ex atzin q'uqb'il kyk'u'jjo, a tulil qAjaw tkab' majin q'ilkye, tu'n kyxi' toj kya'j najal tuk'a te jun majx. Ayetzin nimil lu'n, qu'n n-iky'x yajb'il kyu'n noq tu'n tpaj Jesucrist, ex at kyoklin ti'jjo tqoptz'ajiyil, aj tul juntl majl (4:13; 5:1).

Toj tkyaqiljo yol tojjo u'j lu'n, ntzaj t-xnaq'tzin Pegr, tu'n t-xi qi'n jun qchwinqil tb'anil tu'n tok te jun yekb'il kywutz txqantl, tze'nkuxjo tb'anil txokb'il ma tzaj tq'o'n Dios qe. Ayetzin nimil b'a'n tu'n tkyij kytzaqpi'n a jni' nkub' kyb'inchin nya wen, tej na'mxtaq kynimin ti'j qAjaw; exsin kxel kyi'ntz jun kychwinqil saqxix wen, tu'ntzintla nti' jun yolb'il kyi'j kyu'nxjal nya nimil. Ex nxi tq'o'n Pegr tumil kye junjun ch'uq xjal toj Ttanim Dios, a tze'nku kye aq'nil, ex kye chmilb'aj, ex kye tij xjal ex kye ku'xin. Ex at juntl tumil, qa wen tu'n kykub' qnimin aj kawil. Tib'aj tkyaqiljo lo, ntzaj tna'n tu'n tkub' qb'inchin tkyaqil tuk'a qk'u'jb'il qxol.

Jun q'olb'il tu'n Pegr

1 Ayi'n Pegr jun tsanjil Jesucrist;* nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n kye'y, a ayi'y kysipin kyib'a tu'n tpaj kynimb'ila,* ex ma chi oka te b'etin xjal toj tx'otx' te Ponto, Galacia, Capadocia, Asia ex Bitinia. 2 Ayi'y o chi jaw sk'o'n tu'n qMan Dios, a tze'nkuxjo t-xim attaq te tnejil, noq tu'n kysaqixa tu'n Xewb'aj Xjan, tu'ntzintla tkub' kynimi'n, ex tu'n kyoka tz'aqle tu'n tchky'el Jesucrist. Noqit nim t-xtalb'il ex tnuk'b'il kyib'aja toj tkyaqil.

Ajo t-xilin kolb'il

3 Qo nimsin tb'i tDios ex tTata qAjaw Jesucrist, qu'n noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j, tzaj tq'o'n tumil tu'n qitz'je tkab' majin, noq tu'n tjawlintz anq'in Jesucrist kyxol kyimnin.* A tzaj q'o'nte nim q'uqb'il qk'u'jjo toj qchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', 4 ex a ktzajil q'o'nte jun qetzb'il te jun majx, a k'u'n tu'n Dios toj kya'j, tu'ntzintla mi xitje, ex tu'n mi yaje, ex tu'n mi molje. 5 Ex noq tu'n kynimb'ila ti'j Dios, aku Dios nklon kye'y tuk'a tkyaqil tipin, tu'ntzintla tlajetjo kolb'il, a b'antnin tu'n, ex ktzajil tyek'in, aj tpon b'aj tq'ijil.

6 Tu'npetzi'n, nimx nchi tzalaja, exla qa il ti'j tu'n tiky'x yajb'il kyu'n toj jte'b'in q'ij. 7 Ajo n-iky'x kyu'n ja'lin, tze'nku jun q'aq' te saqsb'il kynimb'ila, ikyxjo tze'nku q'anpwaq il ti'j tu'n tsaqix tu'n q'aq'. Me atzin kyinimb'ila nimxixtl toklin tze'nku q'anpwaq, qu'n atzin q'anpwaq knajil, me atzin kynimb'ila kyjel te' te jun majx. Ikytzin kyeji'y kynimb'il tze'nku te q'anpwaq, aj tsaqix tu'n q'aq'; qa ma chi we'y toj tkyaqiljo n-iky'x kyu'n, axte Dios k-yolil wen kyi'ja, ex kjawil tnimsin kyb'iy, ex ktzajil tq'o'n nim kyokli'n, aj tul Jesucrist juntl maj. 8 Exla qa na'm kylontiy, me ma qe kyk'u'ja ti'j; exla qa nti' tzalu'n twutz tx'otx' tu'n kyka'yi'n ti'j ja'lin, me at kynimb'ila ti'j,* ex nim nchi tzalaja tuk'a jun t-xilin tzaljb'il, a nti' tumil tu'n tb'ant kyq'ma'ntey tkyaqil, 9 qu'n nkyk'mo'nji'y ajo t-xilin kynimb'ila, a kolb'il te jun majx.

10 Kyojjo q'ij ojtxe, aye yolil Tyol Dios, aye i k'mo'nte Tyol, nim i xpich'in ti'j, ex i jyo'n ti'jjo t-xilin kolb'il, a tu'ntaq xi tq'o'n Dios kye'y tu'n t-xtalb'il. 11 Nimx i xpich'in ti'j, tu'n tel kyniky' te, ankye ex jtojtzin b'ajjo a otaq tzaj tq'ma'n T-xew Crist, a Xewb'aj Xjan, toj kyanmin, tej t-xi tq'ma'n qa iltaq ti'j tu'n tiky'x yajb'il tu'n Crist, ex yajxi tu'n tjaw nimsit tb'i, tb'ajlinxi' yajlajtz. 12 Me mix kanine kynab'l tu'n tel kyniky' ti'jjo t-xilin lo, qu'n tzaj tq'ma'n Dios kye, qa nya te kyex nchi ajb'inetaq toj kyaq'in, qala' te qe ja'lin, qu'n i yolin ti'j a na'mtaq tel kyniky' ti'j. Me atzin ja'lin, ayetzin kye' ma tz'el kyniky'a ti'j, kyu'njo aye nchi yolin ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il, noq tu'n Xewb'aj Xjan, a tzaj sma'n toj kya'j. Nimxix t-xilinjo lo; majqexpe kye angel kyaj tu'n tel kyniky' te.

* 1:1 Mt. 4:18; Mr. 1:16; Lc. 5:1-11 * 1:1 Sant. 1:1 * 1:3 Jn. 3:3-7; Ro. 6:4-13 * 1:8 Jn. 20:29

Jun txokb'il tu'n Dios tu'n qok xjanxix toj tkyaqil

13 Tu'npetzi'n, kyximinkuxixsi'n wen
alkye k'wel kyb'inchi'n. Kytzyumtzin
kyib'a, ex kyinxsin jun kychwinqila tz'aqle.
Qexsin kyk'u'ja ti'jjo a ktzajil tq'o'n
Dios tu'n t-xtalb'il, aj tul Jesucrist juntl
maj. 14 Kyniminkuy Dios tze'nqeku k'wal
te kytata: Mi txi kyq'o'n kyib'a tojjo
kyachb'ila, a attaq, tej na'mtaq tel kyniky'a
te Dios. 15 Qala', chi b'et-xixa toj jun tumil
xjanxix toj kychwinqila, qu'n ate Dios, a
xtxkon kye'y, tu'n kyxi lipe'y ti'j, xjanxix
te'. 16 Ikytzi'n tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil
Tyol Dios: Chi okxa xjan, qu'n xjanqin
we'ch.*

17 Ex qa ma tz'ok kyq'o'n Dios te kyMa'n,
kyna'ntzi'n qa kchi okilxjal toj xjelb'il tu'n,
a mi n-ok tka'yin kytenxjal, qala' kkawil
jikyinxix wen. Tu'npetzi'n, chi b'ettzintza
toj tchewil Dios tkyaqil q'ij, qu'n ma chi
oka te jun b'etin xjal tzalu'n twutz tx'otx',
noq tu'n tpaj kynimb'ila ti'j Crist. 18 Qu'n
ate Dios ma klon kye'y tojjo kychwinqila, a
nti'taq tajb'in, a tze'nku tzaj kyyek'in ojtxe
kyxe'chila. Qu'n b'i'nxix kyu'n, qa a chojb'il
tejo kolb'il mix chjete tuk'a jun ti', a kb'ajil,
tze'nku q'anpwaq mo saqpwaq; 19 qala' tuk'a
tchky'el Crist, a tb'anilxix te jun majx, a xi
q'oyit te chojb'il qil twutz Dios, tze'nku jun
tal tal rit te oyaj twutz qMan, a tz'aqle, ex
nti' tky'i. 20 Qu'n ate Crist jaw tsk'o'n Dios,
tu'n tok te chojb'il qil, a na'mxtaq tkub'
tb'inchin tkyaqil tch'iysb'in. Me tzmax
tzalu'n, a ch'ix tjapin b'aj tq'ijil, ma kub'
tyek'in tib', noq tu'n kyel wena. 21 Qu'n
noq tu'n Crist, o chi nimi'n ti'j Dios, a
jatz anq'in kyxol kyimnin, ex ma jaw nim-
sin tu'n Dios, tu'ntzintla ajo kynimb'ila ex
q'uqb'il kyk'u'ja tu'n tten ti'j Dios.

22 Atzin ja'lin, noq tu'n ma kub'
kyniminji'y Tb'anil Tqanil, ma chi saqixa
tu'n, tu'ntzintla ttenxix kyk'u'ja kyi'j
txqantl nimil. Tu'npetzi'n, kyk'u'jlimtzin
kyib'tza nimxix jun tuk'a juntl, tuk'a
tkyaqil kyanmi'n. 23 Qu'n ma chi itz'ji'y
tkab' majin, nya tu'n jun kytatiy tzalu'n
twutz tx'otx', a kkyimil; qala' tu'n Tyol
Dios, a itz', ex ktenb'il te jun majx.* 24 Qu'n
ikytzin ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:
Tkyaqilxjal ikyxjo tze'nku tal k'ul.
Ex ajo kyb'inchb'in ikyxjo tze'nku t-xmakil
k'ul.
Qu'n atzin te k'ul ktzqijil,
ex atzin t-xmakil k-elil tz'aq.
25 Me metzin te' Tyol qAjaw ktenb'il te' te
jun majx.*

Ex atzin yol lo, a Tb'anil Tqanil kolb'il, a
nyolajtz kyxola.

2

1 Tu'npetzi'n, kytzaqpinkjtzinji'y
tkyaqiljo nya b'a'n, ex jni' sb'u'b'l, junx
tuk'a xmiletz'il, exsin lo'chj k'u'jb'aj ex
tkyaqil iqj yol. 2 Ex chi okxa tze'nku
jun ne'ä n-oq' ti'j tmi'ä, tu'n tch'iy.
Ikytzintla kyeji'y kyjyomtzinji'y Tyol Dios,
a tz'aqle, tu'ntzintla kych'iya ti'jjo t-xilin
kolb'il, 3 qu'n ma kyniky'b'iy qa ate qAjaw
tb'anilxix.*

Jesús, a Ab'j itz'xix, tu'n tch'iy Ttanim tib'aj

4 Chi laq'etza tk'atz qAjaw, a Ab'j itz'xix,
a s-el kyi'jlinxjal, nyakuj nti' tajb'in toj
kywutz, me tb'anilx twutz qMan Dios, ex
sk'o'nxix tu'n. 5 Ikyqetzin kyeji'y tze'nku
ab'j itz', kyja' kyjaw ch'iysi'n tu'n kyoka te
tja qMan, a b'inchin tu'n Xewb'aj Xjan; ex
tu'n kyoka te jun ch'uq pale xjanxix, tu'n
kyxi kyq'o'n oyaj tuk'a tkyaqil kyanmi'n, a
ntzalaj qMan Dios kyi'j, noq tu'n Jesucrist.
6 Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Dios toj Tu'jil Tyol
kyjalu'n:
K'wel nq'onji'y Ab'j toj tnam Sion,
a nimxix toklin te tq'uqiljo ja.
Atzin Ab'j lo, sk'o'nxix wu'n ex tb'anilxix.
Alkyejo knimil ti'j, nlay tz'el toj tx'ixewch.*
7 Atzin ja'lin, ayi'y, a ma chi nimi'n ti'j,
atzin Ab'jjo tb'anilxix, me ankye qe, a mi
chi nimin ti'j, kchi okil tze'nku ntq'ma'n toj
Tu'jil Tyol Dios:
Atzin Ab'j, a s-el kyi'jlin b'inchil ja, ma tz'ok
te nimxix toklin te tq'uqil tẍkyin,*
8 ex ma tz'ok te jun Ab'j te toljsb'il, ex tu'n
kyjaw takpajxjal ti'j.*

Ex kchi jawil toljxjal ti'j, tze'nku t-xim
Dios, qu'n mi xi kynimin Tb'anil Tqanil.

Aye nimil etzinqe tu'n qMan Dios

* 1:16 Lv. 11:44-45; 19:2 * 1:23 Jn. 3:3-7; Sant. 1:18; 1Pe. 1:3 * 1:25 Is. 40:6-8 * 2:3 Sal. 34:8 * 2:6 Is. 28:16 * 2:7 Sal. 118:22 * 2:8 Is. 8:14-15

9 Me metzin kye' ma chi oka te jun tyajil
sk'o'nxix tu'n Dios, a Nmaq Kawil toj kya'j,
ex te pale tu'n tajb'in te, ex te jun ch'uq
xjal xjanxix,* ex te jun tnam, a teku Dios,*
tu'ntzintla t-xi kyq'ma'nji'y a tb'anil t-xilin
Dios,* a xtxkon kye'y tu'n kyetza tojjo tqx-
opinil il, tu'n kyokxa tojjo tspiky'emil te
jun majx.* 10 Qu'n ojtxe, nti'taq kymujb'il
kyib'a, me atzin ja'lin, ma chi oka te Ttanim
Dios. Ex ojtxe, na'mtaq tu'n tyek'in te Dios
tq'aq'b'il tk'u'j kyi'ja, me atzin ja'lin ma tzaj
q'aq'in tk'u'j kyi'ja.*

Chi b'et-xixa toj tumil, tu'n kyajb'i'n te Dios

11 Ayi'y werman, nimx nk'u'ja kyi'ja, ayi'y
nyakuj b'etin xjalqi'y tzalu'n twutz tx'otx'.
Nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n tkub'
kytzyu'n kyib'a ti'jjo kyachb'ila, a nya wen,
a nchi q'ojin ti'j kyanmi'n. 12 Ex chi b'et-xa
toj tumil kyxoljo nya nimil. Ikytzi'n, exla
qa nchi yolb'in kyi'ja, a nyakuj aj ilqi'y, me
k-okil kyka'yin ajo kyb'inchb'i'n wen, ex
kchi nimsil tb'i qMan Dios, aj tpon q'ij tu'n
kynimin.
13 Kyniminqekuji'y tkyaqil kawb'il tzalu'n
twutz tx'otx', qu'n tu'n nimilqi'y; tze'nku
te nmaq kawil, noq tu'n toklin nimxix, 14 ex
ikyxjo kye aj kawil, a sma'nqe tu'n, tu'n
kykub' kawitjo b'inchil il, ex tu'n kyyolin
wen kyi'jjo aye nchi b'inchin b'a'n. 15 Qu'n
ate Dios taj tu'n tkub' kyb'inchinji'y wen,
tu'ntzintla mi chi kyb'inxjal kyyoljo, a nchi
yolb'in kyi'ja, aye' nti' kynab'l, ex nti' tumil
kyyol. 16 Qu'n tzaqpinqi'y tjaq' kawb'il tu'n
kyb'inchi'n tze'nku kyaja, me mi tz'ajb'i'n
tzaqb'ib'l lu'n kyu'n, tu'n kyb'inchi'n il;
qala' chi anq'i'n tze'nku jun taq'nil qMan
Dios. 17 Kyq'onxsi'n nimb'il te tkyaqil.
K'u'jlinqekji'y jni' nimil. Tenxit tchewil
Dios kyi'ja. Ex kyniminkuji'y nmaq kawil.

B'a'n tu'n tiky'x yajb'il qu'n tze'nku te Crist

18 Ayi'y aq'nil, kyniminkutzinji'y tajaw
aq'untl, nya noq o'kxjo kye wenqe kye'y, ex
tb'anilqex toj kywutza, qala' ikyxjo kye, a
kujqe. 19 Qu'n wenxix te' twutz Dios, qa ma
tziky'x yajb'il kyu'n, a nya toj tumil, noq
tu'n nimilqi'y ti'j Dios. 20 Me qatzin qa ma
kub' kyb'inchinji'y nya wen, exsin qa ma
chi ok laqtzi'n tu'n tpajjo lo, ¿Ma okpela
chi ela wena twutz Dios tu'n tiky'x kyu'n?
Me qa cheb'e nkub' kypa'nji'y yajb'il, noq
tu'n kyb'inchinji'y wen, axixpente wenjo
twutz qMan Dios. 21 Qu'n tu'npetzi'n, ma qo
tzaj ttxko'n Dios tu'n tiky'x qu'n, tze'nku
te Crist nim ma tziky'x tu'n, noq tu'n qpaj;
ex tu'njo lo, ma tzaj tq'o'n jun yek'b'il
qe. 22 Qu'n nti'x jun til kub' tb'inchin, ex
mix jun maj kub' tsb'u'n jun a'la.* 23 Ex
tej s-ok yiso'n, ex mi s-aj ttzaq'win tuk'a
yasb'il; ex tej s-iky'x jni' yajb'il tu'n, mi
xqanb'in kyi'jxjal; qala' noq xi toqxenin tib'
te Dios, a Kawil tz'aqle tib'aj tkyaqil. 24 Ate
Crist xi iqin te' jni' qil tu'njo t-xmilil, tej
tkyim twutz cruz, tu'ntzintla qkyimqe ti'j
tkyaqiljo il, ex tu'n qanq'in toj jun chwinqil
tz'aqle. Qu'n tu'n tky'ixjlb'in, ex tu'n tky-
imlin twutz cruz, ma qo q'anit.* 25 Ayetzin
kye nchi b'ettaqa ojtxe tze'nqeku rit ma chi
kyij naj.* Me atzin ja'lin, ma chi ul meltz'aja
tuk'a Crist, a Kyik'lel kye'y, ex Ka'yil ti'j
kyanmi'n.

3

Jun tumil kyejo mejeb'lin

1 Ex ikyx kyeji'y xu'jlb'aj, kyniminkuji'y
kychmila,* tu'ntzintla qa at jun n-el ti'jlin
Tyol Dios, aku kub' ti'j tnab'l, nya tuk'a
jun yol, qala' noq tu'njo wen nb'ant tu'n,
2 aj tok tka'yin chmilb'aj, qa nb'et t-xu'jil
tuk'a junch'in tumil ex tuk'a nim tnimb'il
te. 3 Ex ajo kyb'inchb'in kyib'a, nya
o'kxjo tu'n tq'ancha'lix, tze'nku tu'n tb'aj
kyxyeb'in kywi'y, noq tu'n kyyek'in kyib'a,
ex tu'n tokx kyq'o'n kyu'y te q'anpwaq, ex
kyxb'ali'n wiyilxix, noq tu'n kyel wena ky-
wutzxjal.* 4 Qala' atzin kyb'inchb'in kyib'a,
tu'n tyek'in t-xilin kyanmi'n, ajo tb'anilx
tu'n mi naje, tze'nku jun kyanmi'n b'unin
ex wenxix, a tb'anilxix twutz qMan Dios.
5 Qu'n ikytzi'n kyojjo q'ij ojtxe, ikytzin ẍi
b'inchine kyib'jo xu'jlb'aj, aye' xjanqexix
twutz Dios, ex ma qe kyk'u'j twutz. Ex ma
kub' kynimin kychmil, 6 ikytzi'n tze'nku te
Sara, kub' tnimin Abraham, ex xi tq'o'n tok-
lin te tnejil.* Atzin ja'lin, ayetzin kye', ma
chi oka te tal Sara, qa ma kub' kyb'inchinji'y

* 2:9 Ex. 19:5-6 * 2:9 Deu. 4:20; 7:6; 14:2; 26:18; Tit. 2:14 * 2:9 Is. 43:21 * 2:9 Is. 9:2 * 2:10 Os. 2:23
* 2:22 Is. 53:9 * 2:24 Is. 53:5 * 2:25 Is. 53:6 * 3:1 Ef. 5:22; Col. 3:18 * 3:3 1Tim. 2:9 * 3:6 Gen. 18:12

wen, ex qa mi xi kyq'on kyib'a toj xob'ajil
twutz tx'otx'.
7 Ex ikyxjo kye' chmilb'aj, tenxit kynab'la
kyuk'a kyxu'jila, ex kyq'onktzi'n kyoklin,*
qu'n nti'xix kyipin tze'nku kye ichin, ex
at kyoklin junx kyuk'iy twutz qMan, ti'jjo
ak'aj chwinqil, noq tu'n t-xtalb'il Dios.
Kyb'inchinkuji'y lo, tu'n nti' jun ti' aku
tz'ok miyo'nte kyna'j Diosa.

Ayejo n-iky'x kyu'n, noq tu'n tpajjo wen

8 Atzin ja'lin, noq tu'n tjapin b'aj ny-
ola, kxel nq'ma'n tu'n kymujb'in te kyib'a
kyxolxa tuk'a tzaljb'il, ex tuk'a tq'aq'b'il
kyk'u'ja. Tenxit kyk'u'ja kyxolxa nyakuj
kyitz'in kyib'a. Kymojim kyib'a kyxolxa
tuk'a kymutxb'il kyib'a. 9 Qa ma tz'ok
b'inchin jun nya wen mo jun yasb'il kyi'ja,
mi tzaj kymeltz'i'n tuk'a juntl nya wen mo
juntl yasb'il te t-xel. Qala', b'a'n tu'n t-
xi kyqani'n tky'iwb'il Dios kyib'ajjo nchi
b'inchin mib'in kyi'ja, qu'n ikyxjo kye', ma
chi txoklajtza tu'n kyk'monteji'y tky'iwb'il
qMan Dios. 10 Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj
Tu'jil Tyol Dios:

Ankye te' taj tu'n ttzalaj toj tchwinqil,
ex tu'n tten tkyaqil q'ij toj ttxutxjil,
il ti'j tu'n tjk'unte taq', tu'n mi yoline nya
b'a'n,
ex tu'n mi sb'u'ne kyi'jxjal tu'n ttzi.
11 B'a'n tu'n tel tpa'n tib' ti'jjo nya b'a'n,
tu'n tkub' b'inchitjo wen, ex tu'n tok
tilil tu'n, tu'n tknetjo nuk'b'il toj
tchwinqil, ex tu'n tok lipe ti'j.
12 Qu'n axte qAjaw nka'yin kye, a tz'aqleqe,
ex nkub' tb'i'n kyna'j Dios.
Me ayetzin kye nchi b'inchin nya b'a'n,
nq'ojle qAjaw kyi'j.*

13 ¿Ma atpela jun aku tz'ok b'inchin te
jun nya b'a'n kyi'ja, qa kukx tok tililjo
kyu'n, tu'n tkub' kyb'inchinji'y wen? 14 Exla
qa ma tziky'x yajb'il kyu'n, noq tu'njo
kychwinqila tz'aqle, me ky'iwlinqexixa
tu'n qMan Dios.* Tu'npetzi'n, mi chi
xob'a te jun a'la, ex mi ja naj kynab'la.
15 Qala' kynimsinksa tb'i Crist toj kyanmi'n,
a kyAjawa, tu'ntzintla b'antnin kyte'n,
tu'n t-xi kytzaq'wi'n tkyaqiljo nchi kanin
qanilte ti'jjo q'uqb'il kyk'u'ja at.* 16 Me
kytzaq'winxa tuk'a jun yol b'unin ex tuk'a
jun kymutxb'il kyib'a. Chi b'et-xa toj
tumil, tze'nkuxjo ntq'ma'n Xewb'aj Xjan
toj kyanmi'n, tu'ntzintla ttzaj kytx'ixewjo
nchi yolb'in kyi'ja, noq tu'n tpajjo nimilqi'y
ti'j Crist. 17 Qu'n tb'anilx te', tu'n tiky'x
qu'n, noq tu'n qb'inchb'in wen, qa iky taj
Diosjo, ex nya tu'n qb'inchb'in nya b'a'n.
18 Qu'n aku te Crist tz'aqlexix, ex iky'x
kyimin tu'n, noq jun maj tu'n tpajjo qil, awo
nya b'a'nqo, ex tu'n qpon ti'n tk'atz Dios.
Twutzxix te' qa ma kyim t-xmilil, me atzin
ja'lin, itz' noq tu'n Xewb'aj Xjan. 19 Ex tu'njo
Xewb'aj Xjan, b'e'x xi' yolil Tb'anil Tqanil
kyejo kyimnin jpu'nqekx tojjo kynajb'il
kyimnin, 20 aye' mi kub' kynimin Tyol Dios
ojtxe kyojjo q'ij, tej tzmataq nb'inchin Noé
ti'j arka, exla qa cheb'etaq n-ayo'n Dios
kyi'j tu'n tajtz ti'j kyanmin. Me mix i
nimine; qala' o'kxjo wajxaq kyb'aj i klet
toj a'.* 21 Me atzin a' jun t-xilin yek'b'il te
qe ja'lin tu'njo jawsb'il a'. Qu'n ma qo klet
tu'njo tx'ajb'il qanmin tu'n Dios, ex nya
noq tu'n tel ch'in tz'il ti'j qxmilil tu'n jun
jawsb'il a' toj a'. Qu'n atzinjo jawsb'il a' lo,
jun techil qa o txjetjo qanmin twutz Dios
noq tu'n tjawlintz anq'in Jesucrist kyxol
kyimnin, 22 a o japin toj kya'j kawil tuk'a
qMan Dios tib'aj tkyaqil angel, jni' kawil, ex
tkyaqil at kyipin, tu'ntzintla tkub' kynimin.

4

Qo b'et tze'nkuxjo taj Dios

1 Qu'n ikytzi'n tze'nku te Crist, ma tziky'x
tu'n toj t-xmilil, exsin ikyx kyeji'y b'a'n
tu'n t-xi kyq'o'n kyib'a tu'n tiky'x yajb'il
kyu'n, noq tu'n tpaj kynimb'ila. Qu'n alkye'
ma tziky'x tu'n toj t-xmilil, tok tilil tu'n,
tu'n tkyij ttzaqpi'n il, 2 tu'ntzintla mi b'ete
tojjo ch'intl tchwinqil tzalu'n twutz tx'otx',
a tze'nkuxjo tajb'il kyachb'ilxjal; qala'
tze'nkuxitla' tajb'il Dios tuk'a. 3 Akuxjo
ja'lin, a nkub' kyb'inchintaqa ojtxe, a
tze'nkuxjo kytzeqb'ilxjal nya nimilqe.
Qu'n ikytaqtzin nchi b'eteji'y tojjo jni'
nya wen, ex nimkutaq n-el kyanmi'n ti'j,
ex tx'ujtinelqi'y, ex manyor ky'a'jilqi'y,
ex noqx nchex lipe ti'j tkyaqiljo il, ex
nchi k'uli'n kywutzjo kywutzb'iyil junxil
kydiosxjal. 4 Me atzin ja'lin, nya wen n-
ele toj kywutzxjal, tu'n mi nchi b'ettla

* 3:7 Ef. 5:25; Col. 3:19 * 3:12 Sal. 34:12-16 * 3:14 Mt. 5:10 * 3:15 Col. 4:6; Eb. 3:6 * 3:20 Gen. 6:1–7:24

toj kyachb'il junx kyuk'a. Tu'npetzi'n,
nchi yolb'in nya wen kyi'ja. 5 Me nya
yajku kchi okil toj pa'b'in twutzjo Dios,
a Kawil kyib'ajjo tkyaqil kyimnin, ex aye
itz'qextaq. 6 Qu'n ayetzi'n, a o chi kyim,
ma yolajtz Tb'anil Tqanil kye, tu'ntzintla
tanq'in kyanmin tu'n Dios, exla qa ma
kub' kyximinxjal qa nti' kyoklin tu'n
kyanq'in tzalu'n twutz tx'otx'; ex b'e'x i
kub' kyb'yo'n.

7 Qu'n ch'ix tu'n tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n
twutz tx'otx'; tu'npetzi'n, tenxix kynab'la,
ex kytzyumtzin kyib'a, tu'n kyokxa toj
na'j Dios. 8 Me tib'aj tkyaqiljo lo, axix il
ti'jjo kyk'u'jb'il kyib'a, qu'n atzin kyk'u'jb'il
kyib'a, knajsitil nim il tu'n.* 9 Kyk'momtzin
kyib'a toj kyjay jun tuk'a juntl,* ex mi
jawje kyk'u'ja kyxolxa. 10 Teyile junjun b'a'n
tu'n tajb'in kye txqantl, a tze'nxjo toklin,
a ma tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan, tu'ntzintla
t-xi tsipi'n t-xtalb'il Dios teyile junjun atx
taj te. Kyb'inchinkuy tkyaqiljo lo tze'nku
jun tb'anil nejinel tib'aj aq'untl, a nximin
wen ti'j tkyaqiljo atx taj te. 11 Ikytzi'n, qa
at jun at toklin tu'n tyolin, noqit yolin
tze'nkuxjo Tyol Dios. Ex qa at jun at toklin
tu'n tajb'in kye txqantl, noqit tz'ajb'in tuk'a
tkyaqil tipin, tze'nkuxjo ma tzaj tq'o'n Dios,
tu'ntzintla tkyaqiljo nb'ant, b'ant-xitla te
nimsb'il tb'i Dios, noq tu'n Jesucrist, a
nimxit tb'i toj tkyaqil tipin ja'lin ex te jun
majx. Ikyxitjo.

Qa ma tziky'x qu'n tu'n tpaj qnimb'il

12 Ayi'y werman, at nk'u'ja kyi'ja. Mi chi
jaw ka'ylaja tu'n tkyaqiljo n-iky'x kyi'ja,
nyakuj jun ti', a nti'taq tb'ajil. 13 Qala',
chi tzalajxa tu'n n-iky'x kyu'n tze'nku s-
iky'x tu'n Crist, tu'ntzintla kynojxa tuk'a
tzaljb'il, aj tuljo tqoptz'ajiyil tulil.* 14 Ex
qa ma chi ok yiso'n noq tu'n tpaj Crist, at
tky'iwb'il kyib'aja, noq tu'n Xewb'aj Xjan
kyuk'iy, a T-xew Dios nqoptz'aj wen. 15 Ex
qa at jun kye' n-iky'x tu'n, me noqit nya
tu'n tb'iyb'in, mo tu'n telq'b'in, mo tu'n
jun il, ex nya tu'n tlimo'n tib' ti'jjo a nti'
toklin ti'j, qu'n kykyaqiljo lo n-iky'x kyu'n
noq tu'nxjo kyb'inchb'in. 16 Me qa at jun n-
iky'x tu'n, noq tu'n tpajjo tb'i Crist, mina
jaw tx'ixwe tu'n; qala' b'a'n tu'n tnimsin
tb'i Dios, qu'n tu'n at toklin tu'n tok tb'i te
nimil ti'j. 17 Qu'n ch'ix tjapin tq'ijil tu'n qok
qkyaqilx toj pa'b'in twutz Dios, ex kxel xkye
kyxol nimil. Ex qa il ti'j tu'n tkawin Dios
kyib'aj nimil, ¿Yajtzila kye, a mi xi kynimin
Tb'anil Tqanil, a tzaj tq'ma'n Dios? ¿Ja'tzila
kchi kanile?

Ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: 18 Qa
kuj ẅi klete kye' tz'aqleqe, ¿Yajtzila kye nya
wenqe ex b'inchil ilqe?*

19 Tu'npetzi'n, aye n-iky'x kyu'n,
tze'nkuxjo tajb'il qMan Dios, b'a'n tu'n tok
tilil kyu'n, tu'n tkub' kyb'inchin wen, ex
tu'n t-xi kyoqxenin kyanmin toj tq'ob' Dios,
a Ch'iysilkye, qu'n kukx njapin b'aj Tyoljo.

5

Nxi tq'o'n Pegr tumil kye nimil

1 Atzin ja'lin, kxel nq'o'n tumil kye'y,
ayi'y nejinel kyxol Ttanim Dios, qu'n ikyx
weji'y, at wokli'n tze'nkuxjo kye'. Ex
o chi nliji'y jni' iky'x tu'n Crist, ex kn-
mujb'e wib'a kyuk'iy toj kya'j, aj tpon
tq'ijil tqoptz'ajiyil Crist. 2 Ayi'y nejinel,
kyka'yinktzinji'y nimil ti'j Dios, a oqxen-
inqe kye'y, tze'nku jun wen kyik'lel kyi'j
trit.* Kyb'inchima tuk'a tkyaqil kyanmi'n,
tze'nkuxjo taj Dios, nya noq tu'n at kyaq'i'n
kyi'j, ex nya noq tu'n kykanb'in pwaq, qala'
tuk'a tkyaqil kyajb'ila. 3 Ex mi tz'ok kyq'o'n
kyib'a te kyajawjo oqxeninqe kye'y; qala'
tok tilil kyu'n, tu'n kyoka te jun yek'b'il
kywutz. 4 Qu'n tu'ntzin aj tul Crist, ajo
Tnejilxix Kyik'lel, ktzajil kytzyu'n jun oyaj
tb'anilx, a mi b'aj, qala' kqoptz'ajiyil te jun
majx.*

5 Ex ikyx kyeji'y, ayi'y ku'xinqe, kynimin-
qekuji'y at kyoklin kyib'aja. Ex kykyaqilxa,
tu'n tkub' kymutxsin kyib'a jun tuk'a juntl,
qu'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

At tq'oj Dios kyi'jjo aye njaw kynimsin
kyib',
me kxel tq'o'n t-xtalb'il kyib'ajjo mutxin
kyten.*

6 Tu'npetzi'n, kymutxsinku kyib'a
twutz Dios, a nimxix tipin, tu'ntzintla
kyjaw nimsi'n tu'n, aj tpon tq'ijil.*

* 4:8 Pr. 10:12; 1Co. 13:7 * 4:9 Ro. 12:13 * 4:13 Ro. 8:17; 1Pe. 4:1 * 4:18 Pr. 11:31 * 5:2 Jn. 21:15-17 * 5:4 Eb. 13:20 * 5:5 Pr. 3:34; Sant. 4:6 * 5:6 Mt. 23:12; Lc. 14:11; 18:14; Sant. 4:10 * 5:7 Sal. 55:22; Mt. 6:25-34

7 Kyoqxeninxji'y tkyaqiljo nb'aj kyk'u'ja
ti'j toj tq'ob' Dios, qu'n nq'aq'in tk'u'j Dios
kyi'ja.* 8 Tenxit kynab'la, ex kyka'yinktzin
kyib'a, qu'n a tajaw il ajq'oj kyi'ja, ex
nb'eteje kyi'jiliy jyol tumil tu'n kyb'aja
tu'n, ikyx tze'nku jun b'alun ntzanin
wen. 9 Chi we'kuxixa twutz toj kynimb'ila,
qu'n b'i'n kyu'n, qa kykyaqil nimil toj
tkyaqil twutz tx'otx', ikyx n-iky'xjo kyu'n,
tze'nkuxjo kye'. 10 Tiky'linxi ch'in yajb'il
kyu'n toj jte'b'in q'ij, axte Dios, a tzaj
q'o'nte t-xtalb'il kye'y, k-okil q'o'n kye'y
tz'aqle, jikyinxix ex kujxix, tu'n mi yekje, a
ma tzaj txkon kye'y, tu'n kyoka te tk'wal, ex
tu'n kyxi' toj tqoptz'ajiyil kya'j te jun majx
noq tu'n Crist. 11 Noqit tkyaqil tipin tuk'a,
ja'lin ex te jun majx.

Jun yol tu'n tjapin b'ajjo u'j lo

12 Ma kub' ntz'ib'inji'y kab'e tal nyola
lo, noq tu'n Silvano,* jun tb'anil erman
toj nwutza. Noq ch'in nyola, tu'n t-xi
nnimsi'n kyk'u'ja, ex tu'n nkujsinte nyola,
qa twutzxixjo a t-xtalb'il Dios. Tu'npetzi'n,
chi we'kuxixa toj.
13 Ajo Ttanim Dios toj Babilonia, a sk'o'n
tu'n Dios ikyxjo tze'nku kye, ex Marks,* a
nyakuj nk'wala, nxi kysma'n q'olb'il kye'y.
14 Kyq'olb'ink kyib'a kyxolxa tuk'a tkyaqil
kyanmi'n. Noqit a tnuk'b'il Dios kyib'aja
kykyaqila, ayi'y nimilqiy ti'j Crist.

* 5:12 Silvano attaq juntl tb'i, a Silas; Kyb'i. 15:22, 40.

* 5:13 Kyb'i. 12:25; 13:13; 15:37-39; Col. 4:10; Flm. 24

Tkab' Tu'j Pegr

A tkab' u'j lu'n tu'n Pegr noq o'kxtza nyoline te q'uqb'il kyk'u'j nimil tu'n tok kyka'yin kyib' ti'jjo tkyaqil xnaq'tzb'il, a nya b'a'n, ex ti'jjo b'inchj il, a otaq tz'oksin kyxol nimil ti'j qAjaw. N-ok tilil tu'n Pegr tu'n kywe'xix nimil toj kynimb'il ex toj xnaq'tzb'il, a ntzaj yek'in kyu'n a o kyli qAjaw tu'n kywutz. Qu'n at juntl xnaq'tzb'il nya wen, ex o b'ijte ntq'ma'n qa nya twutzx tu'n tul qAjaw juntl majl, qu'n atzin tq'ijil nb'ajik ex nb'ajik, ex nlay tzul juntl majl, chi chi'.

O tzaj xkye tu'j Pegr tuk'a jni' tb'anil tumil te kychwinqil nimil tze'nku nimb'il, tb'anil b'inchb'in, ex nab'l, ex tu'n kyjk'unte kyib', ex tu'n kyayon tuk'a q'uqb'il kyk'u'j tkyaqil tajb'il qMan, ex k'ulb'il twutz Dios, ex kyso'jil ex kyk'u'jb'il kyxolx (capítulo 1). Ex nchi el tiky'in a xnaq'tzil nya toj tumil (cap. 2), ex tu'n tb'aj ntzaj tna'n juntl majl ti'jjo twutzxix tulil qAjaw. Ntchiky'b'in ti'jjo tulil, a na'mx tb'aj, qu'n ate Dios taj tu'n ttzaj tq'o'n amb'il, tu'ntzintla kymeltz'aj tuk'a, ex tu'n tkyij kytzaqpi'n tu'n kyb'inchin il (cap. 3).

Jun q'olb'il

1 Ayi'n Simun, a Pegr nb'i'y, jun taq'nil ex jun tsanjil Jesucristqi'n.* Kxel ntz'ib'inji'y u'j lu'n te kye'y, a ayi'y at jun kynimb'ila tb'anilx tze'nku qe', noq tu'n Dios, a qAjaw Jesucrist, a tz'aqlexix. 2 Noqit aku ch'iy t-xtalb'il Dios ex tnuk'b'il kyuk'iy, tu'njo ma tz'el kyniky'a ti'j Dios ex ti'j qAjaw Jesús.

Qo b'et tojxix tumil twutz qMan Dios

3 Noq tu'n tipin Dios, ma tzaj tq'o'n tkyaqil, a at tajb'in qe, tu'n qb'et tojxix tumil tzalu'n twutz tx'otx' ex toj qanmin, noq tu'n ma tzaj tyek'in Dios tu'n tel qniky' ti'j Jesús, a tzaj txkonqe tu'n nimxix toklin ex tkyaqil twenil. 4 Ex noq tu'n tkyaqiljo lo, tzaj tq'o'n jun kujsb'il tyol, a nim t-xilin, ti'j tkyaqiljo wen, a taj tu'n tb'inchin qi'j, tu'ntzintla noq tu'njo yol lo, ma qo ok tz'aqle tze'nku te Dios, tu'ntzintla qel oq twutzjo tkyaqiljo nya wen, a tzajnin ti'jjo jni' achb'il te twutz tx'otx'.

5 Tu'npetzi'n, tz'okx tilil kyu'n, tu'n tok tz'aqsitjo kynimb'ila tu'njo kywenila, ex tu'n tok tz'aqsitjo kywenila tu'n kynab'la, 6 ex atzin kynab'la, tu'n kytzyu'nte kyib'a, ex atzi'n kytzuyb'il kyib'a, tu'n kukx tok tilil kyu'n toj kynimb'ila, ex atzin tu'n tok tilil kyu'n, tu'n kukx kyximi'n ti'j qMan Dios toj kychwinqila, 7 ex atzin kyximb'ila, tu'n kymujb'il kyib'a kyxolxa, ex atzin kymujb'il kyib'a, tu'n kyk'u'jlinti'y tkyaqil. 8 Qa ma ch'iy tkyaqiljo lo toj kychwinqila, nimxix kyajb'i'n te qMan Dios, ex nyaxla noq kukx s-el kyniky'a ti'j qAjaw Jesucrist. 9 Me ayetzin xjal, exla qa jun nimil, a nti'jo lo kyuk'a, noq o'kx n-el kyniky' ti'jjo te twutz tx'otx', ex ma tz'ok kyjpu'n kywutz ti'j Dios, ex ma tz'el naj toj kyk'u'j, qa o chi txjet tojjo kyil.

10 Tu'npetzi'n werman, qa ma chi txokli'y, ex qa ma chi jaw sk'o'n tu'n Dios, tz'okx tilil kyu'n, tu'n kykujixa tojjo lo, noq tu'n kyb'etin toj tumil. Qu'n qa ma b'ant kyu'n ikyjo, nlay chi kub' tz'aqa toj kynimb'ila tzalu'n twutz tx'otx'. 11 Ex nya noq o'kxjo, qala' ktzajil tq'o'n jun q'olb'il kye'y tu'n kyokxa toj kya'j te jun majx, ja' nkawin Jesucrist, a qAjaw ex Klolqe.

12 Tu'npetzi'n, kukx nxi nna'nji'y ti'j tkyaqiljo lo, tu'ntzintla kukx kyweji'y toj kynimb'ila, noq tu'njo yol twutzxix, a at kyuk'iy. 13 Qu'n at wokli'n tu'n kyxi nk'asi'n toj kynimb'ila kyu'njo tumil lo, a na'mxtaq nkyima, 14 qu'n a qAjaw Jesucrist o q'mante we'y qa ch'ix tpon q'ij tu'n nkyima. 15 Tu'npetzi'n, tok tilil wu'n, tu'n t-xi nq'ma'n kye'y tu'n mi tz'el nnaje tkyaqiljo lo toj kyk'u'ja, aj wiky'a tzalu'n twutz tx'otx'.

Twutzxix te' Tyol Dios

16 Qu'n atzin xnaq'tzb'il xi qq'o'n kye'y ti'jjo tipin ex tulil qAjaw Jesucrist, nya noqx kyyolxjal te sb'u'b'l. Qala', ma tz'ok qka'yin qAjaw tuk'a tkyaqil tipin kyu'nkuxix qwutza. 17 Qu'n qli'y qa nimxix toklin Jesús, ex nimx tqoptz'ajiyil, te' t-xi tq'ma'n Dios, a wenxix ex nimxix tb'i: Apen weji'y nk'wal, k'u'jlin wu'n, a nchin tzalaja ti'jch. 18 Qu'n ajinqo'y o qo b'in te tyol, a tzaj toj kya'j, qu'n oto'taqa tuk'a tib'ajjo wutz xjanxix.*

* 1:1 Mt. 4:18; Mr. 1:16; Lc. 5:1-11
* 1:18 Mt. 17:1-5; Mr. 9:2-7; Lc. 9:28-35

19 Qu'n tu'n tkyaqiljo ma qli'y, atzin
ma kujsin te' kyyol yolil Tyol Dios, aye
i k'monte Tyol ojtxe. Tu'npetzi'n, b'a'n
tu'n t-xi kyq'o'n amb'il ti'jjo yol lo tu'n
kykleta, ikyx tze'nku nxi kyq'o'n amb'il ti'j
jun tzaj nk'ant toj qxopin, tzmaxi aj tul
Jesús juntl majl tze'nku jun ak'aj q'ij. Ex
atzin ja'lin, antza ta' Jesús toj kyanmi'n
nqoptz'aj tze'nku che'w ma tij, a nyek'in
qa ch'ix tul tq'ijil. 20 Tu'npetzi'n, ilxix ti'j
tu'n tel kyniky'a ti'jjo lo: Qu'n nti' junte yol
tz'ib'in toj Tyol Dios, a aku pjet tu'n jun xjal
noq tze'nku taj. 21 Qu'n ayetzin yolil Tyol
Dios ojtxe, mi ït yolin a tze'nkuxtaqjo kyaj
tzalu'n twutz tx'otx'. Qala' ayetzin ichin
lu'n i yolin, ex kub' kytz'ib'in tze'nkuxtaqjo
taj Dios, qu'n q'i'nqetaq tu'n Xewb'aj Xjan.

2

Aye xnaq'tzil nya toj tumil
(Jud. 4-13)

1 Qu'n ikytaqtzi'n ojtxe, attaqxjal nyakuj
yolil Tyol Dios kyxol aj Judiy, a nya twutzx;
exsin ikyxjo ja'lin kyxola. At xnaq'tzil, a
nya twutzx kyyol. Ex cheb'e nchi xnaq'tzin
noq kyximxjal, a aku qo naj tu'n. Ex n-
el kyi'n toklin qAjaw, a xkotpinkye toj il.
Noq tu'njo lo, liwey kchi najil te jun majx.
2 Nimxjal nxi lipe kyi'j, noq tu'n nxi kyq'o'n
amb'il tejo kyachb'il. Ex noq tu'njo lo,
nchi yolb'inxjal nya b'a'n ti'jjo qnimb'il,
a aku Tb'anil Tqanil twutzxix. 3 Noq kyaj
tu'n kykanb'in pwaq kyi'ja; kyaj tu'n kykub'
sb'u'n kyu'n, tu'n jun xnaq'tzb'il kyeku.
Me kchi najil te jun majx, qu'n atxix ojtxe
b'antnin ti'j tu'n kynaj.

4 Qu'n mipe xkub' tnajsin Dios kyil angel
xkub' kyb'inchin, aye o chex lipe ti'j tajaw
il; qala' ma chex t-xo'n toj najin, ex ma
chi kyij ttzaqpi'n toj qxopin, k'lonqe tu'n
kxb'il, tzmaxi aj tpon tq'ijil pa'b'in. 5 Ex
mixpe kub' tnajsin Dios kyilxjal ojtxe, a nya
wenqe; qala' tzaj tsma'n nimku a' kyib'aj,
tu'n kykyim. Me o'kx Noé klet kyuk'a wuq
tuk'a, qu'n wen te Noé, ex nyolintaq ti'j
jun chwinqil jikyin.* 6 Ex xi tq'o'n Dios
qanb'il tib'aj xjal kyojjo tnam Sodoma ex
Gomorra, noq tu'n ttz'e'y te jun majx,* tu'n
kyok te jun yek'b'il ja'lin ti'j ti' kb'ajil kyi'jjo
tkyaqil xjal, a nya wenqe. 7 Me o'kx Lot
klet kyxol, a jun ichin wentaq, qu'n ma
tzaj tb'is, te' tok tka'yin kychwinqiljo xjal aj
ilqe.* 8 Qu'n atzin ichin b'a'n, a najle kyxol,
tzun nb'isintaq toj tanmin junjun q'ij ti'j
tkyaqil il n-ok tka'yintaq, ex n-ok tb'i'ntaq
kyu'nxjal, aye' a nya tzyu'n kyib'. 9 Ikytzi'n,
b'i'n qu'n qa nchi kletjo xjal tu'n qAjaw,
tojjo tkyaqil n-iky'x kyi'j, qu'n q'o'n kyib'
te. Me meqetzin kye, a nchi b'inchin nya
wen, ite'kx tjaq' tkawb'il Dios ja'lin, ex aj
tul tq'ijil pa'b'in, kchi xe'l toj najin te jun
majx. 10 Ex kkawil Dios kyib'ajjo a lipcheqex
ti'jjo kyachb'il, a ojtxe kyten, ex n-el kyi'jlin
alkyechaqku kyoklin kawil. Ma kuj kynab'l,
ex njaw kynimsin kyib'. Nti' kyxob'il tu'n
kyyasin kyi'j angel ex jni' taq'nil tajaw il.
11 Me meqetzin kye' t-angel Dios, exla qa
nimxix kyoklin ex nimxix kyipin, nti' n-okx
kyq'o'n kyib' tu'n kypatin, ex tu'n kyyasin
kyi'jjo tajaw il ex jni' nmaq tkawb'il. 12 Me
ayetzin xjal lo, nchi yasin kyi'jjo a mi n-el
kyniky' te. Nti' kynab'l, qala' ikytzin kyte'n
tze'nqeku txuk toj k'ul, a il ti'j tu'n kyok
tzyet, ex tu'n kykub' yuch'it te jun majx.
13 Ok ktzajil nya wen kyib'aj tu'n Dios, tu'n
kyb'inchb'in nya wen. Qu'n toj kywutz,
jun tzaljb'il tu'n nxi kyq'o'n kyib' jun paqx
tze'nku ntqanin tachb'il kyxmilil. Ayejo
xjal lu'n, jun tx'ixwejil ex jun tz'il kyx-
ola, qu'n exla qa nchi wa'n kyuk'iy kyxol
Ttanim Dios, me nchi jyo'n tumil tu'n kyok
lipe ti'j b'inchj il. 14 Qu'n tkyaqil qya, aj tok
kyka'yin, n-el kyanmin kyi'j tu'n kyky'a'jin
kyuk'a, ex mi nchi sikyte tu'n kyb'inchin
aj pajil. Ex kukx nchi xmoxin kyi'jjo a nya
kujqe toj kynimb'il. At-xix kynab'l tu'n
tpon kyk'u'j ti'j ti'chaqku, me at tqanb'il
Dios kyib'ajjo xjal lu'n. 15 Qu'n ma chi naj
noq tu'n ma chi el txalpaj ti'jjo b'e jikyin.
Ex ma chi ok lipe ti'jjo tumil tu'n Balaam
ojtxe, a tk'wal Beor, a tajtaq tu'n tkanb'in
pwaq noq tu'n jun tumil nyakuj tzajnin te
Dios. 16 Me b'e'x ok miyo'n tu'n Dios ti'jjo
til, noq tu'n tyoljo bur, a mib'in yolin. Me
tu'n Dios, b'ant tyolin tze'nku jun xjal noq
tu'n twe' a kab'e tk'u'j Balaam.*

17 Me ayetzin xnaq'tzil nya wen lu'n
ikyqetzi'n tze'nku jun xoch nti' a' toj, qu'n
nti' Tyol qMan kyuk'a; ex tze'nku jun muj
iqin tu'n kyq'iq', a jun paqx n-iky'. Me ma

* 2:5 Gen. 6:1–7:24 * 2:6 Gen. 19:24 * 2:7 Gen. 19:1-16, 29 * 2:16 Num. 22:4-35

kub' tqanb'il Dios kyib'aj, a tu'n kyten toj
manyor qxopinx te jun majx. [18] Qu'n nchi
yolin tuk'a jun yol tb'anilx, noq tu'n kynim-
sin kyib', me nti' tajb'in kyxnaq'tzb'il. Qu'n
noq kyu'n kytzeq ex jni' achb'il, a ntqanin
kyxmilil, kyaj tu'n kyxmoxin kyi'jxjal, a nya
kujqe toj kynimb'il, aye' tzmaqe n-el kypa'n
kyib' kyi'jjo b'inchil il. [19] Aye xnaq'tzil lo
nchi suqin jun chwinqil te tzaqpib'l nyakuj
tb'anilx wen, a nya il ti'j tu'n tkub' kyn-
imin alkye nuk'b'il. Me ayekupekye ma
txi kyq'o'n kyib' toj tkyaqil kyachb'il, me
nti' tumil tu'n kytzaqpaj. Qu'n tu'n nti'
kytzaqpib'l, qa ma chi kub' tu'njo jun ti',
ex ayetzin kye xnaq'tzil lo ma chi kub'
tu'nxjo kyil.* [20] Me ayetzin kye', a o tz'el
kyniky' te qAjaw ex Klolqe Jesucrist, ma chi
tzaqpaj kye' te tkyaqiljo nya wen te twutz
tx'otx'. Me qatzin qa ma txi kyq'o'n kyib'
tu'n kymeltz'aj juntl majl toj il, ma chi kub'
tu'n, ex nimxixla tqanb'il Dios kyib'aj, a
tze'nku tej na'mtaq kynimin.* [21] Wenxitla
kye xjal lu'n, noqit mi s-el kyniky' ti'jjo
Tb'anil Tqanil, a twutzxix, tze'nku tu'n tel
kyniky' tejo a xjan Tyol Dios, ex tu'n tel
kypa'n kyib' ti'jjo a saj tq'ma'n kye. [22] Me
noq tu'n kymeltz'aj juntl majl tojjo ojtxe
kyten, ma japin te' kyyolxjal lu'n kyi'j: Ma
meltz'aj tetx'yan juntl majl wa'l te' t-xab';*
ex ikyxjo te kuch: Akxtaq tb'aj txjet ti'j, ma
txi' juntl majl tolil tib' toj xoq'lch.

3

A tulil qAjaw juntl majl

[1] Ayi'y werman k'u'jlinqi'y wu'n, atzin
lu'n tkab' wu'ja kxel ntz'ib'i'n kye'y. Kyojjo
kab'e u'j wajtaqa tu'n kyxi' nk'asi'n toj
kyanmi'n tu'n kyximi'n tuk'a tumil. [2] Ex
kyna'ntzinji'y kyyoljo xjan yolil Tyol Dios,
aye i k'monte Tyol ojtxe, kyi'jjo xnaq'tzil
nya wen, ex ikyxjo atzin nuk'b'il kyij tq'o'n
qAjaw ex Klolqe Jesús noq kyu'n tsanjil, a
q'uqle kyk'u'ja kyi'j.

[3] Ilxix ti'j tu'n tel kyniky'a te, qa aj
ch'ixtaq tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz
tx'otx', chi ul xmaẍ kyxola, a nchi b'et
tze'nku ntqanin ojtxe kyten.* [4] Ex okla
kyq'ma': ¿Nta'tzintz qa tzul Crist juntl
majl? Axla twutz mila tzulxte. Qu'n
qa ma tzul Crist klol kye' toj Ttanim,
¿Tiqu'ntz nb'aj kyimik nejinel qxol? Qu'n
kyka'yinktzin: Tkyaqilx te ikyx tten
tze'nkuxjo tzaj xkye twutz tx'otx' te tnejil,
chi chi'.*

[5] Me noq tu'n kyky'e' tu'n tel kyniky'
te, ex tu'n tzaj kyna'n, qa nya ikyx te
tten tze'nkuxjo tzaj xkye ojtxe. Qu'n noq
tu'n Tyol Dios, kub' tb'inchin kya'j, ex kub'
tb'inchin tx'otx' toj tk'u'j a', ex tu'n a'
tzaje tq'o'n Dios kychwinqil tkyaqil twutz
tx'otx'.* [6] Me tu'nxjo a', kub' tyuch'in
Dios tkyaqil.* [7] Ex ikyxjo ja'lin, atzin kya'j
exsin tx'otx' k'u'nqe tu'n tyuch'it tu'n q'aq'
tu'nxjo Tyol Dios. Tojjo q'ij anetzi'n, ktzajil
tkawb'il Dios kujxix wen kyib'aj tkyaqil aj il.
Ok kchi najil te jun majx.

[8] Ex ayi'y werman, mi tz'el naj toj
kyk'u'ja, qu'n toj twutz qAjaw jun q'ij iky
n-ele tze'nku mil ab'q'e, ex mil ab'q'e iky n-
ele tze'nku jun q'ij.* [9] Nya noq tu'n ky'ajte
Dios tu'n tjapin Tyol tu'n, tu'n tul Crist,
tze'nku nkyq'ma'n junjun. Qala' n-ayon
tu'n kyb'inchinxjal kyten, qu'n nya taj tu'n
kynajxjal, qala' tkyaqilx tu'n kytx'ixpinte
kychwinqil.*

[10] Me metzin te' tq'ijil qAjaw, ilxix ti'j
tu'n tul. Me nti' tqanil, tze'nku tulil jun
ileq' toj qniky'in.* Antza kky'ele kya'j,
njulin wen, ex tkyaqil ktz'e'yil tu'n q'aq'.
Ex tkyaqil kyb'inchb'inxjal kyjel chiky'b'it
twutz qMan Dios toj pa'b'in. [11] Axla twutz
ok kb'ajil te' ikyjo. Tu'npetzi'n, il ti'j
tu'n kyb'eta tuk'a jun kychwinqila xjanxix
ex tz'aqle. [12] Ex kyyonkutzinji'y tq'ijil
Dios tuk'a tzaljb'il, ex kyb'inchinkuy tajb'il,
tu'ntzintla tzaj laq'e tq'ijil, ja' tu'n tb'aje
kya'j tu'n q'aq', ex tkyaqiljo at, k-elil oq' toj
taq' q'aq'. [13] Me metzin qe tzun nqo ayo'n
ti'j jun ak'aj kya'j ex jun ak'aj tx'otx', a o
tq'ma Dios,* a ja' ktenb'ile' tkyaqiljo wen te
jun majx.

[14] Tu'npetzi'n, ayi'y werman, k'u'jlinqi'y
wu'n, a na'mxtaq tkanin tq'ijiljo lo,
kyq'onka tilil tu'n kyb'eta tz'aqle ex
tuk'a tumil, ex tuk'a tnuk'b'il Dios toj

* 2:19 Jn. 8:34; Ro. 6:6, 16 * 2:20 Mt. 12:45 * 2:22 Pr. 26:11 * 3:3 2Tim. 3:1-5; Jud. 18 * 3:4 Ez. 12:22
* 3:5 Gen. 1:6-9; Sal. 24:2 * 3:6 Gen. 7:11-24 * 3:8 Sal. 90:4 * 3:9 Ez. 18:23 * 3:10 Mt. 24:43; Lc. 12:39;
1Tes. 5:2; Tchi. 16:15 * 3:13 Is. 65:17; 66:22; Tchi. 21:1

kychwinqila. [15] Tz'eltzin kyniky'a te, qa ajo
oyb'il te Dios tu'n tul juntl majl, noq tu'n
tzaj tq'o'n amb'il tu'n kyklet-xjal. Qu'n
ikyxjo o kub' ttz'ib'in erman Pabl, a k'u'jlin
qu'n, tuk'a tkyaqil tnab'l, a xi tq'o'n Dios
te. [16] Qu'n toj tu'j, nim o yolin ti'jjo lo. Ex
atku maj, kuj ch'in tu'n tel qniky' te, ex
ayetzi'n nya kuj toj kynimb'il exqetzi'n nya
jikyin kynab'l, nkytx'ixpin aye tu'j Pabl,
ikyxjo tze'nku txqantl Tyol Dios, noq tu'n
tok tze'nkuxjo kyaj. Me ok kchi najil tu'n
ikyjo.

[17] Ayi'y werman, k'u'jlinqi'y wu'n,
ma kyb'i'y tkyaqiljo lo. Tu'npetzi'n,
kyka'yinktzin kyib'a, tu'ntzintla mi chi oka
lipe'y kyi'jjo xnaq'tzb'il, a sb'u'b'l ex kyi'j
xjal, a mi kytzyu'n kyib', tu'n mi chi kub'e
tz'aqi'y tojjo kyokli'n, a kynimb'ila jikyin
wen. [18] Qala' chi ch'iyxa toj t-xtalb'il Dios
ex toj kyojtzqib'la ti'jjo qAjaw ex Klolqe
Jesucrist; nimxit tb'i ja'lin ex te jun majx.
Ikyxitjo.

Tnejil Tu'j Juan

Ajo u'j lo tz'ib'in tu'n Juan, a tsanjil Jesús, a kub' tz'ib'in te' Tb'anil Tqanil, a Tu'j Juan. Ajo t-xilin tojjo tu'j lo, qa nqk'u'jlin Dios, il ti'j tu'n qk'u'jlin te qib' qxolx.

Tojjo u'j lo, nyolin Juan oxe tumil a nimxix t-xilin. Atzin tnejil tumil ntq'ma'n, qa ma qo tzaqpaj toj il noq tu'n tkyimlin Tk'wal Dios, a Jesucrist, qu'n ankye te', a tzunx nb'et toj qxopin noq tu'n tpaj til, nlayx ten te' tmujb'il tib' tuk'a Dios, qu'n ate Dios spiky'in (1:5).

Atzin tkab' tumil, a nimxix t-xilin tojjo u'j lo, atzin tu'n tten qk'u'jb'il qib' qxolx, qu'n atzinte nuk'b'iljo q'ontz te tnejil tu'n Jesucrist. Ex axsa tzajnin ti'j Dios, qu'n ate Dios nimxix tq'aq'b'il tk'u'j (4:8, 16), ex qu'n ate Dios s-ok k'u'jlinqe te tnejil (4:19). Qu'n qa at jun nq'ma'nte qa at tmujb'il tib' tuk'a Dios, ex qa mi nchi ok tk'u'jlin tuk'a, nti' tmujb'il tib' tuk'a Dios ikyjo.

Atzin toxin tumil, a nimxix t-xilin, a qnimb'il twutzxix. Nyolin Juan kyi'j junjun, a ma tz'ex kypa'n kyib' kyxol (2:19), a mina xi kynimin qa a Jesús, Tk'wal Dios, a Kolil te jun majx. Ex nkub' kyewin qa ul kanin Jesús tzalu'n twutz tx'otx' tuk'a t-xmilil tze'nku qe, tu'n tok te chojb'il qil.

Ate Jesúsjo a Yol te chwinqil te jun majx

1 Nxi ntz'ib'inji'y lu'n kyi'jjo a noq at-
taql, te' na'mxtaq tkub' xkye tkyaqil,* a
Yol te Chwinqil,* a o tz'ok qb'i'n, ex a o
tz'ok qka'yi'n kyu'n qwutza, ex a o tz'ok
qmiko'n kyu'n qq'ob'a.* 2 Atzin Yoljo te
Chwinqil lo, a o tzaj tyek'in tib' tzalu'n
twutz tx'otx',* ex awokuy o qo lonte, ex xi
qq'o'n jun tqanil kywutz tkyaqil xjal. Ex
ikyxjo, nqo q'o'n tqanil kye'y ti'jjo chwin-
qil lo te jun majx. A chwinqil lo, ax
Jesús, a attaq tk'atz Manb'aj, ex o tzaj
tyek'in tib' qe'y. 3 Ex nxi qchiky'b'inji'y lu'n
kye'y, a o qli'y, ex o qb'i'y, noq tu'n ky-
mujb'in te kyib'a junx quk'iy, ikyxjo tze'nku
nqmujb'in qe qib' tuk'a qMan ex tuk'a
Tk'wal, a Jesucrist. 4 Tu'ntzi'n, nxi qtz'ib'i'n
tkyaqiljo lo kye'y, tu'ntzin tnoj kyanmi'n
tuk'a tzaljb'il. 5 Atzin tqaniljo tzaj xnaq'tzin
qe'y tu'n Jesús, ex axsin nxi qxnaq'tzinji'y
kye'y. Atzin tqaniljo lo: Ate Dios spiky'in,
ex nti'x ch'in qxopin tuk'a. 6 Qa ma txi
qq'ma'n at qmujb'il qib' tuk'a Dios, exsin
nqo b'etl toj qxopin, tu'n qb'inchin il,
nqo niky'in yol tu'n ikyjo; nti'x njapin yol
qu'n, a twutzxix. 7 Me qatzin nqo b'et
toj spiky'in, tu'n qb'inchin wen, tze'nkuxjo
te Dios, a spiky'in, attzin qmujb'il qib'tz
qxolx qkyaqilx, qu'n o'kx tchky'el Jesús n-
el ttxjo'n tkyaqiljo il.

8 Qa ma txi qq'ma'n ja'lin qa nti' il toj
qchwinqil, nkub' qsb'u'n qib' qu'nx qib',
qu'n atzin Yol twutzxix nti' toj qanmin.
9 Me qa ma jatz qpa'n qil, kqeb'il qk'u'j
ti'j qMan Dios, a tz'aqlexix, tu'n njapinxix
Tyol, ex tu'n tnajsin te qil, ex tu'n ttxjo'nte
tkyaqil nya b'a'n toj qchwinqil. 10 Qa ma txi
qq'ma'n qa b'ajxi qo b'inchin il, n-ok qq'o'n
Dios nyakuj jun niky'il yol, ex nti' Tyol toj
qanmin.*

2

Ate Jesús, Yolil qi'j twutz Dios

1 Ayeqi'y werman, nimxix nk'u'ja kyi'ja,
a nyakuj tal nk'walqi'y; nxi ntz'ib'i'n
tkyaqiljo lu'n kye'y, tu'n mi chi b'inchini'y
il. Me qa at jun nb'inchin il kyxola, at
najsb'il, qu'n at jun Yolil qi'j twutz qMan
Dios, a Jesucrist, a tz'aqlexix.* 2 Xi tq'o'n
Jesús tib' te chojb'il qil, tej tkyim twutz
cruz, nya noq o'kx tu'n tnajsitku qil, qala'
tu'n tnajsit kyil tkyaqil xjal twutz tx'otx'.*

3 Qa ma kub' qnimin tnuk'b'il qMan Dios,
aku txi qq'ma'n qa o tz'el qniky' te.* 4 Me
qa at jun xjal ntq'ma'n qa ojtzqi'n Dios tu'n,
me mi nkub' tnimin tnuk'b'il Dios, niky'il
yol te', ex nti' yol twutzxix toj tanmin. 5 Me
atzin xjal, a nkub' tnimin Tyol Dios, mapen
tz'ok tk'u'jlintz qMan Dios tuk'a tumil, ex
antza k-elile qniky' te, qa at qmujb'il qib'
tuk'a. 6 Ex qa at jun xjal ntq'ma'n qa mujle
tuk'a Dios, b'a'n tu'n tb'et toj tchwinqil,
tze'nku xb'ete Jesucrist.

A ak'aj kawb'il

7 Ayi'y werman, atzin kawb'il, a nxi
ntz'ib'i'n kye'y, nya jun ak'aj kawb'il, qala'
axjo kawb'il, a at kyuk'iy, ex b'i'n kyu'n

* 1:1 Jn. 1:1; 1Jn. 2:13-14 * 1:1 Jn. 1:4; 6:68 * 1:1 Jn. 1:14 * 1:2 Jn. 1:14, 18 * 1:10 Pr. 20:9 * 2:1 Ro. 6:11-14 * 2:2 Jn. 3:16; 1Jn. 4:10 * 2:3 Jn. 14:15, 21, 23 * 2:7 Jn. 13:34

atxix ojtxe.* [8] Me atzin nxi ntz'ib'inji'y
kye'y ja'lin ma tz'ok tze'nku jun ak'aj
kawb'il, tu'n tkub' kynimi'n tze'nkuxjo
kub' tnimin Jesús. Qu'n atzin qxopin kyja'
tiky', ex ma tzaj spiky'e'xixjo, a spiky'in
twutzxix, a t-xim qMan Dios.
[9] Me qa at jun nimil, a ntq'ma'n qa at
spiky'in toj tchwinqil, exsin n-iky'in yol ti'j
juntl, nya twutzx tyol, qu'n toj qxopin ta'ye.
[10] Me atzi'n xjal, a nk'u'jlin kyi'j txqantl,
apente atjo toj spiky'in, ex nlay kub' tz'aq
toj il noq tu'n tpaj jun ti'.* [11] Me atzi'n xjal,
a n-iky'in ti'j juntl, axsa toj qxopin ta'ye,
ex nti' tumil toj twutz tze'n t-xi', qu'n ma
tz'ok jpet tnab'l, nyakuj ikyjo tze'nku jun
a'la nb'et toj qxopin.
[12] Ayi'y werman, nxi ntz'ib'i'n kye'y
nyakuj tal nk'walqi'y, qu'n tu'n o kub' na-
jsin kyila noq ti'j tb'i qMan Dios. [13] Ex
nxi ntz'ib'i'n kye'y nyakuj tij xjalqi'y, qu'n
tu'n o tz'el kyniky'a ti'j qAjaw, a atxtaq
te tnejil. Ex nxi ntz'ib'i'n kye'y nyakuj
ku'xinqi'y, qu'n tu'n ma kub' ti'j tajaw il
kyu'n. [14] Werman, noq tu'n kyb'inti'y wen,
kxel nq'ma'n juntl majla: O txi ntz'ib'i'n
kye'y nyakutlaj tal nk'walqi'y, qu'n tu'n
o tz'el kyniky'a te qMan Dios. Ex o txi
ntz'ib'i'n kye'y nyakuj tij xjalqi'y, qu'n tu'n
o tz'el kyniky'a te qAjaw, a atxtaq te tnejil.
Ex o txi ntz'ib'i'n kye'y nyakuj ku'xinqi'y,
qu'n tu'n o chi kujixa, ex o ten Tyol Dios toj
kyanmi'n, ex tu'n ma kub' ti'j tajaw il kyu'n.
[15] Werman, kxel nq'ma'nji'y lu'n kye'y:
Mi tz'ok kyk'u'jlinji'y tkyaqiljo nya b'a'n
twutz tx'otx', ex tkyaqiljo nya b'a'n ntzaj
tq'o'n.* Qa at jun xjal nk'u'jlin ti'j
tkyaqiljo lu'n, nlay b'ant tk'u'jlin ti'j qMan
Dios. [16] Tkyaqiljo nya b'a'n twutz tx'otx'
ikyqetzi'n tze'nku tkyaqil achb'il, a ntqanin
qxmilil; tkab', tkyaqil ti', a qajxix tu'n tten
qe; ex toxin, tkyaqiljo qnimsb'il qib' kyi'j
tkyaqil at qe. [17] Tkyaqiljo lu'n nya tzajnin
ti'j qMan Dios, qu'n tkyaqiljo lu'n kja kyiky',
ex tkyaqil tx'otx' kb'ajil te jun majx. Me
atzin xjal, a nb'inchin tze'nku' taj Dios, ok
ktenb'il te jun majx.

A jyol q'oj ti'j Dios

[18] Ayi'y werman, a nyakuj nk'walqi'y;
ch'ix tjapin b'aj tq'ijil twutz tx'otx'. Tu'n
ikyjo, o tz'ok kyb'i'n ti'j jun jyol q'oj tzul
kanin, kjawil tnimsin tib' twutz Klolqe
Jesús. Me atzin ja'lin, ma chi b'aj yek'in
ila' jyol q'oj ti'j Klolqe. Ex tu'n ikyjo, b'i'n
qu'n qa ch'ix tjapin b'aj tq'ijil twutz tx'otx'.
[19] ¿Me ja'tzin ẅi tzaje jyol q'oj lo qa nya
axsa ẅi exa qxol? Me nyala te nimilqextaq.
Qu'n noqit quk'aqextaq, mitla ẅi extz qxol.
Me ma b'ajjo ikyjo tu'ntzin tyek'it-xix wen,
qa aye nyakuj nimil, mi tz'ok te twutzxix
Ttanim Dios.
[20] Me metzin kye', a ayi'y nimil twutzxix,
ma tzaj q'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n
tu'n Klolqe Jesús, ex kykyaqil kye' ma tz'el
kyniky'a ti'j tkyaqiljo lu'n.* [21] Me nxi
ntz'ib'inji'y lu'n kye'y, nya noq mi n-el
kyniky'a te twutzxix, qu'n n-el kye' kyniky'
te. Ex b'i'n kyu'n qa nti' jun nya twutzx aku
tzul kanin ti'jjo a twutzxix. [22] ¿Ankye noq
nja b'ant tu'n? Atzin xjal, a ntq'ma'n qa nya
te Jesús, a Crist, a sk'o'nxix tu'n qMan Dios.
Atzi'n xjal lu'n, ajq'oj ti'j Klolqe Jesús, ex n-
el ti'jlin Dios tuk'ax Tk'wal. [23] Ex alkye n-el
ti'jlin Tk'wal Dios, nti' qMan Dios tuk'a. Me
ankye', a n-el tniky' te qa ate Jesús Klolqe,
at qMan Dios tuk'a.
[24] Tu'npetzi'n, kyk'u'nkutzi'n toj
kyanmi'n a Tb'anil Tqanil, a o kyb'i'y atxix
ojtxe. Qu'n tu'n ikyjo, kchi tenb'ilxixa
kujxix toj kynimb'ila ti'j qMan Dios ex ti'j
Tk'wal. [25] Qu'n ex o tzaj tq'o'n Dios jun
qchwinqil te jun majx, tze'nkuxjo tq'ma'n.
[26] Nxi ntz'ib'i'n tkyaqiljo lo kye'y kyi'jjo
a kyaj tu'n kysb'un kyi'ja. [27] Me at Xewb'aj
Xjan toj kyanmi'n, a tzajnin ti'j Klolqe
Jesús. Tu'npetzi'n, nya il ti'j tu'n kytzaj
xnaq'tzi'n tu'n junl a'la ti'jjo lu'n, qu'n
axte Xewb'aj Xjan ktzajil xnaq'tzin kye'y
ti'j tkyaqil. Qu'n a xnaq'tzb'il anetzi'n
twutzxix, ex nya niky'j yol. Ex atzin
xnaq'tzb'il lu'n, tu'n kytenxixa kuj toj kyn-
imb'ila.
[28] Atzin ja'lin werman, nyakuj nk'walqi'y;
chi tenkuxixa kuj toj kynimb'ila ti'j Klolqe
Jesús, tu'ntzin tqe qk'u'j ti'j, aj tul juntl
majl, ex tu'n mi qo tzaj tx'ixwe twutz.
[29] B'i'n kyu'n, qa a Klolqe Jesús tz'aqlexix toj
tkyaqil. Tu'n ikyjo, il ti'j tu'n tel kyniky'a
te, qa kykyaqiljo nchi b'et tz'aqlexix toj
kychwinqil, o chi ok te Tk'wal Dios.

* 2:10 Ro. 13:12-14 * 2:15 Sant. 1:27 * 2:20 1Co. 2:10-16

3

Ma qo ok k'walb'aj te Dios

1 Werman, kyka'yinktzi'n, nimx te' qMan
Dios tq'aq'b'il tk'u'j qi'j; ma tzaj tq'o'n qok-
lin te k'walb'aj.* Me aye xjal nya nimilqe mi
n-el kyniky' qe, qu'n tu'n na'm tel kyniky'
te qMan Dios. 2 Me awotzinqe ma qo ok
te tk'wal qMan Dios. Me na'mxixpe qlonte
tze'n qo okila, aj tul Jesús juntl majl. Qu'n
ex b'i'n qu'n, qa aj tul, qo okil ikyxjo tze'nku
a, qu'n k-okil qka'yin ikyx tze'nkuxix t-
xilin. 3 Ex alkye taj tu'n tok ikyjo, il ti'j tu'n
tsaqsin te tib' toj tchwinqil, ikyx tze'nku te
Jesús saqxix te' toj tkyaqil.

4 Me ayetzi'n b'inchil il, n-el kyi'jlin
tnuk'b'il Dios, qu'n tu'n atzin il nb'ant
kyu'n, atzin n-el i'jlinte tnuk'b'il Diosjo. 5 Ex
b'i'n kyu'n, qa ul Jesús tzalu'n twutz tx'otx'
te najsil qil, qu'n o'kx te Jesús nti' il xb'ant
tu'n.* 6 Tu'n ikyjo, tkyaqil xjal, a o tmujb'e
tib' tuk'a, mi nb'etl toj il. Me ayetzin xjal
nchi b'et toj il, na'm tel kyniky' te, ex nya
ojtzqi'n kyu'n.

7 Ayi'y werman, mix a'l jun kub' sb'un
kye'y. Qu'n ankye te' wenx nb'ant tu'n, ex
wenx te', ikyx tze'nku te Jesús wenxix te'.
8 Me atzi'n a b'inchil il, te tajaw ilx te', qu'n
ate tajaw il b'inchin il te tnejil. Tu'ntzin
ikyjo, ul Tk'wal Dios tzalu'n twutz tx'otx'
tu'n t-xititjo tkyaqil taq'in tajaw il.*

9 Mix a'l jun xjal aku tz'ok te tk'wal qMan
Dios qa kukx nb'etjo toj il, qu'n tu'n o tz'ok
te tk'wal Dios, ex qu'n o tzaj tq'o'n Dios
jun ak'aj tchwinqil. Tu'npetzi'n, nya tu'n
tb'inchin il, qu'n o tz'ok k'walb'aj te Dios.
10 Qu'n b'i'n qu'n alkye qe' tk'wal Dios, ex
alkye qe' tk'wal tajaw il: Qu'n aye, a nya
b'a'n kyb'inchb'in, ex mi n-ok kyk'u'jli'n
txqantl nimil, nya teqe te Diosjo.

Qk'u'jlim qib' qxolx

11 Atzin yoljo lo, a kyb'iy atxix ojtxe:
Tu'n tok qk'u'jlin qib' qxolilex.* 12 Ex mi
qo ok tze'nku te Caín, a xi tq'o'n tib' te
tajaw il. Ex tu'n ikyjo, kub' tb'yo'n titz'in.*
¿Me tinqu'nil kub' tb'yo'n? Qu'n tu'n nya
wentaq tb'inchb'in Caín, qu'n tu'n tloch'j
tanmin ti'j titz'in, qu'n atzin tb'inchb'in
titz'in wentaq ta'.

13 Ayi'y werman, mi chi jaw ka'ylaja qa
ma chi el iky'in kyu'nxjal, aye' nya nimil.
14 Awotzinqe, a o qo etz toj kyimin, ex ma
qo kanin toj jun ak'aj chwinqil,* ma tz'el
qniky' te, tu'n tk'u'jb'il qk'u'j kyi'j txqantl
nimil. Ankye nti' tk'u'jb'il tk'u'j kyi'j
txqantl, na'm tkanin tojjo ak'aj chwinqil, ex
axsi ta'ye toj kyimin. 15 Qu'n tkyaqilxjo a n-
el tiky'in txqantl nimil, ikyx tz'ele' tze'nku
jun b'yol xjal. Ex b'i'n kye' kyu'n, qa nti' jun
b'yol xjal aku ten chwinqil te jun majx. 16 Me
qalatzin qe, ma tz'el qniky' te a tq'aq'b'il
tk'u'j Klolqe Jesús: Qu'n xi tq'o'n tchwinqil
noq tu'n qpaj; exsintla ikyxjo qetz, tu'n t-xi
qq'o'n qchwinqil tu'n kypaj txqantl.* 17 Me
qa at jun, a at ch'in at te, exsin qa noq
s-ok kyim ti'jjo juntl, a nti'x ch'in at te,
ex mi saj chyo'nx tanmin tu'n t-xi tmojin,
¿Ma atpela tq'aq'b'il tk'u'j Dios toj tanmin?
¡Nti'! 18 Tu'n ikyjo, ayi'y werman, atzin
tq'aq'b'il qk'u'j nya noq tu'n tkub' qyolin,
qala' tu'n tkub' qyek'in tuk'a qb'inchb'in qa
twutzxix.

A tq'aq'b'il tk'u'j Dios toj qanmin

19 Ikytzin tumiljo, qa matxixix qo ok te
tb'anil nimil, ex ikytzin kqeb'il qk'u'jjo
twutz Dios. 20 Mi kub' qb'isin toj qanmin
qa nti' qoklin twutz Dios. Qala' il ti'j tu'n
tel qniky' te, qa a qoklin tzajnin ti'j qMan,
a ojtzqi'n tkyaqil tu'n. 21 Ayi'y werman,
nimxix nk'u'ja kyi'ja. Qa nti' nkub' qximin
ikyjo toj qanmin, at q'uqb'il qk'u'jtz ti'j
Dios. 22 Ex noq tu'n qb'inchb'in, ex tu'n
nkub' qnimin tnuk'b'il, at q'uqb'il qk'u'j,
tu'n ttzaj tq'o'n Dios, ikyx tze'nku nxi
qqanin te. 23 ¿Ex altzin kye tnuk'b'il Dios?
Atzin ma txi qnimin Tk'wal, a Jesucrist, ex
tu'n tok qk'u'jlin qib' qxolile, ikyjo tze'nku
o tq'ma.* 24 Ayetzi'n nchi kub' nimin te'
nuk'b'il lo, najleqe tuk'a qMan Dios ex Dios
najle kyuk'a. Ex ma tz'el qniky' te qa najle
Dios quk'a, noq tu'n Xewb'aj Xjan, a o tzaj
tq'o'n toj qanmin.

4

Kab'e wiq Xewb'aj: Te qMan Dios ex te tajaw il

1 Ayi'y werman, nimxix nk'u'ja kyi'ja.
Mi chex kyniminji'y xjal qa: Nchin b'eta

* 3:1 Jn. 1:12 * 3:5 Jn. 1:29 * 3:8 Eb. 2:14-15 * 3:11 Jn. 13:34; 15:12 * 3:12 Gen. 4:8 * 3:14 Jn. 5:24
* 3:16 Jn. 15:13 * 3:23 Jn. 13:34; 15:12, 17

yolil Tyol Dios, qa chi'. Qala' nejxix,
k-okil kyb'i'n qa toj tumil nyoline, ex
qa tuk'a Xewb'aj Xjan nxnaq'tzine, mo
qa t-xnaq'tzb'il tajaw il q'i'n tu'n. Nxi
nq'manji'y ikyjo, qu'n nimx te xjal sb'ul
nb'eteje yolil ti'j qMan Dios, a nya tuk'a
Xewb'aj Xjan. 2 Nya tze'n k-elile kyniky'a
te, jun xjal qa at Xewb'aj Xjan tuk'a, mo
qa minaj: Qa ma tkujsin qa a Jesucrist ul
tzalu'n twutz tx'otx' tze'nku ichin; atzin
xjaljo at Xewb'aj Xjan tuk'a. 3 Me tkyaqil
xjal, a mi nxi tnimin ikyjo, nti' Xewb'aj Xjan
tuk'a, qala' a xewb'aj tzajnin te tajaw il, a
ajq'oj ti'j Klolqe Jesús. Me b'i'n kyu'n qa a
xewb'aj anetzi'n, tu'n tul kaninxtaq. Ex lu
at ja'lin twutz tx'otx'.*
4 Ayi'y werman, te qMan Diosqi'y. Tu'n
kynimb'ila, xkub'e kyi'jjo sb'ul xjal kyu'n,
qu'n nimxixtl tokli'n a at kyuk'iy, a tze'nku
toklin tajaw il, a at kyuk'a sb'ul xjal twutz
tx'otx'. 5 Ayetzin xjal, aye' nya nimin Dios
kyu'n, o'kxtza nchi yoline ti'jjo te twutz
tx'otx', ikyxjo tze'nku te tajaw il. Ex
jni'qe xjal nya nimilqe nb'aj xi kynimi'n jni'
nkyq'ma'n.* 6 Me metzin qe te qMan Dios
qoqe, ex ayetzi'n a o tz'el kyniky' te Dios
nqo kub' kyb'in. Me ayetzin kye nya te
Diosqe, mi nqo kub' kyb'in kye'.* Tu'ntzin
ikyjo, k-elile qniky' te ankye' a at Xewb'aj
Xjan tuk'a, ex ankye' a at xewb'aj te tajaw il
tuk'a.

O'kx te Dios nimxix tq'aq'b'il tk'u'j

7 Werman, nimxix nk'u'ja kyi'ja. Ex il ti'j
tu'n qk'u'jlinte qib' qxolile, tze'nku te Dios,
nim tq'aq'b'il tk'u'j qi'j. Tkyaqil te' a ntzaj
q'aq'in tk'u'j ti'j juntl, atzin te o tz'okjo
te tk'wal Dios, ex ma tz'el tniky' te Dios.
8 Me ankye' te' nti' tk'u'j ti'j juntl, na'm tel
te tniky' te Dios, qu'n te Dios nimxix te'
tq'aq'b'il tk'u'j. 9 Ex atzin te Dios tq'aq'b'il
tk'u'j ma tzaj tyek'in qe, noq tu'n Tk'wal, a
junch'in, exsin tzaj tchq'o'n twutz tx'otx'.
Ex noq tu'n, at qchwinqil te jun majx.*
10 Ikytzi'n tq'aq'b'il tk'u'j Dios qi'j: Qu'n
nyaqo xqo ok k'u'jlinte nej, qala' ikytzin a
saj q'aq'in tk'u'j qi'j te tnejil, ex saj tchq'o'n
Tk'wal tu'n tkyim te chojb'il te' jni' qil.
11 Ayi'y werman, nimxix nk'u'ja kyi'ja.
Noq tu'n ma tzaj tyek'in Dios tq'aq'b'il
tk'u'j quk'a, ikyxsin qetz, ex il ti'j tu'n tten
tk'u'jb'il qk'u'j qxolile. 12 Qu'n mix a'l junte
ma lonte qMan Dios kyuk'axix twutz.* Me
qa at qk'u'jb'il qib' qxolile, antza q'ancha'le
qa najle Dios quk'a, ex qa a tq'aq'b'il tk'u'j
tz'aqleqoxix tu'n toj qanmin. 13 Ex ikytzi'n,
k-elile qniky'jo te qa najleqo tuk'a qMan
Dios, ex qa najle qMan Dios quk'a, noq tu'n
Xewb'aj Xjan, a o tzaj tq'o'n toj qanmin.*
14 Me awoqoxixa o lonte, ex nxi qkujsi'n qa
aku qMan Dios saj chq'on te' Tk'wal te Kolil
kyi'j tkyaqil xjal, a kchi xel niminte,* 15 ex
ankye te kxel niminte qa a Jesúsjo, a Tk'wal
Dios, ex nb'et tze'nku taj Dios, ex najle Dios
tuk'a.
16 Ikytzi'n, ma tz'ele qniky'jo te, ex
ma txi qnimin, qa nimxix tq'aq'b'il tk'u'j
Dios quk'a, qu'n ate Dios nimxix tq'aq'b'il
tk'u'j. Ex ankye qe nchi b'et toj tq'aq'b'il
tk'u'j Dios, ex nchi b'et tze'nku taj Dios;
ayepenkye at Diosjo kyuk'a. 17 Tu'n ikyjo,
tz'aqleqoxix tu'n tq'aq'b'il qk'u'j qxolile,
tu'ntzintla, aj tpon kanin q'ij tu'n qok
toj pa'b'in twutz Dios, atitla jun q'uqb'il
qk'u'j ti'j, ex nya tu'n qja xob'. 18 Qa
nqo k'u'jlin kyi'j txqantl, nti' xob'ajil, tu'n
qok twutz qMan toj pa'b'in, qu'n qa ma
tzqetjo qk'u'jb'il qib', nti'pen te xob'ajiltz.
Qu'n atzin xob'ajil ntq'ma'n qa nya wen qo
elile toj pa'b'in. Tu'npetzi'n, qa at jun a
tzunx nxob', apente na'm ttzqet tk'u'jb'iljo.
19 Tze'nku qe atqe tk'u'jb'il qib' qxolile,
qu'n ate Dios saj q'aq'in tk'u'j qi'j te tnejil.
20 Tu'n ikyjo, qa at jun a q'mante: K'u'jlinxix
we' Tata Dios wu'n, qa chi'; exsin n-el
tiky'in txqantl, jun sb'ul xjal te'. Qu'n
qa mi nyek'in tq'aq'b'il tk'u'j kyi'j txqantl,
¿Tze'ntzin ttentz tu'n tok tk'u'jlin Dios, a
nya q'ancha'l? 21 Qu'n ma kyij tq'ma'n te
Dios kyjalu'n: Ankye' n-ok tk'u'jlin qMan
Dios, ex il ti'j tu'n kyok tk'u'jlin txqantl t-
xjalil.*

5

A qnimb'il nimxix tipin tu'n tkub' ti'j tkyaqil te twutz tx'otx'

1 Kykyaqiljo aye' kchi xel niminte qa a
Jesús Kolil, a Crist, a sk'o'nxix tu'n qMan

* 4:3 Mt. 7:15; 2Jn. 7 * 4:5 Jn. 15:19 * 4:6 Jn. 8:47 * 4:9 Jn. 3:16 * 4:12 Jn. 1:18 * 4:13 Ro. 8:9; 1Jn. 3:24 * 4:14 Jn. 3:17 * 4:21 Mt. 5:44-45; Mr. 12:29-31

Dios, apente tk'wal Diosjo. Ex alkye k-
okil k'u'jlin te jun manb'aj, il ti'j tu'n kyok
tk'u'jlin tk'waljo manb'aj anetzi'n. 2 Qa
k'u'jlin qMan Dios qu'n, ex qa nkub' qn-
imi'n a ntq'ma'n, n-el qniky' te qa ajin qe'
tk'wal k'u'jlinqe qu'n. 3 Atzin tu'n kykub'
nimitjo tnuk'b'il;* ex ayetzi'n tnuk'b'il, nya
jun iqtzqe.* 4 Qu'n tkyaqiljo a o tz'ok te
tk'wal Dios, k'wel ti'jjo tkyaqil nya b'a'n
tu'n, tze'nku qe, noq tu'n qnimb'il ti'j, o
kub' ti'jjo tkyaqil nya b'a'n qu'n. 5 Ankye te'
kxel tnimin qa a Jesús Tk'wal Dios, apente
k'wel ti'j tkyaqil nya b'a'n tu'n.

Jesús ax Diosjo

6 Twutzx te' qa a Klolqe Jesucrist ax
Diosjo, a ul kanin tzalu'n twutz tx'otx', ex
kub' tyek'in ikyxjo, tej ku'x toj a' te jawsb'il
a'; ex tej tkyim twutz cruz. Ex ax te Xewb'aj
Xjan attaq antza, ex atzin xq'onte tqaniljo,
qu'n a te Xewb'aj Xjan twutzxix. 7 Qu'n
at oxe nq'onte tqanil qa ax Diosjo Jesús:
8 A Xewb'aj Xjan, ex a jawsb'il a', exsin a
tkyimlin twutz cruz, ex ayetzin oxe lu'n
mujle kyten junx, qa twutzxix. 9 Tzunpe nxi
qnimi'n tqanil tu'n xjal ti'j jun ti', a ma tli;
¿Yajtzila' te' Dios? Ex atzin t-xilin tqaniljo
tzaj tq'o'n Dios ti'j Jesús, a Tk'wal.*

10 Tkyaqiljo a kxel niminte qa a Jesús
Tk'wal Dios, kxel ti'n tqanil toj tanmin.
Ex tkyaqiljo mi txi niminte, iky tz'elpine
Diosjo toj twutz tze'nku jun niky'il yol, qu'n
ma tz'el ti'jlin tqanil, a tzaj tq'o'n Dios ti'j
Tk'wal. 11 Ex atzin tqaniljo lo: Qa ate Dios
o tzaj q'o'nte qchwinqil te jun majx, ex
atzi'n chwinqil lu'n a tzaj tq'o'n noq tu'n
Tk'wal. 12 Tkyaqiljo k'wel niminte Tk'wal
Dios, at te chwinqil te jun majx, ex tkyaqiljo
a mi nkub' niminte, nti' te' chwinqil te jun
majx.*

Tiqu'nil kub' ttz'ib'in Juan u'j lu'n

13 Atzin ja'lin, ma kyij ntz'ib'inji'y u'j lu'n
te kye'y, a ayi'y o chi nimi'n ti'j Jesús, a
Tk'wal Dios, tu'nxixsin tel kyniky'a ti'j, qa
at kychwinqila te jun majx.* 14 Tu'n ikyjo,
at-xix q'uqb'il qk'u'j ti'j, qu'n b'i'n qu'n, qa
ma txi qqanin jun ti' te toj qna'j Dios, a
tze'nkuxjo tajb'il, ok qo tzajil tb'i'n. 15 Ex
ikyxjo tze'nku' b'i'n qu'n, ntzaj tb'i'n Diosjo
a qna'j Dios, ex b'i'n qu'n, qa ntzaj tq'o'n a
nxi qqanin te.*

Qo na'n Dios kyi'j qerman

16 Qa at jun kye' ma tz'ok tka'yin jun ter-
man nb'inchin il, a nya nxi ti'n toj kyimin,
b'a'n tu'n tna'n Dios ti'j. Ikytzi'n, ktzajile
tq'o'n Diosjo tchwinqiljo erman anetzi'n.
Me a weji'y nxi nq'ma'n ti'jjo il, a mi nqox
ti'n toj kyimin, qu'n at te il te kyimin, ex
nya weji'y nxi nq'ma'n tzalu'n tu'n qna'n
Dios ti'jjo il ikyjo. 17 Twutzx tetz tkyaqil il,
nya wen twutz Dios, me tu'n Jesús, at il, a
mi nqox ti'n toj kyimin.

18 Atzin ja'lin, b'i'n qu'n, qa kykyaqiljo
tk'wal Dios, a o chi nimin ti'j, mi nchi
b'etl toj il, qu'n ate Jesús nkolin kyi'j. Ex
tu'n ikyjo, nlay chi ok tzyu'n tu'n tajaw
il. 19 Qu'n b'i'n qu'n, qa tkyaqiljo nya nimil
tokx tjaq' tkawb'il tajaw il. Me atzin qe,
te Diosqoqe. 20 Ex ikyxjo, b'i'n qu'n, qa
Jesús, a Tk'wal Dios, ul twutz tx'otx' tu'n
ttzaj tq'o'n qnab'l, tu'n tel qniky' te Dios,
a twutzxix. Ex nqo b'et mujle qten tuk'a
qMan ex tuk'a Tk'wal, a Jesucrist. Atzin
Jesús, ax Diosjo, a twutzxix ex q'olte qch-
winqil te jun majx.*

21 Ayi'y, tal nk'wala; kyka'yinktzin kyib'a,
tu'n mi tz'oke qe kyk'u'ja ti'j jun ti'la, tu'n
tok te kydiosa.

* 5:3 Jn. 14:15; 2Jn. 6 * 5:3 Deu. 30:11; Mt. 11:30 * 5:9 Jn. 5:32-37; 8:18 * 5:12 Jn. 3:36 * 5:13 Jn. 20:31
* 5:15 Mt. 7:7-11; Lc. 11:9-13; Jn. 15:7, 16; 16:23-24; 1Jn. 3:21-22 * 5:20 Jn. 17:3

Tkab' Tu'j Juan

Ajo u'j lo tz'ib'in tu'n Juan, a tsanjil Jesús, a kub' tz'ib'in te' Tb'anil Tqanil, a Tu'j Juan. Atzin u'j lu'n xi ttz'ib'in kye nimil toj jun Ttanim Dios, a ojtzqi'n tu'n Juan.

Atzin t-xilin u'j lu'n, te q'ol nab'l tu'n qanq'in tz'aqlexix toj qnimb'il ti'j Jesucrist; exsin tq'o'n jun xnaq'tzb'il kujxix kyi'jjo xnaq'tzil nya b'a'n, ex ti'jjo kyxnaq'tzb'il, a nti' tumil.

Jun q'olb'il te Ttanim Dios

1 Ayi'n at wokli'n te nejinel toj tkyaqil Ttanim Dios, ex nxi ntz'ib'i'n kye'y, ayi'y nimilqi'y, aye o chi sk'eta tu'n qMan Dios. Nimxix nk'u'ja kyi'ja, ex nya o'kqenxi, qala' tkyaqiljo nimil, aye o tz'el kyniky' ti'j Tyol Dios, a twutzxix. 2 Nchi ok nk'u'jli'n noq tu'n Tyol Dios, a twutzxix, a at toj qanmin, ex ktenb'il quk'a te jun majx. 3 Ax qMan Dios, junx tuk'a Tk'wal, a qAjaw Jesucrist, k'wel ky'iwlin kye'y tuk'a tkyaqil t-xtalb'il, ex tu'n ttzaj tq'on tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxola, ex jun kymujb'il kyib'a, a tzajnin te Dios.

Qo we'xix toj qnimb'il

4 Nimx jun tzaljb'il toj wanmi'n, qu'n at junjun kyxola, aye nchi b'et toj tumil,* a twutzxix toj kychwinqil, a ikyxjo tze'nku' xkyij tq'ma'n Dios. 5 Me atzin ja'lin wer-man, tu'n ikyjo, nchin kub'sin nwutza kye'y kykyaqila, tu'n tok qk'u'jlin qib' qxolilex. Atzi'n yol lo, nya jun nuk'b'il ma tzajxi, qu'n atxtaq ojtxe.* 6 Atzin qk'u'jb'il qib'jo, a tu'n qb'et toj qchwinqil tze'nkux tnuk'b'il Dios kyij ttz'ib'in toj Tyol. Ex atzin tnuk'b'il qMan Diosjo lo, a o tz'ok kyb'i'n atxix ojtxe: Tu'n qb'et tuk'a tq'aq'b'il qk'u'j qxolx.*

Qka'yink qib' tu'n mi qo kub' sb'u'n kyu'nxjal

7 Ma kyij ntz'ib'inji'y lu'n, qu'n at nim sb'ul xjal tzalu'n, aye nxi kyq'ma'n qa mi s-ok Jesucrist te ichin, tej tul twutz tx'otx'. Ayetzin sb'ul xjaljo, aye ajq'ojqe ti'j Klolqe Jesús.* 8 Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a, tu'n mi kyij najjo a chojb'il kyaq'nb'i'n, a tze'nku taj qMan, qala' tu'ntzintla kykanb'inteji'y tkyaqiljo a at kyoklin ti'j. 9 Qa at jun xjaw tnimsin tib', ex qa ma ja ttx'ixpi'n xnaq'tzb'il lu'n, a xkyij tyek'in Crist, ex nti' te' qMan Dios tuk'a. Me atzin k-okil lipe ti'jjo a t-xnaq'tzb'il Jesús, at te' Dios tuk'a, junx tuk'a Jesús, a Tk'wal.*

10 Qa at jun xjal xkanin xnaq'tzil kyuk'iy, qa nyatil t-xnaq'tzb'iljo tze'nku te Jesús, mi tz'okx kyk'le'n toj kyjay, ex mina kub' kytziyi'n. 11 Qu'n atzin a k'wel tziyinte, ajin ma tz'ok tq'o'n tib' tuk'a xjal, a nya wen tten.

Jun yol tu'n tjapin b'ajjo u'j lo

12 Nimx we' tu'n t-xi nq'ma'n kye'y. Me nky'e'y tu'n t-xi ntz'ib'i'n toj u'j. Qu'n wajkuxixa tu'n nkani'n lol kye'y,* ex tu'n qyolin kyuk'iy tu'ntzintla nimxix tzaljb'il.

13 Aye jun ch'uq nimil tzalu'n, aye ma chi sk'et tu'n qMan Dios, ex nxi kyq'o'n jun q'olb'il kye'y.

* 1:4 3Jn. 3 * 1:5 Jn. 13:34; 15:12, 17 * 1:6 Jn. 14:15, 23-24; 1Jn. 5:3 * 1:7 Mt. 7:15; 1Jn. 2:18; 4:1-3 * 1:9 1Jn. 2:22-23; 4:15 * 1:12 3Jn. 13-14

Toxin Tu'j Juan

Ajo u'j lo tz'ib'in tu'n Juan, a tsanjil Jesús, te jun ichin, Gay tb'i, a nejinel kyxol jun ch'uq nimil. Nxi tq'o'n Juan chjonte ti'jjo taq'nb'in Gay kyxol Ttanim Dios; me ex ikyxjo nxi tkawin tchwinqil jun xjal, Diótrefes tb'i, a limol tib' kyxol nimil. Ex ikyx njaw tzalaj ti'j tb'anil tchwinqil juntl nimil, Demetrio tb'i, a n-ok tilil tu'n tze'nkuxjo ntq'ma'n Tyol Dios.

Jun q'olb'il te Gay

1 Ayi'n at wokli'n te nejinel toj tkyaqil Ttanim Dios, ex nxi ntz'ib'i'n tey, Gay,* a nimx nk'u'ja ti'ja, tze'nku tq'aq'b'il tk'u'j Dios qi'j, a twutzxix. 2 Erman, nimxix nk'u'ja ti'ja; kukx nchin na'nji'y Dios ti'ja, tu'n wa'lxixa toj tnimb'ila, ex noqit b'a'n taye' tchwinqila toj tkyaqil.

3 Nimx in tzalaja te' kyul junjun erman tuk'a tqanil ti'ja, qa wa'lxixa toj tnimb'ila ti'j Dios, a twutzxix.* 4 Nti' juntl tzaljb'il te wey toj wanmi'n tze'nku tej nb'inti'y tqanil, qa aye nk'wala toj qnimb'il ti'j qMan Dios nchi b'et tojjo twutzxix, tze'nkuxjo taj qMan Dios.

B'a'n ta'ye tchwinqil Gay

5 Erman, nimxix nk'u'ja ti'ja. Tb'anilx ta'y tojjo aq'untl kyxoljo txqantl nimil, ex ikyxjo kyuk'a' xnaq'tzilkye nchi tzaj najchaq. 6 Ayex nchi q'ma'nte twutz tkyaqil Ttanim Dios tzalu'n ti'ja, qa k'u'jlinqexix tu'n. Me nchin kub'sin nwutza tey, tu'n kyxi tmoji'n tuk'a at tajb'in kye toj kyb'e, tu'ntzintla kyxi' toj jun tumil, a tb'anilx twutz Dios. 7 Qu'n ma che'x ja'lin aq'nil toj taq'in Klolqe Jesús, ex mix tzaj kytzyu'ne jun onb'il kye xjal nya nimil. 8 Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n kyxi qmojin, tu'n tyolajtz Tyol Dios, a twutzxix.

Kab'e nejinel: Diótrefes ex Demetrio

9 Xi ntz'ib'i'n juntl u'j kye'y, a tkyaqil Ttanim Dios. Me atzin Diótrefes, a nejinel, mi nkub' tnimin qokli'n, a o tzaj tq'o'n Dios, qu'n o'kx tajjo tu'n tkawin. 10 Tu'npetzi'n, aj nkani'n kyuk'iy, ktzajil ntxko'n ti'j, qu'n tu'n o'kxjo iqj yol taq'in qi'ja ex niky'il yol. Noqitzin o'kxjo tu'n, qala' ex mina nchi kub' t-xk'ame' jni'qe erman nchi kanin. Ex ayetzin kyaj tu'n kykub' kyxk'ame, b'e'x nche'x tmiyo'n, ex nchex tlajo'n toj Ttanim Dios.

11 Werman, nimxix nk'u'ja ti'ja. Mi txi lipey ti'jjo nya wen b'ant kyu'nxjal, qala' a wen. Qu'n ayetzin kchi k'wel b'inchinte wen, te Diosqe kye'. Me ayetzin kye' nchi kub' b'inchinte nya wen, na'm tel kyniky' te qMan Dios.*

12 Tkyaqil nimil tzalu'n nkyq'ma'n tqanil ti'j Demetrio, qa b'a'n ta'ye toj tkyaqil, qa ikyx nb'antjo tu'n, tze'nkuxjo ntq'ma'n Tyol Dios, a twutzxix. Ex ajinqo'y nqo q'mante, ex tze'n te b'i'n tu'n, twutzx qe' qo yolin.

Jun yol tu'n tjapin b'ajjo u'j lo

13 Nimx we' tu'n t-xi nq'ma'n tey, me nky'e'y tu'n t-xi ntz'ib'i'n toj u'j, 14 qu'n waja tu'n nkani'n loltiy, ex tu'n nyolinkuy tuk'iy.*

15 Noqit a tnuk'b'il qMan Dios toj tchwinqila. Ex ayetzin wuk'iy nxi kysma'n jun q'olb'il tey. Noq nchin kub'sin nwutza te'y, tu'n t-xi tq'o'n jun q'olb'il kye jni' quk'a.

* 1:1 Kyb'i. 19:29; Ro. 16:23; 1Co. 1:14 * 1:3 2Jn. 4 * 1:11 1Jn. 2:29; 3:6-10 * 1:14 2Jn. 12

Tu'j Judas

Tojjo tnejil versículo, ntq'ma'n qa ate Judas tz'ib'il te' u'j lu'n, a titz'in Santyaw. Atzin tu'j Judas ch'ime ikyjo tze'nku tkab' tu'j Pegr, qu'n nyolin kujxix kyi'jjo junjun xnaq'tzil, a nya wen (1-16); ex at jun q'uqb'il kyk'u'j nimil tu'n kywe' wen toj kynimb'il (17-23), ex tu'n mi chi txalpaj.

Jun q'olb'il tu'n Judas

1 Ayi'n Judas, a titz'in Santyaw,* ex jun taq'nil Jesucrist. Nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n kye'y, ayi'y ma chi txokli'y tu'n qMan Dios, ex ma chi el pa'n tu'n, ti'j il, ex ma txjet kyanmi'n tu'n, tu'n kyajb'in te. Ex xq'uqinqi'y tu'n Klolqe Jesús, tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a. 2 Ax qMan Dios ktzajil q'o'nte nim tq'aq'b'il tk'u'j kye'y, ex tkyaqil tnuk'b'il, ex tu'n tok kyk'u'jlin kyib'a kyxola.

Aye xnaq'tzil sb'ulqe
(2Pe. 2:1-7)

3 Ayi'y werman, k'u'jlinqi'y wu'n, o nna'y toj wanmi'n tu'n t-xi ntz'ib'i'n jun tqanil ti'jjo kolb'ilqe qkyaqilx. Me atzi'n ja'lin, ma tzul juntl tumil toj nnab'la, a tu'n il ti'j tu'n nkub'sin nwutza kye'y, tu'n tok tililxix kyu'n, tu'n mi tz'ele txalili'n kynimb'ila ti'j Tyol qMan Dios, a xkyij tq'o'n qe te jun majx, a awo nimilqo. 4 Qu'n ikytzi'n, ite' xjal n-ok kyq'o'n kyib' nyakuj nimilqe; cheb'e ma chi okx kyxola sb'ul kye'y. Ayetzin wiq xjal lu'n, o chi yolajtz toj Tu'jil Tyol Dios, qa te najinqe te jun majx. Aye xjal lu'n, mina nkub' nimin Dios kyu'n, ex nya wen kyb'inchb'in. Tzunxix nxi kyq'ma'n qa tu'n nimilqo, nti'l qil twutz Dios; noq tu'n t-xtalb'il, aku qo b'inchin tkyaqil noq tze'n qaj, chi chi'. Mina ntzaj tchewil tkawb'il qMan Dios kyi'j, ex n-el kyi'jlin Jesucrist, a o'kx qAjaw ex Klolqe te jun majx.

5 Atzin ja'lin, waja tu'n t-xi nna'ntla juntl majl kye'y tojjo u'j lu'n, a ojtzqi'n kyu'n:

Tej kyetz ti'n qAjaw tyajil Israel, a qxe'chil, toj tx'otx' te Egipto,* tkyaqil i etz, me tu'n mix ok qeye kyk'u'j ti'j qMan Dios, nya tkyaqilx i klet; o'kqexjo nimil, aye' ok kyq'uqb'in kyk'u'j ti'j. Ex ayetzi'n mina, cheb'e kyij kyim tu'n Dios.*

6 Ex ikyxjo, b'i'n qu'n qa aye angel nya wen kyij kytzaqpi'n kyoklin exjo kynajb'il toj kya'j qu'n mina kub' kynimin Dios. Ex tu'ntzintzjo lu'n, i kyij tq'o'n Dios toj najin, ex i kyij tk'lo'n tuk'a kuj kxb'il te jun majx toj qxopin, ajxi tjapin nim q'ij te pa'b'in. 7 Ex ikyxjo, kyna'ntzintza kyi'j xjal aj tnam Sodoma ex aj Gomorra, junx kyuk'a jni' xjal kyojjo txqantl much' tnam kyk'atz. Ex i b'inchin il, tze'nku kyej angel, tu'njo ẍi ok ten b'inchil tkyaqil wiq il, ex i ky'a'jin kykyaqilx, ex ikyqex kye xjaljo xkub' kyb'inchin aj pajil; ichin tuk'a ichin ex qya tuk'a qya. Tu'ntzin tpajjo il lu'n, b'e'x i ja tyupin Diosjo tnam tuk'a q'aq'.* Atzin q'aq' lu'n n-ajb'in te jun yek'b'il te qe ja'lin, qa at jun najin tuk'a q'aq' te jun majx te chojb'il kye nchi b'inchin il.

8 Exla qa b'i'nkye xjaljo lu'n kyu'n, ti' b'aj kyi'jjo xjal ojtxe, exsin mina nkyij kytzaqpi'n kyajb'il nya wen. Ex nchi txalpaje toj kychwinqil, nyakuj noq nchi wutzky'in. B'aj kyyajin kychwinqil noq o'kx tu'n tajb'il kyxmilil nya b'a'n. N-el kyiky'in tkawb'il Dios, ex nchi yasin kyi'jjo at kyoklin tu'n Dios. 9 Mikyxipe te' tnejil angel, Miyel,* tq'ma, tej kyjaw ch'otj tuk'a tajaw il ti'jjo t-xmilil Moisés, a otaq kyim,* ex mix kub'e tq'o'ne tkawb'il tze'nku tajb'il ti'j tajaw il. Noq o'kx xi tq'ma'n kyjalu'n: Ala te qAjaw kxel kawin tey, chi'.*

10 Qalaqetzi'n xjal kyxola, loqe nchi yolb'in nya b'a'n ti'jxjo a mina n-el kyniky' te. Noq n-ok kyu'n, ex atzi'n a ojtzqi'n kyu'n qa nya wen, axixsin nche'xjo b'inchilte, ikyqe tze'nqe txuk nti' kynab'l. Tu'ntzintzjo, chi xe'ltz toj najin te jun majx.

11 B'isb'ajilxla kye xjal lu'n, qu'n ma chi ok lipe b'inchilte ikyxjo tze'nku tb'inchb'in Caín, a kub' tb'yo'n titz'in.* Ex ma chi el txalpaj toj kychwinqil, ikyxjo tze'nku te Balaam, noq tu'n tkanb'it kypwaq, me nya toj tumil.* Ex tze'nku kyime Coré, te' tok meltz'aj ti'j tkawb'il Dios,* ikyqetzin xjal

* 1:1 Mt. 13:55; Mr. 6:3 * 1:5 Ex. 12:51 * 1:5 Num. 14:29-30 * 1:7 Gen. 19:1-24 * 1:9 Dan. 10:13, 21; 12:1; Tchi. 12:7 * 1:9 Deu. 34:6 * 1:9 Zac. 3:2 * 1:11 Gen. 4:3-9; Eb. 11:4; 1Jn. 3:12 * 1:11 Num. 22:1-35; Tchi. 2:14 * 1:11 Num. 16:1-35

lu'n, kchi najil te jun majx. 12 Ayeqetzi'n xjal
lu'n, nchi okx kyxola te elsil kytx'ixewa,
tze'nku n-ok tchmo'n Ttanim Dios tib', ex
qa at jun nim wa'n nb'aj. Aye xjal n-ok
kyq'o'n kyib' te nimil, me nya nimilqe. Noq
nchi tze'n ex nchi xmayin kyi'ja. Noq nchi
b'et wa'l, ex mina n-el kyniky' te, tze'n t-
xilin kychwinqil twutz qMan Dios. O'kx
n-ok tilil kyu'n te kyex, ex nti' nchi b'isin
ti'j juntl. Nti' tajb'in, ikyxjo tze'nku muj
nti' jb'al toj, ex b'e'x nxi tiqin kyq'iq'. Ex
aye xjal lu'n ikyqexjo tze'nqe tze nchi jatz
xb'oqit; nyakuj kab'e maj nchi kyim: Tnejil,
tu'n nti'l kywutz n-el, ex tkab', ntzqij ky-
lok'. Tu'n ikyjo, kxel toj q'aq' te jun majx.
Ex ikyxjo ok chi xe'ljo xjal lu'n toj q'aq'.
13 Ex aye xjal ikyqexjo tze'n a' te ttxuyil a';
aj tul pulj tuk'a tplutil nim tz'il toj. Ikytzi'n
kyb'inchb'in xjal lu'n nya wen. Iky qe xjal
lu'n tze'nku che'w ntzaj tz'aq. N-el yupj toj
qxopin te jun majx.

14 A twuqin tyajil Adán, Enoc tb'i,* ok
q'o'n toj twutz tu'n Xewb'aj Xjan kyi'jjo xjal
lu'n, ex kyij ttz'ib'in kyjalu'n: Kyb'intzi'n
ja'lin. Ma tzul te qAjaw junx kyuk'a Ttanim
xjanxix, nimxixjo kyb'aj; nlay b'ant tajlet.
15 Tzul qAjaw q'ol chojb'il te kykyaqilx, aj
tjaw yupit jni' tnam twutz tx'otx', tu'n
kykyij kykyaqiljo nya nimil toj najin te jun
majx, noq tu'n tpaj kyb'inchb'in nya wen,
ex tu'n tpaj jni' xo'j yol kyu'n ti'j Dios, chi
Enoc.

16 Ikytzi'n, kchi okile xjaljo, a nchi iky'in,
ex nchi yolb'in, ex nchex kypoqin kyuk'a,
qu'n noq nchi b'inchin tze'n kyaj. Njaw
kynimin kyib', ex tb'anilx n-etz toj kytzi,
tu'n kyxmoxin xjal, noq tu'n kykanb'in jun
ti', tze'n kyaj.

Jun yol te kujsb'il qk'u'j toj qnimb'il

17 Ayetzin kye', werman, k'u'jlinqi'y wu'n,
kyna'ntzji'y yol, a kyij kyq'ma'n tsanjil qA-
jaw Jesucrist ojtxe. 18 Chi chi' kyjalu'n:
Kyojjo q'ij, aj ch'ixtaq tul qAjaw Jesús, kchi
ul xjal xmayil ti'j tkyaqiljo b'a'n, qu'n o'kx
nchi b'inchin ti'j alkye nya b'a'n, tze'nkux
kyaj.* 19 Ayetzin xjaljo lu'n, o'kx kyajjo tu'n
kyyasin, ex tu'n nkub' kypa'n Ttanim Dios.
Qu'n o'kx nxi kyq'o'n amb'il te kyajb'il; ex
tu'n ikyjo, nti' Xewb'aj Xjan toj kyanmin.

20 Me metzin kye', werman, k'u'jlinqi'y
wu'n, chi we'xixa tojjo kynimb'ila, a
xjanxix wen. Chi na'n Diosa, tze'nxjo tajb'il
Xewb'aj Xjan kyuk'iy. 21 Chi we'xixa wen
toj kynimb'ila, qu'n ma chi ok k'u'jlin tu'n
qMan Dios. Ex kyayo'nkuxixa wen tuk'a
tkyaqil kyk'u'ja, ajxi tul qAjaw Jesús, a
ktzajil q'o'nte qchwinqil te jun majx, qu'n
ma q'aq'in tk'u'j qi'j.

22 At ila' kyxola, a nka'min kyk'u'j ti'j kyn-
imb'il. Kyq'onk tilila, tu'n tkub' ti'j kynab'l.
Ex atx txqantl, ma chi el naj ti'j kynimb'il.
23 Tu'npetzintzjo lu'n, kux chi etz kyi'n tojjo
xnaq'tzb'il nya wen, qu'n nche'xxjal toj
q'aq' tu'n. Ex q'aq'in kyk'u'ja ti'j junjuntl
aj il. Me kyiky'imila ajo kyb'inchb'in nya
wen. Ten kyxob'ila, tu'n mina che'x poqji'y
kyxol, qu'n iky tte'n lu'n tze'nku jun xb'alin
nyaj tu'n tz'il.

Jun yol tu'n tjapin b'ajjo u'j

24-25 Qu'n o'kx te qMan Dios, at nimxix
tnab'l ex at nimxix tipin te klolqe, tu'n
tkyimlin Jesús, tu'n mina qo kub'e tz'aq toj
il. Ex axjo tipin lu'n, kxel q'i'nqe saqxix
wen toj qchwinqil, ex tuk'a nim tzaljb'il,
ajxi qkanin twutz, a ja' ta' nim tqoptz'ajiyil.
Noqit nimxix toklin qMan Dios, nimxix
tipin, ex nimxix tb'i, texix kawil tib'aj
tkyaqil, atxix ojtxe, ex ja'lin, ex te jun majx.
Ikyxitjo.

* 1:14 Gen. 5:18, 21-24
* 1:18 2Tim. 3:1-5; 2Pe. 3:3

Ajo Tzaj Tchiky'b'in Dios te Juan

Atzin u'j lo kub' ttz'ib'in Juan, a tsanjil Jesús ti'jjo tzaj tchiky'b'in Dios te, ex ikytzin n-ele' tkyaqil tze'nku ila' wutziky', a tzaj chiky'b'in te Juan tu'n Dios mo qa tu'n Jesucrist (1:1-2; 22:6, 16). Atzin u'j lu'n nojnin tuk'a nim techil ex nim yol nimxix t-xilin. Kyojjo u'j tz'ib'in kyu'n yolil Tyol Dios toj Ojtxe Tu'jil, chq'alxix nknet junjun wutziky', a tze'nku tojjo u'j lo (Ez. 1, 40-48; Dan. 7-12; Zac. 1-6). Nimku maj, aye wiq u'j lu'n ẍi kub' tz'ib'it, te' ttzaj nim yajb'il ex b'is, noq tu'n tkujix kynimb'iljo Ttanim Dios, ex tu'n tkujsit qa ma kanb'in Dios kyi'j tajq'oj te jun majx, ex tzaj ttziyin qa tb'ajlinxi jni' yajb'il lu'n, tzul Dios kawil kye jni' tajq'oj, ex tu'n kykletjo jni' tz'aqleqe toj kynimb'il, ex tu'n ttzaj tq'o'n jun nuk'b'il ex tzaljb'il. Ex ikytzi'n, ajo u'j lu'n n-ajb'in te jun q'uqb'il kyk'u'jjo nimil, a n-iky'x nim yajb'il kyu'n, noq kyu'njo aj kawil te Rom, qu'n kub' kyq'ma'n aj kawil tu'n kyk'ulin tkyaqilxjal twutz nmaq kawil te Rom.

Atzin u'j lu'n o kub' tz'ib'it kye wuq ch'uq nimil toj Asia, me atzin wuq ch'uq nimil lu'n jun techil ti'j tkyaqil nimil, qu'n ajo ky'iwb'il ex yajb'il n-iky'x kyu'n, ikyqexjo tze'nku n-iky'x kyu'n nimil toj tkyaqil twutz tx'otx'. Antza, nxi xkyeye tuk'a wuq u'j xi tz'i'b'it kye wuq ch'uq Ttanim Dios, tu'n tnimsit kyk'u'j, ex tu'n tkujsit kynimb'il, ex tu'n t-xi kawitjo a nya wen toj kynimb'il ex kyb'inchb'in, ex tu'n tkujsit kyk'u'j toj tkyaqil yajb'il, a n-iky'x kyu'n. Tib'ajxi' wuq u'j xi tz'ib'it kye wuq ch'uq nimil, axixsin tnejjo nim t-xilin tojjo u'j lu'n; antza tku'xe wuq tnej kawb'il kujxix wen, ex teyile junjun antza njapin b'aje ti'j tulil Jesucrist tkab' majin (4:1–8:1; 8:2–11:19; 12:1–14:20; 15:1–16:21; 17:1–19:10; 19:11-21; 20:1-15).

Ajo tzaj tchiky'b'in Jesucrist

1 Ajo yol lo, kub' tyek'in Dios te Jesucrist, tu'ntzintla tkub' tchiky'b'in Jesús kye tkyaqil nimil, aye nchi ajb'in te, tu'n tel kyniky' ti'jjo a il ti'j tu'n tb'aj liwey. A Jesucrist tzaj tsma'n jun t-angel q'malte wey, a ayi'n Juan, a taq'nil Jesucrist. 2 Tu'npetzi'n, nxi nkujsin Tyol Dios ex tkyaqiljo i ok nka'yi'n, ex i ok nb'i'n; ex ikyxjo nxi nkujsi'n tkyaqil, a ma tzaj tyek'in Jesucrist. 3 Ky'iwlinqexix kye', aye nchi u'jin ex nchi b'in ti'jjo Tqanil lo, a tzajnin te Dios, ex nchi ok lipe ti'jjo yol tz'ib'in, qu'n ajo tq'ijil tu'n tjapin b'aj tkyaqil laq'eq'in ttzaj.

Jun q'olb'il tu'n Juan kye wuq Ttanim Dios toj tx'otx' Asia

4 Ayi'n Juan, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n te kye'y, ayi'y wuq Ttanim Dios toj tx'otx' Asia. Noqit xtalb'il ex jun nuk'b'il kyuk'iy, aye tzajnin te qMan Dios, a itz' te jun majx, a attaq, ex tzul kanin;* ex tu'n Xewb'aj Xjan,* a tz'aqlexix;* 5 ex tu'n Jesucrist, a twutzxix yolin ti'j tkyaqil a ma tli,* a tnejil xjatz anq'in te jun majx kyxol kyimnin,* ex at tipin kyib'aj tkyaqil kawil te twutz tx'otx'.* Ate Jesucrist nk'u'jlinqe, ex ma qo kotpaj tu'n toj il, noq tu'n tchky'el. 6 Ex o tzaj tq'o'n qoklin, tu'n qok te Ttanim, ex tu'n qok te pale toj taq'in qMan Dios, a Ttata.* Nimxit tb'i ex te te' tkyaqil tipin ja'lin, ex te jun majx. Ikyxitjo.

7 Ikyxjo tze'nku nq'umle:

Kyka'yinxa. Tzul Crist toj muj.* Ex tkyaqilx
klolte, majqexpe' aye i ok xyunte.*
Ex tkyaqiljo xjal twutz tx'otx' tzulx toj
kyk'u'j tuk'a b'isb'ajil, tu'n mi ẍi
nimin, ex kchi oq'il ti'j.*

Ikytzin kb'ajile'. Ikyxitjo.

8 Ayin we' ẍin kub' b'inchinte ojtxe, ex kb'ajil tkyaqil wu'n,* a itz' te jun majx, a attaq ex tzul kanin,* chi qAjaw, a Dios nimxix tipin.

Jun twutziky' Juan ti'j Crist

9 Ayi'n, a Juan, kyermanqi'n, ex noq tu'n qmujb'il qib' tuk'a Jesús, at wokli'n junx kyuk'iy ti'j Tb'anil Tkawb'il qMan Dios, ex ti'j jni' yajb'il ma tziky'x qu'n tu'n tpaj, ex ti'j tq'uqb'il qk'u'j tu'n tiky'x qu'n

* 1:4 Ex. 3:14 * 1:4 Is. 11:2 * 1:4 Toj griego, wuq xewb'aj ntq'ma'n. Me atzin tajlab'l, a wuq, atzi'n tz'aqle n-ele; ex ikyxjo toj 4:5. * 1:5 Is. 55:4 * 1:5 Kyb'i. 26:23; Col. 1:18 * 1:5 Sal. 89:27 * 1:6 Ex. 19:6; Tchi. 5:10 * 1:7 Dan. 7:13; Mt. 24:30; Mr. 13:26; Lc. 21:27; 1Tes. 4:17 * 1:7 Zac. 12:10; Jn. 19:34, 37 * 1:7 Zac. 12:10-14; Mt. 24:30 * 1:8 Tchi. 22:13 * 1:8 Ex. 3:14

toj tkyaqil, tu'ntzintla qok tjaq' Tkawb'il
qMan. Atzin ja'lin, ma chin ex lajo'n kyu'n
kawil aj Rom tzma tojjo netz' tx'otx', Pat-
mos tb'i, toj ttxuyil a', noq tu'n tpaj Tyol
Dios ex tu'n nyoli'n Tb'anil Tqanil ti'j Jesús.
10 Toj jun q'ij domink, a tq'ijil qAjaw,
tzaj tipin Xewb'aj Xjan wib'aja, ex xi nb'i'n
wi'jxiy jun tq'ajq'ojil kuj wen tze'nku jun
chun. 11 Chi' kyjalu'n: Tz'ib'inkujiy lu'n
twutz jun u'j, a ktla'b'ila, exsin sma'nxa
kye wuq Ttanim Dios tzmax toj tnam
Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis,
Filadelfia ex Laodicey.
12 In aj meltz'aja wi'jxiy, tu'n nlonteji'y
ankyetaqjo nyolin wuk'iy. Atzaj te' t-xi
nka'yi'n, nli'y wuq xtanko'l, b'inchin tu'n
q'anpwaq. 13 Ex kyxoljo xtanko'l xi nka'yi'n
jun a'la nyakuj akuxix ele Tk'wal Ichin
toj nwutza.* Tok jun t-xb'alin xqer wen,
ex tuk'a jun tk'alb'il tk'u'j b'inchin tu'n
q'anpwaq,* ex tok tzma ttzi tk'u'j tze'nku
tnejilxix pale. 14 Ex atzin twi' exsin ts-
mal twi' sjaninxix wen tze'nku noq' ex
tze'nku ttxa che'w, exqetzi'n twutz, ikyjo
tze'nku taq' q'aq'.* 15 Ayetzin tqan nchi
tilk'aj tze'nku jun kxb'il ntz'iltz'in wen, aj
tetz toj q'aq'.* Ex atzin tq'ajq'ojil twi' ku-
jxix tze'nku tq'ajq'ojil jun nim a' njulinxix
wen.* 16 Ex toj tman q'ob' tzyu'ntaq wuq
che'w tu'n, ex toj ttzi n-etztaq jun kxb'il
tze'nku machet te kab'e tste, ex juch' twi'.
Exsin twutz ikyjo tze'nku tqan q'ij nkub'
qopin wen.
17 Atzaj te' nlonti'y, b'e'x in kub' tz'aqa t-
xe tqan, nyakuj jun kyimnin. Me b'e'x kub'
tq'o'n tman q'ob' wib'aja, ex tzaj tq'ma'n
we'y kyjalu'n: Mi tzaj xob'a. Ayin weji'y
inti'n te tnejil, ex kb'ajil tkyaqil wu'n.*
18 Ayin weji'y, itz'qi'n; b'a'nxi in kyima,
me atzi'n ja'lin, itz'qin we' te jun majx.
Ayin we' at wokli'n, tu'n kyjatz kyimnin
te chwinqil, mo tu'n kyxi' toj kynajb'il ky-
imnin te jun majx.
19 Tu'npetzi'n, tz'ib'inkujiy a jni' ma tliy,
a n-ok tka'yi'n, ex a ktlab'ila yajxi. 20 Atzin
t-xilin a wuq che'w, a q'i'n toj nman
q'ob'a, nkyyek'in kyejo wuq nejinel xq'uqil
kye Ttanim Dios kyojjo wuq tnam q'umle.
Ex atzi'n t-xilin wuq xtanko'l b'inchin
tu'n q'anpwaq nkyyek'in kyi'jjo wuq ch'uq
Ttanim Dios.

2

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Éfeso

1 Tz'ib'inkujiy lo te nejinel toj Ttanim
Dios toj tnam Éfeso:
Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a tzyul te'
wuq che'w toj tman q'ob', ex nb'et
kyxoljo wuq xtanko'l: 2 Wojtzqinji'y tkyaqil
kyb'inchb'i'n, a kyaq'nb'i'n kujxix, ex qa
ma chi we'xixa toj kynimb'ila twutz tkyaqil
ma tziky'x kyu'n. Ex ojtzqi'n wu'n qa
mi xi kyq'o'n amb'il kye' nya wenqe, a
ma tz'ok kyq'o'n kyib' te nsanjila. Me
te' t-xi kyqani'n tze'n t-xilin kynimb'il,
antza k-elile kyniky'a kye qa nya twutzxix
nsanjilqi'y; qala' sb'ulqe. 3 Ex ma txi
kykujsin kyk'u'ja tu'n nim ma tziky'x kyu'n
tu'n npaja, ex mi ï kub' numja.
4 Me at jun kyila nwutza: Cheb'e xkyij
kytzaqpinji'y kyk'u'jb'ila wi'ja ex kyxo-
liliy, a attaq ojtxe, tej t-xi kynimi'n.
5 Kyna'nkutzi'n ja' xkyja' kytzaqpinji'y kyn-
imb'ila, a attaq te tnejil. Ku tajtz ti'j
kyanmi'n, ex kymeltz'intz kyib'a wuk'iy,
ex kyb'inchinkuy tze'nku te tnejil. Qu'n
qa mina, k-elil winji'y Ntanima kyxola, a
xtanko'l, a nyek'inte kynimb'ila kyxolxjal.
6 Me o'kxsin ch'in wenjo nb'ant kyu'n tojjo
lo: N-el kyiky'inji'y t-xnaq'tzb'il aj Nicolaí-
tas, a tze'nkuxjo we', a n-el wiky'i'n.
7 A'lchaqx kyetz k-okil b'in te a ntq'ma'n
Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios,
b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin. Ankye qe kchi
we'b'il twutz tkyaqiljo lo, kxel nq'o'n kyok-
lin tu'n kywa'n ti'jjo twutz tze te chwinqil,*
a at tk'atz Dios toj kya'j.

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Esmirna

8 Tz'ib'inkujiy lo te nejinel toj Ttanim
Dios toj tnam Esmirna:
Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a attaq te tnejil ex
tib'aj tkyaqil,* a kyim, ex a jaw anq'in juntl
majl:
9 Wojtzqi'nji'y tkyaqilx ma tziky'x kyu'n,
chi Jesús, ex jni' yajil tzalu'n twutz tx'otx',
me q'ininqi'y toj kynimb'ila. Ex wo-
jtzqi'nqeji'y a nchi yolb'in nya wen kyi'ja,

* 1:13 Dan. 7:13 * 1:13 Dan. 10:5 * 1:14 Dan. 7:9 * 1:15 Dan. 10:6 * 1:15 Ez. 1:24 * 1:17 Is. 44:6; 48:12; Tchi. 2:8; 22:13 * 2:7 Gen. 2:9; Tchi. 22:2 * 2:8 Is. 44:6; 48:12; Tchi. 1:17; 22:13

aye nkyq'ma'n qa aj Judiyqe, me nya
twutzxix Judiyqe, qala' te tajaw ilqe. [10] Me
mi chi tzaj xob'a ti'jjo k-iky'ix kyu'n. Qu'n
k'welix q'o'n junjun kye' toj tze tu'n ta-
jaw il, tu'ntzin kyniky'b'ajtza; me kky'elix
jte'b'in q'ij kyu'n. Me chi we'kuxixa toj
kynimb'ila tzmaxi aj kykyima, ex kxel
nq'o'n jun oyaj kye'y, a kychwinqila te jun
majx.

[11] A'lchaqx kyetz k-okil b'in te a ntq'ma'n
Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios,
b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin. Ankye qe kchi
we'b'il twutz tkyaqiljo lo, mi chi kyim toj
tkab' majin toj q'aq'.*

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Pérgamo

[12] Tz'ib'inkujiy lo te nejinel toj Ttanim
Dios toj tnam Pérgamo:

Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a at tkxb'il te q'oj
te kab'e tste, a juch' twi': [13] Wojtzqi'n ja'
najleqi'y, a ja' nkawin tajaw il toj kyam-
inxjal. Me metzin kye, ma chi we'xixa toj
kynimb'ila wi'ja. Mixpe a tej tkub' b'yon
Antipas, ajo tb'anil nimilxix wi'ja, mi xkyij
kytzaqpi'n kynimb'ila. Ax kub' b'yo'n toj
kytanima, a ja' i k'ulinexjal twutz tajaw il.

[14] Me at junjuntl kyila nwutza. Qu'n
at junjun kyxola, a ikyxjo nb'ant kyu'n
tze'nku t-xnaq'tzb'in Balaam ojtxe, a
ka'min tk'u'j. A b'aj oksinte tk'u'j Balac,
a attaq tq'oj kyi'j aj Judiy, tu'n kyok t-
xmoxin tu'n kyjaw tz'aq toj il, noq tu'n
t-xi kychyo'n chib'j, a xi oyit kywutzjo
kywutzb'iyil kydiosxjal, ex tu'n kyb'inchin
aj ky'a'jil toj kyb'i.* [15] Ex ite' junjun
nche'x lipe kyi'jjo xnaq'tzb'il nya wen
te aj Nicolaítas. [16] Tu'npetzi'n, ku tajtz
ti'j kyanmi'n, kymeltz'intz kyib'a wuk'iy,
ex chi kub'sin kywutza we'y, tu'n tkub'
nnajsi'n kyila. Qu'n qa mina, kchin xela
jyol q'oj kyi'ja tuk'a kxb'il te q'oj, a n-etz
toj ntzi'y.

[17] A'lchaqx kyetz k-okil b'inte a ntq'ma'n
Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios,
b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin. Ankye qe,
kchi we'b'il twutz tkyaqiljo lo, kchin ko-
lila kyi'j tu'n jun kolb'il a ewintaq, ikyxjo
tze'nku xi nq'o'n wab'j maná kye aj Judiy
ojtxe.* Ex kxel nq'o'n jun ab'j sjanin wen,
a ja' tz'ib'inku jun ak'aj b'ib'aj, a mix a'l
ojtzqilte, qala' o'kxjo a kxel tzyu'nte.

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Tiatira

[18] Tz'ib'inkujiy lo te nejinel toj Ttanim
Dios toj tnam Tiatira:

Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a Tk'wal Dios, a
ite' tb'aq' twutz, ikyjo tze'nku taq' q'aq'
njulin wen, ex ayetzin tqan nchi tilk'aj
tze'nku jun kxb'il ntz'iltz'in wen:

[19] Ojtzqi'n kyb'inchb'i'n wu'n, a
kyk'u'jb'ila kyxola exsin kynimb'ila, a
kyajb'il kyib'a kyxola exsin kynimsb'il
kyk'u'ja toj tkyaqil ma tziky'x kyu'n. Ex
ojtzqi'n wu'n qa ma ch'iyjo lu'n kyu'n
tze'nku tej kyniminkuy.

[20] Me at jun kyky'i'y nwutza, qu'n nkub'
kywutzlinji'y qya, a Jezabel,* a ok tq'on
tib' te jun yolil wi'ja. Me nchi kub' tsb'u'n
tuk'a t-xnaq'tzb'il aye nchi ajb'in we'y, noq
tu'n kykub' tz'aq toj ky'a'jin, ex tu'n t-
xi kychyo'n chib'j, a xi oyit kywutzjo ky-
wutzb'iyil kydiosxjal. [21] Me ma txi nq'o'n
amb'il te, tu'n tajtz ti'j tanmin, ex tu'n
tmeltz'aj wuk'iy, me tky'e'x kyij ttzaqpi'n
ky'a'jin. [22-23] Tu'npetzi'n, k'wel nq'o'n twi'
watb'il tu'n jun yab'il kujxix wen. Ex qa mi
s-ajtz ti'j kyanmin aye' lipcheqek ti'j, aye'
nchi ky'a'jin tuk'a, ktzajil nsma'n nim ky-
ixk'oj kyib'aj, ex majxpe kchi k'wel nb'yo'n
te jun majx. Ikytzin k-elile kyniky'jo
tkyaqil Ttanim Dios, qa ayin we' ojtzqilte
tkyaqil t-xilin kynab'l ex kyanminxjal, ex
ayi'n chin xel q'o'nte t-xeljo kyaq'nb'i'n, a
tze'nkuxjo nb'ant kyu'n.*

[24] Me at junjun kyxola toj Ttanim Dios toj
tnam Tiatira, a mi ẍex lipe ti'jjo xnaq'tzb'il
anetzi'n, ex mi ma tz'el kyniky' te t-xilinjo
t-xnaq'tzb'il tajaw il, tze'nku nkyq'ma'n
qya lo. Kxel nq'ma'n kye'y, qa nti' juntl
nyola kyi'ja, [25] qala', chi b'et-xixsintza toj
kynimb'ila tzmaxi' aj wula.

[26-27] Ktzajil tq'o'n Dios we'y tu'n nkawi'n
tib'aj tkyaqil. Ex ankye qe, kchi we'b'il
twutz tkyaqiljo lo, tu'n kukx kyb'inchin
tze'nku waja, kxel nq'o'n kyoklin tu'n
kykawin wuk'iy tib'aj tkyaqil tnam te twutz
tx'otx'. Ikyxjo tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil
Tyol Dios:

* 2:11 Tchi. 20:14; 21:8 * 2:14 Num. 25:1-3; 31:16 * 2:17 Ex. 16:14-15 * 2:20 1Re. 16:31; 2Re. 9:22
* 2:22-23 Sal. 7:9; 62:12; Jer. 17:10 * 2:26-27 Sal. 2:8-9

Kchi kawil tib'aj tkyaqil tnam te jun majx
tuk'a nimxix kyipin, nyakuj tuk'a
jun var kxb'il, tu'n tyuch'j jun
tx'otx' k'wil tu'n.*
28 Ex ktzajil nq'o'n kychwinqil te jun majx,
a nqoptz'aj toj kya'j, tze'nku che'w
njawil qlixje.
29 A'lchaqx kyetz k-okil b'inte a ntq'ma'n
Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios,
b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin.

3

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Sardis

1 Tz'ib'inkujiy lo te nejinel toj Ttanim
Dios toj tnam Sardis:
Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a at Xewb'aj Xjan
tuk'a, ex a tzyul te' wuq che'w toj tman
q'ob':
Wojtzqi'n kyb'inchb'i'n, ex qa nchi ajb'in
we'y toj kywutza. Me te we'y, kyimn-
inqi'y toj kyanmi'n. 2 ¡Kysak'pintz kyib'a!
Ex kykujsinqetzji'y aye ch'intl, a b'a'n
ch'intl ite'ye, qu'n ch'ix kykub' naja te
jun majx. Qu'n ayetzin kyb'inchb'i'n nya
tz'aqleqe twutz qMan Dios. 3 Tu'npetzi'n,
kyna'nqetzji'y xnaq'tzb'il, aye o chi tzaj
kyk'mo'n. Chi lipexa ti'j; ku tajtz ti'j
kyanmi'n, kymeltz'intz kyib'a wuk'iy. Qu'n
qa mi saj kysak'pin kyib'a, kchin po'n kawil
kyi'ja, ex nti' tqanil aj npo'n, tze'nku jun
ileq' toj qniky'in.*
4 Me at junjun kyxola toj Sardis, aye' mi
nkub' kyb'inchin il, ex toj nwutza, ma chi
ok tze'nku jun xjal txjo'n t-xb'alin wen. Ex
kchi b'etil wuk'iy toj kya'j tuk'a kyxb'alin
sjanin wen te t-xeljo wen xb'ant kyu'n, qu'n
at kyoklin toj nwutza. 5 Ankye qe, kchi
we'b'il twutz tkyaqiljo lo, ex ikyxjo kxel
nq'o'n kyxb'alin sjanin wen. Ex nlayx jatz
nyupi'n kyb'i tojjo u'j te chwinqil;* qala'
kchin yolila kyi'j twutz Nman ex kywutz t-
angel.*
6 A'lchaqx kyetz k-okil b'inte a ntq'ma'n
Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios,
b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin.

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Filadelfia

7 Tz'ib'inkujiy lo te nejinel toj Ttanim
Dios toj tnam Filadelfia:
Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a xjanxix, a
twutzxix Tyol, a at toklin tib'aj tkyaqil tyajil
qtzan nmaq kawil David. Ax Jesús at tipin
tu'n ttzaj tq'o'n kolb'il, a mix a'lx jun aku
tz'el q'inte. Ex qa tky'e' tu'n ttzaj tq'o'n,
mix a'lx jun aku tz'okx tu'nx tib'x.*
8 Wojtzqi'n kyb'inchb'i'n b'a'n toj kyn-
imb'ila. Tu'npetzi'n, ma kub' nq'o'n jun
kolb'il te jun majx, a mix a'l jun aku tz'el
q'inte. Exla qa nti' nim kyipi'n toj ky-
wutzxjal, me ma kub' kyk'u'nji'y nyola,
tze'nkuxjo waja, ex nti' ma kub' kyewi'n qa
nimilqi'y. 9 Qu'n at junjun aj Judiy kyk'atza,
a nxi kyq'ma'n qa Ttanim Diosqexix, me
ma chex lipe ti'j tajaw il, ex niky'il yolqe.
Kxel nyek'i'n kye, qa aye kye' twutzxix
Ntanimqi'y; ex toj pa'b'in, kchi tzajil wi'n
tu'n kykub' meje kywutza, tu'n tel kyniky'
te, qa nimx nk'u'ja kyi'ja.* 10 Toj tkyaqil ma
tziky'x kyu'n, kukx ma chi weji'y toj kyn-
imb'ila, tze'nkuxjo xi nq'ma'n. Tu'npetzi'n,
kchi kletila wu'n, aj ttzajjo nimx kyixk'oj
kyi'j tkyaqil xjal twutz tx'otx', te jun
niky'b'il ti'j kynimb'il.
11 Kchin ula liwey. Tu'npetzi'n, mi kyij
kytzaqpinji'y kynimb'ila, tu'ntzin mix a'l
jun k-elil q'intejo oyaj, a nchi yo'n ti'j.
12 Ankye qe, kchi we'b'il twutz tkyaqiljo lo,
kchi okil te nim kyoklin toj kya'j tuk'a Dios,
ex mix jtojx tu'n kyetz antza. Ex k-okil
ntz'ib'i'n tb'i nMa'n kyi'j, tu'n tyek'in qa
te'qe; ex k-okil ntz'ib'i'n tb'i ak'aj tnam
Jerusalén kyi'j, a tzajnin te qMan Dios toj
kya'j,* tu'n tyek'in qa at kyoklin ti'j. Ex k-
okil ntz'ib'i'n ak'aj nb'i'y kyi'j.
13 A'lchaqx kyetz k-okil b'inte a ntq'ma'n
Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios,
b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin.

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Laodicey

14 Tz'ib'inkujiy lo te nejinel toj Ttanim
Dios toj tnam Laodicey:
Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a Twutzxix, ex
twutzxix yolin ti'j tkyaqil a ma tli, a ja' saja
xkye tkyaqil tch'iysb'in qMan Dios:*
15 Wojtzqi'n kyb'inchb'i'n, a nya wen
te jun chewsb'il kyanminxjal mo te jun
onb'il kye, tze'nku at tajb'in a' che'w
te chewsb'ilqe, mo a' kyaqxix te q'anb'il

* 3:3 Mt. 24:43-44; Lc. 12:39-40; Tchi. 16:15 * 3:5 Ex. 32:32-33; Sal. 69:28; Tchi. 20:12 * 3:5 Mt. 10:32; Lc. 12:8
* 3:7 Is. 22:22 * 3:9 Is. 60:14 * 3:12 Tchi. 21:2 * 3:14 Pr. 8:22

qxmilil. Noqpit ikyqeji'y tze'nku a' che'w
mo kyaq. 16 Me metzin kye', nti'x kye
kyajb'in, qu'n noq tal ch'in maq'maj, a
nya che'w ex nya kyaq. Tu'npetzi'n,
kchi elitz nxab'i'n toj ntzi'y. 17 Qu'n
nkyq'ma'n, qa q'ininqi'y, ex qa b'a'n iteyi'y,
ex qa nti' atx taj kye'y. Me nti'x n-el
kyniky'a te, qa toj nwutza, toj b'isb'ajil
ite'y, ex nti' ch'in kywenila, ex yajqi'y,
moë, ex ëb'iqqi'y. 18 Kxel nq'ma'n kye'y
qa tkyaqiljo kyq'inimila lo twutz tx'otx'
nti'x tajb'in. Tu'npetzi'n, ku kymeltz'aja
wuk'iy, ex kxel nq'o'n kyq'inimila twutzxix
toj kyanmi'n, a nimxix tajb'in tze'nku
q'anpwaq, a tz'iltz'in wen tu'n q'aq'. Qu'n
atzin kyq'inimila wenxix jun kyanmi'n
tz'aqle tze'nku kyxb'ali'n sjanin, tu'n tok
kyi'ja; ex tu'n tktxetjo kytx'ixewa ëb'iq
ta'; ex ikyxjo atzin kyq'inimila tze'nku jun
ojtzqib'l te Dios tze'nku jun q'anb'il ky-
wutza, tu'ntzin tb'ant tka'yi'n, ex tu'n tel
kyniky' te wen.

19 Ex nchex nmiyo'n, ex nchex nkawinji'y
kykyaqiljo a k'u'jlinqe wu'n.* Tu'npetzi'n,
ku tajtz ti'j kyanmi'n, kymeltz'intz kyib'a
wuk'iy. 20 Loqi'n intin nqayin kyk'atza,
tze'nku jun kyuk'iy nq'olb'in ttzi kyjay, a
jpu'nxix wen. Ankye te', qa ma txi tb'i'n
tq'ajq'ojil nwi'y, ex qa ma txi tjqo'n tan-
min, kchin okixa toj, kchin tenb'ila tuk'a,
ex ktenb'il wuk'iy toj tzaljb'il. 21 Ankye
qe, kchi we'b'il twutz tkyaqiljo lo, kxel
nq'o'n kyoklin tu'n kykub' qe kawil wuk'iy
toj Nkawb'ila, ikyxjo tze'nku we', ma tzaj
tq'o'n nMa'n wokli'n, tu'n nkub' qey kawil
junx tuk'a toj Tkawb'il. 22 A'lchaqx kyetz
k-okil b'inte a ntq'ma'n Xewb'aj Xjan kye
wuq ch'uq Ttanim Dios, b'a'n tu'n tkub'
kyb'inchin.

4

Ajo tq'uqb'il Dios toj kya'j

1 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n jun ttzija
jqo'n toj kya'j. Ex xi nb'i'n jun tq'ajq'ojil
twi', a nyolintaq wuk'iy, tze'n tq'ajq'ojil
chun, a tze'nkuxjo otaq nb'i'y nej. Chi' ky-
jalu'n: Ku tjatza tzalu'n, qu'n kxel nyek'i'n
tey tkyaqiljo kb'ajil tib'ajxi lu'n.

2 Ex jun paqx tzaj tipin Xewb'aj Xjan
wib'aja, ex xi nka'yi'n jun q'uqb'il tkub' toj
kya'j, ja' nkawine Dios, ex q'uqletaq jun a'la
tib'aj. 3 Me atzin a q'uqletaq antza, ikytzin
ka'yi'n tze'nqeku tal ab'j nchi qoptz'aj wen;
nchi tilk'aj ex manyor chiky'xix ka'yin. Ex
atzin ti'jile q'uqb'il, attaq jun t-xew kan
nqoptz'aj wen tze'nku jun tal ab'j esmer-
alda.* 4 Ex ti'jile q'uqb'il lo, xi nka'yi'n
kyaje toj ka'wnaq* nejinel q'uqleqetaq
tib'aj kyaje toj ka'wnaq q'uqb'il, toktaq
kyxb'alin sjanin wen, ex tokxtaq jun toj
kywi' b'inchin tu'n q'anpwaq te jun yek'b'il
te' kyoklin. 5 Ex ti'jjo q'uqb'il nchi etztaq
qoptz'aj xloq'lin kya'j, ex tq'ajq'ojil ntinin
wen, ex q'ankyaq.* Ex twutzjo q'uqb'il
nchi k'anttaq wuq tzaj,* a jun yek'b'il ti'j
Xewb'aj Xjan, a tz'aqlexix.* 6 Ex twutz
q'uqb'il, attaq jun ti' tze'nku ttxuyil a', a
ëtilin twutz, tze'nku jun ka'yb'il wutzb'aj.*

Ex toj tanmin kya'j ex ti'jile q'uqb'il,
attaq kyaje ajb'il te Dios, aye ikyx chi ka'yin
tze'nku txuk, me nojnin kyi'j tuk'a tb'aq'
kywutz.* 7 Atzin tnejil ajb'il iky ka'yin
tze'nku b'alun; atzin tkab' tze'nku jun tal
wakx, atzin toxin attaq twutz tze'nku jun
xjal, ex atzin tkyajin, iky ka'yin tze'nku
jun t'iw nlipin. 8 Ayetzin kyaje ajb'il attaq
qaq t-xiky' teyile junjun, ex nojnintaq kyi'j
tuk'a tb'aq' kywutz, tzmax tjaq' kyxiky'.*
Tkyaqil q'ij ex tkyaqil qniky'in mi nchi kub'
numj tu'n kyk'ulin, ex nkyq'ma'ntaq:

Xjanxix te, xjanxix te, xjanxix te tAjaw
Tkyaqil,
a Dios nimxix tipi'n tu'n tb'ant tkyaqil
tu'n,*
a attaqa te tnejil; ex ate ja'lin, ex axji'y tzul
kanin juntl majl twutz tx'otx'.

9-10 Ex junjun maj, aj tjaw kynimsi'n ajb'il
tb'i Dios, a q'uqle tib'aj q'uqb'il, ex attaq
tchwinqil te tnejil ex te jun majx, ex xi
kyq'o'n nimxix toklin ex chjonte te, aye
kyaje toj ka'wnaq nejinel nchi kub' meje
twutz, ex nchi k'ulin te. Ex nxi kyq'o'n toj
kywi', a b'inchin tu'n q'anpwaq te jun oyaj
twutz, ex nxi kyq'ma'n:

11 Ay qAjaw ex qDiosa,

* 3:19 Pr. 3:12; Eb. 12:5-11 * 4:3 Ez. 1:26-28; 10:1 * 4:4 Kyaje toj ka'wnaq, 24 n-ele, ex ikyxjo toj v. 10. * 4:5 Ex. 19:16; Tchi. 8:5; 11:19; 16:18 * 4:5 Ez. 1:13 * 4:5 Tchi. 1:4 * 4:6 Ez. 1:22 * 4:6 Ez. 1:5-10; 10:14 * 4:8 Ez. 1:18; 10:12 * 4:8 Is. 6:2-3

at te toklin tu'n t-xi tk'mo'n tkyaqil
nimsb'il tb'iy, ex tokli'n ex tipi'n,
qu'n ate xkub' b'inchinte tkyaqiljo at,
ex noq tu'n tajb'ila ite' tkyaqiljo, a
xkub' tch'iysi'n.

5

Jun twutziky' ti'j Jesucrist

1 Ex xi nka'yi'n toj tman q'ob'jo a
q'uqletaq toj q'uqb'il jun u'j b'altz'in tten,
ex tz'ib'in tojxi ex ti'jxi.* Ajo u'j jpu'n
wen kyuk'a wuq jupb'ilte. 2 Ex xi nka'yi'n
jun angel at-xix tipin nxi tqanin tuk'a
tq'ajq'ojil twi' kujxix wen: ¿Alkye jun at
toklin tz'aqlexix wen tu'n tjaw laqetjo
jupb'ilte, ex tu'n tjqetjo u'j?
3 Mixpe noq toj kya'j, ex twutz tx'otx',
ex tzmax tjaq'xi tx'otx', mix a'lx jun attaq
toklin tu'n tjqet tu'n, mixpe noq tu'n tok
tka'yin. 4 Tu'n ikyjo, b'e'x in jaw oq'a
nimxix, qu'n tu'n mix a'l jun knet, a at
toklin tu'n tjaw jqet, ex tu'n tkub' u'jitjo u'j,
i'chaqxpetla noq tu'n tok ka'yit. 5 Me jun
kyxol nejinel tzaj tq'ma'n we'y: Mi tz'oq'ila,
qu'n at toklin Jesucrist tu'n tjqet u'j tu'n,
qu'n tu'n ma kub' ti'j tkyaqil tu'n. Ikytzi'n,
kyij tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios ti'j nimxix
tipin Crist, nyakuj jun b'alun tzajnin kyu'n
ch'uq xjal a tzajnin ti'j qtzan Judá,* ex at
toklin te nmaq kawil, qu'n tyajil nmaq kawil
David.*
6 Ex xi nka'yi'n jun tal Tal rit wa'ltaq,
a otaq kub' b'yo'n.* Attaq toj tk'u'jjo
q'uqb'il, ex toj niky'jin kyaje ajb'il exqetzi'n
nejinel. Attaq wuq tkach ex wuq tb'aq'
twutz. Ayetzin wuq tb'aq' twutz jun yek'b'il
ti'j Xewb'aj Xjan, a tz'aqlexix, a sma'n tu'n
Dios, tu'n tojtzqinte tkyaqiljo nb'aj twutz
tx'otx'.* 7 Me atzin te' tal Tal rit xi', ex
jaw ttzyu'n u'j toj tman q'ob' a q'uqletaq
toj q'uqb'il. 8 Tej tjaw ttzyu'njo u'j, ayetzin
kyaje ajb'il exqetzi'n kyaje toj ka'wnaq*
nejinel i kub' meje twutzjo tal Tal rit. Teyile
junjun nejinel attaq jun tchinib', ex q'i'ntaq
junjun laq kyu'n, b'inchin tu'n q'anpwaq,
ex nojnintaq tuk'a storak, a yek'b'il ti'j
na'j Dios kyejo aye nimil ti'j.* 9 Ex nchi
b'itzintaq ti'j jun ak'aj b'itz kyjalu'n:
Ate at toklin tu'n tjaw ttzyu'n u'j,
ex tu'n tlaqitjo jupb'ilte.
Qu'n kub' b'yo'n, ex tu'n tchky'ela ma chi
laq'et-xjal tu'n, tu'n kyokin te Dios,
a'lchaqx kye kyxe'chil, kyyol, ky-
tanim, ex kytx'otx'.
10 Ex ma chi ok tq'o'n tu'n kyok te kawil ex
te pale te qMan Dios.*
Ex ok kchi kawil tib'aj tkyaqil at twutz
tx'otx'.
11 Ex xi nka'yi'n, ex nb'iy tq'ajq'ojil kywi'
nimku angel, a ite' ti'jile q'uqb'il, kyi'jile
ajb'il ex kyi'jile nejinel. Ma nintzx kyb'aj
tib'aj ma nintz.* 12 Ex nkyq'ma'n tuk'a
tq'ajq'ojil kywi' kujxix wen:
Ajo tal Tal rit, a kub' b'yo'n, nimxix toklin
tu'n tk'monte tkyaqil tipin, ex jni'
tq'inimil, ex tkyaqil tnab'l ex tkujil,
junx tuk'a jni' toklin, nimsb'il tb'i,
ex b'itz te.
13 Ex xi nb'i'ntla kye tkyaqiljo xi kub'
tb'inchin Dios, aye ite' toj kya'j, ex twutz
tx'otx', ex tjaq'xi tx'otx', exqetzi'n ite' toj
ttxuyil a', ex tkyaqiljo at kyoj. Nkyq'ma'n:
Q'onxa b'itz twutz Dios ex twutzjo tal Tal
rit, a q'uqle toj q'uqb'il toj kya'j,
junx tuk'a nimsb'il tb'i, ex jni' tok-
lin, ex tkyaqil tipin ja'lin ex te jun
majx.
14 Ex ayetzin kyaje ajb'il nkyq'ma'n: Ikyx-
itjo. Ex aye nejinel kub' meje k'ulil twutz.

6

Ayetzin jupb'il te u'j

1 Ex xi nka'yi'n, tej tjaw tlaqin tal Tal
rit tnejil kyxoljo wuq jupb'ilte ti'jjo u'j.
Ex nb'iy jun ajb'il kyxoljo kyaje ajb'il
ti'jile q'uqb'il ntq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil
twi', tze'nku tq'ajq'ojil q'ankyaq: Ku tza-
jach. 2 Ex xi nka'yi'n jun chej sjanin.* Ex
atzin nchejin tib'aj q'intaq jun sma'j te
joyb'il q'oj toj tq'ob', ex xi q'o'n jun toj twi'
ti'jjo toklin, ex b'e'x xi', tu'n tkanb'in kyi'j
txqantl, tuk'a nim tipin.
3 Tej tjaw tlaqin tal Tal rit tkab' jupb'ilte,
nb'iy tkab' ajb'il ntq'ma'n: Ku tzajach. 4 Ex
b'e'x etz juntl chej, kyaq ka'yin.* Ex atzin
nchejin tib'aj xi q'o'n jun kxb'il tze'nku ma-
chet te b'i'yb'il, ex xi q'o'n toklin, tu'n tel

* 5:1 Is. 29:11; Ez. 2:9-10; Zac. 5:1 * 5:5 Gen. 49:9-10 * 5:5 Is. 11:1 * 5:6 Is. 53:7 * 5:6 Zac. 4:10 * 5:8 Kyaje toj ka'wnaq, 24 n-ele. * 5:8 Sal. 141:2 * 5:10 Ex. 19:6; Tchi. 1:6 * 5:11 Dan. 7:10 * 6:2 Zac. 1:8; 6:3 * 6:4 Zac. 1:8; 6:2

ti'n kymujb'il kyib'xjal kyxolx, tu'ntzintla tkub' kyb'yo'nxjal kyib', jun tuk'a juntl.

5 Tej tjaw tlaqin tal Tal rit toxin jupb'ilte, nb'iy toxin ajb'il ntq'ma'n: Ku tzajach. Xi nka'yi'n jun chej q'aq ka'yin.* Ex atzin nchejin tib'aj q'intaq jun malb'il toj tq'ob'. 6 Ex kyxoljo kyaje ajb'il ti'jile q'uqb'il, nb'iy jun tq'ajq'ojil yol ntq'ma'n: Manyor wi'yil tkyaqil kywa'y ja'lin. Qu'n jun tal malb'il triy, mo oxe tal malb'il nmaq triy, te twi' kyk'u'ja te jun q'ij. Ex mi kub' kyyajinji'y aseyt exsin vin.

7 Tej tjaw tlaqin tal Tal rit tkyajin jupb'ilte, nb'iy tkyajin ajb'il ntq'ma'n: Ku tzajach. 8 Xi nka'yi'n jun chej q'an ka'yin. Ex atzin nchejin tib'aj, Kyimin tb'i, ex ti'jxi lipchetztaq tajaw kynajb'il kyimnin. Ex xi q'o'n kyoklin tib'aj tkyajin tnej xjal twutz tx'otx', tu'n kykub' b'yo'n toj q'oj, tu'n wa'yaj, tu'n yab'il ex kyu'n txuk toj k'ul.*

9 Tej tjaw tlaqin tal Tal rit tjwe'yin jupb'ilte, nliy tjaq' t-altar qMan toj kya'j aye kyanminjo a otaq chi kub' b'yo'n noq tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil ti'j Dios, ex noq tu'n kyyek'in kywutzxjal Tyol Dios toj kychwinqil. 10 Ex nkyq'ma'ntaq tuk'a tq'ajq'ojil kywi' kujxix wen: Ay qAjaw, a xjanxix ex twutzxix, ¿Jtojtzin kawi'n kyib'ajjo najleqe twutz tx'otx', tu'n t-xeli'n qkyimli'n?

11 Ex xi q'o'n xb'alin sjanin teyile junjun, ex xi q'ma'n kye, tu'n kyajlan jun jte'b'in q'ij, tzmaxi aj ttzqet tajaljo kyerman, aye qa iltaq ti'j tu'n kykyim tu'n tpaj taq'in Crist, tze'nku kye.

12 Xi nka'yi'n, tej tjaw tlaqin tal Tal rit tqaqin jupb'ilte, ex b'e'x tzaj jun nim kyaq-najnab'.* Ex atzin q'ij b'e'x kub' q'aqix tze'nku tsmal chiv; ex atzin yaye b'e'x kub' chiky'ix. 13 Ex ayetzin che'w toj kya'j, b'e'x i tzaj tz'aq twutz tx'otx', tze'nku nchi kub' tz'aqjo tal lob'j iw, aj t-xi yekj tqan tu'n nim kyq'iq'.* 14 Ex atzin kya'j b'e'x el naj, tze'nku jun u'j njaw tb'altz'in tib'.* Ex kykyaqiljo wutz ex jni' tx'otx' toj ttxuyil a', b'e'x i tx'ixpaj ja' ite'ku.*

15 Ex ayetzin nmaq kawil twutz tx'otx', ex aye nim kyoklin, junx kyuk'a nejinel kyxol xo'l q'aq', exqetzi'n q'inin, exqetzi'n at kyipin, junx kyuk'a tkyaqil aq'nil ex jni' kyajaw aq'untl, b'e'x i okx ewin toj jul ex toj piky toj k'ul.* 16 Ex xi kyq'ma'n kye wutz ex kye piky: Ku kytzaj tz'aqa qib'aja, tu'n qewita kyu'n twutzjo ajo q'uqle toj q'uqb'il toj kya'j, ex twutzjo tyab' twi' tal Tal rit.* 17 Qu'n ma kanin ja'lin tq'ijiljo kujxix kawb'il qib'aja. ¿Ankye aku tziky'x tu'n?*

7

Aye kyechiljo kab'lajaj ch'uq kyyajil aj Israel

1 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n kyaje angel wa'lqetaq toj kyaje tumil tx'otx', a tzyu'ntaq kyaje kyq'iq' kyu'n,* tu'ntzintla mi xupin kyq'iq' tib'aj tx'otx', ex tib'aj ttxuyil a', mixpe tib'aj jun tze. 2 Ex nliy juntl angel, a tzajnin toj tjawitz q'ij, a q'i'ntaq tu'n, ajo jupb'ilte u'j tu'n Dios, a itz' te jun majx. 3 Atzin angel jaw ẍch'in tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen. Xi tq'ma'n kye angel, aye' otaq xi q'o'n kyoklin tu'n tkub' kyb'inchin mib'in ti'j tx'otx' ex ti'j ttxuyil a'. Ex chi' kyjalu'n: Mi kub' kyb'inchi'n mib'in ti'j tx'otx', ex ti'j ttxuyil a', ex kyi'j tze, a na'mxtaq tok kyechiljo nimil qu'n ti'j kyplaj, aye' aq'nil te qDios, qa te teqe.*

4 Ex nb'iy kyajlaljo a otaq tz'ok kyechil: 144,000 kyxoljo kyyajil aj Israel.

5 Kyxoljo tyajil Judá, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Rubén, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Gad, kab'lajaj mil. 6 Ex kyxoljo tyajil Aser, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Neftalí, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Manasés, kab'lajaj mil. 7 Ex kyxoljo tyajil Simeón, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Leví, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Isacar, kab'lajaj mil. 8 Ex kyxoljo tyajil Zabulón, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Jse, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Benjamín, kab'lajaj mil.

Nimku xjal ok kyxb'alin sjanin

9 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n nimku xjal te tkyaqil twutz tx'otx', a'lchaqx kye kyxe'chiltz, kyyol ex kytanim. Ex wa'lqetaq

* 6:5 Zac. 6:2, 6 * 6:8 Jer. 15:3; Ez. 5:12, 17; 14:21 * 6:12 Tchi. 11:13; 16:18 * 6:13 Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:31; 3:15; Mr. 13:24-25; Lc. 21:25 * 6:14 Is. 34:4 * 6:14 Tchi. 16:20 * 6:15 Is. 2:10 * 6:16 Os. 10:8; Lc. 23:30 * 6:17 Jl. 2:11; Mal. 3:2 * 7:1 Dan. 7:2; 11:4; Zac. 2:6; 6:5 * 7:3 Ef. 4:30

twutzjo q'uqb'il ex twutzjo tal Tal rit. Ma
nintz kyb'aj; mix a'l jun aku b'ant tajlankye.
Toktaq kyxb'alin sjanin wen, ex q'i'n t-xaq
palma toj kyq'ob'. [10] Ex kykyaqilxtaq nchi
ẍch'in tuk'a tq'ajq'ojil kywi' kujxix wen:
Ajo kolb'il tzajnin te qMan Dios, a q'uqle
tib'ajjo q'uqb'il tzalu'n toj kya'j, ex
tejo tal Tal rit.
[11] Ex kykyaqiljo angel wa'lqetaq ti'jile
q'uqb'il, ex kyi'jile nejinel ex kyi'jile kyaje
ajb'il, ex i kub' meje twutzjo q'uqb'il, ex
kupin kyplaj twutz tx'otx'; i k'ulin te Dios,
[12] ex kyq'ma:
¡Ikyxitjo! Qq'onx b'itz te nimsb'il tb'i
Dios, ex jni' qnab'l, ex tkyaqil aq'b'il
chjonte, junx tuk'a nim qoklin,
qipin ex qkujil, ja'lin ex te jun majx.
¡Ikyxitjo!
[13] Ex tzaj tqanin jun nejinel we'y:
¿Ankyeqe lu'n, a tok kyxb'alin sjanin, ex
ja'tzin ẍi tzaje?
[14] Ex xi ntzaq'wi'n: Ojtzqi'n te tu'n, tata,
nchiji'y.
Ex tzaj tq'ma'n we'y:
Ayetzi'n, a o chi etz toj nim b'isb'ajil twutz
tx'otx'.*
Noq tu'n tchky'eljo Jesús, ajo tal Tal rit, ma
saqix kychwinqil,
ikyx tze'nku jun xb'alin sjaninxix, a
ma tz'el txjet ti'j.
[15] Tu'npetzi'n, loqe ite' twutz tq'uqb'il Dios
q'ijl ex qniky'in.
Nchi ajb'in toj tja te k'ulb'il.
Ex atzin te a q'uqle toj q'uqb'il, ok kchi
kletil tu'n,
qu'n ktenb'il kyuk'a te jun majx.
[16] Ex nlay tziky'x wa'yaj kyu'n ex k'waj,
ex nlay chi tz'e'y tu'n tqan q'ij, ex nlay
kyna'n kyaq.*
[17] Qu'n a te' tal Tal rit, a q'uqle toj tk'u'j
q'uqb'il,
kchi okil tkyik'le'n tze'nku rit.
Ex kchi xel ttxko'n tojjo xlok' a',
tu'n kyten kychwinqil te jun majx.
Ex aku Dios k-elil su'nte ta'l kywutz.*

8

Twuqin jupb'ilte u'j

[1] Tej tjaw tlaqin tal Tal rit twuqin jupb'ilte
u'j, b'e'x kub' nume toj kya'j niky'jin or.
[2] Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n wuq angel
wa'lqetaq twutz Dios, ex xi q'o'n wuq chun
kye.
[3] Ex attaq juntl angel tuk'a jun tk'wel
storak b'inchin tu'n q'anpwaq, ex kub' we'
twutz t-altar Dios toj kya'j. Xi q'o'n ma
nintz storak, tu'n t-xi q'oyit tib'aj t-altar
twutzjo q'uqb'il, junx kyuk'a jni' kyna'j
Dios nimil. Ex ikyxjo, atzin altar b'inchin
tu'n q'anpwaq.* [4] Ex atzin tsib'iljo storak
junx kyuk'a jni' kyna'j Dios jax ti'j tq'ob'
angel tu'n tjapin tzma twutz Dios. [5] Ex
atzin angel jaw ttzyu'n tk'wel storak, ex kux
tnojsin tu'n txol q'aq' tib'aj t-altar Dios,*
ex b'e'x xi t-xo'n tib'aj tx'otx'. Ex b'e'x
poq'le q'ankyaq, ex tq'ajq'ojil ntinin wen,
ex xloq'lin kya'j nqoptz'aje wen; ex b'e'x
tzaj jun kyaqnajnab'.

Ayetzin chun

[6] Tb'ajlinxi' ikyjo, ayetzi'n wuq angel,
a q'i'ntaq wuq chun kyu'n, b'e'x kub'
kyb'inchin kyib', tu'n kyoq'sin kychun.
[7] Atzin tnejil angel xi toq'sin tchun, ex
b'e'x etz saqb'aqin ex q'aq', smo'n tuk'a
chiky'.* Ex b'e'x xi xo'n twutz tx'otx'. Ex
b'e'x tz'e'yjo toxin tnej tx'otx', junx tuk'a
toxin tnej tze, ex tkyaqil k'ul txa'x.
[8] Atzin tkab' angel xi toq'sin tchun, ex
b'e'x tzaj tz'aq toj ttxuyil a' jun ti' tze'nku
jun tij wutz, a njulin wen tuk'a taq' q'aq'.
Ex atzin toxin tnej ttxuyil a' b'e'x kub'
chiky'ix; [9] ex jun toxin tnej tkyaqil txuk toj,
b'e'x i kyim. Ex jun toxin tnej bark, b'e'x i
kub' yuch'j.
[10] Atzin toxin angel xi toq'sin tchun, ex
jun ma tij che'w njulin wen tuk'a q'aq', b'e'x
tzaj tz'aq tzmax toj kya'j tib'aj toxin tnej
a' ajqelin, ex kyib'aj xlok' a'.* [11] Atzin tb'i
che'w, Tk'ayil. Ex atzin toxin tnej a' b'e'x
ok k'a. Noq tu'n tpajjo tk'ayil a', b'e'x i kyim
nimku xjal.
[12] Atzin tkyajin angel xi toq'sin tchun, ex
b'e'x ky'ixb'e toxin tnej q'ij ex toxin tnej
yaye, ex toxin tnej che'w. Ikytzi'n jun toxin
tnej kye nchi k'ant toj kya'j b'e'x i kyij toj

* 7:14 Dan. 12:1; Mt. 24:21; Mr. 13:19 * 7:16 Is. 49:10 * 7:17 Sal. 23:1; Ez. 34:23; Jn. 10:1-16 * 8:3 Sal. 26:6; Is. 56:7 * 8:5 Ex. 30:1; Lv. 16:12; Is. 6:6 * 8:7 Ex. 9:23-25; Ez. 10:2 * 8:10 Tchi. 9:1 * 8:12 Ex. 10:22-23; Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:10

qxopin. Tu'n ikyjo, nti'taq tqoptz'ajiyil toj toxin q'ij ex toj toxin qniky'in.*

13 Ex tzmataq nchin ka'yi'n ti'jjo lu'n, xi nka'yi'n jun t'iw nlipintaq toj niky'jin kya'j. Ex ntq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen: B'isb'ajil, b'isb'ajil, b'isb'ajil kye ite' twutz tx'otx', qu'n ch'ix kyoq'jo oxel chun kyu'n oxel angel.

9

1 Atzin tjwe'yin angel xi toq'sin tchun, ex xi nka'yi'n jun tze'nku jun che'w otaq tzaj tz'aq toj kya'j, tu'n tkupin twutz tx'otx'. Xi q'o'n tal ja te, tu'n tjqetjo kynajb'il kyimnin aj ilqe, a jul te kawb'il, a nimxix t-xe. 2 Tej tokx tjqo'njo jul te kawb'il, b'e'x jatz nim sib' toj, tze'nku tsib'il jun jornin te txun nimxix wen. Ex ajo q'ij ex xjaw, b'e'x ok juple kywutz tu'n. 3 Ex tojjo sib', i etz txanin nchi lipin twutz tx'otx'. Ex ayetzi'n txanin xi q'o'n kyoklin, tu'n kytx'a'n tze'nqeku sichil ite' twutz tx'otx'.* 4 Ex xi q'ma'n kye, tu'n mi txi kywa'n k'ul twutz tx'otx', exsin jni' txaq tze, mixpe a txaq tx'i'x, qala' noq tu'n kyky'ixb'ajtzxjal kyu'n, aye' a nti' kyechil tok ti'j kyplaj, qa te Diosqe.* 5 Mi xi q'o'n amb'il kye, tu'n tkub' kyb'yo'n xjal, qala' noq tu'n kyky'ixb'ajtz toj jwe' xjaw, qu'n ajo tkyixk'ojil ikyxjo tze'nku tu'n tb'aj jun xjal tu'n jun sichil. 6 Me kyojjo q'ij anetzi'n, okla kyjya'xjal tu'n kykyim, me nlay chi kyim, qu'n a kyimin k-elil laq'e kyi'j.*

7 Ayetzi'n txanin ikytaqtzin chi ka'yin tze'nku chej b'antnin kyten, tu'n kyxi' toj q'oj.* Ex q'an ka'yin tib'aj kywi', ex ayetzin kywutz, nyakuj twutz jun xjal. 8 Atzin kysmal ikytzi'n tze'nku tsmal kywi'qya; ex ayetzin kyste, tze'nku kyste b'alun. 9 Ex ti'j kyk'u'j, attaq jun kutxb'ilte nyakuj kxb'il. Ex tej kylipin, atzin tq'ajq'ojil kyxiky' ikyxjo tze'nku tq'ajq'ojil karwaj jk'u'n kyu'n chej, aj kyxi' toj q'oj.* 10 Ex attaq kyje tze'nku te sichil, a tuk'a kytuch'b'il. Ex atzin kyje attaq kyipin tu'n ky'ixb'ajtzxjal kyu'n toj jwe' xjaw. 11 Ex ayetzi'n txanin attaq jun kynejil, a taq'nil tajaw il tib'aj jul te kawb'il: Abadón tb'i toj kyyol aj Judiy, ex toj kyyol aj Griego, Apolión, a Yuch'il n-ele toj qyol. 12 O b'aj te tnejil ma nim b'isb'ajil lo. Me atx kab'el na'm kyb'aj.

13 Atzin tqaqin angel xi toq'sin tchun, ex nb'i'y jun tq'ajq'ojil twi', a n-etztaq kyojjo kyaje kach, a ite'kxtaq twutzjo altar b'inchin tu'n q'anpwaq, a tokxtaq twutz Dios.* 14 Atzi'n tq'ajq'ojil tq'ma te tqaqin angel, a q'i'ntaq tchun: Tzaqpi'nqetzjiy kyaje angel, aye' k'lo'nqe tzma ttzi Nim A' Eufrates.

15 Ikytzi'n o chi tzaqpete' kyaje angel, tu'n tkub' kyb'yo'n toxin tnej xjal twutz tx'otx'. Aye angel anetzi'n otaq b'ant kyten tekuxixjo xim lo, ex tekuxixjo or lo. 16 Ex ok nb'i'n kyajlal xo'l q'aq', a xi' tib'aj chej: Attaq lajaj k'al millones.*

17 Ikytzi'n ok nka'yinji'y chej toj nwutziky'a. Ex ayetaqtzi'n nchi chejin kyib'aj, attaq kolb'il kyk'u'j, kyaq ka'yin, ex txa'x, ex q'an. Ex ayetzin chej, attaq kywi' tze'nku te b'alun, ex toj kytzi n-etztaq q'aq', ex sib', ex tk'ok'jil tz'e'naq. 18 B'e'x i kyim toxin tnejxjal kyu'njo oxe yajb'il, a i etz toj kytzijo chej. 19 Qu'n antza ta'taq kyipi'n chej toj kytzi, ex ti'j kyje. Qu'n ikytaqtzin ka'yin kyje tze'nqeku kan, at kywi' tu'n kyky'ixb'ajtzxjal kyu'n.

20 Me ayetzin txqantl xjal, aye' mix i kyime kyu'njo yajb'il lo, mix ajtze ti'j kyanmin, tu'n tkyij kytzaqpi'n tkyaqiljo nb'anttaq kyu'n, a k'ulb'il kywutzjo taq'nil tajaw il, ex kywutzjo twutzb'iyil b'inchin tu'n q'anpwaq ex saqpwaq, ex kxb'il, ex ab'j, ex tze, a aye mib'in chi ka'yin, mib'in chi b'in, ex mib'in chi b'et.* 21 Ex mix kyij kytzaqpi'n tu'n kyb'iyin, ex tu'n kytyuẍin, ex tu'n kyky'a'jin, ex tu'n kyelq'in.

10

Jun angel tuk'a tal netz' u'j b'o'tz'in

1 Ex xi nka'yi'n jun angel nimxix tipin kyja'taq tku'tz toj kya'j b'altz'in toj muj. Attaq jun t-xew kan tib'aj twi'; atzi'n twutz nqoptz'aj wen tze'nku q'ij, ex ayetzi'n tkux, tze'nku tqan q'aq' njulin wen. 2 Ex q'i'ntaq jun tal netz' u'j jqo'ntaq toj tq'ob'. Ex xi tq'o'n jun tqan toj tman q'ob' tib'aj ttxuyil

* 9:3 Ex. 10:14 * 9:4 Ez. 9:4; Tchi. 7:3 * 9:6 Job 3:21 * 9:7 Jl. 1:6; 2:4-5 * 9:9 Jl. 2:4-5 * 9:13 Ex. 40:26; Tchi. 8:3 * 9:16 Lajaj k'al millones, 200 millones n-ele. * 9:20 Sal. 115:4-7; 135:15-17; Dan. 5:4

a', ex atzin juntl tqan tib'aj tx'otx'. 3 Ex
jaw ẍch'in tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen,
tze'nku jun b'alun nweqj. Tej tjaw ẍch'in
angel, b'e'x b'ijte kywi' wuq q'ankyaq. 4 Tej
t-xi nb'inji'y kywi' wuq q'ankyaq, tu'ntaq
tkub' ntz'ib'i'n, me xi nb'i'n juntl yol toj
kya'j, a tq'ma we'y: K'u'nkuy toj tnab'la a
xkyij kyq'ma'n wuq q'ankyaq, ex mi kub'
ttz'ib'i'n.

Tu'n ikyjo, mix kub'e ntz'ib'ini'y jun ti'
kyi'j.

5 Atzi'n angel, a xi nka'yin wa'ltaq tib'aj
ttxuyil a' ex tib'aj tx'otx', jaw ti'n tman
q'ob' toj kya'j. 6 Ex kub' tk'lu'n twutzjo a itz'
te jun majx, aku b'inchinte kya'j, ex tx'otx',
ex ttxuyil a', ex tkyaqiljo at kyoj, ex tq'ma:
Nlay txi laq'el tq'ijil qAjaw. 7 Qu'n aj tkanin
tq'ijiljo twuqin angel, tu'n toq'sin tchun,
atzin q'ijjo tu'n tjapin t-xim Dios, a ewintaq
te tnejil, ikyxjo tze'nku kyq'ma yolil Tyol
Dios ojtxe.*

8 Atzi'n tq'ajq'ojil twi', a otaq nb'i'y, a etz
toj kya'j, tzaj tq'ma'n juntl majl we'y, ex
tq'ma: Ku txi'y. Ex q'inxjiy tal u'j, a jqo'n toj
tq'ob' angel, a wa'l tib'aj ttxuyil a' ex tib'aj
tx'otx'.

9 B'e'x in xi'y tk'atz angel, ex xi nqani'n
tu'n ttzaj tq'o'n tal u'j. Ex tzaj ttzaq'win:
Q'i'nxa, ex wa'nxa. Ex manyor chi'xla toj
ttziy tze'nku ta'l onin, me toj tk'u'ja, b'e'xla
kk'ayixil wen.

10 Xi ntzyunji'y tal u'j toj tq'ob' angel,
ex tzaj nwa'n. Ex manyor chi'x toj ntzi'y
tze'nku ta'l onin.* Me atzaj te' tb'aj nwa'n,
b'e'x k'ayix toj nk'u'ja. 11 Tb'ajlinxi' ikyjo,
tzaj q'ma'n we'y: Il ti'j tu'n t-xi tq'ma'n
juntl majl ajo ntq'ma'n Dios te'y kyi'jjo
nimku tnam, nimku tx'otx', ex yol ex nmaq
kawil.

11

Aye kab'e kujsilte

1 Ex tzaj q'o'n jun tze we'y te echb'il,
ikyxixjo tze'nku ajlaj, ex tzaj q'ma'n we'y:

We'ksa, ex echinkujiy a tja Dios, junx
tuk'a t-altar.* Ex ajlanqekujiy aye' nchi
k'ulin antza. 2 Me mi kub' techinjiy twi'
pe'n ti'jxi ja, qu'n ma txi q'on te' kye', a
nya Judiyqe.* Ex kb'ajil kywa'b'in tkyaqiljo
tnam xjan toj kab'e toj ox k'al* xjaw.
3 Ex kxel nsma'n kab'e kujsilte wi'ja, tok
kyxb'alin te b'isb'ajil. Ex kchi yolil te ku-
jsil te' yol toj 1,260 q'ij. 4 Ayetzi'n kab'e
kujsilte yol lo, ayetzi'n kab'e tze olivo*
ex kab'e xtanko'l ite'ku nwutza, ayi'n Ta-
jaw tkyaqil tx'otx'. 5 Ex qa at jun nt-
ximin tu'n tkub' b'inchin mib'in kyi'j, ok
k-okil q'aq' toj kytzi, tu'n kytz'e'y te jun
majx. Ex ikytzin kchi kyimile' aye kyaj tu'n
kyb'inchin mib'in kyi'j. 6 Me ayetzin kujsil
yol lu'n at kyoklin tu'n mi tzaja jb'al kyojjo
kyq'ijil, aj kyok ten yolil ti'j Dios.* Ex at
kyipin tu'n tx'ixpit a' tu'n tok te chiky',*
ex tu'n kyqanin tkyaqil wiq yajb'il tib'aj
tx'otx', tze'nku kyaj.

7 Me ajtzin tjapin b'ajjo kyaq'in tu'n
kyq'o'n yek'b'il, jun ma tij txuk kjawitz
tojjo jul te kawb'il, a ma nintz t-xe.* K'wel
kyi'j tu'n, ex kchi k'wel b'yo'n tu'n.* 8 Ex
ayetzin kyxmilil otaq kyim ok kchi kyjel
kuẍb'in toj tnam Jerusalén, ja' kub' b'yo'n
kyAjaw twutz cruz. Ajo tnam, iky n-ele
tze'nku Sodoma exsin Egipto, aye techil
ti'jjo tkyaqil nya wen.* 9 Ex toj oxe q'ij tuk'a
niky'jin, ayetzin xjal twutz tkyaqil tx'otx',
a'lchaqx kye kyxe'chil, kyyol ex kytanim,
kchi ka'yil kyi'j, ex mi txi kyq'o'n amb'il,
tu'n kyku'x muqet. 10 Ex ayetzi'n itz'qex
twutz tx'otx' kchi tzalaje ti'jjo kyimin, ex
kxel kysma'n oyaj kyxolx, qu'n aye xjal lo
kub' kyb'inchin mib'in kyi'j kykyaqil xjal
twutz tx'otx'.

11 Me tb'ajlinxi' oxe q'ij tuk'a niky'jin,
ax Dios xi q'o'nte kychwinqil, ex b'e'x i
jaw we'ks juntl majl.* Ex ayetzi'n nchi
ka'yintaq kyi'j, b'e'x tzaj nim kyxob'il.
12 Ex ayetzin kab'e kujsil yol, xi kyb'i'n jun
tq'ajq'ojil wib'aj toj kya'j, ex ntq'ma'n: Ku
kyjatza tzalu'n.

Ex b'e'x i xi' toj muj, tu'n kykanin toj
kya'j.* Ex iwle kyu'n kyajq'oj. 13 Me tojxjo or
anetzi'n, tzaj jun nim kyaqnajnab',* ex tu'n
tpajjo kyaqnajnab', b'e'x tzaj tz'aqjo tlajajin
tnejjo tnam, ex b'e'x i kyim wuq mil xjal toj.

* 10:7 Dan. 12:7; Am. 3:7 * 10:10 Ez. 2:8–3:3 * 11:1 Ez. 40:3 * 11:2 Lc. 21:24 * 11:2 Kab'e toj ox k'al, 42 n-ele. * 11:4 Zac. 4:3, 11-14 * 11:6 1Re. 17:1 * 11:6 Ex. 7:17-19 * 11:7 Dan. 7:3; Tchi. 13:4-7 * 11:7 Dan. 7:21 * 11:8 Is. 1:9-10 * 11:11 Ez. 37:10 * 11:12 2Re. 2:11 * 11:13 Tchi. 6:12; 16:18

Ayetzi'n i kyij tuk'a kychwinqil, tuk'a nim
kyxob'il, i nimsin tb'i Dios, a Tajaw Kya'j.
14 Ma b'aj te tkab' b'isb'ajil lo. Me atx juntl
ch'ix tul kanin.

A twuqin chun

15 Atzin twuqin angel xi toq'sin tchun, ex i
b'ijte tq'ajq'ojil wi'b'aj kujxix wen toj kya'j,
a nkyq'ma'n:
Atzin tx'otx', a ja' nkawinetaq tajaw il,
ma tz'ok tetzin qAjaw, a Crist, a ja'
kkawile te jun majx.*
16 Ex ayetzin kyaje toj ka'wnaq† nejinel, a
q'uqleqetaq toj kyq'uqb'il twutz Dios, b'e'x
i kub' muk'e twutz tx'otx', ex i k'ulin twutz.
17 Xi kyq'ma'n:
Kxel qq'o'n chjonte te'y,
ay qAjaw ex qMan Dios, a nimxix tipin,
a attaq te tnejil, ex at ja'lin.
Qu'n tzaj ttzyu'n tkyaqil tipi'n,
ex ma txi xkye tu'n tkawi'n tib'aj
tkyaqil.
18 Aye nya nimil b'e'x tzaj kyq'oj.
Me atzin ja'lin, ma kanin tq'ijil tyab' twi'y.
Ex atzin paqjo ja'lin,
tu'n kyok tkyaqil kyimnin toj pa'b'in
tu'n.
Ex kxel tq'o'n chojb'il kyejo taq'nila, aye
yolil Tyola,
junx kyuk'a kykyaqil nimil ti'ja,
aye' njaw kynimsin tb'i'y,
exla qa ma nim kyoklin, ex qa mina.*
Ex kchi k'wel tyuch'injiy toj najin,
aye nchi yuch'inte twutz tx'otx'.
19 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x jqetjo tja Dios
toj kya'j, ex tojjo tja q'ancha'lin te' kax,
a yek'b'il ti'jjo Kujsb'il Tyol qa at Dios
kyuk'a Ttanim. Ex b'e'x tzaj xloq'lin kya'j,
junx tuk'a jun tq'ajq'ojil njumin wen, ex
q'ankyaq ex jun nim kyaqnajnab' ex txqan
saqb'aqin.*

12

Jun techil toj kya'j

1 Ex tzaj yek'in jun techil toj kya'j: Jun
qya b'altz'in toj tqan q'ij, nyakuj tze'nku
t-xb'alin, ex tokxtaq xjaw tjaq' tqan, ex
tuk'a jun toj twi' tze'nku te nim toklin te
kab'lajaj che'w. 2 Me atzin qya lu'n ch'ixtaq
tu'n titz'je jun tal, ex nweqintaq tu'n tky-
ixk'ojilk'wal, ex nimx kyixk'oj iky'x tu'n,
tu'n tul itz'je tal.*
3 Ex tzaj yek'in juntl techil toj kya'j: Jun
kyaq txuk ma tijxix, iky ka'yin tze'nku
xmatx. Ex attaq wuq twi' ex lajaj tkach,*
ex tokxtaq jun toj kywi' tze'nku te nmaq
kawil. 4 Ex tuk'a tje tzaj tb'altz'in toxin
tnej che'w toj kya'j, ex jun paqx tzaj t-xo'n
tzmax twutz tx'otx'.* Ex atzin ma tij txuk
lo kub' we' twutzjo qya, a kyja'taq tul itz'je
tal, noq tu'n t-xi tchyo'njo tal k'wal, akxtaq
tul itz'je.
5 Me ante qya ul itz'je jun tal q'a,* a
tu'ntaq tkawin tib'aj tkyaqil twutz tx'otx'
tuk'a nimxix tipin ex tuk'a jun tvar kxb'il.*
Ex jun paqx xi q'i'n tal ne'ä tzma toj
tq'uqb'il Dios. 6 Ex atzin qya b'e'x xi oq tojjo
tx'otx', a nti' kynajb'ilxjal toj, a ja' otaq
b'ante jun tnajb'il tu'n Dios, tu'ntzintla
tk'a'chit toj 1,260 q'ij.
7 Attaqtzin jun nim jyoj q'oj toj kya'j, a ja'
ta'yetaq tnejil angel Miyel kyuk'axjo tuk'a.*
Ex ok tilil kyu'n tu'n kyjyon q'oj tuk'a ma
tij txuk ex kyuk'a taq'nil. 8 Me mix kub'e
ti'j Miyel kyu'n, ex mix knete najb'il kye toj
kya'j. 9 Ikytzi'n, b'e'x etz lajo'n ma tij txuk
pe'n, ajo ma' ojtxe kan, a tok tb'i te tajaw
il mo qa satanás, ajo nsb'untaq ti'j tkyaqil
twutz tx'otx'.* Aku ex kyuk'axjo taq'nil,
b'e'x etz xo'n tzmax twutz tx'otx'.*
10 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nb'i'n jun tq'ajq'ojil
kujxix toj kya'j. Ex tq'ma:
Ma kanin kolb'il ja'lin, tuk'a nim tipin ex
Tkawb'il qMan Dios, ja' tu'n tkaw-
ine Crist te jun majx.
Qu'n ma tz'etz xo'n ajo patil kye nimil, ajo
npatintaq kyi'j twutz Dios q'ijl ex
qniky'in.*
11 Qu'n ma kub' ti'j kyu'n noq tu'n tchky'eljo
Jesús, a tal Tal rit,
ex kub' kyyek'in kynimb'il tuk'a kyyol ex
tuk'a kyb'inchb'in,
tu'n mix i xob'e tu'n kykyim tu'n tpaj
Tb'anil Tqanil.
12 Tu'npetzi'n, chi tzalajxa kya'j ex
kykyaqiljo najleqe toja.

* 11:15 Dan. 7:14, 27 † 11:16 Kyaje toj ka'wnaq, 24 n-ele. * 11:18 Sal. 115:13 * 11:19 Tchi. 8:5; 16:18
* 12:2 Mi. 4:10 * 12:3 Dan. 7:7 * 12:4 Dan. 8:10 * 12:5 Is. 66:7 * 12:5 Sal. 2:9 * 12:7 Dan. 10:13,
21; 12:1 * 12:9 Gen. 3:1-7 * 12:9 Lc. 10:18 * 12:10 Job 1:9-11; Zac. 3:1

Me ay b'isb'ajilxix kye' ite' twutz tx'otx'
exqetzi'n jni' nchi kanb'in kychwin-
qil tib'aj ttxuyil a',
qu'n ate tajaw il ma ku'tz kyxola tuk'a nim
tq'oj, qu'n b'i'n tu'n, qa noq jun
jte'b'in q'ij at tzalu'n.

13 Tej tok tka'yi'n ma tij txuk qa otaq
tzaj xo'n twutz tx'otx', b'e'x ok lipe ti'jjo
qya, a otaq tzul itz'je tal. 14 Me ante' qya
b'e'x tzaj q'o'n kab'e t-xiky' tze'nku te t'iw,
tu'ntzintla tb'ant tlipin, tu'n tkanin tojjo
najb'il, a ja' nti' kynajb'ilxjal toj, najchaq
tk'atzjo txuk, a ja' tu'n tk'a'chit toj oxe
ab'q'e tuk'a niky'jin.* 15 Me atzin te ma
tij txuk b'e'x jatz t-xab'i'n a' toj ttzi, tu'n
tb'ant jun nim a', tu'ntzintla t-xi iqin qya
tu'n, tu'n tkyim. 16 Me atzin te tx'otx' onin
ti'jjo qya, qu'n b'e'x xi tjqo'n ttzi tu'n t-xi
tk'wa'n a', a otaq jatz t-xab'i'n ma tij txuk
toj ttzi. 17 Tu'npetzi'n, a ma tij txuk b'e'x
tzaj tq'oj ti'jjo qya, ex b'e'x xi' q'ojil kyi'jjo
taljo qya, aye' nkub' kynimin tkawb'il Dios,
ex aye ma chi ok lipe ti'jjo Tb'anil Tqanil
Jesús tuk'a tkyaqil kyanmin. 18 Ex atzin ma
tij txuk kub' we' ttzi ttxuyil a'.

13

Juntl txuk njatz toj ttxuyil a'

1 Ex xi nka'yi'n toj ttxuyil a' jatz juntl txuk
ikytzi'n tze'nku a ma tij.* At wuq twi' ex
lajaj tkach. Ex kyib'aj junjun tkach, attaq
jun toj kywi' tze'nku te nmaq kawil. Ex
kyib'aj junjun kywi', attaq jun b'ib'aj tok
ti'j, te yasb'il ti'j Dios.* 2 Me atzi'n txuk, a
xi nka'yi'n, ikytzin ka'yi'n tze'nku jun ma
tij wech, me kyuk'a tqan tze'nku te oso, ex
ttzi tze'nku te b'alun.* Me atzin ma tij txuk,
a attaq nej, xi q'o'nte tipi'n juntl, tuk'a
nim toklin, ex tkyaqil tkawb'il. 3 Me atzi'n
jun twi'jo tkab' txuk attaq jun ky'ixb'ine
ti'j, nyakuj otaq kyim, me atzi'n ky'ixb'ine
b'e'x q'anj. Tu'npetzi'n, i jaw ka'ylaj tkyaqil
xjal twutz tx'otx', ex b'e'x i ok lipe ti'j.
4 Tkyaqil xjal i k'ulin twutzjo ma tij txuk
tnejil, qu'n tu'n xi tq'o'n tkawb'il te tkab'
txuk. Ex ikyxjo, i k'ulin twutzjo tkab' txuk,
ex kyq'ma: Mix ti'x jun tze'nku te txuk lo.
¿Ma attzin jun aku q'ojin tuk'a?

5 Ex xi q'o'n amb'il tu'n tnimsin tib', ex
tu'n tyasin ti'j Dios, ex tu'n tkawin tib'aj
tkyaqil twutz tx'otx' toj kab'e toj ox k'al*
xjaw. 6 Ex ikytzin b'antjo tu'n: Yolin ti'j
Dios, ex xo'n yol ti'j tb'i, ex ti'j kya'j, ex
kyi'jjo najleqe toj.* 7 Ex xi q'o'n amb'il
tu'n tq'ojin kyi'j nimil, ex tu'n tkub' kyi'j
tu'n.* Ex xi q'o'n toklin tib'aj tkyaqil xjal,
a'lchaqx kye kyxe'chiltz, kytanim, kyyol, ex
kytx'otx'. 8 Tkyaqil xjal kchi k'ulil twutzjo
txuk, aye' a nya tz'ib'in kyb'i toj Tu'jil
Chwinqil,* a te' tal Tal rit, a kyim, a
tze'nkuxtaqjo t-xim Dios, a atxix na'mtaq
kub' tch'iysin tkyaqil.

9 A'lchaqx kyetz k-okil b'inte lo, b'a'n tu'n
tkub' kyb'i'n.

10 Ankye te' b'antnin ti'j tu'n tkux jpu'n toj
tze, il ti'j tu'n tkux jpu'n.
Ex ankye te b'antnin tu'n tkyim tuk'a kxb'il,
il ti'j tu'n tkyim.*

Tu'npetzi'n, ankye te', a at toklin te nimil
ti'j Dios, il ti'j tu'n tten tipin ex tnimb'il ti'j
toj tkyaqil.

Juntl txuk jatz toj tx'otx'

11 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n kyja'taq
tjatz juntl txuk toj tx'otx'. Attaq kab'e
tkach tze'nku tkachjo tal tal rit, me ikytzin
yoli'n tze'nku ma tij txuk. 12 Ex attaq
tkawb'il tze'nku te tkab' txuk, ex kub'
tb'inchin tkyaqil toj tb'i. Ex kub' tb'inchin
tu'n nim tipin, tu'n kyk'ulin tkyaqilxjal
twutz tx'otx' te' a tkab' txuk, a otaq q'anjjo
tky'ixlb'in te kyimin. 13 Ex kub' tb'inchin
nim techil tuk'a tipin, expe b'ant tu'n, tu'n
ttzaj q'aq' toj kya'j tu'n tk'u'l twutz tx'otx'
kywutzxjal. 14 Ex noq kyu'n techil, a kub'
tb'inchin toj tb'i tkab' txuk, b'e'x i kub'
sb'u'n kykyaqiljo xjal twutz tx'otx', a nya
nimilqe. Ex xi tq'ma'n tu'n kyb'inchinxjal
jun twutzb'iyiljo te nimsb'il tb'i tkab' txuk,
a otaq ky'ixb'e twi' tu'n kxb'il, a otaq
q'anj. 15 Ex xi q'o'n tipin txuk lo, tu'n t-
xi tq'o'n tchwinqil twutzb'iyiljo tkab' txuk,
tu'ntzintla ajo twutzb'iyil tu'n tb'ant ty-
olin, ex tu'n t-xi tq'ma'n, tu'n kykyim
kykyaqiljo a mi ïi k'ulin twutz. 16 Ex ikyxjo,
kub' tb'inchin tu'ntzintla kyechitjo tkyaqil
xjal twutz tx'otx'. Exla qa at kyoklin mo

* 12:14 Dan. 7:25; 12:7 * 13:1 Dan. 7:3 * 13:1 Dan. 7:8; Tchi. 17:3, 7-12 * 13:2 Dan. 7:4-6 * 13:5 Kab'e toj ox k'al, 42 n-ele. * 13:6 Dan. 7:8, 25; 11:36 * 13:7 Dan. 7:21 * 13:8 Sal. 69:28 * 13:10 Jer. 15:2

minaj, exla qa q'ininqe mo qa yajqe, exla
qa tajaw aq'untlqe, exla qa aq'nilqe, iltaq
ti'j tu'n tok kyechil ti'j tman kyq'ob' mo ti'j
kyplaj. 17 Ex mix a'ltaq aku loq'in, ex tu'n
tk'ayin qa nti'taq kyechil tok, a b'ib'aj te
txuk, mo tajlal tb'i. 18 Me taj te lu'n jun
nim nab'l. Ankye ma tz'el tniky' te, b'a'n
tu'n t-xi tniky'in alkye tajlaljo txuk. Qu'n
a tajlaljo txuk ikyxjo tze'nku tajlal ichin, a
ikyjo tze'nku lo: 666.

14

Ajo tal Tal rit kyuk'a 144,000 xjal

1 Ex ikyxjo, xi nka'yinji'y tal Tal rit, ajo
Jesús, wa'ltaq twi' wutz Sion, junx kyuk'a
144,000 xjal, a toktaq tb'i tal Tal rit ti'j
kyplaj ex tb'i Ttata.* 2 Ex jun paqx xi nb'i'n
tq'ajq'ojil tzaj toj kya'j, ikytzi'n tze'nku
tq'ajq'ojil txqan nim a', mo tze'nku ntinin
jun q'ankyaq kujxix; qu'n atzin tq'ajq'ojiljo
chnab', arpa tb'i, a nchinb'ajtztaq kyu'n
nim xjal. 3 Ex nchi b'itzintaq twutz tq'uqb'il
Dios, ex kywutzjo kyaje ajb'il te, ex ky-
wutzjo nejinel, jun b'itz ak'ajxix, a mix
a'l juntl aku b'ant tu'n, qala' o'kqexjo ajo
144,000, aye' a otaq chi kotpaj kyxoljo
ite'taq twutz tx'otx'. 4-5 Ex ayetzin xjaljo
lu'n tz'aqleqe, ex saqxix kychwinqil; mi
kub' kyb'inchin aj pajil, ex mix knet jun yol
te sb'ub'l toj kytzi,* qala' i xi lipe ti'jjo tal
Tal rit toj tkyaqil. Ex ma chi laq'et kyxoljo
tkyaqilxjal twutz tx'otx', tu'n kyok tze'nku
jun oyaj te tnejil twutz awal twutz Dios ex
twutzjo tal Tal rit.

Ayejo oxe angel

6 Ex ikyxjo, xi nka'yi'n jun angel nlipin
twutz kya'j, ex xi tq'ma'n Tb'anil Tqanil
qMan kye kykyaqil xjal, a'lchaqx kye
kytx'otx', kyxe'chiltz, kyyoltz, ex kytanim.
7 Ex nyolintaq tuk'a jun tq'ajq'ojil twi'
kuj, ex chi' kyjalu'n: Chi xob'a te Dios,
ex kynimsinksa tb'i, qu'n ma kanin tq'ijil,
tu'n kyok tkyaqilxjal toj pa'b'in twutz. Chi
k'uli'n twutzjo ax kub' b'inchinte kya'j ex
tx'otx', ttxuyil a', ex jni' xlok' a'.

8 Ex xi lipe juntl angel, a xi tq'ma'n: Ma
kub' tz'aq nim tnam Babilonia te jun majx,*
qu'n ma chi tx'ujtexjal tu'n, toj tkyaqil
twutz tx'otx', tu'n tkyaqil tachb'il.

9 Ex xi lipe jun toxin angel, a ntq'ma'n
tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix: Qa at jun ma
k'ulin twutzjo ma tij txuk, mo twutzjo
twutzb'iyil, ex qa ma txi ttziyin, tu'n tok
techil ti'j tplaj, mo ti'j tman q'ob', 10 okla
k-iky'ixjo chojb'il tu'n, kywutzjo angel, a
xjanqe, ex twutzjo tal Tal rit, a tuk'a q'aq'
ex tz'e'naq te jun majx.* Ajo chojb'il lo,
a tyab' twi' Dios, a ktzajil tq'o'n tze'nku
jun k'wab'j, a il ti'j tu'n t-xi kyk'wa'n,
a nya smo'n twutz tuk'a jun ti'.* 11 Ex
atzin tsib'iljo a k-iky'ix kyu'n, kjawix te jun
majx,* ex nti' oyb'il ti'j q'ijl ex qniky'in
kyejo i k'ulin twutzjo ma tij txuk, ex ti'jjo
twutzb'iyil, exqetzi'n xi kytziyin tu'n tok
kyechil, a tb'i.

12 Tu'npetzi'n, aye nimil, a nkub' kynimin
tkawb'il Dios, il ti'j tu'n kywe'xix kuj toj
kynimb'il.

13 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nb'i'n jun tq'ajq'ojil
tzaj toj kya'j tq'ma we'y: Tz'ib'inkujiy lu'n:
Ky'iwlinqexixjo aye kchi kyimil ja'lin ex
yajxi, aye' nimilqe ti'j qAjaw.

Twutzxixjo lo, chi Xewb'aj Xjan. Ok chi
ajlal ti'jjo kyaq'inch. Ex ajo kyaq'in k-yek'il
te' kynimb'il, aj kyxi' toj pa'b'in twutz Dios.

Ma pon tq'ijil tyab'xix twi' Dios

14 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n jun muj
sjanin wen, ex q'uqlekxtaq jun xjal tib'aj, a
ikyx ka'yin tze'nku Tk'wal Ichin.* Ex tokx-
taq jun toj twi', a b'inchin tu'n q'anpwaq,
te jun yek'b'il, qa otaq kub' ti'j tkyaqil tu'n.
Ex q'intaq jun semil tu'n, a at tste wen.
15 Ex etz juntl angel toj tja Dios toj kya'j, ex
tzaj tq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil twi' kuj, te a
q'uqletaq tib'aj muj: Atzin ja'lin, q'intzjiy
tsemila ex jo'nksjiy nimil twutz tx'otx' tu'n
kyok chmet tze'nku awal, a ma q'anix.*

16 Ante' q'uqlekxtaq tib'aj muj, b'e'x xi
tnuqpin tq'ob' tib'aj tx'otx', ex jaw tchmo'n
nimil.

17 Ex etz juntl angel toj tja Dios toj kya'j,
ex ikyxjo q'i'ntaq jun tsemil attaq tste wen.
18 Ex etz juntl angel twutz t-altar Dios toj
kya'j, a nejinel tib'aj q'aq', ex tzaj ttxko'n
tuk'a tq'ajq'ojil twi' kuj a angel q'i'ntaq

* 14:1 Ez. 9:4; Tchi. 7:3 * 14:4-5 Sof. 3:13 * 14:8 Is. 21:9; Tchi. 18:2 * 14:10 Gen. 19:24 * 14:10 Is. 51:17
* 14:11 Is. 34:10 * 14:14 Dan. 7:13 * 14:15 Jl. 3:13

tsemil, a at tste wen: Q'inktz tsemila, a at
tste wen, ex chmonksjiy tkyaqil xjal twutz
tx'otx', a nya nimil, tze'nku junjun tq'ob'
uv, a ma q'anix.
19 Ex b'e'x xi tnuqpin tq'ob' tib'aj tx'otx',
ex jaw tchmo'n xjal anetzi'n, ex b'e'x i kux
tq'o'n toj jyoj q'oj, tze'nku jun jitz'b'il ta'l
twutz uv, tu'n tex yitz'et. Ajo jitz'b'il lo
jun yek'b'il ti'j tyab' twi' Dios. 20 Atzin jyoj
q'oj, antza b'aje ti'jxi tnam.* Ex kyu'n jni'
kyimnin, etz ajqelin chiky' japin tzma ti'j
ttzi jun chej, ex pon piq'j jwe'lajaj toj jun
mutx' ajlab' ti'jile tnam.*

15

Ayejo wuq angel tuk'a wuq ky'ixsb'ajil

1 Xi nka'yi'n juntl techil nimxix toj kya'j,
tu'n kyjaw ka'ylajxjal ti'j. Atzin techiljo
lo: Wuq angel tuk'a wuq ky'ixsb'ajil, a ja'
tu'n tjapin b'aj tyab' twi' Dios twutz tx'otx'.
2 Ex xi nka'yi'n jun ti' tze'nku ttxuyil a',
a nqoptz'aj tze'nku ka'yb'il wutzb'aj, ex
smo'n tuk'a q'aq'. Ex wa'ltaq txqan xjal
ttxlaj, aye otaq chi kanb'in ti'j ma tij txuk
ex ti'j twutzb'iyil, ex ti'jjo tajlal tb'i. Ex q'i'n
arpa kyu'n, a otaq xi tq'o'n Dios kye. 3 Ex i
b'itzin ti'jjo tb'itz tal Tal rit ex te Moisés, a
taq'nil Dios.* Ex kyq'ma:
Ay qAjawa Dios nimxix tipi'n,
ex te ka'yb'ajilxjo tkyaqil tb'inchb'i'n;
ex jikyin ex twutzqexixjo ayejo tumil,
qu'n Ay, Kawil tib'aj tkyaqil tnam.
4 ¿Ankye jun nlay jaw xob' te'y, Ay qAjawa?
¿Ex ankye jun nlay jaw nimsin te tb'iy?*
Qu'n o'kx te' xjanxix.
Ex tkyaqil tnam twutz tx'otx' tzul tk'atza
k'ulil te'y,
qu'n tkyaqil taq'nb'i'n tz'aqlexix, ex ma
q'ancha'lix.*
5 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n toj kya'j, xi
jaqle ja, a ja' najle Dios.* 6 Ex tojjo ja, b'e'x i
etz wuq angel, a q'intaqjo wuq ky'ixsb'ajil
kyu'n. Ex toktaq kyxb'alin tz'umin ex
tb'anilx wen. Ex toktaq tk'alb'il kyk'u'j
b'inchin tu'n q'anpwaq ex japine tzma ttzi
kyk'u'j. 7 Ex atzin jun kyxoljo kyaje ajb'il
twutz tq'uqb'il Dios, xi tq'o'n teyile junjun
wuq angel jun laq b'inchin tu'n q'anpwaq,
nojnin tu'n tyab' twi' Dios, a itz'x te jun
majx. 8 Ex ajo tja Dios toj kya'j, b'e'x noj tu'n
sib', a tzajnin ti'jjo tqoptz'ajiyil tipin Dios.*
Ex mix a'l jun aku b'ant tu'n tokx, tzmaxi'
te' tjapin b'aj wuq ky'ixsb'ajil, a q'i'ntaq
kyu'n wuq angel.

16

Aye wuq laq te ky'ixsb'ajil

1 Ex xi nb'i'n jun tq'ajq'ojil twi' kujxix, a
etz toj tja Dios toj kya'j. Xi tq'ma'n kye wuq
angel kyjalu'n: Ku kyxi'y qolte tib'aj tx'otx'
a wuq laq, a nojnin tu'n tyab' twi' Dios.
2 Ex atzin tnejil angel xi tqonjo tlaq tib'aj
tx'otx'. Ex kyib'ajjo kykyaqiljo xjal, a
toktaq techiljo ma tij txuk kyi'j, exqetzi'n
aye nchi k'ulintaq twutzjo twutzb'iyil, b'e'x
etz jun tx'a'k kyi'j, a nya wen ex manyor
taq'linx.*
3 Ex atzin tkab' angel xi tqonjo tlaq tib'aj
ttxuyil a', ex b'e'x okjo a' te chiky' tze'nku
tchky'el jun kyimnin. Ex b'e'x i b'aj kyimjo
tkyaqiljo najleqetaq toj.
4 Ex atzin toxin angel, xi tqonjo tlaq
kyib'aj nim a' ex jni' xlok' a', ex b'e'x
chiky'ix kywutz.* 5 Ex xi nb'i'n ajo angel
nejinel te a', ex tq'ma:
Tz'aqlexix te', tu'n ma kawi'n ikyjo, Ay Dios
xjanxix, a itz'x ja'lin ex te tnejil,
qu'n ikytzin t-ximji'y kyib'aj.
6 Qu'n tu'n ma tz'el kychky'eljo aye nimilqe,
ex aye ma chi yolin ti'ja.
Me atzin ja'lin, ma txi tq'o'njiy chiky' te t-
xel, tu'n t-xi kyk'wa'n.
Qu'n ikytzin nkyqani'n tu'n kyb'inchb'in
nya wen ti'ja.
7 Ex xi nb'i'n tq'ajq'ojil t-altar Dios,
a tq'ma: Ikytzi'n Tata Dios, a nimxix
tipi'n. Ma kawi'n tuk'a tumil twutzxix ex
tz'aqlexix.
8 Ex atzin tkyajin angel xi tqonjo tlaq
tib'aj q'ij, ex xi q'o'n toklin q'ij tu'n
kytz'e'yxjal tu'n, tuk'a q'aq'. 9 Ex kykyaqilx-
jal i b'aj tz'e'y kujxix wen, me nti' ajtz ti'j
kyanmin, ex mix i nimsin tb'i Dios, a at
toklin kyib'aj kykyaqil ky'ixsb'ajil lo, qala'
i yolb'in ti'j.

* 14:20 Is. 63:3; Tchi. 19:15 * 14:20 Jwe'lajaj toj jun mutx' ajlab', 75 leguas (mo 300 kilómetros) n-ele toj kastiy.
* 15:3 Ex. 15:1-18 * 15:4 Jer. 10:7 * 15:4 Sal. 86:9 * 15:5 Ex. 38:21 * 15:8 Ex. 40:32-35; 1Re. 8:10-11; 2Cr. 5:13-14; Is. 6:4 * 16:2 Ex. 9:10 * 16:4 Ex. 7:17-21 * 16:10 Ex. 10:21

10 Ex atzin tjwe'yin angel xi tqonjo tlaq
tib'aj tq'uqb'iljo ma tij txuk ex atzin
tkawb'il b'e'x kyij toj qniky'in.* Ex ayetzin
xjal i ok ten b'a'lte kyaq' tu'n tkyixk'ojil,
11 me mix tu'n ikyjo, mix ajtze ti'j kyanmin
tu'n kyb'inchin nya wen, a nb'anttaq kyu'n.
Qala', i yolb'in ti'j Dios te toj kya'j kujxix
wen, tu'n tpajjo tkyixk'ojil exsin tkyixk'ojil
tx'a'k kyi'j.

12 Ex atzin tqaqin angel xi tqonjo tlaq
tib'ajjo ma tij nim a', Eufrates tb'i, ex atzin
nim a', b'e'x tzqij,* tu'n tjqet jun b'e kye
nmaq kawil, junx kyuk'a kyxo'l q'aq', aye'
i tzaj te elnix. 13 Ex i nli'y oxe taq'nil tajaw
il, nyakuj ẍulma'qe, i etz toj ttzi ma tijxix
txuk, a iky ka'yin tze'nku xmatx, ex toj ttzi
tkab' txuk, ex toj ttzi toxin txuk, a ok tq'o'n
tib' te jun yolil Tyol qMan. 14 Ayejo taq'nil
tajaw il lo, a nimtaq techil nb'ant kyu'n te
sb'ub'l, ex tu'n kyjaw ka'ylajxjal kyi'j. Ex
i etz chmol te tkyaqiljo nmaq kawil twutz
tx'otx', junx kyuk'a tkyaqil kyxo'l q'aq',
tu'ntzintla kyq'ojin toj nintz tq'ijil Dios, a
nimxix tipin.

15 Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n Jesús:
Kyka'yinktzi'n, loqin chin ul, a nti' b'i'n
kyu'n, tze'nku jun ileq'.* Tu'npetzi'n,
ky'iwlinqexixla kye', aye' ma chi tzaj
sak'paj toj kynimb'il, ex ma b'ant kyten,
tu'ntzin mi chi ele toj kytx'ixew, tze'nku
jun xjal nb'eteje ẍb'iq kywutz txqantl.

16 Ex aye oxe taq'nil tajaw il i etz chmol
te tkyaqiljo nmaq kawil tojjo tx'otx' Ar-
magedón,* a n-ele toj kyyol aj Judiy.

17 Ex atzin twuqin angel xi tqonjo tlaq toj
kyq'iq', ex tzmax ja' najle Dios toj kya'j,
tzaj jun tq'ajq'ojil kujxix wen, ex tq'ma: Ma
japin b'aj ja'linch. 18 Ex b'e'x tzaj qoptz'aj
xloq'lin kya'j, ex txqan tq'ajq'ojil ntinin
wen, ex poq'le q'ankyaq. Ex b'e'x tzaj
lu'lin tx'otx' tu'n jun kyaqnajnab',* a nimx-
ixtl tze'nku tkyaqil kyaqnajnab' atxix ojtxe.
19 Ex tzaj tna'n Diosjo nim tnam Babilonia,
tu'n kyxi tkawin tuk'a nimxix tyab' twi',
tze'nku tu'n t-xi tq'o'n jun k'wab'j, k'axix
wen, a il ti'j tu'n t-xi kyk'wa'n, a nya smo'n
twutz tuk'a jun ti'.* Ex ajo nim tnam, b'e'x
kub' pax toj oxe elnin, ex tkyaqil tnam
twutz tx'otx' b'e'x i tzaj yuch'j. 20 Ex tkyaqil
tx'otx' toj ttxuyil a' b'e'x i xi mulq'aj, ex jni'
wutz, b'e'x i b'ajel naj.* 21 Ex b'e'x tzaj tz'aq
kyib'ajxjal nim saqb'aqin toj kya'j, b'alaqa
wajxaq almud talil junjun.* Me ayetzinx-
jal, b'e'x i b'aj ok ten yasil ti'j Dios, noq
tu'n tpajjo nim saqb'aqin, qu'n nimxixjo
ky'ixsb'ajil tu'njo lo.

17

Jun kawb'il tib'ajjo qya, a ky'a'jil

1 Ex tzajtzin jun kyxoljo wuq angel, a
tzyul te' wuq laq, ex tzaj tq'ma'n we'y: Ku
tzaja, ex kxel nyek'inji'y tkawb'il Dios, a
kujxix wen, a ktzajil tib'ajjo qya, a manyor
ky'a'jil, a q'uqlek kyib'ajjo ma nintz a'.*
2 Kykyaqil nmaq kawil te twutz tx'otx' o chi
ky'a'jin tuk'a, ex kykyaqiljo najleqe twutz
tx'otx' ma chi ok aj pajil tuk'a, nyakuj ma
txi tx'ujte tuk'a q'e'n.*

3 Attaq tipin Xewb'aj Xjan wib'aja, ex toj
jun wutziky'a nli'y, ex ajo angel xi q'i'n we'y
tojjo tx'otx', a nti' kynajb'ilxjal toj. Antza,
oke nka'yi'n jun qya iqintaq tu'njo ma tij
txuk kyaq ti'j, a ja' tz'ib'intaq ila' b'ib'aj ti'j,
te yasb'il ti'j Dios.* Ex attaq wuq twi' ex
lajaj tkach. 4 Atzin qya lu'n toktaq t-xb'alin,
tze'nku t-xb'alin q'inin, kyaq ka'yin. Ex
nojnin ti'j tu'n q'anpwaq, ex ila' wiq tal ab'j
ntz'iltz'in wen. Ex q'i'ntaq jun vas toj tq'ob'
b'inchin tu'n q'anpwaq, nojnin kyuk'a jni'
til ex tkyaqil ttz'ilil tky'a'jb'in.* 5 Ex toktaq
jun b'ib'aj ti'j tplaj, a mix a'l aku tz'el tniky'
te, a ntq'ma'n:

A nim tnam Babilonia, a kynana kykyaqil
ky'a'jil, ex ttxuyil jni' ttz'ilil ky-
achb'ilxjal twutz tx'otx'.

6 Ex el nniky'a te qa otaq tx'ujte qya tu'n
kychky'eljo nimil ti'j Jesús, aye' a otaq chi
kyim, noq tu'n tpajjo i yolin ti'j.

Atzaj te' tok nka'yinji'y lu'n, b'e'x in jaw
ka'ylaja. 7 Tu'npetzi'n, b'e'x tzaj tq'ma'n
angel we'y: ¿Tiqu'n njaw ka'ylaja? Kxel
nchiky'b'i'n te'y a t-xilin qya, a mix a'l n-
el tniky' te, exsin ma tij txuk, a iqilte, a at
wuq twi' ex lajaj tkach.

* 16:12 Is. 11:15-16 * 16:15 Mt. 24:43-44; Lc. 12:39-40; Tchi. 3:3 * 16:16 2Re. 23:29; 2Cr. 35:22 * 16:18 Tchi. 8:5; 11:13, 19 * 16:19 Is. 51:17 * 16:20 Tchi. 6:14 * 16:21 Ex. 9:23-24; Tchi. 11:19 * 17:1 Jer. 51:13 * 17:2 Is. 23:17; Jer. 51:7 * 17:3 Tchi. 13:1 * 17:4 Jer. 51:7

8 Atzin ma tij txuk, a ma tli'y, atzi'n a
attaq ojtxe, a nti' ja'lin, me il ti'j tu'n tjatz
juntl maj tojjo jul te kawb'il, a nimxix t-xe,
a na'mtaqx txi' toj najin te jun majx.* Ex
ayetzi'n ite' twutz tx'otx', b'e'x kchi jawil
ka'ylaj, aj tok kyka'yin ma tij txuk, a attaq
ojtxe, a nti' ja'lin, me il ti'j tu'n tul juntl
majl. Aye xjal lo, nya tz'ib'in kyb'i tojjo
Tu'jil Chwinqil, a atxix te' ttzaj tch'iysin
Dios twutz tx'otx'.*

9 Me taj te lu'n jun nim nab'l kye' kyaj tu'n
tel kyniky' te: Ayetzi'n wuq twi', ntyek'in
wuq wutz, a ja' q'uqle qya tib'aj. Ex ikyxjo
nyek'in wuq nmaq kawil. 10 Kyxoljo wuq, at
jwe' ma chi iky', ex jun nkawin ja'lin, ex
juntl na'm tul. Me ajtzin tuljo a na'm tul
kyxoljo wuq, nya nim tqan ktenb'il. 11 Ex
ante ma tijxix txuk, a attaq ojtxe, me a nti'
ja'lin, atzin twajxaqin nmaq kawil, ikyxjo
tze'nku wuql nmaq kawil. Ex kxe'l toj najin
te jun majx.

12 Me ayetzin lajaj tkach, a ma tli'y,
ayetzi'n lajaj nmaq kawiljo, a na'm t-xi xkye
tu'n kykawin.* Me ok ktzajil q'o'n kyoklin
te kawil junx tuk'a ma tijxix txuk, me noq
te jun paq. 13 Ayetzi'n lajaj nmaq kawil kchi
kyjel toj wen, ex kxel kyq'o'n kyoklin ex
kykawb'il teyile junjun tejo ma tijxix txuk.
14 Ex ok chi q'ojil ti'jjo Jesús, a tal Tal rit. Me
ante Jesús k'wel kyi'j tu'n, qu'n a te' Tajaw
kyib'aj tkyaqil tajaw, ex Kawil tib'aj tkyaqil
kawil. Ex ayetzi'n ite' tuk'a o chi txket, ex o
chi jaw sk'o'n tu'n Dios, ex o chi ok lipe ti'j
te jun majx.

15 Ex tzaj tq'ma'nl angel we'y: Ex ayetzi'n
ma nintz a' o chi tli'y, a ja' q'uqlekxi' a
ky'a'jil, ayetzi'n tnamjo, ex xjal, ex kyyol,
ex jni' tx'otx'. 16 Ex ayetzi'n lajaj tkach i
tli'y ti'jjo ma tij txuk, ayexjo lajaj nmaq
kawil, ex ajo ma tij txuk, ok k-elil kyiky'injo
qya, a ky'a'jil. Ex kyjel kytzaqpi'n ẍb'iq,
ex kxel kychyo'n tchib'jil, ex k'wel kypatin
tu'n q'aq'. 17 Qu'n ate Dios k'welix q'onte
toj kyanmin tu'n tkub' kyb'inchin tze'nku
taj. Noq tu'n kykyij lajaj nmaq kawil toj
wen, tu'n t-xi kyq'o'n kyoklin te ma tij txuk,
tzmaxi' aj tjapin tze'nkuxjo o tq'ma Dios ti'j
tkawb'il tib'ajjo qya, a ky'a'jil.

18 Atzin qya, a ma tli'y, atzi'n nmaq
tnamjo a nkawin tib'ajjo tkyaqil nmaq
kawil twutz tx'otx'.

18

B'e'x naj tnam Babilonia

1 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n juntl an-
gel, kyja'taq tku'tz toj kya'j tuk'a nim
tkawb'il, ex ante tx'otx' b'e'x qoptz'aj tuk'a
tqoptz'ajiyil. 2 Ex tuk'a tq'ajq'ojil twi', xi
tq'ma'n kujxix wen:

Ma kub' tz'aq nim tnam Babilonia te jun
majx a aj ky'a'jil,* ex ma tz'ok te
kyja taq'nil tajaw il, ex te kytxu
tkyaqil ajb'il te. Ex ma tz'ok te
kypaqb'il pich', a nya wenqe, ex
manyor tz'ilqe.*

3 Qu'n tkyaqilxjal twutz tx'otx' ma txi
kyq'on kyib' toj ky'a'jin, tze'nku
tu'n kytx'ujte tuk'a tkyaqil ky-
achb'il, a kub' b'inchit toj tnam
anetzi'n.

Tkyaqil nmaq kawil twutz tx'otx' ma chi
ky'a'jin tuk'a,

ex kykyaqiljo xk'amil ma chi q'inimix
noq tu'n kyk'aẍjil ma wi'yin kyu'n
aj Babilonia; xb'ajxi kylaq'o'n te
kytzeqb'il.

4 Ex xi nb'i'ntla juntl tq'ajq'ojil twi' tzaj toj
kya'j, ex tq'ma:

Ku kyetza tojjo tnam lo, ayi'y ma chi oka te
Ntanima, tu'ntzin mi chi b'inchini'y
il kyuk'a, ex tu'ntzin mi pon kanin
ky'ixsb'ajil kyib'aja, tze'nku kye.*

5 Qu'n atzin nim kyil nyakuj ma jaw ch'uqit
tzmax toj kya'j.* Ex ma tzaj tq'oj
Dios ti'j kyil.

6 Kyq'onxa t-xel kyejo xjal aj Babilonia,
tze'nku ma tzaj kyq'o'n kye txqantl.

Ex kychjonxa kab'e maj t-xel tze'nkuxjo
ntqanin.*

Ajo kyachb'il xi kysuqin kyexjal, ma tz'ok te
nim kyil, tze'nku jun k'wab'j k'axix
wen.

Atzin ja'lin, kyq'onxa juntl kyk'wa'
kab'e maj k'axixtl tze'nku xkub'
kyb'inchin kye txqantl.

7 Kyq'onxa yajb'il, tu'n tiky'x kyu'n,
tze'nkuxjo otaq txi kyq'o'n kyib'

* 17:8 Dan. 7:3; Tchi. 11:7 * 17:8 Sal. 69:28 * 17:12 Dan. 7:24 * 18:2 Is. 21:9 * 18:2 Is. 13:21; Jer. 50:39
* 18:4 Is. 48:20; Jer. 50:8 * 18:5 Jer. 51:9 * 18:6 Sal. 28:4; 137:8; Jer. 50:29

nej, tu'n kynimsin kyib', ex tu'n
kytzeqin ti'j tkyaqil. Qu'n ma kub'
kyximin toj kyanmin:
Loqin we q'uqleqi'n tzalu'n tze'nku
jun qya kawil, qu'n nya o kyim we
wuk'a. Ex nlayxla chin b'isin we',
chi'.
8 Tu'npetzi'n, toj jun q'ij, ktzajil ky'ixsb'ajil
kyi'j: Aye kyimin, yajb'il kyi'j ex
wa'yaj.*
Ex ajo kytanima ktz'e'yil tu'n q'aq'.
Qu'n ate Dios, a qAjaw, a Kawil kyib'aj,
nimxix tipin.
9 Ayetzi'n nmaq kawil twutz tx'otx', aye'
ẍi ky'a'jin ex ẍi ten tojjo tzeqb'il kyuk'a xjal
toj tnam Babilonia, okxla kchi oq'il, ex kchi
lab'il ti'j, aj t-xi kyka'yin tsb'eljo tnam, aj
tb'aj tu'n q'aq'. 10 Ex okla kchi kyjel ten
najchaq tu'n kyxob'il ti'jjo kawb'il, ex ok
kyq'ma':
Ay, b'isb'ajilxla te tey, ay, nim tnam Ba-
bilonia, ajo attaq nim tipi'n. Qu'n
noq toj jun paqx s-ul tkawb'il Dios
tib'aja.*
11 Ex ayetzi'n k'ayil twutz tx'otx', ex okxla
kchi oq'il, ex kchi lab'il ti'jjo tnam lo, qu'n
mix a'l kxel laq'onte jni' kyk'aẍjil, a at-
taq: 12 Nim kyiqitz te q'anpwaq ex saqpwaq,
tkyaqil wiq ab'j ntz'iltz'in wen, tu'n tokx
te kyuxjal, ex jni' a wi'yil, a jatz toj ttxuyil
a', a perlas tb'i, ex jni' xb'alin tz'umin ex
tb'anilx wen, ex seda, a ila' wiq ka'yin,
tze'nku kyaq, ex manyor wi'yilxix; ex nim
kyiqitz te tz'lan tb'anilxix, ex kykyaqil wiq
ti' b'inchin tu'n tste ma tij txuk a tzajnin na-
jchaq, ex tu'n tze tb'anil, ex tu'n q'ankxb'il
ex tu'n kxb'il; ex jni' kyiqitz tb'anil ab'j
te b'inchb'il ja; 13 ex jni' kyiqitz canela, ex
tkyaqil wiq k'ok'jsb'il, ex pon, ex jupsb'il, ex
ila' wiq q'anb'il, ex q'e'n, ex aseyt, ex tuk'ax
jarin che'n wen, ex triy; ex ikyxjo tzaj kyi'n
chej, a njax kyiqitz, ex rit, ex b'a'n chej, ex
iqb'il q'inin, ex majqexpe tal xjal, tu'n kyxi
k'ayit, tu'n kyok te aq'nil te jun majx. 14 Ex
kxel kyq'ma'n te tnam lu'n:
Atzin ja'lin, nti' tkyaqiljo lob'j, a tb'anilx
wen, a npontaq tk'u'ja ti'j.
Ex tkyaqiljo tq'inimila, ex jni' tzeqb'il, a
attaq, ma naj te jun majx.
15 Ex ayetzi'n k'ayil, a ma chi suqin
tkyaqiljo lo, b'e'x i q'inimix tu'n tpwaqjo
tnam lo, okla kchi kyjel ten najchaq tu'n
kyxob'il ti'jjo kawb'il, ex okla kchi oq'il, ex
ok kchi lab'il, 16 ex okla kyq'ma':
Ay, b'isb'ajil tejo nim tnam Babilonia.
Ikytaqtzi'n tze'nku jun qya, toktaq t-
xb'alin, tz'umin ex wi'yilxix, a kyaq
ka'yin, ntilk'aj wen tu'n q'anpwaq
ex tkyaqil wiq ab'j ntz'iltz'in wen.
17 Ex te jun paqx ma najjo q'inimil lo.
Ex tkyaqiljo nejinel toj bark, exqetzi'n
xjal, a iqintaq kyu'n, ex jni' nchi aq'nin toj,
ex kykyaqiljo nchi kanb'in tib'aj ttxuyil a',
kchi kyjel ten najchaq. 18 Ex aj t-xi kyka'yin
tsb'eljo q'aq' te yuch'b'il ti'jjo tnam, kxel
kyẍch'i'n: ¿Ma attaqtzin juntl tnam attaq
tze'nku a nim tnam lo? 19 Ex jax kychto'n
quq tib'aj kywi' te jun yek'b'il ti'jjo lab'il, ex
nchi oq', ex nchi jaw ẍch'in:
Ay, b'isb'ajil tejo nim tnam. Tu'n nim
tq'inimila, ma chi q'inimix tkyaqiljo
a attaq kybark toj ttxuyil a'.
Ex noq toj jun paqx, ma kub' yuch'j te jun
majx.*
20 Me chi tzalajxa ti'jjo yuch'b'il ti'jjo tnam
lo, ayi'y toj kya'j: Ayi'y nimil, ex
ayi'y tsanjil Jesús, ex jni' yolil Tyol
Dios.
Qu'n ma kawin Dios kyib'ajjo xjal toj
tnam lo, te t-xeljo tkyaqil otaq kub'
kyb'inchin kyi'ja.*
21 Ex tzaj jun angel nim tipin, ex ja ti'n jun
ma tij ab'j, tze'nku jun ab'j te cheb'l triy, ex
jun paqx xi t-xo'n toj ttxuyil a', ex tq'ma te
tnam:
Ex ikytzin kxela xoyite' tzma kumnix, ay
tnam Babilonia, ex knajila te jun
majx.*
22 Ex nlayxla b'ijte toja, ajo chnab' arpa,
ex xux, ex chun,* nixpe alkye jun
aq'nil.
Ex nlayxla b'ijte tq'ajq'ojil ab'j cheb'l triy.
23 Ex nlayxla k'antl tzaj toja.
Ex mix jtojx tu'n tb'ijte chnab' te
mejeb'lin,*
exla qa aye k'ayil toja, i ok te nmaq xjal te
twutz tx'otx'.

* 18:8 Is. 47:8-9 * 18:10 Ez. 26:16-18 * 18:19 Ez. 27:25-26 * 18:20 Jer. 51:48 * 18:21 Jer. 51:63-64; Ez. 26:21 * 18:22 Ez. 26:13 * 18:23 Jer. 25:10

Qu'n noq tu'njo tyuẍb'i'n, i kub' tsb'u'nejiy
tkyaqilxjal twutz tx'otx'.
24 Qu'n tojjo tnam lo ma knetjo ky-
chky'eljo yolil Tyol Dios, junx kyuk'a jni'
nimil, ex kykyaqiljo i kub' b'yo'n twutz
tkyaqil twutz tx'otx'.*

19

1 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nb'i'n jun tq'ajq'ojil
nyakuj tq'ajq'ojil twi' nimku xjal toj kya'j.
Nkyq'ma'n:
¡Aleluya! Nimxitjo tb'i qMan Dios; ajo
kolb'il, ex tqoptz'ajiyil ex nimxix
tipin, qu'n teqe te qMan Diosjo.
2 Qu'n nkawin jikyinxix wen ex twutzxix.
Qu'n ma kawin kujxix wen tib'ajjo qya, a
ky'a'jil, qu'n ma chi najxjal tu'n,
tu'njo tky'a'jb'in ex tkyaqil wiq il
kub' tb'inchin kyuk'a.
Ma tzaj tq'o'n Dios t-xel tejo qya, tu'njo
otaq chi kub' tb'yo'n aye taq'nil,
noq tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil.*
3 Ex jun paqx tzaj kyq'ma'n juntl majl:
¡Aleluya! Nimxitjo tb'i qMan Dios.
Qu'n b'e'x xi q'o'n qya lo toj q'aq' te jun
majx,
ex ajo tsib'il nlayx kub' qen.*
4 Ex ayetzi'n kyaje toj ka'wnaq* nejinel,
exqetzi'n kyaje ajb'il twutz tq'uqb'il Dios, i
kub' muk'e tzmax twutz tx'otx', ex i k'ulin
twutz Dios, ajo q'uqletaq toj tq'uqb'il. Ex
kyq'ma: Nimxit tb'iy. Ikyxitjo. ¡Aleluya!
5 Ex b'ijte tzmax toj tq'uqb'il toj kya'j, jun
tq'ajq'ojil twi', a ntq'ma'n:
Kynimsinksa tb'i qDios, kykyaqila nchi
ajb'i'n, ex at tchewil Dios kyi'ja, exla
qa nmaq xjal mo minaj.*
6 Ex xi nb'i'n nyakuj tq'ajq'ojil twi' txqan
xjal, mo tze'nku ntinin nim a', mo tze'nku
q'ankyaq npoq'le wen.* Ex tq'ma:
¡Aleluya! Ma txi xkye tu'n tkawin te jun
majx a qAjaw, a qDios nimxix tipin.
¡Nimxitjo tb'i!
7 Qo tzalajx, ex qo tze'je, ex qq'onx nimb'il
te.
Qu'n ma kanin tq'ijiljo mejeb'lin te tal Tal
rit.
Ex atzin t-xu'jil ma b'ant tten.
8 Ex ma txi q'o'n amb'il te, tu'n tok t-
xb'alin tz'umin ex tb'anilx wen, a
saqxix ex nqoptz'aj wen. (Atzin
xb'alin tz'umin ex tb'anilx wen,
jun techil ti'jjo kyb'inchb'in tz'aqle
kyejo kykyaqil nimil, aye ma tz'el
kypa'n kyib', tu'n kyajb'in te Dios.)
9 Ex ajo angel tzaj tq'ma'n we'y:
Tz'ib'inkujiy lu'n: Ky'iwlinqexixjo aye ma
txi txokle tojjo nintz q'ij te mejeb'lin tejo
tal Tal rit.*
Ex tzaj tq'ma'n we'y: Ayetzin yol lu'n
twutzxix te Diosqe.
10 B'e'x in kub' meje'y t-xe tqan angel,
tu'n nk'ulin te. Me tzaj tq'ma'n we'y: Mi
kub' tb'inchinjiy ikyjo, qala' k'uli'n twutz
Dios. Qu'n aq'nilqin we' tze'nkuxjo te, junx
kyuk'a termana, aye lipcheqek ti'jjo Tb'anil
Tqanil Jesús. Qu'n atzin Tb'anil Tqanil
ti'j Jesús, atzin t-xilin kyyoljo tkyaqil nchi
yolin ti'j tojjo u'j lo.

A chejil tib'ajjo chej sjanin ti'j

11 Ex nli'y kya'j jqo'ntaq,* ex etz anq'in
jun chej sjanin ti'j. Ex atzin nchejin tib'aj
toktaq tb'i Tz'aqle ex Twutzxix, qu'n tuk'a
tumilxix nkawine ex njyone q'oj. 12 Ex
ayetzin tb'aq' twutz nchi tilk'aj tze'nku taq'
q'aq',* ex tokxtaq toj twi' nimku yek'b'il
te nmaq kawil. Ex attaq jun tb'i tz'ib'ink
ti'j, a mi ojtzqi'n kyu'nxjal, qala' o'kxtaqte
n-el tniky' te. 13 Ex toktaq jun t-xb'alin
uk'tzin t-xe tqan tuk'a kychky'eljo tajq'oj.
Ex atzin tb'i chejil lo, atzin Tyol Dios. 14 Ex
lipcheqek ti'j txqan xo'l q'aq' te toj kya'j,
toktaq kyxb'alin tz'umin ex tb'anilx, sjanin
ka'yin, ex nti' ch'in tz'il ti'j. Ex ite'kxtaq
kyib'aj chej sjanin kyi'j. 15 Ex n-etztaq toj
ttzi tnejil chejil jun kxb'il tze'nku machet
tb'anilx tste, tu'ntzin kyky'ixsb'aj tkyaqil
nmaq tnam twutz tx'otx' tu'n. Ex kkawil
kujxix kyib'aj tuk'a jun var, a kxb'il.* Ex
k'wel tyek'inxix tyab' twi' Dios, a nimxix
tipin, noq tu'n tkawin Crist kyi'j aj il,
tze'nku jun xjal nkub' tyitz'o'n ta'l twutz uv
tu'n tqan.* 16 Ex tz'ib'inktaq ti'j t-xb'alin ex
ti'j tkux a b'ib'aj lo: A Kawil tib'aj tkyaqil
kawil, ex a tAjaw Tkyaqil tib'aj tkyaqil ta-
jaw.

* 18:24 Jer. 51:49 * 19:2 Deu. 32:43 * 19:3 Is. 34:10 * 19:4 Kyaje toj ka'wnaq, 24 n-ele. * 19:5 Sal. 115:13 * 19:6 Ez. 1:24 * 19:9 Mt. 22:2-3 * 19:11 Ez. 1:1 * 19:12 Dan. 10:6 * 19:15 Sal. 2:9 * 19:15 Is. 63:3; Jl. 3:13; Tchi. 14:20

17 Ex jun paqx nli'y jun angel wa'ltaq
twutz q'ij. Ex jaw ẍch'in kujxix wen kye
tkyaqiljo pich', aye k'utzqe, a nchi lipin
twutz kya'j. Chi' kyjalu'n: Ku kytzaja,
ex kychmom kyib'a, tu'n kyula toj nmaq
wa'n te tkawb'il Dios, 18 tu'ntzintla kywa'n
kychib'jil nmaq kawil, ex jni' nejinel kye
xo'l q'aq', ex kye ichin nimxix kyipin, ex ky-
chib'jil chej kyuk'axjo ite'kx chejil kyib'aj,
ex kychib'jil tkyaqilxjal, exla qa aq'nil mo
tajaw aq'untl, mo qa nmaq xjal mo minaj.*
19 Ex nliji'y tkab' ma tij txuk exqetzi'n
nmaq kawil twutz tx'otx' kyuk'ax tkyaqiljo
xo'l q'aq' otaq b'aj kychmo'n kyib', tu'n
kyq'ojin ti'jjo Crist, a nchejintaq tib'aj tchej
ex kyi'j kykyaqil tuk'a. 20 Me ante' ma tij
txuk b'e'x xi tzyu'n junx tuk'a a txuk, a
yolil niky'j yol, a otaq b'ant nimku techil
toj tb'i tkab' txuk, noq tu'n kykub' tsb'u'n
txqan xjal, aye' otaq txi kyq'o'n kyib' tu'n
tok kyechil, a techiljo ma tij txuk, ex tu'n
kyk'ulin twutzjo twutzb'iyil. Atzin ma
tij txuk tuk'axjo txuk niky'il yol, b'e'x xi
xo'n itz'qe toj ttxuyil q'aq', a nk'ant tuk'a
tk'ok'jil tz'e'naq.* 21 Ex kykyaqiljo txqantl
b'e'x i kub' b'yo'n tuk'a kxb'il tb'anilx tste,
a etz toj ttzi Crist, a nchejintaq tib'ajjo chej.
Ex tkyaqil pich', aye' k'utzqe, i noj tu'n
kychib'jil kyimnin.

20

Aj tkawin Crist mil ab'q'e

1 Ex nliy jun angel tzaj toj kya'j, a q'i'ntaq
tal ja tu'n, a taljo jul te tkawb'il Dios kyib'aj
tkyaqil aj il, a nimxix t-xe. Ex q'i'n jun
ma tij kaden tu'n, toj tq'ob'. 2 Ante angel
ok ttzyu'n ajo ma tijxix txuk, a iky ka'yin
tze'n xmatx, aj ma tij kan attaq ojtxe, a
tajaw il, a satanás tb'i;* ex ok tk'lo'n toj mil
ab'q'e. 3 Ex xi t-xo'n tojjo jul te kawb'il, a
ja' kuxe tjpu'ne, ex kub' tq'on jun kujsb'il
te' jupb'ilte, tu'ntzin mi sb'u'netl tib'aj
tkyaqil xjal twutz tx'otx', tzmaxi' aj tjapin
mil ab'q'e. Tb'ajlinxi' mil ab'q'e, kjawitz
tzaqpet jun jte'b'in q'ij.
4 Ex nliy txqan q'uqb'il, ex kyib'ajjo
q'uqb'il q'uqleqetaqjo a otaq txi kyk'mo'n
kyoklin tu'n kykawin kyib'ajxjal.* Ex nliy
kyanminjo aye a otaq tz'el k'uẍb'in kywi'
noq tu'n tpajjo nchi yolin ti'j Jesús, ex tu'n
tpajjo Tb'anil Tqanil ti'j Dios, a aye' mi ẍi
k'ulin twutzjo ma tijxix txuk ex twutzjo
twutzb'iyil, ex mi xi kyq'o'n kyib' tu'n kyok
kyechil ti'j kyplaj mo ti'j kyq'ob'.* Ex
nliy, te' kyjaw anq'intl, ex i kawin junx
tuk'a Crist tojjo mil ab'q'e. 5 (Me ayetzin
kye txqantl kyimnin, mix i jawe anq'intl
tzmaxi' aj tjapin mil ab'q'e.) Atzin tnejil
anq'b'iljo. 6 Ky'iwlinxix, ex xjanqe aye, a at
kyoklin ti'j tnejil anq'b'il, qu'n atzin a tkab'
kyimin nti' tipin kyib'aj; qala' kchi okil te
pale te Dios ex te Crist, ex kchi kawil tuk'a
toj mil ab'q'e.

A tkawb'il Dios tib'aj tajaw il

7 Ajtzin tjapin b'ajjo mil ab'q'e, atzin sa-
tanás k-elil tzaqpet ja' k'lo'me, 8 ex kjawitz,
tu'n tsb'u'n tib'aj tkyaqilxjal toj tkyaqil
nmaq tnam twutz tx'otx', a Gog ex Magog.*
Ex ktzajil tchmo'n, tu'n kyxi' toj jyoj q'oj.
Ma nintz kyb'aj, tze'nku tz'awin ttzi ttxuyil
a'. 9 Aye xjal kchi tzajil toj tkyaqil twutz
tx'otx', tu'n kychmo'n kyib' kyi'jile Ttanim
Dios ex ti'jile tnam, a k'u'jlin tu'n. Me
ate Dios ktzajil q'onte q'aq' toj kya'j, tu'n
kytz'e'y te jun majx. 10 Ex a tajaw il, a otaq
kub' sb'u'nkye, b'e'x xi xo'n tojjo ttxuyil
q'aq', a at tk'ok'jil tz'e'naq, a ja' otaq chexe
xo'ne' a tkab' ma tij txuk ex ajo txuk, a
b'inchil niky'j yol. Axsi kchi ky'ixsb'ajile
te jun majx, q'ijtl ex qniky'in toj tkyaqil
tab'q'eyil.

A pa'b'in twutzjo q'uqb'il, a sjanin ti'j

11 Tb'ajlinxi' ikyjo, nliy jun ma tij q'uqb'il,
a sjanin ka'yin, ex nliy Crist q'uqletaq toj.
Ex ajo tx'otx' ex kya'j b'e'x kchi k'wel naj
twutz Crist, ex mi chi knet te jun majx. 12 Ex
nliy tkyaqil kyimnin; jni' nmaq xjal ex aye
yajqe, wa'lqetaq twutz q'uqb'il. Ex b'e'x i
jaw jqetjo u'j, ex ikyxjo juntl u'j, a U'j te
Chwinqil. Ayetzin kyimnin i kub' kawin
tze'nkuxjo otaq b'ant kyu'n, tze'nkuxjo
tz'ib'intaq kyojjo u'j.* 13 Ex ajo ttxuyil a' i
tzaj tq'o'njo kyimnin, a ite'taq toj. Ex ikyxjo
kynajb'il kyimnin b'e'x i tzaj tq'o'n aye ky-
imnin ite'kxtaq toj. Ex kykyaqilx i kawajtz
teyile junjun tze'nkuxjo kyb'inchb'in. 14 Ex

* 19:18 Ez. 39:17-20 * 19:20 Tchi. 13:1-18 * 20:2 Gen. 3:1 * 20:4 Dan. 7:9, 22; Mt. 19:28; Lc. 22:30 * 20:4 Tchi. 6:9 * 20:8 Ez. 38:1-16 * 20:12 Dan. 7:9-10 * 20:14 Mt. 25:41

kykyaqiljo toj kynajb'il kyimnin, b'e'x i xi xo'n tojjo ttxuyil q'aq'. Me ante' ttxuyil q'aq', a tkab' kyimnin, a te jun majx.* 15 Ex antza i xi xo'ne' aye' mix kneta kyb'i tojjo U'j te Chwinqil.

21

Atzin ak'aj kya'j exsin ak'aj tx'otx'

1 Tb'ajlinxi' ikyjo, nliy jun kya'j ak'aj ex jun tx'otx' ak'aj, qu'n ajo tnejil kya'j exsin tnejil tx'otx' otaq chi kub' naj.* Ex nti'taqljo ttxuyil a'. 2 Ex nliji'y tnam xjan, a ak'aj Jerusalén, a tzaj te Dios toj kya'j.* Ajo tnam b'antnin tten tze'nku jun txin otaq b'aj ok t-xb'alin, tu'n t-xi' tuk'a tchmil.* 3 Ex nb'iy jun tq'ajq'ojil kujxix tzaj toj q'uqb'il toj kya'j, ex tq'ma: A tnajb'il Dios ma tzul kyxolxjal ja'lin. Knajal kyuk'a, ex ayetzin xjal kchi okil te Ttanim, ex axte k-okil te kyDiosxjal.* 4 Ex k-elil tsu'n ta'l kywutz, a ja' nti'l kyimin ex oq'il ex lab'il ex kyixk'oj, qu'n tkyaqilxjo attaq nej ma tziky'.*

5 Tu'npetzi'n, a q'uqletaq toj tq'uqb'il tzaj tq'ma'n: ¡Ka'yinxa! Tkyaqilx ma tz'ok te ak'aj wu'n.

Ex ikyxjo tq'ma: Tz'ib'inkujiy lo, qu'n ayetzin yol lu'n, twutzqexix kye', ex b'a'n tu'n tok qe kyk'u'ja kyi'j.

6 Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tq'ma'ntl we'y: Tkyaqil ma japin b'aj wu'n. Ayin we' ẍin kub' b'inchinte ojtxe, ex kb'ajil tkyaqil wu'n. Ayin we' atxix t-xe tnejil, ex tib'aj tkyaqil. Ankye te' atx taj toj tanmin, kxel nq'o'n nyola te noq kukxjo, tze'nku xlok' a' te chwinqil.* 7 Ankye ma kub' ti'j il tu'n, at toklin ti'j tkyaqiljo at we'y, ex kchin okila te tDios, ex k-okil te nk'wala.* 8 Me ankye te at t-xob'il tu'n t-xi lipe wi'ja, junx kxele kyuk'a jni' nya nimil, ex aj ilqe, exqetzi'n b'yol xjal, exqe aj pajil, exqetzi'n yuẍ, ex ayetzi'n nchi k'ulin twutzjo twutzb'iyil, ex kykyaqiljo niky'il yol; antza chi xe'le toj ttxuyil q'aq', a nk'ant tuk'a tk'ok'jil tz'e'naq. Atzin q'aq' tkab' kyimin te jun majx.

9 Ex nliy jun angel, a attaq kyxoljo wuq angel, aye' q'i'ntaq wuq laq kyu'n, nojninqe kyuk'a wuq ky'ixsb'ajil te b'isb'ajil tyab' twi' Dios. Ex tzaj tq'ma'n we'y: Ku tzaja. Ex kxel nyek'inji'y txin tey, a b'antnin tten tu'n tok meje, a t-xu'jiljo tal Tal rit.

10 Ex tzaj tipin Xewb'aj Xjan wib'aja, ex in xi ti'n angel twi' jun ma tij wutz, ex tzaj tyek'in we'y tnam xjan, a Jerusalén, a tzaj te Dios toj kya'j.* 11 Ajo tnam nqoptz'aj tuk'a tqoptz'ajiyil Dios, ex atzin ka'yin ikyxixjo tze'nku jun tal ab'j jaspe, wi'yilxix wen, at tqoptz'ajiyil tze'nku ka'yb'il wutzb'aj. 12 Ajo tnam attaq jun ti'jile b'inchink ma tij twe', ex attaq kab'lajaj tjpel, ex ti'jjo tjpel, attaq kab'lajaj angel, ex tz'ib'inktaqjo kyb'i, a kyb'i kab'lajaj tyajil Israel. 13 Ex tojjo plaj elnix attaq oxe tjpel, ex jawnix, ex oxe tjpel, ex kumnix, ex oxe, ex oknix, ex oxe.* 14 Ex atzin ti'jile b'inchink, attaq kab'lajaj tq'uqil. Ex kyib'ajjo tq'uqil kab'lajaj b'ib'aj, aye kyb'i kab'lajaj tsanjiljo Jesús, a tal Tal rit.

15 Atzin a nyolintaq wuk'iy, q'i'ntaq jun ajlaj tu'n te malb'il, b'inchin tu'n q'anpwaq, tu'n tkub' echitjo tnam, exqetzi'n tjpel, exsin ti'jile b'inchink.* 16 Atzin tnam kyijnin b'inchin, junx malb'ilte kyaje plaj. Ajo angel kub' tmilo'njo tnam tuk'ajo ajlaj, ex teyile junjun plaj, attaq 550 ajlab' tnuqe. Ex ikyxjo twe', ex twutz, ex toj tẍkyin, junxtaq malb'inkye. 17 Ex kub' tmilo'n a ti'jile b'inchink, ex attaq oxe ech tpimil, a tze'nku kymalb'ilxjal; ataqtzin n-okin tu'n angel. 18 Atzin ti'jile b'inchin tu'n ab'j jaspe, ex atzin tnam b'inchin tu'n q'anpwaq, ikyxix ka'yin tze'nku ka'yb'il wutzb'aj. Nti' ch'in tz'il ti'j. 19 Ex ayetzin tq'uqil tnam attaq nim ab'j tok ti'j, a wi'yilxix wen. Atzin tnejil tq'uqil attaq jaspe tok ti'j, atzin tkab', tu'n zafiro, ex toxin tu'n ágata, ex tkyajin esmeralda, 20 ex tjwe'yin ónice, ex tqaqin tu'n cornelina, ex twuqin crisólito, exsin twajxaqiyin berilo, ex tb'eljiyin topacio, ex tlajajin crisopraso, ex tjunlajajin jacinto, ex tkab'lajajin amatista. 21 Ex ayetzi'n kab'lajaj tjpel, ayetzi'n kab'lajaj perlas, tze'nku a tzajnin toj ttxuyil a'. Ex teyile junjun toktaq junjun perla ti'j. Atzin tb'eyiljo tnam toj niky'jin, b'inchin junx te q'anpwaq, a nqoptz'aj tze'nku ka'yb'il wutzb'aj.*

* 21:1 Is. 65:17; 66:22; 2Pe. 3:13 * 21:2 Tchi. 3:12 * 21:2 Is. 52:1; 61:10 * 21:3 Ez. 37:27 * 21:4 Is. 25:8; 65:19 * 21:6 Is. 55:1 * 21:7 2Sa. 7:14; 1Cr. 17:13 * 21:10 Ez. 40:1-2 * 21:13 Ez. 48:30-34 * 21:15 Ez. 40:5 * 21:21 Is. 54:11-12

22 Ex mix nlay toj tnam jun ja te na'b'l
Dios, qu'n ate qAjaw, a Dios nimxix tipin,
exsi'n tal Tal rit, ayetzin otaq chi okjo
te ja te k'ulb'il. 23 Ex ante' tnam nti'
tajb'in q'ij te ex xjaw, tu'n kyqopin tib'aj,
qu'n ate tqoptz'ajiyil Dios nqoptz'inte. Ex
ajo tal Tal rit ma tz'ok te tspiky'emil.*
24 Tkyaqilxjal twutz ak'aj tx'otx' kchi tzalajil
tojjo tspiky'emil tnam, ex tkyaqil nmaq
kawil kxel kyq'o'n jni' kyq'inimil toj. 25 Ex
aye tjpel, mi chi jpet, qu'n nti' qniky'in
toj. 26 Ex ayetzi'n jni' nmaq kawil te tkyaqil
twutz tx'otx' kxel kyq'o'n kyq'inimil ex
kyqoptz'ajiyil antza.* 27 Ex mix jtojx tu'n
tokx jun nya b'a'n toj, ex mix a'lx jun, tu'n
tkub' tb'inchin jun ti' te tx'ixwejil, mo qa te
sb'ub'l;* qala' o'kqex chi okixjo aye, a otaq
tz'ib'it kyb'i toj U'j te Chwinqil te tal Tal rit.

22

Nim a' te chwinqil

1 Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tyek'in angel jun
nim a' ẍqiyin wen, a a' te chwinqil, a tzajnin
ti'j tq'uqb'il Dios ex ti'jjo te' tal Tal rit.* 2 Ex
toj niky'jin b'e, a at toj niky'jin tnam, n-
ajqelin a' toj, ex toj junjun plaj ttzi a' nch'iy
jun Tze te Chwinqil,* a ntq'o'n twutz junjun
xjaw, mo kab'lajaj maj toj ab'q'e. Ex ayetzin
t-xaqjo tze, nchi ajb'in te q'anb'il kye xjal
toj tkyaqil twutz tx'otx'. 3 Atzin ja'lin nti'x
te aku kub' tjaq' tqanb'il Dios.* A tq'uqb'il
Dios exsin te tal Tal rit k'wel ten tojjo tnam
lo. Ex ayetzin taq'nil kchi k'ulil te.* 4 Ex
k-okil kyka'yin twutz, ex k-okil tq'o'n tb'i
ti'j kyplaj. 5 Nti' qniky'in ktenb'il antza;
ayetzi'n ite' antza nti' tajb'in tqan tzaj kye.
Ex nti' spiky'in te tqan q'ij, qu'n ate qAjaw
Dios ktzajil q'o'nte tspiky'emil kye.* Ex aye
taq'nil kchi kawil te jun majx.*

6 Ajo angel tzaj tq'ma'n we'y: Ayejo yol lo
twutzqexix, ex b'a'n tu'n tqe kyk'u'ja kyi'j.
Qu'n axte Dios, a qAjaw, a xi q'o'nte tumil
kye yolil Tyol ojtxe, xi tsma'n t-angel, noq
tu'n tyek'inte kye taq'nil ti' tu'n tb'aj.

Ajo tulil Jesús nqaku ta'

7 ¡Ka'yinxa! Ch'ix tu'n wula juntl majl,
chi Jesús. Ky'iwlinqexixjo a nkub' kynimin
Tyol Dios, a kyij tz'ib'in tojjo u'j lo, a il ti'j
tu'n tjapin b'aj.

8 Ayin we' Juan; ma nb'iy ex ma nliy
tkyaqiljo lo. Ex tej tb'aj nb'i'n ex b'aj
nka'yi'n, ex in kub' meje'y t-xe tqan angel,
a otaq tzaj yek'inte, tu'n nk'uli'n twutz.
9 Me ante angel tzaj tq'ma'n we'y: Mi kub'
tb'inchinjiy ikyjo. Qu'n aq'nilqin we' te
Dios tze'nku te, ex tze'nqeku termana, a
yolil Tyol Dios, ex kykyaqiljo nkub' kynimin
a tz'ib'in tojjo u'j lo. Qala', k'uli'n twutz
Dios.

10 Ex ikyxjo, tzaj tq'ma'n we'y, tu'n mi
kub' njpunjiy t-xilin Tyol Dios tz'ib'inku
tojxjo u'j lo, qu'n tu'n ch'ix tjapin b'aj
tq'ijil tkyaqiljo twutz tx'otx'. 11 Tu'npetzi'n,
ankye taj tu'n tkub' tb'inchin nya wen,
exsin kub' tb'inchinku'j. Ex ankye taj tu'n
tkub' tb'inchin il, in tkub' tb'inchin. Me
noqit aku tzaj tna'n, qa il ti'j tu'n tok toj
pa'b'in twutz Dios. Tu'npetzi'n, ankye te',
ma tz'el tpa'n tib', tu'n tkub' tb'inchin wen,
kukx tok tililjo tu'n, tu'n tb'ant. Ex ante'
tz'aqle toj tchwinqil twutz Dios, b'a'n tu'n
tok tz'aqle toj tkyaqil.*

12 Qu'n loqi'n chin ul liwey, chi Jesús. Ex
ktzajil wi'n chojb'il, a tu'n t-xi nq'o'n teyile
junjun, a tze'nkuxjo ntqanin kyb'inchb'in,
qa wen ex qa nya wen.* 13 Ayin we' ẍin kub'
b'inchinte ojtxe, ex kb'ajil tkyaqil wu'n.
Ayi'n intin, ex mib'in b'aj. Ayin we' atxix
te tnejil, ex tib'aj tkyaqilch.*

14 Ky'iwlinqexixjo aye ma txjet toj kyan-
min, tze'nku jun xb'alin sjanin wen. At
kyoklin ti'jjo Tze te Chwinqil,* ex tu'n
kyokx tojjo Tnam te Dios. 15 Me ayetzin kye
aj ilqe: Aye yuẍqe, exqetzi'n jni' ky'a'jil,
exqetzi'n b'yol xjal, ex tkyaqil nchi k'ulin
twutzjo twutzb'iyil, ex jni'qe sb'ulqe nti'
kyoklin ti'j tkyaqiljo b'a'n tuk'a Ttanim
Dios.

16 Ex ayin we' Jesús. Ma txi nchq'onji'y
n-angela, tu'n t-xi tchiky'b'in tkyaqiljo lo
te tkyaqil Ntanima. Ayin we' tlok'il, a ja'
saje David. Ex tzalu'n twutz tx'otx', antza
ẍin tzaji'y ti'j.* Ex ayin we' che'w nqoptz'aj

* 21:23 Is. 60:19 * 21:26 Is. 60:11 * 21:27 Is. 52:1 * 22:1 Ez. 47:1; Zac. 14:8 * 22:2 Gen. 2:9 * 22:3 Gen. 3:17 * 22:3 Zac. 14:11 * 22:5 Is. 60:19 * 22:5 Dan. 7:18 * 22:11 Dan. 12:10 * 22:12 Sal. 28:4; Jer. 17:10 * 22:13 Is. 44:6; 48:12; Tchi. 1:8, 17; 2:8 * 22:14 Gen. 2:9; 3:22 * 22:16 Is. 11:10; Tchi. 5:5

wen, a nyek'inte qa ch'ixtaq ttzaj t-xe kya'j.
Ikytzi'n, ch'ix tul nq'ijila tu'n wula.
17 Tu'npetzi'n, a Xewb'aj Xjan ex ajo
Ttanim Dios, a t-xu'jiljo tal Tal rit, ntq'ma'n
kye nya nimil: Ku kytzaja nimilch. Ex ajo
kxel b'inte yol lo, b'a'n tu'n t-xi tq'ma'n kye
nya nimil, tu'n kyul nimil. Qu'n ankye te'
at k'waj ti'j toj tanmin, i tzaj nimil. Ex qa
taj, b'a'n tu'n ttzaj ex tu'n tk'wan ti'jjo a' te
chwinqil, a nya loq'enaj.*
18 Twutzxix kxel nq'ma'n kye kykyaqiljo
nb'in ti'jjo Tyol Dios, a tz'ib'in tojjo u'j lo,
qa at jun s-ok tz'aqtzin te' jun yol tib'ajjo lo,
kxel nq'ma'n qa kxel ttz'aqtzin Dios tkyaqil
ky'ixsb'ajil tib'aj, a kub' tz'ib'in tojjo u'j lo.
19 Ex qa at jun s-el q'inte jun ti' tojjo Tyol
Dios tojjo u'j lo, k-elil ti'n Diosjo toklin ti'jjo
Tze te Chwinqil,* ex ti'jjo xjan Tnam, a o
kub' tz'ib'it tojjo u'j lo.*

20 Ayin we' Jesús, a nxi nq'ma'n tkyaqiljo
lo. Chin ula liweych.

Ikyxitjo qAjaw. Liwey tzaja tzalu'n twutz
tx'otx'.

21 Noqit a qAjaw Jesús tzaj q'onte t-xtalb'il
kyib'aja, a ayi'y Ttanim Dios. Ikyxitjo.

* 22:17 Is. 49:10; Jn. 4:13-14; Tchi. 21:6 * 22:19 Toj junjun Tu'jil Tyol Dios ntq'ma'n nya ti'j Tze te Chwinqil, qala' ti'j U'j te Chwinqil. * 22:19 Deu. 4:2; 12:32; 2Pe. 1:19-21